S. THOMÆ AQVINATIS

PRAECLARISSIMA COMMENTARIA IN LIBROS ARISTOTELIS PERI HERMENIAS ET POSTERIORVM ANALYTICORVM,

CVM ANTIQVA TEXTVS TRANSLATIONE,
ATQVE ETIAM NOVA IOANNIS ARGYROPYLI:
ITEMQ'VE THOMAE CAIETANI CARDINALIS
Supplementum Commentariorum in reliquum
ſecundi libri Peri Hermenias.

Nuper ex emendatiſsimis exemplaribus diligentiſsime recognita.

LOGICAE QVOQVE TOTIVS SVMMA NVNC ADDITA EST,
Ad ſtudioſorum vtilitatem
EX EIVSDEM DIVI THOMAE OPVSCVLIS EXCERPTA,
Et in Tractatus & Capita diuiſa, iuxta ordinem librorum ab Ariſtotele in Logicis obſeruatum.

His preterea INDEX *nouus adiectus eſt.*

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA

VENETIIS, Apud Hieronymum Scotum.
M D LXII.

INDEX

IN QVO LECTIONVM ET CAPITVM SVMMÆ,

QVÆ IN LIBRIS PERI HERMENIAS & Poſteriorum Ariſtotele & Logicæ Tractatibus,qui his nunc additi ſunt,continentur.

In Primo Libro Peri Hermenias.

LECTIO Prima. De huius partis ad alios logicæ libros ordine ac neceſsitate,quæ etiam determinãda ſint proponitur. fol.1

Lect.2. Ex vocis ac ſcripturæ ad animi affectus cõparatione qualis nam ſit vocis impoſitio, an ex natura, an ex hominum arte. 3

Lect.3. Vocum quædam verum vel falſum ſignificare dicuntur & quæ nam ſint. 7

Lect.4. Ex nominis definitione propoſita ac declarata,quædam ab eius ratione ſeiungit. 10

Lect.5. Ex verbi definitione quædam ab illius ratione excludit, nec non verbi ad nomen ipſum conuenientia exponitur. 14

Lect.6. Quid nam ipſa ſit oratio declaratur. 20

Lect.7. Quid ſit ipſa enunciatio, quæ inter ſpecies orationis perfectior,ac ſola logici numeris eſt,oſtenditur, ac declaratur. 23

Lect.8. Diuiditur enunciatio in enunciationem vnã ſimpliciter, & in enunciationem plures cõiunctione, & quæ nã ſint declaratur, enunciatio itẽ vna diuiditur in affirmationẽ & negationẽ, id eſt affirmatiuã & negatiuam, quæ a nominis ac verbi vnitate multipliciter diſtinguũtur. 25

Lect.9. Cuicũque affirmationi oppoſitã eſſe negationẽ oſtẽdit,deinde qd nã ſit ea,quę ſm affirmationẽ & negationẽ eſt oppoſitio,declarat. 31

Lect.10. Ex rerũ diuiſione p vniuerſale & ſingulare, enunciationum diuiſio proponitur in vniuerſales ac ſingulares, & de illarum oppoſitione contraria agit. Hinc vniuerſalium enunciationũ & indefinitarum comparatione propoſita de illarum diuerſa formatione agitur. 34

Lect.11. Quæ nã enunciationũ in affirmatione & negatione opponantur contradictorie, vel contrarie, quomodoque contrarias nõ ſimul veras eſſe contingit, ſubcontrarias vero ſic, contradictoriarum autẽ ſi vna vera ſit, reliquam falſam eſſe oportere, multipliciter declaratur. 41

Lectio.12. Vni affirmationi vnã negationẽ opponi dicit, hinc, ꝓpoſito eorũ, quæ dicta ſunt, epilogo, quæ nã vna ſit affirmatio vel negatio enũciationum docet, non eſſe item enunciationum vnitatem & oppoſitionem in æquiuocis attendendum corolarie infert. 45

Lect.13. Veritas & falſitas in oppoſitis enunciationibus qñ diſsimilr ſe habeant in vlibus vlr, & ſingularibus de pręſenti & de futuro, reſpectu tam contingentis, quàm neceſſariæ materiæ. 48

Lect.14. Non omnia ex neceſsitate euenire declarat, ſed quædam contingenter, de cuius contingẽtię radice ab Expoſitore multa dicunt. 53

Lectio.15. Ex modo, quo in rebus neceſsitas, veritas & falſitas reperitur, quomodo in orationibus ſimiliter inſpicienda ſit docet. 61

In Secundo Libro Peri Hermenias.

LECTIO Prima. Diſtinguuntur enunciationes à parte ſubiecti, quod eſt nomen finitum, vel infinitum, tam vniuerſaliter, quam non vniuerſaliter tantum. 64

Lectio.2. Quatuor enunciationum in affimatione & negatione ſequela in figura diſtinguitur ac declaratur. 67

Lect.3. Enunciationes, in quibus nomen finitum vniuerſaliter ſumptũ ſubiicitur, præcedentibus de nomine infinito ſimiles vel diſsimiles eſſe ex earum multiplicitate, concludit. Hinc naturam & numerum propoſitionum oſtendit, quæ de tertio ſunt adiacente, demum adiectiuarum enunciationum conditiones manifeſtat. 72

Lectio.4. Nonnullæ circa ea, quæ dicta ſunt, dubitationes mouentur ac ſoluuntur. 81

Lect.5. Proponit multiplicitatem enunciationũ iuxta quoſdam modos, quibus non vnam, ſed plures eſſe contingit vnam enunciationem. 88

Lectio.6. Cur ad hanc, homo eſt animal & bipes, hæc, homo eſt animal bipes ſequitur, nõ autem in omnibus conſimilibus talis liceat ſequela. 93

Lectio.7. An ex enunciatione habẽte plura prædicata coniuncta inferre liceat eam, quæ diuiſim prædicata continet. 98

Lectio.8. De modalibus dicendum proponitur, an item ipſarum oppoſitio ex negatione addita verbo, vel potius modo inſpicienda ſit arguitur, & quod non verbo ſit negatio apponenda pro illarum contradictione oſtenditur. 104

Lectio.9. Modalium omnium contradictionem negationem non verbo additam, ſed modis additam exigere docetur. 109

Lectio.10. De modalium conſequentijs tum ex aliorum, tum ex propria opinione. 113

Lectio.11. An ad illud, quod eſt, neceſſarium eſſe, ſequatur id quod eſt, poſsibile eſſe. 122

Lect.12. Declaratis potentijs, quæ æquiuocæ dicũtur, ſumit impoſsibilis rõnẽ, vt declaret quod nam ex poſsibilibus neceſſarium ſequatur. 125

Lect.13. Vt eam abſoluat dubitationem, quæ eſt, quæ nam enunciationes contrariæ magis ſibi inuicem eſſe dicantur, quomodo animi ſententiæ contrariæ eſſe dicantur oſtendit. 131

Lect.14. Quonam hominum opiniones dicãtur eſſe contrariæ oſtenditur, hinc proportionabiliter quomodo enunciationum contrarietas ſumenda ſit docetur. 137

In Primo Libro Poſteriorum Analyticorum.

LECTIO Prima. De Logicæ neceſsitate, librorũ diuiſione & ordine & huius libri ſubiecto agit. Hinc oẽm cognitionem ex aliqua

præexiſtenti notitia fieri oportere docet. 147

Lect.2. Eorum, ex quibus ipſa integratur demonſtratio, duplicem eſſe præcognitionem docet, quomodo item & quo ordine ante ipſam concluſionem præcognita ſint oſtendit. 151

Lect.3. Concluſionem demonſtrationis ante ipſam demonſtrationem aliquo modo eſſe præcognitam, alio vero modo non, ex dubitationis Platonicæ ſolutione manifeſtat. 154

Lect.4. Ex diffinitione ſcire ſimpliciter duplicem demonſtrationis definitionem ponit. Hinc demonſtrationem omnem ex veris, primis, ac neceſſarijs conſtare oſtendit. 157

Lectio 5. Quid nã ſit imediata propõ, & quæ ſint imediata demr̃onis principia manifeſtat. 162

Lectio 6. Principia notiora eſſe ipſa concluſione, neque quid illis certius eſſe oſtenditur quàm quòd principijs oppoſita falſa ſint. 166

Lect.7. Duo eliduntur errores, alter illorum, qui nullius eſſe ſcientiã opinati ſunt, alter eorũ, qui oĩa p demr̃onem ſciri poſſe exiſtimauerũt. 168

Lectio 8. Quod nõ contingat circulariter demonſtrari tribus rationibus oſtenditur. 170

Lectio 9. Demonſtrationem eſſe ex neceſſarijs oſtendit, & quid de omni ſit declarat. 174

Lect.10. Quatuor modi ipſius p ſe exponuntur. 176

Lectio 11. Quodnam ſit prædicatum vniuerſale, & quomodo eo vtatur demõſtrator aperit. 180

Lectio 12. Modi duo exponuntur, quibus contingit errare in vlis acceptione, deinde metodus traditur ad dignoſcendũ verum vniuerſale. 182

Lectio 13. Demonſtrationem eſſe ex neceſſarijs, concluſionem item demonſtrationis neceſſariam, & ſi ex non neceſſarijs ſciri poſsit, ſyllogizari nihilominus poſſe oſtendit. 187

Lect.14. Demr̃onis concluſionem per ſe, & ex his quæ per ſe inſunt eſſe docet, quomodo itẽ contingentium ſint interrogationes & ſcientiæ, ſi concluſio per ſe ſit, monſtratur. 192

Lectio 15. Demonſtrationem non eſſe ex extraneis oſtendit. 194

Lectio 16. Demonſtrationem non ex corruptibilibus eſſe, ſed ſempiternorum: quomodo item eorum ſit, quæ frequenter ſunt docet. 197

Lect.17. Demr̃onem non procedere ex communibus docet, qualis item ſit illa ſciẽtia, quæ omniũ ſcientiarũ principia ſpeculatur oſtẽdit. 200

Lect.18. Tractandum de principijs eſſe: qũo item principia à non principijs & ab inuicem diſtinguantur docet: quo pacto etiam communibus & proprijs principijs vtantur declarat. 203

Lect.19. Quomodo cõmunia principia ab inuicẽ diſtinguantur, & qũo diffinitio a ſuppoſitione ſeparatur, quod non item propter demonſtrationẽ neceſſe ſit Ideas ponere demonſtrat. 207

Lect.20. Quomodo primis & communibus principijs ſcientiæ demonſtratiuæ vtantur. 209

Lectio 21. In omnibus demonſtratiuis ſcientijs proprias interrogationes, reſponſiones, & diſputationes eſſe, quibus vt proprijs principijs vtantur, oſtendit. 213

Lect. 22. Et ſi in demr̃atiuis ſcientijs nõnunq̃ interrogationes fiant nõ propriẽ & falſæ, non ꝓpterea aliq̃s cõmittit in illis paralogiſmus. 215

Lect.23. Duplicem differentiã in eadem ſcientia demr̃onis quia & propter quid oſtendens, quomodo demonſtratio quia per effectum conuertibilem & non conuertibilem fiat docet. 220

Lectio 24. Naturam demonſtrationis quia, quæ eſt per cauſam mediatam, exponit. 224

Lect.25. Vt oſtendat qũo diuerſis in ſcientiis ipſum quia a ꝓpter quid ſeiungitur, qũo diuerſæ ſcientiæ ſumantur declarat: quo pacto item talibus demonſtrationibus vtantur exponit. 226

Lectio 26. Figurarum, primam magis aptam ad demonſtrationem eſſe probat quomodo: item negatiua propoſitio mediatam vel immediatam eſſe contingit exponit. 229

Lectio 27. Diſtincta duplici ignorantia, quomodo ſyllogiſmo ignorantiæ contingat ſyllogizari immediata affirmatiua falſa exponit. 233

Lect.28. Qũo ſyllogiſmo ignorantiæ ſyllogizetur immediata negatiua falſa contraria affirmatiuæ ĩmediatæ tã in prima, quam ſecunda figura. 237

Lect.29. Quomodo in ſyllogiſmo ignorantiæ ſyllogizetur tam negatiua falſa mediata, q̃ affirmatiua, tam per medium proprium, quàm nõ proprium & extraneum docet. 141

Lectio 30. Natura ignorantiæ ſimplicis negationis exponitur. 246

Lect.31. Ex terminis, qui aſſumũtur in demoſtratione, maiori videlicet, minori extremitatibus, & medio, tam in non negatiuis, q̃ affirmatiuis proceſſum in infinitum ſit, inquirit. 248

Lect.32. Quemadmodũ eſt ſtatus in affirmatiuis demonſtrationibus ita in negatiuis eſſe oſtẽdit reſpectu tam mediorum, quàm extremorũ. 253

Lect.33. Quædã de prædicatis diffinitiones ſiue ſuppoſitiones exponit, ex qbus in affirmatiuis nõ eſſe ꝓceſſum in infinitũ ꝓbare intẽdit. 258

Lect.34. In prædicatis quocunque modo neque ſurſum, neque in deorſum eſſe proceſſum in infinitum dialectice probat. 263

Lect.35. In quibuſcunque p ſe prędicatis, quibus demonſtratiuæ ſcientiæ vtuntur, non eſſe proceſſum in infinitum, demonſtratiue probat. 268

Lectio 36. In omnibus, quæ de vno ſeu pluribus prædicantur, eſſe aliquod primum oſtendit: quomodo item in omnibus figuris primis propoſitionibus ſit vtendum docet. 272

Lect.37. Tres apparẽtes rõnes ſoluit, qbus demr̃onẽ particularẽ vli potiorẽ eſſe oſtẽdebatur. 277

Lect.38. Septem rationibus probat vniuerſalem demonſtrationẽ potiorem eſſe particulari. 282

Lect.39. Quinque rõnibus oſtenditur affirmatiuam demõſtrationẽ potiorẽ eſſe negatiua. 287

Lectio 40. Ex natura demr̃onis oſtenſiuæ, & deducentis ad impoſsibile oſtenſiuam potiorem eſſe ea, quæ ducit ad impoſsibile oſtenditur. 291

Lect.41. Modos tres exponit, quibus cõparantur ſcientiæ in certitudine. Hinc de vnitate & diuerſitate ſcientiarũ tracter, qũo item vna cõcluſio ex pluribus principiis poſsit probari docet. 293

Lectio 42. Eorum, quæ ſunt a Fortuna, vel per ſenſum cognoſcuntur, non eſſe ſcientiam docet quam diſtingui neceſſario a ſenſu oſtenditur, licet ad ipſam ordinem habeat. 299

Lectio 43. Non eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmo-

logiſmorum tam proprijs quàm communibus rationibus oſtendit. 303
Lect.44. Quomodo ſcientia ad opinionem, cæteroſq; intellectuales habitus comparetur. 309

In ſecundo Libro Poſteriorum.

LEctio Prima. Quatuor eorum, quæ ſcimus quæſtiones eſſe, quæ omnes ipſius medij eſſe oſtenditur. 316
Lect.2. Vtrum omnium, quorũ eſt demonſtratio, ſit diffinitio, & ècõuerſo, & vtrum alicuius eiuſdem ſit diffinitio & demonſtratio. 322
Lect.3. Quod qnid eſt, ſeu ſignificatum diffinitionis demonſtrari minime poſſe oſtendit. 327
Lect.4. Diffinitionem ipſam non poſſe pet viam diuiſionis demonſtrari oſtenditur. 331
Lectio 5. Ex duobus modis ex his, quæ ad quodquid eſt exiguntur, ipſum demonſtrari minime poſſe oſtenditur. 334
Lectio 6. Ex cõibus idem qnod ſupra rõcinatur. Diffinitionem item eſſe nominis quidditatem tribus rationibus oſtendit. 338
Lect.7. Nonnunquàm ipſum qnod quideſt demõſtratione oſtendi poſſe demonſtrat. 342
Lect.8. Non in omnibus poſſe quodquid eſt demonſtratione oſtendi: quomodo item definito demonſtrationem ipſam reſpiciat exemplis manifeſtat. 347
Lect.9. Quonam modo demonſtrari contingat ex quatuor generibus cauſarum. 351
Lect.10. Qũo demonſtrari contingat aliquid ex cauſis, quæ ſimul ſunt, & non ſunt cnm ſuis effectibus, exponit: quomodo item à priori ipſum poſterius non ſyllogizetur docet. 358
Lect.11. Factum eſſe non continuũ eſſe ipſi fieri, nec alio facto eſſe oſtendit, quanquã etiã in vno fieri infinita facta eſſe intelligantur, ſumendum tamen eſſe in his medium aliquod docet. 362
Lect.12. Qũo in his, quę circulariter & vt frequenter fiunt pp quid & mediũ ſumendum ſit docet præmiſſa eorum, quę fiunt, diuiſione. 365
Lectio 13. Diffinitionem ſubſtãtialem ex his, quæ ſemper inſunt conſtare, quorum quodlibet in plus, & non tamen extra genus, & tot quouſque omnia non ſint in plus. 368
Lect.14. Modus venandi quodquideſt ponens, an diuiſiuo vtatur proceſſu oſtendit, cum ipſum reprobauerit, ordinem item particularis diffinitionis docet. 371
Lectio 15. Non oportere diffinientem ac diuidentem omnia ſcire oſtenditur, quæ item obſeruari oporteat diffinientem. 374
Lect.16. Verus venandi quodquideſt modus exponitur, diffinitionem item vti metaphoris nequaquam connenire oſtenditur. 378
Lect.17. Quomodo inueſtigari oporteat ipſum propter quid tribus quaſi regulis docet. 381
Lect.18. An cauſa & effectus ſimul ſint & non ſint inquirit. 384
Lectio 19. An ad vnitatem cauſæ vnitas effectus ſequatur & econnerſo. 388
Lectio 20. Quomodo prima, ac communia demonſtrationis principia à nobis cognoſcantur determinat. 392

CAPITA TRACTATVM

Qui huic libro nuper additi ſunt.

De Prædicabilibus.

CAPVT Primum. Quid ſit vniuerſale & quomodo originetur. fol. 399
Capnt Secundum. Quid ſit genus & vnde originem habeat. 400
Caput Tertium. Quid ſit ſpecies, & vnde ſumat originem. 402
Caput Quartum. De origine differentiæ, & quid ipſa ſit ſecundum rem & intentionem. 403
Caput Quintũ. De genere Generaliſsimo & ſubalterno, & quod ens non poteſt eſſe genus. 405
Caput Sextum. De origine proprij, & quomodo ineſt omni indiuiduo ſpeciei & ſemper. 407
Capnt Septimum: Quod proprium ineſt ſoli ſpeciei & conuerſim de ipſa prædicatur. 408
Caput Octauum. De origine Accidentis, & diuiſione ipſius. 409

De Prædicamento ſubſtantiæ.

CAput Primum. De diuerſis modis prædicandi. folio. 411
Caput Secundum. Quid ſit ſubſtantia ſecundum intentionem logicam. 413
Capnt Tertium. De prima & ſecunda ſubſtantia quid ſint, & de ordine ſubſtantiæ. 415
Caput Quartum. Quod ſubſtantia non ſuſcipit contrarietatem, nec magis & minus, licet ſit ſubiectum vtriuſque per ſui mutationem. 416

De Prædicamento quantitatis.

CAput Primum. De numero, qui eſt quantitas diſcreta. folio. 419
Capnt Secundum. De ſecunda ſpecie quantitatis diſcretæ ſcilicet de oratione. 421
Caput Tertinm. De quantitate continua in communi ſecundum logicam inrentionem. 422
Caput Quartum. De quãtitate habente poſitionem, & de requiſitis ad ipſam. 422
Capnt Quintum. De ſpeciebus quantitatis continuæ, & primo de linea. 423
Caput Sextum. De loco, qui eſt ſpecies quantitatis continuæ. 424
Caput Septimum. De tempore, quomodo eſt quantitas ſucceſsiua. 424
Caput Octauum. Quod quantitas nõ ſuſcipit magis nec minus nec habeat contrarietatẽ, ſed ſm eã aliquid dicit̃ æquale, vel inæqnale alteri. 425

De Præd. Qualitatis.

CAput Primũ. Quid ſit qualitas in gñe. 427
Caput Secundum. De prima ſpecie qualitatis, quæ eſt Habitus & Diſpoſitio. 427
Caput Tertium. De ſecũda ſpecie qualitatis, quæ eſt naturalis potentia, vel impotentia. 428
Caput Quartum. De tertia ſpecie qualitatis, quæ eſt paſsio, vel poſsibilis qualitas. 429

Caput

Caput Quintum. De quarta ſpecie qualitatis, quæ eſt forma, & circa aliquid conſtans figura. 429
Caput Sextum. De quali & conditionibus eiuſdem ex tribus modis eius. 430
Caput Septimum. De communitatibus & proprietatibus qualitatis. 431

De prædic. Ad aliquid.

Caput Primum. Quid ſit Ad aliquid ſecundum intentionem logicam. fol. 431
Caput Secundum. De ſecunda diffinitione relatiuorũ, quę conuenit relatiuis ſecundum eſſe, & realibus. 432
Caput Tertium. Quod relatio differt a ſuo fundamento realitate extrinſeca ſolum. 433
Caput Quartum. Quomodo, & quæ nam relationes ſumuntur a fundamentis. 433
Caput Quintum. De communitatibus & proprietatibus relatiuorum. 434

De Prædicamento Actionis.

Caput Primũ. Quid ſit actio ſm rõnem prædicamentalẽ iuxta vtranq; opinionẽ. 436
Caput Secundum. Quæ actio ſuſcipit magis & minus & contrarietatem, & quæ non. 437
Caput Tertium. Quod proprium actionis eſt ex ſe inferre paſsionem. 437

De Prædic. Paſſionis.

Caput Primum. Quid ſit paſsio formaliter vt eſt prædicamentum. 438
Caput Secundum. Quod denominatio paſſionis eſt formaliter ab extrinſeco. 438

De prædic. Quando.

Caput Primũ. De prædicamẽto Qñ quid ſit, quia eſt tẽpus vt denominat tẽporale, ſeu reſpectus tẽporalia, quæ menſurat. 439
Caput Secundum. Quod quãdo non eſt reſpectus rei menſuratæ ad tempus, ſed econuerſo. 440
Caput Tertium. Quod qñ non ſuſcipit magis nec minus, nec habet contrarium, & quod quando eſt in omni, eo quod incipit eſſe. 441

De Prædicamento Vbi.

Caput Primum. De Prædicamento vbi quid ſit formaliter, & in quo ſit ſubiectiue. 442
Caput Secundum. Quod vbi nõ ſuſcipit magis nec minus, nec habet contrarietatẽ, & quod eſt in omni corpore terminato ſuperficie. 443

De Prædicamento Situs.

Caput primum. De prædicamẽto ſitus an ad aliquid ſit ſm rationem formalem. 444
Caput Secundum. Quod põſitio eſt denominatio ſeu reſpectus ſumptus a partibus loci ratione partium locati. 445
Caput Tertium. Quod ſitus nõ ſucipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quod proprium eius eſt proximæ aſsiſtere ſubſtãtiæ. 446

De Prædic. Habitus.

Caput Primũ. De habitu ſecundum quod eſt prædicamentum quid ſit formaliter. 446
Caput Secundum. Quod habitus poteſt immediate fundari in ſubſtantia. 447
Caput Tertium. Quod habitus ſuſcipit magis & minus, licet non omnis, & quod habitus non habet contrarietatem. 448
Caput Quartum. Quod propriũ habitus eſt exiſtere tam in corpore, quãm in his quæ circa corpus ſunt ſecundum diuiſionem partium. 449

In tractatu de Interpretatione.

Caput Primum. De Nomine quid ſit ſecundum intentionem logicam. 450
Caput Secundum. De verbo quid ſit formaliter ſecundum deſcriptionẽm logicam. 452
Caput Tertiũ. De oratione quid ſit, & de ſpeciebus eius. 453
Caput Quartũ. De enunciatione quid ſit, & quid eſt verum & Falſum. 454
Caput Quintum. Quod veritas & falſitas ſunt tantum in enunciatione & quare. 455
Caput Sextum. De enunciatione cathegorica & hypothetica, affirmatiua & negatiua. 456
Caput Septimum. De quantitate propoſitionum cathegoricarum de ineſſe, ſcilicet de vniuerſali, particulari, Indefinita & ſingulari. 458
Caput Octauum. De oppoſitione propoſitionum cathegoricarum exiſtentium in figura quãtum ad enunciationes de in eſſe. 459
Caput Nonum. De Aequipollentijs enunciationum cathegoricarum de ineſſe. 461
Caput Decimum. Quomodo enũciationes cathegoricæ de ineſſe ſitæ in figura ſe habent ad veritatem & ſalſitatem. 463
Caput Vndecimum. Quid ſit propoſitio modalis, & de eius quantitate. 464
Caput Duodecimũ. De qualitate propoſitionum modaliũ ad affirmationem & negationem. 465
Caput Decimumtertiũ. De oppoſitione & æquipollentia enunciationum modalium. 466
Caput Decimumquartum. De enunciatione hypothetica & de tribus ſpeciebus eius. 468

In tractatu Primo De ſyllogiſmo ſimpliciter.

Caput Primum. Quid ſit ſyllogiſmus, & quæ ad ipſum requiruntur conſtituendũ. 470
Caput Secundum. De conuerſione propoſitionum de ineſſe, & de ſpeciebus eius. 471
Caput Tertiũ. De conuerſionibus propoſitionum modalium & differenti modo earum. 473
Caput Quartum. De ſyllogiſmis oſtenſiuis de ineſſe quo ad modum & figuram. 475
Caput Quintum. De ſyllogiſmis inutilibus in omni figura. 477
Caput Sextũ. De ſyllogiſmis primæ figuræ directe cõcludẽtibus, & de ſyllogiſmis ſcdæ figurę. 479
Caput Septimum. De ſyllogiſmis tertiæ figuræ, & de reductione omnium ſyllogiſmorum ad duos primos modos primæ figuræ. 481
Caput Octauum. De ſyllogiſmis indirecte concludentibus, & de reductione ipſorum. 482
Caput Nonum. De inuentione medij termini in ſyllogiſmis omnium figurarum tam affirmatiuis, quam negatiuis. 484
Caput Decimum. De differentia ſyllogiſmi ad impoſsibile ab oſtenſiuo. 486

Caput

Caput Vndecimum. De ſyllogiſmis ad impoſsibile in quibus modis, in quibuſq; figuris fiant. 486
Caput 12. De ſyllogiſmis ad impoſſe qualiter reducuntur ad ſyllogiſmos oſtenſiuos. 488
Caput decimumtertium. De ſyllogiſmis modalibus quantũ ad propõnes de Neceſſario. 490
Caput decimumquartum. De ſyllogiſmis contingentibus. 491
Caput decimũquintũ. De mixtione cõtingentis & neceſſarij in tribus figuris ſyllogiſmorũ. 494
Caput decimumſextum. De ſyllogimis conditionalibus ex propoſitionibus ſimplicibus. 495
Caput decimumſeptimum. De ſyllogiſmis conditionalibus ex propoſitionibus hypotheticis compoſitis. 496
Caput decimumoctauum. De ſyllogiſmis diſiunctiuis & de propoſitionibus reduplicatiuis, & de conuerſione per comparationem. 498

In tractatu ſecundo de ſyllogiſmo ſimpliciter.

CAput primum. De Natura ſyllogiſmorum de ineſſe & eius regulis. fol. 500
Caput Secundum. Syllogiſmorum modalium nonnullæ regulæ. 504

In tractatu de ſyllogiſmo demonſtratiuo.

CAput Primum. De ſyllogiſmo demonſtratiuo quid ſit. fol. 506
Caput Secũdum. Quid ſit dici de omni, per ſe primo, ſeu vniuerſaliter. 506
Caput Tertium. Quod demonſtratio procedit ex veris & neceſſarijs. 507
Caput Quartum. Quod demſo procedit ex præmiſsis, in quibus eſt per ſe, non per accidẽs 508
Caput Quintum. Quod demonſtratio procedit ex primis & immediatis. 509
Caput ſextũ. Quod demõſtratio procedit ex proprijs & nõ ex Extraneis, nec ex cõmunibus. 510
Caput Septimum. Quod demonſtratio procedit ex per ſe notis. 512
Caput Octauum. Quod demonſtratio procedit ex cauſis concluſionis 513
Caput Nonum. Quod demonſtratio potiſsima affirmatiua ſit ſolum in prima figura, & in primo modo eius. 514
Caput decimũ. Quod demſo potiſsima negatiua debet fieri in ſecundo modo ſecũdæ figuræ. 515
Caput Vndecimum. Quod demonſtratio quiā procedit ab effectu ad cauſam, vel à cauſis remotis ad effectum. 516
Caput duodecimum. Quod in demonſtratione aliqua ſunt præcognita ante cõcluſionem, & aliqua ſunt cognita poſtquā demonſtrata eſt. 517
Caput decimumtertium. Quòd ſcientia, quæ eſt per cām & quæ dicit formam, eſt certior q̃ illā, quæ dicit effectum, & quæ dicit materiam. 519
Caput decimumquartum. Quòd vnitas formalis ſcientiæ ſumitur ab vnitate formali ſubiecti ſecundum rationem ſcibilis. 520

In tractatu de Fallacijs.

CAput Primum. De diuerſis ratiocinandi modis agit. folio. 521
Caput Secundum. Quid nam ſit ipſa diſputatio oſtendit. 522
Caput Tertium. Quot nam & quæ ſint diſputationis ſpecies. 522
Caput Quartum. Quis nā ſit ſophiſticæ diſputationis finis. 523
Caput 5. Metæ Quinque ſophiſticæ argumẽtationis finis, videlicet, Redargutio, Falſum, Inopinabile, Solœciſmus, Negatio, exponuntur. 523
Caput Sextum. Quas ſcientias iſta inconuenientia reſpiciant. 523
Caput Septimum. Argumentatio ſophiſtica quod in aliquo fundetur, ſicut & dialectica, & in quo oſtenditur. 524
Caput Octauum. Loci ſophiſtici quot nam ſint tam in dictione quàm extra. 525
Caput Nonum. De fallacia æquiuocationis, & eius tribus modis. 525
Caput decimũ. De Fallacia Amphibologiæ. 526
Caput 11. De Fallacia compõnis & diuiſionis. 527
Caput duodecimum. De Primo modo fallaciæ compoſitionis & diuiſionis. 528
Caput decimumtertium. De Secundo modo. 529
Caput decimumquartum. De Tertio modo. 530
Caput decimumquintum. De fallacia accentus, & eius tribus modis. 523
Caput decimumſextum. De Figura dictionis, & in tribus modis. 524
Caput decimumſeptimum. Quę nam & quot ſint extra dictionem fallaciæ. 532
Caput decimumoctauum. De fallacia Accidentis in quo nam conſiſtat. 532
Caput decimumnonum. De Tribus modis fallaciæ accidentis. 536
Caput Vigeſimum. In aliquo ſyllogiſmo eſſe duas fallacias oſtendit. 535
Caput Vigeſimumprimum. Quid ſit fallacia ſecundum quid & ſimpliciter. 535
Caput Vigeſimumſecundum. Quinque modi fallaciæ ſm quid & ſimpliciter exponuntur. 535
Caput Vigeſimum tertium. De fallacia ſecundum ignorantiam elenchi. 536
Caput Vigeſimumquartum. Quatuor modi fallaciæ ſm ignorantiam elenchi exponuntur. 537
Caput Vigeſimumquintum. De fallacia petitionis principij. 537
Caput Vigeſimumſextum. In quo conſiſtit conſequentis fallacia, & quo nam ab accidentis fallacia diſtinguatur. 538
Caput Vigeſimumſeptimum. De duobus modis fallacię conſequentis. 539
Caput Vigeſimumoctauum. De fallacia ſecundum non cauſam vt cauſam. 540
Caput Vigeſimumnonum. De fallacia ſecundum plures interrogationes vt vnam quid ſit. 540
Caput 30. De duobus modis huius fallaciæ. 542

Primi indicis Lectionum & Capitum Finis.

LIBRORVM NOMINA QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Peri Hermenias Liber Primus cum S.Thomæ commentarijs.	folio.1
Peri Hermenias Liber Secundus cum eiuſdem comment.	fol. 64
Thomæ Caietani commentarium in reliquum ſecundi Libri Peri Hermenias.	fol.72
Poſteriorum Liber Primus cum S.Thomæ comment.	fol.147
Poſteriorum Liber Secundus cum eiuſdem commen.	fol.316

TRACTATVS LOGICAE S. THOMAE HIS ADDITI.

De Prædicabilibus Tractatus.	fol.399
De Prædicamento Subſtantiæ Tractatus Primus.	fol.411
De Prædicamento Quantitatis Tractatus Secundus.	fol.419
De Prædicamento Qualitatis Tractatus Tertius.	fol.427
De Prædicamento Ad aliquid Tractatus Quartus.	fol.431
De Sex Principijs & Actionis Prædicamento Tractatus Primus.	fol.434
De Prædicamento Paſsionis Tractatus ſecundus.	fol.438
De Prædicamento Quando Tractatus Tertius.	fol.439
De Prædicamento Vbi Tractatus Quartus.	fol.442
De Prædicamento ſitus Tractatus Quintus.	fol.444
De Prædicamento Habitus Tractatus ſextus.	fol.446
De Enunciatione Tractatus.	fol.450
De ſyllogiſmo ſimpliciter Tractatus primus.	fol.470
De ſyllogiſmo ſimpliciter Tractatus ſecundus.	fol.500
De ſyllogiſmo Demonſtratiuo Tractatus.	fol.505
De ſyllogiſmo ſophiſtico, ſeu Fallacijs Tractatus.	fol.521

ARISTOTELIS STAGIRITÆ PERIPATETICORVM PRINCIPIS, PERI HERMENIAS: LIBER PRIMVS.

Cum S. Tho. Aquinatis Præclariſsimis cōmētariis.

LECTIO PRIMA.

De huius partis ac alios logicæ libros ordine, ac neceſſitate, quæ etiam determinanda ſint proponuntur.

Ioannis Argyropili tranſlatio

PRIMO *definire oportet quidnam ſit nomen, & quid verbum, deinde quid Negatio, quid Affirmatio, quid Enunciatio, quid denique Oratio ſit.*

Antiqua tranſlatio.

*a.l. ponere

PRIMVM *oportet cōſtituere* quid ſit nomē, & quid ſit verbū, poſtea qd negatio, affirmatio, & enūciatio, et orō.*

Tex. cō. 21 lect. 9.

Opatio intellectus duplex.

Secunda.

Additur. 3.

Ordo illarū

Sicut dicit philoſophus in Tertio de Aīa, duplex eſt operatio intellectus. Vna quidē, quæ dicitur indiuiſibiliū intelligentia, per quam ſ. apprehendit eſſentiam vniuſcuiuſq; rei in ſeipſa. Alia eſt operatio intellectus, ſ. componentis, & diuidentis. Additur autem & tertia operatio, ſ. ratiocinandi, ſm q́ rō procedit à notis ad iquiſitionē ignotorum. Harum autem operationum prima ordinatur ad ſecundam, quia non pōt eſſe compoſitio, et diuiſio, niſi ſimpliciū apprehenſorum. ſecūda vero ordinatur ad tertiā, quia videlicet oportet q́ ex aliquo vero cognito, cui intellectus aſſentiat, procedatur ad certitudinem accipiendā de quibus ignotis. Cum autem Logica dicatur rōnalis ſcientia, neceſſe eſt q́ eius cōſideratio verſetur circa ea, quæ pertinent ad tres prædictas operationes rōnis. De his igitur quæ pertinent ad primā operationem intellectus, i. de his, quæ ſimplici intellectu concipiunē, determinauit Ariſt. in libro Prędicamentorum. De his vero, quæ pertinent ad ſecundā operationē, ſ. de enūciatione affirmatiua, & negatiua, determinauit Philoſophus in libro Peri hermenias. De his vero, que pertinēt ad tertiā operationem, determinauit in libro Priorū, & in cōſequētibus, in quibus agitur de ſyllogiſmo ſimpliciter, & de diuerſis ſyllogiſmorū, & argumentationū ſpēbus, quibus rō de vno procedit ad aliud. Et ideo ſm prædictum ordinem trium operationum, liber Prædicamētorum ordinatur ad librum Peri hermenias, qui ordinatur ad librum Priorum, & ſequentes. Dicitur ergo liber iſte, qui præ manibus habeē, Peri hermenias, quaſi de Interpretatione. Dicitur aūt Interpretatio ſm Boethum, vox ſignificatiua, quę per ſe aliquid ſignificat, ſiue ſit cōplexa, ſiue incomplexa. Vnde coniunctiones, & præpoſitiones, & alia hmōi, non dicuntur interpretationes quia non per ſe aliquid ſignificant. Similiter etiā voces ſignificantes naturaliter non ex propoſito, aut cū imaginatione aliquid ſignificandi, ſicut voces brutorū animalium, interpretationes dici non poſſunt. Qui. n. interpretaē aliquid, exponere intendit. Et ideo ſola nomina, & verba, & orationes dicuntur interpretationes, de quibus in hoc libro determinātur. Sed tñ nomen, et verbum magis interpretationis principia eſſe videtur, q́ interpretationes. Ille enim interpretari videntur, qui exponit aliquid eſſe verum vel falſum. Et ideo ſola oratio enunciatiua, in qua verum, vel falſum inuenitur, interpretatio vocatur. Cęterę vero orationes, vt optatiua, & imperatiua, magis ordinantur ad exprimendum affectum. q̃ ad interpretandū id, quod in intellectu habetur. Intitulatur ergo liber iſte de Interpretatione, ac ſi diceret de enunciatiua oratione, in qua verum, vel falſum inuenitur. Non aūt hic agit de nomine, & verbo, niſi inquantū ſunt partes enunciationis. Eſt enim proprium vniuſcuiuſq; ſciētiæ partes ſubiecti tradere, ſicut & paſſiones. Patet igitur ad quam partem philoſophiæ pertineat liber iſte, & quę ſit neceſſitas iſtius, & quē ordinem retineat inter Logicæ libros. Prēmittit aūt huic operi Philoſophus procemium, in quo ſigillatim exponit ea, quæ in hoc libro ſunt tractanda. Et, quia oīs ſcīa præmittit ea, quæ de principiis ſunt, partes aūt compoſitorum ſunt eorum principia, ideo oportet intendenti tractare de enunciatione, præmittere de partibus eius. Vnde dicit {primum oportet conſtituere &c.} i. definire {quid ſit nomen, & quid verbum} in græco habetur, Primū oportet poni, & idem ſignificat. Quia. n. demonſtrationes definitiones præſupponunt, ex quibus concludūt, merito dicuntur poſitiones. Et ideo pręmittuntur hic ſolæ definitiones eorum, de quibus agendū eſt, quia ex definitionibus alia capimus conſequenter.

Logi. circa quæ

De pertiñ. ad primam

Ad ſecūdā.

Ad tertiam

Ordo lib.

Interpre. ſecundū Boethum.

Interp. quæ

Interpre. proprie.

De no. & verbo qūo.

Scientiæ proprium.

Præmit. In hac ſcientia procemiū.

Si quis aūt quærat, cū in libro Prædicamentorum de ſimplicibus dictū ſit, quæ ſit neceſſitas, vt hic rurſum de noīe, & verbo, determinaretur, ad hoc dicendū, q́ ſimplicium dictionū triplex poteſt eſſe conſideratio, Vna quidē ſm q́ abſolute ſignificant ſimplices intellectus, & ſic earum conſideratio pertinet ad librū Prædicamentorum. Alio modo ſm rationem, prout ſunt partes enūciationis & ſic determinatur de eis in hoc lib. & ideo tradunē ſub rōne nominis, & verbi, & de quorum ratione eſt q́ ſignificent aliquid cum tempore, vel ſine tēpore, & alia hmōi, quæ pertinēt ad rationem dictionum, ſm q́ conſtituunt enunciationē. Tertio conſiderātur ſm q́ ex eis conſtituiē ordo ſyllogiſticus, & ſic determinatur de eis ſub ratione terminorum in libro Primū. Poteſt iterum dubitari, quare prætermiſſis aliis orationis partibus, de ſolo nomine, & verbo determinat. Ad q́ dicendum eſt, q́ quia de ſimplici oratione determinare intendit, ſufficit vt ſolas partes enunciationis pertractet, ex quibus ex neceſſitate ſimplex oratio conſtat. Poteſt autem ex ſolo nomine, & verbo, ſimplex enunciatio fieri, non autem ex aliis orationis partibus, ſine his, & ideo ſufficiens ei fuit de his duabus determinare.

Quæſtio

Reſponſio

Simpliciū dic. conſid.

Prima.

Secunda.

Tertia

Dubū. 2.

Reſponſio.

Vel poteſt dici, q́ ſola nomina, et verba ſunt principales orationis partes. Sub nominibus enim comprehenduntur pronomina, quæ, etſi non nominant naturam, perſonam tamen determinant, & ideo loco nominum ponuntur. ſub verbo vero participium, quod conſignificat tēpus, quāuis & cum nomine conuenientiam habeat. Alia vero ſunt magis colligationes partiū orationis, ſignificātes habitudinem vnius ad aliam, q̃ orationis partes, ſicut claui, & alia hmōi, non ſunt partes nauis, ſed partium nauis cōiunctiones. His igitur præmiſſis, quaſi principiis, ſubiungit de his, quæ pertinent ad principalem intentionē, dicens. {Poſtea quid negatio, & quid affirmatio} quæ ſunt enunciationis partes, non quidem integrales, ſicut nomen, & verbum, alioquin oporteret nomē enunciationē ex affirmatione, & negatione cōpoſitam nomen eſſe, vel verbum, ſed partes ſubiectiuas, id eſt ſpecie. Quod quidem nunc ſupponatur, poſterius aūt manifeſtabitur. Sed poteſt dubitari, cum

Alia rñſio.

Orationis partes pri.

Expō. 2.

Quæſtio.

cum enunciatio diuidit in cathegoricā, & hypotheticā, quare de his non facit mētionem, ſicut de affirma-
Rñſio pri. tione, & negatione. Et pōt dici ꝙ hypothetica enūciatio ex pluribus categoricis cōponitur. Vnde non diffe-
Reſpōſio 2. runt niſi ſm differentiam vnius & multi. Vel pōt di-
Finis lib. Peri herm. ci, & melius, ꝙ hypothetica enūciatio nō cōtinet abſolutā veritatē, cuius cognitio requiritur in demōſtratione, ad quam lib. iſte principaliter ordinatur. ſed ſignificat aliquid verū eſſe ex ſuppoſitione, quod non ſufficit
Cur Ariſtō. prætermi. de enun. & ſyllo. hypo. in ſcientiis demōſtratiuis, niſi confirmetur per abſolutam veritatē ſimplicis enūciationis. Et ideo Ariſt. prætermiſit tractatū de hypotheticis enunciationibus, & ſyllogiſmis. Subdit autē {& enūciatio} quę eſt genus
Quæſtio.
Rñſio. 1. c6. 87. c. 7. affirmationis, & negationis. {& oratio.} quæ eſt genus enunciationis. Siquis vlterius quærat, quare nō facit vlterius mentionem de voce. Dicendum, ꝙ vox eſt quoddam naturale, vnde pertinet ad conſiderationem Naturalis philoſophiæ, vt patet in Secundo de Aīa, & in vltimo de Generatione animalium. Vnde etiam nō eſt proprie orationis genus, ſed aſſumitur ad conſtitutionē orationis, ſicut res naturales ad conſtitutionem artificialium. Videtur autem ordo enunciationis eſſe præpoſterus, nā affirmatio naturaliter eſt prior nega-
Rñſio pria. tione, & iis prior eſt enunciatio, ſicut genus & per cōſequens oratio enunciatione. Sed dicendum, ꝙ, quia à partibus incęperat enumerare, procedit à partibus ad totum. Negationem aūt, quæ diuiſionē cōtinet, eadem ratione præponit affirmationi, quæ cōſiſtit in cō-
Secunda. poſitione, quia diuiſio magis accedit ad partes, cōpoſitio vero magis accedit ad totū. Vel pōt dici ſm quoſdā, ꝙ præmittitur negatio, quia in iis, quæ poſſunt eſſe, & non eſſe, In plus eſt nō eſſe, quod ſignificat negatio,
Tertia. ꝙ̄ eſſe, quod ſignificat affirmatio. Sed tamen, quia ſunt ſpecies ex æquo diuidentes genus, ſunt ſimul natura: vnde non refert quod eorum præponatur.

LECTIO II.

Ex vocis ac ſcripturæ ad animi affectus comparatione, qualis nā ſit vocis impoſitio, an ex natura, an ex hominum arte.

ARGY. *Ea igitur, quæ in voce conſiſtunt, ſigna ſunt affectum, qui in anima ſunt, & ea, quæ ſcribuntur, notæ ſunt eorum, quæ in voce conſiſtunt.*

ANTI. *SVnt ergo ea, quæ ſunt in voce, earum, quæ ſunt in anima, paſſionum notæ, & ea, quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in voce.*

Præmiſſo procœmio Philoſophus accedit ad propoſitum exequendum. Et quia ea, de quibus promiſerat ſe dicturum, ſunt voces ſignificatiuæ, complexæ, vel in
Lectio. 4. complexæ, ideo præmittit tractatum de Significatione vocū, & deinde de vocibus ſignificatiuis determinat,
Lectio. 5. de quibus in pœmio ſe dicturum promiſerat. Et hoc ibi {Nomen ergo eſt vox ſignificatiua &c.} Circa primum duo facit. Primo determinat qualis ſit ſignificatio vocum, Secundo oſtendit differentiam ſignificationū vocum cōplexarum, & incōplexarum, ibi {Eſt autem
Notādū. 1. quemadmodum &c.} Circa primum duo facit. Primo quidem præmittit ordinem ſignificationis vocū. Secūdo oſtendit, qualis ſit vocum ſignificatio, vtrum ſit ex
Paſſio ex quo. natura, vel ex impoſitione, ibi {Et quēadmodū nec literæ &c.} Eſt ergo conſiderandum, ꝙ circa primū tria proponit, ex quorum vno intelligitur quartū. Proponit. n. ſcripturam, voces, & animæ paſſiones, ex quibus
Vocis ſign. neceſsitas. intelligunt res. Nam paſſio eſt ex impreſſione alicuius agentis, & ſic paſſiones aīæ originē habent ab ipſis rebus. Et ſiquidē hō eſſet naturaliter animal ſolitarium, ſufficerent ſibi animæ paſſiones, quibus ipſis rebus cōformaretur, vt earum notitiam in ſe haberet, ſed, quia hō eſt animal naturaliter politicum, & ſociale, neceſſe fuit ꝙ conceptiones vnius hominis innoteſcerent aliis, qđ fit per vocē & ideo neceſſe fuit eſſe voces ſignificatiuas, ad hoc ꝙ hominis inuicē conuiuerent. Vnde illi, **Script. neceſsitas** qui ſunt diuerſarū linguarū, nō poſſunt bene cōuiuere ad inuicē. Rurſum ſi hō vteretur ſola cognitione ſenſitiua, quæ reſpicit hic, & nunc, ſufficeret ſibi ad conuiuendum aliis vox ſignificatiua, ſicut & cæteris animalibus, quę p quaſdā voces, ſuas conceptiones inuicē ſibi manifeſtant, ſed, quia hō vtitur etiā intellectuali cognitione, quæ abſtrahit ab hic & nūc, cōſequitur ipſum ſolicitudo non ſolū de præſentibus ſm locū, & tēpus, ſed etiā de his, quæ diſtant loco, & futura ſunt tempore. Vnde, vt homo conceptiones ſuas etiam his, qui diſtant ſecundum locum, et his, qui venturi ſunt in futuro tēpore, manifeſtat, neceſſarius fuit vſus ſcripturæ. Sed, **Finis Log.** quia Logica ordinatur ad cognitionē de rebus ſumēdā, ſignificatio vocū, quæ eſt īmediata ipſis cōceptionibus intellectus, pertinet ad principalē conſiderationem ipſius, ſignificatio aūt literarum, tanquam magis remota, non pertinet ad eius conſiderationem, ſed magis ad conſiderationem, grammatici. Et ideo exponēs ordinē ſignificationum non incipit à literis, ſed à vocibus, quarum primo ſignificationem exponens, dicit. {Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, notæ}. i. ſigna earum **Expō. priæ parti. tex.** paſſionum, quæ ſunt in anima. Dicit autē {ergo} quaſi ex promiſſis concludens, quia ſupra dixerat determinandum eſſe de Nomine, & Verbo, & aliis prædictis, hæc autem ſunt voces ſignificatiuæ, ergo oportet vocū ſignificationum exponere. Vtitur autem hoc modo loquendi, vt dicat ea quæ ſunt in voce, & non voces, vt quaſi continuatim loquatur cum prędictis. Dixerat . n. dicendū eſſe de nomine, & verbo, & aliis hmōi. Hęc **Nois, & vbi, triplex eſſe** autem tripliciter habent eſſe, Vno quidē modo, in cōceptione intellectus, Alio modo, in prolatione vocis, Tertio modo, in conſcriptione literarum. Dicit ergo, {ea, quæ ſunt in voce, &c.} ac ſi dicat, nomina, & verba, & alia conſequentia, quæ tñ ſunt in voce, ſunt notæ. Vel quia non oēs voces ſunt ſignificatiuæ, et earum quædā ſunt ſignificatiuæ naturaliter, quæ longe ſunt à ratione nominis, & verbi, & aliorum conſequentium, vt appropriet ſuum dictum ad ea, de quibus intendit. ideo dicit ea, quæ ſunt in voce, ideſt quæ continentur **Vox eſt qd naturale.** ſub voce, ſicut partes ſub toto. Vel quia vox eſt quoddam naturale, nomen autem, & verbum ſignificāt ex inſtitutione humana, q̄ aduenit rei naturali ſicut materiæ, vt forma lecti ligno, ideo ad deſignandum nomina, & verba, & alia conſequentia, dicit ea, quæ ſunt in **Notādū. 2.** voce, ac ſi de lecto diceretur, ea quę ſunt in ligno. Circa id autē, quod dicit earū, quæ ſunt in anima paſſionum, conſiderandum eſt, ꝙ paſſiones animæ cōmuniter dici ſolent appetitus ſenſibilis affectiones, ſicut ira, gaudium, & alia hmōi, vt dicitur in ſecundo Ethicorū. **Le. 5. & c. 5.** Et verum eſt ꝙ huiuſmodi paſſiones ſignificant naturaliter quædā voces hominum, vt gemitus infirmorū, & aliorum animalium, vt dicitur in Primo Politicæ. Sed nunc ſermo eſt de vocibus ſignificatiuis ex inſtitu- **Per paſsiones animæ quid intelligendum** tione humana, & ideo oportet paſſiones animę hic intelligere intellectus cōceptiones, quas nomina, & verba, & orationes ſignificant īmediate, ſecundum ſententiam Ariſt. Non enim poteſt eſſe, ꝙ ſignificēt īmediate ipſas

te ipſas res, vt ex ipſo modo ſignificandi apparet. ſignificat enim hoc nomẽ homo naturam humanam in abſtractione à ſingularibus. Vnde nõ poteſt eſſe ꝙ ſignificet hominẽ imediate ſingularem, vt Platonici poſuerunt, ꝙ ſignificaret ipſam ideam hominis ſeparatam. Sed quia hoc ſecundum ſuam abſtractionẽ non ſubſiſtit realiter ſm ſententiam Ariſt. ſed eſt in ſolo itellectu, ideo neceſſe fuit Ariſt. dicere, ꝙ voces ſignificant intellectus conceptiones imediate, et eis mediantibus res.

Androni.
Lec. 2. tex. com. 12.

Sed, quia non eſt conſuetũ ꝙ conceptiones intellectus Ariſtote. nominet paſſiones, ideo Andronicus poſuit hunc librum non eſſe Ariſto. Sed manifeſte inuenitur in Primo de Anima, ꝙ paſsiones animæ vocat omnes animæ operationes. Vnde, & ipſa conceptio intellectus paſsio dici põt. Vel quia intelligere noſtrũ non eſt ſine phantaſmate, quod non eſt ſine corporali paſsione. Vnde & imaginatiuam Philoſophus Tertio de Anima vocat paſsiuũm intellectum. Vel quia extenſo nomine paſsionis ad omnem receptionem, etiam ipſum intelligere intellectus poſsibilis quoddam pati eſt, vt dicitur in Tertio de Anima. Vtitur autem potius nomine paſsionum, quam intellectum, tum quia ex aliqua animæ paſsione prouenit, puta ꝙ ex amore, vel odio, vt homo interiorem conceptum per vocem alteri ſignificari velit, tum etiam, quia ſignificatio vocum refertur ad cõceptionem intellectus, ſecundum quòd oritur à rebus per modũ cuiuſdam impreſsionis, vel paſsionis.

Lec. 10. te. cõm. 20. & Le. 9. & 10. Le. 2. t. c. 2.

Voc. ſign. quo ref. ad lit. Alexã.

Secundo cum dicit {Et ea, quæ ſcribuntur} agit de ſignificatione ſcripturæ, & ſecundum Alexan. hoc inducit ad manifeſtandum præcedentem ſententiam per modum ſimilitudinis vt ſit ſenſus. Ita ea, quæ ſunt in voce ſunt ſigna paſsionis animæ, ſicut & literę ſunt ſigna vocis. Quod etiam manifeſtat per ſequentia, cum dicit {Et quemadmodum nec literæ.} inducens hoc quaſi ſignũ præcedentis. Quòd enim literæ ſignificent voces, ſignificatur per hoc, quòd ſicut ſunt diuerſæ voces apud diuerſos, ita diuerſæ literæ. Et ſm hanc expoſitionem ideo nõ dixit, & literæ eorum, quæ ſunt in voce, ſed ea, quæ ſcribuntur, quia dicuntur literæ etiam in prolatione, & ſcriptura, quamuis magis proprie, ſm ꝙ ſunt in ſcriptura, dicantur literæ, ſecundũ autem ꝙ ſunt in prolatione dicantur elementa vocis. Sed, quia Ariſto. non dicit ſicut ea quæ ſcribuntur, ſed continuã narrationẽ facit, melius eſt vt dicat ſicut Porphyrius expoſuit, ꝙ Ariſto. procedit vlterius ad complendum ordinem ſignificationis. Poſtquã enim dixerat ꝙ nomina, & verba, quæ ſunt in voce, ſunt ſigna earũ, quæ ſunt in anima, cõtinuatiũ ſubdit, ꝙ nomina, & verba, quæ ſcribũtur, ſigna ſunt eorum nominum, & verborum, quæ ſunt in voce. Deinde cum dicit.

ARGV. *Atque vti non eædem ſunt apud omnes homines literæ, ſic neque voces eædem ſunt.*

ANTI. *Et quẽadmodũ nec literę eædẽ oĩbus, ſic nec eædẽ voces.*

Significatio literarũ, & vo. qualis.

Oſtendit differentiam præmiſſorum ſignificãtium & ſignificatorum, quãtum ad hoc quod eſt eſſe ſm naturam, vel nõ eſſe. Et circa hoc tria facit. Primò. n. ponit quoddã ſignũ, quo manifeſtatur ꝙ nec voces, nec literæ naturaliter ſignificant. Et enim quæ naturaliter ſignificant, ſunt eadẽ apud omnes. Significatio autẽ literarũ, & vocum, de quibus nunc agimus, non eſt eadem apud omnes. Sed hoc quidem apud nullos vnquã dubitatum fuit quantum ad literas, quarum non ſolum ratio ſignificandi eſt ex impoſitione, ſed etiam ipſarum formatio fit per artem. Voces autẽ naturaliter formãtur. vnde & apud quoſdam dubitatum fuit vtrũ naturaliter ſignificent. Sed Ariſt. hic determinat ex ſimilitudine literarum, quæ ſicut nõ ſunt eædem apud omnes, ita nec voces. Vnde manifeſte relinquitur, ꝙ ſicut nec literæ, ita nec voces naturaliter ſignificant, ſed ex inſtitutione humana. Voces aũt illæ, quæ naturaliter ſignificant ſicut gemitus infirmorũ, & alia huiuſmodi, ſunt eædem apud omnes. Secundo ibi.

Affectus tamẽ, quorum hæc ſigna ſunt, primo apud omnes homines iidem ſunt. Res quoq; quarum hi ſimilitudines ſunt, eaſdem itidem eſſe conſtat. ARGV.

Quorum autem primorum hæ primo notæ ſunt, eædem omnibus paſsiones animæ ſunt, & quorum hæ ſimilitudines, res iam eædem. ANTI.

Oſtendit paſsiones animæ naturaliter eſſe, ſicut res, per hoc, ꝙ eædem ſunt apud omnes. Vnde dicit {Quorũ autem,} ideſt ſicut paſsiones animæ ſunt eædẽ omnibus, quorum primorum, ideſt quarum paſsionum primarum hæ. ſ. voces ſunt notæ, id eſt ſigna, (comparantur. n. paſsiones aĩæ ad voces, ſicut primũ ad ſecundũ:) voces. n. non proferuntur, niſi ad exprimendã interiores animæ paſsiones, & res etiam, eædem. ſ. apud oẽs, quorum, id eſt quarum rerum hæ. ſ. paſsiones animæ ſunt ſimilitudines. Vbi attẽdendũ eſt ꝙ literas dixit eſſe notas, id eſt ſigna vocũ, & voces paſsionum animę ſimiliter. paſsiones aũt animæ dicit eſſe ſimilitudines rerũ, & hoc ideo, quia res nõ cognoſcitur ab anima, niſi per aliquam ſui ſimilitudinem exiſtentẽ, vel in ſenſu, vel in intellectu. Literæ aũt ita ſunt ſigna vocũ, & voces paſsionum, ꝙ non attendiẽ ibi aliqua ratio ſimilitudinis, ſed ſola ratio inſtitutionis, ſicut & in multis aliis ſignis, vt tuba eſt ſignũ belli. In paſsionibus aũt animæ, oportet attendi rationem ſimilitudinis ad exprimendas res, quia naturaliter eas deſignant, nõ ex inſtitutione.

Voc. prola. ad quid.

Res ꝑ quid cogn. ab aĩa

Obiectio. 1.

Obiiciunt aũt quidã oſtendere volentes cõtra hoc, ꝙ dicit paſsiones animæ, quas ſignificant voces, eſſe omnibus eaſdem. Primo quidem, quia diuerſi diuerſas ſententias habent de rebus, & ita nõ videnẽ eſſe eædem apud omnes animæ paſsiones. Ad quod reſpondet Boethius ꝙ Ariſto. hic nominat paſsiones aĩæ conceptiones intellectus, qui nunquã decipitur: & ita oportet eius conceptiones eſſe apud oẽs eaſdẽ, quia, ſi quis à vero diſcordat, hic non intelligit. Sed, quia etiam in intellectu põt eſſe falſum, ſm ꝙ cõponit, & diuidit, non aũt ſm ꝙ cognoſcit quod quid eſt, ideſt eſſentiam rei, vt dicitur in Tertio de Anima, referendum eſt hoc ad ſimplices intellectus cõceptiones, quas ſignificant voces in complexæ, quæ ſunt eædem apud omnes, quia, ſi quis vere intelligit qd eſt homo, quodcunque aliud aliquid ꝗ hominem apprehendat, non intelligit hoĩem. Hmõi autẽ ſimplices cõceptiones intellectus ſunt, quas primo voces ſignificant. Vnde dicitur in Quarto Met. ꝙ ratio, quam ſignificat nomẽ, eſt definitio. Et ideo ſignanter dicit. {Quorũ primorũ hæ notæ ſunt.} vt. ſ. referatur ad primas conceptiones vocibus primo ſignificatas.

Rñſio Boe.

Lec. 2. tex. cõm. 16.

Obiectio.
Rñſio pria Porphy.

Sed adhuc obiiciunt aliqui de nõibus æquiuocis, in quibus eiuſdẽ vocis nõ eſt eadẽ paſsio, quæ ſignificatur apud oẽs. Et reſpondet ad hoc Porphyrius, ꝙ vnus homo, qui vocem profert, ad vnam intellectus conceptionẽ ſignificandam eam refert, &, ſi aliquis alius, cui loquitur, aliquid aliud intelligat, ille, qui loquitur ſe exponẽdo faciet ꝙ refert ad idem. Sed melius dicendum eſt, ꝙ intẽtio Ariſt. nõ eſt aſſerere identitatẽ conceptionis alę per comparationem ad vocem vt. ſ. vnius vocis vna ſit

Rñſio ſcda melior.

cōceptio,quia voces ſunt diuerſæ apud dinerſos,ſed itē
dit aſſerere idētitatē cōceptinnū animæ per cōparatio-
nes ad res, quas ſimiliter dicit eſſe eaſdem. Tertio ibi.

ARGY. *Verum de his in libro de Anima dictum eſt, ad aliam.n. facultatem huiuſcemodi conſideratio pertinet.*

ANTI. *De his itaq; dictum eſt in his, quæ dicta ſunt de anima, alterius eſt enim negocij.*

Excuſat ſe à diligentiori harum conſideratione,quia
quales ſint animę paſsiones,& quomodo ſint rerum ſi-
militudines,dictum eſt in libro de Anima. Non enim
hoc pertinet ad logicum negocium, ſed ad naturale.

LECTIO III.

Vocum quædam verum vel falſum ſignificare dicuntur, & quæ nam ſint.

ARGY. *Quemadmodum autem in anima conceptus eſt interdū ſine veritate,aut falſitate, interdum eſt talis, vt horum alterum ei neceſſario competat, ſic & in voce eſſe videtur.*

ANTI. *EST autem, quemadmodum in anima, aliquoties quidē intellectus ſine vero vel falſo, aliquoties autem, cui iam neceſſe eſt horum alterū ineſſe, ſic etiam in voce.*

Poſtquā Philoſophus tradidit ordinē ſignificationis
vocum,hic agit de diuerſa vocum ſignificatione,quarū
quædam ſignificant verum, vel falſum, quædam non.
Et circa hoc duo facit. Primo præmittit differentiam.
Secundo manifeſtat eam. ibi {Circa compoſitionem
enim &c.} Quia vero cōceptiones intellectus præam-
Ordo con-cep. itel le-ctus & vo. bulæ ſint ordine naturæ vocibus, quæ ad eas expri-
mendas proferuntur, ideo ex ſimilitudine differentiæ,
quæ eſt circa intellectum, aſsignat differentiā, quæ eſt
circa ſignificationes vocum, vt ſcilicet hæc manifeſta-
tio non ſolum ſit ex ſimili, ſed ex cauſa, quam imitatur
effectus. Eſt ergo conſiderandum, ꝙ ſicut in princi-
pio dictum eſt, duplex eſt oratio intellectus, vt tradi-
In prohe. Lec. 11. & tex. cō. 21. & 26. tur in. Tertio de Anima, in quarum vna non inuenitur
verum & falſum, in altera autem inuenitur. Et hoc eſt
quod dicit, ꝙ in anima aliquoties eſt intellectus ſine
vero & falſo, aliquoties autem ex neceſsitate habet al-
terum horum. Et, quia voces ſignificatiuæ formatur
ad exprimendas conceptiones intellectus,ideo ad hoc
Verum vel falſum in voce. ꝙ ſignum conſormetur ſignato, neceſſe eſt ꝙ etiam
vocū ſignificatiuarū ſimiliter q̄dā ſignificēt ſine vero
& falſo,quædam cū vero & falſo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nā verū, falſumq; in cōpoſitione, diuiſioneq; conſiſtit.*

ANTI. *Circa compoſitionē n. & diuiſionē eſt veritas, falſitasq;.*

Manifeſtat qđ dixerat.Et primo quantū ad id, quod
dixerat de intellectu,Secundo quantum ad id,quod di-
Ver. & fal. In cōpo. & diui. conſi. xerat de aſsimilatione vocum ad intellectū.ibi{Nomi-
na igitur ipſa, & verba, &c.} Ad oſtendendum igitur
ꝙ intellectus quandoq; eſt ſine vero, & falſo, quādoq;
autem cum altero horum,dicit primo, ꝙ veritas & fal-
ſitas conſiſtit circa compoſitionem, & diuiſionē. Vbi
oportet intelligere ꝙ vna duarū operationum intelle-
ctus eſt indiuiſibilium intelligentia, inquantum,ſ.intel
lectus intelligit abſolute cuiuſcūque rei quidditatē ſiue
eſſentiam per ſeipſam, puta quid eſt homo, vel quid al-
bum,vel quid aliud hmōi. Alia vero operatio intelle-
ctus eſt,ſm ꝙ hmōi ſimplicia concepta ſimul compo-
nit,& diuidit.Dicit ergo, ꝙ in hac ſecunda operatione
intellectus, ideſt componentis, & diuidentis,inuenitur
veritas,et falſitas,relinquens,ꝙ in prima operatione nō
inuenitur, vt etiam traditur in Tertio de Anima. Sed
Lec. 2. t. cō 21.22.et.26 circa hoc primo videtur eſſe dubium,quia,cum diuiſio
fiat per reſolutionem ad indiuiſibilia ſiue ſimplicia,vi-
Queſtio Reſponſio, detur ꝙ ſicut in ſimplicibus non eſt veritas vel falſitas,
ita nec in diuiſione.Sed dicendum eſt, ꝙ,cū conceptio- Quæ circa Inte. dupliciter conſ. poſſunt.
nes intellectus ſint ſimilitudines rerū, ea quæ circa in-
tellectum ſunt,dupliciter conſiderari,& nominari poſ-
ſunt. Vno modo ſm ſe,alio modo ſm rationes rerum,
quarum ſunt ſimilitudines.Scut imago Herculis ſm ſe
quidem dicitur,& eſt cuprum,inquantum autem eſt ſi-
militudo Herculis, nominatur homo.Sic etiam,ſi con-
ſideremus ea,quæ ſunt circa intellectum ſecundum ſe,
ſemper eſt compoſitio, vbi eſt veritas & falſitas, quæ
nunquā inuenitur in intellectu,'niſi per hoc, ꝙ intelle-
ctus comparatur vnum ſimplicem conceptum alteri.
Sed ſi referatur ad rem, quandoq; dicitur compoſitio,
quandoq; dicitur diuiſio. Compoſitio quidem quando
intellectus cōparat vnum conceptum alteri, quaſi ap-
prehendens cōiunctionem aut identitatē rerum, qua-
rum ſunt conceptiones, diuiſio autem,quādo ſit cōpa-
rat vnum cōceptum alteri, vt apprehendat res eſſe di-
uerſas. Et per hunc etiam modū in vocibus aſſirmatio
dicitur compoſitio, inquantum cōiunctionem ex par-
te rei ſignificat,negatio vero dicitur diuiſio, inquantū
ſignificat rerum ſeparationem. Vlterius autē videtur, Quæſtio.
ꝙ non ſolum in compoſitione, & diuiſione veritas cō-
ſiſtat.Primo quidem, quia etiā res dicitur vera vel fal-
ſa ſicut dicitur aurum verum vel falſum. Dicitur etiam
ꝙ ens,& verum conuertuntur. Vnde videtur ꝙ etiam Lec. 3. tex. cō. 152.
ſimplex cōceptio intellectus,quæ eſt ſimilitudo rei nō
careat veritate, & falſitate. Præterea Philoſophus di- Lectio.4. et tex. 160.
cit in lib.de Anima, ꝙ ſenſus propriorum ſenſibilium
ſemper eſt verus.Senſus autem non componit,vel diui Lec.6.21 et Lec.2.t.cō.
dit non ergo in ſola cōpoſitione, & diuiſione eſt veri- 26.31.
tas. Itē, in intellectu diuino nulla eſt cōpoſitio, vt pro- Lectio.8.&
batur in.12.Met.et tñ ibi eſt prima,& ſumma veritas.nō cōm.51.
ergo veritas eſt ſolū circa compoſitionē, & diuiſionē. Reſponſio.
Ad hmōi igitur euidentiam conſiderandum ꝙ veritas
in aliquo inuenitur dupliciter. Vno modo ſicut in eo
quod eſt verum.Alio modo ſicut in dicente,vel cogno-
ſcente verum.Inuenitur autem veritas ſicut in eo,quod
eſt verum,tam in ſimplicibus,q̄ in compoſitis,ſed ſicut
in dicente,vel cognoſcente verū non inuenitur niſi ſm Lectio.2.&
compoſitionem & diuiſionem. Quod quidē ſic patet. cap.3.
verum.n.vt Philoſophus dicit I Sexto Ethicorū,eſt bo- Res vo. ad itellectum.
num intellectus, Vnde de quocunque dicatur verum, Notandum primum.
oportet ꝙ hoc ſit per reſpectum ad intellectum:Com-
parantur autem ad intellectum voces quidem ſicut ſi- veritas diuerſimode
gna,res autem ſicut ea, quorum intellectus ſunt ſimili- diuerſa denominat.
tudines. Conſiderandum autē ꝙ aliqua res compara-
tur ad intellectum dupliciter. Vno modo ſicut mēſura
ad menſuratum. Et ſic cōparantur res naturales ad in- Res naturalis.
tellectum ſpeculatiuum humanum.Et ideo intellectus
dicitur verus ſm ꝙ conformatur rei, falſus autem ſecū-
dum ꝙ diſcordat à re. Res autem naturalis non dicitur
eſſe vera per cōparationem ad intellectum noſtrum,
ſicut poſuerunt quidā antiqui naturales, extimātes,re-
rum veritatem eſſe ſolum in hoc quod eſt videri.Secū-
dum hoc enim ſequeretur ꝙ cōtradictoria eſſent ſimul
vero, quia cōtradictoria cadunt ſub diuerſorū opinio-
nibus. Dicūtur tamen res aliquæ veræ vel falſæ per cō- Veri vl fal. rei.
parationem ad intellectum noſtrum, non eſſentialiter
vel formaliter,ſed effectiue, inquantum.ſ.natæ ſunt fa-
cere de ſe verā,vel falſam extimationē.& ſm hoc dici-
tur aurum verum, vel falſum. Alio autem modo res cō- Res artifi.
parantur ad intellectum,ſicut menſuratum ad menſurā,
vt patet in intellectu practico, qui eſt cauſa rerū. Vnde
opus artificis dicitur eſſe verū, inquantum attingit ad
rationem

rationem artis,falſum vero, inquantum deficit à ratio-
Res ad diui nũ intelle-ctum. ne artis.Et quia omnia etiam naturaliter comparantur
ad intellectum diuinum,ſicut artificiata ad artem,cõſe-
quens eſt,vt quælibet res dicatur eſſe vera,ſm ꝙ habet
propriam formam, ſm quam imitatur artem diuinam.
Quõo ens & ve.cõu. Nam falſum aurũ eſt verum aurichalchũ. Et hoc mõ
ens,& verum conuertuntur, quia quælibet res natura-
Lectio. 15. & cõ. 81. lis per ſuam formam arti diuinæ comparatur. Vnde
Philoſophus in.1. Phy. formã nominat, quoddã diui-
Senſus ver. num.Et ſicut res dicitur vera per comparationẽ ad ſuã
menſuram,ita etiam & ſenſus,vel intellectus,cuius mẽ-
ſura eſt res extra animã. Vnde ſenſus dicitur verus, qñ
per formam ſuam conformatur rei extra aĩam exiſtẽ-
ti. Et ſic intelligitur ꝙ ſenſus proprij ſenſibilis ſit ve-
rus. Et hoc etiam mõ intellectus apprehendẽs qđ quid
eſt abſq; cõpoſitione,& diuiſione, ſemper eſt verus,vt
Lec.2.c.26 dicitur in Tertio de Anima.Eſt aũt conſiderandum,ꝙ
Notãdum ſecundum. quamuis ſenſus proprij obiecti ſit verus non tamen co
Inte.tm.co gnoſcit ve. gnoſcit hoc verum.Non.n.poteſt cognoſcere habitu-
dinem conformitatis ſuæ ad rem ſed ſolã rẽ apprehẽ-
Lc.1.et.c.8 dit, intellectus autem poteſt hmõi habitudinẽ confor-
mitatis cognoſcere,& ideo ſolus intellectus põt cogno
ſcere veritatem. Vnde & Philoſophus dicit in.6.Meta.
ꝙ veritas eſt ſolũ in mente,ſicut.ſ.in cognoſcente veri-
tatem. Cognoſcere autẽ prædictam confirmitatis ha-
Cognoſce-re habi.con formi. bitudinem nihil eſt aliud q̃ iudicare ita eſſe in re vel nõ
eſſe.quod eſt cõponere,& diuidere. & ideo intellectus
Intell. iudi riũ ve. vel falſum. non cognoſcit veritatem,niſi cõponẽdo, vel diuidẽdo
per ſuum iudicium. Quod quidem iudicium,ſi confo-
net rebus,erit verum,puta cum intellectus iudicat eſſe,
quod eſt,vel non eſſe quod non eſt.Falſum autem quã-
do diſſonat à re,puta cũ iudicet nõ eſſe, qđ eſt, vel eſſe
quod non eſt.Vnde patet, ꝙ veritas, & falſitas, ſicut in
cognoſcente,& dicente, non eſt niſi circa cõpoſitionẽ,
& diuiſionẽ.Et hoc mõ Philoſophus loquitur hic.Et qa
Vox qñ ve ra vel falſa voces ſunt ſigna intellectum, erit vox vera quæ ſigni-
ficat verũ intellectũ,falſa aũt, quæ ſignificat falſum in-
tellectum,quãuis vox,inquantũ eſt res quædam dicatur
vera, ſicut & aliæ res. Vnde hæc vox, hõ eſt aſinus eſt
vere vox, & vere ſignum, ſed quia eſt ſignũ falſi, ideo
Notãdum tertium. dr̃ falſa. Sciendum eſt autem, ꝙ Philoſophus de veri-
tate hic loquitur, ſm ꝙ pertinet ad intellectum huma-
num, qui iudicat de conformitate rerum,& intellectus
cõponendo & diuidendo. Sed iudiciũ intellectus diui-
Differentia inter diuinũ intellectũ,& humanum. ni de hoc eſt abſq; compoſitione, & diuiſione, quia ſi-
cut etiã intellectus noſter ĩtelligit materialia ĩmateria-
liter.ita etiam intellectus diuinus cognoſcit cõpoſitio-
nem,& diuiſionem ſimpliciter. Deinde cum dicit.
ARGV. *Ipſa igitur nomina,& verba, ſimilia ſane ſunt ei conce-*
ptui, qui ſine compoſitione, diuiſioneq; eſt, velut hoc nomen
album, vel homo, cum nihil additur ipſi, nondum enim ve-
rum eſt,aut falſum.
ANTI. *Nomina igitur ipſa et verba, conſimilia ſunt ſine cõpo-*
ſitione, vel diuiſione, intellectui, vt eſt homo, vel album, qñ
non additur aliquid, neq;.n.adhuc verum, aut falſum eſt.
Manifeſtat quod dixerat de ſimilitudine vocum ad
intellectum.Et primo manifeſtat propoſitum. Secun-
do manifeſtatum probat per ſignum,ibi {Huius autem
ſignum.} Concludit ergo ex præmiſsis, ꝙ, cum ſolum
circa compoſitionem,& diuiſionem ſit veritas, & fal-
ſitas in intellectu, conſequens eſt ꝙ ipſa nomina,& ver
Noia, et ṽb. in quo ſimi lia intel. ba diuiſim accepta, aſsimilentur intellectui,qui eſt ſine
compoſitione,& diuiſione.ſicut cum homo,vel album
dicitur,ſi nihil aliud addatur, non enim verum adhuc,
vel falſum eſt.ſed poſtea qñ additur eſſe,vel non eſſe, ſit Tacitæ
verum,vel falſum. Nec eſt inſtãtia de eo,quod per vni- obiectioni.
cum nomen veram reſponſionẽ dat ad interrogatio-
nem factam, vt cum quærenti quid natat in mari? ali-
quis reſpondet,piſcis. Nam intelligitur verbum,quod Not. & ṽb.
fuit in interrogatione poſitum. Et ſicut nomen per ſe ſolit.nõ ſig.
poſitum nõ ſignificat verũ vel falſum,ita nec verbũ per ver.vel fal.
ſe dictũ.Nec eſt inſtãtia de verbo primę,& ſecundæ p-
ſonæ,& de verbo exceptę actionis,quia in his intelligi-
tur certus,& determinatus nominatiuus.Vnde eſt impli
cita compoſitio, licet non explicita. Deinde cũ dicit.
Cuius quidem hoc indicium eſt.Hippocẽtaurus enim ali- ARGV.
quid quidem ſignificat,at nondum verum eſt,aut falſum,niſi
eſſe,aut non eſſe additum, aut ſimpliciter, aut reſpectu tem-
poris fuerit.
Signum autẽ huius eſt.etenim hircoceruus ſignificat qui- ANTI.
dem aliquid,ſed quod nondum verũ vel falſum ſit,ſi nõ eſſe,
vel non eſſe addatur, vel ſimpliciter, vel ſecundum tempus.
Inducit ſignum ex nomine cõpoſito,ſ.hircoceruus,
quod componitur ex hirco,& ceruo,et quod in græco
dicitur tragelaphus. Nam tragos eſt hircus,& elaphos
ceruus. Hmõi.n.nomina ſignificant aliquid,ſ.quoſdã
conceptus ſimplices, licet rerum compoſitarũ. et ideo
non eſt verum vel falſum niſi quando additur eſſe, vel
non eſſe,per quæ exprimitur iudicium intellectus. Po- Eſſe ſimpli
teſt autẽ addi eſſe, vel non eſſe, vel ſecundum præſens citer vel ſe
tempus.quod eſt eſſe, vel non eſſe in actu, & ideo hoc cũdũ quid.
dicitur eſſe ſimpliciter, vel ſecundũ tempus præteritũ,
aut futurum,quod nõ eſt eſſe ſimpliciter,ſed ſecundum
quid,vt cum dicitur aliquid fuiſſe, vel futurum eſſe.Si-
gnanter autem vtitur exemplo ex nomine ſignificãte,
quod non eſt in rerũ natura, in quo ſtatim falſitas ap-
paret,& ꝙ ſine compoſitione, & diuiſione non poſsit
verum, vel falſum eſſe.

LECTIO IIII.

Ex nominis definitione propoſita, ac declarata, quædam
ab eius ratione ſeiungit.

Nomen igitur vox eſt ſignificatiua ex inſtituto,ſine tem- ARGV.
pore,cuius nulla pars ſignificat ſeparata.

NOmen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundum placi- ANTI.
tum ſine tempore, cuius nulla pars eſt ſignificatiua,
ſeparata.
Poſtquam Philoſophus determinauit de ordine ſi-
gnificationis vocum, hic accedit ad determinandum Subiectum
de ipſis vocibus ſignificatiuis. Et quia principaliter in- huius libri.
tendit de enunciatione, quæ eſt ſubiectum huius libri,
in qualibet autẽ ſcientia oportet noſcere principia ſu-
biecti,ideo primo determinat de principiis enunciatio-
nis.Secundo de ipſa enunciatione,ibi {Enunciatiua ve- Pricipia ſu
ro non omnis.} Circa primum duo facit. Primo enim biecti præ-
determinat principia quaſi materialia enunciationis, cogno.
ſcilicet partes integrales ipſius. Secũdo determinat pri- Lectio. 7.
cipium formale,ſcilicet orationem quæ eſt enunciatio-
nis genus,ibi {Oratio autem eſt vox ſignificatiua &c.} Lectio. 6.
Circa primum duo facit. Primo determinat de no- Cur prius
mine,quod ſignificat rei ſubſtantiam. Secundo deter- de no. quã
minat de verbo, quod ſignificat actionem, vel paſsio- verbo.
nem procedentem à re, ibi {Verbum autem eſt quod Lectio. 5.
conſignificat tempus.} Circa primum tria facit.Primo
definit nomen, ſecundo definitionem exponit: ibi {In
nomine enim ꝙ eſt æquiferus.} Tertio excludit quæ-
dam, quæ perfecte rationem nominis non habent, ibi.
{Non homo vero non eſt nomen.} Circa primum Definitio
conſiderandum eſt,ꝙ definitio ideo dicitur terminus, dicitur ter
minus.

quia includit totaliter rem, ita.ſ. ꝙ nihil rei eſt extra definitionem, cui.ſ. definitio nõ conueniat, nec aliquid aliud eſt infra definitionem, cui.ſ. definitio conneniat. Et ideo quinque ponit in definitione nominis. primo ponitur {vox} per modũ generis, per qnod diſtinguit nomen ab omnibus ſonis, qui nõ ſunt voces. Nam vox eſt ſonus ab ore animalis prolatus, cum imaginatione quadam. vt dicitur in Secundo de Anima. Additur autem prima differentia.ſ. {ſignificatiua} ad differentiã quaruncunq; vocum non ſignificantium, ſiue ſit vox literata, & articulata, ſicnt biltris, ſiue non literata, & non articulata, ſicut ſibilus pro nibilo factus. Et, quia de ſignificatione vocũ in ſuperioribus actum eſt, ideo ex pmiſsis concludit, ꝙ nomen eſt vox ſignificatiua.

Vox quid. Lectio. 18. & tex. c. 90. Vox literata &c.

Obiectio. Sed cum vox ſit quædam res naturalis, nomen autem non eſt aliquid natnrale, ſed ab hominibus inſtitutum, videtur ꝙ non debuit genns nominis ponere vocem, quæ eſt ex natura, ſed magis ſignum, quod eſt ex inſtitutione, vt diceretur nomen eſt ſignum vocale, ſicut etiam cõuenientius definitur ſcutella, ſi quis diceret ꝙ eſt vas ligneum ꝗ ſiqnis diceret ꝙ eſt lignum formatũ in vas.

Reſponſio. Artificialia quo in genere ſubſtã tiæ uel acci. Sed dicendum, ꝙ artificialia ſunt quidem in genere ſubſtantiæ ex parte materiæ, in genere autem accidenriũ ex parte formæ. nam formæ artificialiũ accidentia ſunt. Nomen ergo ſignificat formam accidẽtialem, vt cõcretam ſubiecto.

Definitio acci. in abſtra. Cũ aũt in definitione omniũ accidentium oprorreat poni ſubiectnm, neceſſe eſt ꝙ ſi qua nomina accidẽtis in abſtracto definiantur, ꝙ in eorum definitione ponatur accidens in recto, quaſi genus, ſubiectum autem in obliquo, quaſi differẽtia. vt cum dicitur ſimitas eſt curuitas naſi.

In cõcreto. Si qua vero nomina accidens ſignificant in concreto, in erorum definitione ponitur materia, vel ſnbiectũ, quaſi genus, & accidens, quaſi differentia. vt cum dicitur ſimum eſt naſus curuus. Si igitur nomina rerum artificialium ſignificant formas accidẽtales vt concretas ſnbiectis naturalibus, conuenientins eſt vt in eorum definitione ponaẽ res naturalis qnaſi genus, vt dicamus, ꝙ ſcutella eſt lignũ figuratũ, & ſimiliter ꝙ nomẽ eſt vox ſignificatiua. Secus aũt eſſet ſi nomina artificialium acciperẽtur quaſi ſignificãtia ipſas formas artificiales in abſtracto. Tertio ponit ſecundã differentiã cũ dicit {ſm placitũ,} .i. ſm inſtitutionẽ bumanã à beneplacito bominis pcedentem. Et per hoc nomen differt à vocibus ſignificantibus naturalitet, ſicnt ſunt gemitus infirmorũ, & voces brutorum animalium. Quarto ponit tertiam differẽtiam.ſ. {ſine tẽpore} per quod differt nomẽ à verbo.

Obiectio. Sed videtur hoc eſſe falſum, quia hoc nomen dies, vel annus ſignificat tempns.

Reſponſio. Tria circa tempus cõſi. poſſunt. Sed dicendum ꝙ circa tẽpus tria poſſunt conſiderari. Primo quidem ipſum tempus, ſm ꝙ eſt res quædam, & ſic poteſt ſignificari à noĩe, ſicut quælibet alia res.

Secũdum. Alio modo poteſt conſiderari, id quod tempore menſuratur, inquantum hmõi, & quia id qnod primo, & principaliter menſuratur, eſt motns, in quo conſiſtit actio, & paſſio, ideo verbum, quod ſignificat actionem, & paſsionem ſignificat cũ tempore.

Cur vb. tm & par. cũ tẽpore ſigni. Subſtantia autem ſm ſe cõſiderata, prout ſignificatur per nomen & pronomen, non habet inquantum hmõi, vt tempore menſuretur, ſed ſolum ſm ꝙ ſubiicitur motui, prout per participium ſignificatur. Et ideo verbum, & participium ſignificant cum tempore, non autẽ nomen, & pronomen.

Tertium. Tertio mõ poteſt conſiderari ipſa habitudo temporis menſnrãtis, quę ſignificatur per aduerbia temporis, vt cras, heri, & hmõi. Quinto ponit quartam differentiam, cum ſubdit {cuius nulla pars eſt ſignificatiua ſaparata,}.ſ. à toto noĩe, comparatur tñ ad ſignificationem nominis ſm ꝙ eſt in toto.

Significatio. Qnod ideo eſt, quia ſignificatio eſt quaſi forma noĩs, nulla autẽ pars ſeparata habet formã totius, ſicut manus ſeparata à hoĩe non habet formã humanam. Et per hoc diſtingnitur nomẽ ab oratione, cuius pars ſignificat ſeparata, vt cũ dicitur hõ iuſtus. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Nam hoc in nomine æquiferus nihil per ſe ipſum equus ſignificat, ſicut hac in oratione equus eſt ferus.*

ANTI. *In nomine.n. quod eſt æquiferus, ferus per ſe nihil ſignificat. quemadmodum in oratione, quæ eſt, equus ferus.*

Manifeſtat præmiſſam definitionem. Et primo quãtum ad vltimam particulam, Secundo quanto ad ſecũdam, ibi {ſm vero placitum &c.} Nã primæ duæ particulæ manifeſtæ ſunt ex præmiſsis. Tertia aũt particula, ſ. {ſine tẽpore.} manifeſtabitur in ſequentibus in tractatu de Verbo. Circa primũ duo facit. Primo manifeſtat propoſitum per noĩa compoſita. Secundo oſtendit circa hoc differentiã inter noĩa ſimplicia & cõpoſita. ibi {At vero nõ queẽadmodũ.} Manifeſtat ergo primo, ꝙ pars noĩs ſeparata nihil ſignificat, per noĩa compoſita, in qnibus hoc magis videtur. In hoc.n. noĩe qđ eſt ęquiſerus. hæc pars ferus, per ſe nihil ſignificat, ſicut ſignificat in hac orõne, quæ eſt equus ſerus.

Cur pars no. ſepara. nihil ſigni. orationis vero, ſigni. Cuius ratio eſt, ꝙ vnum nomen ponitur ad ſignificandum vnũ ſimplicem intellectum: aliud autẽ eſt id, à quo imponitur ad ſignificandũ ab eo qnod nomen ſignificat. ſicut hoc nomen lapis imponitur à læſione pedis, quam non ſignificat: quod tñ imponitur ad ſignificãdum conceptum cuiuſdam rei. Et inde eſt, ꝙ pars nominis cõpoſiti, quod imponitur ad ſignificandum cõceptum ſimplicem, non ſignificat partem cõceptionis compoſitæ, à qua imponitur ad ſignificãdum. Sed oratio ſignificat ipſam cõceptionẽ cõpoſitã. vnde pars orationis, ſignat partem conceptionis compoſitæ. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Verum non vt eſt in ſimplicibus nominibus, ſic & in compoſitis eſt. In illis.n. nullo pacto pars eſt ſignificatiua, in compoſitis vero videtur quidem, nihil tamen ſeparata ſignificat, vt in exemplo patet antea dicto.*

ANTI. *At vero non quemadmodũ in ſimplicibus nominibus, ſic ſe habet etiam in compoſitis. In illis enim nullo modo pars ſignificatiua eſt, in his autem vult quidem, ſed nihil ſignificat ſeparata, vt in eo quod eſt æquiferus ferus.*

Oſtendit quantũ ad hoc differẽtiam inter noĩa ſimplicia, & compoſita, & dicit, ꝙ non ita ſe habet in nominibus ſimplicib', ſicut & in cõpoſitis, qa in ſimplicibus pars nullo modo eſt ſignificatiua, neq; ſm veritatem, neq; ſecundnm apparentiã, ſed in cõpoſitis vult quidem, ideſt apparentiam habet ſignificandi, nihil tamen pars eius ſignificat, vt dictũ eſt de nomine æquiſerus.

Expõ tex.

Rõ differẽtiæ iter no. ſim. & cõp. Hæc aũt ratio differentiæ eſt, quia nomen ſimplex ſicut imponitur ad ſignificãdum cõceptum ſimplicem, ita etiam imponitur ad ſignificãdum ab aliquo ſimplici conceptu. Nomen vero compoſitum imponitur à cõpoſita conceptione, ex qua habet apparentiã, qnod pars eius ſignificet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex inſtituto autem diximus, quia nullum nomen eſt ſignũ natura, ſed cũ eſt poſitum. Nã ſignificãt, et hi ſoni, qui ſcribi non poſſunt, vt beſtiarum, quarum nullum eſt nomen.*

ANTI. *Secundum placitũ vero, quoniam naturaliter nomẽ nullum eſt, ſed quãdo fit nota. Nam deſignant, & illiterati ſoni, vt ferrarum, quorum nullus eſt nomen.*

Manifeſtat tertiam partem prædictę definitionis, & dicit

Cur ſecũdũ placitum.

dicit ꝙ ideo dictum eſt ꝙ nomen ſignificat ſecundum placitum, quia nullum nomen eſt naturaliter. Ex hoc enim eſt nomen quod ſignificat, oon autem ſignificat oaturaliter, ſed ex inſtitutione. Et hoc eſt quod ſubdit {ſed quando fit nota} ideſt qnando imponitur ad ſignificandum. Id enim quod naturaliter ſignificat, oon fit, ſed naturaliter eſt ſignum. Et hoc ſignificat, cum dicit. Illiterati enim ſoni, vt ferarum, quia. ſ. literis ſignificari nõ poſſunt. Et dicit potius ſonos, quã voces, quia quædam animalia non habent vocem eo ꝙ carent pulmone, ſed tamen quibuſdam ſonis proprias paſſiones naturaliter ſignificant, nihil autem horum ſonorum eſt nomen. Ex quo manifeſte datur intelligi, ꝙ nomen nou ſignificat naturaliter. Sciendum tamen eſt, ꝙ circa hoc fuit diuerſa qnorundam opioio. Quidam enim dixerunt ꝙ nomina nullo modo naturaliter ſignificant nec differt quæ res qno oomine ſignificentur. Alij vero dixerũt, ꝙ oomina omnino naturaliter ſignificãt: quaſi nomina ſint naturales ſimilitudines rerum. Quidam vero dixerunt, ꝙ uomiua nõ naturaliter ſignificãt quãtum ad hoc, ꝙ eorum ſignificatio non eſt à natura, vt Ariſto. hic intendit, quantum vero ad hoc naturaliter ſignificant, ꝙ eorum ſignificatio cõgruit naturis rerũ, vt Plato dixit. Nec obſtat, ꝙ vna res multis nominibus ſignificatur, quia vnius rei poſſunt eſſe multæ ſimilitudines, & ſimiliter ex diuerſis proprietatib' poſſunt vni rei multa diuerſa nomina imponi. Non eſt autẽ intelligendum quod dicit, {quorum nihil eſt nomen} quaſi ſoni animalium nõ habeant nomina, nominãtur enim quibuſdam nominibus, ſicut dicitur rugitus leonis, & mugitus bouis, ſed quia nullus talis ſonus eſt nomen, vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

Illiterati ſoni. Animalia ſine voce. Notandum Opiniones de ſign. no. Ariſtot. Platon. Rñſio inſti. Res vna multip. no.

ARGY.

Hoc autem non homo, non dico eſſe nomẽ. At neq; nomẽ eſt poſitum, quo ipſum appellare oportet: Neq;. n. eſt oratio, neq; negatio. Sed infinitum nomen vocetur, quoniã & quod eſt, et quod nõ eſt, in rõne rerũ ſine diſcrimine vllo ſignificat.

ANTI.

Non homo vero non eſt nomen. At vero nec poſitũ eſt nomẽ, quo illud oporteat appellari. nã neq; oratio, neq; negatio eſt, ſed ſit nomen infinitum, quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt.

Expõ primæ prti. ex. Nõis ſigni.

Excludit quędam à nominis ratione. Et primo nomen infinitũ, Secundo caſus oominum, ibi {Catonis autem vel Catooi.} Dicit ergo primo, ꝙ non homo non eſt nomen. Omne enim nomen ſignificat aliquam naturam determinatam, vt homo, aut perſonam determinatam, vt pronomen, aut vtrunq; determinatum, vt Sortes. Sed hoc ꝙ dico non homo, oeq; determinatam naturam, ueq; determinatam perſonã ſignificat. Imponitur enim à oegatione hominis, quæ æqualiter dicitur de ente, & non eote. Vude & non homo poteſt dici indifferenter, & de eo quod non eſt in rerũ natura vt ſi dicamus Chimera eſt non homo, & de eo quod eſt in rerum natura, ſicut dicitur eqnus eſt noo homo. Si autem imponeretur à priuatione, requireret ſubiectum ad minus exiſtens. ſed, quia imponitur à negatione, poteſt dici de ente, & de non eute, vt Boethus, & Amonius dicunt. Quia tameo ſignificat per modum nominis, quod poteſt ſubiici, & prædicari, requiritur ad minus ſuppoſitum in apprehenſione. Non autem erat nomen poſitum tempore Ariſtote. ſub quo huiuſmodi dictiones concluderentur. Noo enim eſt oratio, quia pars eins non ſignificat aliquid ſeparata, ſicut & io nominibus compoſitis. Similiter autem non eſt oegatio, ideſt oratio negatiua, quia huiuſmodi oratio ſuperaddit negatiooem affirmationi, quod noo cootingit hic. Et ideo nomen imponit huiuſmodi dictioni vocans eam nomen infinitum propter iodeterminationẽ ſignificationis, vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

Noĩnfi. ſig. Boethus, Amonius. No. Infi. ab Ariſt. impoſitum.

ARGY.

Hoc etiam Philonis, aut philoni, & hiſce ſimilia non nominis ſunt, ſed nominis caſus.

ANTI.

Catonis autem, vel Catoni, & quecunque talia ſunt non nomina, ſed caſus nominis ſunt.

Excludit caſus nominis, & dicit, ꝙ Catonis, & Catoni, & alia huiuſmodi, non ſunt nomina, ſed ſolus nominatiuus dicitur principaliter nomen, per quem eſt impoſitio nominis, ad aliquid ſignificãdum. Huiuſmodi autem obliqui vocantur caſus oominis, quia cadunt per quandam declarationis originem à nominatiuo, qui dicitur rectus, eo ꝙ non cadit. Stoici autem dixerunt etiam nominatiuos dici caſus, quos Grammatici ſequuntur, eo ꝙ cadunt, ideſt procedunt ab interiori conceptione mẽtis. Et dicitur rectus, eo ꝙ nihil prohibet aliquid cadens ſic cadere, vt rectum ſtet, ſicut ſtilus, qui cadens ligno infigitur. Deinde cum dicit.

Caſus. Stoici.

ARGY.

Atque ratio eius in cæteris quidem eſt, illo autem differt. Si enim addideris eſt, vel erat, vel erit, hoc quidem neque verum neque falſum euadet, nomen autem ſemper, velut Philonis eſt, aut non eſt, nondũ enim verum eſt, aut falſum.

ANTI.

Ratio autem eius in aliis quidem eadem eſt, ſed differt. quoniam cum eſt, vel fuit, vel erit, adiunctum, neq; verum, neque falſum eſt, nomen vero ſemper. vt Catonis eſt, vel nõ eſt. nondum enim aliquid verum dicit, aut falſum.

Oſtendit conſeqnenter quomodo ſe habeant obliqui caſus ad nomen, & dicit, ꝙ ratio, quam ſignificat nomen, eſt eadem, & in aliis. ſ. caſibus nominis, ſed in hoc eſt differentia, ꝙ nomen adiunctum cum hoc verbo eſt, vel non eſt, vel fuit, ſemper ſignificat verũ vel falſum, quod non contingit in obliquis. Signanter aũt inducit exemplum de verbo ſubſtãtiuo, quia ſunt quędam alia verba, ſ. imperſonalia, quæ cum obliquis ſignificant verum vel falſum, vt cum dicitur, Pœnitet Sortem: quia actus verbi intelligitur ferri ſuper obliquum, ac ſi diceretur præſentia habet Sortem. Sed, ſi nomen infinitum & caſus non ſunt nomina, inconuenienter data eſt præmiſſa nominis definitio, quæ iſtis cõuenit. Sed dicendum ſm Amonium quod ſupra communius definit nomen, poſtmodum vero ſignificationem nominis artat ſubtrahendo hęc à nomine. Vel dicendum, ꝙ præmiſſa definitio non ſimpliciter conuenit his. nomen enim infinitum nihil determinatum ſignificat, neque caſus nominis ſignificat ſecundum primum placitum inſtituentis, vt dictum eſt.

Verba imperſonalia. Obiectio. Rñſio pri. Amonius.

Lectio V.

Ex verbi definitione, quædam ab illius ratione excludit, necnon verbi ad nomẽ ipſum cõuenientia exponitur.

ARGY.

Verbum autem eſt id quod inſuper tempus ſignificat, & cuius nulla pars ſeorſum ſignificat, atq; ſemper eorum, quæ de alio dicuntur, eſt ſignum.

ANTI.

Verbum autem eſt quod conſignificat tempus, cuius pars nihil extra ſignificat, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.

Poſtquam Philoſophus determinauit de noĩe, hic determinat de verbo. Et circa hoc tria facit. Primo definit verbum, ſecundo excludit quædam à ratione verbi. ibi {Non currit aũt & non laborat &c.} Tertio oſtendit conuenientiam verbi ad nomen. ibi {Ipſa vero ſm ſe dicta verba, &c.} Circa primum duo facit. Primo ponit definitionem verbi, ſecundo exponit, ibi {Dico

Notandũ. Cur præter cõia no. & verb.

autem quia cõſignificat &c.} Eſt aũt conſiderandum, ꝙ Ariſto. breuitati ſtudens nõ ponit in definitione verbi ea quæ ſunt nomini & verbo cõmunia, relinquens ea intellectui legẽtis ex his, quæ dixerat in definitione nominis. Ponit autem tres particulas in definitione verbi, quarum prima diſtinguit verbum à nomine in hoc, ſ. quod dicit, ꝙ {conſignificat tempus} Dictum eſt enim in definitione nominis, ꝙ nomen ſignificat ſine tẽpore. Secunda vero particula eſt, per quã diſtinguitur verbum ab oratione, cum dicitur {cuius pars nihil extra ſignificat.} Sed cum hoc etiam poſitum ſit in definitione nominis, videtur hoc debuiſſe prætermitti, ſicut & quod dictũ eſt vox ſignificatiua ad placitũ. Ad quod reſpondet Amonius, ꝙ in definitione noĩs hoc poſitũ eſt, vt diſtinguatur nomen ab orationibus quæ componuntur ex noĩbus, vt cũ dicitur, homo eſt animal. Quia vero ſunt etiam quædam orationes, quæ cõponuntur ex verbis, vt cum dicitur, ambulare eſt moueri, & vt ab his diſtinguatur verbũ oportuit hoc etiã in definitione verbi iterari. Poteſt etiam aliter dici, ꝙ, quia verbũ importat cõpoſitionem, in qua perficitur oratio ſignificans verum vel falſum, maiorem conuenientiã videbatur habere verbum cum oratione, quaſi quædam pars formalis ipſius, q̃ nomen, quod eſt quædam pars materialis orationis, et ideo oportuit iterari. Tertia vero particula eſt per quam diſtinguitur verbũ non ſolũ à nomine, ſed etiã à participio, quod ſignificat cum tẽpore, & dicit {& eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicãtur nota,} .i. ſignum quia ſcilicet nomina & participia poſſunt poni ex parte ſubiecti, & prædicati, ſed verbum ſemper eſt ex parte prædicati. Sed hoc videtur habere inſtantiam in verbis infinitiui modi, quæ interdum ponuntur ex parte ſubiecti, vt cum dicitur, ambulare eſt moueri. Sed dicendũ eſt, ꝙ verba infinitiui modi, quando in ſubiecto ponuntur, habent vim nominis. Vnde & in græco, & in vulgari locutione latina ſuſcipiunt additionem articulorum ſicut & nomina. Cuius ratio eſt, quia propriũ nominis eſt, vt ſignificet rẽ aliquam quaſi per ſe exiſtentem, proprium autem verbi, eſt vt ſignificet actionem vel paſsionẽ. Poteſt aũt actio ſignificari tripliciter, Vno modo per ſe ĩ abſtracto, velut quædam res, & ſic ſignificatur per nomen, vt cũ dicitur actio paſsio, ambulatio, curſus & ſimilia. Alio modo per modum actionis, vt .ſ. eſt egrediens à ſubſtantia, & inhærẽs ei, vt ſubiecto, & ſic ſignificatur ꝑ verba aliorum modorum, quæ attribuuntur prædicatis. Sed, quia etiam ipſe proceſſus, vel inhærentia actionis, põt appræhendi ab intellectu, & ſignificari vt res quædam, inde eſt ꝙ ipſa verba infinitiui modi, quæ ſignificãt ipſam inhærentiã actionis ad ſubiectũ, poſſunt accipi vt verba, ratione concretionis, & vt noĩa prout ſignificãt res quaſdam. Poteſt etiam obiici de hoc, ꝙ etiam verba aliorum modorũ videntur aliquãdo in ſubiecto poni, vt cum dr̃, curro eſt verbũ. Sed dicendũ eſt, ꝙ in tali locutione hoc verbum curro nõ ſumitur formaliter ſecundum ꝙ eius ſignificatio refertur ad rem, ſed ſecũdum ꝙ materialiter ſignificat ipſam vocẽ, quæ accipitur vt res quædam. Et ideo tam verba, q̃ omnes orationis partes, quando ponuntur materialiter, ſumuntur in vi nominum. Deinde cum dicit.

Obiectio. Reſponſio pria Amonius. Verbũ importat cõpoſitionẽ. Dub. Reſponſio verbum infinitũ quando hẽt vi no. Proprium no. & ver. Actio tripliciter. Obiecto. Reſponſio. Partes ora. quãdo materialiter.

ARGV. *Dico aũt ipſum inſuper tẽpus ſignificare, qa valitudo quidẽ eſt nomẽ, valet aũt verbũ, ſignificat .n. inſuper nunc eſſe.*

ANTI. *Dico vero quoniã cõſignificat tempus, vt curſus quidem nomen eſt, currit autem verbum, conſignificat .n. nunc eſſe.*

Secũda particur præterm.

Exponit definitionem poſitam. Et primo quantũ ad hoc quod dixerat ꝙ conſignificat tẽpus. Secundo quãtum ad hoc quod dixerat ꝙ eſt nota eorum, quæ de altero prædicantur, cum dicit {& ſemper eſt &c.} Secundam autem particulam, ſ. {cuius nulla pars extra ſignificat,} non exponit, quia ſupra expoſita eſt in tractatu nominis. Exponit ergo primum, ꝙ verbum conſignificat tempus. per exemplũ, quia, videlicet curſus, quia ſignificat actionem non per modũ actionis, ſed per modũ rei per ſe exiſtentis, nõ conſignificat tẽpus, eo ꝙ eſt nomẽ. Curro vero cum ſit verbum ſignificans actionẽ, conſignificat tempus, quia propriũ eſt motus tẽpore menſurari, actiones aũt nobis notæ ſunt in tẽpore. Dictum eſt autẽ ſupra, ꝙ conſignificare tẽpus eſt ſignificare aliqd in tempore menſuratum. Vnde aliud eſt ſignificare tẽpus principaliter, vt rem quandã, quod põt nomini conuenire, aliud eſt ſignificare cũ tẽpore, quod non conuenit nomini, ſed verbo. Deinde cum dicit.

Nomen r. ō cõſignificat tẽpus verb. autem ſic. Signifi. tempus vel cũ tempore.

ARGV. *Atque ſemper eorum, quæ de alio dicuntur, eſt ſignum, vt eorum, quæ de ſubiecto dicuntur, aut eorum, quæ in ſubiecto dicimur eſſe.*

ANTI. *Et eſt ſemper eorum, quę de altero dicuntur nota. vt eorum, quæ de ſubiecto, vel in ſubiecto ſunt.*

Notandum. Verbũ ſemper ex per prædic.

Exponit aliam particulam. Vbi notandũ eſt, ꝙ, quia ſubiectum enunciationis ſignificatur vt cui inhæret aliquid cum verbum ſignificet actionẽ per modũ actionis, de cuius rõne eſt, vt inhęreat, ſemꝑ ponitur ex parte prædicati, nunq̃ aũt ex parte ſubiecti, niſi ſumatur in vi nominis, vt dictũ eſt. Dicitur ergo verbum ſemper eſſe nota eorum, quæ dicuntur de altero, tum quia verbũ ſemper ſignificat id, quod prædicatur, tũ quia in omni prædicatione oportet eſſe verbum, eo ꝙ verbũ importat cõpoſitionẽ, qua prędicatum cõponitur ſubiecto.

Obiectio. Rñſio pri. Boethus. Reſponſio ſecunda.

Sed dubium videtur quod ſubditur, vt eorum {quæ de ſubiecto vel in ſubiecto ſunt.} Videtur .n. aliquid dici vt de ſubiecto qđ eſſentialiter prædicatur: vt homo eſt animal, in ſubiecto autem ſicut accidens de ſubiecto prędicatur, vt homo eſt albus. Si ergo verbo ſignificãt actionem vel paſsionẽ, quæ ſunt accidẽtia, cõſequens eſt vt ſemꝑ ſignificãt ea, quæ dicũtur vt in ſubiecto. Fruſtra igitur dicitur in ſubiecto vel de ſubiecto. Et ad hoc dicit Boethus, ꝙ vtraq; ad idẽ pertinent. Accidens .n. & de ſubiecto prædicatur, & in ſubiecto eſt. Sed quia Ariſ. disiunctione vtitur, videtur aliud per vtraq; ſignificare. Et ideo põt dici, ꝙ, cum Ariſt. dicit ꝙ verbum ſemper eſt nota eorũ, quæ de altero prædicantur, nõ eſt ſic intelligendũ quaſi ſignificata verborũ ſint, quæ prædicantur: quia, cum prædicatio videatur magis proprie ad cõpoſitionem pertinere, ipſa verba ſunt quę prędicãtur magis quã ſignificent prædicata. Eſt ergo intelligendũ ꝙ verbum ſemper eſt ſignum, ꝙ aliqua prædicentur, quia omnis prædicatio fit per verbum ratione cõpoſitionis importatæ, ſiue prædicetur aliquid eſſentialiter, ſiue accidentaliter. Deinde cum dicit.

Prædica. verbum.

ARGV. *Non valet autem, & non ægrotat, nõ dico verbum eſſe, Non inſuper quidem tempus ſignificat, ſemperq; de aliquo dicitur. at differentiæ nullum nomen eſt poſitum. Sed verbum infinitum Vocetur. quoniam de quocunq;, & de eo, quod eſt, & de eo, quod non, ſimiliter dicitur,*

ANTI. *Non currit vero, & non laborat, verbum non dico. Conſignificat etenim tempus, et ſemper de aliquo eſt. Differentiæ aũt huic nomen nõ eſt poſitum: ſed ſit infinitum verbũ, quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt.*

Excludit quædam à ratione verbi & primo verbum infinitum.

Verba infinita. Proprium verbi.

infinitum. Secundo verba præteriti tẽporis vel futuri: ibi {Similiter autẽ vel curret vel currebat.} Dicit ergo primo, ꝙ non currit, & nõ laborat, non proprie dicitur verbũ. Eſt enim propriũ verbi ſignificare aliquid per modũ actionis vel paſsionis, quod prædictæ dictiones non faciunt. remouent enim actionem vel paſsionẽ potius ꝙ̃ aliquam determinatam actionem vel paſsionem ſignificent. Sed quamuis non proprie poſsint dici verbũ, tñ conueniunt ſibi ea quæ ſupra poſita ſunt in definitione verbi. Quorum primum eſt, ꝙ conſignificat tempus, quia ſignificat agere, & pati: quæ ſicut ſunt in tẽpore, ita priuatio horum. vnde & quies tẽpore mẽſuratur, vt habetur in Sexto Phy. Secũdum eſt, ꝙ ſemper ponitur ex parte prædicati, ſicut & verbũ. Et hoc ideo, quia negatio reducit̃ ad genꝰ affirmationis. Vnde ſicut verbum quod ſignificat actionem vel paſsionẽ, ſignificat aliquid vt in altero exiſtens, ita prędicta ſignificãt remotionem actionis vel paſsionis. Siquis autem obiiciat, Si prædictis dictionibus conuenit definitio verbi: ergo ſunt verba. Dicendũ eſt, ꝙ definitio verbi ſupra poſita datur de verbo cõiter ſumpto. Hmõi aũt dictiones negantur eſſe verba, quia deficiũt à perfecta ratione verbi: nec ante Ariſto. erat nomen poſitũ huic generi dictionum à verbis differentium. Sed, quia hmõi dictiones in aliquo cum verbis conueniunt, deficiunt tamen à determinata rõne verbi, vocat ea verba infinita. Et rõnem nominis aſsignat: quia vnũquodq; eorũ indifferenter poteſt dici de eo quod eſt, vel de eo quod nõ eſt. Sumitur enim negatio oppoſita nõ in vi priuationis, ſed in vi ſimplicis negationis. Priuatio enim ſupponit determinatum ſubiectũ. Differunt tamẽ huiuſmodi verba à verbis negatiuis, quia verba infinita ſumunt̃ in vi vnius dictionis, verba vero negatiua, in vi duarum dictionum. Deinde cum dicit.

Lec. 10. & lec. 5. et ca. 30. 31. 32.

Objectio. Reſponſio Qũo ſumptum verbũ ſupra ſit defini.

Negõ infin. ver. Differentia inter ver. infini. ver. nega.

ARGY.

Simili modo valuit, atque valebit, non verba, ſed verbi caſus appello: quoniam illud quidem præſens ſignificat tempus, hæc autem id quod eſt circa præſens, exactum, inquam, atque futurum.

ANTI.

Similiter autem curret, & currebat, verbum nõ eſt, ſed caſus verbi. Differt autem à verbo, quòd hoc quidẽ cõſignificat præſens tempus, illa vero quæ circa ſunt.

Caſus verbi

Excludit à verbo verba pręteriti, & futuri temporis, & dicit, ꝙ ſicut verba infinita nõ ſunt ſimpliciter verba, ita etiam curret, quod eſt futuri temporis, vel currebat, quod eſt preteriti temporis, nõ eſt verbum, ſed ſunt caſus verbi. Et differunt in hoc à verbo, quia verbũ cõſignificat præſens tẽpus, illa vero ſignificãt tẽpus hinc, & inde circundãs. Dicit aũt ſignanter præſens tempus, & nõ ſimpliciter præſens, ne intelligat̃ præſens indiuiſibile, quod eſt inſtans: quia in inſtanti nõ eſt motus, nec actio aut paſſio, ſed oportet accipere præſens tẽpus qđ menſurat actionem, quæ incæpit, & nondũ eſt determinata per actum. Recte aũt ea quæ conſignificant tẽpus præteritũ vel futurum, non ſunt verba proprie dicta, cum. n. verbũ proprie ſit quod ſignificat agere vel pati, hoc eſt proprie verbum quod ſignificat agere vel pati in actu, quod eſt agere vel pati ſimpliciter, ſed agere vel pati in præterito vel futuro, eſt ſm quid. Dicũtur etiam verba præteriti vel futuri temporis rationabiliter caſus verbi, quod conſignificat præſens tempus, quia præteritum vel futurum dicitur per reſpectum ad præſens. Et. n. præteritum quod fuit præſens, futurum, antẽ quod erit præſens. Cum autẽ declinatio temporis varietur per modos, tẽpora, numeros & perſonas, variatio quæ fit per numerum & perſonam, non conſtituit caſum vel caſus verbi, quia talis variatio non eſt ex parte actionis, ſed ex parte ſubiecti. ſed variatio quę eſt per modos & tẽpora, reſpicit ipſam actionẽ, & ideo vterq; conſtituit caſus verbi. Nam verba imperatiui vel optatiui modi caſus dicuntur, ſicut & verba præteriti vel futuri temporis. Sed verba indicatiui modi præſentis tẽporis, non dicuntur caſus, cuiuſcunque ſint perſonæ vel numeri. Deinde cum dicit.

ver. prætere. vel futurũ.

Caſus verborum.

ARGY.

Ipſa igitur verba, cum per ſe dicuntur, nomina ſunt.

ANTI.

Ipſa itaque ſecundum ſe dicta verba, nomina ſunt.

Oſtẽdit conuenientiam verborũ ad nomina. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifeſtat propoſitũ, ibi {& ſignificat aliquid &c.} Dicit ergo, ꝙ ipſa verba ſm ſe dicta ſunt noĩa, quod à quibuſdã exponitur de verbis, quæ ſumuntur in vi nominis, vt dictũ eſt, ſiue ſint infinitiui modi, vt cum dico, currere eſt moueri, ſiue ſint alterius modi, vt cũ dico, curro eſt verbum. Sed hęc nõ vr̃ eſſe intentio Ariſto. quia ad hanc intentionem non reſpondet cõſequentia. Et ideo aliter dicẽdum eſt, ꝙ nomẽ hic ſumitur, prout cõiter ſignificat quamlibet dictionẽ impoſitam ad ſignificandum aliquam rem. Et, quia etiam ipſum agere vel pati eſt quædam res, inde eſt quod & ipſa verba inquantum noĩant, i. ſignificant agere vel pati ſub noĩbus cõprehenduntur cõiter acceptis. Nomen autem prout à verbo diſtinguitur, ſignificat rẽ ſub determinato mõ, prout. ſ. poteſt intelligi vt per ſe exiſtens. Vnde nomina poſſunt ſubiici, & prædicari. Deinde cum dicit.

Verba eſſe noĩa. quidã male.

Expo. ver.

Quid no. vt diſtin. a verbo.

ARGY.

Et aliquid ſane ſignificant. nam qui dicit, mentem vtique affirmat, & qui audiuit, quieuit, ſed ſi eſt, aut non eſt, nondũ ſane ſignificat. nec enim eſſe, aut non eſſe, ſignum eſt rei, neq; ſi ipſum quod eſt per ſe dixeris nudum: ipſum enim nihil eſt. Significat autem inſuper compoſitionem quãdam, quę quidem ſine compoſitis intelligi nequit.

ANTI.

Et ſignificant aliquid. Conſtituit enim qui dici intellectum, & qui audit, quieſcit, ſed ſi eſt, vel non eſt, nondum ſignificat: neque enim ſignum eſt rei eſſe vel non eſſe. Nec ſi hoc ipſum eſt purum dixeris: ipſum enim nihil eſt. Conſignificat autem quandam compoſitionem, quam ſine compoſitis non eſt intelligere.

Probat propoſitum. Primo per hoc, ꝙ verba ſignificant aliquid ſicut & nomina. Secundo, ꝙ non ſignificãt verum vel falſum, ſicut nec noĩa, ibi {Sed ſi eſt aut non eſt &c.} Dicit ergo primo, ꝙ in tantum dictum eſt, ꝙ verba ſunt nomina, inquantum ſignificant aliquid. Et hoc probat, quia ſupra dictum eſt, ꝙ voces ſignificatiuæ ſignificant intellectus. vnde proprium vocis ſignificatiuæ eſt, ꝙ generet aliquem intellectum in animo audientis. Et ideo ad oſtendendũ ꝙ verbũ ſit vox ſignificatiua, aſſumit ꝙ ille, qui dicit verbũ, conſtituit intellectum in animo audientis. Et ad hoc manifeſtandum inducit ꝙ ille qui audit quieſcit. Sed hoc videt̃ eſſe falſum: quia ſola oratio perfecta facit quieſcere intellectũ, non autem nomen, neq; verbũ ſi per ſe dicatur. Si. n. dicam homo, ſuſpenſus eſt animus audiẽtis quid de eo dicere velim, ſi autem dico curro, ſuſpẽſus eſt eius animus de quo dicam. Sed dicendum eſt, ꝙ, cum duplex ſit intellectus operatio, vt ſupra habitum eſt, ille, qui dicit nomen vel verbum ſecundũ ſe, cõſtituit intellectũ quantum ad primam operationẽ, quæ eſt ſimplex conceptio alicuius, et ſecũdum hoc quieſcit audiens, qui in ſuſpenſo erat antequam nomẽ vel verbum proferretur, & eius prolatio terminaretur, nõ aũt conſtituit intellectum,

Proprium voc. ſigni.

Obiectio.

Reſponſio lec. 2. Dicẽs no. vel ver. qño conſtituat intellectum.

lectum, quantũ ad ſecundam operationem, quæ eſt intellectus componentis, & diuidentis ipſum verbum, vel nomen per ſe dictum, nec quantũ ad hoc facit quieſcere audiẽtem. Et ideo ſtatim ſubdit {ſed ſi eſt, aut nõ eſt, nondum ſignificat}, ideſt nondum ſignificat aliquid per modum cõpoſitionis, et diuiſionis, aut veri vel falſi. Et hoc eſt ſm quod probare intendit. Probat autem conſequenter per illa verba quæ maxime videnſ ſignificare veritatem, vel ſalſitatem, ſ. ipſum verbum quod eſt eſſe, & verbum infinitum quod eſt non eſſe: quorũ neutrum per ſe dictum, eſt ſignificatiuũ veritatis vel falſitatis in re, vnde multominus alia. Vel poteſt intelligi hoc generaliter dici de omnibus verbis. Quia.n. dixerat, ꝙ verbum non ſignificat ſi eſt res, vel non eſt, hoc conſequenter manifeſtat, quia nullum verbum eſt ſignificatiuum rei eſſe vel nõ eſſe, ideſt ꝙ res ſit, vel non ſit. Quamuis.n. omne verbum finitum implicet eſſe, quia currere eſt currentem eſſe, & omne verbum infinitum implicet non eſſe, quia nõ currere eſt non currentẽ eſſe, tñ nullum verbum ſignificat hoc totum, rem eſſe, vel non eſſe. Et hoc conſequẽter probat per id, de quo magis videtur, cum ſubdit {nec ſi hoc ipſum eſt, purũ dixeris, ipſum quidem nihil eſt} Vbi notandum eſt, ꝙ in græco habetur, neq; ſi ens ipſum nudum dixeris, ipſum quidem nihil eſt. Ad probandũ.n. ꝙ verba non ſignificant rem eſſe vel non eſſe, aſſumpſit id quod eſt fons & origo ipſius eſſe, ſ. ipſum ens, de quo dicit ꝙ nihil eſt (vt Alexan. exponit) quia ens æquiuoce dicitur de decem Prædicamentis. Omne aũt æquiuocum per ſe poſitum nihil ſignificat, niſi aliquid addatur, quod determinet eius ſignificationẽ. Vnde nec ipſum per ſe dictũ ſignificat quod eſt vel non eſt. Sed hæc expoſitio nõ videtur conueniens. tum quia ens non dicitur proprie æquiuoce, ſed ſm prius, & poſterius, vnde ſimpliciter dictũ intelligitur de eo quod per prius dr. tũ etiam, quia dictio æquiuoca nõ nihil ſignificat, ſed multa ſignificat, & qñque hoc, qñq; illud per ipſam accipitur. tum etiam, quia talis expõ non multum facit ad intentionem præſentẽ. Vnde Porphyrius aliter expoſuit, ꝙ hoc ipſum ens nõ ſignãt naturam alicuius rei, ſicut hoc nomen hõ, vel ſapiens, ſed ſolum deſignat quãdam coniunctionẽ. vnde ſubdit, ꝙ {conſignificat quandã compoſitionẽ, quam ſine cõpoſitis non eſt intelligere.} Sed neq; hoc cõuenienter vr dici: quia, ſi non ſignificaret aliquã rem, ſed ſolum coniunctionẽ, nõ eſſet neq; nomen, neq; verbũ, ſicut nec cõpoſitiones, aut coniunctiones. Et ideo aliter exponendum eſt, ſicut Amonius exponit, ꝙ ipſum ens nihil eſt, i. non ſignificat verũ, vel falſum. Et rõnẽ hmõi aſſignat, cum ſubdit. {Conſignificat autem quãdam compoſitionem.} Nec accipitur hic, vt ipſe dicit, Conſignificat, ſicut cum dicebatur, ꝙ verbũ cõſignificat tempus, ſed cõſignificat, id eſt cũ aliquo ſignificat, ſcilicet alij adiunctum cõpoſitionẽ ſignãt, quæ non põt intelligi ſine extremis cõpoſitionis. Sed, quia hoc cõe eſt oĩbus noĩbus & verbis, nõ vr hæc expoſitio eſſe ſm intẽtionẽ Ariſt. qui aſſumpſit ipſum ens quaſi quoddã ſpeciale. Et ideo vt magis ſequamur verba Ariſt. cõſiderandum eſt ꝙ ipſe dixerat, ꝙ verbũ nõ ſignificat rẽ eſſe vel non eſſe, ſed nec ipſum ens ſignificat rẽ eſſe vel non eſſe. Et hoc eſt quod dicit, nihil eſt, i. non ſignificat aliquid eſſe. etenim hoc maxime videbatur de hoc qđ dico ens, quia ens nihil eſt aliud q̃ quod eſt. Et ſic videtur at rẽ ſignificare, p hoc quod dico quod, & eſſe, par hoc quod dico eſt. Et ſi quidem hæc dictio ens ſignificaret eſſe principaliter, ſicut ſignificat rem, quæ habet eſſe, pculdubio ſignificaret aliquid eſſe. Sed ipſam cõpoſitionẽ, quæ importaſ in hoc quod dico eſt, nõ principaliter ſignificat. ſed cõſignificat eam inquantũ ſignificat rem habentem eſſe. Vnde talis cõſignificatio cõpõnis non ſufficit ad veritatem vel ſalſitatẽ, quia compoſitio, in qua conſiſtit veritas & falſitas nõ poteſt intelligi niſi ſm ꝙ innectit extrema compoſitionis. Si vero dicatur, nec ipſum eſt, vt libri noſtri habent, planior eſt ſenſus. Quod.n. nullum verbum ſignificat rem eſſe vel non eſſe, probat per hoc verbum eſt, quod ſm ſe dictũ, nõ ſignificat aliquid eſſe, licet ſignificet eſſe. Et qa hoc ipſum eſſe videtur cõpoſitio quædam, & ita hoc verbũ eſt quod ſignificat eſſe, poteſt videri ſignificare cõpoſitionẽ in qua ſit verum vel falſum. ad hoc excludendum ſubdit, ꝙ illa cõpoſitio quam ſignificat hoc verbũ eſt, non poteſt intelligi ſine componentib' quia dependet eius intellectus ab extremis, quæ ſi non apponãtur, nõ eſt perfectus intellectus cõpoſitionis, vt poſſit in ea eſſe verum vel falſum. Ideo aũt dicit, ꝙ hoc verbũ eſt cõſignificat cõpoſitionem, quia non eam principaliter ſignificat, ſed ex conſequenti. ſignificat.n. illud quod primo cadit in intellectu per modũ actualitatis abſolute. nam eſt ſimpliciter dictũ, ſignificat in actu eſſe, & ideo ſignificat per modũ verbi. Quia vero actualitas, quam principaliter ſignificat hoc verbũ eſt, eſt cõiter actualitas omnis formæ, vel actus ſubſtantialis, vel accidentalis, inde eſt, ꝙ, cum volumus ſignificare quãcunq; formam, vel actũ actualiter in eſſe alicui ſubiecto ſignificamus illud per hoc verbum eſt. ſimpliciter quidẽ ſm præſens tempus, ſm quid aũt, ſm alia tempora. Et ideo ex conſequenti hoc verbum eſt ſignãt cõpoſitionem.

Ver. infinitum eſſe implicat.

Ens origo eſſe.

Expõ Alex.

Improb.

Ens nõ proprie æqui.

Expoſitio Porphyr.

Improb.

Expoſitio Amon.

Improb.

Expõ. ꝑb.

Ens quid.

Conſignificatio ad veritatem vel falſ.

LECTIO VI.

Quid nam ſit ipſa oratio declaratur.

Oratio eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliqua ſeparata, ſignificat, vt dictio, ſed non affirmatio, vel negatio. ARG. T.

Ratio autem eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliquid ſignificatiuum eſt ſeparatim, vt dictio, non vt affirmatio, vel negatio. ANT. L.

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de nomine, & de verbo, quæ ſunt principia materialia enunciationis, vtpote partes eius exiſtentes, nunc determinat de Oratione, quæ eſt principium formale enunciationis, vtpote genus eius exiſtẽs. Et circa hoc tria facit. Primo.n. proponit definitionem orationis. Secundo exponit eã. ibi {Dico aũt vt hõ, &c.} Tertio excludit errorem. ibi. {Eſt autem oratio omnis, &c.} Circa primum conſiderãdum ꝙ Philoſophus in definitione orationis, ponit illud in quo oratio conuenit cum noĩe, & verbo, cum dicit. {Oratio eſt vox ſignificatiua,} quod etiam poſuit in definitione noĩs & probauit de verbo quod aliquid ſignificet. Non aũt poſuit in eius definitione, quia ſupponebat ex eo quod poſitũ erat in definitione noĩs ſtudens breuitati, ne idem frequenter iteraret. Iterat tñ hoc in definitione orationis, quia ſignificatio orõnis differt à ſignificatione noĩs & verbi quia nomẽ vel verbum ſignificat ſimplicem intellectũ, oratio vero ſignificat intellectum cõpoſitum. Secundo autem ponit id, in quo oratio differt à noĩe, & verbo, cum dicit {Cuius partium aliquid ſignificatiuum eſt ſeparatim.} Supra enim dictum eſt, ꝙ pars nominis non ſignificat aliquid per ſe ſeparata, ſed ſolum quod eſt cõiunctum ex duabus partibus, Signanter aũt non dicit cuius pars eſt ſignificatiua aliquid ſeparata, ſed cuius aliquid partium eſt

Dubitatio. Cur Ariſt. ponit in definitiõe orationis vox ſigni. Quam prætermi. ĩ defin. ver.

Reſponſio.

Lec. 4.

Negatio, & syncatheg. quid ſigni.

eſt ſignificatiuum, propter negationes, & alia ſyncathe-
goremata, quæ ſm ſe non ſignificant aliquid abſolutũ,
ſed ſolum habitudinem vnius ad alterum. Sed, quia
Vocis duplex ſigni. duplex eſt ſignificatio vocis, vna quæ refertur ad intel-
lectum compoſitum, alia, quæ refertur ad intellectum
ſimplicem, prima ſignificatio competit orationi, ſecũ-
da non competit orationi, ſed parti orationis. Vnde
ſubdit {vt dictio, non vt affirmatio.} Quaſi dicat pars
Expo. vlti. orationis eſt ſignificatiua, ſicut dictio ſignificat, puta
Cur præter negatio. vt nomen, & verbum, non vt affirmatio, quæ compo-
nitur ex nomine, & verbo. Facit autem mentionem ſo-
lum de affirmatione, & non de negatione, quia negatio
ſm vocem ſuperaddit affirmationi. vnde, ſi pars ora-
tionis propter ſui ſimplicitatem non ſignificat aliquid,
vt affirmatio, multo minus, vt negatio. Sed cõtra hanc
Obiectio Aſpaſij. definitionem Aſpaſius obijcit, ꝙ videtur nõ oĩbus par
tibus orationis conuenire. Sunt.n. quædã oñones, qua-
rum partes ſignificant aliquid vt affirmatio, vt puta ſi
Sol luce ſuper terrã dies eſt, & ſic de multis. Et ad hoc
Rñſio Porphyrij. reſpondet Porphyrius, ꝙ in quocũq; genere inuenitur
prius, & poſterius, debet definiri qđ prius eſt. Sicut cũ
datur definitio alicuius ſpeciei, puta hoĩs, ĩtelligitur de-
finitio de eo quod eſt in actu, nõ de eo quod eſt in põ-
tentia. & ideo, quia in genere orationis prius eſt oratio
ſimplex, inde eſt ꝙ Ariſt. prius definiuit oñonem ſim-
plicem. Vel põt dici ſm Alex. & Amoniũ, ꝙ hic defini-
Reſponſio Alexand. & Amonij. tur oratio in cõi. Vnde debet poni in hac definitione, id
quod eſt commune orationi ſimplici, & cõpoſitæ. Ha-
bere autem partes ſignificantes aliquid vt affirmatio,
hoc ſolũ cõpetit orationi compoſitæ, ſed habere partes
ſignificantes aliquid per modum dictionis, & non per
modũ affirmationis, eſt cõe orationi ſimplici, & cõpo-
ſitæ. Et ideo hoc debuit poni in definitione orationis.
Et ſm hoc nõ debet intelligi eſſe de rõne orationis, ꝙ
pars eius non ſit affirmatio, ſed quia de rõne oñonis
eſt, ꝙ pars eius ſit aliquid quod ſignificat per modum
dictionis, nõ per modũ affirmationis. Et in idem redit
ſolutio Porphyrij quantum ad ſenſum, licet quantũ ad
verba parumper differat. Quia.n. Ariſt. frequenter po-
nit dicere pro affirmare, ne dictio pro affirmatione ſu-
matur, ſubdit, ꝙ pars orationis ſignificat {vt dictio} &
addit nõ {vt affirmatio} quaſi diceret ſm ſenſum Por-
phyrij, nõ accipitur nunc dictio ſm ꝙ idem eſt ꝙ affir
Expõ Ioã. grammati. matio. Philoſophus autẽ, qui dicit̃ Ioannes grãmaticus,
voluit, ꝙ hæc definitio orationis deretur ſolum de ora-
tione perfecta, eo ꝙ partes nõ vident̃ eſſe niſi alicuius
perfecti, ſicut omnes partes domus referunt̃ ad domũ,
& ideo ſm ipſum ſola oratio perfecta habet partes ſi-
Improb. gnificatiuas. Sed tñ hic decipiebat̃, quia quãuis omnes
Diuerſa relā. partium ad totum. partes referantur ad totum perfectum, quædã tñ par-
tes referuntur ad ipſum ĩmediate, ſicut paries, & tectũ
ad domum, & membra organica ad animal, quædam
vero mediantibus partibus principalibus, ſicut lapides
referuntur ad domum mediante pariete, nerui autem,
& oſſa ad animal mediantibus membris organicis, ſicut
Definitio orationis quibus cõuẽ. manus, & pedes, & hmõi. Sic ergo oẽs partes orationis
principaliter referuntur ad orationẽ perfectam, cuius
pars eſt oratio imperfecta, quæ etiam ipſa hebet partes
ſignificantes. Vnde iſta definitio conuenit tam oratio-
ni perfectæ, q̃ imperfectæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *Homo nãque ſignificat quidem aliquid, at non eſſe, aut nõ
eſſe, ſed erit affirmatio. aut negatio, ſi aliquid ipſi addideris.*

ANTI. *Dico aũt vt homo. ſignificat.n. aliquid, ſed non quoniam
eſt, aut nõ eſt, ſed erit affirmatio, vel negatio, ſi aliqd addat̃.*

Exponit propoſitã definitionem. Et primo manife-
ſtas verũ eſſe quod dicitur, Secũdo excludit falſum in-
tellectum ibi. {Sed non vna hoĩs ſyllaba.} Exponit er-
go qđ dixerat aliquid parti uni orationis eſſe ſignifica-
tiuum, ſicut hoc nomẽ homo, quod eſt pars orationis,
ſignificat aliquid, ſed nõ ſignificat vt affirmatio aut ne-
gatio, quia nõ ſignificat eſſe vel nõ eſſe. Et hoc dico nõ
in actu, ſed ſolum in potentia. Poteſt enim aliquid ad-
di, per cuius additionem fit affirmatio, vel negatio, ſcili
cet ſi addatur ei verbum. Deinde cum dicit.

Vna vero ſyllaba hominis nihil ſignificat. Nec enim hac ARGY.
*in dictione muſica, mu, ſignificat aliquid, ſed vox tantum
eſt, in compoſitis autem ſignificat quidem, ſed non per ſe,
vt antea diximus.*

Sed non vna hominis ſyllaba. neq; enim in eo quod eſt So- ANTI.
*rex, rex ſignificat, ſed vox nunc eſt ſola. in duplicibus vero
ſignificat qdẽ aliquid, ſed nõ ſecũdũ ſe, quẽadmodũ dictũ eſt.*

Excludit falſum intellectum, & poſſet hoc referri ad
ĩmediate dictum, vt ſit ſenſus, ꝙ nomen erit affirmatio Senſus falſ.
& negatio, ſi quid ei addatur, ſed non ſi addatur ei vna tex. Verus.
noĩs ſyllaba. Sed, quia huic ſenſui non conueniunt ver-
ba ſequentia oportet ꝙ referatur ad id, quod ſupra di-
ctũ eſt in definitione orationis, ſ. ꝙ aliquid partiũ eius Pars proprie totius.
ſit ſignificatiuum ſeparatim. Sed, quia pars alicuius to-
tius dicitur proprie illud, quod ĩmediate venit ad cõſti-
tutionem totius, nõ aũt pars partis, ideo hoc nõ intel-
ligendum eſt de partibus nominis vel verbi, quæ ſunt
ſyllabæ vel literæ. Et ideo dicit̃, ꝙ pars orationis eſt ſi-
gnificatiua ſeparata, non tñ talis pars, quæ eſt vna noĩa
ſyllaba. Et hoc manifeſtat in ſyllabis, q̃ quãdoq; poſ-
ſunt eſſe dictiones per ſe ſignificãtes, ſicut hoc qđ di-
co rex, quãdoq; eſt vna dictio per ſe ſignificans, inquã-
tum vero accipitur vt vna quædã ſyllaba huius nomi-
nis Sorex ſoricis, nõ ſignificat aliquid per ſe, ſed eſt vox Dictio cõpoſita ſimplex in ſig.
ſola. Dictio enim quædam cõpoſita eſt ex pluribus vo-
cibus, tñ in ſignificãdo habet ſimplicitatem, inquantũ,
ſcilicet ſignificat ſimplicem intellectũ. Et ideo inquã-
tum eſt vox compoſita, poteſt habere partem, quæ eſt
rex, inquãtum autem eſt ſimplex in ſignificando, non
poteſt habere partem ſignificantem. Vnde ſyllabæ qui-
dem ſunt voces, ſed non ſunt voces per ſe ſignificantes.
Sciendum tñ, ꝙ in nominibus compoſitis, quæ impo- Partes no. ſeparatæ ſigni.
nuntur ad ſignificandum rem ſimplicẽ ex aliquo intel-
lectu compoſito, partes ſm apparentiã aliquid ſigni-
ficant, licet nõ ſm veritatẽ. Et ideo ſubdit ꝙ in dupli-
cibus, ideſt in nominibus compoſitis, ſyllabę, quę poſ-
ſunt eſſe dictiones, in compoſitione nominis vnientes,
ſignificant aliquid, ſ. in ipſo cõpoſito, & ſm ꝙ ſunt di-
ctiones, nõ aũt ſignificant per ſe prout ſunt hmõi noĩs
partes, ſed eo mõ, ſicut ſupra dictũ eſt. Deinde cũ dicit.

Aut vero omnis oratio ſignificatiua quidem eſt, at nõ vt ARGY.
inſtrumentum, ſed ex inſtituto, quemadmodum dicimus.

Eſt autem oratio omnis quidem ſignificatiua nõ ſicut in- ANTI.
ſtrumentum, ſed, quẽadmodũ dictum eſt ſecundũ placitum.

Excludit quendã errorem. Fuerunt enim aliqui dicẽ- Error dic. ora. & par-
tes; ꝙ oratio, & eius partes ſignificant naturaliter, nõ ad tes eius naturaliter ſigni.
placitum. Ad probandũ autem hoc vtebantur tali ra-
tione. Virtutis naturalis oportet eſſe naturalia inſtru-
menta, quia natura nõ deficit in neceſſariis. Potẽtia au-
tem interpretatiua eſt naturalis, ergo inſtrumenta eius
ſunt naturalia, inſtrumentũ autem eius eſt oratio, quia
per orationem virtus interpretatiua interpretatur mẽ-
tis cõceptũ. hoc.n. dicimus inſtrumentũ, quo agẽs ope-
ratur. ergo oratio eſt aliquid naturale, nõ ex inſtitutio-
ne humana

Reſponſio ad Platon.

ne humana ſignificans,ſed naturaliter. Huic aũt rationi,quæ dicitur eſſe Plato in lib. qui intitulatur Cratylus, Ariſto.obuiando dicit, ꝙ oratio eſt ſignificatiua nõ ſicut inſtrumentum virtutis,ſ.naturalis, quia inſtrumẽta naturalia virtutis interpretatiuæ ſunt guttur.& pulmo, quibus formatur vox,& lingua,& dentes, & labia,quibus literati ſoni ac articulati diſtinguũtur, oratio autẽ, & partes eius ſunt ſicut effectus virtutis interpretatiuæ per inſtrumenta prædicta.Sicut.n.virtus motiua vtitur naturalibus inſtrumentis,ſicut brachiis,& manibus ad faciendũ opera artificialia,ita virtus interpretatiua vtitur gutture, & aliis inſtrumentis naturalibus ad faciẽdum orationem.Vnde oratio, & partes eius nõ ſunt res naturales,ſed quidã artificiales effectus.Et ideo ſubdit, ꝙ oratio ſignificat ad placitum,i.ſm inſtitutionem humanæ rationis & voluntatis,vt ſupra dictum eſt, ſicut & omnia artificialia cauſantur ex humana volũtate, & ratione.Sciendum ergo,ꝙ,ſi virtutem interpretatiuam non attribuamus virtuti motiuæ,ſed rationi, ſic nõ eſt virtus naturalis, ſed ſupra omnem naturã corpoream, quia ĩtellectus nõ eſt actus alicuius corporis, ſicut probatur in Tertio de Anima. Ipſa autẽ ratio eſt,quę mouet virtutem corporalem motiuam ad opera artificialia, quibus etiam vt inſtrumentis vtitur ratio. non ſunt autem inſtrumenta alicuius virtutis corporalis.Et hoc modo poteſt etiam vti oratione, & eius partibus,quaſi inſtrumentis,quamuis non naturaliter ſignificent.

Inſtrumentum nat. vir. interp.

Inſtrumẽta vir motiuæ

Oratio. & partes.

Lec.4. Ratio ſupra naturã cor. Lec.2. & c.4. & 6.

Lectio VII.

Quid ſit ipſa enũciatio, quæ inter ſpecies orationis perfectior, ac ſola logici muneris eſt,oſtenditur, ac declaratur.

ARGY. *Non omnis autem enunciatiua, ſed ea tantum, quæ vera eſt aut falſa.*

ANTI. *Enunciatiua vero non omnis, ſed illa, in qua verum, vel falſum eſt.*

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de principiis enũciationis, hic incipit determinare de ipſa enũciatione. Et diuiditur pars hæc in duas. quia in prima determinat de enunciatione abſolute,in ſecunda de diuerſitate enunciationum,quę prouenit ſm ea quę ſimplici enũciatione adduntur: & hoc in Secundo lib. ibi {Quoniam autem eſt enunciatio de aliquo affirmatio.} Prima autem pars diuiditur in partes tres.In prima definit enunciationẽ,in ſecũda diuidit eã. ibi {Eſt aũt vna prima oratio.} In tertia agit de oppoſitione partium eius adinuicem. ibi {Qm̃ aũt eſt enunciare &c.} Circa primum tria facit. Primo ponit definitionem enũciationis, Secundo oſtendit ꝙ per hanc definitionem differt enunciatio ab aliis ſpeciebus orationis.ibi {Non autem in omnibus &c.} Tertio oſtendit, ꝙ de ſola enuntiatiua eſt tractandum ibi. {Et cæteræ quidem relinquantur.} Circa primum conſiderandum, ꝙ oratio, quãuis non ſit inſtrumentũ alicuius virtutis naturaliter operãtis: eſt tñ inſtrumẽtum rationis, vt ſupra dictũ eſt. Omne autem inſtrumentũ oportet definiri ex ſuo fine, qui eſt vſus inſtrumẽti. vſus autem orationis, ſicut & omnis vocis ſignificatiuæ eſt ſignificare cõceptũ intellectus. duæ aũt ſunt operationes intellectus, in quarũ vna nõ inuenitur veritas, & falſitas, in alia aũt inuenit̃ verũ, & falſum. Et ideo orõnem enunciatiuã definit ex ſignificatione veri, & falſi, dicens, ꝙ {non omnis oratio eſt enunciatiua, ſed in qua verũ vel falſum eſt.} Vbi conſiderandũ eſt, ꝙ Ariſ. mirabili breuitate vſus, & diuiſionẽ orationis innuit in hoc ꝙ dicit, non oĩs orõ eſt enũciatiua, & definitionẽ in huc ꝙ dicit, ſed in qua verũ vel falſum eſt, vt intelligatur ꝙ hæc ſit definitio enũtiationis, enuntiatio eſt oratio, in qua verum vel falſum eſt. Dicitur aũt in enuntiatione eſſe verũ vel falſum, ſicut in ſigno intellectus veri vel falſi. Sed ſicut in ſubiecto eſt verum vel falſum in mente, vt dicitur in Sexto Metaphyſicæ, in re autem ſicut in cauſa, quia vt dicitur in libro Prædicamentorum, ab eo ꝙ res eſt vel non eſt, oratio vera vel falſa eſt. Deinde cum dicit.

Lectio. 1. Lectio. 8. Lectio. 7.

Notandum Oratio inſtrumẽtum ra.

Definitio inſtrumenti.

Enun. quid

Lec. vltima & com. 8. In poſt prædi.

ARGY. *Quod quidem non omnibus orationibus competit. Nam ſit quidẽ orõ cum quiſpiam optat, non tñ vera eſt, aut falſa.*

ANTI. *Non autem omnibus ineſt. vt deprecatio oratio quidem eſt, ſed neq; vera, neque falſa.*

Oſtendit, ꝙ per hanc definitionẽ enunciatio differt ab aliis orationibus. Et quidem de orationibus imperfectis manifeſtum eſt, ꝙ non ſignificant verũ vel falſum, quia cum nõ faciant perfectũ ſenſum in animo auditoris, manifeſtum eſt, ꝙ perfecte non exprimunt iudicium rationis, in quo conſiſtit verũ vel falſum. His igitur prætermiſsis, ſciendũ eſt, ꝙ perfectæ orationis, quæ cõplet ſententiam, quinque ſunt ſpẽs, videlicet enũtiatiua, deprecatiua, imperatiua, interrogatiua, & vocatiua. Nõ tñ intelligendum eſt, ꝙ ſolũ nomen vocatiui caſus ſit vocatiua oratio quia oportet aliquid partiũ orationis ſignificare aliquid ſeparatim, ſicut ſupra dictum eſt, ſed per vocatiuũ prouocatur, ſiue excitatur animus audientis ad attendẽdũ, non aũt eſt vocatiua oratio niſi plura coniungãtur, vt cum dico, o bone Petre. Harum orationũ ſola enunciatiua eſt, in qua inuenitur verũ, & falſum, quia ipſa ſola abſolute ſignificat cõceptũ intellectus, in quo eſt verũ, vel falſum. Sed, quia intellectus, vel ratio non ſolum concipit in ſeipſo veritatẽ, ſed etiã ad eius officium pertinet ſm ſuum conceptum alia dirigere, & ordinare, ideo neceſſe fuit ꝙ ſicut per enuntiatiuam orationem ſignificatur ipſe mentis conceptus, ita etiam eſſent aliquæ aliæ orationes ſignificantes ordinẽ rationis ſm quam alia diriguntur. Dirigitur aũt ex ratione vnius hominis alius homo ad tria. Primo quidem ad attendẽdum mẽte, & ad hoc pertinet vocatiua oratio. Secundo ad reſpondendum voce, & ad hoc pertinet interrogatiua. Tertio ad exequendum in opere, & ad hoc pertinet quantũ ad inferiores oratio imperatiua, quantum autem ad ſuperiores oratio deprecatiua, ad quã reducitur oratio optatiua, quia reſpectu ſuperioris hõ non habet vim motiuam, niſi per expreſſionẽ ſui deſiderij. Quia igitur iſtæ quatuor orationis ſpecies nõ ſignificant ipſum conceptũ intellectus, in quo eſt verũ vel falſum, ſed quendã ordinem ad hoc conſequẽtem, inde eſt, ꝙ in nulla earum inuenitur verum vel falſum, ſed ſolum in enũciatiua, quæ ſignificat id quod de reb9 concipitur. Et inde eſt ꝙ omnes modi orationũ, in quibus inuenitur verum vel falſum, ſub enunciatione continentur: quam quidam dicunt indicatiuã, vel ſuppoſitiuam. Dubitatiua autẽ ad interrogatiuam reducitur, ſicut & optatiua ad deprecatiuam. Deinde cum dicit.

Ver. vel fal. In quo ꝯſi.

Perfectæ orationis quinq; ſunt ſpecies.

Orõ voc.

Ver. & fal. ĩ ſola enunc.

Neceſsitas aliarũ ora.

Suffic. ora.

Signo 4. ſpecierũ ora.

Cur in ſola enũc. ver. et fal.

Dubitatiua, & optatiua.

ARGY. *Orationes igitur cæteræ omittantur, ad oratoriam enim artem, aut Poeſim illarum magis conſideratio pertinet. Enunciatiua vero præſentis eſt proprie contemplationis.*

ANTI. *Cæteræ igit̃ relinquant̃, rhetoricæ.n. vel poeticæ cõuenientior eſt cõſideratio. Enũciatiua vero pñtis ſpeculationis eſt.*

Oſtendit, ꝙ de ſola enunciatiua eſt agẽdum, & dicit ꝙ aliæ quatuor orationis ſpecies ſunt relinquẽdæ, quãtum pertinet ad præſentem intentionem, quia earũ cõſideratio conuenientior eſt rhetoricæ vel poeticæ ſciẽtiæ. Sed enunciatiua oratio præſentis cõſiderationis eſt.

Cur de ſola enunc.

Cuius

Cuius ratio eſt. quia cõſideratio huius libri directe or-
dinatur ad ſcientiam demonſtratiuam, in qua animus
hominis per rationem inducitur, ad cõſentiendum ve-
Demſo quibus vtatur. ro ex his quæ ſunt propria rei, & ideo demonſtrator nõ
vtitur ad ſuum finem niſi enunciatiuis orationibus ſi-
gnificantibus res ſm earum veritas eſt in anima.
Sed rhetor, & Poeta ducunt ad aſſentiendum ei quod
Quæ oratio ad rethori. vel poe. intendunt, non ſolum per ea quæ ſunt propria rei, ſed
etiam per diſpoſitiones audientis. Vnde Rhetores, &
Poetæ plerunque mouent auditores in vnum, prouo-
cando eos ad aliquas paſſiones, vt Philoſophos dicit in
ſua Rhetorica. Et ideo conſideratio dictarum ſpecie-
rum orationis quæ pertinet ad ordinationem audien-
tis in aliquid, cadit proprie ſub conſideratione rhetori
cæ vel poeticæ ratione ſui ſignificati, ad conſideratio-
Ad gram. nem autem Grãmatici, prout conſideratur in eis con-
grua vocum conſtructio.

LECTIO VIII.

Diuiditur enunciatio in enunciationem vnam ſimplici-
ter, & enunciationem plures cõiunctione, & quæ nam
ſint declaratur, enunciatio item vna diuiditur in affir-
mationẽ & negationem, ideſt affirmatiuam & negati-
uam, quæ a nominis ac verbi vnitate multipliciter
diſtinguuntur.

ARGY. *Eſt itaq; vna prima enũciatiua oratio affirmatio, deinde
negatio, cæteræ vero omnes, coniunctione ſunt vnæ.*

ANTI. *EST autem vna prima enunciatiua oratio affirmatio, de-
inde negatio. aliæ vero omnes, coniunctione ſunt vnæ.*

Poſtquam Philoſophus definiuit enunciationem, hic
diuidit eam. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit
diuiſionem, in ſecunda manifeſtat eam. ibi {Neceſſe
eſt autem.} Circa primum conſiderandum eſt, quòd
Notandum Ariſ. ſub breuiloquio duas diuiſiones enũciationis po-
nit. Quarum vna eſt enunciatio quædã eſt vna ſim-
Pria diui. enunc. plex quædã eſt coniunctione vna. Sicut etiam in rebus
quæ ſunt extra animam, aliquid eſt vnũ ſimplex, ſicut
indiuiſibile vel continuum, aliquid eſt vnũ colligatio-
ne, aut cõpoſitione, aut ordine. Quia enim ens et vnum
conuertuntur, neceſſe eſt ſicut oẽm rẽ, ita & oẽm enũ-
ciationẽ aliqualiter eſſe vnã. Alia vero ſubdiuiſio enũ-
Sub diuiſio enunc. ciationis eſt, ſi enunciatio ſit vna, aut eſt affirmatiua,
aut negatiua. Enunciatio autẽ affirmatiua, prior eſt ne-
gatiua. triplici ratione ſm tria quæ ſupra poſita ſunt,
vbi dictũ eſt, vox eſt ſignũ intellectus, & intellectus
eſt ſignũ rei. Ex parte igitur vocis affirmatiua eſt prior
negatiua, quia eſt ſimplicior, negatiua.n. enunciatio
addit ſupra affirmatiuam particulam negatiuam. Ex
parte autem intellectus etiam affirmatiua enunciatio,
quæ ſignificat compoſitionem intellectus, eſt prior ne-
gatiua quæ ſignificat diuiſionẽ eiuſdem. diuiſio.n.na-
Diuiſio poſterior compoſitione. turaliter poſterior eſt compoſitione. nam non eſt diui-
ſio niſi compoſitorũ, ſicut non eſt corruptio, niſi gene-
ratorum. Ex parte autem rei affirmatiua enunciatio
quæ ſignificat eſſe, prior eſt negatiua quæ ſignificat nõ
eſſe: ſicut habitus naturaliter prior eſt priuatione. Dicit
ergo, oratio enunciatiua vna, & prima eſt affirmatio,
ideſt affirmatiua enunciatio. Et contra hoc quod dixe-
rat prima, ſubdit {deinde negatio,}.i. negatiua oratio,
quia eſt poſterior affirmatiua, vt dictum eſt. Contra id
autem quod dixerat vna ſimpliciter ſubdit {quædam
aliæ ſunt vnæ non ſimpliciter, ſed coniunctione vnæ.}
Ex hoc autem quod hic dicitur argumentatur Alex.
diuiſio enunciationis in affirmationem, & negationem
Obiectio Alexand. nõ eſt diuiſio generis in ſpecies, ſed diuiſio nois multi-
plicis in ſua ſignificata. Genus.n. vniuoce prædicatur
de ſuis ſpẽbus, non ſm prius, & poſterius. Vnde Ariſ.
noluit ens eſſet genus cõe oĩum, quia per prius præ-
dicatur de ſubſtantia, q̃ de nouem generibus acciden-
tium. Sed dicendum, quòd vnum diuidentium aliquod Reſponſio
cõe poteſt eſſe prius altero dupliciter. vno mõ ſm pro- Diuidentiũ
prias rationes, aut naturas diuidentium, alio modo ſm vnũ prius
participationẽ rationis illius cõmunis quod in ea diui- dupliciter.
ditur. Primum autem non tollit vniuocationem gene-
tis, vt manifeſtum eſt in numeris, in quibus binarius ſm Prioritas
rationem propriam prior eſt ternario, ſed tamẽ æqua- tollẽs vniu.
liter participant rationẽ generis ſui, ſ. numeri, ita enim
eſt ternarius multitudo menſurata per vnum, ſicut &
binarius. Sed ſcd̃m impedit vniuocationem generis. Et
propter hoc ens nõ poteſt eſſe genus ſubſtãtiæ, & acci- Ens nõ eſſe
dentis, quia in ipſa ratione entis ſubſtantia, quæ eſt ens genus.
per ſe, proprietatem habet reſpectu accidentis quod
eſt ens per aliud, & in alio. ſic ergo affirmatio prior eſt Affirmatio prior neg.
negatione ſm propriam rationem, tamen æqualiter
participant rationem enunciationis quam ſupra po-
ſuit, videlicet quòd enunciatio eſt oratio, in qua verum
vel falſum eſt. Deinde cum dicit.

Neceſſe eſt autem enunciatiuam omnem orationem ex ARGY.
*verbo, aut caſu verbi conſtare. Etenim & ipſa hominis ra-
tio, niſi eſt vel erat vel erit, aut aliquid tale addideris, non-
dum eſt enunciatiua ſane oratio.*

Neceſſe eſt, autem omnem orationem enunciatiuam ex ANTI.
*verbo eſſe, vel caſu verbi. etenim hominis ratio, ſi non eſt,
aut erit, aut fuit, aut aliquid huiuſmodi addatur, nondum
eſt oratio enunciatiua.*

Manifeſtat propoſitas diuiſiones. Et primo manife-
ſtat primam, ſ. enunciatio vel eſt vna ſimpliciter vel
coniunctione vna. Secũdo manifeſtat ſecũdã, ſ. enũ-
ciatio ſimpl̃r vna vel eſt affirmatiua vel negatiua. ibi:
{Eſt autem ſimplex enunciatio, &c.} Circa primũ duo
facit. Primo præmittit quædam quæ ſunt neceſſaria
ad propoſitum manifeſtandum. Secundo manifeſtat
propoſitũ. ibi {Eſt autem vna oratio.} Circa primũ duo
facit. Primo dicit, omnem orationem enunciatiuam Enunciatio
oportet conſtare ex verbo quod eſt præſentis tẽporis, ex quibus neceſſario.
vel caſu verbi quod eſt præteriti, vel futuri. Tacet autẽ Verbum in
de verbo infinito, quia eundẽ vſum habet ſicut & ver- finitum, &
bum negatiuum. Manifeſtat autem quod dixerat per negatiuũ.
hoc, non ſolum nomen vnum ſine verbo non facit Definitio
orationem perfectam enunciatiuam, ſed nec etiam ora- oratio quædam.
tio imperfecta. Definitio.n. oratio quædam eſt, & tñ ſi
ad rationem hominis, i. definitionem non addatur eſt,
quod eſt verbũ, vel erat, vel fuit, quę ſunt caſus verbi,
aut aliquid hmõi aliud, i. aliquod aliud verbum. ſeu ca-
ſus verbi, nondum eſt oratio enunciatiua. Poteſt aũt eſſe
dubitatio cũ enunciatio conſtet ex noĩe, & verbo, qua- Dubitatio.
re non facit mentionem. de noĩe, ſicut de verbo? Ad Rñſio pria.
hoc tripliciter reſponderi poteſt. Vno modo, quia nulla
oratio enunciatiua inuenitur ſine verbo vel caſu verbi,
inuenit̃ aũt enunciatio ſine noĩe, puta cũ nos vtimur
infinitiuis verborum loco nominum, vt cum dicit̃ cur-
rere eſt moueri. Secũdo, & melius, quia, ſicut ſupra di- Secunda.
ctum eſt, verbum eſt nota eorum quæ de altero prædi- Lectio. 5. prædicant. pricipalior pars.
cantur. Prædicatum aũt eſt principalior pars enuncia-
tionis, eo eſt pars formalis, et completiua ipſius. Vn-
de vocatur apud græcos propoſitio cathegorica, i. præ-
dicatiua. Denominatio aũt fit à forma, quæ dat ſpeciẽ Cathegorica affirmatiua, vel negatiua.
rei. Et ideo fecit mentionem de verbo tanquã de prin-
cipaliori, & formaliori. Cuius ſignũ eſt, quia enuncia-
tio cathegorica dicitur affirmatiua vel negatiua ratio- Tertia.

ne

ne verbi quod affirmatur vel negatur, ſicut conditio-
nalis dicitur affirmatiua vel negatiua, eo ꝙ affirmatur
vel negatur coniunctio, à qua denominatur. Tertio po-
teſt dici adhuc melius, ꝙ non erat intentio Ariſto. oſtẽ-
dere, ꝙ nomen vel verbum non ſufficiant ad enuncia-
tionem complendam, hoc. n. ſupra manifeſtauit, tam
de nomine q̃ de verbo. Sed, quia dixerat ꝙ quædam
enunciatio eſt vna ſimpliciter, quædam autem coniun-
ctione vna, poſſet aliquis dicere, ꝙ illa quę eſt vna ſim-
pliciter, careret omni compoſitione, ſed ipſe hoc ex-
Verbũ, & nõ nom. importat cõ. Lectio. 5.
cludit per hoc, ꝙ in omni enũciatione oportet eſſe ver
bum, quod importat compoſitionem, quã non eſt in-
telligere ſine compoſitis, ſicut ſupra dictũ eſt. Nomen
autem non importat compoſitionem, & ideo nõ exi-
git præſens intentio, vt de nomine faceret mẽtionem,
ſed ſolum de verbo. Secundo ibi.

ARGY. *Quia vnum quid eſt, et non multa, animal greſſibile bi-
pes. non. n. quia partibus coniunctis pronunciata eſt, erit vna.
Verum id pertractare ad aliam pertinet facultatem.*

ANTI. *Quare autem vnum quoddam eſt, & non multa, animal
greſſibile bipes. neq; n. in eo quòd propinqua dicuntur, vnũ
erit. Eſt autem alterius hoc tractare negocij.*

Oſtendit aliud quod eſt neceſſariũ ad manifeſtatio-
nem propoſiti, ſ. ꝙ hoc qđ dico animal greſsibile bi-
Lectio. 12. & cõ. 14 Lectio. 3. & cõm. 10.
pes, quæ eſt definitio hominis, eſt vnum, & non multa.
Et eadẽ ratio eſt de omnibus definitionibus. Et huiuſ-
modi rationem aſsignare dicit eſſe {alterius negocij.}
Pertinet. n. ad metaphyſicum, vt in. 7. & in. 8. Metaph.
ratio huius aſsignatur, quia. ſ. differentia aduenit ge-
neri non per accidens, ſed per ſe tanq̃ determinatiua
ipſius. per modum quo materia determinatur per ſor
mam. Nam à materia ſumitur genus, à forma aũt diffe-
Definitio. eſſe vnum. Genᵒ, & differentia a quo.
rentia. Vnde ſicut ex forma, & materia fit vere vnum,
& non multa, ita ex genere, & differentia. Excludit aũt
quãdam dubitationẽ vnius vnitatis, quam quis poſſet
ſuſpicari, vt. ſ. definitio dicatur vnum, quia partes eius
ſunt propinquę, i. ſine aliqua ĩterpoſitione cõiunctio-
Requiſita ad vnitatẽ defin.
nis vel moræ. Et quidem non interruptio locutionis
neceſſaria eſt ad vnitatem definitionis, quia, ſi interpo-
neretur coniunctio partibus definitionis, iam ſecunda
non determinaret primam, ſed ſignificarẽtur vt actu
multæ in locutione. & ideo operatur interpoſitio mo-
ræ, qua vtuntur Rhetores loco coniũctionis. Vnde ad
vnitatem definitionis requiritur, ꝙ partes eius profe-
rantur ſine coniunctione, & ãinterpolatione, quia etiam
in re naturali, cuius eſt definitio, nihil cadit medium in-
ter materiam & formam. ſed prædicta non interruptio
nõ ſufficit ad vnitatem definitionis, quia cõtingit etiã
hanc continuitatem prolationis ſeruari in his quæ non
ſunt ſimpliciter vnũ, ſed per accidẽs, vt ſi dicam, homo
albus muſicus. Sic igitur Ariſtot. valde ſubtiliter mani-
feſtauit ꝙ abſoluta vnitas enunciationis nõ interrum-
pitur, neq; per compoſitionem quã importat verbũ,
neq; per multitudinem nominum, ex quibus conſtat
definitio. Et eſt eadem ratio vtrobique nam predica-
tum comparatur ad ſubiectum, vt forma ad materiam,
& ſimiliter differentia ad genus. ex materia autem, &
forma fit vnum ſimpliciter. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eſt autem enuntiatiua vna oratio, aut ea quæ vnum ſi-
gnificat, aut ea, quæ coniunctione eſt vna. Plures vero eæ
quę plura, & nõ vnũ ſignificat, aut ea, quæ caret cõiũctione.*

ANTI. *Eſt autem vna oratio enunciatiua, vel quæ vnum ſigni-
ficat, vel coniunctione vna, plures autem, quæ plura, & non
vnum, vel inconiuncta.*

Accidit ad manifeſtandam prædictam diuiſionem.
Et primo manifeſtat ipſum cõe quod diuiditur, quod
eſt enunciatio vna. Secundo manifeſtat partes diuiſio-
nis ſm̃ proprias rõnes. ibi {harum aũt hęc ſimplex &c.}
Circa primum duo facit. Primo manifeſtat ipſam diui-
ſionem. Secundo cõcludit ꝙ ab vtroq; membro diui-
ſionis nomen & verbum excludũtur. ibi (nomen ergo
& verbum.) Opponitur autẽ vnitati pluralitas, & ideo
Enunciatio vna vel plu.
enunciationis vnitatem. manifeſtat per modũ plurali-
tatis. Dicit ergo primo, ꝙ enunciatio dicitur vel vna ab-
ſolute, ſ. quæ vnum de vno ſignificat, vel ſecundũ quid,
ſcilicet quæ eſt cõiunctione vna. Per oppoſitum autem
eſt intelligendum, ꝙ enunciationes plures ſunt, vel ex
eo ꝙ plura ſignificant, & nõ vnũ, & hic opponitur pri
mo modo vnitatis, vel ex eo ꝙ abſq; cõiunctione pro-
feruntur, & tales opponuntur ſecundo modo vnitatis.

Circa ꝙ conſiderandum eſt ſecundum Boethum, ꝙ
Boe. expo.
vnitas & pluralitas orationis põt referri ad ſignificatũ,
ſimplex autem, & compoſitum attenditur ſecundum
Vna, & ſĩp.
ipſas voces. Et ideo enunciatio quandoq; eſt ſimplex
& vna, puta cum ſolum ex nomine, & verbo compo-
Vne, & nõ ſimpl.
nitur in vnum ſignificatum, vt cum dico, homo eſt al-
bus. Eſt etiam quandoque vna oratio, ſed compoſita,
quæ quidem vnam rem ſignificat. ſed tamen cõpoſita
eſt vel ex pluribus terminis: ſicut ſi dicã, animal ratio-
nale mortale currit, vel ex pluribus enunciationibus, ſi-
cut in conditionalibus, quæ quidem vnum ſignificant,
et non multa. Similiter aũt quandoq; in enunciatione
Plu. et ſĩpl.
eſt pluralitas cum ſimplicitate, puta cum in oratione
ponitur aliquod nomẽ multa ſignificans. vt ſi dicã ca-
nis latrat, hæc oratio plures eſt, quia plura ſignificat, &
tamen ſimplex eſt. Quandoq; vero in enunciatione eſt
Plu. & cõ.
pluralitas, & compoſitio. puta cum ponuntur plura in
ſubiecto vel in prædicato, ex quibus non fit vnum, ſi-
ue interueniat cõiunctio, ſiue non. puta ſi dicã, homo
albus muſicus diſputat, & ſimiliter eſt ſi coniungãtur
plures enunciationes ſiue cum coniunctione, ſiue ſine
coniũctione. vt ſi dicã Sortes currit, Plato diſputat, &
Expõ. te. a. Boethum.
ſm̃ hoc ſenſus literæ eſt, ꝙ enunciatio vna eſt illa, quæ
vnum de vno ſignificat, non ſolũ ſi ſit ſimplex, ſed etiã
ſi ſit coniunctione vna. Et ſimiliter enũciationes plu-
res dicuntur quæ plura, & non vnum ſignificant, non
ſolum qñ interponitur aliqua cõiunctio, vel inter noĩa
vel verba, vel etiam inter ipſas enunciationes, ſed etiã ſi
{vel inconiunctione}, i. abſq; aliqua interpoſita cõiun-
ctione plura ſignificat, vel quia eſt vnum nomen æqui-
uocũ, vel quia ponuntur plura nomina abſq; coniun-
ctione, ex quorum ſignificatis non fit vnum, vt ſi dicã,
Impugna. expõ. Boe.
homo albus grammaticus logicus currit. Sed hæc ex-
poſitionem non videtur eſſe ſm̃ intentionem Ariſto.
Primo quidem, quia per diſiunctionẽ quam interpo-
nit, videtur diſtinguere inter orationem vnum ſignifi-
cãtem, et orationem quæ eſt coniunctione vna. Secũ-
do, quia ſupra dixerat ꝙ {eſt vnum quoddam & non
multa animal greſsibile bipes.} Quod aũt eſt cõiũctio-
ne vnũ, non eſt vnũ, & non multa, ſed eſt vnum ex mul
tis. Et ideo melius videtur dicendum, ꝙ Ariſto. quia ſu-
pra dixerat aliquam enunciationẽ eſſe vnam, & aliquã
coniunctionem vnam, hic manifeſtat quæ ſit vna. Et
Expõ. Algazel.
quia ſupra dixerat ꝙ multa noĩa ſimul coniuncta ſunt
vnum, ſicut animal greſsibile bibes, dicit Commenta-
tor Algazel, quòd enunciatio eſt iudicanda vna non ex
vnitate nominis, ſed ex vnitate ſignificati etiam ſi ſint
plura nomina que vnum ſignificent. vel ſi aliqua enũ-
ciatio

ciatio vna plura ſignificet, non vna ſimpliciter, ſed cõiunctione vna. Et ſm hoc, animal greſsibile bipes eſt riſibile non eſt vna, coniunctione vna, ſicut prius dicebatur, ſed quia vnum ſignificat. Et quia oppoſitum per oppoſitum manifeſtatur, conſequenter oſtendit quæ ſunt plures enũciationes. & ponit duos modos pluralitatis. Primus eſt, ꝙ plures dicũtur enunciationes quæ plura ſignificant. Contingit autem aliqua plura ſignificari in aliquo vno cõmuni, ſicut cũ dico animal greſſibile bipes, ſub hoc vno cõmuni, qđ eſt animal, multa continentur, & tñ hæc enunciatio eſt vna, & nõ plures. Et ideo addit {& non vnum.} Sed melius eſt vt dicatur hoc eſſe additum propter definitionẽ quæ multa ſignificat quæ ſunt vnum, & hic modus pluralitatis opponitur primo modo vnitatis. Secũdus modus pluralitatis eſt, qñ non ſolum enunciationes plura ſignificant, ſed etiam illa plura nullatenus coniunguntur, & hic modus pluralitatis opponitur ſecũdo modo vnitatis. & ſm hoc patet ꝙ ſecũdus modus vnitatis, non opponitur primo modo pluralitatis. Ea autem, quæ non ſunt oppoſita, poſſunt ſimul eſſe. Vnde manifeſtum eſt enunciationem quæ eſt vna coniunctione, eſſe etiã plures. plures autem inquãtum ſignificat plura, & nõ vnũ. Secundum autem hoc poſſumus accipere tres modos enunciationis. Nã quædam eſt ſimpliciter vna, inquãtum vnum ſignificat. quædã eſt ſimpliciter plures, inquantum plura ſignificat, ſed eſt vna ſm quid, inquantum eſt coniunctione vna. Quædã ſunt ſimpliciter plures, quæ neq; ſignificant vnum, neq; coniunctione aliqua vniuntur. Ideo autem Ariſt. quatuor ponit, & non ſolum tria: quia qñq; eſt enunciatio plures, quia plura ſignificat, non tñ coniunctione vna. puta ſi ponatur ibi nomen multa ſignificans. Deinde cum dicit.

Primus mo dus plu. — Impugna. — Expõ. Alga. — Secundus. — .modi en. — Cur Ariſ. 4.

ARGY.

Nomen igitur, aut verbũ, dictio tantum vocetur, quippe cum fieri nequeat, vt is qui aliquid nomine vel verbo ſignificat, ſic dicat, vt enunciet, ſiue interrogatus fuerit, ſiue non, ſed ex ſeſe voluerit dicere.

ANTI.

Nomen ergo, & verbum dictio ſit ſola, quoniam non eſt dicere, ſic aliquid ſignificantem voce enunciare, vel aliquo interrogante, vel non, ſed ipſo proferente.

Expõ. pri. dictio ſola

Excludit ab vnitate orationis nomen, & verbũ. Dixerat.n. ꝙ enunciatio vna eſt, quæ vnũ ſignificat, poſſet.n. aliquis intelligere ꝙ ſic ſignificaret ſicut nomen, & verbum vnum ſignificant. Et ideo ad hoc excludẽdum ſubdit. {Nomen ergo, & verbum dictio ſit ſola,} ita dictio ſit ꝙ non enũciatio. Et videt ex modo loquẽdi ꝙ ipſe impoſuerit hoc nomen ad ſignificandũ partes enunciationis. Quod autem nomẽ & verbũ dictio ſit ſola, manifeſtat per hoc ꝙ nõ poteſt dici ꝙ ille enũciet, qui ſic aliquid ſignificat voce ſicut nomẽ vel verbũ ſignificat. Et ad hoc manifeſtãdũ innuit duos modos vtendi enunciatione. Qñq; enim vtimur ipſa quaſi ad interrogata reſpondentes, puta ſi quæratur quis ſit in ſcholis, reſpondemus magiſter. Qñq; autem vtimur ea propria ſponte nullo interrogante, ſicut cũ dicimus Petrus currit. Dicit ergo, ꝙ ille, qui ſignificat aliquid vnum noĩe vel verbo, non enũciat, vel ſicut ille qui reſpondet aliquo interrogante, vel ſicut ille qui profert enunciationem non aliquo interrogante, ſed ipſo proferente ſponte. Introduxit autem hoc, quia nomen vel verbum ſimplex qñ reſpõdetur ad interrogationẽ, videtur verũ vel falſum ſignificare, quod eſt proprium enunciationis. Sed non competit nomini vel verbo, niſi ſm ꝙ intelligitur coniunctũ cum alia parte propoſita in interrogatione. Vt ſi quærenti quis legit in ſcholis, reſpondeatur Magiſter, intelligitur ibi legit. Si ergo ille qui enunciat aliquid nomine vel verbo nõ enunciat, manifeſtum eſt ꝙ enunciatio nõ ſic vnum ſignãt ſicut nomẽ vel verbũ. Hoc aũt inducit ſicut concluſionem eius qđ ſupra præmiſit {Neceſſe eſt oẽm orõnẽ enunciatiuã ex verbo eẽ vel ex caſu verbi.} Deinde cũ dicit.

duob' mo s vtitur un. — Expõ. vlri. — ot. & ver. gni. verũ, el falſum.

ARGY.

Harum autem alia erit enunciatio ſimplex, aliquid inquam dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouens, alia autem ex his cõpoſita, veluti cõpoſita iam eſt orõ quædam.

ANTI.

Harum autem hæc ſimplex quidem eſt enũciatio, vt aliquid de aliquo, vel aliquid ab aliquo. hæc autem ex his coniuncta, velut oratio quædam iam compoſita.

Manifeſtat præmiſſam diuiſionẽ ſm rationes partium. Dixerat.n. ꝙ vna enunciatio eſt quæ vnũ de vno ſignificat, & alia eſt quæ eſt cõiunctione vna. Ratio autem huius diuiſionis eſt ex eo quod natũ eſt diuidi per ſimplex, & compoſitum. Et ideo dicit. {Harum aũt}.ſ. enunciationum, in quibus diuiditur vnum, hæc dicitur vna, vel quia ſignificat vnum ſimpliciter, vel quia vna eſt coniunctione. {Hæc quidẽ ſimplex enunciatio eſt.} quæ.ſ. vnum ſignificat. Sed ne intelligatur ꝙ ſic ſignificet vnum ſicut nomen vel verbum, ad excludendum hoc ſubdit. {vt aliquid de aliquo,} ideſt per modũ cõpoſitionis, vel {aliquid ab aliquo} ideſt per modum diuiſionis. {Hæc autem ex his coniuncta} quæ.ſ. dicitur coniũctione vna, eſt velut oratio iam compoſita, quaſi dicat hoc modo, enunciationis vnitas diuiditur in duo præmiſſa, ſicut aliquid vnum diuiditur in ſimplex & compoſitum. Deinde cum dicit.

Rõ diu. enũcia. in vnã ſimpl. &c. — Expõ pri. — Secundæ. — Tertiæ. vnitas enũ.

ARGY.

Atq; ſimplex enũciatio eſt vox ſignificatiua eſſendi quopiã. vel non eſſendi, vt tempora ſunt diſtincta, Affirmatio vero eſt de aliquo alicuius enunciatio. Negatio aũt enunciatio, qua aliquid ab aliquo dimouetur.

ANTI.

Eſt autem ſimplex enunciatio, vox ſignificatiua de eo quod eſt aliquid, vel non eſt, quemadmodum tempora diuiſa ſunt. Affirmatio vero, eſt enunciatio alicuius de aliquo. Negatio vero, enunciatio alicuius ab aliquo.

Diuiſio en. in affirm. & nega. cui primo.

Manifeſtat ſecundã diuiſionem enunciationis, ſm videlicet ꝙ enũciatio diuiditur in affirmationẽ & negationem. Hæc autem diuiſio, primo quidẽ conuenit enũciationi ſimplici, ex conſequenti autem conuenit compoſitæ enunciationi. & ideo ad inſinuandum rõnem prædictæ diuiſionis, dicit, ꝙ ſimplex enunciatio eſt vox ſignificatiua {de eo quod eſt aliquid} quod pertinet ad affirmationem {vel non eſt aliquid} quod pertinet ad negationẽ. Et ne intelligatur ſolũ ſm præſens tempus, ſubdit {quemadmodum tẽpora ſunt diuiſa,} ideſt ſimiliter hoc habet locum in aliis temporibus ſicut & in præſenti. Alex. aũt exiſtimauit ꝙ Ariſto. hic definiret enunciationẽ. &, quia in definitione enũciationis vĩ ponere affirmationẽ, & negationẽ, volebat hic accipere ꝙ enũciatio non eſſet genus affirmationis & negationis, quia ſpecies nunquam ponitur in definitione generis. Id autem quod nõ vniuoce prædicatur de multis, quia.ſ. nõ ſignificat aliquid vnũ: quod ſit vnũ cõe multis, nõ poteſt notificari niſi per illa multa quæ ſignificantur. Et inde eſt ꝙ quia vnũ nõ dicitur æquiuoce de ſimplici, & cõpoſito, ſed per prius, & poſterius, Ariſto. in præcedentibus ſemper ad notificãdũ vnitatem enũciationis vſus eſt vtroq;. Quia ergo videtur vti affirmatione, & negatione ad notificandũ enũciationem, volebat Alex. accipere, ꝙ enunciatio nõ dicit de affirmatione, & negatione vniuoce ſicut genus

Alexan.

de ſuis

Impugna. Alexand. de ſuis ſpeciebus. Sed contrarium apparet ex hoc, ꝙ Philoſophus conſequenter vtitur nomine enunciationis vt genere, cũ in definitione affirmationis & negationis ſubdit, ꝙ {affirmatio eſt enunciatio alicuius de aliquo} per modum compoſitionis, {negatio vero eſt enunciatio alicuius ab aliquo} per modum diuiſionis.

Nomine autem æquiuoco non conſueuimus vti ad
Boethus. ſignificandum ſignificata eius. Et ideo Boethus dicit, quod Ariſtot. ſub modo breuiloquio vtens ſimul vſus eſt & definitione & diuiſione eius, ita vt quod dicit {de eo ꝙ eſt aliquid vel non eſt} non referatᷓ ad definitio-
Impugna. Boet. Porphy. nem enunciationis, ſed ad eius diuiſionem. Sed, quia differentiæ diuiſiuæ generis non cadunt in eius definitione, nec hoc ſolũ quod dicitᷓ vox ſignificatiua, ſufficiens eſt definitio enunciationis, melius dici poteſt ſm porphyrium, ꝙ hoc totum quod dicitur {vox ſignificatiua de eo quod eſt, vel de eo quod non eſt} eſt definitio enunciationis. Nec tamen ponitur affirmatio & negatio in definitione enũciationis, ſed virtus affirmationis, & negationis, ſ. eſſe vel non eſſe, quod eſt natu-
Impugna. Porphyrij. raliter prius enunciatione. Affirmationem aũt & negationẽ poſtea definiuit cũ dixit {affirmationem eſſe alicuius de aliquo, & negationem alicuius ab aliquo.} Sed ſicut in definitione generis nõ debet poni ſpecies, ita nec ea quæ ſunt propria ſpecierum. Cum igitur ſignificare eſſe ſit proprium affirmationis, & ſignificare non eſſe ſit proprium negationis, melius videtur dicẽ-
Rñſio ver. Amonij. dum ſm Amonium, ꝙ hic non definitur enũciatio, ſed ſolum diuiditur. Supra.n. poſita eſt definitio cũ dictũ eſt ꝙ {Enũciatio eſt oratio in qua eſt verũ vel falſum.} In quia quidẽ definitione nulla mentio facta eſt de af-
Notandum firmatione nec de negatione. Eſt autem cõſiderandũ, ꝙ artificioſiſſime procedit. diuidit enim genus nõ in ſpecies, ſed in differentias ſpecificas. Non enim dicit ꝙ enunciatio eſt affirmatio vel negatio, ſed {vox ſignificatiua de eo quod eſt eſſe.} quæ eſt differentia ſpecifica affirmationis, vel {de eo quod non eſt} in quo tangitur differentia ſpecifica negationis. Et ideo ex differentiis adiunctis generi conſtituit definitionem ſpeciei, cum ſubdit, {ꝙ affirmatio eſt enũciatio alicuius de aliquo} per quod ſignificatur eſſe, & {negatio eſt enũciatio alicuius ab aliquo} quod ſignificat non eſſe.

Lectio IX.

Cuicunq; affirmationi oppoſitam eſſe negationem oſtendit, deinde quid nam ſit ea, quæ ſecundum affirmationem, & negationem eſt, oppoſitio declarat.

ARGV. *Quoniam autem fieri poteſt, vt quod competit enuncietur vt non competens, & econtra, quod non competit vti cõpeteret. & quod non competit vti non competens, & circa ea tempora quæ ſunt extra præſens ſimiliter, fieri ſane poteſt, vt omne quod affirmauit quiſpiam negetur, & quod negauit quiſpiam affirmetᷓ. Quare patet cuilibet affirmationi negationẽ, & cuilibet negationi affirmationẽ eſſe oppoſitã.*

ANTI. *QVoniam autem eſt enunciare, & quod eſt, non eſſe, & quod non eſt, eſſe, & quod eſt, eſſe, & quod non eſt, non eſſe, & circa ea quæ ſunt extra præſens tẽpus, ſimiliter oẽ cõtingit quod quis affirmauerit, negare, & quod negauerit, affirmare. quare manifeſtũ eſt, quoniã oĩ affirmationi negatio eſt oppoſita, et oĩ negationi affirmatio.*

Propoſita diuiſione enunciationis, hic tãgit de oppoſitione partium enunciationis, i. affirmationis, & negationis. Et quia enunciationem eſſe dixerat orationem
Lectio. 2. in qua eſt verum vel falſum. Primo oſtendit qualiter
Lectio. 53. enunciationes adinuicem opponãtur. Secundo mouet quandam dubitationem circa prędeterminata. ibi: {In his ergo quæ ſunt & quę facta ſunt.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit qualiter vna enunciatio opponatur alteri. Secundo oſtendit ꝙ tantum vna oppo- Lec. 12.
nitur vni ibi. {Manifeſtum eſt.} Prima adhuc diuiditur in duas. Primo determinat de oppoſitione affirmationis, & negationis abſolute. Secũdo oſtendit qũo hm̃oi poſitio diuerſificatur ex parte ſubiecti, ibi {Quoniam autem ſunt.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ omni affirmationi eſt negatio oppoſita, & è conuerſo. Secundo manifeſtat oppoſitionẽ affirmationis, & negationis abſolute, ibi {Et ſit contradictio.} Circa Notandum
primum conſiderandum eſt, ꝙ ad oſtendendum ſuum propoſitum Philoſophus aſſumit duplicẽ diuerſitatẽ Enũ. prin. diuer.
enũciationis, quarum prima eſt ex ipſa forma, vel modo enunciandi, ſm ꝙ dictum eſt, ꝙ enunciatio vel eſt affirmatiua per quam. ſ. enunciatur aliquid eſſe, vel eſt negatiua per quam ſignificatur aliquid non eſſe. Secũ- Secunda.
da diuerſitas eſt per comparationẽ ad rem, ex qua dependet veritas et falſitas intellectus & enunciationis. Cũ.n. enunciatur aliquid eſſe vel nõ eſſe ſm congruẽtiã rei, eſt oratio vera, alioquin eſt oratio falſa. Sic igitur quatuor modis poteſt variari enunciatio. ſm per- Enun. quatuor vari.
mixtionẽ harum duarũ diuiſionũ. Vno modo, quia id quod eſt in re enũciatur ita eſſe ſicut in re eſt, qđ pertinet ad affirmationem veram. puta cum Sortes currit, et dicimus Sortem currere. Alio modo cum enũciatur Secundus.
aliquid non eſſe quod non eſt, quod pertinet ad negationẽ verã, vt cum dicitur, Æthiops albus nõ eſt. Ter- Tertius.
tio modo cũ enunciatur aliquid eſſe quod in re nõ eſt, quod pertinet ad affirmationẽ falſam, vt cum dicitur, coruus eſt albus. Quarto modo, cum enunciatur ali- Quartus.
quid non eſſe quod in re eſt, quod pertinet ad negationem falſam, vt cũ dicitur, nix non eſt alba. Philoſophus autem vt à minoribus ad potiora procedat, falſas veris præponit, inter quas negatiuas præmittit affirmatiuæ, cum dicit, ꝙ contingit enunciare qđ eſt in rerũ natura nõ eſſe. Secundo autem ponit affirmatiuam falſam Cur falſa veris præ.
cũ dicit. {Et quod non eſt}. ſ. in rerũ natura eſſe. Tertio aũt ponit affirmatiuam veram, quæ opponitur negatiuæ quã poſuit in primo, cũ dicit. {Et quod eſt,}. ſ. in rerum natura eſſe. Quarto aũt ponit negatiuam veram, quæ opponitur affirmationi falſæ. cum dicit {Et quod non eſt,}. ſ. in rerũ natura non eſſe. Non eſt autem in- Quid p eſſe & nõ eẽ affir. & neg.
telligendum, ꝙ hoc quod dixit quod eſt & quod non eſt, ſit referendũ ad ſolam exiſtentiam vel non exiſtẽtiam ſubiecti, ſed ad hoc, ꝙ res ſignificata p prædicatũ Multiplicatio enun.
inſit vel non inſit rei ſignificatæ per ſubiectum. Nã cũ dicitur, coruus eſt albus, ſignificatur quod non eſt, eſſe, quãuis ipſe coruus ſit res exiſtẽs. Et ſicut quatuor differẽtiæ enũciationum inueniuntur, in quibus ponitur verbum præſentis temporis, ita etiã inuenitur in enũciationibus in quibus ponũtur verba præteriti vel futuri temporis. Supra.n. dixit ꝙ neceſſe eſt enunciatio- Lec. 8.
nem conſtare ex verbo vel ex caſu verbi. Et hoc eſt quod ſubdit. {Quod ſimiliter contingit}. ſ. variari diuerſimode enunciationẽ circa {ea quæ ſunt extra præſens tempus} ideſt circa præterita vel futura, quæ ſunt quodã modo extrinſeca reſpectu p̃ſentis, qa præſens eſt medium præteriti & futuri. Et, quia ita eſt contingit oẽ quod quis affirmauerit negare, & omne quod quis negauerit affirmare quod quidẽ oſtenſum eſt in præmiſſis. Non enim poteſt affirmari niſi aliquid quod eſt in rerum natura ſecundum aliquod trium temporum,

vel quod non eſt,& hoc totum conuenit negare. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ omnē quod affirmatur pōt negari,et è conuerſo.Et,quia affirmatio & negatio oppoſita ſunt ſm ſe,vtpote ex oppoſito contradictoriæ, conſequēs eſt ꝙ quęlibet affirmatio habeat negationē ſibi oppoſitam & è conuerſo.Cuius contrarium illo ſolo modo poſſet cōtingere,ſi aliqua affirmatio affirmaret aliquid qđ nagatio negare nō pōt. Deīde cū dicit.

ARGV. *Atque hoc ſit contradictio,affirmatio inquam & negatio,quæ opponuntur.*

ANTI. *Et ſit hoc contradictio, affirmatio & negatio oppoſitæ.*

Manifeſtat quæ ſit abſoluta oppoſitio affirmationis & negationis.Et primo manifeſtat eam per nomē,Secundo per definitionem.ibi.{Dico autem.} Dicit ergo primo,ꝙ, cum cuilibet affirmationi opponatur negatio & è conuerſo oppoſitioni hm̄oi imponatur nomen hoc,ꝙ dicatur contradictio.Per hoc.n.quod dicit {& ſit contradictio} datur intelligi,ꝙ ipſum nomen cōtradictionis ipſe impoſuerit oppoſitioni affirmationis & negationis , vt Amonius dicit. Deinde cum dicit.

Nomen cō tradictionis. Amonius.

ARGV. *Opponi autem eam dico , quæ quidem de eodem & non æquiuoce, & quęcunq; alia determinauimus ad Sophiſtarū moleſtias euitandas.*

ANTI. *Dico autem opponi eiuſdem de eodem , non autem æquiuoce , & quæcunq; cætera talium determinauimus contra ſophiſticas importunitates.*

Ad contradictionē requiſita.eiuſdem.

Definit contradictionē . Quia vero vt dictū eſt cōtradictio eſt oppoſitio affirmationis & negationis, illa requiruntur ad contradictionem , quæ requiruntur ad oppoſitionē affirmationis & negationis . Oportet aūt oppoſita eſſe circa idem & quia enunciatio conſtituit ex ſubiecto & prædicato, requiritur ad cōtradictionem primo quidē, ꝙ affirmatio & negatio ſint (eiuſdē prædicati ſi enim dicatur Plato currit & non diſputat,non eſt contradictio.Secundo requiritur,ꝙ ſint de eodem ſubiecto.Si enim dicatur,Sortes currit,& Plato nō currit,nō eſt cōtradictio. Tertio requiritur ꝙ identitas ſubiecti & prædicati nō ſit ſolum ſm nomē, ſed ſit ſimul ſm rem & nomen, Nam ſi non ſit idem nomen , manifeſtum eſt ꝙ non ſit vna & eadem enunciatio.Similiter aūt ad hoc ꝙ ſit enunciatio vna requiritur idētitas rei.dictum eſt enim ſupra ꝙ enūciatio vna eſt,quæ vnū de vno ſignificat. & ideo ſubdit {nō autem æquiuoce.} id eſt non ſufficit identitas nominis cū diuerſitate rei, quæ facit æquiuocationem . Sunt autem & quædā alia in contradictione obſeruāda , ad hoc ꝙ omnis diuerſitas,quæ eſt affirmationis & negationis habeatur. non enim eſſet contradictio ſi non omnino idem negaret negatio,quod affirmatio affirmaret,Hæc autem diuerſitas poteſt ſm quatuor conſiderari.Vno quidem modo ſm diuerſas partes ſubiecti . non enim eſt contradictio ſi dicatur,Æthiops eſt albus dente,& non eſt albus pede. Secundo ſi ſit diuerſus modus ex parte prædicati,nō enim eſt cōtradictio ſi dicatur. Socrates currit tarde & non mouetur velociter, vel ſi dicatur, Ouū eſt animal in potentia , & non eſt animal in actu. Tertio ſi ſit diuerſitas ex parte menſuræ,puta loci vel temporis.Non.n.eſt cōtradictio ſi dicatur , pluit in Gallia, et nō pluit in Italia,aut pluit heri,hodie non pluit.Quarto ſi ſit diuerſitas ex habitudine ad aliquid extrinſecū puta ſi dicatur,decē hoīes eſſe plures quo ad domū,nō aūt quo ad forum . Et hæc omnia deſignantur cū ſubditur. {Et quæcunq; cætera taliū determinauimus.} id eſt determinare conſueuimus in diſputationibus cōtra {ſophiſticas importunitates,} id eſt cōtra importunas & litigioſas oppoſitiones Sophiſtarum,de quibus plenius facit mentionem in Primo Elenchorum.

Lec.8. Non æquiuoce.

Alia requiſita Scd̄m idem Similiter.

In eodē tpe vel loco. Reſpectu eiuſdem.

LECTIO X.

Ex rerum diuiſione per vniuerſale & ſingulare enunciationum diuiſio proponitur in vniuerſales, ac ſingulares,& de illarum oppoſitione contraria agit,hinc vniuerſalium enunciationum , & indefinitarum comparatione propoſita , & illarū diuerſa formatione agit.

Cum autem rerum alię ſint vniuerſales , aliæ particulares, Atq; vniuerſale dico,quod de pluribus aptum eſt prædicari,quale eſt homo ſingulare autem id quod illam legem ſubire nequit,quale eſt Callias. ARGV.

Q*Voniam autem ſunt hęc quidem rerum vniuerſalia , illa vero ſingularia , Dico autem vniuerſale, quod de pluribus natum eſt prædicari , ſingulare uero quod non . ut homo quidem uniuerſale eſt , Plato uero eorum quæ ſingularia ſunt.* ANTI.

Quia philoſophus dixerat oppoſitionem affirmationis & negationis eſſe contradictionē quæ aſt eiuſdē de eodem,conſequenter intendit diſtinguere diuerſas oppoſitiones affirmationis & negationis, vt cognoſcatur quæ ſit vera contradictio. Et circa hoc duo facit.Primo præmittit quādam diuiſionem enunciationum neceſſariam ad prædictam differentiam oppoſitionum aſſignandam , Secundo manifeſtat propoſitū, ibi {Si ergo vniuerſaliter.} Præmittit, autem diuiſionē enunciationum quæ ſumitur ex parte ſubiecti . Vnde circa primum duo facit,Primo diuidit ſubiectum enūciationum . Secundo concludit diuiſionem enunciationum,ibi {Neceſſe eſt enunciare.}Subiectum autem enunciationis eſt nomen vel aliquid loco nominis ſumptum. Nomen autem eſt vox ſignificatiua ad placitum ſimplicis intellectus , quod eſt ſimilitudo rei , & ideo ſubiectum enunciationis diſtinguit per diuiſionem rerum,& dicit, ꝙ rerum quædam ſunt vniuerſalia, quædā ſunt ſingularia. Manifeſtat autem membra diuiſionis dupliciter.Primo quidem per diffinitionem, quia vniuerſale eſt quod eſt aptum natum de pluribus prædicari,ſingulari vero quod non eſt aptum natum prædicari de pluribus , ſed de vno ſolo Secundo manifeſtat per exemplum cum ſubdit, ꝙ homo eſt vniuerſale,plato autem ſingulare.Accidit autem dubitatio circa hanc diuiſionem quia ſicut probat Philoſophus in. 7. Meta. Vniuerſala non eſt aliquid extra res exiſtēs. Itē in prædicamentis dicitur ꝙ ſecundę ſubſtantiæ non ſunt niſi in primis,quæ ſunt ſingulares. Non ergo videtur eſſe conueniens diuiſio rerum per vniuerſalia & ſingularia, quia nullæ res videntur eſſe vniuerſales , ſed omnes ſunt ſingulares . Dicendum eſt , ꝙ hic diuiduntur res ſm ꝙ ſignificantur per nomina , quæ ſubiiciuntur enunciationibus , dictum eſt enim ſupra , ꝙ noīa non ſignificant res niſi mediante intellectu, & ideo oportet ꝙ diuiſio iſta rerū accipiant ſm ꝙ cadit in intellectus. ea vero,quæ ſunt coniūcta in rebus, intellectus poteſt diſtinguere,quando vnum eorum non cadit in ratione alterius.in qualibet autem ſingulari eſt conſiderare aliquid quod ſit illi proprium, inquantum eſt, hæc res, ſicut Sorti vel Platoni inquantū eſt hic hō , & aliquid eſt conſiderare in eo,in quo cōuenit cum alijs quibuſdam rebus.ſicut ꝙ Sortes eſt animal,aut homo,aut rationale,aut riſibile,aut albus. Quando igitur res denominatur ab eo quod conuenit illi ſoli rei, inquantū eſt hæc res,hoc nomē dicitur ſignificare aliquid ſingulare

Intē. Ariſt.

Ratio diſti. ſubti enun. p diuiſ.rerū.

Dub. Lec.14. cōm.58.

Reſponſio.

Lectiō.1.

Intel.diſtinguere.

Proprium in re ſingu.

Conue.

No.ſign.ſingula.Cōe.

quando, autem denominatur res ab eo quod eſt cõmune ſibi & multis aliis, nomen hmôi dicitur ſignificare vniuerſale, qa ſignificat nomẽ hmôi naturã ſiue diſpoſitionem aliquam, quæ eſt cõmunis multis. Quia igitur hac diuiſionem dedit de rebus nõ abſolute ſm, ꝙ ſunt extra animam, ſed ſm ꝙ referuntur ad intellectum, nõ diffinit vniuerſale & ſingulare ſm aliquid quod pertinet ad rem, puta ſi diceret ꝙ vniuerſale extra animam, quod pertinet ad opinionẽ Platonis, ſed per actum animæ intellectiuæ, qui eſt prædicari de multis vel de vno ſolo. Eſt autem conſiderandum, ꝙ intellectus apprehendit rem intellectam ſm propriam eſſentiã ſeu diffinitionem vnde et in.3.de Anima dicit ꝙ obiectum ꝓprium intellectus eſt quod quid eſt. Cõtingit aũt qñq; ꝙ propria ratio alicuius formæ intellectæ nõ repugnat ei quod eſt eſſe in plurib', ſed hoc impeditur ab aliquo alio, ſiue ſit aliquid accidentaliter aduenĩẽs, puta ſi omnibus hominibus morientibus vnus ſolus remaneret ſiue ſit ꝓpter conditionẽ naturæ ſicut eſt vnus tantũ ſol, non ꝙ repugnet rationi ſolari eſſe in pluribus ſm conditionem formæ ipſius, ſed quia nõ eſt alia materia ſuſceptiua talis formæ. & ideo non dixit ꝙ vniuerſale eſt quod prædicat̃ de pluribus, ſed {quod aptũ natum eſt prædicari de pluribus.} Cum autem omnis forma quę nata eſt recipi in materia quantũ eſt de ſe cõmunicabilis ſit multis materiis, dupliciter poteſt cõtigere ꝙ id quod ſignificatur per nomen nõ ſit aptum natum, prædicari de pluribus. Vno modo ꝙ nomen ſignificat formã ſm ꝙ terminata eſt ad hanc materiam, ſicut hoc nomen Sortes vel Plato, quod ſignificat naturam humanam prout eſt in hac materia. Alio modo ſm quòd nomen ſignificat formam. quæ nõ eſt nata in materiã recipi. vnde oportet ꝙ per ſe remaneat vna & ſingularis ſicut albedo, ſi eſſet formã non exiſtens in materia eſſet vna ſola, vnde eſſet ſingularis. & ꝓpter hoc Philoſophus dicit in.7.Meta. ꝙ, ſi eſſent ſpecies rerũ ſeparatæ ſicut poſuit Plato, eſſent indiuidua. Poteſt autem obiici, ꝙ hoc nomen Sortes vel Plato eſt natum de pluribus prædicari, quia nihil prohibet multos eſſe, qui vocentur hoc nomine. Sed ad hoc patet reſpõſio, ſi attẽdantur verba. Ariſt. Ipſe.n. nõ diuiſit nomina in vniuerſale & particulare, ſed res. Et ideo intelligendum eſt ꝙ vniuerſale non ſolum dicitur quando nomen poteſt de pluribus prædicari, ſed etiam quando id, quod ſignificatur per nomen eſt natum in pluribus inueniri. hoc autem non contingit in prædictis nominibus. nam hoc nomẽ Sortes vel Plato ſignificat naturam humanã ſm ꝙ eſt in hac materia. Si vero hoc nomẽ imponatur alteri homini, ſignificabit aliud, & propter hoc non eſſet vniuerſale, ſed æquiuocum. Deinde cum dicit.

Cur diff. vniuerſale & ſing. per actũ animæ

Apprehen. rei per intel.

Lec. 12. tex. cõm. 26.

Propria rõ fore non ſit in plur. dupliciter.

Signif. nõis non prædi. de pluribus dupliciter.

Lec. 2. tex. cõm. 28.

Obiectio.

Reſponſio.

Requiſita. ad vniuerſale ꝓprie.

ARGY. *Sicq; neceſſe interdum vniuerſalium, interdũ ſingulariũ cuidam aliquid ineſſe, uel non ineſſe enunciare.*

ANTI. *Neceſſe eſt autem enunciare quoniam ineſt aliquid aut non aliquoties quidem eorum alicui, quæ vniuerſalia ſunt, aliquoties autem alicui eorum, quæ ſunt ſingularia.*

Concludit diuiſionem enunciationis, quia enim ſemper enunciatur aliquid de aliquo, rerum autem quædã ſunt vniuerſalia, quędam ſingularia, neceſſe eſt ꝙ quãdoq; enuncietur aliquid ineſſe vel non ineſſe alicui vniuerſalium, quandoq; vero alicui ſingulariũ. Et eſt ſuſpenſiua conſtructio vſq; huc, & eſt ſenſus. {Quoniam autem ſunt quidem rerũ &c. neceſſe eſt enũciare &c.} Eſt aũt conſiderandum ꝙ de vniuerſali aliquid enunciatur quatuor modis. Nam vniuerſale poteſt vno mõ conſiderari quaſi ſeparatum à ſingularibus ſiue per ſe ſubſiſtens vt Plato poſuit, ſiue ſm ſententiam Ariſ. ſm eſſe quod habet in intellectu. Et ſic põt ei aliquid attribui tripliciter. Quandoq;.n. attribuitur ei aliquid ſic conſiderato, quod pertinet ad ſolam operationẽ intellectus. vt ſi dicatur ꝙ homo eſt prædicabile de multis, ſiue vniuerſale, ſiue ſpecies. Hmôi.n. intentiones format intellectus attribuens eas naturæ intellectæ ſecundum ꝙ comparat ipſas ad res, quæ ſunt extra animã. Quandoq; vero attribuitur vniuerſali ſic conſiderato, ꝙ, ſ. apprehẽditur ab intellectu vt vnum, tamen id qđ attribuitur ei non pertinet ad actum intellectus, ſed ad eſſe, quod habet natura apprehenſa in rebus, quę ſunt extra animam puta ſi dicatur, ꝙ homo eſt digniſsima creaturarum. Hoc enim cõuenit naturæ humanæ etiã ſecundum ꝙ eſt in ſingularibus. Nam quilibet hõ ſingularis dignior eſt omnibus creaturis irrationalibus ſed tamen omnes homines ſingulares nõ ſunt vnus hõ extra animã ſed ſolum in acceptione intellectus, & per hunc modum attribuitur ei prædicatum, ſ. vt vni rei. Alio autem modo attribuitur aliquid vniuerſali, prout eſt in ſingularibus. & hoc dupliciter. Quandoq; quidẽ ratione ipſius naturæ vniuerſalis, puta cum attribuitur ei aliquid quod ad eſſentiã eius pertinet, vel quod conſequitur principia eſſentialia, vt cũ dicit̃ homo eſt animal, vel homo eſt riſibilis. Quandoq; autem attribuit̃ ei aliquid ratione ſingularis in quo inuenitur, puta cũ attribuitur ei aliquid quod pertinet ad actionem indiuidui, vt cum dicitur homo ambulat Singulari autẽ attribuitur aliquid tripliciter vno modo ſm ꝙ cadit in apprehenſione, vt cum dicitur Sortes eſt ſingulare, vel prædicabilis de vno ſolo. Quandoq; aũt ratione naturæ cõmunis, vt cum dicitur Sortes eſt animal. Quãdoque aũt ratione ſui ipſius, vt cũ dicitur Sortes ambulat. Totidem etiam modis negatiuæ variantur, quia omne quod contingit affirmare, cõtingit negare, vt ſupra dictum eſt. Eſt autem hæc tertia diuiſio enunciationis quã ponit Philoſophus. Prima nãq; fuit ꝙ enunciationum quædam eſt vna ſimpliciter quædã vero coniunctione vna. Quæ quidem eſt diuiſio analogi in ea, de quibus prędicatur ſecundũ prius, & poſterius, ſic enim vnum diuiditur ſecundum prius in ſimplex & per poſterius in compoſitũ. Alia vero diuiſio fuit in affirmationem & negationem. Quæ quidem eſt diuiſio generis in ſpecies, quia ſumitur ſecundum differentiam prædicati ad quod fertur negatio, ꝑdicatũ autem eſt pars formalis enunciationis. & ideo huiuſmodi diuiſio dicitur pertinere ad qualitatem enunciationis, qualitatem inquam eſſentialem ſecundum ꝙ differentia ſignificat quale quid. Tertia autem eſt huiuſmodi diuiſio, quæ ſumitur ſecundum differentiam ſubiecti quod prædicatur de pluribus vel de vno ſolo. & ideo dicitur pertinere ad quantitatem enunciationis. nam & quantitas conſequitur materiam. Deinde cum dicit.

De vniuerſali aliquid enunciatur quatuor modis prio

Singulari aliquid attribuitur tripliciter.

Lec. 9. Tres diuiſiones enũciationis.

ARGY. *Sic quiſpiam vniuerſaliter quidẽ de vniuerſalibus enuntiat competere inquam; aut non competere quippiam erunt enunciationes iſtæ Contrariæ. Atq; de vniuerſalibus vniuerſaliter enunciare quempiam dico hoc modo, vt eſt, omnis homo eſt albus, nullus homo eſt albus.*

ANTI. *Si ergo vniuerſaliter enunciat de vniuerſali quoniã eſt, aut non erunt hæ Contrariæ enunciationes. Dico autem de vniuerſali enunciationem vniuerſalem, vt omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt.*

Oſtẽdit quomodo enunciationes diuerſimode opponuntur

poſuntur ſm diuerſitatem ſubiecti.& circa hoc duo facit. Primo diſtinguit diuerſos modos oppoſitionum in ipſis enunciationibus. Secundo oſtendit quomodo diuerſæ oppoſitiones diuerſimode ſe habẽt ad verum & falſum, ibi {Quo circa has quidem impoſsibile eſt.}

Lectio. 11.

Notãdum vniuerſale dupliciter conſi.

Circa primum cõſiderandũ eſt, ꝙ cum vniuerſale poſſit conſiderari in abſtractione à ſingularibus, vel ſm ꝙ eſt in ſingularibus, ſm hoc diuerſimode aliquid ei attribuitur, vt ſupra dictum eſt. Ad deſignandum aũt diuerſos modos attributionis, inuẽtæ ſunt quædam dictiones, quæ poſſunt dici determinationes vel ſigna, qbus deſignatur ꝙ aliquid de vniuerſali hoc aut illo modo prædicet. Sed quia non eſt ab omnibus cõmuniter apprehẽſum, ꝙ vniuerſalia extra ſingularia ſubſiſtant, ideo cõmunis vſus loquendi non habet dictiones ad deſignandum illum modum prædicandi, prout aliquid dicitur in abſtractione à ſingularibus. Sed Plato qui poſuit vniuerſalia extra ſingularia ſubſiſtere, adinuenit aliquas determinationes, quibus deſignaretur quomodo aliquid attribuitur vniuerſali prout eſt extra ſingularia. & vocabat vniuerſale ſeparatum ſubſiſtens extra ſingularia quantũ ad ſpeciem hominis per ſe hominẽ, & ſimiliter in aliis vniuerſalibus. Sed vniuerſale ſm ꝙ eſt in ſingularibus cadit in apprehenſione hominum, & ideo adinuentæ ſunt quædã dictiones ad ſignificandũ modũ attribuẽdi aliquid vniuerſali ſic accepto.

Signa vniuerſalia vel particula.

Pla opĩ de vniuerſalibus.

Prædicari vniuerſaliter.

Sicut aũt ſupra dictum eſt, quandoq; aliquid attribuitur vniuerſali rõne ipſius naturæ vniuerſalis, & ideo hoc dicitur prædicari de eo vniuerſaliter, quia.ſ. ei cõuenit ſm totã multitudinẽ in qua inuenitur. & ad hoc deſignandum in affirmatiuis prædicationibus adinuenta eſt hæc dictio, Omnis, quæ deſignat ꝙ prædicatum attribuitur ſubiecto vniuerſali quãtum ad totũ id quod ſub ſubiecto cõtinetur. In prædicatis autem negatiuis adinuenta eſt hæc dictio, Nullus per quam ſignificatur ꝙ prædicatum remouetur à ſubiecto vniuerſali ſm totum id quod continetur ſub eo. Vnde nullus dicitur quaſi non vllus, & in græco dicit, vtis, quaſi nec vnus, quia nec vnum ſolum eſt accipere ſub ſubiecto vniuerſali à quo prædicatum nõ remoueatur.

Particulariter.

Quãdocunque autem attribuit vniuerſali aliquid vel remouetur ab eo ratione particularis. & ad hoc deſignãdum in affirmatiuis quidem adinuenta eſt hæc dictio, Aliquis, vel Quidem, per quam deſignatur ꝙ aliquid attribuitur ſubiecto vniuerſali ratione ipſius particularis. vnde dicitur indiuiduum vagum. In negatiuis autem non eſt aliqua dictio poſita, ſed poſſumus accipere non omnis. vt ſicut nullus vniuerſaliter remouet, eo ꝙ ſignificat quaſi diceretur non vllus, id eſt non aliquis, ita etiam non oĩs particulariter remouet, inquantũ excludit vniuerſalem affirmationem.

Tria genera affir. de prædic. vniuerſali.

Sic igitur tria ſunt genera affirmationem in quibus aliquid de vniuerſali prædicaſ. Vna quidẽ eſt in qua de vniuerſali prædicatur aliquid vniuerſaliter, vt cum dicitur, Omnis homo eſt animal. Alia in qua aliquid prædicatur de vniuerſali particulariter, vt cum dicitur, Quidem hõ eſt albus. Tertia vero eſt in qua aliquid de vniuerſali prędicaſ abſq; determinatione vniuerſalitatis vel particularitatis. vnde hmõi enunciatio ſolet vocari indefinita. Totidẽ autem ſunt negationes oppoſitæ. De ſingulari autem quamuis aliquid diuerſa ratione prædicetur, vt ſupra dictum eſt tamẽ totum refertur ad ſingularitatem ipſius, quia etiã natura vniuerſalis in ipſo ſingulari indiuiduatur, & ideo nihil refert quantum ad naturam ſingularitatis, vtrum aliquid prædicetur de eo ratione vniuerſalis naturæ, vt cum dicitur, Sortes eſt homo, vel conueniat ei ratione ſingularitatis. Si igitur tribus prędictis enũciationibus addatur ſingularis, erunt quatuor modi enunciationũ ad quantitatem ipſius pertinentes.ſ. vniuerſalis ſingularis, indefinitus, & particularis.

Quatuor mõis.n. ſecundũ quãtitatem.

Si igitur ſm has differentias Ariſt. aſsignat diuerſas oppoſitiones adinuicem Et primo ſm differentiam vniuerſalium ad indefinitas Secundo ſm differentiam vniuerſalium ad particulares, ibi {opponit aũt affirmationem.}

Lectio. 12.

Circa primũ tria facit. Primo agit de oppoſitione vniuerſalium adinuicẽ. Secundo de oppoſitione indefinitarum ibi {Quãdo aũt in vniuerſalibus.} Tertio excludit dubitationem. ibi {In eo vero ꝙ} Dicit ergo primo ꝙ ſi aliquis enunciet de ſubiecto vniuerſali vniuerſaliter, id eſt ſm continentiã ſuæ vniuerſalitatis, quoniam eſt, id eſt affirmatiue, aut non eſt, id eſt negatiue, erunt contrariæ enũtiationeſ, vt ſi dicatur, Omnis homo eſt albus, Nullus hõ eſt albus.

Expõ text. vniuerſalis affir. & vniuerſalis ne. cur ꝯtrãrie

Huius autem ratio eſt, quia contraria dicuntur, quæ maxime à ſe diſtant, non enim dicitur aliquid nigrum ex hoc ſolum, ꝙ non eſt album, ſed ſuper hoc quod eſt non eſſe album quod ſignificat communiter remotionem albi, addit nigrum extremam diſtãtiam ab albo. Sic igitur id quod affirmaſ per hanc enũciationẽ, Omnis homo eſt albus, remouetur per hanc negationem, Nõ omnis homo eſt albus, Oportet ergo ꝙ negatio remoueat modum quo prædicatum dicitur de ſubiecto, quem deſignat hæc dictio, Omnis. Sed ſuper hanc remotionem addit hæc enũciatio nullus homo eſt albus totalẽ remotionem, quæ eſt extrema diſtantia, quod primo pertinet ad rationem contrarietatis. Et ideo conuenienter hanc oppoſitionem dicit contrarietatem. Deinde cum dicit.

Extrema diſtantia.

ARGY. *Quando aũt de uniuerſalibus non uniuerſaliter, non ſunt cõtrariæ. Quæ aũt ſignificãtur, eſt eſſe aliquando cõtraria.*

ANTI. *Quãdo aũt de uniuerſalibus non uniuerſaliter, non ſunt cõtrariæ, Quæ autem ſignificantur eſt eſſe aliqñ contraria.*

Oſtẽdit qualis ſit oppoſitio affirmationis, & negationis in indefinitis. Et primo proponit qđ intẽdit. Secũdo manifeſtat per exẽplum. ibi {Dico aũt non vl'iter.} Tertio aſsignat differentiam manifeſtiorẽ. ibi {cũ.n. vle ſi hõ.} Dicit ergo primo, ꝙ qñ de vniuerſalibus ſubiectis affirmatur aliquid vel negatur non tñ vniuerſaliter, non ſunt contrarię enũciationes, ſed illa quæ ſignificãtur contingit eſſe contraria. Deinde cum dicit.

ARGY. *Dico autem vniuerſaliter enunciare in his quæ ſunt vniuerſalia, hoc modo, Homo albus eſt, Homo albus non eſt. Homo quidem eſt vniuerſale, at ille non vtitur vniuerſali ipſa enunciatione Omnis enim non ſignificat ipſum vniuerſale, ſed vniuerſalis prædicationis eſt nota.*

ANTI. *Dico autem non vniuerſaliter enunciare de his quæ ſunt vniuerſalia, vt Eſt albus homo, Non eſt albus homo. Cum .n. vniuerſale ſit homo, non vniuerſaliter vtitur enunciatione. Omnis nãq; non vle, ſed quoniam vniuerſaliter ſignificãt.*

Notãdum

Manifeſtat per exẽpla. Vbi conſiderandũ eſt ꝙ nõ dixerat qñ in vniuerſalibus particulariter, ſed non vniuerſaliter. Non.n. intẽdit de particularibus enũciationibus ſed de ſolis indefinitis. Et hoc manifeſtat per exẽpla quæ ponuntur, dicens fieri nõ vlem enũciationem in vl'ibus ſubiectis, cum dr. Eſt albus hõ. Non eſt albus hõ. Et rõnem huius expoſitionis oſtendit, quia hõ qui ſubiicitur eſt vniuerſale, ſed tñ prædicatũ non vniuerſaliter de eo prædicatur quia nõ apponitur hæc dictio. Oĩs, quæ non ſignificat ipſum vniuerſale ſed modum

dum vlitatis. prout.ſ.predicatum dr̃ vniuerſaliter de ſubiecto. & ideo addita ſubiecto vniuerſali ſemp ſignificat q aliquid de eo dicatur vniuerſaliter. Tota autem hæc expó refertur ad hoc quod dixerat. {Quando in vniuerſalibus non vniuerſaliter enunciatur, non ſunt cõtrariæ.} Sed hoc quod additur, {Quæ aũt ſignificãtur contingit eſſe cõtraria} non eſt expoſitum, quãuis obſecuritatem contineat. Er ideo à diuerſis diuerſimo-

Expoſitio quorundã.

de exponitur. Quidam.n. hũc referre voluerunt ad cõtrarietatem veritatis & falſitatis, quæ competit huiuſmodi enunciationibus. Contingit enim quandoq; baa ſimul eſſe veras, Homo eſt albus, & Homo non eſt albus, & ſic non ſunt contrariæ, quia contraria mutuo ſe tollunt. Contingit tamen quandoq; vnam earum eſſe

Impugna.

veram & alteram eſſe falſam. vt cum dicitur, Homo eſt animal, Homo non eſt animal, & ſic ratione ſignificati videntur habere quandam contrarietatem. Sed hoc nõ videtur ad propoſitam pertinere veritatẽ, tũ quia Philoſophus nondum hic loquitur de veritate & falſitate enũciationũ. tum etiam quia boc ipſum poſſet de particularibus enunciationibus dici. Alij vero ſequentes

Porphy. expoſitio.

Porphyrium, referunt ad contrarietatem prædicati. Contingit.n. quandoq; q prædicatũ negatur de ſubiecto propter hoc quod ineſt ei cõtrarium, ſicut ſi dicatur Homo non eſt albus, quia eſt niger, & ſic id quod ſignificat per hoc quòd dicitur, nõ eſt albus, poteſt eſſe contrarium, non tamen ſemper. remouetur.n. aliquid à ſubiecto etiam ſi contrariũ non inſit, ſed aliquid medium inter contraria. Vt cum dicitur, Aliquis non eſt albus, quia pallidus, vel quia ineſt ei priuatio actus, vel habitus, ſeu potẽtiæ, vt cum dicitur, Aliquis nõ eſt videns, quia eſt carens potentia viſiua, aut habet impedimentũ ne videat, vel etiam quia non aptus natus vi-

Lib. 2. Le. vltima.

dere, puta ſi dicatur, Lapis non videt. Sic igr̃ illa, quæ ſignificãtur contingit eſſe contraria, ſed ipſæ enunciationes non ſunt cõtrariæ. quia vt in fine huius libri dicetur, non ſunt contrariæ opiniones quæ ſunt de cõtrariis, ſicut opinio q aliquid ſit bonum, & illa quæ eſt, q aliquid non eſt bonũ. Sed nec hoc videtur ad propoſi-

Impugna. Porphy.

tum pertinere, quia non agit hic de contrarietate rerũ vel opinionum, ſed de contrarietate enunciationum. &

Alex. expõ melior.

ideo magis videtur hic ſequenda expoſitio Alexandri, ſm quam dicendum eſt, q in indefinitis enunciationibus non determinatur vtrum prædicatum attribuatur ſubiecto vniuerſaliter, q facere, contrarietatem enunciationum, aut particulariter, q non faceret cõtrarietatem enunciationum. Et ideo huiuſmodi enunciatio-

In Indefinitis qñ con trarietas.

nes indefinitæ dicuntur, ſm modum quo proferuntur. contingit tñ quandoq; ratione ſignificati eas habere cõtrarietatẽ puta cũ attribuatur ei aliquid vniuerſaliter ratione vniuerſalis, quamuis non apponatur ſignũ vniuerſale, vt cum dicitur, homo eſt animal, Homo nõ eſt animal, quia hæ enunciationes eãdem habent vim ratione ſignificati, ac ſi diceretur Omnis homo eſt animal, Nullus homo eſt animal. Deinde cum dicit.

ARG. 7. *Ei vero, quod vniuerſaliter prędicaт, ſi vniuerſalis prædicationis addideris notam, enunciationem non efficies verã, nulla.n. erit affirmatio vera, in qua prędicationis nota vniuerſalis ei adiungitur quod vniuerſaliter prædicaт, vt Omnis homo eſt omne animal.*

ANTI. *In eo vero quòd vniuerſale prædicatur, id quod eſt vniuerſaliter predicare non eſt verum. Nulla enim affirmatio vera erit, in qua de vniuerſale prædicationi vniuerſaliter prædicetur vt Omnis homo eſt omne animal.*

Remouet quoddam quod poſſet eſſe dubium. Quia .n. poſuerat quandam diuerſitatẽ in oppoſitione enũciationum ex hoc, q vniuerſale ſumitur à parte ſubiecti vniuerſaliter, vel nõ vniuerſaliter, poſſet aliquis credere q ſimilis diuerſitas naſceretur ex parte prædicati ex hoc, ſ. quod vniuerſaliter prædicari poſſet, vel non vniuerſaliter. & ideo ad excludendum dubitationẽ dicit, q in eo q ponitur aliquod vniuerſale prædicari, q prædicetur vniuerſale vniuerſaliter non eſt verũ. Cuius quidem duplex eſſe poteſt ratio. Vna quidem, quia talis modus prædicandi videт repugnare prædicato ſm propriam rationem quã habet in enunciatione. dictũ eſt.n. ſupra, q prædicatũ eſt quaſi pars formalis enunciationis, ſubiectum aũt eſt pars materialis ipſius. cum autem aliquod vniuerſale proferт vniuerſaliter, ipſum vniuerſale ſumitur ſm habitudinẽ quam habet ad ſingularia, quæ ſub ſe continet. ſicut & quando vniuerſa- Signũ vniuerſale vel par. prædi. nó cõuenit.

le profertur particulariter, ſumiт ſecundũ habitudinẽ quam habet ad aliquod contentorũ ſub ſe, & ſic vtraque pertinent ad materialem determinationẽ vniuerſalis. & ideo neq; ſignũ vniuerſale, neq; particulare cõuenienter additur prædicato, ſed magis ſubiecto conueniẽtius enim diciт, Nullus homo eſt aſinus, q̃ Omnis homo eſt nullus aſinus. & ſimiliter conuenientius dicitur Aliquis homo eſt albus, quã Homo eſt aliquid album. Inuenitur autem quãdoque à Philoſophis ſi- Signũ part. appo. pred. Le. 1. & cõ mẽ. 6. & 9.

gnum particulare appoſitum prædicato ad inſinuãdũ quod prædicatum eſt in pluſquam ſubiectum, & hoc præcipue cũ habito genere inueſtigant differentias cõpletiuas ſpeciei, ſicut quando de anima dicitur q Anima eſt actus quidam. alia vero põt accipi ex parte veritatis enunciationis, quæ rõ ſpecialiter habet locum in affirmationibus quæ falſæ ſunt ſignificatum vniuerſaliter prædicareт. Et ideo manifeſtans id quod poſuerat, ſubiungit, q nulla affirmatio eſt in qua. ſ. vere de vniuerſali prædicato vniuerſaliter prædicetur. i. in qua vniuerſali prædicato vtitur ad vniuerſaliter prædicandum, vt ſi diceretur, Omnis homo eſt omne animal, Oportet enim ſm prædicta q hoc predicatum animal ſm ſingula quæ ſub ipſo continentur prædicaretur de ſingulis quæ continentur ſub homine, & hoc nõ poteſt eſſe verum, neq; ſi prædicatũ ſit plus, neq; ſi prædicatum ſit cõuertibile. Oportet enim q quilibet vnus homo eſſet animalia omnia, aut omnia riſibilia, quę repugnant rationi ſingularis quod accipitur ſub vniuerſali. Tacite obiectioni.

Nec eſt, inſtantia ſi dicatur q hæc eſt vera, Omnis homo eſt omnis diſciplinæ ſuſceptiuus. Diſciplina.n. non prædicatur de homine, ſed ſuſceptiuum diſciplinæ repugnat autẽ veritati ſi diceretur, Omnis homo eſt oẽ Signũ vle vel par af. fir. non cõ uc. prædic.

ſuſceptiuum diſciplinæ. Signum aũt vniuerſale negatiuum vel particulare affirmatiuum & ſi cõuenientius ponantur ex parte ſubiecti non tamen repugnat veritati etiam ſi ponãtur ex parte prædicati. Contingit.n. huiuſmodi enunciationem in aliqua materia eſſe vera. hæc enim eſt vera, Omnis homo nullus lapis eſt. Et ſimiliter hæc eſt vera, Omnis homo aliquod animal eſt. Sed hæc, Omnis homo omne animal eſt, in quacunq; materia proferatur falſa eſt. Sunt autem quædam aliæ tales enunciationes ſemper falſæ, ſicut iſta. Aliquis homo omne animal eſt, & aliæ ſimiles ſunt ſemper falſæ, in omnibus enim eadem ratio eſt. Et ideo per hoc q Philoſophus reprobauit iſtam, Omnis homo omne animal eſt, dedit intelligere omnes conſimiles eſſe improbandas.

Lectio

LECTIO XI.

Quæ nam enunciationum in affirmatione & negatione opponantur contradictorie, vel cõtrarie opponãtur, quoq; contrarias non ſimul veras eſſe contingit, ſubcontrarias vero ſic, contradictoriarũ aũt, ſi vna vera ſit, reliq̃ falſam eſſe oportere, multipliciter declaratur.

ARGY. *Affirmationem igitur, & negationem opponi contradictoriæ quidem dico, cum vniuerſaliter altera, altera non vniuerſaliter ſignificat de eodem. vt Omnis homo albus eſt, non omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt, quidam homo albus eſt.*

ANTI. *Opponi itaque dico affirmationem negationi contradictorie, quę vniuerſaliter ſignificat, ei, quæ nõ vniuerſaliter, vt Omnis homo albus eſt, non oĩs homo albus eſt, nullus homo albus eſt quidam homo albus eſt.*

Poſtquam Philoſophus determinanit de oppoſitione enunciationum cõparando vniuerſales enunciationes ad indefinitas, hic nunc determinat de oppoſitione enunciationũ comparando vniuerſales ad particulares. Circa quod notandum eſt, ꝙ poteſt duplex oppoſitio in his notari. Vna quidem vniuerſalis ad particularem, & hanc primo tangit. Alia vero vniuerſalis ad vniuerſalem, & hanc tangit ſecundo ibi {Cõtrariæ vero.} Particularis vero affirmatiua, & particularis negatiua non habent propriæ loquendo oppoſitionem, quia oppoſitio attenditur circa idem ſubiectum, ſubiectum aũt particularis enũciationis eſt vniuerſale particulariter ſumptum, non pro aliquo determinato ſingulari, ſed indeterminate pro quocunq;, & ideo, cũ de vniuerſali particulariter ſumpto aliquid affirmatur vel negatur, ipſe modus enunciandi nõ habet quòd affirmatio & negatio ſint de eodem, quod requiritur ad oppoſitionem affirmationis & negationis ſecundum præmiſſa. Dicit ergo primo, ꝙ enũciatio, quæ vniuerſale ſignificat, ſ. vniuerſaliter, opponitur contradictoriæ ei, quæ non ſignificat vniuerſaliter, ſed particulariter, ſi vna earum ſit affirmatiua, altera vero ſit negatiua, ſiue vniuerſalis ſit affirmatina, & particularis negatiua, ſiue ècõuerſo. vt cum dicitur. Omnis homo eſt albus, non omnis homo eſt albus, hoc enim quod dico, non omnis, ponitur loco ſigni particularis negatiuæ, vnde æquipollet ei quæ eſt, quidam homo non eſt albus, ſicut & nullus, quod idem ſignificat. ac ſi diceretur, nõ vllus vel non quidam, eſt ſignum vniuerſale negatiuũ. Vnde hæ duæ, quidam homo eſt albus, quæ eſt particularis affimatiua, nullus homo eſt albus, quæ eſt vniuerſalis negatiua, ſunt contradictoriæ. Cuius ratio eſt quia cõtradictio cõſiſtit in ſola remotione affirmationis per negationem. Vniuerſalis autem affirmatiua remouetur per ſolam negationẽ particularis, nec aliquid aliud ex neceſsitate ad hoc exigitur, Particularis autem affirmatiua remoueri nõ poteſt, niſi per vniuerſalẽ negatiuam, quia iam dictum eſt, ꝙ particularis affirmatiua non proprie opponitur particulari negatiuæ. vnde relinquitur, ꝙ vniuerſali affirmatiuę cõtradictorię opponitur particularis negatiua, & particulari affirmatiuæ vniuerſalis negatiua. Deinde cum dicit.

Duplex. oppoſi. Oppo. par. affir. & parti. nega.

Ró. contradic.iter propoſitiones.

ARGY. *Contrariæ vero cum vniuerſaliter vtraq; ſignificat de eodẽ, vt Omnis homo albus eſt, nullus homo albus eſt.*

ANTI. *Cõtrariæ vero vniuerſalem affirmationem et vniuerſalẽ negationẽ. vt Omnis homo iuſtus eſt, nullus homo iuſtus eſt.*

Expõ.1. Tangit oppoſitionem vniuerſalium enunciationũ, & dicit, ꝙ vniuerſalis affirmatiua & vniuerſalis negatiua ſunt contrariæ. ſicut omnis homo eſt iuſtus, nullus homo eſt iuſtus, quia, ſ. vniuerſalis non ſolum remouet vniuerſalem affirmatinam, ſed etiã deſignat extremã diſtantiam, inquantum negat totum quod affirmatio ponit, & hoc pertinet ad rationẽ contrarietatis, & ideo particularis affirmatiua & negatiua ſe habẽt ſicut medium inter contraria. Deinde cum dicit.

Cur vni. affir. & vni. neg. contrariamur.

ARGY. *Quapropter fieri quidem non poteſt, vt hæ ſimul ſint veræ. At ſit vt his oppoſitæ, verę nõnunquam ſint de eodem, veluti, Omnis homo albus eſt, & aliquis homo albus eſt.*

ANTI. *Quocirca has quidẽ impoſſibile eſt ſimul eſſe veras, His vero oppoſitas, cõtingit aliquando in eodem vt, Non omnis homo albus eſt, & quidam homo albus eſt.*

Oſtendit quõ ſe habeat affirmatio & negatio oppoſitę ad verũ & falſum. Et primo quantũ ad contrarias. Secundo quantũ ad contradictorias, ibi {Quæcũque igitur contradictiones} Tertio quantũ ad ea quæ videntur contradictoria, & non ſunt ibi {Quæcũq; aũt in vniuerſalibus.} Dicit ergo primo, ꝙ, quia vniuerſalis affirmatiua & vniuerſalis negatiua ſunt cõtrarię, impoſsible eſt ꝙ ſint ſimul verę. Contraria. n. mutuo ſe expellunt. Sed particulares, quæ contradictorie opponunt̃ vniuerſalibus contrariis, poſſunt ſimul verificari in eodẽ, ſicut, Non oĩs homo eſt albus, quæ contradictorie opponitur huic, Oĩs homo eſt albus, & quidã homo eſt albus, quę cõtradictorie opponit̃ huic, Nullus homo eſt albus. Et huiuſmodi etiã ſimile inuenitur in contrarietate rerum, nam album & nigrum nunquã ſimul eſſe poſſunt in eodem, ſed remotiones albi & nigri poſſunt eſſe. Poteſt. n. aliquid eſſe, neque albũ, neq; nigrum, ſicut patet in eo ꝙ eſt pallidũ, & ſimiliter cõtrariæ enunciationes non poſſunt ſimul eſſe veræ, ſed earum contradictoriæ, à quibus remouẽtur, ſimul poſſunt eſſe veræ. Deinde cum dicit.

Contrariæ non ſimul ve. ſed ſimul falſæ.

ARGY. *Contradictiones igitur hæ, quæ vniuerſaliũ vniuerſaliter ſunt, ita ſeſe habent, vt altera pars earum ſit neceſſario vera, altera falſa. Eadem conditionem & in ſingularibus eſſe conſtat, vt Socrates eſt albus, Socrates non eſt albus.*

ANTI. *Quæcunq; igitur contradictiones vniuerſalium ſunt vniuerſaliter neceſſe eſt alteram eſſe veram, vel falſam Et quæcunq, in ſingularibus ſunt, vt Soc. albus eſt nõ eſt Soc albus.*

Oſtendit qualiter veritas & falſitas ſe habeãt in cõtradictoriis. Circa quod conſiderandum eſt, ſicut dictũ eſt ſupra in contradictoriis negatio non plus facit, niſi ꝙ remouet affirmationẽ. Quod contingit dupliciter. Vno modo quando eſt altera earum vniuerſalis, altera particularis, vt ſupra. Alio modo quando vtraque eſt ſingularis, q̃a tunc negatio ex neceſsitate refert̃ ad idem, quod non cõtingit in particularibus, & indefinitis. Et ideo ſingularis affirmatiua ſemper contradicit ſingulari negatiuæ, ſuppoſita identitate prædicati & ſubiecti. Et ideo dicit, ſiue accipiamus cõtradictionem vniuerſalium vniuerſaliter, ſ. quantum ad vnã earum, ſiue ſingularium enunciationum, ſemper neceſſe eſt, ꝙ vna ſit vera, & altera falſa. Neq;. n. contingit eſſe ſimul veras, aut ſimul falſas, quia verum nihil aliud eſt, niſi quando dicitur eſſe quod eſt, aut non eſſe quod nõ eſt, falſum autem, quando dicitur eſſe quod nõ eſt, aut non eſſe quod eſt, vt patet Quarto Metha.

Neg. duob. modis remo. affir. Quare ſingu. affir. ſẽper. contradicit. ſingu. nega.

Expõ. te

Verũ. quid falſũ quid. Tex. c. 27. Lec. 5. tex. Expõ. priæ.

ARGY. *At hæ, quæ vniuerſalium non vniuerſaliter ſunt, non ita ſe habent, vt ſemper altera pars ipſarum ſit vera, altera falſa. Hæ nanq; ſimul ſunt veræ, homo albus eſt, homo albus nõ eſt, Homo probus eſt, homo probus non eſt.*

ANTI. *Quæcunq; aũt vniuerſalium non vniuerſaliter, non hæc quidem ſemper vera eſt, illa vero falſa. Simul enim verum*

eſt dicere, quoniam eſt homo albus, & nõ eſt homo albus, & quoniam eſt homo pulcher, & non eſt homo pulcher.

Oſtendit qualiter ſe habeat veritas & falſitas in his, quæ vidẽtur eſſe contradictoria, ſed non ſunt. Et circa hoc tria facit. Primo proponit, quod intendit. Secundo probat propoſitum, ibi {Si enim turpis non probus.} Tertio excludit. id quod facere poſſet dubitationem, ibi {Videbitur autem ſubito inconueniens.} Circa primum cõſiderandum eſt, ꝙ affirmatio & negatio in indefinitis propoſitionibus videntur contradictoriæ opponi propter hoc, ꝙ eſt vnum ſubiectum non determinatum per ſignum particulare, & ideo videtur affirmatio & negatio eſſe de eodem. Sed ad hoc remouẽdum Philoſophus dicit, ꝙ quæcũq; affirmatiuæ & negatiuæ dicũtur de vniuerſalibus, nõ vniuerſaliter ſumptis, nõ ſemper oportet ꝙ vnum ſit verũ, aliud ſit falſum, ſed poſſunt ſimul eſſe vera. Simul enim eſt verum dicere ꝙ homo eſt albus, & homo non eſt albus, & ꝙ homo eſt probus, & homo non eſt probus. In quo quidem, vt Amonius refert aliquid Ariſto. cõtradixerunt ponentes ꝙ indefinita negatiua, ſemper ſit accipienda pro vniuerſali negatiua. Et hoc aſtruebant, Primo quidẽ tali ratione, quia indefinita, cum ſit indeterminata, ſe habet in ratione materię, materia aũt ſecundum ſe cõſiderata magis trahitur ad id, quod indignius eſt, dignior aũt eſt vniuerſalis affirmatiua, q̃ particularis affirmatiua, & ideo indefinitam affirmatiuã dicunt eſſe ſumendam pro particulari affirmatiua, ſed negatiuam vniuerſalem, quæ totum deſtruit, dicũt eſſe indigniorem particulari negatiua quæ diſtruit partẽ, ſicut vniuerſalis corruptio peior eſt, q̃ particularis, & ideo dicũt ꝙ indefinita negatiua ſumenda eſt pro vniuerſali negatiua. Ad quod etiam inducunt, & Philoſophi, & ipſe Ariſtot. vtitur Idefinitis negatiuis pro vniuerſalibus, ſicut dicitur in libro Phyſico. ꝙ nõ eſt motus præter res, & in libro de Anima, ꝙ non eſt ſenſus præter quinq;. Sed iſtæ rationes non concludunt. Quod enim dicitur, ꝙ materia ſm ſe ſumpta, ſumit̃ pro peiori, verũ eſt ſecundum ſententiam Platonis, qui non diſtinguebat priuationem à materia, non autem eſt verum ſm Ariſto. qui dicit in lib. Phyſic. ꝙ malum & turpe & alia hmõi ad defectum pertinentia, non dicuntur de materia niſi per accidens, Et ideo non oportet ꝙ indefinita ſemper ſtet pro peiori. Dato etiam, ꝙ indefinita neceſſe ſit ſumi pro peiori non oportet ꝙ ſumatur pro vniuerſali negatiua, quia ſicut in genere affirmationis, vniuerſalis affirmatiua eſt potior particulari, vtpote particularem affirmatiuam continens, ita etiam in genere negationũ vniuerſalis negatiua potior eſt. Oportet aũt in vno quoq; genere conſiderare id, quod eſt potius in genere illo, nõ aũt id, qđ eſt potius ſimpliciter. Vlterius etiam, dato ꝙ particularis negatiua eſſet potior omnibus modis, non tñ adhuc rõ ſequeretur: non. n. ideo indefinita affirmatiua ſumitur pro particulari affirmatiua, quia ſit indignior, ſed quia de vniuerſali põt aliquid affirmari ratione ſuiipſius, vel ratione contenti ſub eo: Vnde ſufficit ad veritatem eius, ꝙ prædicatũ vni parti conueniat, quod deſignatur per ſignum particulare, & ideo veritas particularis affirmatiuę ſufficit ad veritatẽ indefinitæ affirmatiuæ: & ſimili rõne veritas particularis negatiuæ ſufficit ad veritatẽ indefinitæ negatiuæ, quia ſimiliter poteſt aliquid negari de vniuerſali vel ratione ſuiipſius, vel rationi ſuæ partis. Vtuntur aũt quandoq; Philoſophi indefinitis negatiuis pro vniuerſalibus in his, quæ per ſe remouentur ab vniuerſalibus ſicut & vtuntur indefinitis affirmatiuis pro vniuerſalibus in his, quæ per ſe de vniuerſalibus prædicantur,

Notandum

Neg. & affir. in infed.

Amonius.

Prima ra.

Secunda. Lec 3 L. 2. tex. 4.

Lec. 1. tertij lib. et c. 118

Solu. Lectio. 11. Primi libri

In vno quoque.

Indefi. affir. pro par.

Aliqñ idef. nega. pro vni. nega.

Deinde cum dicit.

Si enim turpis eſt, non vtiq; probus eſt, Et homo pulcher eſt, homo pulcher non eſt. Si enim fædus ſit homo, pulcher nõ eſt, & ſi quippiam ſit, id profecto non eſt. ARGY.

Si. n. fædus eſt, non eſt pulcher, et ſi ſit aliquid, nondũ eſt. ANTI.

Probat propoſitũ per id, quod eſt ab omnibus conceſſum. Oẽs enim concedunt, ꝙ indefinita affirmatiua verificatur, ſi particularis affirmatiua ſit vera. Contingit aũt accipi duas affirmatiuas indefinitas, quarum vna includit negationẽ alterius, puta cum ſunt oppoſita prædicata. Quæ quidem oppoſitio poteſt cõtingere dupliciter. Vno modo ſm perfectam contrarietatem, ſicut turpis, i. inhoneſtus, opponitur probo, i. honeſto, & fædus, ideſt deformis ſm corpus opponitur pulchro. Sed per quã rõnem iſta affirmatiua eſt vera, homo eſt probus. quodam hoie exiſtente probo, per eandem rationem iſta eſt vera. Homo eſt turpis, quodam homine exiſtente turpi. Sunt ergo iſtæ duæ veræ ſimul, homo eſt probus, homo eſt turpis, ſed ad hãc, homo eſt turpis, ſequitur, homo nõ eſt probus, ergo iſtæ duæ ſunt ſimul veræ. Homo eſt probus, homo non eſt probus. & eadem ratione iſtæ duæ, homo eſt pulcher, homo non eſt pulcher. Alia autem oppoſitio attenditur ſm perfectum & imperfectũ, ſicut moueri opponitur ad motum eſſe, & fieri ad factum eſſe, vnde ad fieri ſequitur non eſſe eius, quod fit in permanẽtibus, quorum eſſe eſt perfectum. Sic ergo hæc eſt vera, homo eſt albus, quodam homine exiſtente albo, & pari ratione, quia quidam homo ſit albus, hæc eſt vera, quidam homo ſit albus, ad quam ſequitur homo non eſt albus, ergo iſtæ duæ ſunt ſimul veræ, homo eſt albus, homo non eſt albus Deinde cum dicit.

Oppoſi. dupliciter in indefinit.

Primo.

Secundo.

Sequella ad eſſe in pma. vel ſucceſſ.

At enim abſurdum illico cuipiam hoc eſſe videtur, propterea quòd hæc, homo albus non eſt, et nullus homo albus eſt, idem ſignificare videntur. At nec idem ſane ſignificant, nec ſunt ſimul neceſſario vera. ARGY.

Videbit̃ autẽ ſubiecto incõueniens eſſe. Icc irco, qm̃ videt̃ ſignificare nõ eſt homo albus ſimul etiã, quoniã. nemo hõ albus Hoc autem neque idem ſignificat, neq; ſimul neceſſario. ANTI.

Excludit id, quod faceret dubitationẽ circa prædicta, & dicit quòd ſubito, id eſt primo aſpectu videtur hoc eſſe incõueniens, quod dictum eſt, quia hoc quod dico, homo non eſt albus, videtur idem ſignificare, cum hoc quod eſt, nullus homo eſt albus. Sed ipſe hoc remouet dicens, ꝙ neq; idem ſignificant, neque neceſſitate ſunt vera, ſicut ex prædictis manifeſtum eſt.

LECTIO XII.

Vni affirmationi vnam negationem opponi dicit, hinc, propoſito eorum, quæ dicta ſunt, epilogo, quæ nam vna ſit affirmatio vel negatio enunciationum docet, nõ eſſe item enunciationum vnitatem oppoſitionem in æquiuocis, attendendam, corollarie infert.

Patet autẽ, & vnius affirmationis, vnam eſſe negationẽ.

Manifeſtum eſt autem, quoniam vna negatio vnius affirmationis eſt. ARGY. ANTI.

Poſtquam Philoſophus diſtinxit diuerſos modos oppoſitionum in enunciationibus, nunc intendit oſtẽdere, ꝙ vni affirmationi vna negatio opponitur, & circa hoc duo facit. Primo oſtendit, quòd vni affirmationi, vna negatio opponitur. Secundo oſtendit, quæ ſit vna affirmatio vel negatio, ibi {Vna aũt affirmatio.}

Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifeſtat propoſitum, ibi {hoc enim idem.} Tertio epilogat quæ dicta ſunt. ibi {manifeſtũ eſt ergo.} Dicit ergo primo manifeſtum eſſe ꝙ vnius affirmationis eſt vna negatio ſola, & hoc quidem fuit neceſſarium hic dicere, quia cum poſuerit plura oppoſitionum genera videbatur quòd vni affirmationi duæ negationes opponerẽtur, ſicut huic affirmatiuæ, Omnis homo eſt albus, vr̃ ſm̃ prædicta hæc negatiua opponi, nullus homo eſt albus, & hæc, quidam homo nõ eſt albus. Sed ſi quis recte cõſideret huic affirmatiuę, Omnis homo eſt albus, negatio eſt ſola iſta, quidam homo non eſt, albus, quæ ſolũmodo remouet ipſam, vt patet ex ſua æquipollentia, quæ eſt, non omnis homo eſt albus. Vniuerſalis vero negatiua includit quidem in ſuo intellectu negationem vniuerſalis affirmatiuæ, inquantum includit particularẽ negatiuã, ſed ſupra hoc aliqd addit inquantum, ſ. importat non ſolum remotionem vniuerſalitatis, ſed remouet quãlibet partem eius, et ſic patet ꝙ ſola vna eſt negatio vniuerſalis affirmatiuæ, & idem apparet in aliis. Deinde cum dicit.

Vniuerſalis neg. icludit part. neg. ſuperaddit.

ARGY. *Idem.n. oportet negationem negare, quod affirmauit affirmatio ipſa, & ab ea eodem, ſiue ſingulare ſit ſiue vniuerſale, aut vniuerſaliter, aut non vniuerſaliter ſumptum.*

ANTI. *Idem enim oportet negare negationem, quod affirmauit affirmatio, & de eodem, vel de aliquo ſingularium, vel de aliquo vniuerſalium vel vniuerſaliter, vel nõ vniuerſaliter.*

Manifeſtat propoſitum, & primo per rationem. ſecundo per exempla, ibi {Dico autem vt eſt Sortes albus.} Ratio autem ſumitur ex hoc quod ſupra dictum eſt, ꝙ negatio opponitur affirmationi, quę eſt eiuſdem de eodem, in quo hic accipit ꝙ oportet negationẽ negare idem prædicatum quod affirmatio affirmauit, & de eodẽ ſubiecto, ſiue illud ſubiectum ſit aliquid ſingulare. ſiue aliquid vniuerſale, ſiue aliquid vniuerſale vniuerſaliter, vel non vniuerſaliter ſumptum, ſed hoc non contingit fieri niſi vno modo, ita. ſ. vt negatio neget id qđ affirmatio poſuit, et nihil aliud, ergo vni affirmationi opponiť vna ſola negatio. Deĩde cũ dicit.

Vnius affir. Vna nega.

ARGY. *Quod ſi quippiam aliud ab eodem negauerit, aut idem ab alio, non erit hæc illi, ſed alia ſane oppoſita. Huic.n. Socrates eſt albus, illa aduerſatur profecto. Socra. non eſt albus. et huic, Omnis homo albus eſt, illa, non omnis homo albus eſt et item huic, Aliquis homo albus eſt, illa, nullus hõ albus eſt, & huic rurſus, Hõ albus eſt, illa, hõ albus non eſt.*

ANTI. *Dico aũt, vt eſt Socrates albus nõ eſt Socra. albus. Si aũt aliud aliquid de eodem, vel de alio, idem non oppoſita erit ab ea, diuerſa. Huic autem quæ eſt, Omnis homo albus eſt. contradicit illa quæ eſt, non omnis homo albus eſt, illi autem quæ eſt, Aliquis homo albus eſt, illa quæ eſt, nullus homo albus eſt. Illi autem quæ eſt, Homo albus eſt, illa quæ eſt, homo albus non eſt.*

Manifeſtat propoſitũ per exẽpla, et primo in ſingularibus, huic.n. affirmationi, Sortes eſt albus, hæc ſola opponitur, Sortes non eſt albus, tanquam eius propria negatio. Si vero eſſet aliud prædicatũ vel aliud ſubiectum, non eſſet negatio oppoſita, ſed oĩno diuerſa, ſicut iſta Sortes nõ eſt muſicus, nõ opponiť ei quæ eſt, Sortes eſt albus, neq; etiã illa quæ eſt, Plato eſt albus, huic quæ eſt, Sortes non eſt albus. Secundo manifeſtat idẽ qñ ſubiectum affirmationis eſt vniuerſale vniuerſaliter ſumptũ, ſicut huic affirmationi, Omnis hõ eſt albus, opponitur eius propria negatio, non oĩs homo eſt albus, quę æquipollet particulari negatiuæ. Tertio ponit exemplum qñ affirmationis ſubiectum eſt vniuerſale particulariter ſumptum, & dicit ꝙ huic affirmationi, Aliquis homo eſt albus, opponitur tanquam eius propria negatio, nullus hõ eſt albus. Nã nullus diciť quaſi non vllus. i. non aliquis. Quarto ponit exemplũ quãdo affirmationis ſubiectum eſt vniuerſale indefinite ſumptum, & dicit ꝙ iſti affirmationi, Homo eſt, albus, opponitur tanquã propria eius negatio illa quæ eſt, nõ hõ eſt albus. Sed vr̃ hoc eſſe contra id quod ſupra dictũ eſt, ꝙ negatiua indefinita verificatur ſimul cum indefinita affirmatiua, negatio autẽ non poteſt verificari ſimul cum ſua oppoſita affirmatione, quia non contingit de eodem affirmare & negare. Sed ad hoc dicendũ ꝙ oportet quod hic dicitur intelligi quando negatio ad idẽ refertur quod affirmatio continebat, et hoc põt eſſe dupliciter. Vno modo, quando affirmatur aliquid ineſſe homini ratione ſuiipſius, quod eſt per ſe de eodẽ prædicari, & hoc ipſum negatio negat. Alio mõ, quando aliquid affirmatur de vniuerſali ratione ſui ſingularis, & pro eodem de eo negatur. Deinde cum dicit.

Requiſita ad oppo.

Obiectio. Lect. 11.

Reſponſio.

Primo.

Secundo.

ARGY. *Dictum eſt igitur vnam affirmationem vni contradictoriæ opponi negationi, & quæ nam ſint illæ, & contrarias alias eſſe, & quæ ſunt etiã illæ, & item omnis contradictionis alteram partem veram, alteram, falſam eſſe. Et cur ita ſit, & quando rurſus vera eſt, aut falſa.*

ANTI. *Quod igitur vna affirmatio vni negationi opponitur cõtradictoria, & quæ ſunt hæ, dictum eſt. Et quod ſunt aliæ contrariæ, & quæ ſunt hæ dictum eſt, et quod non omnis vera vel falſa cõtradictio, & quare, & quãdo vera, vel falſa.*

Epilogat quæ dicta ſunt, & concludit manifeſtũ eſſe ex prædictis ꝙ vni affirmationi opponitur vna negatio, & ꝙ oppoſitarũ affirmationũ & negationum aliæ ſunt contrariæ, aliæ contradictoriæ, & dictum eſt quæ ſint. Tacet autem de ſubcontrariis, quia nõ ſunt recte oppoſitæ, vt ſupra dictũ eſt. Dictum eſt etiam ꝙ nõ oĩs contradictio eſt vera vel falſa, & ſumitur hic large cõtradictio pro qualicunq; oppoſitionẽ affirmationis & negationis, nã in his quæ ſunt verę cõtradictoriæ ſemper vna eſt vera, altera falſa. Quare autem in quibuſdã oppoſitis hoc non verificetur dictum eſt ſupra, quia. ſ. quædam non ſunt contradictoriæ, ſed contrariæ, quæ poſſunt ſimul eſſe falſæ. Contingit aũt affirmationem & negationem non proprie opponi, & ideo contingit eas eſſe veras ſimul. Dictum eſt autẽ ꝙ altera ſemper eſt vera, altera autem falſa, quia. ſ. in his, quem vere ſunt contradictoria. Deinde cum dicit.

Expõ. tex. De ſub cõtra tacet. Lectio. 12.

Aliqñ affir. & neg non ꝓprie opp.

ARGY. *Ea autem vna eſt affirmatio, & item vna negatio, quæ vnũ de vno ſignificat, ſiue ſit ſiue non ſit vniuerſaliter vniuerſale. vt oĩs homo albus eſt, non oĩs homo albus eſt. Homo albus eſt, hõ albus non eſt, Nullus homo albus eſt, quidam homo albus eſt, modo album vnum ſignificet.*

ANTI. *Vna aũt affirmatio & negatio eſt, quæ vnum de vno ſignificat, vel cum ſit vniuerſale vniuerſaliter vel non ſimiliter. vt Omnis homo albus eſt, nõ omnis homo albus eſt, nullus hõ albus eſt, quidam hõ albus eſt, ſi album vnum ſignificat.*

Oſtendit quæ ſit affirmatio vel negatio vna, quod quidem iam ſupra dixerat, vbi habitum eſt, ꝙ vna eſt enunciatio, quæ vnum ſignificat, ſed, quia enunciatio, in qua aliquid prædicatur de aliquo vniuerſaliter vel nõ vniuerſaliter, multa ſub ſe continet, intendit oſtendere ꝙ per hoc non impeditur vnitas enunciationis. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ vnitas enũciationis non impediť per multitudinẽ, quæ continetur ſub vniuerſali, cuius ratio vna eſt. Secundo oſtendit ꝙ impedi-

Lec. 8.

Vnitas enũ. non impediri ex ſigno vniuerſali.

tur vnitas enunciationia per multitudinem, quæ continetur ſub ſola nominis vnitate, ibi {Si vero duobus} Dicit ergo, ꝙ vna eſt affirmatio vel negatio cũ vnũ ſignificatur de vno, ſiue illud vnum quod ſubiicitur ſit vniuerſale vniuerſaliter ſumptũ, ſiue non ſit aliquid tale, ſed ſit vniuerſale particulariter ſumptum vel indefinite, aut etiam ſi ſubiectum ſit ſingulare. Ex exẽplificat de diuerſis, ſicut vniuerſalis iſta affirmatiua eſt vna, oĩs hõ eſt albus. Et ſimiliter particularis negatiua quæ eſt eius negatio, ſ. nõ eſt omnis homo albus. Et ſubdit alia exempla quæ ſunt manifeſta. In fine autem apponit quandam conditionẽ, quæ requirit̃ ad hoc ꝙ quælibet harum ſit vna {ſi. ſ. album, quod eſt prædicatum ſignificat vnum.} Nam ſola multitudo prædicati impediret vnitatem enũciationis. Ideo autem vniuerſalis propoſitio vna eſt quãuis ſub ſe multitudinem ſingulariũ cõprehendat, quia prædicatum nõ attribuitur multis ſingularibus, ſm ꝙ ſunt in ſe ſubdiuiſa, ſed ſecundum ꝙ vniuntur ſub vno communi. Deinde cum dicit.

Mul. ſigni. non tollit vnitatem vni.

ARGY. *Quòd ſi duobus nomen eſt vnum poſitum, ex quibus vnũ non conſtat, non eſt vna affirmatio, nec vna negatio.*

ANTI. *Si vero duobus vnum nomen poſitum eſt, ex quibus non eſt vnum, non eſt vna affirmatio.*

Oſtendit ꝙ ſola vnitas nominis non ſufficit ad vnitatẽ enunciationis. Et circa hoc quatuor facit. Primo ꝓponit quod intendit. Secũdo exemplificat, ibi {Vt ſi quis ponat.} Tertio probat, ibi {Nihil enim differt.} Quarto infert corollariũ, ibi {Quare nec in his.} Dicit ergo primo, ꝙ, ſi vnum nomen imponatur duabus rebus ex quibus non ſit vnum, non eſt affirmatio vna. Quod autem dicit ex quibus nõ ſit vnum poteſt intelligi dupliciter. vno modo ad excludẽdum hoc ꝙ multa continentur ſub vniuerſali, ſicut homo & equus ſub animali. Hoc enim nomen animal ſignificat vtrunque non ſecundum ꝙ ſunt multa differentia adinuicẽ, ſed ſm ꝙ vniuntur in natura generis. Alio modo & melius ad excludẽdum hoc ꝙ ex multis partibus ſit vnũ. ſiue ſint partes rationis, ſicut ſunt genus & differentia, quæ ſunt partes definitionis, ſiue ſint partes integrales alicuius compoſitionis, ſicut ex lapidibus & lignis ſit domus. Si vero ſit tale prædicatum, quod attribuatur rei requiritur ad vnitatem enunciationis ꝙ multa quæ ſignificantur currant in vnum ſm aliquem dictorum modorum. vnde non ſufficiet ſola vnitas vocis. Si vero ſit tale prædicatũ, quod referatur ad vocẽ, ſufficiet vnitas vocis, vt ſi dicã, canis eſt nomen. Deinde cũ dicit.

Senſus verus ex quibus &c.

Vnitas enũ.

Vnũ ex partibus.

Vnitas vo. qñ ſuffic. ad vni. enunc.

ARGY. *Veluti ſi quiſpiam nomẽ equo & homini poſuerit nomen tunica, hæc oratio, tunica eſt alba, non erit vna affirmatio, nec etiam vna negatio.*

ANTI. *Vt ſi quis ponat hoc nomen tunica hoĩ & equo, & dicat tunica eſt alba, hæc nõ eſt vna affirmatio, nec vna negatio.*

Exemplificat quod dictum eſt, vt ſi aliquis hoc nomen tunica imponat ad ſignificandum hominem, & equum, & ſic ſi dicam, tunica eſt alba, non eſt affirmatio vna neq; negatio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc enim homo & equus eſt albus, nihil ab illa differre videtur. At hæc nihil ab hiſce differt, equus eſt albus, et homo eſt albus. Quod ſi hæ plura ſignificant, & ſunt plures, patet & primam illam, aut plura, aut nihil ſignificare, non eſt enim aliquis homo equus.*

ANTI. *Nihil enim differt hæc, quàm dicere, eſt hõ albus, & eſt equus albus. Si ergo hæ multa ſignificãt, & ſunt plures, manifeſtum eſt, quoniam & prima multa, vel nihil ſignificat, neque enim aliquis eſt homo equus.*

Probat quod dixerat tali ratione. Si tunica ſignificat hoĩem & equũ nihil differt ſi dicatur tunica eſt alba, aut ſi dicat̃ hõ eſt albus & equus eſt albus, ſed iſtæ, homo eſt albus, & equus eſt albus ſignificant multa, & ſunt plures enunciationes ergo etiam iſta tunica eſt alba multa ſignificat. Et hoc ſi ſignificat hoĩem & equũ vt res diuerſas, ſi vero ſignificat hoĩem & equum vtpote vnam rem, nihil ſignificat, quia non eſt aliqua res quæ componatur ex hoĩe & equo. Qđ aũt dicit ꝙ non differt dicere tunica eſt alba, & homo eſt albus, & equus eſt albus, non eſt intelligendum quantũ ad veritatem & falſitatem. Nã hæc copulatiua, hõ eſt albus, & equus eſt albus, non poteſt eſſe vera niſi vtraq; pars ſit vera, ſed hæc, tunica eſt alba prædicta ratione facta poteſt eſſe vera etiã altera exiſtente falſa, alioquin non oporteret diſtinguere multiplices ꝓpoſitiones ad ſoluendum rationes ſophiſticas. Sed hoc eſt intelligendũ quantum ad vnitatem & multiplicitatem. Nam ſicut cum dicitur, homo eſt albus & equus eſt albus, nõ inuenitur aliqua vna res, cui attribuatur prædicatũ, ita etiam nec cum dr̃ tunica eſt alba. Deinde cum dicit.

Nota. circa veri. copu.

ARGY. *Quare nec in his affirmationibus, negationibusue, neceſſe eſt alteram veram, alteram falſam eſſe.*

ANTI. *Quare nec in his neceſſe eſt hanc quidem contradictionẽ veram eſſe, illam vero falſam.*

Concludit ex præmiſſis ꝙ nec in his affirmationibus & negationibus, q̃ vtunt̃ ſubiecto æquiuoco, ſemper oportet vnam eſſe veram & aliam falſam, quia. ſ. negatio poteſt aliud negare q̃ affirmatio affirmet.

Lectio XIII.

Veritas & falſitas in oppoſitis enunciationis quomodo diſsimiliter ſe habeant in vniuerſalibus vniuerſaliter, & ſingularibus de præſenti et de futuro, reſpectu tam contingentis, quam neceſſariæ materiæ.

ARGY. *In his igitur quæ ſunt, et fuerunt, neceſſe eſt affirmationem aut negationem veram vel falſam eſſe. Atq; earum quidẽ, quæ vniuerſales vniuerſaliter ſunt, ſemper neceſſe eſt alteram veram, alteram falſam eſſe, & ſingularium etiam, vti diximus. Nam earum, quæ dictæ ſunt, non vniuerſaliter vniuerſales, non neceſſe eſt alteram veram, alteram falſam eſſe. atque de his etiam antea diximus. In ſingularibus autem atq; futuris non ſimiliter res ſeſe habet.*

ANTI. *IN his ergo & quæ ſunt, & quæ facta ſunt, neceſſe affirmationem, vel negationem veram, vel falſam eſſe. In vniuerſalibus quidem vniuerſaliter, ſemper hanc quidã verã, illã vero falſam, & in his quæ ſunt ſingularia, quẽadmodum dictum eſt. In his vero, quæ in vniuerſalibus non vniuerſaliter dicuntur, non eſt neceſſe. dictũ eſt autem & de his. In ſingularibus vero, & futuris non ſimiliter.*

Poſtq̃ Philoſophus determinauit de oppõne enũciationũ, & oſtendit quõ diuidunt verũ & falſum oppoſitæ enunciationes, hic inquirit de quodam quod poterat eſſe dubium, vtrum. ſ. id quod dictũ eſt, ſimiliter inuenitur in oĩbus enunciationibus, vel non. Et circa hoc duo facit. Primo proponit diſsimilitudinẽ. Secundo probat eam, ibi {Nam ſi oĩs affirmatio.} Circa primum conſiderandum eſt, ꝙ Philoſophus in præmiſsis triplicem diuiſionem enũciationum aſsignauit, quarũ prima fuit ſm vnitatem enũciationis, prout. ſ. enũciatio eſt vna ſimpliciter, vel coniunctione vna. Secunda fuit ſm qualitatem prout. ſ. enunciatio eſt affirmatiua vel negatiua. Tertia fuit ſm quantitatem, vtpote ꝙ enunciatio quædam eſt vniuerſalis. quædam particularis, quædam infinita, et quædam ſingularis. Tangitur

Cõmen. 6.

Triplex diuiſio enun.

autem

autem hic quarta diuiſio enunciationum ſecundum tempus. Nam quædã eſt de præſenti, quædam de præterito, quædam de futuro. & hæc etiam diuiſio poteſt accipi ex his quæ ſupra dicta ſunt, dictum eſt.n.ſupra quòd neceſſe eſt omnem enunciationem eſſe ex verbo, vel ex caſu verbi, verbum autem eſt quod cõſignificat præſens tempus, caſus aũt verbi ſunt, qui cõſignificãt tempus præteritum vel futurum. Pôt autẽ accipi quinta diuiſio enunciationum ſm materiam, quæ quidem diuiſio attenditur ſm habitudinem prædicati ad ſubiectum. nam ſi prædicatum per ſe inſit ſubiecto dicet eſſe enũciatio in materia neceſſaria vel naturali, vt cũ dicit, hõ eſt animal, vel hõ eſt riſibile. Si vero prædicatum per ſe repugnet ſubiecto quaſi excludens rõnem ipſius, dicitur enũciatio eſſe in materia impoſsibili ſiue remota, vt cũ dicitur, hõ eſt aſinus. Si vero medio modo ſe habeat prædicatum ad ſubiectũ, vt.ſ.nec per ſe repugnet ſubiecto, nec per ſe inſit, dicetur enũciatio eſſe in materia poſsibili ſiue cõtingenti. His igitur enũciationis differentiis cõſideratis nõ ſimiliter ſe habet iudiciũ de veritate & falſitate in oĩbus. Vnde Philoſophus dicit ex præmiſsis cõcludens ꝙ {in his quæ ſunt}.i. in ꝓpoſitionibus de præſenti, {& in his quæ facta ſunt}.i. in enunciationibus de præterito, neceſſe eſt ꝙ affirmatio vel negatio determinate ſit vera vel falſa. Diuerſificatur tamen hoc ſm diuerſam quantitatem enunciationis. nam in enunciationibus, in quibus de vniuerſalibus ſubiectis aliquid vniuerſaliter prædicatur, neceſſe eſt ꝙ ſemper vna ſit vera, ſ. affirmatiua vel negatiua, & altera falſa, quæ,ſ. ei opponitur. Dictum eſt.n.ſupra ꝙ negatio enũciationis vniuerſalis, in qua aliquid vniuerſaliter prædicatur, eſt negatiua non vniuerſalis, ſed particularis, & è conuerſo, vniuerſalis negatiua non eſt directe negatio vniuerſalis affirmatiuæ, ſed particularis, & ſic oportet ſm prędicta, ꝙ vna earum ſemper ſit vera & altera falſa in quacunq; materia. Et eadem ratio eſt in enunciationibus ſingularibus, quæ etiam cõtradictoria opponũtur, vt ſupra habitũ eſt. Sed in enũciationibus, in quibus aliquid prædicatur de vniuerſali non vniuerſaliter, non eſt neceſſe ꝙ ſemper vna ſit vera & altera ſit falſa, quia poſſunt ambę eſſe ſimul veræ, vt ſupra oſtenſum eſt. Et hoc quidem ita ſe habet quãtũ ad ꝓpoſitiones quæ ſunt de præterito vel de pręſenti. ſed, ſi accipimus enũciationes q̃ ſunt de futuro, etiam ſimiliter ſe habẽt quãtũ ad oppoſitiones q̃ ſunt de vniuerſalibus vel vniuerſaliter vel non vl̃r ſumptis. Nam in materia neceſſaria oẽs affirmatiuę determinatæ ſunt veræ, ita in futuris ſicut in pręteritis & præſentibus, negatiuæ vero falſæ. In materia autem impoſsibili è contrario. In cõtingenti vero vniuerſales ſunt falſæ & particulares ſunt veræ, ita in futuris ſicut in præteritis et præſentibus, in indefinitis autem vtraq; ſimul eſt vera in futuris ſicut in præſentibus vel præteritis, ſed in ſingularibus & futuris eſt quædam diſsimilitudo. Nam in præteritis & præſentibus neceſſe eſt ꝙ altera oppoſitarum determinate ſit vera & altera falſa in quacũq; mã. Sed in ſingularibus q̃ ſunt de futuro hoc nõ eſt neceſſe, ꝙ vna determinate ſit vera & altera falſa. Et hoc quidem dicitur quantum ad materiam contingẽtem. Nam quantum ad materiam neceſſariã, & impoſsibilẽ ſimilis rõ eſt in futuris ſingularibus, ſicut in præſentibus & præteritis. Hic tñ Ariſto. mentionem fecit de materia contingenti, quia illa proprie ad ſingularia pertinet quæ contingenter eueniunt, quæ autem per ſe inſunt vel repugnant attribuuntur ſingularibus ſecundũ vniuerſalium rationes. Circa hoc igitur verſatur tota præſens intentio, vtrum in enunciationibus ſingularibus de futuro in materia contingenti neceſſe ſit quòd determinata vna oppoſitarum ſit vera & altera falſa. Deinde cum dicit.

Lec. 8.
Verbum & caſus ver.
Nota cir veri. cop.
Enũc. in materia neceſ.
In materia ĩpoſsibili.
In materia cõtingenti.
ARGV.
ANTI.
Lec. 12.
ARGV.
Sectio. 2
Lec. 11.
Enun. de fu tur. quo ad veri vł falſi
ANTI.
Cõmen. 6.
veri vel fal. in ſingu. de præte. præſenti & fu.
Triplex diuiſio enun.
Cõtingẽ ad ſingu.

Nam ſi omnis affirmatio, vel negatio vera eſt, aut falſa, et omne neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe. ARGV.

Nam ſi omnis affirmatio, vel negatio vera vel falſa eſt, & omne neceſſe eſt vel eſſe, vel non eſſe. ANTI.

Probat præmiſſam differentiam. Et circa hoc duo facit. Primo probat propoſitũ ducẽdo ad incõueniens. Secundo oſtendit illa eſſe impoſsibilia quæ ſequũtur, ibi {Quæ ergo contingunt inconuenientia} Circa primũ duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ in ſingularibus & futuris non ſemp pôt determinate attribui veritas alteri oppoſitorum. Secũdo oſtẽdit ꝙ nõ pôt eſſe ꝙ vtraq; veritate careat, ibi {At vero neq; qm̃.} Circa primũ ponit duas rationes, in quarum prima ponit quandã conſequentiã, ſ. ꝙ, ſi oĩs affirmatio vel negatio determinate eſt vera vel falſa, ita in ſingularibus & futuris, ſicut in aliis, conſequens eſt ꝙ omnia neceſſe ſit vel determinate eſſe, vel non eſſe. Deinde cum dicit.

Le. ſequen
Prima ratio circa ve vel fal. ſing

Quare, ſi quiſpiam quidem dixerit quippiam fore: alius aut illud idem non fore dixerit, neceſſe eſt vt patet, alterum ipſorum dicere verum, ſi omnis affirmatio, vel negatio vera eſt aut falſa. In talibus enim non ſimul ambæ fuerint veræ. ARGV.

Quare ſi hic quidem dicat futurum aliquid, ille vero non dicat hoc idem ipſum, manifeſtum eſt, quoniã neceſſe eſt verum dicere alterum ipſorum, ſi omnis affirmatio vel negatio vera, vel falſa eſt: Vtræq;.n. non erunt ſimul in talibus. ANTI.

Vel ſic itaq; hic quidem, vt habetur in græco, probat conſequentiã prædictam. Ponamus enim ꝙ ſint duo homines, quorum vnus dicat aliquid eſſe futurũ, puta ꝙ Sortes curret, alius vero dicat hoc idem ipſum non eſſe futurum, ſuppoſita pręmiſſa poſitione, ſ. ꝙ in ſingularibus & futuris contingit alteram eſſe veram, ſ. affirmatiuam vel negatiuam, ſequetur ꝙ neceſſe ſit ꝙ alter eorum verum dicat, non autem vterque, quia non poteſt eſſe, ꝙ in ſingularibus propoſitionibus futuris vtraq; ſit ſimul vera, ſ. affirmatiua & negatiua, ſed hoc habet locum ſolum in indefinitis. Ex hoc autem ꝙ neceſſe eſt alterum eorum verũ dicere, ſequitur, ꝙ neceſſe ſit determinate vel eſſe vel non eſſe. Et hoc probat conſequẽter, quia iſta duo cõuertibiliter cõſequunt, ſ. ꝙ verum ſit id quod dicitur, & ꝙ ita ſit in re. Et hoc eſt quod manifeſtat conſequenter dicens.

Verum dictum & eſſe conuertibiliter.

Nam ſi vere quiſpiam dicit hoc album, aut nõ album eſſe, neceſſe eſt album, aut non album eſſe. Et ſi eſt album, aut non album verũ vtique dicit affirmando, aut negando, & ſi non eſt, falſum dicit, & ſi falſum dicit, nõ eſt. Quare neceſſe eſt affirmationem, aut negationem veram vel falſam eſſe. Nihil ergo aut eſt, aut ſit à fortuna, neq; eſt quicquã, quod æque fieri, ac non fieri poſſit, neq; erit, aut nõ erit quicquam, ſed omnia neceſſario eueniunt, & nihil eſt quod æque fieri ac non fieri poſsit. Nam aut is dicit verum qui affirmauit, aut is, qui negauit. Quare non eſt quicquam omnino talis natura. Etenim eſſet quod æque fieret, vel non fieret. Id.n. quod æque fieri, atque non fieri poteſt, non magis ſic, aut ſic ſeſe habet, aut habebit. ARGV.

Nam ſi verum eſt dicere quoniam eſt album, vel non album, neceſſe eſt eſſe album, vel non album, & ſi eſt album, vel non album, verum eſt affirmare, vel negare, & ſi nõ eſt, mentitur, & ANTI.

mentitur, & ſi mentitur, non eſt. Quare neceſſe eſt, aut affirmationem, aut negationem veram eſſe, vel falſam. Nihil igitur neq; eſt, neque fit neque à caſu, neque ad vtrumlibet nec erit, nec non erit, ſed ex neceſsitate omnia, & non vtrũlibet. aut enim qui dicit verus eſt, aut qui negat. ſimiliter. n. vel fieret, vel nõ fieret. Vtrumlibet enim nihil magis ſic, vel non ſic ſe habet, aut habebit.

Nam ſi verum eſt dicere ꝙ album ſit, ex neceſsitate ſequitur ꝙ ita ſit in re, & ſi verũ eſt negare, ex neceſsitate ſequitur ꝙ ita non ſit. & è conuerſo, quia, ſi ita eſt in re vel non, ex neceſsitate ſequitur ꝙ ſit verum affirmare vel negare. & eadem etiam conuertibilitas appa-ret in falſo, quia, ſi aliquis mentitur falſum dicens, ex neceſsitate ſequitur ꝙ non ita ſit in re ſicut ipſe affirmat vel negat. Et è cõuerſo, ſi non eſt ita in re ſicut ipſe affirmat vel negat, ſequitur ꝙ affirmans vel negans mentitur. Eſt ergo proceſſus huius rationis talis. Si ne-

Ratio. ceſſe eſt ꝙ oĩs affirmatio vel negatio in ſingularibus & futuris ſit vera vel falſa, neceſſe eſt ꝙ oĩs affirmans vel negans determinate dicat verum vel falſum. ex hoc aũt ſequit ꝙ omne neceſſe ſit eſſe vel nõ eſſe, ergo, ſi omnis affirmatio vel negatio determinate ſit vera, neceſſe eſt omnia determinate eſſe vel nõ eſſe. Ex hoc cõclu-

Lectio. 4. dit vlterius ꝙ omnia ſint ex neceſsitate. Per quod tri-

Triplex genus cõting. plex genus contingentium excluditur. Quædam enim contingunt vt in paucioribus, quæ accidunt à caſu vel fortuna. Quædam vero ſe habent ad vtrumlibet, quia ſcilicet nõ magis ſe habent ad vnam partem q̃ ad aliã, & iſta procedunt ex electione. Quędam vero eueniunt vt in pluribus, ſicut hominem caneſcere in ſenectute, quod cauſatur ex natura. Si autem omnia ex neceſsitate euenirent nihil horum contingentium eſſet. Et ideo dicit {nihil eſt} quantum ad ipſam permanentiam eorum quæ permanent contingenter {neq; fit} quantũ ad productionem eorum quæ contingenter cauſantur {nec caſu} quantum ad ea quæ in minori parte ſiue in paucioribus {nec vtrumlibet} quantum ad ea quæ ſe habẽt æqualiter ad vtrũq;. ſ. eſſe vel non eſſe, & ad neutrum horũ ſunt determinata, quod ſignificat cum ſub-

De fut. ma. deter. ad vnum pars. dit {nec erit, nec non erit.} De eo enim quod eſt magis determinatum ad vnam partem, poſſumus determinate verum dicere ꝙ hoc erit vel non erit, ſicut medicus de conualeſcente vere dicit, iſte ſanabitur, licet forte ex aliquo accidente eius ſanitas impediatur. Vnde & Phi-

Lectio. 10. & cóm. 64. loſophus dicit in Secundo de Generatione ꝙ futurus quis incedere non incedet. De eo. n. qui habet propoſitum determinatum ad incedendum, vere poteſt dici, ꝙ ipſe incedet, licet per aliquod accidẽs impediaꝛ eius inceſſus. Sed eius, quod eſt ad vtrumlibet proprium eſt

Ad vtrumlibet ꝓpriũ. ꝙ quia non determinatur magis ad vnum quam ad alterũ nõ poſsit de eo determinata dici neq; ꝙ erit, neq; ꝙ non erit. Quomodo autem ſequatur ꝙ nihil ſit ad vtrumlibet ex præmiſſa hypotheſi manifeſtat ſubdens, ꝙ, ſi oĩs affirmatio vel negatio determinate ſit vera, oportet ꝙ vel ille q affirmat vel ille qui negat dicat verum, & ſic tollitur id quod eſt ad vtrumlibet, quia, ſi eſſet aliquid ad vtrũlibet, ſimiliter ſe haberet ad hoc fieri vel non fieri, & non magis ad vnum q̃ ad alterum.

Cõtingit in pluribus. Eſt autem conſiderandum ꝙ Philoſophus non excludit hic expreſſe cõtingens quod eſt vt in pluribus duplici ratione. Primo quidem, quia tale contingens non excludit quin altera oppoſitarum enunciationum determinate ſit vera & altera falſa, vt dictum eſt. Secunda, quia remoto contingenti quod eſt in paucioribus, quod à caſu accidit, remouetur per conſequens cõtingens quod eſt vt in pluribus. Nihil. n. differt id quod eſt in pluribus ab eo quod eſt in paucioribus, niſi ꝙ deficit in minori parte. Deinde cum dicit.

Præterea, ſi eſt nunc aliquid album, vere quiſpiam prius aſſeruiſſet. ſi fore illud dixiſſet. Quare ſemper eſſet verũ: ſi diceretur quoduis eorũ quæ facta ſunt, eſſe vel fore. Quod ſi ſemper eſſet verum ſi diceretur, hoc eſſe vel fore, fieri nõ poteſt vt iſtud non ſit, aut non oriatur. At quod fieri nõ poteſt. vt non oriatur, id impoſſibile eſt vt non fiat. Sed quod impoſſibile eſt quod non fiat, id fieri neceſſe eſt. Vniuerſa ergo futura, neceſſe eſt fieri. Quare nihil eſt omnino quod, eque fieri, atq; non fieri poteſt. Nec à fortuna quicquam eueniet, ſed omnia neceſſario fiunt. Nam, ſi fortuna quippiam euenerit, id non neceſſario erit. ARGV.

Amplius, ſi eſt album nunc, verũ erat dicere prius, quoniam erit album. quare ſemper verum fuit dicere quodlibet eorum, quæ facta ſunt, quoniam eſt vel erit. Quòd ſi ſemper verum fuit dicere quoniam eſt, vel erit, non poteſt hoc non eſſe, vel non futurum eſſe, quod autem non poteſt non fieri, ĩpoſſibile eſt non fieri, & quod ĩpoſſibile eſt nõ fieri, neceſſe eſt fieri, oĩa ergo, quę futura ſunt, neceſſe eſt fieri. Nihil igiẽ vtrumlibet, neque caſu erit, nam ſi caſu, non ex neceſſitate. ANTI.

Ponit ſecundam rõnem ad oſtendendũ prædictam diſsimilitudinem ducendo ad impoſsibile. Si. n. ſimiliter ſe habet veritas & falſitas in præſentibus & futuris, ſequitur vt quicquid verum eſt de pręſenti, etiam fuerit verum de futuro, eo modo quo eſt verũ de præſenti. Sed determinate nunc eſt verum dicere de aliquo ſingulari quod eſt album, ergo primo. i. anteq̃ illud fieret album, erat verum dicere, quoniã hoc erit albũ. Sed eadem ratio videtur eſſe in ꝓpinquo et in remoto, ergo, ſi ante vnũ diem verũ fuit dicere, ꝙ hoc erit albũ, ſequitur ꝙ ſemper fuit dicere de quolibet eorũ quæ facta ſunt ꝙ erit. Si aũt ſemper eſt verũ dicere de præſenti q̃m eſt, vel de futuro ꝙ erit, non põt hoc nõ eſſe, vel non futurũ eſſe. Cuius conſequentię ratio patet, quia iſta duo ſunt incõpoſsibilia ꝙ aliquid vere dicaꝛ eſſe, & ꝙ non ſit. Nam hoc includitur in ſignificatione veri, vt ſit id quod dicitur. Si ergo ponitur verum eſſe id qđ dicitur de præſenti vel de futuro, non põt eſſe quin illud ſit præſens vel futurum. Sed quod non poteſt non fieri, idem ſignificat cum eo quod eſt impoſsibile non fieri. Et quod impoſsibile eſt non fieri, idem ſignificat cum eo quod eſt neceſſe fieri, vt in ſecundo plenius dicetur. Sequitur ergo ex præmiſsis ꝙ omnia, quæ futura ſunt, neceſſe eſt fieri. Ex quo ſequitur vlterius ꝙ nihil ſit neq; ad vtrũlibet, neq; à caſu, qa illud quod accidit à caſu, non eſt ex neceſsitate, ſed vt in paucioribus. hoc autem relinquit pro inconuenienti, ergo & primum eſt falſum, ſ. ꝙ omne quod eſt verũ eſſe, verum fuerit determinate dicere eſſe futurum. Ad cuius euidentiam conſiderandũ eſt, ꝙ, cum verũ hoc ſignificet, vt dicaꝛ aliquid eſſe quod eſt, hoc modo eſt aliquid verum, quo habet eſſe. Cum aũt aliquid eſt in præſenti habet eſſe in ſeipſo, & ideo vere põt dici de eo quod eſt: ſed quãdiu aliquid eſt futurum, nondum eſt in ſeipſo, eſt autẽ aliqualiter in ſua cã. Quod quidẽ contingit tripliciter. Vno modo vt ſic ſit in ſua cauſa vt ex neceſsitate ex ea proueniat, et tũc determinate habet eſſe in ſua cauſa. vnde determinate poteſt dici de eo ꝙ erit. Alio mõ aliquid eſt in ſua cauſa, vt quæ habet inclinationem ad ſuũ effectũ, quæ tamẽ impediri poteſt. vnde & hoc determinatũ eſt in ſua cauſa, ſed mutabiliter, & ſic de hoc

Incluſum in ſign. ve.

Lectio. 10.

Notandum

Aliquid eſſe in ſua cauſa tripliciter.

veræ dici poteſt, hoc erit, ſed non per omnimodã certitudinem. Tertio aliquid eſt in ſua cauſa pure in potẽtia, quæ etiam non magis eſt determinata ad vnũ, quã ad aliud. vnde relinquitur ꝙ nullo modo poteſt de aliquo eorum determinate dici ꝙ ſit futurum, neq; ꝙ ſit vel non ſit. Deinde cum dicit.

ARGV. *At vero neq; dicere quiſquam poteſt neutrum eſſe verũ, veluti neq; fore, neq; non fore.*

ANTI. *At vero nec quoniam neutrum verum eſt contingit dicere, vt quoniam neq; erit, neq; non erit.*

Oſtendit, ꝙ veritas non omnino deeſt in ſingularibus futuris vtriq; oppoſitorum, in primo proponit, qđ intendit dicens, ꝙ non eſt verum dicere, ꝙ in talibus alterum oppoſitorum non ſit verum. vt ſi dicamus ꝙ neq; erit, neq; non erit. Secundo ibi.

ARGV. *Primo nãque cum affirmatio vera non eſt, negatio vera non erit, & cum, hac eſt falſa, ſit vt affirmatio non ſit vera.*

ANTI. *Primum.n. cum ſit affirmatio falſa, erit negatio non vera, & cũ hac ſit falſa, cõtingit affirmationem eſſe nõ verã.*

Verit. oĩno non deeſſe in vtroque oppo. ſ. ra. Probat propoſitum duabus rationibus. Quarũ prima talis eſt. Affirmatio & negatio diuidunt verum & falſum, quod patet ex definitione veri & falſi. Nam nihil aliud eſt verum q̃ eſſe quod eſt, vel nõ eſſe quod nõ eſt, & nihil aliud eſt falſum q̃ eſſe quod non eſt, vel non eſſe quod eſt. & ſic oportet, ꝙ ſi affirmatio ſit falſa, ꝙ negatio ſit vera, & è conuerſo. Sed ſm prædictam poſitionẽ affirmatio eſt falſa, qua dicit hoc erit, neq; tamen negatio eſt vera, & ſimiliter negatio erit falſa, affirmatione non exiſtente vera, ergo prædicta poſitio eſt impoſsibili, ſcilicet ꝙ veritas deſit vtriq; oppoſitorum.

Secundam rationem ponit. ibi.

ARGV. *Et inſuper ſi vera quiſpiam dicit albũ quodpiam eſſe ſimul & magnum, neceſſe eſſe vtrũq;, & ſi verę dicit cras fore, oportet illud cras fore, Quod ſi neque erit cras, neq; non erit, non erit id in ratione rerum, quod æque fieri, atque non fieri poteſt. veluti naturalis pugna. Oportet enim neq; fieri, neque non fieri pugnam naualem.*

ANTI. *Ad hac ſi verum eſt dicere, quoniam album eſt, & magnum, oportet eſſe vtrunq; ſi vero erit cras, oportet eſſe cras. ſi autem neque erit, neque non erit cras, non erit vtrumlibet, vt nauale bellum, oportebit enim neque fieri nauale bellum, neque non fieri.*

Quæ talis eſt. Si verum eſt dicere aliquid, ſequitur ꝙ illud ſit, puta ſi verum eſt dicere ꝙ aliquid ſit magnum & albũ, ſequitur vtraq; eſſe, & ita de futuro ſicut de præſenti. Sequitur enim eſſe cras, ſi verum eſt dicere ꝙ erit cras. ergo, ſi vera eſt prædicta poſitio dicens, ꝙ neq; cras erit, neq; non erit, oportebit neq; fieri, neq; non fieri, quod eſt cõtra rationẽ eius, quod eſt ad vtrũlibet, quia quod eſt ad vtrũlibet ſe habet ad alterutrũ, vt nauale bellum. Et ita ex hoc ſequitur idem inconueniens quod in præmiſsis.

LECTIO XIIII.

Non omnia ex neceſsitate euenire declarat, ſed quædam contingenter de cuius contingentiæ radice ab expoſitore multa dicuntur

ARGV. *Ea igitur abſurda, quæ eueniunt, hac ſunt, & iſtiuſmodi catera, ſi neceſſe eſt enunciationum oppoſitarũ tam in vniuerſalibus vniuerſaliter, quam in ſingularibus alterã verã, alterã falſam eſſe, nihil vnquã in his eſſe quę fiũt, quod ęque fieri atq; non fieri poſſit, ſed eſſe, ac fieri neceſſario cuncta. Quare nec cõſultare opus eſt, nec aggredi res agendas, veluti ſi hoc quidem fecerimus, eueniet hoc ſi hoc, vero non fecerimus, eueniet hoc.*

Qvæ ergo cõtingunt incõueniẽtia hæc ſunt, et huiuſmodi alia, ſi omnis affirmationis, et negationis, vel in his, que de vniuerſalibus dicũtur vniuerſaliter, vel in his qua ſunt ſingularia, neceſſe eſt oppoſitarum hanc quidẽ veram eſſe, illam vero falſam, nihil autem vtrumlibet eſſe in his, qua fiunt, ſed oĩa eſſe, & fieri ex neceſſitate. Quare non oportebit neq; conſulere neque negotiari, quoniã ſi hoc facimus erit hoc, ſi vero non, hoc non erit. ANTI.

Oſtẽderat ſuperius Philoſophus ducẽdo ad incõueniens quod non eſt ſimiliter verum vel falſum determinate in altero oppoſitorum in ſingularibus, & futuris, ſicut ſupra de aliis enunciationibus dixerat, nunc autem oſtendit inconuenientia ad quæ adduxerat eſſe impoſsibilia. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit impoſsibilia ea quæ ſequebantur, Secundo concludit quomodo circa hæc ſe veritas habet, ibi {Igitur eſſe quod eſt.} Circa primum tria facit Primo ponit inconuenientia quæ ſequuntur, Secundo oſtendit hæc inconuenientia ex prædicta poſitione ſequi. ibi {Nihil.n. prohibet.} Tertio oſtendit eſſe impoſsibilia inconueniẽtia memorata, ibi {Quòd ſi hæc poſsibilia nõ ſunt.} Dicit ergo ex prædictis rationibus concludens ꝙ hæc inconueniẽtia ſequuntur, ſi ponatur, ꝙ neceſſe ſit oppoſitarum enunciationum alteram determinate eſſe veram, & alteram eſſe falſam ſimiliter in ſingularibus ſicut in vniuerſalibus, ꝙ ſcilicet nihil in his, quæ fiunt ſit ad vtrumlibet, ſed omnia ſint & fiant ex neceſsitate. Et ex hoc vlterius inducit alia duo inconueniẽtia, quorum primum eſt, ꝙ non oportebit de aliquo conſiliari. Probatum eſt enim in Tertio Ethicorum, ꝙ cõſiliũ non eſt de his, quæ ſunt ex neceſsitate, ſed ſolum de cõtingentibus, quæ poſſunt eſſe & non eſſe. Secundum inconueniens eſt, ꝙ omnes actiones humanæ, quæ ſunt propter aliquem finem, puta negotio, quæ eſt propter aliquem finem, puta negociatio, quæ eſt propter diuitias acquirendas erunt ſuperfluæ, quia ſi omnia ex neceſsitate eueniunt, ſiue operemur, ſiue non operemur, erit quod intẽdimus. Sed hoc eſt contra intentionẽ hominum, quia ea intentione videntur cõſiliari & negotiari vt ſi hæc faciant, erit talis finis, ſi autem faciunt aliquid aliud, erit alius finis. Deinde cum dicit.

Lectio. 12. Lec. 11. Lec. 15. Lec. 7. c. 6. Conſillum de quibus.

ARGV. *Nihil enim probibet & annos vſq; cẽties centum, vnum hoc fore, alterum non fore, dicere, vt neceſſario ipſorum eueniat alterum, quòd quidem vere tunc diceretur.*

ANTI. *Nihil.n. prohibet in milleſimum annum hunc quidẽ dicere hoc futurum eſſe, illum vero non dicere. Quare ex neceſſitate erit quodlibet eorum, quod tunc ab eo verum erat dicere.*

Probat ꝙ dicta inconuenientia conſequãtur ex dicta poſitione. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit prædicta inconuenientia, ſequi quodam poſsibili poſito, ſecundo oſtendit, ꝙ eadem inconuenientia ſequantur etiam ſi illud non ponatur, ibi {At nec hoc differt.} Dicit ergo primo, non eſſet impoſsibile ꝙ ante mille annos quando nihil apud homines erat præcogitatum vel præordinatum de his, quæ nunc agunt, vnus dixerit ꝙ hoc erit, puta ꝙ ciuitas talis ſubuerteretur, alius autem dixerit ꝙ hoc nõ erit. Sed, ſi omnis affirmatio vel negatio determinate eſt vera, neceſſe eſt, ꝙ ambo determinate verũ dixerint, ergo neceſſe fuit quodlibet eorum ex neceſsitate euenire: & eadẽ ratio eſt in oĩbus aliis, ergo oĩa ex neceſsitate eueniũt. Deinde cũ dicit.

ARGV. *At vero neq; quicquam refert, ſi quippiam dixere contradictionẽ ipſam, vel non dixere. Patet.n. ita res ipſas ſeſe*

habere

habere, & ſi non alter quicquam affirmabit, alter negabit. Non enī quia affirmatio dicta, eſt, aut negatio, ideo res erit, aut nō erit, neq; magis ſi ad annos vſq; centies centum, quā quanto tēpore fore, aut non fore dicat. Quare ſi in omni tēpore contradictio ſic ſe habebat, vt altera pars ipſius ſit vera, neceſſe erat hoc fieri, & vnūquodq; eorum quæ fuere, ſic ſemper ſeſe habebat, vt neceſſario fiat. Nā ſi vere quiſpiā dixit hoc fore, fieri nequit, vt nō oriat ipſum atq; eueniat, & ſi euenit, atq; eſt ortū, ſemper antea verū erat ipſū dicere fore.

ANTS. *At vero neque hoc differt, ſi aliquis dixerit contradictionem hoc, vel non dixerit. Manifeſtum eſt enim quoniam ſic ſe habent res, etiam ſi non hic quidem affirmauerit, ille vero negauerit. Non enim propter negare, vel affirmare, erit vel non erit, nec in milleſimū annū magis quàm in quantolibet tempore. Quare, ſi in omni tempore ſic ſe habeat, vt vnum diceretur vere, neceſſe erat hoc fieri, & vnumquodq; eorum quæ fiunt, ſic ſemper ſe habeat, vt ex neceſſitate fieret. Quando enim vere dicit quis quoniam erit, non pōt non fieri, & quod factū eſt, verū erat dicere ſemper, quoniā erit.*

Oſtendit ꝙ idem ſequitur ſi illud poſsibile non ponatur. Nihil enim differt quantum ad rerū exiſtentiam vel euentum, ſi vno affirmante hoc eſſe futurum, alius negauerit vel non negauerit. ita enim ſe habebit res ſi hoc factum fuerit, ſicut ſi non factum fuerit. Non enim propter noſtrum affirmare vel negare mutatur curſus rerum, vt ſit aliquid vel nō ſit, quia veritas noſtrę enūciationis non eſt cauſa exiſtentiæ rerū, ſed potius ecōuerſo. Similiter etiam non differt quantum ad euentū eius quod nunc agitur vtrum fuerit affirmatum vel negatum ante milleſimū annum vel ante quodcunq; tempus. Sic ergo, ſi in quocunque tempore præterito ita ſe habebat veritas enunciationū, vt neceſſe eſſet ꝙ alterum oppoſitorum vere diceretur, & ad hoc quod neceſſe eſt aliquid vere dici, ſequitur ꝙ neceſſe ſit illud eſſe vel fieri, conſequens eſt ꝙ vnūquodq; eorum quæ fiunt, ſic ſe habeat vt ex neceſsitate fiat. Et huiuſmodi conſequentiæ rationem aſsignat per hoc ꝙ ſi ponatur aliquem vere dicere ꝙ hoc erit, non poteſt non futurū eſſe. Sicut ſuppoſito ꝙ ſit homo, non poteſt non eſſe animal rationale mortale. Hoc enim ſignificatur, cum dicitur aliquid vere dici, ſcilicet quòd ita ſit vt dicitur. Eadem autem habitudo eſt eorum, quæ nunc dicuntur, ad ea, quæ futura ſunt quæ erant eorum, quæ prius dicebantur, ad ea, quæ ſunt præſentia vel præterita, & ita omnia ex neceſsitate acciderunt, & accidunt, & accident, quia quod nunc factum eſt in præſenti, in præterito exiſtens ſemper verum erat dicere, quoniam erit futurum. Deinde cum dicit.

Noſtrū affir. vel neg. non mutat res.

ARGY. *Si enim hæc eſſe nequeunt. Videmur enim principium futurorū, & deliberando quippiam atq; agendo.*

ANTI. *Quod ſi hæc non ſunt poſſibilia. Videmus .n. eſſe principiū futurorū, et ab eo quod cōſultamus atq; agimus aliquid.*

Oſtendit prædicta eſſe impoſsibilia: Et primo per rationem. Secūdo per exempla ſenſibilia. ibi {Et multa nobis manifeſta &c.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum in rebus humanis, Secundo etiam in aliis rebus, ibi {Et quoniam eſt omnino &c.} Quantum autem ad res humanas oſtendit eſſe impoſsibilia quæ dicta ſunt, per hoc, ꝙ homo manifeſte videt eſſe principium eorum futurorum, quæ agit, quaſi dominus exiſtens ſuorum actuū, & in ſua poteſtate habens agere vel non agere, quod quidem principium ſi remoueatur, tollitur totus ordo cōuerſationis humanæ, & omnia principia philoſophiæ moralis. Hoc .n. ſublato nō erit aliqua vtilitas perſuaſionis, nec cōminationis: nec permutationis, aut remunerationis, quibus homines alliciuntur ad bona & retrahuntur à malis, & ſic euacuatur tota ciuilis ſcientia. Hoc ergo Philoſophus accipit pro principio manifeſto, ꝙ homo ſit principiū futurorū non eſt autem futurorum principium niſi per hoc ꝙ conſiliatur, & facit aliquid. ea .n. quę agunt abſq; conſilio, non habent dominium ſui actus quaſi libere iudicantes de his, quæ ſunt agenda, ſed quodam naturali inſtinctu mouentur ad agendum, vt patet in animalibus brutis Vnde impoſsibile eſt quod ſupra cōcluſum eſt, ꝙ non oporteat non agere vel cōſiliari. Et ſic etiam impoſsibile eſt illud ex quo ſequebatur. ſ. ꝙ omnia ex neceſsitate deueniant. Deinde cum dicit.

Homo dn̄s act. ſuorum

Agen. ſine conſilio.

ARGY. *Et omnino id quod ſimiliter eſſe, atq; non eſſe poteſt, eſſe inter ea quæ non ſemper ſunt actu, In quibus vtrunq; & eſſe inquam & non eſſe contingit, quare & fieri & non fieri.*

ANTI. *Et quoniam eſt omnino in his, quæ nō ſemper actu ſunt, poſſibile eſſe, & non eſſe ſimiliter. in quibus vtrūque contingit eſſe & non eſſe, quare fieri & non fieri.*

Oſtendit idem etiam in aliis rebus. Manifeſtum eſt enim etiam in rebus naturalibus eſſe quædam, quæ nō ſemper actu ſunt, ergo in eis conuenit eſſe & non eſſe, alioquin vel ſemper eſſent, vel ſemper non eſſent. Id autem quod non eſt, incipit eſſe aliquid per hoc ꝙ fit illud, ſicut id quod non eſt album, incipit eſſe album per hoc ꝙ fit album. Si autem non fiat album permanet non ens album. Ergo in quibus contingit eſſe & non eſſe, contingit etiam fieri & non fieri. Non ergo talia ex neceſsitate ſunt vel fiunt, ſed eſt in eis natura poſsibilitatis, per quam ſe habent ad fieri & non fieri, eſſe & non eſſe. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et rerum complures ita ſeſe habentes ipſis oculis cernimus, Nam vt hoc exēplo percipiatur, veſtimentū hoc poſſibile eſt ſcindi, & non ſcindetur, ſed tempore poſt conteretur. Similiter & non ſcindi poſſibile eſt. Non enim poſſet tempore poſt contritum fore, ſi ſcindi non poſſet. Quare & in aliis ita eſt rebus, quęcunq; talem potentiam ſubeunt. Si igitur inquam hęc fieri nequeunt, patet non omnia neceſſario, vel eſſe, vel fieri, ſed quædam talia eſſe, vt ęque fieri, atq; non fieri poſſint, de quibus nō eſt magis affirmatio, quā negatio vera, quędam eſſe huiuſmodi, vt ipſorum magis quidem & plerunque alterum eueniat, poſſit tamen & alterum euenire, alterum vero non euenire.*

ANTI. *Ac multa nobis manifeſta ſunt ſic ſe habentia, vt quoniam hāc veſtem poſſibile eſt incidi, & non incidetur, ſed prius exteretur, ſimiliter autem et non incidi poſſibile eſt, non enim eſſet eam prius exteri, niſi poſſibile eſſet non incidi. Quare & in aliis fiendis quæcunque ſecundum potentiam huiuſmodi dicuntur, manifeſtum eſt quoniam non omnia ex neceſſitate, vel ſunt, vel fiunt, ſed alia quidem vtrumlibet, & non magis vel affirmatio, vel erit negatio vera alia vero magis quidē et in pluribus alterum, ſed contingit fieri et alter, vnalterum vero minime.*

Oſtendit propoſitum per ſenſibilia exēpla. Sit enim puta veſtis noua, manifeſtū eſt ꝙ eam poſsibile eſt incidi, quia nihil obuiat inciſioni nec ex parte agētis, nec ex parte patientis. Probat autem ꝙ ſimul cum hoc ꝙ poſsibile eſt eam incidi, poſsibile eſt etiam eā nō incidi eodē modo quo ſupra probauit duas indefinitas oppoſitas eſſe ſimul veras. ſ. per aſſumptionem contrarij. Sicut enim poſsibile eſt iſtam veſtē incidi, ita poſsibile eſt eam exteri, ideſt vetuſtate corrumpi. Sed ſi exteritur non inciditur, ergo vtrūque poſsibile eſt, ſ. eā incidi

Lec. II.

et non incidi. Ex hoc vniuarſaliter concludit, ꝙ in aliis futuris, quæ non ſunt in actu ſemper, ſed ſunt in potẽtia, hoc manifeſtum eſt, ꝙ non oĩa ex neceſsitate ſunt vel fiunt, ſed eorum quędã ſunt ad vtrumlibet, quæ nõ ſe hñt magis in affirmatione vel negatione, alia vero ſunt in quibus alterum eorũ cõtingit vt in pluribus, ſed tñ cõtingit etiã, vt in paucioribus, ꝙ altera pars ſit vera, & non alia, quæ.ſ. non contingit vt in pluribus ſit.

Diodorus.

Eſt autem conſiderandũ, ꝙ ſicut Boethus dicit hic in cõmento, circa poſsibile & neceſſariũ diuerſimode aliqui ſunt opinati. Quidã enim dixerunt ea ſm euentum, ſicut Diodorus, qui dixit illud eſſe impoſsibile qđ nunquam erit, neceſſariũ vero quod ſemper erit, poſſibile vero quod quandoq; erit, quãdoq; nõ erit.

Stoici.

Stoici vero dixerunt hoc ſm exteriora prohibẽtia. Dicunt enim neceſſarium eſſe illud quod non poteſt prohiberi quin ſit verũ, impoſsibile vero quod ſemper prohibetur à veritate, poſsibile vero quod poteſt prohiberi vel nõ prohiberi.

Improb. vtr. princ. Secundæ.

Vtraq; aũt diſtinctio videtur eſſe incompetens. Nam prima diſtinctio eſt à poſteriori. non enim aliquid eſt neceſſarium, quia ſemper erit, ſed potius ideo ſemper erit, quia eſt neceſſarium, & idem patet in aliis.

3a opinio.

Secunda autem aſsignatio eſt ab exteriori, & quaſi per accidens. nõ enim ideo aliquid eſt neceſſariũ, quia non habet impedimentum, ſed quia eſt neceſſarium, ideo impedimentũ habere non põt. Et ideo alij melius ita dixerunt ſm naturã rerum, vt.ſ. dicatur illud neceſſarium, quod in ſua natura determinatum eſt ſolũ ad eſſe, impoſsibile autem quod eſt determinatum ſolũ ad non eſſe, poſsibile autẽ quod ad neutrũ eſt omnino determinatum, ſiue ſe habeat magis ad vnum quam ad alterum, ſiue ſe habeat æqualiter ad vtrumq;, quod dicitur cõtingens ad vtrumlibet.

Philon. Ariſto.

Et hoc eſt quod Boethus attribuit Philoni. Sed manifeſte hæc eſt ſententia Ariſt. in hoc loco. Aſsignat enim rationem poſsibilitatis & contingentiæ, in his quidem, quæ ſunt à nobis ex eo, ꝙ ſumus conſiliatiui, in aliis autem ex eo ꝙ materia eſt in potentia ad vtrumque oppoſitorum.

Obiectio.

Sed videtur hæc ratio non eſſe ſufficiens. Sicut enim in corporibus corruptibilibus materia inuenitur in potẽtia ſe habens ad eſſe & non eſſe, ita etiam in corporibus cœleſtibus inuenitur potentia ad diuerſa vbi, & tamen nihil in eis euenit contingenter, ſed ſolum ex neceſsitate.

Reſponſio. poſsibilitas materiæ ab vtrumlibet ra contingẽ.

Vnde dicendũ eſt, ꝙ poſsibilitas materiæ ad vtrũq;, ſi cõmuniter loquamur, non eſt ſufficiens ratio contingentiæ niſi etiam addatur ex parte potentiæ actiuæ ꝙ non ſit omnino determinata ad vnum. alioquin ſi ita ſit determinata ad vnum quod impediri non poteſt, conſequens eſt ꝙ ex neceſsitate reducat in actum potentiam paſsiuam eodem modo. Hoc igitur quidã attendentes poſuerunt, ꝙ potentia, quæ eſt in ipſis rebus naturalibus, ſortitũ neceſsitatẽ ex aliqua cauſa determinata ad vnũ quam dixerunt fatum.

Fatum. Stoici.

Quorum Stoici poſuerunt fatũ in quadã ſerie ſeu cõnexione cauſarum, ſupponentes ꝙ omne qđ in hoc mũdo accidit habet cauſam, cauſa aũt poſita neceſſe eſt effectũ poni. Et, ſi vna cauſa per ſe nõ ſufficit multæ cauſæ ad hoc cõcurrentes accipiũt rationem vnius cauſæ ſufficientis, & ita cõcludebãt ꝙ omnia ex neceſsitate eueniunt.

Lec. 3. & c. 7. & 7. lec. 6. tex cõ. 22. Plato.

Sed hanc rõnem ſoluit Ariſt. in. 6. Met. interimens vtrãq; propoſitionũ aſſumptarum. Dicit enim ꝙ non omne per ſe habet cauſam, ſed ſolum illud quod eſt per ſe. Sed illud quod eſt per accidens non habet cauſam, quia prope nõ eſt ens, ſed magis ordinatur cum non ente, vt etiam Plato dixit. Vnde eſſe muſicum habet cauſam, & ſimiliter eſſe albũ, ſed hoc quod eſt, album, eſſe muſicum, non habet cauſam, & idem eſt in omnibus aliis hmõi.

Poſita cã ꝑ effectus.

Similiter etiam hæc eſt falſa, ꝙ poſita cauſa etiã ſufficienti, neceſſe eſt effectum poni. non enim omnis cauſa eſt talis etiam ſi ſufficiens ſit, ꝙ eius effectus impediri non poſsit, ſicut ignis eſt ſufficiens cauſa combuſtionis lignorum, ſed tamen per effuſionem aquæ impeditur combuſtio, ſi aũt vtraq; propoſitionum prædictarum eſſet vera, infallibiliter ſequeretur omnia ex neceſsitate cõtingere. Quia, ſi quilibet effectus habet cauſam, eſſet effectũ, q eſt futurus poſt quinq; dies, aut poſt quantũcũq; tempus, reducere in aliquã cauſam priorem, & ſic quouſq; eſſet deuenire ad cauſam, quæ nunc eſt in præſenti, vel iam fuit in præterito. ſi autem cauſa poſita neceſſe eſt effectum poni per ordinẽ cauſarum, deueniet neceſsitas vſq; ad vltimum effectũ. Puta ſi comedit ſalſa, ſitiet, ſi ſitiet, exhibit domum ad bibendũ, ſi exhibit domũ, occidetur à latronibus, quia ergo iam comedit ſalſa, neceſſe eſt eum occidi. & ideo Ariſt. ad hoc excludendũ oſtendit vtrãq; prædictarum propoſitionum eſſe falſam, vt dictum eſt.

Obiectio.

Obiiciunt autem quidã cõtra hoc ꝙ omne per accidens reducitur ad aliquid per ſe, & ita oportet effectum qui eſt per accidens reduci in cauſam per ſe.

Reſponſio. Eſſe ꝑ acci. redu. ad per ſe.

Sed non attendunt ꝙ id quod eſt per accidẽs reducitur ad per ſe, inquantum accidit ei quod eſt per ſe. ſicut muſicum accidit Sorti, & omne accidens alicui ſubiecto per ſe exiſtenti. Et ſimiliter oẽ quod in aliquo effectu eſt per accidens cõſideratur circa aliquẽ effectum per ſe, qui quantum ad id quod per ſe eſt habet cauſam per ſe, quantum autem ad id, quod ineſt ei per accidens non habet cauſam per ſe, ſed cauſam per accidens.

Lec. 6. et te. cõmen. 38 Lec. 5. t. c. 8

Oportet enim effectũ proportionaliter referre ad cauſam ſuam, vt in. ij. Phiſicorũ. & in. v. Metaphyſicæ dicitur.

opinio eſſe fatum.

Quidam vero non attendentes differentiam effectuũ per accidens & per ſe, tẽtauerunt reducere omnes affectus hic inferius prouenientes in aliquam cauſam per ſe, quam ponebant virtutem eſſe cœleſtiũ corporum, in qua ponebant fatum, quam vim poſitionis ſyderum appellabant.

Impug. Quæ non ſubduntur cele. vir. Lectio. 7. & cõ. 6. tertij libri Intel. & volun. actus orga. cor.

Sed ex hac cauſa non poteſt prouenire neceſsitas in quibus quæ hic aguntur. Multa enim hic fiunt ex intellectu & voluntate, quæ per ſe & directe non ſubduntur virtuti cœleſtium corporũ. cũ enim intellectus ſiue ratio, & voluntas quæ eſt in ratione, non ſint actus organi corporalis, vt probatur in lib. de Aĩa, impoſsibile eſt ꝙ directe ſubdatur intellectus ſeu ratio & voluntas virtuti cœleſtium corporũ. nulla enim vis corporalis poteſt agere per ſe, niſi in rẽ corporeã. vires autem ſenſitiuæ inquãtum ſunt actus organorum corporalium per accidens ſubdunt actioni cœleſtium corporum.

Le. 4. tertij li. et l. c. 150 Intel. & volun. ſubdi. cor. cæ.

Vnde Philoſophus in lib. de Anima, opinionem ponentium volũtatem hominis ſubiici motui cœli aſcribit his, qui nõ ponebant intellectũ differe à ſenſu. indirecte tamen vis cœleſtium corporũ redundat ad intellectum & voluntatem, inquantum. ſ. intellectus & voluntas vtuntur viribus ſenſitiuis. Manifeſtum autem eſt ꝙ paſsiones virium ſenſitiuarum nõ inferunt neceſsitatem rationi & voluntati. Nam continens habet prauas concupiſcentias, ſed non deducitur, vt patet per Philoſophum in. 7. Ethicorum.

Lec. 4. ca. 6

Sic igitur ex virtute cœleſtium corporum non prouenit neceſsitas in his quæ per rationem & voluntatem fiunt.

Per acci. reduci in ca.

Similiter nec in aliis corporalibus effectibus rerum corruptibiliũ, in quibus multa per accidens eueniunt. Id aũt

quod

per ſe.
Lec. 8
Lec. 1 3.

quod eſt per accidẽs, non poteſt reduci vt in cauſam per ſe in aliquã virtutẽ naturalem, quia virtus naturæ ſe habet ad vnum, quod autem eſt per accidens non eſt vnum. vnde & ſupra dictum eſt, ꝙ hæc enunciatio nõ eſt vna Sortes albus muſicus, quia non ſignificat vnũ.

Concurſus diuer. cauſarum in cau. cœleſtẽ reduci in itel.

Et ideo Philoſophus dicit in libro de ſomno & vigilia, ꝙ multa, quorum ſigna præexiſtunt in corporibus cœleſtibus, puta in imbribus & tẽpeſtatibus nõ eueniunt, quia. ſ. impediuntur per accidens. Et quamuis illud etiã impedimentum ſm ſe cõſiderãdũ reducatur in aliquã cauſam cœleſtem, tamen concurſus horum, cũ ſit per accidens, non poteſt reduci in aliquã cauſam naturaliter agentem. Sed conſiderandũ eſt, ꝙ id, quod eſt per accidens, poteſt ab intellectu accipi vt vnum, ſicut albũ eſſe muſicum, quod quãuis ſm ſe non ſit vnum, tñ intellectus vt vnum accipit, inquantum. ſ. componendo format enunciationem vnam. Et ſm hoc cõtingit id quod ſm ſe per accidens euenit & caſualiter reduci in aliquem intellectum præordinantem, ſicut concurſus duorũ ſeruorũ ad certum locũ eſt per accidens & caſualis quantum ad eos, cum vnus eorum ignoret de alio, põt tñ eſſe per ſe intẽtus à domino, qui vtrũq; mittit ad hoc ꝙ in certo loco ſibi occurrãt.

Opinio.

Et ſm hoc aliqui poſuerunt omnia quęcũq; in hoc mundo aguntur etiam quæ videntur fortuita vel caſualia reduci in ordinem prouidentiæ diuinæ, ex qua dicebant dependere fatum.

Oia reduci. i diuin. pui.
Opinio. fal.

Et hoc quidem aliqui ſtulti negauerunt, iudicantes de intellectu diuino admodũ intellectus noſtri qui ſingularia non cognoſcit. Hoc aũt eſt falſum, nam intelligere diuinũ & velle eius eſt ipſum eſſe ipſius.

Proba.

Vnde ſicut eſſe eius ſua virtute comprehendit omne illud qđ quocũq; modo eſt, inquantum. ſ. eſt per participationem ipſius, ita etiam ſuum intelligere & ſuum intelligibile comprehendit omnem cognitionem, & omne cognoſcibile, & ſuam velle & ſuum volitum comprehendit oẽm appetitum, et omne appetibile quod eſt bonum, vt. ſ. ex hoc ipſo ꝙ aliquid eſt cognoſcibile cadat ſub eius cognitione, & ex hoc ipſo ꝙ eſt bonum cadat ſub eius voluntate, ſicut ex hoc ipſo ꝙ eſt ens aliquid cadit ſub eius virtute actiua, quam ipſe perfecte comprehendit cum ſit per intellectum agens.

Cõprehen. intel. et volũ. diuinæ.

Obiectio.

Sed, ſi prouidentia diuina ſit per ſe cauſa omnium, quæ in hoc mundo accidunt, ſaltem bonorum, videtur ꝙ omnia ex neceſsitate accidant.

Prima ra.

Primo quidem ex parte ſcientiæ eius. non. n. põt eius ſcientia falli, & ita ea quæ ipſe ſcit, videtur ꝙ neceſſe ſit euenire.

Secunda.

Secũdo ex parte voluntatis. Voluntas. n. Dei ineſſicax eſſe non poteſt, videtur ergo ꝙ omnia quæ vult ex neceſsitate eueniant.

Reſponſio.
Cog. & opa dei lõge aliter quã nſa

procedunt autem hę obiectiones ex eo ꝙ cognitio diuini intellectus & operatio diuinæ volũtatis penſantur ad modũ eorum quæ in nobis ſunt, cum tñ multo diſſimiliter ſe habeant. Nam primo quidem ex parte cognitionis vel ſcientiæ, conſiderandum eſt, ꝙ ad cognoſcendum ea, quę ſm ordinem temporis eueniunt, aliter ſe habet vis cognoſcitiua, quæ ſub ordine temporis aliqualiter continentur aliter illa, quæ totaliter eſt extra ordinem temporis. Cuius exemplum conueniens accipi poteſt ex ordine loci. Nam ſm Philoſophũ in. 4. Phyſicorum ſm prius & poſterius in magnitudine eſt prius & poſterius in motu, & per conſequens in tempore.

Lec. 1 7. & cõmen. 99.

ſi ergo ſint multi homines per viam aliquã trãſeuntes, quilibet eorum qui ſub ordine tranſeuntium continet, habet cognitionem de præcedentibus & ſubſequentibus, inquantum ſunt præcedentes & ſubſequentes, qđ pertinet ad ordinem loci. Et ideo quilibet eorũ videt eos, qui iuxta ſe ſunt, & aliquos eorum qui eos præcedunt, eos autem qui poſt ſe ſunt videre non poteſt. Si autem eſſet extra totum ordinem trãſeuntium, vtpote in aliqua excelſa turri cõſtitutus, vnde poſſet totã viam videre, videret quidem ſimul omnes in via exiſtentes, non ſub ratione præcedentis & ſubſequentis, in comparatione. ſ. ad eius intuitum, ſed ſimul omnes videret, & quomodo vnus eorum alium præcedit.

Cogni. noſtra intel. ſub. or. tẽp.

Quia igiť cognitio noſtra cadit ſub ordine temporis, vel per ſe, vel per accidens, vnde & anima in componendo & diuidendo neceſſe habet adiungere tẽpus, vt diciť in. 3. de Anima, conſequens eſt quod ſub eius cognitione cadãt res ſub ratione præſenti pręteriti & futuri.

Lec. 1 2. te. cõmen. 2;

Et ideo præſentia cognoſcit tanquã actu exiſtẽtia & ſenſu aliqualiter perceptibilia, præterita autẽ cognoſcit vt memorata, futura aũt non cognoſcit in ſeipſis, quia nondum ſunt, ſed cognoſcere ea põt in cauſis ſuis per certitudinem quidem, ſi totaliter in cauſis ſuis ſint determinata, vt ex quibus de neceſsitate euenient, per coniecturam autem ſi nõ ſint ſic determinata, quin impediri nõ poſſint, ſicut quæ ſunt vt in pluribus. Nullo autem modo, ſi in ſuis cauſis ſunt omnino in potẽtia non magis determinata ad vnum ꝗ̃ ad aliud, ſicut quæ ſunt ad vtrũlibet. Non enim eſt aliquid cognoſcibile ſm ꝙ eſt in potentia, ſed ſolum ſm ꝙ eſt in actu vt patet per Philoſophum. ix. Metaphyſicæ.

Cogn. actu.
Lectio. 10. cõmen. 19.

Sed Deus eſt omnino extra ordinem temporis, quaſi in arce æternitatis conſtitutus, quæ eſt tota ſimul, cui ſubiacet totus temporis decurſus, ſm vnum & ſimplicem eius intuitum & ideo vno intuitu videt omnia, quæ aguntur ſm temporis decurſum, & vnũquodq; ſm ꝙ eſt in ſeipſo exiſtens, non quaſi ſibi futurum quantũ ad eius intuitum, prout eſt in ſolo ordine ſuarum cauſarum quamuis & ipſum ordinem cauſarum videat, ſed omnino æternaliter ſi videt vnumquodque eorum quæ ſunt in quocunq; tempore, ſicut oculus humanus videt Sortẽ ſedere in ſeipſo, nõ in cauſa ſua. Ex hoc aũt ꝙ homo videt Sortem ſedere non tollitur eius contingentia quæ reſpicit ordinem cauſæ ad effectum, tamen veriſsime & infallibiliter videt oculus hois Sortem ſedere dũ ſedet, quia vnumquodque prout eſt in ſeipſo iam determinatum eſt. Sic igitur relinquitur, quòd Deus certiſsime & infallibiliter cognoſcat omnia, quæ fiunt in tempore, & tamen ea quæ in tempore eueniunt non ſunt vel fiunt ex neceſsitate, ſed contingenter.

Cõting. rerum cũ infallib ſcientiæ diuinæ.
Volun. diuina extra or. entium.

Similiter ex parte voluntatis diuinæ differentia eſt attendenda. Nam voluntas diuina eſt intelligenda vt extra ordinem entiũ exiſtens, velut cauſa quædam profundens totum ens, & omnes eius differentias.

Neceſ. & cõtin. in reb. ex diu. vol.

Sunt autem differentiæ entis poſſibile & neceſſarium, & ideo ex ipſa voluntate diuina originantur neceſsitas, & contingentia in rebus, & diſtinctio vtriuſq; ſm rationem proximarum cauſarũ. ad effectus enim quos voluit neceſſarios eſſe, diſpoſuit cauſas neceſſarias ad effectus autẽ, quos voluit eſſe cõtingentes, ordinauit cauſas contingenter agentes, id eſt potentes deficere. Et ſm harum conditionem cauſarũ effectus dicuntur vel neceſſarij, vel contingentes quãuis omnes dependeant à voluntate diuina, ſicut à prima cauſa, quæ tranſcendit ordinem neceſsitatis & cõtingentiæ. Hoc autem non poteſt dici de voluntate humana, nec de aliqua alia cauſa quia omnis alia cauſa cadit iam ſub ordine neceſsitatis vel cõtingẽtiæ, et ideo oportet ꝙ vel ipſa cã poſsit deficere, vel effectus eius

non

non ſit contingẽs, ſed neceſſarius. voluntas autem diuina indeficiens eſt, tamen non oēs effectus eius ſunt neceſſarij, ſed quidam contingentes. Similiter autem aliā radicem cõtingentiæ quam hic Philoſophus ponit ex hoc ꝙ ſummus conſiliatiui, aliqui ſubuertere nitũtur, volentes oſtendere ꝙ voluntas in eligendo ex neceſsitate mouetur ab appetibili. Cũ enim bonum ſit obiectum voluntatis, non poteſt (videtur) ab hoc diuertere quin appetat illud quod ſibi videtur bonum. ſicut nec ratio ab hoc poteſt diuertere quin aſſentiat ei quod ſibi videtur verum. Et ita videtur ꝙ electio conſilij conſequens ſemper ex neceſsitate proueniat. & ſic omnia, quorum nos principium ſumus per conſilium & electionem, ex neceſsitate prouenient. Sed dicendum eſt, ꝙ ſimilis differentia attendenda eſt circa bonum, ſicut circa verum, Eſt autem quodam verum, quod eſt per ſe notum, ſicut prima principia demonſtrabilia, quibus ex neceſsitate intallectus aſſentit, ſunt autem quædam vera non per ſe nota, ſed per alia. Horum autem duplex eſt condictio quædam enim ex neceſsitate conſequuntur ex principiis ita. ſ. ꝙ non poſſunt eſſe falſa principiis exiſtentibus veris, ſicut ſunt omnes concluſiones demonſtrationum. Et huiuſmodi veris ex neceſsitate aſſentit intellectus, poſtquam perceperit ordinem eorum ad principium, non aũt prius. Quædam autem ſunt, quæ non ex neceſsitate conſequuntur ex principiis, ita, ſ. ꝙ poſſunt eſſe falſa principiis exiſtentibus veris. ſicut ſunt opinabilia, quibus nõ ex neceſsitate aſſentit intellectus, quãuis ex aliquo motiuo magis inclinetur in vnã partem q̃ in aliam. Ita etiã eſt quoddam bonum quod eſt propter ſe appetibile ſicut felicitas, quæ habet rationem vltimi finis, & hmõi bono ex neceſsitate inhæret voluntas, naturali enim quadam neceſsitate omnes appetunt eſſe fęlices. Quędam vero ſunt bona, quæ ſunt appetibilia propter finẽ quæ comparantur ad finem ſicut cõcluſiones ad principium, vt patet per Philoſophum in Secũdo Phyſicorum. Si igitur eſſent aliqua bona, quibus non exiſtentibus non poſſet aliquis eſſe fœlix, hęc etiam eſſent ex neceſsitate appetibilia, & maxime apud eum, qui talẽ ordinẽ percipiat, & forte talia ſunt eſſe, viuere, & intelligere, & ſiqua alia ſimilia. Sed particularia bona, in quibus humani actus conſiſtunt, non ſunt talia, nec ſub ea ratione cõprehenduntur, vt ſine quibus fœlicitas eſſe non poſsit, puta comedere hũc cibũ vel illum, aut abſtinere ab eo, habent tamen in ſe vnde moueant appetitum, ſm aliquod bonum cõſiderãdũ in eo & ideo voluntas non ex neceſsitate inducitur ad hæc eligenda. Et propter hoc Philoſophus ſignanter radicem contingentiæ in his quæ fiunt à nobis aſsignauit ex parte conſilij, quod eſt eorum, quæ ſunt ad finem, & tamen non ſunt determinata. In his. n. in quibus media ſunt determinata non eſt opus conſilio, vt dicit in. iij. Ethicorum. Et hæc quidem dicta ſunt ad ſaluandum radices contingentię, quas hic Ariſtote. ponit, quamuis videatur Logici negocij modum excedere.

Cõting. eſt idcſ. di. vol
Obiectio.
Reſponſio.
Veri & bo. duplex dif.
Intel. quib. aſſentiat neceſ. & quibus non.
Bo. propter ſe appeti.
Bo. ordin. ad fin.
Lect. 15. & cõmen. 91.
Radix contingentiæ.
Lectio. 8. cap. 6.

Lectio XV.

Ex modo, quo in rebus neceſsitas, veritas, & falſitas reperitur, quomodo in orationibus ſimiliter inſpicienda ſit docet.

ARGY.

Neceſſe eſt igitur id quod eſt, quando eſt, eſſe, & id quod non eſt, quando non eſt, non eſſe, non tamen aut omne quod eſt eſſe, aut omne, quod non eſt, non eſſe, neceſſe eſt. Non. n. idem eſt omne quod eſt, neceſſario eſſe, cum eſt, & ſimpliciter neceſſario eſſe, & de eo quod non eſt ſimili modo.

ANTI.

Igitur eſſe quod eſt, quando eſt, & non eſſe, quod non eſt, quando non eſt, neceſſe eſt. Sed non omne quod eſt neceſſe eſt eſſe, nec omne quod non eſt neceſſe eſt non eſſe, non enim idẽ eſt omne quod eſt neceſſario eſſe quãdo eſt, & ſimpliciter eſſe ex neceſſitate. Similiter aũt & ĩ eo quod nõ eſt.

Poſtquã Philoſophus oſtendit eſſe impoſsibilia ea, quæ ex prædictis rationibus ſequebantur, hic remotis impoſsibilibus, concludit veritatem. Et circa hoc duo facit, quia. n. argumentãdo ad impoſsibile proceſſerat ab enunciationibus ad res, & iam remoueat incõuenientia, quæ circa res, ſequebantur, ordine conuerſo. Primo oſtendit qualiter ſe habeat veritas circa res. Secundo qualiter ſe habeat veritas circa enunciationes, ibi {Quare qm̃ orationes veræ ſunt.} Circa primũ duo facit. Primo oſtendit qualiter ſe habeat veritas & neceſsitas circa res abſolute conſideratas, Secundo qualiter ſe habeat circa ea per comparationem ad ſua oppoſita, ibi {Et in contradictione eadem ratio eſt}. Dicit ergo primo, quaſi ex præmiſsis concludens, ꝙ ſi prædicta ſunt inconuenientia, vt. ſ. omnia ex neceſsitate euenient, oportet dicere ita ſe habere circa res, ſ. ꝙ omne quod eſt, neceſſe eſt eſſe quando eſt, & omne quod non eſt neceſſe eſt non eſſe quando non eſt. Et hæc neceſsitas fundatus ſuper hoc principium, impoſsibile eſt ſimul eſſe, & non eſſe, ſi enim aliquid eſt impoſſibile dum eſt illud ſimul non eſſe, ergo neceſſe eſt tũc illud eſſe. Nam impoſſibile non eſſe idem ſignificat ei quod eſt neceſſe eſſe, vt in Secundo dicetur. Et ſimiliter, ſi aliquid nõ eſt, impoſsibile eſt illud ſimul eſſe, ergo neceſſe eſt non eſſe, quia etiam idem ſignificant. Et ideo manifeſte verum eſt, ꝙ omne quod eſt neceſſe eſt eſſe quando eſt, & omne quod non eſt, neceſſe eſt non eſſe pro illo tempore quando non eſt, & hęc eſt neceſſitas nõ abſoluta, ſed ex ſuppoſitione. Vnde non poteſt ſimpliciter & abſolute dici, ꝙ omne quod eſt neceſſe eſt eſſe, & omne quod non eſt neceſſe eſt non eſſe, quia non idem ſignificant, ꝙ omne ens quando eſt ſit ex neceſsitate, & ꝙ omne ens ſimpliciter ſit ex neceſsitate, nam primum ſignificat neceſsitatem ex ſuppoſitione, ſm autem neceſsitatem abſolutam. Et quod dictũ eſt de eſſe, intelligendum eſt ſimiliter de non eſſe, quia aliud eſt ſimpliciter ex neceſsitate non eſſe, & aliud eſt ex neceſsitate non eſſe, quando non eſt. Et per hoc videtur Ariſtote. excludere id quod ſupra dictum eſt, ꝙ, ſi in his, quæ ſunt, alterum determinate eſt verum, ꝙ etiam antequam fieret, alteram determinate eſſet futurum. Deinde cum dicit.

4. Metaph. Le. 6. & c. 9.
Lec. 6.
Oẽ dũ eſt ẽ nece. eẽ &c

ARGY.

Et in contradictione etiam ratio eadem eſt. Omne nãq; neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe, & item fore aut non fore, non tamen neceſſe eſt diſtincte alteram fore. Veluti neceſſe eſt quidem pugnam naualem cras fore, aut non fore, non tamen fore pugnam naualem cras neceſſe, neq; rurſus non fore attamen fore, aut non fore neceſſe eſt.

ANTI.

Et in contradictione eadem ratio eſt. Eſſe quidem, vel non eſſe omne neceſſe eſt, & futurum eſſe, vel non, non tamẽ diuidentem dicere alterum neceſſarium. Dico, autem, vt neceſſe eſt quidem eſſe futurum bellum nauale cras, vel non futurum eſſe ſed non futurum eſſe cras bellum nauale neceſſe eſt, vel non futurum eſſe. Futurum autem vel eſſe, vel non eſſe, neceſſe eſt.

Oſtendit quomodo ſe habeat circa res per cõparationem ad ſua oppoſita, & dicit, ꝙ eadẽ ratio eſt in cõtradictione, quæ eſt in ſuppoſitione. Sicut enim illud quod

quod nõ eſt abſolute neceſſarium, ſit neceſſariũ in ſuppoſitione eiuſdem, quia neceſſe eſt eſſe qđ eſt ita etiam quod non eſt in ſe neceſſarium abſolute, ſit neceſſariũ per diſiunctionẽ oppoſiti, quia neceſſe eſt de vnoquoque ꝙ ſit vel non ſit, & ꝙ futurum ſit aut nõ ſit, & hoc ſub diſiunctione. & hæc neceſsitas fundatur ſuper hoc principium, ꝙ impoſsibile eſt contradictoria ſimul eſſe vera vel falſa. Vnde impoſsibile eſt neq; eſſe neq; non eſſe, ergo neceſſe eſt vel eſſe vel non eſſe. Non tamen ſi diuiſim alterum accipiatur neceſſe eſt illud eſſe abſolute. Et hoc manifeſtat per exemplum, quia neceſſarium eſt nauale bellum eſſe futurum cras, vel nõ eſſe, ſed nõ eſt neceſſe nauale bellũ futurũ eſſe cras. Similiter etiã non eſt neceſſarium non eſſe futurum, quia hoc pertinet ad neceſsitatem abſolutam, ſed neceſſe eſt ꝙ vel ſit futurum vel non ſit futurum, & hoc pertinet ad neceſſitatem quæ eſt ſub diſiunctione. Deinde cum dicit.

Neceſsitas per diſiunctionem. 4. Metaph. tex. cõm. 9. Lectio 6.

ARGV. *Quare cum orationes ita ſunt veræ, quemadmodum ſeſe habent res ipſæ, patet & contradictionem ipſam, quæ circa res eas efficitur, quæ ſic ſe habent ut æque fieri atque non fieri, & eſſe atq; non eſſe poſſint, neceſſario perinde ſeſe habent, atque res tales ſeſe habent & eandem cum illis legem ſubire, quod quidem in hiſce ſit, quæ non ſemper ſunt, aut non ſemper nõ ſunt. Contradictionis enim rerũ ipſam alteram quidem partem neceſſe eſt ueram eſſe, uel falſam, nõ tamen hanc, uel hanc, ſed utraque contigerit. ſitq; vt altera magis ſit vera, nõ tñ vera, uel falſa diſtincte, ſicut diximus.*

ANTI. *Quare quoniam ſimiliter orationes ueræ ſunt quẽadmodum & res, manifeſtum eſt quoniam quæcunq; ſic ſe habent ut utrumlibet ſint, & contraria ipſorum contingant, neceſſe eſt ſimiliter ſe habere & contradictionem, Quod contingit in his quæ non ſemper ſunt, & non ſẽper nõ ſunt. Horũ enim neceſſe eſt alteram partem contradictionis veram eſſe uel falſam. non tamen hoc, uel illud, ſed utrumlibet. & magis quidẽ alterã ueram, non tamen iam ueram uel falſam.*

Ex eo ꝙ ſe habet circa res, oſtendit qualiter ſe habeat circa orationes. Et primo oſtendit quomodo vniformiter ſe habet in veritate orationum ſicut circa eſſe & non eſſe. Secundo finaliter concludit veritatem totius dubitationis. ibi {Quare manifeſtum.} Dicit ergo primo, ꝙ quia hoc modo ſe habent orationes enũciatiuæ ad veritatem ſicut & res ad eſſe vel non eſſe, quia ex eo ꝙ res eſt vel non eſt, orõ eſt vera vel falſa, conſequens eſt, ꝙ in oĩbus rebus, quæ ita ſe habent vt ſint ad vtrũlibet, & quæcũq; ita ſe habent ꝙ contraria eorũ qualitercũq; cõtingere poſſunt, ſiue æqualiter ſiue alterũ vt in pluribus, ex neceſsitate ſequitur, ꝙ etiã ſimiliter ſe habeat cõtradictio enunciationum. Et exponit conſequẽter quæ ſint illæ res, quarum cõtradictoria contingere queant, & dicit hmõi eſſe quæ neq; ſemper ſunt, ſicut neceſſaria, neq; ſemper nõ ſunt, ſicut impoſsibilia, ſed quandoq; ſunt & quandoq; nõ ſunt. Et vlterius manifeſtat quomodo ſimiliter ſe habeat in cõtradictoriis enunciationibus, & dicit, ꝙ harũ enunciationum quæ ſunt de contingentibus, neceſſa eſt, ꝙ ſub diſiunctione altera pars cõtradictionis ſit vera vel falſa, nõ tñ hæc vel illa determinatæ, ſed ſe habet ad vtrũlibet. Et ſi contingant ꝙ altera pars cõtradictionis magis ſit vera, ſicut accidit in contingentibus quæ ſunt vt in pluribus, non tamen ex hoc neceſſe eſt ꝙ ex neceſsitate altera earum determinate ſit vera vel falſa.

Enun. quo ad veritatem.

Enun. de cõtingen. quo ad veri.

Deinde cum dicit.

ARGV. *Quare patet non omnium affirmationum, & negationũ oppoſitarum alteram neceſſario verã eſſe, alteram falſam. Non enim in hiſce, quæ ſunt, ſic res ſe habet, & in iis quæ nõ ſunt quidem, eſſe uero aut non eſſe poſſunt, ſed vti diximus.*

ANTI. *Quare manifeſtum eſt quoniam non eſt neceſſe omnis affirmationis, & negationis oppoſitarum, hanc quidem veram, illam vero falſam eſſe. Neque enim quemadmodum in his quæ ſunt, ſic ſe res habet etiam & in his, quæ non ſunt, poſſibilibus tamen eſſe vel non eſſe, ſed quemadmodum dictum eſt.*

Concludit principale intentum, & dicit manifeſtũ eſſe ex prædictis quòd non eſt neceſſe in omni genere affirmationum & negationum oppoſitarum, alteram determinate eſſe verã & alteram eſſe falſam, quia non eodem modo ſe habet veritas, & falſitas in his quæ ſunt iam de præſenti, & in his quæ non ſunt, ſed poſſunt eſſe vel non eſſe. Sed hoc mõ ſe habet in vtriſq; ſicut dictum eſt, quia, ſ. in his, quæ ſunt neceſſe determinate alterum eſſe verum & alterum falſum, quod non contingit in futuris quæ poſſunt eſſe & non eſſe. Et ſic terminatur Primus Liber.

Nõ i oĩ genere affir. vel neg nõ ſp alteram deter. ver. vel fal.

Commentariorum de Thomæ Aquinatis ſuper Librum Primum Peri Hermenias, finis.

ARISTOTELIS PERI HERMENIAS.

LIBER SECVNDVS.

Cum S. Tho. Aquinatis Præclariſsimis cõmẽtariis.

LECTIO PRIMA.

Diſtinguntur enunciationes a parte ſubiecti, quod eſt nomẽ finitum, vel infinitum tam vniuerſaliter quam non vniuerſaliter tantum.

ARGV. *QVoniam autem affirmatio enunciatio eſt quippiam de quopiam ſignificans, hoc autem nomẽ eſt; aut id quod nomine caret, unum vero id eſſe, atque de uno dici, quod eſt in affirmatione, oportet.*

ANTI. *QVONIAM autem eſt affirmatiõ de aliquo ſignificans aliquid hoc aũt oportet eſſe vel nomen, vel in nominatum, unum autem oportet eſſe et de uno id quod eſt in affirmatione.*

Poſtquam Philoſophus in Primo libro determinauit de enunciatione ſimpliciter conſiderata, Hic determinat de enunciatione ſm ꝙ diuerſificatur per aliquid ſibi additum. Poſſunt autem tria in Enunciatione conſiderari. Primo ipſæ dictiones, quæ prædicantur vel ſubiiciũtur in enunciatione quas ſupra diſtinxit per nomina & verba. Secundo ipſa compoſitio, ſm quã eſt verum vel falſum in enunciatione affirmatiua vel negatiua. Tertio ipſa oppoſitio vnius enunciationis ad aliam. Diuiditur ergo hæc pars in tres partes. In prima oſtendit quid accidit enunciationis ex hoc ꝙ aliquid additur ad dictiones in ſubiecto vel prædicato poſitas. Secundo quid accidat enũciationi ex hoc ꝙ aliquid additur ad determinandum veritatem vel falſitatem compoſitionis, ibi {His vero determinatis.} Tertio ſoluit quandã dubitationem circa oppoſitiones enunciationum prouenientem ex eo ꝙ additur aliquid ſimplici enũciationĩ, ibi {Vtrum aũt contraria eſt affirmatio.} Eſt aũt conſiderandũ ꝙ addito facta ad prædicatum vel ſubiectum quandoq; tollit vnitatem enunciationis quandoq; vero non tollit, ſicut additio negationis infinitãtis dictionẽ

Primo. Libro. Lec. 4. & 5. Tria i enũ. conſiderã.

Lect. 8 Notandum

Qñ additio ad prædi. & ſubiectum vnitatem.

eſt,& in iis quæ nō
,ſed vti diximus.
eſt neceſſe omnis ANTI
hanc quidem ve-
quemadmodum
in his, quæ non
ſed quemadmo-

dicit manifeſtū Nō iāq
in omni gene- neceſſ
ſitarum ; alte- vel neq
lle falſam, quia ſp alter
falſitas in his deter. v
non ſunt, ſed vel fal.
habet in vtriſq;
neceſſe deter-
falſum, quod
ſe & non eſſe.

per Librum
is.

L I S

I A S.

cōmētariis.

di, quod eſt
falſiter quam

o eſt quip- ARGY.
m nomē eſt,
d eſſe,atque

affirmatio ANTI.
id hoc aūt
el in nomi-
rtet eſſe et
tione.
s in Pri- Primo
le enun- Libro
inat de Lec.4.&5.
ſibi ad- Traienū.
ſidera- conſiderā
biiciū-
ina &
erum
tiua.
n. Di
ndit
ditur
cun-
ditur
oli-
an- Lect.8
um Norandum
nū- Qñ additur
Eſt ad prædi.
vel. ſubiectum
ā- vnitatem.
ſ-
ē

tia dictionē. Circa primum ergo duo facit. Primo oſtē dit quid accidit enunciationibus ex additione negationis infinitātis dictionem. Secundo oſtendit quid accidat circa enunciationem ex additione tollente vnitatē, ibi {At vero vnum de pluribus.} Circa primum duo facit. Primo determinat de enunciationibus ſimpliciſsimis, in quibus nomen finitū vel infinitū ponit tantum ex parte ſubiecti, Secūdo determinat de enunciationibus in qbus nomē finitū vel infinitū ponitur nō ſolū ex parte ſubiecti, ſed etiā ex parte prædicati, ibi {Quādo aūt eſt tertiū adiacens.} Circa primū duo facit. Primo proponit rationes quaſdam diſtinguendi tales enūciationes, Secundo ponit earū diſtinctionem & ordinē, ibi {Quare prima eſt affirmatio.} Circa primū duo facit. Primo ponit rationes diſtinguēdi enūciationes ex parte nominū, Secūdo q nō pōt eſſe eadem rō diſtinguēdi ex parte verborū ibi {Præter verbū aūt.} Circa primū tria facit. Primo proponit rationes diſtinguendi enunciationes. Secundo exponit quod dixerat, ibi {Nomē aūt dictū eſt.} Tertio concludit intentū, ibi {Erit autē oīs affirmatio.} Reſumit ergo illud, quod ſupra dictum eſt de diffinitione affirmationis, q.ſ. affirmatio eſt enūciatio ſignificas aliquid de aliquo. & quia verbū eſt proprie nota eorū quæ de altero prædicantur, conſequens eſt vt illud, de quo aliquid dicitur, pertineat ad nomen autem eſt vel finitum vel infinitum, & ideo, quaſi concludens ſubdit, q quia affirmatio ſignificat aliquid de aliquo cōſequens eſt vt hoc, de quo ſignificatur aliquid de aliquo, ſ. ſubiectum affirmationis, ſit vel nomē. ſ. finitum, quod proprie dicitur nomen. vt in Primo dictū eſt, vel innominatum, id eſt infinitum nomen quod dicitur innominatum, quia ipſum, non nominat aliquid cum aliqua forma determinata, ſed ſolum remouet determinationē formæ. Et, ne aliquis diceret q id quod in affirmatione ſubiicitur eſt ſimul nomē & innominatum, ad hoc excludendum ſubdit, q id quod eſt, ſ. primum in affirmatione, ſ. vna, de qua nunc loquimur, oportet eſſe vnum & de vno ſubiecto, & ſic oportet q ſubiectum talis affirmationis ſit vel nomen, vel nomen infinitum. Deinde cum dicit.

Lec. 5.
Lectio. 3.
Primi. libri Lectio. 8.
Lec. 4 primi libri Not. infini.

ARGY. *Dictū q; eſt antea quid nā ſit ipſum nomen, & quid etiā id quod nomine caret. ipſum enim non homo non nomen, ſed infinitum nomen appello. infinitum enim nomen vnū quodāmodo ſignificare videtur, quemadmodum & non valet, non verbum, ſed infinitum nuncupo verbum.*

ANTI. *Nomen aūt dictū eſt & in nominatū prius. Non homo enim nomen quidem non dico, ſed nomen infinitum. Vnum enim ſignificat quodammodo infinitum nomen. quēadmodū & non currit, non verbum dico, ſed infinitum verbum.*

Exponit quod dixerat & dicit, q ſupra dictum eſt quid ſit nomē, & quid ſit innominatū, i. infinitū nomē, quia nō hō nō eſt nomen, ſed eſt infinitū nomen, ſicut nō currit nō eſt verbū, ſed infinitū verbum. Interponit aūt quoddā, qd valet ad dubitationis remotionem, videlicet q nomen infinitum quodammodo ſignificat vnum. Non. n. ſignificat ſimpliciter vnū, ſicut nomen finitū, quod ſignificat vnam formā generis vel ſpeciei aut etiam indiuidui, ſed inquantū ſignificat negationē formæ alicuius, in qua negatione multa conueniunt, ſicut in quodā vno ſm rationē. Vnū aūt eodē modo dicitur aliquid, ſicut & ens vnde ſicut ipſum nō ens dicitur ens non quidem ſimpliciter, ſed ſm quid, i. ſm rationē vt patet in 4. Metaph. ita etiam negatio eſt vnū ſecūdū quid, ſ. ſecundum rationem. Introducit autem hoc, ne aliquis dicat q affirmatio, in qua ſubiicitur nomē infinitum, non ſignificet vnum de vno, quaſi nomen infinitum non ſignificet vnum. Deinde cum dicit.

Lec. 4 primi libri.
Not. infini. ſig. vnum.
Vnū & ens. Lec. 2 & te. cōmen.
Neg. vnum

ARGY. *Omnis affirmatio perfecto; aut ex nomine, & verbo, aut ex infinito nomine verboq; conſtabit.*

ANTI. *Erit omnis affirmatio negatio vel ex nomine et verbo, vel ex infinito nomine, & verbo.*

Concludit propoſitū, ſ. q duplex eſt modus affirmationis. Quædam. n. eſt affirmatio, quæ conſtat ex nomine & verbo, quædā aūt eſt quæ conſtat ex infinito nomine & verbo. Et hoc ſequitur ex hoc qd ſupra dictū eſt, q hoc de quo affirmatio aliquid ſignificat vel eſt nomen, vel innominatum. Et eadem differentia poteſt accipi ex parte negationis, quia de quocunq; contingit affirmare contingit & negare, vt ī Primo habitum eſt.
Deinde cum dicit.

Lectio. 9.

ARGY. *Abſq; nāque verbo nulla eſt affirmatio ſane, neq; nulla negatio. Eſt enim vel erat, vel fuit, vel erit, & quæcūq; alia ſunt huiuſcemodi verba, ex numero ſunt eorum, quæ poſita ſunt ſignificant enim inſuper tempus.*

ANTI. *Præter verbum aūt nulla affirmatio, vel negatio eſt. Eſt enim vel erit, vel fuit, vel fit, vel quæcunq; alia hmōi verba, ex his ſunt, quæ ſunt poſita, conſignificant enim tempus.*

Oſtendit q differentia enunciationum non pōt ſumi ex parte verbi. Dictum eſt enim ſupra, q præter verbū nulla eſt affirmatio vel negatio. Pōt. n. præter nomē eſſe aliqua affirmatio vel negatio, videlicet ſi ponatur loco nominis infinitū nomē, loco aūt verbi in enunciatione nō pōt poni infinitum verbū, duplici ratione. Primo quidem quia infinitum verbum cōſtituitur per additionē infinitæ particulæ, quæ quidē addita verbo per ſe dicto. i. extra enūciationē poſito, remouet ipſum abſolute, ſicut addita nomini remouet formam nominis abſolute, & ideo extra enunciationē pōt accipi verbum infinitū per modū vnius dictionis, ſicut & nomen infinitū. Sed quando negatio additur verbo in enunciatione poſito negatio illa remouet verbū ab aliquo, & ſic facit enunciationē negatiuā. Quod non accidit ex parte nominis. Non. n. enunciatio efficitur negatiua niſi per hoc q negatur compoſitio, quę importatur in verbo, & ideo verbum infinitū in enunciatione poſitum fit verbum negatiuū. Secundo, quia in nullo variatur veritas enunciationis, ſiue vtamur negatiua particula vt infinitāte verbū, vel vt faciēte negatiuā enunciationem, & ideo accipitur ſemper in ſimpliciori itellectu prout eſt magis in prōptu. Et inde eſt, q nō diuerſificauit affirmationem per hoc q ſit ex verbo vel infinito verbo, ſicut diuerſificauit per hoc q eſt ex nomine vel infinito nomine. Eſt aūt cōſiderandū, q in nominibus & in verbis præter differentiā finiti & infiniti eſt differētia recti, & obliqui. Caſus. n. nominū etiā verbo addito non cōſtituunt enunciationem ſignificantem verū vel falſum, vt in primo habitum eſt, quia in obliquo nomine non includitur ipſe rectus, ſed in caſibus verbi includitur ipſum verbum præſentis temporis. Præteritum enim & futurum, quæ ſignificant caſus verbi dicūtur per reſpectum ad præſens. Vnde ſi dicatur, hoc erit, idem eſt ac ſi diceretur hoc eſt futurū, hoc fuit, hoc eſt, præteritū. Et propter hoc ex caſu verbi & nomine fit enunciatio. Et ideo ſubiungit q ſiue dicatur eſt ſiue erit, ſiue fuit, vel quæcunq; alia huiuſmodi verba, ſunt de numero prædictorum verborum, ſine quibus nō pōt fieri enūciatio, quia oīa conſignificant tempus, & alia tempora dicunt per reſpectū ad præſens. Deinde cum dicit.

Lec. 8. primi libri. Præter no. vel ver. eſſe affir. vel nega.
Neg. addita verbo. Enun. fieri. nega. Secūda rā.
E ſi. ex uerbo infin. Cur ex caſu verb. & non no. fit enunc. Lectio 4 In ca. verb. includitur verb. pñtis tempo.

ARGY. *Quare prima eſt affirmatio, atq; negatio, homo eſt hõ non eſt, deinde, non homo eſt, non hõ non eſt. Rurſus omnis homo eſt nõ omnis homo eſt, omnis non homo eſt, non omnis non homo eſt. Eadẽ eſt rõ et de tempore exacto atq; futuro.*

ANTI. *Quare prima erit affirmatio, & negatio, eſt hõ, non eſt homo. Rurſus, eſt omnis homo, non eſt omnis hõ. Rurſus eſt omnis hõ, non eſt omnis homo, eſt omnis non homo, non eſt omnis non homo. Et in extrinſecis temporibus eadem eſt rõ.*

Triplex differẽtia enũ. ĩ quib⁹ no. fin. vel infi. ex pte ſubi̇ecti

Concludit ex præmiſsis diſtinctionem enũciationũ in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur ſolum ex parte ſubiecti, in quibus triplex differentia intelligi põt. Vna quidem ſm affirmationem, & negationem, alia ſm ſubiectũ finitum, & infinitum, tertia ſm ſubiectum vniuerſaliter, vel non vniuerſaliter poſitum. Nomen autẽ finitum eſt ratione prius infinito, ſicut affirmatio prior eſt negatione, vnde primam affirmationẽ ponit, homo eſt, & primam negationem homo nõ eſt. Deinde ponit ſecũdam affirmationem, non homo eſt, ſecundam autem negationem, non homo non eſt. Vlterius autem ponit illas enunciationes in quibus ſubiectum vniuerſaliter ponitur, quæ ſunt quatuor, ſicut & illæ, in quibus eſt ſubiectum non vniuerſaliter poſitũ. Prætermiſit autem ponere exemplum de enũciationibus, in quibus ſubiicitur ſingulare, vt Socra. eſt Socra. non eſt quia ſingularibus nominibus non additur aliquod ſignum. Vnde in hmõi enunciationibus non poteſt omnis differentia inueniri. Similiter etiã intermittit exemplificare de enunciationibus, quarum ſubiecta particulariter ponũtur, quia tale ſubiectum quodammodo eandem vim habet cum ſubiecto vniuerſali non vniuerſaliter ſumpto. Non ponit autem aliquam differentiam ex parte verbi, quæ poſſet ſumi ſecundum caſus verbi, quia ſicut ipſe dicit in extrinſecis tẽporibus, ideſt in præterito, & in futuro, quæ circũſtant præſens, eſt eadem ratio ſicut & in præſenti, vt iam dictum eſt,

Prætermit. exemplum de enũ. ſubiecti ſingul. Subiecti. parti. Prætermit. differentia ſm ca. ver.

Lectio II.

Quatuor enunciationum in affirmatione & negatione ſequela in figura diſtinguitur, ac declaratur.

ARGY. *Cum autem ipſum eſt tertium inſuper prædicatur hoc pacto homo iuſtus eſt, dupliciter iam ipſę oppoſitiones dicũtur.*

ARGYI. *QVando autem eſt tertium adiacens prędicatur, dupliciter tunc dicuntur oppoſitiones.*

Poſtquam Philoſophus diſtinxit enunciationes, in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur ſolum ex parte ſubiecti, hic accedit ad diſtinguendum illas enunciationes, in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur ex parte ſubiecti, & ex parte prędicati. Et circa hoc duo facit. Primo diſtinguit hmõi enũciationes, Secundo manifeſtat quędã quę circa eas dubia eſſe poſſent, ibi {Quoniam vero contraria eſt.} Circa primum duo facit. Primo ait de enunciationibus, in quibus nomen prædicatur cum hoc verbo eſt, Secundo de enunciationibus in quibus alia verba ponuntur, ibi {In his vero in quibus.} Diſtinguit autem hmõi enunciationes ſicut primas ſecundum triplicem differentiam ex parte ſubiecti conſideratam. Primo nãq; agit de enunciationibus, in quibus ſubiicitur nomẽ finitum nõ vniuerſaliter ſumptum, Secundo de illis, in quibus ſubiicitur nomen finitum vniuerſaliter ſumptum, ibi {Similiter autem ſe habet,} Tertio de illis, in quibus ſubiicitur nomen infinitum, ibi {Aliæ autem habent ad id quod eſt non homo.} Circa primum tria facit. Primo proponit diuerſitatem oppoſitionis talium enunciationum, Secundo concludit earum numerum, & ponit earũ habitudinem, ibi {Quare quatuor.} Secundo exemplificat, ibi {Intelligimus vero,} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intẽdit, Secundo exponit, quoddam quod dixerat, ibi {Dico autem.} Circa primũ duo oportet intelligere. Primo quidẽ quid eſt hoc quod dicit, eſt tertium adiacẽs prædicatur. Ad cuius euidentiã conſiderandũ eſt ꝙ quandoq; in enunciatione prædicatur eſt, ſm ſe. vt cũ dicitur Sortes eſt, per quod nihil aliud intendimus ſignificare, quam ꝙ Sortes ſit in rerum natura. Qñq; vero nõ prędicatur per ſe quaſi principale prædicatũ, ſed quaſi coniunctum principali prædicato ad cõnectẽdum ipſum ſubiecto. ſicut cum dicit Sortes eſt albus, non eſt intentio loquentis vt aſſerat Sortem eſſe in rerum natura, ſed vt attribuat ei albedinẽ mediante hoc verbo eſt. & ideo in talibus, eſt, prædicatur vt adiacẽs principali prędicato. Et nõ dicitur eſſe tertium, quia ſit tertium prædicatum, ſed quia eſt tertia dictio poſita in enunciatione, quæ ſimul cum nõie prędicato facit vnũ prædicatum. Vt ſic enunciatio diuidatur in duas partes & non in tres. Secundo cõſiderandũ eſt quid eſt hoc quod dicit, ꝙ quãdo eſt eo mõ quo dictum eſt, tertium adiacens prædicatur, dupliciter dicũtur oppoſitiones. Circa quod conſiderãdũ eſt, ꝙ in pręmiſsis enunciationibus, in quibus nomen ponebatur ſolum ex parte ſubiecti, ſm quodlibet ſubiectũ erat vna oppoſitio, puta ſubiectum erat nomen finitum nõ vniuerſaliter ſumptum erat ſola vna oppoſitio, ſ. eſt homo non eſt homo, Sed, qñ eſt tertium adiacẽs prędicatur. oportet eſſe duas oppoſitiones eodem ſubiecto exiſtẽte ſm differentiam nõis prædicati, quod põt eſſe finitũ vel infinitum, ſicut hæc eſt vna oppoſitio, hõ eſt iuſtus, hõ non eſt iuſtus, alia vero oppoſitio eſt, hõ eſt nõ iuſtus, hõ non eſt non iuſtus. Non. n. negatio fit niſi per oppoſitionem negatiuæ particulæ ad hoc verbum eſt, quod eſt nota prædicationis. Deinde cum dicit.

Notãdum. primũ tertiũ adiacẽs prædicari.

Ver. eſt nomine prædicato. Notandum Secundum.

Negationẽ fieri.

ARGY. *Vbi ipſum eſt tertium dico componi nomen, aut verbum in affirmatione.*

ANTI. *Dico autem vt eſt iuſtus homo, eſt, tertium adiacere nomen vel verbum in affirmatione.*

Exponit quod dixerat, eſt tertium adiacens, & dicit ꝙ cum dicitur homo eſt iuſtus, hoc verbum eſt, adiacet ſcilicet prædicato tanquam tertium nomen vel verbũ in affirmatione. Poteſt. n. ipſum eſt dici nomen, prout quælibet dictio nomen dicitur, & ſic eſt tertiũ nomen ideſt tertia dictio. Sed, quia ſecundum cõmunem vſum loquendi dictio ſignificans tempus magis dicitur verbum quam nomen, propter hoc addit vel verbum, quaſi dicat ad hoc ꝙ ſit tertium, non refert vtrum dicatur nomen vel verbum. Deinde cum dicit.

Ly eſt, dic nomen.

ARGY. *Quare quatuor ob idipſum erunt hæc, quorum duo quidem ſic ſe habebunt ad affirmationem negationem ſimilitudine rationis & ipſa priuationes.*

ANTI. *Quare quatuor erunt iſta, quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem ſeſe habent ſecundum conſequentiam, vt priuationes, duæ vero minime.*

Cõcludit numerum enũciationum. Et primo ponit cõcluſionem numeri. Secundo, ponit earũ habitudinẽ, ibi {Quarũ duæ quidem.} Tertio rõnem numeri exemplificat, ibi {Dico autem qñ eſt.} Dico ergo primo, ꝙ quia duæ ſunt oppoſitiones, qñ eſt tertiũ adiacens prædicatur, cum omnis oppoſitio ſit inter duas enunciationes, conſequens eſt ꝙ ſint quatuor enũciationes, illę in quibus eſt, tertium adiacens prædicatur, ſubiecto finito non vniuerſaliter ſumpto. Deinde cum dicit, {Quarum duæ

duæ quidem.} Oſtendit habitudinẽ prædictarum enunciationũ adinuicem, & dicit, ꝙ quæ dictarũ enũciationum ſe hñt ad affirmationẽ, & negationẽ ſm cõſequentiam, ſiue ſm correlationẽ, aut analogiam, vt in græco habetur, ſicut priuationes, aliæ vero duæ minime. Qđ quia breuiter & obſcure dictũ eſt, diuerſimode à diuerſis expoſitum eſt. Ad cuius euidentiam conſiderandũ eſt, ꝙ tripliciter nomen põt prædicari in hmói enunciationibus.

Tripliciter nomẽ prædicari. Primus.

Qñq; enim prædicatur nomen finitum, ſm ꝙ aſſumuntur duæ enunciationes, vna affirmatiua, & altera negatiua, ſ. hõ eſt iuſtus, & hõ non eſt iuſtus, quæ dicuntur ſimplices.

Secundus.

Qñq; vero prædicaẽ nomen infinitũ ſm ꝙ etiam aſſumuntur duæ aliæ. ſ. homo eſt non iuſtus, hõ non eſt nõ iuſtus, quæ dicuntur infinitæ.

Tertius.

Quãdoq; vero prædicatur nomen priuatiuum, ſm ꝙ etiam ſumuntur duæ aliæ, ſ. hõ eſt iniuſtus, homo nõ eſt iniuſtus, quæ dicũtur priuatiuæ.

Expõ. tex.

Quidam ergo ſic expoſuerunt, ꝙ duæ enũciationes earũ, quas præmiſerat, ſ. illę, quæ ſunt de infinito prædicato, ſe habẽt ad affirmationem & negationem, quæ ſunt de prædicato finito ſm conſequentiam vel analogiã, ſicut priuationes, i. ſicut illæ, quæ ſunt de prædicato priuatiuo. Illæ enim duæ, quæ ſunt de prædicato infinito ſe habent ſm cõſequẽtiam ad illas, quæ ſunt de finito prædicato ſm tranſpoſitionem quandam, ſ. affirmatio ad negationem, & negatio ad affirmationem. Nam hõ eſt non iuſtus, quæ eſt affirmatio de infinito prædicato, reſpondet ſm cõſequentiam negatiuæ dé prædicato finito, huic. ſ. homo non eſt iuſtus. Negatiua vero de infinito prædicato. ſ. homo nõ eſt nõ iuſtus, affirmatiuę de finito ꝑdicato, huic. ſ. homo eſt iuſtus. Propter quod Theophraſtus vocabat eas, quæ ſunt de infinito prædicato tranſpoſitas.

Theophra.

Et ſimiliter etiam affirmatiua de priuatiuo prædicato reſpondet ſm conſequentiam negatiuæ de finito Prædicato, ſ. hæc homo eſt iniuſtus, ei quæ eſt, homo non eſt iuſtus. Negatiuæ vero priuatiuæ, ſ. homo nõ eſt iniuſtus, ei quæ eſt, homo eſt iuſtus. Diſponaẽ ergo figura. Et in prima quidem linea ponãtur illæ, quæ ſunt de finito prædicato, ſ. homo eſt iuſtus, homo nõ eſt iuſtus. In ſecunda autem linea, negatiua de infinito prædicato ſub affirmatiua de finitó & affirmatiua ſub negatiua, vt patet in ſubſcripta figura.

Homo eſt iuſtus.	Homo non eſt iuſtus.
Homo non eſt non iuſtus.	Homo eſt non iuſtus.

Sic ergo duæ, ſ. quæ ſunt de infinito prędicato ſe habent ad affirmationem & negationem de finito prædicato, ſicut priuatiões, i. ſicut illæ quæ ſunt de priuatiuo prædicato. Sed duæ aliæ, quæ ſunt. ſ. de infinito ſubiecto. ſ. non homo eſt iuſtus, nõ homo non eſt iuſtus, manifeſtum eſt, ꝙ non habent ſimilem conſequentiã. Et hoc mõ expoſuit Hormelius hoc quod dicitur, duæ vero minime, referẽs hoc ad illas quæ ſunt de infinito ſubiecto.

Hormelius

Impugna. Horme,

Sed hoc manifeſte eſt contra literam. Nam, cũ præmiſiſſet quatuor enũciationes, duas. ſ. de finito, prędicato, & duas de infinito, ſubiungit quaſi illas ſubdiuidens, quarum duæ quidem &c. {Duæ vero minime.} Vbi datur intelligi ꝙ vtraq; duæ intelligantur in præmiſsis. Illæ autẽ quæ ſunt de infinito ſubiecto nõ includuntur in pręmiſsis, ſed de his poſtea diceẽ. Vnde manifeſtũ eſt ꝙ de eis nunc nõ loquitur. Et ideo vt Amonius dicit, alij aliter expoſuerunt, dicentes, ꝙ prædictarũ quatuor ꝓpoſitionũ duæ, ſ. quæ ſunt de infinito prędicato, ſic ſe habent ad affirmationem, & negationem, ideſt ad ipſam ſpeciem affirmationis & negationis, vt priuationes, ideſt priuatiuæ affirmationes ſeu negationes.

Amonius.

Hæc. n. affirmatio, homo eſt nõ iuſtus, nõ eſt ſimpliciter affirmatio, ſed ſecundũ quid, quaſi ſm priuationẽ affirmatio, ſicut hõ mortuus non eſt hõ ſimpliciter, ſed ſecundũ priuationẽ. & idẽ dicendũ eſt de affirmatiua, & de negatiua, quæ ſunt de finito prædicato ꝙ non ſe habent ad ſpeciem affirmationis & negationis ſecundũ priuationem, ſed ſimpliciter. Hæc. n. homo eſt iuſtus eſt ſimpliciter affirmatiua & hęc, hõ nõ eſt iuſtus eſt ſimpliciter negatiua. Sed nec hic ſenſus conuenit verbis Ariſ. Dixit enim infra {Hæc igitur quemadmodum in reſolutoriis dictũ eſt, ſic ſunt diſpoſita.} Vbi nihil inuenitur ad hũc ſenſum pertinens.

Impugna. Amon.

In iſta lec. Cap 4.

Et ideo Amonius ex his, quæ in fine primi Priorum dicũtur de propoſitionibus, quæ ſunt de finito vel infinito vel priuatiuo prædicato, aliũ ſenſum accipit.

Expoſitio. Amon.

Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, ꝙ ſicut ipſe dicit, enunciatio aliqua virtute ſe habet ad illud, de quo totum id quod in enunciatione ſignificatur vere prædicari poteſt, ſicut hæc enunciatio, homo eſt iuſtus, ſe habet ad omnia illa, de quorum quolibet vere poteſt dici ꝙ eſt homo iuſtus, & ſimiliter hæc enunciatio, homo non eſt iuſtus ſe habet ad omnia illa, de quorum quolibet vere dici poteſt ꝙ non eſt homo iuſtus.

Notandum Enuncia. ad quæ.

Secundum ergo hũc modum loquendi manifeſtum eſt quòd ſimplex negatiua in plus eſt quam affirmatiua infinita, quæ ei correſpondet.

Siplex. negati. i pluſquã affirm. infini.

Nam, ꝙ ſit homo non iuſtus vere poteſt dici ꝙ de quolibet homine qui non habet habitum iuſtitię, ſed ꝙ non ſit homo iuſtus poteſt dici nõ ſolum de homine non habente habitum iuſtitiæ, ſed etiam de eo qui penitus non eſt homo hæc enim eſt vera, lignum non eſt homo iuſtus. Tamen hæc eſt falſa, lignum eſt homo non iuſtus, & ita negatiua ſimplex eſt in pluſquam affirmatiua infinita, ſicut etiam animal eſt in plus quã homo, quia de pluribus verificatur. Simili etiã ratione negatiua ſimplex eſt in plus ꝙ̃ affirmatiua priuatiua, quia de eo quod non eſt homo, nõ poteſt dici ꝙ ſit homo iniuſtus.

In pluſquã affir. priua.

Affir. in plus ꝙ̃ affir. ꝓua.

Sed affirmatiua infinita eſt in plus quã affirmatiua priuatiua, põt enim dici de puero, & de quocunq; homine nondum habent habitum virtutis aut vitij, ꝙ ſit homo non iuſtus, non tamen de aliquo eorum vere dici poteſt ꝙ ſit homo iniuſtus. Affirmatiua vero ſimplex in minus eſt quã negatiua infinita, quia ꝙ nõ ſit homo non iuſtus poteſt dici non ſolum de homine iuſto, ſed etiam de eo quod penitus non eſt homo.

Affir. ſim. in minus quã neg. infi.

Similiter etiam negatiua priuatiua in plus eſt quam negatiua infinita.

Neg. pri. in plus quam nega. infin.

Nam ꝙ non ſit homo iniuſtus poteſt dici non ſolum de homine habẽte habitum iuſtitiæ, ſed de eo quod penitus non eſt homo, de quorum quolibet põt dici ꝙ non ſit homo non iuſtus, ſed vlterius poteſt dici de oibus hoibus, qui nec hñt habitũ iuſtitiæ, neq; bebent habitum iniuſtitiæ. His igitur viſis facile eſt exponere præſentem literam hoc modo. Quarum. ſ. quatuor enunciationum prædictarum duæ quidem ſcilicet infinitæ ſe habebunt ad affirmationem & negationem, ideſt ad duas ſimplices, quarum vna eſt affirmatiua, & altera negatiua ſm conſequentiam, i. in modo cõſequẽdi ad eas, vt priuationes, ideſt ſicut duæ priuatiuæ, quia ſcilicet ſicut ad ſimplicem affirmatiuam ſequitur negatiua infinita, & nõ cõuertitur, eo ꝙ negatiua infinita eſt in plus, ita etiam ad ſimplicem affirmatiuam ſequiẽ negatiua priuatiua, quæ eſt in plus & nõ conuertitur,

Expõ. tex. Secundum Amon.

Sed,ſicut ſimplex negatiua ſequitur ad infinitam affirmatiuam ,quæ eſt in minus,& nõ cõuertitur,ita etiam negatiua ſimplex ſequitur ad priuatiuam affirmatiuã, quæ eſt in minus,& nõ cõuertitur,ex quo patet ꝙ eadẽ eſt habitudo in conſequẽdo infinitarum ad ſimplices, quæ eſt etiã priuatiuarũ. Sequitur {Duæ autem}.ſ.ſimplices, quæ relinquuntur remotis duabus,ſ. infinitis à quatuor præmiſsis {minime}.i.nõ ita ſe habent ad infinitas in cõſequendo, ſicut priuatiuæ ſe habẽt ad eas,'qa videlicet ex vna parte ſimplex affirmatiua eſt in minus quã negatiua infinita ſed negatiua priuatiua eſt in plus quam negatiua infinita, ex alia vero parte negatiua ſimplex eſt in plus quam affirmatiua infinita ſed affirmatiua priua.eſt in minus quam infinita, ſed affirmatiua. Sic ergo patet quòd ſimplices non ita ſe habent ad infinitas in conſequendo,ſicut priuatiuæ, ſed habẽt ad infinitas. Quamuis autem ſm hoc litera Philoſophi ſubtiliter exponatur, tamen videtur eſſe aliquantulum expoſitio extorta. Nam litera,Philoſophi videtur ſonare diuerſas habitudines non eſſe attendendas reſpectu diuerſorum,ſicut in prædicta expoſitione primo accipitur ſimilitudo habitudinis ad ſimplices, & poſtea ſimilitudo habitudinis reſpectu infinitarum.Et ideo ſimplicior & magis conueniens literæ Ariſt. eſt expoſitio Porphyrij quam Boethus ponit, ſm quã expoſitionẽ attenditur ſimilitudo & diſsimilitudo ſm conſequentiã affirmatiuarũ ad negatiuas. Vnde dicit. Quarum.ſ. quatuor præmiſſarũ,duæ quidem,ſ.affirmatiuę,quarũ vna eſt ſimplex & alia infinita, ſe habebunt ſm conſequẽtiã ad affirmationẽ & negationẽ, vt,ſ.ad vnã affirmatiuã ſequatur alterius negatiua. Nã ad affirmatiuã ſimplicem ſequitur negatiua infinita,& ad affirmatiuã infinitam, ſequitur negatiua ſimplex. Duæ vero.ſ.negatiuæ,minime.i.nõ ita ſe habent ad affirmatiuas,vt.ſ. ex negatiuis ſequantur affirmatiuæ, ſicut ex affirmatiuis ſequebãtur negatiua, & quantũ ad vtrũq; ſimiliter ſe habent priuatiuæ ſicut infinitæ. Deinde cum dicit.

Contra. Amon. | Porphy. Boethus.

ARGY. *Nam ipſum eſt, aut iuſto addetur, aut non iuſto, quare & negatio ſimiliter eiuſdem addetur, quatuor igitur erunt.*

ANTI. *Dico autem quoniam eſt, aut iuſto adiacebit, aut non iuſto, quare etiam negationes quatuor enim ſunt.*

Manifeſtat quoddã quod ſupra dixerat, ſ.ꝙ ſint quatuor prædictæ enunciationes. Loquimur enim nũc de enunciationibus,in quibus hoc verbum eſt ſolum prędicatur ſm ꝙ eſt adiacens alicui nomini finito vel infinito,puta ſecundũ,ꝙ adiacet iuſto, vt cum dicitur homo eſt iuſtus,vel ſecundũ ꝙ adiacet non iuſto,vt cum dicitur,homo eſt nõ iuſtus. Et quia in neutra harũ negatio apponitur ad verbum, cõſequens eſt ꝙ vtraq; ſit affirmatiua, Omni aũt affirmationi opponiť negatio, vt ſupra in primo oſtenſum eſt.relinquiť ergo, ꝙ prædictis duabus enunciationibus affirmatiuis reſpõdent duę aliæ negatiuæ. Et ſic conſequẽs eſt ꝙ ſint quatuor ſimplices enunciationes. Deinde cum dicit.

Lec.9

ARGY. *Intelligimus aũt id quod diciť ex hiſce quæ hic ſubſcribũtur homo iuſtus eſt, huius negatio eſt, homo nõ iuſtus eſt, hõ non iuſtus eſt, huius negatio eſt, homo non iuſtus non eſt, hic enim ipſum eſt,& item non eſt iuſto,& non iuſto adiungiť.Hæc igiť ſic ordine poſita ſunt, vt ĩ Reſolutiuis dictũ ẽ.*

ANTI. *Intelligimus vero quod dicitur ex his q̃ ſubſcripta ſunt, eſt iuſtus homo,huius negatio eſt,non eſt iuſtus homo, eſt nõ iuſtus homo,huius negatio eſt, non eſt non iuſtus homo.eſt.n. hoc loco, & non eſt, iuſto & non iuſto adiacet. Hæc igitur quẽmadmodum in Reſolutoriis dictum eſt,ſic ſunt diſpoſita.*

Hõ eſt iuſtus	augulares contrapoſitæ	Homo non eſt iuſtus
angulares ſub- inuicem poſitæ		angulares ſub- inuicem poſitæ
Hõ nõ eſt nõ iuſtus	Angulares contrapoſitæ	Homo eſt non iuſtus

Manifeſtat qđ ſupra dictũ eſt per quandã figuralem deſcriptionẽ. Dicit.n. ꝙ id qđ in ſupradictis dictũ eſt, intelligi põt ex ſequẽti ſubſcriptione.Sit.n.quædã quadrata figura,in cuius vno angulo deſcribať hęc enũciatio,homo eſt iuſtus et ex oppoſito deſcribať ei negatio quæ eſt homo nõ eſt iuſtus, ſub quibus ſcribãtur duæ aliæ infinitæ.ſ.hõ eſt nõ iuſtus,hõ nõ eſt non iuſtus, in qua deſcriptione apparet,ꝙ hoc verbũ eſt,affirmatiuũ vel negatiuũ adiacet iuſto,& nõ iuſto.Et ſm hoc diuerſificanť quatuor enũciationes. Vltimo aũt cõcludit ꝙ ꝑdictæ enunciationes diſponunť ſm ordinẽ conſequẽtiæ prout dictũ eſt in reſolutoriis,i.in.1.Priorũ, Alia litera habet.Dico aũt,qm̃ eſt,aut homini, aut non homini adiacebit,& in figura, eſt hic loco homini & non homini adiacebit iuſto & nõ iuſto.Quod quidẽ nõ eſt intelligendũ,vt hõ,& nõ hõ accipiť ex parte ſubiecti nõ .n.nũc agitur de enũciationibꝰ quæ ſunt de infinito ſubiecto.Vnde oportet ꝙ hõ & nõ hõ accipianť ex parte ꝑdicati.Sed,qa Philoſophus explicat de enũciatione in quibus ex parte prædicati poniť iuſtũ & nõ iuſtũ,viſum eſt Alexan. ꝙ ꝑdicta litera ſit corrupta. Quibuſdã aliis videtur ꝙ poſsit ſuſtineri,& ꝙ ſignanter Ariſtotel. nomina in exemplis variauerit, vt oſtenderet ꝙ non differt in quibuſdam nominibus ponantur exempla.

Cap.vlt. | Alexand.

Commentariorum.D.Th.Aquinatis, quæ ob eius mortem incompleta manſerant, finis.

THOMAE DE VIO CARDINALIS.

Tituli S.Sixti commentaria in reliquum Libri Secundi Peri Hermenias.

Ad Lectorem.

Humano capiti ceruicem nitor equinam
Addere, da veniam, ſi noua monſtra iuuant.

LECTIO IIII.

Enunciationes, in quibus nomen finitum vniuerſaliter ſumptum ſubiicitur, præcedentibus de nomine infinite ſimiles vel diſsimiles eſſe ex earum multiplicitate, cõcludit, hinc naturam & numerum propoſitionum oſtendit, quæ de tertio ſunt adiacente, demum adiectiuarum enunciationum conditiones manifeſtat.

ARGY. *Simili modo ſeſe habebit oppoſitio, & ſi nominis vniuerſaliter ſit affirmatio, veluti omnis homo iuſtus eſt, huius negatio eſt, nõ omnis homo iuſtus eſt, omnis homo non iuſtus eſt, huius etiam negatio eſt, non omnis homo nõ iuſtus eſt.*

ANTI. *SIMILITER autem ſe habent, & ſi vniuerſalis nominis ſit affirmatio, vt oĩs eſt homo iuſtus, negatio, nõ omnis eſt homo iuſtus, omnis eſt homo non iuſtus, non omnis eſt homo non iuſtus.*

Poſtquam Philoſophus diſtinxit enunciationes in quibus ſubiicitur nomen infinitum non vniuerſaliter

terſumptum, hic intendit diſtinguere enunciationes in quibus ſubiicitur nomen finitum vniuerſaliter ſumptum. Et circa hoc tria facit. Primo ponit ſimilitudinem iſtarum enunciationum ad infinitas ſupra poſitas. Secundo oſtendit diſsimilitudinem earundem, ibi {Sed non ſimiliter.} Tertio concludit numerum oppoſitionum inter dictas enunciationes, ibi {Hæ duę igitur.} Dicit ergo primo, quòd ſimiles ſunt enunciationes, in quibus eſt nominis vniuerſaliter ſumpti affirmatio. Quo ad primum notandum eſt, in enunciationibus indefinitis ſupra poſitis erant due oppoſitiones & quatuor enunciationes, & affirmatiuæ inferebant negatiuas, & non inferebantur ab eis, vt patet tam in expoſitione Amonij, quam Porphyrij. Ita in enunciationibus in quibus ſubiicitur nomen finitum vniuerſaliter ſumptum inueniuntur duæ oppoſitiones, & quatuor enunciationes, & affirmatiuæ inferunt negatiuas, & non è contra. Vnde ſimiliter ſe habent enunciationes ſupradictæ, ſi nominis in ſubiecto ſumpti fiat affirmatio vniuerſaliter. Fient enim tunc quatuor enunciationes, duæ de prædicato finito, ſcilicet omnis homo eſt iuſtus, & eius negatio, quæ eſt, non omnis homo eſt iuſtus, & duæ de prædicato infinito ſcilicet omnis homo eſt non iuſtus, et eius negatio quæ eſt non omnis homo eſt non iuſtus. Et, quia quælibet affirmatio cum ſua negatione vnam integrat oppoſitionem, duæ efficiuntur oppoſitiones, ſicut & de indefinitis dictum eſt. Nec obſtat quòd de enunciationibus vniuerſalibus loquens particulares inſeruit, quoniam ſicut ſupra de indefinitis, & ſuis negationibus ſermonem fecit, ita nunc de affirmationibus vniuerſalibus ſermonem faciens de earum negationibus eſt coactus loqui. Negatio ſiquidem vniuerſalis affirmatiue non eſt vniuerſalis negatiua, ſed particularis negatiua, vt in primo libro habitum eſt. Quod autem ſimilis ſit conſequentia in iſtis & ſupradictis indefinitis patet exemplariter & ne multa loquendo res clara prolixitate obtenebretur, formetur primo figura de indefinitis, quæ ſupra poſita eſt in expoſitione Porphyrij, ſcilicet ex vna parte ponatur affirmatiua finita, & ſub ea negatiua infinita, & ſub iſta nega. priua. Ex altera parte, primo negatiua finita & ſub ea affirmatiua infinita, & ſub ea affirm. priua. Deinde ſub illa figura formetur alia figura ſimilis illi vniuerſaliter, ſcilicet ex vna parte vniuerſalis affirmatiua de prædicato finito, & ſub ea particularis negatiua de prædicato infinito, & ad complementum ſimilitudinis ſub iſta particularis negatiua de prædicato priuatiuo. Ex altera vero parte ponatur primo particularis negatiua de prędicato finito, & ſub ea vniuerſalis affirmatiua de prędicato finito. Et ſub iſta vniuerſalis affirmatiua de prædicato priua. hoc modo.

Figura indefinitarum.

omo eſt iuſtus.	Homo non eſt iuſtus
omo non eſt nõ iuſtus.	Homo eſt non iuſtus
omo non eſt ininſtus	Homo eſt iniuſtus.

Figura vniuerſalium

nnis homo eſt iuſtus	Non omnis hõ eſt iuſtua
on oĩs hõ eſt nõ iuſtus.	Omnis hõ eſt non iuſtus
on oĩs hõ eſt iniuſtus	Omnis homo eſt iniuſtus.

Quibus ita diſpoſitis, exerceatur conſequentia ſem in iſta proxima figura, ſicut ſupra in indefinitis exercita eſt, ſiue ſequendo expoſitionem Amonij vt infinitæ ſe habeant ad finitas, ſicut priuatiuæ ſe habent ad ipſas finitas, finitæ aũt non ſe habeant ad infinitas medias, ſicut priuatiuæ ſe habent ad ipſas infinitas, ſiue ſectando expoſitionem Porphyrij, vt affirmatiuæ inſerant negatiuas, & non econtra. Vtriſq;.n. expoſitioni ſupra ſubſcriptæ deſeruiunt figuræ vt patet diligenter indaganti. Similiter ergo ſe habent enunciationes iſtę vniuerſales ad indefinitas in tribus, ſ. in numero propoſitionum, & numero oppoſitionum, & modo conſequentiæ. Deinde cum dicit.

Amonius.

Porphy. Vſes ad infini. qũo.

Attamen non fit vt ſimiliter hęc quę per diametrũ collocantur, ſimul ſint veræ, ſed fit nonnunquam. A R C Y.

Sed non ſimiliter angulares contingit veras eſſe, contingit autem aliquando. A N T I.

Ponit diſsimilitudinem inter iſtas vniuerſales et ſupra dictas indefinitas, in hoc q angulares non ſimiliter cõtingit veras eſſe. Quæ verba primo exponenda ſunt ſecundũ eam, quam credimus eſſe ad mentẽ Ariſt. expoſitionẽ, deinde ſm alios. Angulares enũciationes in vtraq; figura ſupraſcripta vocat eas, quæ ſunt diametraliter oppoſitæ, ſ. affirmatiuam finitam ex vno angulo, & affirmatiuam infinitam ſiue priuatiuã ex alio angulo. Et ſimiliter negatiuam finitam ex vno angulo, & negatiuam infinitam vel priuatiuam ex alio angulo. Enũciationes ergo in qualitate ſimiles angulares vocatæ, eo q angulariter ideſt diametraliter diſtant, diſsimilis veritatis ſunt apud indefinitas & vniuerſales. Angulares.n. indefinitę tam in diametro affirmationũ quã in diametro negationum poſſunt eſſe ſimul veræ, vt patet in ſupraſcripta figura indefinitarum. Et hoc intellige in materia contingenti. Angulares vero in figura vniuerſaliũ non ſic ſe habent, quoniã angulares ſecundum diametrũ affirmationũ impoſsibile eſt eſſe ſimul veras in quacũq; materia, angulares autẽ ſm diametrum negationum, quandoq; poſſunt, eſſe ſimul veræ, quando.ſ. ſunt in materia contingẽti, in materia enim neceſſaria & remota impoſsibile eſt eſſe ambas veras. Hæc eſt Boet. quam veram credimus expoſitio. Herme. autem Boet. referẽte aliter exponit. Licet enim ponat ſimilitudinẽ inter vniuerſales et indefinitas quo ad numerum enunciationum & oppoſitionũ, oppoſitiones tamẽ aliter accipi in vniuerſalibus, & aliter in ĩdefinitis. Oppoſitiones ſiquidem indefinitarum numerat ſicut & nos numerauimus, alteram. ſ. inter finitas affirmatiuam & nega. & alteram inter infinitas affir. & nega. quemadmodum nos fecimus. Vniuerſaliũ vero non ſic numerat oppoſitiones, ſed alterã ſumit inter vniuerſalem affirmatiuam finitam, & particularem negatiuam finitam, ſcilicet omnis homo eſt iuſtus, non omnis homo eſt iuſtus, & alteram inter eandem vniuerſalem affirmatiuam finitam & vniuerſalem affirmatiuã infinitam, ſ. omnis homo eſt iuſtus, omnis homo eſt non iuſtus. Inter has enim eſt contrarietas, inter illas vero contradictio. Diſsimilitudinem etiam vniuerſalium ad infinitas aliter ponit. non enim nobiſcũ fundat diſsimilitudinem inter angulares vniuerſaliũ & indefinitarum ſupra differentiam, quæ eſt inter angulares vniuerſaliũ affirmatiuas & nega. ſed ſupra differentiã, quæ eſt inter ipſas vniuerſaliũ angulares inter ſe ex vtraque parte. Format nãque talẽ figurã, in qua ex vna parte ſub vniuerſali affirmatiua finita, vniuerſalis affirmatiua infinita eſt, & ex alia parte ſua particulari negatiua finita, particularis negatiua infinita ponitur, ſicq; angulares

Peri expõ. tex. quæ ap pro. ab expoſitore.

Enũ. angul.

Indefi.

In figura vniuerſaliũ per diametrum.

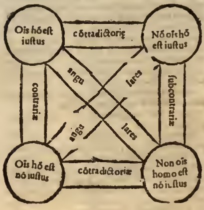
Boethus.

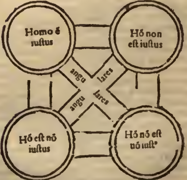
Hermen.

In quo conue.

In quo diſ.

ſint diſparis qualitatis, & ſimiliter indefinitarum figuram format hoc homo.

Quibus ita diſpoſitis ait in hoc ſtare diſsimilitudinẽ, ꝙ angulares indefinitarum mutuo ſe inuicẽ cõpellũt ad veritatis ſequelam, ita ꝙ vnius angularis veritas ſuæ angularis veritatem infert, vndecũq; incipias. Vniuerſalium vero angulares nõ ſe mutuo compellunt ad veritatem, ſed ex altera parte neceſsitas deficit illationi. Si.n.incipias ab aliquo vniuerſalium & ad ſuam angularem procedas, veritas vniuerſalis non ita poteſt eſſe ſimul cũ veritate angularis, ꝙ cõpellat eam ad veritatẽ, qa ſi vniuerſalis eſt vera, ſua vniuerſalis cõtraria erit falſa, non enim poſſunt eſſe ſimul veræ, & ſi iſta vniuerſalis contraria eſt falſa, ſua contradictoria particularis, quæ eſt angularis primę vniuerſalis aſſumptæ, erit neceſſario vera. Impoſsibile eſt enim cõtradictorias eſſe ſimul falſas. ſi autem incipias è conuerſo ab aliqua particularium & ad ſuam angularẽ procedas, veritas particularis ita poteſt ſtare cũ veritate ſuæ angularis, ꝙ tñ nõ neceſſario infert eius veritatem, quia licet ſequatur particularis eſt vera, ergo ſua vniuerſalis contradictoria eſt falſa, nõ tamẽ ſequitur vltra, iſta vniuerſalis cõtradictoria eſt falſa, ergo ſua vniuerſalis contraria, quæ eſt angularis particularis aſſumpti eſt vera, poſſunt.n.

contrariæ eſſe ſil̃ falſæ. Sed videt̃ expoſitio iſta deficere ab Ariſt. mente quo ad modum ſumẽdi oppoſitiones. Non enim intendit hic loqui de oppoſitione quæ eſt inter finitas & infinitas, ſed de ea quæ eſt inter finitas inter ſe, & infinitas inter ſe, ſi enim de vtroq; modo oppoſitionis exponere volumus, iam non duas, ſed tres oppoſitiones inueniemus. primam inter finitas, ſecundam inter infinitas, tertiam quã ipſe Hermenius dixit inter finitam & infinitam. Figura etiam quam formauit, conformis non eſt ei, quam Ariſtoteles in fine. Primi Priorum formauit, ad quam nos remiſit, cum dixit. Hæc igitur quemadmodum in Reſolutoriis dictum eſt, ſic ſunt diſpoſita. In Ariſtotelis nãque figura, angulares ſunt affirmatiuæ, affirmatiuis, & negatiuæ negatiuis. Deinde cum dicit.

Contra. Herme. Primo.

Secundo. Cap 32.

Hæ igitur duæ ſunt oppoſitę. A RGY.

Hæ igitur duæ oppoſitæ ſunt. ANTI.

Concludit numerum propoſitionum. Et poteſt dupliciter exponi, Primo vt ly hæ, demonſtret vniuerſales, & ſic eſt ſenſus, ꝙ hæ vniuerſales finita & Infinita habẽt duas oppoſitiones, qua ſupra declarauim⁹. Scđo poteſt exponi vt ly hæ, demonſtret enunciationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum ſiue vniuerſales, ſiue indefinitas, & tunc eſt ſenſus, ꝙ hę enũciationes ſupradictæ habẽt duas propoſitiones, alteram inter affirmationem finitam, & eius negationem, alterã inter affirmationem infinitã et eius negationem. Placet aũt mihi magis ſecunda expoſitio, quoniam breuitas, cui Ariſto. ſtudebat, replicationem non exigebat, ſed potius quia enunciationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum ſecundum diuerſas quantitates enumerauerat, ad duas oppoſitiones omnes reducere terminãdo earum tractatum voluit. Deinde cum dicit.

Aliæ vero duę ſunt rurſus, cum non homo tanquã ſubiectum quoddam accipitur. Non homo iuſtus eſt, non homo iuſtus nõ eſt. Non homo nõ iuſtus eſt, nõ hõ nõ iuſtus nõ eſt. ARGY.

Aliæ autem ad id quod eſt, non homo. quaſi ſubiectũ aliquod additum, vt, eſt iuſtus nõ homo, nõ eſt iuſtus nõ homo, eſt non iuſtus non homo, non eſt non iuſtus non homo. ANTI.

Intendit declarare diuerſitatem enunciationum de tertio adiacente, in quibus ſubiicitur nomen infinitum. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit & diſtinguit eas, ſecundo oſtẽdit ꝙ nõ dãtur plures ſupradictis, ibi{ Magis autem.} Tertio oſtendit habitudinem iſtarum ad alias, ibi {Hæ autem extra.} Ad euidentiam primi aduertendum eſt tres eſſe ſpecies enunciationũ de in eſſe, in quibus explicite ponitur hoc verbum eſt. Quædam ſunt, quæ ſubiecto ſiue finito ſiue infinito nihil habẽt additum vltra verbum, vt homo eſt, non homo eſt. Quædam vero ſunt quæ ſubiecto finito habent præter verbum aliquid additum, ſiue finitum, ſiue infinitũ, vt homo eſt iuſtus, homo eſt non iuſtus. Quædam autem ſunt, quæ ſubiecto infinito præter verbum, habent aliquid additum ſiue finitum ſiue infinitum, vt nõ homo eſt iuſtus, non homo eſt non iuſtus. Et quia de primis iam determinatum eſt, ideo de vltimis tractare volens, ait { Aliæ autem ſunt } quæ habent aliquid, ſcilicet prædicatum additum ſupra verbum eſt, ad id quod eſt non homo quaſi ad ſubiectum, id eſt ad ſubiectum, infinitum. Dixit autem quaſi, quia ſicut nomen infinitũ deficit a ratione nominis, ita deficit à ratione ſubiecti. Significatũ ſiquidem nominis infiniti non proprie ſubſternitur compoſitioni, cum prædicato quam importat, eſt, tertium adiacens. Enumerat quoque quatuor enunciationes

Tres ſpẽs enũc. de in eſſe in quibus eſt ponitur expli. Prima. Secunda. Tertia.

Not. infini. defi. a rõne ſubiecti, & not.

enunciationes & duas oppoſitiones in hoc ordine, ſicut & in ſuperioribus fecit. Diſtinguit etiam iſtas ex finitate vel infinitate prædicata. Vnde primo ponit oppoſitiones inter affirmatiuã & negatiuam habẽtes ſubiectum infinitum, & prædicatum finitum, dicens {vt non homo eſt iuſtus, non homo nõ eſt iuſtus.} Secundo ponit oppoſitionem alteram inter affirmaiuam & negatiuam, habentes ſubiectum infinitum & prædicatum infinitum, dicens {vt non homo eſt non iuſtus, nõ homo non eſt non iuſtus.} Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; plures his oppoſitiones non erunt.*

ANTI. *Magis autem plures his non ſunt oppoſitiones.*

Oſtẽdit ꝙ non dantur plures oppoſitiones enũciationum ſupradictis. Vbi notandum eſt ꝙ enunciationes de ineſſe in quibus explicite ponitur hoc verbum, ſiue ſecundum, ſiue tertium adiacens, de quibus loquimur, nõ poſſunt eſſe plures quam duodecim ſuprapoſitæ, & conſequenter oppoſitiones earum ſecundũ affirmationem & negationem non ſunt niſi ſex. Cum .n. in tres ordines diuiſæ ſint enunciationes, ſcilicet in illas de ſecundo adiacente, in illas de terrio ſubiecti finiti, & in illas de tertio ſubiecti infiniti, & in quodlibet ordine ſint quatuor enũciationes, fiunt omnes ennnciationes duodecim, & oppoſitiones ſex. Et quoniam ſubiectum earum in quolibet ordine poteſt quadruplicitet quantificari .ſ. vniuerſalitate, particularitate, & ſingularitate, & indefinitione, ideo iſtæ duodecim multiplicantur in quadragintaocto. Quater enim duodecim quadragintaocto faciunt. Nec poſsibile eſt plures his imaginari. Et licet Ariſtote. non niſi viginti harum expreſſerit, octo in primo ordine, octo in ſecundo, & quatuor in tertio attamen per eas, reliquas voluit intelligi. Sunt autem ſic enumerandæ & ordinandæ, ſecundum ſingulas ordines, vt affirmationi negatio prima ex oppoſito ſituetur, vt oppoſitionis intẽtum clarius videatur. Et ſic contra vniuerſalem affirmatiuam non eſt ordinanda vniuerſalis negatiua, ſed particularis negatiua, quæ eſt illius negatio, & èconuerſo cõtra patticularem affirmatiuam, non eſt ordinanda particularis negatiua, ſed vniuetſalis negatiua quæ eſt eius negatio. Ad clarius aũt intuendum numerũ, coordinãde ſunt, oẽs quæ ſunt ſimilis quantitatis ſimul in recta linea, diſtinctis tamẽ ordinibus tribus ſupradictis. Quod vt clarius elucefcat in hac ſubſcripta videatur figura.

	Sortes eſt.	Sortes non eſt.
Prim'	quidam homo eſt.	quidam homo non eſt.
ordo.	homo eſt.	homo non eſt.
	omnis homo eſt.	omnis homo non eſt.
	Sortes eſt iuſtus.	Sortes non eſt iuſtus.
Scd'us	quidam hõ eſt iuſtus.	quidã hõ non eſt iuſtus.
ordo.	homo eſt iuſtus.	hnmo non eſt iuſtus.
	omnis hõ eſt iuſtus.	omnis hõ non eſt iuſtus.
	Nõ ſortes eſt iuſtus.	Non ſortes nõ eſt iuſtus.
Terti'	quidã nõ hõ ẽ iuſtus.	quidã nõ hõ nõ eſt iuſt'
ordo.	non homo eſt iuſtus.	non homo nõ eſt iuſtus.
	omnis non hõ eſt iuſt'.	oĩs nõ hõ non eſt iuſtus.

Quòd autem plures his non ſint, ex eo patet, ꝙ non contingit pluribus modis variari ſubiectum, & prædicatum penes finitum & infinitum, nec pluribus modis variãtur finitum & infinitum ſubiectum. Nulla enim enũciatio de .2. adiacẽte poteſt variari penes prædicatum finitum vel infinitum, ſed tantum penes ſubiectũ quod ſufficienter factum apparet. Enunciationes autẽ de .3. adiacente quadrupliciter variari poſſunt, quia aut ſunt ſubiecti & prædicati finiti, aut vtriuſque infiniti, aut ſubiecti finiti & prædicati infiniti, aut ſubiecti infiniti & prædicati finiti. Quarum nullam premiſſam eſſe ſuperior docet figura. Deinde cum dicit. — De .3. adia. variato.

ARGY. *Hæ vero ſeorſum ab illis, ipſæ per ſeipſas erunt, cum hoc non homo tanquam nomina vtantur, vt patet.*

ANTI. *Hæ autem extra illas, ipſæ ſecundum ſe erunt, vt nomine vtentes eo, quod eſt non homo.*

Oſtendit habitudinem harum ſcilicet quas in .3. ordine numerauimus ad illas quæ in .2. ſitæ ſunt ordine, & dicit ꝙ iſtæ ſunt extra illas, quia nõ ſequuntur ad illas, nec èconuerſo. Et rationem aſsignans ſubdit vt nomine vtentes eo ꝙ eſt non homo, i. ideo iſtæ ſunt extra illas, quia iſte vtuntur nomine infinito loco nominis, dum omnes habent ſubiectum infinitum. Notanter autem dixit enunciationes ſubiecti infiniti vti vt nomine, infinito nomine, quia cum ſubiici in enũciatione proprium ſit nominis, prædicari autem commune nomini & verbo, omne ſubiectum enunciationis vt nomen ſubiicitur. Deinde cum dicit. — Subiici vel prædic. cui proprium.

ARGY. *Quibus autem non accomodatur eſt ipſum, vt cum hæc ponuntur, valet, ambulat, & iſtiuſmodi cætera, in iiſdem facit hoc pacto poſitum, ac ſi eſt ipſum adiungeretur, Vt valet omnis homo, non ualet omnis homo. Valet omnis non homo, non valet omnis non homo.*

ANTI. *In his vero, in quibus eſt, non conuenit, vt in eo quod eſt currere, vel ambulare, idem facit ſic poſitum, ac ſi eſt, adderetur. vt currit omnis homo, non currit omnis homo, currit omnis non homo, non currit omnis non homo.*

Determinat de enunciationibus in quibus ponũtur verba adiectiua. Et circa hoc tria facit. Primo diſtinguit eas. Secundo reſpondet cuidã tacitæ quæſtioni, ibi {Nõ .n. dicendũ eſt.} Tertio concludit earũ conditiones, ibi {Ergo & cætera eadem.} Ad euidentiam primi reſumendũ eſt, ꝙ inter enunciationes, in quibus ponit̃ eſt ſm̃ adiacens & eas, in quibus ponitur eſt, tertium adiacens talis eſt differẽtia ꝙ in illis, quæ ſunt de ſecũdo adiacente, ſimpliciter fiunt oppoſitiones, ſ. ex parte ſubiecti tantũ variari per finitum, & infinitũ, in his vero, quæ habent eſt tertium adiacens dupliciter fiunt oppoſitiones, — Differẽtia ĩ quibus ẽ ſecũdũ adiac. & eſt tertiũ adiac.

Non ſortes eſt.	Non ſortes non eſt.
quidam non homo eſt.	quidam non hõ non eſt.
non homo eſt.	non homo non eſt.
omnis non homo eſt.	omnis non homo non eſt.
Sortes eſt non iuſtus.	Sortes non eſt non iuſtus.
quidam hõ eſt non iuſtus.	quidam hõ nõ eſt nõ iuſtus.
homo eſt non iuſtus.	homo non eſt non iuſtus.
omnis hõ eſt non iuſtus.	omnis hõ non eſt nõ iuſtus.
Non ſortes eſt nõ iuſtus.	Nõ ſortes nõ eſt non iuſtus.
quidã nõ hõ eſt nõ iuſtus.	quidã non hõ nõ eſt iuſtus.
non homo eſt non iuſtus.	non hõ non eſt non iuſtus.
omnis nõ hõ eſt nõ iuſtus.	oĩs non hõ non eſt nõ iuſt'.

oppoſitiones, ſ. & ex parte prædicati, & ex parte ſubiecti, quia vtrunq; variari poteſt per finitũ & infinitum. Vnde vnũ ordinem tm̃ enunciationũ de ſecundo adiacẽte fecimus, habentẽ quatuor enunciationes diuerſimode

modequantificatas, & duas oppoſitiones Enũciationes autẽ de tertio adiacente oportuit partiri in duos ordines, quia ſunt in eis quatuor oppoſitiones, & octo enunciationes, vt ſupra dictũ eſt.

Enũc. ĩ quibus verbo. adiec. æqui. de. 3. adiac. quo ad ſig.

Conſiderandũ quoq; eſt, ꝙ enũciationes, in quibus ponũtur verba adiectiua quo ad ſignificatũ æquiualẽt enũciationibus de. 3. adiacente, reſoluto verbo adiectiuo in propriũ participiũ & eſt qđ ſemper fieri licet, qa in omni uerbo adiectiuo clauditur verbũ ſubſtantiuum. Vnde idẽ ſignificat iſta, omnis homo currit, quod iſta, omnis homo eſt currẽs. Propter quod Boethus vocat enunciationes cũ verbo adiectio de ſecundo adiacente ſecundum vocem, de. 3. autem ſecundũ poteſtatem, quia poteſt reſolui in tertium adiacens cui equiualet.

Quo ad numerum.

Quo ad numerum autem enunciationum, & oppoſitionum, enunciationes verbi adiectiui formaliter ſumptæ non æquiualent illis de. 3. adiacente, ſed æquiualent enunciationibus, in quibus ponitur eſt ſecundum adiacens, non poſſunt enim fieri oppoſitiones dupliciter in enũciationibus adiectiuis, ſ. ex parte ſubiecti, & prædicati, ſicut fiebant in ſubſtantiuis de tertio adiacente, quia verbum, quod prædicatur in adiectiuis infinitari nõ poteſt.

Verb. infinitari.

Sed oppoſitiones adiectiuarum fiunt ſimpliciter, ſ. ex parte ſubiecti tantum variati per infinitũ & finitum diuerſimode quãtificati, ſicut fieri dicimus ſupra in enunciationibus ſubſtantiuis de ſecundo adiacente eadẽ ducti ratione, qa præter verbum nulla eſt affirmatio vel negatio, ſicut præter nomen eſſe poteſt. Quia autem in pręſenti tractatum nõ de Significationibus, ſed de Numero enũciationũ, & oppoſitionum ſermo intenditur, ideo Ariſ. determinat diuerſificandas eſſe enunciationes adiectiuas ſecundum modum, quo diſtinctæ ſunt enunciationes, in quibus ponitur eſt ſecundum adiacens, & ait, ꝙ in his enunciationibus, in quibus non contingit poni hoc verbũ eſt, formaliter, ſed aliquod aliud, vt currit, vel ambulat, id eſt in enunciationibus adiectiuis, idẽ faciunt quo ad numerum oppoſitionum & enũciationum ſic poſita, ſ. nomen, & verbum, ac ſi eſt ſecundum adiacens ſubiecto nomini adderetur. Habent enim & iſtæ adiectiuæ, ſicut illæ, in quibus ponitur, eſt duas oppoſitiones tantum, alteram inter finitas, vt omnis homo currit, omnis homo non currit, alteram inter infinitas quo ad ſubiectum, vt omnis non homo currit, omnis non homo non currit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Non enim dicendum eſt non omnis homo, ſed negationis nota, ipſum videlicet non, addenda eſt huic termino homo. Omnis enim non ſignificat ipſum uniuerſale, ſed uniuerſalis prædicationis eſt nota.*

ANTI. *Non. n. dicendum eſt, non omnis homo, ſed non, negationem ad id quod eſt homo addendum eſt. Omnis enim nõ uniuerſale ſignificat, ſed quoniam uniuerſaliter.*

Quæſtio.

Reſpondet tacitæ quæſtioni. Et circa hoc facit duo. Primo ponit ſolutionem quæſtionis, Deinde probat eam, ibi {Manifeſtum eſt autem.} Eſt ergo quæſtio talis,

Cur. negatio infi &c.

cur negatio infinitans nunquam addita eſt ſupra ſigno vniuerſalis, aut particulari, vtputa cũ vellemus infinitare iſtam, omnis homo currit, cur non ſic infinitata eſt, non omnis homo currit, ſed ſic, omnis non homo currit.

Reſponſio.

Huic nãque quæſtioni reſpondet dicens, ꝙ quia nomen infinitabile debet ſignificare aliquid vniuerſale, vel ſingulare, omnis autem & ſimilia ſigna non ſignificant aliquid vniuerſale aut ſingulare, ſed quoniam vniuerſaliter, aut particulariter, ideo non eſt dicendum, non omnis homo, ſi infinitare volumus, licet debeat dici, ſi negare quantitatem enunciationis quęrimus, ſed negatio infinitans ad ly homo, quod ſignificat aliquid vniuerſale, addenda eſt, & dicẽdum, omnis non homo. Deinde cum dicit.

Negã. iſin. cui addẽda.

ARGY. *Quod quidem ex hiſce patet, homo valet, homo non valet, non homo valet, non homo non valet. Hæc enim ab illis ex eo differunt, quia non dicuntur vniuerſaliter. Quare omnis, vel nullus, nil aliud ſignificare videtur, quã affirmationem, aut negationem vniuerſaliter dici.*

ANTI. *Manifeſtum eſt autem ex eo quod eſt, currit homo, non currit hõ, currit non hõ, non currit non hõ, hæc. n. ab illis differunt, eo quòd uniuerſaliter non ſunt. Quare omnis uel nullus, nihil conſignificant aliud, niſi quòd uniuerſaliter de nomine, uel affirmationem, uel negationem.*

Rationem deducit.

Probat hoc ꝙ dictum eſt, ſ. ꝙ omnis & ſimilia non ſignificãt aliquod vniuerſale, ſed quoniam vniuerſaliter, tali, ratione. Illud, in quo differunt enunciationes præciſe differentes per habere, & nõ habere ly omnis, eſt nõ vniuerſale aliquod, ſed quoniam vniuerſaliter, ſed illud in quo differunt enunciationes præciſe differentes per habere & non habere ly omnis, eſt ſignificatũ per ly omnis, ergo ſignificatum per ly omnis eſt non aliquid vniuerſale, ſed quoniam vniuerſaliter. Minor huius rationi tacita in textu, ex ſe clara eſt. Id enim in quo cæteris paribus habentia à non habentibus aliquem terminum differũt, ſignificatũ eſt illius termini. Maior vero in litera exemplariter declaratur ſic, illæ enunciationes, homo currit, & omnis homo currit, præciſe differunt ex hoc, ꝙ in vna eſt ly omnis, & in altera non, tamen non ita differunt ex hoc, ꝙ vna ſit vniuerſalis, alia non vniuerſalis. Vtraque enim habet ſubiectum vniuerſale, ſcilicet ly homo, ſed differunt, quia in ea vbi ponitur ly omnis, nunciatur de ſubiecto vniuerſaliter, in altero autem non vniuerſaliter. Cum enim dico, homo currit, curſum attribuo homini vniuerſali, ſiue communi, ſed non pro tota humana vniuerſitate, cum autem dico, omnis homo currit, curſum ineſſe homini pro omnibus inferioribus ſignifico. Simili modo declarari poteſt, de trib9 aliis, quæ in textu adducuntur, ſcilicet homo non currit, reſpectu ſuæ vniuerſalis vniuerſaliter, omnis homo non currit, & ſic de aliis. Relinquitur ergo, quod omnis & nullus & ſimilia ſigna nullum vniuerſale ſignificant, ſed tantummodo ſignificant, quoniam vniuerſaliter de homine affirmãt vel negant.

Notandum Dubium.

Notato hic duo, primum eſt: ꝙ non dixit omnis & nullus ſignificat vniuerſaliter, ſed quoniam vniuerſaliter. Secundum eſt, quod addit de homine affirmant vel negant.

Signum diſtribuiti.

Primi ratio eſt, quia ſignum diſtributiuum non ſignificat modum ipſum vniuerſalitatis, aut particularitatis, abſolute, ſed applicatũ termino diſtributo, cum enim dico omnis homo, ly omnis, denotat vniuerſitatem applicari illi termino homo, ita ꝙ Ariſto. dicens, ꝙ omnis ſignificat, quoniam vniuerſaliter, per ly quoniam, inſinuauit applicationem vniuerſalitatis importatã in ly omnis, in actu exercito, ſicut & in. 1. Poſteriorum in diffinitione ſcire applicationem cauſæ notauit per illud verbum, quoniam, dicens {Scire eſt rem per cauſam cognoſcere, & quoniam illius eſt cauſa.}

Lectio. 4. & cõmen. 59. Rõ. 2. dubii Dĩa iter cathegore. & ſyncatheg.

Ratio autem ſecundi inſinuat differentiã inter terminos cathegorematicos & ſyncathegorematicos, illi ſi quidem ponunt ſignificata ſupra terminos abſolute, iſti aũt ponuntur ſignificata ſupra terminos in ordine ad prædicata. Cum enim dicitur, homo albus, ly albus denominat hominẽ in ſeipſo abſq; reſpectu ad aliqđ

ſibi

ſibi addendum,cum vero dicitur,omnis homo,ly omnis,& ſi hominem diſtribuat, non tamẽ diſtributio intellectum firmat,niſi in ordine ad aliquod prædicatum intelligatur. Cuius ſignum eſt,quia, cum dicimus, omnis homo currit, non intendimus diſtribuere hominẽ pro tota vniuerſitate abſolute, ſed in ordine ad curſum,cum autem dicimus,albus homo currit, determinauimus hominem ſeipſo eſſe album & non in ordine ad curſum. Quia ergo omnis & nullus, ſicut & alia ſyncathegoremata, nil aliud in enunciatione faciunt, niſi quia determinans ſubiectum in ordine prædicatum, & hoc ſine affirmatione & negatione fieri nequit, ideo dixit,ꝙ oĩl aliud ſignificant,niſi quoniam vniuerſaliter de nomine,id eſt de ſubiecto affirmãt vel negant,id eſt affirmationem vel negationem fieri determinãr, ac per hoc à cathegorematicis ea ſeparauit. Poteſt etiã referri hoc quod dixit affirmant vel negant ad ipſa ſigna,ſ. omnis & nullus,quorum alterum poſitiue diſtribuit, alterum remouendo. Deinde cum dicit.

Iterata expo. vltima.

Ly affirmant vel neg. referri ad ſigna.

ARGV. *Cætera igitur eadem ſunt addenda.*

ANTI. *Ergo & cætera eadem oportet opponi.*

Cõcludit adiectiuarum enunciationũ conditiones. Dixerat enim ꝙ adiectiuæ enunciationes idẽ faciunt quo ad oppoſitionũ numerũ,quod ſubſtãtiæ de.2.adiacente,& hoc declarauerat,oppoſitionum numero exẽplariter ſubiũcto. Et quia ad hanc conuenientiã ſequitur conuenientia quo ad finitationem prædicatorum, & quo ad diuerſam ſubiectorum quantitatem, & earũ multiplicationem ex ductu quaternarij in ſeipſum, & ſi qua ſunt huiuſmodi enumerata, ideo concludit,ergo & cætera,quæ in illis ſeruanda erant,eadem,id eſt ſimilis illis apponenda ſunt.

LECTIO. IIII.

Nonnullæ,circa ea quæ dicta ſunt,dubitationes mouentur ac ſoluuntur.

ARGV. *Cum autem huic affirmationi,omne animal iuſtum eſt,ea negatio ſit contraria,quæ ſignificant nullum animal eſſe iuſtum,patet has quidem nũquàm eſſe ſimul veras, oppoſitas autem his veras ſimul nõnũquam eſſe, vt non omne animal eſt iuſtum aliquod animal iuſtum.*

ANTI. *Quoniam uero contraria eſt negatio ei, quæ eſt omne eſt animal iuſtum,illa, quæ ſignificant, quoniam nullum eſt animal iuſtum,hæ quidẽ manifeſtum eſt quoniam nũquam erũt,neq; veræ in eodem ipſo. His vero oppoſitæ erunt aliquando, ut non omne animal iuſtum eſt, aliquod animal,iuſtum eſt.*

Poſtquam determinatum eſt de diuerſitate enunciationum, hic intendit remouere quædam dubia circa prædicta. Et circa hoc facit ſex ſm numerum dubiorũ, quæ ſuis patebunt locis. Quia ergo ſupra dixerat, ꝙ in vniuerſalibus non ſimiliter contingit angulares eſſe ſimul veras,quia affirmatiuæ angulares non poſſunt eſſe ſimul veræ,negatiuæ autem ſic, poterat quiſpiam dubitare,quæ eſt cauſa huius diuerſitas? Ideo nũc illius dicti cauſam intẽdit aſsignare talem, quia.ſ.angulares affirmatiuæ ſunt contrariæ inter ſe, cõtrarias aũt in nulla materia contingit eſſe ſimul veras. Angulares autem negatiuæ ſunt ſubcontrariæ illis oppoſitæ, ſubcontrarias autem contingit eſſe ſimul veras. Et circa hæc duo facit. Primo declarat conditiones contrariarũ et ſubcontrariarum. Secundo ꝙ angulares affirmatiuæ ſint cõtrariæ,& ꝙ angulares negatiuę ſint ſubcontrariæ,ibi {Sequitur vero.} Dicit ergo reſumendo, quoniam in ideſt dictum eſt,ꝙ enunciatio negatiua contraria illi affirmatiuæ vniuerſali.ſ.omne animal eſt iuſtum,eſt iſta, nullum animal eſt iuſtum,manifeſtũ eſt, ꝙ iſtæ nõ pñt ſimul,i.in eodem tẽpore, neq; in eodem ipſa,i.de eodẽ ſubiecto eſt veræ. His vero oppoſitæ.i.ſubcõtrariæ inter ſe poſſunt eſſe ſimul veræ aliquando.i.in materia cõtingenti,vt quoddam animal eſt iuſtum, non omne animal eſt iuſtum. Deinde cum dicit.

Lectio. 5.

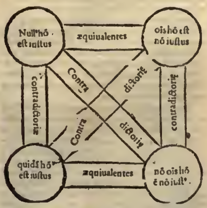
Introductio primi dubij.

Lectio. 11.

ARGV. *At hæc nullus eſt homo iuſtus. ſequitur hanc, omnis homo non iuſtus eſt. Hæc etiam, non omnis homo non iuſtus eſt, quæ quidem eſt illi oppoſita,ſequitur illam, eſt aliquis homo iuſtus,neceſſe eſt enim aliquem eſſe.*

ANTI. *Sequuntur vero hæ,eam quidem,quæ eſt,nullus eſt homo iuſtus,illa,quę eſt,omnis eſt homo nõ iuſtus. Illam vero,quę eſt,aliquis homo iuſtus eſt, oppoſita, non omnis eſt homo nõ iuſtus,neceſſe eſt enim aliquem eſſe.*

Declarat, ꝙ angulares affirmatiuæ ſuppoſita ſint contrariæ,negatiuæ vero ſubcontrariæ. Et primũ quidem ex eo, ꝙ vniuerſalis affirmatiua infinita, & vniuerſalis negatiua ſimplex æquipollent, & cõſequenter vtraq; earum eſt contraria vniuerſali affirmatiuæ ſimplici,quæ eſt altera angularis. Vnde dicit,ꝙ hanc vniuerſalem negatiuam finitam nullus homo eſt iuſtus,ſequitur æquipollenter illa vniuerſalis affirmatiua infinita,omnis homo eſt non iuſtus. Secundũ vero declarat ex eo ꝙ particularis affirmatiua finita,& particularis negatiua infinita æquipollent. Et conſequẽter vtraq; earũ eſt ſubcontraria particulari negatiuæ ſimplici,quæ altera angularis, vt in figura ſuprapoſita inſpicere potes. Vnde ſubdit, ꝙ illam particularem affirmatiuam finitam,aliquis hõ eſt iuſtus, oppoſita ſequit̃ æquipollenter (oppoſita intelligere non iuſtus particularis, ſed illius vniuerſalis affirmatiuæ infinitæ) nõ omnis hõ eſt nõ iuſtus. Hæc.n.eſt contradictoria eius. Vt autem clare videatur quõ ſupradictæ enunciationes ſint æquipollentes, formetur figura quadrata, in cuius vno angulo ponatur vl'is negatiua finita,& ſub eo cõtradictoria particularis affirmatiua finita,ex alia vero parte locetur vniuerſalis affirmatiua infinita,& ſub ea cõtradictoria particularis negatiua infinita,noreturq; contradictio inter angulares & collaterales inter ſe, hoc modo.

His ſiquidem ſic diſpoſitis, patet primo ipſarũ vniuerſalium mutua conſequentia in veritate & falſitate, quia ſi altera earũ eſt vera,ſua angularis contradictoria eſt falſa, & ſi iſta eſt falſa, ſua collateralis contradictoria,

ria, quæ eſt altera vniuerſalis erit vera, & ſimiliter procedit quo ad ſalſitatem particulariũ. Deinde eodẽ modo manifeſtatur mutua ſequela, ſi enim altera earũ eſt vera, ſua angularis contradictoria eſt ſalſa, iſta autẽ exiſtente ſalſe ſua contradictoria collateralis, quæ eſt altera particularis, erit vera. Simili quoq; modo procedendum eſt quo ad ſalſitatem. Sed eſt hic vnum dubium.

Dubium. Cap.43. Lec.2.

In primo enim Priorum in fine Ariſt. ex propoſito determinat non eſſe idem iudiciũ de vniuerſali negatiua, & vniuerſali affirmatiua infinita. Et ſuperius in hoc ſecundo, ſuper illo verbo {quarũ duæ ſe habent ſm cõſequentiam, duæ vero minime} Amonius, Porphyrius, Boethus, & ſanctus Thomas dixerunt, ꝙ negatiua ſimplex ſequitur affirmatiuam infinitam, ſed non econuerſo.

Reſponſio. Alberti. Affir. infin. ſequi. nega. fini. Alia ratio.

Ad hoc dicendum eſt ſm Albertum, ꝙ negatiuam finitam, ſequitur affirmatiua infinita ſubiecto cõſtãte, negatiua vero ſimplex ſequitur affirmatiuam abſolute. Vnde vtrũq; dictum verificatur, & ꝙ inter eas eſt mutua conſequentia cũ ſubiecti conſtantia, & ꝙ inter eas non eſt mutua conſequentia abſolute. Poteſt dici ſm ꝙ ſupra locuti ſumus de infinita enũciatione quo ad ſuũ totale ſignificatum ad formam prædicati reductum, & ſecundũ hoc quia negatiua finita eſt ſuperior affirmatiua infinita, ideo nõ erat mutua conſequentia. hæc aũt loquimur de ipſa infinita formaliter ſumpta. Vnde ſanctus Tho. tunc adducendo Amonij expoſitionem dixit ſecundum, hunc modum loquendi, negatiua ſimplex, in plus eſt q̃ affirmatiua infinita.

Ad. 1. lib. Priorum.

Textus vero primi Priorum vltra prædicta loquitur de finita & infinita in ordine ad ſyllogiſmum. Manifeſtum eſt autem ꝙ vniuerſalis affirmatiua ſiue finita ſiue infinita non cõcluditur niſi in primo primæ. Vniuerſalis autem negatiua quæcunq; cõcluditur & in ſecundo primæ, & primo, & ſecundo ſecundæ. Deinde cum dicit.

ARGY.

Patet etiam in ſingularibus quidem, ſi verum eſt interrogatum negare, affirmare etiam verum eſſe. Veluti eſt ne Soc. ſapiens? Non. Socra. ergo non ſapiens eſt. In vniuerſalibus autem non eſt vera, quæ ſimiliter dicitur. ſed eſt negatio uera. Veluti eſt ne omnis homo ſapiens? non. Ergo omnis homo non ſapiens eſt, hoc enim eſt falſum. Sed illud eſt uerum ergo non omnis homo ſapiens eſt. Atq; hæc quidẽ eſt ea, quæ opponitur, illa uero eſt ea, quæ eſt contraria.

ANTI.

Manifeſtum eſt quoniam etiam in ſingularibus, ſi eſt uerum interrogatum negare, quòd & affirmare uerũ eſt. Vt, putaſne Socr. ſapiens eſt? Non. Socr. igitur non ſapiens eſt. In uniuerſalibus uero non eſt uera, quæ ſimiliter dicitur. Vera eſt autem negatio. Vt, putaſne omnis hõ ſapiens eſt? Nõ. Omnis igitur homo non ſapiens eſt. Hoc enim eſt falſum. Sed non igitur omnis homo ſapiens eſt, uera eſt. Hæc enim oppoſita eſt illa uero contraria.

Vnde oria. dubium. 2.

Mouet. 2. dubiũ de vario ſitu negationis, an. ſ. quo ad veritatem & ſalſitatem differat præponere & poſtponere negationem. Oritur autem hæc dubitatio, quia dictum eſt nunc, ꝙ non refert quo ad veritatem ſi dicatur, omnis homo eſt non iuſtus, aut ſi dicatur, omnis homo non eſt iuſtus, & tñ in altera poſtponitur negatio, in altera præponitur, licet multum referat quo ad affirmationem & negationem.

Solutio.

Hanc inquã dubitationem ſoluere intendens cum diſtinctione reſpondet, ꝙ in ſingularibus enunciationibus eiuſdẽ veritatis ſunt ſingularis negatio & infinita affirmatio eiuſdẽ, in vniuerſalibus autẽ non eſt ſic. Si. n. eſt vera negatio ipſius vniuerſalis, non oportet ꝙ ſit vera infinita affirmatio vlis. Negatio. n. vniuerſalis eſt particularis cõtradictoria, qua exiſtẽte vera, nõ eſt neceſſe ſuã ſubalternã, quæ eſt contraria ſuæ contradictoriæ eſſe veram. Poſſunt. n. duæ contrariæ eſſe ſimul ſalſe. Vnde dicit, ꝙ in ſingularibus enunciationibus manifeſtum eſt, ꝙ, ſi eſt verum negare interrogatum, i. ſi eſt vera negatio enunciationis ſingularis, de qua facta eſt interrogatio, verũ etiã eſt affirmare, i. vera erit affirmatio infinita eiuſdẽ ſingularis. Verbi gratia, Putaſne Socr. eſt ſapiens? Si vera eſt iſta reſponſio, non. Socra. igitur nõ ſapiens eſt, i. vera erit iſta affirmatio infinita, Socrat. eſt non ſapiens. In vniuerſalibus vero nõ eſt vera, quæ ſimiliter dicit. i. ex veritate negationis vniuerſalis affirmatiuæ interrogatæ. nõ ſequit vera vniuerſalis affirmatiua infinita, quæ ſimilis eſt quo ad quantitatem & qualitatem enunciationi quæſitæ. Vera autem eſt eius negatio. i, ſed ex veritate reſponſionis negatiuæ ſequitur verã eſſe eius. ſ. vniuerſalis quæſitæ negationem, i. particularem negatiuam. Verbi gratia Putaſne, omnis hõ eſt ſapiens? Si vera eſt iſta reſponſio, non, affirmatiua ſimilis interrogatæ quam quis ex hac reſponſione inferre intentaret eſt illa, igitur omnis homo eſt non ſapiens. Hæc autem non ſequitur ex illa negatione. Falſum eſt. n. hoc. ſ. ꝙ ſequatur ex illa reſponſione. Sed inferendum eſt, igitur non omnis homo ſapiens eſt. Et ratio vtriuſq; eſt, quia hæc particularis vltimo illata eſt oppoſita. i. contradictoria illi vniuerſali interrogatæ quam reſpondens falſificauit, & ideo oportet quòd ſit vera. Contradictoriarum. n. ſi vna eſt ſalſa, reliqua eſt vera. Illa vero. ſ. vniuerſalis affirmatiua infinita primo, illata, eſt contraria illi eidem vniuerſali interrogatæ. Non eſt autem opus ꝙ, ſi vniuerſalium altera ſit ſalſa, ꝙ reliqua ſit vera.

Cã diuerſi. ſin. & vniuerſalium.

In promptu eſt autem cauſa huius diuerſitatis inter ſingulares & vniuerſales. In ſingularibus. n. varius negationis ſitus non variat quantitatem enunciationis in vniuerſalibus aũt variat, vt patet, ideo ſit vt non ſit eadem veritas negantium vniuerſalem in quarum altera præponitur, in altera autem poſtponitur negatio, vt de ſe patet. Deinde cum dicit.

ARGY.

Voces autẽ ea, quæ infinita ſunt nomina uerbaq;, ſuntq; oppoſitæ uocibus hiſce, quæ ſunt nomina, atq; uerba, ut non homo, non iuſtus, & huiuſmodi uoces ſine nomine uerboq;, uidebuntur eſſe negationes. At non ſunt, ſemper enim neceſſe eſt negationem eſſe ueram, uel falſam. At hiſce, qui dixit, non homo, non magis, quam is, qui protulit homo, ſed minus potius uerũ uel falsũ aliqd dixit niſi quippiã ipſi addiderit.

ANTI.

Illæ uero quæ ſunt contra iacentes ſecundum infinita nomina, uel uerba, ut in eo quod eſt, non homo, uel non iuſtus, quaſi negationes ſine nomine & uerbo eſſe uidebuntur, ſed non ſunt. Semper enim uel ueram eſſe, uel falſam neceſſe eſt negationem. Quod uero dixit non homo, non plus dicente, homo, ſed etiam minus uerus, uel falſus fuit, ſi non aliquid addatur.

Dubium. 3.

Soluit tertiam dubitationẽ, an infinita noĩa vel verba ſint negationes. Inſurgit autem hoc dubiũ, quia dictum eſt, ꝙ æquipollent negatiua & infinita. Et rurſus dictum eſt nunc, ꝙ nõ refert in ſingularibus proponere & poſtponere negationẽ. ſi. n. infinitũ nomẽ eſt negatio, tũc enunciatio habẽs ſubiectũ infinitũ vel prædicatũ, erit negatiua & nõ affirmatiua. Hãc dubitationem ſoluit per interemptionem, probando, ꝙ nec nomina, nec verba infinita ſint negationes, licet videãtur, Vnde duo circa hoc facit. Primo ꝓponit ſolutionẽ dicens. {Illæ vero, ſ. dictiones cõtraiacentes.} Verbi gratia, non homo & homo non iuſtus & iuſtus, Vel ſic {Il-

la

læ vero,ſ.dictiones ſm infinita,i.ſm infinitorum naturam iacentes contra nomina & verba} vtpote quæ remouentes quidē nōia & verba ſignificant, vt nō hō & non iuſtus et nō currit, quæ opponuntur cōtra ly hō, ly iuſtus,& ly currit,illæ in quam dictiones infinitæ videbuntur prima facie eſſe quaſi negationes ſine nōie & verbo, ex eo q̄ comparatæ nominibus & verbis contra quæ iacente, ea remouent, ſed nō ſunt ſm veritatem. Dixit ſine nomine & verbo, quia nomen infinitum, nominis natura caret,& verbum infinitum, verbi naturam non poſsidet. Dixit quaſi, quia nec nomen infinitum à nominis ratione, nec verbum infinitum à verbi proprietate omnino ſemota ſunt. Vnde, ſi negationes apparent, videbuntur negationes ſine nomine & verbo nō omnino, ſed quaſi. Deinde probat dictiones infinitas non eſſe negationes tali ratione. Semper eſt neceſſe negationem eſſe verā vel falſam, quia negatio eſt enunciatio alicuius ab aliquo, nomē autem infinitū nō dicit verum vel falſum, igitur dictio infinita non eſt negatio. Minorem declarat, quia qui dixit, nō homo, nihil magis de homine dixit q̄ qui dixit, homo, & quo ad ſignificatum quidem clariſsimū eſt. nō homo nāque nihil addit ſupra hoiem, imo remouet hominē. Quo ad veritatis vero vel falſitatis conceptū, nihil magis ꝓfuit qui dixit, nō homo, quam qui dixit, hō, ſi aliquid aliud non addatur immo minus verus, vel falſus fuit, i. magis remotus à veritate, & falſitate, qui dixit, nō homo quā qui dixit homo, quia tam veritas, quā falſitas in cōpoſitione cōſiſtit, compoſitioni autem vicinior eſt dictio finita quæ aliquid ponit, quam dictio infinita, quæ nec ponit, nec componit, i. nec poſitionem, nec compoſitionem importat. Deinde cum dicit.

Not. Infini. et ver. infi. q̄ō ſint nomina.

ARGV. *Hæc autem eſt, omnis non homo iuſtus, nihil idem quod nulla illarum ſignificat, nec item ea, quæ eſt ipſi oppoſita, nō eſt, inquam, omnis non homo iuſtus.*

ANTI. *Significat autem, eſt omnis non homo iuſtus nulli illarum idem, nec huic oppoſita ea, quæ eſt, non eſt omnis non homo iuſtus.*

Quarta dubitatio.

Reſpondet. 4. dubitationi, q̄ō. ſ. intelligatur illud verbum ſupradictum de enūciationibus habentibus ſubiectū infinitū, {Hæ aūt extra illas, ipſæ ſm ſe erūt.} & ait q̄ intelligitur quantum ad ſignificati conſequentiam, & non ſolum quātum ad ipſas enūciationes formaliter. Vnde duas habentes ſubiectum, infinitū vniuerſalem. ſ. affirmatiuam & vniuerſalem negatiuā adducens, ait q̄ neutra earum ſignificat idem alicui illarū, ſ. habentium ſubiectum finitum. Hæc. n. vniuerſalis affirmatiua, omnis nō hō eſt iuſtus, nulli habenti ſubiectum finitū ſignificat idem, nō. n. ſignificat idem q̄ iſta, omnis hō eſt iuſtus, neque q̄ iſta, omnis homo eſt nō iuſtus. Similiter oppoſita negatio. & vniuerſalis negatiua habēs ſubiectum infinitum, quæ eſt contrariæ oppoſita ſupradictæ, ſcilicet omnis nō hō nō eſt iuſtus, nulli illarum de ſubiecto finito ſignificat idem. & hoc clarum eſt ex diuerſitate ſubiecti in iſtis & in illis.

Deinde cum dicit.

ARGV. *At hæc, omnis non homo non iuſtus, eſt idem quod ſignificat, nullus non homo iuſtus eſt.*

ANTI. *Illa vero, quæ eſt, omnis non iuſtus non homo eſt, illi quæ eſt, nullus eſt iuſtus non homo idem ſignificat.*

Dubium. 5 vnde.

Reſpondet quintę queſtioni, an ſcilicet inter enunciationes de ſubiecto infinita ſit aliqua conſequentia. Oritur autem dubitatio hæc, ex eo q̄ ſuperius eſt inter eas adinuicē aſsignata conſequentia. At ergo, q̄ etiam inter iſtas eſt conſequentia. Nam vniuerſalis affirmatiua, de ſubiecto & prædicato infinitis, & vniuerſalis negatiua de ſubiecto infinito, prædicato vero finito ęquipollent. Iſta nāque, omnis nō homo eſt nō iuſtus, idem ſignificat, illi nullus non homo eſt iuſtus. Idem autem eſt iudiciū de particularibus indefinitis, & ſingularibus ſimilibus ſupradictis. Cuiuſcūq; enim quātitatis ſint, ſemper affirmatiua de vtroq; extremo infinita, & negatiua ſubiecti quidem infiniti, prædicati autē finiti, æquipollent, vt facile poteſt exemplis videre. Vnde Ariſtoteles vniuerſales exprimens, cæteras ex illis intelligi voluit. Deinde cum dicit.

ARGV. *At enim nomina, & verba tranſpoſita idem ſignificant, veluti albus homo eſt, homo albus eſt.*

ANTS. *Tranſpoſita vero nomina, vel verba idem ſignificant, vt eſt albus homo, homo albus eſt.*

Dubium. 6. vnde.

Soluit. 6. dubitationem. an propter nominū vel verborum tranſpoſitionem varietur enunciationis ſignificatio. Oritur autem hæc quæſtio ex eo q̄ docuit tranſpoſitionem negationis variare enūciationis ſignificationem. Aliud enim dixit ſignificare, omnis hō non eſt iuſtus, & aliud, nō omnis hō eſt iuſtus. Ex hoc inq̄ dubitatur, an ſimiliter contingat circa noīum tranſpoſitionem, q̄ ipſa tranſpoſita enunciationem varient, ſicut negatio tranſpoſita. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ſolutionem dicens, q̄ trāſpoſita nomina & verba idem ſignificant. verbi gratia, idem ſignificat eſt albus homo, & eſt homo albus, vbi eſt tranſpoſitio nominum. Similiter trāſpoſita verba idem ſignificant, vt eſt albus homo, & homo albus eſt. Deinde cum dicit.

Tranſpō. nomia vel verba.

ARGV. *Nam ſi ita nō ſit eiuſdem affirmationis plures erūt negationes, at demonſtratum eſt, vnam oppoſitam eſſe vni. Huius enim albus homo eſt, negatio eſt, albus homo non eſt, Huius autem, homo albus eſt, ſi non eſt idem quod iſta albus homo eſt, aut hæc erit negatio, non homo albus non eſt, aut iſta, homo albus non eſt. At altera quidem negatio huius eſt, non homo albus eſt, altera vero negatio huius albus homo eſt, quare affirmationis vnius duæ erunt negationes. Patet igitur eandem affirmationem fieri negationem, ſi nominis poſitio verbiq; mutetur.*

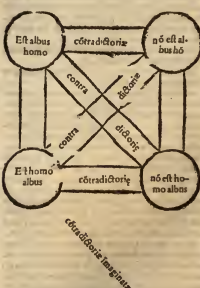
ANTI. *Nam ſi hoc non eſt, eiuſdem multæ erūt negationes. Sed oſtenſum eſt, quia vna vnius eſt. Eius enim, quæ eſt, eſt albus homo, negatio eſt, non eſt albus homo. Eius vero. quæ eſt, eſt albus homo albus ſi non eadem eſt ei, quæ eſt, eſt albus homo, erit negatio, vel ea, quæ eſt, non eſt non homo albus, vel ea, quæ eſt, non eſt homo albus. Sed altera quidem eſt negatio eius, quę eſt, eſt non homo albus, altera vero eius, quæ eſt, eſt albus homo, quare erunt duæ vnius. Quoniam igitur tranſpoſito nomine, & verbo, eadem ſit affirmatio, & negatio, manifeſtum eſt.*

Probat prædictam ſolutionem ex numero negationum contradictoriarum ducendo ad impoſsibile, tali ratione. Si hoc non eſt. i. ſi nomina trāſpoſita diuerſificant enunciationem, eiuſdem affirmationis erunt duæ negationes. Sed oſtenſum eſt in primo libro, q̄ vna tātum eſt negatio vnius affirmationis, ergo à deſtructione conſequentis ad deſtructionem antecedentis tranſpoſita nomina non variant enunciationem. Ad probationis autem conſequentiæ claritatem, formetur figura, vbi ex vno latere locentur ambæ ſuprapoſitæ affirmationes tranſpoſitis nominibus, & ex altero cōtraponātur duæ negatiuæ ſimiles illis, quo ad terminos & eorū poſitiones. Deinde aliquāntulo interiecto ſpatio ſub affirmatiuis ponatur affirmatio infiniti ſubiecti, &

Lec. IX.

ſub ne-

ſub negatiuis illius negatio, & notetur cōtradictio inter primam affirmationem, & duas negationes primas, & inter ſecundam affirmationem, & omnes tres negationes, ita tamen ꝙ inter ipſam & infinitam negationem notetur contradictio non vera, ſed imaginaria. Notetur quoq; contradictio inter tertiam affirmationem, & tertiam negationem inter ſe, Hoc modo,

Notandū.5 Eſt nō hō albus. (contradictoriç) nō eſt nō hō albus His ita diſpoſitis, probat cōſequentia Ariſt. ſic. Illius affirmationis, eſt albus hō, negatio eſt, nō eſt albus hō. illius aūt .2. affirmationis, quç eſt, eſt hō albus, ſi iſta affirmatio non eſt eadem illi ſupradictç affirmationi, ſ. eſt albus hō propter noīum tranſpoſitionem, negatio erit altera iſtarum, ſ. aut nō eſt non hō albus, aut nō eſt hō albus. Sed vtraq; habet affirmationē oppoſitā alia ab illa aſsignatam. ſ. eſt hō albus. Nam altera quidē dictarū negationum. ſ. nō eſt non hō albus, negatio eſt illius quç dicit, eſt non hō albus, alia vero. ſ. non eſt hō albus, negatio eſt eius affirmationis, quæ dicit, eſt albus hō, quæ fuit prima affirmatio, ergo quæcūq; dictarū negationū aſſeratur contradictoria illi mediæ, ſequit ꝙ ſint duæ vnius. i. ꝙ vnius negationis ſint duç affirmationes, & ꝙ vnius affirmationis ſint duæ negationes, quod eſt impoſsibile. Et hoc vt dictū eſt, ſequitur ſtāte hypotheſi erronea, ꝙ illæ affirmationes ſint propter nominum tranſpoſitionem diuerſç. Aduerte hic primo, ꝙ Ariſt. per illas duas negationes, nō eſt non hō albus, et non eſt hō albus, ſub diſiunctioue ſumptas ad inueniēdam negationem illius affirmationis, eſt hō albus, cæteras intellexit quaſi diceret, Aut negatio talis affirmationis accep̄tabitur illa quæ eſt vere eius negatio, aut quæcunq; extranea negatio ponetur. & quodlibet dicatur, ſemper ſtante hypotheſi ſequitur vnius affirmationis eſſe plures negationes, vnā vere, quæ eſt cōtradictoria ſuæ comparis habentis nomina tranſpoſita, & alteram quam tu vt diſtinctam acceptas, vel falſo imaginaris, & econtra multarū affirmationum eſſe vnicam negationem, vt patet in appoſita figura. Ex quacūq;. n. illarū quatuor incipias, duas ſibi oppoſitas aſpicis. Vnde notāter concludit indeterminate, quare erunt duæ vnius.

Notandū.2 Nota .2. ꝙ Ariſt. contempſit probare ꝙ cōtradictoria primæ affirmationis ſit contradictoria .2. & ſimiliter ꝙ cōtradictoria .2. affirmationis ſit cōtradictoriæ primæ. Hoc. n. accepit tanquā per ſe notum, ex eo ꝙ nō poſſunt ſimul eſſe verç neq; ſimul falſæ, vt manifeſte patet præpoſito ſibi termino ſingulari. Nō ſtant. n. ſimul aliquomodo iſtæ duæ, Sortes eſt albus homo, Sortes nō eſt homo albus. Nec turbetis ꝙ eas non ſingulares propoſuit. Nouerat enim ſupra dictum eſſe in primo quæ affirmatio & negatio ſint contradictoriæ & quæ non, & ideo non fuit ſollicitus de exemplorū claritate. Liquet ergo ex eo ꝙ negatiōes affirmationū de nominibus tranſpoſitis non ſunt diuerſæ, ꝙ nec ipſæ affirmationes ſunt diuerſæ. & ſic nomina & verba tranſpoſita idem ſignificant. Occurrit aūt dubium circa hoc, quia nō videtur verū, ꝙ nominibus tranſpoſitis eadē ſit affirmatio. Non enim valet. omnis homo eſt animal, ergo omne animal eſt homo. Similiter trāſpoſito verbo nō valet. Homo eſt animal rationale, ergo homo animal rationale eſt de .2. adiacēte. Licet enim negatio cōmittatur, tñ ſequitur primam. Ad hoc eſt dicendum ꝙ ſicut in rebus naturalibus eſt duplex tranſmutatio. ſ. localis ideſt de loco ad locum, & formalis de forma ad formā, ita in enūciationibus eſt .2. tranſmutatio ſitualis. ſ. qñ terminus præpoſitus poſtponitur, & econuerſo, & formalis qñ terminus qui erat prædicatum efficiē ſubiectum, & econuerſo, vel quomodolibet ſimpliciter, Et ſicut quandoq; fit in naturalibus tranſmutatio pure localis, puta quādo res trāsfertur de loco ad locū, nulla alia variatione facta, quādoq; autem fit tranſmutatio ſm locum, nō pura, ſed cum variatione formali, ſicut quando tranſit de loco frigido ad locum calidū, ita in enunciationibus quandoq; fit tranſmutatio pure ſitualis, quando. ſ. nomen vel verbum ſolo ſitu vocali variatur, quādoq; aūt fit tranſmutatio ſitualis & formalis ſimul, ſicut contingit cum prædicatum fit ſubiectum, vel cum verbum .3. adiacens fit .2. Et qm̄ hic intēdit Ariſt. de tranſmutatione nominum & verborū pure ſituali, vt tranſpoſitionis vocabulum præſefert, ideo dixit ꝙ tranſpoſita nomina & verba idem ſignificant, inſinuare voleus, ꝙ ſi nihil aliud præter tranſpoſitionem nominis vel verbi accidat iu enūciatione, eadem manet oratio. Vnde patet reſponſio ad inſtantias. Manifeſtum eſt nāque, quòd in vtraque non ſola tranſpoſitio fit, ſed tranſmutatio de ſubiecto in prædicatum, vel de .3. adiacēte i .2. Et ꝑ hoc patet reſpōſio ad ſimilia.

Lec.11. Dubium. Reſponſio. Duplex trāſmutatio in enū.

LECTIO V.

Proponit multiplicitatem enunciationum iuxta quoſdā modos quibus non vnam, ſed plures eſſe contingit vnam enunciationem.

ARGY. *Vnum autem de multis, aut multa de vno, aut affirmare, aut negare, niſi ſit vnum quippiam id quod ex pluribus illis ſignificatur, non eſt affirmatio, neq; negatio vna, Atq; vnum dico, non ſi nomen vnum ſit poſitum, non ſit autem quid vnum ex illis, velut homo eſt forſitan et animal, et bipes, & mite, atque ex his etiam fit vnum quiddam, ex albo vero, & homine, & ambulāte non fit vnū, vt patet. Quare neque ſi vnum quippiā, de hiſce quiſpiam affirmauerit, vna erit affirmatio, ſed vox quidem vna, plures autem affirmationes.*

tiones. Neque rurſus econtra de vno dixerit, hoc, ſed ſimiliter multa.

ANT I. *At vero vnum de pluribus, vel plura de vno affirmare, vel negare, ſi non eſt vnum ex pluribus, non eſt affirmatio vna, neque negatio, Dico autem vnũ non ſi vnum nomen poſitum ſit, non ſit autem vnum ex illis, vt homo eſt fortaſſe & animal et bipes & manſuetũ, ſed ex his vnum fit, ex albo autem, & homine, & ambulante, non fit vnum. Quare nec ſi vnum aliquid de his, affirmet aliquis, erit affirmatio vna, ſed vox quidem vna affirmationes vero multæ, nec ſi de vno iſta, ſed ſimiliter plures.*

Poſtquam Ariſto. determinauit diuerſitatem enunciationis vnius prouenientem ex additione negationis infinitantis, hic intendit determinare quid accidat enũciationi ex hoc ꝙ additur aliquid ſubiecto vel prædicato tollens eius vnitatem. Et circa hoc duo facit, quia
Lectio.6. primo determinat diuerſitatem earum. Secundo cõſequentias earum, ibi {Quoniam vero hæc quidem.} Circa primum duo facit. Primo ponit earum diuerſitatem. Secundo probat oẽs enunciationes tales eſſe plu
Lectio.8. res, ibi {Si ergo dialectica.} Dicit ergo quo ad primum reſumendo quod in primo dictum fuerat, ꝙ affirmare vel negare vnum de pluribus vel plura de vno, ſi ex illis pluribus non fit vnum, non eſt enunciatio vna affir-
Qualis vnitas no. ſuffi. ad vnitatẽ ſubiecti & prædi. matiua vel negatiua. Et declarando quomodo intelligatur vnum debere eſſe ſubiectum aut prædicatum ſubdit, qđ vnum dico nõ ſi nomẽ vnũ impoſitũ ſit, i. ex vnitate nominis, ſed ex vnitate ſignificati. Cum enim plura conueniunt in vno nomine, ita ꝙ ex eis non fiat vnum illius nominis ſignificatum, tunc ſolum vocis vnitas eſt. Cum aũt vnum nomen pluribus impoſitum eſt, ſiue partibus ſubiectiuis, ſiue integralibus, vt eadem ſignificatione concludat, tunc & vocis & ſignificati vnitas eſt, & enunciationibus vnitas non impedit.
Prim' ſen. Secũdũ quod ſubiungit {vt homo eſt fortaſſe animal, & manſuetum, & bipes,} obſcuritate non caret, poteſt.n. intelligi vt ſit exẽplum ab oppoſito, quaſi diceret. Vnũ dico non ex vnitate nominis impoſiti pluribus, ex quibus non fit tale vnum, quemadmodum. homo eſt vnũ quoddam ex animali & manſueto & bipede partibus ſuæ diffinitionis. Et ne quis crederet ꝙ hæ eſſent veræ
Secundus. Porphy. Boethus. diffinitionis hominis partes interpoſuit fortaſſe. Porphyrius autem Boetho referente & approbante, ſeparat has textus particulas dicens, ꝙ Ariſt. huc uſq; declarauit enunciationẽ illam eſſe plures, in qua plura ſubiicerentur vni vel de vno prædicarentur plura ex qui-
Porphy. bus non fit vnum. In iſtis autem verbis {vt homo eſt fortaſſe &c.} intendit declarare enũciationẽ aliquã eſſe plures, in qua plura ex quibus fit vnum ſubiiciuntur vel prædicãtur, ſicut cum dicitur, homo eſt animal & manſuetum & bipes, copula interiecta, vel morula, vt oratores faciũt. Ideo autem addidiſſe aiunt fortaſſe,
Ly fortaſſe iuxta Porphyrium & Boethum. Albertus. vt inſinuaret hoc contingere poſſe, neceſſarium aũt nõ eſſe. Poſſumus in eandem Porphyrij Boethi & Alberti ſententiam, incidentes ſubtilius textum introducere, vt quatuor hic faciat. Et primo quidem reſumit quæ ſit enunciatio in cõmuni, dicens {Enũciatio plures eſt, in qua vnũ de pluribus, vel plura de vno enunciantur. Si tamen ex illis pluribus non fit vnũ} vt in primo dictum & expoſitum fuit. Deinde dilucidat illum termi-
Lec.8. nũ de vno, ſiue vnum, dicẽs {Dico autem vnum}, i. vnũ nomen voco, non propter vnitatem vocis, ſed ſignificationis, vt ſupra dictũ eſt. Deĩde. 3. diuidẽdo declarat, & declarando diuidit, quot modis contingit vnũ nomen imponi pluribus ex quibus non fit vnum, vt ex hoc diuerſitatẽ enunciationis multiplicis inſinuet. Et Dupliciter no. impo. plu. ex quibus non fit vnum.
ponit duos modos, quorum prior eſt, quando vnum nomen imponitur pluribus ex quibus fit vnum, non tamen inquantum ex eis fit vnum. Tunc enim licet materialiter & per accidens loquẽdo nomẽ imponatur pluribus ex quibus fit vnum, formaliter tamen & per ſe loquendo, nomen vnum imponitur pluribus, ex quibus non fit vnum, quia imponitur eis non inquantum ex eis eſt, vnum, vt fortaſſe eſt hoc nomen, Homo impoſi- Vnde elicia tur hæc expoſi.
tum ad ſignificandum animal & manſuetum & bipes. i. partes ſuæ diffinitionis, non inquantũ adunatur in vnã hominis naturam per modum actus & potentiæ, ſed vt diſtinctæ ſint inter ſe actualitates. Et inſinuauit ꝙ accipit partes diffinitionis vt diſtinctas ꝑ illã cõiunctionẽ, et per illud quoq; aduerſatiue additũ, {ſed ex his vnũ fit} quaſi diceret, cum hoc tamen ſtat ꝙ ex eis vnũ fit. Addidit autem {fortaſſe} quia hoc nomen homo, non No. impoſ. ad ſign. partes ſui diffi.
eſt impoſitum ad ſignificandum partes ſui diffinitiuas, vt diſtinctæ ſunt. Sed ſi impoſitum eſſet aut imponeretur, eſſet vnum nomen pluribus inpoſitum ex quibus non fit vnum. Et quia idem iudicium eſt de tali nomine, & illis pluribus, ideo ſimiliter illæ plures partes diffinitiuæ poſſunt dupliciter accipi. Vno modo ꝑ modũ Partes diff. dupliciter. Primo.
actualis & poſſibilis, & ſic vnum faciunt. & ſic formaliter loquendo vocantur plura, ex quibus fit vnum, & pronunciandæ ſunt cõtinuata oratione, & faciunt enũciationem vnam dicẽdo, animal rationale, mortale, currit. Eſt enim iſta vna, ſicut & iſta, homo currit. Alio modo accipiuntur prædictæ diffinitionis partes vt diſtinctæ ſunt inter ſe actualitates, & ſic non faciunt vnũ. Ex duobus enim actibus vt ſic, non fit vnũ, vt dicitur. 7. Tex.cõ. 49. Lectio. 13.
Metaphy. & ſic faciunt enunciationem plures & pronũciandæ ſunt vel cum pauſa, vel coniunctione interpoſita, dicendo, homo eſt animal, & manſuetum, & bipes ſiue homo eſt animal, manſuetũ, bipes, rhetorico more. Quælibet enim iſtarum eſt enunciatio multiplex. Et ſimiliter iſta, Sortes eſt homo ſi homo eſt impoſitum, ad illa, vt diſtinctæ actualitates ſunt ſignificandum. Se- Secun. mo. quo impo.
cundus autem modus quo vnum nomen impoſitũ eſt pluribus ex quibus non fit vnum, ſubiungitur, cum dicit, {Ex albo autem & homine & ambulante &c.} .i. Pluribus.
alio modo hoc fit quando vnum nomẽ imponitur pluribus ex quibus non poteſt fieri vnum, qualia ſunt homo, album, & ambulans. Cum enim ex his nullo modo poſſit fieri, aliqua vna natura, ſicut poterat fieri ex partibus diffinitiuis, clare liquet ꝙ nomẽ aliquod ſi eis imponeretur, eſſet nomen non vnum ſignificans, vt in primo dictum fuit de hoc nomine tunica impoſita ho- Lec 12.
mini & equo. Habemus ergo enunciationis pluris, ſeu Enunc plu. modi. 4.
multiplicis duos. quorũ quia vterq; fit dupliciter, efficiuntur quatuor modi. Primus eſt, quando ſubiicitur Primus.
vel prædicatur vnum nomen impoſitum pluribus ex quibus fit vnum, non inquantum ſunt vnum. Secũdus Secundus.
eſt quando ipſa plura ex quibus fit vnum inquantum ſunt diſtinctę actualitates, ſubiiciũtur vel prædicantur.
Tertius eſt quando ibi eſt vnum nomen impoſitũ plu- Tertius.
ribus, ex quibus non fit vnum. Quartus eſt quãdo iſta Quartus.
plura ex quibus non fit vnum ſubiiciuntur vel prædicã-
tur. Et notato ꝙ cum enũciatio ſm membra diuiſio- Notato.
nis illius qua diuiſa eſt in vnã & plures quadrupliciter Cur. 4. prætermi.
variari poſſit, ſ. cum vnum vno prædicatur, vel vnum de pluribus, vel plura de vno, vel plura de pluribus, poſtremum ſub ſilentio prætermiſit, quia vel eius plurali

tas

Albertus. tas de ſe clara eſt, vel quia vt inquit Albertus, nõ intendebatur niſi de enunciatione, quæ aliquo modo vna eſt tractare. Demum concludit totam ſententiam, dicens {Quare nec ſi aliquis affirmet vnum de his pluribus, erit affirmatio vna ſm rem: ſed vocaliter quidem erit vna, ſignificatiue autem non vna, ſed multæ fient affirmationes. Nec ſi econuerſo de vno iſta plura affirmabunt, fiet affirmatio vna.} Iſta nanq; homo eſt albus, ambulans, et muſicus, importat tres affirmationes ſcilicet homo eſt albus, & eſt ambulans, & eſt muſicus, vt patet ex illius contradictione. Triplex enim negatio illi opponitur correſpondens triplici affirmationi poſitæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod ſi differendi interrogatio reſponſionis eſt poſtulatio, vel propoſitionis. vel contradictionis alterius partis. propoſitio vero contradictionis, vnius eſt pars, non erit ad hoc vna profecto reſponſio. Neque enim eſt ipſa interrogatio vna, & ſi eſt etiam vera.*

ANTI. *Si ergo dialectica interrogatio reſpõſionis eſt petitio, vel propoſitionis, vel alterius partis contradictionis, propoſitio vero vnius contradictionis pars eſt, non erit vna reſponſio ad hæc, neq; enim eſt vna interrogatio, nec ſi ſit vera.*

Probat à poſteriori ſupradictas enunciationes eſſe plures. Circa quod duo facit. Primo ponit ratioñe ipſam ad hoc probandum per modũ cõſequentiæ. Deinde probat antecedens dictæ conſequentiæ, ibi {Dictũ eſt autem de his.} Quo ad primum talem rationem inducit. Si interrogatio dialectica eſt petitio reſpõſionis, quæ ſit propoſitio vel altera pars cõtradictionis, nulli enunciationum ſupradictarũ interrogatiue formatæ erit reſponſio vna, ergo nec ipſa interrogatio eſt vna, ſed plures. Huius rationis primo ponit antecedens {Si ergo.} Ad huius intelligendos terminos nota ꝙ idem ſonant enunciatio, interrogatio, & reſponſio. Cum enim dicitur cœlum eſt animatũ inquantum enunciat prædicatum de ſubiecto, enunciatio vocatur, inquantũ autem quærendo proponitur, interrogatio, vt vero quæſito redditur, reſponſio appellatur. Idẽ ergo erit probare non eſſe reſponſionem vnam, & interrogationẽ non eſſe vnam, & enunciationem non eſſe vnam. Aduerte .2. interrogationem eſſe duplicem. Quędam enim eſt vtram partem contradictionis eligendam proponens, & hæc vocatur dialectica, quia dialecticus habet viam ex probabilibus ad vtráq; contradictionis partẽ probandam. Altera vero determinatam ad vnum reſponſionem exoptat, & hæc eſt interrogatio demonſtratiua, eo ꝙ demonſtrator in vnum determinate tendit. Cõſidera vlterius ꝙ interrogationi dialecticæ dupliciter reſponderi poteſt. Vno modo cõſentiendo intertogationi, ſiue affirmatiuæ, ſiue negatiuæ. Vt ſi quis petat cœlum eſt animatum? & reſpõdeatur eſt, vel deus non mouetur? & reſpondeatur, non, talis reſponſio vocatur propoſitio. Alio modo poteſt reſponderi interimendo, vt ſi quis petat cœlum eſt animatum? & reſpondeatur, non, vel deus non mouetur? & reſpondeatur mouetur. Talis reſponſio vocat̃ contradictionis altera pars, eo ꝙ affirmationi negatio redditur, & negationi affirmatio. Interrogatio ergo dialectica eſt petitio annuentis reſponſionis quę eſt propoſitio, vel contradicẽtis, quæ eſt altera pars contradictionis ſm ſupradictam Boethi expoſitionem. Deinde ſubdit probationem cõſequẽtiæ, cum ait {Propoſitio vero vnius cõtradictionis eſt.} Vbi notandum eſt ꝙ ſi reſpõſio dialectica poſſet eſſe plures, non ſequeretur, ꝙ reſponſio enũciationis multiplicis non poſſet eſſe dialectica. Sed ſi reſpõſio dialectica non poteſt eſſe niſi vna enunciatio, tũc recte ſequitur ꝙ reſpõſio enũciationis pluris, non eſt reſpõſio dialectica, quæ vna eſt. Notandum etiam ꝙ ſi enũciatio aliqua, plurium contradictionum pars eſt, vña non eſſe comprobatur. Vna enim vni tantum contradicit. Si autem vnius ſolum cõtradictionis pars eſt, vna eſt eadem ratione, quia .ſ. vnius affirmationis vnica eſt negatio, & econuerſo. Probat ergo Ariſt. conſequentiã ex eo ꝙ propoſitio .i. reſponſio dialectica vnius contradictionis eſt .i. vna enũciatio eſt affirmatiua vel negatiua. Ex hoc enim (vt iam dictum eſt) ſequitur ꝙ nullius enunciationis multiplicis ſit reſpõſio dialectica, & cõſequenter nec vna reſponſio ſit. Nec prætereas ꝙ cum propoſitionem, vel alteram partem contradictionis, reſponſionemq; ꝑpoſuerit dialecticæ interrogationis, de ſola propoſitione ſubiunxit, ꝙ eſt vna quod ideo fecit quia illius vocabulum ipſum vnitatem præferebat. Cum enim alteram contradictionis partem audis, vnã affirmationem, vel negationẽ ſtatim intelligis. Adiunxit autem antecedẽti ergo vel inſinuans hoc eſſe aliunde ſumptum, vt poſtmodum in ſpeciali explicabit, vel permutato ſitu notam conſequentiæ huius inter antecedens & conſequens locandã, antecedenti præpoſuit, ſicut ſi diceretur, ſi ergo Sortes currit, mouetur, pro eo quod dici deberet, ſi Sortes currit, ergo mouetur. Sequitur deinde conſequens. {non erit vna reſponſio ad hoc,} Et infert principalem concluſionẽ {ꝙ neq; vna erit interrogatio.} Si enim reſpõſio nõ poteſt eſſe vna, nec interrogatio ipſa vna erit. Quod aũt addidit {nec ſi ſit vera} eiuſmodi eſt, poſſet aliquis credere, ꝙ licet interrogationi pluri non poſſit dari reſponſio vna, quãdo id de quo quæſtio ſit, non poteſt de omnibus illis pluribus affirmari vel negari, vt cum quæritur, canis eſt animal? quia non poteſt vere de omnibus reſponderi, eſt, propter cœleſte ſidus, nec vere de omnibus reſponderi non eſt, propter canem latrabilem, nulla poſſit dari reſponſio vna, attamen quando id quod ſub interrogatione cadit põt vere de omnibus affirmari aut negari, tunc poteſt dari reſponſio vna, vt ſi quæratur canis eſt ſubſtantia? quia poteſt vere de omnibus reſpõderi eſt, quia eſſe ſubſtantiam omnibus canibus cõuenit, vnica reſponſio dari poſſit. Hanc erroneam exiſtimationem remouet dicens {nec ſi ſit vera} .i. & dato ꝙ reſponſio data enunciationi multiplici de omnibus verificetur, nihilominus non eſt vna, quia vnum non ſignificat, nec vnius contradictionis eſt pars, ſed plures reſponſio illa habet contradictorias, vt de ſe patet.

Notandum Enũ. interrog. reſpõ. Enũ. interrogatio. Reſponſio. Norãdũ. 2. Interrog. a Dialectica. Demon. Notandũ. 3 Dialect. rñ. Reſponſio contradi. altera pars. Interroga. dialectic. Boethus Notandũ. 4 Notandũ Cur de ſo propo. Ly ergo. Dari reſp vna quide

Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed de his eſt dictum in Topicis. Patet etiam inſuper neque quid eſt interrogationem eſſe differendi. Nam vt detur ex interrogatione, oportet vt eligat vtram velit ipſe cõtradictionis partem enunciare, ſed oportet interrogantem diſtinguendo interrogationem proferre hoc pacto, vtrum hoc ſit homo, an non hoc.*

ANTI. *Dictum eſt autem de his in Topicis. Simul autem manifeſtum eſt, quoniam nec hoc ipſum quid eſt, dialectica interrogatio eſt. Oportet enim datum eſſe vt ex interrogatione eligas, vtram velit contradictionis partem enunciare, ſed oportet interrogantem determinare, vtrum hoc ſit homo, an non ſit.*

Probat antecedens dupliciter. Primo auctoritate eorum quæ dicta ſunt in Topicis. Secundo à ſigno. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ipſum ſignum, dicens Lec.8.c.7.

{ꝙ

{ꝙ ſimiliter}cum auctoritate Topicorũ, manifeſtum eſt ſcilicet antecedens aſſumptum.ſ.ꝙ dialectica interrogatio eſt petitio reſponſionis affirmatiuę vel negatiuæ. Quoniã nec ipſum quid eſt.i.ex eo ꝙ nec ipſa quæſtio quid eſt, eſt interrogatio dialectica. Verbi gratia. Si quis quęrat, quid eſt animal? talis non quærit dialectice. Deinde ſubiungit probationem aſſumpti,ſ.ꝙ ipſum quid eſt, non eſt quæſtio dialectica, & intendit ꝙ quia interrogatio dialectica optionem reſpondenti offerre debet, vtram velit contradictionis partem & ipſa quæſtio quid eſt talem libertatem non proponit, quia cum dicimus, quid eſt animal? reſpondentem ad diffinitionis aſsignationẽ coarctamus, quæ non ſolũ ad vnũ determinata eſt, ſed etiam omni parti contradictionis caret, cum nec eſſe, nec nõ eſſe dicat. Ideo ipſa quæſtio quid eſt, non eſt dialectica interrogatio. Vnde dicit {Oportet enim ex data}.i. ex propoſita interrogatione dialectica, hunc reſpondentem eligere poſſe vtrã velit contradictionis partem, quam cõtradictionis vtrãque partem interrogantem oportet determinare, i. determinate proponere, hoc modo, vtrũ hoc animal ſit homo, an non. Vbi euidenter apparet optionem reſpõdenti offerri. Habes ergo pro ſigno cum quæſtio dialectica petat reſponſionem propoſitionis vel alterius cõtradictionis partem, elõgationem quæſtionis quid eſt à quæſtionibus dialecticis.

Nota

Quid eſt non eſt dialec. interrog.

LECTIO. VI.

Cur ad hanc, homo eſt animal & bipes hæc, homo eſt animal bipes ſequitur, non autem in omnibus conſimilibus talis liceat ſequela.

ARGV. *Cum autem eorum, quæ ſeorſum prędicantur, alia compoſita prædicentur, vt vnum omnia prędicatum, alia non prædicetur, quæ nam ſit differentia. De homine nãque vere dicitur animal ſeorſum, & bipes ſeorſum, & hæc eadem ſimul & vnum, & homo rurſus, & album ſeorſum, & hæc eadem ſimul & vnum. Sed non ſi quiſpiam eſt ſutor, & bonus, ſutor dicendus eſt bonus.*

ANTI. *QVoniam vero hæc quidem prædicantur compoſita, vt vnum ſit omne prædicamentum eorum, quæ ſeparatim prædicantur, alia vero non, quæ differentia eſt? De homine enim verum eſt dicere, & animal, & bipes, & hæc vt vnum. & ſeparatim hominem & album, & hæc ſeparatim vnum, Sed non ſi citharædus eſt, et bonus, eſt et citharedus bonus.*

Poſtquam declarauit diuerſitatem multiplicis enũciationis, intendit determinare de earum conſequẽtiis. Et circa hæc duo facit, ſecundum duas dubitationes, quas ſoluit. Secunda incipit, ibi {Verum autem eſt dicere.} Circa primũ tria facit. Primo ꝓponit quæſtionem. Secundo oſtendit rationabilitatem quæſtionis, ibi {Si enim quoniam.} Tertio ſoluit eam, ibi {Eorum igitur.} Eſt ergo dubitatio prima. Quare ex aliquibus diuiſim prædicatis de vno ſequitur enunciatio, in qua illa met vnitæ prædicantur de eodẽ, & ex aliquibus nõ. Vnde hæc diuerſitas oritur? Verbi gratia. Ex iſtis Sortes eſt animal & eſt bipes, ſequitur ergo Sortes eſt animal bipes, & ſimiliter ex iſtis, Sortes eſt homo, & eſt albus, ſequitur ergo ſortes eſt homo albus. Ex illis vero Sortes eſt bonus, & eſt citharedus, nõ ſequitur ergo eſt bonus citharedus. Vnde proponens quæſtionem inquit. {Quoniam vero hæc}.i. prædicta ita prædicantur compoſita.i. coniuncta, vt vnum ſit prædicamentũ quæ extra prædicantur.i. vt ex eis extra prædicatũ vnite fiat prædicatio, alia vero prædicata nõ ſunt talia, quę eſt inter ea differentia? Vnde talis innaſcitur diuerſitas? Et ſubdit exempla iam adducta, & ad propoſitum applicata, quorum primum cõtinet prædicata ex quibus ſit vnum per ſe, ſ. animal & bipes, genus & differetiã. 2. aũt prædicata ex quibus ſit vnum per accidens, ſ. hõ albus. 3. vero prædicata ex quibus neq; vnũ per ſe, neq; vnũ per accidens inter ſe fieri ſequitur, vt citharedus & bonus, vt declarabitur. Deinde cum dicit.

Lec.7.

Pria dubĩ.

Nam ſi quia verum eſt ſeorſum vtrũq;, ideo et vtrũq; ſimul verum eſſe oportrat, multa ſequentur abſurda. De homine nãque quopiam verum eſt dicere, & quòd eſt homo, & eſt etiam albus, quare & totum. Rurſus ſi album verum eſt dicere, & totum vere dicetur. Quare erit homo albus albus, atque hoc in infinitum abibit. Et rurſus muſicus albus ambulans, & hæc ſepius coniuncta dicentur, quorum in infinitũ erit abitio. Præterea ſi Socrates, Socrates dicitur, atq; homo, Socrates Socra. homo dicetur. Et ſi ipſe hõ ſeorſum, & bipes dicitur, & ſimul homo bipes dicetur. Patet igitur ſi quiſpiam ſimpliciter complexiones ipſas fieri dixerit, multa abſurda inde emergere. Verum dicendum eſt nunc quoniam ſint pacto ponenda. ARGV.

Si enim quoniam alterutrum dicitur, & vtrumque dicetur multa inconuenientia erunt. De homine enim verum eſt & hominem, & album dicere, quare & omne, Rurſus. ſi album, & omne, quare erit homo albus albus, & hoc in infinitum. Et rurſus muſicus albus ambulans & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius Socrates Socrates eſt, & homo, & Socra. Socrates homo. Et ſi homo bipes & homo homo bipes. Quoniam ergo ſi quis ſimpliciter dicat complexiones fieri plurima inconuenientia contingit dicere manifeſtum eſt. Quemadmodum autem ponendum ſit, nunc dicemus. ANTI.

Declarat veritatem diuerſitatis poſitæ, ex qua rõnabilis redditur quæſtio. Si nãque inter prædicata non eſſet talis diuerſitas, irrationabilis eſſet dubitatio. Oſtendit autem hoc ratione ducente ad inconuenieus, nugationem.ſ. Et quia nugatio duobus modis committitur .ſ. explicite & implicite, ideo primo deducit ad nugationem explicitam. 2. ad implicitam. ibi {Amplius ſi Soc. &c.} Agit ergo ꝙ ſi nulla eſt inter quæcunque ꝓdicata differentia, ſed de quolibet indifferenter cenſetur, ꝙ quia alterutrum ſeparatum dicitur ꝙ vtrunque coniunctim dicatur, multa inconuenientia ſequentur. De aliquo enim homine, puta Socrate, verum eſt ſeparatim ꝙ homo eſt, & albus eſt, quare & omne.i. & cõiunctim dicetur Socrates eſt homo albus. Rurſus & de eodem Socrate, poteſt dici ſeparatim ꝙ eſt homo albus, & ꝙ eſt albus, quare & omne.i. igitur coniunctim dicetur, Socra. eſt homo albus albus, vbi manifeſta eſt nugatio. Rurſus ſi de eodem Socrate iterum dicas ſeparatim, ꝙ eſt homo albus albus, verum & congrue ꝙ eſt albus, & ſecundum hoc, ſi iterum hoc repetes ſeparatim, a veritate ſimili non diſcedes, & ſic in infinitum ſequetur, Socra. eſt homo albus albus, in infinitum. Simile quid oſtenditur in alio exemplo. Siquis de Socra. dicat ꝙ eſt muſicus albus ambulans, cum poſsit & ſeparatim dicere, ꝙ eſt muſicus, & ꝙ eſt albus, & ꝙ eſt ambulans, ſequetur Socrat. eſt muſicus, albus, ambulans, muſicus, albus, ambulãs. Et quia pluries ſeparatim in eodem tamen tempore enunciari poteſt, procedit nugatio ſine fine. Deinde deducit ad implicitam nugationem, dicens. Cum de Socrate vere dici poſsit ſeparatim ꝙ eſt homo, & ꝙ eſt bipes, ſi coniunctim inferre licet, ſequetur ꝙ Socra. ſit homo bipes. Vbi eſt implicita

Nugatio. 2. commit.

plicita nugatio. Bibes.n.circũloquens differentiam hominis actu & intellectu claudiıur in hominis ratione. Vnde ponendo loco hominis ſuam ratinnem, quod fieri licet, vt docet Ariſto.2.Top.apparebit manifeſte nugatin. Dicetur.n.Socra.eſt homo.i.animal bipes,bipes. Quoniam ergo plurima incõuenientia ſequuntur ſiquis ponat complexiones,ideſt adunationes prædicatorum ſimpliciter.i.abſq; diuerſitate aliqua, manifeſtũ eſt ex dictis. Quomodo autem faciendum eſt, nunc.i. in ſequentibus dicemus. Et nota ꝙ iſte textus non habetur vniformiter apud omnes quo ad verba, ſed quia ſententia non diſcrepat, legat quicunque vt vult.

Deinde cum dicit.

ARGV. *Quæ igitur per accidens prædicantur, aut de eodem, aut alterum de altero, ea non erunt vnum. Velut homo & albus quidem & muſicus eſt, ſed non vnum eſt album ipſum et muſicum. Accidunt enim ambo eidem. Neque ſi vere dicetur album muſicum eſſe, album muſicum vnum quid erit. Album enim per accidens muſicum eſt. Quare album muſicũ non erit quid vnum.*

ANTI. *Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prædicantur, quæcunque ſecundum accidens dicuntur, vel de eodem, vel alterum de altero, hæc non erunt vnum, vt homo albus eſt, & muſicus. Sed non eſt idem muſicum & album. Accidentia enim vtraque eidem. Nec ſi album muſicum verum eſt dicere, tamen erit album muſicum vnum aliquid. Secundum accidens enim album muſicum dicitur. Quare nõ erit album muſicum vnum aliquid.*

Soluit propoſitam quæſtionem. Et circa hoc duo facit. Primo reſpõdet inſtantiis in ipſa ꝓpoſitione quæſtionis adductis. Secundo ſatisfacit inſtantiis in probatione poſitis, ibi {Amplius nec quæcunque.} Circa primum duo facit. Primo nãq; declarat veritatem. Secundo applicat ad ꝓpoſitas inſtãtias, ibi, {Quo circa.&c.} Determinat ergo dubitationẽ tali diſtinctione. Prædicatorum ſiue ſubiectorum plurium, duo ſunt genera, quædam ſunt per accidens, quædam per ſe. Si per accidens hoc.2.contingit. Vel quia ambo dicunẽ per accidens de vno tertio, vel quia alterum de altero mutuo per accidens prędicatur. Quãdo illa plura diuiſim prędicata ſunt per accidens quouis modo, ex eis nõ ſequitur coniunctim prædicatum. Quando autem ſunt per ſe, tunc ex eis ſequitur coniuncte prædicatum. Vnde continuando ſe ad præcedentia ait. {Eorum igitur quę prædicantur, & de quibus prædicantur} .i.ſubiectorũ, quæcũq; dicuntur ſm accidens. & per hoc innuit oppoſitum membrum.ſ.per ſe, vel de eodem.i.accidentaliter cõcurrunt ad vnius tertij denominationem, vel alterutrum da altero.i.accidentaliter mutuo ſe denominãt, & per hoc ponit mẽbra.2.diuiſionis, hæc.ſ.plura per accidens non erunt vnum, i.non inferẽt prædicationẽ coniunctam. Et explanat vtrũq; horum exemplariter. Et primo primum, quando.ſ.illa plura per accidens dicuntur de.3.dicens {vt ſi homo albus eſt & muſicus diuiſim. Sed non eſt idem}.i.non ſequitur adunatim ergo homo eſt muſicus albus. Vtraq; .n.ſunt accidentia eidem.3. Deinde explanat.2.quando ſolũ illa plura per accidens de ſe mutuo prædicantur ſubdens {Nec ſi album muſicum, verum eſt dicere}.i.& etiam ſi de ſe inuicem iſta prædicantur per accidẽs ratione ſubiecti in quo vniuntur, vt dicatur homo eſt albus, & eſt muſicus, & album eſt muſicum, non tamen ſequitur ꝙ albũ muſicum vnite prædicetur, dicendo, ergo homo eſt albus muſicus. Et cauſam aſſignat, quia albũ dicitur de muſico per accidens, & econuerſo. Notandum eſt hic ꝙ cum duo membra per accidens enumeraſſet, vnico tamen exemplo vtrũq; membrum explanauit, vt inſinuaret ꝙ diſtinctio illa non erat in diuerſa ꝑdicata per accidẽs, ſed in eadem diuerſimode comparata. Album enim & muſicum comparata ad hominem, ſub primo cadunt membro, comparata autẽ inter ſe ſub ſecundo. Diuerſitatem ergo comparationis pluralitate membrorum, identitatem autem prædicatorum vnitate exẽpli aſtruxit. Aduertendum eſt vlterius ad euidentiam diuiſionis factę in litera, ꝙ.2.accidens poteſt.2.accipi. Vno modo vt diſtinguitur contra perſeitatem poſterioriſticam & ſic non ſumitur hic, quoniam cum dicitur plura prædicata ſm accidens, aut ly ſm accidens determinaret coniunctionẽ inter ſe, & ſic manifeſte eſſet falſa regula, quoniam inter prima prædicata, animal bipes, ſeu animal rationale, eſt prædicatio ſm accidẽs hoc modo. Differentia enim in nullo modo perſeitatis prædicatur de genere, & tñ Ariſt. in textu dicit ea non eſſe prædicata per accidens, & aſſerit ꝙ eſt optima illatio, eſt animal & bipes, ergo eſt aĩal bipes. Aut determinaret cõiunctionẽ illarum ad ſubiectum, & ſic etiã inueniretur falſitas in regula. Bene nãq; dicitur, paries eſt coloratus, & eſt viſibilis, et tamen coloratum viſibile nõ per ſe ineſt parieti. Alio modo accipitur ly ſm accidens, vt diſtĩguitur contra hoc quod dico ratione ſui, ſeu non propter aliud, & ſic idem ſonat ꝙ per aliud, & hoc mõ accipitur hic. Quæcũq; enim ſunt talis naturæ ꝙ non ratione ſui iunguntur, ſed propter aliud, ab illatione cõiuncta deficeret neceſſe eſt, ex eo ꝙ coniuncta illatio vnũ alteri ſubſternit, & ratione ſui ea adunata denotat vt potentiam & actum. Eſt ergo ſenſus diuiſionis, ꝙ prædicatorũ plurium, quædã ſunt per accidens, quædã per ſe.i.quædam adunantur inter ſe rõne ſui, quædam propter aliud. Ea quæ per ſe vniuntur inferũt coniunctũ; ea aũt q̃ propter aliud, nequaquã. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quocirca neq; Simõ ſutor bonus dicetur ſimpliciter, ſed aĩal bipes, quippe quũ nõ per accidens hæc de illo dicantur.*

ANTI. *Quocirca nec citharedus bonus ſimpliciter, ſed animal bipes. Non enim ſunt ſecundum accidens.*

Applicat declaratã veritatem ad partes quæſtionis. Et primo ad ſecundam partem, quia.ſ.non ſequitur, eſt bonus, & eſt citharedus, ergo eſt bonus citharedus, dicẽs {Quo circa nec citharedus bonus &c.} Secũdo ad aliam partem quęſtionis, quare ſequebatur eſt animal, & eſt bipes ergo eſt animal bipes, & ait, {ſed animal bipes.} Et ſubiungit huius vltimi dicti cauſam, quia animal bipes non ſunt prædicata ſm accidens coniuncta inter ſe aut in.3.ſed per ſe. Et per hoc explanauit, alterũ membrum primæ diuiſionis, quod adhuc poſitum non fuerat explicite. Aduerte ꝙ Ariſto. eandem tenens ſententiam de citharedo & bono, & muſico, & albo concluſit, ꝙ album & muſicum non inferunt coniunctum prædicatum ideo nec citharedus & bonus inferunt citharedus bonus ſimpliciter.i.coniunctæ. Eſt autem rõ dicti, quia licet muſica & albedo diſsimiles ſint bonitati & arti cithariſticæ, in hoc ꝙ bonitas nata eſt denominare & ſubiectum tertium puta hominẽ, & ipſam artẽ cithariſticã, propter quod falſitas manifeſte cernitur, quando dicitur eſt bonus & citharedus, ergo bonus citharedus muſica vero & albedo ſubiectum.3.natæ ſunt denominare tantum, & non ſe inuicem propter quod latentior eſt caſus cum proceditur, eſt albus & eſt muſicus, ergo eſt muſicus albus, licet inquã in hoc ſint diſſimiles.

Prædic. vel ſubiectorũ plu. genera.

Notand… Secundu… acci. dup…

Notandũ

Differen… prædica… genere.

2 modus

ſimiles,& propter iſtam diſsimilitudinẽ proceſſus Ariſ. minus ſufficiens videatur, attamen ſimiles ſunt in hoc, ꝙ ſi ſeruetur identitas omnimoda prædicatorum quã ſeruari oportet, ſi illamet diuiſa debent inferri coniunctim, ſicut muſica non denominat albedinem, neq; cõtra, ita nec bonitas de qua ſit ſermo, cum dicitur homo eſt bonus denominat artem citharisticam, neq; econuerſo.

Bonũ æqui. a conſilio.

Cum enim bonum ſit æquiuocum licet à cõſilio, alia rõne dicit de perfectione cithatedi, & alia de perfectione hominis. Quando nãq; dicimus Sortes eſt bonus, intelligimus bonitatẽ moralem, quæ eſt hominis bonitas ſimpliciter.

Analogum ſimpliciter:

Analogũ ſiquidem ſimpliciter poſitum ſumitur pro potiori. Cum autem infertur citharedus bonus non bonitatem moris, ſed artis prædicas, vnde terminorum identitas non ſaluatur. Sufficienter igitur & ſubtiliter Ariſ. eandem de vtriſq; protulit ſententiã, quia eadem eſt hæc, & ibi ratio &c.

Quæſtio.

Nec prætereũdũ eſt, ꝙ cum tres conſequentias adduxit quęſtionẽ proponẽdo. ſ. eſt animal & bipes, ergo eſt animal bipes, & eſt hõ & albus, ergo eſt hõ albus, & eſt citharedus & bonus, ergo eſt bonus citharedus, & duas primas poſuerat eſſe bonas, tertiam vero non huius diuerſitatis cauſam inquirere volens, cui ſoluendo quęſtionem nullo modo meminerit ſecundæ conſequentiæ, ſed tantũ primæ & tertiæ.

Reſponſio.

Indiſcuſſum namq; reliquit an illa cõſequentia ſit bona an mala. Et ad hoc videtur mihi dicẽdum ꝙ ex his paucis verbis etiam illius conſequentiæ naturam inſinuauit. Profundioris enim ſenſus textus capax apparet cum dixit, ꝙ non ſunt vnum album & muſicum &c. vt. ſ. non tantum indicet quod expoſitũ eſt, ſed etiam eius cauſam, ex qua natura ſecundæ conſequentiæ eluceſcit.

Ad inferẽ prædicatiõnẽ coniunctam.

Cauſa nãq; quare album & muſicũ non inferunt coniunctã prædicationẽ eſt, quia in prædicatione coniuncta oportet alteram partẽ alteri ſupponi, vt potẽtiam actui, ad hoc vt ex eis fiat aliquo modo vnum, & altera à reliqua denominetur. Hoc. n. vis coniunctæ prædicationis requirit, vt ſupra diximus de partibus diſſinitionis. Album autem & muſicum ſm ſe non faciunt vnum per ſe, vt patet, neq; vnum per accidens. Licet enim ipſa vt adunantur in ſubiecto vno ſint vnum ſubiecto per accidens, tamen ipſamet quæ adunantur in vno. 3. ſubiecto, non faciunt inter ſe vnũ per accidens.

Vnitas per accidens.

Tum quia neutrum informat alterum, quod requiritur ad vnitatem per accidens aliquorum inter ſe, licet nõ in. 3. tum quia nõ conſiderata ſubiecti vnitate, quæ eſt extra eorũ rationes, nulla remanet inter ea vnitatis cauſa. Dicens ergo quod album & muſicum non ſunt vnũ. ſ. inter ſe aliquo modo, cauſam expreſsit quare coniunctim non infertur ex eis prædicatum. Et quia oppoſitorũ eadem eſt diſciplina, inſinuauit per illamet verba bonitatem illius conſequentiæ. Ex eo enim ꝙ homo & albus ſe habent ſicut potentia & actus, & ita albedo informet denominet atque vnũ faciat cum homi neratione ſui ſequitur quod ex diuiſis põt inferri coniũcta prædicatio, vt dicatur, eſt homo & albus, ergo eſt homo albus, ſicut per oppoſitum dicebatur ꝙ ideo muſicum & album non inferunt coniunctum prædicatũ, quia neutrum alterum informabat. Nec obſtat ꝙ albũ faciat vnum per accidens cum homine.

Reſpõnſio. racite obic. De vni. ipe. ex diuer. inferre coniũctum.

Nõ enim dictũ eſt ꝙ vnitas per accidens aliquorum impedit ex diuiſis inferre coniunctum, ſed ꝙ vnitas per accidens aliquorũ rõne tertij tantum eſt illa quæ impedit. Talia enim quæ non ſunt vnum per accidens niſi ratione tertij, inter ſe nullam habent vnitatem. & propterea non poteſt inferri coniunctum, vt dictum eſt quod vnitatem importat. Illa vero quæ ſunt vnum per accidens ratione ſui ſeu inter ſe, vt homo albus, cum cõiuncta accipiuntur, vnitate neceſſaria non carent, quia inter ſe vnitatẽ habent.

Ly tantum

Notanter autem appoſui, ly tantum, quoniam ſi aliqua duo ſunt vnum per accidens ratione tertij ſubiecti. ſ. ſed non tantũ ex hoc habent vnitatem ſed etiã ratione ſui ex hoc ꝙ alterum rel quũ informat, ex iſtis diuiſis non prohibetur inferri coniunctum. Verbi gratia optime dicitur, eſt quantum & eſt coloratum. ergo eſt quantum coloratum, quia color informat quantitatem.

De. 2. cõſe.

Potes autem credere ꝙ. 2. illa cõſequentia quã non explicite confirmauit Ariſt. reſpondẽdo, ſit bona & ex eo ꝙ ipſe proponendo quęſtionem aſſeruit bonam, & ex eo ꝙ nulla inſtantia reperitur.

Vñ quod ſola vni. ipe. illationem coniunc.

Inſinuauit autem & Ariſto. ꝙ ſole talis vnitas impedit illationem cõiunctã quando dixit, quæcũq; ſm accidens dicuntur de eodẽ vel alterutrum de altero. Quum enim dixit ſm accidẽs de eodem, vnitatem eorũ ex ſola adunatione in tertio poſuit, ſola enim hæc per accidens prædicantur de eodẽ vt dictum eſt. Cum autem addidit vel alterutrum de altero, mutuam accidentalitatem ponens, ex nulla parte inter ſe, vnitatẽ reliquit. Vtraq; ergo per accidens adducta prædicata, in tertio ſcilicet vel alterutrum quæ impediant illationem coniuncta, non niſi in tertio vnitatem habent. Deinde cum dicit.

Præterea nec ſimul ea dicentur, quorum alteram alteri ineſt. Quapropter nec album ſepius dicetur, neq; homo, hõ animal eſt, vt bipes Inſunt. n. hæc homini animal, atq; bipes. ARGY.

Amplius nec quęcũq; inſunt in altero. Quare neq; album frequenter, neq; homo animal homo eſt vel bipes. ſunt enim in homine animal bipes. ANTI.

Satiſfacit inſtantiis in probatione adductis, & illis in quibus explicita committebatur nugatio, & illis in quibus implicita, & ait ꝙ non ſolum inferre ex diuiſis cõiunctum nõ licet qñ prædicata illa ſunt per accidẽs, {ſed nec etiam quæcũq; inſunt in alio} ideſt, ſed nec hoc licet quãdo prædicata includunt ſe, ita ꝙ vnum includatur in ſignificato formali alterius intrinſece. ſiue explicite, vt album in albo, ſiue implicite vt animal & bipes in homine. Quare neq; album frequenter dictum diuiſim infert cõiunctũ, neq; homo diuiſim ab animali vel bipede enunciatũ, animal bipes, coniunctum cũ homine infert, vt dicatur, ergo Socra. eſt homo bipes, vel animal homo. Inſunt. n. in hominis ratione, animal & bipes actu & intellectu, licet implicite. Stat ergo ſolutio quæſtionis in hoc, ꝙ vnitas plurium per accidẽs in tertio tantum, & nugatio, impediunt ex diuiſis inferri coniunctum, & conſequenter, vbi neutrum horũ inuenitur, ex diuiſis licebit inferre cõiunctum. Et hoc intellige quando diuiſa ſunt ſimul vera de eodem &c.

LECTIO IIII.

An ex enunciatione habente plura prædicata coniuncta inferre liceat eam quæ diuiſim prædicatã continet.

At ſit vt eadem vere cõiunctim dicantur, atq; ſeiunctim Nam aliquẽ hominem, hominem, aut aliquem album hominem, hominem, atq; album dicere licet, non tamen ſemper. ARGY.

VErum eſt autem dicere de aliquo & ſimpliciter, vt quẽdam hominem hominem, aut quendam album hominem hominem album, non autem ſemper. ANTI.

Poſtquam expedita eſt prima dubitatio, tractat ſecundam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet ipſam quæſtionem. Secundo ſoluit eam, ibi {Sed quando in adiecto.} Tertio ex hoc excludit

Quæſtio.2. quendam errorem, ibi {Quod autem non eſt.} Eſt ergo quæſtio an ex enunciatione habẽte prædicatũ cõiũctum, liceat inferre enunciationes diuidentes illud cõiũctum? Et eſt quæſtio contraria ſuperiori. Ibi enim quæſitum eſt an ex diuiſis inferatur coniunctum, hic autẽ quæritur an ex coniuncto ſequantur diuiſa. Vnde mouendo quæſtionem dicit. Verum autem aliquando eſt dicere de aliquo & ſimpliciter ideſt diuiſim, ꝙ.ſ. prius dicebatur coniunctim, vt quẽdam hominem album, eſſe hominem, aut quoddam album hominem album eſſe, ideſt vt ex iſta Sortes eſt homo albus, ſequitur diuiſim, ergo Sortes eſt homo, ergo Sortes eſt albus &c. Non autem ſemper, ideſt aliquando autem ex cõiuncto nõ inferri poteſt diuiſim. Non enim ſequitur, Sortes eſt bonus citharedus, ergo eſt bonus. Vnde hæc eſt differentia, ꝙ quandoq; licet & quandoq; nõ. Et aduerte ꝙ notanter adduxit exemplum de homine albo inferendo vtranq; partem diuiſim, vt inſinuaret ꝙ intentio quæſtionis eſt inueſtigare qñ ex coniuncto põt vtraq; pars diuiſim inferri, & non qñ altera tm̃. Deĩde cũ dicit.

ARGY. *Sed quum in eo quod eſt adiunctũ, oppoſitorum quippiã ineſt, ad quod ſequitur contradictio, tunc non uere ſed falſo dicetur, vt ſi mortuum hominem, hominẽ dixeris eſſe. Quũ vero non ineſt, vere.*

ANTI. *Sed quando in adiecto aliquid quidem oppoſitorũ ineſt, quæ conſequitur, contradictio, non verum ſed falſum eſt, vt hominem mortuum, hominem dicere. Quando autem non ineſt, verum eſt.*

Prædi. coniunctum. 2. Soluit quæſtionem. Et duo facit. Primo reſpõdet parti negatiuæ quæſtionis, quando.ſ. non licet, Secundo, ibi {Quare in quantiſcũq; &c.} Reſpondet parti affirmatiuæ, quando.ſ. licet. Circa primum conſiderandum ꝙ quia dupliciter contingit fieri prædicatum cõiunctũ, vno modo ex oppoſitis, alio modo ex non oppoſitis. Ideo duo facit. Primo oſtendit ꝙ nunquam ex prædicato coniuncto ex oppoſitis, poſſunt inferri eius partes diuiſim. Secũdo ꝙ nec hoc licet vniuerſaliter in prædicato cõiuncto ex nõ oppoſitis, ibi {Vel etiã qñ.} Ait ergo ꝙ qñ in termino adiecto ineſt aliquid de numero oppoſitorũ, ad quæ ſequitur contradictio inter ipſos terminos, nõ verũ eſt, ſ. inferre diuiſim, ſed falſum. Verbi gratia cũ dicit, Cæſar eſt homo mortuus, non ſeqtur ergo eſt homo, quia ly mortuus adiacens homini, oppoſitionem habet ad hominẽ, quam ſequitur contradictio ĩter hominẽ & mortuũ. Si.n. eſt hõ, nõ eſt mortuus, quia non eſt corpus inanimatũ, & ſi eſt mortuus, non eſt homo, quia mortuũ eſt corpus inanimatũ. Quando autem non ineſt.ſ. talis oppoſitio, verũ eſt.ſ. inferre diuiſim. Cur oppoſitũ adiectio illatio non ſequi. Ratio aũt quare, qñ eſt oppoſitio in adiectio, non ſequitur illatio diuiſa, eſt, quia alter terminus ex adiecti oppoſitione, corrumpitur in ipſa enunciatione cõiuncta. Corruptum autem ſeipſum abſq; corruptione non infert, quod illatio diuiſa ſonaret. 1. Dubium. Dubitatur hic primo circa id quod ſupponitur, quomodo poſsit vere dici. Cæſar eſt homo mortuus, cum enunciatio nõ poſsit eſſe vera, in qua duo contradictoria ſimul de aliquo prædicantur. Hoc enim eſt primum principium. Homo autem & mortuus, vt in litera dicitur, contradictoriã oppoſitionem includunt, quia in homine includitur vita, 2. Dubium. in mortuo non vita. Dubitatur. 2. circa ipſam conſequẽtiam, quam reprobat Ariſto. Videtur enim optima. Cũ enim ex enunciatione prædicante duo contradictoria poſsit vtrũq; inferri, qa æquiualet copulatiuæ, aut neutrum, quia deſtruit ſeipſam, & enunciatio ſupradicta terminos oppoſitos contradictoriæ prædicet, videtur ſequi vtraq; pars, quia falſum eſt neutrã ſequi. Ad hoc ſimul dicitur ꝙ aliud eſt loqui de duobus terminis ſm ſe, & aliud de eis, vt vnum ſtat ſub determinatione alterius. Reſponſio. Ad vtrunq; dub. ſimul. Primo nãq; modo, homo & mortuus, contradictionem inter ſe habent, & impoſsibile eſt ꝙ ſimul in eodem inueniantur. Secundo autem modo, hõ & mortuus non opponuntur, quia homo tranſmutatus iam per determinationem corruptiuam importatam in ly mortuus, non ſtat pro ſuo ſignificato ſm ſe, ſed ſm exigentiam termini additi, à quo ſuum ſignificatũ diſtractũ eſt. Ad vtrũq; autem inſinuandum Ariſt. duo dixit, & ꝙ habent oppoſitionem quam ſequitur cõtradictio, attendens ſignificata eorũ ſm ſe, & ꝙ etiam ex eis formatur vna vera enunciatio, cum dicitur Socr. eſt homo mortuus, attẽdens coniunctionem eorum alterius corruptiuam. Vnde patet quid dicendum ſit ad dubitationes. Ad vtranq; ſiquidem dicitur, ꝙ non enunciantur duo cõtradictoria ſimul de eodem, ſed terminus vt ſtat ſub diſtractione ſed trãſmutatione alterius cui ſm ſe eſſet contradictorius. 3. Dubium. Dubitatur quoq; circa id quod ait {ineſt aliquid oppoſitorũ quę cõſequitur cõtradictio.} Superflue enim videtur addi illa particula {quæ conſequitur contradictio.} Omnia enim oppoſita conſequitur contradictio, vt patet diſcurrendo in ſingulis. Reſponſio. Oppoſita. 2 accipi. Pater enim eſt non filius, & album non nigrum, & videns nõ cæcum &c. Et ad hoc dicendum eſt ꝙ oppoſita poſſunt dupliciter accipi, vno modo formaliter.i. ſm ſua ſignificata, alio mõ denominatiue ſeu ſubiectiue. Verbi gratia. Pater & filius poſſunt accipi pro paternitate & filiatione, & poſſunt accipi pro eo qui denominatur pater vel filius. Rurſus cũ omnis diſtinctio fiat oppoſitione aliqua, vt dicitur in. 10. Metaphyſi. c. ſupponatur omnino diſtincta eſſe oppoſita. Le. 10. te. cómen. 24. Contradictio iter formali. oppoſita, & denoiati. Dicendum ergo eſt ꝙ licet ad omnia oppoſita ſeu diſtincta, contradictio ſequatur inter ſe formaliter ſumpta, non tamen ad omnia oppoſita ſequitur cõtradictio inter ipſa denominatiue ſumpta. Quamuis enim pater & filius mutuã ſui negationẽ inferant inter ſe formaliter, quia paternitas eſt nõ filiatio, & filiatio eſt nõ paternitas, in relatione tamẽ ad denominatum, cõtradictionem non neceſſario inferunt. Non enim ſequitur Sortes eſt pater, ergo nõ eſt filius; nec econuerſo. Vt perſuaderet igitur Ariſt. ꝙ non quęcũq; oppoſita colligata impediunt diuiſam illationem, quia non illa quæ habent contradictionem annexã formaliter tantum, ſed illa quæ habent contradictionem & formaliter & ſm rem denominatã. Ly quæ cõſequitur cõtradic. Addidit {quæ cõſequitur cõtradictio} in. 3.ſ. denominato. Et vius eſt satis cõgrue vocabulo.ſ. {cõſequitur.} Cõtradictio.n. iſta in. 3. ẽ quodãmodo extra ipſa oppoſita. Deĩde cũ dicit.

ARGY. *Aut quum ineſt quidem, ſemper non vere, Cum vero non ineſt, non ſemper vere dicetur. Vt Homerus eſt aliquid, velut poeta, eſt ne igitur Homerus? Aut dicendum, non eſt.*

ANTI. *Vel etiam quando ineſt, falſum ſemper eſt. Quando vero non ineſt, non ſemper verum eſt, vt Homerus eſt aliquid, vt poeta, ergo etiam eſt? Non.*

Declarat ꝙ ex nõ oppoſitis in. 2. coniunctis ſm vnũ prædicatũ, non vniuerſaliter poſſunt inferri partes diuiſim. Et primo hoc proponit quaſi emẽdans quod immediate dixerat ſubiungens. {Vel etiam quando eſt} ſcilicet oppoſitio inter terminos coniunctos, falſum eſt ſemper.ſ. iſerre diuiſim, quaſi diceret, dixi ꝙ quãdo ineſt oppoſitio non verum ſed falſum eſt inferre diuiſim. Quando autem non ineſt talis oppoſitio, verum eſt inferre

ferre diuiſim. Vel etiam vt melius dicatur, ꝙ quãdo eſt oppoſitio, falſum eſt ſemper, quando autem non ineſt talis oppoſitio, nõ ſemper verum eſt. Et ſic modificauit ſupradicta addendo ly ſemper, & non ſemper. Et ſubdens exemplum quod non ſemper ex non oppoſitis ſequatur diuiſio, ait, vt Homerus eſt aliquid vt poeta, ergo etiam eſt? Non. Ex hoc coniuncto, eſt poeta de Homero enunciatio, altera pars, ergo. Homerus eſt, non ſequitur, & tamen clarum eſt ꝙ iſtæ duæ partes colligate, eſt & poeta non habente oppoſitionem ad quam ſequitur contradictio. Igitur non ſemper ex non oppoſitis coniunctis illatio diuiſa tenet &c. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Per accidens enim ipſum prędicatur, eſt, de Homero. Nã quia eſt poeta ſed non per ſe de Homero ipſum, eſt, prædicatᷣ.*

ANTI. *Secundũ accidens.n. prædicatᷣ eſſe de Homero, quoniam eſt poeta, ſed nõ ſecundũ ſe prędicatur de Homero quõ eſt.*

Probat hoc quod modo dictum eſt, ex eo ꝙ altera pars iſtius cõpoſiti.ſ. eſt, in antecedente coniuncto prędicatur de Homero ſm accidens, ideſt ratione alterius, quoniam.ſ. poeta prædicatur de Homero, & non prædicatur ſecum ſe ly eſt de Homero, quod tamẽ inferᷣ, cum concluditur ergo Homerus eſt. Cõſiderandum eſt hic ꝙ ad ſaluandam illam concluſionem negatiuã, ſcilicet non ſemper ex non oppoſitis coniunctis inferᷣ diuiſim, ſufficit vnam inſtantiam ſuæ oppoſitæ vniuerſali affirmatiuæ afferre. Et hoc fecit. Ariſtot. adducẽdo illud genus enunciationũ in quo altera pars cõiuncti eſt aliquid pertinens ad actum animæ. Loquimur enĩ modo de Homero viuente in poematibus ſuis in mẽtibus hominũ. In his ſiquidem enunciationibus partes cõiunctæ non ſunt oppoſitæ in tertio, & tamen non licet inferre vtranq; partẽ diuiſim. Committitur enim fallacia ſecundum quid ad ſimpliciter. Non enim valet, Cæſar eſt laudatus, ergo eſt, & ſimile eſt de eſſe in effectu dependente in conſeruari. Quomodo autem intelligenda ſit ratio ad hoc adducta ab Ariſtotole in ſequenti particula dicetur. Deinde cum dicit.

Notãdum.

Fallacia in dicto exẽp.

ARGY. *Quare in quibus prædicationibus neq; contrarietas ineſt, quod quidem facile diſcernetur, ſi pro nominibus rationes dicantur, in hiſce coniunctim, & ſeorſum vera prædicatio fiet.*

ANTI. *Quare in quibuſcunq; prædicatis contrarietas non ineſt, ſi diffinitiones pro nominibus dicantur et ſecundum ſe prædicantur, & non ſecundum accidens, in his aliquid, & ſimpliciter verum erit dicere.*

Reſpondet parti affirmatiuæ quæſtionis, quando.ſ. ex coniunctis licet inferre diuiſim. Et ponit duas conditiones oppoſitas ſupradictis debere cõuenire in vnum ad hoc vt poſſit fieri talis conſequentia.ſ. ꝙ nulla inter partes coniuncti oppoſitio ſit, & ꝙ ſecundum ſe prædicentur. Vnde dicit inferendo ex dictis {Quare in quãtiſcũq; prędicamentis} ideſt prædicatis ordine quodã adunatis, neq; cõtrarietas aliqua in cuius ratione ponitur contradictio in tertio. Contraria enim ſunt quæ mutuo ſe ab eodẽ expellunt, aut vniuerſaliter nulla oppoſitio ineſt ex qua.ſ. ſequatur contradictio in tertio. Si diffinitiones pro nominibus ſumantur. Dixit hoc, quia licet in quibuſdam non appareat oppoſitio ſolis nominibus poſitis, ſicut homo mortuus, & in quibuſdã appareat, vt viuum mortuum, hoc tamẽ non obſtante ſi poſitis nominum, diffinitionibus loco nominum oppoſitio appareat, inter oppoſita collocamus. Sicut ver. gratia, homo mortuus, licet oppoſitionem non præſeferat, tamen ſi loco hominis & mortui eorũ diffinitionibus vtamur, videbitur contradictio. Dicemus enim corpus animatum rationale corpus inanimatũ irrationale. In quantiſcũq; inquam coniunctis nulla eſt oppoſitio, & ſm ſe, & non ſecundum accidens prædicantur, in his verum erit dicere & ſimpliciter ideſt diuiſim ꝙ fuerat coniunctim enunciatum. Ad euidentiam ſecũdæ conditionis hic poſitæ, nota ꝙ ly ſecundũ ſe poteſt dupliciter accipi, vno modo poſitiuæ, & ſic dicit perſeitatem primi, ſecundi vniuerſaliter quarti modi alio modo negatiue, & ſic idem ſonat ꝙ non per aliud. Rurſus conſiderandum eſt ꝙ cum Ariſtote. dixit de prædicato coniuncto ꝙ ſecundum ſe prædicetur, ly ſecundum ſe poteſt ad tria referri, ſcilicet ad partes coniuncti inter ſe, ad totum coniũctum reſpectu ſubiecti, & ad partes coniuncti reſpectu ſubiecti. Si ergo accipiatur ly ſecundum ſe poſitiue, licet non falſus, extraneus tamẽ à mente Ariſtotelis reperitur ſenſus ad quodcunq; illorũ triũ referatᷣ. Licet enim valeat, eſt homo ſenſibilis, ergo eſt homo & eſt ſenſibilis, & eſt animal rationale ergo eſt animal & eſt rationale, tamẽ his oppoſitæ inferunt ſimiles cõſequẽtias. Dicimus enim eſt albus muſicus, ergo eſt muſicus & eſt albus vbi nulla eſt perſeitas, ſed eſt cõiunctio per accidens, tam inter partes inter ſe quam inter totum & ſubiectum, quam etiam inter partes & ſubiectum. Liquet igitur ꝙ non accipit. Ariſt. ly ſecundũ ſe poſitiue ex eo ꝙ vana fuiſſet talis additio quæ ab oppoſitis non facit in hoc differẽtiam. Ad quid enim addidit ſm ſe, & non ſm accidens ſi tam illæ quæ ſunt ſecundum ſe modo expoſitio, quam illæ quæ ſunt ſecundum accidens ex coniuncto inferunt diuiſum? Si vero accipiatur ſecundum ſe negatiue ideſt non per aliud, & referatur ad partes coniuncti inter ſe, falſa inuenitur regula. Nam non licet dicere eſt bonus citharedus, ergo eſt bonus & citharedus & tamẽ ars citharizãdi & bonitas eius ſine medio coniunguntur. Et ſimiliter contingit, ſi referatur ad totum coniunctum reſpectu ſubiecti, vt in eodem exemplo apparet. Totum enim hoc, citharedus bonus non propter aliud conuenit homini, et tamẽ nõ infert (vt dictum eſt) diuiſionẽ. Supereſt ergo vt ad partẽ cõiuncti reſpectu ſubiecti referatur, & ſit ſenſus. Quando aliqua coniunctim prædicata, ſm ſe, ideſt nõ per aliud prædicantur, ideſt ꝙ vtraq; pars prædicatur de ſubiecto non propter alteram, ſed propter ſeipſam et ſubiectum, tunc ex coniuncto infertur diuiſa prædicatio. Et hoc modo exponunt Auerroes, & Boethius & vera inuenitur regula, vt inductiue facile manifeſtari põt, & rõ ipſa ſuadet. Si enim partes alicuius coniuncti prædicati ita inhærent ſubiecto ꝙ neutra propter alterã in ſit earum ſeparatio nihil habet quod veritatem impediat diuiſarum. Eſt & verbis Ariſt. conſonus ſenſus iſte. Quoniam & per hoc diſtinguit inter enunciationes ex quibus coniunctum inferi diuiſam prædicationem, & eas quibus hæc non ineſt conſequentia. Illa ſiquidem vltra habẽtes oppoſitionem in adiecto, ſunt habentes prædicatum coniunctum, cuius vna partium, alterius eſt ita determinatio ꝙ non niſi per illam ſubiectum reſpicit, ſicut apparet in exemplo ab Ariſto. adducto, Homerus eſt poeta, Eſt, ſiquidem ibi nõ reſpicit Homerũ, ratione ipſius Homeri, ſed pcıſe ratione poeſis relictæ, & ideo nõ licet inferre, ergo Homerus eſt. Et, ſimile eſt in negatiuis. Siquis enim dicat Sortes nõ eſt paries non licet inferre ergo Sortes non eſt, eadem ratione, quia eſſe non eſt negatum de Sorte, ſed de pariete in Sorte. Et per hoc patet, qualiter ſit intelligẽda ratio in textu ſuperiore adducta. Accipitur.n. ibi ſm ſe, negatiue, mo-

Reſpõſio Ad vtrumq; dub. ſimi

Prima cõd. vt ex coniũcto iferatur diuiſim.

Notandũ. 1 Secundum ſe quot modis.

Notandũ. 2 Lectio. 2. ſe ad. 3. ref.

Poſiti.

Negatiue.

Auerro. Boethus.

Ly a acci. vtraq; ſol.

do hic expoſito, & ſm accidens, ideſt propter aliud. In eadē ergo ſignificatione eſt vſus ly ſm accidens, ſoluē do hanc & præcedentem quæſtionem. Vtrobiq; enim intellexit ſecundum accidens, ideſt propter aliud coniūcta, ſed ad diuerſa retulit. Ibi nāq; ly ſecundū accidens determinabat coniunctionem duorum prædicatorum inter ſe. Hic vero determinat partem coniuncti prędicati in ordine ad ſubiectum. Vnde ibi album & muſicum inter ea quæ ſecūdum accidens ſunt, numerabātur, hic autem non. Sed occurrit circa hāc expoſicionē

Dubium. 1. princip.

dubitatio non parua. Si enim ideo non licet ex coniuncto inferre diuiſim, quia altera pars cōiuncti non reſpicit ſubiectum propter ſe, ſed propter alteram partē vt dixit Ariſto. de iſta enunciatione. Homerus eſt poeta. ſequetur ꝙ nunquam à tertio adiacente ad ſecundū erit bona conſequentia, quia in omni enunciatione de tertio adiacente, eſt reſpicit ſubiectum propter prædicatū & non propter ſe &c.

Reſponſio. Notādum.

Ad huius difficultatis euidentiam, Nota primo hanc diſtinctionem. Aliud eſt tractare regulam, quando ex tertio adiacente infertur ſm & quando non, & aliud quando ex coniuncto fit illatio diuiſa, & quando non. Illa ſiquidem eſt extra propoſitum, iſtam autem venamur. Illa compatitur varietatem terminorum, iſta non.

2. adiac ex 3. & ex con iunc. diui.

Si nāq; vnus terminorum qui eſt altera pars coniuncti ſm ſignificationē ſeu ſuppoſitionem varietur in ſeparatione, non infertur ex cōiuncto prædicato illudmet diuiſim, ſed aliud. Nota ſecundo hanc propoſitionem. Cum ex tertio adiacente infertur ſecundum, non ſeruatur identitas terminorū.

Lec. 2. li. 1. eſt. 2. & 3. adiac.

Liquet iſta quo ad illum terminum, eſt. Dictum ſiquidem fuit ſupra à ſancto Thoma, ꝙ aliud importat, eſt, ſecundum adiacens, & aliud eſt, tertiū adiacens. Illud nāq; importat actum eſſendi ſimpliciter, hoc antē habitudinē inhęrentiæ vel identitatis prædicati ad ſubiectum. Fit ergo varietas vnius termini cū ex tertio adiacente infertur ſm, & conſequenter non fit illatio diuiſi ex coniuncto.

Ad obiecta.

Vnde relucet reſponſio ad obiectionem, ꝙ licet ex tertio adiacente quandoque poſsit inferri ſm, nūquam tamen ex tertio adiacente licet inferri ſecundum tāquā ex coniuncto diuiſum, quia inferri nō pōt diuiſim cuius altera pars ipſa diuiſione perit. Negetur ergo conſequentia obiectionis. Et ad probationem dicatur ꝙ optime concludit, ꝙ talis illatio eſt illicita infra limites illationum quæ ex coniuncto diuiſionē

Reſponſio: formaliter.

inducunt, quibus hic Ariſtot. loquitur. Sed contra hoc inſtatur. Quia etiam tanquam eſt coniuncto diuiſa fit illatio, Sortes eſt albus, ergo eſt, per locum à parte in modo ad ſuum totum vbi non fit varietas terminorū.

Obiectio.

Et ad hoc dicitur ꝙ licet homo albus ſit pars in modo hominis, quia nihil minuit de hominis ratione albedo ſed ponit hominem ſimpliciter, tamen eſt album, non eſt pars in modo ipſius eſt, eo ꝙ pars i modo eſt vniuerſale cū conditione non minuente, ponente illud ſimpliciter.

Reſponſio.

Clarum eſt autem ꝙ album minuit rationem ipſius, eſt, & nō ponit ipſum ſimpliciter, cōtrahi enim ad eſſe ſm quid, vnde apud philoſophus cum fit aliquid

Obiectio.

album, non dicitur generari ſm quid. Sed inſtatur adhuc quia ſm hoc dicendo eſt animal, ergo eſt, fit illatio diuiſa per eundem locum. Animal enim non minuit rationem ipſius eſt.

Reſponſio.

Ad hoc eſt dicendum ꝙ ly eſt ſi dicat veritatem propoſitionis, manifeſte peccatur à ſecundū quid ad ſimpliciter. Si autem dicat actum eſſendi, illatio eſt bona, ſed nō eſt de. 3. ſed. 2. adiacente.

Dubiom. a princip.

Pōt vlterius dubitari circa principale, quia ſequitur eſt quantū coloratum, ergo eſt quantum, & eſt coloratū. & tamen coloratum reſpicit ſubiectum mediante quantitate, ergo non videtur recta expoſitio ſupra adducta.

Reſponſio. ſubtilis.

Ad hoc & ſimilia dicendum eſt ꝙ coloratū non ita ideſt ſubiecto per quantitatem ꝙ ſit eius determinatio, & ratione talis determinationis ſubiectum denominet, ſicut bonitas artē citharisticam determinat, cum dicitur eſt citharedus bonus, ſed potius ſubiectum ipſum, primo coloratum denominatur, quantum vero ſecundario coloratum dicitur, licet color media quantitate ſuſcipiatur. Vnde notāter ſupra diximus, ꝙ tunc altera pars cōiuncti prædicatur per accidēs, qñ præciſe denominat ſubiectum, quia denominat alteram partē. Quod nec in hac nec in ſimilibus inſtantiis inuenit. Deinde cū dicit.

ARGV. *Id aūt, quod nō eſt, nō ex eo vere dicetur ens quippiā eē, qa eſt opinabile: Nō eſt. n. ipſius opinio ipſū eē, ſed ipſū nō eſſe.*

ANTI. *Quod aūt nō eſt qm opinabile eſt, non verū dicere eē aliqd. Opinatio. n. eius eſt non quoniam eſt, ſed quoniam non eſt.*

Excludit quorundā errorē qui qđ nō eſt eſſe tali ſyllogiſmo concludere ſatagebant. Quod eſt opinabile, eſt, Quod nō eſt, eſt opinabile. Ergo qđ nō eſt, eſt. Hūc ſiquidē ꝓceſſum elidit Ariſt. deſtruēdo primā ꝓpoſitionē, quæ partē coniuncti in ſubiecto diuiſim prædicat, ac ſi diceret, eſt opinabile ergo eſt, Vnde aſſumēdo ſubiectū cōcluſionis illorū ait. Quod aūt nō eſt, & addit

Expō. tex.

mediū eorum, quoniam opinabile eſt, & ſubdit maiorem extremitatē, non eſt verum dicere eſſe aliquid. Et cauſam aſsignat, quia talis opinatio non propterea eſt, quia illud ſit, ſed potius quia non eſt.

LECTIO VIII.

De modalibus dicendum proponitur, an item ipſarum oppoſitio ex negatione addita ꝟbo, vel potius modo ſpicieda ſit arguitur, & quod nō verbo ſit negatio apponenda pro illarum contradictione, oſtenditur.

ARGV. *Is autem determinatis, conſiderandum eſt deinceps, quo modo ſeſe habent affirmationes, & negationes huiuſce generis, poſſibile eſt eſſe, non poſſibile eſt eſſe, cōtingens eſt eē, & non contingens eſt eſſe, & de impoſſibili ſimili modo, ac neceſſario. Sunt. n. de ipſis dubitationes nōnullæ.*

ANTI. *His vero determinatis, perſpiciendum eſt quemadmodum ſeſe habēt affirmationes, & negationes ad ſe inuicem, hæ ſ quæ ſunt de poſſibili eſſe, & non poſſibili de contingente, & non contingere, de impoſſibili, & neceſſario, Habent enim aliquas dubitationes.*

Poſtquam determinatum eſt de enūciationibus quarum partibus aliud additur tam remanente quam variata vnitate, hic intendit declarare quid accidat enūciationi, ex eo ꝙ aliquid additur non ſuis partibus ſed compoſitioni eius. Et circa hoc duo facit. Primo deter-

Lectio. 10

minat de oppoſitione earum. Secundo de conſequentiis, ibi {Conſequentiæ vero.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exequitur ibi. {Nam ſi eorum &c.} Proponit ergo quod iam perſpiciendum eſt quomodo ſe habeant affirmationes & negationes enunciationum de poſsibili & non poſsibili &c. Et cauſam ſubdit. Habent enim multas dubitationes ſpeciales.

Sex. Prælibanda.

Sed antequam vlterius procedatur qm de enunciationibus quæ modales vocantur ſermo inchoatur, prælibandum eſſe quaſdam modales enunciationes, & qui & quot ſunt modi reddētes propoſitiones modales, & quid earum ſit ſubiectum, & quid prædicatū, & quid ſit ipſa enūciatio modales & quis ſit ordo earum ad præcedentes, & quæ neceſſitas ſit ſpecialem faciendi tractatum de his. Quia ergo poſſumus dupliciter de rebus loqui, vno modo componendo rem vnā

De ineſſe modalis

cum

cum alia, alio modo compoſitionem factam declaran-
do qualis ſit, inſurgunt duo enunciationũ genera, quæ-
dam .ſ. enunciantes aliquid ineſſe vel non ineſſe alteri,
& hæ vocãtur de ineſſe, de quibus ſuperius habitus eſt
ſermo. Quædam vero enunciantes modũ compoſitio-
nis prædicati cum ſubiecto, & hæc vocantur modales
à principaliori parte ſua, modo, ſ. Cum enim dicitur,

Enũciatio-nẽ modalẽ eſſe.

Sortem currere eſt poſsibile, non enunciatur curſus de
Sorte, ſed qualis ſit compoſitio curſus cum Sorte .ſ. poſ
ſibilis. Signãter autem dixi modum cõpoſitionis, quo-
niam modus in enũciatione poſitus dupliciter eſt. Qui

Modus in enuncia. 2. Primus. Secundus.

dam enim determinat verbum, vt ratione ſignificati ip
ſius verbi, vt Sortes currit velociter, vel ratione tempo
ris conſignificati, vt Sortes currit hodie. Quidam aũt
determinat compoſitionẽ ipſam prædicati cum ſubie-
cto, ſicut cum dicitur Sortẽ currere eſt poſsibile. In il-
lis nãq; determinaẽ qualis curſus in ſit Sorti, vel quan-

Qui modi reddãt enũciationem modalem, et quot.

do. In hac autem, qualis ſit coniunctio curſus cum Sor-
te. Modi ergo non illi qui rem verbi, ſed qui cõpoſitio-
nem determinant, modales enunciationes reddunt, eo
ꝙ compoſitio veluti forma totius, totam enunciatio-
nẽ cõtinet. Sunt aũt hmõi modi quatuor proprie lo-
quendo .ſ. poſsibile, & impoſsibile, neceſſarium, & con
tingens. Verum nãq; & falſum, licet ſupra compoſitio
nem cadant, cum dicitur Sortem currere eſt verũ, vel
hominem eſſe quadrupedẽ eſt falſum, attamen modifi-

Modificari proprie.

care proprie non videntur cumpoſitionẽ ipſam. Quia
modificari proprie dicitur aliquid, quãdo redditur ali-
quale, non quando fit ſecundum ſuam ſubſtantiam. Cõ
poſitio autem quando dicitur vera non aliqualis pro-
ponitur, ſed quod eſt. Nihil enim aliud eſt dicere Sor-
tem currere eſt verum, quam ꝙ compoſitio curſus cũ
Sorte eſt. Et ſimiliter quando eſt falſa, nihil aliud dici-
tur, quam quod non eſt. Nam nihil aliud eſt dicere Sor
tem currere eſt falſum, quam quod compoſitio cur-
ſus cum Sorte non eſt. Quando vero compoſitio dici-
tur poſsibilis aut contingens, iam nõ ipſam eſſe, ſed ip-
ſam aliqualem eſſe dicimus. Cum ſiquidem dicitur Sor
tem currere eſt poſſibile, non ſubſtantificamus compo
ſitionẽ curſus cũ Sorte, ſed qualificamus aſſerentes il-
lam eſſe poſſibilem. Vnde Ariſtot. hic modos propo-

De vero & fal.

nens, veri & falſi nullo modo meminit, licet infra verũ
& non verum inſerat, propter cauſam ibi aſſignandã.
Et quia enunciatio modalis duas in ſe continet compo
ſitiones, alteram inter partes dicti, alteram inter dictũ
& modum, intelligendum eſt eam compoſitionem mo

Cõpoſitio modificãs.

dificari ideſt quę eſt inter partes dicti non eam quæ eſt
inter modũ & dictum. Quod ſic perpendi põt. Huius
enunciationis modalis, Sortẽ eſſe album eſt poſſibile,
duæ ſunt partes altera eſt, Sortem eſſe album, altera, eſt
poſſibile. Prima, dictum vocatur, eo ꝙ eſt, id quod di-
citur per eius indicatiuam .ſ. Sortes eſt albus. Qui enim

Dictum.

profert hanc, Sortes eſt albus, nihil aliud dicit, niſi Sor-
tem eſſe album. Secunda vocatur modus, eo ꝙ modi
adiectio eſt. Prima compoſitionem quandam in ſe cõ-
tinet ex Sorte & albo. Secunda pars primæ oppoſita,
compoſitionem aliquam ſonat ex dicti compoſitione
& modo. Prima rurius pars, licet omnia habeat pro-
pria ſubiectum .ſ. prædicatum, copulam, & compoſitio

Subiectum modalis. Prædicatũ.

nem, tota tamen ſubiectum eſt modalis enunciaõnis.
Secunda autem eſt prædicatum. Dicti ergo, compoſi-
tio ſubiicitur, & modificatur in enunciatione modali.
Qui enim dicit Sortem eſſe album eſt poſſibile, non
ſignificat qualis eſt cõiunctio poſſibilitatis, cũ hoc di-
cto Sortem eſſe album, ſed inſinuat qualis ſit compoſi-
tio partium dicti inter ſe, ſ. curſus cum Sorte .ſ. ꝙ eſt cõ
poſitio poſſibilis. Non dicit igitur enunciatio modalis

Modalis. enunciat.

aliquid ineſſe, vel nõ ineſſe, ſed dicti potius modũ enũ
ciat. Nec proprie componit ſm̃ ſignifiatum, quia com
poſitionis non eſt compoſitio, ſed rerum cõpoſitioni
modum apponit. Vnde nihil aliud eſt enunciatio moda

Enunciatio moda. quid

lis, quam enunciatio dicti modificatiua. Nec propterea
cenſenda eſt enunciatio plures modalis, quia omnia du
plicata habeat, quoniam vnum modum de vnica com-
poſitione enunciat, licet illius compoſitionis plures ſint
partes. Plura enim illa ad dicti cumpoſitionem concur-
rentia, veluti plura, ex quibus fit vnum ſubiectum, con-
currũt, de quibus dictum eſt ſupra, ꝙ enũciationis vni-
tatem non impediunt. Sicut nec cum dicitur domus eſt

Ly Primo. lec. 8.

alba, eſt enũciatio multiplex, licet domus ex multis cõ-

Ratio or.

ſurgat partibus. Merito aũt eſt poſt enunciationes de

Partes pri. mo. to.

ineſſe de modalibus tractandum, quia partes naturali-
ter ſunt toto priores, & cognitio totius ex partiũ cogni

Neceſſitas tract.

tione dependet. Et ſpecialis ſermo de his habendus, quia
proprias habat difficultates. Notauit quoq; Ariſ. in tex

Not. ab Ariſto. in text.

tu multa. Horum ordinem .ſ. cum dixit {his vero de-
terminatis.} Modos qui & quot ſunt, cum eis expreſsit
& inſeruit. Variationem eiuſdem modi per affirmatio-
nẽ, & negationẽ, cum dixit poſsibile, & non poſſibile,
cõtingẽs & non cõtingẽs. Neceſsitatẽ cũ addidit. {Hñt
.n. multas dubõnes proprias.} Deinde cum dicit.

ARGV.

*Nam ſi complexionum, hæ inter ſeſe cõtradictoriæ oppo
nuntur, quæ per eſſe diſponuntur, atq; non eſſe. huius .n. ho-
minem eſſe, negatio eſt hoc, hominem non eſſe, ſed non illud
non hominem eſſe, & item huius hominem eſſe album, hoc
eſt negatio, hominem album non eſſe, ſed non illud hominem
non album eſſe, alioquin vere quiſpiam dixerit lignũ hominẽ
non album eſſe, cum de quolibet affirmatio ſit, aut negatio
vera, & non ſolum in his ita ſit, ſed in illis etiã in quibus eſſe
non additur, idem facit id quod pro ipſo ſumitur eſſe. Nam
huius homo ambulat, non eſt hæc negatio, non homo ambu-
lat, ſed hæc hõ non ambulat, nihil enim refert hominẽ ambu-
lare dicere, vel hominem ambulantem eſſe, ſi hæc inquã ita
ſunt atq; ubiq; dictus modus ſeruatur, huius etiam nimirum
affirmationis poſſibile eſt eſſe, hæc erit negatio poſſibile non
eſſe ſed non illa, non poſſibile eſt eſſe.*

ANTI.

*Nam ſi eorum, quæ complectuntur, illæ ſibi inuicẽ oppo-
ſitæ ſunt contradictiones, quæcunq; ſecundũ eſſe, & nõ eſſe
diſponuntur, vt eius quæ eſt, eſſe hominem, negatio eſt, nõ eſſe
hominem, non eſſe non hominem, et eius, quæ eſt, eſſe albũ ho
minem, negatio eſt ea, quæ eſt, nõ eſſe album hominẽ, ſed nõ,
eſſe non album hominem. Si enim de omnibus aut dictio eſt,
aut negatio. lignum erit verum dicere eſſe non albũ hominẽ
quòd ſi hæc hoc modo, & quibuſcunq; eſſe non additur, idẽ fa-
ciet id, quod pro eſſe dicitur, vt eius, quę eſt, ambulat homo,
negatio eſt, nõ ea, quæ eſt, ambulat nõ homo, ſed ea, quæ eſt,
non ambulat homo, nihil enim differt dicere hominem ambu
lare, vel hominẽ ambulantem eſſe. Quare ſi hoc modo in om-
nibus, & eius, quæ eſt, poſſibile eſt eſſe, negatio eſt, poſſibile
eſt non eſſe, ſed non ea, quæ eſt, non poſſibile eſt eſſe.*

Exequitur tractatum de oppoſitione modalium. Et
circa hoc duo facit. Primo mouendo quæſtionẽ, arguit
ad partes. Secundo determinat veritatem, ibi {Contin-

Dubõ in quo conſi.

git autem &c.} Eſt autẽ dubitatio, an in enunciationi-
bus modalibus fiat contradictio negatione appoſita
ad verbum dicit, quod dicit rem, an non, ſed potius ne
gatione appoſita ad modum qui qualificat. Et primo
arguit ad partẽ affirmatiuã, ꝙ .ſ. addẽda ſit negatio ad

 verbum.

verbum.Secundo ad partem negatiuam,ꝙ non apponenda ſic negatio ipſi verbo, ibi{Videtur autem.} Intendit ergo primo tale argumentum.Si cōplexorũ contradictiones attẽdũtur penes eſſe & nō eſſe, vt patet inductione in enũciationis ſubſtantiuis de ſecundo adiacente,& de tertio, & in adiectiuis, contradictionesq́; omnium hoc modo ſumendæ ſunt,cōtradictoria huius poſsibile eſſe,erit poſsibile non eſſe,& non illa,nō poſsibile eſſe.Et conſequenter apponẽda eſt negatio verbo, ad ſumendã oppoſitionẽ in modalibus. Patet cōſequẽtia,quia cum dicitur poſsibile eſſe & poſsibile nō eſſe, negatio cadit ſupra eſſe. Vnde dicit.{Nam ſi eorũ,quæ complectuntur.} ideſt complexorum illæ ſibi inuicem ſunt oppoſitæ contradictiones, quæ ſm eſſe vel nō eſſe diſponuntur,ideſt in quarum vna affirmatur eſſe, et in altera negatur.Et ſubdit inductionem inchoans à ſecũdo adiacente, vt eius enunciationis quæ eſt eſſe hoīem ideſt homo eſt negatio eſt, non eſſe hominem, vbi verbum negatur,ideſt homo non eſt,& non eſt eius negatio ea quæ eſt, eſſe non hominem, ideſt non homo eſt.Hæc.n.non eſt negatiua,ſed affirmatiua de ſubiecto infinito, quæ ſimul eſt vera cum illa prima.ſ.homo eſt. Deinde proſequitur inductionem in ſubſtãtiuis de tertio adiacente & eius quæ eſt,eſſe album hominem ideſt & illius enunciationis,homo eſt albus, negatio eſt, non eſſe album hominem, vbi verbum negatur ideſt homo non eſt albus,& non eſt negatio illius ea, quæ eſt, eſſe non album hominem,ideſt homo eſt non albus. Hæc enim nō eſt negatiua ſed affirmatiua de ṕdicato infinito.Et quia iſtæ duæ affirmatiuæ de prædicato finito & infinito nō poſſunt de eodem verificari, propterea quia ſunt de prędicatis oppoſitis poſſet aliquis credere ꝙ ſint contradictoriæ,& ideo ad hunc errorem tollendũ interponit rationẽ probantẽ ꝙ hæ duæ nō ſunt con-

Contradic. natura. tradictoriæ.Eſt autem ratio talis. Contradictoriorum talis eſt natura ꝙ de omnibus aut dictio ideſt affirmatio,aut negatio verificatur.Inter contradictoria ſiquidem, nullum poteſt inueniri medium, ſed hæ duæ enũciationes,ſ.eſt homo albus, & eſt homo nō albus,ſunt cōtradictoriæ per te,ergo ſunt talis naturæ ꝙ de omnibus altera verificatur. Et ſic cum de ligno ſit falſum dicere,eſt homo albus,erit verũ dicere de eo.ſ.ligno, eſſe non album hominem,ideſt lignum eſt homo nō albus, quod eſt manifeſte falſum.Lignum enim neq; eſt hō albus,neq; eſt hō non albus. Reſtat ergo ex quo vtraque eſt ſimul falſa de eodẽ,ꝙ nō ſit iter eas cōtradictio. Sed cōtradictio fit qñ negō apponitur verbo. Deinde proſequit̃ inductionẽ enũciationibus adiectiui verbi dicens,ꝙ ſi hoc modo.ſ.ſupradicto accipitur contradictio,& in quantiſcunq; enunciationibus eſſe nō ponitur explicite,idem faciet quo ad oppoſitionem ſumendam

Ver.adiec. loco eſſe. id quod ꝓ eſſe dicitur ideſt verbum adiectiuum quod locum ipſius eſſe tenet pro quanto propter eius veritatẽ in ſe incluſam,copulæ officium facit, vt eius enunciationis quæ eſt,homo ambulat,negatio eſt,non ea q̃ dicit,nō homo ambulat,hæc.n.eſt affirmatiua de ſubiecto infinito,ſed negatio illius eſt, homo non ambulat, ſicut & in illis de verbo ſubſtantiuo negatio verbo addenda erat. Nihil enim differt dicere verbo adiectiuo, homo ambulat, vel ſubſtantiuo, homo eſt ambulans.

Vid. Deinde ponit.2.partẽ inductionis dicẽs. Et ſi hoc modo in omnibus ſumenda eſt contradictio,ſ.apponendo negationẽ ad eſſe, concluditur ꝙ et eius enũciationis, quæ dicit,poſsibile eſſe, negatio eſt poſsibile nō eſſe et non illa quæ dicit,non poſsibile eſſe. Patet cōcluſionis ſequela, quia in illa poſsibile non eſſe negatio apponit̃ verbo,in iſta autem non. Dixit autem in principio huius rationis, {eorum quæ complectuntur} .i.complexorum contradictiones fiunt ſm eſſe & nō eſſe,ad differentiam incomplexorum quorum oppoſitio non fit negatione dicẽte nō eſſe,ſed ipſi incomplexo appoſita, vt hō,& nō hō,legit,& nō legit. Deinde cum dicit. Differentia inter cōple. & incōple. addẽdo negatione.

Ad idem videtur & eſſe, et non eſſe poſſe.Omne nanque quod poßibile eſt ſecari, vel ambulare, poßibile eſt & non ambulare,& non ſecari.Atq; cauſa huius hæc eſt.Omne.n. quod hoc pacto poßibile eſt, non ſemper eſt actu. Quapropter ipſi competet,& ipſa negatio. Poteſt enim & nō ambulare,quod ambulare poteſt,& non videri,quod poteſt videri At fieri nequit, vt enunciationes oppoſitæ de eodẽ ſint veræ.Non ergo affirmationis huius,poßibile eſt eße,hæc eſt negatio,poßibile eſt non eße. ARGY.

Videtur aũt idem poße eße,& non eße.Omne enim quod eſt poßibile diuidi, vel ambulare, & non ambulare,& non diuidi poßibile eſt.Ratio eſt,quoniam omne quod ſic poßibile eſt,non ſemper in actu eſt. Quare inerit ipſi etiam negatio. Poteſt igitur & non ambulare quod eſt ambulabile, & non videri.quod eſt viſibile. At vero impoßibile eſt de eodem oppoſitas eße veras dictiones. Non igitur eius quæ eſt poßibile eſt eße,negatio eſt,poßibile eſt non eße. ANTI.

Arguit ad quæſtionis partem negatiuam ſcilicet ꝙ ad ſumendam contradictionem in modalibus non addẽda ſit negatio verbo,tali rōne. Impoſsibile eſt duas contradictorias eſſe ſimul veras de eodem, ſed ſupradictæ .ſ.poſsibile eſſe & poſsibile non eſſe,ſimul verificãtur de eodem,ergo iſtæ non ſunt contradictoriæ,igitur contradictio modalium non attenditur penes verbi negationem.Huius rationis primo ponitur in litera minor,cum ſua probatione. Secundo maior. Tertio concluſio.Minor quidem cum dicit {Videtur autem idem poſsibile eſſe,& non poſsibile eſſe.} Sicut, verbi gratia omne quod eſt poſsibile diuidi,eſt etiam poſsibile non diuidi, et quod eſt poſsibile ambulare, eſt etiã poſsibile non ambulare.Ratio autem huius minoris eſt, quoniã omne quod ſic poſsibile eſt, ſicut ſcilicet eſt poſsibile ambulare, & diuidi non ſemper actu eſt. Non enim ſemper actualiter ambulat, qui ambulare poteſt, nec ſemper actu diuiditur, quod diuidi poteſt. Quare inerit etiam negatio poſsibilis.i.ergo non ſolum poſsibilis eſt affirmatio,ſed etiam negatio eiuſdem. Rō pro parte negatiua

Aduerte ꝙ quia poſsibile eſt multiplex, vt infra dicetur, ideo notãter Ariſt.addidit ly ſic,aſſumens,quod ſic poſsibile eſt, non ſemper actu eſt. Non enim de omni poſsibili verum eſt dicere ꝙ non ſemper actu eſt,ſed de aliquo, eo ſcilicet quod eſt ſic poſsibile, quemadmodum ambulare,& diuidi. Notandũ. Lec. 12. Poſsibile nō ſemper actu eſſe.

Nota vlterius ꝙ quia tale poſsibile habet duas conditiones, ſcilicet ꝙ poteſt actu eſſe & quòd non ſemper actu eſt,ſequitur neceſſario,ꝙ de eo ſimul eſt verum dicere,poſsibile eſſe,& non eſſe.Ex eo enim quod poteſt actu eſſe ſequitur quòd ſit poſsibile eſſe. Ex eo vero quod non ſemper actu eſt, ſequitur ꝙ ſit poſsibile non eſſe. Quod enim non ſemper eſt, poteſt non eſſe. Bene ergo intulit Ariſtoteles ex his duobus. Quare inerit etiam negatio poſsibilis,& non ſolum affirmatio.Poteſt igitur & non ambulare,quod eſt ambulabile & non videri, quod eſt viſibile. Maior vero ſubiungitur, cum ait. { At vero impoſsibile eſt de eodem veras eſſe contradictiones. } Infertur quoq; vltima cōcluſio.Nō eſt igitur iſta, ſcilicet poſsibile nō eſſe,negatio Notandũ. Poſsibile e[...] vel non e[...]

tio

Notãdum. vltima.
Poſsibile vt eſt modus.

tio illius, quæ dicit poſsibile eſſe. quia ſunt ſimul veræ de eodem. Caueto autem ne ex iſto textu putes poſsibile vt eſt modus debere ſemper accipi pro poſsibili ad vtrumlibet, quoniam hoc infra declarabit eſſe falſum, ſed conſidera ꝙ ſatis fuit intendenti declarare ꝙ in modalibus non ſumitur contradictio ex verbi negatione, afferre inſtantiam in vna modali, quæ continetur ſub modalibus de poſsibili. Deinde cum dicit.

ARGV.

Fit enim ex his, vt aut idem de eodem affirmetur ſimul atq; negetur, aut non per eſse atq; non eſse ea quæ adduntur, affirmationes fieri negationesúe. Quod ſi illud fieri nequit hoc erit vtique expetendum.

ANTI.

Contingit enim ex his, aut idem ipſum affirmare negare ſimul de eodem, aut non ſecundum eſse vel non eſse quæ opponuntur, fieri affirmationes vel negationes. Si ergo illud impoſsibilius eſt, hoc erit magis eligendum.

Determinat veritatem huius dubitationis. Et quia duo petebat ſcilicet an contradictio modalium ex negatione verbi fiat, an non, & an potius ex negatione modi, ideo primo determinat veritatem primę petitionis, ꝙ ſcilicet cõtradictio harum non fit negatione verbi. Secundo determinat veritatem ſecundæ petitionis, ꝙ ſcilicet fiat modalium contradictio ex negatione modi, ibi {Eſt ergo negatio.}

Lec ſequẽt. imme.

Dicit ergo ꝙ propter ſupradictas rationes euenit vnum ex his duobus, quæ cõcluſimus determinare, aut idem ipſum ideſt vnum & idem dicere ideſt affirmare & negare ſimul de eodem ideſt aut ꝙ duo contradictoria ſimul verificantur de eodẽ, vt prima ratio concluſit, aut affirmationes vel negationes modalium quæ opponuntur contradictoriæ fieri non ſecundum eſſe vel non eſſe ideſt aut contradictio modalium non fiat ex negatione verbi, vt ſecũda ratio cõcluſit. Si ergo illud eſt impoſsibile. ſ. ꝙ duo contradictoria poſſunt ſimul eſſe vera de eodem, hoc. ſ. ꝙ cõtradictio modalium non fiat ſecundum verbi negationem erit magis eligendum. Inpoſsibilia enim ſemper vitanda ſunt. Ex ipſo autem modo loquendi innuit ꝙ vtriq; earũ aliquid obſtat. Sed quia primo obſtat impoſsibilitas quæ acceptari non poteſt, ſecundo autem nihil aliud obſtat niſi ꝙ negatio ſupra enunciationis copulam cadere debet, ſi negatiua fieri debet enunciatio, & hoc aliter fieri poteſt quam negãdo dicti verbũ, vt infra declarabitur, ideo hoc. 2. ſ. ꝙ contradictio modalium non fiat ſecundum negationem verbi eligendum eſt. Primum vero eſt omnino abiiciendum.

LECTIO. IX.

Modalium omnium contradictionem negationem non verbo ſed modis additam exigere docetur.

ARGV.

Huius igitũ poſsibile eſt eſſe, hæc eſt negatio, non poſsibile eſt eſſe, ſed nõ illud poſsibile nõ eſt eſſe, huius & cõtingẽs eſt eſſe hæc eſt negatio, nõ contingens eſt eſſe. Eadem & de cęteris ratio, de impoſsibili inquam & neceſſario.

ANTS.

Eſt igitur negatio eius, quę eſt poſsibile eſſe, ea quæ eſt, poſsibile non eſſe, & nõ ea quę eſt poſsibile non eſſe. Eadem quoq; ratio eſt in eo quod eſt contingẽs eſſe. Et enim negatio eius eſt, non contingẽs eſſe. Et in alius quoque ſimili modo, vt in neceßario & impoſsibili.

Determinat vbi ponenda ſit negatio ad aſſumendam modalium contradictionem. Et circa hoc quatuor facit. Primo determinat veritatem ſummarie, Secundo aſsignat determinatæ veritatis rationem, quæ dicitur rationi ad oppoſitũ inductæ, ibi {Fiunt enim.} Tertio explanat eandem veritatem in omnibus modalibus, ibi {Eius vero.} Quarto vniuerſalem regulam concludit, ibi {Vniuerſaliter vero.}

Negõ qui addenda.

Quia igitur negatio aut verbo aut modo apponẽda eſt, & ꝙ verbo non addenda eſt declaratum eſt per locum à diuiſione concludendo determinat, eſt ergo negatio eius quæ eſt poſsibile eſſe, ea quæ eſt non poſsibile eſſe, in qua negatur modus. Et eadem eſt ratio in enunciationibus de contingenti. Huius enim, quæ eſt contingens eſſe, negatio eſt non contingens eſſe. Et in aliis ſcilicet de neceſſe & impoſsibile idem eſt iudicium.

Deinde cum dicit.

ARGV.

Nãq; vt in illis eſſe, atq; nõ eſſe ſunt additiones, cætera vero res ſunt ſubiectę, alia album, alia homo, ſic & in iſtis. Eſſe quidẽ, atq; non eſſe fiunt vt ſubiecta, poſſe vero & cætera additiones, diſtinguentes verum & falſum in his ipſis perinde atq; in ipſis ipſum eſſe atq; non eſſe, facere ſolent.

ANTS.

Fiunt enim quemadmodum in illis eſſe, & non eſſe appoſitiones ſubiectę vero res, hoc quidem album, illud vero homo, ſic hoc loco eſſe quidem & non eſſe ſubiecta fiunt, poſſe vero et contingere, appoſitiones determinantes. quemadmodum in illis eſſe, & non eſſe veritaem & falſitatem, ſic hic in eo quod eſt eße poſsibile, & eſſe non poſsibile.

Ratio veri. determi.

Fiunt enim appoſitiones, ſubdit huius veritatis rationem talem. Ad ſumendam contradictionem inter aliquas enunciationes oportet ponere negationem ſuper appoſitione, ideſt coniunctione prædicati cũ ſubiecto. Sed in modalibus appoſitiones ſunt modi, ergo in modalibus negatio apponenda eſt mõ, vt fiat cõtradictio. Huius rationis maiore ſubintellecta minor ponitur, in litera per ſecundã ſimilitudinẽ ad illas de in eſſe & dicitur ꝙ quemadmodum in illis enũciationibus de ineſſe appoſitiones. ideſt prædicationes ſunt eſſe & non eſſe. i. verba ſignificatiua eſſe vel non eſſe, verbum enim ſemper eſt nota eorũ quæ de altero prædicantur, ſubiectæ vero appoſitionibus res ſunt, quibus eſſe vel nõ eſſe apponitur, vt album cum dicitur album eſt, vel homo, cũ dicitur hõ eſt.

In enun. de ineſſe quid prædica. & quid ſub. & in moda. veritas in de ineſſe & immoda.

Eodem modo hoc in loco in modalibus accidit, eſſe quidem ſubiectum fit ideſt dictũ ſignificãs eſſe vel non eſſe, ſubiecti locum tenet, contingere vero & poſſe appoſitiones ideſt modi, prædicationes ſunt. Et quemadmodũ in illis de ineſſe penes eſſe & nõ eſſe veritatẽ vel falſitatem determinauimus, ita in iſtis modalibus penes modos. Hoc eſt enim quod ſubdit, determinantes. ſ. fiunt ipſi modi veritatem, quemadmodum in illis eſſe, & nõ eſſe, eam determinat. Et ſic patet reſpõſio ad argumentum in oppoſitum primo adductũ cõcludens, ꝙ negatio verbo apponẽda ſit, ſicut illis de in eſſe.

Reſponſio ad Im arg. Modus in moda.

Dicitur enim ꝙ cum modalis enunciet modũ de dicto ſicut enunciatio de in eſſe, eſſe vel eſſe tale, puta eſſe album de ſubiecto, eundẽ locum tenet modus hic, quem ibi verbum, & conſequenter ſuper idem proportionaliter cadit negatio hic, & ibi. Eadem enim vt dictum eſt proportio eſt modi ad dictum, quæ eſt verbi ad ſubiectum.

Præparatio modi ad dict.

Rurſus cũ veritas & falſitas affirmationem & negationem ſequatur, penes idem attẽdẽda eſt affirmatio vel negatio enunciationis, & veritas vel falſitas eiuſdem.

Mod. vera.

Sicut autem in enũciationibus de ineſſe veritas vel falſitas eſſe vel non eſſe conſequitur, ita in modalibus modũ. Illa nanq; modalis eſt vera quæ ſic modificat dictũ, ſicut dicti cõpoſitio patitur, ſicut eſt. Eſt ergo negatio modo hic apponenda, ſicut ibi verbũ, cũ ſit eadem vtriuſq; vis quo ad veritatẽ & falſitatẽ enunciationis.

Quid per modos.

Aduerte ꝙ modos, appoſitiones. i. prędicationes vocauit, ſicut eſſe in illis de in eſſe, intelligens ꝑ modum totum prædicatum enunciationis modalis, puta

eſt poſsibile. In cuius ſignum modos ipſos verbaliter protulit dicens, contingere vere & poſſe appoſitiones ſunt. Cõtingie enim, & poteſt, totum prædicatum modalis continent. Deinde cum dicit.

ARGV. *Huius autẽ poſſibile eſt non eſſe, negatio eſt, non illud nõ poſſibile eſt eſſe, ſed hoc nõ poſſibile eſt non eſſe. Et huius poſſibile eſt eſſe, non hoc poſſibile eſt non eſſe, ſed illud, nõ poſſibile eſt eſſe. Quapropter hæ poſſibile eſt eſſe, & poſſibile eſt nõ eſſe. ſeſe mutuo ſequi videntur. Idem enim poſſibile eſt eſſe, atq; nõ eſſe. Non enim hæ poſſibile eſt eſſe, & poſſibile eſt nõ eſſe, contradictorię opponuntur, ſed iſtæ poſſibile eſt eſſe, & non poſſibile eſt eſſe, nunquam de eodem ſunt ſimul veræ opoſitæ nanq; ſunt. Hæ quoq; poſſibile eſt non eſſe, & nõ poſſibile eſt non eſſe, nunquam de eodem ſunt veræ. Similiter & huius affirmationis neceſſe eſt eſſe, non hæc, neceſſe eſt nõ eſſe negatio eſt, ſed hæc non neceſſe eſt eſſe. Huius autem, neceſſe eſt non eſſe, negatio eſt, non neceſſe eſt nõ eſſe. Huius etiã impoſſibile eſt eſſe, non hæc, impoſſibile eſt non eſſe. ſed illa non impoſſibile eſt eſſe, negatio eſt. At illius impoſſibile eſt non eſſe, hæc ſane, non impoſſibile eſt non eſſe. negatio eſt.*

ANTI. *Eius vero, quę eſt, poſſibile eſt non eſſe negatio eſt, non ea, quæ eſt, non poſſibile eſt eſſe. ſed ea, quæ eſt. poſſibile eſt non eſſe. Et eius quæ eſt, poſſibile eſt eſſe, non ea quę eſt, poſſibile eſt nõ eſſe, ſed ea quę eſt, nõ poſſibile eſt eſſe. Quare ſequi ſeſe inuicem videbuntur hæ, poſſibile eſt eſſe poſſibile eſt nõ eſſe. Idem enim poſſibile eſt eſſe & non eſſe. Non enim contradictiones ſunt ſibi inuicem huiuſmodi, poſſibile eſſe & poſſibile nõ eſſe. Sed poſſibile eſt eſſe & non poſſibile eſt eſſe, nũquã ſimul in eodẽ vera ſunt, opponũtur enim. At vera nec poſſibile eſt non eſſe, & non poſſibile eſt non eſſe, nunquam ſimul uera ſunt. Similiter autem & eius quæ eſt neceſſarium eſſe, non ea, quæ eſt neceſſarium non eſſe negatio eſt, ſed ea, quæ eſt, non neceſſarium eſſe. Eius uero quæ eſt, neceſſariũ eſt nõ eſſe, ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe, & eius quæ eſt impoſſibile eſſe, non ea quæ eſt, impoſſibile non eſſe. ſed non impoſſibile eſſe. Eius uero, quæ eſt impoſſibile non eſſe, ea, quæ eſt, non impoſſibile eſt non eſſe.*

Concl. cum poſsibili cõ ver.
Prætermi. de modali dicti affirm. & oppo.

Explanat determinatã veritatem in omnibus modalibus ſcilicet de poſsibili, & neceſſario, & impoſsibili. Cõtingens conuertitur cum poſsibili. Et quia quilibet modus facit duas modales affirmatiuas, alterã habentẽ dictũ affirmatum, & alteram habentem dictum negatum, ideo explanat in ſingulis modis, quæ cuiuſq; affirmationis negatio ſit. Et primo in illis de poſsibili. Et quia primæ affirmatiuæ de poſsibili, quæ, ſ. habet dictũ affirmatum ſcilicet poſsibile eſſe, negatio aſsignata fuit non poſsibile eſſe, ideo ad reliquam affirmatiuã de poſsibili tranſiens ait, eius vero, quæ eſt poſsibile non eſſe, vbi dictũ negatur, negatio eſt non poſsibile non eſſe. Et hoc conſequenter probat per hoc ꝙ contradictoria huius poſsibile non eſſe aut eſt poſsibile eſſe, aut illa, quam diximus. ſ. nõ poſsibile nõ eſſe. Sed illa. ſ. poſsibile eſſe non eſt eius cõtradictoria. Nõ. n. ſunt ſibi inuicem contradicentes, poſsibile eſſe, et poſsibile nõ eſſe, quia poſſunt ſimul eſſe veræ. Vnde & ſequi ſeſe inuicem putabuntur, q̃m vt ſupra dictum fuit, idẽ eſt poſsibile eſſe, & non eſſe, & conſequenter ſicut ad poſſe eſſe ſequitur poſſe non eſſe, ita econtra ad poſſe non eſſe, ſequitur poſſe eſſe. Sed contradictoria illius poſsibile eſſe quæ non poteſt ſimul eſſe vera, eſt non poſsibile eſſe, hæc enim vt dictum eſt opponuntur. Remanet ergo ꝙ huius negatio poſsibile non eſſe, ſit illa, non poſsibile non eſſe, hæ nanq; ſimul nunquam ſunt veræ vel falſæ. Dixit ꝙ poſsibile eſſe. & non eſſe ſequi ſe inuicem putabũtur, & non dixit ꝙ ſe inuicem conſequuntur, quia ſm veritatem vniuerſaliter non ſequuntur ſe, ſed particulariter tñ, vt infra dicet, propter quod putabitur ꝙ ſimpliciter ſe inuicem ſequãtur. Deinde declarat hoc idẽ illis de neceſſario. Et primo in affirmatiua habente dictum affirmatum, dicens, Similiter eius quæ eſt neceſſarium eſſe, negatio nõ eſt ea, quæ dicit neceſſarium non eſſe, vbi modus non negatur, ſed ea, quæ eſt non neceſſarium eſſe. Deinde ſubdit de affirmatiua de neceſſario habente dictũ negatum, & ait, Eius vero, quæ eſt, neceſſarium non eſſe, negatio eſt ea, quæ dicit, non neceſſarium non eſſe. Deinde tranſit ad illas de impoſsibili, eundem ordinem ſeruans, & inquit, Et eius, quæ dicit impoſsibile eſſe, negatio non eſt ea, quæ dicit impoſsibile non eſſe, ſed non impoſsibile eſſe, vbi iam modus negatur. Alterius vero affirmatiuæ, quæ eſt impoſsibile non eſſe, negatio eſt ea quæ dicit non impoſsibile non eſſe. Et ſic ſemper modo negatio addenda eſt.

Le. præſen.
Poſsibile eſſe & poſſ. nõ eẽ, q̃o ſe conſequ.
Lec. ſequẽt. inmed.

Deinde cum dicit.

ARGV. *Omnino autem, quemadmodum dictum eſt, eſſe quidem, ac non eſſe, ponere oportet ut ſubiecta, hæc autem ad ipſum adiungere atq; non eſſe, affirmationem faciendo, negationẽq́ue. Atq; has oportet exiſtimare oppoſitas eſſe, poſſibile, non poſſibile, contingens, non contingens, impoſſibile, non impoſſibile, neceſſarium, non neceſſarium, uerum, non uerum.*

ANTI. *Vniuerſaliter uero (quemadmodum dictum eſt) eſſe quidem, & non eſſe oportet ponere quemadmodum ſubiecta, affirmationem uero & negationem hæc facientẽ, ad eſſe & nõ eſſe apponere, & has putare oportet eſſe oppoſitas dictiones, poſſibile, contingens, & non contingens, impoſſibile, non impoſſibile, neceſſarium, nõ neceſſarium, uerum, non uerum.*

Concludit regulam vniuerſalem dicens, ꝙ quemadmodum dictum eſt dicta importantia eſſe, & non eſſe, oportet ponere in modalibus vt ſubiecta, negationem vero, & affirmationem, hoc ideſt contradictionis oppoſitionem facientem, oportet apponere tantummodo ad ſuum eundem modum, non ad diuerſos modos. Debet nãq; illemet modus negari, qui prius affirmabitur ſi contradictio eſſe debet. Et exemplariter explanãs quõ hoc fiat, ſubdit, & oportet putare has eſſe oppoſitas dictiones ideſt affirmationes et negationes in modalibus, poſsibile & non poſsibile, contingens & non contingens. Itẽ cum dixit negationem tantummodo ad modum opponi deberet, non excluſit modi copulam, ſed dictum. Hoc. n. eſt ſingulare in modalibus ꝙ eandẽ oppoſitionẽ facit, negatio modo addita, & eius verbo. Contradictoriæ. n. opponitur huic, poſsibile eſt eſſe non ſolum illa, non poſsibile eſt eſſe, ſed iſta poſsibile, non eſt eſſe. Meminit autem modi potius, & propter hoc quod nunc diximus, vt. ſ. inſinuaret ꝙ negatio verbo modi poſtpoſita, modo autem præpoſita, idem facit, ac ſi modali verbo præponeretur, & quia cum modo nunq̃ caret modalis enunciatio, ſemper negatio ſupra modum poni poteſt. Non aũt ſic de eius verba, verbo. n. modi carere, contingit modalem, vt cum dicitur, Sortes currit neceſſario, et ideo non ſemper verbo negatio aptari poteſt. Quod autem in fine addidit verum, & non verum, inſinuat præter quatuor prædictos modos alios inueniri, qui etiam compoſitionem enunciationis determinant puta verum & non verum, falſum & non falſum, quos tamen inter modos ſupra non poſuit, quia vt declaratum fuit, non proprie modificant.

Negõ addita moda & eius ver.

Cur memini mod & non ver.

Cur id ver. & fal.

Lectio

Lectio X.

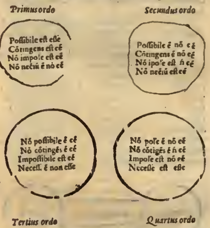
De Modalium Conſequentiis tum ex aliorum, tum ex propria opinione.

ARGT. *Conſequentiæ quoq; cum ratione fiunt, ſi hoc pacto ponãtur. Nam illam quidẽ poſſibile eſt eſſe, ſequitur hæc, cõtingens eſt eſſe, atq; cum illa conuertitur. Et idem hæc, non impoſſibile eſt eſſe, & non neceſſe eſt eſſe. At has poſſibile eſt nõ eſſe, contingens eſt non eſſe, hæ ſane ſequũtur, non impoſſibile eſt non eſſe, & non neceſſe eſt non eſſe. Illas etiam non poſſibile eſt eſſe, & non contingens eſt eſſe, hæ porro ſequũtur, impoſſibile eſt eſſe, & neceſſe eſt non eſſe. Et illas inſuper non poſſibile eſt non eſſe, & non contingens eſt non eſſe, hæ nimirum ſequuntur impoſſibile eſt non eſſe, & neceſſe eſt eſſe. Atque id, quod dicitur ex hiſce, quæ hoc ordine ponuntur, perſpiciatur.*

ANTI. *Conſequentiæ vero ſecundum ordinem fiunt ita ponentibus. Illi enim quæ eſt, poſſibile eſt eſſe ſequitur illa quæ eſt, contingens eſſe, & hæc illi cõuertitur, & non impoſſibile eſſe, & non neceſſarium eſſe. Illi vero, quæ eſt poſſibile non eſſe, & contingens non eſſe, ea quæ eſt, non neceſſarium non eſſe, & non inpoſſibile nõ eſſe. Illi vero, quæ eſt, non poſſibile eſſe & non contingens eſſe, ea quæ eſt neceſſarium non eſſe, & impoſſibile eſſe. Illi vero, quæ eſt, non poſſibile non eſſe, & non contingens non eſſe, illa quæ eſt neceſſe eſt eſſe, & impoſſibile non eſſe. Conſideretur autem ex ſubſcriptione quod dicimus.*

Poſtquam determinauit de oppoſitione modaliũ, hic determinare intendit de conſequentiis earũ. Et circa hoc duo facit. Primo tradit veritatem. Secundo mouet quandam dubõnem circa determinata, ibi {Dubitabit aũt.} Circa primum duo facit. Primo ponit conſequentias earũ ſm opinionem aliorum. Secundo examinãdo & corrigendo dictã opinionẽ determinat veritatem, ibi {Ergo impoſſibile.} Quo ad primũ cõſiderandũ eſt, ꝙ, cũ quilibet modus faciat duas affirmationes vt dictũ fuit, & duabus affirmationibus opponantur duæ negationes, vt etiam dictũ fuit in primo, ſm quẽlibet modũ fient quatuor enunciationes, duæ .ſ. affirmatiuæ, & duæ negatiuæ. Cum autem modi ſint quatuor, efficientur .16. modales. Quaternarius .n. in ſeipſum ductus, 16. conſtituit. Et qm̃ apud oẽs quælibet cuiuſq; modi vndecũq; incipias habet vnam tm̃ cuiuſq; modi ſe cõſequentẽ, ideo ad aſsignandas conſequentias modalium ſingulas ex ſingulis modis accipere oportet, & ad conſequentiæ ordinẽ inter ſe adunare. Et hoc mõ fecerunt antiqui, de quibus inquit Ariſt. Conſequentię vero fiunt ſm infraſcriptum ordinẽ antiquis ita ponentibus. Formauerunt .n. quatuor ordines modalium, in quorum quolibet omnes, quæ ſe conſequuntur, collocauerunt. Vt autem confuſio vitetur, vocetur cũ Auerroi de cætero, in quolibet modo, affirmatiua de dicto & modo affirmatiua ſimplex, affirmatiua autem de modo, & negatiua de dicto, affirmatiua declinata, negatiua varo de mõ, & non de dicto, negatiua ſimplex negatiua aũt de vtroq; negatiua declinata, ita ꝙ modi affirmationẽ vel negõnem ſimplicitas, dicti vero declinatio denominet. Dixerũt ergo antiqui ꝙ affirmationẽ ſimplicẽ de poſſibili ſcilicet poſsibile eſt eſſe, ſequitur affirmatiua ſimplex de contingenti, ſcilicet contingẽs eſt eſſe, contingent enim conuertitur cum poſsibili, & negatiua ſimplex de impoſſibili, ſcilicet non impoſſibile eſſe, et ſimiliter negatiua ſimplex de neceſſario, ſcilicet non neceſſe eſt eſſe. Et hic eſt primus ordo modaliũ cõſequẽtiũ ſe. In .2. aũt ordine dixerunt ꝙ affirmatiuas declinatas de poſtibili & contingenti .ſ. poſsibile nõ eſſe, & contingens non eſſe, ſequuntur negatiuæ declinatæ de neceſſario & impoſſibili, ſ. non neceſſarium nõ eſſe, & non impoſſibile non eſſe. In .3. vero ordine dixerunt ꝙ negatiuas ſimplices de poſtibili & contingenti .ſ. nõ poſſibile eſſe, non contingens eſſe ſequuntur affirmatiua declinata de neceſſario .ſ. neceſſe non eſſe, et affirmatiua ſimplex de impoſſibili, ſ. impoſſibile eſſe. In .4. demũ ordine dixerunt ꝙ negatiuas declinatas de poſſibili & contingẽti .ſ. non poſſibile nõ, eſſe & nõ contingens non eſſe, ſequuntur affirmatiua ſimplex de neceſſario, ſ. neceſſe eſſe & affirmatiua declinata de impoſtibili .ſ. impoſſibile eſt non eſſe. Conſideretur autem ex ſubſcriptione oppoſitæ figuræ, quemadmodum dicimus, vt clarius eluceſcat depictum.

Conſequentiæ enunciationum modalium ſecundum quatuor ordines ab antiquis poſitæ, & ordinatæ.

ARGT. *Hæ igitur impoſſibile eſt eſſe, & non impoſſibile eſt eſſe has contingens eſt eſſe, & poſſibile eſt eſſe, & non cõtingẽs eſt eſſe, & non poſſibile eſt eſſe, contradictoriæ quidẽ, ſed verſo modo ſequuntur. Affirmationẽ enim poſſibilis, poſſibile inquam eſt eſſe, negatio ſequitur impoſſibilis, negationem aũt affirmatio. Hanc enim non poſſibile eſt eſſe, ſequitur hæc, impoſſibile eſt eſſe. Nam impoſſibile eſt eſſe affirmatio eſt, non impoſſibile autem eſſe, negatio.*

ANTI. *Ergo impoſſibile, & non impoſſibile illud quod eſt contingens, et poſſibile et non contingens, et non poſſibile ſequitur quidem contradictoria, ſed conuerſim. Illud enim quod eſt poſſibile eſſe negatio ſequitur impoſſibilis, negationem vero affirmatio. Ad illud .n. quod eſt non poſſibile eſſe. ſequitur illud, quod eſt impoſſibile eſſe Affirmatio enim eſt poſſibile eſſe, non impoſſibile vero negatio.*

Examinando dictam opinionem determinat veritatem. Et circa hoc duo facit, quia primo examinat cõſequentias earum de impoſſibili. Secundo illarũ de neceſſario, ibi {Neceſſarium autem.} Vnde ex præmiſſa opinione concludens & approbans dicit. Ergo iſtæ .ſ. impoſſibile, & non impoſſibile ſequuntur illas .ſ. cõtingens & poſtibile, non contingens & non poſſibile, ſequuntur inquam contradictorię ideſt ita vt cõtradictoriæ de impoſſibili cõtradictorias de poſſibili, & cõtingenti

Lec. 22.

Lect. ime. præced.

Lect. 12.

Affir. ſim. declina.

genti conſequantur,ſed conuerſim,ideſt ſed non ita ꝙ affirmatio affirmationem, & negatio negationẽ ſequatur,ſed conuerſim,ſ.ꝙ affirmationem negatio & negationem affirmatio. Et explanans hnc ait. Illud enim qđ eſt poſsibile eſſe.i.affirmationẽ.poſsibilis,negatio ſeqtur impoſsibilis,ideſt nõ impoſsibile eſſe,negationem vero poſsibilis,affirmatio ſequitur impoſsibilis. Illud enim quod eſt non poſsibile eſſe,ſequitur iſta,impoſsibile eſt eſſe. Hęc aũt.ſ.impoſsibile eſſe,affirmatio eſt,illa vero.ſ.non poſsibile eſſe,negatio eſt. Hic ſiquidẽ modus negatur ibi. Bene igiť dixerunt antiqui in quolibet ordine,quo ad cõſequentias illarũ de impoſsibili, quia vt in ſupraſcripta figura apparet ſemper ex affirmatione poſsibilis negationem impoſsibilis, et ex negatione poſsibilis affirmationem impoſsibilis inferunt.

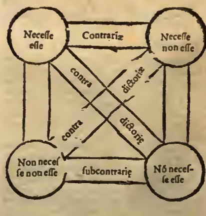
Antiqui in quibus bene.

Deinde cum dicit.

ARGT. *At videndum eſt quo modo ſeſe habent neceſſarij enunciationes. Atque patet non eodem modo ſeſe habere, ſed contrariæ quidem ſequuntur, contradictiones autem ſeorſum ſunt collocatę.*

ANTI. *Neceſſarium, vero quemadmodum ſit conſiderandũ eſt. Manifeſtum eſt autem quoniam non eodem modo, ſed contrarię ſequuntur,contradictoriæ autem ſunt extra.*

Intendit examinando determinare cõſequentias de neceſſario. Et circa hoc duo facit. Primo examinat dicta antiquorum. Secundo determinat veritatem intẽtam,ibi{At vero neq; neceſſarium.} Circa primũ quatuor facit, primo declarat quid bene & quid male dictum ſit ab antiquis in hac re. Vbi attendendum eſt ꝙ cũ quatuor ſint enũciationes de neceſſario, vt dictũ eſt, differentes inter ſe ſm quantitatẽ & qualitatẽ, adeo vt vná integrent figurá oppoſitionis iuxta mõrẽ illarũ de ineſſe,duæ earum ſunt contrariæ inter ſe,duæ autem illis contrariis contradictoriæ,vt patet in hac figura.

Quia ergo antiqui vniuerſales cõtrarias bene intulerunt ex aliis contradictorias autem earum.ſ.particulares male intulerunt,ideo dicit,ꝙ conſiderandum reſtat de his, quæ ſunt de neceſſario qualiter ſe habeant in cõſequendo illas de poſsibili & nõ poſsibili. Manifeſtũ eſt autem ex dicendis ꝙ non eodẽ modo iſtæ de neceſſario illas de poſsibili conſequuntur, quo eaſdem ſequuntur illæ de impoſsibili. Nam omnes enũciationes de impoſsibili rectæ illatæ ſunt ab antiquis. Enũciationes autem de neceſſario non omnes recte inferũtur, ſed duæ earũ, quæ ſunt contrariæ.ſ.neceſſe eſt eſſe,et neceſſe eſt non eſſe ſequuntur.i.recta conſequentia deducũtur ab antiquis in.3.ſ.&.4.ordine. Reliquæ aũt duæ de neceſſario.ſ.non neceſſe non eſſe,& non neceſſe eſſe,quæ ſunt cõtradictoriæ ſupradictis ſunt extra cõſequentias illarum in.2.ſ.&.1.ordine. Vnde antiqui in.3.&.4.ordine omnia recte fecerunt in primo autem & ſecũdo peccauerunt,non quo ad omnia,ſed quo ad enũciationes de neceſſario tantum. Secundo cum dicit.

Modales bene illatæ & quæ non.

Antiqui in quibꝰ erra

ARGT. *Huius enim neceſſe eſt non eſſe, non eſt hæc negatio non neceſſe eſt eſſe. Fieri enim poteſt vt de eodẽ ambæ ſint veræ. Quod enim neceſſe eſt non eſſe, id non neceſſe eſt eſſe.*

ANTI. *Non enim eſt negatio eius, quod eſt neceſſe non eſſe, non neceſſe eſt eſſe,contingit.n.eſſe veras vtraſq; in eodẽ: Quod enim eſt neceſſarium non eſſe,non eſt neceſſarium eſſe.*

Reſpondet cuidã tacitę obiectioni, qua defendi poſſet conſequentia enunciationis de neceſſario in primo ordine ab antiquis facta. Eſt aũt obiectio tacita talis. Nõ poſsibile eſſe, & neceſſe non eſſe conuertibiliter ſe ſequũtur in.3.ordine iam approbato,ergo poſsibile eſſe & nõ neceſſe eſſe,inuicẽ ſe ſequi debent in primo ordine. Tenet cõſequentia, quia duorum conuertibiliter ſe ſequentiũ contradictoria mutuo ſe ſequuntur, ſed illæ duæ tertij ordinis cõuertibiliter ſe ſequũtur,& iſtæ duæ primi ordinis ſunt earum cõtradictoriæ, ergo iſtæ primi ordinis.ſ.poſsibile eſſe & non neceſſe eſſe mutuo ſe ſequũtur. Huic inquam obiectioni reſpondet Ariſ.hic interimendo minorẽ quo ad hoc quod aſſumit, ꝙ.ſ.neceſſaria primi ordinis, & neceſſaria tertij ordinis, ſunt contradictoriæ. Vnde dicit. Non.n.eſt negatio eius qđ eſt,neceſſe nõ eſſe, quæ erat in.3.ordine, illa quæ dicit non neceſſe eſt eſſe, quæ ſita erat in primo ordine. Et cãm ſubdit, quia contingit vtraſq; ſimul eſſe veras in eodem, quod contradictoriis repugnat illud.n.idem, quod eſt neceſſarium non eſſe, non eſt neceſſariũ eſſe. Neceſſarium ſiquidem eſt hominem non eſſe lignum, & non neceſſarium eſt hominem eſſe lignum. Aduerte ꝙ vt infra patebit iſtæ duæ de neceſſario quas poſuerunt antiqui in primo &.3.ordine ſunt ſubalternæ, & ideo ſunt ſimul veræ, & deberent eſſe contradictoriæ; & ideo errauerũt antiqui. Boethus autem, & Auerrois, non reprehenſione legunt tam hanc, quam præcedentem tex.particulã,ſed narratiue vtramq; ſimul iungentes. Narrare enim aiunt Ariſto.qualitatem ſupraſcriptę figuræ quo ad conſequentiam illarum de neceſſario, poſtquam narrauit quo modo ſe habuerint illæ de impoſsibili,& dicere ꝙ ſm preſcriptam figuram nõ eodẽ modo ſequuntur illas de poſsibili illæ de neceſſario, quo ſequuntur illæ de impoſsibili. Nã contradictorias de poſsibili contradictorię de impoſsibili ſequuntur, licet,cõuerſim. Cõtradictoriæ autem de neceſſario non dicuntur ſequi illas contradictorias de poſsibili, ſed potius eas ſequi dicuntur contrariæ de neceſſario,non inter ſe cõtrarię,ſed hoc modo,ꝙ affirmationẽ poſsibilis negatio de neceſſario ſequi dicitur, negationem vero poſsibilis non affirmatio de neceſſario ſequi ponitur quæ ſit cõtradictoria illi negatiue quæ ponebatur ſequi ad poſsibilẽ,ſed talis affirmationis de neceſſario cõtrario. Et ꝙ hoc ita fiat in illa figura vt dicimus, patet ex primo,et tertio ordine quorũ capita ſunt negõ,& affirmatio poſsibilis,& extrema ſunt non neceſſe eſſe, & neceſſe non eſſe. Hæ ſiquidem non ſunt contradictoriæ. Non.n.eſt negõ eius quod eſt neceſſe non eſſe, nõ ne-

Obiectio tacita cui reſpon.

Reſponſio in quo co.

Cã erro antiquorum.

Boethus. Auerro.

Contradic. de impoſsibili ſeq. contra. de po. conuer.

ceſſe

ceſſe eſſe, qm̃ contingit eas ſimul verificari de eodem, ſed illa ſcilicet neceſſe non eſſe eſt contraria contradictoriæ huius, ſcilicet non neceſſe eſſe, quæ eſt neceſſe eſt eſſe. Sed quia ſequenti literæ magis conſona eſt

Albertus. introductio noſtra, quæ etiam Alberto conſenuit, & extorte videtur ab aliis exponi ly contrariæ, ideo primo iudicio meo acceptanda eſt expoſitio, & ad antiquorũ repræhenſionẽ referẽdus eſt textus. Tertio cum dicit.

ARGT. *Cauſa autem diſsimilitudinis huius hæc eſſe videtur. Impoſsibile enim idem poteſt, quod neceßarium, cum contrario aßignatur modo, Quod enim impoßibile eſt eße, id non ſane neceße eſt eße, ſed neceße eſt non eße, & quod impoßibile eſt non eße, id neceße eſt eße. Quamobrem ſi ille perinde ſeſe habent atque poſsibilis, & non poſsibilis, enunciationes hæ non eodem modo, ſed contrario modo ſeſe habebunt, quippe cum neceßarium, ac impoßibile, non idem ſignificent, niſi verſo modo fuerint aßignata, quemadmodum diximus.*

ANT I. *Cauſa autẽ cur non ſequatur ſimiliter cæteris eſt, quoniã contrariẽ impoßibile neceßario redditur idem valens. Nã quod impoſsibile eſt eße, neceße eſt hoc non quidem eße, ſed potius non eße. Quod vero impoßibile eſt non eße, hoc neceßarium eſt eße. Quare ſi illa ſimiliter ſequuntur poßibile et non poſsibile, hæc econuerſo. Quoniam non ſignificat idem neceßarium & impoßibile. ſed (quemadmodum dictum eſt) conuerſim.*

Manifeſtat id quod præmiſerat. ſ. ꝙ non ſimili mõ ad illas de poſsibili, ſequuntur illæ de impoſsibili, & illæ de neceſſario. Antiquorum enim hoc peccatum fuit tã in primo quam in. 2. ordine, & ſimili modo intulerunt illas de impoſsbili & neceſſario. In primo ſiquidem ordine ſicut poſuerunt negatiuam ſimplicem de impoſsibili, ita poſuerunt negatiuam ſimplicem de neceſſario, & ſimiliter in ſecundo ordine vtranq; negatiuã declinatam locauerunt. Hoc ergo quare peccatum ſit, in eam eſt quia neceſſariũ nõ ſequitur poſsibile ſimiliter. i. eodem modo cum cæteris. ſ. de impoſsibili eſt, quoniam impoſsibile redditur idem valens neceſſario. i. æquinalet neceſſario contrariæ. i. cõtrario modo ſumptum, & non eodem modo. Nam ſi hoc eſſe eſt impoſsibile non inferemus, ergo hoc eſſe eſt neceſſe, ſed hoc, nõ eſſe eſt neceſſe. Quia ergo impoſsibile & neceſſe mutuo ſe ſequũtur, quãdo dicta eorum contrario modo ſumunt, & nõ quando dicta eorum ſimili modo ſumũtur, ſequitur ꝙ non eodem modo ad poſsibile ſe habeant impoſſibile & neceſſarium, ſed contrario modo. Nam ad id poſsibile quod ſequitur dictum affirmatum de impoſsibili, ſequitur dictum negatum de neceſſario, & ecõtra

Le. præſen. rio. Quare aũt hoc accidit infra dicetur. Errauerunt igitur antiqui ꝙ ſimiles enunciationes de impoſsibili & neceſſario in primo, & in ſecundo ordine locauerunt. Hinc apparet ꝙ ſupra poſita noſtra expoſitio conformior eſt Ariſto. Cum enim hunc tex. induxerit ad manifeſtandum illa verba. {Manifeſtum eſt autem quoniam non eodem modo &c.} eo accipiendo ſunt ſenſu illa verba, quo hic per cauſam manifeſtãtur. Liquet autem ꝙ hic redditur cauſa diſsimilitudinis veræ inter neceſſarias, & impoſsibiles in conſequendo poſsibiles, & non diſsimilitudinis falſo opinatæ ab antiquis, quoniã ex vera cauſa non niſi verum concluditur. Ergo repræhendendo antiquos veram diſsimilitudinem inter neceſſarias, & impoſsibiles in cõſequendo poſsibiles quã non ſeruauerunt illi, propoſuiſſe tunc intelligẽdum eſt, & nunc eam manifeſtaſſe. Quòd autem diſsimilitudo illa, quam antiqui poſuerunt inter neceſſarias & impoſſibiles, ſit falſo poſita, ex infra dicendis patebit. Oſten- Le. præſen.
detur enim contradictorias de poſsibili, contradictoriæ de neceſſario ſequuntur conuerſim. Et quòd in hoc nõ differunt ab his, quæ ſunt de impoſsibili, ſed differunt in hoc quod modo diximus, ꝙ poſsibilium & impoſsibilium ſequentium dictum eſt ſimiliter, poſsibilium autem & neceſſariorum ſe inuicem conſequentium dictum eſt contrarium, vt infra clara luce videbitur.

Quarto cum dicit.

At fieri non poteſt vt hoc pacto collocẽtur neceßarij contradictiones. Quod. n. neceße eſt eße. id poſsibile eſt eße. Nã ſi ita non ſit ſequetur ſane negatio, quippe cum neceße ſit affirmare, aut negare. Quare ſi non poſsibile eſt eße, impoſsibile eſt eße, impoſsibile eſt igitũ id eße, quod neceße eſt, quod quidem abſurdiſsimum eße conſtat. Atq; hanc poſsibile eſt eße, ſequitur hæc, non impoſsibile eſt eße, at hanc ſequitũ illa, non neceße eſt eße, quo fit vt quod neceße eſt eße, id non neceſſe ſit eſſe, quod abſurdiſsimum eſt. ARGT.

At certe impoßibile eſt ſic poni neceſſarij contradictiones. Nam quod eſt neceſſarium eße, poſsibile eſt eſſe. Nam ſi non, negatio ſequitur. Neceſse. n. eſt aut affirmare, aut negare. Quare ſi non poſsibile eſt eſse, impoſsibile eſt eſſe. Igitũ impoſsibile eſt eſſe, quod neceſſe eſt eſſe, quod ſane eſt inconueniens. At vero illud quod eſt poſsibile eſſe, non impoſsibile eſse ſequitur, hoc vero illud quod eſt, nõ neceſsarium eſt eſse. Quare contingit quod eſt neceſsarium eſse, non neceſsarium eſse quod ſane eſt inconueniens. ANT I.

Manifeſtat aliud quod propoſuerat. ſ. ꝙ cõtradictoriæ de neceſſario male ſituatæ ſint ſm conſequentiã ab antiquis, qui cõtradictiones neceſſarij ita ordinauerũt. In primo ordine poſuerunt contradictoriam negationem, neceſſe eſſe. i. non neceſſe eſſe, & in ſecũdo cõtradictoriam negationem neceſſe non eſſe. i. non neceſſe nõ eſſe. Et probat hunc conſequentiæ modum eſſe malum in. 1. ordine. Cognita enim malitia primi, facile eſt Ra. contra antiq.
ſecundi ordinis agnoſcere defectum. Probat aũt hoc tali ratione ducente ad impoſsibile. Ad neceſſarium eſſe ſequuntur poſsibile eſſe, aliter ſequeretur non poſsibile eſſe, quod manifeſte implicat. Ad poſsibile eſſe, ſequitur nõ impoſsibile, vt patet. Ad nõ impoſsibile eſſe ſm antiquos ſequitur in primo ordine nõ neceſſarium eſſe. Ergo de primo ad vltimum, ad neceſſarium eſſe ſequitũ nõ neceſſarium eſſe, quod eſt incõueniens, quia eſt manifeſta implicatio contradictionis. Relinquitur ergo ꝙ male dictum ſit ꝙ non neceſſarium eſſe cõſequatur in primo ordine. Ait ergo & certe impoſsibile eſt poni ſic ſm conſequentiam, vt antiqui poſuerunt neceſſarij cõtradictiones ideſt illas duas enũciationes de neceſſario quæ ſunt negationes cõtradictoriæ aliarum duarũ de neceſſario. Nam ad id quod eſt neceſſarium eſſe, ſequitũ poſsibile eſt eſſe. Nam ſi non ideſt quoniam ſi hanc negaueris conſequentiam, negatio poſsibili ſequitur illã. ſ. neceſſe eſſe. Neceſſe eſt. n. de neceſſario aut dicere, i. affirmare poſsibile, aut negare poſsibile. De quolibet. n. eſt affirmatio vel negatio vera. Quare ſi dicas ꝙ ad neceſſe eſse non ſequitur poſsibile eſse, ſed non poſsibile eſt eſse, cum hæc æquiualeat illi, quæ dicit, impoſsibile eſt eſse, relinquitur ꝙ ad neceſse eſse ſequitur impoſsibile eſse, et idẽ erit neceſse eſse, & impoſsibile eſse, qđ eſt inconueniens. Bona ergo erat prima illatio, ſ. neceſſe eſse. ergo poſsibile eſt eſse, Tũc vltra. Illud quod eſt poſsibile eſse, ſequitur non impoſsibile eſse, vt patet in 1. ordine. Ad hoc vero. ſ. non impoſsibile eſse ſecundũ

antiquos

antiquos eodem primo ordine, ſequitur non neceſſe
eſt eſse, quare cõtingit de primo ad vltimũ, ad id qđ eſt
Dubium. neceſſarium eſse, ſequitur non neceſſarium eſse, quod
Cap. 14. eſse incõueniẽs, imo impoſsibile. Dubitatur hic quia
Reſponſio. in. 1. Priorum dicitur ꝙ ad poſsibile ſequitur non neceſ
Poſsibile. ſarium, hic autem dicitur oppoſitum. Ad hoc eſt di-
Dupliciter. cendum ꝙ poſsibile ſumitur dupliciter. Vno modo
in communi, & ſic eſt quoddam ſuperius ad neceſsa-
rium et contingens ad vtrunq;, ſicut animal ad homi-
nem & bouem, & ſic ad poſsibile non ſequitur non ne-
Secundo. ceſsarium, ſicut ad animal nõ ſequitur non homo. Alio
modo, ſumitur poſsibile pro vna parte poſsibilis incõ-
muni. i. pro poſsibili, ſeu contingenti, ſ. ad vtrũq;. ſ. qđ
poteſt eſse & non eſse, & ſic ad poſsibile ſequitur nõ ne
ceſsarium. Quod. n. poteſt eſse & non eſse, non neceſ-
ſarium eſt eſse, & ſimiliter non neceſsarium eſt non eſ-
ſe. Loquimur ergo hic de poſsibili in communi, ibi ve-
ro in ſpeciali. Deinde cum dicit.

ARG. Y. *At vero neque hæc neceſſe eſt eſſe, neq; iſta, neceſſe eſt nõ
eſſe, ſequitur illam poſſibile eſt eſſe. Et nãq; quod poſſibile eſt
ambo accidere poſſunt. Vtrauis autem iſtarum ſit vera, illa
non erunt profecto vera. Simul enim poſſibile eſt, & eſſe &
non eſſe. Si vero neceſſe eſt eſſe, aut non eſſe, non erit poſſibile
eſſe, atq; non eſſe. Reſtat igitur vt hæc non neceſſe eſt neceſ-
ſe eſt non eſſe, hanc poſſibile eſt eſſe ſequatur.*

ANTI. *At vero neq; neceſſariũ eſſe ſequitur poſſibile eſſe, neq;
neceſſariũ non eſſe. Illi enim vtraq; contingit accidere. Ho-
rũ aũt vtrumlibet verum fuerit, nondũ erunt illa vera. Si-
mul enim poſſibile eſt eſſe, & non eſſe. Si vero neceſſe eſt eſſe,
vel non eſſe, non erit poſſibile vtrunq;. Relinquitur ergo non
neceſſarium non eſſe, ſequi ad poſſibile eſſe.*

Determinat veritatem intentam. Et circa hoc tria
facit, Primo determinat quæ enunciatio de neceſsario
ſequatur ad poſsibile. Secundo ordinat conſequentias,
oĩum modalium, ibi {Sequũtur enim,} Quo ad primũ
ſicut duabus viis repræhendit antiquos, ita ex illis duo-
bus motiuis intentum probat. Et intendit ꝙ ad poſsibi
le eſſe ſequitur non neceſse non eſse. Primum motiuũ
eſt per locum à diuiſione. Ad poſsibile eſse non ſequiẽ
(vt probatum eſt) non neceſse eſse, at vero neq; neceſ-
ſe eſse, neq; neceſse non eſse. Reliquum eſt ergo vt ſe-
quatur ad eam, non neceſse non eſse. Non. n. dantur
plures enunciationes de neceſsario. Huius communis
diuiſionis, primo proponit reliqua duo membra exclu-
denda dicens. {At vero neq; neceſsarium eſse, neque
neceſsarium nõ eſse, ſequitur ad poſsbile eſse.} Secũdo
probat hoc ſic, Nullũ formale cõſequens minuit ſuum
antecedẽs, tunc oppoſitũ cõſequẽtis ſtaret cũ antecedẽ
te. Sed vtrunq; horum. ſ. neceſse eſſe, & neceſſe non
eſse, minuit poſsibile eſse, ergo &c. Vnde tacita maiore
ponit minoris, probationem dicens. Illi enim. ſ. poſsibi
le eſse vtraq;. ſ. eſse, & non eſse contingit accidere, horũ
aũt. ſ. neceſse eſse, & neceſse non eſse vtrumlibet verũ
fuerit non erunt illa duo. ſ. eſſe & non eſse vera ſimul in
potentia. Et primum horum explanans ait, cum dico
poſsibile eſse, ſimul eſt poſsibile eſse & non eſse. Quo
ad ſecundum vero ſubdit. Si vero dicas neceſse eſse vel
neceſse non eſse non remanet vtrunq;. ſ. eſse & nõ eſse
poſsibile. Si enim neceſse eſt eſse, poſsibilitas ad non
eſse excluditur. Et ſi neceſse eſt nõ eſse, poſsibilitas ad
eſse remouetur. Vtrunq; ergo iſtorum minuit illud
antecedens poſsibile eſse, qm̃ ad eſse et non eſse ſe ex-
tendit &c. Tertio ſubdit concluſionẽ relinquitur ergo
ꝙ non neceſsarium nõ eſse comes eſt ei quæ dicit poſ
ſibile eſse, & conſequenter hæc ponenda erit. 5. ordine.
Occurrit in hac parte dubium circa hoc quod dicit ꝙ Dubium
ad poſsibile non ſequitur neceſsarium, cum ſuperius di Le. præſen.
xerit ꝙ ad ipſum non ſequitur non neceſsarium. Cum
enim neceſsarium, & non neceſsarium ſint contradi-
ctoria oppoſita, & de quolibet ſit affirmatio vel nega-
tio vera, non videtur poſse euadi quin ad poſsibile ſe-
quatur neceſsarium vel non neceſsarium, Et cum non
ſequatur neceſsarium ſequetur non neceſsarium, vt
dicebant antiqui. Augetur & dubitatio ex eo quòd
Ariſt. nunc vſus eſt talis argumentationis modo volẽs
probare ꝙ ad neceſsarium ſequatur poſsibile. Dixit. n.
Nã ſi non negatio poſsibilis cõſequatur. Neceſse eſt. n. Reſponſio.
aut dicere aut negare. Pro ſolutione huius, oportet re- Poſsibile ẽ
miniſci habitudinis quæ eſt inter poſsibile & neceſsa- ſupe. neceſ.
riũ ꝙ. ſ. poſsibile eſt ſuperius ad neceſsarium, & atten-
dere ꝙ ſuperius poteſtate cõtinet ſuum inferius, et eius
oppoſitum, ita, ꝙ neutrum eorum actualiter ſibi vẽdi-
cat, ſed vtrunq; poteſt ſibi cõtingere, ſicut animali põt
accidere hõ, & non hõ, & conſequẽter inſpicere debes;
ꝙ eadẽ eſt proportio ſuperioris ad habendum affirma
tionẽ, negationem vnius inferioris, quæ eſt alicuius ſu-
biecti ad affirmatiuam et negatiuã futuri cõtingentis.
Vtrobiq;. n. neutrum habetur et ſaluatur potentia ad
vtrumlibet. Vnde ſicut in futuris contingentibus nec Lectio 2 ſe
affirmatio, nec negatio eſt determinate vera, ſed ſub
diſiunctione, altera eſt neceſsario vera, vt in fine primi
concluſum eſt, ita nec affirmatio nec negatio inferioris
ſequitur determinate affirmationem vel negagationẽ
ſuperioris, ſed ſub diſiunctione altera ſequitur neceſsa
rio. Vnde non valet eſt animal, ergo eſt homo, nequa
ergo non neceſsarium, ideo optime determinauit. Ariſ.
neutram conditionis partem de neceſsario determi-
nate ſequi ad poſsibile. Non tamen dixit ꝙ ſub diſiun- Ad cõ ſr.
ctione neutra ſequatur, hoc enim eſt contra illud pri-
mum principiũ, de quolibet eſt affirmatio vera vel ſal-
ſa. Ad id autem quod additur, ex eadem trahitur radi-
ce reſponſio. Quia. n. neceſsarium inferius eſt ad poſsibi Inferius in
le, & inferius non in potentia, ſed in actu includit ſuũ clu. ſupe.
ſuperius neceſse eſt ad inferius determinate ſequi ſuũ
ſuperius, aliter determinate ſequatur eius contradicto-
rium. Vnde ꝑ diſsimilẽ habitudinẽ, quæ eſt inter neceſ-
ſariũ & poſsibile, & non poſsibile, ex vna parte, & inter
poſsibile, & neceſsarium, & non neceſsarium, ex altera
parte, ibi optimus fuit proceſsus ad alteram cõtradictio
nis partem determinate, & hic optimus ad neutrã de-
terminate. Oritur quoq; alia dubitatiũcula. Videtur. n. Dubium.
ꝙ Ariſt. difformiter accipiat ly poſsibile in præcedenti
tex. & ĩ iſto. Ibi. n. accipit ipſum in cõmuni, vt ſequitur
ad neceſsarium, hic videtur accipere ipſum ſpecialiter
ꝓ poſsibili ad vtrumlibet, quia dicit ꝙ poſsibile eſt ſi- Reſponſio.
mul potens eſse, & non eſse. Et ad hoc dicendum eſt ꝙ
vniformiter vſus eſt poſsibili. Nec eius verba obſtant, Quicquid
quoniam & de poſsibili in cõmuni verum eſt dicere ꝙ de inferio.
põt ſibi vtrũq; accidere, ſ. eſse & non eſse, tũ quia quic ẽ de ſupe.
quid verificatur de ſuo inferiori, verificatur etiã de ſuo Poſſe in cõi.
ſuperiori, licet non eodem modo, tum quia poſsibile in
cõmuni neutram conditionis partem ſibi determinat,
et conſequenter vtranq; ſibi aduenire cõpatitur, licet
non aſserat potentiam ad vtranq; partem, quemadmo
dum poſsibile ad vtrunq;. Secundum motiuum ad idẽ
correſpondens tacitæ obiectioni antiquórum quam
ſupra excluſit addit, cum ſubdit.

ARGT. *Hæc.n.eſt vera profectò, ſi de hac quoq; dicatur, neceſſe eſt eſſe. Hac & cõtradictoria ei opponitur, quæ ſequitur illã nõ poſſe eſt eſſe. Illã nãq; ſequuntur hæ impoſſibile eſt eſſe, & neceſſe eſt nõ eſſe, cuius negatio ẽ hæc, nõ neceſſe eſt nõ eſſe.*

ANTI. *Hoc.n.verũ eſt & de neceſſe eẽ. Hæc.n.fit cõtradictio eius, quæ ſequitur ad non poſſe eſſe. Illud.n.ſequitur hoc quòd eſt impoſſe eẽ. & neceſſe nõ eẽ, cuius negatio eſt, nõ neceſſe nõ eẽ.*

Senſus. Ariſto. Vbi notãdũ ꝙ Ariſ. ſub illa maiore adducta ꝑ antiquis, ſ. cõuertibiliter ſe cõſequẽtiũ cõtradictoria ſe mutuo cõſequunt̃, ſubſumit minorẽ. Sed horũ cõuertibiliter ſe ſequentiũ in.3.ordine.ſ.nõ poſſibile eſſe, & neceſſe nõ eſſe contradictoria ſunt, poſſe eſſe, & nõ neceſſe non eſſe, qm̃ modi negatione eis opponunt̃, ergo iſtæ duę.ſ. poſſe eſſe, & nõ neceſſe nõ eẽ, ſe cõſequunt̃, & in primo locãdę ſũt ordine. Vñ motiuũ tãgẽs ait. Hoc.n.qd̃ dictũ eſt verũ eſt, i. verũ eſſe oſtẽdit & de neceſſe nõ eſſe, i. & ex illius.ſ.non neceſſe nõ eſſe oppoſita, quæ eſt neceſſe nõ eſſe. Vel hoc.n.ſ.nõ neceſſe nõ eſſe verũ eſt.ſ.cõtradictoriũ illius de neceſſe nõ eſſe. Et minorẽ ſubdens ait. Hęc.n.ſ.nõ neceſſe nõ eſſe fit cõtradictio eius quæ cõuertibiliter ſequitur, non poſſe eſſe, & explanans hoc in terminis ſubdit. Illud.n.nõ poſſe eſſe, qd̓ eſt caput tertij ordinis, ſequit̃ hoc de impoſſibili.ſ.impoſſe eſſe, & hęc de neceſſario.ſ.neceſſe nõ eſſe. cuius negatio ſeu cõtradictoria ẽ, nõ neceſſe nõ eſſe. Et qa cæteris paribus modus negat̃, & illa poſſe eſſe eſt (ſubauditu) cõtradictoria illius.ſ.nõ poſſe, igit̃ iſta duo mutuo ſe cõſequunt̃.ſ.poſſe eſſe & nõ neceſſe non eſſe tanquã contradictoria duorum ſe mutuo conſequentium. Deinde cum dicit.

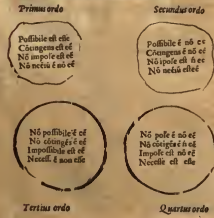
Poſſibile eẽ et nõ nec. eẽ

ARGT. *Sequitur igitur & hæ cõtradictiones perinde atq; cæteræ, Atq nullũ prorſus abſurdũ vr̃ emergere ſi hoc pacto ponat̃.*

ANTI. *Sequuntur igitur & hæ cõtradictiones ſecundum prædictum modum, & nihil impoſſibile contingit ſic poſitis.*

Expõ. text. Ordinat oẽs cõſequentias modaliũ ſm̃ opinionẽ ꝓpriã, & ait ꝙ hæ cõtradictiones.ſ. de neceſſario ſequunt̃ illas de poſſi, ſm̃ modũ p̃dictũ approbatũ illarũ de impoſſibili. Sicut.n.cõtradictorias de poſſi cõtradictoriæ de impoſſi ſequunt̃, licet cõuerſim, ita cõtradictorias de impoſſi cõtradictoriæ de neceſſario ſequunt̃ cõuerſim, licet in hoc (vt dictũ eſt) diſsimilitudo ſit ꝙ cõtradictoriarũ de poſſi & impoſſi ſimile eſt dictũ cõtradictoriarũ ſit de poſſi & neceſſario cõtrariũ ẽ dictũ, vt ĩ ſeq̃nti vr̃ figura.

Conſequentiæ enunciationum modalium ſecundum quatuor ordines ab Ariſto. poſita, & ordinata.

Vbi vides ꝙ nulla eſt inter Ariſt. & antiquos differẽtia, niſi in duobus primis ordinibus quo ad illas de neceſſario. Præpoſtero nãq; ſitu vſi ſunt antiqui eam de neceſſario, quæ locanda erat in primo ordine, in ſecundo ponentes, & eã quæ in ſecundo ponenda erat in primo locantes. Et aſpice quoq; ꝙ conuertibiliter ſe conſequentium ſemper contradictoria ſe conſequi ordinauit. Singulis enim tertij ordinis ſingulæ primi ordinis contradictoriæ ſunt et ſimiliter ſingulæ quarti ordinis ſingulis, quæ in.2. ſunt, contradictoriæ. Quod antiqui non obſeruarunt. — In quibus diffe. ab antiqui.

LECTIO XI.

An ad illud quod eſt, Neceſſarium eſſe, ſequatur id quod eſt poſſibile eſſe.

ARGT. *Ambiget autem quiſpiam, ſi hanc neceſſe eſt eſſe, illa poſſibile eſt eſſe ſequatur. Nam ſi non ſequatur, ea ſane ſequetur, quæ contradictoriæ illi opponitur, quæ quidem eſt, non poſſibile eſt eſſe. Quod ſi quiſpiam nunc hanc dixerit contradictoriæ oppoſitam illi eſſe, neceſſe eſt illum hanc eſſe dicere, poſſibile eſt non eſſe, quarum vtrũq; falſa eſt, ſi de hac dicatur, vt patet neceſſe eſt eſſe. Quare illa poſſibile eſt eſſe, ſequitur hanc, neceſſe eſt eſſe.*

ANTI. *DVbitabit autem aliquis, ſi illud quod eſt neceſſarium eſſe poſſibile eſſe ſequatur Nam ſi non ſequitur, cõtradictio ſequitur, non poſſibile eſſe. Et ſi quis dicat non hanc eſſe contradictionem neceſſe eſt ipſum dicere, poſſibile non eſſe. Sed vtræq; falſæ ſunt de neceſſe eſſe.*

Poſtquam Ariſt. declarauit modalium cõſequentias, hic mouet quandam dubitatione circa vnum eorum quæ determinata ſunt ſcilicet ꝙ poſſibile, ſequitur ad neceſſe. Et duo facit, quia primo dubitationem abſoluit. Secundo ex determinata quæſtione alium ordinem earundem conſequentiarum modalibus ſtatuit, ibi: {Et eſt fortaſſe.} Circa primum duo facit. Primo mouet quęſtionem. Secundo determinat eam, ibi {Manifeſtum eſt.} Mouet ergo quęſtionem primo dicens. Dubitabit autẽ aliquis ſi ad id quod eſt neceſſe eſſe ſequatur poſſibile eſſe. Et ſecundo arguit ad partem affirmatiuam ſubdens. Nam ſi non ſequatur contradictoria eius ſequetur, ſcilicet non poſſibile eſſe vt ſupra deductum eſt quia de quolibet eſt affirmatio vel negatio vera. Et ſi quis dicat hanc ſcilicet non poſſibile eſſe, non eſſe contradictoriam illius ſcilicet poſſibile eſſe, & propterea ſubterfugiendum velit argumentum, & dicere, ꝙ neutra harum ſequitur ad neceſſe eſt, talis licet ſalſum dicat, tamen concedatur ſibi, quoniam neceſſe erit ipſum dicere illius cõtradictoriam fore, poſſibile non eſſe. Oportet nãque aut non poſſibile eſſe, aut poſſibile non eſſe, eſſe contradictoriam poſſibile eſſe, & tunc in eundem redibit errorem, quoniã vtræq; ſ. non poſſibile eſſe, & poſſibile non eſſe falſæ ſunt de eo quod eſt neceſſe eſſe. Et conſequenter ad ipſum neutra ſequi poteſt. Nulla enim enunciatio ſequitur ad illam, cuius veritatem deſtruit. Relinquitur ergo ꝙ ad neceſſe eſſe, ſequitur poſſibile eſſe. Tertio arguit ad partem negatiuam, cum ſubdit. — Lec. 12. — Nul. enunc. ſequ. quã deſtru.

ARGT. *At verò idem rurſus videtur eſſe poſſibile ſecari, ac non ſecari. & eſſe, atq; non eſſe. Ex quo fit, vt id, quod neceſſe eſt eſſe, ſit contingens non eſſe, quod quidem eſt falſum.*

ANTI. *At vero rurſus idem videtur eſſe poſſibile incidi, & non incidi, & eſſe, & non eſſe. Quare erit neceſſe eſſe, contingens non eſſe, Hoc autem falſum eſt.*

Rat. pro par. neg. Cap. 13. Et intẽdit talem rationem. Si ad neceſſe eſſe ſequitur poſſibile, eſſe, cum ad poſſibile ſequatur poſſibile non eſſe,

eſſe,per conuerſionem in oppoſitã qualitatẽ, vt dicitur in Primo Priorum, quia idem eſt poſſibile eſſe & non eſſe,ſequetur de primo ad vltimum ꝙ neceſſe eſſe, eſt poſſibile,nõ eſſe,quod eſt falſum manifeſta. Vnde oppoſitionis hypotheſim ſubdit. At vero rurſus videt idẽ, poſſibile eſſe,& non eſſe, vt domus, & poſſibile incidi, & non incidi, vt veſtis. Quare de primo ad vltimum neceſſe eſſe erit contingens nõ eſſe. Hoc autem eſt falſum,ergo hypotheſis illa.ſ.ꝙ poſſibile ſequatur ad neceſſe,eſt falſa. Deinde cum dicit.

ARGV.

Patet igitur nõ omne quod poſſibile eſt,vel eſſe,vel ambulare,illa etiam oppoſita poſſe.Sed eſſe nonnulla, in quibus illud non eſſe verum videtur, vt in hiſce, quæ ſine ratione poſſunt,quo pacto ignis calefacere poteſt,& potentiam habet rationis expertem.Potentiæ igitur hæ,quæ ſunt participes rationis,eadem plurium ſunt contrariorum, at hæ, quæ ſunt rationis expertes, non omnes, ſed ignis (vt dictum eſt) non poteſt non calefacere, neq; cætera omnia, q̃ ſemper ſunt actu. Aliqua tamen eorum, quæ potentias habent rationis expertes,ſimul oppoſita ſuſcipere poſſunt. Verum hoc quidem huiuſce gratia dictum eſt, ut oſtendamus non omnem potentiam oppoſitorum eſſe,nec omnes eas quę ſub eadem ſpecie collocantur.

ANTI.

Manifeſtum eſt autem quoniam non omne poſſibile, vel eſſe, vel ambulare, oppoſita valet, ſed eſt in quibus non ſit verum. Ac primum quidem in his,quæ non ſecundum rationem poſſunt, vt ignis calefactibilis eſt,& habet vim irrationabilem. Ergo ſecundum rationẽ poteſtates eædem plurimorum etiam contrariorum ſunt. Irrationales vero non omnes ſed quemadmodum dictum eſt, ignem non eſſe poſſibile calefacere & nõ calefacere,neq; quæcũq; alia ſemper agunt. Alia vero poſſunt & ſecundum irrationabiles poteſtates ſimul poſita ſuſcipere. Sed hoc iccirco dictum eſt, quoniam non omnis poteſtas oppoſitorum eſt,neque quæcũq; ſecundũ eandem ſpeciem dicuntur.

Reſpondet dubitationi. Et primo declarat veritatẽ ſimpliciter. Secundo applicat ad propoſitum,ibi {Hoc igitur poſſibile.} Proponit ergo primo ipſam veritatẽ declarandam dicens. Manifeſtum eſt autẽ ex dicendis, ꝙ,non omne poſſibile eſſe vel ambulare.i.operari.i.nõ omne poſſibile ſecundum actum primum vel ſecundũ, ad oppoſita valet.i.ad oppoſita viam habet,ſed eſt inuenire aliqua poſſibilia, in quibus nõ ſit verum dicere ꝙ poſſunt in oppoſita. Deinde quia poſſibile à potentia naſcitur, manifeſtat qualiter ſe habeat potentia ipſa ad oppoſita. Ex hoc enim clarum erit quomodo poſſibile ſe habeat ad oppoſita. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat hoc in potẽtiis eiuſdem rationis. Secũdo in his quæ æquiuocæ dicuntur potentiæ, ibi {Quædam vero.} Circa primũ tria facit, qa primo manifeſtat qualiter potentia irrationalis ſe habeat ad oppoſita,& ait ꝙ potentia irrationalis non poteſt in oppoſita. Vbi notandum eſt ꝙ ſicut dicitur.9.Metaphy.potentia actiua cum nihil aliud ſit quam principium quo in aliud agimus,diuiditur in potentiam rationalem et irrationalẽ. Potẽtia rationalis eſt,quæ cũ ratione & electione operatur,ſicut ars Medicinæ qua Medicus cognoſcens qd ſanando expediat infirmo,& volens applicat remedia. Potentia autem irrationalis vocatur illa,quæ non ex ratione & libertate operatur,ſed ex naturali ſua diſpoſitione,ſicut calor ignis,potẽtię irrationalis eſt,quia calefacit nõ vt cognoſcit & vult, ſed vt natura ſua exigit. Aſſignatur autem ibidem duplex differentia propoſito deſeruiens inter iſtas potentias. Prima eſt ꝙ actiua potentia irrationalis nõ poteſt duo oppoſita,ſed eſt determinata ad vnum oppoſitorum, ſiue ſumatur oppoſitum cõtradictorię ſiue contrarię. Verbi gratia. Calor poteſt calefacere & non calefacere, quæ ſunt contradictoriæ oppoſita,neq; poteſt calefacere ꝙ frigefacere,quæ ſunt cõtraria,ſed ad calefactionẽ determinatus eſt. Et hoc intelligere per ſe, quia per accidens calor frigefacere põt,vel reſoluendo materiã caloris humidum.ſ.vel per antiperiſtaſim contrarij. Et ſimiliter poteſt non calefacere per accidens.ſ.ſi calefactibile deeſt. Potentia aũt rationalis poteſt in oppoſita et contradictorię & cõtrarię. Arte ſiquidem Medicinæ poteſt Medicus adhibere remedia & non adhibere, quæ ſunt contradictoria, & adhibere remedia ſana & nociua, quæ ſunt contraria. Secunda differentia eſt ꝙ potentia actiua irrationalis præſente paſſo neceſſario operatur deductis impedimẽtis. Calor enim calefactibile ſibi ꝑſens calefacit neceſſario ſi nihil impediat, potentia autem rationalis, paſſõ præſente nõ neceſſario operatur. Præſente ſiquidẽ infirmo non cogitur Medicus remedia adhibere. Dimittantur autem Metaphy. harum differentiarum rationes,& ad textum redeamus, vbi narrãs quomodo ſe habeat potentia irrationalis ad oppoſitum ait. Et primũ quidem,ſcilicet non eſt verum dicere ꝙ ſit potentia ad oppoſita in his, quæ poſſunt non ſecundum rationem ideſt in his quorum poſſe eſt per potentias irrationales, vt ignis calefactiuus eſt,ideſt eſt potens calefacere, & habet vim ideſt potentiam iſtam irrationalem, Ignis ſiquidem non poteſt frigefacere, neq; in eius poteſtate eſt calefacere & non calefacere. Quod autem dixit primũ ordinẽ notat ad ſm genus poſſibilis ĩfra dicẽdũ, in quo etiam non inuenitur potentia ad oppoſita. Secũdo manifeſtat quomodo potentia rationalis ſe habeat ad oppoſita intendens ꝙ potentia rationalis poteſt in oppoſita vnde ſubdit. Ergo poteſtate ſm rationem,i. rõnales ipſæ eædem ſunt contrariorum, nõ ſolum duorum, ſed etiam plurimorũ, vt arte Medicinæ Medicus plurima iuga cõtrariorum adhibere poteſt, & à multarum operationum contradictionibus abſtinere poteſt. Præpoſuit autem ly ergo, vt hoc conſequi ex dictis inſinuaret,cum enim oppoſitorum oppoſitę ſint proprietates,& potentia irrationalis ex eo ꝙ irrationalis ad oppoſita non ſe extendat,oportet potentiam rationalẽ ad oppoſita viam habere,eo ꝙ rationalis ſit. Quarto explanat id quod dixit de potentiis irrationalibus propter cauſam infra aſſignandam ab ipſo, & intendit ꝙ illud quod dixit de potentia irrationali,ſ.ꝙ non poteſt in oppoſita,nõ eſt verũ vniuerſaliter,ſed particulariter. Vbi nota ꝙ potentia irrationalis diuiditur in potentiã actiuã,quæ eſt principium faciendi, & potentiam paſſiuã quæ eſt principium patiendi. Verbi gratia. Potentia ad calorẽ diuidit in poſſe calefacere, & in poſſe calefieri. In potentiis actiuis irrationalibus verum eſt ꝙ non poſſunt in oppoſita, vt declaratũ eſt, in potentiis aũt paſſiuis non eſt verum. Illud enim ꝙ poteſt calefieri, põt etiam frigefieri,quia eadem eſt materia,ſeu potẽtia paſſiua cõtrariorum, vt dicitur in.2.de Cœlo, & Mundo, & poteſt non calefieri, quia idem eſt ſubiectum priuationis & formæ,vt dicit in.1.Phyſi. Et propter hoc ergo cum explanando ait. Irrationalis vero potentię non omnes à poſſe in oppoſita excludi intelligẽdæ ſunt, ſed illę quæ ſunt quemadmodum potẽtia ignis calefactiua. Ignem enim non poſſe nõ calefacere manifeſtũ eſt. Et vniuerſaliter quæcunq; illa ſunt talis potẽtię, ꝙ ſemper agunt

Margin notes (left): Lect.12. — Lect.12. Notandũ.1 Le 2. & c.t Potẽtia act. Rationalis Irrationalis — Duplex differentia in-

Margin notes (right): ter po.ra.et irratio. Prima. — Calor frigefac. — Po.ra.in oppoſi. — Secunda. — Lectio. ſeq. imme. — Oppo.proprietates. — Notandũ.2 — Po. irratio. duplex. Quæ in op. & quæ nõ. — Lec.4.& cõmen.18. Lec 1 r.& conumẽ.8 a

agunt,i.ꝙ quantum eſt ex ſe non poſſunt non agere,
ſed ad ſemper agendum ex ſua forma neceſsitantur.
Huiuſmodi autem ſunt vt declarauimus omnes po-
tentię actiuę irrationales. Alia uero ſunt talis cõditio-
nis ꝙ etiam ſm irrationabiles potẽtias.ſ.paſsiuas ſimul
poſſunt in quædam oppoſita, vt aer poteſt calefieri &
y ſimul. frigefieri. Quod vero ait {ſimul} cadit ſupra ly poſſunt,
& non ſupra ly oppoſita, & eſt ſenſus ꝙ ſimul aliquid
habet potentiam paſsiuam ad vtrunq; oppoſitorum,&
non ꝙ habeat potentiam paſsiuam ad vtrunq; oppoſi-
torum ſimul habendum. Oppoſita nãque impoſſe aſt
haberi ſimul. Vnde & dici ſolet & bene, ꝙ in huiuſmo-
di eſt ſimultas potentiæ, non potentia ſimultatis. Irratio
nalis igitur potentia non ſm totum ſuum ambitũ à poſ
ſe in oppoſita excluditur, ſed ſm partẽ eius, ſm poten-
tias.ſ.actiuas. Quia autem videbatur ſuperflue addidiſſe
differentias inter paſsiuas & actiuas irrationales, quia
ſat erat porpoſito oſtẽdiſſe ꝙ non omnis potentia op-
poſitorum eſt, ideo ſubdit ꝙ hoc iccirco dictum eſt, vt
notum fiat quoniam nedum nõ omnis poteſtas oppo
ſitorum eſt loquẽdo de potẽtia cõmuniſsime, ſed neq;
quæcunq; potentiæ dicuntur, ſm eandem ſpeciem ad
oppoſita poſſũt. Potẽtiæ ſiquidem irrationales omnea
ſub vna ſpecie irrationalis potentiæ concludũtur & ta-
men non omnes ĩn oppoſita poſſunt, ſed paſsiuę tantũ.
Nõ ſuperuacanea ergo fuit differentia inter paſsiuas et
actiuas irrationales, ſed neceſſaria, ad declarandũ ꝙ nõ
omnes potentię eiuſdẽ ſpeciei poſſunt in oppoſita. Po-
teſt & ly hoc demonſtrare vtrãq; differentiã.ſ.inter ra-
tionales & irrationales, & inter irrationales actiuas &
paſsiuas inter ſe, & tũc eſt ſenſus, ꝙ hoc ideo fecimus.
Alius ſẽſus. vt oſtenderemus ꝙ non omnis poteſtas quæ.ſ.ſm ean-
dem rationem potentiæ phyſicæ dicitur, quia.ſ.põt in
aliquid, vt rationalis & irrationalis, neq; etiam omnis
poteſtas, q̃ ſub eadẽ ſpecie continẽ, vt irrationalis acti
ua & paſsiua ſub ſpecie irrationalis, ad oppoſita poteſt.

LECTIO XII.

Declaratis potentiis, quæ æquiuocæ dicuntur, ſumit im-
poſsibilis rationem, vt declaret quod nam ex poſsibi-
libus neceſſarium ſequatur.

ARGY. *Nonnulla autem potentię æquiuocæ ſunt. Poſsibile enim
non ſimpliciter dicitur, ſed aliud quidem ob hoc dicitur quia
verum eſt propterea quòd actu eſt, veluti poſsibile eſt, quem-
piam ambulare, quia ambulat, & omnino poſsibile eſt eſſe,
quia iam ideſt actu quod dicitur poſſe. Aliud autem ex eo,
quia fuerit actu, vt poſsibile eſt quempiam ambulare, pro-
pterea quòd ambulauerit.*

ANTI. *Quædam vero poteſtates æquiuocæ ſunt. Poſsibile
enim eſſe non ſimiliter dicitur, ſed hoc quidem quo
niam verum eſt, vt in actu, vt poſsibile eſt ambula
re, quoniã ambulat, & omnino poſsibile eſt eſſe. qm̃ eſt iam
actu quod dicitur poſsibile, illud vero quoniam forſitã aget,
vt poſsibile eſt ambulare, quoniam forſitan ambulabit.*

Intendit declarare quomodo illæ, quæ æquiuocæ
dicuntur potentiæ, ſe habeant ad oppoſita. Et circa hoc
duo facit. Primo declarat naturam talis potentiæ. Secũ-
do ponit differentiam & conuenientiam inter ipſam &
ſupradictas, ibi {Et hæc quidem.} Ad euidentiam pri-
Lec. 12. & mi aduertendum eſt, ꝙ.5.&.9. Metaphy. Ariſto. diuidit
cõmen. 17. potentiam in potentias, quæ eadem ratione potentiæ
Le. 2. & c. 3. dicuntur, & in potentias, quæ non ea ratione qua præ-
Diu poten. dictæ potentiæ nomen habent, ſed alia. Et has appellat
Sub primo. æquiuocæ potentias. Sub primo membro comprahen
duntur omnes potentię actiuæ & paſsiuæ, et rationales
& irrationales. Quæcũq; enim poſſe dicuntur per potẽ
tiam actiuam vel paſsiuam quam habeant, eadem ratio
ne potẽtia ſunt quia.ſ. eſt in eis vis principiata alicuius
actiuæ vel paſsiuæ. Sub ſecundo autem mẽbro cõpre- Sub ſecũdo
hẽdunẽ potẽtiæ mathematicales & logicales, Mathe- Poten. mat.
mat. potẽtia eſt, qua lineam poſſe dicimus in quadratũ,
& eo ꝙ in ſemetipſum ducta quadratum conſtituit.
Logica potentia eſt, qua duo termini cõiungi abſq; cõ Logic. po.
tradictione in enunciatione poſſunt. Sub logica quoq;
potẽtia continetur, quæ ea ratione potentia dicitur, qa
eſt. Hæ vero merito æquiuocæ à primis potentiæ dicũ Quod æqui-
tur, eo ꝙ iſtæ nullam virtutem actiuam vel paſsiuã prę uoc.
dicant, & quod poſsibile iſtis modis dicitur, non ea ra-
tione poſsibile appellatur, quia aliquis habeat virtutẽ
ad hoc agendum vel patiendum ſicut in primis. Vnde
cum potentiæ habentes ſe ad oppoſita ſint actiuæ vel
paſsiuæ, iſtæ quæ ęquiuocæ poteſtates dicuntur ad op-
poſita non ſe habent. De his ergo loquens ait. Quædã
vero poteſtates æquiuocæ ſunt, & ideo, ad oppoſita nõ
ſe habẽt. Deinde declaras qualis ſit iſta poteſtates æqui
uoce dicta, ſubdit diuiſionem vſitatã poſsibilis per quã
hoc ſcitur dicens. Poſsibile enim nõ vno modo dicitur,
ſed duobus. Et vno quidem modo dicitur poſsibile eo Prim⁹ mo.
ꝙ verum eſt vt in actu, ideſt vt actualiter eſt, vt poſsibi poſsibilis.
le eſt ambulare, quando ambulat iam, & omnino ideſt
vniuerſaliter poſsibile eſt eſſe, qm̃ eſt actu iam, qđ poſ
ſibile dicitur. Secundo modo autem poſsibile dicitur Secundus.
aliquid non ea ratione quia eſt actualiter, ſed quia for-
ſitan, aget, i. quia poteſt agere, vt poſsibile eſt ambula-
re quoniã ambulabit. Vbi aduertendum eſt, ꝙ ex diui- Notãdum.
ſione bimembri poſsibilis, diuiſionem ſuprapoſitã po
tentiæ declarauit à poſteriori. Poſsibile enim à potentia
dicitur. Sub primo ſiquidem membro poſsbilis innuit
potentias æquiuoce. Sub ſecundo autem potentias vni Po. æqui. &
uoce, actiuas.ſ.& paſsiuas. Intendebat ergo ꝙ quia poſ vniuoc. ſub
ſibile dupliciter dicitur, ꝙ etiã poteſtas duplex eſt. De quibus mẽ.
clarauit autem poteſtates æquiuocas ex vno earum mẽ poſsibilis.
bro tantum, ſ. ex his quæ dicuntur poſsibilia, quia ſunt,
quia hoc ſat erat ſuo propoſito. Deinde cum dicit.

ARGY. *Et hæc quidẽ potentia in his eſt ſolum, quæ mobilia ſunt.
Illa vero & in his eſt, quæ immobilia ſunt. Atque horum
vtrunque, & id inquam quod iam ambulat, ac agit vel eſt,
& id quod ambulandi, vel eſſendi quidem potentiam habet,
ſed nondum ambulat, aut eſt, vere dicere licet, poſsibile eſſe
ambulare, aut etiam eſſe.*

ANTI. *Et hæc quidem in ſolis mobilibus eſt poteſtas. Illa vero
& in immobilibus In vtriuſque vero verum eſt dicere non
impoſsibile eſt ambulare, vel eſſe, & quod ambulat iam, &
agit, & ambulabile eſt.*

Aſsignat differentiam inter vtranq; potentiã, et ait,
ꝙ potentia hæc vltimo dicta Phyſica, eſt in ſolis illis re
bus, quæ ſunt mobiles, illa autem eſt & in rebus mobili
bus, & ĩmobilibus. Poſsibile ſiquidem à potentia dictũ Po. phyſic.
eo ꝙ poſsit agere nõ tamẽ agit, inueniri nõ poteſt abſq;
mutabilitate eius, quod ſic poſſe dicitur. Si enim nunc
poteſt agere & non agit, ſi agere debet, oportet ꝙ mute
tur de ocio ad operationem. Id autem quod poſsibile
dicitur eo ꝙ eſt, nullam mutabilitatem exigit in eo qđ
ſic poſsibile dicitur. Eſſe nãq; in actu quod talem poſsi-
bilitatem fundat, inuenitur & in rebus neceſſariis & in
ĩmutabilibus, & in reb⁹ mobilibus. Poſsibile ergo hoc Poſe. logic.
quod logicum vocatur cõmunius eſt illo quod phyſicũ cõius phy.
appellari ſolet. Deinde ſubdit conuenientiã inter vtrũ-
que poſsibile dicẽs, ꝙ in vtriuſq; poteſtatibus & poſsi-
bilibus

bilibus verum eſt non poſsibile eſſe.ſ.ipſum ambulare quod iam actu ambulat ſeu agit, & quod iam ambulabile eſt idest in hoc conueniunt ꝗ ſiue dicatur poſsibile ex eo quòd actu eſt, ſiue ex eo quòd poteſt eſſe, de vtroq; verificatur non impoſsibile, & conſequenter neceſſario verificatur poſsibile, quoniam ad nõ impoſſibile ſequitur poſsibile. Hoc eſt ſm genus poſsibilis reſpectu cuius Ariſ. ſupra dixit {& primum quidē} in quo non inuenitur via ad vtrunq; oppoſitorum, hoc inquã eſt poſsibile quod iam actu eſt. Quod enim tali ratione poſsibile dicitur, iam determinatum eſt, ex eo ꝗ actu eſſe ſuppoſitum eſt. Non ergo poſsibile omne, ad vtrũque poſsibile eſt, ſiue loquamur de poſsibili phyſice, ſiue logice. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ enim ita ſint, idque quod hoc modo poſsibile eſt, non vere dicere ſimpliciter de neceſſario poſſumus. Alterũ aũt vere dicere licet. Quare cũ ad particulare ſequatur vniuerſale, ad id quod neceſſario eſt, ſequitur hoc profecto, poſsibile eſt eſſe, non omne tamen, vt patet.*

ANTI. *Sic igitur poſsibile non eſt verum de neceſſario ſimpliciter dicere, alterum autem verum eſt. Quare quoniam partē vniuerſalem ſequitur illud, quod ex neceſsitate eſt, conſequitur poſſe eſſe, ſed non omnino.*

Applicat determinatam veritatem ad propoſitũ. Et primo concludendo ex dictis declarat habitudinem vtriuſq; poſsibilis ad neceſſarium dicens, ꝗ hoc ergo poſsibile.ſ. phyſicum quod eſt in ſolis mobilibus, nõ eſt verũ dicere & prædicare de neceſſario ſimpliciter, quia quod ſimpliciter neceſſarium eſt, nõ poteſt aliter eſſe. Poſsibile autem phyſicum, poteſt ſic & aliter eſſe, vt dictum eſt. Addit autem ly ſimpliciter, quoniam neceſſariũ eſt multiplex. Quoddã enim eſt ad bene eſſe, quoddam ex ſuppoſitione. De quibus nõ eſt noſtrum tractare, ſed ſolummodo id inſinuare, ꝗ vt præſeruaret ſe ab illis modis neceſſarij qui non perfecte & omnino habent neceſſarij rationem, appoſuit ly ſimpliciter. De tali.n. neceſſario poſsibile phyſicum non verificatur. Alterum autem poſsibile logicum quod in rebus immobilibus inuenitur verum eſt de illo enunciare, quoniã nihil neceſsitatis adimit. Et per hoc ſoluitur ratio inducta ad partem negatiuã quæſtionis. Peccabat ſiquidem in hoc, & ex neceſſario inferebat poſsibile ad vtrunque quod conuertitur in oppoſitam qualitatem. Deinde reſpondet quæſtioni formaliter intendens ꝗ affirmatiua pars quæſtionis tenenda ſit, ꝗ.ſ. ad neceſſarium ſequitur poſsibile. Et aſsignat cauſam. Quia ad partem ſubiectiuam ſequitur conſtructiue ſuum totũ vniuerſale. Sed neceſſarium eſt pars ſubiectiua poſsibilis, quia poſsibile diuiditur in logicum & phyſicum, & ſub logico comprehenditur neceſſarium ergo ad neceſſarium ſequitur poſsibile. Vnde dicit. Quare quoniam partem .ſ. ſubiectiuã ſuum totũ vniuerſale ſequitur, illud quod ex neceſsitate eſt.i. neceſſarium tanquam partem ſubiectiuam, conſequitur poſſe eſſe.i. poſsibile tanquam totum vniuerſale. Sed non omnino.i. ſed non ita ꝗ omnis ſpecies poſsibilis ſequatur, ſicut ad hominem ſequitur animal, ſed non omnino ideſt non ſm omnes ſuas partes ſubiectiuas ſequitur ad hominē. Nõ enim valet eſt hõ, ergo eſt animal irrationale. Et per hoc cõfirmata ratione adducta ad partem affirmatiuam, expreſsius ſoluit rationem adductam ad partem negatiuam, quæ peccabat ſm fallaciam, conſequentiis inferens ex neceſſario poſsibile deſcendendu ad vnam poſsibilis ſpeciē, vt de ſe patet. Deinde cum dicit.

Poſſe phyſi.

Neceſ. duplex.

Po. logic.

Totũ ſequ. ad partem ſubiecte. Neceſ. pars poſsibilis.

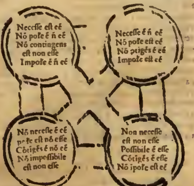
ARGY. *Atq; forſitan hæ neceſſe eſt, & non neceſſe eſt, aut eſſe, aut non eſſe, omnium principium ſunt. Et cæteras ad has ſequentes conſiderare oportet.*

ANTI. *Et eſt quidem fortaſſe principium quod neceſſarium eſt, & quod non neceſſarium eſt omnium, vel eſſe, vel non eſſe, et alia vt horum conſequentia conſiderare oportet.*

Ordinat eaſdem modalium conſequentias alio ſitu, præponendo neceſſarium omnibus aliis modis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secũdo aſsignat cauſam dicti ordinis, ibi {Manifeſtum eſt aũt.} Dicit ergo {Et eſt fortaſſe principium omnium enunciationũ modalium vel eſſe vel non eſſe}.i. affirmatiuarum vel negatiuarum, neceſſarium & non neceſſarium. Et oportet conſiderare alia.ſ. poſsibile, contingere & impoſsibile eſſe, ſicut horum.ſ. neceſſarij & nõ neceſſarij conſequentia, hoc modo.

Conſequentiæ enunciationum modalium ſecundum quatuor ordines alio conuenienti ſitu ab Ariſto. poſitæ & ordinatæ.

Primus ordo *Secundus ordo*

Tertius ordo *Quartus ordo*

Vides autem hic nihil immutatum niſi ꝗ neceſſariæ quæ vltimum locũ tenebant, primũ ſortitæ ſunt. Quod vero dixit fortaſſe non dubitantis. ſed abſq; determinata ratione rem proponentis eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet aũt ex his quæ diximus, id quod eſſe neceſſario eſt etiam actu. Quare ſi perpetua ſunt priora, actus etiam eſt potentia prior, atque eorum, quæ ſunt.*

ANTI. *Manifeſtũ eſt autem ex his, quæ dicta ſunt, quoniã quod ex neceſsitate eſt, ſecundum actum eſt. Quare ſi priora ſunt ſempiterna, & quæ actu ſunt, poteſtate priora ſunt.*

Intendit aſsignare cauſam dicti ordinis. Et primo aſſignat cauſam, quare præpoſuerit neceſſarium poſsibili tali ratione. Sempiternum eſt prius temporali, ſed neceſſarium dicit ſempiternitatem, quia dicit eſſe in actu, excludendo omnem mutabilitatem, & conſequenter temporalitatem, quæ ſine motu non eſt imaginabilis poſsibile aũt dicit temporalitatem, quia non excludit quin poſsit eſſe & non eſſe, ergo neceſſe merito prius ponitur quã poſsibile. Vnde dicit proponendo minorē. {Manifeſtũ eſt aũt ex his quæ dicta ſunt.} tractãdo de neceſſario, qm̃ id qđ ex neceſsitate eſt, ſm actũ, eſt totaliter,

Nec. & p quid dicã

taliter,ſ.quia omnem excludit mutabilitatem & potẽtiam ad oppoſitum. Si enim mutari poſſet in oppoſitũ aliquo modo iam nõ eſſet neceſſarium. Deinde ſubdit maiorem per modum antecedentis cõditionalis{Quare ſi priora ſunt ſempiterna tẽporalibus.} Vltimo ponit cõcluſionem,& quę actu ſunt omnino.ſ.neceſſaria, priora ſunt poteſtate.i.poſsibilib⁹ quę omnino actu eſſe non poſſunt,licet compatiãtur. Deinde cum dicit.

ARGV. *Alia quidem actus ſunt ſine potẽtia,quales ſunt ipſæ ſubſtantiæ primæ,alia vero cum potẽtia actus,quæ natura quidem priora ſunt, tempore vero poſteriora ſunt, inſuper & quæ nunquam ſunt actus,ſed potentiæ tantum.*

ANTI. *Et hæc quod ſine poteſtate ſunt,actu ſunt vt primæ ſubſtantiæ. Alia vero ſunt actu cum poſſibilitate, quæ naturæ quidem priora ſunt,tempore vero poſteriora. Alia vero nũquam ſunt actu,ſed poteſtate tantum.*

Aſsignat cauſam totius ordinis à ſe ĩter modales ſtatuti,tali ratione. Vniuerſi triplex eſt gradus. Quædam ſunt actu ſine poteſtate.i.ſine admixta potentia,vt primæ ſubſtantiæ, non illæ quas in præſenti diximus primas, eo ꝙ principaliter & maxime ſubſiſtẽt, ſed illæ q̃ ſunt primæ,quia omniũ rerum ſunt cauſæ, intelligentiæ.ſ. Alia ſunt actu cum poſsibilitate, vt omnia mobilia,quæ ſm id quod habent de actu, ſunt priora natura ſeipſis ſm id quod habent de potentia, licet ecõtra ſit, aſpiciendo ordinem temporis. Sunt enim ſm id quod habent de potentia priora tempore,ſeipſis ſm id quod habent de actu. Verbi gratia. Socrates,prius ſm tẽpus potarat eſſe Philoſophus, deĩde fuit actualiter Philoſophus. Potentia ergo pręcedit actum ſm ordinem temporis in Socrate, ordine autem naturæ imperfectionis & dignitatis econuerſo cõtingit. Prior enim ſm dignitatem.i.dignior & perfectior habebatur Socrates cum Philoſophus actualiter erat q̃ cũ Philoſophus eſſe poterat. Præpoſterus eſt igitur ordo potẽtiæ, & actus in vnomet, vtroq; ordine.ſ.naturæ & temporis attento. Alia vero nunquam ſunt actu,ſed poteſtate tantum, vt motus tempus,infinita diuiſio magnitudinis, & ĩfinita augmẽtatio numeri. Hæc enim vt.9.Metaphy.dicitur, nunquam exeunt in actum quoniam eorũ rationi repugnant.Nunquã enim aliquid horum ita eſt quin aliquid eius expectetur,& conſequenter nunquã eſſe poteſt niſi in potentia, ſed de his alio tractãdum eſt loco. Nunc hæc ideo dicta ſint, vt inſpecto ordine vniuerſi appareat,ꝙ illũ imitati ſumus in noſtro ordine. Poſuimus ſiquidem primo neceſſariũ, quod ſonat actu eſſe ſiue poteſtate ſeu mutabilitate imitando primũ gradũ vniuerſi. Locauimus.2.loco poſsibile & contingens, quorum vtrũq; ſonat actum cũ poſsibilitate, & ſic ſituatur conformitas ad ſm gradum vniuerſi. Præpoſuimus aũt poſsibile & non contingens,quia poſsibile reſpicit actum. Contingens autẽ ſm vim nominis reſpicit defectum cauſæ, qui ad potentiam pertinet. Defectus enim potẽtiam ſequitur, & ex hoc cõforme eſt ſecũdæ parti vniuerſi, in qua actus eſt prior potẽtia ſecundum naturam, licet non ſecũdum tempus. Vltimũ antẽ locum impoſsibili reſeruauimus, eo ꝙ ſonat nũquã fore ſicut & vltima vniuerſi parti dicta eſt illa,quæ nunquã actu eſt. Pulcherrimus igitur ordo ſtatutus eſt, quando dicimus eſt obſeruatus, quia autem ſuppoſitæ modalium conſequentiæ nil aliud ſunt quam æquipollentiæ earum quæ ob varium negationis ſitũ,qualitatem vel quantitatem vel vtraq; mutantis, ideo ad cõpletam notitiam conſequentiũ ſe modalium, de earũ qualitate & quantitate pauca admodũ neceſſaria dicẽda ſunt. Quoniam igitur natura totius ex partiũ naturis conſurgit, ſciendum eſt ꝙ ſubiectum enunciationis modalis & dici t eſſe vel non eſſe,& eſt dictum vnicum & continet in ſe ſubiectum dicti, prædicatum aũt modalis enunciationis, modus.ſ.& totale prædicatum eſt, quia explicite vel implicite verbum continet,quod eſt ſemper nota eorum quæ de altero prædicãtur. propter quod Ariſt.dixit ꝙ modus eſt ipſa appoſitio, & continet in ſe vim diſtributiuam ſm partes tẽporis. Neceſſarium enim & impoſsibile diſtribuunt in omne tempus vel ſimpliciter vel tale, poſsibile autem & contingens pro aliquo tempore in cõmuni. Naſcitur autem ex his quinq; conditionib⁹,duplex in qualibet modali qualitas. & triplex quantitas. Ex eo.n.ꝙ tã ſubiectũ q̃ prædicatum modalis verbũ in ſe habet,duplex qualitas fit quarũ altera vocatur qualitas dicti,altera qualitas modi. Vnde & ſupra dictum eſt aliquam eſſe affirmatiuam de modo & non de dicto,& econuerſo. Ex eo vero ꝙ ſubiectũ modalis continet in ſe ſubiectũ dicti vna quãtitas conſurgit, quæ vocatur quantitas ſubiecti dicti, & hæc diſtinguitur in vniuerſalẽ particularẽ & ſingularem, ſicut & quantitas illarum de ineſſe. Poſſumus.n. dicere Sortem, quendã hominem, vel omnem hominem,vel nullum hominem, poſsibile eſt currere. Ex eo aũt ꝙ ſubiectum vnius modalis dictum vnum eſt cõſurgit alia quantitas vocata quam cuiuſq; modalis ſingulare eſt iſtius vniuerſalis,ſ.dictũ quãtitas dicti,& hæc vnica eſt ſingularitas.ſ.Omne.n.dictũ, Quod ex eo liquet ꝙ cum dicimus,hominem eſſe album,eſt poſsibile,exponitur ſic, hoc dictũ hominem eſſe albũ eſt poſſibile. Hoc dictum autem ſingulare eſt, ſicut,& hic hõ. Propterea & dicitur ꝙ omnis modalis eſt ſingularis, quo ad dictum, licet quo ad ſubiectum dicti ſit vniuerſalis vel particularis. Ex eo autem ꝙ prædicatum modalis,modus.ſ.vim diſtributiuam habet,alia quantitas conſurgit vocata quantitas modi ſeu modalis,& hæc diſtinguitur in vniuerſalem & particularem. Vbi diligenter attendenda ſunt. Primum eſt ꝙ hoc eſt ſingulare in modalibus,ꝙ prædicatum ſimpliciter quantificat ꝓpoſitionem modalẽ,ſicut & ſimpliciter qualificat. Sicut.n. illa eſt ſimpliciter affirmatiua in qua modus affirmaẽ, & illa negatiua,in qua modus negatur, ita illa eſt ſimpliciter vniuerſalis cuius modus eſt vniuerſalis & illa particulares cuius modus eſt particularis. Et hoc q̃a modalis modi naturam ſequitur. Secundũ attendendũ,quod eſt cauſa iſtius primi, eſt ꝙ prædicatum modalis.ſ.modus non habet ſolam habitudinẽ prædicati reſpectu ſui ſubiecti.ſ.eſſe, & nõ eſſe ſed habitudinem ſyncategorematis diſtributiui ſed non ſm quantitatem partium ſubiectiuarũ ipſius ſubiecti, ſed ſm quantitatem partium temporis eiuſdẽ. Et merito. Sicut.n.quia ſubiecti enunciationis de ineſſe propria quãtitas eſt penes diuiſionẽ vel indiuiſionem ipſius ſubiecti, quia eſt nomen qđ ſignificat per modum ſubſtantiæ cuius quantitas eſt per diuiſionem continui,ideo ſignum quantificãs in illis diſtribuit ſm partes ſubiectiuas, ita quia ſubiecti enũciationis modalis propria quantitas eſt tẽpus, quia eſt verbum quod ſignificat per modum motus,cuius propria quantitas eſt tẽpus,ideo modus quantificans diſtribuit ipſum ſuum ſubiectũ.ſ.eſſe vel non eſſe ſm partes temporis. Vnde ſubtiliter inſpicienti, apparebit ꝙ quãtitas iſta modalis proprij ſubiecti modalis enũciationis quãtitas eſt,ſ.ipſius eſſe vel nõ eẽ. Ita ꝙ illa modalis eſt ſim-

Marginalia: Vniuer. primus gra. — Secundus. Mobilia quo priora & poſt ſeipſis. — Tertius. — Lect. 5. tex. cõmen. 12. Succeſſiuus exire i actus repu. Ra. or. imo da ſeruati. — Nat. totius vñ conſurg. Notandum. Secundum. Sub. & prædici. moda. Vis modi. — Lectio. 10. — Notandum. Secundum. Offi. prædi. in moda. — Notandũ. 3. Ra. virtutis modi.

Moda. ſimpliciter vniuerſalis.

pliciter vniuerſalis, cuius proprium ſubiectum diſtribuitur pro omni tempore vel ſimpliciter, vt hominem eſſe animal eſt neceſſarium, vel impoſsibile, vel accepto, vt hominem currere hodie, vel dum currit, eſt neceſſarium, vel impoſſe.

Particularis.

Illa vero eſt particularis, in qua nõ pro oĩ ſed aliquo tpe diſtributio ſit in cõi tm̃, vt hoĩem eſſe aĩal eſt poſſe vel contingẽs.

Paſsio ſubiecte. in moda.

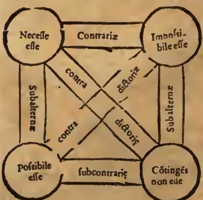
Eſt ergo & iſta modalis quantitas ſubi ſui paſsio, ſicut & vñter quantitas ſe tenet ex parte materiæ, ſed deriuatur à mõ non inquãtũ prædicatum eſt, qđ vt ſic tenetur formaliter, ſed inquantũ ſyncategorematis officio ſungitur, quod habet ex eo ꝙ proprie modus eſt.

Moda. aliæ vñes affirm. vel ne. aliæ parti affirm. vel neg.

Sunt igitur modaliũ de ꝓpria earũ quãtitate loquẽdo, aliæ vñes affirmatiuę vt illæ de neceſſario, quia diſtribuit ad ſemp eſſe aliæ vñes negatiuæ vt illę de impoſſi, quia diſtribuit ad nunquam eſſe, aliæ particulares affirmatiuæ vt illæ de poſsibili & contingenti, quia diſtribuunt vtrũq; ad aliqñ eſſe, aliæ particulares negatiuę vt illę de nõ neceſſe & nõ impoſſi, qa diſtribuũt ad aliqñ nõ eſſe, ſicut in illis de ineſſe, oĩs nullus, quidã, nõ oĩs, nõnullus, ſilem faciũt diuerſitatẽ. Et quia vt dictũ eſt, hæc quãtitas modaliũ eſt inquantũ modales ſunt, & de his inquantũ hmõi p̃lens tractatus

Equipollen. in moda.

fit ab Ariſt. iccirco æquipollẽtiæ, ſeu cõſequẽtiæ earũ ordinatæ ſunt negõnis vario ſitu, quẽadmodũ æquipollẽtiæ illarũ de ineſſe, vt.ſ. negõ p̃poſita mõ faciat æqpollere ſuæ contradictoriæ, negõ aũt mõ poſtpoſita, poſita aũt dicti verbo, ſuæ æqpollere cõtrariæ facit. p̃poſita vero & poſtpoſita ſuę ſubalternę vt videre potes ĩ cõſeqñtiarũ figura vltimo ab Ariſ. formata ĩ qua tali p̃formata oppoſitionum figura clare videbis omnes ſe mutuo cõſequentes, ſecundum alteram trium regularum ęquipollere, & conſequenter totum primũ ordinem ſcđo contrariũ. 3. contradictotium quarto vero ſublaternũ.

Lectio Xɪɪ.

Vt eam abſoluat dubitationem, quæ eſt, quæ nam enunciationes contrariæ magis ſibi inuicem eſſe dicantur quo modo animi ſententiæ contrariæ dicantur eſſe, oſtendit,

ARGY. *Cum autem affirmationi, negatio ac affirmatio aduerſentur, nam huic omnis homo iuſtus eſt, hæ nullus homo iuſtus eſt, & omnis homo iniuſtus eſt aduerſantur, & item huic, Callias iuſtus eſt, hæ, Callias iuſtus non eſt, & Callias iniuſtus eſt, conſideremus oportet vtra iſtarum ſit illi contraria.*

ANTI. *Vtrum autem contraria eſt affirmatio negationi, an affirmatio orationi, & oratio vt quæ dicit quoniam omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, nullus homo iuſtus eſt, an omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, omnis homo iniuſtus eſt, Callias iuſtus eſt, Callias iuſtus non eſt, Callias iniuſtus eſt, quæ nam horum contraria eſt.*

Poſtquam determinatum eſt de enunciatione ſm̃ ꝙ diuerſificatur tam ex additione facta ad terminos, quã ad compoſitionem eius, hic ſecundum diuiſionem à S. Tho. in principio huius ſecundi ſactam intẽdit Ariſt. tractare quandam qõnem circa oppoſitiones enunciationum prouenientem ex eo ꝙ additur aliqd ſimplici enũciationi. Et circa hoc quatuor facit. Primo mouet qõnem. Secundo declarat ꝙ hæc quæſtio dependet ab vna alia qõne prætractanda, ibi {Nam ſi ea, quæ ſunt in voce.} Tertio determinat illam aliam quæſtionẽ, ibi {Nam arbitrari.} Quarto redit ad reſpondendũ quæſtioni primo motæ, ibi {Quate ſi in opinione &c.}

Lect. vltim. Quæſtio mote; ab Ariſt.

Quæſtio quam mouere intendit eſt. Vtrũ affirmatiuæ enũciationi cõtraria ſit negatio eiuſdẽ prædicati, an affirmatio de prædicato cõtrario ſeu priuatiuo? Vnde dicit, Vtrum contraria eſt affirmatio negationi contradictoriæ.ſ. & vniuerſaliter oratio affirmatiua orationi negatiuæ, vt affirmatiua oratio quæ dicit, omnis homo eſt iuſtus, illi contraria ſit orationi negatiuæ, nullus hõ eſt iuſtus, aut illi omnis homo eſt iniuſtus, quæ eſt affirmatiua de prædicato priuatiuo? Et ſimiliter iſta affirmatio Callias eſt iuſtus, eſt ne contraria illi contradictoriæ negationi Callias non eſt iuſtus, aut illi, Callias eſt iniuſtus q̃ eſt affirmatiua de p̃dicato priuatiuo?

No. pro tit. quæ.

Ad euidentiam tituli huius quæſtionis quia hactenus ĩdiſcuſſe ab aliis eſt relictus, conſiderare oportet ꝙ cum in enũciatione ſint duo.ſ. ipſa enunciatio ſeu ſignificatio, & modus enũciandi ſeu ſignificandi, duplex inter enũciationes fieri poteſt oppoſitio, vna ratione ipſius enũciationis, altera ratione modi enunciandi.

Duplex oppo. inter enũ.

Si modos enunciandi attẽdimus, duas ſpecies oppoſitionis in latitudine enunciationum inueniemus, contrarietatem.ſ. & cõtradictionem. Diuiſæ.n. ſuperius ſunt enũciationes oppoſitæ in contrarias contradictorias.

Contradictio ra. mo.

Cõtradictio inter enunciationes ratione modi enunciandi eſt qñ idem prædicatur de eodem ſubiecto cõtradictorio mõ enũciandi, vt ſicut vnum contradictoriũ nil ponit ſed alterum tantum deſtruit, ita vna enũciatio nil aſſerit, ſed id tantum quod altera enunciabat deſtruit. Hmõi autem ſunt omnes quæ contradictoriæ vocantur.ſ. omnis homo eſt iuſtus, nõ omnis homo eſt iuſtus, Sortes eſt iuſtus, Sortes non eſt iuſtus, vt de ſe patet.

Cur non ſimul veræ.

Et ex hoc prouenit ꝙ non poſſunt ſimul veræ aut falſæ eſſe, ſicut nec duo contradictoria.

Contrarietas rat. mo. enuncia.

Contrarietas vero inter enũciationes ratione modi enunciandi eſt quando idẽ prædicatur de eodem ſubiecto contrario mõ enunciãdi, vt ſicut vnum cõtrariorum ponit materiam ſibi & reliquo cõmunẽ in extrema diſtantia ſub illo genere vt patet de albo & nigro, ita vna enunciatio ponit ſubiectũ cõmune ſibi & ſuæ oppoſitæ in extrema diſtantia ſub illo prædicato. Hmõi quoq; ſunt omnes illæ quæ cõtrariæ in figura appellantur.ſ. omnis homo eſt iuſtus, oĩs homo non eſt iuſtus. Hæ enim faciũt ſubiectum.ſ. hominem maxime diſtare ſub iuſtitia, dũ illa enũciat iuſtitiã in eſſe homini, non quocũq; mõ, ſed vniuerſaliter, iſta aũt enunciat iuſtitiam abeſſe homini non qualitercunque ſed vniuerſaliter. Maior enim diſtantia eſſe nõ põt q̃ ea, quę eſt inter totam vniuerſitatem habere aliqd & nullum

Cur contrariæ non ſimul ve. Oppo. autē ſign ſic.

nullū de vniuerſitate habere illud. Et ex hoc prouenit ꝙ nō poſſunt eſſe ſimul veræ, ſicut nec contraria poſſunt eidē ſimul ineſſe, & ꝙ poſſunt eſſe ſimul falſæ, ſicut & contraria ſimul non ineſſe eidē poſſunt. Si vero ipſam enunciationem ſiue eius ſignificationē attendamus ſm vnam tantum oppoſitionis ſpeciem, in tota latitudinem enunciationum reperiemus contrarietatē.ſ. ſm veritatem & falſitatem, quia duarū enunciationū ſignificationes entia poſitiua ſunt, ac ꝑ hoc neq; contradictorie neq; priuatiue opponi pnt, quia vtriuſque oppoſitionis alterum extremum eſt formaliter nō ens. Et cum nec relatiue opponātur, vt clarum eſt, teſtat vt non niſi contrarie opponi poſſint. Conſiſtit autem iſta contrarietas in hoc ꝙ duarum enunciationū altera alteram nō cōpatitur vel in veritate vel in falſitate. præſuppoſitis ſemper conditionibus contrariorū.ſ. ꝙ ſiāt circa idem & in eodē tempore. Patere quoq; pōt talē oppoſitionem eſſe contrarietatē ex natura conceptionum animæ componentis & diuidentis, quarum ſingulæ ſunt enunciationes. Conceptiones ſiquidem animæ adæquatæ nullo alio modo opponuntur conceptionibus inadequatis niſi contrariæ, & ipſæ cōceptiones inadæquatæ ſi ſe mutuo expellunt, cōtrariæ quoq; dicūtur. Vnde verum & falſum, contrariæ opponi probat a S. Tho. in prima parte. q. xvij. Sicut ergo hic, ita & in enunciationibus ipſæ ſignificationes adequatæ contrariæ opponūtur inadæquatis.i. veræ falſis & ipſæ inadequatæ.ſ. falſę, contrariæ quoque opponūtur inter ſe, ſi contingat ꝙ ſe non compatiantur, ſaluis ſemp cōtrariorum conditionibus. Eſt igit in enunciationibus duplex cōtrarietas, vna ratione modi altera ratione ſignificationis, & vnica contradictio.ſ. rōne modi. Et vt cōfuſio vitetur prima contrarietas vocet cōtrarietas modalis, ſecunda contrarietas formalis. Contradictio aūt non ad cōfuſionis vitationē, quia vnica eſt, ſed ad proprietatis expreſſionē contradictio modalis vocari pōt. Inuenitur autem contrarietas formalis enunciationum inter oēs cōtradictorias, quia cōtradictoriarū altera alteram ſemper excludit & inter oēs contrarias modaliter quo ad veritatē, quia non poſſunt eſſe ſimul veræ, licet non inueniatur inter omnes quo ad falſitatem, q͞a poſſunt eſſe ſimul falſæ. Quia igitur Ariſto. in hac q̄ōne loquitur de contrarietate enunciationum quæ extēditur ad cōtrarias modalis, & cōtradictorias, vt patet in principio & in fine q̄ōnis, in principio quidem, q͞a ꝓponit vtraſq; contradictorias dicēs {Affirmatio negationi.} & contrarias modaliter dicens, {Et orationi.} vnde & exempla vtrarūq; ſtatim ſubdit, vt patet in litera, in fine vero, quia ibi expreſſe quā concluſit eſſe cōtrariam affirmatiuæ vniuerſali veræ diuidit in cōtrariā modaliter vniuerſalem negatiuam.ſ. & contradictoriā quæ diuiſio falſitate non careret niſi cōcluſiſſet cōtrariā formaliter, vt de ſe patet, quia inquā ſic accipit contrarietatem, ideo de contrarietate formali enūciationū quæſtio intelligēda eſt. Et eſt quęſtio valde ſubtilis, neceſſaria, & adhuc nullo mō ſuperius tacta. Eſt igitur titulus quęſtionis, Vtrum affirmatiuæ veræ cōtraria formaliter ſit negatiua falſa eiuſdē prædicati, aut affirmatiua falſa de prædicato priuatiuo, vel cōtrario? Et ſic patet quis ſit ſenſus tituli, & quare non mouet quæſtionē de quacūq; alia oppoſitione enūciationum, quia.ſ. nulla alia in eis formaliter inuenit, & ꝙ accepit cōtrarietatem proprie & ſtrictiſſime, licet talis cōtrarietas inueniat inter contradictorias modaliter & cōtrarias modaliter.

Iſta cōtrarię in quo cōſi.

Oppo. inter cōceptiones animæ.

Duplex contrarietas in

Contradict.

Titulus q.

Dictum vero fuit a S. Tho. prouenire hāc dubitationem ex eo ꝙ additur aliquid ſimplici enūciationi, quia ſi tantum ſimplices.i. de. 2. adiacente enūciationes attendantur, non habet hæc quæſtio radicem. Quia autē ſimplici enūciationi.i. ſubiecto & verbo ſubſtātiuo additur aliquid.ſ. prædicatum, naſcitur dubitatio circa oppoſitionem, an illud additum in contrariis debeat eſſe illudmet prædicatū, negatione oppoſita verbo, an debeat eſſe prædicatū contrarium ſeu priuatiuum abſque negatione prapoſita verbo? Deinde cum dicit.

Cōtrarietas hic ſtrictiſſi. In principio huius. 2. le. 1.

ARGV.

Atq; cū ea, quæ ſunt in voce, ſequant ea, quæ ſunt in mēte ſi illic opīo cōtrarij ſit contraria, vt opinio quæ dicit, oīs hō eſt iuſtus, huic opinioni, oīs homo iniuſtus eſt, neceſſe eſt rē ſimiliter ſeſe habere, & in affirmationibus hiſce, quæ in voce conſiſtunt. Sin vero contrarij opinio non ſit ibi contraria, nec affirmatio affirmationi, ſed dicta negatio contraria eſt. Quare conſiderandum eſt qualis nam opinio falſa opinioni veræ contraria ſit, vtrum affirmationis opinio, an ea quæ cōtrarium opinatur. Dico autem hoc pacto, eſt vna opinio vera de bono, bonum eſſe, alia vero falſa de eodem, bonum non eſſe, & inſuper alia, malum eſſe. Harum igitur duarum, vtra ſit contraria vera, & ſi ſit vna, vtra ſit ipſa contraria?

ANTI.

Nam ſi ea, quæ ſunt in voce ſequuntur ea, quæ ſunt in anima illic autem contraria eſt opinio contrarij, vt omnis homo iuſtus eſt, ei quæ eſt, omnis homo iniuſtus eſt, etiā in his, quæ ſunt in voce, affirmationibus, neceſſe eſt ſimiliter ſe habere. Quod ſi neq; illic cōtrarij opinatio cōtraria eſt, nec affirmatio affirmationi contraria erit, ſed ea quæ dicta eſt, negatio. Quare conſiderandum eſt quæ opinio falſa opinioni vere cōtraria ſit vtrum negationi, an certe ea, quæ cōtraria eſſe opinatur. Dico autem hoc modo. Eſt quædam opinatio vera boni, quoniam bonum eſt, alia vero falſa quoniam bonū nō eſt, alia quoniam malum eſt. Quænam harum contraria eſt veræ? Et ſi eſt vna, ſecundum quam contraria?

Declarat vn̄ ſumēda ſit deciſio huius q̄ōnis. Et duo facit, quia primo declarat ꝙ hæc q̄ō dependet ex vna alia q̄ōne, ex illa.ſ. vtrum opinio.i. conceptio animæ in ſecūda operatione intellectus, veræ cōtraria ſit opinioni falſæ, negatiuæ eiuſdem prædicati, an falſę affirmatiuę cōtrarij ſiue priuatiui. Et aſſignat cauſam, quare illa q̄ō depēdet ex iſta, quia.ſ. enūciationes vocales ſequūtur mētales, vt effectus adæquati cauſas proprias, & vt ſignificata ſigna adæquata, & cōſequēter ſimilis eſt in hoc vtraq; natura. Vnde inchoās ab hac cauſa ait. Nā ſi ea quæ ſunt in voce ſequuntur ea, quæ ſunt in anima, vt dictum eſt in principio primi libri, & illic.i. in anima, opinio contrarij prædicati circa idem ſubiectū eſt contraria illi alteri, quæ affirmat reliquum cōtrariū de eodē, cuiuſmodi ſunt iſtæ mētales enūciationes, oīs hō eſt iuſtus, oīs hō eſt iniuſtus, ſi ita inquā eſt, etiā & in his affirmationib᷒, q̄ ſunt in voce.i. vocaliter ſumptis, neceſſe eſt ſilr ſe habere, vt.ſ. ſint contrariæ duæ affirmatiuæ de eodem ſubiecto, & prædicatis contrariis. Quod ſi neq; illic.i. in anima opinatio contrarij prædicati cōtrarietatem inter mentales enunciationes cōſtituit, nec affirmatio vocalis affirmationi vocali cōtraria erit de contrario ꝓdicato, ſed magis affirmationi cōtraria erit negatio eiuſdem prædicati. Dependet ergo mota q̄ō ex iſta alia ſicut effectus ex cauſa. Propterea & concludēdo addit ſm, ꝙ.ſ. de hac quæſtione prius tractandū eſt, vt ex cauſa cognita effectus innoteſcat dicēs. Quare cōſiderandum eſt, opinio vera cui opinioni falſæ contraria eſt. Vtrū negationi falſę an certe ei affirmationi falſæ quæ contrariū eſſe opinatur, & vt exemplariter pro-

ponatur, dico hoc modo. Sunt tres opiniones de bono, puta vita. Quædam enim eſt ipſius boni opinio vera, quoniam bonum eſt, puta ꝙ vita ſit bona alia vero falſa negatiua.ſ. q̃m bonum non eſt, puta ꝙ vita nō ſit bona, alia item falſa, affirmatiua contrarij.ſ. quoniā malū

Tripl. legi poteſt.

eſt, puta ꝙ vita ſit mala. Quæritur ergo quæ harum falſarum cōtraria eſt veræ? Quod autem ſubdit.{ Et ſi eſt vna, ſm̄ quam contraria eſt,} tripliciter legi poteſt. Primo dubitatiue vt ſit pars quæſtionis, & tunc eſt ſenſus, Quæritur quæ harum falſarum contraria eſt veræ, & ſimul quæritur, ſi eſt tantum vna harum falſarum ſm̄ quam fiat contraria ipſi veræ, quia cū vnum vni ſit cō-

Tex. cō. 14. Lec. 5. 2. ſen.

trarium, vt dicitur .x. Methaph. quærendo quæ harum ſit cōtraria, quæremus etiam an vna earum ſit cōtraria. Alio modo poteſt legi aduerſatiue, vt ſit ſenſus. Quęritur quæ harum ſit cōtraria, quāquā ſciamus ꝙ nō vtraque, ſed vna earum eſt ſm̄ quam ſit cōtrarietas. Tertio modo poteſt legi diuidendo hanc particulam. {& ſi eſt vna} ab illa ſequenti {ſm̄ quam contraria eſt.} & tunc prima pars expreſsiue, ſecunda vero dubitatiue legitur

Tertius ſen.

& eſt ſenſus. Quæritur quæ harum falſarum cōtraria eſt veræ, non ſolum ſi iſtæ duæ falſæ inter ſe differunt in cōſequendo ſed etiam ſi vtraq; eſt vna.i. alteri indiuiſibiliter vnita, quæritur ſm̄ quam ſit cōtrarietas. Et hoc modo exponit Boethus, dicens ꝙ Ariſt. appoſuit hæc verba propter contraria īmediate, in quibus non differt cō-

Boethus.

Differentia inter cōtraria mediam vel imme.

trarium à priuatino. Inter contraria.n. mediata & īmediata hæc eſt differētia, ꝙ in īmediatis, à priuatiuo contrariū non infertur. Non.n. valet corpus colorabile eſt non album, ergo eſt nigrum, poteſt.n. eẽ rubrum. In immediatis autem valet, verbi gr. Animal eſt non ſanum, ergo infirmū. Numerus eſt non par ergo īpar. Voluit

Inten. Ariſt.

ergo Ariſt. exprimere ꝙ nunc cum quærimus quæ harum falſarum.ſ. negatiuæ & affirmatiuæ contrarij ſit cōtraria affirmatiuæ veræ, quærim' vſiter ſiue illę duæ falſæ indiuiſibiliter ſe ſequātur, ſiue nō. Deīde cū dicit,

ARGV. *Exiſtimare itaq; contrarias opiniones ex eo definitas eſſe, quia ſint contrariorū, falſum profeſto eſt. Nam opinio, qua quiſpiam opinatur bonum eſſe bonū, & opinio, qua malum, opinatur eſſe malum, eadem eſt fortaße, ac vera, ſiue plures ſint, ſiue vna. Contrariæ vero ſunt hæ. At non ex eo quia contrariorum ſunt, ſed ex eo potius, quia contrario modo ſe habent.*

ANTI. *Nam arbitrari contrarias opiniones diffiniri in eo quòd contrariorum ſunt, falſum eſt. Boni enim quoniam bonum eſt, & mali, quoniam malum eſt, eadem fortaße opinio eſt, & vera, ſiue plures, ſiue vna ſit. Sunt autem iſta contraria, ſed non in eo quòd contrariorum ſunt contrarię, ſed magis in eo quòd contrariæ.*

Proſequitur hanc ſecundam quæſtionē. Et circa hoc quatuor facit. Primo declarat ꝙ cōtrarietas opinionū non attenditur penes contrarietatē materiæ circa quā verſantur, ſed potius penes oppoſitionum veri vel falſi. Secundo declarat ꝙ non penes quæcunq; oppoſita ſm̄ veritatem & falſitatem eſt contrarietas opinionum, ibi {Si ergo boni.} Tertio determinat ꝙ contrarietas opinionū attenditur penes per ſe primo oppoſita ſm̄ veritatem & falſitatem tribus rationibus, ibi {Sed in quib' primo fallacia, &c.} Quarto declarat hāc determinatio-

Lec. vltima.

nem inueniri in omnibus veram, ibi {Manifeſtū eſt igitur.} Dicit ergo proponens intentam concluſionem, ꝙ falſum eſt arbitrari opiniones diffiniri ſeu determinari debere contrarias ex eo ꝙ contrariorū obiectorū ſunt, Et adducit ad hoc duplicē rationem: Prima eſt opiniones contrariæ non ſunt eadē opinio, ſed contrariorum eadem eſt fortaſſe opinio, ergo opiniones nō ſunt contrariæ ex hoc ꝙ contrariorum ſunt. Secūda eſt opiniones contrariæ non ſunt ſimul veræ, ſed opiniones contrariorum ſiue plures ſiue vna ſunt ſimul veræ quandoque, ergo opiniones non ſunt contrariæ ex hoc ꝙ cōtrariorum ſunt. Harum rationum ſuppoſitis maioribus ponit vtriuſq; minoris declarationem ſimul dicens. Boni.n. quoniam bonum eſt & mali q̃m malum eſt eadē fortaſſe opinio eſt, quo ad primā. Et ſubdit eſſe vera ſi-

Contrariorum eadem opin.

ue plures ſiue vna ſit quod ad ſecundam. Vtitur autem dubitatiuo & aduerbio & diſiūctione, quia nō eſt determinandi locus an contrariorum eadem ſit opinio, & quia aliquo modo eſt eadem & aliquo modo non. Si.n. loquamur de habituali opinione, ſic eadem eſt, ſi autem de actuali, ſic non eadem eſt. Alia ſiquidem mentalis cōpoſitio actualiter ſit, concipiēdo bonum eſſe bonum, & alia concipiendo malum eſſe malum, licet eodem habitu vtrūq; cognoſcamus, illud per ſe primo, & ſecūda-

Le. 2. & c. 3.

rio, vt dicitur .9. Metaphy. Deinde ſubdit ꝙ iſta quę ad declarationem minorum ſumpta ſunt.ſ. bonum & malum, contraria ſunt, etiam contrarietate ſumpta ſtricte in moralibus, ac per hoc congrua vſi ſumus declaratione. Vltimo inducit concluſionem. Sed non in eo ꝙ contrariorum opiniones ſunt, contrariæ ſunt, ſed magis in eo ꝙ cōtrariæ.i. ſed potius cenſendæ ſunt opiniones contrariæ ex eo ꝙ contrariæ aduerbialiter.i. contrario modo.i. veræ & falſæ enunciant. Et ſic patet primum.

ARGV. *Quod ſi ſit opinio de bono, ipſum bonum eſſe, alia vero ipſum bonū non eſſe, et item alia quæ bono tribuit id quod ipſi non competit, neq; competere poteſt, cæterarum quidem nulla eſt ponenda contraria, nec earum, quibus competere quod non ineſt, nec earum quibus non ineſſe, quod competit, creditur. Nam infinita ſunt ambæ, et quibus competere quod non ineſt, & quibus non competere quod ineſt exiſtimatur.*

ANTI. *Si ergo boni, quoniam bonum eſt, opinatio eſt, alia vero, quando non eſt bonum. Eſt vero & alia quoniam aliud aliquid eſt, quod non eſt, neq; poteſt eſſe, aliarum quidem nulla ponenda eſt, neq; quæcunq; eſſe, quod non eſt, opinantur, neq; quæcūq; non eſſe quod eſt. infinitæ.n. vtræq; ſunt, & quæ eſſe opinantur, quod non eſt, et quæ non eſſe, quod eſt.*

Quia dixerat ꝙ cōtrarietas opinionum accipitur ſm̄ oppoſitionem veritatis & falſitatis earum. Declarat modo ꝙ non quæcunq; ſm̄ veritatē & falſitatem oppoſitæ opiniones ſunt contrariæ tali ratione. De bono puta de iuſtitia quatuor poſſunt opiniones haberi.ſ. ꝙ iuſtitia eſt bona, & ꝙ nō eſt bona, & ꝙ eſt fugibilis, & ꝙ eſt non appetibilis. Quarum prima eſt vera, reliquæ ſunt falſæ. Inter quas hæc eſt diuerſitas, ꝙ prima negat idem prædicatum quod vera affirmabat, ſecunda affirmat aliquid aliud quod bono non ineſt, tertia negat id quod bono ineſt, non tamen illud quod vera affirmabat. Tūc ſic. Si omnes opiniones ſm̄ veritatem & falſitatem ſunt contrariæ, tunc vni.ſ. veræ opinioni non ſolum multa ſunt contraria, ſed etiam infinita, quod eſt impoſsibile, quia vnū vni eſt contrarium. Tenet conſequentia, quia poſſunt infinitæ imaginari opiniones falſę, de vna re, ſimiles vltimis falſis opinionibus adductis affirmantes.ſ. ea quæ non inſunt illi, & negantes ea quæ illi quocūq; modo coniuncta ſunt. Vtraq; nanq; indeterminata eſſe et abſq; numero cōſtat. Poſſum.n. opinari ꝙ iuſtitia eſt quātitas, ꝙ eſt relatio, ꝙ eſt hoc et illud, & ſimiliter opinari ꝙ iuſtitia non ſit qualitas, non ſit appetibilis, nō ſit habitus.

habitus. Vnde ex ſupradictis in propoſitione quæſtionis inſerens plurimam ſalſarum contra vnam veram ait, Si ergo eſt opinatio vera boni, puta iuſtitiæ, qm̃ eſt bonum, & ſi eſt etiam falſa opinatio negans idem. ſ. qm̃ non eſt quid bonũ, eſt vero & tertia opinatio falſa quoque affirmas aliquid aliud ineſſe illi, quod nõ ineſt nec ineſſe poteſt, puta ꝙ iuſtitia ſit fugibilis, ꝙ ſit illicita, & hinc intelligitur quarta falſa quoq; quæ. i. negat aliquid aliud ab eo qđ vera opinio affirmat ineſſe iuſtitiæ qđ tamẽ ineſt, vtputa ꝙ non ſit qualitas, ꝙ non ſit virtus, ſi ita inquam eſt, nulla aliarum falſarum ponenda eſt cõtraria opinioni veræ. Et exponens quid demõſtret per ly aliarum, ſubdit. Neq; quæcũq; opinio opinatur eſſe quod non eſt, vt tertij ordinis opiniones faciunt, neque quæcũq; opinio opinatur non eſſe quod eſt, vt quarti ordinis, opiniones ſignificãt. Et cauſam ſubdit. Infinita enim vtraque ſunt, & quæ eſſe opinantur quod nõ eſt, & quæ non eſſe quod eſt, vt ſupra declaratum fuit. Nõ ergo quæcunque opiniones oppoſitæ ſm̃ veritatem & falſitatem contrariæ ſunt. Et ſic patet ſcđm.

Lectio XIIII.

Quo nam hominum opiniones dicantur eſſe contrariæ oſtenditur, hinc proportionabiliter, quomodo enũciationum contrarietas ſumenda ſit docetur.

ARGV. *Sed illæ ſunt ponẽdæ, in quibus ineſt ipſa deceptio. Hæ autem ſunt illæ ex quibus generationes proficiſcuntur. Quapropter & deceptiones ex ipſis proficiſcuntur.*

ANTI. *Sed in quibus primo fallacia eſt. Hę autem ſunt quibus ſunt generationes. Ex oppoſitis vero generationes ſunt. Quare etiam fallacia.*

Quia ſubtili indagatione oſtẽdit, quòd nec materiæ contrarietas, nec veri falſique qualiſcunque oppoſitio contrarietatem opinionum conſtituit, ſed quòd aliqua veri falſique oppoſitio id facit, ideo nunc determinare intendit qualis ſit illa veri falſique oppoſitio, quæ opinionum contrarietatem conſtituit. Ex hoc enim directe q̃ſtioni ſatisfit. Et intẽdit ꝙ ſola oppoſitio opinionum ſm̃ affirmationem & negationẽ eiuſdem de eodem &c. conſtituit contrarietatem earum. Vnde intendit probare iſtam concluſionem per quam ad quæſitũ reſpondet opiniones oppoſitæ ſm̃ affirmationẽ et negationem eiuſdem de eodem ſunt contrariæ, & conſequenter illa quæ ſunt oppoſitæ ſm̃ affirmationem cõtrariorum prædicatorum de eodem non ſunt contrariæ, quia ſic affirmatiua vera haberet duas contrarias, quod eſt impoſsibile. Vnum enim vni eſt contrarium.

Prima rat. Probat autem concluſionẽ tribus rationibus prima eſt. Opiniones in quibus primo eſt fallatia ſunt contrariæ opiniones oppoſitæ ſm̃ affirmationem, & negationem eiuſdem de eodem ſunt in quibus primo eſt fallacia, ergo opinionẽ oppoſitæ ſm̃ affirmationem & negationem eiuſdem de eodẽ ſunt contrariæ. Senſus maioris eſt. Opiniones quæ primo ordine naturæ ſunt termini

Senſus. fallacia. i. deceptionis ſeu ſunt erroris cõtrariæ. Sunt. n. cum quis fallitur ſeu errat duo termini, ſ. à quo declinat, & ad quem labitur. Huius rationis in litera primo ponitur maior cũ dicitur {Sed in quibus primo fallacia eſt.} aduerſatiuæ enim continuans ſermonẽ ſupradictis, inſinuauit nõ tot enumeratas opiniones eſſe cõtrarias, ſed eas, in quibus primo fallacia eſt modo expoſito. Deinde ſubdit probationem minoris talem. Eadem proportionaliter ſunt ex quibus ſunt generationes, & ex quib9 ſunt fallacię. Sed generationes ſunt ex oppoſitis ſm̃ affirmationem & negationẽ, ergo & fallaciæ ſunt ex oppoſitis ſm̃ affirmationem & negationẽ, quod erat aſſumptum in minore. Vnde ponens maiorem huius proſyllogiſmi ait {Hæ autem }. ſ. fallacia {eſt ex his }. ſ. terminis, proportionaliter tamen {ex quibus ſunt & generationes.} Et ſubſumit minorem. {Ex oppoſitis vero } ſcilicet ſm̃ affirmationem & negationem & generationes fiunt. Et demum concludit. {Quare etiam fallacia} ſcilicet ex oppoſitis ſm̃ affirmationem & negationem eiuſdem de eodem. Ad euidentiam huius probationis ſcito ꝙ idem faciunt in proceſſu intellectus cognitio & fallacia ſeu error, quod in proceſſu naturę generatio & corruptio. Sicut nãq; perfectiones naturales generationibus acquiruntur, corruptionibus deſinunt, ita cognitione perfectiones intellectuales acquirũtur, erroribus autem ſeu deceptionibus amittuntur. Et ideo ſicut tam generatio quam corruptio eſt inter affirmationẽ & negationem, vt proprios terminos, vt dicitur. 5. Phyſic. ita tam cognoſcere aliquid, quam falli circa illud, eſt inter affirmationem & negationem, vt proprios terminos, ita quòd, id ad quod primo attingit cognoſcens aliquid in ſecunda operatione intellectus eſt veritatis affirmatio, et quod per ſe primo abiicitur eſt illius negatio. Et ſimiliter quod per ſe primo perdit, qui fallitur, eſt veritas affirmatio, et quod primo incurrit eſt veritatis negatio. Recte ergo dixit quòd iidem ſunt termini inter quos primo eſt generatio, & illi inter quos eſt primo fallacia, quia vtrobiq; termini ſunt affirmatio, et negatio. Deinde cum dicit.

Notãdum. Similitudinẽ proceſſus naturæ & intellect.

Le.a. &c. 7.

ARGV. *Quod ſi bonum, & bonum eſt, & non malum, & alterũ quidem per ſe, alterũ vero per accidens competit, accidit. n. ipſi non malum eſſe, atque ea vniuſcuiuſq; opinio vera eſt magis, quæ eſt non per ſe, & item falſa magis, quæ eſt per ſe quippe cum & ea vera ſit magis, quæ conditionem hanc ſubit, & horum vtraq; falſa eſt, & ea inquam, quæ bonum, bonum non eſſe, & ea, que bonum malum aſſerit eſſe, illa quidem reſpectu veræ per ſe, hæc vero reſpectu verę per accidens, magis erit ea opinio falſa profecto quæ eſt negatio boni, quam ea, quæ eſt cõtrarij affirmatio. Atq; is circa vnũquodq; maxime opinatur falſo, qui cõtrariam habet opinionẽ. Cõtraria nanq; circa idem genus plurimum differunt. Si igitur harũ opinionum contraria quidem eſt, & ea quæ eſt cõtrarij, magis aũt eſt ea contraria, quæ eſt negationis, patet hãc porro ſine controuerſia contrariam eſſe.*

ANTI. *Si ergo quod bonum eſt, & bonum, & non malum eſt, & hoc quidem ſecundum ſe, illud vero ſecundũ accidens, accidit enim ei malũ nõ eſſe, magis autem in vno quoq; vera eſt, quæ ſecundum ſe eſt, etiã falſa; ſiquidem & vera, ergo ea quæ eſt quoniam non eſt bonum quod bonum eſt, ſecundũ ſe, falſa eſt, illa vero quæ eſt, quoniam malum, eſt eius, quæ eſt ſecundum accidens. Quare magis erit falſa de bono ea quæ, eſt negationis opinio, quã ea, quæ eſt contrarij. Falſus autem eſt maxime circa ſingula qui habet contrariam opinionem. Cõtrarium. n. ſunt eorum, quę plurimum circa idẽ differũt. Quòd ſi harum contraria quidem eſt altera, magis vero cõtraria contradictio eſt, manifeſtum eſt quoniam hæc erit cõtraria. Illa vero quæ eſt, quoniã malum eſt, quod bonum eſt, implicita eſt. Etenim quoniam non bonum eſt, neceſſe eſt forte idem ipſum opinari.*

Cur loco ma. probat cõcluſionẽ. Intẽdit probare maiorẽ principalis rationis. Et quia iam declarauit ꝙ ea, in quibus primo eſt fallacia, ſunt affirmatio & negatio, ideo vtitur loco maioris probãdæ, huius. ſ. opiniones in quibus primo eſt fallacia ſunt cõtrariæ, ſua concluſione. ſ. opiniones oppoſitæ ſm̃ affirmationem & negationem eiuſdem ſunt cõtrariæ. Equi-

ualer e enim iam declaratũ eſt.Fecit autem hoc conſue
tæ breuitati ſtudens,quoniam ſic procedẽdo & probat
maiorem & reſpondet directę qõni & applicat ad pro-
poſitum ſimul.Probat ergo loco maioris cõcluſionem
principaliter intentam qõnis,hanc.ſ.opiniones oppoſi
tæ ſm affirmationem & negationem eiuſdẽ contrariæ
& non illæ quæ ſunt oppoſitæ ſm contrariorum affir-
Ra.ad cõcl. mationem de eodem.E intendit talem rationem.Opi-
nio vera,& eius magis falſa , ſunt contrariæ opiniones,
oppoſitæ ſm affirmationem & negationẽ ſunt vera et
eius magis falſa, ergo opiniones oppoſitæ ſm affirma
Proba. ma. tionem & negationẽ ſunt contrariæ. Maior probatur
ex eo ꝙ quæ plurimũ diſtant circa idem ſunt contraria,
vera autem & eius magis falſa plurimum diſtant circa
Proba.mi. idem,vt patet. Minor vero probatur ex eo ꝙ oppoſi-
tæ ſm negationem eiuſdem de eodem eſt per ſe falſa,re
ſpectu ſuæ affirmationis verę.Opinio autem per ſe falſa
magis ſalſa eſt quacunq; alia. Vnũquodq; enim quod
eſt per ſe tale,magis tale eſt quolibet quod eſt per aliud
tale. Vnde ad ſuprapoſitas opiniones in propoſitione
quæſtionis rediens vt ex illis exemplariter clarius intẽ-
tum oſtẽdat à probatione minoris inchoat tali modo.
4.opinio de bo.quæ vera rõne ſui & quæ alteſius. Sint quatuor opiniones, duæ veræ.ſ.bonum eſt bonũ,
bonum non eſt malum, & duæ falſæ.ſ.bonũ nõ eſt bo-
num,& bonum eſt malum. Clarum eſt autem ꝙ prima
vera eſt ratione ſui,ſecunda autem eſt vera ſm accidẽs
ideſt ratione alterius quia.ſ.non eſſe malum eſſe coniũ
ctum ipſi bono. Ideo enim iſta eſt vera, bonum nõ eſt
malum,quia bonum eſt bonum, & non econtra, ergo
prima quæ eſt ſm ſe vera,eſt magis vera q̃ ſecũda, quia
in vnoquoq; genere quæ ſm ſe eſt vera, eſt magis vera.
Quæ falſæ. Illæ autem duæ falſæ eodem modo cenſendæ ſunt,ꝙ.ſ.
magis falſa eſt,quæ ſm ſe eſt falſa.Vnde quia prima ea-
rum.ſ.bonum non eſt bonum , quæ eſt negatiua per ſe
non ratione alterius falſa, relata ad illã affirmatiuã bo-
num eſt bonum,& ſecũda.ſ.bonum eſt malum quę eſt
affirmatiua contrarij ad eandem relata eſt falſa per acci
dens.i.ratione alterius, iſta enim.ſ.bonum eſt malũ,nõ
immediate falſificatur ab illa vera, ſ.bonum eſt bonũ,
ſed mediante illa alia falſa.ſ.bonum non eſt bonũ, iccir
co magis falſa reſpectu affirmationis veræ eſt negatio
eiuſdem quam affirmatio cõtrarij, quod erat aſſumptũ
in minore. Vnde rediens ad ſuppoſitas (vt dictum eſt)
opiniones,infert primas duas veras opiniones, dicens.
Si ergo quod bonum eſt, & bonum eſt,& non eſt ma-
lum,& hoc quidem.ſ.quod dicit prima opinio eſt verũ
ſm ſe.i.ratione ſui,illud vero.ſ.quod dicit ſecunda opi-
nio eſt verũ ſm accidens, quia accidit.i.coniunctũ eſt
In quolibet or.quæ ma. ver. vel fal. ei.ſ.bono malum non eſt , in vnoquoq; autem ordine
magis vera,eſt illa quæ ſm ſe eſt vera,etiam igitur falſa
magis eſt quæ ſm ſe falſa eſt . Siquidẽ et vera huius eſt
naturæ, vt declaratum eſt,ꝙ.ſ.magis vera eſt , quæ ſm
ſe eſt vera.Ergo illarum duarum opinionum falſarũ in
quæſtione propoſitarum.ſ.bonum non eſt bonum &
bonum eſt malum,ea quæ eſt dicens, quoniam non eſt
bonum quod bonum eſt.i.negatiua.ſ.bonum non eſt
bonum:eſt conſiſtens falſa ſm ſe.i.ratione ſui continet
in ſeipſa falſitatẽ, illa vero reliqua falſa opinio, quæ eſt
dicens,q̃m malum eſt.i.affirmatiua cõtraria.ſ.bonũ eſt
malũ, eius, quæ eſt.i.illius affirmationis dicentis , bonũ
eſt bonũ ſm accidens,i.ratione alterius,falſa eſt. Dein-
de ſubdit ipſam minorem. Quare erit magis falſa de bo
no,opinio negationis,quã cõtrarij.Deinde ponit maio
rem dicens ꝙ {ſemper magis falſus circa ſingula eſt illę

qui habet contrariam opinionem } ac ſi dixiſſet veræ
opinioni magis falſa eſt contraria , quod aſſumptũ erat
in maiore.Et eius probationẽ ſubdit,quia {contrarium
eſt de numero eorũ quæ circa idem plurimũ differũt. }
Nihil enim plus differt à vero opinione q̃ magis falſa cir
ca idẽ. Vltimo directe applicat ad qõnẽ dicens. {Quòd
ſi}pro quia harũ falſarũ.ſ.negationi eiuſdẽ & affirma-
tionis contrarij,altera eſt contraria veræ affirmationi,
opinio vero cõtradictionis.i.negationis eiuſdẽ de eodẽ
magis eſt cõtraria ſm falſitatẽ.i.magis eſt falſa, manife-
ſtũ eſt q̃m hic.ſ.opinio falſa negationis erit affirmatiõi
verę,& ecõtra. Illa vero opinio quę eſt dicens q̃m malũ
eſt quod bonum eſt,i.affirmatio contrarij , nõ contra-
ria,ſed implicita eſt ideſt ſed implicans in ſe veræ con-
trariam.ſ.bonum non eſt bonũ.Etenim neceſſe eſt ip-
ſum opinantẽ affirmationẽ contrarij opinari,q̃m idẽ de
quo affirmat contrariũ non eſt bonũ. Oportet ſiquidẽ
ſi quis opinatur ꝙ vita eſt mala ꝙ opinetur ꝙ vita nõ
ſit bona.Hoc.n.neceſſario ſequitur ad illud et nõ econ
uerſo.Et ideo affirmatio cõtrarij implicita dicitur. Ne
gatio aũt eiuſdẽ de eodẽ implicita nõ eſt, & ſic finiẽ pri
ma ratio.Notandum eſt hic primo ꝙ iſta regula gene- Notandũ.
ralis tradita hic ab Ariſt. de contrarietate opinionũ, ꝙ Circa opi. contrarij.
ſcilicet contrariæ opiniones ſunt quæ opponuntur ſm
affirmationem & negationem eiuſdem de eodẽ, & in
ſe & in aſſumptis ad eius probationem propoſitionibus
ſcrupuloſa eſt. Vnde multa hic inſurgunt dubia. Primũ a.Dubium
eſt quia cum oppoſitio ſm affirmationem & negatio-
nem nõ conſtituat cõtrarietatẽ,ſed cõtradictionẽ apud
omnes philoſophos, quõ Ariſto. opiniones oppoſitas
ſm affirmationem & negationem ex hoc cõtrarias po
nat?Augetur & dubitatio quia dixit ꝙ ea in quibus pri-
mo eſt falſa, ſunt contraria,& tamẽ ſubdit ꝙ ſunt oppo
ſitæ ſicut termini generationis quos cõſtat cõtradicto-
riæ opponi.Nec dubiõne caret quõ ſit verũ id quod ſu-
pra diximus ex intẽtione ſancti Tho. ꝙ nullæ duæ opi
niones opponantur contradictoriæ, cũ hic expræſſe di
citur aliquas opponi ſm affirmationem & negationẽ.
Dubium ſecũdo inſurgit circa id quod aſſumpſit, ꝙ cõ a.Dubium
traria cuiuſq; veræ eſt per ſe falſa. Hoc.n. non videtur
verum.Nam contraria iſtius veræ Socrat. eſt albus eſt
iſta,Socra.non eſt albus ſm determinata, & tamen nõ
eſt per ſe falſa. Sicut nãq; ſua oppoſita affirmatio eſt ꝑ
accidẽs vera,ita iſta eſt per accidens falſa. Accidit enim
iſti enunciationi falſitas.Poteſt enim mutari in veram,
quia eſt in materia contingenti. Dubiũ eſt tertio circa 3. Dubium
id quod dixit magis vero contradictionis eſt cõtraria.
Ex hoc enim videẽ velle ꝙ vtraq;.ſ.opinio negationis
& contrarij ſit contraria veræ affirmationi & cõſequẽ
ter vel vni duo ponit contraria, vel non loquitur de cõ
trarietate proprie ſumpta,cuius oppoſitum ſupra oſtẽ
dimus.Ad euidentiam omnium,quæ primo loco addu
cuntur,ſciendum ꝙ opiniones ſeu conceptiones intelle Reſponſio ad Primum dubium.
ctuales,in ſecũda operatione de quibus loquimur,poſ-
ſunt tripliciter accipi.Vno modo ſm id quod ſunt abſo Notandũ.
lute.Alio modo ſm ea quæ repreſentant abſolute. Ter- Concept.intel.in.2. opera tripliciter.
tio ſm ea quæ repreſentãt, vt ſunt in ipſis opinionibus.
Primo membro omiſſo,quia non eſt præſentis ſpecula
tionis,ſcito ꝙ ſi accipiantur.2.modo ſm repreſentata,
ſic inuenitur inter eas & contradictionis,& priuationis,
& contrarietatis oppoſitio.Iſta mentalis enũciatio,So-
cra. eſt videns ſm id quod repreſentat , opponitur illi,
Socra.non eſt videns contradictorię , priuatiuæ aũt il-
li,Socra.eſt cæcus,contrariæ autem illi,Socra.eſt luſcus,
ſi accipiantur

ſi accipiantur ſm repreſentata. Vt enim dicitur in poſt prædicamentis, Non ſolum cæcitas eſt priuatio viſus ſed etiam cæcũ eſſe eſt priuatio huius, quod eſt eſſe videntem, & ſic de alijs.

Sl. 3

Si vero accipiantur opiniones .3. modo. ſ. prout repræſentata per eas ſunt in ipſis, ſic nulla oppoſitio inter eas inuenitur niſi cõtrarietas, qm̃ ſiue oppoſita contradictoriæ ſiue priuatiuę ſiue cõtrarię repræſententur, vt ſunt in opinionibus, illius tantum oppoſitionis capaces ſunt, quæ inter duo entia realia inueniri poteſt. Opiniones nãq; realia entia ſunt. Regulare enim eſt ꝙ quicquid cõuenit alicui ſm eſſe quod habet in alio ſm modum & naturam illius in quo eſt ſibi cõuenit, & non ſm quod exigere natura propria. Inter entia autem realia cõtrarietas ſola formaliter reperitur.

Cõtrarietas inter enun. realis.

Taceo nunc de oppoſitione relatiua. Opiniones ergo hoc modo ſumptæ, ſi oppoſitæ ſunt contrarietatem ſapiunt, ſed non oẽs proprie contrariæ ſunt, ſed illæ quæ plurimum differunt circa idem veritate & falſitate.

Reſponſio. ad obie. aff. & nega.

Has autem probauit Ariſtot. eſſe opiniones affirmationis & negationis eiuſdem de eodem. Illæ igitur vere contrariæ ſunt. Reliquæ vero per reductionem ad has contrariæ dicuntur. Ex his patet quid ad obiecta dicendũ ſit. Fatemur enim ꝙ affirmatio & negatio in ſeipſis cõtra-

Ad Secũdũ.

dictionem cõſtituunt. In opinionibus vero exiſtentes contrarietatem inter illas cauſant propter extremã diſtantiam, quam ponunt inter entia realia, opinionem. ſ. veram & opinionem falſam circa idem. Stãq; iſta duo ſimul ꝙ ea in quibus primo eſt fallacia, ſint oppoſita vt termini generationis, & tamen ſint contraria vtẽdo ſupradicta diſtinctione. Sunt enim oppoſita cõtradictoriæ vt termini generationis ſm repræſentata, ſunt autẽ contraria ſm ꝙ habent in ſeipſis illa cõtradictoria. Vn-

Ad Tertiũ

de plurimum differunt. Liquet quoq; ex hoc ꝙ nulla eſt diſſenſio inter dicta Ariſtot. & ſancti. Tho. quia opiniones aliquas opponi ſm affirmationem & negationẽ verũ eſſe confitemur, ſi ad repræſentata nos conuertimus vt hic dicitur. Tu autem qui perſpicacioris ac prouectioris ingenij es compos, huic habeto ꝙ inter ipſas opiniones oppoſitas, quidam tantum motus eſt, eo ꝙ

Inter opin. opp. quidã ẽm motus. Error quãdo &c.

de affirmato in affirmatũ mutatio fit. Inter ipſas vero ſecundum repræſentata, ſimilitudo quædam generationis & corruptionis inuenitur, dum inter affirmationem & negationem mutatio clauditur. Vnde & fallacia ſiue error quandoq; & motus & mutationis rationem habet diuerſa reſpiciendo, qñ. ſ. ex vera in per ſe falſam vel ecõuerſo quis mutat opinionem. Quãdoq; autem ſola mutationẽ imitatur, qñ. ſ. abſq; præopinata veritate ipſam oſtendit quis opinionem. Qñq; vero motus vndiq; rõnem poſſidet, qñ. ſ. ex vera affirmatione in falſam circa idem contrarij affirmationem tranſit. Quia tñ prima vt quis fallatur radix oppoſitio affirmationis & negationis, merito ea in quibus primo eſt fallacia ſicut generationis terminos opponi dixit.

Ad Secũdũ dubium. Opi. enun. per ſe. uer. vel fal. 2. Lectio. 10. & cõmẽ. 9.

Ad dubium ſecundo loco adductum dico ꝙ peccatur ibi ſm ęquiuocationem illius termini per ſe falſa ſeu per ſe vera. Opinio enim & ſimiliter enunciatio põt dici dupliciter per ſe vera ſeu falſa. Vno modo in ſeipſa ſicut ſunt omnes verę ſm illos modos perſeitatis qui enumerãtur primo Poſteriorum & ſimiliter falſa ſm illoſmet modos vt homo non eſt animal. Et hoc modo non accipitur in hac regula de cõtrarietate opinionum & enũciationum opinio per ſe vera aut falſa vt efficaciter obiectio adducta cõcludit. Si. n. ad contrarietatẽ opinionũ hoc exigeretur nõ poſſent eſſe opiniones cõtrariæ in materia cõtingẽti quod eſt falſiſſimum. Alio modo põt dici opinio ſiue enunciatio per ſe vera aut falſa reſpectu ſuæ oppoſitæ.

Secundo.

Per ſe vera quidem reſpectu ſuæ falſæ, & per ſe falſa reſpectu ſuę veræ. Et tũc nihil aliud eſt dicere, eſt p ſe vera reſpectu illius, niſi ꝙ rõne ſui & non alterius verificatur ex falſitate illius.

Opinio. vel enun. eſſe p ſe. ve. vł fal.

Et ſimiliter cũ dicitur eſt p ſe falſa reſpectu illius, intenditur ꝙ ratione ſui & non alterius falſificatur ex illius veritate. Verbi gratia. Iſtius veræ Sortes currit, non eſt per ſe falſa, Sortes ſedet, quia falſitas eius nõ immediate ſequitur ex illa, ſed mediante iſta alia falſa, Sor. non currit quæ eſt per ſe illius falſa, quia ratione ſui et nõ per aliquod mediũ ex illius veritate falſificaf, vt patet. Et ſimiliter illius falſæ. Socra. eſt quadrupes non eſt per ſe vera iſta Socra. eſt bipes, quia nõ per ſeipſam veritas iſtius per illam falſificatur, ſed mediante illa Socr. nõ eſt quadrupes quę eſt per ſe vera reſpectu illius. Propter ſeipſam enim falſitate iſtius verificatur, vt de ſe patet.

Qñ̃o utatur ly per ſe. ue. vel fal.

Et hoc ſecũdo modo vtimur iſtis terminis tradẽtes regulam de contrarietate opinionum & enunciationũ. Inuenitur ſiquidem ſic vniuerſaliter vera in omni materia, regula dicẽs, ꝙ vera & eius per ſe falſa, & falſa & eius per ſe vera, ſunt cõtrariæ. Vnde patet reſponſio ad obiectionem, quia procedit accipiẽdo ly per ſe vera, & per ſe falſa primo modo.

Ad Tertiũ. dubium. Opp. inter opi. ſe pertinentes.

Ad vltimũ dubiũ dicitur ꝙ quia inter opiniones ad ſe inuicem pertinẽtes nulla alia eſt oppoſitio niſi contrarietas, coactus fuit Ariſt. volẽs terminis ſpecialibus vti dicere ꝙ vna eſt magis contraria quã altera inſinuans quidẽ ꝙ vtraq; contrarietatis oppoſitionẽ habet reſpectu illius veræ. Determinat tamẽ immediate ꝙ tantum vna earum. ſ. negationi opinio cõtraria eſt affirmationi veræ. Subdit enim Manifeſtũ eſt qm̃ hæc contraria erit. Duo ergo dixit, & ꝙ vtraq; tam ſ. negatio eiuſdem quam affirmatio contrarij, cõtrariatur affirmationi veræ, et ꝙ vna tantũ earũ, negatio. ſ. eſt contraria. Et vtrunq; eſt verum. Illud quidem, quia vt dictum eſt ambæ contrarietates oppoſitione cõtra affirmationem moliuntur, ſed difformiter, quia opinio negationis primo, & per ſe contrariatur, affirmationis vero cõtrarij opinio ſecundario et per accidens. i. per aliud, ratione. ſ. negatiuæ opinionis, vt declaratum eſt, ſicut etiam in naturalibus albo cõtrariantur & nigrum & rubrũ, ſed illud primo hoc reductiue, vt reducitur. ſ. ad nigrum illud in ducendo vt dicif. 5. Phy.

Lec. prima. commen. 6 Simpliciter contraria.

Secũdũ aũt dictũ ſimpliciter verum eſt, qm̃ ſimpliciter cõtraria nõ ſunt niſi extrema vnius latitudinis quę maxime diſtant, extrema autẽ vnius diſtantiæ non ſunt niſi duo. Et ideo cum inter pertinẽs ad ſe inuicem opiniones vnum extremum teneat affirmatio vera, reliquum vni tantũ falſæ dandum eſt illi. ſ. quæ maxime à vera diſtat. Hanc autem negatiuam opinionem eſſe probatum eſt. Hæc igitur vna tantum cõtraria eſt illi ſimpliciter loquẽdo. Cætere enim oppoſitæ ratione iſtius cõtrariãtur, vt dedictis dictum eſt. Non ergo vni plura contraria poſuit, nec de contrarietate large locutus, eſt vt obiiciendo dicebatur. Deinde cum dicit.

ARGY.

Præterea ſi in cæteris etiã rẽ ſimiliter ſeſe hẽre oporteat, & hoc pacto videbitur de hiſce dictum bene fuiſſe. Aut. n. aſſit vbiq; cõtradictionis oppoſitio aut nuſquã oportet. Quibus autem non ſunt contraria ea, de his eſt falſa quæ opponitur veræ. Nam qui omnem hominem non eſſe putat, is falſo mentitur opinatur. Si igitur hæ contrarię ſunt, & in cæteris ſimiliter contrariæ erunt hæ quæ ſunt opiniones cõtradictoriæ.

ANT.

Amplius ſi etiã in alijs ſimiliter ſe oportet habere et hoc videtur bene eſſe dictũ. Aut enim vbiq; ea, quæ eſt cõtradi-

ctio, aut nuſquam. Quibus vero non eſt contrariũ, de his quidem eſt falſa ea, quæ eſt vera oppoſita, vt qui hominem non putat hominem, falſus. Ergo ſi hæ contrariæ ſunt & aliç qnç ſunt contradictiones.

Probat idem.ſ. ꝙ affirmationi contraria eſt negatio eiuſdem & non affirmatio contrarij ſecunda ratione dicens. Si in aliis materiis oportet opiniones ſe habere ſimiliter eodem modo, ita ꝙ contrariæ in aliis materiis ſunt affirmatio et negatio eiuſdem, et hoc.ſ. quod diximus de boni & mali opinionibus, videtur eſſe bene dictum, ꝙ.ſ. cõtraria affirmationi boni nõ eſt affirmatio mali, ſed negatio boni. Et probat hanc cõſequentiam ſubdens. Aut.n. vbiq;.i. in omni materia ea, quæ eſt cõtradictionis altera pars cenſenda eſt contraria ſuæ affirmationi, aut nuſquã.i. aut in nulla materia. Si.n. eſt vna ars generalis accipiendi contrariam opinionem, oportet ꝙ vbiq; & in omni materia vno & eodem modo accipiatur contraria opinio. Et conſequenter ſi in aliqua materia negatio eiuſdem &c. affirmationi eſt contraria in oĩ materia negatio eiuſdẽ de eodẽ &c. cõtraria erit affirmationi. Deinde intendens concludere à poſitione antecedentis affirmat ãñs ex ſua cauſa dicens, ꝙ illæ materiæ quibus non ineſt contrarium, vt ſubſtantia & quantitas, quibus vt in prædicamentis dicitur nihil eſt contrarium. De his quidem eſt per ſe falſa ea, quæ eſt opinioni veræ oppoſita cõtradictoriæ, vt qui putat hominem puta Socratem nõ eſſe hoiem, per ſe falſus reſpectu putãtis, Socr. eſſe hoiem. Deinde affirmando ipſum ãñs formaliter directe concludit intentum à poſitione antecedentis ad poſitionem conſequentis dicens. Si ergo hæ.ſ. affirmatio, & negatio in materia carente contrario, ſunt contrariæ, & omnes aliæ contradictiones contrariæ cenſendæ ſunt.

Ca. de ſubſtantia.

ARGV. *Prætereà opiniones hæ quarum altera quidem bonum, bonum eſſe, altera vera non bonum aſſerit bonum non eſſe, ſimiliter ſeſe habent, & inſuper hæ quarum altera bonum bonũ non eſſe, altrea non bonum bonum aſſerit eſſe. Et igitur, quæ dicit non bonum bonum non eſſe, quæ quidẽ eſt, vt patet vera opinio, quæ nam erit cõtraria? Non.n. ea, quæ non bonum malum aſſerit eſſe. Hac erit nõnunquam ſimul cum illa vera, nunquam aũt fit vt vera veræ contraria ſit. Et enim eſt quippiã non bonũ malum. Quare fit, vt iſtæ ſint ſimul veræ. Nec item ea, quæ non bonum dicit non eſſe malum. Eſt enim & ipſa vera. Nam erit nonnunquam & iſta ſimul. Reſtat igitur, ei quæ dicit non bonum non eſſe bonum, contrariam eam eſſe quæ non bonum bonum aſſerit eſſe. Hac enim eſt falſa. Quo fit, vt ea etiam quæ bonum bonum non eſſe dicit ſit ei contraria, quæ bonum bonum aſſerit eſſe.*

ANTI. *Amplius ſimiliter ſe habet boni quoniam bonum eſt, & non boni, quoniam non bonum eſt, & ad has, boni quoniam non bonum eſt, & non boni quoniam bonum eſt. Illi ergo quæ eſt non boni quoniam non bonum eſt veræ opinationi quæ nã eſt contraria? Non enim ea, quæ dicit quoniam malum eſt. Simul enim aliquando erunt veræ, nunquam autem vera veræ eſt contraria, eſt etenim quiddam non bonum malum. Quare contingit ſimul eſſe veras. At vero nec illa, quæ eſt quoniam non malum, vera enim & hæc, Relinquitur ergo, ei quæ eſt non bonum, quoniam non bonum, eſt contraria ea, quæ eſt, non boni, quoniam bonum eſt, falſa enim hæc. Quare & ei, quæ eſt boni quoniam bonum eſt, ea, quæ eſt boni, quoniam non bonum eſt.*

Probat idem tertia ratione quæ talis eſt. Sic ſe habent iſtæ duæ opiniones de bono.ſ. bonum eſt bonum & bonum non eſt bonum, ſicut ſe habent iſtæ duæ de non bono.ſ. nõ bonũ non eſt bonum, & non bonũ eſt bonũ. vtrobiq;.n. ſaluatur oppoſitio contradictionis. Et primæ vtriuſq; cõbinationis ſunt veræ ſecundæ autem falſæ. Vnde propoſitiones hanc maiorem quo ad primas veras vtriuſq; combinationis ait. Similiter ſe habet opinio boni, quoniam bonum eſt, & non boni, qm̃ non eſt bonum. Et ſubdit quo ad ſecundas vtriuſq; falſas. Et ſuper has opinio boni quoniam non eſt bonum, & non boni quoniam eſt bonum. Hæc eſt maior. Sed illi veræ opinioni de non bono.ſ. non bonum nõ eſt bonum contraria non eſt non bonum eſt malum, nec bonum non eſt malum, quæ ſunt de prædicato contrario, ſed illa non bonum eſt bonum, quæ eſt eius contradictoria, ergo & illi veræ opinioni de bono.ſ. bonum eſt bonum contraria erit ſua contradictoria.ſ. bonum non eſt bonum, & non affirmatio contrarij.ſ. bonũ eſt malum. Vnde ſubdit minorem ſupradictam dicẽs. illi ergo veræ opinioni non boni quæ eſt dicens quoniam.ſ. non bonum non eſt bonum, quæ eſt contraria. Nõ enim eſt ſibi contraria ea opinio, quæ dicit affirmatiuæ prædicatum contrarium.ſ. ꝙ non bonum eſt malum, quia iſtæ duæ aliquando erunt ſimul verę. Nunquam autem vera opinio veræ contraria eſt. Quod autem iſtæ duæ aliquando ſimul ſint veræ, patet ex hoc ꝙ quoddam non bonum malum eſt. Iniuſtitia enim quoddam non bonũ eſt, & malum. Quare contingeret cõtrarias eſſe ſimul veras, quod eſt impoſſibile. At vero nec ſupradictæ veræ opinioni cõtraria eſt illa opinio, quæ eſt dicens, prædicatũ contrarium negatiuæ.ſ. non bonum non eſt malũ eadẽ ratione, quia ſimul & hæ erunt veræ. Chimera.n. eſt quoddam non bonum de qua verũ eſt ſimul dicere ꝙ non eſt bona, & ꝙ nõ eſt mala. Relinquitur ergo tertia pars minoris ꝙ ei opinioni veræ, quæ eſt dicens qm̃ non bonum non eſt bonum cõtraria eſt ea opinio, non boni, quæ eſt dicens ꝙ eſt bonum, quæ eſt contradictoria illius. Deinde ſubdit concluſionem intentam. Quare & ei opinioni boni, quæ dicit bonum eſt bonũ, contraria eſt ea boni opinio, quæ dicit ꝙ bonũ non eſt bonũ.ſ. ſua cõtradictoria. Contradictiones ergo contrariæ in omni materia cẽſendæ ſunt. Deinde cũ dicit.

Atqui perſpicuum eſt nihil intereſſe, & affirmationem ipſam ponamus vniuerſalem. Nam vniuerſalis negatio cõtraria erit ſane. Opinioni.n. quæ omnino quod eſt bonum, bonum eſſe dicit, ea eſt contraria, quæ nihil bonorum bonũ aſſeris eſſe. Ea namq; opinio quæ bonum, bonum exiſtimatur, ſi vniuerſaliter bonum ſumatur, eadem eſt, atq; concurrit cũ ea quæ quicquid eſt bonum bonum aſſerit eſſe. Nam autem nihil ab ea differt, quæ omne quod eſt bonum, bonum eſſe exiſtimatur. Similis eſt & de non bono ratio. ARGV.

Manifeſtum eſt autem quoniam nihil intereſt nec ſi vniuerſaliter ponamus affirmationem. Huic.n. vniuerſalis negatio erit contraria, ut opinioni, quæ opinatur, quoniam omne quod eſt bonum bonum eſt ea, quæ eſt, quoniam nihil borum, quæ bona ſunt, bonum eſt. Nam eius, quæ eſt boni, quoniam bonum eſt, ſi uniuerſaliter ſit bonum eadem eſt ei quæ opinatur id quod bonum eſt, quoniam bonum eſt, hoc autem nihil differt ab eo, quod eſt quoniam omne quod eſt bonum, bonũ eſt. Similiter autem & in non bono. ANTS.

Declarat determinatam veritatem extẽdi ad cuiuſq; quantitatis opiniones. Et quia de indefinitis, & particularibus, & ſingularibus, iam dictum eſt, eo ꝙ idem euidenter apparet de his in hac re iudicium. Indefinitæ.n. & particulares niſi pro eiſdem ſupponant ſicut ſingulares, per modum affirmationis & negationis, non opponuntur,

Indef. & ſingu. quo oppoſi.

ponuntur, quia ſimul veræ ſunt. Ideo ad eas, quæ vniuerſalis quantitatis ſunt ſe transfert, dicens, manifeſtum eſſe ꝙ nihil intereſt quo ad propoſitam quæſtionem, ſi vniuerſaliter ponamus affirmationes. Huic enim .ſ. vniuerſali affirmationi, contraria eſt vniuerſalis negatio, & non vniuerſalis affirmatio de cõtrario, vt opinioni quę opinatur, quoniam omne bonum eſt bonum, cõtraria eſt, nihil horum, quæ bona ſunt .i. nullum bonum eſt bonum. Et declarat hoc ex quid nominis vniuerſalis affirmatiuæ dicens. Nam eius, quæ eſt boni quoniam bonũ ſi vniuerſaliter ſit bonum .i. iſtius opinionis vniuerſalis, omne bonum eſt bonum eadem eſt .i. æquiualens illa, quæ opinatur, quicquid eſt bonum, eſt bonũ, & cõſequenter negatio contraria eſt illa, quam dixi, nihil horum quę bona ſunt bonum eſt .i. nullum bonum eſt bonum. Similiter autem ſe habet in non bono, quia affirmationi vniuerſali de non bono reddenda eſt, negatio vniuerſalis eiuſdem ſicut de bono dictum eſt.

Deinde cum dicit.

ARGV. *Quæ cum ita ſint, ſi in opinione res ita ſeſe habet, quẽadmodum diximus, affirmationes autem, atq; negationes ſigna ſunt eorum, quæ ſunt in anima patet & affirmationi contrariam quidem negationem eam eſſe, quæ eſt vniuerſaliter de eodem, vt huic, omne bonum eſt bonum, aut omnis homo eſt bonus, hanc, nullum bonum eſt bonum, aut nullus homo eſt bonus contradictoria vero oppoſitam hanc, nõ omne bonum eſt bonum, aut non omnis homo eſt bonus.*

ANTI. *Quare ſi in opinione ſic ſe habet. Sunt autem hæ quæ ſunt in voce affirmationes & negationes notæ eorum, quæ ſunt in anima. Manifeſtum eſt quoniam affirmationi contraria quidem negatio eſt circa idem vniuerſalis, vt ei, quæ eſt quoniã omne bonum bonum eſt, vel quoniam omnis homo bonus eſt, ea, quæ eſt quoniam nullum, vel nullus. Contradictoriæ aũt, quoniam non omne, aut non omnis.*

Reuertitur ad reſpondendũ q̃õni primo motę, terminata iam ſecunda ex qua illa depẽdet. Et circa hoc duo facit, quia primo reſpondet quæſtioni. Secũdo declarat quoddam dictum in præcedenti ſolutione, ibi {Manifeſtum eſt autem quoniam.} Circa primum duo facit. Primo directe reſpondet quæſtioni dicens. Quare ſi in opinione ſic ſe habet contrarietas, vt dictum eſt, & affirmationes & negationes quæ ſunt in voce, notæ ſunt eorũ idest affirmationum & negationum, quę ſunt in anima, manifeſtum eſt quoniam affirmationi, idest enunciationi affirmatiuæ contraria erit negatio circa idem .i. enũciatio negatiua euiſdem de eadem &c. & non enunciatio affirmatiua contrarij. Et ſic patet reſponſio ad primam quæſtionem. (In quo cõſ. reſpõſio ad pri. q.) qua quærebatur, an enunciationi affirmatiuæ contraria ſit ſua negatiua, an affirmatiua contrarij. Reſponſum eſt enim ꝙ negatiua eſt contraria. Secundo diuidit negationem cõtrariam affirmationi idest negationem vniuerſalem & contradictoriam dicens {vniuerſalis ſcilicet negatio affirmationi contraria eſt} vt exemplariter dicatur ei enunciationi vniuerſali affirmatiuæ quæ eſt omne bonum eſt bonum, vel omnis homo eſt bonus, cõtraria eſt vniuerſalis negatiua ea ſcilicet nullum bonum eſt bonum, vel nullus homo eſt bonus, ſingula ſingulis referendo. (Vltimæ.) Contradictoriæ autem negatio contraria illi vniuerſali affirmationi, eſt, aut non omnis homo eſt bonus, aut non omne bonum eſt, bonum, ſingulis ſingula ſimiliter referendo. Et ſic poſuit vtrunq; diuiſionis membrum, & declarauit.

Dubium. Sed eſt hic dubitatio nõ diſſimulanda. Si .n. affirmationi vniuerſali contraria eſt duplex negatio, vniuerſalis .ſ. & contradictoria, vel vni duo ſunt contraria, vel cõtrarietate large vtitur Ariſ. cuius oppoſitũ ſupra declarauimus. Augetur & dubitatio quia in præcedenti textu dixit Ariſto. ꝙ nihil intereſt, ſi vniuerſalem negationẽ facimus ita cõtrariam vniuerſali affirmationi ſicut ſingularem ſingulari, & ita declinari non poteſt, quin affirmationi vniuerſali duæ ſint negationes cõtrariæ eo modo quo hic loquitur de contrarietate Ariſto. Ad huius euidentiam notandum eſt ꝙ aliud eſt loqui de contrarietate quæ eſt inter negationem alicuius vniuerſalis affirmatiuæ in ordine ad affirmationem contrarij de eodem &c. & aliud eſt loqui de illamet vniuerſali negatiua in ordine ad negationem eiuſdẽ affirmatiuæ cõtradictoriam. Ver. gratia. Sint quatuor enũciationes quarũ nunc meminimus .ſ. vniuerſalis affirmatiua cõtradictoria, vniuerſalis negatiua, & vniuerſalis affirmatio cõtrarij ſic diſpoſitæ in eadem linea recta. Omnis hõ eſt iuſtus nõ omnis homo eſt iuſtus, omnis homo non eſt iuſtus, omnis homo eſt iniuſtus, & intuere ꝙ licet primæ omnes reliquæ aliquo modo contrarientur, magna tamen differentia eſt inter primæ, & cuiuſq; earum cõtrarietate. Vltima enim .ſ. affirmatio cõtrarij primæ cõtrariatur ratione vniuerſalis negationis quæ ante ipſam ſita eſt, quia non per ſe, ſed ratione illius falſa eſt, vt probauit Ariſt. quia implicita eſt. Tertia autem .i. vniuerſalis negatio non per ſe ſed ratione ſecundæ .ſ. negationis cõtradictoriæ cõtrariaſ primæ eadem ratione, quia .ſ. non eſt per ſe falſa illius affirmatiõis veritate, ſed implicita. Continet .n. negationem contradictoriam .ſ. non omnis homo eſt iuſtus, mediante qua falſificatur ab affirmationis veritate, quia ſimpliciter & prior eſt falſitas negationis cõtradictoriæ falſitate negationis vniuerſalis. Totũ nanq; cõpoſitius & poſterius eſt partibus. (Totum poſterius partibus.) Eſt ergo inter has tres falſas ordo ita ꝙ affirmationi verę cõtradictoria negatio ſimpliciter ſola eſt contraria, quia eſt ſimpliciter reſpectu illius per ſe falſa. Affirmatiua autẽ cõtrarij, eſt per accidens contraria quia eſt per accidẽs falſa. Vniuerſalis vero negatio tanquam mediũ ſapiẽs vtriuſq; extremi naturam, relata ad cõtrarij affirmationem eſt per ſe cõtraria, & per ſe falſa, relata aũt ad negationem contradictoriam eſt per accidens falſa & cõtraria. Sicut rubrum ad nigrum eſt album, & ad album eſt nigrum, vt dicitur in .v. Phyſicorum. Aliud igitur eſt loqui de negatione vniuerſali in ordine ad affirmationẽ contrarij, & aliud in ordine ad negationem cõtradictoriam. Si enim primo modo loquamur ſic negatio vniuerſalis per ſe contraria, & per ſe falſa eſt. (Lec 1. c. 18.) Si autem ſecũdo modo non eſt per ſe falſa nec cõtraria affirmationi. Quia ergo agitur ab Ariſt. nunc quæſtio inter affirmationem contrarij, & negationem, quæ earum contraria ſit affirmationi veræ, & non agitur quæſtio ipſarum negationum inter ſe quæ .ſ. earum cõtraria ſit illa affirmationi, vt patet in toto proceſſu quæſtionis, ideo Ariſto. indiſtincte dixit ꝙ vtraq; negatio eſt contraria affirmationi veræ, & non affirmatio contrarij. Intendens per hoc declarare diuerſitatem quæ eſt inter affirmationẽ contrarij & negationem in hoc ꝙ veræ affirmatio cõtrariantur, & non intẽdens dicere ꝙ vtraq; negatio eſt ſimpliciter contraria. Hoc enim in dubitatione non eſt quæſitum, ſed illud tãtum. Et ſimiliter dixit ꝙ nihil inter eſt ſi quis ponat negationem vniuerſalem, nihil .n. intereſt quo ad hoc ꝙ affirmatio contrarij oſtendatur nõ contraria affirmationi veræ quod inquirimus. Plurimum autẽ intereſſet, ſi negationes ipſas inter ſe diſcu-

tere

tere vellemus, quæ earum eſſet affirmatione contraria. Sic ergo patet ꝙ ſubtiliſsime Ariſt. locutus de vera cõtrarietate enunciationum vnam vni contrariam poſuit in omni materia & quantitate dum ſimpliciter contrarias contradictiones aſſeruit. Deinde cum dicit.

Vnã vni cõtra.

ARGV. *Patet etiam fieri non poſſe, quo vera ſit contraria vera, aut opinio, aut oratio vlla, Nam contrariæ ſunt circa oppoſita, vt idem verę opinetur, atq; enunciet. Fieri enim non poteſt vt eidem contraria ſimul inſunt.*

ANTI. *Manifeſtum eſt autem, quoniam & veram veræ non cõtingit eſſe contrariam, nec opinionem, nec contradictionem. Contrariæ enim ſunt, quę circa oppoſita ſunt. Circa eadem autem contingit verum dicere eundem, ſimul autẽ non contingit eidem ineſſe contraria.*

Reſumit quoddam dictum vt probet illud dicens. {Manifeſtum eſt autem} ex dicendis ꝙ {non contingit veram veræ contrariam eſſe, nec in opinione mẽtali, nec in contradictione}.i. vocali enũciatione. Et cauſam ſubdit, quia contraria ſunt, quæ circa idem oppoſita ſunt, & cõſequenter enunciationes & opiniones veræ circa diuerſa contrariæ eſſe non poſſunt. Circa idem autem contingit ſimul omnes veras enunciationes & opiniones verificari, ſicut & ſignificata vel repreſentata earum ſimul illi inſunt, aliter vere tunc non ſunt. Et cõſequenter omnes veræ enunciationes & opiniones circa idem contrariæ non ſunt, nullum ergo verum ſiue ſit circa idem, ſiue ſit circa aliud, eſt alteri vero contrarium.

Verum ve. non contra

Commentariorum Diui Th. ſuper libros Ariſto. Peri Hermenias finis.

ARISTOTELIS, STAGIRITE.

PERIPATETICORVM PRINCIPIS POSTERIORVM ANALYTICORVM

LIBER PRIMVS.

Cum S.Th. aquin. Præclaris. commentariis.

LECITO. I.

De Logicæ neceſsitate, librorum diuiſione & ordine, & huius libri ſubiecto agit, Hinc omnem cognitionem ex aliqua præexiſtenti notitia fieri oportet docet.

ARGV. *Omnis doctrina, omniſq; diſciplina intellectiua, ex antecedenti cognitione fieri ſolet. Id ſi omnes quo fiunt pacto conſiderabimus, manifeſtum profecto fiet.*

ANTI. Cõmen. 1. vide ĩ ãuo.

OMNIS doctrina, & omnis diſciplina intellectiua ex præexiſtente fit cognitione. Manifeſtum eſt autem hoc ſpeculantibus in omnes.

Sicut dicit philoſophus in primo Meta. hominum genus arte & rationibus viuit, in quo videtur philoſophus tangere quoddam hominis proprium in quo à cæteris animalibus differt. Alia enim animalia quodam naturali inſtinctu ad ſuos actus aguntur, homo autem rationis iudicio in ſuis operibus dirigitur. Et inde eſt ꝙ ad actus humanos faciliter & ordinate perficiendos, diuerſæ artes deſeruiunt

Cur diuerſę ar.

Nihil enim aliud ars eſſe videtur, quam certa ordinatio rationis qua per determinata media ad debitum finẽ actus humani perueniunt. Ratio autem non ſolum dirigere poteſt inferiorum partium actus, ſed etiã actus ſui directiua eſt. Hoc enim eſt ꝓprium intellectiuæ partis, vt in ſe ipſa reflectatur. Nam intellectus intelligit ſeipſum, & ſimiliter ratio de ſuo actu ratiocinari põt. Sicut igitur ex hoc ꝙ rõ de actu manus ratiocinatur adinuenta eſt ars ædificatoria, vel fabrilis, per quas hõ faciliter & ordinate huius actus exercere põt, eadem rõne ars quædam neceſſaria eſt, quæ ſit directiua ipſius actus rationis, per quam.ſ. hõ in ipſo actu rationis ordinate, & faciliter, & ſine errore procedat. Et hæc eſt ars logica.i. rõnalis ſcientia. Quæ non ſolum rõnalis eſt ex hoc ꝙ eſt ẜm rationem, quod eſt omnibus artibus cõmune, ſed etiã ex hoc ꝙ eſt circa ipſum actũ rationis ſicut circa propriam materiam. Et ideo videtur eſſe ars artium quia in actũ rationis nos dirigit, a quo omnes artes procedunt. Oportet igiẽ Logicæ partes accipere ẜm diuerſitatem actuum rationis. Sunt autẽ rationis tres actus quorũ primi duo ſunt rationis ẜm ꝙ eſt intellectus quidam. Vna.n. actio intellectus eſt intelligentia indiuiſibilium, ſiue incomplexorum, ẜm quã concipit quid eſt res. Et hæc operatio à quibuſdã dicitur informatio intellectus, ſiue imaginatio per intellectũ. Et ad hãc operationem rationis ordinatur doctrina, quã tradit Ariſt. in lib. Prædicamentorũ. Secunda vero operatio intellectus eſt compoſitio vel diuiſio intellectus, in qua eſt iam verũ vel falſum. Et huic rationis actui deſeruit doctrina, quã tradit Ariſt. in lib. Peri hermenias. Tertius vero actus rationes eſt ẜm id quod eſt proprium rationis.ſ. diſcurrere ab vno in aliud, vt per id quod eſt notũ deueniat in cognitionem ignoti. Et huic actui deſeruiunt reliqui libri Logicæ. Attendendũ eſt aũt, ꝙ actus rõnis ſunt ſimiles quantum ad aliquid actibus naturæ vnde & ars imitatur naturam inquantũ poteſt. In actibus aũt naturę inuenitur triplex diuerſitas. In quibuſdã enim natura de neceſsitate agit, ita ꝙ nõ poteſt deficere. In quibuſdã vero natura vt frequentius operatur, licet quandoq; poſsit deficere à ꝓprio actu. Vnde in his neceſſe eſt eſſe duplicem actum, vnum qui ſit vt in pluribus, ſicut cum ex ſemine generatur animal perfectũ. aliũ quando natura deficit ab eo quod eſt ſibi cõueniẽs ſicut cũ ex ſemine generatur aliquod monſtrum ꝓpter corruptionem alicuius principij. Et hæc etiã tria inueniuntur in actibus rõnis. Eſt.n. aliquis rõnis proceſſus neceſſitatẽ inducens, in quo non eſt poſsibile eſſe veritatis defectũ, & per huius rõnis proceſſum ſcientię certitudo acquiritur. Eſt aũt alius rationis proceſſus, in quo vt pluribus verum concluditur, nec tamen neceſsitatẽ habens. Tertius vero rationis proceſſus eſt in quo ratio à vero deficit propter alicuius principij defectũ qđ in ratiocinando erat obſeruandum. Pars aũt logicæ quæ primo deſeruit, pars Iudicatiua dicitur eo ꝙ iudicium eſt cũ certitudine ſcientiæ. Et quia iudicium certũ de effectibus haberi non poteſt, niſi reſoluendo in prima principia, ideo pars hæc Analytica vocatur.i. reſolutoria. Certitudo aũt iudicij quo p reſolutionem habetur eſt, vel ex ipſa forma ſyllogiſmi tantum, & ad hoc ordinatẽ lib. Priorum analyticorũ qui eſt de ſyllogiſmo ſimpliciter, vel etiam cũ hoc ex materia, quia ſumũtur ꝓpoſitiones per ſe, & neceſſariæ, & ad hoc ordinatur liber Poſteriorũ analyticorum, qui eſt de ſyllogiſmo demõſtratiuo. Secũdo aũt rõnis proceſſui deſeruit alia pars Logicæ

Ratio quiſ pixi.

Logi. neceſ

Cur rõnalis

Logi. diui

Rationis. 3. actus.

1. Phhyſic. c. 22.

Log. prima pars iudicatiua.

Secunda pars inuen.

Logicæ,quæ dicitur Inuētiua. Nam Inuentio nō ſemper eſt cum certitudine. Vnde de his quæ inuenta ſunt iudiciū requiritur, ad hoc ꝙ certitudo habeatur. Sicut aūt in rebus naturalibus, in his quę vt in pluribus agunt gradus quidam attenditur (quia quanto virtus naturæ eſt fortior,tanto rarius deficit à ſuo effectu) ita & in ꝓceſſu rōnis,qui nō eſt cū omnimoda certitudine, gradus aliquis inuenitur,ſēm ꝙ magis et minus ad perfectā certitudinem acceditur. Per hmōi.n.proceſſum qn̄que quidem et ſi nō fiat ſcientia,fit tamen fides,vel opinio, vel probabilitas,propter probabilitatem propoſitionū ex quibus procedit,quia ratio totaliter declinat in vnā partē contradictionis,licet cū formidine alterius, & ad hoc ordinatur Topica ſiue Dialectica. Nā ſyllogiſmus dialecticus ex probabilibus eſt, de quo agitur Ariſt.in lib.Topicorum.Quandoq; vero nō fit complete fides, vel opinio,ſed ſuſpitio quædā,quia non totaliter declinatur ad vnam partem contradictionis,licet magis declinetur in hanc q̄ in aliā.Et ad hoc ordinatur. Rhetorica.Qn̄q; vero ſola exiſtimatio declinat in aliquā partem contradictionis ꝓpter aliquam repreſentationem, ad modū quo fit homini abhominatio alicuius cibi ſi repreſentetur ei ſub ſimilitudine alicuius abhominabilis.Et ad hoc ordinaṫ Poetica.Nam poetæ eſt inducere ad aliquod virtuoſum, per aliquā præcedentē repreſentationem.Omnia autem hæc ad Rationalem philoſophiam pertinent.Inducere enim ex vno in aliud, rationis eſt. Tertio autem proceſſui rationis deſeruit pars logicæ,quæ dicitur.Sophiſtica, de qua agit Ariſtote.in lib.Elenchorum. Aliis igitur partibus Logicæ prætermiſsis, ad præſens attendendum eſt circa partem iudicatiuam prout traditur in lib. Poſteriorum analyticorum,qui diuiditur in duas partes.In prima oſtendit neceſsitatem demonſtratiui ſyllogiſmi, de qua eſt iſte liber.In.2.parte de ipſo ſyllogiſmo determinat,ibi{ ſcire aūt opinatur.} Neceſsitas autem cuiuſlibet rei ordinatæ ad finem,ex ſuo fine ſumitur,finis aūt demonſtratiui ſyllogiſmi eſt ſcientiæ acquiſitio, Vnde ſi ſcientia non poſſet acquiri per ſyllogiſmum vel argumētū, nulla eſſet neceſsitas demōſtratiui ſyllogiſmi. Poſuit aūt Plato ꝙ ſciētia nō cauſatur in nobis ex ſyllogiſmo, ſed ex impreſsione formarum idealium in animas noſtras,ex quibus etiā effluere dicebat formas naturales in rebus naturalibus,quas ponebat eſſe participationes quaſdā formarū à materia ſeparatarū. Ex quo ſequebatur ꝙ agētia naturalia non cauſabant formas in rebus inferiorib᷒, ſed ſolum materiam præparabant ad participandū formas ſeparatas.Et ſimiliter ponebat ꝙ per ſtudiū,et exercitium non cauſabatur in nobis ſcientia,ſed tantum remouebantur impedimēta, & reducitur homo quaſi in memoriā eorū,quæ naturaliter ſcit ex impreſsione formarū ſeparatarū. Sententia aūt Ariſtote. eſt contraria quantum ad vtrunque.Ponit enim ꝙ formæ naturales reducuntur in actum à formis, quæ ſunt in materia.ſ. à formis naturalium agentiū.Et ſimiliter ponit & ſcientia fit in nobis actu,per aliquā ſcientiam in nobis præexiſtentem.Et hoc eſt fieri in nobis ſcientiam per ſyllogiſmum,aut argumentum quodcunq;. Nam ex vno in aliud argumentando procedimus.

AD oſtendendum igitur neceſsitatē demonſtratiui ſyllogiſmi, præmittit Ariſtote. ꝙ cognitio in nobis acquiritur ex aliqua cognitione præexiſtenti. Duo igitur facit.Primo oſtendit propoſitum. Lec.2. Secundo docet modum præcognitionis.ibi{Duplici ter autem.}Circa primum duo facit.Primo inducit vniuerſalem propoſitionem propoſitum cuntinētem.ſ.ꝙ acceptio cognitionis in nobis fit ex aliqua præexiſtēti cognitione.Et ideo dicit.{Omnis doctrina & omnis diſciplina} non autem omnis cognitio, quia non omnis cognitio ex priori cognitione dependet. Eſſet enim in infinitum ire. Omnis aūt diſciplinæ acceptio ex præexiſtente cognitione fit.Nomen autem Doctrinæ & Diſciplinæ ad cognitionis,acquiſitionem pertinet. Nam doctrina eſt actio eius,qui aliquid cognoſcere facit.Diſciplina aūt,eſt receptio cognitionis ab alio. Nec accipitur hic Doctrina, & Diſciplina ſecundum ꝙ ſe habent ad acquiſitionem ſcientiæ tantum,ſed ad acquiſitionē cognitionis cuiuſcunque.Quod patet,quia manifeſtat hanc propoſitionem etiam in diſputatiuis,& rhetoricis diſputationibus, per quas non acquiritur ſcientia.Propter quod etiam non dicit ex præexiſtenti ſcientia,ꝟvel intellectu,ſed vniuerſaliter cognitione. Addit autem intellectiua,ad excludēdum acceptionem cognitiotionis ſenſitiuæ,vel imaginatiuę.Nā ꝓcedere ex vno in aliud, rationis eſt ſolum. Secundo cum dicit.

Doctrina. Diſciplina.

Mathematicæ nanq; ſcientiæ illo comparantur modo, & quæq; cæterorum artium. ARGY.

Mathematicæ enim ſcientiarum per hunc modum fiunt, & aliarum vnaquæq; artium. ANTI.

Manifeſtat propoſitionem præmiſſam per inductionem. Et primo in demōſtratiuis in quibus acquiritur ſcientia.In his autem principaliores ſunt Mathematicæ ſcientię, propter certiſsimum modum demonſtrationis. Conſequenter autem ſunt & aliæ artes, quia in omnibus eſt aliquis modus demonſtrationis,aliter non eſſent ſcientiæ. Secundo cum dicit.

Sane circa quoque rationes,cum per ratiocinationes, aut inductionem, proceditur, idem ſeruari modus uidetur. In vtriſque nanque per antea nota doctrina nimirum fit, quippe cum in altera tanquam à cognoſcentibus propoſitiones accipiantur,in altera per ſingularia iam notum ipſum oſtendatur vniuerſale. ARGY.

Similiter autem & circa orationes, quæ per ſyllogiſmos, & quæ per inductionem. Vtraque.n.per prius nota,faciunt doctrinam, hæ quidē accipientes tanquam à notis, illæ vero demōſtrātes vniuerſale per id quod manifeſtū eſt ſingulare. ANTI.

Manifeſtat idem in orationibus diſputatiuis, ſiue dialecticis,quæ vtuntur ſyllogiſmo & inductione in quorum vtroq; proceditur ex aliquo præcognito.Nam in ſyllogiſmo accipitur cognitio alicuius vniuerſalis concluſi,ab aliis vniuerſalibus notis. In inductione autem concluditur vniuerſale ex ſingularibus, quæ ſunt manifeſta. Tertio cum dicit.

Simili profecto modo, & oratoriæ rationes ſuadent. Aut enim exēplis, quod eſt inductio, aut enthimematibus, quod quidē eſt ratiocinatio, facultas ipſa ſolet oratoria ſuadere. ARGY.

Simili autem & rhetoricæ perſuadent. Aut enim per exempla, quæ eſt inductio, aut per enthimema, quod vera eſt ſyllogiſmus. ANTI.

Manifeſtat idē in rhetoricis, in quibus perſuaſio fit per enthimema, aut exemplum non per ſyllogiſmum, aut inductionem cōpletam,propter incertitudinē materiæ circa quā verſatur.ſ.circa actus ſingulares hominum in quibus vniuerſales propoſitiones non poſſunt vere aſſumi. Et ideo loco ſyllogiſmi in quo neceſſe eſt eſſe aliquā vniuerſalē,vtiṫ aliquo enthimemate, in quo non neceſſe eſt eſſe aliquam vniuerſalē.Et ſimiliter loco inductionis,in qua cōcluditur vniuerſale,vtitur aliquo

quo

quo exemplo in quo proceditur à ſingulari, nō ad vniuerſale, ſed ad ſingulare. Vnde patet ꝙ ſicut enthimema eſt quidam ſyllogiſmus detruncatus, ita exemplum eſt quædam inductio imperfecta. Si ergo in ſyllogiſmo & inductione proceditur ex aliquo præcognito, oportet idem intelligi in enthimemate, & exemplo.

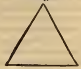
LECTIO II.

Eorum, ex quibus ipſa integratur demonſtratio, duplicem eſſe præcognitionem docet, quomodo item & quo ordine ante ipſam concluſionem præcognita ſint oſtendit.

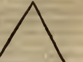
ARGY. *Dupliciter autem oportet præcognoſcere. Quædam enim eſſe, quædam quid dictū ſignificent, quædam vtroq; modo antea percipiamus oportet. Veluti de quouis quidem affirmationem, aut negationem dici verum eſſe, triangulum autem hoc ſignificare. Vnitatem vero vtroq; modo et quid ſignificet, et etiam eſſe. Non enim vnūquodq; iſtorum ſimili modo nobis eſt manifeſtum.*

ANTI. *Dupliciter autem neceſſarium eſt præcognoſcere. Alia namq; quia ſunt prius opinari neceſſe, alia vero quid eſt quod dicitur intelligere oportet, quædam autem vtraque. Vt quoniam omne quidem, aut affirmare, aut negare verum eſt, quia eſt triangulum autem, quoniam hoc quidem ſignificat, ſed vnitatem vtraque, & quid ſignificat, & quia eſt. Non enim ſimiliter horum vnumquodque manifeſtum nobis eſt.*

Triangulus.

Vide i āno. Comen. I. Poſtquam oſtēdit Philoſophus ꝙ omnis diſciplina ex præexiſtenti fit cognitione, nūc oſtēdit quid ſit modus præcognitionis. Et circa hoc duo facit. Primo determinat modū præcognitionis quantū ad illa q̄ oportet cognoſcere, vt habeatur cōcluſionis cognitio, cuius ſcientia quæritur. Secundo determinat modū præcognitionis ipſius cōcluſionis, cuius ſcientia per demō-
Lec. 3. ſtrationē quærit, ibi {Antequam ſit inducere.} In præcognitione autem duo includuntur. ſ. cognitio, & cognitionis ordo. Primo ergo determinat modū p̄cognitionis quantū ad ipſam cognitionem. Secundo quantum
Cōclu. ſciētia p demō ſtra. quæri. ad cognitionis ordinē, ibi {Eſt autem cognoſcere.} Circa primum ſciendum eſt ꝙ id cuius ſcientia per demōſtrationē quæritur, eſt concluſio aliqua in qua propria paſſio de aliquo ſubiecto prædicatur, quæ quidē cōcluſio infertur ex aliquibus principiis. Et quia cognitio ſim-
Cōclū. præcognoſcun. plicium præcedit cognitionē cōpoſitorū, neceſſe eſt ꝙ antequam habeatur cognitio concluſionis, cognoſcaſ aliquo modo ſubiectū & paſſio. Et ſimiliter oportet ꝙ cognoſcatur principium, ex quo concluſio infertur. cū ex cognitione principij concluſio innoteſcat. Horum aūt triū. ſ. principij, ſubiecti, & paſſionis, eſt duplex modus præcognitionis. ſ. quia eſt, quid eſt. Oſtēſum aūt eſt
Tex. c. 12. 13 & 14 le. 43. ex. 4. in 7. Meta. ꝙ complexa non diffiniuntur. Hoīs enim albi non eſt aliqua diffinitio, & multominus enunciatio-
Tex. cō. 17 le. 4. ex. 4. nis alicuius. Vnde cū principium ſit enunciatio quædā non pōt præcognoſci de ipſo quid eſt, ſed ſolum quia verum eſt. De paſſione autē poteſt quidē ſciri quid eſt, quia vt in eodē libro oſtenditur, accidentia quodāmodo diffinitionē habent. Paſſionis aut eſſe & cuiuslibet accidentis eſt ineſſe ſubiecto, quod quidē in demōſtratione concluditur. Non ergo de paſſione præcognoſcitur quia eſt, ſed ſolum quid eſt. Subiectum autem Mediū demon. diffinitionem habet, & eius eſſe à paſſione nō dependet, ſed ſuum eſſe p̄priū præintelligitur ipſi eſſe paſſionis in eo. Et ideo de ſubiecto oportet præcognoſcere & quid eſt, & quia eſt, præſertim cū ex diffinitione ſubiecti & paſſionis ſumatur medium demonſtrationis. Propter hoc ergo dicit Philoſophus, ꝙ dupliciter neceſſarium eſt præcognoſcere, quia duo ſunt quæ præcognoſcuntur de his, quorum præcognitionem habemus ſcilicet quia eſt, & quid eſt. Et alia ſunt de quibus neceſſe eſt primo cognoſcere quia ſunt ſicut principia de qbus poſtea exemplificat, ponens in exemplo primum omnium principiorum ſcilicet quòd de vnoquoque eſt affirmatio vel negō vera. Alia vero ſunt de quib' oportet præintelligere quid eſt quod dr̄, i. quid ſignificatur per nomen. i. de paſſionibus. Et non dicit quid eſt ſimpliciter, ſed quid eſt quod dicitur, quia antequā ſciatur de aliquo an ſit, non poteſt ſciri, proprie de eo quid eſt. q. an ē præce. q quid ē Non entium. n. non ſunt diffinitiones. Vnde qō, an eſt, præcedit qōnem quid eſt. Sed non poteſt oſtendi de aliquo an ſit, niſi prius intelligatur quid ſignificaſ per nomen. Propter quod etiam Philoſophus in. 4. Meta. in Tex. cō. 1. Lec. 7. diſputatione contra negantes principia docet incipere à ſignificatione nominum. Exemplificat autem de triangulo, de quo oportet præſcire q̄m nomen eius hoc ſignificat, quod. ſ. in ſua diffinitione continetur. Cū autē acci- Vnū accid. eē ſubiect. alterius. dentia quodā ordine ad ſubiecta referantur, non eſt in conueniens id quod eſt accidens in reſpectu ad aliquid eſſet etiam ſubiectū reſpectu alterius. Sicut ſuperficies eſt accidens reſpectu ſubſtantiæ corporalis, quæ tamen ſuperficies eſt primum ſubiectum coloris. Id autē qd' eſt ſubiectū, ita ꝙ nullus eſt accidēs, ſubſtantia eſt. Vnde in illis ſcientiis quorum ſubiectum eſt aliqua ſubſtātia, id quod eſt ſubiectum nullo modo poteſt eē paſſio, ſicut eſt in philoſophia prima, & in ſciētia naturali, quæ eſt de ſubiecto mobili. In his autem ſcientiis, quæ ſunt aliquibus accidētibus, nihil prohibet id quod accipitur In probe. phyſi. vt ſubiectum, reſpectu alicuius paſſionis, accipi etiam vt paſſio reſpectu anterioris. Hoc tamen non in infinitum procedit. Eſt. n. deuenire ad aliquod primū in ſciētia illa, quod ita accipitur vt ſubiectū, quod nullo mō vt paſſio. ſicut patet in Mathematicis ſcientiis, quæ ſunt de quantitate continua vel diſcreta. Supponuntur. n. in his ſcientiis ea, quæ ſunt prima in genere quantitatis, ſicut vnitas & linea, & ſuperficies, & aliæ huiuſmodi. Quibus ſuppoſitis per demonſtrationem quæruntur quædam alia, ſicut triangulus æquilaterus, quadratum in geometriis, & alia huiuſmodi.

Quæ quidem demonſtrationes quaſi operatiuæ dr̄, vt eſt illud, ſuper rectam lineam datam, triangulū æquilaterum cōſtituere. Quo adinuento rurſus de eo aliquę paſſiones probantur, ſicut ꝙ eius anguli ſunt æquales aut aliquid hmōi. Patet ergo ꝙ triangulus in primo mō demōſtrationis ſe habet vt paſſio, in ſecūdo ſe habet vt ſubiectū. Vnde Philoſophus hic exemplificat de triangulo,

gulo,vt paſsio eſt,non vt eſt ſubiectum, cum dicit { de triãgulo oportet præſcire qm̃ hoc ſignificat.} Dicit etiã ꝙ quædam ſunt, de quibus oportet præſcire vtrũq;.ſ. quid eſt, & quia eſt. Et exmeplificat de vnitate q̃ principium in omni genere quãtitatis. Et ſi.n.aliquo mõ ſit accidẽs reſpectu ſubſtantiæ, tñ in ſcientiis mathematicis, quæ ſunt de quantitate non poteſt accipi vt paſsio, ſed vt ſubiectum tm̃,cũ in hoc genere nõ habeat prius. Rationem huiuſmodi diuerſitatis oſtendit. Quia non

gni. pri. .& paſ.

eſt ſimilis modus manifeſtationis prædictorum.ſ.principij, paſsionis, & ſubiecti. Non.n.eſt eadem ratio cognitionis in ipſis. Nam principia cognoſcũtur per actũ componentis & diuidentis. Subiectum autem & paſſio per actũ apprehendentis quod quid eſt. Quod quidem non ſimiliter competit ſubiecto & paſsioni, cum ſubiectũ diffiniatur abſolute, quia in diffinitione eius nõ ponitur aliquid, quod ſit extra eſſentiam ipſius. Paſſio autem diffinitur cum dependentia ad ſubiectum, qđ in eius diffinitione ponitur. Vnde ex quo non eodem modo cognoſcuntur, non eſt mirum ſi eorum diuerſa præcognitio ſit. Deinde cum dicit.

ARGY.

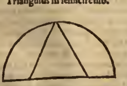
Fit autem vt cognoſcamus quadam prius cognoſcentes. Quorundam etiam ſimul accipiẽtes cognitionẽ, veluti quacunq; ſunt ſub vniuerſali, quorum habetur cognitio. Nam oẽm triangulum tres angulos duobus rectis æquales habere antea ſciuimus, at id, quod eſt in ſemicirculo triangulũ eſſe ſimul inducentes agnouimus. Hoc enim pacto nõnullas diſciimus rerum & non per mediũ extremum cognoſcimus, quacunq; iam ſingulares ſunt, & de nullo prædicantur ſubiecto.

NTI. de i ſnot. ómen. 4.

Eſt autem cognoſcere alia quidem prius cognoſcentem, quorundam autem ſimul accipere notitiam, vt quæcunq; cõtingunt eſſe ſub vniuerſalibus quorum habent cognitionem. Quòd enim omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales præſciuit, quòd vero hoc, quod eſt in ſemicirculo, triangulus ſit, ſimul inducens cognouit. Quorundam enim hoc modo diſciplina eſt, & non per medium vltimum cognóſcitur, vt quæcunque iam ſingularium contingunt eſſe, & non de ſubiecto aliquo.

de i ſnot.

Triangulus in ſemicirculo.

riori du- ex ordi.in cogni.ſer.

Determinat modũ p̃cognitionis ex parte ipſius ordinis, quẽ quidem pręcognitio importat. Eſt.n.aliquid prius altero & ſm tp̃s, & ſm naturam. Et hic duplex ordo in præcognitione cõſiderãdus eſt. Aliquid.n.præcognoſcitur prius, ſicut prius notum tẽpore. Et de his dicit ꝙ alia contingit cognoſcere aliquẽ cognoſcentẽ ea prius tempore, quã illa quibus præcognoſci dicunt. Quædam vero cognoſcuntur ſimul tpe, ſed ſunt prius natura. Et de his dicit ꝙ quorundã p̃cognitorũ ſimul tpe eſt accipere notitiam, & illorum, quibus præcognoſcuntur. Quæ aũt ſunt iſta manifeſtat ſubdens, ꝙ hmõi ſunt quæcũq; continent ſub aliquibus vniuerſalibus, quorum habẽt cognitionem .i. de quibus notum eſt ea ſub talibus vniuerſalibus cõtineri. Et hoc vlterius manifeſtat per exẽplum. Cum.n.ad concluſionem inferendam duæ propoſitiones requirantur.ſ.maior & minor, ſcita propoſitione maiori, nondũ habet cõcluſionis cognitio. Maior ergo propoſitio præcognoſcit concluſioni, non ſolum natura, ſed tpe. Rurſus autem ſi in minori ꝓpoſitione inducatur, ſiue aſſumatur aliquod contentum ſub vniuerſali propoſitione, quæ eſt maior, de quo manifeſtũ non ſit, ꝙ ſub hoc vli contineantur, nondum habetur concluſionis cognitio, quia nondum erat certa veritas minoris propoſitionis. Si aũt in minori ꝓpoſitione aſſumat terminus, de quo manifeſtum ſit ꝙ continetur ſub vniuerſali in maiori propoſitione, patet veritas minoris propoſitionis, quia id qđ accipitur ſub vniuerſali, habet eius cognitionẽ, & ſic ſtatim habet concluſionis cognitio. Vt ſi ſic demõſtraret aliquis. Oĩs triangulus habet tres angulos æquales duob⁹ rectis, iſta cognita, nondũ habetur concluſionis cognitio, ſed cũ poſtea accipit, hæc figura in ſemicirculo deſcripta eſt triangulus, ſtatim ſcit ꝙ habet tres angulos æquales duob⁹ rectis. Si aũt nõ eſſet manifeſtũ ꝙ hæc figura in ſemicirculo deſcripta eſſet triãgulus, nondũ ſtatim ĩducta aſſumptione ſciret cõcluſio, ſed oportet vlterius aliquod mediũ quærere, per quod demõſtraretur hanc figuram eſſet triangulum. Exemplificans aũt Philoſophus de his, quæ cognoſcunt ante cõcluſionẽ prius tempore, dicit ꝙ aliquis per demonſtrationẽ cõcluſionis cognitionẽ accipiens hanc propoſitionẽ præſciuit etiam ſm tempus.ſ. ꝙ oĩs triangulus habet tres angulos duob⁹ rectis æquales. Sed inducẽs hãc aſſumptionẽ.ſ. ꝙ hoc qđ eſt in ſemicirculo ſit triãgulus, ſupple tpe ſimul cognouit concluſionem, quia hoc inductũ habet notitiam vniuerſalis, ſub quo cõtinet, vt non oporteat vlterius medium quærere. Et ideo ſubdit ꝙ { quorundã eſt hoc modo diſciplina }.i. eorum accipitur cognitio ꝑ ſe, & nõ oportet ea cognoſcere ꝑ aliqđ aliud medium, qđ ſit vltimum in reſolutione, qua mediata ad ĩmediata reducunt, vel poteſt legi ſic. Quod { vltimum }.i. extremum, quod accipitur ſub vniuerſali medio, non cognoſcatur eſſe ſub illo vniuerſali, per aliquod aliud medium. Et quæ ſunt iſta, quæ habẽt cognitionẽ ſui vniuerſalis, manifeſtat ſubdẽs, ꝙ hmõi ſunt ſingularia, quæ non dicuntur de aliquo ſubiecto, cũ inter ſingularia & ſpeciem nullum medium poſsit inueniri.

Maior præco. cõcluſ.

Cõcluſio cũ mino. cogno.

Quando ſimul tempore cogno. in mino.

LECTIO III.

Concluſionem demonſtrationis ante ipſam demõſtrationem aliquo modo eſt præcognitam, alio vero modo non, ex dubitationis Platonicæ, ſolutione manifeſtat.

ARGY.

Antea vero, quam ſit inductio vel ratiocinatio facta, partim fortaſſe dicendum eſt ſcire, partim neſcire. Quod enim non ſciuit ſi ſit ſimpliciter, id quoquomodo ſcit. Duobus rectis æquales habere patet hoc pacto quidem ſcire, quia vniuerſaliter ſcit ſimpliciter vero neſcire.

ANTI.

ANtequam ſit inducere, aut accipere ſyllogiſmum, quodammodo fortaſſe dicendum eſt ſcire, mõ autẽ alio nõ Quod enim neſciuit ſi eſt ſimpliciter, hic quodammõ ſciuit. Et quòd duos, rectos habet hoc neſciuit ſimpliciter, ſed manifeſtum eſt quòd ſic quidem ſcit, ſimpliciter autem non ſcit.

Cõmen.4.

Poſtquam oſtendit Philoſophus quomodo oportet præcognoſcere quædam alia, antequam de concluſione cognitio ſumatur, nunc vult oſtendere quomodo ipſam concluſionem contingit præcognoſcere, antequam cognitio ſumatur de ea per ſyllogiſmum, vel inductionem. Et circa hoc duo facit. Primo nanque determinat veritatem, dicẽs quod antequam inducatur inductio, vel ſyllogiſmus ad faciendum cognitionem

de

de aliqua concluſione, illa concluſio quodammodo ſcitur, & quodammodo non ſimpliciter enim neſcitur, Cõ. præco. ſm quid. ſed ſolum ſecundum quid. Sicut ſi debeat probari iſta concluſio, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, antequam demonſtrareſ, ille, qui per demonſtrationem accipit ſcientiam eius, neſciuit ſimpliciter, ſed ſcit ſecundum quid. Vnde quãmodo præſciuit, Lectione pcedenti. ſimpliciter autem nõ. Cuius quidem ratio eſt, quia ſicut iam oſtenſum eſt oportet principia cõcluſioni præcognoſcere. Principia autem ſe habent ad cõcluſiones Tex. 31. Lec. 5. in demonſtratiuis, ſicut cauſæ actiuæ in naturalibus ad ſuos effectus. Vnde in. 2. Phyſic. propõnes ſyllogiſmi ponuntur in genere cauſæ efficiẽtis. Effectus aũt antequam producatur in actu, præexiſtit quidem in cauſis actiuis virtute, non aũt actu, quod eſt ſimpliciter eſſe. Tex. vltim. Et ſic antequã ex principiis demonſtratiuis deducatur concluſio, in ipſis principiis quidẽ præcognitis præcognoſcitur concluſio virtute, non tamen actu. Sic enim in eis præexiſtit. Et ſic patet ꝙ nõ præcognoſcitur ſimpliciter, ſed ſecundum quid eſt. Secundo ibi.

ARGY. *Quod niſi ita ſit, eueniet ea profecto, quæ eſt in Mennone dubitatio. Aut enim nihil quiſquã diſcet, aut ea quæ ſcit.*

ANTI. *Si vero non, Mennonis ambiguitas contingit. Aut enim nihil diſcent, aut quæ nouerunt.*

Dub. Pla. Excludit ex veritate determinata quandam dubitationem, quam Plato ponit in libro Mennonis, ſic intitulato ex nomine ſui diſcipuli. Eſt autẽ dubitatio talis. Inducit enim quendam omnino imperitum artis Geometricæ interrogatum ordinate de principiis per ſe notis, ex quibus geometrica concluſio concluditur, incipiendo ex principiis per ſe notis, ad quæ omnia illa ignarus geometriæ id quod verum eſt reſpõdit, & ſic deducẽdo qõnes vſque ad concluſionem per ſingula verum reſpondit. Ex hoc igitur vult habere, ꝙ & illi, qui videntur imperiti aliquarum artiũ, antequam de eis inſtruãtur earum notitiam habẽt. Et ſic ſequitur ꝙ vel homo nihil addiſcat, vel addiſcat ea, q̃ prius nouit. Circa hoc ergo quatuor facit. Primo enim proponit ꝙ prædicta dubitatio vitari nõ poteſt, niſi ſuppoſita prædeterminata veritate. ſ. ꝙ concluſio quam quis addiſcit per demonſtrationem, vel inductionem, nota erat nõ ſimpliciter, ſed ſecundum ꝙ eſt virtute in ſuis principiis, de quibus aliquis ignarus ſcientiæ interrogatus veritatem reſpondere poteſt. Secundum vero Platonis ſenten- Cõ. præco. ſecũdũ Pla. tiam concluſio erat præcognita ſimpliciter. Vnde nõ addiſcebatur de nouo, ſed potius per deductionem aliquam rationis, in memoriam reducebatur. Sicut etiam de formis naturalibus Anaxagoras ponit ꝙ ante generationem præexiſtebant in materia ſimpliciter. Ariſto. vero ponit ꝙ præexiſtunt in potentia, & non ſimpliciter. Secundo cum dicit.

ARGY. *Non enim ita dicendum eſt, vt quidam ſoluere nituntur. Scis ne omne dualitatem eſſe parem? Annuenti vero interrogato, offerunt ei dualitatem quandam; quamquidem non putabat eſſe, quare nec parem eſſe. Soluunt igitur non omnem ſe ſcire dicentes eſſe parem dualitatem, ſed eam; quam ſciunt eſſe dualitatem.*

ANTI. *Non enim ſicut quidam argumentantur, ſoluere, dicẽdũ eſt, Nunquid ſciuiſti omnẽ dualitatem, quoniã par eſt, aut non? Dicente autẽ ſic, attulerant quandam dualitatem, quã non opinatus eſt eſſe. Soluunt enim dicẽtes, non cognoſcere oẽm dualitatem parẽ eſſe, ſed quã ſciunt quòd dualitas ſit.*

Introdu. ſecundũ Pla. Oſtendit falſam quorũdã obuiationẽ ad dubitationem Platonis, qui. ſ. dicebant ꝙ concluſio antequã demonſtrareſ, vel quocunq; mõ addiſceretur, nullo modo erat cognita. Poterat. n. ei obiici ſecũdum Platonis dubitationem hoc modo. Siquis interrogaretur ab aliquo imperito, Nunqd tu ſcis ꝙ omnis dualitas par eſt? & dicente eo. i. cõcedente ſe ſcire, afferret quandã dualitatem, quã ille interrogatus non opinaretur eſſe, puta illam dualitatẽ quæ eſt. 3. pars ſenarij, cõcluderetur ꝙ ſciret tertiam partem ſenarij eſſe numerum parem, quod erat ei incognitum, ſed per demõſtrationem inductam addiſcit. Et ſic videtur ſequi ꝙ vel nõ hoc addiſcat, vel addidicerit quod prius ſciuit. Vt igitur hanc dubitationẽ euitarent ſoluebant dicentes, ꝙ ille interrogatus, qui reſpondet ſe ſcire ꝙ omnis dualitas ſit numerus par non dixit ſe cognoſcere oẽm dualitatẽ ſimpliciter, ſed illam, quam ſciuit eſſe dualitatẽ. Vnde cũ iſta dualitas, q̃ eſt illata fuerit ab eo penitus incognita, ſiue ignota, nullo modo ſciuit ꝙ hæc dualitas eſſet numerus par. Et ſic ſequitur quod apud cognoſcentem principia nullo modo concluſio ſit præcognita, neque ſimpliciter, neq; ſecundum quid. Tertio ibi.

Et tamen ſciunt quidem id cuius habent demonſtrationem, & acceperunt. Acceperunt autem non omnis eius, quod ſciunt eſſe triangulum, aut numerum, ſed ſimpliciter de omni numero, atque triangulo, demonſtrationem. Nulla enim huiuſcemodi propoſitio ſumitur, quem tu ſcis numerum, aut quam ſcis rectarum linearum figuram, ſed abſolute de quolibet. ARGY.

Et etiam ſciunt cuius vera demonſtrationem habent, & cuius acceperunt. Acceperunt autem non de omni, cuius vtiq; ſciunt quòd triangulus, aut numerus ſit, ſed ſimpliciter de omni numero, & triangulo. Neq; enim vna propoſitio accipitur huiuſmodi, quòd quem tu noſti numerum, aut quã noſti rectam lineam, ſed de omni. ANTI.

Linea recta.

Improbat hãc ſolutionem hoc modo. Illud ſcitur, de quo demõſtratio habetur, vel de quo de nouo accipitur demonſtratio. Et hoc dicitur propter addiſcentẽ qui incipit ſcire. Addiſcentes autẽ non accipiunt demõſtrationem de omni dualitate de qua ſciunt, ſed de oĩ ſimpliciter, & ſimiliter de omni numero, aut de omni triangulo. Non ergo verum eſt ꝙ ſciat de omni numero, quem ſcit eſſe numerũ, aut de omni dualitate, quã ſcit eſſe dualitatem, ſed de omni ſimpliciter. Quod aũt non ſciat de omni numero, quẽ ſcit eſſe numerum, ſed de omni ſimpliciter, probat, ibi {Neq;. n. vna propoſitio &c.} Concluſio cũ præmiſſis cõuenit in terminis. Nam ſubiectum & prędicatũ concluſionis ſunt maior & minor extremitas in præmiſſis. Sed in præmiſſis nõ accipitur aliqua propoſitio de numero, aut de recta linea, cum hac additione, quã tu noſti, ſed ſimpliciter de omni. Neq; ergo concluſio demonſtrationis eſt cũ additione prędicta, ſed ſimpliciter de omni. Quarto ibi.

Sed nihil (vt arbitror) obſtat, vt id ſciat, quod diſcit, ſed ſi hoc pacto, velut ea ratione, qua diſcit, eodem modo. ARGY.

Sed nihil (vt opinor) prohibet, quoniã eſt quod addiſcit, ſic ſcire, eſt autem ſic ignorare. Inconueniens enim non eſt ſi ſcit quodãmodo quod addiſcit, ſed ſi hoc modo, vt inquãtum addiſcit, & ſcit. ANTI.

Ponit veram ſolutionem dubitationis prædictæ ſm prædeterminatam veritatem dicens, ꝙ illud quod quis addiſcit, nihil prohibet primo quodammodo ſcire, & quodãmodo ignorare. Nõ. n. eſt inconueniẽs, ſi aliquis quodãmodo præſciat id, quod addiſcit, ſed eſſet inconueniens,

ueniens, ſi hoc modo præcognoſcerer, ſm ꝙ addiſcit. Addiſcere. Addiſcere enim proprie eſt ſcientiã in aliquo generari. Quod autem generatur, ante generationẽ non ſuit omnino ens, ſed quodãmodo ens, & quodãmodo nõ ens. Ens quidẽ in potentia, nõ ens vero actu. Et hoc eſt ge- Generari. nerari, reduci de potentia in actum. Vnde nec id quod quis addiſcit, erat omnino prius notũ, vt Plato poſuit, nec omnino ignotum, vt ſecundum ſolutionem ſupra improbatam ponebatur. Sed erat notum potentia, ſiue virtute in principiis præcognitis vniuerſalibus, ignotũ autem actu ſm propriam cognitionem. Et hoc eſt addiſcere reduci de cognitione potentiali, ſeu virtuali, aut vniuerſali, in cognitionem propriam & actualem.

Lectio IIII.

Ex diffinitione ſcire ſimpliciter, duplicem demõſtrationis deſinitionem ponit, hinc demonſtrationem omnem ex veris primis ac neceſſariis conſtare oſtendit.

ARGV. *Scire autem vnãquamq; rem ſimpliciter, ſed non vt ſophiſtæ per accidens, arbitramur.*

ANTI. *Scire autem opinamur vnumquodq; ſimpliciter, ſed non ſophiſtico modo, quod eſt ſecundum accidens.*

Vide i ãnot. Cõmen. 5. Poſtquam oſtendit Philoſopbus neceſsitatem ſyllogiſmi demonſtratiui, hic iam incipit de ipſo ſyllogiſmo demonſtratiuo determinare. Et diuiditur in duas partes. In prima determinat de ſyllogiſmo demonſtratiuo. In ſecunda de medio, ex quo ſyllogiſmus demonLectio. 1. ſtratiuus procedit. Et hoc in ſecundo libro, ibi {Quæſtiones ſunt æquales numero.} Primo diuiditur in duas. In prima determinat de ſyllogiſmo demonſtratiuo abſolute. In ſecunda comparando demonſtratione vniuerſalem ad demonſtrationem particularem, ibi {Cum Lectio. 37. autem demõſtratio ſit alia quidem vniuerſalis.} Prima in duas diuiditur. In prima determinat de ſyllogiſmo demonſtratiuo. In ſecunda oſtendit ꝙ non ſit in demõ Lectio. 31. ſtrationibus in infinitum procedere, ibi {Eſt autẽ omnis ſyllogiſmus per tres terminos.} Prima diuiditur in duas. In prima determinat de ſyllogiſmo demonſtratiuo per quem acquiramus ſcientiam. In ſecunda oſtẽdit quomodo etiam in nobis per ſyllogiſmum acquiritur Lectio. 27. ignorantia, ibi {Ignorantia autem ſecundum negationem.} Circa primum tria facit, primo determinat de ſyllogiſmo demonſtratiuo oſtendendo quid ſit. Secundo determinat de materia ſyllogiſmi demõſtratiui oſtẽdendo quæ & qualia ſint, ex quibus eſt, ibi {Quoniam Lec. 9. autem impoſsibile eſt.} Tertio determinat de forma ipſius, oſtendendo in qua figura præcipue fiat. ibi {Figuratum autem magis faciens ſcire.} Circa primum tria facit. primo oſtendit de demonſtratiuo ſyllogiſmo, quid eſt. Secundo notificat quædam, quæ in diffinitione ſyllogiſmi demõſtratiui ponuntur, ibi {Eſt aũt principium demonſtrationis.} Tertio excludit quoſdam errores, Lec. 5. qui ex præmiſsis circa demonſtrationem oriri poſſunt, Lectio. 7. ibi {Quibuſdam quidem igitur.} Circa primum ſcienDiffinitione his q̃ ſunt propter finẽ. dum eſt ꝙ in omnibus, quæ ſunt propter finẽ, diffinitio quæ eſt per cauſam finalem, eſt ratio diffinitionis, quæ eſt per cauſam materialem, & medium probans ipſam. Propter hoc enim oportet vt domus fiat ex lapidibus & lignis, quia eſt operimentum protegens nos à frigore & æſtu. Sic igiť de demonſtratione dat hic duas diffinitiones, quarum vna ſumitur à fine demõſtrationis, quod eſt ſcire. Et ex hac concluditur altera, quæ ſumitur à materia demonſtrationes. Vnde circa hoc tria facit. Primo diffinit ipſum ſcire. Secundo diffinit demõſtrationem per finem eius, qui eſt ipſum ſcire, ibi {Dicimus autem ſcire.} Tertio ex vtraq; diffinitione cõcludit diffinitionem demonſtrationis, quæ ſumitur per cõparationem materiæ demonſtrationis, ibi {Si igitur eſt Scire ſimpliciter & ſecũdum quid. ſcire vt poſuimus.} Circa primum quinque facit. Primo enim determinat cuiuſmodi ſcire ſit, quod diffinire intendit Circa quod ſciendum eſt ꝙ aliquid dicimur ſcire aliquid ſecundũ quid, quando ſcimus illud in alio, in quo eſt, vel ſicut pars in toto. Sicut ſcientes domũ, dicimur ſcire parietẽ. Vel ſicut accidens in ſubiecto, ſicut ſcientes Coriſcum, diceremur ſcire venientem. Vel Lec. præce. ſicut effectus in cauſa, ſicut dictum eſt ſupra ꝙ concluſionem percipimus in principiis. Vel quocunque ſimiAri. diffi. ſcire ſimpliciter. li modo. Et hoc eſt ſcire per accidens, quia ſcito aliquo per ſe, dicimur ſcire id quod accidit ei quocunque modo. Intẽdit igiť Philoſophus diffinire ſcire ſimpliciter, non autem ſcire ſecundum accidens. Hic enim modus ſciendi eſt ſophiſticus. Vtuntur enim ſophiſtæ tali modo arguendi. Cognoſco Coriſcum, Coriſcus eſt veniẽs, ergo cognoſco venientem. Secundo cum dicit.

ARGV. *Cum cauſam, ob quam res eſt, illius cauſam eſſe, & fieri non poſſe, vt res aliter ſeſe habeat, cognoſcere arbitramur.*

ANTI. *Cum cauſam arbitramur cognoſcere, propter quam res eſt, & quoniam illius cauſa eſt, & non eſt contingere hoc aliter ſe habere.*

Ponit diffinitionem ipſius ſcire ſimpliciter. Circa quod conſiderãdum eſt ꝙ ſcire aliquid eſt perfecte cognoſcere ipſum, hoc autem eſt perfecte apprehendere ipſius veritatem. Eadem enim ſunt principia eſſe, rei & T.c.4. lec.a te.exp.pri. veritatis ipſius, vt patet ex. 2. Meta. Oportet ergo ſcientem ſi eſt perfecte cognoſcens ꝙ cognoſcat cauſam rei ſcitæ. Et propter hoc dicit {cum cauſam arbitramur.} Scire nõ ſimpliciter. Si autem cognoſceret cauſam tantum, nondum cognoſceret effectum in actu, quod non eſt ſcire ſimpliciter, ſed virtute tantum, quod eſt ſcire ſecundũ quid, & quaſi per accidẽs. Et ideo oportet ſcientem ſimpliciter, cognoſcere etiam applicationem cauſæ ad effectum. Et propter hoc dicit {Et quoniam illius cauſa eſt.} Quia vero ſcientia eſt etiam certa cognitio rei, quod autẽ cõtingit aliter ſe habere non poteſt aliquis per certitudinem cognoſcere, ideo vlterius oportet ꝙ id quod ſciť non poſsit aliter ſe habere. Quia igitur ſciẽtia eſt perfecta cognitio, ideo dicit {Cum cauſam arbitramur coEpilo. toti expõ. gnoſcere.} Quia vero eſt actualis cognitio, per quam ſcimus ſimpliciter, addit. {Et quoniam illius eſt cauſa.} Quia vero eſt certa cognitio, ſubdit. {Et non eſt contingere aliter ſe habere.} Tertio ibi.

ARGV. *Patet igitur ipſum ſcire tale quod eſſe. Nam & hi qui neſciunt, & hi qui ſciunt, ita ſeſe habere putant, quorum ipſi ſcientes, & ita ſeſe etiam habent.*

ANTI. *Manifeſtum igitur eſt quòd huiuſmodi aliquid ſcire ſcit. Et nanque non ſcientes, & ſcientes, hi quidem opinantur ipſi ſic ſe habere, ſcientes autem & eam habent.*

Manifeſtat poſitam diffinitionem propter hoc, ꝙ tam ſcientes, quam non ſcientes, eſtimantes tamẽ ſe ſcire, hoc modo accipiunt ſcire ſicut dictum eſt. Non ſciẽtes enim qui eſtimant ſe ſcire opinãtur ſic ſe habere in cognoſcendo, ſicut dictum eſt. Sciẽtes autem vere, ſic Tex. cõ. 28. Lec. 15. ſe habẽt. Eſt autem hæc recta manifeſtatio diffinitionis. Significatio nominis. Diffinitio enim eſt ratio, quã ſignificat nomen, vt dicitur in. 4. Meta, ſignificatio autem nominis accipienda Cap. 5. eſt ab eo, quod intendunt cõiter loquentes per id nomen ſignificare. Vnde & in. 2. Topi. diciť, ꝙ nominibus vtendum eſt, vt plures vtuntur. Si quis etiam recte cõſideret

ſideret per hanc notificationem magis oſtenditur quid ſignificet nomē, quam directæ aliquid ſignificetur. Nō enim notificat ſcientiā, de qua proprie poſſet diffinitio aſsignari, cū ſis ſpēs alicuius generis ſed notificat ipſum

Præſenti le. ſcire. Vnde & à pricipio dixit {Scire aūt opinamur &c.} & non dixit. Scire eſt aliquid tale. Quarto ibi.

ARGY. *Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, id vt aliter ſeſe habeat fieri omnino non poteſt.*

ANTI. *Quare cuius ſimpliciter eſt ſcientia, hoc impoſſibile eſt*

vide ī ānot. *aliter ſe habere.*

Concludit corollarium quoddam ex diffinitione, ſcilicet ꝙ illud, de quo ſimpliciter eſt ſcientia oportet eſſe neceſſarium. Quinto ibi.

ARGY. *Si igitur et alius ſciēdi ſit modus, poſterius explicabimus.*

ANTI. *Siquidē igitur et alius eſt ſciēdi modus, poſterius dicetur.*

Reſpondet tacitæ quæſtioni, vtrum.ſ. ſit aliquis alius modus ſciendi à prædicto. Quod promittit ſe dicturū in ſequētibus. Eſt enim ſcire per effectum, vt infra pate-

Lectio.23. bit. Dicimur etiā aliquo modo ſcire ipſa principia indemōſtrabilia, quorum non eſt accipere cauſam. Sed ꝓprius & perfectus ſciendi modus eſt qui prædictus eſt.

ARGY. *Addimus etiam, per demonſtrationem etiam ſcire.*

ANTI. *Dicimus aūt, quia ſcire per demōſtrationē eſt intelligere.*

Diffinit ſyllogiſmum demōſtrationū per operationem ad finem ſuum, qui eſt ſcire. Circa quod tria facit. Primo ponit ꝙ ſcire eſt finis ſyllogiſmi demonſtratiui, ſiue effectus eius, cum ſcire nihil aliud eſſe videatur, quā intelligere veritatem alicuius concluſionis per demonſtrationem. Secundo ibi.

ARGY. *Demonſtrationem autem dico ratiocinationem eam, quæ ſcientiam efficit.*

ANTI. *Demonſtrationem autem dico ſyllogiſmum apoditicon ideſt facientem ſcire.*

vide ī ānot. Diffinit ſyllogiſmum demonſtratiuum per huiuſmodi finem, dicens, ꝙ demonſtratio eſt ſyllogiſmus ſcientialis, ideſt faciens ſcire. Tertio exponit hoc, quod dixerat ſcientialem, ibi.

ARGY. *Eam vero ſcientiam efficere dico, qua ſcimus, eam ipſam habendo.*

ANTI. *Sed ſcientialem ſyllogiſmum dico, ſecūdum quem in habendo ipſum ſcimus.*

Dicens ꝙ ſcientialis ſyllogiſmus dicitur, ſecundum quem ſcimus, inquantum ipſum habemus, ne forte aliquis ſyllogiſmum ſcientialem intelligeret quo aliqua ſcientia vteretur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur ipſum ſcire tale eſt, quale poſuimus, neceſſe eſt & demonſtratiuam ſcientiam ex veris, & primis, medioque vocantibus, & ex notioribus & prioribus ipſa concluſione, cauſiſq; eiuſdem eſſe.*

ANTI. *Si igitur eſt ſcire vt poſuimus, neceſſe eſt & demonſtratiuam ſcientiam ex veris eſſe, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis.*

Concludit ex prædictis diffinitionem ſyllogiſmi demōſtratiui ex materia ſumptam. Et circa hoc duo facit. primo concludit. Secundo manifeſtat, ibi {Verum quidem igitur oportet ſcire.} Circa primum tria facit. primo proponit conſequentiam, qua demonſtrationis materialis diffinitio concluditur ex præmiſsis, dicens, ꝙ ſi ſcire hoc ſignificat, quod diximus, cauſam rei cognoſcere &c. neceſſe eſt ꝙ demonſtratiua ſcientia.i. quæ per demonſtrationem acquiritur, procedat ex propoſitionibus veris, primis, & immediatis.i. quæ non per aliquod medium demonſtrantur, ſed per ſeipſas ſunt

Propoſitio- manifeſtæ. Quæ quidem imediatæ dicuntur inquantū carent medio demōſtrāte, primæ aūt in ordine ad alias propoſitiones, quæ per eas probanſ. Et iterū ex notioribus, & prioribus, & cauſis concluſionis. Secundo ibi. nes demonſtr. ime. & p quaſ.

ARGY. *Sic enim erunt & ipſa principia propria eius, quod demonſtratur.*

ANTI. *Sic.n. erūt & principia propria eius, quod demōſtratur.*

Excuſat ſe ab additione alterius particulæ, quæ videbatur apponenda, ꝙ.ſ. demonſtratio ex propriis principiis procederet. Sed ipſe dicit, ꝙ hoc intelligitur per ea, quæ dicta ſunt. Nam quia propoſitiones demōſtrationis ſunt cauſæ concluſionis, neceſſe eſt ꝙ ſint propria principia eius. Oportet enim eſſe cauſas ꝓportionatas effectibus. Tertio ibi. 2. Phy. c. 5 & lectio. te. ex vlti.

ARGY. *Nam ratiocinatio quidem ſine his erit, demonſtratio vero non erit. Scientiam enim non faciet.*

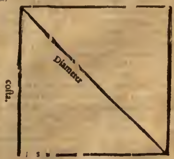
ANTI. *Syllogiſmus quidem erit & ſine his, demonſtratio autem non erit. Non enim faciet ſcientiam.*

Manifeſtat præmiſſæ conſequentiæ neceſsitatem, dicens, ꝙ licet ſyllogiſmus non requirat præmiſſas conditiones in propoſitionibus, ex quibus procedit, requirit tamen eas demonſtratio. Aliter enim non faceret ſcientiam Deinde cum dicit.

ARGY. *Vera igitur eſſe oportet, quia fieri nequit, vt id, quod non eſt, ſciatur, veluti diametrum commenſurabilem eſſe.*

ANTI. *Verum quidem igitur oportet eſſe, quoniam non eſt ſcire quod non eſt, vt quòd diametros ſit ſymetros.*

coſta.

Manifeſtat poſitam diffinitionem, manifeſtans etiā qđ imediate dixerat.ſ. ꝙ niſi præmiſſæ conditiones demonſtrationi adeſſent ſcientiā facere nō poſſet. Primo ergo oſtendit quod ſemꝑ procedit ex veris, ad hoc ꝙ ſcientiā faciat, quia quod nō eſt, non contingit ſcire, ſicut diametrum eſſe ſymetrum.i. cōmenſurabilē lateri quadrati. Dicuntur enim quātitates incōmenſurabiles, quarum non poteſt accipi aliqua menſura cōmunis, & hmōi quantitates ſunt, quarum nō eſt proportio adinuicem ſicut numeri ad numerum, quod quidē contingit de diametro quadrati & eius latere, vt patet ex. 1 6. Euclidis. Quod autem nō eſt verum, non eſt. Nā eſſe, & eſſe verum conuertuntur. Oportet ergo, id qđ ſcitur eſſe verum. Et ſic concluſionem demonſtrationis, quę facit ſcire, oportet eſſe veram, & per cōſequēs eius ꝓpoſitiones. Non enim contingit verum ſciri ex falſis, & ſi concludi poſsit ex eis, vt infra oſtendet. Secūdo ibi.

Quātitates incommenſurabiles.

2. Meta. t cō. 4. lect. te. ex pri.

Lectio. 1 expoſi. 8.

ARGY. *Ex primis autem, et indemonſtrabilibus eſſe, quia nō ſciet non habens demonſtrationem ipſorū. Scire enim non per accidens ea, quorum eſt demōſtratio, nihil aliud eſt ſane, quàm demonſtrationem habere.*

Ex

ANTI. *Ex primis autem indemonſtrabilibus eſt, quia non ſciet non habẽs demonſtrationem ipſorum. Scire enim eſt habere demonſtrationem, quorum demonſtratio eſt, non ſecundum accidens.*

Oſtendit ꝙ demõſtratio ſit ex primis, & ĩmediatis, ſiue e indemonſtrabilibus. Non enim cõtingit aliquẽ habere ſcientiam, niſi habeat demonſtrationẽ eorũ, quorum poteſt eſſe demonſtratio, & hoc dico per ſe, & nõ per accidens. Et hoc ideo dicit, q̃a poſsibile eſſet ſcire aliquam concluſionem non habens demonſtrationẽ præmiſſarum, etiam ſi eſſent demonſtrabilia, quia ſciret eã per alia principia, & hoc eſſet ſecundum accidẽs. Detur ergo ꝙ aliquis demonſtrator ſyllogizet ex demonſtrabilibus, ſiue mediatis, aut ergo habet illorum demõſtrationem, aut non habet, ſi non habet ergo non ſcit præmiſſas, & ita nec concluſionẽ propter præmiſſas. Si autem habet, cum in demonſtrationibus non ſit procedere in infinitum, vt infra oſtendet, tandem erit deuenire ad aliqua ĩmediata & indemõſtrabilia. Et ſic demõſtratio oportet ꝙ procedet ex immediatis, vel ſtatim, vel per aliqua media. Vnde & in primo libro Topicorum dicitur, ꝙ demonſtratio eſt ex propriis, & veris, aut his, quæ per ea fidem ſumpſerunt. Tertio ibi.

Lectio. 13. vſque ad. 36.

Demõ. quo ex immed. Cap. 1.

ARGV. *Cauſa etiam ſint oportet, & notiora, ac priora. Cauſæ, quia tum ſcimus cum cognoſcimus cauſam. Priorá ſiquidem & cauſæ ſunt, & antea cognita non illo modo ſolum, quid ſignificent, ſed altero etiam modo. Dupliciter autem ſunt priora notioraúe. Non enim idem eſt prius natura, & noſtra ex parte prius, neque notius, & nobis etiam notius. Atque ea quidem ad nos priora, notioraúe dico, quæ propinquiora ſenſui ſunt, ea vero ſimpl'r priora notioraúe, q̃ à ſenſu longius diſtant. Sunt autem remotiſſima quidem ea, q̃ ſunt vniuerſalia maxime. Propinquiſſima vero, ſingularia ipſa. Atque hæc inter ſeſe opponuntur. Ex primis autem eſſe nihil aliud eſt, quàm ex propriis principiis eſſe. Idem enim primum, atque principium dico.*

ANTI. *Cauſas quoq; notiores oportet eſſe, et primas cauſas, quoniam tunc ſcimus, cum cauſas cognoſcimus. Et priores, ſi veræ ſunt cauſæ, & notiores, non ſolum altero modo intelligendo, ſed in ſciendo, quoniam ſunt. Priora autem, et notiora dupliciter ſunt. Non enim idẽ eſt natura, & ad nos prius, neq; notius natura, & nobis notius: Dico autem priora ad nos, & notiora, proxima ſenſu, ſimpliciter autem priora, & notiora quæ longius ſunt. Sunt autem quidem longiora vniuerſalia; maxime autem propinquiora ſenſui ſingularia. Et opponuntur hæc adinuicem. Ex primis autẽ eſt, quod ex propriis principiis eſt. Iam enim dico idem primum, & principium.*

Vide 1 ãnot.

Probat ꝙ demonſtrationis propoſitiones ſint cauſæ concluſionis, quia tunc ſcimus, cum cauſas cognoſcimus. Et ex hoc oſtẽdit vlterius ꝙ ſint priores & notiores, quia omnis cauſa eſt naturaliter prior, & notior ſuo effectu. Oportet autem ꝙ cauſa cõcluſionis demõſtratiuæ ſit notior non ſolum quantum ad cognitionẽ quid eſt, ſed etiam quantum ad cognitionem quia eſt. Non enim ad demonſtrandũ ꝙ eclipſis ſolis eſt ſufficit ſcire ꝙ eſt lunæ inter poſitio, ſed oportet etiam ſcire ꝙ luna interponitur inter ſolem & terram. Et q̃a prius, & notius dicitur dupliciter. ſ. quo ad nos, & ſecundum naturam, dicit conſequenter ꝙ ea, ex quibus procedit demõſtratio, ſunt priora, & notiora ſimpliciter, & ſecundum naturam, & non quo ad nos. Et ad huiuſmodi expoſitionem dicit ꝙ priora & notiora ſimpliciter ſunt illa, quæ ſunt remota à ſenſu, vt vniuerſalia. Priora & notiora quo ad nos ſunt proxima ſenſui. ſ. ſingularia, quæ opponuntur vniuerſalibus, ſiue oppoſitione prioris & poſterioris ſiue oppoſitione propinqui & remoti. Videtur autem contrarium huius haberi in. 1. Phyſic. vbi dicitur ꝙ vniuerſalia ſunt priora quo ad nos, & poſteriora ſecundum naturam. Sed dicendum eſt ꝙ hic loquitur de ordine ſingularis ad vniuerſale ſimpliciter, quorum ordinem oportet accipere ſecũdum ordinem cognitionis ſenſitiuæ, & intellectiuæ in nobis. Cognitio autem ſenſitiua eſt in nobis prior intellectiua, quia intellectualis cognitio à ſenſu procedit in nobis. Vnde & ſingulare eſt prius & notius quo ad nos, q̃ vniuerſale. In. 1. aũt Phyſi. non ponitur ordo vniuerſalis ad ſingulare ſimpliciter, ſed magis vniuerſalis ad minus vniuerſale, vtputa animalis ad hominem, & ſic oportet ꝙ quo ad nos vniuerſalius ſit prius, & magis notũ. In omni. n. generatione, quod eſt in potentia, eſt prius tempore & poſterius natura. Quod autem eſt completum in actu eſt prius natura, & poſterius tempore. Cognitio autem generis eſt quaſi potẽtialis in comparatione ad cognitionem ſpeciei, in qua actu ſciunt̃ omnia eſſentialia rei. Vnde & in generatione ſcientiæ noſtræ prius eſt cognoſcere magis cõmune q̃ minus commune. Item in libro Phyſic. dicitur ꝙ innata eſt nobis via ex nobis notioribus. Non ergo demonſtratio fit ex his quæ ſunt priora ſimpliciter, ſed quo ad nos. Sed dicendum ꝙ hic loquitur ſecundum ꝙ id quod eſt in ſenſu eſt notius quo ad nos, eo quod eſt in intellectu. Ibi autem ſecundum ꝙ id, quod eſt notius quo ad nos eſt etiam in intellectu. Ex ſingularibus autem quæ ſunt in ſenſu non ſunt demõſtrationes, ſed ex vniuerſalibus tantum, quæ ſunt in intellectu. Vel dicẽdũ ꝙ in omni demonſtratione oportet ꝙ procedatur ex his, quæ ſunt notiora quo ad nos, non tamen ſingularibus, ſed vniuerſalibus, Non enim aliquid poteſt fieri nobis notũ, niſi per id, quod eſt magis notum nobis. Quandoq; autem id quod eſt magis notum quo ad nos, eſt etiam magis notum ſimpliciter, & ſecundum naturam, ſicut accidit in mathematicis in quibus propter abſtractionem à materia, non fiunt demonſtrationes niſi ex principiis formalibus. Et in talib' fiunt demonſtrationes ex his quæ ſunt notiora ſimpliciter. Item quandoq; id, quod eſt notius quo ad nos non eſt notius ſimpliciter, ſicut accidit in naturalibus, in quibus eſſentiæ & virtutes rerum propter hoc ꝙ in materia ſunt, ſunt occultæ, ſed innoteſcunt nobis per ea, quæ exterius de ipſis apparent. Vnde in talibus fiũt demonſtrationes vt plurimum per effectus, qui ſunt notiores quo ad nos, & non ſimpliciter. Nunc autem non loquitur de hoc modo demonſtrationũ, ſed de primo. Quia vero in hac manifeſtatione hoc etiam omiſerat manifeſtare ꝙ demonſtratio eſſet ex propriis principiis, conſequenter ſubdit ꝙ habetur etiam ex præmiſsis. Per hoc enim quod dicitur ꝙ demonſtratio eſt ex primis, habetur ꝙ ſit ex propriis principiis, ſicut & ſuperius dictum eſt. Idem enim videtur eſſe primum & principium. Nã primum in vnoquoque genere & maximũ, eſt cã oium eorum, quæ ſunt poſt, vt dicitur in ſecũdo Metaphyſi.

1. Dubium In prin. te. cõ. 3. Solut.

2. Dubium primo tex. cõ. 2. ex. 2.

Solutio. 2.

Q̃nq; magis not. nobis ẽ magis no. ſimpliciter.

Demon. in vniuerſalibus.

T. c. 4. le. 2. te. expo. 4.

LECTIO V.

Quodnam ſit Immediata propoſitio, & quæ ſint immediata demonſtrationis principia manifeſtat.

ARGV. *Eſt autem demonſtrationis principium propoſitio medio vacans. Ea vero medio vocat, qua nulla eſt alia prior.*

ANTI. *Eſt autem principium demonſtrationis propoſitio immediata: Immediata autem eſt, qua non eſt altera prior.*

Lect. præce. tc. expõ.9.

Quia ſuperius Philoſophus dixerat quòd demonſtratio eſt ex primis, & immediatis, & hæc ab ipſo nondum manifeſtata erant, ideo intendit iſta manifeſtare. Et diuiditur in tres partes. In prima parte oſtendit quid ſit propoſitio immediata. In ſecũda oſtẽdit quòd oportet huiuſmodi propoſitiones eſſe notiores concluſione, ibi. { Quoniam autem oportet credere & ſcire. }

Lect. imme. ſequẽ. lec. 7.

In tertia excludit quoſdam errores, qui ex prædictis occaſionem habebant, ibi { Quibuſdam quidem igitur. } Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid ſit propoſitio immediata. Secundo diuidit eam, ibi { Immediati autem principij. } Circa primum hoc modo procedit. Primo nanque reſumit quod ſupra dictum eſt, ſcilicet quòd principium demonſtrationis ſit propoſitio immediata. Nam etiam ſupra dixerat quòd demonſtratio eſt ex primis & immediatis. Secundo. ibi

Lect. 4.

{ Immediata autẽ }. Diffinit immediatam propoſitionem, & dicit quòd immediata propoſitio eſt, qua nõ eſt altera prior. Cuius quidem notificationis ratio ex prædictis patet.

Lect. 4. tex. expõ. 8.

Dictum eſt enim ſupra ꝙ demonſtratio ex prioribus eſt. Quandocunque igitur aliqua propoſitio eſt mediata, ideſt habens medium, per quod demonſtretur prædicatum de ſubiecto, oportet ꝙ priores ea ſint propoſitiones, ex quibus demonſtretur. Nam prædicatum concluſionis per prius ineſt medio, quàm ſubiecto, cui etiam per prius ineſt medium, quàm prædicatum. Relinquitur ergo quòd illa propoſitio, qua non eſt altera prior, ſit immediata. Tertio ibi.

ARGY.

Propoſitio altera enunciationis eſt pars, vnum de vno complectens.

ANTI.

Propoſitio autem eſt enunciationis altera pars, vnum de vno.

Oſtẽdit quid ſit propoſitio, quæ ponitur in diffinitione immediatæ propoſitionis. Et circa hoc tria facit. Primo nãque diffinit propoſitionem ſimpliciter, quòd propoſitio eſt altera pars enunciationis, in qua prædicatur vnum de vno. Habet enim enũciatio duas partes affirmationem & negationem. Oportet enim ꝙ omnis ſyllogizans alteram earum proponat, non autem vtranque. Hoc enim eſt proprium eius, qui à principio quęſtionem mouet. Vnde per hoc ſeparatur propoſitio à problemate. Sicut enim in vno ſyllogiſmo non concluditur niſi vnum, ita oportet quòd propoſitio, quæ eſt ſyllogiſmi principium ſit vna. Vna autem eſt in qua eſt vnum de vno. Vnde per hoc quòd Philoſophus dicit vnum de vno, ſeparatur propoſitio ab enunciatione, quæ dicitur plures, in qua plura de vno, vel vnum de pluribus dicitur. Secundo, ibi.

ARGY. vide ĩ ãnot.

Diſſerendi quidem, quæ vtramuis accipit. Demonſtrandi vero, quę definite alterum, quod eſt verum.

ANTI.

Dialectica ſimiliter eſt accipiens quamlibet. Demonſtratiua alterum determinate, quoniam verum eſt.

Ponit differẽtiam inter dialecticam propoſitionem & demonſtratiuam, dicens, quòd cum propoſitio accipiat alteram partem enunciationis, dialectica autem indefferenter accipit quamcunque earum. Habet enim viam ad vtranque partem contradictionis, eo quòd ex probabilibus procedit. Vnde etiam & in proponendo accipit vtranque partem contradictionis, & quærendo vtranque ponit. Demonſtratiua autem propoſitio accipit alteram partem determinate, quia nunquàm habet demonſtratio viam niſi ad verum demonſtrandum. Vnde etiam ſemper proponendo accipit veram partem contradictionis. Propter hoc etiam non interrogat, ſed ſumit quod demonſtrat, quaſi notum. Tertio ibi.

ARGY.

Enunciatio eſt contradictionis vtraque pars contradictio eſt oppoſitio, cuius nullum per ſe medium eſt. Contradictionis partium, ea quidem, quæ quippiam cuipiam adiungitur, affirmatio dicitur. Ea vero, quæ quippiam à quopiam ſe mouetur, negatio nuncupatur.

ANTI.

Enunciatio autem contradictionis quamlibet partem. Contradictio autem eſt oppoſitio, cuius non eſt medium ſecundum ſe inuenire. Pars autem contradictionis, quæ quidem aliquid de aliquo, affirmatio eſt, quæ vero aliquid ab aliquo, negatio eſt.

Diffinit enunciationẽ quæ ponit in diffinitione propoſitionis dicẽs, ꝙ enunciatio cõplectitur vtrãq; partem contradictionis, vt ex dictis patet. Quid autem ſit contradictio conſequenter oſtendit, dicens, ꝙ cõtradictio eſt oppoſitio, cuius non eſt medium ſecũdum ſe. Quamuis enim in priuatione, & in habitu, & in contrariis imediatis non ſit medium circa determinatũ ſubiectum, tamen eſt medium ſimpliciter. nam lapis neq; cæcus, neq; videns, & albũ, neq; par, neq; impar eſt. Hoc etiam quod habent, de imediatione circa determinatũ ſubiectum, habent inquantum aliquid participant contradictionis. Nã priuatio eſt negatio in ſubiecto determinato. Et alterum etiam cõtrariorum imediatorũ eſt habens aliquid cõtradictionis. Sed cõtradictio ſimpliciter in omnibus caret medio. Et hoc non habet ab alio, ſed ex ſeipſa. Et propter hoc dicit ꝙ eius non eſt mediũ ſm ſe. Exponit etiam cõſequenter quid ſit pars cõtradictionis. Et enim cõtradictio oppoſitio affirmationis & negationis. Vnde altera pars eius eſt affirmatio, quę prædicat aliquid de aliquo, altera vero negatio, quæ remouet aliquid ab aliquo. Deinde cum dicit.

Medium ... priua. opp... & contrarii... immed.

Priuatio.

Contrad. caret medio.

ARGY.

Principiorum autem ratiocinandi vacantium medio, id quidem, quod fieri nequit, vt demonſtretur, quodque non neceſſe eſt eum habere qui diſcendo; quoduis eſt percepturus, poſitio nominatur. Quod vero neceſſe eſt habere docendum quemlibet; dignitas appellatur. Sunt enim talia quædam, quæ ſeſe offerunt hiſce qui diſcunt ad vnamquamque ſcientiam perdiſcendam. Atque talibus hoc potiſſimum nomen tribuere conſueuimus.

ANTI. vide ĩ ãnot.

Immediati autem principij ſyllogiſtici, poſitionem quidem dico, quam non eſt demonſtrare, neque eſt neceſſe habere docendum quemlibet. Quam vero neceſſe eſt habere docendum quemlibet, dignitatem, vel maximam propoſitionẽ. Sunt enim quædam huiuſmodi. Hoc enim maxime in huiuſcemodi nomen conſueuimus dicere.

Diuidit ĩmediatum principiũ. Et circa hoc duo facit. Primo diuidit. Secundo ſubdiuidit, ibi { Poſitionis autẽ quædam. } Dicit ergo primo, ꝙ ĩmediatum principium ſyllogiſmi eſt duplex. Vnum quidem quod dicitur poſitio, quam non contingit demonſtrare, & ex hoc ĩmediatum dicitur, neq; tamen aliquem docẽdũ, ideſt qui doceri debet in demõſtratiua ſcientia, neceſſe eſt hebere, ideſt mẽte conſpicere, ſiue ei aſſentire. Aliud vero eſt quod dicitur dignitas, vel maxima propoſitio; quam neceſſe eſt habere in mente, & ei aſſentire, quelibet qui doceri debet. Et manifeſtum eſt ꝙ quędã principia talia ſunt, vt probatur quarto Metaphyſic. de hoc principio, ꝙ affirmatio & negatio non ſunt ſimul vera, quorum contrarium nullus credere mente poteſt, & ſi ore proferat. Et in talibus vtimur nomine prædicto, ſ. dignitatis, vel maxime propoſitionis, propter huiuſmodi principiorum certitudinem ad manifeſtandum alia.

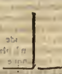
Tex. c. 9. lec. tc. ex. 3.

Ad

Notandum.

Ad huius autem diuiſionis manifeſtationem ſciendum eſt, quòd quælibet propoſitio, cuius prædicatum eſt in ratione ſubiecti eſt immediata, & per ſe nota, quantum eſt de ſe. Sed quarundam propoſitionum termini ſunt tales, quòd ſunt innotitia omnium, ſicut ens, & vnum, & alia, quæ ſunt entis inquantum ens. Nam ens eſt prima conceptio intellectus. Vnde oportet quòd tales propoſitiones non ſolum in ſe, ſed etiam quoad nos, quaſi per ſe notæ habeantur. Sicut quòd non contingit idem eſſe & non eſſe, & quòd totum ſit maius ſua parte, & ſimilia. Vnde & huius principia omnes ſciẽtiæ accipiunt à Metaphy. cuius eſt conſiderare ens ſimpliciter, & ea quæ ſunt entis. Quædam vero oppoſitiones ſunt immediatæ, quarum termini non ſunt apud omnes noti. Vnde licet prædicatum ſit de ratione ſubiecti, tamen quia diffinitio ſubiecti non eſt omnibus nota, non eſt neceſſarium ꝙ tales propoſitiones ab omnibus concedantur. Sicut hæc propoſitio, Omnes recti

Prop. cõſtitutæ ex terminis vlis 6.

anguli ſunt æquales, quantum eſt in ſe, eſt per ſe nota, ſiue immediata, quia æqualitas cadit, in diffinitione, anguli recti. Angulus enim rectus eſt quem facit linea recta ſuper aliam lineam rectam cadens, ita quòd ex vtraq; parte anguli reddantur æquales. Et ideo cum quadam poſitione recipiũtur huiuſmodi principia. Eſt & alius modus quo aliquæ propoſitiones dicuntur ſuppoſitiones. Sunt enim quædam propoſitiones, quæ nõ poſſunt probari niſi per principium alterius ſcientiæ, & ideo oportet ꝙ in illa ſciẽtia ſupponantur, licet probentur per principia alterius ſcientiæ. Sicut a puncto ad punctum eſt rectam lineam ducere, ſupponit geometra, & probat naturalis, oſtendens quòd inter quælibet duo puncta ſi linea recta media. Deinde cum dicit.

ARGV. *Rurſus ea quidem poſitionum, quæ vtramuis enunciationis accipit partem eſſe inquam quippiam, ut non eſſe, ſuppoſitio dicitur. Ea vero quæ eſt ſine hoc ipſo diffinitio eſt. Diffinitio nanque poſitio quidem eſt. Ponit enim arithmeticus vnitatem quantitatem indiuiſibilem eſſe. Sed ſuppoſitio ſane non eſt. Nam quid eſt vnitas & vnitatem eſſe non eadem ſunt.*

ANTI. *Poſitionis autem quæ eſt quãlibet partium enunciationis accipiens, vt dico aliquid eſſe, aut nõ eſſe, ſuppoſitio quidem eſt. Quæ vero ſine hoc diffinitio eſt. Diffinitio enim quædam eſt poſitio. Ponit enim arithmeticus vnitatem in diuiſibilem eſſe ſecundum quantitatem. Suppoſitio autem non eſt. Id. n. quod quid eſt vnitas, & eſſe vnitatem, non idem eſt.*

Subdiuidit alterum membrum primę diuiſionis ſcilicet poſitionem, dicens, quòd quædam poſitio, eſt, quæ accipit aliquam partem enunciationis, ſcilicet affirmationem, vel negationem quod ſignificat, cum dicit, { vt dico eſſe aliquid, aut non eſſe. } Et hæc poſitio ſuppoſitio dicitur, quia tanquam veritatem habens ſupponitur. Alia autem eſt poſitio, quæ non ſignificat eſſe, vel non eſſe, ſicut diffinitio, quæ poſitio dicitur. Ponitur enim ab arithmetico diffinitio vnitatis, tanquam quoddam principium, ſcilicet quòd vnitas eſt indiuiſibilis ſecundum quantitatem. Sed tamen diffinitio non ponitur ſuppoſitio. Illud enim proprie ſupponitur, quod verum vel falſum ſignificat. Et ideo ſubdit ꝙ { non idem eſt, quod quid eſt vnitas, } quod neq; verum, neque falſum ſignificat, {& eſſe vnitatẽ, } quod ſignificat verum, vel falſum. Sed poteſt quæri cum diffinitio non ſit propoſitio ſignificans eſſe vel non eſſe, quo modo ponatur in ſubdiuiſione immediatæ propoſitionis. Sed dicendum quòd in ſubdiuiſione non ſumit immediatam propoſitionem ad ſubdiuidendum, ſed immediatum principium. Principium autem ſyllogiſmi dici poteſt non ſolum propoſitio, ſed etiam diffinitio. Vel poteſt dici, quòd licet diffinitio in ſe non ſit propoſitio in actu, eſt tamen in virtute, quia cognita diffinitione apparet diffinitionem de ſubiecto veræ prædicari.

Dubium.

Solu. prima.

Solut. ſcd'a.

LECTIO VI.

Principia ipſa notiora eſſe ipſa concluſione, neque quid illis certius eſſe oſtenditur, quam ꝙ principiis. oppoſita falſa ſint.

ARGV. *Cum autem credere, ſcireque rem oporteat talem ratiocinationem habendo, quam demonſtrationem vocamus, hæc vero ſit, quia ſunt ea, ex quibus extruitur ratiocinatio, neceſſe eſt non ſolum antea prima ipſa vel omnia, vel aliqua cognoſcantur, ſed etiam magis noſcantur.*

ANTI. *Quoniam autem oportet credere, & ſcire rem in huiuſmodi habendo ſyllogiſmum, quem vocamus demonſtrationem, eſt autem hoc quidem ſcire ea, ex quibus eſt ſyllogiſmus, neceſſe eſt non ſolum præcognoſcere prima, aut omnia, aut quædam, ſed etiam magis.*

Poſtquàm oſtendit Philoſophus quæ ſunt immediata principia, hic de eorum cognitione determinat. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quòd immediata principia ſunt magis nota concluſione. Secundo oſtendit quòd & falſitas contrariorum debet eſſe notiſſima, ibi { Non ſolum autem &c. } Circa primum tria facit. Primo proponit intentionem, dicens, quòd quia omnia nos credimus alicui rei concluſæ, & ſcimus eam per hoc, quod habemus ſyllogiſmum demonſtratiuum, & hoc quidem eſt inquantum ſcimus ſyllogiſmum demonſtratiuum, neceſſe eſt non ſolum præcognoſcere prima principia concluſionis, ſed etiam ea magis cognoſcere, quàm concluſionem. Addidit autem aut omnia, aut quædam, quia quædam principia probatione indigent ad hoc quòd ſint nota, & antequam probentur non ſunt magis nota concluſione. Sicut quòd angulus exterior trianguli valeat duos æquales intrinſecos ſibi oppoſitos, antequam probetur, ita ignotum eſt, ſicut quòd triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Quædam vero principia ſunt, quæ ſtatim poſita, ſunt magis nota concluſione. Vel aliter quædam concluſiones ſunt, quæ ſunt notiſſimæ, vtputa per ſenſum ſumptæ, ſiue acceptę, ſicut quòd ſol eclipſetur. Vnde principium per quod probatur non eſt notum magis ſimpliciter ſcilicet quòd luna interponatur inter ſolem & terram, licet ſit magis notum in via rationis procedentis ex cauſa in effectum. Vel aliter hoc ideo dicit, quia etiam, dixerat ſupra, quòd quædam principia tempore prius cognoſcuntur, quàm concluſio, quædam vero ſimul tempore nota ſunt cum concluſione. Secundo ibi.

Cur addit omnia, aut quædam. Prima interpreta.

Secunda.

Nõ ſꝑ principium ma. no. conclu.

Tertia.

ARGV. *Semper enim illud eſt tale magis, ob quod vnumquodque eſt tale. Veluti magis ideſt dilectum, atque amatum, ob quod amamus,*

amamus, atque diligimus. Quare ſi ob prima ſcimus, ac credimus, & illa ſane ſcimus, ac credimus, magis, quoniam ob illa & ipſa ſcimus poſteriora.

ANTI. vide i ānot. *Semper enim propter quod vnumquodque & illud magis eſt, vt propter quod amamus, illud amicum magis eſt. Quare ſiquidem ſcimus per prima, & credimus, illa ſcimus, & credimus magis, quoniam propter illa & poſteriora.*

Probat propoſitum dupliciter. Primo ratione oſtenſiua ſic. { Propter quod vnumquodque & illud magis, ſicut ſi amamus aliquem. } propter alterum, vt ſi Magiſtrum propter diſcipulum, diſcipulum amamus magis. Sed concluſiones ſcimus & eis credimus

Propter q̄ vnumquodque &c. propter principia. Ergo multo magis ſcimus principia, & magis eis credimus, quàm concluſioni. Attendendum eſt autem circa hanc rationem, quòd cauſa ſemper eſt potior effectu ſuo. Quando ergo cauſa, & effectus conueniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de cauſa, quàm de effectu, ſicut ignis eſt magis calidus, q̄ ea, quæ per ignem calefiunt. Quandoque vero cauſa, & effectus non conueniunt in nomine, & tunc licet nomen effectus non conueniat cauſæ, tamen conuenit ei aliquid dignius, ſicut & ſi in ſole non ſit calor, eſt tamen virtus in eo quædam, quæ eſt principium caloris. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri autem non poteſt vt ea magis quiſquam, quæ neſcit, & circa quæ non melius diſpoſitus eſt, quàm ſi ſcierit, quàm ea, quæ cognoſcit, credat, atque eſſentiat. At euenit id profecto, ſi non prius cognouerit principia quiſpiam, quàm ea, quæ per demonſtrationem creduntur.*

ANTI. vide i ānot. *Non poteſt autem credere magis quæ ſcit, quæ non contingunt, neque ſciens, neque melius diſpoſitus, quàm ſciens, ſi contingit. Accidit autē hoc niſi aliquis precognouerit per demonſtrationem credentium.*

Le. 2. ex. vl. Probat idem per rationem ducentem ad impoſſibile, quæ talis eſt. Principia præcognoſcuntur concluſione vt ſupra habitum eſt, & ſic quando principia cognoſcuntur, nondum concluſio eſt cognita. Si igitur principia non eſſent magis cognita quàm concluſio ſequeretur quòd homo, vel plus, vel æqualiter cognoſceret ea, quæ non nouit quàm ea quæ nouit. Hoc autem impoſſibile eſt, ergo impoſſibile eſt quòd principia non ſint magis nota concluſione. Litera ſic exponitur. { Neque ſciens, neque alius melius diſpoſitus in cognoſcendo, quàm ſciens, ſi contingeret aliquem eſſe talem, } quod dicit propter intelligentem principia, de quo adhuc non eſt manifeſtum, { non poteſt magis credere quæ non contingunt ſciri ab eo, his, quæ iam ſcit. Accidet autem hoc, niſi aliquis de numero credentium concluſionem per demonſtrationem præcognouerit; } id eſt magis nouerit principia. In græco planius habetur ſic. Non eſt autem poſſibile credere magis his, quæ nouit, quæ non exiſtunt, nec ſciens, neque melius diſpoſitus, q̄ ſi contigerit, ſciens. Tertio ibi.

ARGY. *Magis enim principiis, aut omnibus, aut quibuſdam credere, quàm concluſioni neceſſe eſt ei, qui per demonſtrationem ſcientiam eſt habiturus.*

ANTI. vide i ānot. *Magis enim neceſſe eſt credere omnibus principiis, aut quibuſdam, quam concluſioni debentem habere ſcientiam per demonſtrationem.*

Exponit quod dixerat, dicens, quòd hoc, quod dictum eſt, quòd magis neceſſe eſt credere principiis, aut omnibus, aut quibuſdam quàm concluſioni, intelligendum eſt de illo, qui debet accipere diſciplinam per demonſtrationem. Si enim aliunde concluſio eſſet nota, ſicut per ſenſum, nihil prohiberet principia non eſſe magis nota concluſione in via illa. Deinde cum dicit. Idē ſu. præſenti lec. ex prima.

ARGY. *Non ſolum autem ipſa principia magis nota, magiſque credita ſint, quàm id, quod ex ipſis oſtenditur, ſed etiam nihil prorſus eorum, quæ principiis opponuntur, ex quibus erit ratiocinatio falſa, veræque contraria, credibile ſit; aut notius principiis ipſis oportet. Quippe cum eum, qui ſimpliciter eſt ſcientiam conſecutus, nunquam ab ea perſuaſione dimoueri oporteat.*

ANTI. *Non ſolum oportet principia magis cognoſcere, & magis ipſis credere, quàm ei quod demonſtratur, ſed neque aliud ipſo credibilius eſt, neque notius oppoſitis principiis, ex quibus erit ſyllogiſmus contrariæ deceptionis. Siquidem oportet ſcientem ſimpliciter non incredibilem eſſe.*

Oſtendit quòd { non ſolum magis oportet cognoſcere principa } quàm concluſionem demōſtratiuam, ſed etiam nihil debet eſſe certius, quàm quòd oppoſita principiis ſint falſa. Et hoc ideo, quia { oportet ſcientem non eſſe incredibilem } principiis, ſed firmiſsime eis aſſentire. Quicunque autem dubitat de falſitate vnius oppoſitorum, non poteſt firmiter inhærere oppoſito, quia ſemper formidat de veritate alterius oppoſiti.

LECTIO VII.

Duo eliduntur errores, alter illorū qui nullius eſſe ſcientiam opinati ſunt, alter eorum, qui omnia per demonſtrationem ſciri poſſe exiſtimauerunt.

ARGY. *Sunt autem quibus non videtur eſſe ſcientia, propterea quòd ipſa prima ſciantur oportet. Sunt etiam quibus eſſe quidem videtur, demonſtrationes tamen omnium eſſe. Quorum neutrum ſane verum, aut neceſſarium eſt.*

ANTI. *Quibuſdam quidem igitur propter id, quòd oportet prima ſcire, non videtur ſcientia eſſe. Quibuſdam autem omnium videntur eſſe demōſtrationes. Quorum neutrum, neque verum, neque neceſſarium eſt.*

Poſtquam determinauit Philoſophus de cognitione principiorum demonſtrationis, hic excludit errores ex prædeterminata veritate exortos. Et circa hoc tria facit. Primo ponit errores. Secundo rationes errantium, ibi { Supponentes quidem igitur. } Tertio excludit rationum radices, ibi { Nos autem dicimus. } Dicit ergo primo quòd ex vna veritate ſuperius determinata, duo errores contrarij ſunt exorti. Determinatum eſt enim ſupra quòd oportet principia demonſtrationis præcognoſcere, immo q̄ oportet etiam magis ſcire. Sed primum horum ſufficit ad propoſitum. Propter hoc autem videtur quibuſdam, quòd nullius rei ſit ſcientia. Quibuſdam autem videtur quòd ſit ſcientia & quòd omnium poſſit haberi ſcientia per demonſtrationem. Neutrum autem iſtorum eſt verum, nec neceſſario ſequitur ex rationibus eorum. Deinde cum dicit. Lect. 6. tex. ex. 2. & 3.

ARGY. *Qui nanque ſcientiam non eſſe omnino ponunt, hij cenſent aſcēdendū eſſe in infinitū, propterea quòd poſteriora nō ſciuntur ob ea priora, quorum prima non ſunt, recte quidem dicētes. Fieri enim non poteſt vt infinita quiſquam pertranſeat. Quod ſi ſtatur, ac principia ſunt, hæc incognita dicuntur eſſe, cum ipſorum non ſit demonſtratio, quod quidem ſolum*

inquiunt

inquiūt eſſe ſcire. Quod ſi fieri non poteſt vt prima ſciantur, neque fieri poſſe dicunt vt ea, quæ proficiſcunt̄ ex illis ſciantur ſimpliciter, proprieùe, ſed ex ſuppoſitione, duntaxat ſi illa ſint.

ANTI. *Supponentes quidē enim non eſſe omnino ſcire, hi ad infinitum volunt reduci, tanquam non ſint vtique ſcientes poſteriora, propter priora, quorum non eſſe prima recte dicentes. Impoſſibile enim eſt infinita tranſire. Et ſi ſtent, & ſi ſint principia, hæc ignota eſſe, cum demonſtratio ipſorū non ſit, quod vere dicunt eſſe ſcire ſolum. Si vero non eſt prima ſcire, neque quæ ſunt ex ipſis eſt ſcire ſimpliciter neque proprie, ſed ex conditione ſi illa ſint.*

Ponit rationes quibus in prædictos errores inciderit. Et primo ponit rationem dicentium quòd non eſt ſcientia, quæ talis eſt. Principia demonſtrationis, aut procedunt in infinitum, aut eſt ſtatus in eis. Si proceditur in infinitum, non eſt in eis accipere principia, quia infinita non eſt tranſire, vt ad prima veniatur. Et ita non eſt primum cognoſcere. Et in hoc recte argumentatur. Nam poſteriora non poſſunt cognoſci, non cognitis primis. Si autem ſtetur in principiis, oportet quòd principia neſciantur, ſi ſcire ſolum eſt per demonſtrationem. Non enim principia habent aliqua priora, per quæ demonſtrantur. Si autem principia ignorentur, oportet iterum poſteriora non ſcire ſimpliciter, nec proprie, ſed ſolum ſub hac conditione ſi principia ſint. Non enim poteſt aliquid per aliquod ignotum cognoſci, niſi ſub hac conditione, ſi illud principium quod eſt ignotum ſit. Sic ergo ſequitur vtroque modo, ſiue principia ſtent, ſiue procedatur in eis in infinitum, ꝙ nullius rei eſt ſcientia. Secundo cum dicit.

Per ignotū aliquid cognoſci.

ARGV. *Ad ſecundi de modo quidem ſciendi conſentiunt, per demonſtrationem enim ſolum eſſe ſcientiam dicunt, verum omnium demonſtrationem eſſe nihil inquiunt prohibere. Fieri enim poteſt vt demonſtratio circuli modo verſetur, omniaque mutuo demonſtrentur.*

ANTI. *Quidam autem quòd ipſum quidem ſcire ſit confitentur per demonſtrationem ſolum eſſe, ſed omnium eſſe demonſtrationem nihil prohibet. Contingit enim circulariter fieri demonſtrationem, & hoc ex, quæ ſunt adinuicem.*

Ponit rationem dicentium omnium eſſe ſcientiam per demonſtrationem, quia præmiſſæ radici .ſ. ꝙ non eſſet ſcire niſi per demonſtrationem, addebant aliam .ſ. quod poſſet circulariter demonſtrari. Sic enim ſequebatur, quod etiam ſi in principiis demonſtrationis eſſet ſtatus, prima tamē principia erant ſcita per demonſtrationem, quia illa principia dicebant demonſtrari ex poſterioribus. Nam circulariter demonſtrare eſt demonſtrare ex inuicem, ideſt quod primo fuit principium, poſtmodum ſit concluſio, & conuerſo.

Deinde, cum dicit.

ARGV. *Nos autem dicimus nec omnem ſcientiam eſſe demonſtratiuam, ſed eorum, quæ mediis vacant indemonſtrabilem eſſe. Quod quidem neceſſarium eſſe patet. Nam ſi neceſſarium quidem eſt, vt priora ſciantur, & ea, ex quibus conficitur demonſtratio ſtatur autem tandem in hiſce, quæ vacant mediis, hæc indemonſtrabilia neceſſe eſt eſſe. Hoc igitur ita ſeſe habere dicimus, vt non ſolum ſcientiam, ſed & principium ſcientiæ quoddam eſſe aſſerimus, quo terminos ipſos cognoſcimus.*

ANTI. *Nos autem dicimus neque omnem ſcientiam demonſtratiuam eſſe; ſed ſcientiam immediatorum indemonſtrabilem. Et hoc quòd neceſſarium ſit manifeſtum eſt. Si enim neceſſe eſt quidem ſcire priora ex quibus eſt demonſtratio, ſtant autem quandoque immediata, hæc quidem priora indemonſtrabilia neceſſe eſt eſſe. Et hoc igitur ſic dicimus, &* vide ī ānot. *non ſolum ſcientiam, ſed & principium ſcientiæ eſſe quoddam dicimus. Ipſa enim cognoſcimus, inquantum terminos cognoſcimus.*

Excludit falſas radices prædictarum rationum. Et primo hoc quod ſupponebant ſcilicet quòd non eſt ſcire niſi per demonſtrationem. Secundo hoc quòd dicebant ſcilicet quod cōtingeret circulariter demonſtrari, ibi {Circulo quoque.} Dicit ergo primo quòd non omnis ſcientia eſt demonſtratiua ideſt per demonſtrationem accepta, ſed immediatorum principiorum eſt ſcientia indemonſtrabilis ideſt non per demonſtrationem accepta. Sciendum tamen quòd hic Ariſtot. large accipit ſcientiam pro qualibet certitudinali cognitoine, & non ſecundum quòd ſcientia diuiditur cōtra intellectum, prout dicitur. Scientia eſt concluſionum, & intellectus principiorum. Quod autem neceſſarium ſit, vt certa cognitio aliquorum habeatur ſine demonſtratione, ſic probat. Neceſſe eſt ſcire priora, ex quibus eſt demonſtratio, ſed hoc aliquando contingit reducere in aliqua Immediata, alias oporteret dicere quod inter duo extrema ſcilicet ſubiectum & prædicatum eſſent infinita media in actu. Et plus quòd non eſſet aliqua duo accipere, inter quæ non eſſent infinita media. Qualitercunque autem media aſſumantur, eſt accipere aliquid alteri immediatum. Immediata autem cum ſint priora, oportet eſſe indemonſtrabilia. Et ita patet quòd neceſſe eſt haberi aliquorum ſcientiam ſine demonſtratione. Si ergo quæratur quo modo immediatorum ſcientia habeatur? reſpondendum ꝙ non ſolum immedaitorum eſt ſcīa, immo etiam cognitio eorum eſt principium totius ſcientiæ. Nam ex cognitione principiorum demonſtratur cognitio concluſionum, quarum proprie eſt ſcientia. Ipſa autem principia immediata non per aliquod medium extrinſecum cognoſcuntur, ſed per cognitionem propriorum terminorum. Scito enim quid totum, & quid pars, cognoſcitur quòd omne totum eſt maius ſua parte, quia in talibus propoſitionibus, vt ſupra dictum eſt, prædicatum eſt in ratione ſubiecti. Et ideo rationabiliter cognitio horum principiorum eſt cauſa cognitionis concluſionum, quia ſemper id, quod eſt per ſe, eſt cauſa eius, quod eſt per aliud.

Lectio. ſeq. imme.

Scientia hic

Oportet ad īme. redu.

Lect. 5. expo. 5. circa medi.

Lectio VIII.

Quod non contingat circulariter demonſtrari tribus rationibus oſtenditur.

ARGV. *Et etiam patere dicimus fieri non poſſe vt circuli modo demonſtratio ſimpliciter conuertatur, ſi demonſtrationem ex prioribus oportet ac notioribus eſſe. Fieri enim nequit vt eiſdem eadem ſimul priora ſint, atque poſteriora, niſi altero modo, veluti ſi alia noſtra ex parte, alia ſimpliciter dicantur, quo quidem modo facit inductio notum. Quod ſi ita ſit, non bene eſt diffinitum ipſum ſimpliciter ſcire, ſed eſt ſane duplex. An altera demonſtratio, quæ ſit ex hiſce, quæ nobis ſunt notiora, non eſt ſimpliciter demonſtratio?*

ANTI. *Circulo quoq; quòd impoſſe ſit demōſtrare ſimpliciter, manifeſtum eſt, ſi vere ex prioribus oportet demonſtrationē et notioribus. Impoſſibile eſt. n. eadē ſibiipſis ſimul priora, & poſteriora eſſe niſi altero modo, vt hæc quidem ad nos, illa autem ſimpliciter, quo certe modo facit īdu-*

ctio notum. Si autem ſic eſt, non erit ſcire vtique ſimpliciter bene determinatum, ſed dupliciter, aut non ſimpliciter altera demonſtratio ſit ex notioribus.

Circularis ſyllogiſmi.

Poſtquam Philoſophus excluſit vnam falſam radicem, oſtendens quòd non omnis ſcientia eſt per demonſtrationem, hic excludit aliam oſtendens quòd nõ contingit circulariter demonſtrare. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, quòd circularis ſyllogiſmus dicitur qnando ex concluſione & altera præmiſſarum conuerſa cõncluditur reliqua, ſicut ſi fiat talis ſyllogiſmus. Omne animal rationale mortale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale mortale. Ergo omnis homo eſt riſibilis. Aſſumatur ergo concluſio tanquam principium, & adiungatnr & minor conuerſa hoc modo. Omnis homo eſt riſibilis, omne animal rationale mortale eſt homo, ergo omne animal rationale mortale eſt riſibile, quæ erat maior primi ſyllogiſmi. Oſtendit antem per tres rationes quòd non contingit circulariter demonſtrari. Quarum prima talis eſt. In circulari ſyllogiſmo idem fit concluſio & principium. Principiũ aũt demonſtrationis eſt prius & notius concluſione, vtſupra oſtenſum eſt. Sequitur ergo quòd idem ſit prius & poſterius reſpectu vnius & eiuſdem, & notius, & minus notum. Hoc autem eſt impoſſibile. Ergo eſt impoſſibile circulariter demonſtrari. Sed poteſt aliquis dicere quòd idem poteſt eſſe prius & poſterius alio & alio modo, ſcilicet vt hoc ſit prius quo ad nos, & illud ſit poſterius ſimpliciter, Sicut ſingularia ſunt priora quo ad nos, & poſteriora ſimpliciter. Vniuerſalia vero econuerſo. Hoc autem modo inductio facit notum, ſed altero modo à demonſtratione. Nam demonſtratio procedit ex prioribus ſimpliciter, inductio autem ex prioribus quo ad nos. Sed ſi ſic fieret demonſtratio circularis, vt ſcilicet primo concluderetur ex prioribus ſimpliciter, poſtea vero ex prioribus quo ad nos, ſeqneretur quòd non eſſet bene determinatum ſuperius, quid eſt ſcire. Dictum eſt enim quòd ſcire eſt cauſam rei cognoſcere. Et ideo oſtenſum eſt, quòd oportet demõſtrationem quæ facit ſcire, ex prioribus ſimpliciter procedere. Si autem demonſtratio nunc ex prioribus ſimpliciter, nunc ex prioribus quo ad nos procederet, oporteret quòd ſcire etiam non ſolum eſſet cauſam rei cognoſcere, ſed diceretur quòd eſſet etiam quoddam ſcire per poſteriora. Aut ergo oportebit ſic dicere, ant oportebit dicere quòd altera demonſtratio quæ ſit ex nobis notioribus, non ſit ſimpliciter demonſtratio. Ex his ergo apparet quare dialecticus ſyllogiſmus poteſt eſſe circularis. Procedit enim ex probabilibus. Probabilia autem dicuntur, quæ ſunt magis nota, vel ſapientibus, vel pluribus. Et ſic dialecticus ſyllogiſmus procedit ex his quæ ſunt magis nota nobis. Cootingit autem idem eſſe magis & minus notum quo ad diuerſos, & ideo nihil prohibet ſyllogiſmum dialecticum fieri circularem. Sed demonſtratio fit ex notioribus ſimpliciter, & ideo vt dictum eſt, & non poteſt fieri circularis demonſtratio. Secundam rationem ponit ibi.

Circularem demon. eſſe impo. tripliciter probatur. pria rõ.

Tacita ob.

Idẽ ſu. le. 4. expõ. vltim. Reſponſio.

Lec. 4. tex. ex. 2. Supra ime.

Similis dial. poſſe eſſe circula. non autem demon.

ARGY. *Euenit autem hiſce, qui dicunt demonſtrationem verſari, non ſolum id quod nunc eſt dictum, ſed etiam nil aliud dicere, quàm hoc eſt, ſi hoc eſt. Hoc vero pacto facile eſt oĩa demonſtrare. Atque patet idipſum accidere tribus poſitis terminis. Siue enim per multos, ſiue per paucos redire dicatur, nihil profecto refert, atq; per paucos etiam duos.*

ANTI. *Accidit autem dicentibus circulo demonſtrationem eſſe, non ſolum quod nunc dictum eſt, ſed nihil aliud dicere, quàm, quoniam hoc eſt ſi hoc eſt. Sic autem facile eſt demonſtrare omnia. Manifeſtum autem eſt quòd hoc accidit tribus terminis poſitis. Per multos quidem aut per paucos reflectere, nihil differt. Per paucos autem, aut per duos.*

Vide i[...]

Secunda r[...]

Ratio talis eſt. Si ſit demonſtratio circulari, ſeqnitur quòd in demonſtratione probetur idem per idem, vt ſi dicamus, ſi eſt hoc, eſt hoc. Sic autem facile eſt demonſtrare omnia. Hoc enim facere quilibet poterit, tam ſciens quàm ignorans. Et ſic per demonſtrationem non acquiritur ſcientia, quod eſt contra diffinitionem demonſtrationis. Non ergo poteſt eſſe demonſtratio circularis. Veritatem autem primæ conſequentiæ ſic oſtendit. Primo enim dicit quòd manifeſtum eſt quòd accidit circulari demonſtratione facta, hoc, quod prius dictum eſt ſcilicet quòd idem probetur per idem. Si qs. n. ſnmat tres terminos. Reflexionẽ aũt fieri p multos, aut per paucos, nihil differt. Nominat autem hic reflexionem proceſſum, qui fit in demonſtratione circulari à principio ad concluſionem, & iterum à concluſione ad principium. Huiuſmodi autem reflexio quantum ad vim argumentandi, ſiue fiat per multa, ſiue per pauca non differt. Nec differt de paucis, aut de duobus. Eadem enim virtus arguendi eſt, ſi qnis, procedit ſic, ſi eſt a eſt b, & ſi eſt b, eſt c, & ſi eſt c eſt d, & iterum reflectatur dicens, ſi eſt d eſt c, & ſi eſt c eſt b, & ſi eſt b eſt a, ſicut ſi ſtatim à principio reflectitur dicens, ſi eſt a eſt b, & ſi eſt b eſt a. Dicit autem per duos terminos, & ſupra dixit tribus terminis poſitis, quia in deductione quam faciet vtetur tertio termino, qui ſit idem cum primo. Deinde cum dicit.

Quid p re[...] flexionem.

Cur dicit p[...] duos ter.

Nam quando cum A ſit, eſt neceſſario B, & hoc cum ſit, eſt neceſſario C, tum cum A ſit, neceſſario C ipſum erit. ARGY.

Cum enim ſit A ex neceſſitate eſt B. Hoc autem cum ſit, erit C. Cum igitur A ſit, ex neceſſitate erit C. ANTI.

Proponit formam arguendi in tribus terminis hoc modo. Si ſit a eſt b, & ſi eſt b eſt c, ergo ſi eſt a ex neceſſitate eſt c. Deinde cum dicit

Si igitur cum A ſit neceſſe eſt B eſſe, & cum B ſit, neceſſe eſt eſſe A, hoc enim erat circuli modo verſari, ponatur A eo in loco, quo ipſum eſt C. Dicere igitur cum B ſit A ipſum eſſe, nil aliud eſt quàm dicere, cum A ſit C ipſum eſſe. Id autem nil aliud eſt, quàm dicere, cum A ſit C ipſum eſſe, at idem eſt C & A, quare ſit, vt hi qui cenſent orbis modo demonſtrationem verſari, nihil aliud dicant, quàm cum A ſit A ipſum eſſe. Hoc vero pacto facile eſt omnia demonſtrare. ARGY.

Si igitur cum ſit A neceſſe eſt B eſſe, hoc autem cum ſit, erit A. Hoc autem erat circulo. Ponatur enim A in quo eſt C B, igitur cum ſit A eſſe dicere, eſt ipſum C dicere. Hoc autem eſt, quoniam cum ſit A eſt C. Sed C cum A idem eſt. Quare accidit dicere circulo dicentes eſſe demonſtrationem, nihil alterum, niſi cum ſit A eſt A. Sic autem omnia demonſtrare leue. ANTI.

Per formam arguendi præmiſſam oſtendit ꝙ in circulari demonſtratione concluditur idem per idẽ ſumptis duobus terminis tãtum. Eſt enim dicere. Si eſt a eſt b & reflectẽdo ſi eſt b eſt a quod eſt circulariter demõſtrare. Ex quibus duobus ſequitur ſecundum præmiſſam formam arguendi, ſi eſt a eſt a. Qnod ſic patet. Sicut enim in prima deductione, quæ fiebat per tres terminos

minos ad b ſequebatur c, ita in deductione reflaxa duorum terminorum ad b ſequitur a. Ponatur ergo ꝙ idẽ ſignificet a in.2.deductione reflexa, quod ſignibcabat in prima directa, quæ eſt per tres terminos. Igitur dicere in.2.deductione, ſi eſt b eſt a eſt hoc ipſum quod erat dicere in prima deductione, ſi eſt b eſt c. Sed cum diceba tur in prima deductione, ſi eſt b eſt c ſequebatur, ſi eſt a eſt c. Ergo in deductione circulari ſequiť ſi eſt a eſt a cũ a idem ponatur quod c. Et ita leue erit demõſtrare omnia, vt dictum eſt. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGV. *At vero nec idipſum fieri poteſt, niſi in biſce, quæ mutuo ſe ſequuntur, quemadmodum ipſa propria. Demonſtratum eſt igitur prius vno quidem poſito nunquam neceſſario aliquid aliud eſſe, vno inquam, aut termino, aut poſitione. Ex duabus autem poſitionibus primis ac minimis fieri poſſe, ſi quidem & ratiocinari contingit. Si igitur a & b & c, mutuo ſe ſequantur, ſic tantum fieri poteſt, vt oſtendantur ex ſeſe mutuo cuncta quæ poſtulata ſunt in prima ratiocinationis figura, vt in libro Priorum oſtendimus. Quo loco etiam patebit cæteris in figuris, aut non fieri ratiocinationem, aut non ex biſce fieri, quę ſunt ſumpta. Ea vero, quę prædicationem non ſuſcipiunt mutuam, fieri non poteſt, vt mutuo demonſtrentur. Quare cum in demonſtrationibus pauca talia ſint conſtat vanum eſſe ac impoſſibile demonſtrationem ipſam mutuã eſſe cenſere, atque ob idipſum poſſe demonſtrationem omnium eſſe.*

ANTI. *At vero nec hoc poſſibile eſt niſi in his, quæcunque alternatim ſe ſequuntur, ſicut ſunt propria. Vno quidem poſito oſtenſum eſt quòd nequaquam eſt aliquid eſſe alterum. Dico autem vno quod neque termino vno, neque propoſitione vna propoſita. Ex duabus autem propoſitionibus primis & minimis, contingit ſic quidem ſyllogizare. Si quod igitur & a ipſi b & c inhæreat & hæc adinuicem, & ipſi a ſic quidem contingit ex alterutris monſtrare omnia quæſita in prima figura. Sicut oſtenſum eſt in his, quæ de ſyllogiſmo ſunt. Oſtenſum autem eſt quòd in aliis figuris, aut non ſit ſyllogiſmus, aut non de acceptis. Non autem æqualiter prædicantia nequaquam eſt monſtrare circulo. Quare quoniam pauca huiuſmodi demonſtrationibus ſunt, manifeſtum eſt quòd vanum quidem eſt, & impoſſibile ſit dicere ex his, quæ ſunt adinuicem eſſe demõſtrationem, & propter hoc omnium non contingit demonſtrationem eſſe.*

Hæc ratio eſt talis. Ponentes omnia poſſe ſciri per demonſtrationem quia demonſtratio eſt circularis, neceſſe habent dicere ꝙ omnia poſſunt demonſtrari demonſtratione circulari, & ita neceſſe habent dicere ꝙ in demonſtratione circulari ex concluſione poſsit concludi vtraque præmiſſarum. Hoc autem non fieri poteſt niſi in his, quæ ad ſe inuicẽ conuertuntur, i. conuertibilia ſunt, ſicut propria. Sed non omnia ſunt huiuſmodi, ergo vanum eſt dicere ꝙ omnia poſſunt demonſtrari, propter hoc ꝙ circularis eſt demonſtratio. Quod autem oportet in demonſtratione circulari omnia eſſe conuertibilia ſecundum poſitionem iſtorum patet, quia oſtenſum eſt in libro Priorum, quòd vno poſito non ſequitur ex neceſsitate aliud, nec vno poſito termino, nec poſita vna propoſitione tantum. Nam omnis ſyllogiſmus eſt ex tribus terminis & duabus propoſitionibus ad minus. Oportet ergo accipere tres terminos conuertibiles in demonſtratione circulari ſcilicet a b c, ita quòd a inſit omni b, & omni c, & hæc.ſ.b & c inhæreant ſibi inuicem, ita ꝙ omne b ſit c & omne c ſit b, & iterum hæc inſint ipſi a, ita quòd omne a ſit b, & omne a ſit c. Et ita ſe habentibus terminis contingit mõſtrare in prima figura ex alterutris.i.circulariter omnia quæſita.i.concluſionem ex duabus præmiſsis, & vtramlibet præmiſſarum ex concluſione, & altera præmiſſarũ conuerſa, ſicut oſtẽſum eſt in his, quæ ſunt de ſyllogiſmo in libro Priorum, in quo agitur de ſyllogiſmo ſimpliciter. Quod ſic patet. Sumantur tres termini conuertibiles.ſ.riſibile, animal rationale mortale, & homo, & ſyllogizetur ſic. Omne animal rationale mortale eſt riſibile, Omnis homo eſt animal rationale mortale, ergo omnis homo eſt riſibilis. Et ex concluſione poteſt iterum concludi tam maior quàm minor. Maior ſic. Omnis homo eſt riſibilis, omne animal rationale mortale eſt homo, ergo omna animal rationale mortale eſt riſibile. Minor ſic. Omne riſibile eſt animal rationale mortale, omnis homo eſt riſibilis, ergo omnis homo eſt animal rationale mortale. Oſtenſum eſt autem in libro priorum, ꝙ in aliis figuris à prima.ſ.in.2.& 3.aut non fit circularis ſyllogiſmus.ſ.per quem ex concluſione poſsit ſyllogizari vtraque præmiſſarum, aut ſi fiat, non erit ex acceptis, ſed ex aliis propoſitionibus quæ non ſumuntur in primo ſyllogiſmo. Quod ſic patet in.2.figura non eſt concluſio niſi negatiua. Vnde oportet alteram præmiſſarum eſſe negatiuam; & alteram affirmatiuam. Non enim ex duabus negatiuis poteſt aliquid concludi, nec ex duabus affirmatiuis poteſt concludi negatiua. Non eſt ergo poſsibile quòd ex concluſione & præmiſſa negatiua concludatur affirmatiua. Si ergo affirmatiua debet probari, oportet ꝙ per alias propoſitiones probetur, quæ non ſunt ſumptæ. Similiter in.3.figura non eſt concluſio niſi particularis. Oportet autem alteram præmiſſarum ad minus eſſe vniuerſalem. Si autem in præmiſſis ſit aliqua particularis, non poteſt concludi vniuerſalis. Vnde non poteſt eſſe ꝙ in.3.figura ex concluſione ſyllogizetur vtralibet præmiſſarum. Et eadem ratione apparet, ꝙ nec in prima figura talis circularis ſyllogiſmus poteſt fieri, per quem vtraque præmiſſarum concludatur, niſi in primo modo, in quo ſolo concluditur vniuerſalis affirmatiua. Nec etiam in hoc modo poteſt fieri talis ſyllogiſmus circularis, per quem vtraque premiſſarum concludatur, niſi ſumantur tres termini æquales, ideſt conuertibiles. Quod patet ex hoc. Oportet enim ex concluſione, & altera præmiſſarum conuerſa concludere reliquam, ſicut dictum eſt. Non poteſt autem vtraque præmiſſarum conuerti, cum vtraque ſit vniuerſalis affirmatiua, niſi in terminis conuertibilibus.

Li. pri.c.5. Li.2.c.2. Li.2.c.5. Li.2.c.6. Cur non in 2.figura. Cur nõ i.3.

Lectio IX.

Demonſtrationem eſſe ex neceſſariis oſtendit, & quid de omni ſit declarat.

ARGV. *Cum autem fieri nequeat, vt id aliter ſeſe habeat, cuius eſt abſolute ſcientia, id neceſſarium eſt profecto, quod demonſtratiua ſciri ſcientia poteſt, atq; ea eſt demonſtratiua ſcĩa, quam habemus demonſtrationem habendo. Eſt ergo demonſtratio ex neceſſariis ratiocinatio. Sumendum eſt igitur ex quibus, qualibusúe demonſtrationes conficiuntur.*

ANTI. Tex.cõ.7. *Quoniam autem impoſſibile eſt aliter ſe habere illud cuius eſt ſcientia ſimpliciter, neceſſarium vtique erit id ſcibile, quod eſt ſecundum demonſtratiuam ſcientiam. Demonſtratiua autem eſt, quam habemus in habendo demonſtrationem. Ex neceſſariis itaque ſyllogiſmus eſt demonſtratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualibus demonſtrationes fiunt.*

Poſtquã Philoſophus oſtẽdit quid ſit ſylogiſmus demonſtratiuus, in parte iſta incipit oſtendere ex quibus & qualibus ſit. Et circa hoc tria facit. Primo continuat ſe ad præcedentia. 2. determinat quædam quæ ſunt neceſſaria ad præcognoſcendum, ibi {Primo autem determinabimus.} 3. determinat propoſitum. ſ. ex quibus ſit ſyllogiſmus demonſtratiuus, ibi {Si igitur eſt demonſtratiua.} Dicit ergo primo ꝙ quia dictum eſt ſupra, ꝙ impoſsibile eſt aliter ſe habere in diffinitione eius quod eſt ſcire, neceſſarium erit id quod ſcitur ſecundũ demõſtrationem eſſe neceſſarium. Quid autem ſit quod eſt ſecundum demonſtrationem ſcire exponit, & dicit ꝙ demonſtratiua ſcientia eſt quam habemus in habẽdo per demonſtrationem. i. quam acquirimus ex demõſtratione. Et ſic hr̃ ꝙ demonſtrationis cõcluſio ſit neceſſaria.

Tex. cõ. 8. — Lectio. 13. — Le. 4. 1. ex. 2.

Quamuis autem neceſſarium poſsit ſyllogizari ex cõtingentibus, non tamẽ de neceſſario poteſt haberi ſciẽtia per medium contingens, vt infra probabitur. Et q̃a concluſio demonſtrationis nõ ſolum eſt neceſſaria, ſed etiam per demonſtrationem ſcita, vt dictum eſt, ſequitur ꝙ ſyllogiſmus demonſtratiuus ſit ex neceſſariis. Et ideo accipiendum eſt ex quibus neceſſariis, & qualibus ſint demonſtrationes. Deinde cum dicit.

Neceſſariũ ex conting. ſyllogiſmi non tñ ſciri — Lectio. 13.

ARGY. *Atq; primo determinemus quid de omni, quid per ſe quid vniuerſaliter dicimus.*

ANTI. *Primum autem determinabimus quid dicimus de omni, & quid per ſe, & quid vniuerſale.*

Interponit ea, quæ ſunt præintelligenda ad p̃cognoſcẽdũ de quibus tractaturus eſt. Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo eſt intẽtio, & dicit ꝙ antequã determinetur in ſpeciali ex quibus & qualibus eſt demõſtratio, primo determinandũ eſt quid intelligimus cũ dicimus de omni, & per ſe, & vniuerſale. Cognoſcere. n. iſta eſt neceſſarium ad ſciendũ ex quibus eſt demõſtratio. Hoc nãq; oportet obſeruari in demõſtrationib'. Oportet. n. in propoſitionib' demõſtrationis aliquid vniuerſaliter prædicari, quod ſignificat dici de omni, & per ſe, & primo quod ſignificat vl̃e. Hæc autem tria ex additione ſe habent adinuicem. Nam omne quod per ſe prædicatur, prædicatur vniuerſaliter, & non econuerſo. Similiter quod primo prædicatur prædicatur per ſe, ſed non conuertitur. Vnde etiam apparet ratio ordinis iſtorum. Differentia etiam & numerus iſtorum trium apparet ex hoc, ꝙ aliquid prædicari dicitur de omni ſiue vniuerſaliter per comparationem ad ea, quæ continentur ſub ſubiecto. Tunc enim dicitur aliquid de omni, vt habetur in libro Priorum, quando nihil eſt ſumere ſub ſubiecto, de quo prædicatum non dicatur. Per ſe autem dicitur aliquid prẹdicari per comparationem ad ipſum ſubiectum, quia ponitur in eius diffinitione, vel econuerſo, vt infra patebit. Primo vero dicitur aliquid prẹdicari de altero per comparationem ad ea, q̃ ſunt priora ſubo cõtinentia ipſum. Nã habere tres angulos non prædicatur primo de iſochele, quia prius prædicatur de priore. ſ. de triangulo. Secundo ibi.

Cur de oĩ. p ſe & vl̃i. — De oĩ. p ſe & vniuerſaliter quo. inter ſe. — Li. 1. c. prio. — Lectio. ſeq.

ARGY. *Id itaq; de omni dicimus quod non cuidam ineſt, cuidam non ineſt, nec interdum competit, interdum non competit. Nam ſi animal omni de homine dicitur, ſi verum eſt hunc dicere hominem, verum eſt eum & animal dicere. Ac ſi nũc verum eſt & alterum dicere, verum eſt & alterum dicere. Et ſi in omni linea punctum ineſt, ſimiliter.*

ANTI. *De omni quidẽ hoc dico, quod vtiq; eſt nõ in quodam quidem ſic, in quodam autem non, neq; aliquãdo quidem ſic, aliquando vero non, vt de omni homine animal. Si enim verum eſt dicere hominem, verum eſt dicere animal, & ſi alterum & alterum. Et ſi in omni linea punctum, ſimiliter ineſt.*

Determinat propoſitum. Et diuiditur in tres. Primo oſtendit quid ſit dici de omni. 2. quid ſit dici per ſe, ibi {Per ſe autem.} 3. quid ſit vniuerſale, ibi {Vniuerſale autem dico.} Circa primũ duo facit. Primo dicit quid ſit dici de omni. Ad hoc ſciendum eſt, quòd dici de omni, prout hic ſumitur, addit ſupra dici de omni, prout ſumitur in lib. Priorũ. Nam in libro Priorum ſumitur dici de omni communiter, prout vtitur eo dialecticus & demonſtrator. Et ideo non plus ponitur in diffinitione eius, q̃ ꝙ prædicatum inſit cuilibet eorum, quæ continentur ſub ſubo. Hoc aũt contingit, vel vt nunc, & ſic vtitur quandoq; dici de omni dialecticus, vel ſimpliciter, & ſecundum omne tempus, & ſic ſolum vtitur eo demõſtrator. Et ideo in diffinitione dici de omni duo ponit, quorum vnum eſt, vt nihil ſit ſumere ſub ſubiecto cui prædicatum non inſit. Et hoc ſignificat cum dicit. {Non in quodam quidem ſic, in quodam autem non.} Aliud eſt, quòd non ſit accipere aliquod tempus, in quo prædicatum non conueniat. Et hoc deſignat cum dicit. {Non aliquando ſic. aliquando non.} Et ponit exemplum. Sicut de omni homine prædicatur animal, & de quocunque verum eſt dicere quòd ſit homo, verum eſt dicere quòd ſit animal, & quandocunque eſt homo, eſt animal. Et ſimiliter ſe habet de linea, & de puncto. Nam punctum eſt in linea qualibet & ſemper. Secundo ibi.

Lectio. 10. — Lectio 11. — Notum. — Lib. c. primo

ARGY. *Atq; huius ſignum eſt id, quod facimus. Hoc enim pacto ſolemus inficiationes afferre, cũ interrogamur de omni, ſi de aliquo non dicatur, aut ſi interdum non inſit.*

ANTI. *Signum autem eſt, nanque inſtantias ſic proferimus, ſicut de omni interroganti, aut ſi in quodam non aut ſi aliquando non.*

Manifeſtat poſitã diffinitionem per ſignum ab inſtantiis ſumptum. Non enim infertur inſtantia circa vniuerſalem propoſitionem, niſi quia deficit aliquid eorum, quod per eam ſignificatur. Cum autem interrogamur an aliquid prædicetur de omni demonſtratione, tunc dupliciter ferimus inſtantias, vel quia in quodam eorum quæ continentur ſub ſubiecto non eſt verum, vel quia aliquando non eſt verum. Vnde manifeſtum eſt quòd dici de omni vnumquodque eorum ſignificat.

LECTIO X.

Quatuor modi ipſius per ſe exponuntur.

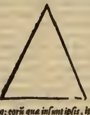
ARGY. *Per ſe autem dicimus ea, quæ ſunt in ratione quid eſt dicente, vt triangulo linea, & lineæ punctum ineſt. Ex his enim ipſorum ſubſtantia conſtat, & hæc inſunt in ratione quid eſt dicente. Et item ea, quorum in ratione quæ, quid eſt patefacit, ea ipſa ſunt quibus inſunt, quo pacto lineæ quidem rectum & curuum ineſt, numero vero par atque impar, primum atque compoſitum, figura denique laterum æqualium, ac altera parte longior. Atque in horum quidem definitione numerus, in illorum autem linea ineſt. Quæ igitur aut illo, aut hoc inſunt modo, per ſe cuique competere dico. Quæ vero neutro modo competunt, accidẽtia, quemadmodum competit aĩali muſicum, aut album.*

ANTI. — Tex. cõ. 9.

Per ſe autem ſunt, quæcunque ſunt in eo quod quid eſt, vt triangulo ineſt linea, & in linea punctum ſubſtantia enim ipſorum ex his eſt & quæ inſunt in ratione dicente quid eſt.

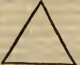
Iſocheles

Iſocheles ſeu æquicrus habens duo latera æqualia tantum.

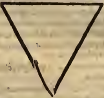
Et quibuſcunq; eorũ quæ inſunt ipſis, ipſa in ratione inſunt quid eſt demõſtrante, vt rectum ineſt lineæ, & circulare, & impar & par numero, & primum compoſitũ, & iſopleuros, quod eſt æquilaterum, & ſcalenon, ideſt altera parte vide ĩ ãnot.

Equilaterus ſeu Iſopleuros habẽs tria latera inæqualia.

longius, quæ in omnibus his inſunt in ratione quid eſt dicente, huic quidẽ linea, huic vero numerus. Similiter & in alijs

Scalenon ſeu gradatus habens tria latera inęqualia.

huiuſmodi vnicuiq; per ſe eſſe dico. Quęcũq; vero neutraliter inſunt, accidentia ſunt, vt muſicum, aut album animal.

Poſtquã determinauit Philoſophus de dici de omni, Notã. Per ſe. hic determinat de per ſe. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit quot modis dicitur aliquid per ſe. Secundo oſtendit qualiter his modis demonſtraror vtatur, ibi { Quæ ergo dicuntur. } Circa primum ſciendũ, ꝙ hæc propoſitio per deſignat habitudinem cauſæ. Deſignat etiam interdum, & ſitum, ſicut dicitur eſſe aliquis per ſe quando eſt ſolitarius. Cauſæ autem habitudinem deſignat aliquando quidem formalis, ſicut dicitur, ꝙ corpus viuit per animam. Quandoq; autem habitudinem cauſæ materialis, ſicut dicitur, ꝙ corpus eſt coloratum per ſuperficiem, quia.ſ. proprium ſubiectũ coloris eſt ſuperficies. Deſignat etiam habitudinẽ cauſæ extrinſecæ, & præcipue efficientis, ſicut cum dicitur, ꝙ aqua caleſcit per ignem. Sicut autem hæc propoſitio per, deſignat habitudinem cauſæ, quando aliquid extrinſecum eſt cauſa eius, quod attribuitur ſubiecto, ita quando ſubiectum, vel aliquid eius eſt cauſa eius, quod attribuiẽ Pri. modus dicẽdi ꝑ ſe. ei, & hoc ſignificat per ſe. Primus ergo modus dicẽdi per ſe, eſt quãdo id quod attribuitur alicui pertinet ad formam eius. Et quia diffinitio ſignificat formam & eſſentiam rei, primus modus eius quod eſt per ſe, eſt quãdo prædicatur diffinitio de aliquo diffinitio, vel aliqd in diffinitione poſitum. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ per ſe ſunt quęcunq; inſunt in eo, quod quid eſt.i. in diffinitione indicante quid eſt, ſiue ponatur in recto, ſiue in obliquo, ſicut in diffinitione trianguli ponitur linea. Vnde linea per ſe ineſt triangulo. Et ſimiliter in diffinitione lineæ ponitur punctum. Vnde punctum per ſe in eſt lineæ. Rationem autẽ quare iſta ponanẽ in diffinitione ſubiungit dicens. { Subſtãtia autem. } ideſt eſſentia, quã ſignificat diffinitio ipſorum.i. trianguli & lineæ, eſt ex his.ſ. ex linea, & punctis. Quod non eſt intelligendũ ꝙ linea ex punctis componatur, ſed ꝙ punctum ſit de rõne lineæ, ſicut linea de ratione trianguli. Et hæc dicit ad Tex. cõ.35. excludendum ea, quæ ſunt partes materiæ, & non ſpeciei, quæ non ponunẽ in diffinitione, ſicut ſemicirculus nõ ponitur in diffinitione circuli, nec digitus in diffinitione hominis, vt dicitur.7. Metaphy. Et ſubiungit ꝙ Qñ ꝑ præp. cõſt. 1. mo. quæcunq; vniuerſaliter inſunt in ratione dicente quid eſt per ſe attribuuntur alicui. Secundus modus dicendi per ſe eſt, quando hæc propoſitio per deſignat habitu- Subiectum. poni in diffi. acci. dinem cauſæ materialis, prout.ſ. id cui aliquid attribuitur, eſt propria materia, proprium & ſubiectum ipſis. Oportet autẽ ꝙ proprium ſubiectum ponatur in diffinitione accidentis quãdoq; quidem in obliquo, ſicut quando accidẽs in abſtracto diffinitur cum dicimus ꝙ ſimitas eſt curuitas naſi, quandoq; vero in recto, vt cũ accidens diffinitur in concreto, vt cũ dicimus ꝙ ſimus eſt naſus curuus. Cuius quidem ratio eſt, ꝙ cũ eſſe acci Secundus modus. dentis dependeat à ſubiecto, oportet etiam ꝙ diffinitio eius ſignificans eſſe eius contineat in ſe ſubiectũ. Vnde ſecundus modus dicendi per ſe eſt, quãdo ſubiectũ ponitur in diffinitione prædicati, quod eſt proprium accidens eius. Et hoc eſt quod dicit { & per ſe dicũtur quæcunq; eorum }.i. de numero eorum { quæ inſunt ipſis } ideſt ſubiectis accidentium, & ipſa ſubiecta inſunt in rõne demonſtrãte qd eſt ipſum accidens.i. in diffinitione accidẽtis. Sicut rectum & circulare inſunt lineæ per ſe. Nam linea ponitur in diffinitione eorum. Et eadem rõne par & impar ꝑ ſe inſunt numero, qa numerus in eorum diffinitione ponitur. Nã par eſt numerus medium habens. Et ſimiliter primum & compoſitum per ſe prędicãtur de numero, & numerus in diffinitione eorũ ponitur. Eſt enim primum in numeris, numerus qui nullo Primum in numerus cõpo. quid. numero alio menſuratur, ſed ſola vnitate, vt binarius. Compoſitus autem eſt numerus, quem etiam alius numerus menſurat, ſicut nouenarius. Et ſilr iſopleurus.i. æquilaterus, & ſcalenon ideſt trium inæqualium laterum, & altera parte longius, per ſe inſunt triangulo, & triãgulus in diffinitione eorũ ponitur. Et ideo ſubiungit ꝙ omnia ſubiecta, inſunt oĩbus præmiſsis accidentibus in ratione dicẽte quid eſt.i. in diffinitione, ſicut alicui prædictorum accidentiũ ineſt linea, alicui vero numerus, & ſimiliter in aliis, vnicuiq; inquã ipſorũ ſubiectorũ, per ſe ineſſe dico ſuum accidens. Quæ vero prædicata neutraliter inſunt.i. neq; ita ꝙ ponantur in diffinitione, ſubiectorum. neq; ſubiecta in diffinitione eorum, ſunt accidentia, ideſt per accidens prædicantur. Sicut muſicum & album prædicantur per accidens de animali. Deinde cum dicit.

Præterea id per ſe dicimus, quod nõ de ſubiecto alio dicitur vllo. Ambulãs enim aliquid aliud eſt, quod ambulãs eſt, atq; album. At ſubſtantia, & quæcunq; hoc aliquid ſignificant, non ſunt aliud, quàm id quod ſunt. Ea igitur, quæ de ſubiecto non dicuntur, per ſe, ea vero, quæ de ſubiecto dicuntur accidentia dico. ARGV.

Amplius quod non de ſubiecto dicitur alio quodã, vt ambulans, cum alterum quodam ſit ambulans, & albũ. Subie- ANTI. vide ĩ ãnot.

cta

ctæ autem,& quæcunq; hoc aliquid ſignificant, non alterum aliquid ſunt,quod vere ſunt. Quæ quidem igitur non de ſubiecto ſunt,per ſe dico,quæ vero de ſubiecto,accidentia.

Ter. mod. per ſe. Ponit alium modum eius, quod eſt per ſe,prout per ſe ſignificat aliquid ſolitarium,ſicut dicitur ꝙ per ſe eſt aliquod particulare,quod eſt in genere ſubſtantiæ, qd' non prædicatur de aliquo ſubiecto. Et huius ratio eſt, quia cum dico ambulans,vel album, non ſignifico album vel ambulans, quaſi per ſe aliquid ſolitarium exiſtens,cum intelligatur aliquid aliud eſſe quod ſit ambulans,vel album. Sed in his,quę ſignificant hoc aliquid.ſ. in primis ſubſtantiis,hoc non contingit. Cum.n.dicitur Sortes,vel Plato, nõ intelligitur,ꝙ ſit aliquid alterum, q̃ id quod vere ipſa ſunt,quod.ſ.ſit ſubiectum eorum. Sic igitur hoc modo quæ non prædicãtur de ſubiecto ſunt per ſe,quæ vero dicũtur de ſubiecto, ſicut in ſubiecto exiſtentia,accidentia ſunt. Nam quæ dicũtur de ſubiecto,ſicut vniuerſalia de inferioribus nõ ſemper accidentia ſunt. Nota circa 3.mod. Sciendum eſt autem ꝙ iſte modus non eſt modus prædicandi, ſed modus exiſtendi. Vnde etiam in principio dixit, per ſe ſunt, & non per ſe dicuntur.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Inſuper alio modo id quidẽ per ſe dicimus, quod vnicuiq; competit ob ipſum,id autem quod hanc cõditionẽ egreditur, accidens. Veluti ſi ambulante quopiã corruſcauerit, id accidẽs dicimus. Non enim ob idipſum corruſcauerit quia ambulauerit,ſed id dicimus accidiſſe. At ſi cũ iugularetur,quiſpiã mortem abierit,iugulatione,id per ſe dicimus. Ob idipſum enim,quia iugulabatur,mortuus eſt,ſed non accidit eum, cũ iugularetur mortem oppetiiſſe.*

ANTI. vide ĩ ãnot. *Item alio modo quod quidem propter ipſum ineſt vnicuique per ſe,quod vero non propter ipſum,accidẽs eſt. Vt ſi ambulante corruſcauit, accidens eſt. Non.n.propter id quod ambulat corruſcauit,ſed quod accidẽs eſt, dicimus hoc. Si vero propter ipſum,per ſe eſt, vt ſi aliquod ĩterfectũ interierit ſecundum interfectionem, quoniam propter id quod interfectum eſt,ſed non quòd accidat,interfectum interire.*

4. modus per ſe. Ponit quartum modum, ſecundum quem hæc præpoſitio,per,deſignat habitudinem cauſę efficientis,vel cuiuſcunq; alterius. Et ideo dicit,ꝙ quicquid ineſt vnicuiq; per ſeipſum, per ſe dicitur de eo, quod vero non per ſeipſum ineſt alicui,per accidens dicitur,ſicut cum dico, hoc ambulante corruſcat. Non enim propter id quod ambulat corruſcauit,ſed hoc dicitur ſecundũ accidẽs. Si vero quod prædicatur inſit ſubiecto per ſe ipſum, per ſe ineſt, vt ſi dicamus ꝙ interfectum interiit. Manifeſtum eſt enim ꝙ propter id quod illud interfectum eſt,interiit,& non eſt accidens, ꝙ interfectus interierit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quæ igitur in hiſce, quæ ſub ſcientiam ſimpliciter cadũt, per ſe dicunĩ,vel eo pacto,vt ſint in prædicatis ſubiecta, vel eo rurſus, vt ipſa ſint in ſubiectis, ea ob ipſa & neceſſario ſunt. Nam fieri non poteſt vt non competant, aut ſimpliciter,aut oppoſita,veluti lineæ rectum, aut obliquum, & numero par aut impar. Eſt.n.cõtrariũ,aut priuatio,aut cõtradictio, genere in eodem,ceu par eſt id quod eſt non impar in numeris,vbi ſequitur. Quare ſi neceſſe eſt affirmare,aut negare neceſſe eſt & ea,quæ per ſe inſunt,competere.*

ANTI. Tex cõ. 10. vide ĩ ãnot. *Quæ ergo dicunĩ in ſimpliciter ſcibilibus per ſe, ſic ſunt ſicut ineſſe prædicantibus,aut ineſſe propter ipſa, quæ ſunt ex neceſſitate. Non.n.contingunt non ineſſe, aut ſimpliciter aut oppoſita,vt lineæ aut rectum aut obliquum, & numero par,aut impar. Eſt enim contrarium,aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, vt par vel impar in numeris ſecũdum quòd ſequitur. Quare ſi neceſſe eſt affirmare aut negare,neceſſe eſt & quæ ſunt per ſe,ineſſe.*

Oſtendit qualiter vtatur prędictis modis demõſtrator. Notandum. Propriæ. ſcibilia. Vbi notandũ eſt ꝙ cum ſcientia ſit concluſionum, intellectus autem principiorum proprie ſcibilia dicuntur concluſiones demonſtrationis, in quibus paſsiones prædicantur de propriis ſubiectis. Concl. dem. Quod mod. inclu. Propria autem ſubiecta non ſolum ponuntur in diffinitione accidentium, ſed etiam ſunt cauſæ eorum. Vnde concluſiones demõſtrationum includunt duplicẽ modũ dicendi per ſe.ſ.2. & 4. Et hoc eſt quod dicit,ꝙ illa quæ prædicanĩ in ſimpliciter ſcibilibus hoc eſt in concluſionibus demonſtrationum, ſic ſunt per ſe ſicut ineſſe prædicantibus.i. ſicut quãdo ſubiecta inſunt in diffinitione, accidentiũ, quæ de eis prædicantur. Aut ineſſe propter ipſa,i.quando prędicata inſunt ſubiecto propter ipſum ſubiectum, quod eſt cauſa prædicati. Et conſequenter oſtendit, ꝙ huiuſmodi ſcibilia ſint neceſſaria, quia nõ cõtingit qn proprium accidens prædicetur de ſubiecto. Sed hoc eſt duobus modis. Dupliciter ac propriũ de ſubiect. prædic. Quandoq; quidem ſimpliciter,ſicut cũ vnum accidens conuertitur cũ ſubiecto,vt habere tres cum triangulo, & riſibile cum homine. Quandoq; autem duo oppoſita ſub diſiunctione accepta ex neceſsitate ſubiecto inſunt,vt lineę aut rectum,aut obliquum, & numero par,aut impar, Cuius rationem oſtẽdit,quia contrarium,priuatio, & contradictio ſunt in eodem genere. Nam priuatio nihil aliud eſt q̃ negatio in ſubiecto determinato. Quandoq; etiam contrarium æquiparatur negationi in aliquo genere, ſicut in numeris idem eſt impar quod non par ſecundum conſequentiam. Sicut ergo neceſſe eſt affirmare vel negare,ita neceſſe eſt alterum eorum,quæ per ſe inſunt proprio ineſſe ſubiecto. Deinde epilogat dicens.

Id igitur quod de omni, & id quod per ſe dicimus,hoc ſit modo determinatum. ARGY.

De omni quidẽ igiĩ,& per ſe,determinatũ ſit hoc modo. ANTI. Quod eſt planum.

LECTIO XI.

Quodnam ſit Prædicatum vniuerſale, & quomodo eo vtatur demonſtrator aperit.

Vniuerſaliter autem id competere dico, quod de omni dicitur,& per ſe,atq; hoc plane quo ipſum eſt. ARGY.

VNiuerſale autem dico, quod, cum de omni ſit, & per ſe,& ſecundum quod ipſum eſt. ANTI. vide ĩ ãnot.

Poſtquam Philoſophus determinauit de omni & per ſe,hic determinat de vniuerſali. Et diuiditur in duas partes. In prima oſtendit quid ſit vniuerſale.in.2.quomodo in acceptione vl'is contingit errare, ibi { Oportet autem non latere.} Lectio.14. Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid ſit vniuerſale.2. oſtendit quo modo vniuerſali vtatur demonſtrator, ibi { Demonſtratio autem per ſe.} Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit ꝙ vniuerſale continet in ſe & dici de omni,& per ſe,ſecundo oſtendit quid ſupra ea addit, ibi { vniuerſale autem. } Ad euidentiam autem eorum, quæ hic dicuntur,ſciendum eſt ꝙ vniuerſale non hoc modo accipiĩ,prout oẽ quod prædicatur de pluribus dicitur vniuerſale ſecundum ꝙ porphyrius determinat de quinque vniuerſalibus, ſed dicitur hic vniuerſale ſm quandam adaptationem, vel adęquationẽ prædicati ad ſubm,cum.ſ.neq; prædicatũ inuenią extra ſubiectũ,neq; ſubm ſiue prędicato. His autem viſis ſciendum eſt, ꝙ circa primum tria facit. Primo dicit ꝙ vniuerſale.ſ.prædicatum eſt

etiam quod de omni eſt ideſt vniuerſaliter prædicatur de ſubiecto, & etiam per ſe.ſ.ineſt ei, conuenit ſubiecto ſm ꝙ ipſum ſubiectũ eſt. Multa.n.de aliquibus ꝑdicant vl'iter, quæ non cõueniunt ei per ſe, & ſm ꝙ ipſum eſt. Sicut oĩs lapis coloratus eſt, nõ tñ ſecũdum ꝙ lapis, ſed ſecũdum ꝙ ipſum eſt ſuperficiẽ habens. Secundo ibi.

ARGV. *Patet igitur ea neceſſario rebus ineſſe, quæ ipſis vniuerſaliter competunt.*

ANTI. *Manifeſtum igitur eſt, quæcunq; ſunt vniuerſalia, ex neceſſitate inſunt rebus.*

Infert quoddam corollarium ex dictis, dicens, ꝙ ex quo vl'e eſt quod per ſe ineſt, quæ autẽ per ſe inſunt ex neceſsitate inſunt vt ſupra oſtẽſum eſt, manifeſtum eſt ꝙ vniuerſalia prædicata prout hic ſumuntur de neceſſitate inſunt rebus, de quibus prædicant. Tertio ibi.

ARGV. *Atq; per ſe, & hoc quo ipſum eſt, eadem eſſe dico, veluti lineæ per ſe punctum ineſt rectumúe. Ea nanq; ratione qua linea eſt, & triangulo hoc, tres anguli cõpetunt, duobus rectis æquales, quo triangulus eſt. Per ſe enim triangulus duobus rectis æquales angulos habet.*

ANTI. *Per ſe autem, & ſecundum quòd ipſum eſt, idẽ eſt, vt per ſe lineæ ineſt punctum & rectitudo. Et nanq; ſecũdum quòd linea eſt. Et triangulo ſecundũ quòd eſt triãgulus duo recti, & enim per ſe triangulus duobus rectis æqualis eſt.*

Ne aliquis crederet aliud eſſe qđ in diffinitiõe vl'is dixerat, per ſe, & ſm ꝙ ipſum eſt, oſtendit ꝙ per ſe, & ſm ꝙ ipſum eſt, idem eſt. Sicut lineæ per ſe ineſt punctum primo modo, & rectitudo.2.modo. Nã vtrunq; ineſt ei ſecundum ꝙ linea eſt. Et ſimiliter triangulo ſecundũ ꝙ triãgulus eſt inſunt duo recti.i.qđ valet duos rectos quod per ſe triangulo ineſt. Deinde cum dicit.

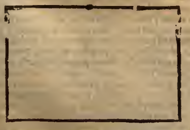
ARGV. *Tunc autem quippiam vniuerſaliter ineſt, cum de quouis, & primo oſtenditur.*

ANTI. *Vniuerſale aũt eſt tũc, cũ in quolibet, et primo demõſtrat.*

Oſtẽdit quid addat vniuerſale ſupra dici de omni, & per ſe. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ tunc eſt vniuerſale prædicatum, cum non ſolum in quolibet eſt de quo prædicatur, ſed & primo demonſtratur ineſſe ei, de quo prædicatur. Secundo ibi.

ARGV. *Velut æquales duobus rectis habere, nõ vniuerſaliter ineſt figuræ, & tamen de figura duorum rectorum angulorum æqualitatẽ licet oſtendere. Sed non de quauis figura, nec oſtẽdẽs figura quauis vtitur. Quadratũ.n.eſt quidem figura, nõ tñ habet tres angulos duobus rectis æquales, is etiam triangulus, qui duorũ eſt æqualium laterum, habet quidem quãuis duobus rectis æquales ſed non primus, ſed triangulus prior. Qui igitur demonſtratur primus duobus rectis æquales habere, vel quoduis aliud, & primo vniuerſaliter cõpetit.*

Quadrangulus.

ARGV. *Vt duos rectos habere, neq; cuilibet figuræ ineſt vniuerſaliter, & tamen eſt demonſtrare de figura quòd duos habet, ſed non cuiuſlibet figuræ eſt, neque vtitur qualibet figura demonſtrans. Quadrangulus enim figura quidem eſt non autem habet duobus rectis æquales. Sed iſocheles habet quidem fortaſſe duobus rectis æquales, ſed non primum, ſed triangulus prius. Quod igitur quolibet primum monſtratur duos rectos habere, aut quodcunque aliud, huic primo ineſt vniuerſale.*

Manifeſtat per exemplum, dicens, ꝙ habere tres angulos æquales duob' rectis nõ ineſt cuilibet figuræ vniuerſaliter, licet hoc de figura demonſtret, quia de triãgulo demonſtratur q eſt figura, ſed non cuilibet figuræ ineſt nec demonſtrator in ſua demõſtratione vtitur qualibet figura. Quadrãgulus enim figura, eſt, ſed non habet tres duob' rectis ęquales. Iſocheles aũt.i.triangulus duorũ æqualiũ laterum habet quidem vniuerſaliter tres angulos æquales duobus rectis, ſed non conuenit, primo iſocheli, ſed prius triangulo, quia iſocheli cõuenit inquantum eſt triangulus. Quod igitur primo demonſtratur habere duos rectos, aut quodcunque aliud huiuſmodi, huic primo ineſt prædicatum vniuerſaliter, ſicut triangulo. Deinde cum dicit.

Et demonſtratio per ſe eius vniuerſaliter eſt, cæterorum vero quodammodo non per ſe. Nec eius vniuerſaliter eſt, qui duorum eſt æqualium laterum, ſed ſuperat, & ad plura ſeſe extendit. ARGV.

Et demonſtratio per ſe huius vniuerſaliter eſt, aliorum autem quodammodo non per ſe. Neque iſocheles non eſt vniuerſaliter, ſed frequentius. ANTI.

Oſtendit qualiter demonſtrator vniuerſali vtatur, & dicit ꝙ demõſtratio eſt ꝑ ſe huius vniuerſalis, ſed aliorum quodammodo, & non per ſe. Demonſtrator.n.demonſtrat paſsionem de proprio ſubiecto, & ſi demonſtret de aliquo alio hoc non eſt niſi inquantum pertinet ad illud ſubiectum. Sicut paſsionem trianguli probat de figura & iſochele, inquantum quædam figura triangulus eſt, & triangulus quidam iſocheles. Quod autem primo non ineſt iſocheli habere tres, hoc non eſt, quia nõ vniuerſaliter prædicetur de eo, ſed quia eſt frequentius, ideſt in pluribus quàm iſocheles eſt, cum hoc cõmune ſit omni triangulo.

LECTIO XII.

Modi duo exponuntur quibus contingit errare in vniuerſalis acceptione, deinde metodus traditur ad dignoſcendum verum vniuerſale.

Oportet autem non latere errorem per ſæpe fieri, & non eſſe id, quod oſtenditur, primum vniuerſale, quemadmodum eſſe videtur. ARGV.

Oportet autem non latere, quoniam multoties contingit peccare, & non eſſe, quod demonſtratur, primum vniuerſale, ſecundum quòd videtur demonſtrari vniuerſale primum. ANTI.

Poſtquam notificauit Ariſto. quid ſit vniuerſale, hic Tex.c.12. oſtendit quomodo in acceptione vniuerſalis error cõtingat. Et circa hoc tria facit. Primo dicit ꝙ aliquando circa hoc peccare contingit. Secũdo aſsignat quod modis, ibi { Oberramus, } Tertio dat documentum, quomodo poſsit cognoſci vtrum vniuerſale acceptum ſit vl'e, ibi { Vtrum autem ſm ꝙ. } Dicit ergo primo, ꝙ ad hoc ꝙ nõ accidat in demõſtratione peccatum, oportet non latere, ꝙ multoties videtur demonſtrari vniuerſale, quod non demonſtratur. Deinde cum dicit.

Decipimur autem hac deceptione, cum aut præter ſingulare, vel ſingularia nihil eſt, quod accipiatur ſuperius, aut eſt quidem, ſed nomine caret in diuerſis ſpecie rebus, aut eſt, ARGV.

vt

vt pars totum, id de quo demonſtratur. Parti nanque accõmodabitur quidem demonſtratio, & de qualibet erit, attamen non erit huius primi vniuerſaliter demonſtratio. Atque huiuſce primi vt hoc eſt, demonſtrationem dico, cum eſt primi vniuerſaliter.

ANTI. vide i ãnot.

Oberramus autem hanc deceptionem, cum aut nil ſit accipere à ſuperiori extra ſingulare, quàm ſingularia, aut ſi ſit quidem, ſed innominatum ſit indifferentibus ſpecie rebus, aut contingat eſſe ſicut in parte totum, in quo monſtratur. Eis enim quæ ſunt in parte ineſt quidem demonſtratio, & erit de omni, ſed tamen nõ huiuſmodi primi vniuerſaliter demonſtratio. Dico enim primi ſecundum quòd eſt demonſtratio, cum ſit primi vniuerſalis.

3 Erratur acceptiõe vniuerſalis.

Aſsignat modos quibus circa hoc errare contingit. Et circa hoc duo facit. Primo enumerat ipſos modos dicẽs, ꝙ tripliciter contingit decipi circa acceptionẽ vniuerſalis. Primo quidem cum nihil aliud ſit accipere ſub aliquo cõmuni cui primo competat vniuerſale, quam hoc ſingulare, cui inconueniẽter aſsignatur. Sicut ſi ſenſibile quod primo, & per ſe ineſt animali, aſsignaretur vt vniuerſale primum homini, nullo alio animali exiſtẽte. Vnde notandum ꝙ ſingulare hic large accipiť pro quolibet inferiori, ſicut ſi ſpecies dicatur eſſe ſingulare, ſub genere contentum. Vel poteſt dici, ꝙ non eſt poſsibile inuenire aliquod genus, cuius vna tãtũ ſit ſpecies. Genus enim diuiditur in ſpecies per oppoſitas differẽtias. Oportet autem ſi vnum cõtrariorum inuenitus in natura, & reliquum inueniri, vt patet per Philoſophum in 2. de Cœlo & mundo. Et ideo ſi vna ſpecies inuenitur, inuenitur & alia. Vna autem ſpecies diuiditur in diuerſa indiuidua per diuiſionem materiæ. Cõtingit autem totam materiam alicui ſpeciei ꝓportionatam ſub vno indiuiduo comprehendi, & tunc non eſt niſi vnũ indiuiduum ſub vna ſpecie. Vnde & ſignãter de ſingulari mẽtionem facit. Secundus modus eſt, quãdo quidem eſt accipere ſub aliquo communi multa inferiora, ſed tamen illud eſt cõmune innominatum, quod inueniť in differentibus ſpecie. Sicut ſi animali non eſſet nomẽ impoſitum, & ſenſibile quod eſt proprium animalis aſsignetur vt vniuerſale primũ, his quæ ſub animali continentur, vel diuiſim, vel coniunctim. Tertius modus eſt quãdo id, de quo demonſtratur aliquid, vt vniuerſale primum ſe habet ad quod demonſtratur de eo, ſicut totum ad partem. Sicut ſi poſſe videre aſsignareť animali vt vniuerſale primum. Non enim omne animal poteſt videre. Ineſt autem his, quæ ſunt in parte .i. quæ particulariter & non vniuerſaliter alicui ſubiecto cõueniunt, demonſtratio idest ꝙ demõſtrari poſsint, & erit demonſtratio de omni, non tamen reſpectu eius quod demonſtratur. Poſſe enim videre demonſtratur quidẽ de aliquo vniuerſaliter, non tamẽ de animali vniuerſaliter, ſicut de eo cui primo inſit. Et exponit quid ſit primum ſecundum ꝙ demonſtratio fertur, quod eſt vniuerſale primum. Secundo ibi.

Li ſing. ex. Non ſaluatur genus in vna tm̃ ſpẽ.

Tex.cõ. 18. Lect. 4. t. ex. ſexta.

2. modus.

ARGY.

Si igitur quiſpiam oſtenderit rectas duas lineas non concurrere, inter quas eadem in parte ſunt anguli recti, recta ex linea ſecante, illas, oborti, huius ex eo demonſtratio proprie videbitur eſſe, quia ſic eſt in omnibus angulis rectis. Verum non eſt, quippe cum id fiat, non ex eo, quia ſic ſint illi anguli duobus rectis æquales, ſed ex eo, quia quouis modo duobus æquales ſint rectis.

ANTI.

Si igitur aliquis demonſtrabit quòd rectæ lineæ non intercidant, videbitur vtique huiuſmodi eſſe demonſtratio, propter id quod ineſt rectis. Non autem eſt, niſi quòd quoniam ſic æquales ſint, fiat hoc, ſed aut in quolibet æquales.

vide i ãnot.

Subiungit exempla ad prædictos modos. Et primo ad tertiũ dicens, ꝙ ſiquis demonſtret de lineis rectis ꝙ nõ intercidant .i. non concurrant, videbitur huiuſmodi eſſe demõſtratio .ſ. vniuerſalis primi, propter hoc ꝙ nõ concurrere ineſt aliquibus lineis rectis. Non autẽ ita ꝙ hoc fiat niſi lineæ rectæ ſint æquales idest æque diſtãtes. Sed ſi lineæ fuerint æquales idest æque diſtantes, tunc nõ concurrere cõuenit eis in quolibet, quia vniuerſaliter verum eſt ꝙ lineæ rectæ æque diſtantes, etiã ſi in infinitum protrahantur, in neutram partem concurrent. Secundo ibi.

ARGY.

Et ſi nullus alius eſſet triangulus, quam hiſce, qui duorum eſt æqualium laterum, huic, vt duorum eſt æqualium laterum angulos æquales duobus rectis habere competere videtur.

ANTI.

Et ſi triangulus non eſſet aliud quàm iſocheles, ſecundum quòd eſt iſocheles videretur vtique eſſe.

Tex.cõ. 13.

Ponit exemplum ad primum modum, dicens, quòd ſi non eſſet alius triangulus, quàm iſocheles, qui vere eſt triangulus duorum æqualium laterum, quod eſt trianguli inquantum huiuſmodi, videretur eſſe iſochelis ſecundum quòd eſt iſocheles, nec tamen hoc eſſet verum. Tertio ibi.

ARGY.

Et ſimilitudo rationum mutato ordine, numeris, vt numeri ſunt lineis vt lineæ, ſolidis, vt ſolida temporibus denique, vt tempora, videtur competere, quemadmodum ſeorſum olim oſtendebatur. Quod tamen vna demonſtratione de omnibus demonſtrari poteſt. Sed quia non ſunt quippiam vnum hæc omnia nomine vocitatum, numeri inquam, longitudines, tempora, ſolidaque, atque differunt inter ſe ſpecie, ideo ſumebantur ſeorſum. Non autem vniuerſaliter demõſtratur. Non enim iiſce competit, vt lineæ ſunt, vel vti numeri, ſed vt hoc, quod quidem vniuerſaliter iis ineſſe cunctis ſupponitur.

ANTI.

Et proportionale, quod & commutabiliter eſt, ſecundum quòd numeri ſunt, & ſecundum quòd lineæ & ſecundum quod firma, & ſecundum quòd tempora ſunt, quemadmodum & demonſtratum eſt aliquando ſeorſum, contingens eſſe de omnibus vna demonſtratione monſtrari. Sed propter id, quod non eſt denominatum aliquid, in quo omnia hæc vnum ſunt, numeri, longitudines, tempora, & firma, & ſpecie differentias, ſeorſum adinuicem accepta ſunt. Non autem vniuerſale monſtratur. Non enim ſecundum quòd lineæ ſunt aut ſecundum quòd numeri, inerat, ſed ſecundum quòd hoc eſt quod vniuerſale ponunt eſſe.

Exemplificat de modo ſecundo. Et videtur hoc vltimo ponere, quia circa hoc diuturnius imoratur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit exemplum. Secũdo inducit quoddam corollarium ex dictis, ibi { Propter hæc nec ſi aliquis. } Tertio aſsignat rationẽ dictorũ, ibi { Quando igitur non nouit. } Circa primum ſciendũ eſt, ꝙ proportio eſt habitudo quantitatis vnius ad alteram, ſicut ſex ad tria ſe habent in proportione dupla. Proportionalitas eſt collectio duarum proportionum. Quæ ſi ſint disiunctæ habent quatuor terminos Vt hic. Sicut ſe habent quatuor ad duo, ita ſex ad tria. Si vero ſint coniunctæ habent tres terminos. Nam vno vtitur vt duobus. Vt hic. Sicut ſe habẽt octo ad quatuor, ita quatuor ad duo. Patet ergo ꝙ in proportione duo termini ſe habẽt vt antecedentia, duo vero vt conſequentia. Vnde hic. Sicut ſe habent quatuor ad duo, ita ſe habent ſex ad tria, ſex & quatuor ſunt antecedentia, duo vero, & tria ſunt conſequentia. Permutata ergo proportio eſt, quando antecedentia

Notãdum. Proportio. quid. Proportionalitas q̃d.

Permutata. propor.

antecedentia inuicem conferuntur & conſequētia ſimiliter. Vt ſi dicam. Sicut ſe habent quatuor ad duo, ita ſe habent ſex ad tria, ergo ſicut ſe habent quatuor ad ſex, ita ſe habent duo tria. Dicit ergo ꝙ eſſe proportionale commutabiliter conuenit lineis, & numeris, & firmis.i. corporibus, & temporibus. Sicut autem de ſingulis determinatum eſt aliqnando ſeorſum, de numeris quidē in Arithmetica, de lineis, & firmis, in Geometria, de temporibus in Naturali Philoſophia, vel Aſtrologia, ita contingens eſt, quod de omnibus prædictis commutatim proportionari vna demonſtratione demonſtretur. Sed ideo commutatim proportionari de ſingulis horum ſeorſum demonſtratur, quia non eſt nominatū

Alia interp. illud cōmune, i quo omnia iſta ſunt vnum. Et ſi enim quantitas omnibus his communis eſt, tamen ſub ſe & alia præter hæc comprehēdit, ſicut orationem, & quædam, quæ ſunt quantitates per accidēs. Vel melius dicēdum, ꝙ commutatim proportionari quantitati non cōuenit inquantum eſt qnantitas, ſed inquantum eſt cōparata alteri quantitati ſecundum proportionalitatem quādam. Et ideo dixerat etiam in principio proportionale eſſe quod commutabiliter eſt. Omnibus autē iſtis, inquantū ſunt proportionalia, non eſt nomen commune poſitum. Cum autem demonſtratur cōmutatim proportionari de ſingulis prædictorū diuiſim, nō demonſtratur vniuerſale. Non enim cōmutatim proportionari ineſt numeris, & lineis, ſm ꝙ hmōi, ſed ſecundū quoddam commune. Demonſtrantes autem de lineis ſeorſum, vel de numeris, ponunt hoc, quod eſt commutabiliter proportionari eſſe quaſi quodam vniuerſale prædicatum lineæ ſecundum ꝙ linea eſt aut numero, ſecundum ꝙ numerus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quo circa ſiquis vnumquodq; triangulum, eum inquā qui ex ęqualibus lateribus omnibus, & eum, qui ex vniuerſis inæqualibus conſtat, & item eum, qui duorum eſt ęqualiū laterum, aut vna, aut alia ſeorſum demonſtratione, tres æquales duobus rectis oſtenderit, nondū his profecto triangulum ſcit duobus rectis æquales habere niſi eo ſciēdi modo, quē ipſi ſuo more profitētur ſophiſtæ. Neq; de triāgulo vniuerſaliter id percipit, & ſi nullus alius præter iſtos triangulus eſt. Nō.n. id iſtis, vt trianguli ſunt, nec omni triangulo ratione formæ, ſed numeri ineſſe cognouit, tam & ſi nullus triāgulus eſt, quē ipſa & non ſcit æquales duobus rectis habere.*

ANT I. *Propter hoc neq; ſi aliquis monſtret vnūquemq; triangulū demonſtratione, aut vna aut altera, quod duos rectos habet vnūquodq;, iſopleuros, ideſt iſocheles ſeorſum, & ſcalenon, ideſt gradatum, nondū cognouit triangulum quod duos rectos habet, niſi ſophiſtico modo: neq; vniuerſale triāguli,*

vide i inot. *neq; ſi nullus eſt præter hoc triangulus alter. Non.n. ſecundum quòd triangulus eſt cognouit, neque omnem triangulum ſed ſecundum numerum. Secundum ſpeciem autem non omnem, & ſi nullus eſt, quem non nouit.*

Inducit quoddam corollarium ex dictis, & dicit ꝙ eadem ratione, qua non demonſtratur vniuerſale, cum de ſingulis ſpeciebus demonſtratur aliquid, quod eſt vniuerſale prædicatum communis innominati nec etiā demonſtratur vniuerſala prædicto modo, ſi ſit commune nomen poſitum. Sicut ſi aliquis eadem demonſtratione oſtendat aut demonſtret de vnaquaque ſpecie trianguli, ꝙ habet tres angulos æquales duobus rectis aūt diuerſa ſeorſum ſcilicet de iſochele, & ſeorſum de gradato, ideſt de triangulo trium laterum inæqualium, nō tamen propter hoc cognouit ꝙ triangulus tres angulos habeat æquales duob⁹ rectis, niſi ſophiſtico modo, ideſt per accidens, quia nō cognouit de triāgulo ſecundum ꝙ eſt triangulus, ſed ſecundum quod eſt æquilaterus, aut duorum æqualium laterum, aut trium inæqualium. Neque etiam demonſtrans cognouit vniuerſale, ideſt habet cognitionem de triangulo in illos, vniuerſali, etiam ſi nullus alius triangulus eſſet præter de qbus cognouit. Et hoc ideo quia non de triangulo cognouit ſecundum ꝙ eſt triangulus, ſed ſub ratione ſpecierum eius. Vnde neq; cognouit per ſe loquēdo oē͂m triangulum, quia & ſi ſecundum numerum cognouit omnem triangulum, ſi nullus eſt, quem non nouit, tñ ſecundnm ſpeciem non cognouit omnem. Tunc enim cognoſcitur aliquid vniuerſaliter ſecundum ſpeciem, qñ cognoſcitur ſecundum rationem ſpeciei. Secūdum numarum autem, & non vniuerſaliter, qñ cognoſcitur ſm multitudinem contentorum ſub ſpecie. Nec eſt differentia quātum ad hoc ſi comparemus ſpeciem ad indiuidua, vel genera ad ſpecies. Nam triangulus eſt genus æquilateri, & iſocheles. Deinde cum dicit.

Quando igitur non ſcit vniuerſaliter, & quando ſimpliciter ſcit manifeſtum eſt. Enimuero ſi eadē eſſet triāguli ratio, & duorum æqualium laterum trianguli cæterorumque triangulorum demonſtratio, aut cuiq;, aut omnibus, æq; ſine vllo diſcrimine accommodantur, vt patet. Cum vero non ſit eadem, ſed diuerſa, treſq; anguli duobus rectis æquales hoc cuiq; competunt, quoquiſq; triangulus eſt, non ſcit hiſce ſimpliciter, qui dicto modo demonſtrat. ARGY.

Quando igitur non nouit vniuerſaliter, & quando nouit ſimpliciter? Manifeſtum eſt, quòd ſi idem inerat triāgulo eſſe, & iſocheli, aut vnicuiq;, aut omnibus. Si vero non idem, ſed alterum eſt, aut ſecundum quòd eſt triangulus, nō nouit. ANT I. Tex. 14.

Aſsignat rationem prædictorum, quærens quando aliquis cognoſcit vniuerſaliter & ſimpliciter ex quo prędicto modo cognoſcēs non cognouit vniuerſaliter. Et reſpondet manifeſtum eſſe ꝙ ſi eſſet eadem ratio trianguli in cōmuni, & vniuſcuiuſq; ſpecierum, eius ſeorſum acceptæ, aut vniuerſaliter ſimul acceptarum tunc vniuerſaliter ſciret de triangulo & ſimpliciter, quando ſciret de aliqua ſpecie eius, vel de omnibus ſimul. Si vero non eſt eadem ratio, tunc non erit idem cognoſcere triangulum in communi, & ſingulas ſpecies eius, ſed eſt alterum. Et cognoſcendo de ſpeciebus, non cognoſcit de triangulo, ſm ꝙ eſt triangulus. Deinde cum dicit.

Patet autē vtrum id illi cōpetat, vt triangulus eſt, an vt duorū æqualiū laterū, & qñ per hunc competit primum, & cuius eſt vniuerſaliter demonſtratio. Nam ei cōpetit, vt tale eſt, cui cæteris ſublatis competet primo, veluti laterū duorū æqualium æneo triangulo competent anguli duobus rectis æquales. At ære ſublato, vt non ſit æneus, etiam competent. Et itē laterū æqualitate duorum ſublata, vt non ſit duorum æqualium laterum. At non competent ſublata figura, vel termino, ſed non primis ipſis ſublatis. Quo igitur primo ſublato non competent? Quod ſi triangulo, per hunc, et cæteris competunt, & huius eſt vniuerſaliter demonſtratio. ARGY.

Vtrum autem ſecundum quòd eſt triāgulus, aut ſecundū quòd eſt iſocheles ſit, & qñ ſecundum hoc eſt primum, & vniuerſale, cuius demonſtratio eſt, manifeſtum eſt, quoniam quando remoto inſit primum, vt iſocheles, & æneo remoto triangulo inſunt duo recti. Sed æneo remoto & iſocheli, ſed non figura, aut termino, ſed non prius. Cuius igitur primum? Si itaque trianguli eſt, et ſecundum hoc ineſt & alijs, & huiuſmodi vniuerſaliter eſt demonſtratio. ANT I.

Dat documentum quo proprie poſsit accipi vniuerſale, quod eſt, vtrum aliquid ſit trianguli ſecundum ꝙ triangulus,

triangulus, aut iſochelis ſecundum ꝙ eſt iſocheles, & quando id cuius eſt demonſtratio eſt primum ꝙ vniuerſale ſecundũ hoc ideſt aliquod ſubiectum poſitum. Manifeſtum eſt enim ex hoc quod dicã. Quandocũq; enim remoto aliquo adhuc remanet illud quod erat aſſignatum vniuerſale, ſciendum eſt quòd non eſt primũ vniuerſale illius. Sicut remoto iſochele vel æneo triangulo, remanet ꝙ habeat tres angulos.ſ.duobus rectis æquales. Vnde patet quòd habere tres angulos æquales duobus rectis nõ eſt vniuerſale primum, neq; iſochelis neq; ænei trianguli. Remota autẽ figura non remanet habere tres; nec etiã remoto termino, qui eſt ſuperius ad figuram, cum figura ſit, quæ termino, vel terminis clauditur, ſed tamen non primo conuenit neq; figuræ neq; termino, quia non cõuenit eis vniuerſaliter. Cuius ergo erit primo? Manifeſtum eſt ꝙ triangulo, quia ſecũdum triangulum ineſt aliis tam ſuperioribus, quam inferioribus. Non enim competit figuræ habere tres, niſi quia triangulus eſt quædam figura, & ſimiliter iſocheli, quia triangulus eſt, & de triangulo habere tres demonſtratur. Vnde eſt ei vniuerſale primum.

Prima pars docu. quo cog. vniuerſale.

2. pars documenti.

LECTIO XIII.

Demonſtrationem eſſe ex neceſſariis, concluſionem item demonſtrationis neceſſariam & ſi ex non neceſſariis ſciri poſſit, ſyllogizari nihilominus poſſe, oſtendit.

ARGY. *Si igitur demonſtratiua ſcientia ex principiis eſt neceſſariis. Quod.n.quiſpiã ſcit, id fieri nequit, vt aliter ſeſe habeat.*

ANTI. Vide i ãnot. Tex. 25. *SI igitur eſt demonſtratiua ſcientia ex neceſſariis eſt principiis. Quod enim ſcitur non poteſt ſe habere aliter.*

Poſtquam determinauit Philoſophus de omni, & per ſe, & vniuerſali quibus vtimur in demonſtratione, hic iam incipit oſtendere ex quibus demonſtratio procedit. Et diuiditur in duas partes. In prima oſtẽdit ex quibus procedit demonſtratio propter quid, in ſecunda ex quibus eſt demonſtratio quia ibi { Sed quia differt & propter quid. } Prima in duas. In prima oſtẽdit qualia ſint ex quibus demonſtratio procedit, in ſecũda docet, quæ ſunt demonſtrationis principia, ibi { Quid quidem igitur prima ſignificent. } Prima in tres. In prima oſtendit, ꝙ demonſtratio eſt ex neceſſariis, in ſecunda ꝙ eſt ex his, quæ ſunt per ſe, ibi { Accedentium autem, } Tertio ꝙ procedat ex principiis propriis, ibi { Non ergo eſt ex alio genere. } Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ demonſtratio procedat ex neceſſariis, Secundo probat ſic quædam quæ poſuerat, ibi { Quod autem oporteat ex neceſſariis. } Circa primum tria facit. Primo continuat ſe ad præcedẽtia. Secundo probat propoſitum, ibi { Quæ aũt ſunt per ſe, } Tertio infert quandam concluſionem ex dictis, ibi { Manifeſtum autem ex his. } Dicit ergo primo ex prædictis inferens, ꝙ ſi ſit demonſtratiua ſcientia ideſt ſi ſcientia per demonſtrationem acquiratur, oportet ꝙ ſit ex principiis neceſſaris. Cuius illationis neceſsitas apparet, quia quod ſcitur, impoſsibile eſt aliter ſe habere, vt habitum eſt in diffinitione eius quod eſt ſcire. Deinde cum dicit.

Lectio. 23.

Lec. 18. tex. ex. 3.

Lectio. 14.

Lectio. 15.

Lec. 4. tex. ex. 2.

ARGY. *Ea vero, quæ per ſe rebus inſunt, neceſſario competunt. Nam quædam inſunt in eorum, quibus competit, rõne, quædam in ſua res eas habent, de quibus dicuntur, quorũ alterũ oppoſitorum inſit neceſſe eſt. patet ex talibus quibuſdã ratiocinationẽ conſtare. Omne nãq; quod ineſt, aut hoc pacto, aut per accidẽs cõpetit. Accidẽtia vero nõ ſunt neceſſaria.*

ANTI. *Quæ aũt per ſe ſunt, neceſſaria inſunt rebus. Hæc quidẽ ſunt in eo, quod qd eſt, quibuſdam aũt alia inſunt in eo quod quid eſt prædicantibus de ipſis, quorum alterum oppoſitorũ neceſſe eſt ineſſe. Manifeſtum eſt, quòd ex hmõi quibuſdam vtique ſit demonſtratiuus ſyllogiſmus. Omne.n.aut ſic eſt, aut ſecundum accidẽs. Accidentia aũt nõ neceſſaria ſunt.*

Oſtendit ꝙ demõſtratio ſit ex neceſſariis. Et primo per rationem. Secundo per ſignum, ibi { Signum autẽ eſt. } Circa primum ponit duas raiones, quarum prima talis eſt. Ea quæ per ſe prædicãtur, neceſſario inſunt. Et hoc manifeſtat in duobus modis per ſe. In primo quidem, quia ea, quæ prædicãtur per ſe, inſunt in eo quod quid eſt.i. in diffinitione ſubiecti. Quod autem ponitur in diffinitione alicuius neceſſario prædicatur de eo. In ſecundo vero, quia quædam ſunt ſubiecta, quæ ponuntur in quod quid eſt prædicantibus de ipſis; ideſt in diffinitione ſuorum prædicatorũ. Quæ qdem ſi ſint oppoſita, neceſſe eſt ꝙ alterum eorum ſubiecto inſit, ſicut par vel impar numero, vt ſuperius oſtẽſum eſt. Sed manifeſtum eſt ꝙ ex quibuſdam principiis hmõi.ſ.per ſe, ſit ſyllogiſmus demonſtratiuus. Quod probat per hoc ꝙ omne quod prædicatur, prædicatur aut per ſe, aut per accidens, & ea quæ prædicanꝰ per accidens nõ ſunt neceſſaria, ex his autem, quæ ſunt per accidens, nõ fit demonſtratio, ſed magis ſophiſticus ſyllogiſmus. Vnde relinquitur, ꝙ demonſtratio ſit ex neceſſariis. Sciendum autem eſt quòd cum in demõſtratione probatur paſsio de ſubiecto per medium, quod eſt diffinitio, oportet ꝙ prima propoſitio, cuius prædicatum eſt paſſio, & ſubiectum eſt diffinitio, quæ continet principia paſsionis, ſit per ſe in quarto modo. Secunda autem cuius ſubiectum eſt ipſum ſubiectum, & prædicatum ipſa diffinitio, in primo modo. Concluſio vero in qua prędicatur paſsio de ſubiecto per ſe, in ſecundo modo. Secundam rationem ponit ibi.

Pria rat. dmõ. eſſe neceſ. 2.

Lectio. 10. tex. ex 4.

ARGY. *Aut igitur ita dicatur, aut hoc principium ſupponaꝰ, demonſtrationem neceſſariam eſſe. Et ſi demonſtratum ſit quippiam, fieri non poſſe, vt illud ſeſe habeat ſecus. Ex neceſſariis ergo conſtare demonſtratiuam ratiocinationem oportet. Et enim fit, vt & demonſtrans ratiocinetur ex veris, at non ſit vt ex neceſſariis quiſquã, niſi demõſtrans ratiocinationẽ cõficiat. Id enim ipſum iam demonſtrationis proprium eſt.*

ANTI. Tex. cõ. 16. *Aut igitur ſic dicendum, aut principium ponẽtibus, quòd demonſtratio circa neceſſarium ſit, & ſi demonſtratum nõ põt aliter ſe habere, ex neceſſariis ergo oportet eſſe ſyllogiſmum. Ex veris quidem eſt non demonſtrantem ſyllogizare, ex neceſſariis autem non eſt, ſed quidem demonſtrãtem. Hoc autem proprium demonſtrationis eſt.*

Quæ eſt talis. { Demonſtratio circa neceſſariũ eſt, & demonſtratum. }.i. demonſtrationis concluſio nõ poteſt aliter ſe habere. Et hoc accipiẽdum eſt tanquã principium ad oſtendendum propoſitum ſcilicet ꝙ demonſtratio ex neceſſariis procedit. Cuius quidem principij veritas apparet, vt iam dictum eſt. Ex hoc autem principio ſic argumentatur. Concluſio neceſſaria non poteſt ſciri niſi ex principiis neceſſariis, ſed demõſtratio facit ſcire concluſionem neceſſariam, ergo oportet ꝙ ſit ex pricipiis neceſſariis. In quo differt demõſtratio ab aliis ſyllogiſmis. Sufficit enim in aliis ſyllogiſmis ꝙ ſyllogizetur ex veris. Nec eſt aliquod aliud genus ſyllogiſmi, in quo oporteat procedere ex neceſsitate, ſed in demonſtratione oportet hoc obſeruare. Et hoc eſt proprium demonſtrationis ex neceſſariis procedere.

Secũda rat.

Ra. i forma.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Signo etiam illo patet demonſtrationem è neceſſariis eſſe. Nam inficiationes aduerſus eos, qui demonſtrare putãt, negatione*

gatione neceſſitatis inferre nos conſueuimus, aut putantes omnino fieri poſſe, quo res aliter ſeſe habeat, aut diſputationis cauſa contendentes.

ANTI. *Signum autem eſt quòd demonſtratio ex neceſſariis ſit quoniam inſtantiam ita ferimus ad opinantes demonſtrare, quoniam non ſit neceſſe ſi opinamur, aut omnino contingere aliter, aut rationis cauſa.*

Signum ad idẽ cũ ex.t. Probat idem per ſignum hoc modo. Contra rationem aliquam non infertur inſtantia, niſi per hoc quod deficit aliquid eorum, quæ in illa ratione obſeruanda ſunt, ſed contra eum, qui opinatur ſic demõſtrare, fecimus inſtantiam ꝙ non ſit neceſſe ea, ex quibus procedit eſt vera, ſiue opinemur ea contingere aliter ſe habere, ſiue talem inſtantiam ferimus, rationis ideſt diſputationis cauſa, ergo demonſtratio debet procedere ex neceſſariis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex quibus etiã patet ſtultos eos eſſe profectò, qui principia bene ſumere putãt ſi, propoſitio probabilis ſit atq; vera, vti ſophiſtæ, ſcire eſſe dicentes ſcientiã habere. Non.n.ideo propoſitio principium eſt, quia probabilis aut non probabilis eſt; ſed quia primum eſt ipſius generis, circa quod ſit demonſtratio, & verum, non omne proprium eſt.*

ANTI. vide 1 ãnot. *Manifeſtum autem ex his eſt, & quoniam ſtulti ſunt accipere opinati bene principia, ſi probabilis ſit propoſitio, & vera, vt ſophiſtæ, quoniam & ſcire ſcientiam eſt habere. Non enim quod probabile eſt, aut verum omne principium eſt, ſed primum in genere circa quod demonſtrãt & verum, non omne, ſed proprium.*

Infert concluſionem ex dictis, dicẽs, ꝙ {manifeſtum eſt ex hoc} ꝙ oportet demonſtrationem ex neceſſariis concludere {ꝙ ſtulti ſunt illi, qui opinati ſunt bene ſe principia demõſtrationis accipere, ſi ſolum propoſitio accepta ſit probabilis, vel vera, vt ſophiſtæ faciunt.} id eſt qui apparent ſcientes, & non ſunt, {Nam ſcire non eſt niſi per hoc ꝙ ſcientia habetur.} ſcilicet ex demonſtratione. Et hoc autem ꝙ aliquid eſt probabile vel improbabile non habetur ꝙ ſit primum vel non primum, ſed tamen oportet illud circa quod ſit demõſtratio eſſe primum in genere aliquo & eſſe verum. Non tamen omne primum accipit demonſtrator, ſed primum illi generi circa quod demonſtrat, ſicut arithmeticus non accipit primum, quod eſt circa magnitudinẽ, ſed circa numerum. Attendendum autem eſt ꝙ ſophiſtæ non ſumuntur hic ſicut in libro Elenchorum, qui procedunt ex his quæ vidẽtur probababilia & non ſunt, aut videntur ſyllogizare, non tamen ſyllogizant. Sicut enim tales ſophiſtæ dicuntur ideſt apparentes & non exiſtentes, inquantum deficiunt à dialectica argumentatione, ita dialecticæ argumentationes ſi appareant demonſtratiuæ probare, & non probant, ſophiſticæ ſunt, inquantum videntur ſua argumentatione ſcientes, & non ſunt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atque demonſtratiuam ratiocinationem ex neceſſariis eſſe oportere, ex hiſce patet. Nam ſi non eſt iſte ſciens, qui non habet eius rationem propter quid eſt, cuius eſt demonſtratio, atque fieri poteſt vt A quidem ipſi C neceſſario competat, medium autem B per quod illud eſt demonſtratum non ſit neceſſario, is plane qui talem ratiocinationem extruit, nõ ſcit propter quid eſt, quippe cum non ſit illud ob ipſum medium. Nam ipſum quidem fieri poteſt vt non ſit, concluſio autem eſt neceſſaria.*

ANTI. Tex.7. *Quod autem ex neceſſariis eſſe oportet ſyllogiſmum, manifeſtum & ex his eſt. Si enim non eſt habens rationem propter quid, exiſtente demonſtratione, non eſt ſciens. Sit autẽ vtique & quòd A de C ex neceſſitate eſſe, B autem medium per quod demõſtratum eſt non ex neceſſitate, non ſciuit propter quid. Non eſt enim hoc propter medium. Hoc enim quidem contingit non eſſe, concluſionem autem neceſſariam.*

Oſtendit quod ſuppoſuerat. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ꝙ cõcluſio neceſſaria non poteſt ſciri ex principiis non neceſſariis. Secundo ꝙ licet non poſſit ſciri neceſſariũ ex non neceſſariis, tamen ſyllogizari poteſt, ibi {Cum quidem igitur concluſio.} Primum oſtẽdit duabus rationibus, quarum vna talis eſt. Si quis non habeat rationem propter quid oſtendentem, non efficitur ſciens, etiam demonſtratione habita, quia ſcire eſt cauſam rei cognoſcere, vt ſupradictum eſt. Sed ratio quæ infert concluſionem neceſſariam ex non neceſſariis principiis, non oſtendit propter quid. Quod exemplificat in terminis cõmunibus. Ponatur enim ꝙ hæc concluſio ſit neceſſaria. Omne c eſt a, & demõſtretur per hoc medium b ꝙ non ſit neceſſarium medium, ſed contingens, puta ꝙ hæc propoſitio ſit contingens, ꝙ omne b eſt a vel ꝙ omne c eſt b aut vtraq;, cõſtat ꝙ per hoc medium contingens, quod eſt b non poteſt ſciri de concluſione neceſſaria, quæ eſt omne c eſt a ꝓpter quid. Quod ſic probatur. Remota cauſa propter quam eſt aliquid, oportet ꝙ remoueatur effectus, ſed hoc medium cum ſit contingens cõtingit remoueri, cõcluſionem autem remoueri non contingit cum ſit neceſſaria, relinquitur ergo ꝙ non poteſt ſciri cõcluſio neceſſaria per medium contingens. Secundam rõnem ponit ibi. Lectio. 4. tex. ex.2.

ARGY. *Præterea ſi quis nunc neſcit, rationem habens, & ſaluus eſt, re ſalua, neque oblitus, is neque prius ſciebat. Quod ſi medium non eſt corruptum, fieri vero poteſt vt corrumpatur, id quod accidit erit poſſibile, atque cõtingens, ſed vt is ſciat, qui ſic ſe habet fieri, minime poteſt.*

ANTI. *Amplius ſi aliquis neſcit rem nunc, habens rationem, & ſaluatus eſt, ſalua re, nec oblitus, neque prius ſciuit. Corrumpere autem vtique medium, niſi ſit neceſſarium. Quare habebit quidem rationem, neſcit autem. Neque ergo prius ſciuit, Si vero non corruptum eſt, contingit autem corrumpi, quod accidit vtique erit poſſibile, & contingens. Sed eſt impoſſibile ſic ſe habentem ſcire.*

Quæ talis eſt. Si aliquis nunc non ſcit cum tñ habeat eandem rationem, quam prius habuit {& ſaluatus eſt} ideſt non deſit eſſe {ſalua re.} .i. reſcita & nõ corrupta, iterum ipſe {non eſt oblitus} manifeſtum eſt ꝙ etiam ipſe {non prius ſciuit.} In hoc autem Philoſophus innuit quatuor modos, quibus aliquis amittit ſcientiam, quam prius habuit. Vnus modus eſt qñ excidit à mente eius rõ, per quã prius ſciebat. Alius modus eſt per corruptionem ipſius ſciẽtis. Alius per corruptionem ipſius rei ſcitæ, ſicut ſi ſcientia ſcit te ſedente dum ſedes, te nõ ſedente perit. Quartus eſt per obliuionem. Vnde nullo iſtorum modorum exiſtente ſi aliquis nullo modo ſciat aliquid, nec prius ſciuit. Sed ille, qui habet concluſionẽ neceſſariam per medium cõtingẽs, corrupto medio cõtingenti neſcit medio non exiſtente, & tñ eãdem rationem habet, & ſalua eſt res, & non eſt oblitus, ergo non prius ſciuit, qñ medium nõ erat corruptum. Quod autem medium, quod eſt contingens corrumpatur, probat. Quia id quod nõ eſt neceſſarium, oportet, ꝙ aliqñ corrumpatur. Si dicatur ꝙ medium nondum eſt corruptum, quia tamen nõ neceſſarium, manifeſtum eſt ꝙ contingit ipſum corrumpi. Poſito autẽ contingenti, illud quod accidit non eſt impoſſibile, ſed poſſibile & cõtingens. Quod autem ſequebatur, erit impoſſibile. ſ. ꝙ

Quatuor modi quibus aliquis poteſt amittere ſciẽtiam.

aliquis

aliquis ſciētiam haberet alicuius, quod poſtea neſciret manentibus conditionibus ſupra poſitis, quod tamen ſequitur ex hoc, ꝙ eſt medium contingens eſſe corruptum, quod & ſi non ſit verum, eſt tamen contingens, vt dictum eſt. Deinde cum dicit.

ARGV. *Cum igitur concluſio neceſſaria eſt, nihil prohibet mediū non neceſſarium eſſe, per quod fuit probata. Feri nanque poteſt, vt neceſſarium ex non neceſſariis etiam cōcludatur, etiā per inde atq; fit, vt verum concludatur ex falſis. At cū medium eſt neceſſarium concluſio quoq; neceſſaria eſt, quemadmodum & ex veris infertur ſemper concluſio vera. Nam tā A ipſi B quam B ipſi C neceſſario competat. Igitur & A neceſſe eſt ipſi competere C. Verum fieri nequit, vt cum concluſiō nō eſt neceſſaria medium neceſſarij ſubeat rationem. Inſit.n. A nō neceſſario ipſi C, Si igitur A ipſi B, B, ipſi C cōpetere neceſſario dixeris, & A profecto ipſi C competere neceſſario cōcedas oportet. Ad ipſi competere non eo pacto ſupponebatˀ.*

ANTI. *Cum quidē igitur concluſio ex neceſſitate eſt nihil prohibet medium non neceſſarium eſſe propter quod demonſtratū eſt. Eſt.n. neceſſarium non ex neceſſarijs ſyllogizare, ſicut & verum non ex veris. Cum autem mediū ex neceſſitate eſt, & concluſio eſt neceſſitate, ſicut ex veris verū ſemper. Sit.n. A de B ex neceſſitate, & hoc de C, neceſſe ergo eſt & A de neceſſitate ineſſe, ſed cum non neceſſaria ſit concluſio, neq; medium neceſſarium eſſe poſſibile eſt. Sit.n. A in C nō ex neceſſitate eſſe, in B aūt A ex neceſſitate, & hoc igiť in C ex neceſſitate, & A ergo in C ex neceſſitate erit Sed nō cōceſſum eſt.*

Oſtendit ꝙ licet per medium contingens non poſsit ſciri concluſio neceſſaria, concluditur tamen cōcluſio neceſſaria ex medio non neceſſario. Dicit ergo ꝙ nihil prohibet concluſionem neceſſariam eſſe per medium non neceſſarium, per hoc quod oſtenditur ſyllogizatū ſyllogiſmo dialectico nō demōſtratiuo, qui facit ſcire. Contingit enim neceſſarium ſyllogizari ex nō neceſſariis, ſicut contingit ſyllogizari verum ex non vero, non tamen contingit econuerſo. Quia cum medium eſt neceſſariū, & concluſio neceſſaria erit. Sicuti ex veris pręmiſsis ſemper concluditur verum. Quod autem ex neceſſariis ſemper concludatur neceſſariū, ſic probat. {Sit enim a de omni neceſſaria.} ideſt ſit hæc propoſitio neceſſaria, Omnes b eſt a. Et hoc de c, ideſt ſit hęc etiam neceſſaria, Omne c eſt b, ex his enim duobus neceſſariis, ſequitur tertium neceſſarium ſcilicet concluſio ꝙ omne c eſt a. Oſtenſum eſt enim in libro Priorum ꝙ ex duabus propoſitionibus de neceſsitate, ſequitur concluſio ex neceſsitate. Oſtendit etiam conſequenter ꝙ ſi cōcluſio nō eſſet neceſſaria, nec medium poſſet eſſe neceſſarium. Ponatur enim ꝙ hæc cōcluſio. Omne c eſt a ſit non neceſſaria, præmiſſæ autem duæ ſint neceſſariæ, ſecundum id quod primo poſitum eſt ſequitur ꝙ concluſio ſit neceſſaria, cum tamen contrarium ſit poſitū.ſ. ꝙ concluſio non ſit neceſſaria. Deinde cum dicit.

Lib. 1. cō. 8. 9. 1. 10.

ARGV. *Cum igitur id, quod demonſtratiue quiſpiam ſcit, neceſſarium oporteat eſſe, conſtat per medium quoq; neceſſariū demonſtrationem eius illum habere oportere, vel neſcit illud profecto, aut propter quid eſt neceſſario, aut eſſe, ſed aut arbitrabitur ſe ſcire neſciens, ſi putauerit vt neceſſarium, id quod non eſt neceſſarium, aut nec arbitrabitur æquo diſcrimine ſane, ſiue eſſe per media, ſiue propter quid eſt, & per medijs vacantia ſciuerit.*

ANTI. Tex. cō. t 8. *Quoniam igitur, ſi ſcit demonſtratiue, oportet habere demonſtrationem, aut non ſciet, neque propter quid, neque quia neceſſe eſt illud eſſe, ſed opinabitur neſciens, ſi accipiat tanquam neceſſarium, non neceſſarium, aut neque opinabitur ſimiliter, ſiue quia ſciet per media, ſiue propter quid & per immediata.*

Infert ex præmiſsis, ꝙ oportet demonſtrationem haberi per medium neceſſariū, alioquin neſciretur, ꝙ cōcluſio ſit neceſſaria, neq; propter quid, neq; quia, cum neceſſariū non poſsit ſciri per non neceſſarium, vt oſtenſum eſt. Sed ſi quis habeat rationem per medium non neceſſarium, dupliciter poteſt eſſe diſpoſitus. Aut enim cum ipſe ſcit non ſciens, opinabitur tamē ſe ſcire ſi accipiat in opinatione ſua medium non neceſſarium, tanquam neceſſarium, aut etiam non opinabitur ſe ſcire ſi ſcilicet credat non ſe habere medium neceſſarium. Et hoc vniuerſaliter intelligēdum eſt tam de ſcientia quia, qua ſcitur aliquid per mediata, quā de ſcientia propter quid, qua ſcitur aliquid per immediata. Horum autem differentia poſterius oſtendetur.

Ra. per m non neceſ

Lectio. 2 24. 25.

Lectio XIIII.

Demonſtrationis concluſionem per ſe, & ex his quæ per ſe inſunt eſſe docet, quomodo item contingentium ſint interrogationes & ſcientiæ, ſi concluſio per ſe ſit, monſtratur.

ARGV. *Accidentium autem non per ſe, eo modo, quo determinata ſunt ea, quæ per ſe competunt, non eſt demonſtratiua ſcientia: Non enim fit vt neceſſario concluſio demonſtretur. Fit enim vt accidens ipſum non inſit. De tali namque accidente loquor.*

ANTI. vide 1 ſno *Accidentium autem non per ſe, quomodo determinatum eſt, per ſe quidem eſſe, non eſt ſcientia demonſtratiua. Non enim ex neceſſitate eſt demonſtrare concluſionem. Accidens enim contingit non eſſe. De tali enim dico accidente.*

Poſtquam oſtendit Philoſophus ꝙ demonſtratio eſt ex neceſſariis, conſequenter oſtendit ꝙ eſt de his, quæ ſunt per ſe. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit ꝙ demonſtratio eſt de his, quæ ſunt per ſe.i.ꝙ concluſiones demōſtrationis ſunt per ſe. Secundo mouet dubitationem, & ſoluit, ibi {Et tamen opponet.} Tertio oſtendit, ꝙ demonſtratio eſt ex his, quę inſunt p ſe.i.ꝙ principia demonſtrationis oportet per ſe eſſe, ibi {Quoniā autem ex neceſsitate.} Dicit igitur primo ꝙ demōſtratiua ſcientia non poteſt eſſe accidentium, quæ non ſunt per ſe, ſicut demōſtratum eſt de per ſe ſuperius.ſ.ꝙ accidens per ſe eſt, in cuius diffinitione ponitur ſubiectū; ſicut par & impar ſunt per ſe accidens numeri. Album autem animalis non eſt per ſe accidens, quia animal nō ponitur in diffinitione eius. Quod autē ne huiuſmodi accidentibus, quæ non ſunt per ſe, non poſsit eſſe demonſtratio, ſic probat, Accidens quod non ineſt per ſe, contingit non ineſſe, de hoc enim accidente loquimur, ſi ergo demonſtratio fieret de accidente quod non eſt per ſe; ſequeretur ꝙ concluſio demonſtrationis non eſſet neceſſaria, cuius contrariū eſt ſupra oſtēſum. Qđ autem accidēs quod nō eſt per ſe, non inſit neceſſario, ex hoc poteſt haberi. Si.n. aliquod accidēs ex neceſsitate & ſemper inſit ſubiecto, oportet ꝙ cauſam habeat in ſubiecto, qua poſita non poſsit accidēs non ineſſe. Qđ quidem contingit dupliciter. Vno modo qñ ex principiis ſpeciei cauſatur, & tale accidēs dicitur per ſe paſsio vel proprium. Alio modo qñ accidens cauſatur ex principiis indiuidui, & hoc eſt accidens inſeparabile. Omne autem accidens quod cauſatur ex principiis ſubiecti, ſi debeat diffiniri, oportet ꝙ ſubiectu ponatur in ſua diffinitione. Nam vnumquodq; diffinitur ex propriis, & ſic oportet etiam accidēs, quod de neceſsitate ineſt ſubiecto,

Le. 10. te expo. pri.

Accid. eſt e pric. ſub

Dubium.

ſto, eſſe accidens per ſe. Illa ergo, quæ non ſunt per ſe,
Lect. p̄cedē. non ex neceſsitate inſunt. Videtur autem ꝙ Ariſto. vtatur demonſtratione circulari, quam ſupra improbauit. Oſtenderat enim ſupra, ꝙ demonſtratio neceſſariorũ eſt ex hoc, ꝙ eſt eorum, quæ ſunt per ſe, nunc autem econuerſo oſtendit ꝙ demonſtratio eſt eorum, quæ ſunt
Solu. per ſe, quia eſt neceſſariorum. Sed dicendũ ꝙ ſupra oſtēdit Ariſto. demõſtrationem non ſolum eſſe neceſſariorũ propter hoc, ꝙ eſt eorum quæ ſunt per ſe, ſed ex diffinitione eius quod eſt ſcire, & hic fuit verus demonſtrationis modus. Quod autem oſtendit demonſtrationem neceſſariam eſſe propter hoc ꝙ eſt eorum quę ſunt per ſe, non eſt vera demonſtratio, ſed eſt oſtenſio ad hominem apud quem notum eſt ꝙ demonſtratio ſit eorum, quæ ſunt per ſe. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quanquam fortaſſe quiſpiam dubitabit, cuius nam gratia de iis, hac interrogare oportet, ſi non neceſſe eſt concluſionem eſſe. Nihil enim refert ſi quiſpiam quauis interrogans, dicat deinde concluſionem.*

ANTI. *Et tamē opponet fortaſſis aliquis, cuius cauſa hic oportet*
Vide i ānot. *interrogare de iis, ſi non neceſſe eſt concluſionem eſſe. Nihil enim differt ſi aliquis interrogatus contingentia, poſtea dicat concluſionem.*

Mouet dubitationem quandam. Et circa hoc duo facit. Primo ponit dubitationem, & dicit, ꝙ poteſt aliquis forte opponere, ſi concluſio, quæ ſequitur ex cõtingentibus, vel ex his, quæ ſunt per accidens, non eſt neceſſaria, quare de cõtingentibus fiat iterrogatio, ſiue de his, quæ ſunt per accidens, vt ex datis procedatur ad cõcluſionem? cum tamen in ſyllogiſmo requiratur, ꝙ concluſio ex neceſsitate accidat. Et ꝙ interrogatio fiat de contingentibus, vel ex his, quæ ſunt per accidens, manifeſtat per hoc quod ſubdit {Nihil enim differt ſi aliquis interrogatus contingentia, poſtea dicat concluſionē.} Quaſi dicat. Ita poteſt inferri concluſio ex contingentibus interrogatis & conceſsis, ſicut ex neceſſariis. Vtriuſque enim eadem forma ſyllogizandi eſt. Secunda ibi.

ARGV. *At enim interrogare oportet, non vt per interrogata neceſſarium quicquam ſequatur, ſed quia dicere neceſſe eſt ei, qui illa dicit, & vera dicere, ſi competant vera.*

ANTI. *Oportet autem interrogare, non tanquam neceſſarium eſſe propter interrogata: ſed quòd dicere neceſſe eſt illa dicenti, & vere dicenti ſi vera ſunt, quæ ſunt.*

Soluit dicens, ꝙ non ita interrogatur de pręmiſsis cõtingentibus quaſi concluſio ſit neceſſaria abſolute propter interrogata. i. propter præmiſſa contingentia, ſed
Neceſ. concluſio ſequ. ex præmiſs. contingent. quia neceſſe eſt dicenti præmiſſa, concluſionem dicere, & dicere vera in cõcluſione, ſi vera ſunt, quæ præmiſſa, ſunt, quaſi dicat, ꝙ licet ex pręmiſsis contingentibus nõ ſequatur concluſio neceſſaria neceſsitate abſoluta, ſequitur tñ ſm̄ ꝙ eſt ibi neceſsitas conſequentiæ ſm̄ ꝙ concluſio ſequitur ex præmiſsis. Deinde cum dicit.

ARGV. *Cum igitur ea, quæ per ſe inſunt, neceſſario circa vnum quodque competant genus, & vt tale eſt quodque patet demonſtrationes ipſas ſcientiarũ effectrices, de iis eſſe, quæ per ſe competunt: & ex talibus extrui, atque conſtare. Accidentia nanque non ſunt neceſſaria. Quare non fit, vt neceſſario ſciatur concluſio propter quid eſt, neque ſi ſit ſemper, non autem ſit per ſe. Quod ita eſſe declarant hæ ratiocinationũ, quæ per ſigna conficiuntur. Id enim quod eſt per ſe, nõ per ſe quiſquam ſciet: neq; propter quid eſt. Scire autem propter quid eſt, nihil aliud eſt quam per cauſam ſcire. Per ſe ergo tertio medium, & medio primum ineſſe oportet.*

ANTI. *Quoniam autem ex neceſſitate ſunt circa vnumquodq; genus, quęcũq; per ſe ſunt, & ſecundũ quòd vnũquodq; eſt, manifeſtum eſt, quã de his, quæ per ſe ſunt, demonſtratiuæ ſcientiæ, & ex talibus ſunt. Accidentia. n. nõ neceſſaria ſunt. Quare non eſt neceſſarium concluſionem ſcire propter quid ſit, neq; ſi ſemper ſit: non per ſe autem, vt ſunt per ſigna ſyllogiſmi. Hoc enim per ſe, nõ per ſe ſcit, neq; propter quid. Propter quid autē ſcire eſt per cauſam ſcire. Propter ipſum ergo oportet & medium tertio, & primum medio ineſſe.* Tex. cō. 29.

Oſtendit ꝙ demonſtratio ſit ex his, quæ ſunt per ſe, tali ratione. Demõſtratio eſt ex neceſſariis & de neceſſariis. Et hoc ideo, quia eſt ſcientifica. i. faciēs ſcire. Ea autem quæ non ſunt per ſe, non ſunt neceſſaria, ſunt enim per accidens, & huiuſmodi non ſunt neceſſaria, vt dictũ eſt. Sed illa ſunt ex neceſsitate circa vnumquodque genus, quæcunq; ſunt per ſe, & conueniunt vnicuiq; ſecundum ꝙ vnumquodque eſt. Relinquitur ergo, ꝙ demonſtratio non poſsit eſſe niſi ex his, quæ ſunt per ſe, & de talibus. Vlterius autem oſtendit, ꝙ etiam ſi pręmiſſa eſſent ſemper, & neceſſaria & vera, & non per ſe, non tamen ſciretur de cõcluſione propter quid, vt patet de ſyllogiſmis, qui fiunt per ſigna, in quibus concluſionē, quæ eſt per ſe, non ſcit aliquis per ſe, neq; propter quid. Sicut ſi aliquis probaret, ꝙ omne elementum eſt corruptibile, propter hoc quod videtur ipſum antiquari, eſſet quidē probatio per ſignum, non aũt per ſe, neq; propter quid, quia propter quid ſcire, eſt per cauſam ſcire. Oportet ergo medium eſſe cauſam eius, quod in demonſtratione concluditur. Et hoc manifeſtum eſt ex prædictis, quia oportet & medium ineſſe tertio ꝓpter ipſum idest per ſe, & ſimiliter primum medio. Primum autem & tertium vocat duas extremitates. Oportet ergo medium cauſam eſſe extremorum eius, quod in demonſtratione concluditur.

LECTIO XV.

Demonſtrationem non eſſe ex Extraneis oſtendit.

Non igitur fieri poteſt: vt ex alio genere quiſquã in aliud tranſiens, quicquàm demonſtret veluti concluſionem geometricam, arithmetica demonſtrationem. ARGV.

NOn ergo eſt ex alio genere deſcendentem demonſtrare: vt geometricum in arithmeticam. ANTI. Tex. cō. 30.

Poſtquam oſtendit Philoſophus ꝙ demonſtratio eſt ex his quæ ſunt per ſe, hic concludit ꝙ demonſtratio eſt ex principiis propriis non extraneis, neque ex cõibus. Et diuiditur in duas partes. In prima oſtēdit ꝙ demõſtratio procedit ex propriis principiis. In. 2. determinat quæ ſunt principia propria, & quæ communia, ibi {Difficile autem.} Prima in duas. In prima oſtendit ꝙ demonſtratio non procedit ex principiis extraneis. In Lectio. 18. ſecunda oſtendit, ꝙ non procedit ex principiis communibus, ibi {Quoniam autem manifeſtum eſt.} Prima in Lectio. 19. duas. In prima enim ex pręmiſsis oſtendit, ꝙ demonſtratio non eſt ex principiis extraneis. In. 2. etiam ex præmiſsis oſtendit, ꝙ demonſtrationes non ſunt de rebus corruptibilibus, ſed de ſempiternis, ibi {Manifeſtum autem & ſi ſint propoſitiones.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentum. Secundo probat propoſitum, ibi {Tria enim ſunt.} Tertio concludit intentum, ibi {Propter hoc enim geometriæ.} Dicit ergo primo. ꝙ ex quo demonſtratio eſt ex his, quæ ſunt per ſe manifeſtum eſt, ꝙ non contingit demonſtrare deſcendentē vel procedentē ex vno genere in aliud genus, ſicut nõ cõtingit ꝙ geometria ex propriis principiis demõſtret ad aliquid deſcendens in arithmeticã. Deinde cũ dicit, Lectio. 16.

ARGV. *Tria nanq; ſunt, quæ in demonſtrationibus inſunt. Vnum id, quod demonſtratur ineſſe. Hoc autē eſt id, quod alicui per ſe generi cōpetit. Aliud dignitates. Dignitates aūt ea ſunt, ex quibus ſit demonſtratio Tertiū eſt genus ipſum ſubiectū, cuius affectus, accidētiaq; per ſe demonſtratio patefacit.*

ANTI. *Tria.n ſunt in demōſtrationibus. Vnū quidē quod demonſtratur concluſio. Hoc autem eſt, quod ineſt alicui generi per ſe. Vnum autem dignitates. Dignitates autem ſunt, ex quibus demonſtratio eſt. Tertium autem genus ſubiectum, cuius paſſiones, & per ſe accidentia oſtendit demonſtratio.*

Propoſitum probat. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓmittit quæ ſunt neceſſaria ad demōſtrationem. Dicit.n. ꝙ { Tria ſunt neceſſaria in demonſtrationibus. Vnum eſt quod demonſtratur }.ſ. concluſio, quæ quidem cōtinet in ſe id, qđ ineſt per ſe alicui generi. Per demōſtrationem enim concluditur propria paſsio de proprio ſubiecto. Aliud autem ſunt dignitates, ex quibus demonſtratio procedit. Tertium autem eſt genus ſubiectum, cuius proprias paſsiones, & per ſe accidentia demonſtratio oſtendit. Secundo ibi.

ARGV. *Feri igitur poteſt, vt ea quidem ſint eadē, e quibus ſit demonſtratio. At quarum genus diuerſum eſt, vt arithmetica geometrięq;, in hiſce fieri nequit, vt ad ea, quę magnitudinibus accidunt, accommēdetur arithmetica demonſtratio, niſi ſint ipſæ magnitudines numeri. Hoc autem vt in quibuſdam fieri poteſt, poſteris explicabitur. Arithmetica vero demonſtratio ſemper in ſe genus id habet, circa quod ipſa verſatur, cæteraq; ſimiliter.*

ANTI. *Ex quibus igitur demonſtratio ſit, contingit eadem eſſe. Quorum autem genus alterum eſt, ſicut arithmetica, & geometria, non eſt arithmeticam demonſtrationem conuenire in magnitudinis accidentia, niſi magnitudines numeri ſint. Hoc autem quemadmodum contingit in quibuſdam, poſterius dicetur. Sed arithmetica demonſtratio ſemper habet genus, circa quod ſit demonſtratio, & alia ſimiliter.*

Oſtendit quid prædictorum trium poſsit eſſe cōmune diuerſis ſcientiis, & quid non dicens, ꝙ horum trium vnum.ſ. dignitates, ex quibus demonſtratio procedit, contingit eſſe idem in diuerſis demonſtrationibus, & etiam in diuerſis ſcientiis, ſed in illis ſcientiis, quarū eſt diuerſum genus ſubiectum, ſicut in arithmetica, quæ eſt de numeris, & geometria, quæ eſt de magnitudinibus, non contingit, ꝙ demonſtratio, quæ procedit ex principiis vnius ſcientiæ, puta arithmeticæ, deſcendat ad ſubiecta alterius ſciētiæ, ſicut ad magnitudines, quæ ſunt geometriæ, niſi forte ſubiectum vnius ſcientię contineatur ſub ſubiecto alterius, ſicut ſi magnitudines contineanť ſub numeris. Quod quidem qualiter contingat.ſ. contineri ſubiectum vnius ſcientiæ ſub ſubiecto alterius, po-

Lec.15.tex. 53. ſterius dicetur. Magnitudines.n. ſub numeris non continentur, niſi forte ſm ꝙ magnitudines numeratæ ſunt. Subiecta etiam diuerſarum demonſtrationū ſiue ſcientiarum diuerſa ſunt. Arithmetica enim demonſtratio ſemper habet genus proprium, circa quod demonſtrat. Et aliæ ſcientiæ ſimiliter. Tertio ibi.

ARGV. *Quare ſi tranſire, migrareq; debeat demonſtratio, aut idē genus ſimpliciter, aut aliqua ex parte, neceſſe eſt eſſe. Aliter vero patet fieri non poſſe.*

ANTI. *Quare aut ſimpliciter neceſſe eſt genus idem eſſe, aut ſic, ſi debet demonſtratio deſcendere. Aliter autem impoſſibile eſſe manifeſtum eſt.*

Probat propoſitū. Et circa hoc duo facit. Primo inducit principale propoſitum per modum concluſionis, eo ꝙ ex præmiſsis haberi poteſt, dicens. Quare manifeſtum eſt, ꝙ neceſſe eſt aut eſſe ſimpliciter idē genus, circa quod ſumuntur principia & concluſiones, & ſic non eſt deſcenſus, neq; trāſitus de genere in genus, aut ſi demonſtratio debet deſcendere ab vno genere in aliud, oportet eſſe vnum genus ſic.i. quodāmodo. Aliter.n. impoſsibile eſt, ꝙ demonſtretur aliqua cōcluſio ex aliquibus principiis, cum non ſit idem genus vel ſimpliciter vel ſm quid. Sciendum eſt autem, ꝙ ſimpliciter, idē genus accipitur, quādo ex parte ſubiecti non ſumitur aliqua differentia determinans, quæ ſit extranea à natura illius generis. Vt ſi quis per principia verificata de triangulo procedat a demonſtrandum aliquid circa iſochelem, vel aliquam ſubiectam ſpeciem trianguli. Secundū quid autem eſt vnum genus quādo aſſumitur circa ſubiectum aliqua differentia extranea à natura illius generis, ſicut viſuale eſt extraneum à genere lineę, & ſonus à genere numeri. Numerus ergo ſimpľr qui eſt genus ſubiectum arithmeticę, & numerus ſonorus, qui eſt genus ſubiectum muſicę, non ſunt vnum genus ſimpliciter. Similiter autē nec linea ſimpliciter quam conſiderat geometra, & linea viſualis, quam conſiderat perſpectiuus. Vnde patet, ꝙ quando ea, quæ ſunt lineæ ſimpliciter applicātur ad lineam viſualem, ſit quodammodo deſcenſus in aliud genus, non autem quando ea, quæ ſunt trianguli, applicantur ad iſochelē. Secundo ibi. Quando eſt idem genus ſimpliciter & ſm ſecundum quid.

Ex eodem enim genere ipſa extrema, & media, neceſſe eſt eſſe. Nam ſi non ſint per ſe, accidentia erunt profecto. ARGV.

Ex eodem enim genere neceſſe eſt vltima, & media eſſe. Si nanque non ſunt per ſe, accidentia erunt. ANTI.

Oſtendit propoſitum hoc modo. Oportet in demōſtrationem eiuſdem generis eſſe media & extrema. Extrema aūt in cōcluſione continentur. Nam maior extremitas in cōcluſione eſt pdicatum, minor vero, ſubiectum. Medium vero in præmiſsis continetur, oportet igitur principia & cōcluſiones circa idem genus ſumi. Cum autem ſuperius dixerimus, ꝙ diuerſæ ſcientię ſint circa diuerſa genera ſubiecta ex neceſsitate, ſequiť ꝙ ex vnius ſcientiæ principiis non concludatur aliquid in alia ſcientia, quæ non ſit ſub ea poſita. Quod autem in demōſtratione oporteat media & extrema vnius generis eſſe, ſic probat. Detur enim ꝙ medium ſit alterius generis ab extremis, ſicut ſi extrema ſint triāgulus, & habere tres æquales duobus rectis. Manifeſtum eſt ꝙ paſsio concluſa de triangulo, per ſe ineſt ei, non aūt per ſe ineſt æneo. Et ſi econtrario paſsio per ſe ineſt æneo, puta ſonorum eſſe, vel huiuſmodi aliquid, palam eſt, ꝙ per accidens ineſt triangulo. Vnde patet ꝙ oportet omnino ſi ſubiectū concluſionis, & medium ſint penitus alterius generis, ꝙ paſsio, vel non per ſe inſit medio, vel non per ſe inſit ſubiecto, & ita oportet ꝙ alteri eorum inſit per accidens. Et ſi quidem inſit medio per accidēs, erit per accidens in præmiſsis, ſi autem ſubiecto erit in concluſione, & hoc ex parte paſsionis. Sed vtroq; modo oportebit per accidens eſſe in præmiſsis, quantū ad hoc, ꝙ ſubiectum accipitur ſub medio, ſicut ſi triāgulus accipiatur ſub æneo, aut ecōuerſo. Oſtēſum eſt autem ꝙ in demonſtrationibus tā concluſio, ꝗ præmiſſæ ſunt per ſe, & non per accidens, Oportet ergo & in demonſtrationibus medium, & extrema eiuſdem generis eſſe. Deinde cum dicit. Vlt. medio [illegible] Le.ꝓcedē.

Quocirca fieri non poteſt, quo geometria contrariorum vnam ſcientiam eſſe, vel duos cubos cubum eſſe demonſtret, aut alia quæuis ſcientia, id quod ad aliam pertinet, niſi in hiſce, quæ ſic inter ſeſe habent, vt altera ſub altera collocetur, ARGV.

quo

quo pacto ad arithmeticam muſica, ad geometriam perſpectiua ſe habet.

ANTI. Vide in an.

Propter hoc geometriæ non eſt mõſtrare quòd cõtrariorũ eadem eſt ſcientia, ſed neq; quòd duo cubi cubus ſit vnus, neq; ſcientię alterius, quod alterius eſt, ſed aut quęcunq; ſic ſe habent adinuicẽ quòd ſit alterũ ſub altero, vt perſpectiua ad geometriam, & vt conſonantia ad arithmeticam.

Prima con. ex præmiſ. illata.

Infert duas concluſiones ex præmiſsis. Quarum prima eſt, ꝙ nulla ſcientia demonſtrat aliquid de ſubiecto alterius ſcientiæ, ſiue ſint ſcientiæ cõmuniores, ſiue ſint ſcientiæ diſperatæ, ſicut geometria non demonſtrat ꝙ contrariorum eadem eſt ſcientia. Cõtraria enim pertinet ad ſcientiam communem. ſ. ad philoſophiã primã, vel dialecticam. Et ſimiliter geometria nõ demõſtrat, ꝙ duo cubi ſint vnus cubus, i. ꝙ ex ductu vnius numeri cubi in alium numerum, ſurgat numerus cubus. Dicitur autem cubus numerus, qui ſurgit ex ductu vnius numeri in ſeipſum bis, ſicut octonarius eſt numerus cubus, ſurgit enī ex ductu binarij in ſeipſum bis. Bis enim duo bis ſunt octo. Et eadem ratione vigintiun eſt numerus cubicus, & radix eius eſt tria, quia ter tria ter, faciunt vigintiſeptem. Si ergo ducantur octo in vigintiſeptem, conſurgit numerus cubicus. i. ducenta & ſexdecim, cuius radix eſt ſex, qa ſexies ſex ſexies, ſunt ccxvi. Hoc ergo habet probare arithmeticus, non geometra. Et ſimiliter, quod eſt vnius ſcientiæ non habet probare alia ſcientia, niſi forte vna ſciẽtia ſit ſub alia, ſicut ſe habet perſpectiua ad geometriam, & conſonantia vel harmonica. i. muſica, ad arithmericam. Secunda concluſio ponitur ibi.

Cubus numerus.

ARGV.

Neq; ſi quid lineis ineſt, non vt lineæ ſunt propriorũq; ratione principiorum, geometria demõſtrat: Velut ſi pulcherrima linearum ſit linea recta, aut ſi ſeſe habet ad circũferẽtiam contrario modo. Non enim hæc ratione proprij generis ipſarum, ſed cuiuſdam communis competunt.

ANTI.

Neq; ſi aliquid ineſt lineis, non ſecundũ quòd lineæ ſunt, & non inquantum ex principiis propriis ſunt, vt ſi pulcherrima linearũ recta eſt, aut ſi cõtrario ſe habet circulari. Nõ enim ſecundum quòd proprium genus eſt ipſorũ, ſed inquantum commune quoddam eſt.

Et eſt ꝙ ſciẽtia de proprio ſubto nõ probat qdlibet accidẽs, ſed accidẽs ſui generi. Sicut ſi aliquid ĩeſt lineis, non ſm ꝙ ſunt lineæ, neq; ſecundum propria principia linearum, hoc nõ demonſtrat geometra de lineis. Sicut ꝙ recta linea ſit pulcherrima omnium linearum, aut ſi linea recta eſt contraria circulari, vel non. Hæc enim nõ ſunt ſecundum proprium genus lineæ, ſed ſecundum aliquid communius. Pulchrũ enim & contrarium, genus lineæ tranſcendunt.

LECTIO XVI.

Demonſtrationem non ex corrupubilibus eſſe, ſed ſempiternorum, quomodo item eorum ſit, quæ frequenter ſunt docet.

ARGV.

Patet autem ſi propoſitiones ſint vniuerſales, ex quibus ſit ratiocinatio, neceſſario concluſionem quoque perpetuam eſſe demõſtrationis talis, demõſtrationis omnino. Nõ eſt igit eorum, quæ intereunt demonſtratio, neq; ſcientia ſimpliciter, ſed tanquam per accidens.

ANTI. Tex.c.11.

Manifeſtum eſt autem, & ſi ſint propoſitiones vniuerſales, ex quibus eſt ſyllogiſmus, quòd neceſſe eſt cõcluſionem eſſe perpetuam huiuſmodi demonſtrationis, & ſimpliciter vt eſt dicere demonſtrationis. Non eſt ergo demonſtratio corruptibilium, nec ſcientia ſimpliciter, ſed ſic, ſicut eſt ſecundum accidens.

Poſtquam ex ſuperioribus philoſophus cõcluſerat, ꝙ demonſtratio non concludit ex extraneis principiis, nunc iterum ex ſuperioribus intendit concludere, ꝙ demonſtratio non eſt ex corruptibilibus. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ꝙ ſempiternorum, & nõ corruptibilium, eſt demonſtratio. Secundo oſtendit, qualiter ſit eorum, quæ ſunt vt frequenter, ibi {Eorum autem.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit, ꝙ demõſtratio non ſit corruptibilium, ſed ſempiternorum. Secũdo oſtendit idẽ de diffinitione, ibi {Similiter ſe hẽt.} Circa primum duo facit. Primo proponit concluſionẽ intentam. Secundo ponit rationem probantem ipſam, ibi { Quod autem vniuerſaliter. } Primo ergo ponit duas concluſiones, quarum vna ſequitur ex altera. Prima eſt quod neceſſe eſt concluſionem demõſtrationis huius de qua nunc agitur, & quam poſſumus ſimpliciter dicere demõſtrationem eſſe perpetam, quod quidem ſequitur ex hoc quod ſupra habitum eſt ſcilicet, ꝙ ꝓpoſitiones ex quibus ſit ſyllogiſmus, debent eſſe vniuerſales, quod ſignificauit per dici de omni. Secunda cõcluſio eſt, ꝙ neque demonſtratio, neq; ſcientia eſt corruptibilium, loquendo ſimpliciter, ſed ſolum ſecundum accidens. Deinde cum dicit.

Conclu.1.

Lec.9. tex. ex.2.

ARGV.

Quia nõ eſt ipſius vniuerſaliter, ſed aliquo in tempore, & quodam etiam modo. Atq; cum eſt, neceſſe eſt alteram propoſitionem non vniuerſalem eſſe, atq; caducam. Caducam, quoniam & ipſa concluſio talis cum illa eſt. Non vniuerſali quoniam quoddam non erit eorum, que ſubiecti ſubeunt rationem. Quare fieri nequit vniuerſaliter ratiocinatio, ſed hoc in tempore tantum.

ANTI. Vide i ãnot. Tex.c.20. Vide i ann.

Quod autem vniuerſaliter ipſius non eſt, ſed aliquando ſic. Cum autem ſit, neceſſe alteram non vniuerſalem eſſe propoſitionem, & corruptibilem quidem, quare & concluſionẽ cum ſit, nõ vniuerſalem autem quando hoc quidem erit, hoc autem non erit, ex quibus eſt. Quare non eſt vniuerſalem ſyllogizare, ſed quoniam nunc eſt.

Inducit rationem ad probandũ propoſitas concluſiones, quæ talis eſt. Concluſionis corruptibilis, & non ſempiternæ nõ eſt in ſe cõtinere quod eſt vniuerſaliter, ſed aliquando ſic. Dictũ eſt enim ſupra, ꝙ dici de omni, duo continet. ſ. ꝙ non in quodã ſic, & in quodam nõ & iterũ, ꝙ non aliquando ſic, & aliquando non. In omnibus autem corruptibilibus inuenitur aliquando ſic, aliquando non. Vnde patet ꝙ in corruptibilibus non inuenitur dici de omni, ſiue ꝙ eſt vniuerſaliter. Sed vbi concluſio non eſt vniuerſalis, debet aliqua præmiſſarũ eſſe non vniuerſalis. Concluſio ergo corruptibilis oportet ꝙ ſequatur ex præmiſsis, quarum altera non ſit vniuerſalis. Cum ergo huic coniunxerimus ꝙ demonſtratio ſemper debet eſſe ſimpliciter ex vniuerſalibus, ſequitur ꝙ demonſtratio non poſsit habere cõcluſionem corruptibilem, ſed ſempiternam. Deinde cũ dicit.

Lectio.8. Lectio.9. ex.3.

Demon. nõ habere concluſione corruptibi.

ARGV.

Similiter res ſeſe habet & in diffinitionibus ipſis, quippe cum diffinitio principium ſit demonſtrationis, aut demonſtratio poſitione differens, aut quædam demõſtrationis cõcluſio.

ANTI. Vide i ann.

Similiter ſe habet, & de diffinitione, quoniam eſt quidem, aut principium demonſtrationis, aut demonſtratio poſitione differens, aut concluſio quædam demonſtrationis.

Oſtendit ꝙ etiam diffinitio non eſt corruptibilium, ſed ſempiternorum, tali ratione. Demonſtratio quantũ ad principia & concluſiones eſt ſempiternorum, & non corruptibilium, ſed diffinitio vel eſt principium, vel cõcluſio demõſtrationis, vel demonſtratio poſitione differens, ergo diffinitio non eſt corruptibilium, ſed ſem-

Eiuſdem diuer. diffon.

piternorum. Ad intelligendum autem huius literæ, ſciendum eſt, quòd contingit dare diffinitiones diuerſas eiuſdem rei, ſumptas ex diuerſis cauſis. Cauſæ autem adinuicem ordinem habent. Nam ex vna ſumitur ratio alterius. Ex forma enim ſumitur ratio materiæ. Talem enim oportet eſſe materiam, qualem forma requirit. Efficiens autem eſt ratio formæ, quia enim agens agit ſimile ſibi, oportet quòd ſecundum modũ agentis, ſit etiam modus formæ, quæ ex actione conſequitur. Ex fine autem ſumitur ratio efficientis, nam omne genus agit propter finem, oportet ergo quòd diffinitio, quæ ſumitur à fine, ſit ratio, & cauſa probatiua aliarum diffinitionum, quæ ſumuntur ex aliis cauſis.

Diffi. ſũpta fine proba. aliarum.

Ponamus ergo duas diffinitiones domus, quarum vna ſumitur à cauſa materiali, quæ eſt talis. Domus eſt cooperimentum conſtitutum ex lapidibus, & cemento, & lignis. Alia ſumitur à cauſa finali, quæ talis eſt. Domus eſt operimentum prohibens nos à pluuiis, frigore, & calore. Poteſt ergo prima diffinitio demonſtrari ex ſecunda, ſic. Omne cooperimentum prohibens nos à pluuiis, & frigore, & calore, oportet quòd ſit conſtitutum ex lignis, cemento & lapidibus, domus eſt huiuſmodi, ergo &c. Patet ergo quod diffinitio, quæ ſumitur à fine, eſt principium demonſtrationis. Illa autem, quæ ſumitur à materia, eſt concluſio demonſtrationis. Poteſt tamẽ vtraque coniungi, vt ſit vna diffinitio, hoc modo. Domus eſt cooperimentum conſtitutum ex dictis, defendens à pluuia, frigore, & calore. Talis autem diffinitio continet totum, quod eſt in demonſtratione ſcilicet medium, & concluſionem. Et ideo talis diffinitio eſt demonſtratio, poſitione differens, quia in hoc ſolo differt à demonſtratione, quia non eſt ordinata in modo, & figura. Sciendum eſt autem, quòd quia demonſtratio non eſt corruptibilium, ſed ſempiternorum, neque diffinitio. Plato fuit coactus ponere ideas. Cum enim iſta ſenſibilia ſint corruptibilia, videbatur quòd eorum non poſſit eſſe demonſtratio, neque diffinitio. Et ideo videbatur, quòd oporteret ponere quaſdam ſubſtantias incorruptibiles, de quibus demonſtrationes, & diffinitiones darentur. Et has ſempiternas ſubſtantias, vocat ſpecis, vel ideas. Sed huic opinioni occurit Ariſtote. ſuperius, dicens, quòd demonſtratio non eſt corruptibilium, niſi per accidens. Et ſi enim iſta ſenſibilia corruptibilia ſint in particulari, tamen in vniuerſali quandam ſempiternitatem habent. Cum ergo demonſtratio detur de iſtis ſenſibilibus in vniuerſali, non in particulari, ſequitur q demonſtratio non ſit corruptibilium niſi per accidens, ſempiternorũ autem per ſe. Deinde cum dicit.

Quæ diffin. ſit demonſt. põne differens.

Cur Plato ideas poſuit.

Lect. phi.

Eſt ſempiter. per ſe & corrup. per accid.

ARGY. *Patet etiam demonſtrationes, atque ſcientias eorum, quæ ſæpe fiunt, vt lunæ defectiones, & huiuſcemodi rerum, quo quidem ſunt tales, hoc eſſe ſemper, quo vero non ſunt ſemper, hoc eſſe particulares.*

ANTI. *Eorum autem, quæ ſæpe fiunt, demonſtrationes ſunt & ſcientiæ, vt lunæ defectus. Manifeſtum eſt quidem quòd ſecundum quòd huiuſmodi ſunt, ſemper ſunt. Inquantum autem non ſemper, ſecundum partem ſunt. Sicut autem defectus ſimiliter eſt in aliis.*

Oſtendit quo modo eorum, quæ ſunt, vt frequenter, poſſit eſſe demonſtratio, dicens, quòd { eorum quæ ſæpe fiunt, ſunt etiam demonſtrationes, & ſcientiæ, ſicut de defectu lunæ, qui tamen non ſemper eſt.} Non enim ſemper luna deficit, ſed aliquando. Hæc autem, quæ ſunt frequenter, ſecundum quòd huiuſmodi ſunt ideſt ſecundum quòd de eis demonſtrationes dantur ſunt ſemper, ſed ſecundum quòd non ſunt ſemper, ſunt particularia. De particularibus autem non poteſt eſſe demonſtratio, vt oſtenſum eſt, ſed ſolum de vniuerſalibus. Vnde patet quòd huiuſmodi ſecundum quòd de eis eſt demonſtratio, ſunt ſemper. Et ſicut eſt de defectu lunæ, ita de omnibus aliis ſimilibus. Conſideranda tamen eſt differentia inter ea. Quædam enim non ſunt ſemper ſecũdũ tempus, ſunt aũt ſemper per comparationem ad cauſam, quia nunquam deficit, quin poſita tali cauſa ſequatur effectus, ſicut de defectu lunæ. Nunquam enim deficit, quin ſemper ſit lunæ eclypſis, quandocunque terra diametraliter interponitur inter ſolem & lunam. In quibuſdam vero contingit, quòd non ſemper ſunt, etiam per comparationem ad cauſam, quia videlicet cauſæ impediri poſſunt. Non enim ſemper ex ſemine hominis generatur homo duas manus habens, ſed quandoque ſit defectus, vt propter impedimentum cauſæ agentis vel materiæ. In vtriſque autem ordinandæ ſunt ſic demonſtrationes, vt ex vniuerſalibus propoſitionibus inferatur concluſio vniuerſalis, remouendo illa, in quibus poteſt eſſe defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte cauſæ.

Lect. 14.

Quædã ſunt ſemper reſp. cauſæ & nõ temporis.

Ordinandæ demon.

Lectio XVII.

Demonſtrationem nõ procedere ex communibus docet, qualis item ſit illa ſcientia quæ omnium ſcientiarum principia ſpeculatur oſtendit.

ARGY. *Cum autem pateat fieri non poſſe, vt demonſtretur quodque, niſi ex cuiuſque principiis ſi id, quod demonſtratur, rei competit, vt eſt illa, non ſane quippiam ſcitur, ſi ex veris, & indemonſtrabilibus, medioq; vacantibus oſtendatur.*

ANTI. Tex. co. 23. *Quoniam autem manifeſtum eſt quòd vnumquodque demõſtrare nõ eſt, ſed aut ex vno quoq; principiorum, ſi id, quod demonſtratur, ſit ſecundum quòd eſt illud, non eſt ſcire hoc quidem, ſi ex veris, & indemonſtrabilibus monſtretur, & immediatis.*

Oſtenderat ſupra Philoſophus quòd demonſtratio non eſt ex principiis extraneis, hic autem oſtendit, quòd non procedit ex communibus. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitum. Secundo inducit quandam concluſionem ex dictis, ibi { Si autem hoc eſt.} Circa primum duo facit. Primo proponit intentum, dicens, quòd quia manifeſtum eſt, quòd non contingit vnumquodque per vnumquodque demonſtrare, ſed oportet quòd demonſtratio fiat ex vno quoque principiorum, hoc modo, quòd id, quod demonſtratur ſit ſecundum quòd eſt illud ideſt oportet quòd principia demonſtrationis inſint per ſe ei, quod demonſtratur, Si inquam ita eſt, non ſufficit ad hoc quòd aliquid ſciatur, quòd demonſtretur ex veris, & immediatis, ſed oportet quòd vlterius demonſtretur ex principiis propriis. Secundo ibi.

ARGY. *Fit enim, vt quippiam perinde oſtendatur, atque Briſſo quadrationem oſtendit. Huiuſmodi nanque rationes per commune quoddam oſtendunt, quod & alij competet. Quapropter & ad alias res non propinquas ipſæ rationes accommodantur. Igitur res, non vt illa eſt, ſed per accidens ſcitur. Non enim & ad aliud genus demonſtratio accommodaretur. Tunc autem vnumquodque non per accidens ſcimus, cum per id cognitionem conſequimur, per quod competit ex principiis illius, qua ratione eſt illud, veluti cum duobus rectis æquales habere, rerum ei ſcimus competere, cui per ſe competit idipſum ex principiis huius.*

ANTI. Tex. co. 24.

Quare

Quare ſi illud competit ei per ſe, cui competit, medium neceſſe eſt in eadem eſſe propinquitate.

ANTI. Vide i ānot. *Eſt enim ſic monſtrare, ſicut Briſſo tetragoniſmum. Secundū cōe.n.demonſtrantur rationes hmōi, & quod alteri ineſt, vnde & in aliis conueniunt hæ rationes, non tantū proximis. Non itaq; ſecundū quòd illud eſt ſcit, ſed ſecūdū accidens. Non.n.conuenit demonſtrare & in aliud genus.* Vide i ānot. *Vnūquodq; aūt ſecundum accidens eſt, cum ſecundum illud non cognoſcimus, ſecundum quod eſt ex principiis illius, inquantum illud eſt, vt duobus rectis æquales habere, cui ineſt per ſe, quod dictū eſt, ex principiis ipſius. Quare ſi per ſe & illud ineſt, cui ineſt, neceſſe eſt medium in eadē proximitate eſſe.*

Probat propoſitum.ſ.ꝙ non ſufficiat ex veris, & immediatis aliquid demonſtrare, quia ſic contingeret aliquid demonſtrare, ſicut Briſſo monſtrauit tetragoniſmum, ideſt quadraturā circuli; oſtendens aliquod quadratum eſſe circulo æquale, per aliqua principia communia, hoc modo. (ANT. Rat. Briſſo.) In quocunque genere eſt inuenire aliquid maius, & minus alicui, in eodem eſt inuenire & illi æquale. In genere autem quadratorum eſt inuenire aliquod quadratum minus circulo, quod.ſ.ſcribatur intra circulum, & aliquod maius circulo, intra quod circulus deſcribit, ergo eſt inuenire aliquod quadratū circulo æquale. Hæc quidem probatio eſt ſm commune, æquale enim & magis, & minus, excedunt genus quadranguli, & circuli. Vnde patet ꝙ hmōi rationes demōſtrantur ſm aliquod cōe, quia mediū alteri ineſt, q̄ ei de quo ſit demōſtratio. Et ideo hmōi rationes conueniunt aliis, & non conueniunt iſtis, de quibus dauſ, tanq̄ proximis. Vnde patet ꝙ qui ſcit per hmōi rōnes, non ſit ſm illud, quod eſt.i.per ſe, ſed ꝑ accidēs tm̄. Si.n.eſſet ſm ſe, non cōueniret demōſtratio in aliud genus. Vnūquodq; enim ſcimus ſm accidens, cū nō cognoſcimus illud ſm quod eſt ex principiis illius.i.ſm ꝙ eſt ex principiis per ſe. Sicut habere tres angulos æquales duobus rectis ineſt triāgulo per ſe.i.ſm ꝙ eſt ex principiis illius. Quare ſi per ſe ineſſet medium acceptum concluſioni, neceſſe eſſet in eadem proximitate eſſe.i.proximum eſſe ſecundum genus concluſioni. Tertio ibi.

ARGY. *Quod ſi non ſit ita, at perinde erit, atque cum muſica per arithmeticam demonſtratur. Atq; talia demōſtrantur quidem ſimiliter, differentia tamen eſt. Nam ipſum quidem eſſe, ad aliam ſcientiam attinet. Subiectum.n.genus diuerſum eſt. Ipſum autem propter quid ſuperioris nimirum eſt, cuius per ſe ſunt ipſi affectus. Quare patet ex hiſce fieri non poſſe, quo demonſtretur quodq; ſimpliciter, niſi ex principiis vniuſcuiuſque, ſed horum principia habent commune.*

ANTI. *Si uero non, ſed ſicut harmonica per arithmeticam, huiuſmodi demonſtrantur quidem ſimilter, ſed differūt. Ipſum.n. quia alterius quidem ſcientia eſt, ſubiectum enim alterū genus eſt, ſed propter quid ſuperioris eſt, cuius per ſe paſſiones ſunt. Quare ex his manifeſtum eſt, quòd nō ſit demonſtrare vnūquodq; ſimpliciter, ſed ſecundū quòd ex vniuſcuiuſque principiis eſt. Sed horum principia habent commune.*

Excludit quandam dubitationem. Contingit enim aliquando medium demonſtrationis non eſſe in eodē genere cum demonſtratione. Quod qualiter contingat oſtendit dicens. Si vero non ſit medium in eadem proximitate concluſioni, ſed hoc modo ſicut demonſtraſ aliquid in harmonica ideſt in muſica per arithmeticam, verum quidem eſt ꝙ huiuſmodi etiam ſimiliter demōſtratur. (Lectio. 15. Lectio 5.1.) Et enim demonſtratio in inferiori ſcientia per principia ſuperioris ſcientiæ, vt oſtenſum eſt, ſicut & in ſcientia ſuperiori per principia ſuperioris. (Scire ppter qd vel quia tm, cui ſciē. conue.) Sed in hoc differt, ꝙ alterius ſcientiæ ſcilicet inferioris eſt tantū ſcire quia, genus enim ſubiectum inferioris ſcientiæ eſt alterum à genere ſubiecto ſuperioris ſcientiæ, ex qua ſumūtur principia. Sed ſcire propter quid eſt ſuperioris ſcientiæ, cuius per ſe ſunt illæ paſsiones. Cum enim paſsio in ſit ſubiecto propter medium, illa ſcientia conſiderabit propter quid, ad quam pertinet medium, cuius per ſe eſt paſsio, quæ demonſtratur. Si vero ſubiectum ſit ad aliam ſcientiam pertinens illius ſcientię nō erit propter quid, ſed quia tantum. Nec tali ſubiecto per ſe conueniet paſsio demonſtrata de ipſo, ſed per medium extraneum. Si vero medium & ſubiectum pertineat ad eandem ſcientiam tunc illius ſcientiæ erit ſcire propter qd, & quia. Remota autem dubitatione, vlterius cōcluſionem intentam principaliter inducit, dicens. Quòd ex prædictis patet, ꝙ non eſt demonſtrare vnumquodq; ſimpliciter ideſt quocunque modo, ſed ſecundum hoc, quod demonſtratur ex propriis principiis vniuſcuiuſque. Sed & principia per propria ſingularum ſcientiarū habent aliquod commune prius eis. Deinde cū dicit.

ARGY. *Quod ſi id cōſtat, patet fieri nō poſſe, quo quiſquam propriorum principiorum exhibeat demonſtrationem. Erunt.n. illa omnium principia, & ipſorum ſciētia domina oīum erit.*

ANTI. Vide i ānot. *Si autem hoc, manifeſtum eſt quòd non eſt vniuſcuiuſq; principia monſtrare. Erunt enim illa omnium principia, & ſcientia illorum propria omnibus.*

Inducit quandam concluſionem ſequentē ex dictis. Et circa hoc tria facit. Primo inducit cōcluſionem dicens, ꝙ (ſi hoc verum eſt) ſcilicet ꝙ demonſtrationes in ſingulis ſcientiis non fiunt ex cōmunibus principiis, & iterum ꝙ principia ſcientiarum habent aliquid prius ſe, quod eſt cōmune, manifeſtum eſt, ꝙ non eſt vniuſcuiuſq; ſcientiæ demonſtrare principia ſua propria. Illa enim priora principia, per quæ poſſunt probari ſingularum ſcientiarum propria principia, ſunt communia principia omnium, & illa ſcientia, quæ conſiderauit huiuſmodi principia cōmunia, eſt propria omnibus ideſt ita ſe habet ad ea, quę ſunt communia omnibus, ſicut ſe habēt aliæ ſciētiæ particulares ad ea, quæ ſunt propria, ſicut cū ſubiectū arithmeticæ ſit numerus, ideo arithmetica conſiderat ea, quæ ſunt propria numeri. (Conſide. pri. philo.) Similiter prima philoſophia, quæ conſiderat omnia principia, habet pro ſubiecto ens, quod eſt commune ad omnia, & ideo conſiderat ea, quæ ſunt propria entis, quæ ſunt omnibus communia, tanquam propria ſibi. Secundo cum dicit.

ARGY. *Etenim is ſcit magis, q ſuperioribus ex cauſis ſcit. Scit.n. ꝗ ex prioribus, cum ex cauſis ſcit, quæ non effectus ſubeunt rationem.*

rationem. Quare ſi magis ſcit, & maxime, & ſi eſt illa ſcientia, magis profecto, maximeq; ſcientia eſt.

ANTI. *Et namque ſciuit magis intelligens ex ſuperioribus cauſis. Ex prioribus enim ſciuit, cum non ex cauſatis ſciat cauſas. Quare ſi magis ſciuit, & maxime, & ſcientia illa erit, & magis, & maxime.*

Oſtendit præeminentiam huiuſmodi ſcientiæ, quæ conſiderat principia communia. ſ. primæ Philoſophiæ ad alias. Semper enim oportet illud, per quod aliquid probatur, eſſe magis ſciuum vel notum. Qui enim ſcit aliquid ex ſuperioribus cauſis, oportet quod ſit magis intelligens illas cauſas, quia ſciuit ex ſuperiorib' ſimpliciter, Scire cauſas ex cauſa. cum non ſciat ex cauſatis cauſas. Quando enim aliquis ſcit ex cauſatis cauſas, tunc non intelligit ex prioribus, & ex magis notis ſimpliciter, ſed ex magis notis & prioribus quo ad nos. Cum autem principia inferioris ſcientiæ probantur ex principiis ſuperioribus, non proceditur ex cauſatis in cauſas, ſed econuerſo. Vnde oportet quod talis proceſſus ſit ex prioribus, & ex magis notis ſimpliciter. Oportet ergo magis eſſe ſcitũ, quod eſt ſuperioris ſcientiæ, ex quo probatur quod eſt inferioris & maxime eſſe ſcitum id, quo omnia alia probantur, & ipſum non probatur ex aliquo priori. Et per conſequẽs ſcientia ſuperior erit magis ſcientia, q̃ inferior, & ſciẽtia illa. ſ. philoſophia prima erit maxime ſciẽtia. Tertio ibi.

ARGY. *Demonſtratio vero non ad aliud genus accomodatur, niſi eo modo, quo tam ad demonſtrationem facultatis machinarum extruendarum, vel ad proſpectiuas geometricæ, quàm ad muſicam arithmeticæ demonſtrationes accommodantur, vt diximus.*

ANTI. *Sed demonſtratio non conuenit in aliud genus, ſed aut ſicut dictũ eſt geometricæ in mechanicas, vel machinatiuas, aut ſpeculatiuas, & arithmeticæ in harmonicas.*

Redit ad principalem concluſionem, & dicit quod demonſtratio non procedit in aliud genus, niſi ſicut dictum eſt, quod demonſtratio geometriæ procedit ad ſcientias inferiores ſicut ſunt artes mœchanicæ, quæ vtuntur menſuris, aut ſpeculatiuæ, ſicut ſcientiæ, quæ ſunt de viſu, vt perſpectiuæ, quæ ſunt de viſuali. Similiter eſt arithmetica in comparatione ad harmonicam ideſt muſicam.

LECTIO XVIII.

Tractandum de principiis eſſe, quomodo item principia à non principiis & abinuicem diſtinguantur docet, quo pacto etiã communibus & propriis principiis vtantur declarat.

ARGY. *At vero difficile admodum eſt ſeſe percipere quempiam, ſi ſciat nec ne. Eſt enim difficile cognoſcere ſi ex principiis vniuſcuiuſque ſcimus, nec ne, quod quidem eſt ſcire. Putamus autem ſæpe numero ſcire, ſi ex veris quibuſdam, primisúe ratiocinationem habemus, Id vero non eſt ita, ſed oportet ipſis primis eſſe propinqua.*

ANTI. Tex. cõ. 24. *Difficile autem noſcere eſt, ſi ſciuit aut non. Difficile. n. noſcere eſt, ſi ex vniuſcuiuſq; principiis, ſcimus, aut non quod vere eſt ſcire. Opinamur autem ſi habeamus ex veris aliquibus ſyllogiſmum, & primis ſcire. Sed hoc non eſt, ſed proxima oportet eſſe primis.*

Poſtquam oſtendit, quod demonſtratio non procedit ex principiis communibus, ſed ex propriis, hic ad euidentiam præmiſſorũ, determinat de principiis propriis & communibus. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit neceſsitatem huiuſmodi determinationis, dicens, quod difficile eſt cognoſcere, vtrum ſciamus ex propriis principiis, quod ſolum eſt vere ſcire, aut nõ ex propriis, Opinantur enim multi ſe ſcire; ſi habeant ſyllogiſmum ex aliquibus veris, & primis. Sed hoc non eſt verum, imo oportet quod ad hoc quod nos ſciamus, quod principia ſint proxima illis, quæ debent demonſtrari, quæ hic dicunt prima, ſicut & ſupra dicebant extrema. Oportet pxima eſſe primis principiis in demonſtrabilibus. Secũdo ibi.

ARGY. *Ea autem in quocunq; genere principia dico, quæ fieri nequit, vt demonſtrentur eſſe.*

ANTI. Vide i ... *Dico autem principia in vnoquoque genere, quæ cum ſint, non contingit demonſtrare.*

Determinat de principiis propriis & communibus. Et circa hoc duo facit. Primo enim determinat de principiis propriis, & communibus. Secundo oſtẽdit qualiter ad huiuſmodi principia ſe habeant huiuſmodi demonſtratiue ſcientiæ, ibi {Non contingere autem.} Circa primum duo facit. Primo diſtinguit principia à nõ principiis. Secundo principia adinuicem, ibi {Sunt autem quibus.} Circa primum duo facit. Primo oſtẽdit quæ ſint principia, & dicit quod principia in vnoquoque genere ſunt illa, quæ cum ſint vera, tamen nõ conuenit ea demonſtrare in illa ſciẽtia, in qua ſunt principia. Dicit Falſa nõ d... mon. aũt cum ſint vera, ad differentiam falſorum, quæ non demonſtrantur in aliqua ſcientia. Secundo ibi.

ARGY. *Sumitur igitur quidnam ipſa prima, & quæ ex hiſce proficiſcuntur, ſignificant, At principia ſumere eſſe, cætera demonſtrare neceſſe eſt. Ceu quid eſt vnitas, aut rectum, aut triangulus ſumere, eſſe vero vnitatem, ac magnitudinem, cætera autem demonſtrare.*

ANTI. *Quid quidem igitur prima ſignificent, & quæ ſunt ex his accipiendum eſt. Quod autem ſint principia quidem neceſſe eſt accipere, alia vero demonſtrare, vt quid vnitas, & quid rectum, & quid eſt triangulus. Eſt autem vnitatem accipere, & magnitudinem, altera vero demonſtrare.*

Oſtendit conuenientiam & differentiam inter principia & non principia. Conueniunt enim principia cum non principiis in hoc, quod de vtriſque oportet accipere, quaſi ſupponendo quid ſignificẽt, & prima. i. principia, & quæ ſunt ex his. i. quæ ex principiis ſumuntur, quia quod quid eſt, proprie pertinet ad ſcientiam, quæ eſt de ſubſtantia. ſ. ad philoſophiam primã, à qua omnes aliæ hoc accipiũt. Sed in hoc differũt principia, & quæ ſunt ex principiis, quia de principiis, oportet accipere ſupponendo quod ſunt. De aliis autem quæ ſunt ex principiis, oportet demonſtrare, quia ſunt. Sicut in mathematicis accipitur ſupponendo, & quid eſt vnitas, quæ eſt principium, & quid eſt rectum, & quid eſt triangulus, quæ nõ ſunt principia, ſed paſſiones, Sed quod vnitas ſit, aut quod magnitudo ſit, accipit mathematicus quaſi principia, alia vero demonſtrat. ſ. quæ ſunt ex principiis. Demonſtrat. n. triangulum æquilaterum, & angulum rectum, & etiam hanc lineam rectam eſſe. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eorum autem, quibus in demonſtratiuis vtuntur ſcientiis, alia cuiuſq; ſcientiæ propria, alia communia ſunt. Cõmunia tamen ſimilitudine rationis, quippe cum vſus eorum tantum ſeſe extendat in quacunque ſcientia, quantum cuiuſq; ſubiecto generi congruit.*

ANTI. *Sunt autem quibus vtimur in demonſtratiuis ſcientiis, alia quidem propria vniuſcuiuſq; ſcientiæ, alia vero communia. Communia autem ſecundum analogiam, quoniam vtile eſt in eo, quod eſt ſub ſcienta genere.*

Diſtinguit principia adinuicem. Et primo principia propria à communibus. Secũdo communia adinuicẽ, ibi { Non eſt autem ſuppoſitio.} Prima diuiditur in duas. Primo diuidit principia propria, & communia. Le. ſeq. in...

Secundo

Secundo manifeſtat quoddam, quod poterat eſſe dubium, ibi {Quaſdam tamen ſcientias.} Circa primum tria facit. Primo ponit diuiſionem, dicẽs, ꝙ {principiorum, quibus vtimur in demonſtratiuis ſcientiis, alia ſunt propria vniuſcuiuſque ſcientiæ, alia vero communia.}

Lect. ꝑcedẽ. Et quia poſſet videri contrariũ ei, quod ſupra oſtenſum eſt, quia ſcientiæ demonſtratiuæ non procedũt ex cõmunibus, ideo ſubiungit, ꝙ {principia communia accipiuntur in vnaquaq; ſcientia demonſtratiua ſecundum analogiam}. i. ſecundum ꝙ ſunt proportionata illi ſciẽtiæ. Et hoc eſt, quod ſubdit exponens, ꝙ {vtile eſt accipere} huiuſmodi principia in ſcientiis, inquantum pertinent ad genus ſubiecti, quod continetur ſub illa ſcientia. Secundo ibi.

ARGY. *Propria ſunt, vt lineam eſſe talem, rectumve. Cõia, vt ſi ab æqualibus æqualia demas, ea, quæ reſtãt, æqualia ſunt.*

ANTI. *Propria principia quidem, vt lineam eſſe huiuſmodi & rectum, communia autem, vt ab æqualibus æqualia ſi auferas, æqualia quidem reliqua ſunt.*

Quæ diffinitiones ſubiecti ſcië. haben. pro principio. Exemplificat de vtriſq;, dicens, ꝙ propria principia ſunt vt lineã eſſe huiuſmodi vel rectum. Tam enim ſubiecti, q̃ paſſionis diffinitio, in ſciẽtiis, pro principio habetur. Commonia vero principia ſunt, vt ſi ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent ſunt æqualia, & aliæ communes animi conceptiones. Tertio ibi.

ARGY. *Atque horum vnũquodque, cuique ſatisfacit ad cuiuſq; genus accommodatum. Idem enim hoc faciet, & ſi non de omnibus ipſum accipiet geometra, ſed de magnitudinibus tantum, & arithmeticus de numeris ſolum.*

ANTI. *Sufficiens autem eſt vnumquodque iſtorum quantumcunque in genere eſt. Idem enim faciet Geometrix, & ſi non de omnibus accipiat, ſed in magnitudinibus ſolum, Arithmetica autem in numeris.*

Oſtendit quo modo præmiſſis principiis ſciẽtiæ demonſtratiuæ vtantur. Et primo quidem de communibus dicit, ꝙ {ſufficiens eſt accipere vnum quodq; iſtorum} communium, quantum pertinet ad genus ſubiectũ, de quo eſt ſcientia. {Idem enim faciet} geometria, ſi nõ accipiat præmiſſum principinm commune in ſua communitate {ſed ſolum in magnitudinibus, & arithmetica ſolum in numeris.} Ita enim poterit cõcludere geometria, ſi dicat ſi ab æqualibus magnitudinibus æquales auferas magnitudines, quæ remanent ſunt æquales, ſicut, ſi diceret, ſi ab æqualibus, æqualia demas, quę remanent ſunt æqualia. Et ſimiliter dicendum eſt de numeris. Secundo ibi.

ARGY. *Sunt etiam & ea propria, circa quæ ſcientia conſiderat, ea, quæ per ſe illis inſunt. Atq; hæc & eſſe, et quid ſunt ſcientię ſumunt. Vt vnitates Arithmetica, puncta ſiue lineã Geometria. At horum per ſe affectum, quid quidem quiſq; ſignificat. ſumũt, vt arithmetica quid par, quid impar, quid quadratum, quid quoque cubus. Geometria quid expers rationis quid frangi, quid concurrere, & huiuſmodi cætera. Demonſtrant autem ipſos eſſe, & per communia, & per ea, quæ demonſtrata ſunt. Eadem & Aſtrologia facere ſolet, Omnis nanque demonſtratiua ſcientia circa tria verſatur. Sunt enim ea, quæ ponit eſſe. Hæc autem ſunt, genus, cuius per ſe effectuum eſt contemplatrix, & ea, quæ communes dignitates dicuntur, ex quibus primis demonſtrat, & tertium affectus, quorum, quid quiſque ſignificat, ſumit.*

ANTI. vide 1 ãnot. Tex. cõ. 5 2. *Sunt autem propria quidẽ & quæ accipiuntur eſſe, circa quæ ſciẽtia ſpeculatur, quæ ſunt per ſe, vt Arithmetica vnitates. Geometria autem ſigna & lineas. Hæ. n. recipiunt eſſe, & hoc eſſe. Horum autem paſſiones per ſe, quid quidẽ ſignificet vnaquæque, accipiunt, vt Arithmetica quidem quid impar, aut par, aut quadrangulus, aut cubus. Geometria vero quid rationale, aut reflecti, aut curuare. Quòd autem ſint, demonſtrant per communia, & ex his, quæ demonſtrantur per communia. Et Aſtrologia ſimiliter. Omnis. n. demonſtratiua ſcĩa circa tria eſt, & quæcunq; eſſe ponunt. Hæc ſunt aũt, genus, cuius per ſe paſſionũ ſpeculatiua eſt, & quæ cões dignitates dicunt, ex qbus primis demonſtrant, & tertium paſſiones, quorum quid ſignificet vnaquæq; accipit.*

Oſtendit qualiter demonſtratiuæ ſciẽtię vtant̃ propriis principiis, & dicit ꝙ propria principia ſunt, quæ ſupponuntur eſſe in ſcientiis. ſ. ſubiecta, circa quæ ſciẽtia ſpeculatur ea, quæ per ſe inſunt eis. Sicut Arithmetica conſiderat vnitatem, & Geometria conſiderat ſigna, ideſt puncta & lineas. Prædictæ enim ſupponunt eſſe, & hoc eſſe. i. ſupponunt de eis, & quia ſunt, & qd ſunt. Sed de paſſionibus ſupponunt, quid ſignificet vnaquæque. Sicut Arithmetica ſupponit, quid eſt par, & quid eſt impar, aut quid eſt numerus quadratus, aut cubus. Et Geometra ſupponit qd eſt rationale in lineis. Dicitur enim rationalis linea, de qua poſſumus ratiocinari ꝑ lineam datam. Huiuſmodi autem eſt omnis linea commenſurabilis lineæ datæ, quæ vero eſt incommenſurabilis ei, vocatur irrationalis vel ſurda. Similiter & Geometria ſupponit, quid eſt reflexũ aut curuum. Sed prædictæ ſcientiæ demonſtrant de omnibus prædictis paſſionibus ꝙ ſint, per principia communia, & ex illis principiis quæ demonſtrantur ex principiis communibus. Et quod dictum eſt de geometria & Arithmetica, intelligendum eſt de Aſtrologia, {Omnis enim ſcientia demonſtratiua eſt circa tria,} quorum vnum eſt genus ſubiectum, cuius per ſe paſſiones ſcrutantur. Et aliud eſt cõmunes dignitates ex quibus ſicut ex primis demonſtrat. Tertius autem paſſiones, de quibus vnaquæque ſcientia accipit quid ſignificent. Deinde cum dicit. Linea rationalis quid. Linea irrationalis qd.

ARGY. *Nihil tamen prohibet, ſcientiarum nõnullas, horum prę terire nõnulla, veluti genus non ſupponere eſſe, ſi pateat eſſe. Non n. æque patet numerum eſſe, & frigidum, atq; calidũ. Et affectus non ſumere quid ſignificant, ſi ſint clari. ſicut nec dignitates, vt quid ſignificat æqualia ab æqualibus auferre, quia eſt notũ. Sed nihilominus hæc tria neceſſaria ſunt, id inquam circa quod ſcientia demonſtrat, & ea, quæ demõſtrat, atque ea, ex quibus demonſtrat.*

ANTI. *Quaſdam tamen ſcientias nihil prohibet quædam eorum deſpicere, vt genus nõ ſupponere eſſe, ſi ſit manifeſtum quĩa eſt. Nõ. n. ſimiliter manifeſtũ quòd numerus ſit, & quòd calidũ & frigidũ. Et paſſiones non eſt recipere quid ſignificãt, ſi ſint manifeſtæ, ſicut nec cõia non recipit quid ſignificent, quod eſt æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum eſt. Sed nihil minus tria hæc neceſſaria ſunt, circa quod demonſtratur, & quæ demonſtrantur, & ex quibus.*

Manifeſtat quoddã, de quo poterat eſſe dubiũ. Quia enim dixit, ꝙ ſcientiæ ſupponunt de principiis, qa ſunt, de paſſionibus, quid ſunt, de ſubiectis autem vtrumq;, poſſet aliquis credere, ꝙ oporteret ſpecialem fieri mentionem de omnibus iſtis. Vnde hoc remouet, dicens, ꝙ nihil prohibet quaſdam ſcientias deſpicere, quędã prędictorum. i. non facere mentionem expreſſam de præmiſſis, ſicut quando non facit mentionẽ de hoc ꝙ ſupponat genus ſubiectum eſſe, ſi ſit manifeſtũ ꝙ ſit; quia nõ eſt ſimiliter manifeſtum de omnibus ꝙ ſint, ſicut ꝙ ſit numerus, & ꝙ ſit calidum & frigidum, quorum vnũ eſt ꝓpinquum rationi, alterum ſenſui. Similiter & quędam ſcientiæ de paſſionibus non ſupponũt quid ſignificent,

ficent, expreſſam mentionem de eis faciẽdo. Sicut etiã non oportet ꝙ de communibus principiis ſemper ſciẽtiæ faciant mentionem, quia nota ſunt. Nihilominus tamen tria prædicta naturaliter ſunt in ſcientia qualibet ſupponenda.

Lectio XIX.

Quomodo communia principia ab inuicem diſtinguantur, & quomodo definitio à ſuppoſitione ſeparatur, ꝙ non itẽ propter demonſtrationem neceſſe ſit ideas ponere demonſtrat.

ARGY. *Non eſt autem id ſuppoſitio, neque poſtulatio ſane, quod neceſſe eſt eſſe per ſeipſum atque videri. Demonſtratio nanque non in orationem, quæ eſt extra, ſed in oratione, quæ eſt in mente conſiſtit, quando quidẽ, neque ratiocinatio videtur in illa conſiſtere. Etenim fit vt ſemper aduerſus externam orationem per inficiationem obſtetur. At non ſemper aduerſus eam quæ eſt in mente.*

ANTI. vide ĩ ãnot. *Non eſt autem ſuppoſitio, neque petitio, quod neceſſe eſt propter ſeipſum eſſe. & videri neceſſe eſt. Nõ.n. ad exterius rõnem eſt. ſed ad eã, q̃ eſt in anima, quoniam neque ſyllogiſmus. Semper.n. eſt inſtare ad exterius rationem, ſed ad interius rationem non ſemper.*

Poſtquam diuiſit Ariſto. principia communia à propriis, hic diſtinguit communia principia adinuicem. Et diuiditur in tres partes. In prima ponit diſtinctionem principiorum communium adinuicem. In ſecunda oſtẽdit differentiam diffinitionis à quodam genere principiorum communium, ibi {Termini igitur non.} In tertia excludit quendam errorem ibi {Species quidẽ igitur.} Circa primum duo facit. Primo diſtinguit communes animi conceptiones à petitionibus ſiue ſuppoſitionibus. Secundo petitiones & ſuppoſitiones adinuicem, ibi {Quæcunque quidem igitur.} Circa primum conſiderandum eſt, ꝙ communes animi conceptiones habent aliquid commune cum aliis principiis demonſtrationis, & aliquid proprium. Commune quidem habẽt, quia neceſſe eſt, tam iſta, q̃ alia principia per ſe eſſe vera. Proprium autem eſt horum principiorum ꝙ non ſolũ neceſſe eſt ea per ſe vera eſſe, ſed etiam neceſſe eſt videri ꝙ ſint per ſe vera. Nullus enim poteſt p ſe opinari contraria eorum. Dicit ergo ꝙ illud principium, quod neceſſe eſt non ſolum per ſeipſum eſſe, ſed etiam vlterius neceſſe eſt, ipſum videri ſcilicet communis animi conceptio vel dignitas, nõ eſt neq; petitio, neq; ſuppoſitio. Quod ſic probat. Petitio & ſuppoſitio exteriori ratione cõfirmari poſſunt ideſt argumẽtatione aliqua. Sed communis animi conceptio non eſt ad exterius rationem, quia non poteſt probari per aliquam argumentationem, ſed eſt ad eam rationem, quæ eſt in anima, quia lumine naturali intellectus ſtatim fit nota. Et ꝙ nõ ſit ad exterius rationem patet, quia non fit ſyllogiſmus per aliquid exterius ad probandas huiuſmodi communes animi conceptiones. Et ꝙ huiuſmodi nõ ſunt notę per exteriorẽ rationem, ſed per interiorem, probat per hoc, ꝙ exteriori ratione poteſt inſtari, vel vere, vel apparenter, interiori autẽ ratione nõ eſt poſsibile ſemper inſtari. Et hoc ideo, quia nihil eſt adeo verum quin voce poſsit negari. Nam & hoc principium notiſsimũ, ꝙ non contingat idem eſſe & non eſſe, quidam ore negauere. Quædam vero adeo vera ſunt, ꝙ eorum oppoſita intellectu capi non poſſunt, & ideo in interiori ratione eis obuiari non poteſt, ſed ſolum exteriori, quæ eſt per vocem. Et huiuſmodi ſunt communes animi conceptiones. Deinde cum dicit.

Cõium ani. concept. & aliorũ prin. cõue. & differentia.

Quart' meta.tex. co.9. le. 8.tex.expo.vltima.

ARGY. *Quod igitur demonſtrari quidem poteſt, nõ demonſtratũ autem à ſe, quiſpiam ſumit, id aut ſupponit, ſi ita eſſe diſcenti videtur, atq; non abſolute quidem, ſed ad illum tantum, ideſt ſuppoſitio, aut poſtulat, ſi nulla prorſus diſcẽti de hoc opinio; vel etiam contraria inſit. Atq; hoc intereſt inter ſuppoſitionẽ, poſtulationẽ hæc. Etenim ideſt poſtulatio, quod eſt contrarium opinioni diſcentis, vel quod eſt quidem demonſtrabile, ſumit autem quiſpiam illud atq; vtitur non demonſtrato.*

ANTI. vide ĩ ãno. *Quæcunq; igitur demonſtrabilia accipit eſſe ipſe non demonſtrans, hæc quidem probabilia ſi accipiat, diſcenti ſupponuntur, & non eſt ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illum ſolum. ſi vero neq; vnius opinionis, aut contrariæ eſſe idẽ accipiat, idẽ petit. Et in hoc differunt ſuppoſitio, & quæſtio. Eſt.n. quæſtio in contrarium dicentis opinioni. Aut quod ſi aliquis demonſtrabile cum ſit, accipiat, & vtatur, non demonſtrans.*

Diſtinguit ſuppoſitiones abinuicem. Sciẽdum tamẽ eſt, ꝙ aliquid cõmune habent, & etiam in aliquo differunt. Hoc quidem cõmune eſt eis, ꝙ cum ſint demonſtrabilia, tamẽ demonſtrator accipit ea nõ demonſtrãs, & præcipue, quia non ſunt demonſtrabilia per ſuã ſcientiam, ſed per aliam, vt ſupra dictum eſt. Vnde & inter imediata principia computantur, quia demõſtrator vtitur eis abſq; medio, eo ꝙ medium non habeant in illa ſcientia. Differunt autem adinuicem, quia ſiquidẽ talis propoſitio ſit probabilis addiſcenti, cui fit demõſtratio, dicitur ſuppoſitio. Et ſic ſuppoſitio non dicitur ſimpliciter, ſed ad aliquem. Si vero illæ nec ſit eiuſdem opinionis, neq; contrariæ, oportet ꝙ demõſtrator hoc ab eo petat, & tunc dicitur petitio. Si autem ſint contrariæ opinionis, tunc erit quæſtio, de qua oportet diſputari inter eos. Hoc tamen omnibus commune eſt, ꝙ vno quoque eorum vtitur demonſtrator, non demonſtrans, cum ſit demonſtrabile.

Le. dimat

ARGY. *Diffinitiones igitur, cum affirmationes, aut negationes nõ ſint, ſuppoſitiones non eſſe patet, quas quidem vt genus cõplectitur propoſitio. Diffinitiones præterea percipiantur ſolum oportet. At id non eſt ſuppoſitio, niſi quiſpiã & audire ſuppoſitionem dixerit eſſe. Sed ea ſunt ſuppoſitiones, quę cũ ſint, hoc ipſo quod ſunt, emergit ipſa concluſio.*

ANTI. *Termini igitur non ſunt ſuppoſitiones, nihil enim eſſe, aut non eſſe dicũt. Sed in propoſitionibus ſunt ſuppoſitiones. Termini autem non, ſed ſolum intelligere oportet. Hæc aũt non eſt ſuppoſitio, niſi & audire ſuppoſitionem aliquis eſſe dicat. Sed quorumcunq; exiſtentiũ in eo quòd illa ſunt fit cõcluſio.*

Diſtinguit diffinitionem à ſuppoſitionibus per duas rationes, quarum ſecũda incipit, ibi {Amplius petitio.} Circa primum duo facit. Primo ponit rationem, quæ talis eſt. Omnis petitio, vel ſuppoſitio dicit aliquid eſſe vel non eſſe termini autem ideſt diffinitiones nõ dicũt aliquid eſſe, vel non eſſe, termini ergo nõ ſunt petitiones, neq; ſuppoſitiones per ſe ſumpti. Sed in propoſitionibus aſſumpti, ſuppoſitiones ſunt, vt cum dicitur, Homo eſt animal rationale mortale. Sed terminos per ſe ſumptos oportet ſolum intelligere. Intelligere autem non eſt ſupponere, ſicut nec audire. Sed illa ſupponuntur quorumcunque exiſtentium ideſt ex quibuſcunque exiſtentibus fit cõcluſio, in eo ꝙ illa ſunt ideſt propter præmiſſa. Secundo ibi.

Prima rat. quod diffi. non ſit ſup.

ARGY. *Neq; geometra falſa ſupponit, quemadmodũ nõnulli putarunt, qui quidem (inquiunt) demonſtrantẽ falſis vti ſuppoſitionibus non oportere, geometram vero falſa ſupponere deſignatam lineam, nũc pedalem, nunc rectam eſſe, dicentẽ, quæ quidem non recta eſt nõ pedalis. Nam geometra, cum non ſit ea linea, quam deſignauit, aut protulit ore, concludere ſolet,*

ſed

ſed cum ea ſint, quæ per illa ſignificantur, ac indicantur, quæ deſignauit, ac protulit ipſe.

ANTI. *Neque geometra falſa ſupponit, ſicut quidam affirmãt dicentes quòd non oportet falſo vti geometram, mentiri aũt dicentem vnius pedis eſſe, nõ vnius pedis, aut rectam ſcriptã, non rectam eſſe. Sed geometra nihil concludit ſecundum hãc lineam, quam ipſe poſuit, ſed quæ per hanc oſtenduntur.*

Exclu. dub. Excludit quandam dubitationem. Dicebant. n. quidam ꝙ geometra, falſa ſuppoſitione vtebatur, cum diceret, lineam eſſe vnius pedis, quæ non eſt vnius pedis, aut lineam deſcriptam in puluere eſſe rectam, quæ non eſt recta. Sed ipſe dicit, ꝙ geometra non ſupponit falſum, propter hoc. Cum enim geometra nihil demõſtret de particularibus, ſed de vniuerſalibus, vt ſupra dictum eſt, hæ autem lineæ ſunt quædam particularia, manifeſtum eſt ꝙ de his lineis non demonſtrat aliquid, neque etiam ex eis, ſed vtitur eis vt exẽplis vniuerſalium, quæ per exempla intelliguntur, de quibus & ex quibus demonſtrat. Deinde cum dicit.

Lect. 16. tex. expo. 2.

ARGV. *Inſuper omnis poſtulatio, ſuppoſitioq́; aut vniuerſalis eſt, aut particularis. At neutrum iſtorum diffinitionibus cõpetit, quare diffinitiones, ſuppoſitiones, poſtulationesq́; non ſunt.*

ANTI. *Amplius petitio, & ſuppoſitio omnis, aut ſicut totum eſt, aut ſicut in parte, termini autem neutri horum.*

Secunda ra. Ponit ſecundam rationem quæ talis eſt. Omnis ſuppoſitio, vel petitio eſt in toto, vel in parte ideſt eſt propoſitio vniuerſalis, vel particularis, ſed diffinitiones neutrum horum ſunt, quia in eis nihil ponitur, ſiue prædicatur, neq; vniuerſaliter, neque particulariter, ergo & cætera. Deinde cum dicit.

ARGV. *Formas igitur, aut vnum quid præter ipſa multa non neceſſe eſt eſſe, ſi demonſtratio eſt, tamen verum eſt dicere neceſſario, vnum eſſe de pluribus prædicandum. Nam ſi id non ſit, vniuerſale ſane non erit, at ſi vniuerſale non ſit, non erit medium ipſum, quare nec demonſtratio. Eſſe igitur vnum quid oportet, idemq́; de pluribus non ſolum communi nomine prædicandum.*

ANTI. *Species quidem igitur eſſe, aut vnũ aliquid extra multa, non neceſſe eſt, ſi demonſtratio erit. Eſſe tamen vnum de multis verum dicere neceſſe eſt. Non enim erit vniuerſale, niſi hoc ſit. Si vero vniuerſale non ſit, medium non erit, quare neq; demonſtratio. Oportet itaq; aliquid vnum, & idem de pluribus eſſe non æquiuoce in demonſtratione.*

Lec. 15. tex. expo. 2. Oſtendit ex præmiſsis, ꝙ nõ eſt neceſſarium ponere ideas, vt Plato poſuit. Oſtẽſum eſt. n. ſupra ꝙ demõſtrationes de vlib' ſunt, & hoc mõ ſunt de ſempiternis. Nõ igitur neceſſe eſt, ad hoc ꝙ demonſtratio ſit, ſpẽs eſſe, i. ideas, aut quodcũq; vnũ extra multa, ſicut ponebãt Platonici mathematica ſeparata cũ ideis, vt ſic demõſtrationes poſsint eſſe de ſempiternis, ſed neceſſariũ eſt eſſe vnũ in multis & de multis, ſi demõſtratio debet eſſe, quia nõ erit vle, niſi ſit vnũ de multis. Et ſi nõ ſit vle, non erit mediũ demõſtratiõis, ergo nec demõſtratio. Et ꝙ oporteat mediũ demõſtrationis eſſe vle, patet ꝑ hoc, ꝙ oportet medium demonſtrationis eſſe vnum & idẽ, de pluribus prædicatũ non æquiuoce, ſed ſm rationem eandẽ, quę eſt ratio vniuerſalis. Si autem ęquiuoce eſſet, poſſet accidere vitium in arguendo. Deinde cum dicit.

Lectio XX.

Quomodo primis & communibus principijs ſcientiæ demonſtratiuæ vtantur.

ARGV. *Nulla autem demonſtratio ſumit fieri non poſſe, vt ſimul idem affirmetur, atq; negetur, niſi fuerit opus, vt hoc etiã pacto concluſio demõſtretur. Quod quidem fuerit ſi ſumpſerimus affirmare quidem primum de medio eſſe verũ, negare autem verum non eſſe. Nihil autem refert medium eſſe, atq; non eſſe ſumere, & tertium pari modo. Nã ſi datum eſt id, de quo hominem dicere verum eſt, dabitur & id ei, quo non hominem dicere verum eſt. Sed ſi tantum hoc totum ſumatur, hominem inquam animal, non autem non animal eſſe, erit etiam verum Calliam dicere, & non Calliam animal, non autem non animal. Cauſa autem, eſt quia primum non ſolum de medio, ſed etiam de alio dicitur, propterea quòd ad plura ſeſe extendit. Quare nihil ad concluſionem refert; & ſi medium & ipſum eſt.*

ANTI. vide i ãnot. *Non contingere aũt ſimul affirmare & negare, neque vna recipit demonſtratio. Sed ſi indigeat mõſtrare cõcluſionẽ ſic oſtendiẽ, quòd accipientibus primũ de medio quòd verũ ſit affirmare, negare aũt non verũ. Mediũ autem nihil differt eſſe, & non eſſe accipere, ſimiliter autẽ & tertium. Si enim aſſignetur, de quo homine verũ eſt dicere animal, quamuis non hominem verum, ſed ſi ſolum hominem animal eſſe omne, non animal autem non, erit id verum dicere Calliam & non Calliam, non animal autem non. Cauſa autem eſt quòd, primum non ſolum de medio dicitur, ſed de alio, propter quod de pluribus. Quare ſi neq; medium & idem, & non idem eſt, ad concluſionem nihil differt.* Tex. cõ. 26.

Poſtquam determinauit Philoſophus de principijs proprijs & communibus, hic oſtendit qualiter demonſtratiuæ ſcientiæ ſe habeant ad cõmunia & propria. Et diuiditur in duas partes. In prima oſtenditur qualiter ſe habeãt demonſtratiuæ ſcientiæ circa cõmunia. In ſecũda oſtendit qualiter ſe habeant circa propria, ibi} Si autem idem eſt interrogatio. } Circa primum duo facit. Le. ſeq. ime. Primo oſtendit qualiter demonſtratiuæ ſcientiæ circa prima principia inter cõmunia ſe habeant. Secũdo quomodo ſe habeant cõmuniter circa omnia principia cõmunia, ibi{Communicant autem omnes ſcientiæ} Circa primum duo facit, quia primo oſtẽdit qualiter ſe habeant demonſtratiuæ ſcientiæ circa hoc principium, ꝙ non contingit idem ſimul affirmare vel negare. Scdo quo modo ſe habeant circa iſtud principium de quolibet eſt affirmatio vel negatio vera, ibi{Omne autem affirmare. } Hæc enim duo principia omnium ſunt prima, vt probatur in. 4. Metaph. Dicit ergo primo ꝙ nul- Tex. cõm. 9. Lect. 6. tex. expo. 2. la demonſtratio accipit hoc principium, ꝙ non cõtingit ſimul affirmare & negare. Si enim aliqua demonſtratio eo vteretur ad oſtendendum aliquam concluſionẽ, oporteret ꝙ ſic eo vteretur, ꝙ acciperet primum ideſt maiorem extremitatem affirmari de medio & non negari. Quia ſi acciperet affirmationem & negationem ex parte medij, nihil differt vtrum ſic vel ſic eſſet, & eadẽ ratio eſt de tertio, ideſt de minori extremitate per cõparationẽ ad medium. Verbi gratia. Sit animal primũ, Homo medium, & Callias tertium. Si quis vellet vti prædicto principio in demonſtratione, oporteret ſic arguere. Omnis homo eſt animal, & non eſt non animal, Callias eſt homo, ergo Callias eſt animal, & non eſt nõ animal. Cum enim dicat omnis homo eſt animal, nihil differt, vtrum etiam hæc ſit vera, non homo eſt animal. vel non ſit vera. Et ſimiliter in concluſione nõ differt, ex quo Callias eſt animal, vtrum non Callias ſit animal vel non animal. Et huius cauſa eſt, quia primum non oportet dici de ſolo medio, ſed poteſt dici etiam de aliquo quodam, quod eſt diuerſum à medio quod ſignificatur per negationem medij, propter hoc ꝙ primũ dicitur de pluribus quandoq; q̃ medium, ſicut animal de pluribus

pluribus q̃ homo. Vnde dicitur de equo qui eſt non homo. Vnde ſi accipiatur medium idem, & non idem. i. ſi accipiatur medium affirmatiuum, & negatiuum, vt cũ dico, homo & non homo eſt animal, nihil facit ad concluſionem. Cum autẽ accipitur affirmatio & negatio, ex parte maioris extremitatis, differunt quidem, quantum ad concluſionem, & etiam quantum ad veritatẽ præmiſſarum. Si enim homo eſſet non animal, non eſſet verum, ꝙ homo eſt animal, neq; ſequeretur, ꝙ Callias

No. totum. eſſet animal. Tamen nihil plus certificatur, cum dicitur homo eſt animal, & homo non eſt non animal, q̃ cum dicitur, ſolum homo eſt animal. i. idem enim intelligitur per vtrunq;. Et ſic manifeſtum eſt, ꝙ demonſtrationes non vtuntur hoc principio. ſ. ꝙ affirmatio & negatio non ſint ſimul vera, neq; ex parte prædicati, neque ex parte ſubiecti. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hoc autem omne inquam affirmãdum, aut negandũ eſſe ea demõſtratio ſumit, quæ deducitur ad id quod fieri nequit. Nec tñ ſemper vniuerſaliter, ſed quod ſatis eſt generi, circa quod genus demõnes afferuntur, ſicut & prius eſt dictũ.*

ANTI. *Omne autem affirmare, aut negare, quæ eſt ad impoſſibile demonſtratio accipit, & hoc neque ſemper vniuerſale, ſed quantum ſufficiens eſt. Sufficiens autem eſt in genere. Dico autem in genere, vt circa quod genus demonſtrationes ſunt, ſicut dictum eſt prius.*

Modus demõ. ad impoſſibile. Oſtendit quomodo demõſtratiuæ ſcientiæ vtantur hoc principio, de quolibet eſt affirmatio vel negatio vera. Et dicit ꝙ hoc principiũ accipit demõſtratio, quæ eſt ad impoſſibile. In hac enim demonſtratione probatur aliquid eſſe verum, per hoc ꝙ eius oppoſitum eſt falſum. Quod nequaquam contingeret ſi poſſibile eſſet, ꝙ vtrunq; oppoſitorum eſſet falſum. Non tamen ſemper vtitur prædicta demonſtratio hoc principio, quia quãdoq; illud oppoſitum quod oſtenditur eſſe falſum non eſt negatio, ſed contrarium ĩmediatum. Sicut ſi oſtẽderetur aliquem numerum eſſe parẽ, per hoc ꝙ eius oppoſitum falſum eſt ſcilicet ipſum eſſe imparem ducẽdo ad impoſſibile. Neq; vtitur etiam hoc principio vniuerſaliter. i. in ſua vniuerſalitate, ſub his terminis, ens & nõ ens ſed inquãtum eſt ſufficiẽs in genere aliquo, vel inquantum contrahitur ad genus ſubiectum. Et dico de illo primo genere, circa quod ſunt demonſtrationes. Sicut ſi in geometria accipiatur rectum, & non rectũ, vt cum oſtẽditur aliqua linea eſſe recta, propter hoc quod eſt falſum eam eſſe non rectam ducendo ad impoſſibile. Deinde cum dicit.

ARGY. *Conueniunt autem inter ſeſe ſcientiæ omnes in hiſce, quæ communia ſunt, non in hiſce, de quibus demõſtrant, nec in his etiam quæ demonſtrant. Communia autem ea dico, quibus ſic vtuntur, vt ex ipſis demonſtrant.*

ANTI. Tex. cõ. 47. *Communicant autem ſcientiæ omnes ſecundum communia. Cõia autem dico quibus vtuntur, tanquam ex his demonſtrantes, ſed nõ de quibus demõſtrãt, neq; quod demonſtrãt.*

Oſtendit quo modo demonſtratiuæ ſcientiæ ſe habeant cõmuniter ad alia principia cõmmunia. Et circa hoc duo facit. Primo dicit ꝙ omnes ſciẽtię in principiis communibus communicant hoc modo, ꝙ omnes vtũtur eis ſicut ex quibus demonſtrant, quod eſt vti eis vt principiis. Sed non vtuntur eis, vt de quibus aliquid demonſtrant, vt de ſubiectis, neq; ſicut quod demonſtrãt idest concluſionibus. Secundo ibi.

ARGY. *Differendi quoq; facultas cum omnibus cõuenit, & ſi quæ vniuerſaliter ipſa communia oſtendere nitatur, velut omne quod vis affirmetur aut negetur oportet, vel ab æqualibus demptis æqualibus æqualia ſunt ea, quæ reſtant, vel talium aliqua. Atque ipſa differendi facultas non eſt ſic diffinitorum quorundã, neq; generis cuiuſdam. Non enim interrogaret. Demonſtrãtı namq; nõ licet interrogare, propterea quod ex oppoſitis non oſtenditur idem. Hoc autem demonſtratum eſt in hiſce, quæ de ratiocinatione ſunt pertractata.*

Sed dialectica de omnibus, & ſi aliqua vniuerſaliter tentet monſtrare cõmunia, vt quidem omne affirmare, aut negare, aut quod eſt æqualia ab æqualibus, aut talium quælibet. Sed dialectica non eſt ſic diffinitorum quorundam, neque generis alicuius vnius. Non enim interrogaret. Non eſt enim interrogare demonſtrantem, propter id, quod oppoſitorum eſſe non demonſtrat idem. Oſtẽnſum autem eſt hoc in his, quæ de ſyllogiſmo. ANTI. Vide ĩ ãbo. Vide ĩ ãno.

Oſtendit ꝙ quædã ſcientiæ vtuntur principiis communibus alio modo, quàm dictum eſt. Dialectica enim eſt de cõmunibus, & aliqua alia ſcientia eſt de cõibus; ſicut philoſophia prima, cuius ſubiectum eſt ens, & cõſiderat quę conſequuntur ens, vt proprias paſſiones entis. Sciendum tamen, ꝙ alia ratione eſt de cõibus Logica & Philoſophia prima. Philoſophia. n. prima eſt de cõmunibus, quia eius conſideratio eſt circa ipſas res communes ſcilicet circa ens & partes eius. Et quia circa oĩa, quæ ſunt habet negotiari ratio, Logica autẽ eſt de operationibus rationis, Logica etiam erit de his, quæ cõia ſunt oĩbus. i. de intentionibus rationis, quæ ad oẽs res ſe habent. Nõ aũt ita ꝙ ipſa Logica ſit de ipſis rebus cõibus, ſicut de ſubiectis. Conſiderat enim Logica ſicut ſubiectum ſyllogiſmum, & enunciationẽ, & prędicatum, aut aliquid hmõi. Pars aũt Logicæ, quæ demonſtratiua eſt & ſi circa oẽs intentiones verſet, docendo qũo ſiunt demonſtratiuæ ſcientię, non tamen procedendo ex cõmunibus intentionibus ad aliquid oſtendendum de rebus, quæ ſunt ſubiecta aliarum ſcientiarum. Sed hoc Dialectica facit, quia ex cõibus intentionibus probat arguendo ad ea, quę ſunt aliarum ſcientiarum, ſiue ſint propria, ſiue ſint cõia, maxime tñ ad cõia. Sicut argumẽtatur ꝙ odium eſt in concupiſcibili, in qua eſt amor, ex hoc, ꝙ contraria ſunt circa idẽ. Eſt ergo Dialectica de cõibus, non ſolum quia pertractat intentiones cões rationis, quod toti Logicæ eſt cõe, ſed etiã quia circa cõia rerum argumentatur. Quæcunq; autem ſcientia argumẽtatur circa cõia rerum, oportet ꝙ argumentetur circa principia cõia, quia veritas principiorum cõium eſt manifeſta ex cognitione terminorum cõium, vt entis & non entis, totius & partis, & ſimiliũ. Dicit aũt ſignanter (& ſi aliqua ſcientia tentet,) quia Philoſophia prima non demonſtrat principia cõia, ſunt. n. indemonſtrabilia ſimpliciter, ſed aliqui errantes tentauerunt ea demõſtrare, vt patet in. 4. Meta. Vel etiam quia & ſi non põt demonſtrari ſimpliciter, tñ Philoſophus primus tentat monſtrare eo mõ, quo eſt poſſibile. ſ. contradicẽdo negantibus ea, per ea quæ oportet ab eis concedi, non per ea, quæ ſunt magis nota. Sciendum eſt etiam, ꝙ primus Philoſophus hoc mõ non ſolum demonſtrat ea, ſed etiã aliqd de eis monſtrat, ſicut de ſubiectis, ſicut ꝙ impoſſibile eſt mente concipere oppoſita eorũ, vt patet in. 4. Metã. Cum ergo diſputet circa hæc principia & Philoſophus primus & dialecticus, tñ aliter & aliter. Dialecticus. n. non procedit ex aliquibus principiis demonſtratiuis, neq; aſſumit alteram partem contradictionis tm̃, ſed ſe habet ad vtranq;. Contingit. n. vtranq; qñq; vel probabilem eſſe, vel ex probabilibus oſtendi, quæ accipit dialecticus. Et propter hoc interrogat, Demonſtrator aũt non

Dial. de quibus & prima philoſ. Idem ſupra in probe. Dialec. de cõibus duplicter. Tex. cõ. 8. l. 5. t. expo. 6. & tex. cõ. 9. l. 6. t. ex. 3. Tex. c. 6. l. 6. t. ex. 3.

non interrogat, quia non ſe habet ad oppoſita. Et hæc eſt differētia vtriuſq;, quæ poſita eſt in hir, quæ de ſyllogiſmo ſunt.i.in libro Priorum in principio. Pšia, ergo prima procedit circa cōia per modum demonſtrationir, & non per modum dialecticæ diſputationis.

LECTIO XXI.

In omnibus demonſtratiuis ſcibiliis proprias interrogationes reſponſiones, & diſputationes eſſe, quibus et propeus principiis vtantur, oſtendit.

ARGY. *Quod ſi eadem eſt interrogatio ratiocinatiua & propoſitio contradictionis (ſunt autē in vnaquaque ſcietia propſitiones, ex quibus vniuſcuiuſq; propria conficitur rōcinatio) erunt porro quædam interrogationes ad ſingulas ſcīas attinentes, ex quibus fit cuiuſq; propria ratiocinatio. Patet ergo non omnem interrogātionem geometricam eſſe, nec ad medendi artem oēm accommodari, & pari modo de cæteris.*

ANTI. *SI autem idem eſt intorrogatio ſyllogiſtica, & propoſitio contradictionis (propoſitiones autem ſunt ſecūdum vnāquāque ſcientiam, ex quibus eſt ſyllogiſmus) ſecundum vnāquāque vtiq; erit interrogatio ſcibilis, ex quibus quidem ſecundum vnāquāq; ſcientiam proprius fit ſyllogiſmus. Manifeſtum itaque quòd non oīs interrogatio geometrica vtiq; erit, neq; medicinalis. Similiter aūt eſt & in alis.*

Poſtquam oſtendit Philoſophur qualiter ſcientiæ demonſtratiuæ ſe habeant circa principia communia, hic oſtendit qualiter ſe habeant circa propria. Et diuiditur in duas parter. In prima oſtēdit ꝙ in qualibet ſciētia ſunt propriæ interrogationes, rñſioner, & diſputationes. In ſecunda oſtendit quo modo in qualibet ſciētia ſunt ꝓpriæ deceptiones, ibi {Quoniam autem ſunt geometricæ.} Circa primum duo facit. Primo oſtēdit ꝙ in qualibet ſcientia ſunt interrogationes propriæ. In ſecunda, ꝙ in qualibet ſcientia ſunt reſponſiones propriæ, & diſputationes, ibi {Neq; omnem interrogationem vtiq;.} Circa primum duo facit. Primo oſtēdit, ꝙ in qualibet ſcientia ſunt interrogationer propriç. Secūdo quæ ſunt iſtæ, ibi {Sed ex quibus aut demonſtraſ.} Primum ſic oſtendit. Idem eſt ſecundum ſubſtantiā interrogatio ſyllogiſtica, & propoſitio. Propoſitio autē accipit alteram partem contradictionir, licet in modo proferendi differant. Hoc.n.quod ad interrogationem reſpondetur, aſſumitur vt propoſitio in ſyllogiſmo aliquo. In vnaquaq; autē ſcienitæ ſunt propriæ propoſitiones, ex quibus fit ſyllogiſmus. Oſtenſum eſt enim, ꝙ quælibet ſcientia ex propriis procedit. Ergo in qualibet ſcientia, ſunt propriæ interrogationes. Nō ergo quælibet interrogatio eſt geometrica, vel medicinalis, & ſic de aliir ſcientiis. Sciendum tñ eſt, ꝙ interrogatio aliter eſt in ſcientiir demōſtratiuir, & aliter eſt in dialectica. In dialectica enim nō ſolum interrogatur de cōcluſione, ſed etiam de præmiſſis. Demonſtrator autem non interrogat de præmiſſis, ſed ſumit quaſi per ſe notas, vel per alia principia probat. Sed inrerrogat ſolum de concluſione. Et cum eam demonſtrauerit, vtitur ea, ſicut alia propoſitione, ad demōſtrandum aliquam aliam concluſionem. Deinde cum dicit.

Le.Ime.ſeq. — Interroga. qualiter in dem. & dia.

ARGY. *Sed aut ea, ex quibus aliquid oſtenditur, de quibus eſt ipſa Geometria, aut ea, quæ ex eiſdem demonſtrantur, ex quibus Geometria demonſtrat, qualia ſunt perſpectiua. Idē eſt & in cæteris intelligendum.*

ANTI. *Sed ex quibus, aut demonſtratur aliquid eorum, de quibus Geometria eſt, aut ex eiſdem demonſtratur geometrica, ſicut in ſpeculatiua. Similiter autem & in alis.*

Primo oſtēdit quæ interrogationes ſunt propriç vnicuiq; ſcientiæ. Et primo inquantum aſſumuntur vt ꝓpoſitiones, ex quibus demonſtrator procedit. Secundo inquantum ſumunſ, vt concluſiones, ibi {Et de his quidem.} Dicit ergo primo, ꝙ interrogationes geometricæ ſunt ex quibus demonſtraſ aliquid circa illa, de quibus eſt Geometria, aut illa, quæ demonſtrantur ex principiis Geometriæ eiuſdem. Sicut illa, ex quibus demonſtratur aliquid in ſpeculatiua ſcientia ideſt perſpectiua, quæ procedit ex principiis Geometriæ. Et quod dictum eſt de Geometria, intelligendum eſt de aliir ſcientiis, qa ſcilicet propoſitio, vel interrogatio diciſ proprie alicuiur ſcientiæ, ex qua demonſtratur in ipſa ſcientia, vel in ſcientia ſubalternata. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; de his ipſis reddenda quoq; ratio eſt ex geometricis principiis, cōcluſionibus he, ſed de principiis nō eſt reddenda ratio geometra, vt eſt profeſſor geometriæ. Eadem ſunt & in cæteris ſcientiis obſeruanda.*

ANTI. *Et de his quidem rationem ponendam eſſe Geometricis principiis & concluſionibus, ſed principiorum rationem non ponendam eſſe Geometriæ ſecundum quod eſt geometria. Similiter autem & in aliis ſcientiis.*

Notificat geometricam interrogationem, prout eſt concluſio. Et dicit, ꝙ de interrogationib' geometricis ponenda eſt ratio, demonſtrando ſcilicet veritatē ipſarum ex principiis geometricis, & concluſionibus, quæ per ipſa principia demonſtrantur. Non enim cuiuſlibet demonſtrationis, geometricæ ratio redditur ex primis geometriæ principiis, ſed interdum ex his, quæ per prima principia ſunt concluſa. Interrogationum aūt, quç ſemper ſunt concluſiones in demonſtratiuis ſciētiis, ratio reddi poteſt in eiſdem, ſed principiorum ratio non poteſt reddi à geometra, ſecundum ꝙ geometra eſt. Et ſimiliter in aliir ſcientiis eſt. Nulla enim ſcientia probat ſua prima principia, ſecūdum ꝙ oſtenſum eſt ſupra. Et dicit ſecundum ꝙ geometra eſt, quia cōtingit in aliqua ſcientia probari principia illius ſcientiæ, inquantum ſcilicet illa ſcia aſſumit principia alteriur ſcientiç, ſicut geometra probat ſua principia ſecundum ꝙ aſſumit formā Philoſophi primi.i. Metaphy. Deinde cum dicit.

Lectio.19. tex.c.7.

ARGY. *Nec igitur artificem quemquā quæuis percūctari, nec ad quæuis interrogationem de ſingulis reſpondere oportet, ſed ea tm̄, quç in ſcientia ſua determinata ſunt. Quod ſi quiſpiam cū geometra, vt geometra eſt, ſic diſſeruit, patet et bene illū eſſe diſceptaturū, ſi ex iis oſtenderit aliquid. Quòd ſi non hoc diſſerueri: modo, nō bene ſine dubio diſceptabit. Patet etiam illum nō redarguere geometram niſi per accidens. Quamobrem inter ignaros geometricæ de geometria diſſerendum non eſt, latebit enim is qui dixerit praue. In cæteris etiam ſcientiis res ſeſe habet ſimiliter.*

ANTI. *Neque omnem interrogationem vtique eſt vnumquemque ſcientem interrogare, neque ſecundum omne interrogatum reſpondere de vnoquoque, ſed quæ ſunt ſecundum ſciētiam determinatam. Si autem diſputat cum geometra, ſecūdum quod eſt geometra, ſic manifeſtum eſt quoniam bene, ſi ex iis aliquid demonſtret. Si vero non, nō bene. Manifeſtū eſt autem quòd non arguit geometram, ſed aut ſecundum accidens. Quare non vtiq; erit in non geometricis de geometria diſputandum, latebit enim praue diſputantem. Similiter autem & in alius ſe habet ſcientiis.*

Oſtendit ꝙ in qualibet ſcientia ſunt propriæ reſpōſiones & diſputationes. Et primo ꝙ ſint propriæ reſpōſiones. Secundo ꝙ ſint propriæ diſputationes, ibi {Si autem diſputat.} Dicit ergo, ꝙ ex prædictis patet, quòd

{non

{nõ contingit vnumquẽq; ſcientem dc qualibet quæſtioue interrogare.} Vude etiam patet, ꝙ nou contingit de quolibet interrogato reſpoudere, ſed ſolũ de his, quæ ſunt ſecundum propriam ſcientiam, eo ꝙ ad eandem ſcientiã pertinet interrogatio & reſpõſio. Et quia ex interrogatione & reſpouſione ſit diſputatio, conſequenter oſtendit ꝙ in qualibet ſcientia eſt ꝓpria diſputatio, dicens, ꝙ ſi diſputet geometra cũ geometra, ſecundum ꝙ geometra ideſt de his, quę ad Geometriam pertinet, manifeſtum eſt, ꝙ bene procedit diſputatio. Si tamen non ſolum fiat diſputatio de eo, quod eſt geometrię, ſed etiã ex principiis geometricis procedatur. Si vero nõ ſic fiat diſputatio in geometria, nõ bene diſputatur. Si vero aliquis diſputet cum geometra nõ de geometricis, manifeſtum eſt, ꝙ non arguit ideſt ꝙ non cõuincit, niſi per accidens, puta ſi ſit diſputatio in muſica, & contingat geometram per accidens eſſe muſicũ. Vnde manifeſtum eſt, ꝙ non eſt in nõ geometricis de Geometria diſputãdum, quia non poterit iudicari per principia illius ſcientiæ, vtrum bene vel male diſputetur. Et ſimiliter ſe habet in aliis ſcientiis.

LECTIO XXII.

Et ſi in demonſtratiuis ſcientiis nonnunquam interrogationes ſiant non propriæ, & falſæ, non propterea aliquis committitur in illis paralogiſmus.

ARGV. *Cum autem interrogationes ſint geometricæ, ſunt ne, & in geometricæ? Et interrogationũ hæ quæ ab ea prodeũt ignoratione, quæ eſt diſpoſitio, geometricæ ne ſunt, & in quacũq; facultatum ſimiliter? Præterea vtra ratiocinationũ ab ignoratione proficiſcitur, vtrum ea, quæ ex oppoſitis conſtat, an ea, quæ conſtructa eſt vitioſe?*

ANTI. Tex. c6.a 8. Vide ãnno. *Quoniam autem ſunt geometricæ interrogationes, nõne ſunt & non geometricæ? Et ſecundũ vnãquãque ſcientiam, quæ ſecundũ ignorantiã quamlibet, geometricæ ſunt? Et vtrum ſecũdum ignorantiã ſyllogiſmus ſit, qui eſt ex oppoſitis ſyllogiſmus, aut paralogiſmus?*

Poſtquam oſtendit Philoſophus, ꝙ in qualibet ſcientia ſunt propriæ interrogationes, reſponſiones, & diſputationes, hic oſtẽdit ꝙ in qualibet ſcientia ſunt propriæ deceptiones & ignorantiæ. Et diuiditur in duas partes. In prima mouet quaſdam quæſtiones. In ſecũda ſoluit, ibi {Secundum geometriam vero.} Ponit ergo primo tres quæſtiones, quarum prima eſt. Cum ſint quædam interrogationes geometricæ, vt ſupra oſtẽſum eſt, nonne ſunt etiam quædam non geometricæ? Et quod de Geometria dicitur, poteſt etiam de qualibet ſcientia quæri. Secundam quæſtionem ponit, ibi {Et ſecundum vnamquãq;.} quæ talis eſt. Verum interrogationes quæ ſunt ſecundum ignorantiam, quæ eſt in vnaquaq; ſcientia poſsint dici geometricæ, & ſimiliter alicui ſciæ alij propriæ? Dicuntur aũt interrogationes ſecundum ignorantiam alicuius ſcientiæ, quando de his interrogatur, quæ ſunt contra veritatem ſcientiæ illius. Tertiam quæſtionem ponit, ibi {Et verum ſecundum ignorantiam} quæ talis eſt. In vnaquaq; ſcientia cõtingit decipi per aliquem ſyllogiſmum, quem vocat ſecundum ignorantiã. Contingit autem per aliquem ſyllogiſmũ deceptionem accipere dupliciter. Vno quidem modo, quando peccat in forma non ſeruando debitam formam ſyllogiſmi & modum. Alio modo, quando peccat in materia, procedens ex falſis. Et eſt differentia inter hos modos duos, quia ille qui peccat in materia, ſyllogiſmus eſt, cum obſeruentur omnia, quæ ad formam ſyllogiſmi pertinent.

Qõ. prima. Le.pce.ime.

Secunda.

Tertia. Per ſyllogiſmum decipi dupliciter. Syllogiſmus peccans in materia.

Ille autem, qui peccat in forma, ſyllogiſmus quidẽ nõ eſt, ſed paralogiſmus ideſt apparens ſyllogiſmus. In dialecticis quidem vtroq; modo contingit fieri deceptionem. Vnde & in.1. Top. Ariſt. facit mentionẽ de litigioſo, qui eſt ſyllogiſmus, & de peccante in forma, qui nõ eſt ſyllogiſmus, ſed apparens. Eſt ergo quæſtio, vtrum ſyllogiſmus ignorantiæ, qui ſit in ſcientiis demonſtratiuis, ſit ſyllogiſmus ex oppoſitis ſcientiæ, i. ex falſis procedens, aut paralogiſmus ſcilicet peccans in forma, qui nõ eſt ſyllogiſmus, ſed apparens. Deinde cum dicit. Capi. 1. Senſus vl. q.

ARGV. *At enim in geometricæ interrogationes, aut ex Geometria, ſint aut ex alia facultate. Nam muſica quidem interrogatio, ſi de geometria fiat, ingeometrica eſt.*

ANTI. *Secundum Geometriam autem, aut quæ ex alia arte, vt muſica eſt interrogatio non geometrica.*

Soluit prædictas quæſtiones. Et primo ſoluit primã. Secundo ſecundam, ibi {De Geometria autem.} Tertio tertiam, ibi {In doctrinis autem.} Dicit ergo primo, quòd {interrogatio omnino non geometrica eſt illa, quæ omnino fit ex alia arte, ſicut ex Muſica.} Vt ſi quæratur in geometria, vtrum tonus poſsit diuidi in duos ſemitonos æquales, talis interrogatio eſt omnino non geometrica, quia eſt ex his, quæ nullo modo ad geometriam pertinent. Solu. 1. q.

ARGV. *At æqua diſtantes putantes concurrere, tum geometrica, tũ ingeometrica eſt. Duplex eſt enim ingeometricũ. & perinde atq; informe, atq; alterum ex eo, quia nihil habet geometriæ, vt informe, quod vacat forma, alterũ ex eo, quia aliquid eius praue complectitur, vt informe, quod turpem habet formam fœdamq;. At hęc ignoratio, & quę ex talibus eſt principiis Geometriæ contraria eſt.*

ANTI. *De geometria autem paralellas ſubire opinari. geometrica quodammodo eſt, & non geometrica alio modo. Dupliciter enim hoc eſt ſicut arithmon, ideſt quod eſt ſine rithmo. Altera quidem nõ geometrica eſt in non habendo ſicut arithmon, altera vero in praue habendo. Et igorantia hęc quæ eſt ex huiuſmodi principiis contraria eſt.*

Soluit ſecundam quæſtionem dicens, ꝙ {eſt interrogatio de Geometria} ideſt de his, quæ pertinent ad geometriam vt cum interrogatur de aliquo aliquis, quod eſt contra veritatem geometriæ. Sicut ſi fiat quæſtio, de hoc quod eſt {paralellas ſubire} ideſt lineas æque diſtantes concurrere {eſt quodammodo geometrica, & quodammodo non geometrica. Sicut enim arithmon ideſt quod eſt ſine rithmo} vel ſono dupliciter dicitur. Vno quidem modo, quod nullo modo habet ſonum, vt lana, alio autem modo, quod non habet bene ſonũ, ſicut campana non bene ſonans, ita interrogatio non geometrica dicitur dupliciter. Vno modo, quia eſt omnino non geometrica, quaſi nihil habens geometriæ, ſicut quæſtio de Muſica propoſita. Alio modo, quia praue habet id quod eſt geometriæ, quia videlicet habet cõtrariũ geometricæ veritati. Ita ergo interrogatio quę eſt de concurſu linearum æquediſtantium, non eſt nõ geometrica primo modo, cũ de ſit rebus geometricis, ſed ſecundo modo, quia praue habet id, quod eſt geometriæ. Et ignorantia hæc, ſcilicet, quæ eſt in praue vtendo principiis geometriæ, eſt contra veritatem geometriæ. Deinde cum dicit. Solu. 2. qõ.

ARGV. *In mathematicis autem non ſimiliter fraus fit cum differitur, quia medium eſt ſemper duplex. Nam alter extremorũ de hoc omni, & hoc rurſus, identidem de altero dicit, atque prædicatum nõ dicitur omne. Hæc autem licet quaſi cernere mẽtis perceptione, in differẽdi vero facultatis diſceptionibus latent.*

latēt. Eſt ne oīs circulus figura? ſi deſignauerit, patet. Sed qd nam vltra? Carmina ne ſunt circulus? Cōtinuo patet nō eſſe.

ANTI. ſex. cō. 23.

In doctrinis autem ſimiliter nō eſt paralogiſmus, eo quòd medium ſit ſemper dupliciter, & de hoc enim omni, & hoc iterum de alio dicitur omni. Quod autem prædicatur non dicit omne. Hæc autem ſunt vt videre eſt intellectu. Sed in rōnibus latet, vtrum omnis circulus figura ſit. Si autem ſcribatur manifeſtum eſt. Quòd autem ſunt carmina circulus, manifeſtum quoniam non eſt.

Vide ī Inōc.

Solu. 3. qō.

Soluit tertiam quæſtionem. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ꝙ in demonſtratiuis ſcientiis non ſit paralogiſmus in dictione. Secundo, ꝙ non ſit extra dictionem, ibi. {Non oportet autem.} Cum autem ſecundum ſex locos ſophiſticos, fiat paralogiſmus in dictione, ex his accipit vnum paralogiſmum, qui fit ſecundū æquiuocationē, oſtendens, ꝙ talis paralogiſmus in ſciētiis demonſtratiuis eſſe nō poteſt, de quo tamen magis videtur. Dicit ergo, ꝙ {in doctrinis non fit paralogiſmus} ſcilicet ſyllogiſmus peccās in forma, ſicut in dialecticis. In demonſtratiuis enim oportet medium idem ſemper eſſe dupliciter, ideſt ad duo extrema comparari. Quia & de medio maior extremitas vniuerſaliter ꝑdicatur, & mediū vniuerſaliter de minori extremitate. Sed quod prædicatur, non dicitur omne, ideſt ſignum vniuerſale non ponitur ad prædicatum. In fallacia vero æquiuocationis eſt quidem idem medium ſecundū vocem non autem ſecundum rem. Et ideo quando in voce proponitur, latet. Sed ſi ad ſenſum demonſtratur, non poteſt eſſe aliqua deceptio. Sicut hoc nomē circulus æquiuoce de figura dicitur, & de poemate. Similiter & in rationibus ideſt in argumentationibus latet ideſt deceptio poteſt accidere, vt ſi dicatur. Omnis circulus, eſt figura, poema Homeri eſt circulus, ergo poema Homeri eſt figura. Si verò ſcribatur ad ſenſum circulus, nulla poteſt eſſe deceptio. Manifeſtum enim erit, ꝙ carmina non ſunt circulus. Sicut autem hæc deceptio excluditur per hoc, ꝙ medium demonſtratur ad ſenſum, ita & in demonſtratiuis excluditur per hoc, ꝙ medium demonſtratur ad intellectum. Cum enim aliquid diffinitur, ita ſe habet ad itellectum, ſicut id quod ſenſibiliter deſcribitur, ſe habet ad viſum. Et ideo dicit ꝙ hæc ſcilicet diffinita in demonſtratiuis ſciantiis, ſunt, quæ vēr in intellectu. In demōſtrationibus autam procedi-tur ſemper ex diffinitionibus. Vnde non poteſt ibi eſſe deceptio æquiuocationis, & multominus ſecundū alias fallacias in dictione. Deinde cum dicit.

(Margin: repetit ex. clarius. — In dem. non ē fal. æqui.)

ARGV.

Atq; non oportet inficiationē ad ipſum afferre, ſi ſit propoſitio inductiua. Vt enim neq; propoſitio eſt ea, quæ non ad plura ſeſe extendit, (nō enim erit de omnibus) vniuerſalibus autem extruitur ratiocinatio, ſic patet nec eam inficiationē eſſe, quæ vniuerſalis nō eſt. Etenim eadē ſunt propoſitiones, inficiationesue. Nā quam affert quiſpiam inficiationē, ea vel diſſerendi, vel demonſtrandi propoſitio fieri poteſt.

ANTI.

Non oportet autem inſtantiam in ipſum ferre, ſi ſit propoſitio inductiua. Sicut enim neque propoſitio eſt, quæ non eſt in pluribus (non enim ita erit in omnibus) ex vniuerſalibus autem eſt ſyllogiſmus, manifeſtum eſt quòd neque inſtantia eſt. Eædem enim ſunt propoſitiones, & inſtantiæ. Quam enim fert inſtantiā, hæc fiet vtq; propoſitio, aut demonſtratiua, aut dialectica.

Oſtendit, ꝙ non poteſt fieri paralogiſmus in demōſtratiuis ſecundum fallaciam extra dictionem. Et quia huiuſmodi paralogiſmis frequenter obuiatur ferendo inſtantiam per quā, oſtenditur defectus in forma ſyllogizādi, ideo primo oſtendit, qualiter ferenda eſt inſtantia in demonſtratiuis. Secundo oſtendit, ꝙ in eis nō poteſt eſſe paralogiſmus ſecūdum fallaciam extra dictionem, ibi {Contingit autem quoſdam,} Dicit ergo primo, ꝙ {non oportet in demonſtratiuis ferre inſtantiam in ipſum} ideſt in aliquem paralogiſmum, ſumendo aliquam propoſitionem inductiuam ideſt particularem. Nam inductio ex particularibus ꝓcedit, ſicut ſyllogiſmus ex vniuerſalibus. Et hoc ideo eſt, quia in demonſtratiuis non ſumitur propoſitio, niſi quæ eſt in pluribus. Niſi enim ſit in pluribus non eſt in omnibus. Oportet autem ſyllogiſmum demonſtratiuum ex vniuerſalibus procedere. Vnde manifeſtū eſt ꝙ neq; inſtantia poteſt eſſe in demonſtratiuis, niſi vniuerſalis, quia eædem ſunt propoſitiones & inſtantię. Tam enim in dialecticis quam in demonſtratiuis, illud quod ſumitur vt inſtantia, poſtea ſumitur vt propoſitio, ad ſyllogizandum cōtrarium eius, quod probat. Deinde cum dicit.

ARGV.

Fit autem vt quidā vitioſe concludant, propterea quod eos medios ſumunt, qui terminos vtroſque ſequuntur. Quale quidem facit & Ceneus, ignem gigni multiplicata ratione concludens, hoc pacto. Ignis, vt dicit, celerrime gignitur. Quod multiplicata gignitur ratione, id celerrime gignitur, Hoc autem modo conſtare ratiocinatio nequit. Sed ſi celerrimam generationem multiplicata ſequatur ratio, & ignem celerrima generatio.

ANTI. Vide ī ānot.

Contingit autem quoſdam non ſyllogiſtice dicere propter id, quod accipiunt vtriſque inhærentia, vt & Ceneus facit quòd ignis in multiplicata analogia ſit. Nanq; ignis cito generatur, ſicut dicit, & hoc analogia.

Lect. pñti.

Oſtendit, ꝙ in demonſtratiuis non accidit deceptio per paralogiſmos extra dictionem. Et ſicut oſtenderat ſupra quòd non erat paralogiſmus in dictione in demonſtratiuis, oſtendendo de vno paralogiſmo, qui fit ſecundum fallaciam æquiuocationis, ita hic oſtendit, quòd in demonſtratiuis non eſt paralogiſmus extra dictionem, oſtendendo de vno, qui fit ſecundum fallaciam conſequentis. Patet enim ꝙ ſecundum alias fallacias extra dictionem non poteſt fieri paralogiſmus in demonſtratiuis. Neque enim ſecundum accidens, cum demonſtrationes procedant ex his quę ſunt per ſe. Neq; ſecundum quid, & ſimpliciter, cum ea quæ in demonſtrationibus ſumuntur, ſint vniuerſaliter, & ſemper, & non ſecundum quid. Circa ergo hoc duo facit. Primo oſtēdit, qualiter fiat paralogiſmus ſecundum fallaciam conſequentis. Secundo, ꝙ ex hoc modo non accidit deceptio in demonſtratiuis, ibi {Aliquando quidem.} Dicit ergo primo, ꝙ {quoſdam non contingit ſyllogiſtice dicere} ideſt non ſeruare formam ſyllogiſmi, propter hoc, ꝙ accipiunt vtranque inhærentiam, i. quia accipiūt medium affirmatiue prędicatum de vtroque extremorum, quod eſt ſyllogizare in ſecunda figura ex duabus propoſitionibus affirmatiuis, quod facit fallaciam conſequentis. Sicut facit quidam Philoſophus nomine Ceneus, ad oſtendendum, ꝙ ignis ſit in multiplicata analogia, ideſt ꝙ in maiori quantitate generat ignis quam fuerit corpus ex quo generatur, eo ꝙ ignis cum ſit rariſſimum corpus, per rarefactionem ex aliis corporibus generatur. Vnde oportet ꝙ materia prioris corporis ſub maioribus dimenſionibus extendatur, formam ignis aſſumens. Ad hoc autem probandū vtebatur tali ſyllogiſmo. Quod generatur ex multiplicata analogia cito generatur, ſed ignis cito generatur, ergo ignis generatur ex multiplicata analogia. Deinde cū dicit.

(Margin: Cur tīn de falla. conſequentis. — Falla. conſequētis quid facit.)

Interdum

ARGY. *Interdum igitur fieri nequit, vt ex iis, q́ ſumunt̃ ratiocinatio conſtruatur, interdum vero fieri poteſt, ſed non cernitur.*

ANTI. *Aliquando quidem igitur ſyllogizare non contingit ex acceptis, aliquando vero contingit, ſed non videtur.*

Oſtendit, ꝙ per hunc modum ſyllogizandi nõ accidit deceptio in demõſtratiuis ſciẽtiis. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat, ꝙ ex hoc modo ſyllogizandi non ſemper accidit deceptio, dicens ꝙ aliquando ſecũdum ſupra dictum modum arguendi non contingit ſyllogizare ex acceptis, quando ſcilicet termini non ſunt conuertibiles. Non enim ſequitur. Si omnis homo eſt animal, ꝙ quicquid eſt animal ſit homo. Aliquando vero contingit ſyllogizare ſcilicet in terminis conuertibilibus. Sicut enim ſequit̃. Si eſt homo, eſt animal rationale mortale. Ita etiam ſequitur econuerſo. Si eſt aĩal rationale mortale, ſequitur ꝙ ſit homo. Sed tamen non videtur, ꝙ ſequatur ſyllogiſtice, quando non ſeruatur debita forma ſyllogiſmi. Secundo ibi cum dicit.

ARGY. *Quod ſi fieri nõ poſſet, vt verum oſtendatur ex falſis, facile eſſet reſoluere. Conuerſio nãq; neceſſario fieret. Si enim A verum, quod enim ſit; hæc ſunt, quę quidem eſſe ſcio, veluti B. Ex his igitur illud eſſe oſtendam.*

ANTI. Vide i ãnot. *Si autem eſſet impoſſibile ex falſo verũ monſtrare, vtiq; facile eſſet reſoluere. Conuerterentur enim ex neceſſitate. Sit enim A eſſe. Hoc autem cum ſit, & ea vtiq; ſunt, quæ noui, quoniam ſunt, vt B, ex his demonſtrabo quòd illud eſt.*

Oſtẽdit, ꝙ in demonſtratiuis ſcientiis cõtingit prædicto modo ſyllogizari ſine deceptione. Et hoc oſtendit tripliciter. Primo ſic. Secundum prædictum modum ſyllogizandi accidit deceptio ex eo, ꝙ non conuertitur conſequentia, quam putat conuerti; in qua nõ accidet deceptio, ſi quemadmodum cõcluſio eſt vera, ſic præmiſſe ſint veræ, tunc enim in conuertendo nõ accidet deceptio. Sicut ſi dicam de Sorte, Sortes eſt homo, ergo Sortes eſt animal, nulla deceptio falſitatis ſequitur. Sicut ſi econuerſo arguatur ſic, Eſt animal, ergo eſt homo. Sed ſi præmiſſa eſt falſa, concluſione exiſtente vera, tunc accidit deceptio in conuertendo. Sicut ſi dicã, Si aſinus eſt homo, eſt animal, ergo ſi eſt animal, eſt homo. Si ergo ex falſis eſſet impoſſibile oſtendere verum, & ſemper oporteret verum oſtendi ex veris, tunc facile eſſet reſoluere cõcluſionem in pricipia abſq; deceptione, quia nulla falſitas eſſet ſi ex concluſione inferret̃ aliqua præmiſſarum. Tali enim ſuppoſitione facta conuertetur de neceſsitate concluſio & præmiſſa, quantum ad veritatem. Sicut enim præmiſſa exiſtente vera, concluſio eſt vera, ita & econuerſo. Si enim, ꝙ a ſit, & hoc poſito, ſequitur, eadem eſſe de quibus certum eſt nihil ꝙ ſunt vera ſicut b. Vnde cũ vtrunq; ſit verum, ex hoc etiam, ſcilicet ex b potero iterum inferre a. Sic ergo vna ratio eſt ꝙ deceptio non accidit in demonſtratiuis ſciẽtiis per fallaciam conſequentis, quia in demonſtratiuis ſcientiis impoſsibile eſt ſyllogizari ex falſis, ſicut oſtenſum eſt ſupra. Secundam rationem ponit ibi.

Prima ra. in demõ ſyllogiſmis ſine deceptione.

Cur in demõ. non eſſe falla. conſequentis. Lec. 13. tex. expo. 8.

ARGY. *Conuertuntur autem ea magis, quę in mathematicis ſunt, quia nullũ accidens, ſed diffinitiones, accipiunt, atq; hoc etiã ipſo a differendi differunt facultate.*

ANTI. *Conuertũtur autẽ magis quæ ſunt in mathematicis, quoniam nullum accidens recipiunt, ſed in hoc differunt ab his, quæ ſunt in dialogis, ſed diffinitiones.*

In terminis enim conuertibilibus non accidit deceptio per fallaciam conſequentis, eo ꝙ in his conſequentia conuertitur. Illa vero, q́ ſunt in mathematicis ideſt in demonſtratiuis ſcientiis, vt plurimum ſunt cõuertibilia, quia non accipiunt pro medio aliquod prædicatum per accidens, ſed ſolum diffinitiones, quæ ſunt demonſtrationis principia, vt oſtenſum eſt. {Et in hoc differunt ab his, quæ ſunt in dialogis} ideſt in dialecticis ſyllogiſmis, in quibus frequenter recipiuntur accidentia. Tertiam rationem ponit ibi.

Lect. 16. tex. expo. 3.

ARGY. *Accreſcit etiam ratiocinatio nõ per media ſed aſſumẽdo, vt A de B ſumit̃, et hoc de C et hoc rurſus de D. Datq; hoc in infinitum procedit. Verſus quoq; latus eius fit incrementũ. A nãq; de C atq; de E concluditur. Sit n. A quidẽ numerus abſolute, B vero ſimplr numerus impar, & C definitus numerus impar, A igit̃ de C concludetur. Altera rurſus in parte. D quidem ſit par numerus ſimpliciter ſumptus, E vero definitus numerus par. A igitur de E concludetur.*

ANTI. Vide I ãnot. *Augentur autem non per media, ſed in poſt aſſumendo: vt A de B hoc autem de C iterum hoc de D & hoc in infinitum. Et in latus, vt A de C & de E vt eſt numerus quantus finitus aut infinitus. Hoc autem in quo ſit A, impar numerus quantus in quo B, numerus impar in quo ſit C. Eſt itaque A de C & eſt par quantus numerus, in quo ſit D par numerus in quo eſt C. Eſt ergo A de E.*

Quæ talis eſt. In demonſtratiuis ſcientiis ſunt determinata principia, ex quibus proceditur ad cõcluſiones. Vnde ex cõcluſionibus poteſt rediri in principia, ſicut ex determinatis in determinatum. Quod autem demonſtrationes ex determinatis principiis procedant, ex hoc oſtendit, quia {demonſtrationes non augentur per media} ideſt in demonſtrationibus non aſſumuntur plura media ad vnam concluſionẽ demonſtrandam. Quod intelligendum eſt in demonſtrationibus propter quid, de quibus loquitur. Vnius enim effectus non poteſt eſſe niſi vnica cauſa propria propter quam eſt. Sed licet non multiplicentur per media demonſtrationes, multiplicantur tamen duobus modis. Vno modo, in poſt aſſumendo ideſt in aſſumendo medium ſub medio. Sicut ſub a ſumitur b, & ſub b ſumitur c, ſub c d & ſic in infinitum. Sicut cum habere tres angulos probatur de triangulo, per hoc, ꝙ eſt figura habens angulum extrinſecum æqualem duobus intrinſecis ſibi oppoſitis, & de iſochele per hoc ꝙ eſt triangulus. Alio modo multiplicantur in latus, ſicut cum a probatur de c & de e Verbi gratia. Omnis numerus quantus, aut eſt finitus, Ex hoc ponatur in quo ſit a ſcilicet eſſe finitum vel infinitum. Sed impar eſt numerus quantus. Et hic ſcilicet numerus quantus ponatur in quo ſit b ſed numerus impar ponatur in quo ſit c. Sequitur ergo, ꝙ a prędicetur de c, ideſt ꝙ numerus impar ſit numerus finitus vel ĩfinitus. Et ſimiliter poteſt iterum concludi de numero pari & per idem medium. Poteſt autem & hæc pars, quę incipit ſibi {Augentur autem} introduci aliter. Vt quia dixerat, ꝙ in demonſtratiuis aſſumuntur diffinitiones pro mediis, vnius autem rei vnica eſt diffinitio, ex hoc ſequitur, ꝙ demonſtrationes non augeantur per media.

Introductio alia prima per.

LECTIO XXIII.

Duplicem differentiã in eadem ſcientia demonſtrationis quia & propter quid oſtendens, quomodo demonſtratio quia per effectum conuertibilem, & non conuertibilem fiat, docet.

ARGY. *Differt autem ſcire eſſe & propter quid eſt, primo quidẽ in eadem ſcientia. Atq; in hoc dupliciter, vno quidem mõ ſi ratiocinatio non per ea, quæ vacant medio fiat, non enim prima ſumitur cauſa, ſciẽtia autem eius propter quid eſt per primam fit cauſam. Alio vero mõ, ſi per ea quidem quę vacant medio, non tamen per cauſam, ſed per notius eorum, quæ conuertuntur*

uertuntur efficitur. Atq; nihil prohibet vt eorū, quæ de ſeſe mutuo prædicantur, notius interdū ſit id quod non eſt cauſa. Quare demonſtratio per idipſum efficietur.

A N T I. Tex.cō. 36. *SEd quia differt & propter quid ſcire. Primum quidē in eadem ſcientia, & in hac dupliciter. Vno quidē modo ſi non per non mediū fiat ſyllogiſmus. Nō enim accipitur prima cauſa. Sed quæ eſt propter quid ſcientia ſecundū primā cauſam. Alio vero modo ſi per nō per media quidem ſed non per cām, ſed per conuertentia & per notius. Prohibet enim nihil æquę prædicantium notius eſſe aliquando non cauſam. Quare per hanc erit demonſtratio.*

Poſtquam Philoſophus determinauit de demonſtratione propter quid, hic oſtendit differentiam inter demonſtrationem quia, & demonſtrationem propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo ponit differentiam Lectio.15. vtriuſque in eadem ſcientia. Secundo in diuerſis, ibi {Alio autem modo.} Circa primum duo facit. Primo ponit duplicem differentiam vtriuſque demonſtrationis in eadem ſcientia. Secundo manifeſtat per exempla, ibi Lect. 4. tex. expo.7. {Vt ꝙ prope ſint planetæ.} Dicit ergo primo. Superius dictum eſt quòd demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, & ꝙ demōſtratio ex cauſis rei procedit ex primis & imediatis. Quod intelligendum eſt de demōſtratione pp quid. Sed tñ differt ſcire, quia ita eſt, & pp qd ita eſt. Et cū demōſtratio ſit ſylłs faciens ſcire, vt dictū eſt, oportet etiam, ꝙ demonſtratio quæ facit ſcire quia, differat à demonſtratione, quæ facit ſcire propter quid. Et hæc quidem differentia conſideranda eſt in eadem ſcientia, poſtea conſideranda eſt in diuerſis. In vna autem, dicitur dupliciter differre vtrunq; prædictorum, ſm duo, quæ requirebantur ad demonſtrationem ſimpliciter, quæ facit ſcire pp qd. ſ. ꝙ ſit ex cauſis, & ſic ex imediatis. Vno igitur mō differt ſcire quia, ab hoc, qđ eſt ſcire pp quid, quia ſcire quia eſt, ſi non fiat ſyllogiſmus demonſtratiuus per non mediū, ideſt per imediatum, ſed fiat per mediata. Sic enim non accipietur prima cauſa, cum tñ ſcientia, quæ eſt propter quid, ſit ſm primam cauſam. Et ita non erit ſcientia propter quid. Alio mō differt ſcire quia eſt quando fit ſyllogiſmus nō quidem per media. i. per media, ſed per imediata, & non fit per cauſam. ſed fit per conuertentiā. i. per effectus cōuertibiles & imediatos. Et iſta talis demonſtratio fit per notius ſcilicet nobis, alias non faceret ſcire. Non. n. peruenimus ad cognitionem ignoti, niſi per aliquid magis notum. Nihil enim prohibet duorum æquæ prædicantium. i. cōuertibilium, quorum vnum ſit cauſa, & aliud effectus, notius eſſe aliquando non cauſam, ſed effectū magis. Nam effectus aliquādo eſt notior cauſa, quo ad nos & ſecundum ſenſum, licet cauſa ſit notior ſimpliciter, & ſecundum naturam, Et ita per effectum notiorem cauſa, poteſt fieri demonſtratio, non faciens ſcire propter quid, ſed tantum quia. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Veluti vagas ſtellas eſſe prope, quia non micant. Vagæ ſtellæ ſunt c, non micare b, prope eſſe collocetur in a. Vera igitur b diceī de c, vagæ nāque ſtellæ non micant. At vera etiam a de ipſo dicetur b quod enim non micat, ideſt propinquum. Hoc autem per inductionem vel ſenſum ſumatur. a igitur neceſſe eſt ipſi competere c. Quare demonſtratum eſt vagas eſſe propinquas. Hæc igitur ratiocinatio non eſt ipſius propter quid eſt. Non enim quia non micant, vagantes ſtellæ ideo ſunt prope, ſed quia ſunt prope, ideo non micant.*

A N T I. *Vt quòd prope ſunt planetæ per id, quod non ſcintillant. Sint in quo c planetæ, in quo b nō ſcintillare, in quo a proprie eſſe. Verum igitur eſt b c dicere, planetæ enim non ſcintillant. Sed & a de b non ſcintillans enim: prope eſt. Hoc autem accipitur per inductionem, aut per ſenſum. Neceſſe eſt ergo a ipſi c ineſſe. Quare monſtratū eſt quòd erraticæ prope ſunt. Hic igitur ſyllogiſmus non eſt propter quid, ſed quia. Non enim ex eo quòd non ſcintillāt, prope ſunt, ſed propter id quod prope ſunt, non ſcintillant.*

Manifeſtat prędictam differentiam per exempla. Et diuiditur in duas partes. In prima manifeſtat exemplū de demonſtratione quia, quæ eſt per effectum. In ſecunda de demonſtratione quia, quæ eſt per cauſam mediatam, ibi {Amplius in quibus medium.} Prima in duas. Le. ime.ſeq. In prima ponit exemplum de ſyllogiſmo, qui fit per effectum conuertibilem. In ſecunda de ſyllogiſmo, qui fit per effectum non conuertibilem, ibi {In quibus autem media.} Prima diuiditur in duas partes, ſecundum duo exempla, quæ ponit. Secunda pars incipit, ibi {Item ſic lunam.} Circa primum duo facit. Primo ponit exemplum de demonſtratione quia, quæ eſt per effectum. Secundo docet, quomodo poſſet conuerti in demonſtrationem propter quid, ibi {Contingit autem.} Dicit ergo primo, ꝙ demonſtratio quia eſt per effectum. Vt ſiquis concludat, ꝙ planetæ ſunt prope, propter hoc, ꝙ non ſcintillant. Non enim non ſcintillare eſt cauſa ꝙ planetæ ſint prope, ſed econuerſo. Propter hoc enim non ſcintillant planetæ, quia ſunt prope. Stellæ enim fixæ ſcintillant, quia viſus in comprehenſione earum caligatur propter earum diſtantiam. Cur ſtellæ fixæ ſcintillant. Formetur ergo ſyllogiſmus ſic. Omne non ſcintillans eſt prope, planetę ſunt non ſcintillantes, ergo ſunt prope. Sit in quo c planetæ, ideſt accipiatur planetæ, quaſi minor extremitas. In quo autem b ſit non ſcintillare ideſt non ſcintillare accipiatur medius terminus. In quo autem a ſit prope eſſe ideſt prope eſſe accipiatur vt maior extremitas. Vera igitur eſt hæc propoſitio. Omne c eſt b quia planetæ nō ſcintillant. Et iterum verum eſt ꝙ b ſit a quia omnis ſtella non ſcintillās prope eſt. Huiuſmodi autem propoſitionis veritas oportet ꝙ accipiatur per inductionem, autem per ſenſum, quia effectus hic eſt notior cauſa. Et ſic ſequitur concluſio, ꝙ omne c ſit a: Et ſic demonſtratum eſt, ꝙ planetæ non ſcintillantes ſiue ſtellæ erraticę ſunt prope. Hic igitur ſyllogiſmus nō eſt propter quid, ſed quia. Non enim propter hoc ꝙ ſcintillant planetę, ſunt prope, ſed propter id, ꝙ prope ſunt, non ſcintillant. Deinde cum dicit.

A R G Y. *Fieri etiam poteſt, vt per alterum alterum oſtēdatur, atque tunc erit ipſius propter quid eſt, ratiocinatio. Nam ſtellæ vagantes quidem ſint c prope autem eſſe in a & non micare collocetur in a. Et a igitur competit ipſi c nam vagantes ſtellæ ſunt prope, & a conſtat ipſi competere b, ea nanq; non micant, quę prope ſunt. Quibus fit vt a quoque competat ipſi c. Atque hæc eſt ratiocinatio ipſius propter quid eſt. Nam ſumpta eſt ipſa cauſa prima.*

A N T I. *Contingit autem & per alterum alterum monſtrare, & erit per propter quid demonſtrationem. Vt ſit c erraticæ, in quo a prope eſſe, a non ſcintillare. Eſt igitur & b in c, quare & in c a & in b a, quod eſt non ſcintillare. Et erit propter quid ſyllogiſmus. Accepta eſt enim prima cauſa.*

Docet quomodo demonſtratio quia, conuertatur in demonſtrationem propter quid. Et dicit, ꝙ {contingit per alterum demonſtrare alterum,} ideſt propter hoc ꝙ eſt prope eſſe demonſtrare ꝙ nō ſcintillāt, & ſic erit demonſtratio propter quid. {Vt ſit c erraticæ.} ideſt accipiatur ſtella erratica minor extremitas. {In quo b ſit prope} i. prope eſſe, accipiatur vt medius terminus, quod

quod ſupra erat maior extremitas. {a ſit nō ſcintillare.} ideſt accipiatur, non ſcintillare, maior extremitas, quod ſupra erat medius terminus. Eſt igitur & b in c quia oīs planeta prope eſt, & a eſt in b quia omnis planeta, qui prope eſt, non ſcintillat. Quare ſequitur ꝙ & a ſit in c ſcilicet, ꝙ omnis planeta non ſcintillet. Et ſic eſt ſyllogiſmus propter quid, cum accepta ſit, prima & immediata cauſa. Deinde cum dicit.

ARGY. *Rurſus ſit vt luna per accretiones demōſtretur eſſe rotūda, quemadmodum quidam demōſtrāt. Nam ſi rotundū eſt id omne, quod ſic accreſcit, luna autē ſic accreſcit, perſpicuū eſt lunam eſſe rotūdam. Atq; hoc quidem mō ea facta eſt ratiocinatio, qua ipſum eſſe oſtenditur. At ſi medium cōtra ponatur, extruetur ipſius propter quid eſt ratiocinatio. Nō .n. ob excretiones tales, rotunda eſt luna, ſed quia eſt figuræ rotundæ, ideo talia ſuſcipit incremēta. Atq; ſit in c luna, rotundum in b ſit, accreſcere ponatur in a.*

ANTI. Vide ī ann. *Item ſic lunam demōſtrant, quia per incrementa circularis ſit. Sic quidem igitur ipſius quia factus eſt ſyllogiſmus, econuerſo, aut poſito medio, ipſius propter quid ſit. Non .n. propter augmenta circularis eſt, ſed quia circularis eſt accipit augmenta huiuſmodi. Luna in quo c, in quo b augmentum ſit, in quo a circularis.*

Ponit aliud exemplum dicens, ꝙ {ſic} ideſt demonſtratione faciente ſcire quia, {demonſtrant, ꝙ luna ſic circularis per incrementa,} quibus, ſ. omni menſe augetur, & minuitur, ſic arguentes. Omne quod ſic augetur, quaſi circulariter, circulare eſt, augetur autē ſic luna, ergo eſt circularis, {Sic igitur factus eſt ſyllogiſmus demonſtrans quia. Sed econuerſo, poſito, medio ipſius, ſit ſyllogiſmus propter quid}. ſ. ſi ponatur circulare vt medius terminus, & augetur maior extremitas. {Nō enim ideo eſt circularis luna,} quia ſic augetur, {ſed quia circularis eſt, ideo talia augmenta recipit.} ſit ergo {luna in quo c} ideſt minor extremitas, {augmētum in quo b} ideſt medius terminus, {Circulariter autem in quo a} ideſt maior extremitas. Et hoc intelligendum in ſyllogiſmo quia. Econuerſo autem in ſyllogiſmo propter quid. Deinde cum dicit.

Vlti. Notandum.

ARGY. *In quibus autem ipſa media non conuertūtur, & eſt id notius, quod non eſt cauſa, oſtenditur quidem eſſe, ipſum autem propter quid eſt, non demonſtratur.*

ANTI. *In quibus autem media non conuertuntur, ſed tranſcendunt, & eſt notius quod non eſt cauſa, quia demōſtratur quidem, ſed propter quid non.*

Syllogiſmū per effec. nō conuertibilē fieri & quō.

Oſtendit quod ſit demonſtratio quia, per effectum non conuertibilem, dicens, ꝙ illis etiam ſyllogiſmis {in quibus media non conuertuntur} cum extremis, & accipitur vt notius quo ad nos, ſ. loco medij, {quod non eſt cauſa} ſed magis effectus, {demonſtratur quidem quia, ſed non propter quid.} Et quidem ſi tale medium conuertatur cum maiori extremitate, & excedat minorem, manifeſtum eſt, ꝙ cōueniens ſit ſyllogiſmus. Sicut ſi probetur de venere ꝙ ſit prope, quia non ſcintillat. Si aūt econuerſo minor terminus eſſet in plus ꝗ medium, non eſſet conueniens ſyllogiſmus. Non enim poteſt de ſtella vniuerſaliter concludi, ꝙ ſit prope, ꝑꝑ hoc ꝙ non ſcintillant. In cōparatione autem ad maiorem terminū, eſt econuerſo. Nā ſi medium ſit in minus ꝗ maior terminus, conueniens ſit ſyllogiſmus. Sicut ſi per hoc, quod eſt moueri motu progreſsiuo, probetur de aliquo ꝙ habeat animam ſenſibilem. Si autem ſit in plus, non ſit conueniens ſyllogiſmus. Nam ab effectu, quia pluribus cauſis procedere poteſt, non poteſt vna illarum concludi. Sicut non poteſt concludi, ꝙ aliquis habeat febrem, ex excitatione pulſus.

Ab effectu quia plu. cau ſis proce. poteſt.

Lectio XXIIII.

Naturam demonſtrationis quia, quæ eſt per cauſam mediatam exponit.

ARGY. *Præterea in his, quibus medium extra ponitur, & in his enim ipſis eſt ipſius eſſe & non ipſius propter quid, eſt demōſtratio. Non enim dicis cauſam ipſam.*

ANTI. Vide ī In. *Amplius in quibus medium extra ponitur, & in his enim ipſius quia, non propter quid, demonſtratio eſt. Non enim dicitur cauſa.*

Poſtquam manifeſtauit Philoſophus per exempla, qualiter demonſtratur quia per effectum, hic oſtendit, qualiter demonſtratur quia per non immediata. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat propoſitum. Secundo oſtendit, qualiter in huiuſmodi demonſtrationibus media ſe habeant ad concluſiones, ibi {Comparantur autem huiuſmodi &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit intentū. Secundo manifeſtat per exempla, ibi {Vt quia non reſpirat.} Tertio ordinat in forma ſyllogiſtica, ibi {Syllogiſmus autem.} Dicit ergo primo, ꝙ non ſolum in his, quæ probantur per effectū {demonſtratur quia, & non propter quid ſed etiam in quibus medium extraponitur.} Dicitur autē medium extraponi, quando eſt diuerſum a maiori termino, vt accidit in ſyllogiſmis negatiuis. Vel medium extraponi dicitur, quando medium eſt quaſi communius, & non conuertitur cum maiori termino. Quod autem per tale medium non poſsit demonſtrari propter quid, probat ex hoc, ꝙ demonſtratio propter quid, eſt per cauſam. Tale autem medium non eſt per cauſam proprie loquendo. Deinde cum dicit.

Medium extraponi.

Aliter.

ARGY. *Veluti propter quid paries non reſpirat, quia non animal eſt. Nam ſi hoc non reſpirādi cauſa eſt, oportebat animal reſpirandi cauſam eſſe. Ceu ſi negatio cauſa eſt non eſſendi, affirmatio cauſa eſt eſſendi, vt ſi calidorum, ac frigidorū intemperatio ſanitatem non habendi cauſa eſt, eorundem tēperatio ſanitatem habendi cauſa eſt. Pari quoq; mō ſi affirmatio eſſendi cauſa eſt. Ad hæc autem, hæc hoc pacto aſſignata, nō accōmodat id, quod eſt dictū. Nō .n. animal omne reſpirat.*

ANTI. *At quare non reſpirat paries? quia non eſt animal. Si .n. hoc cauſa eſt non reſpirandi, oportet animal cauſam eſſe reſpirandi. Vt ſi negatio cauſa eſt ipſius nō eſſe affirmatio eſt eſſe. Sicut ſi ſine menſura eſſe calida & frigida nō ſanandi cauſa eſt, & cum menſura eſſe ſanandi cauſa eſt. Similiter autē eſt ſi affirmatio ipſius eſſe, & negatio non eſſe. In his autem ſic demonſtratis, non contingit quod dictum eſt. Non enim omne reſpirat animal.*

Manifeſtat quod dixerat per exemplum. Et dicit. Vt ſi quis vellet probare, ꝙ {non reſpirat paries quia non eſt animal,} non demonſtrat propter quid, nec accipit cauſam. Quia {ſi non eſſe animal, eſſet cauſa non reſpirandi oporteret ꝙ eſſe animal, eſſet cauſa reſpirandi,} quod falſum eſt. Multa enim ſunt animalia, quæ non reſpirant, ſicut piſces. Oportet .n. ſi negatio eſt cauſa negationis, ꝙ affirmatio ſit cauſa affirmationis, ſicut non eſſe calidum & frigidū in menſura eſt cauſa, ꝙ aliquis non ſanetur, & eſſe calidum & frigidum in menſura, eſt cauſa ꝙ aliquis ſanetur. Similiter autem ecōuerſo eſt ꝙ ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio eſt cā negationis. In præmiſsis autem hoc non contingit, quia affirmatio non eſt cauſa affirmationis, quia {non omne quod eſt animal reſpirat.} Deinde cum dicit.

ARGY. Vide i ãnot. *Atque ratiocinatio cauſæ talis in media fit figura. A nanque ſit animal, B reſpirare, paries C. Igitur ipſum A cuilibet quidem B competit, omne nanque quod reſpirat, animal eſt, nulli autem ineſt C. Quare neque B cuipiam competit C. Paries igitur non reſpirat.*

ANTI. *Syllogiſmus autem fit huiuſmodi cauſæ in media figura. Vt ſit A animal, in quo B reſpirare, in quo C paries. In B quidem igitur omni eſt A, omne enim reſpirans animal eſt, in C aũt nullo. Quare B in C nullo eſt. Non igitur reſpirat paries.*

Ordinat prædictum exemplum in forma ſyllogiſtica. Et dicit, ꝙ ſyllogiſmum prædictum oportet fieri in media figura. Et hoc ideo eſt, quia in prima figura non poteſt eſſe concluſio negatiua, ita ꝙ maior ſit affirmatiua, quod oportet in prædicto exemplo eſſe. Nam reſpirare, quod eſt maior extremitas, oportet ꝙ coniungatur cum animali, quod eſt medius terminus ſm affirmationem. Sed paries, quod eſt minor extremitas, oportet ꝙ coniungatur cum animali, quod eſt mediũ, ſecundũ negationem. Et ſic oportet, ꝙ maior ſit affirmatiua & minor negatiua. Quod quidem nunquam fit in prima figura, ſed ſolum in ſecũda. Accipiatur ergo animal a.i. medius terminus b reſpirare ideſt maior extremitas, & paries c.i. minor extremitas. {Sit ergo a in omni b.} quia omne reſpirãs eſt animal. {In nullo autem c eſt a.} quia nullus paries eſt animal. Quare ſequitur, ꝙ etiam b in nullo c ſit.i. ꝙ nullus paries reſpiret. Si autem acciperetur medium propinquum, eſſet demonſtratio propter quid. Vt ſi oſtenderetur, ꝙ paries non reſpiret, quia nõ habet pulmonem. Omne enim habens pulmonem, reſpirat, & econuerſo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Tales vero cauſæ ſimiles ſunt hiſce, quæ per exuperationem dicũtur. Hoc autem eſt medium id dicere, quod ſuperat cauſam, cuius generis eſt. Anacharſidis illud, in ſcythia modulatrices non ſunt, nam neque vites.*

ANTI. Vide i ãnot. *Comparantur huiuſmodi cauſarum ſecundum excellentiam dictis, hoc autem eſt plurimum diſtantem medium dicere, ſicut eſt illud quod Anacharſis in Scythis, quòd nõ ſunt ſibilatores, neque enim vites.*

Oſtendit quomodo media ſe habeant ad concluſionem dicens, ꝙ huiuſmodi cauſæ remotæ comparantur dictis ſecũdum excellẽtiam quia, excedunt cõmũnitatem concluſionis probandæ. Et huiuſmodi medium cõtingit dicere, ꝙ eſt multum diſtans. Vt patet in ꝓbatione Anacharſidis, qui probat, ꝙ apud Scythas non ſunt ſibillatores, probat hoc, ꝙ non ſunt ibi vites. Hoc enim eſt medium valde remotum. Propinquum enim eſſet, nõ habere vinum, & adhuc propinquius, nõ bibere vinum, ex quo ſequitur letitia cordis quæ mouet ad cantandum, vt ſic ſibillatio pró cantu intelligatur. Vel melius poteſt dici, ꝙ ſibilus hic accipitur non pro quolibet cantu, ſed pro cantu vindemiantium, quod vocatur celeuma. Deinde cum dicit.

[Cla] proba. [A]nacharſi.

ARGY. Vide i ãnot. *In eadem igitur ſcientia, & in mediorũ, poſitione, hæ ſunt differentiæ ratiocinationis ipſius eſſe, ad ipſius propter quid eſt ratiocinationem.*

ANTI. *Secundum quidem igitur eandem ſcientiam, & ſecundũ eorundem poſitionem, hæ differentiæ ſunt ipſius quia, ad eũ, qui eſt propter quid ſyllogiſmum.*

Epilogat quod dixerat, dicens, ꝙ hæ ſunt differentiæ ſyllogiſmi quia, ad ſyllogiſmum, qui eſt propter quid, in eadem ſcientia, { & ſecundum eorundem poſitionem, } ideſt eorum qui habent eundem ordinem. Quod dicitur ad remouendum illud, quod poſt dicet, ꝙ vna ſcientia eſt ſub altera.

Lectio XXV.

Vt oſtendat quomodo diuerſis in ſcientiis ipſum quia à propter quid ſeiungitur, quo ſcientiæ diuerſæ ſumãtur declarat, quo pacto item talibus, demonſtrationibus vtãtur, exponit.

ARGY. *Alio vero modo differunt eſſe, & propter quid eſt, quòd per aliam, atque aliam vtrunq; conſideratur.*

ANTI. *Alio autẽ modo differt propter quid ab ipſo quia, quod eſt per aliam ſcientiam, vtrunque ſpeculari.*

Poſtquam oſtendit Philoſophus, qualiter demonſtratio quia, differt a demonſtratione propter quid, in eadem ſcientia, hic oſtendit quomodo differt in diuerſis ſcientiis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intentum, dicens, ꝙ alio modo a prædictis differt propter quid ab ipſo quia, propter hoc ꝙ in diuerſis ſcientiis cõſiderantur, ideſt ꝙ ad vnam ſcientiam pertinet propter quid, & ad aliam ſcientiam quia. Secundo cum dicit.

ARGY. *Tales autem ſunt hę, quæ ita ſe habent vt altera ſub altera collocetur, vt ad Geometriam Perſpectiua, & ad ſolidorum ſcientiam, machinarum facultas extruendarum, & ad Aritmeticam Muſica, et ad Aſtrologiam ſeſe habet eorum ſcientia, quæ apparent.*

ANTI. *Huiuſmodi autem ſunt quæcũq; ſic ſe habent adinuicem, quòd alterũ ſub altero eſt, vt Speculatiua ad Geometriã, & Machinatiua, ad Stereometriã, & Harmonica ad Arithmeticam, & Apparentia ad Aſtrologiam.*

Manifeſtat propoſitũ. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat propoſitum in ſcientiis, quarum vna eſt ſub altera. Secundo in ſcientiis, quarum vna non eſt ſub altera, ibi { Multæ autem non ſibi. } Circa primum duo facit, Primo oſtendit qualiter ſe habeãt ſcientię adinuicẽ, quarum vna eſt ſub altera, ad quarum vnam pertinet propter quid, ad alteram autem quia. Secundo oſtẽdit, quomodo in prædictis ſcientiis ad vnam eorum pertinet quia, & ad aliã propter quid, ibi {Hoc.n. ipſum &c.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit, quõ prædictę ſcientiæ ſe habeant adinuicem ſecundũ ordinem. Secũdo oſtendit qualiter ſe habeant adinuicẽ ſm conueniẽtiam ibi {Fere autem vniuoce.} Dicit ergo primo ꝙ huiuſmodi ſcientiæ ſunt.ſ. ad quarum vnam pertinet quia, ad aliam autem propter quid. quæcũq; ſic ſe habent adinuicem, ꝙ altera eſt ſub altera. Hoc autem cõtingit dupliciter. Vno quidem mõ, qñ ſubiectum vnius ſcientiæ, eſt ſpecies ſubiecti ſuperioris ſciẽtiæ, ſicut animal eſt ſpecies corporis naturalis, & ideo ſcientia de animalib⁹ eſt ſub ſcientia naturali. Alio autem modo qñ ſubiectũ inferioris ſcientiæ, non eſt ſpecies ſubiecti ſuperioris ſcientiæ, ſed ſubiectum inferioris ſcieniæ, comparatur ad ſubiectũ ſuperioris, ſicut materiale ad formale. Et hoc modo accipit hic vnam ſcientiam eſſe ſub altera, ſicut ſpeculatiua.i. perſpectiua ſe habet ad geometriã Geometria enim eſt de linea & aliis magnitudinib⁹. Perſpectiua autem eſt circa lineam determinatam ad materiam.i. circa lineam viſualem. Lignea autem viſualis, non eſt ſpecies lineę ſimpliciter, ſicut nec triangulus ligneus eſt ſpecies trianguli. Non enim ligneum eſt differentia trianguli. Et ſimiliter Machinatiua.i. ſciẽtia de faciẽdis machinis, ſe habet ad ſtereometriam.i. ad ſcientiã quæ eſt de mẽſurationibus corporum. Et hæc ſciẽtia dicitur eſſe ſub ſcientia per applicationem formalis ad materiale. Nam menſuræ corporum ſimpliciter comparantur ad menſuras lignorũ & aliarum materierum, quæ requiruntur ad machinas per applicationem formalis ad materiale. Et ſimiliter ſe habet harmonica.i. muſica, ad arithmeticã, Nam muſica applicat numerum formalem, quem

Vnã ſcien. eẽ ſub alte. dupliciter.

Vnam ſcit eſſe ſub alt p appli. formalis ad materiale.

conſiderat arithmeticus ad materiam, ideſt ad ſonos. Et ſimiliter ſe habet apparentia ideſt ſcientia naualis, quæ conſiderat ſigna apparentia ſerenitatis vel tempeſtatis, ad aſtrologiam, quæ conſiderat motus & ſitus aſtrorum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; harum nonnullæ ſcientiarum nomine rationeúe ferè conueniũt, ceu aſtrologia eſt et ipſa mathematica, & nauigandi ſcientia, & muſica, ea eſt, quæ mathematica, & quæ auditum oblectat.*

ANTI. Vide ĩ ãnot. *Fere autem vniuocæ ſunt harum quædam ſciẽtiarum, vt aſtrologia mathematica, quæ & naualis eſt, & harmonica, et mathematica, quæ eſt ſecundum auditum.*

Oſtendit, qualiter ſe habent prædictæ ſcientiæ adinuicem ſm conuenientiam. Et dicit, ꝙ fere hmói ſcientiæ ſunt vniuocæ adinuicem. Dicit autem fere, quia cõmunicant in noie generis, & non in nomine ſpeciei. Dicuntur autem omnes ſciẽtiæ mathematicæ, quædã quidem quia ſunt de ſubiecto abſtracto à materia, vt geometria & arithmetica, q̃ ſimpliciter mathematicæ ſunt, quædam autem per applicationem principiorũ mathematicorum ad res materiales, ſicut aſtrologia dr̃ mathematica & naturalis ſcientia, & ſimiliter harmonica .i. muſica dicitur mathematica, & quæ eſt ſm auditum .i. practica muſica, quæ cognoſcit ex experientia auditus, ſonos. Vel põt dici, ꝙ ſunt vniuocæ, quia etiam in noie ſpeciei conueniunt. Nam & naualis dicitur aſtrologia, & practica muſicæ dicitur muſica. Dicit autẽ fere, quia hoc non contingit in omnibus, ſed in pluribus.

Primo cur dixit fere.

Cur dixit fere.

ARGY. *Hic enim ipſum quidem eſſe ad eos pertinet ſcire qui ſenſu vtũtur, ipſum autẽ propter quid eſt ad mathematicos ipſos. Hi nanq; cauſarum demonſtrationes habent. Et per ſæpe neſciunt ipſum eſſe quemadmodum hi, qui contemplãtur ipſum vniuerſale, nõnulla ſingularium, quia non animaduertũt, ſæpe numero neſciunt. Hæ autẽ ſunt, quæ formis ipſis vtuntur, quæ quidem ſunt alia quædã ſubſtantiaq; diuerſa. Mathematicæ nanq; ſcientię ſunt, circa formas. De nullo enim ſubiecto dicuntur. Nam & ſi geometrica ipſa ſunt in ſubiecto, nõ tñ vt in ſubiecto ſunt geometricæ conſiderationi ſubiciuntur.*

ANTI. Vide in an. *Hoc enim ipſum quia, ſenſibiliũ eſt ſcire, ſed propter quid mathematicorum. Hi enim habent cauſarũ demõſtrationes; & multoties neſciunt ipſum qa. Sicut vniuerſale conſiderãtes multoties quedam ſingularium neſciunt, propter id quod non intendunt. Sunt autem hæ quæcunque alterum quiddam ſunt ſecundum ſubſtantiam, & vtuntur ſpeciebus. Mathematicæ enim circa ſpecies ſunt, non enim de ſubiecto aliquo. Si enim & de ſubiecto aliquo geometrica ſunt, ſed non ſecundum quòd de ſubiecto ſunt.*

Manifeſtat, quomodo in prædictis ſcientiis ad vnã ſcientiam pertinet quia, & ad aliam propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ꝙ ſcientiæ, quæ ſub ſe continent alias, habent dicere pp quid. Secundo, quomodo ſcientiæ, quæ ſub eis continentur, habent dicere propter quid, reſpectu aliarum ſcientiarum, ibi {Habet aũt ſe.} Sciẽdum ergo eſt circa primũ, ꝙ in õibus prænominatis ſcientiis, illæ quæ continẽtur ſub aliis, applicant principia mathematicæ ad ſenſibilia. Quæ aũt ſub ſe continẽt alias, ſunt magis mathematicæ. Et ideo dicit primo Philoſophus, ꝙ ſcire quia, eſt ſenſibilium .i. ſcientiarũ inferiorũ, quæ applicant ad ſenſibilia, ſed ſcire ꝓpter quid, eſt mathematicorum, ideſt ſcientiarum, quarũ principia non applicantur ad ſenſibilia. Hmõi autem habent demonſtrare ea, quæ ſumuntur vt cauſæ in inferioribus ſcientiis. Et quia poſſet aliquis dicere, ꝙ q ſciret propter quid, ſciret & de neceſsitate quia, conſequẽter hoc remouet dicẽs, ꝙ multotiens illi, qui ſciunt propter quid, neſciunt qa. Et hoc manifeſtat per exẽplum, ſcilicet cum conſiderãtes vniuerſale, multoties neſciũt quædam ſingularia, propter hoc, ꝙ hoc non intendunt per conſiderationẽ. Sicut qui ſcit oẽm mulã eſſe ſterilẽ, neſcit de illa, quam non conſiderat. Et ſimiliter mathematicus qui demonſtrat propter quid, neſcit qñq; qa, quia non applicat principia ſuperioris ſcientiæ ad eam, quæ demonſtrañ in inferiori ſciẽtia. Et quia dixerat ꝙ ſcire propter quid, eſt mathematicorum, vult oſtẽdere cuiuſmodi genus cauſæ a mathematicis ſumatur. Vnde dicit, ꝙ iſtæ ſcientiæ, quæ accipiunt propter quid a mathematicis, {ſunt alterum quiddam,} ideſt differunt ab eis ſm ſubſtantiam .i. inquantum applicant ad materiã. Vnde huiuſmodi ſcientiæ {vtuntur ſpeciebus} .i. formalibus principiis, quæ accipiunt à mathematicis. Mathematicæ .n. ſcientiæ ſunt circa ſpẽs. Nõ .n. horum conſideratio {eſt de ſubiecto,} ideſt de materia, quia quãuis, de quibus Geometria conſiderat, ſint in materia, ſicut linea, ſuperficies, & hmõi, non tamen conſiderat de eis geometria, ſm ꝙ ſunt in materia, ſed ſm ꝙ ſunt abſtracta. Nã geometria, ea quæ ſunt in materia ſm eſſe, abſtrahit a materia ſm conſiderationem. Scientiæ aũt ſubalternatæ econuerſo, accipiunt ea, quæ ſunt cõſiderata in abſtractione a geometra, & applicant ad materiam. Vnde patet, ꝙ geometra dicit ꝓpter quid in iſtis ſcientiis ſm cauſam formalem. Deinde cum dicit.

Aliqñ ſcientes pp quid neſciũt qa.

Exẽplificat de mathematico.

Notandum.

Vt autem perſpectiua ſeſe habet ad geometriam, ſic alia ſeſe habet ad perſpectiuam, veluti de iride. Nam ipſum quidem eſſe ad naturalem pertinet ſcire, ipſum autem propter quid eſt, ipſius eſt perſpectiua, aut ſimpliciter, aut eius, qui complectitur mathematicam. ARGY.

Habet autem ſe ſcientia de iride ad perſpectiuã, ſicut hæc ad geometriam, & alia ad iſtam, vt eſt id, quod eſt de iride. Ipſum quidem quia phyſici eſt ſcire, ſed propter quid perſpectiui, aut ſimpliciter, aut ſecundum doctrinam. ANTI. Vide ĩ ãnot.

Oſtendit etiam, ꝙ ſcientia ſubalternata dicit ꝓpter quid non reſpectu ſubalternantis, ſed reſpectu cuiuſdã alterius. Perſpectiua .n. ſubalternañ geometriæ. Et ſi cõparemus perſpectiuã ad geometriam, perſpectiua dicit quia, & geometria propter quid. Sed ſicut perſpectiua ſubalternatur geometriæ, ita ſciẽtia de iride ſubalternatur perſpectiuæ. Applicat .n. principia, quæ perſpectiua tradit ſimpliciter, ad determinatã materiã. Vnde ipſius phyſici qui tractat de iride, eſt ſcire qa, ſed perſpectiui, eſt ſcire pp quid. Dicit .n. phyſicus conuerſionem viſus ad nubẽ aliquo mõ diſpoſitã ad ſolẽ, eſſe cauſam iridis. Propter quid aũt, ſumit a pſpectiuo. Deinde cũ dicit.

Complures etiam ſcientiarum, quæ non ſunt ita diſpoſitę, vt altera ſub altera ſit collocata, pari modo ſe habẽt vt medicina atq; geometria. Nam ſcire vlcerum, ea quæ orbis ſubeunt formam tardius cæteris curari, ad medicum ſpectat, propter quid autem ad geometram. ARGY.

Multa aũt et non ſibiinuicẽ ſciarũ, habẽt ſic vt medicina ad geometriam. Quòd enim vulnera circularia tardius ſanentur medici eſt ſcire quia, propter quid autem, geometræ. ANTI.

Oſtendit, qũo quia & propter quid, in diuerſis ſcientiis non ſubalternis differũt. Et dicit ꝙ {multæ ſcientiarũ, quæ non ſunt adinuicem, ſic ſe habent adinuicem} ſcilicet ꝙ ad vnam pertinet quia, & ad alterã pertinet propter quid. Sicut patet de medicina & geometria. Nõ enim ſubiectũ medicinæ ſumitur ſub ſubiecto geometriæ, ſicut ſubiectum perſpectiuæ. Sed tamen ad aliquã concluſionẽ in medicina conſideratã, applicabilia ſunt

principia

principia geometrię. Sicut ꝙ vulnera circularia tardius ſanẽtur medici eſt ſcire quia, qui hoc experiꝰ, ſed propter quid ſcire eſt geometræ, ad quẽ pertinet cognoſcere ꝙ circulus eſt figura ſine angulo. Vnde partes circularis vulneris non appropinquant ſibi, vt poſsint de facili coniungi. Sciendum aũt eſt, ꝙ illa differentia quia, & ꝑꝑ quid, q̃ eſt ſm diuerſas ſcías, continetur ſub altero dictorum modorũ. ſ. quũ fit demonſtratio ꝑ cauſam remotã.

Notandum.

Lectio XXVI.

Figurarum, prima magis aptam ad demonſtrationem eſſe probat, quomodo item negatiua propoſitio, mediatam, vel immediatam eſſe contingit, exponit.

ARGY. *Prima autem ratiocinationis figura maxime ad ſcientiam ipſam accommodatur. Mathematicæ ſcientiæ nanque vt Arithmetica, Geometria, & Perſpectiua, per hanc, vt patet, ſuas afferunt demonſtrationes, atque etiam omnes fere, quæ ipſis propter quid eſt faciunt conſiderationem. Aut enim omnino, aut per ſæpe, & in plurimis, hac in figura ipſius propter quid eſt exeritur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipſum maxime ad ſcientiam erit accommodata. Propriiſſimus enim, ſciendi modus eſt contemplari ipſum propter quid eſt.*

ANTI. *Figurarum autem magis faciens ſcire maxime prima eſt. Mathematica enim ſcientiarũ per hanc primã figurã demõſtrationes ferũt vt Arithmetica, et Geometria, et Perſpectiua, et fere dicere eſt q̃cũq; propter qd faciũt ſpeculationẽ. Aut. n. oĩno, aut ſicut frequẽtius, & in pluribꝰ, per hanc figuram, qui eſt propter quid, fit ſyllogiſmus. Quare & per hanc erit faciens ſcire, propter quid ſpeculari.*

Vide i ãnot.

Poſtquam Philoſophus determinauit de materia ſyllogiſmi, hic determinat de forma ipſius, oſtendens in qua figura præcipue fiat ſyllogiſmus demonſtratiuus. Et diuiditur in duas partes. In prima oſtendit, ꝙ ſyllogiſmus demonſtratiuus maxime fit in prima figura. Et quia in prima figura proceditur etiam ex negatiuis, & oportet demonſtrationem ex immediatis procedere, oſtendit in ſecunda parte, quomodo contingit propoſitionem negatiuã eſſe immediatam, ibi { Sicut autẽ eſſe a in b &c. } Primum oſtendit tribus rationibus. Quarũ prima talis eſt. In quacũq; figura maxime fit ſyllogiſmus propter quid, figura iſta maxime eſt faciẽs ſcire, & propter hoc eſt magis accõmoda demonſtrationibus, cũ demonſtratio ſit ſyllogiſmus faciens ſcire. Sed in prima figura maxime fit ſyllogiſmus propter quid. Quod patet ex hoc, quod mathematicæ ſciẽtiæ vt Arithmetica, & Geometria, & quæcunq; aliæ propter quid demonſtrant, vt plurimum figura prima vtuntur. Ergo prima figura eſt maxime faciens ſcire & maxime accõmoda demonſtrationibus. Cauſa autem quare demonſtratio ꝑpter quid maxime fit in prima figura, eſt hæc. Nam in prima figura medius terminus ſubiicitur maiori extremitati, quæ eſt prędicatum concluſionis, & prędicatur de minori termino, qui eſt ſubiectum cõcluſionis. Oportet aut in demonſtrationibus propter quid medium eſſe cauſam paſsionis, quæ prædicatur in concluſione de ſubiecto. Et vnus modus dicendi per ſe, eſt quãdo ſubiectum eſt cauſa prædicati, vt interfectus interiit, ſicut ſupra dictum eſt, & hoc competit primæ figuræ, in qua medium ſubiicitur maiori extremitati, vt dictum eſt. Secundam rationem ponit ibi.

Ca ra. cur mõ. fit in ma figu.

ARGY. *Deinde hac tantum figura ipſius quid eſt, venari ſcientiã poſſimus. In figura nanq; media nulla fit affirmatiua ratiocinatio, ſcientia vero ipſius quid eſt affirmationis nimirũ eſt. In vltima vero fit quidẽ, at non eſt vniuerſalis, vt patet, ipſum autem quid eſt, vniuerſalium eſſe conſtat. Non enim aliqua ex parte homo eſt animal bipes.*

Poſtea ipſius quod quid eſt, ſcientiã, per ſolam hãc primã figuram venari poſſibile eſt. In media quidem enim figura nõ fit cathegoricus ſyllogiſmus, ſed ipſius quodquid eſt ſcientia affirmationis eſt. In vltima autem fit quidem, ſed non vniuerſaliter, ſed quodquid eſt vniuerſalium eſt. Non enim quodãmodo eſt animal bipes homo. ANTI.

Quæ talis eſt. Quodquid eſt, potiſsimũ locum in demonſtratiuis ſcientiis habet, quia ſicut dictũ eſt, diffinitio aut eſt principium demonſtrationis, aut concluſio, aut demonſtratio poſitione differens. Ad inueſtigandũ autem diffinitionem ſola prima figura conuenit. Nã in ſola prima figura concluditur vniuerſalis affirmatiua, quæ ſola cõpetit ad ſcientiam quodquid eſt. Nã quod quid eſt, per affirmationem cognoſcitur. Prædicatur. n. diffinitio de diffinito affirmatiue, & vniuerſaliter. Nõ enim quidam homo eſt animal bipes, ſed omnis homo. Ergo prima figura maxime eſt faciens ſcire, & accommoda, demonſtrationibus. Tertio rationem ponit ibi.

Lect. 16. tex. expo. 5.

Inſuper hac figura cæterarum non indiget figurarum, & indigẽt huius illæ profecto. Nam hac denſantur, atq; accreſcunt, quouſque ad ea perueniant, quæ medio vacant. Patet igitur primam figuram exactiſsimam, atque accommodatiſſimam ad ſcientiam eſſe. ARGY.

Amplius hæc quidem illis nihil indiget illæ autẽ per hanc denſantur & augmentantur, quouſque vtique ad immediata veniant. Manifeſtum igitur eſt quòd maxime proprium ſcientiæ prima figura. ANTI.

Quæ talis eſt. Aliæ figuræ in demõſtrationibus indigent prima, prima autem non indiget aliis, ergo prima figura efficacius facit ſcire, q̃ aliæ. Quod autẽ aliæ figuræ indigeant prima, ex hoc manifeſtum eſt, ꝙ oportet ad perfectam ſcientiam habendã, ꝙ propoſitiones mediatæ, quæ ſumuntur in demonſtrationibus ad imediata reducantur. Quod quidem fit dupliciter ſcilicet denſando media, & augmẽtando. Dẽſando quidem, quando medium acceptum coniungitur mediatæ vtriq; extremorum, vel alteri. Vnde quando accipiuntur media alia inter medium primum, & extrema, fit quaſi quædã condenſatio mediorum. Sicut ſi acciperetur primo ſic. Omne e eſt c, omne c eſt a, & deinde inter c & e, ſumatur medium d, & inter c & a medium b. Augmentando autem, quoniam medium eſt imediatum minori extremitati, & mediatum maiori. Tunc enim oportet accipere plura media alia ſupra medium primo acceptum. Vt ſi dicatur. Omne e eſt d, omne d eſt a, etiam poſtea ſupra d accipiantur alia media. Hæc autem condenſatio, & augmentatio mediorum fit ſolum per primam figuram, tum quia ſolum in prima figura concluditur vniuerſalis affirmatiua, tũ quia ſolum in prima figura medium ſumitur inter extrema. In ſecunda autem medium accipitur extra extrema, quaſi prædicatum de eis. In tertia vero figura, infra extrema quaſi ſubiectum de eis. Deinde cum dicit.

Exẽ. de condenſatio.

Exẽ. de aug. Condẽſa. & aug. mediorum ſolum ĩ pria figura.

Quemadmodum autem fit, vt A indiuiduæ competat ipſi B, ſic etiam vt identidem non competat fieri poteſt. Atque tum indiuiduæ competere, vel non competere dico, cum inter ipſa nullum medium eſt. Sic enim non erit vlterius per aliud ineſſe, vel non ineſſe. ARGY.

Sicut autem eſſe A in B contingit indiuidualiter, ſic & nõ eſſe conceditur. Dico autem indiuidualiter eſſe, aut non eſſe, cum nihil eſt eorum medium. ANTI. Vide ĩ ãnot.

Docet quomodo propoſitio negatiua poſsit eſſe immediata. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intentum, dicens, ꝙ ſicut {contingit omne a eſſe in b indiuidualiter}.i. imediatæ, {ſic & conceditur nõ eſſe}.i. ita poteſt concedi, ꝙ propoſitio ſignificans a non eſſe in b ſit imediata. Vnde exponit, quid eſt, indiuidualiter eſſe, vel non eſſa.ſ. quando affirmatiua, vel negatiua non habet medium per quod probetur. Secundo ibi.

ARGV. *Cum itaq; vel A vel B in toto quopiam eſt, vel etiã vtrũque, tum etiam fieri nequit vt A primo nõ cõpetat ipſi B. Scit enim A ipſum in toto C, ſi igitur B nõ ſit in aliquo toto C, fieri nanq; poteſt vt A, quidem in toto quopiã ſit B vero in hoc eodem non ſit, tũ ratiocinatio fiet, ac ipſum A non ineſſe B per C medium cõcludetur. Nam ſi C cuilibet quidẽ competat A de nullo vero B prædicatur, A ſane nulli competet B. Idem fiet et ſi B in toto quopiam ſit, vel vt in D. Nã ipſum D cuilibet quidem competit B, de nullo vero dicitᷣ A. Quare fit vt A per ratiocinationem nulli competat B. Eadem oſtendentur, & ſi vtrunque tam A quàm B in toto quopiam ſit.*

ANTI. *Cum igitur aut A quidem, aut B in toto quodam ſint aut ambo, nõ contingit A in B primo nõ eſſe. Sit enim A in toto C, igitur ſi B non eſt in toto C poteſt enim A eſſe quidẽ in quodã toto ſed B nõ eſſe ĩ hoc, ſyllogiſmus erit quòd nõ ſit A in B. Si enim in A qdẽ oĩ eſt C, in B aũt nullo eſt C in nullo B eſt A. Similiter aũt eſt & ſi B in toto quodam eſt vt in D. D autem in omni B eſt, A autem in nullo B erit per ſyllogiſmum. Eodẽ aũt modo demonſtrabitur, & ſi vtraq; in quodam toto ſunt.*

Manifeſtat ꝓpoſitum. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit quomodo propoſitio negatiua ſit mediata. Secundo quomodo imediata, ibi {Si vero neutrum &c.} Circa primum duo facit. Primo manifeſtat propoſitũ, Secundo oſtendit, quoddam qnod ſuppoſuerat, ibi {Quod autem contingit b non eſſe &c.} Dicit ergo primo ꝙ cum a.i, maior terminus, aut b.i. minor terminus ſunt in quodam toto, ſicut ſpecies in genere, aut etiam ambo ſunt ſub aliquo genere diuerſo, non contingit a non eſſe in b primo, ideſt non contingit quod hæc propoſitio, nullum b eſt a ſit immediata. Et primo manifeſtat hoc, quando a.ſ. eſt in quodam toto, ſcilicet in c, b autem in nullo. Vtputa ſi a ſit homo, c autem ſubſtãtia, b quantitas, poteſt ſyllogiſmus fieri ad probandum, ꝙ a nulli b inſit per hoc ꝙ c omni a ineſt, b autem nulli c, vt ſi fiat ſyllogiſmus in ſecũda figura. Omnis homo eſt ſubſtantia, nulla quãtitas eſt ſubſtãtia, ergo nulla quantitas eſt homo. Et ſimiliter eſt, ſi b.i. terminus minor ſit in quodam toto, vt in d, a antem non ſit in aliquo toto ſyllogizari poterit ꝙ a ſit in nullo b. Vt ſit a ſubſtantia, b linea, d quautitas, & fiat ſyllogiſmus in prima figura ſic. Nulla quantitas eſt ſubſtãtia, omnis linea eſt quãtitas, ergo nulla linea eſt ſubſtãtia. Eodem autem modo poterit demonſtrari concluſio negatiua, ſit vnũquodq; ſit in quodam toto, vt ſi ſit a linea c, quãtitas, b albedo, & d quãtitas, poteſt ſyllogizari in ſecunda figura, & in prima. in ſecunda figura ſic, Omnis linea eſt quantitas, nulla albedo eſt qnãtitas, ergo nulla albedo eſt linea. In prima figura ſic, Nulla qualitas eſt linea, omnis albedo eſt qualitas, ergo nulla albedo eſt linea. Eſt autem intelligendum propoſitionem negatinã eſſe mediatã, vtroque terminorum exiſtente in quodam toto, non quidẽ in eodem, ſed in diuerſis. Si enim ſint in eodẽ toto, erit propoſitio ĩmediata, ſicut nullum rõnale eſt irrationale, vel nullũ bipes eſt quadrupes. Deinde cum dicit.

Exẽ. in. 2. fig.

In prima.

Prop. nega. mediata.

ARGV. *At vero fieri poſſe vt B nõ ſit in eo, ĩ quo toto eſt ipſum A, aut rurſus vt A nõ ſit ĩ eo in quo toto eſt ipſum B, patet ex diſpoſitionibus rerum, quæ inter ſe nõ miſcentur. Nam ſi nihil eorum, quæ in A C D, ſerie collocantur de vllo prędicatᷣ eorũ q̃ eſt in B E F diuerſa ſerie collocantᷣ, A vero in toto eſt G quod quidem eiuſdem eſt ſeriei, perſpicuum eſt fieri nõ poſſe, vt B in ipſo ſit G. Alioquin conuenirent, ac miſcerentur hæ ſeries, rerum. Idem fiet & ſi B ipſum in toto quopiam ſit.*

ANTI. *Quod autem contingit B non eſſe in quo toto eſt A, aut iterũ A in quo eſt B, manifeſtum ex coordinationibus eſt, quæcunq; non commutantur adinuicem. Si enim nihil eorum, quæ ſunt in A C D coordinatione de nullo prædicatur, quæ ſunt in B E F, A aũt in toto P ſit in coordinatione præexiſtenti manifeſtũ eſt quòd B non erit in P. Cõmutarentur.n. coordinationes. Similiter autem eſt & ſi B in toto quodam eſt.*

Vide in a

Manifeſtat quod ſuppoſuerat, ſcilicet ꝙ altero extremorum exiſtente in aliquo toto, alterum non ſit in eodẽ, dicens, ꝙ manifeſtum eſt ex coordinationibus prędicamentorum diuerſorum, quæ non cõmutantur adinuicem quia.ſ. idquod eſt in vno prædicamento, non eſt in altero. Manifeſtum eſt, ꝙ cõtingat b eſſe nõ in toto, in quo eſt a, aut econuerſo, quia videlicet contingit vnum terminorum accipi in vno prædicamẽto, in quo non eſt aliud. Sit enim coordinatio vna prædicamenti a c d, puta prædicamentum ſubſtantiæ, & alia coordinatio ſit b e ſ, puta prædicamentum quantitas. Si ergo nihil eorũ, quæ ſunt in coordinatione a c d, de nullo prædicatur, eorum, quæ ſunt in coordinatione b e ſ, a autem ſit in p quaſi in quodam generaliſsimo, quod ſit principium totius primæ coordinationis, manifeſtum eſt ꝙ b, non eſt in p, quia ſic coordinationes ideſt prædicamenta commutarentur. Similiter autem eſt ſi b ſit in quodam toto, vtputa in e, manifeſtum eſt ꝙ a non eſt in e. Deinde cum dicit.

Exp. prim ꝙ eſt in ... pdicamen... nõ i alte...

ARGV. *Sed ſi A nulli B inſit, & neutrũ in toto ſit vllo, neceſſe eſt A ſine medio nõ cõpetat ipſi B. Nã ſi quippiam inter ipſam medium cadet, neceſſe eſt alterum ipſorum in toto quopiam eſſe. Aut.n. in prima figura ratiocinatio eorum, aut in media extruetur. At ſi in prima, B nimirum in toto quopiam erit. Propoſitionẽ enim eam, quæ verſus B collocabitur, affirmatiuam eſſe oportet. Si in ſecũda, vtrumuis in toto quopiam erit. Nam vtrumuis interuallum affirmatiuum eſſe poteſt. Atq; nunc verſus maius, nunc verſus minus extremum, negatiua propoſitione ſumpta, conficitᷣ ratiocinatio. Ambæ vero propoſitiones ſi fuerint negatiuæ, ratiocinatio non conſtabit.*

ANTI. *Si vero neutrum ſit in aliquo toto A in B, neceſſe eſt indiuidualiter nõ eſſe. Si enim erit medium, neceſſe eſt alterũ ipſorum in quodã toto eſſe. Aut enim in prima figura, aut in media, erit ſyllogiſmus. Siquidẽ igitur in prima figura B erit in toto quodam, affirmatiuam enim oportet ad hãc fieri propoſitionem. Si vero in media, quodcunq; contingit. At vtraq; enim poſito priuatiuo fit ſyllogiſmus. Cum autem vtraque negatiua ſit, non erit ſyllogiſmus.*

Oſtendit, quomodo propoſitio negatiua ſit ĩmediata, dicens, ꝙ {ſi neutrum ſit in toto aliquo}.ſ. neq; a neque b & cum a non ſit in b neceſſe eſt, ꝙ hæc ſit ĩmediata, nullum b eſt a. Quia ſi acciperetur aliquod medium ad ſyllogizandum eam, oporteret ꝙ alterum ipſorum eſſet in aliquo toto, & ſic etiam oporteret fieri ſyllogiſmum, aut in prima figura, aut in ſecunda. In tertia.n. figura non poteſt concludi vniuerſalis negatiua, qualẽ oportet eſſe propoſitionem ĩmediatam. Siquidem ſyllogiſmus ſit in prima, oportet ꝙ b, ſit in quodam toto, quia b eſt minor extremitas, & in prima figura ſemper oportet minorem propoſitionẽ eſſe affirmatiuã. Non enim fit ſyllogiſmus ĩ prima figura ex maiori affirmatiua, &

ua, & minori negatiua. Sed ſi ſyllogiſmus erit in media figura contingit quodcũq; vel a vel b eſſe in toto quodam, quia in media figura poteſt eſſe negatiua, tam prima q̃ ſecunda propoſitio. Nunquam tamen poteſt eſſe, neq; in prima neq; in ſecunda vtraq; propoſitio negatiua. Et ideo oportet ꝙ altera exiſtente affirmatiua, alterum extremorum ſit in quodam toto. Sic igitur patet, ꝙ propoſitio negatiua imediata eſt, quando neutrum terminorum eſt in quoddam toto. Non aũt poteſt dici ꝙ quamuis neutrum ſit in quodam toto, poteſt tamen accipi medium ad ipſum concludendum ſcilicet ſi accipiatur medium conuertibile, quia oportet tale medium eſſe quod ſit prius & notius. Et hoc eſt vel genus vel diffinitio, quæ non eſt ſine genere. Deinde cum dicit.

ARGV. *Patet igitur fieri poſſe, vt ſine medio quippiam cuipiam non inſit, atque quando, & quemadmodum fieri poteſt, ſatis iam explanauimus.*

ANTI. *Manifeſtum igitur eſt quòd contingit & aliud in alio nõ eſſe indiuidualiter, & quãdo cõtingit & quomodo, diximus.*

Concludendo, epilogat quod dictum eſt. Et litera plana eſt ex dictis.

LECTIO XXVII.

Diſtincta duplici ignorantia, quomodo ſyllogiſmo ignorantiæ contingat ſyllogizari immediata affirmatiua falſa exponit.

ARGV. *Ignoratio autem ea quæ non negatione, ſed diſpoſitione, dicitur ignoratio, deceptio eſt, quę circa propoſitiones medio vacantes, vel non vacantes, affirmatiuas, vel negatiuas, aut per ratiocinationẽ, aut ſimpliciter fit. Nam aut ſimpliciter quiſpiam eſſe, aut non eſſe putat, aut per ratiocinationem exiſtimationem talem conſeqitur.*

ANTI. Vide i ãnot. tex.cõm.3. *IGnorantia aũt non ſecundum negationem, ſed ſecundum diſpoſitionẽ dicta, eſt quidem per ſyllogiſmum facta deceptio. Hæc aũt in his quæ ſunt primo, aut non ſunt cõtingit dupliciter. Aut enim eſt, cũ ſimpliciter accipiat, eſſe aut non eſſe, aut cum per ſyllogiſmum accipiat opinionem.*

Poſtquam Philoſophus determinauit de ſyllogiſmo demonſtratiuo, per quem acquiritur ſcientia, hic determinat de ſyllogiſmo, per quẽ inducitur in nobis ignorãtia ſiue deceptio. Et circa hoc duo facit. Primo enim oſtendit, qualis ignorantia per ſyllogiſmum induci poſſit. Secundo oſtendit modum, quo talis ſyllogiſmus ꝓcedit, ibi {Simplicis quidem igitur opinionis &c.} Diſtinguit ergo primo duplicem ignorantiam, quarum vna eſt ſecundum negationem, & alia ſecundum diſpoſitionem. Ignorantia quidem ſecundum negationem, eſt, quando homo omnino nihil ſcit de re. Et hæc eſt ignorantia in non attingẽdo, vt Philoſophus dicit in.9. Metaphyſi. Sicut patet de ruſtico, qui omnino nihil ſcit de triangulo, an habeat tres angulos æquales duobus rectis. Ignorantia autem ſm diſpoſitionem, eſt quando aliquis habet quidem aliquam diſpoſitionem in cognoſcendo, ſed corruptam. dum.ſ.exiſtimat aliquẽ currere, ſed falſo, vel dum exiſtimat eſſe, quod non eſt, vel non eſſe quod eſt. Et hæc ignorantia idem eſt, quod error. Prima ergo ignorantia non fit per ſyllogiſmũ, ſed ſecunda per ſyllogiſmum fieri poteſt. Et tunc vocatur deceptio. Hęc autem ignorantia ſiue deceptio poteſt cõtingere circa duo. Vno quidem modo circa ea, quæ ſunt prima principia & imediata, dum.ſ.opinatur quis oppoſita principiis, quæ quidem & ſi non poſſit opinari interius in mente, vt ſupra dictum eſt, quia nõ cadũt ſub apprehenſione, poteſt tamen eis cõtradicere ſecũdum vocem, & ſecundum quandam falſam imaginationem, vt dicitur de quibuſdam negantibus principia in.4. Metaph. Alio modo circa concluſiones, quæ non ſunt prima & imediata. Et prima quidem ignorantia ſiue deceptio opponitur cognitioni intellectus. Secunda autem cognitioni ſcientiæ. Vtraq; autem ignorantia diſpõni, ſiue ſit de his quæ ſunt prima, ſiue ſit de his, quæ non ſunt prima, põt homini prouenire dupliciter. Vno mõ ſimpliciter, qñ.ſ.abſolute abſq; aliquo ductu rationis exiſtimat falſum, ſiue affirmando, ſiue negãdo. Alio mõ, qñ inducitur ad falſum exiſtimandum, per aliquam rõnem ſyllogiſticã, ſicut dicit Philoſophus in.4. Meta. ꝙ quidam principiis cõtradicunt, velut rationibus perſuaſi. Alij vero, non quaſi ratione perſuaſi, ſed propter ineruditionẽ vel pertinaciam, volẽtes in omnibus quęrere demonſtrationem. Deinde cum dicit.

tex.cõ.22. Lec.vlt.tex.6. — Lec 9.tex. & primæ. — tex.cõ.9.l. expo.3. — Tex.c.9.l.6. tex.ex.3.5.

ARGV. *Simplicis igitur exiſtimationis, ſimplex eſt error. Eius autem, quę per ratiocinationẽ efficitur plures A, namq; ſine medio nulli competat B. Si igitur quiſpiam cõcludat A cõpetere ipſi B ſumpto medio C deceptus erit ſane per ratiocinationẽ.*

ANTI. *Simplicis quidem igitur opinionis ſimplex deceptio, ſed quæ eſt per ſyllogiſmum, plures ſunt. Non ſit enim A in nullo B indiuidualiter. Igitur ſyllogizet eſſe A in B, medium accipiens C deceptus erit per ſyllogiſmum.*

Oſtendit quomodo prædictæ ignorantię cauſantur. Et primo quõ cauſatur ignorantia, quę eſt per ſyllogiſmum. Secundo quomodo proueniat ignorantia homini ſine ſyllogiſmo, ibi {Manifeſtum eſt autem &c.} Circa primum duo facit. Primo proponit, quo modo cauſetur ignorantia per ſyllogiſmum in primis & imediatis. Secundo quo modo cauſatur in his, quæ non ſunt prima imediata, ibi {In iis autem exiſtentibus.} Circa primum, duo facit. Primo proponit, quo modo cauſatur ignorantia, qua exiſtimatur eſſe, quod nõ eſt. Secũdo quo modo cauſetur ignorantia, qua exiſtimatur non eſſe, qđ eſt, ibi {Quæ vero ipſius nõ eſſe.} Circa primũ, tria facit. Primo proponit modũ, quo ꝑdicta ignorãtia cõiter cauſeẽ. Secundo, aſſignat diuerſitates, circa hoc cõtingentes, ibi {Cõtingit quidẽ.} Tertio, rñdet tacitæ qõni, ibi {Ipſius quidẽ igitur eſſe &c.} Dicit ergo primo, ꝙ falſæ opinionis, quã ſupra vocauit ſimplicẽ, eſt ſimplex deceptio.i.vno mõ ſolo ad hoc puenit. Nõ.n.cauſaẽ ex rõne, q̃ diuerſificari põt, ſed magis ex defectu rõnis, qui non diuerſificatur per diuerſos modos, ſicut nec aliæ negationes ſm propriã rõnẽ. Sed quia rõ falſa multipliciter variari põt, inde eſt, ꝙ huõi ignorantia, q̃ fit per ſyllogiſmũ, multipliciter accidere põt, ſm ꝙ multipliciter falſus eſſe põt ſyllogiſmus. Ponit aũt cõem modum dicens, {Non ſit.n.a in nullo b indiuidualiter}, i.ſit hæc propoſitio vera imediate. Nullum b eſt a. Prædicantur enim duæ negationes, loco vnius. Puta ſi dicamus. Nulla qualitas eſt ſubſtantia, ſecundum doctrinã ſupra poſitam de negatiuis imediatis. Si quis ergo concludit oppoſitum huius, per aliquem ſyllogiſmũ, oſtendens ſcilicet omne b eſſe a accipiens pro medio c erit deceptio per ſyllogiſmum. Deinde cum dicit.

Lectio.3. — Lectio.19. — Le.ime.ſeq. — Cur ignor. ſm. neg. fit vno mõ alio vero mul. mo. — Lectio.2[illegible] tex. expo.[illegible]

ARGV. *Atq; fieri poteſt vt ambæ propoſitiones ſint falſæ, & etiã altera tantum. Nam ſi neq; A cuiquam C competat, neq; C cuiquam B, vtrũq; autem interuallum econtra ſit ſumptum, ambæ propoſitiones erunt ſine dubio falſæ.*

ANTI. *Cõtingit quidem igitur vtraſq; propoſitiones eſſe falſas, contingit autem alteram tantum. Si enim neque A nullo C erit, neq; C in nullo A, accepta autem ſunt vtraque econtrario, vtraque erunt falſæ.*

Vide in an. Syllogiſmũ eſſe fal. dupliciter.

Oſtendit, quod modis pōt hoc variari. Eſt autē ſciendum, ꝙ falſa concluſio non concluditur niſi falſo ſyllogiſmo. Syllogiſmus autem poteſt eſſe falſus dupliciter. Vno modo, quia deficit in forma ſyllogiſtica. Et hic nō eſt ſyllogiſmus, ſed apparens. Alio modo, quia vtitur falſis propoſitionibus. Et hic quidem eſt ſyllogiſmus, propter ſyllogiſticam formam, eſſe aūt falſus, propter falſas propoſitiones aſſumptas. In diſputatione ergo dialectica, quæ fit circa probabilia, vſus eſt vtriuſq; falſi ſyllogiſmi, quia talis diſputatio procedit ex cōmunibus. Et ita in ea error attendi poteſt, & circa materiā quam ſumit quæ eſt cōis, & etiam circa formam, quæ eſt communis. Sed in diſputatione demonſtratiua, quæ eſt circa neceſſaria nō eſt vſus, niſi illius ſyllogiſmi, qui eſt falſus propter materiam, quia vt dicitur in primo Topicorum paralogiſmus diſciplinæ, procedit ex propriis diſciplinæ, ſed non ex veris. Vnde, cum forma ſyllogiſtica ſit inter cōmunia computanda, paralogiſmus diſciplinæ, de quo nunc agitur, non peccat in forma, ſed ſolum in materia, & circa propria, & non circa communia. Et ideo primo dicit, quo modo hmōi ſyllogiſmus procedat ex duabus falſis. Secundo, quo modo procedat ex altera falſa, ibi {Sed altera contingit &c.} Primum autem contingit dupliciter, quia falſa propoſitio, aut eſt cōtraria veræ, aut contradictoria. Primo ergo oſtendit, quō ſyllogiſmus hmōi procedat ex duabus falſis contrariis veris. Secundo quo modo accipitur contradictio, ibi {Poteſt autem ſic ſe habere.} Dicit autem primo, ꝙ in prædicto ſyllogiſmo deceptionem cauſante, contingit quandoq; vtraſq; propoſitiones eſſe falſas, & quādoq; alteram tantum. Vtraſq; autem falſas accipimus cōtrarias verum. Habeat enim ſe c ad a & ad b ꝙ nullum c ſit a, & ꝙ nullum b ſit c. Si autem accipiantur contraria horum. ſ. omne c eſt a omne b eſt c vtræq; propoſitiones erunt falſæ totaliter. Puta ſi dicam. Omnis qualitas eſt ſubſtantia, omnis quantitas eſt qualitas ergo omnis quantitas eſt ſubſtantia. Deinde cum dicit.

ARGV.

Fieri nanque poteſt, vt C ſic ſe habeat ad extremum vtrunque, vt neque ſubiiciatur A neque vniuerſaliter competat ipſi B. Etenim B quidem fieri non poteſt, vt in toto quopiam ſit. Nam A primo remouebatur ab ipſo, A vero non neceſſe eſt vniuerſaliter cunctis, quæ ſunt, ineſſe. Quare ſit ambæ propoſitiones ſint falſæ.

ANTI.

Poteſt autem ſic ſe habere C ad A & ad B & quòd neq; ſub A ſit, neq; vniuerſaliter C in a. a quidem impoſſibile eſt in toto aliquo. Primum enim dictum eſt in ipſo A non eſſe, A autem non neceſſe eſt in omnibus quæ ſunt in eſſe vniuerſaliter. Quare vtraque falſæ ſunt.

Exē. in terminis ſpecialibus.

Oſtendit quomodo poſſunt eſſe ambæ falſæ, & non ſunt contrariæ veris, ſed contradictoriæ. Puta ſi {ſic ſe habeat c ad a & ad b ꝙ nec contineatur totaliter, ſub a neq; vniuerſaliter inſit b.} Puta ſi accipiamus, perfectū vel ens in actu, & procedamus ſic. Omne perfectum eſt ſubſtantia, omnis quantitas eſt perfecta, ergo &c. Manifeſtum eſt, quòd vtraque eſt falſa, ſed non totaliter. Sunt enim contradictoriæ earum veræ ſcilicet quoddā perfectum non eſt ſubſtantia, & quædā quantitas non eſt perfecta, Contrariæ autē falſæ. ſ. nullum perfectum eſt ſubſtantia, & nulla quantitas eſt perfecta. Quòd aūt c non vniuerſaliter inſit b, ideſt, ꝙ iſta non ſit vera omnis quantitas eſt perfecta, quæ erat minor vt omne b eſt c probat per hoc, quod b non poteſt contineri ſub aliquo toto, quod de eo vniuerſaliter prædicetur. Et hoc ideo quia hæc propoſitio, nullum b eſt a dicebatur eſſe imediata, quod eſt a non ineſſe b primo. Dictum eſt autem ſupra, illas negatiuas īmediatas, quarum neuter terminorum eſt ſub aliquo toto. Sed videtur hæc ꝓbatio non eſſe ſufficiens, quia de eo etiam quod nō eſt ſub aliquo toto, ſicut ſpecies ſub genere, poteſt aliquid vniuerſaliter prædicari. Non enim ſolum genus aut differentia vniuerſaliter prædicatur, ſed etiam proprium. Sed dicendum eſt, ꝙ licet dicta probatio non ſit efficax, cōiter loquendo, eſt tamen efficax in propoſito. Quia ſicut in primo Topicorum dicitur paralogiſmus diſciplinæ de quo hic loquitur, procedit ex conuenientibus diſciplinæ. Vnde intendit vti talibus mediis, qualibus vtitur demonſtrator. Demonſtrationis autem medium eſt diffinitio, vt ſupra dictum eſt. Vnde & in ſyllogiſmo de quo hic loquitur, intēdit vti diffinitione pro medio. Diffinitio autem continet genus & differentiam. Vnde oportet, id, quod vniuerſaliter prædicatur in hoc ſyllogiſmo, continere id, in quo eſt ſubiectum ſicut in toto. Quod autem a non inſit vniuerſaliter ipſi c, ideſt, ꝙ iſta non ſit vniuerſaliter vera, omne perfectum eſt ſubſtantia, quæ erat maior, vt omne c eſt a, probatur per hoc, quod non eſt neceſſe de quocūq; vniuerſali, quod inſit vniuerſaliter omnibus, quæ ſunt; quia nullum prædicamentū prædicatur de his, quæ continētur ſub alio prædicamento, neq; etiam vniuerſaliter prædicatur de his, quæ communiter conſequuntur ens, quæ ſunt actus & potentia perfectum & imperfectum, prius & poſterius, & alia huiuſmodi. Deinde cum dicit.

Lectio. 16.

Dubium.

Capi. 1. circa fin.

Le. 16. expo. 3.

ARGV.

At fieri quoq; poteſt, vt altera vera ſumatur nō tñ vtrauis, ſed A C. Nam propoſitio C B ſemper erit falſa, quia in nullo eſt ipſum B. Sed A C vera eſſe pōt, veluti ſi A ſine medio cōpetat quidem ipſi C, non competat autem ipſi B, cum enim idem primo de pluribus quouis dicitur modo, neutrū erit in altero. Nihil autem intereſt, & ſi non ſine medio competat.

ANTI.

Sed altera contingit veram accipere, non tamen quālibet contingentem, ſed quæ eſt A C. Nā A C propoſitio ſemper falſa erit, propter id quod C in nullo eſt B. Sed quæ eſt A C pōt, vt ſi A in C & in a eſt indiuidualiter. Cū enim primum prædicetur idem de pluribus, neutrum in neutro eſt. Differt autem nihil ſi non indiuidualiter inſit.

Oſtendit quo modo prædictus ſyllogiſmus procedat ex altera vera, & altera falſa. Et dicit, quod in prædicto ſyllogiſmo {contingit accipere alteram veram,} ſ. maiorē, quæ eſt a c altera exiſtente falſa, ſ. minore, quæ eſt b c. Et ꝙ propoſitio minor, quæ eſt b c ſemper ſit falſa, probat ſicut & ſupra, propter hoc ꝙ b in nullo eſt c, ſicut in toto, ſed ꝙ hæc propoſitio a c poſſit eſſe vera, altera exiſtente falſa, probat in terminis. Sit enim ita ꝙ a inſit b & c indiuidualiter. i. īmediatæ, ſicut genus ꝓpriis ſpeciebus, vt color albedini & nigredini. Manifeſtū eſt enim ſecundum hoc, quod maior erit vera. ſ. ꝙ omne c eſt a, vtputa omnis albedo eſt color & minor eſt falſa. ſ. omnis albedo eſt nigredo, quia quando aliquid prædicatur primo de pluribus, neutrum iſtorum plurium de neutro prædicatur. Prima enim prædicato generis eſt de oppoſitis ſpeciebus. Eſt autem circa hoc dubitatio, quia his terminis poſitis, non ſequitur cōcluſio falſa ſed vera. Erit enim cōcluſio ꝙ a inſit b cui ſuppoſitum eſt ineſſe indiuidualiter. Sed dicendum, ꝙ hoc exemplum ponitur ſolum ad manifeſtandum, quo modo poſſit eſſe maior vera & minor falſa. Sed hoc exemplum nō habet locum in propoſito, vbi quæritur concluſio falſa. Et ideo Philoſophus ſubiungit. Differt autem nihil ſi non indiuidualiter inſit. Poſſumus autē accipere tales terminos,

Dubium.

Solu.

nos,ꝙ a non inſit b indiuidualiter,neque aliquo modo, imo potius ab eo indiuidualiter remoueat. Nec eſt etiā neceſſe ꝙ inſit c indiuidualiter, quia non eſt neceſſariū ꝙ demonſtrator vtatur ſolum propoſitionibus imediatis,ſed etiam his,quæ per imediata fidē acceperūt. Accipere ergo poſſumus alios terminos ad propoſitū ptinentes.Vt ſi accipiamus pro medio ſubſtantiam intellectualem omnis enim intelligentia eſt ſubſtantia, minor autem eſt falſa , omnis quantitas eſt intelligentia. Vnde ſequitur concluſio falſa. Deinde cum dicit.

Exē. in terminis in q. bus cōcl. fal.

ARGV. *Deceptio igitur eſſendi per hęc,atque hoc modo fit ſolum. Non enim alia in figura ratiocinatio erat eſſendi.*

ANTI. *Ipſius quidem igitur eſſe deceptio per iſtam fit, & ſic fit ſolum, non enim erit in alia figura ipſius eſſe ſyllogiſmus.*

Reſpōdet tacitæ quæſtioni.Poſſet enim aliquis ab eo requirere, ꝙ oſtenderet diuerſitatem huius ſyllogiſmi in aliis figuris. Sed ipſe reſpondet, ꝙ deceptio, quæ eſt ipſius eſſe.i.per quam aliquis exiſtimat propoſitionem affirmatiuam falſam,poteſt fieri ſolum per primā figuram, quia in alia figura,ſ.in ſecunda , non poteſt fieri ſyllogiſmus affirmatiuus. Tertia autem figura non pertinet ad propoſitum, quia non poteſt concludi vniuerſalis, quæ principaliter intenditur,in demonſtratione,& in hoc ſyllogiſmo.

LECTIO XXVIII.

Quomodo ſyllogiſmo ignorantiæ ſyllogizetur immediata negatiua falſa, contraria affirmatiuæ immediatæ, tam in prima quàm ſecunda figura.

ARGV. *Non eſſendi vero, & in prima fit, & in media. Atque primum dicamus quot modis, & quomodo ſeſe habentibus ipſis propoſitionibus fit in prima figura.*

ANTI. *Quę vero eſt ipſius non eſſe, in prima, & media figura eſt. Primū igitur dicamus quot modis in prima ſit, & quomodo ſe habentibus propoſitionibus.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit, quomodo concludatur per ſyllogiſmum affirmatiua falſa,contraria negatiuæ immediatæ, hic oſtendit, quomodo per ſyllogiſmum concludatur negatiua falſa, cōtraria affirmatiuę imediatæ.Et primo in prima figura. Secūdo in ſecunda,ibi,{Sed in media figura,} Circa primum duo facit. Primo oſtendit,de quo eſt intentio.Et dicit,ꝙ cum negatiua vniuerſalis concludi poſsit in prima & in ſecunda figura , primo dicendū eſt, quot modis ſyllogiſmus ignorantiæ fiat in prima figura, & qualiter ſe habētibus propoſitionibus in veritate & falſitate. Secundo ibi.

ARGV. *Fieri itaq; poteſt, vt ambę falſæ propoſitiones ſumantur, veluti ſi ipſum A tam C quàm B ſine medio competat. Nam ſi ſumatur A quidem nulli ineſſe C, ipſum autem C cuilibet competere B, erit vtraq; propoſitio falſa.*

ANTI. *Contingit quidem igitur vtriſq; falſis, vt ſi A & in C & in B ſit indiuidualiter. Si enim accipiatur A quidē in C nullo C autem in omni B, falſæ ſunt propoſitiones.*

Proſequitur propoſitum. Et primo oſtendit qualiter fiat talis ſyllogiſmus in prima figura ex duab⁹ falſis. Secundo, quomodo fiat ex altera vera, & altera falſa, ibi {Contingit autem & altera.} Dicit ergo primo, ꝙ prædictus ſyllogiſmus fieri pōt ex vtriſq; falſis. Quod patet ſi a ſit & in c & in b indiuidualiter.i.imediatæ.Eſt autem imediatæ genus in proximis ſpeciebus, in quas primo diuidit,ſicut color in albedine & nigredine. Genus enim per ſe prædicatur de ſpecie,quia primo ponitur in eius diffinitione,& imediatæ prædicat̃ de ſpecie proxima,quia imediatæ in eius diffinitione ponitur. Nō autem ex hoc, ꝙ ponatur in diffinitione alicuius partis diffinientis,ſicut ſe habet genus remotum ad vltimam ſpeciem. Sint ergo termini, color, albedo, nigredo. Si ergo accipiatur a quidem in nullo c eſſe, vtpote ſi dicamus, nulla albedo eſt color, c autem in omni b,vtputa ſi dicamus , omnis nigredo eſt albedo, falſæ ſunt ambæ propoſitiones,& falſa eſt concluſio ſcilicet nulla nigredo eſt color. Deinde cum dicit.

ARGV. *Feri quoq; poteſt, vt altera propoſitionum,vtrauis, falſa ſumatur. Nam eſſe poteſt A C quidem vera C B vero falſa, A C quidem vera, quia A nō omnibus ineſt quæ ſunt, C B vero falſa, tum quia fieri nequit, vt C cui ipſum A nulli competit,ipſi competat B; nam A C propoſitio non erit vera, tum quia ſi ambæ ſint vera, erit ipſa concluſio vera.*

ANTI. *Contingit autem & altera falſa, & hac quacunq; cōtingente. Poteſt enim quæ eſt A C vera eſſe, quæ vero B C falſa eſſe.Sed quæ A C, quidem vera, quoniam non omnibus, quæ ſunt in eſt A, ſed quæ eſt B C falſa, quoniam impoſſibile eſt eſſe in B C in quo nullo eſt A. Nō enim vera erit quæ eſt A C propoſitio. Silr aūt & ſi ſint vtraq; verę,cōcluſio erit vera.*

Oſtendit quomodo poſsit eſſe in prædicto ſyllogiſmo altera vera & altera falſa.Et primo oſtēdit, quomodo poſsit eſſe maior vera & minor falſa. Secundo,quomodo contingit econuerſo, ibi {Sed & eam quæ eſt.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit ſyllogiſmum ignorantiæ negatiuum fieri in prima figura,exiſtente altera ꝓpoſitionum indifferenter falſa,quæcunq; ſit illa.Poteſt enim contingere,ꝙ hæc propoſitio a c, quæ eſt maior ſit vera.Et propoſitio,quæ eſt b c,ſit falſa,quæ eſt minor, Et ꝙ propoſitio maior poſsit eſſe vera , probat per hoc, ꝙ iſte terminus a quicūq; ſit ille,nō eſt neceſſe ꝙ inſit omnibus, ſicut calor non prædicatur de omnibus entibus. Quod autem minor ſit falſa , probat per hoc , quia non poteſt accipi aliquis terminus,a quo vniuerſaliter neget̃ a,qui quidem terminus, prædicetur de b . Supponimus enim ꝙ hæc ſit vera & imediata , omne b eſt a , ſi ergo aliquid vniuerſaliter prædicetur de b, ita ꝙ huiuſmodi ſit vera, omne b eſt c,nō poteſt eſſe, ꝙ de illo vniuerſaliter negetur a. Et ita hæc propoſitio, nullum c eſt a nō erit vera , quæ erat maior . Si enim omne b eſt a,vt ſupponitur,& omne b eſt c, vt aſſumitur, ſequitur in tertia figura, quoddam c eſt a, quæ eſt contradictoria maior. Falſa ergo erit iſta,nullum c eſt a. Si ergo hæc ſit vera, quę eſt maior,neceſſe eſt,ꝙ hæc ſit falſa,quę eſt minor, Omne b eſt c. Secundo , probat ꝙ ex duabus veris non poteſt concludi falſa , vt ſupra probatum eſt. Datur aūt hæc eſſe vera, nullum c eſt a, ſi ergo etiam hæc ſit vera, omne b eſt c,ſequitur ꝙ concluſio ſit vera,nullum b eſt a, quod tamen eſt inconueniens in ſyllogiſmo ignorantiæ, qui debet concludere falſam , quæ tamen ſupponitur eſſe falſa, vtpote contraria huic immediatæ propoſitioni,omne b eſt a. Deinde cum dicit.

ARGV. *At C A etiam vera eſſe poteſt, altera ſumpta falſa , ceu ſi B, & in A ſit, & in C. Neceſſe eſt enim tunc alterum eſſe ſub altero. Quare ſi ſumatur A nulli competere C erit hæc propoſitio falſa. Patet igitur, & ex altera tātum & ex ambabus propoſitionibus falſis ratiocinationem fieri falſam.*

ANTI. *Sed & eam, quæ eſt C A contingit veram eſſe, cum altera ſit falſa, vt ſi A & in C & in A erit, Neceſſe eſt enim alterum ſub altero eſſe. Quare ſi accipiatur A in nullo C eſſe, falſa erit propoſitio. Manifeſtum igitur eſt, quoniam, & cum altera falſa ſit, & in vtriſq; erit falſus ſyllogiſmus.*

Oſtendit quomodo minor ſit vera, maiori exiſtente falſa.Et dicit ꝙ propoſitio c b ſcilicet minor poteſt eſſe vera, cum maior ſit falſa. Quia enim hæc propoſitio,

omne b eſt a cuius cõtraria debet concludi, eſt imediata, neceſſe eſt, ꝙ b ſit in a ſicut pars io toto, ſicut albedo io colore. Poteſt autem accipi aliquid aliud, in quo etiã ſit b ſicut in toto, non tamẽ imediate, & illud ſit qualitas, quæ ſit c. Neceſſe eſt ergo, ſm prædicta, ꝙ horum duorum ſcilicet a & b alterum ſit ſub altero. i. color ſub qualitate. Si ergo aliquis accipiat a io nullo c eſſe vt puta ſi dicat, nulla qualitas eſt color, falſa erit propoſitio. Minor autem erit vera. ſ. omnis albedo eſt qualitas. Conclusio aũt erit falſa, & imediate contraria. ſ. nulla albedo eſt color. Sic ergo manifeſtũ eſt, ꝙ poteſt fieri ſyllogiſmus ignorãtiæ negatiuus in pῐima figura, & altera propoſitione falſa, & vtriſq;. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed in figura media; vt tota quidem propoſitiones ambæ ſint falſæ, fieri nequit. Nam cum A cuilibet ineſt, B nullũ tũ ſumi medium poteſt, quod alteri cuilibet alteri nulli cõpetet. Oportet autẽ hoc pacto ſumere propoſitiones, vt alteri quidem inſit, alteri vero nõ inſit, ſi hac in figura ratiocinatio fieri debeat. Si igitur ſic ſumantur, ſint falſæ conſtat, ſi ſumant̃ econtra veras vtraſq; fore. Quod quidem fieri nequit. Verũ aliqua ex parte falſam eſſe vtranq; non obſtare quicquã videtur veluti ſi medium C tam A quàm B cuidã inſit. Tũc. n. ſi ipſum C cuilibet quidẽ A nulli vero B dicat̃ ineſſe, falſæ quidem erunt ambæ propoſitiones, at non ſimpliciter, ſed aliqua ex parte, ſicuti patet. Eadem erunt & ſi propoſitionem negatiuam verſus extremum maius poſueris.*

ANTI. *Sed in media figura vtraſq; quidẽ propoſitiones totas falſas eſſe non contingit. Cum. n. A in omni B ſit, nihil erit accipere quod in altero quidem omni, in altero vero nullo. Oportet aũt ſic accipere propoſitiones, & quòd in hoc quidẽ ſit, in hoc autẽ non ſit, ſi vere erit ſyllogiſmus. Si igitur ſic accipiantur falſæ, manifeſtũ eſt quòd contraria econuerſo ſe habebũt, Hoc autẽ impoſſibile eſt. In quodam autem vtrãq; nihil prohibet falſam eſſe, vt ſi C in A & in B quodam eſt. Si n. C quidem in omni accipiatur eſſe A, in B autem nullo, falſæ quidẽ vtræque propoſitiones, non tamen totæ, ſed in quodam. Econuerſo autem poſito priuatiuo.*

Oſtendit quomodo ſyllogiſmus ignorantiæ negatiuus fiat in ſecunda figura. Et primo, quando vtraq; eſt falſa. Secundo, quãdo altera tantum, ibi {Similiter autem & alteram eſſe falſam.} Dicit ergo primo, ꝙ non contingit in media figura vtraſq; propoſitiones eſſe totas falſas. Et dicit totas illa falſas, quæ ſunt cõtrariæ propoſitionibus veris. Et hoc probat. Quia cum debeamus negatiuam concludere falſam contrariam affirmatiuæ imediatæ, neceſſe eſt, accipere ꝙ hæc ſit vera & imediata, omne b eſt a puta omnis albedo eſt color. Sic autem ſe habentibus terminis, non poteſt inueniri aliquis medius terminus, qui vniuerſaliter prædicetur de vno termino, & vniuerſaliter remoueatur ab altero. Detur. n. ꝙ ille terminus c vniuerſaliter remoueatur ab a, & vniuerſaliter prædicetur de b erit ergo hæc vera. Nullum a eſt c, quare & conuerſa erit vera, nullum c eſt a, ſed omne b eſt c, ergo nullum b eſt a, cuius contrariũ fuit ſuppoſitum. Similiter etiam non poteſt eſſe, ꝙ vniuerſaliter remoueatur a b & vniuerſaliter prædicetur de a, quia ſi hæc eſt vera, omne a eſt c, & conuerſa erit vera quoddã c eſt a. Si autem hęc eſt vera, nullum b eſt c, & cõuerſa erit vera nullum c eſt b. Sic ergo ex his duabus propoſitionibus, quoddã c eſt a nullum c eſt b, ſequitur quoddam b non eſt a, quæ eſt contradictoria eius, quæ ſupponebatur, omne b eſt a. Relinquitur ergo, ꝙ impoſsibile eſt inueniri aliquod medium, quod prædicto modo ſe habentibus a & b de vno prędicetur, & ab alio remoueatur. Et tamen oportet, ſi debeat fieri ſyllogiſmus in ſecunda figura, ꝙ medium de vno extremorum prædicetur, & de alio negetur. Et ideo ſi ambæ ſunt falſæ totaliter, oportet, ꝙ earum contrariæ ſint veræ, quod eſt impoſsibile, vt probatum eſt. Nihil enim prohibet, vtramque ꝓpoſitionem eſſe falſam particulariter. Puta ſi accipiamus quoddam medium, quod particulariter prædicetur de a & de b puta maſculus, quod particulariter prædicatur de animali & de homine. Si vero accipiatur c eſſe i omni a puta ſi accipiamus omne animal eſſe maſculum, & accipiamus c in nullo b eſſe, puta ſi dicamus, nullus homo eſt maſculus, vtraq; propoſitio eſt falſa, non tñ totaliter, ſed particulariter. Et eandem ratio eſt, ſi econuerſo maior ſit negatiua, & minor affirmatiua. Vt ſi dicamus, nullum animal eſt maſculum, omnis homo eſt maſculus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri tamen põt, vt altera falſa, atq; vtrauis propoſitionum ſumatur. Quod enim ineſt cuilibet A, id B quoq; cuilibet ineſt. Si igitur ipſum C tale ſumptum cuilibet quidem A, nulli vero B cõpetere dixeris, A C quidem erit vera, C B aũt falſa. Rurſus quod nulli B competit, id nec A cuilibet inerit. Nã ſi cuilibet ipſi cõpetet, & ipſi quoq; B cuilibet profecto competeret. At nulli ineſſe ſupponitur. Si igitur cuilibet quidem A, nulli vero B competere dixeris, C B quidam veram, alteram vero falſam efficies.*

ANTI. *Similiter autem alteram falſam, & quamlibet contingit. Quod enim eſt in A omni, et in B eſt. Si igitur accipiatur in A toto eſſe B, in B autem toto non eſſe, quæ quidẽ C A vera erit, ſed quæ C B eſt falſa. Iterũ quod in B nullo eſt, neq; in A omni erit. Si enim in A eſt, & in B, Sed non erat. Si igitur accipiatur C in toto quidem A eſſe, in B autem nullo, B C propoſitio, vera eſt, altera vero falſa.*

Oſtendit quo modo cõtingit alteram eſſe falſam. Et primo in ſecundo modo ſecundæ figuræ. Secũdo in primo, ibi {Similiter aut fit tranſpoſito &c.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit in hac figura alteram propoſitionẽ eſſe falſam indifferenter, quæcũq; ſit illa. Quod patet ex hoc, ꝙ ſupponatur a per ſe & imediate prædicari de b, quicquid eſt in omni a eſt in omni b, ſicut omne, quod vniuerſaliter prædicatur de animali prædicatur vniuerſaliter de homine. Si ergo accipiatur aliquod medium c quod vniuerſaliter prędicetur de a, vt ſi dicamus omne animal eſt viuum, & vniuerſaliter remoueatur a b, ſi dicamus, nullus hõ eſt viuus, patet ꝙ a c, quæ eſt maior ꝓpoſitio erit vera, ſed b c quę eſt minor, erit falſa. Et ſimiliter probat, ꝙ econuerſo contingit maiorem eſſe falſam. Nõ enim poteſt eſſe ꝙ aliquid vniuerſaliter remoueatur a b, & vniuerſaliter prædicetur de a terminis ſic ſe habẽtibus. Dictum eſt enim ꝙ ſi aliquid eſt in a vniuerſaliter, ſequit̃ ꝙ ſit in b. Si ergo aliquid remoueatur a b vniuerſaliter, non poteſt eſſe, ꝙ vniuerſaliter prædicetur de a. Sicut, ꝙ vniuerſaliter remoueatur ab hoïe, non põt vniuerſaliter prædicari de animali. Si ergo accipiatur aliquid, quod vniuerſaliter remoueatur ab homine, puta irrationale, & dicatur ſic, omne animal eſt irrationale, nullus homo eſt irrationalis, ſequit̃ ꝙ minor propoſitio eſt vera, & maior falſa. Sed in his terminis, maior propoſitio non eſt totaliter falſa. Poteſt autẽ accipi terminus in quo ſit totaliter falſa, puta ſi accipiamus inanimatum pro medio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem vtiq; fiet, ſi verſus maius extremum, propoſitionem negatiuam poſueris. Quod. n. nulli competit A, id etiam nulli competit B. Si igitur C nulli quidem A cuilibet vero B competere dixeris, A C quidẽ propoſitio erit vera, altera vero falſa.*

Rurſus

Rurſus ſi id quod b cuilibet ineſt, nulli cōpetere dixeris A, falſam tū efficies propoſitionē. Neceſſe eſt enim ſi a cuilibet ineſt, & A cuidā cōpetat. Si igitur huiuſcemodi ſumptū C nulli quidem A, cuilibet vero a dicatur cōpetere, erit C B quidem vera, A C autem falſa. Patet igitur ex vtriſque falſis, & ex altera tantum, circa propoſitiones indiuiduas ratiocinationem fieri falſam poſſe.

ANTI. *Similiter autem fit tranſpoſito priuatiuo. Quod enim in nullo eſt A, neq; in B vllo erit. Si igitur accipiatur C in toto quidē A non eſſe, in a autem toto eſſe, quæ quidem eſt A C, propō vera eſt, altera autem falſa. Et iterum quod in omni a eſt, in nullo accipere A non eſſe, falſum eſt. Neceſſe eſt. n. ſi in omni B eſt, & in quodam A eſſe. Si igitur accipiatur in omni quidē B eſſe C, in A autem nullo, quæ quidem eſt a C vera erit, q̄ autem eſt C A falſa. Manifeſtum igitur eſt quòd vtriſq; falſis, et altera tantum, erit ſyllogiſmus deceptiuus in indiuiduis.*

Oſtendit idem in primo mō ſecūdæ figuræ, in quo maior eſt negatiua. Manifeſtū eſt enim ꝙ prædictis terminis. ſ. a & b ſic ſe habentibus, vt dictum eſt, qđ vniuerſaliter remouetur ab a non poterit eſſe in nullo b. Si ergo accipiatur c medium, quod vniuerſaliter remouetur ab a & vniuerſaliter prædicetur de b, erit maior vera & minor falſa. Puta ſi ſint iſti termini, inanimatum, animal, homo. Et ſimiliter oſtendit, ꝙ poteſt eſſe minor vera & maior falſa. Manifeſtum eſt enim ſecundū prædicta, ꝙ id, quod vniuerſaliter prædicatur de b non remouetur vl̄ter ab oī a, quia quod vl̄ter prædicatur de b ad minus oportet in quodam a eſſe. Si ergo accipiatur c mediū, quod vniuerſaliter prædicetur de b, puta rationale vel viuum, & vniuerſaliter negetur de a, minor propoſitio erit vera ſcilicet omnis homo eſt rationale vel viuū. Maior autem, nullum animal eſt rationale, eſt falſa in parte. Nullum animal eſt viuum, eſt falſa in toto. Deinde epilogando concludit, ꝙ ſyllogiſmus deceptiuus poteſt fieri in immediatis, vtriſque propoſitionibus exiſtentibus falſis, vel altera tantum.

Lectio XXIX.

Quomodo in ſyllogiſmo ignorantiæ ſyllogizetur tam negatiua falſa mediata, q̄ affirmatiua, tam per medium proprium q̄ non proprium & extraneum docet.

ARGY. *Sed cū propoſitiones affirmatiuæ vel negatiuæ medio nō vacantes falſo per medium proprium concluduntur, fieri nō poteſt, vt propoſitiones ambæ falſæ ſumantur, ſed ea tantum ſumitur falſa, quæ eſt verſus extremū maius. Atq; propriū id medium dico, per quod fit ea ratiocinatio, quæ opponitur falſæ. A nanque per C medium cōpetat ipſi B. Cum igitur C B propoſitionem affirmatiuā oporteat ſumi, ſi prima in figura ratiocinatio fieri debeat, patet hanc quidem perpetuo veram eſſe, non enim ipſam vertere licet, A C autem eſſe falſam.*

ANTI. *IN his autem, quæ non indiuidua ſunt, cum quidem per proprium medium fiat falſitatis ſyllogiſmus, non poſſibile eſt vtraſque falſas eſſe propoſitiones, ſed ſolum quæ eſt ante maius vltimum. Dico autem proprium medium, per quod fit contradictionis ſyllogiſmus. Sit enim A in a per medium C. Quoniam igitur neceſſe eſt quæ eſt C a affirmatiuā accipi ſyllogiſmo facto, manifeſtum eſt quòd ſemper hæc eſt vera, non enim conuertitur, ſed quæ eſt A C falſa. Hæc enim conuerſa econtrario fiet ſyllogiſmus.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit, quō ſyllogiſmus ignorantiæ fit in propoſitionibus immediatis, hic oſtēdit, quomodo fit in propoſitionibus mediatis. Et primo, quo modo concludatur propoſitio negatiua falſa, quæ opponitur affirmatiuæ veræ. Secundo, quo modo concludatur affirmatiua falſa, quæ opponitur negatiuæ veræ, ibi {Si vero ſit affimatiuus.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit hoc in prima figura. Secundo in ſecunda, ibi {Sed per mediam figuram.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit, quomodo fit ſyllogiſmus ignorantiæ in propoſitionibus mediatis, per medium proprium. Secundo, quomodo fit per medium quidem non proprium, ſed tamen ſimile habitudinem habens ad terminos, ſicut medium proprium, ibi {Similiter autem eſt & ſi ex alia ordinatione.} Tertio, oſtendit quomodo fit prædictus ſyllogiſmus per mediū extraneum, ibi {Si vero non per proprium medium.} Dicit ergo primo. ꝙ quando ſyllogiſmus concludens falſum, fit in propoſitionibus, quæ non ſunt indiuiduæ. i. imediatæ, ſi accipiatur proprium medium, vnde fit ſyllogiſmus, nō poteſt eſſe vtraſq; propoſitiones eſſe falſas, ſed ſolum maiorem. Et exponit, quid nominet proprium medium. Ex quo enim propoſitio, cuius cōtraria ſyllogizatur eſt mediata, oportet ꝙ prædicatum ſyllogizetur de ſubiecto per aliquod medium. Poteſt ergo illud idem medium accipi ad concludendū oppoſitū, puta, hæc eſt propoſitio mediata, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Medium aūt per quod ſyllogizatur prædicatum de ſubiecto eſt figura habens triangulum extrinſecum, æqualem duobus intrinſecis ſibi oppoſitis. Si ergo volumus probare, ꝙ nullus triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, per idem medium, erit ſyllogiſmus falſitatis per proprium medium. Et ideo dicit, ꝙ medium proprium eſt, per quod fit ſyllogiſmus contradictionis. ī. ad oppoſitum, puta in prædicto exemplo. Sit a triangulus habere tres b, medium c, ſit figura talis. In prima autem figura, neceſſe eſt minorem eſſe affimatiuam & ideo oportet, ꝙ illa, quæ erat minor in ſyllogiſmo vero, maneat non conuerſa nec tranſmutata in ſuam oppoſitā, in ſyllogiſmo falſitatis. Vnde oportet, ꝙ ſemper ſit vera. Sed maior propoſitio veri ſyllogiſmi conuertitur in negatiuam contrariam, & ideo oportet, ꝙ maior ſit falſa. Puta ſi dicamus, nulla figura habēs &c. habet tres &c. omnis triangulus eſt figura &c. Deinde cum dicit.

Idem efficietur, & ſi medium alia ex ſerie fuerit ſumptū, ceu D ſi in toto ſit A & de omni B prædicetur. Etenim D B quidē ītacta maneat propoſitio, altera vero vertatur neceſſe eſt. Quibus efficitur, vt illa quidem perpetuo vera, hæc autem ſemper falſæ ſumatur. Atq; talis error concurrit cum eo, qui per medium efficitur proprium, ac fere idem eſt. ARGY.

Similiter autem eſt, & ſi ex alia ordinatione accipiatur mediū, vt D quamuis in toto A ſit, & de a prædicetur omni. Neceſſe enim eſt quę quidem B D propoſitionem manere, alteram autem conuerti. Quare hæc quidem ſemper vera, illa vero ſemper falſa. Et fere huiuſmodi deceptio eadem eſt ei quæ fit per proprium medium. ANTI.

Oſtendit quō modo fit prædictus ſyllogiſmus per medium extraneum & non proprium, ſed ſimile proprio. Et dicit, ꝙ ſimiliter ſyllogizabitur, ſi medium accipiatur ex alia ordinatione. Puta ſi a demonſtretur de b per e, & accipiamus in ſyllogiſmo falſitatis medium nō c ſed d, ita tamen ꝙ d etiam contineatur ſub a vniuerſaliter, & prædicetur vniuerſaliter de b, puta ſi accipiamus pro medio figuram contentam tribus lineis rectis, quia hic etiam neceſſe eſt minorem propoſitionem ſcilicet d b manere, ſicut erat in ſyllogiſmo concludente verum, quāuis per proprium medium. Maiorem autem propoſitionem neceſſe eſt tranſmutari in contrariam, & ideo

ſemper

ſemper minor erit vera, & maior ſemper erit falſa. Et quantum admodum arguendi, iſta deceptio eſt ſimilis ai, quæ fit per proprium medium. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si vero nõ per medium proprium extruitur ratiocinatio, cum hoc tale eſt, vt ipſi quidem ſubiiciatur A de nullo vero dicatur B, tum ambas propoſitiones falſas eſſe neceſſe eſt. Etenim modo contrario ſunt ſumendæ, ſi ratiocinatio fieri debeat. At ſi hoc modo ſumantur, ambæ ſane vertentur in falſas, veluti ſi A quidem cuilibet inſit D ipſum aut D nulli cõpetat B. His enim verſis ratiocinatio fiet, & ambæ propoſitiones erunt, vt diximus, falſæ. Cum vero medium, ceu D, non ſubiicitur ipſi A, tum A D quidem propoſitio erit vera, quia D non erat in A, D B vero falſa, quoniam ſi eſſet vera, concluſio etiam eſſet vera, At erat falſa.*

ANTI. *Si vero non per proprium medium fiat ſyllogiſmus, cum quidẽ ſub A ſit medium, in b aũt nullo eſt, neceſſe eſt vtraſque falſas eſſe. Recipiẽdæ .n. vtq; ecõtrario ſunt, quàm ſe habent, propoſitiones, ſi debet ſyllogiſmus fieri. Sic enim acceptis, vtraq; fiunt falſæ, vt ſi A quidem in toto D, D aũt in nullo B conuerſis enim his, ſyllogiſmus quidem erit, & vtraq; propoſitiones falſæ. Cũ vero non ſit ſub A medium, vt D, quę quidem eſt A D vera erit, quæ vero eſt D B, falſa, quia ſi, eſſet, vera & concluſio eſſet vera. Sed erat falſa.*

Oſtẽdit quomodo fit ſyllogiſmus falſitatis per medium extraneum, & diſſimile proprio. Poteſt aũt hoc modo medium accipi, vt contineatur vniuerſaliter ſub a, & de nullo b prædicetur. Et in hoc caſu oportebit vtraſq; propoſitiones eſſe falſas, quia oportebit ad hoc ꝙ fiat ſyllogiſmus in prima figura, accipere ꝓpoſitiones contrario, vt ſcilicet accipiamus maiorem negatiuam, & dicamus, nullum d eſt a, & minorem affirmatiuam, & dicamus, omne b eſt d, & ſic patet vtraſq; eſſe falſas. Et hæc quidem habitudo terminorum inueniri nõ poteſt in cõuertibilibus, ſicut in ſubiecto, & paſſione, quæ per aliquod medium de ſubiecto concluditur. Manifeſtum eſt enim ꝙ non põt accipi aliquid, de quo paſſio vniuerſaliter prædicet, quod a ſubiecto vniuerſaliter remoueatur. Sed hæc habitudo poteſt inueniri, quando propoſitio eſt mediata, ex hoc ꝙ ſuperius genus, vel paſſio ſuperioris generis prædicatur de vltima ſpecie, Puta ſi dicamus, omnis homo eſt viuus, Viuum enim poteſt concludi de homine per mediũ, quod eſt animal. Si ergo accipiamus aliquid de quo viuum vniuerſaliter prædicetur, ſicut eſt oliua, quæ verę remouetur ab homine vniuerſaliter, erit habitudo terminorũ, quam quærimus. Hæc enim erit falſa, nulla oliua, eſt viua, & minor erit ſimiliter falſa, omnis homo eſt oliua, & ſimiliter concluſio erit falſa, nullus homo eſt viuus, qđ eſt contrarium propoſitioni veræ mediatæ. Contingit etiam maiorem eſſe veram, & minorem eſſe falſam. Puta ſi acccipiamus per medio aliquid qđ non contineatur ſub a puta lapidem. Tunc enim maior, quæ eſt a b erit vera ſcilicet nullus lapis eſt viuens, quia lapis nõ cõtinetur ſub viuo, ſed minor erit falſa ſcilicet omnis hõ eſt lapis. Si enim eſſet hæc vera prima exiſtente falſa, ſequeretur, ꝙ concluſio eſſet vera cum tamen dictum ſit, ꝙ ſit falſa. Non autem poteſt eſſe econuerſo, ꝙ minor ſit vera ſi ſit medium extraneum, quia medium extra-

Minor ĩ prima figura. neum non poterit vniuerſaliter prædicari de b. Oportet autem ſemper minorem affirmatiuam acccipere in prima figura. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem per mediam figuram ſit error, tum fieri nequit, vt ambæ propoſitiones totæ falſæ ſumatur. Nam cum B ſubiicitur ipſi A fieri non poteſt, vt quicquam vnquam alteri cuilibet, alteri nulli competat, ſicut & antea diximus. Altera tamen propoſitio falſa, & vtrauis etiam, ſumi poteſt. Nam ſi C tã A quàm B cuilibet ineſt, ſi idipſum cuilibet quidem A, nulli vero B competere dixeris, A C quidem erit vera, altera vero, falſa. Rurſus ſi ipſum C nulli quidem A, cuilibet vero B competere dixeris, C A quidem erit vera, A C autem falſa. Si igitur deceptionis ratiocinatio ſit negatiua, dictum eſt quando, & ex quibus ipſa deceptio erit.*

ANTI. *Sed per mediam figuram facta deceptione, vtraſq; quidẽ non contingit falſas eſſe propoſitiones totas. Cum enim ſit B quidem ſub A nihil contingit in hoc omni quidem, in illo autẽ nullo eſſe, ſicut dictum eſt prius. Altera vero falſa poteſt eſſe; & quæcũq; cõtingit. Si enim C & in A & in B eſt, ſi accipiatur C in A quidẽ eſſe, in B vero non eſſe, quæ quidẽ eſt A C vera erit, altera, autem falſa. Iterum aũt ſi in a quidẽ accipiatur C eſſe, in A autem nullo, quæ quidem eſt C A vera erit, altera autem falſa. Si quidem igitur ſit priuatiuus deceptionis ſyllogiſmus, dictum eſt quando, & per quæ erit deceptio.*

Oſtendit quo modo fit ſyllogiſmus ignorantię negatiuus in ſecunda figura. Et dicit, ꝙ non poteſt contingere in ſecunda figura, ꝙ vtraq; propoſitio ſit falſa totaliter. Si enim debeat concludi hæc falſa nullũ b eſt a, contraria veræ, oportet ꝙ a vniuerſaliter prædicetur de b. Vnde non poterit aliquid inueniri, quod vniuerſaliter prædicet de vno, & vniuerſaliter negetur de altero, ſicut ſupra dictum eſt, cum agebatur de ſyllogiſmo ignorantiæ in imediatis. Poteſt tamen altera tantum eſſe totaliter falſa, quęcunq; ſit illa. Et manifeſtat primo, in ſecundo modo ſecundæ figurę, in quo maior eſt affirmatiua, & minor negatiua. Sit ergo medium ſic ſe habens ad extrema, vt vniuerſaliter prædicetur de vtroq;, ſicut vniuerſaliter viuum de animali prædicatur, & de homine. Si ergo accipiatur maior affirmatiua, vt dicamus, omne animal eſt viuum, & accipiatur minor negatiua, vt dicatur, nullus homo eſt viuus, maior erit vera, & minor falſa, & concluſio falſa. Similiter etiã ſi accipiamus in primo modo ſecundæ figuræ maiorem negatiuam, vt ſi dicamus, nullum animal eſt viuum, & minorem affirmatiuam, vt dicamus, omnis hõ eſt viuus, erit maior falſa, & minor vera, & concluſio falſa. Et his dictis, epilogando concludit dictum eſſe, quando, & per quæ poſſit fieri deceptio, ſi ſyllogiſmus deceptiuus ſit priuatiuus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed ſi affirmatiua ſit, cum per medium quidem extruitur proprium, fieri non poteſt, vt ambæ propoſitiones ſint falſæ. Neceſſe eſt enim intacta maneat ipſa C B, ſi ratiocinatio fieri debeat, quemadmodũ & antea diximus. Quare ſemper erit A C propoſitio falſa. Hæc eſt enim ea, quæ vertitur.*

ANTI. *Si vero ſit affirmatiuus, tunc quidem per propriũ mediũ impoſſibile vtraſque eſſe falſas. Neceſſe enim eſt, quę eſt a C manere, ſiquidem erit ſyllogiſmus, ſicut dictum eſt prius. Quare A C ſemper erit falſa. Hæc enim eſt conuerſa.*

Oſtẽdit, quo modo fiat affirmatiuus ſyllogiſmus deceptionis in propoſitionibus mediatis. Et primo quando fit per proprium medium. Secundo, quando fit per medium ſimila proprio, ibi {Similiter autem & ſi ex alio &c.} Tertio, quando fit per medium extraneum, ibi {Cum vero ſit per non proprium.} Dicit ergo primo, ꝙ ſi fiat ſyllogiſmus deceptionis affirmatiuus in ꝓpoſitionibus mediatis, ſi accipiatur proprium medium vt ſupra expoſitum eſt, impoſſibile eſt, ꝙ vtraq; ſit falſa. Quia cum talis ſyllogiſmus non poſſit fieri niſi in prima figura, vtraq; exiſtẽte affirmatiua, neceſſe eſt, ꝙ minor ꝓpoſitio maneat hoc modo, ſicut erat in vero ſyllogiſmo.

Leſt. pced

logiſmo. Vnde oportebit maiorem propoſitionem eſſe mutatam.ſ.de negatiua in affimatiuam, & oporrebit ꝙ ſit falſa. Puta ſi velimus concludere, ꝙ omnis homo ſit quantitas, quod eſt coutrarium huic, nullus homo eſt quantitas, cuius proprium medium eſt ſubſtantia, accipiemus iſtam falſam, omnis ſubſtantia eſt quantitas, & hanc veram, oīs hō eſt ſubſtantia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idem efficietur, et ſi ex alia ſerie medium ipſum ſumatur, ſicut & in errore diximus negatiuo. Etenim* D B *propō maneat* A D *vertaī neceſſe eſt. Atq; hic error cōuenit cū priore.*

ANTI. *Similiter autem & ſi ex alia ordinatione accipiatur medium, ſicut dictum eſt & in priuatiua deceptione. Neceſſe eſt enim qua quidem eſt* D B *manere, qua vero eſt* A D *conuerti. Et hac deceptio eſt eadem priori.*

Oſtendit, quo modo ſit ſyllogiſmus ignorātiæ, quādo accipitur medium non proprium, quod nō ſit eiuſdem ordinis, ſed ex alia coordinatione. Puta ſi diceremus. Omne agens eſt quantitas, omnis homo eſt agēs, ergo omnis homo eſt quantitas. Oportet enim minorē manere maiorē autem mutari de negatiua in affirmatiuā. Vnde & hęc deceptio ſimilis eſt priori deceptioni, ſicut dicebatur in ſyllogiſmo priuatiuo. Deinde cū dicit.

ARGY. *Sed cū non per proprium ratiocinatio cōficitur medium, ſi* D *quidem collocatur ſub* A, *propoſitio quidē* A D *erit vera,* D B *autē falſa. Fieri nanq; poteſt, vt* A *cuidam inſit, cuidā nō inſit, quorum neutrum ſub altero collocatur. Sin vero* D *non ſubiicitur ipſi* A, *tum* A D *quidē ſemper eſt falſa, quippe cū affirmatiuā eā eſſe oporteat,* D B *vero fieri poteſt vt nūc vera, nunc falſa ſumatur. Nihil enim vetat, vt* A *quidē nulli* D *competat,* D *vero cuilibet inſit* B. *Animal enim nulli ſciētię cōpetit, At ſciētia muſicę cuilibet ineſt. Neq; rurſus prohibet quicquā, vt neq;* A *cuiquā* D, *neq;* D *cuiquā inſit* B. *Patet igitur fieri poſſe, vt amba atq; altera ſit falſa, cū mediū non collocatur ſub* A, *Perſpicuū igitur eſt, quot modis per ratiocinationem error, & per quę fieri poteſt circa propoſitiones vacantes medio, & item eas, qua demonſtrari poſſunt.*

ANTI. Vide ī ānōt. *Cum vero ſit non per proprium, ſiquidem ſit* D *ſub* A *hęc quidem erit vera, altera aūt falſa. Poteſt enim* A *in pluribus eſſe, quę nō ſunt ſubinuicē, Si vero nō ſit* D *ſub* A, *hęc quidē ſemper manifeſtum eſt quoniam erit falſa, affirmatiua enim accipitur. Quę vero eſt* D B *cōtingit verā & falſam. Nihil enim prohibet* A *quidē in* D *nullo eſſe,* D *aūt in omni* B, *vt animal, ſciētia, muſica. Nō aūt iterum neq;* A *in nullo* D, *neque* D *in nullo* B. *Manifeſtū igitur eſt, quoniam cum nō ſit medium ſub* A, *& vtraq; poſſunt falſa eſſe, & quecūq; contingit. Quot quidem igitur modis, & per qua poſſunt fieri per ſyllogiſmum deceptiones, & in his, qua ſunt ſine medio, & in his, qua ſunt per demonſtrationem, manifeſtum eſt.*

Oſtēdit quomodo fiat ſyllogiſmus deceptionis affirmatiuus per medium extraneum, & dicit ꝙ ſi accipiatur tale medium extraneum, quod contineatur ſub maiori extremitate, tunc maior erit vera, & minor falſa. Poteſt enim à q̄ eſt maior extremitas, de pluribus vniuerſaliter prædicari, quæ non ſunt ſubinuicem, puta habitus de grammatica & virtute, Hæc enim eſt mediata, nulla grammatica eſt virtus. Poſſumus ergo concludere contrarium huius.ſ.omnis grāmatica eſt virtus, p aliquod medium, quod contineatur, ſub virtute, & tunc maior erit vera, & minor falſa. Puta ſi dicamus, omnis temperantia eſt virtus, omnis grammatica eſt temperantia, ergo omnis grammatica eſt virtus. Si vero accipiatur aliquod mediū, quod non ſit ſub maiori extremo, maior ſemper erit falſa, quia accipitur affirmatiua. Sed minorē contingit eſſe cum hac quandoq; quidem falſam, & tūc ambæ erunt falſæ, puta ſi dicamus, omnis albedo eſt virtus, omnis grammatica eſt albedo, ergo &c. Quandoq; autem poteſt eſſe vera, Nihil enim prohibet ſic ſe habētibus terminis, ꝙ a remoueat ab omni d, & d ſit in omni b, Sicut eſt in terminis his, animal, ſcientia, muſica. Animal enim quod eſt maior extremitas remouetur vniuerſaliter ab omni ſcientia, vnde hæc, quæ ſumit vt maior in ſyllogiſmo ignorantiæ, omnis ſcientia eſt animal, eſt falſa. Minor vero, ſcilicet omnis muſica eſt ſciētia, eſt vera, ſed concluſio ſiat contraria negatiuæ veræ mediatæ. Contingit etiam ꝙ a ſit in nullo d, & d in nullo b vt dictum eſt. Sic igitur patet ꝙ quando medium non continet ſub maiori extremitate poſſunt eſſe vtręque falſæ, & altera earū quæcūq; contingit, quia maior & minor poteſt eſſe falſa, maior aūt non poteſt eſſe vera, ſic ſe habentibus terminis, vt ſupra dictum eſt. Vltimo autem epilogando concludit manifeſtū eſſe ex prędictis quot modis, & per quas propoſitiones veras vel falſas poſſunt fieri deceptiones per ſyllogiſmum, tam in propoſitionibus immediatis, q̄ in propoſitionibus mediatis, quæ demonſtratione probantur.

LECTIO XXX.

Natura ignorantiæ ſimplicis negationis exponitur.

ARGY. *Manifeſtum eſt etiam ſi ſenſus quiſpiam defuerit, neceſſario & ſcientiam aliquam deeſſe, quam quidem conſequi non poſſimus.*

ANTI. Tex.cō. 33. *Manifeſtum autem eſt, & ſi aliquis ſenſus defecerit, neceſſe eſt & ſcientis aliquam deficere, quam impoſſibile eſt accipere.*

Poſtquam Philoſophus determinauit de ignorantia diſpoſitionis, quæ ſit per ſyllogiſmum, hic determinat de ignorantia ſimplicis negationis, quæ fit abſque ſyllogiſmo. Et primo oſtendit in quibus habeatur talis ignorantia ex neceſſitate. Secundo probat propoſitum ibi {Siquidem addiſcimus &c.} Dicit ergo primo ꝙ ſi alicui deficiat aliquis ſenſus: puta viſus, aut auditus, neceſſe eſt ꝙ deficiat ei ſcientia propriorum ſenſibilium illius ſenſus. Puta ſi cui deficit ſenſus viſus, neceſſe eſt ꝙ deficiat ei ſcientia de coloribus. Et ſic habebit ignorantiam negationis de coloribus, omnino ignorans colorem. Sed hoc intelligendum eſt quando nunquam habuit ſenſum viſus, ſicut patet in cœco nato. Siquis enim amittat viſum prius habitum, non oportet propter hoc ꝙ careat ſcientia colorum, quia ex his, quæ prius ſenſit remanet in eo colorum memoria. Contingit autem de aliquibus rebus haberi ignorantiam negationis, quæ tamen cognoſci poſſunt per ſenſum, quem habemus, ſicut ſi aliquis habens viſum ſemper fuiſſet in tenebris, careret quidem ſcientia colorū, ſed non ex neceſſitate, quia poſſet accipere ſentiendo colores, quod non contingit in eo, qui caret ſenſu viſus. Et ideo addit ꝙ impoſſibile eſt accipere, quia videlicet illæ, qui caret potentia viſiua, non poteſt etiam percipere cognitionem colorum. Deinde cum dicit. Cur dicit īpoſſibile eſt accipere.

ARGY. *Siquidē diſcimus, vel inductione, vel demōſtratione. Eſt autem demonſtratio quidem ex vniuerſalibus, inductio vero ex particularibus. Fieri vero non poteſt vt vniuerſalia percipiantur, niſi per inductionem, quoniā & ea, qua abſtracta dicuntur, erunt per inductionem nota. ſiquis nota voluerit facere, ineſſe inquam nonnulli generi cuique, & ſi nō ſeparabilia ſunt & vnumquodque eſt tale. Inductionem autem cum, qui ſenſu caret, conficere. vnum eorum eſſe conſtat, qua nullo pacto fieri poſſunt. Ipſorum nanque ſingularium eſt ipſe*

ſe ſenſus. Non enim fieri poteſt, vt ipſorum accipiatur ſcientia. Neque enim ex vniuerſalibus abſque inductione, neque per inductionem ſine vi ſentiendi.

ANTI.
Vide i ãnot.

Siquidem addiſcimus, aut per inductionem, aut per demõſtrationem. Eſt autem demõſtratio quidem ex vniuerſalibus inductio autem ex bis, quę ſunt ſecundũ partem. Impoſſibile, eſt autem vniuerſalia ſpeculari, niſi per inductionem, quoniã, & quæ ex abſtractione dicuntur, eſt per inductionẽ nota facere, quia inſunt in vnoquoq; genere quædam, & ſi non ſeparabilia ſint ſecundum quòd huiuſmodi vnumquodq; eſt. Inducere autem non habentes ſenſum impoſſibile eſt. Singularium ſenſus eſt enim. Non. n. cõtingit accipere ipſorum ſcientiam. Neque enim ex vniuerſalibus eſt ſine inductione, neq; per inductionem ſine ſenſu.

Lect. pri.

Probat propoſitum per hoc φ duplex eſt modus acquirendi ſcientiam. Vnus quidem per demonſtrationẽ, alius autem per inductionem, quod etiam in principio huius libri poſitum eſt. Differunt autem hi duo modi, quia demonſtratio procedit ex vniuerſalibus. Inductio autem procedit ex particularibus. Si ergo vniuerſalia ex quibus procedit demonſtratio, cognoſci poſſent abſq; inductione, ſequeretur φ hõ poſſet accipere ſcientiam eorum quorum non habet ſenſum. Sed impoßibile eſt vniuerſalia ſpeculari abſq; inductione. Et hoc quidẽ in rebus ſenſibilibus eſt magis manifeſtum, quia in eis per experiẽtiam quam habemus circa ſingularia ſenſibilia, accipimus notitiam vl'em, ſicut manifeſtatur in. 1. Meta.

Lect. 5. tex. expo. 6.
Circa principium.

Sed maxime videtur hoc dubium in bis, quæ dicuntur ſecundum abſtractionem ſicut in mathematicis. Cum enim experientia à ſenſu ortum habeat, vt dicitur in. 1. Meta. videtur φ hoc locum nõ habeat in bis, quæ ſunt abſtracta à materia ſenſibili. Et ideo ad hoc excludendũ dicit φ etiam ea, quæ dicuntur ſecundum abſtractionẽ, contingit nota facere per inductionẽ, quia in vnoquoque genere abſtractorum ſunt quædã particularia quæ non ſunt ſeparabilia à materia ſenſibili, ſecundũ φ vnũ quodq; eorum eſt hoc. Quamuis enim linea ſecundum abſtractionem dicatur linea communi, tamen hæc linea quę eſt in materia ſenſibili, inquantũ eſt indiuiduata, abſtrahi non poteſt, quia indiuiduatio eius eſt ex hac materia. Non autem manifeſtantur nobis principia abſtractorũ, ex quibus demonſtrationes in eis procedũt, niſi ex particularibus aliquibus, quæ ſenſu percipimus. Puta ex hoc qđ videmus aliquod totũ ſingulare ſenſibile, inducimur ad cognoſcendum quid eſt totũ & pars. & cognoſcimus φ omne totum eſt maius ſua parte cõſiderando hoc in pluribus. Sic igitur vniuerſalia ex quibus demonſtratio procedit, nõ ſunt nobis nota, niſi per inductionem. Homines autem carentes ſenſu aliquo nõ poſſunt inductionem facere de ſingularibus pertinẽtibus ad ſenſum illum, quia ſingularium ex quibus procedit inductio, eſt ſolum cognitio ſenſus. Vnde oportet φ omnino ſint huiuſmodi ſingularia ignota, quia nõ contingit, φ aliquis carens ſenſu accipiat talium ſingularium ſciẽtiam, quia neq; ex vniuerſalibus poteſt demõſtrare ſine inductione, per quam vniuerſalia cognoſcũtur, vt dictum eſt, neq; per inductionem poteſt aliquid cognoſci ſine ſenſu, qui eſt ſingularium, ex quibus procedit inductio. Eſt autem conſiderandum φ per verba Philoſophi, quæ hic inducuntur, excluditur duplex poſitio.

Opin. Pl. ſal.

Prima quidem eſt poſitio Platonis, qui ponebat φ nos habebamus ſcientiam de rebus per ſpecies participatas ab ideis. Quod ſi eſſet verum vniuerſalia fierẽt nobis nota abſq; inductione, & ita poſſemus acquirere ſcientiam eorum, quorum ſenſum non habemus. Vnde & hoc argumento vtitur Ariſt. contra Plato. in fine. 1. Meta.

Lect. vlt. com. 49.
Op. alia ſ...

Secunda eſt poſitio dicentium φ poſſumus in hac vita cognoſcere ſubſtantias ſeparatas, intelligẽdo quidditates earum, quæ tamen per ſenſibilia quę cognoſcimus, quæ ab eis oĩmode tranſcenduntur cognoſci nõ poſſunt. Vnde ſi ipſe cognoſcerentur ſ'm ſuas eſſentias, ſequeretur φ aliqua cognoſcerent' abſq; inductione & ſenſu, quod Philoſophus hic negat, etiam de abſtractis.

LECTIO XXXI.

Ex terminis, qui aſſumuntur in demonſtratione. maiori videlicet, minori extremitatibus & medio, tam in non negatiuis, quam affirmatiuis proceſſum in infinitum ſit, inquirit.

ARGV.

Omnis autem ratiocinatio tribus ex terminis cõſtat. Atq; alia eſt affirmatiua, quæ quidem oſtendere poteſt A competere ipſi C ex eo, quia A competit ipſi B & B competit ipſi C; alia eſt negatiua, quæ quidem alteram propoſitionem habet affirmatiuam, alteram negatiuam.

ANTI.
Tex. cõ 34.

Eſt autem omnis ſyllogiſmus per terminos. Et hoc quidem demonſtrare poſſibile eſt, quoniã eſt A in C propter id quod eſt in B & hoc in C. Sed priuatiuus eſt alteram quidem propoſitionem habens quoniam eſt aliud in alio, alteram autem quoniam non eſt.

Lect. ſeque.

Poſtquam Philoſophus determinauit de ſyllogiſmo demonſtratiuo, oſtendens ex quibus & qualibus procedat, & in qua figura demonſtrationes fieri poſſunt, hic inquirit, vtrum demonſtrationes poſsint in infinitũ procedere. Et primo mouet quæſtionem. Secundo determinat eam, ibi {Quod quidem igitur non contingit media &c.} Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam antecedentia, quæ ſunt neceſſaria ad intellectũ quæſtionis. Secundo mouet quæſtionem, ibi {Sic igitur c huiuſmodi &c.} Circa primum duo facit. Primo præmittit de forma ſyllogiſtica, quã oportet in demõſtrationibus obſeruare. Secundo reſumit qualis debeat eſſe demonſtrationis materia, ibi {Manifeſtum igitur eſt φ principia} Circa primum tria tangit. Quorum primum eſt commune omni ſyllogiſmo ſcilicet φ oĩs ſyllogiſmus eſt per tres terminos, vt manifeſtũ eſt in libro Priorum. Secundum autem pertinet ad ſyllogiſmum affirmatiuum, cuius forma talis eſt, φ cõcludit a eſſe in c, propter id quod a eſt in b, & b eſt in c, φ hæc eſt forma ſyllogiſtica in prima figura, in qua ſola poteſt concludi affirmatiua vniuerſalis, quæ maxime quæritur in demonſtrationibus.

Lib. 1. cõ. 3.
Secundum

Tertium eſt, quod pertinet ad ſyllogiſmũ negatiuum, qui de neceſsitate vnam propoſitionem habet affirmatiuam, aliam autem negatiuam, differenter tamen in prima figura, & in ſecũda, vt patet per ea, quę in libro Priorum ſunt oſtenſa. Deinde cum dicit.

Primo Priorum. c. 15.
ARGV.

Patet igitur hæc eſſe principia, & ea, quæ ſuppoſitiones dicuntur. His enim ſumptis neceſſe eſt demonſtrare A per B medium, ipſi competere C. Et rurſus A per medium aliud, ipſi ineſſe B. Et item B per aliud quippiam, ipſi competere C.

ANTI.

Manifeſtum igitur eſt quòd principia, & dictæ ſuppoſitiones hæ ſunt. Accipientes enim hoc, ſic neceſſe eſt demonſtrare, vt quia A ſit in C per B. Iterum autem quia A ſit in B per aliud medium, & quod B ſit in C ſimiliter.

Reſumit quæ ſit materia demonſtrationum. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit materiam. Secundo oſtẽdit differentiam huius materiæ ad materiam ſyllogiſmi dialectici, ibi {Secundum quidem igitur opinationem.} Tertio differentiam poſitam manifeſtat, ibi {Habet autem ſic ſe 1} Dicit ergo primo φ cum ſyllogiſmus

giſmus habeat tres terminos, ex quibus formantur duæ propoſitiones cõcludentes tertiam, manifeſtum eſt ꝙ hæ propoſitiones, ex quibus proceditur in ſyllogiſmo demonſtratiuo ſecundum formã prædictam, ſunt principia, & ſuppoſitiones, de quibus in præcedentibus dictum eſt. Qui enim accipit huiuſmodi principia, ſic demonſtrat per ea, ſicut expoſitum eſt in forma ſyllogiſtica, vt ſcilicet quia a ſit in c probatur per b, & ſi propoſitio a b ſit iterum mediata, ꝙ a ſit in b demonſtrat per aliquod medium, & ſimile eſt ſi propoſitio minor ſcilicet b c ſit mediata. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur probabiliter, ſolumq́; diſſerendi modo ratiocinari volumus, id tñ, vt patet, conſiderandum eſt, ſi ratiocinatio, ex quam maxime probabilibus, veriſimilibusq́; conficitur. Atque ſi per a b propoſitionem, quę quidem, tametſi vera non vacat medio, videtur tamen eodem vacare ratiocinationem quiſpiam fecerit, is eſt, vt ad differentem pertinet, ratiocinatus. Sin vero non illo pacto, ſed ad veritatem ratiocinationes extruere libet tum, id conſiderandum eſt, vt ex hiſce, quæ competunt, ratiocinatio ſemper conficiatur. Res autem ita ſe habet.*

ANTI. *Secundum quidem igitur opinionem ſyllogizantibus, & ſolum dialectica, manifeſtum eſt quòd hic ſolum intendendum ſit, ex quibus contingit veriſimilis fiat ſyllogiſmus, quare & ſi eſt aliquod in veritate eorum quę ſunt a b medium, videtur autem non per hoc ſyllogizans, ſyllogizatus eſt dialecticè. Ad veritatem autem ex his, quæ ſunt, oportet intendere.*

Oſtendit quantum ad prædicta differentiã inter ſyllogiſmum demonſtratiuum & ſyllogiſmum dialecticum, quia enim ſyllogiſmus dialecticus ad hoc tendit, vt opinationem faciat, hoc ſolum eſt de intẽtione dialectici, vt procedat ex his, quæ ſunt maxime opinabilia, & hæc ſunt ea, quæ videntur, vel pluribus, vel maxime ſapientibus. Et ideo ſi dialectico in ſyllogizando occurrit aliqua propoſitio, quę ſecundum rei veritatem habeat medium, per quod poſsit probari, ſed tamen non videatur habere medium, ſed propter ſui probabilitatẽ videatur per ſe nota, hoc ſufficit dialectico, nec inquirit aliud medium, licet propoſitio ſit mediata, & ex illa ſyllogizans, ſufficienter perficit dialecticum ſyllogiſmũ. Sed ſyllogiſmus demonſtratiuus ordinatur ad ſcientiã veritatis, ideo ad demonſtrationem pertinet, vt procedat ex veris, quæ ſunt ſecundum rei veritatem immediata. Et ſi occurrit ei mediata propoſitio, neceſſe eſt ꝙ probet eam per medium proprium, quouſque deueniat ad immediata, nec eſt contentus probabilitate ꝓpoſitionis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quoniam eſt id, quod de alio non per accidens prædicatur, atque per accidens dico, veluti cum dicimus nonnunquam album illud hominem eſſe non perinde dicentes, atque cum dicimus hominem eſſe album. Homo nanque, qui non eſt aliud quicquam, eſt album. At album eſt homo, quia accidit homini, vt ſit album. Sunt igitur nonnulla talia, vt per ſe prædicentur.*

ANTI. Vide I ſnot. *Habet autem ſe ſic. Quoniam autẽ eſt quòd ipſum quidẽ de alio prædicatur non ſecundum accidens. Dico autem ſecundum accidens, vt album aliquando illud dicimus hoĩem eſſe, non ſimiliter dicentes & hominem album. Quod quidem enim cum non alterum aliquod ſit, album eſt, album autem, quoniam accidit homini eſſe album. Sunt igitur quædam huiuſmodi, quæ ſecundum ſe prædicantur.*

Manifeſtat quod dixerat, dicens, ꝙ hoc dictũ eſt ꝙ demonſtrator ad veritatem ex his, quæ ſunt, procedit, ſic ſe habet, vt dicetur. Inuenitur enim aliquid, quod de alio prædicatur, non ſecundum accidens, & exponit ꝓ affirmatiuam, dicens, quid prædicetur ſecundum accidens. Dupliciter enim aliquid prædicatur ſecundũ accidens. Vno modo quando ſubiectum prædicatur de accidente, puta cum dicimus album eſt homo. Alio modo diſsimiliter quando accidens prædicaẽ de ſubiecto, ſicut cum dicitur homo eſt albus. Et differt hic modus a primo quoniam hic, quando accidẽs prędicatur de ſubiecto, dicitur homo eſt albus, nõ quia aliquid alterum ſit album, ſed quia ipſe homo eſt albus, & tamen eſt ꝓpoſitio per accidens, quia album non conuenit homini ſecundum propriam rationem. Neq; enim ponitur in diffinitione eius, neq; econuerſo. Sed quando dicitur album eſt homo, non dicitur, quia eſſe hominem inſit albo, ſed quia eſſe hominẽ ineſt ſubiecto albi cui ſ. accidit eſſe albũ. Vnde hic modus eſt magis remotus a prędicatione per ſe, quam primus. Sunt autem quædam quæ neutro iſtorum modorum per accidens prædicãtur, & iſta dicuntur per ſe. Et talia ſunt ex quibus demõſtrator procedit. Sed hoc dialecticus non requirit, & ideo quæſtio, quæ ita proponitur de huiuſmodi quæ per ſe prædicantur, non habet locum in ſyllogiſmis dialecticis, ſed ſolum in ſyllogiſmo demonſtratiuo. Deinde cum dicit.

Dupl̃r aliqd prædicaẽ ſecũdum accidens.

ARGY. *Sit itaq; c tale, vt ipſum quidẽ nulli cõpetat rei, a autem huic competat primo, vt non ſit inter ipſa medium vllum, & rurſus d ipſi b, & e ipſi d, & f identidem ipſi competat e. Quærendum eſt igitur ſi neceſſe eſt hoc ſtare, an fieri poteſt, vt in infinitum proficiſcatur?*

ANTI. *Sit igitur c huiuſmodi quòd ipſum quidem nõ ſit in alio, in hoc autem b ſit primo, & non eſt aliud medium. Iterum f in e ſit ſimiliter, & hoc in b, nunquid igitur hic neceſſe eſt ſtare, aut contingit in infinitum ire?*

Mouet quæſtiones inſectas. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæſtiones in quibus locum habent. Secundo oſtendit in quibus locum non habent, ibi {Sed in conuertentibus &c.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtiones in demonſtrationibus affirmatiuis. Secundo oſtendit ꝙ hæ quæſtiones ſimiliter locum habent in demonſtrationibus negatiuis, ibi {Similiter autem dico & in priuatiuis.} Circa primum duo facit. Primo enim mouet quæſtiones. Secundo oſtendit ad quid huiuſmodi quæſtiones pertineant, ibi {Eſt autem hoc intendere.} Circa primum mouet tres quæſtiones ſecundum tres terminos ſyllogiſmi. Et primo mouet quæſtionem maioris extremitatis, vtrũ ſit abire in infinitum in aſcendendo. Et in hac quæſtione ſupponitur vltimum ſubiectum quod non prædicatur de alio, & alia prædicantur de ipſo. Sit ergo hoc c, & in c primo & immediate ſit b, & in b ſit e quaſi d eo vniuerſaliter prædicatũ, & iterũ f ſit in e ſimiliter de eo vniuerſaliter prædicatum. Eſt ergo quæſtio vtrum iſte aſcenſus alicubi ſtet, ita ꝙ ſit deuenire ad aliquid quod prędicetur de aliis vniuerſaliter, & nihil aliud prædicetur de ipſo. Aut hoc non ſit neceſſe, ſed contingat aſcendere in infinitum. Secundo ibi.

Mouet q. 3. prima q.

ARGY. *Rurſus ſit a quo de nihil per ſe prædicatur. Atq; hoc ipſi primo competat h & nulli priori medio competat. Et h identidem ipſi g, & g ipſi f, & f ipſi competat e. Quærimus igitur vtrum & huiuſce profectionis ſit neceſſario ſtatus, an ſine mõ ſit ſemper abitio? Atque hoc tantum ab illo differt, quod illud quidẽ eſt, fieri ne poteſt, vt quiſpiam ſi a tali incipiat, vt ipſum quidem nõ inſit cuiquam, aliud autem de ipſo dicatur*

dicatur verſus ſupera pergẽdo, ſine fine ſempor proficiſcatˀ. Hoc aũt eſt, fieri ne põt, vt quiſpiã ſi incipiat ab eo, de quo nihil dicitur, ipſum vero de altero p̃dicatur patetq́; in ĩferiora ſemper hoc pacto proficiſcatur, nullusq́; ei modus occurrat?

ANTI. *Et iterum ſi de A quidem nihil prædicatur per ſe, A autem in C eſt primo medium autẽ in nullo priori, & itẽ C ſit in I, & hoc in a, nunquid & in hoc ſtare neceſſe eſt, aut in hoc cõtingit in infinitum abire? Differt autem hoc A priori, quoniã hoc quidem eſt nunquid contingit incepturũ ab huiuſmodi, quod in nullo eſt altero. ſed aliud in illo, in ſurſum ĩ infinitum abire, alterum autem incepturum ab huiuſmodi quod ipſum quidem de alio, de illo autem nihil prędicatur, in deorſum intendere, ſi contingit in infinitum ire?*

Secunda q. Mouet quæſtionem ex parte minoris termini, vtrũ ſcilicet ſit ire in infinitum deſcendendo. Et in hac quæſtione ſupponitur aliquod primum prædicatum vniuerſale quod de aliis prædicetur, & nihil ſit vniuerſalius eo, quod prædicetur de eo. Sit ergo a tale ꝙ nihil de eo prædicetur, ſicut totum vniuerſale de parte, a vero de c prædicetur, & primo & immediate, & c de I, & I, de b. Eſt ergo quæſtio vtrum neceſſe ſit hoc in c deſcendendo ſtare, aut contingat in infinitum ire? Et oſtẽdit conſequenter differẽtiam harum duarum quæſtionum, quia in prima quæſtione quęrebatur, ſi aliquis incipiat a particulariſſimo ſubiecto, ꝙ nulli ineſt per modum quo totum vniuerſale eſt in parte, ſed alia inſunt ei, vtrum contingat procedere in infinitum aſcendendo?
Senſus 2.q. Secunda vero quæſtio eſt, ſi aliquis incipiat ab vniuerſaliſſimo prædicato, quod prædicetur de aliis, ſicut totum vniuerſale de parte, & nihil hoc modo prædicatur de illo, vtrum contingat deſcendendo procedere in infinitum. Tertio ibi.

ARGV. *Præterea quęrẽdum eſt, fieri ne poteſt, vt ſi extrema ſint finita veluti ſi A competat ipſi C, & inter ipſa ſit medium B, ac inter A & B medium etiã aliud cadat, & inter hæc rurſus aliud, vtrum & in his ipſis ſit in infinitum proceſſio, an idipſum fieri nequeat?*

ANTI. *Amplius media nunquid contingit infinita eſſe determinatis terminis. Dico autem, vt ſi A in C ſit, medium autem ipſorum ſit B, ab ipſo autem a ad A alterum, ſed horum alia, nunquid & hoc in infinitum contingit abire, aut impoſſibile eſt?*

Tertia q. Mouet tertiam quæſtionem ex parte medij termini. Et in hac quæſtione ſupponuntur duo extrema ſcilicet vniuerſaliſſimum prædicatum, & particulariſſimum ſubiectum, & quæritur cum hoc, vtrum poſſunt eſſe infinita media, puta ſi a ſit vniuerſaliſſimum prædicatum & c ſit particulariſſimum ſubiectum, & inter a & c ſit medium b, & inter a & b iterũ ſit aliquod, & ſimiliter inter b & c, & horum etiam mediorum ſunt alia media, inter ipſa ſcilicet & extrema, tam aſcendendo, quam deſcendendo.
Senſus q. Eſt ergo quæſtio vtrum hoc poſſit procedere in infinitum, aut impoſſibile ſit hoc. Deinde cum dicit.

ARGV. *Idem eſt autem hoc conſiderare & ſi demonſtrationes in infinitum proficiſcantur, & ſi ſit cuiuſlibet demonſtratio, an ad vtranq; partem finis occurrat.*

ANTI. Vide 1 ãnot. *Eſt autem hoc intendere idem eſſe, & ſi demonſtrationes in infinitum veniunt, & ſi eſt demonſtratio omnis rei, aut adinuicem includantur.*

Oſtendit ad quid tendant huiuſmodi quæſtiones, in quo declaratur ꝙ huiuſmodi quæſtiones pertinent ad materiam de qua nunc agitur ſcilicet ad demonſtrationes. Dicit ergo ꝙ intendere acquiſitionem veritatis in iſtis quæſtionibus, idem eſt ac ſi quæratur, vtrum demonſtrationes procedant in infinitum vel aſcendendo vel deſcendendo? Aſcendendo quidem ita ꝙ quælibet propoſitio ex qua demonſtratio procedit ſit demonſtrabilis per aliam priorem demonſtrationem, & hoc eſt quod ſubiungit. {& ſi demonſtratio omnis} ideſt cuiuſlibet propoſitionis. Quod quidam exiſtimantes, circa principia errauerunt, ſicut dicitur in.4. Metaphy. (Tex. cõ.7. Le.6.ex.1.) Deſcendendo autem ſi ex aliqua propoſitione demonſtrata contingat iterum ad aliam demonſtrationem poſteriorem procedere. Et hoc eſt vnum membrum dubitationis. Si demonſtrationes in infinitum procedunt, vel deſcendendo vel aſcendendo. Aliud autem membrum dubitationis eſt, ſi demonſtrationes adinuicem terminantur, ita ſcilicet ꝙ vna demonſtratio cõfirmetur per aliam aſcendendo, & ex vna demonſtratione procedat alia deſcendendo, & hoc vſque ad aliquem terminum. Deinde cum dicit.

ARGV. *Similiter & de ratiocinationibꝰ negatiuis & propoſitionibus eſt dicendum, veluti ſi A nulli a cõpetat, aut illi primo non ineſt, aut eſt aliquod medium cui priori non ineſt, atq; ſi ſit C quod quidem cuilibet cõpetit B. Rurſus A aut ipſi C primo, aut alij priori non ineſt quod quidem cuilibet cõpetit C, & in his enim, aut infinita ſunt ea, quibus non ineſt prioribus ipſum A, aut finita, modusq́; tandem occurrit.*

ANTI. *Similiter autem dico & in priuatiuis ſyllogiſmis, & propoſitionibus, vt ſi A non ineſt nulli B primo, aut aliquid infra cui priori non ineſt A vt ipſi ideſt quod eſt in omni B. Et iterum hoc etiam in alio priori, vt ſi C eſt quod ſit in omni I. Et nanque in his, aut infinita ſunt in quibus non ineſt prioribus, aut ſtatur.*

Oſtendit quòd prædictę dubitationes habent locum etiam in demonſtrationibus negatiuis, quia demõſtratio negatiua oportet ꝙ vtatur propoſitione affirmatiua, in qua ſubiectum concluſionis contineatur, ſub medio, & a quo prædicatum concluſionis remoueatur, ſecundũ ergo ꝙ eſt aſcenſus & deſcenſus in affirmatiuis, oportet ꝙ ſit aſcenſus & deſcenſus in negatiuis ſyllogiſmis & propoſitionibus, vtpute ſi concluſio demonſtratiui ſyllogiſmi ſit nullum c eſt a & accipiatur ſicut medium b, a quo a remoueatur. Eſt ergo primo conſiderandum vtrum a remoueatur a b primo ſiue immediatæ, aut ſit aliud mediũ accipere a quo primo remoueatur a quam a b puta ſi prius remoueatur a b ideſt quod oportet vniuerſaliter prædicari de b & iterum erit conſiderandum vtrum a remoueatur ab aliquo per prius q̃ ab ideſt ſcilicet a c, quod prædicatur vniuerſaliter de ideſt. Ita ergo & in his poteſt ꝓcedi in infinitum in remouendo, vt ſemper ſit accipere a quo per prius remoueatur, vel oportet alicubi ſtare. Deinde cum dicit.

ARGV. *In his autẽ, quæ conuertuntur, res non ſe habet ſimiliter. Non eſt.n. in hiſce, quæ mutuam ſuſcipiunt prædicationem, id de quo primo, vel vltimo prædicatur. Omnia nanq; ſimiliter hoc pacto ſe habent ad cuncta, ſiue ſint ea infinita, q̃ prædicantur de ipſo, ſiue vtraq; dubitata ſint infinita, præter idipſum quod non ſit vt ſimiliter cõuertantur, ſed alterum per accidens, alterum vero natura.*

ANTI. Vide 1 an. *Sed in conuertentibus non ſimiliter ſe habet. Non.n. eſt in æquę prædicabilibus de quo primo prædicatur, aut vltimo. Omnia enim ad omnia ſic ſimiliter ſe habẽt, & ſi ſint infinita de ipſo prædicantia, vtriq; ſunt prædicta infinita, niſi ſimiliter non contingat conuerti, ſed hoc quidem ſicut accidẽs, illud vero ſicut prædicamentum.*

Oſtendit in quibus dictæ quæſtiones locum non habeant,

beant, quia in his quæ æqualiter de ſe inuicem prædicantur, & conuertuntur adinuicem, non eſt accipere aliquod prius, & poſterius, ſecundum illum modum, quo prius eſt a quo non conuertitur conſequentia eſſendi, prout vniuerſalia ſunt propria, quia ſiue ſint infinita prædicata, ita ſcilicet ꝙ procedatur in infinitum in prædicando, ſiue ſint infinita ex vtraque parte, i. tam ex parte prædicati quam ex parte ſubiecti, omnia huiuſmodi infinita ſimiliter ſe habebunt ad oĩa, quia quodlibet eorum poterit prędicari de quolibet, & ſubiici cuilibet conuertibilium, niſi ſolum ꝙ poteſt eſſe talis differentia, ꝙ vnum eorum prædicatur vt accidẽs, & aliud prædicatur vt prædicamentum, i. ſicut formale prædicatũ. Et hæc eſt differentia proprij & diffinitionis, quorum vtrumq; eſt conuertibile, & tamen diffinitio eſt prædicatum eſſentiale, & propter hoc eſt prius naturaliter proprio, quod eſt prædicatum accidentale. Et inde eſt ꝙ in demõſtrationibus vtũtur diffinitione quaſi medio ad demõſtrandũ propriã paſsionẽ de ſubiecto.

Differentia inter propriũ & diffi.

LECTIO XXXII.

Quemadmodum eſt ſtatus in affirmatiuis demonſtrationibus, ita in negatiuis eſſe oſtendit reſpectu tam mediorum quam extremorum.

ARGV. *His hoc pacto diſpoſitis, patet fieri nõ poſſe, vt media ſint infinita, ſi prædicationes verſus ſuperius, inferiusúe proficiſcantur ad ſtatũ. Atq; verſus quidẽ ſuperius prædicationẽ eam dico quæ pergit ad id, quod eſt magis vniuerſale, verſus autem inferius, eam quæ ad particulare deſcendit.*

ANTI. *QVod quidem igitur nõ contingit media infinita eſſe, ſi in ſurſum, & deorſum ſtent prædicamenta, manifeſtum eſt. Dico autem ſurſum quidem quod in vniuerſale magis eſt, deorſum autem quod in particulare.*

Poſtquam Philoſophus mouit quæſtiones, hic incipit eas determinare, & diuiditur in duas partes. In prima parte oſtendit quòd quarundam dubitationum ſolutio reducitur ad ſolutionem aliarum. In ſecunda ſoluit dubitationem quantum ad illa in quibus per ſe & principaliter difficultas conſiſtit, ibi {Quod autem in illis ſi logicæ &c.} Circa primum duo facit. Primo enim oſtẽdit quòd dubitatio quæ poteſt eſſe circa media reducitur ad dubitationem, quæ mouetur de extremis, & ea ſoluta ſoluitur. Secundo oſtendit ꝙ dubitatio, quæ eſt circa negatiuas demonſtrationes, reducit ad dubitationes, quæ eſt de affirmatiuis, ibi {Manifeſtum eſt autem in priuatiuis &c.} Circa primum tria facit. Primo proponit, quod intendit. Secundo probat propoſitum, ibi {Si enim a prædicante &c.} Tertio excludit quandam obuiationem, ibi {Nec ſi aliquis dicat.} Dicit ergo primo ꝙ manifeſtum eſt, ſiquis rationem ſequentem conſideret, ꝙ non contingit eſſe media infinita, ſi prædicationes tam in ſurſum, ꝙ̃ in deorſum, ſtent in aliquibus terminis, ſ. in ſummo prędicato, & in infinito ſubiecto. Et exponit quid ſit procedere prædicationes ſurſum, & deorſum & dicit ꝙ ſurſum aſcẽditur, quando proceditur ad magis vniuerſale de cuius ratione eſt ꝙ prædicetur, deorſum proceditur, quando itur ad magis particulare, de cuius rõne eſt ꝙ ſubiiciatur. Deinde cum dicit.

c. ſeq. ime.

ARGV. *Nam ſi cũ A in C prædicatur, infinita ſunt media, ceu B, patet fieri poſſe, vt ab A verſus inferius in infinitum aliud de alio prædicetur. Nã antea quàm accedatur ad C infinita media ſunt, et A C verſus ſuperius ĩfinita ſiľr ſunt antea quàm aſcẽdatur ad A. Quare ſi hæc fieri nequeunt, fieri profecto non poteſt, vt inter A & C media ſint infinita.*

ANTI. *Si enim A prædicante de C infinita ſunt media in quibus eſt B, manifeſtũ eſt quòd cõtingit vtiq;. Quare ab A in deorſum alterum de altero prædicari contingit in infinitũ. Antequã enim in C veniat infinita ſunt media, & A C in ſurſum infinita, antequam in A veniat. Quare ſi hæc impoſſibilia ſunt, et ipſius A & C impoſſibile eſt infinita eſſe media.*

Oſtendit propoſitum per hunc modũ. Sit ita ꝙ a ſit ſummum prædicatum, & c ſit infimum ſubiectum, & ſint infinita media quorum quodlibet vocetur b, quia igitur a erat primum prędicatum, prædicabitur de aliquo medio inferiori; & cum media ſint infinita, ſequitur ꝙ in infinitum procedit prædicatio in deſcendẽdo, qđ eſt contra poſitum. Ponit enim ꝙ nõ deſcendebat prædicatio in infinitum. Similiter ſi accipiamus a c qđ eſt infinitum ſubiectum, procederetur aſcendendo in infinitum antequam perueniatur ad a quod etiam eſt cõtrarium poſito. Si ergo hæc ſint impoſſibilia. ſ. ꝙ procedatur prædicando in infinitum ſurſum & deorſum, ſequetur ꝙ impoſsibile ſit media eſſe infinita. Et ita patet ꝙ quęſtio de infinitate mediorum reducitur ad quæſtionem de infinitate extremorum. Deinde cum dicit.

ARGV. *Neque quicquam refert, ſi quiſpiam dicat alia quidem ipſorum A B C inter ſeſe hærere, vt nihil prorſus ſit inter ipſa. Alia vero non poſſe talia ſumi. Quouis nanque medio B ſumpto, ab hoc autem ad A aut ad C infinita, vel finita media erunt. Nihil igitur intereſt A quo nam primo ſint infinita, ſiue ſtatim, ſiue non ſtatim. Nam ea, quæ ſunt poſt hæc, infinita eſſe ponuntur.*

ANTI. Vide i ann. *Neq; n. ſi aliquis dicat quòd hæc quidẽ quæ ſunt A B C habita ſunt adinuicem, quare neceſſe eſt media hęc, illa vero nõ eſſe, accipere nihil differt. Quod. n. vtiq; accipio eorũ, quę ſunt B erit ad A aut ad C aut infinita media aut non, A quo igitur ſunt primum infinita, ſiue ſtatim ſiue non ſtatim, nil differt. Quæ enim ſunt poſt hæc, infinita ſunt.*

Excludit quandã obuiationem. Poſſet enim aliquis obuiare, dicens, ꝙ prædicta probatio procedat, ac ſi a b c ideſt medium & extrema ita ſe haberent, ꝙ eſſent habita adinuicem, ita. ſ. ꝙ inter ea non eſſet aliquod mediũ, ſic enim diffinitur habitus in quinto Phyſicorum, ꝙ. ſ. conſequenter ſe habet, cum non cadat medium. Hoc. n. videbatur in prædicta probatione ſupponi. ſ. ꝙ a prædicet de aliquo medio quaſi habito, ideſt ĩmediatæ ſequenti. Sed ille, qui ponit media infinita dicet ꝙ nõ contingit accipere. Dicit enim ꝙ inter quoſcunq; terminos acceptos eſt aliquod mediũ. Sed hic Philoſophus dicit ꝙ nihil differt, ſiue ſic accipiãtur infinita media ꝙ ſint habita adinuicẽ, ſicut contingit in diſcretis, puta in ciuitati, domus domui eſt habita, & in numeris vnitas vnitati, ſiue non poſsit inueniri in mediis aliquid habitũ, ſed ſemper inter duo media ſit aliquod mediũ accipere, ſicut accidit in continuis, in quibus inter quælibet duo ſigna, ſiue inter duo puncta, ſemper eſt aliquod medium accipere. Et ꝙ hoc nihil differat ad propoſitũ, ſiue vno modo, ſiue alio, ſic manifeſtat ſubdens, quia ſuppoſito ꝙ ſint infinita media inter a & c quorum quodlibet vocatur b quodcunq; horum accipio, neceſſe eſt, ꝙ inter illud, & a & c ſint infinita media, vel non ſint infinita reſpectu alterius eorum. verbi gratia, ponamus ꝙ media ſint habita adinuicem, ſicut accidit in diſcretis, & accipiamus aliquod medium quod ſit habitum ad ipſum a, neceſſe erit ꝙ inter illud medium & c ſint adhuc infinita media. Et ſimiliter ſi ponãtur quædam finita media inter a & illud medium acceptum. Et eadẽ ratio eſt ſi ponatur medium acceptum immediatæ cõiungi ipſi c vel

Tex. cõ. 16. Lectio. 5. expo. 4.

per

per finita media ab eo diſtare. Ex quo igiť ſemp a medio accepto oportet accipere infinita media ad alterū extremorum, non differt vtrum ſtatim coniūgatur alij extremorum, ideſt ſine medio, vel non ſtatim.i.per aliqua media, quia etiam ſi coniungatur vni extremo ſine medio neceſſa eſt ꝙ poſtea inueniāť infinita media reſpectu alterius, & ita ſemper oportebit ſi eſt infinitū in mediis, ꝙ veniatur in infinitum in prædicationibus vel aſcendendo vel deſcendendo, ſicut prædicta probatio procedebat. Deinde cum dicit.

ARGV. *At qui patet & in negatiua demonſtratione finē eſſe proceſſionis, ſi in affirmatiua verſus vtrūq; fatetur, Supponatur enim fieri nō poſſe, vt prædicatio aut ab vltimo verſus ſupera, aut A primo verſus vltimū in infinitū proficiſcatur. Atque id vltimum dico, quod non prædicati rōnem, ſed ſubiecti tantūmodo ſubit, ſitq; id C. Primū aūt id, quod non ſubiicitur cuiquam, ſed ſolum de alio dicitur. Hæc ſi ita ſint, erit profectionis negatione etiam ſtatus.*

ANTI. *Manifeſtum eſt autem & in priuatiua demonſtratione qm̄ ſtatur, ſiquidem in prædicatiua ſtatur in vtriſq; ſic. Ab vltimo enim non contingens eſt, neq; in ſurſum ab eo, in quo ſtatur in infinitum ire. Dico autem in quo ſtatur quòd ipſum quidem in alio nullo eſt, ſed in illo aliud, vt. 3. Neque à primo in id, quod ſtatur in vltimum. Dico autem primum quòd ipſum quidē de alio, ſed de illo nullum aliud. Si igitur hoc erit, & in negationem ſtabitur.*

Oſtendit ꝙ quia in affirmatiuis demonſtrationibus non proceditur in infinitum, neq; in negatiuis in infinitum proceditur, & ſic quæſtio de demonſtrationibus negatiuis reducitur ad quæſtionem de affirmatiuis. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propoſitum, ibi {Tripliciter enim demōſtratur.} Tertio excludit quandam obuiationem, ibi {Manifeſtum eſt autem.} Dicit ergo primo ꝙ manifeſtum erit ex ſequentibus ꝙ ſi in prædicatiua.i.in affirmatione ſtať in vtriſq; ideſt in ſurſum & deorſum, neceſſe erit ꝙ ſtetur in negatiua demonſtratione. Et ad exponendum hoc quod propoſitum eſt, dicit. Sit ita ꝙ non contingat ab vltimo ideſt ab infimo ſubiecto ire in ſurſum in infinitum verſus prædicata vniuerſalia. Et exponit quid eſt vltimum ſcilicet illud quod non ineſt alicui alij tanquam minori particulari, ſed aliud ſit in illo & ſit illud. 3. Et ſit etiam ꝙ in accipiendo à primo verſus vltimum non procedatur in infinitum. Et exponitur quid ſit primum illud ſcilicet quod prædicatur de aliis, & nihil aliud prædicatur de eo, & quaſi eo vniuerſalius, vt ſic primum intelligatur vniuerſaliſſimum, vltimum autem particulariſſimum. Si igitur ex vtraque parte ſtetur in demonſtrationibus affirmatiuis, dicit conſequens eſſe quòd etiam ſtetur in demonſtrationibus negatiuis. Deinde cum dicit.

ARGV. *Tripliciter enim oſtendi negatiua concluſio poteſt. Et primo quidem hoc pacto, cum B cuilibet C, & A nulli B competere ſumitur. B C igitur propoſitio, ac interuallum omnino minus, ſi medio nō vacet, in ea neceſſario reducetur, quæ medio vacant quippe cum id ſit (vt patet) affirmatiuum. Alterum aūt interuallū (ſi medio nō vacet) ad id redigi poterit, quod medio vacat. Nam ſi A non ſine medio non cōpetat ipſi B tū aliquid erit à quo plus ipſum, quàm A B remoueť, quod quidē cuilibet competere B oportet, atq; illud ſit D. Rurſus ſi interuallum A D non vacat medio, aliquid item erit, à quo prius ipſum à quàm A D remoueť. Atq; illud ſit E quod quidē neceſſe eſt cuilibet competere D. Cum igitur eius via, qua ſuperiora petunt, finis ſit atq; ſtatus, ſtabitur & hic tandē, eritq; aliquid ſane primo, cui non competit ipſum A.*

ANTI. *Tripliciter enim demonſtratur non eſſe. Aut in quo quidē eſt C A ineſt omni, ſed in quo B nulli ineſt A. Ipſius quidē igitur C A quod ſemper alterius ſpatij, neceſſe eſt ire in immediata, prædicatiua enim hæc eſt diſtantia. Sed alterum manifeſtum eſt, quòd ſi in alio non eſt priori, vt in D hoc indigebit in omni B eſſe, & ſi iterum in alio ipſo D priore non fuerit, illud indigebit in omni D eſſe. Quare quoniam deorſum ſtatur, & quæ eſt in ſurſum ſtabitur, & erit quoddam principium, in quo non erit.*

Probat propoſitum. Et primo in prima figura. Secūdo in ſecunda, ibi {Iterum ſit b quidem.} Tertio in tertia, ibi {Tertius eſt.} In tribus enim figuris cōtingit negatiuum concludi. Dicit ergo primo ꝙ tripliciter poteſt demonſtrari propoſitio negatiua per quam ſignificatur aliquid non eſſe. Vno quidem modo in prima figura, & ſecundum hunc modum ꝙ b inſit c vniuerſaliter in minori exiſtēti vniuerſali affirmatiua a vero inſit nulli b, hoc eſt maiori exiſtēti vniuerſali negatiua. Quia igitur ſupponitur ꝙ in affirmatiuis ſtetur, & in ſurſum, & in deorſum, neceſſe eſt ꝙ iſta propoſitio, quæ eſt b c quæ eſt affirmatiua, ſi non ſit immediata, & quodcunq; aliud ſpatium accipitur exiſtēte aliquo medio inter b & c neceſſe erit reducere in immediata, quia illa diſtātia, quæ attenditur ſecundum habitudinem medij ad minorem extremitatem affirmatiua eſt, in qua ſupponiť eſſe ſtatus. Si autem accipiamus alterum ſpatium, quod eſt inter b & a manifeſtum eſt quidem ꝙ ſi hæc propoſitio, nullum b eſt a non eſt immediata, neceſſe eſt ꝙ a remoueatur ab aliquo per prius quā a b & ſit illud d quod ſi accipiatur vt medium inter a & b neceſſe eſt ꝙ prædicetur vniuerſaliter de b quia oportet minorem eſſe affirmatiuam. Et iterum ſi hæc non ſit immediata, nulli d eſt a, oportet ꝙ a negetur ab aliquo alio per prius ꝗ̄ a d, puta ſi illud e quod eadem ratione oportebit vniuerſaliter prædicari de d. Quia ergo aſcendendo ſtatur in affirmatiuis, vt ſupponitur, ſequitur per conſequens ꝙ ſit deuenire ad aliquid, de quo primo & īmediate negetur ipſum a. Alioquin adhuc procederetur amplius in affirmatiuis ſicut ex prædictis patet. Deinde cū dicit.

ARGV. *Secundo autem hoc oſtenditur modo, Cum A cuilibet quidē A nulli vero C competere ſumitur, & hoc enim pacto A nulli competere concludetur. Si igitur hoc oportet oſtēdere, aut per medium ſuperius dictum, aut per hūc, (vt patet) aut per tertium oſtendetur. At primus eſt dictus, Per ſecundum autem hoc oſtendetur pacto, ſi quis D cuilibet quidē A, nulli vero C competere ſumpſerit, mō competat aliquid ipſi A. Quod ſi D ſine medio ſegregatur A C bene eſt. Sin vero medium cadit, neceſſe eſt illud D quidem cuilibet ineſſe, nulli vero competere C. Cum igitur in affirmationibus, cum ſuperiora petuntur, finis occurrat, & in negationibus itidem hic ſe offert tandem.*

ANTI. Vide I *Iterum ſi B quidem in omni, A in C autem nullo, A in C nullo erit. Iterum ſi hæc oportet demonſtrare, manifeſtum eſt, quoniam aut per ſuperiorem modum demōſtrabitur, aut per hunc, aut per tertium. Primus quidem igitur dictus eſt. Secundus autem demonſtrabitur. Sic autem vtique demonſtratur, vt D in A omni eſt, in C autem in nullo (ſi neceſſe eſt aliquid eſſe in B) Iterum ſi hoc in C non erit, aliud vero in D eſt quod in C non eſt. Igitur quoniam eſſe ſemper in ſurſum ſtat, ſtabit & non eſſe.*

Probat idem in negatiua, quæ concluditur in ſecunda figura. Sit enim ita ꝙ b, quod eſt medium, prædicetur vniuerſaliter de a & negetur vniuerſaliter de c & ex

his

his concluditur quòd nullum c ſit a. Si autem iterum negatiuā demonſtrari oporteat propter hoc ꝙ eſt mediata, neceſſe eſt vel ꝙ demōſtretur in prima figura, de quo modo demonſtrationis iam oſtenſum eſt ꝙ habet ſtatum, ſi in affirmatiuis ſit ſtatus, aut oportet ꝙ demōſtretur per hunc modum, ideſt per ſecundam figuram. Lect. pñti. Aut per tertium, ideſt per tertiam figuram. Dictum eſt autem in prima figura, ꝙ habet ſtatum ĩ negatiuis, ſi ſit ſtatus in affirmatiuis. Sed hoc quidem demonſtrabitur nunc quantum ad ſecundam figuram. Demōſtretur ergo hæc propoſitio, Nullum c eſt b ſic, ꝙ d vniuerſaliter prædicetur de b maiori exiſtente vniuerſali affirmatiua, & negetur vniuerſaliter de c minori exiſtente vniuerſali negatiua. Si vero hæc propoſitio nullum c eſt d eſt mediata, neceſſe erit accipere aliqđ aliud medium quod quidem prædicetur de d vniuerſaliter, & vniuerſaliter remoueatur a c. Et ita ſicut proceditur in negatiuis demonſtrationibus, oportebit ꝓcedere in affirmatiuis ſcilicet ꝙ b prædicabitur de a & d b & aliquid aliud de d & ſic proceditur in infinitũ in affirmatiuis. Quia ergo ſupponitur ꝙ in affirmatiuis ſtetur in ſurſum, neceſſe eſt etiam ꝙ ſtetur in negatiuis, ſecundũ iſtum modum, quo negatiua demonſtratur in ſecunda figura. Deinde cum dicit.

ARGV. *Tertio hoc oſtenditur pacto, ſi A quidem B cuilibet competit; C vero nulli eidem ineſt, tunc enim concluditur C nō cuilibet competere A. Ex hoc igitur, aut per antea dictos modos, aut per hunc tertium oſtendetur. At per illos (vt oſtēdimus) ſtatur, per hunc aũt oſtendetur, ſi B quidem ſumetur cuilibet cōpetere D, ipſum vero C nulli eidē ineſſe, atq; D rurſus cuilibet ineſſe E, ipſum vero C nulli eidē competere. Cum igitur ſuppoſitum ſit, verſus etiã infera prædicationis affirmatiuę ſtatum, ac vltimum eſſe, patet ipſius etiam C prædicationē negatiuam ſtare tandem, & non in infinitum procedere.*

ANTI. Vide I ãn. *Tertius autem eſt. Si A in B omni inſit, C vero in nullo ſit non in omni ſit C in quo eſt A. Iterum autem hoc, aut per ſuperius dicta, aut ſimiliter demonſtrabitur. Illo autem modo ſtatur. Si vero ſic eſt, iterum accipietur B in E eſſe, in quo C non in omni. Et hoc iterum ſimiliter. Quoniam autem conceſſum eſt ſtare & in deorſum, manifeſtum eſt quòd ſtabit & in C quod non eſt.*

Oſtendit idem in tertia figura. Sic ergo medium, vt b de quo a vniuerſaliter prædicetur, c vero ab eo remoueatur, ſequitur particularis negatiua. ſ. ꝙ a negetur a quodam c. Et ꝙ quidem in præmiſſa affirmatiua, quæ omne b eſt a ſtetur, habetur ex ſuppoſitione. Quòd autem neceſſe ſit, ſtare etiam in hac negatiua, nullũ b eſt c quæ eſt minor patet, quia ſi hoc debeat demōſtrari, neceſſe eſt ꝙ demōſtretur ꝑ ſuperius dicta. i. per primã & ſecundam figuram vel demōſtrabitur. ſimiliter ſicut cōcludebat concluſio ſcilicet per tertiam figuram, ita tñ ꝙ hæc minor nō affirmatur vt vniuerſalis, ſed vt particularis. {Illo autem modo ſtatur,} ſcilicet ſi procedatur in prima & in ſecũda figura. Si autem procedatur in tertia figura ad concludendum quoddam b non eſſe c accipiatur medium e de quo quidē b vniuerſaliter affirmetur, c vero ab eo particulariter negetur. Et hoc iterũ ſimiliter contingit ꝙ ſecundũ hoc procedetur in demōſtratione negatiua ſemper ſecundum augmentum prędicationis affirmatiuæ in inferius, quia b quod erat primum medium prædicabitur de e & e de quodam aliõ, & ſic in infinitum. Quia igitur ſupponiť ſtatum eſſe in affirmatiuis in deorſum, manifeſtũ eſt ꝙ ſtabitur in negatiuis ex parte ipſius c. Deinde cum dicit.

ARGV. *Perſpicuum aũt eſt, & ſi non vna via, ſed vniuerſis oſtenditur, nunc per primam, nunc per ſecundam, nunc per tertiã figuram, vt patuit, hoc etiam pacto ſtare, ac finem ipſius eſſe. Hæ nãque finit. Ea vero, quæ ſunt finita finities, neceſſe eſt vniuerſa eſſe finita, Patet igitur in negatione ſtatum ac finē eſſe, ſi in affirmationibus ſtatur.*

ANTI. *Manifeſtum autem eſt, quoniam & ſi non vna via demonſtraretur, ſed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando vero ex ſecunda, aut tertia, quoniam & ſic ſtabitur. Finitæ enim ſunt viæ. Finita autem finita multoties ſumpta neceſſe eſt finiri omnia. Quod quidē igitur in priuatione, ſiquidem & ineſſe ſtatur, manifeſtum eſt.*

Excludit quandam obuiationem. Poſſet enim aliquis dicere ꝙ neceſſe eſt ſtare in propõnibus negatiuis ſtatu exiſtente in affirmatiuis, ſi ſemper ſyllogizetur ſecundum eãdem figuram, ſed poteſt in infinitum procedi, ſi nunc demonſtratur per vnam figurã, & nunc per aliã. Et dicit manifeſtum eſt ꝙ ſi non procedatur in demonſtrationibus vna via, ſed omnibus, aliquãdo quidem ex prima figura, aliquando autem ex ſecunda, vel tertia ſic oportebit ſtatũ eſſe in negatiuis, ſtatu exiſtente in affirmatiuis. Huiuſmodi. n. viæ diuerſæ demonſtrandi ſunt finitæ, & quælibet earum multiplicatur nō in infinitũ, ſed finite aſcendendo, vel deſcendendo, vt oſtēſum eſt. Lect. pñti. Si autem finita finities accipiãtur, neceſſe eſt totum eſſe finitum. Vnde relinquitur ꝙ quibus omnibus modis neceſſe ſit in demonſtrationibus negatiuis eſſe ſtatum, ſic ſit ſtatus in affirmatiuis.

Lectio XXXIII.

Quædã de ꝓdicatis diffinitiones ſiue ſuppõnes exponit, ex quibus in affirmatiuis nō eſſe ꝓceſſum in ĩfinitũ ꝓbare intēdit.

ARGV. *At idipſum, & illis ita eſſe patebit, ſi primum differendi modo, deinde reſolutiue, id contemplabimur. In his itaq; verum id eſſe patet, quæ de diffiniendis rebus dicuntur, earundemq; diffinitionem ingrediuntur.*

ANTI. Tex. cõ. 35. Vide i ãnot. *Quod autem in illis ſit (logicæ quidem ſpeculemur,) hic manifeſtũ ſit. In his quidē igitur, quæ quod quid eſt prædicanť, patens eſt. Si. n. eſt diffinire, aut ſi notum eſt quod quid erat eſſe, infinita aũt non eſt tranſire, neceſſe eſt finiri in eo quod quid eſt prædicantia.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit, ꝙ ſi ſit ſtatus in extremis, neceſſe eſt eſſe ſtatum in mediis, & ſi ſit ſtatus in affirmatiuis, neceſſe eſt eſſe ſtatum in negatiuis, hic intendit oſtendere quod ſit ſtatus in affirmatiuis in ſurſum & deorſum. Et diuiditur in duas partes. In prima parte oſtendit propoſitum logicæ ideſt per rationes cōmunes omni ſyllogiſmo, quæ accipiũtur ſecundũ prædicata communiter ſumpta. In ſecunda oſtendit idem analeticę ideſt ꝑ rationes proprias demonſtrationi, quę accipiuntur ſecundum prædicata per ſe, quæ ſunt demonſtrationi propria, ibi {Analeticæ autem manifeſtum.} Lectio. 35. Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima oſtendit ꝙ non ſit procedere infinitum in prædicatis, quæ prædicantur in eo quod quid. In ſecunda oſtendit ꝙ non ſit procedere in infinitum in prædicatis affirmatiuis, ibi {Vniuerſaliter autem ſic dicimus.} Dicit ergo primo ꝙ cum oſtenſum ſit ꝙ in priuatiuis non eſt in infinitum ire, ſi ſtetur in affirmatiuis, hic iã oſtendendũ erit quomodo aliquis ſpeculatur in illis affirmatiuis eſſe ſtatum per logicas rationes. Et dicuntur logicæ rōnes, quæ procedunt ex quibuſdam communibus, quæ pertinent ad conſiderationem logicæ. Hæc autem veritas manifeſta eſt in his quæ prædicantur in eo quod quid

In prædicatis per ſe nõ eſt proceſſus in infinitum.

eſt ideſt prædicatis, ex quibus quod quideſt ideſt diffinitio conſtituitur. Si enim huiuſmodi prædicata dẽtur eſſe infinita ſequitur ꝙ non contingat diffinire aliquid. Et ſi diffinitur aliquid, eius diffinitio nõ poſsit eſſe nota. Et hoc ideo quia in infinitum non eſt pertranſire. Nõ autem cõuenit diffiniri, neque diffinitionem cognoſci, niſi deſcendendo perueniatur vſq; ad vltimum, & aſcendendo perueniatur vſq; ad primum. Si ergo contingat aliquid diffinire, vel ſi contingat diffinitionẽ alicuius eſſe notam, ex vtroq; antecedenti ſequetur hoc cõſequẽs ꝙ in prædictis prædicatis non ſit procedere in infinitũ, ſed in eis contingat ſtare. Deinde cum dicit.

ARGV. *Vniuerſaliter autem dicamus hoc pacto. Fit. n. vt vera dicatur, cum album ambulare, & magnum illud dicitur eſſe lignum, & rurſus lignum magnum eſſe, ac hominẽ ambulare. At differt hoc, & illo dicere mõ. Nã cum album dico eſſe lignum, tum lignum id eſſe dico, cui accidit vt ſit albũ, ſed nõ album eſſe ſubiectum ipſius ligni. Non. n. aut albũ ſimpliciter erat, aut aliquod album deinde factum eſt lignũ: Quare non dicitur hoc pacto, niſi per accidens. Cum autem lignũ album eſſe, tunc nõ dico aliquid aliud album eſſe, atq; illi, vt ſit lignum accidere, veluti cum dico muſicum albũ eſſe, tunc. n. hominem eum album eſſe dico, cui accidit vt muſicus ſit, ſed lignum eſſe ſubiectum. Quod quidem nihil aliud erat, quam aut abſolute lignum aut aliquod lignum, deinde factum eſt album. Quod ſi oporteat nomina ponere, hoc quidem dicere pacto ſit prædicare, illo aũt pacto, aut nullo pacto p̄dicare, aut non abſolute, ſed per accidens prædicare dicatur. Eſt autẽ id quidem, quod prædicatur, vt album, id vero de quo prædicatur, vt lignum. Supponatur igitur id, quod prædicatur abſolute, ſemper de eo, de quo dicitur, ſed non per accidens prædicari. Hoc enim pacto demonſtrationes demonſtrant.*

ANTI. *Vniuerſaliter autem ſic dicimus. Eſt enim vera dicere album ambulare, & magnum illud lignum eſſe, & iterum lignum magnum eſſe, & hominẽ ambulare. Alterũ igitur eſt ſic dicere, aut illo modo. Cum enim quidem album eſſe dico lignũ, tũc dico quòd cui accidit albũ eſſe, lignũ eſt, ſed nõ quòd ſubiectum ligno album ſit. Et nũque neq; quod albũ eſt, neq; quod vera albũ aliquid factum eſt lignum. Quare nõ eſt hoc ſecundũ ſe, ſed aut ſecundũ accidens, Cum vero huiuſmodi lignum album eſſe dico, nõ quòd alterũ aliquod ſit album, illi autem accidit lignum eſſe, vt cum muſicum eſſe album dico, tunc enim quoniam homo eſt albus, cui accidit muſicum eſſe, dico. Sed lignũ eſt ſubiectum, quod vera factũ eſt album, nõ quod alterum aliquod ſit, quam quod vera lignum eſt. aut lignum aliquod. Si igitẽ oportet nomina ponere, ſic dicere prędicari, ſed illo modo aut nequaquam eſt prædicari, aut prædicari quidem non ſimpliciter, ſed ſecundũ accidens prędicari. Eſt autem tanquam album quidem, quod prædicatẽ, ſed ſicut lignum eſt, de quo prædicatur. Subuciatur igitur prædicatũ prædicari ſemper, de quo prædicatur ſimpliciter, ſed non ſecundum accidens. Sic enim demonſtrationes demonſtrant.*

Oſtendit vniuerſaliter ꝙ in prædicatis affirmatiuis non ſit procedere in infinitũ. Et circa hoc duo facit. Primo, quædam præmittit, quæ ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendum. Secundo oſtendit propoſitum, ibi {Amplius ſi non eſt.} Circa primum duo facit. Primo diſtinguit prędicata per accidens à prædicatis per ſe. Secundo diſtinguit prædicata per ſe adinuicem, ibi {Quare autem in eo quod quid eſt.} Dicit ergo primo ꝙ cũ oſtenſum ſit in quibuſdam prædicatis ꝙ in eis non eſt procedere in infinitum. ſ. in his, quæ prędicantur in qđ quid eſt, oſtendendum eſt hoc vniuerſaliter in omnibus prædicatis affirmatiuis. Et incipit ſuam conſiderationẽ

Le. ſeq. 3me, Trip. modus veræ prædicacionis per accidens. Secunde.

à prædicatis per accidens, in quibus eſt triplex modus veræ prædicationis. Vnus quidem modus eſt, quando accidens prædicatur de accidente, puta cum dicimus album ambulat. Secundus modus eſt quando ſubiectum prædicatur de accidẽte, puta cum dicimus hoc magnũ eſt lignũ. Tertius modus eſt quando accidens prædicatur de ſubiecto, puta cum dicimus lignũ eſt album, vel cum dicimus, homo ambulat. Iſti modi prędicandi ſunt alteri & diuerſi adinuicem, quia cum ſubiectum prædicatur de accidente, puta cum dicitur album eſt lignũ, hoc ſignifico, ꝙ illud vniuerſale prædicatum, quod eſt lignum, prædicatur de ſubiecto cui accidit eſſe lignũ. ſ. de hoc particulari ligno, in quo eſt albedo. Idem enim eſt ſenſus cum dico, albũ eſt lignum, ac ſi dicerem, hoc lignum cui accidit eſſe album, eſt lignum, non autẽ eſt ſenſus ꝙ album ſit ſubiectum ligni. Et hoc probat, quia ſubiectum ſit hoc, quod prædicatur de ipſo ſicut de ſubiecto, vel ſm totum, vel ſecundum partem, ſicut homo ſit albus, ſed neq; album, neq; aliqua pars albi, quę veræ ſit album. i. quæ ſit de ſubſtãtia ipſius albedinis ſit lignum, non enim accidens eſt ſubiectum trãſmutationis, quia de non ligno ſit lignum. Omne autem quod incipit eſſe hoc, ſit hoc, ſi igitur nõ ſit hoc, hoc nõ eſt hoc niſi detur ꝙ hoc ſemper fuerit, non autẽ ſemper fuit verum dicere album eſt lignum, quia aliquando nõ ſimul fuerunt albedo & lignum. Cum ergo non ſit verum dicere ꝙ album fiat lignum, manifeſtum eſt ꝙ album nõ eſt lignum proprie & per ſe loquendo. Sed ſi hoc conceditur album eſt lignũ, intelligitur per accidens, quia. ſ. illud particulare ſubiectum, cui accidit album, eſt lignũ. Iſte ergo eſt ſenſus hmõi prædicationis, in qua ſubiectũ prædicatur de accidente. Sed cum dico lignum eſt albũ prædicando accidens de ſubiecto, nõ ſignifico ſicut in prædicto modo prædicationis ꝙ alterũ aliquid ſit ſubſtantialiter album, cui accidit lignum eſſe, quod quidẽ ſignificatẽ tam in prædicto in modo, quo ſubiectũ prædicatur de accidẽte, quam etiam in alio modo quo accidens prædicatur de accidente, vt cum dico. Muſicum eſt album, prædicando accidens, hic enim nihil aliud ſignifico, niſi ꝙ ille hõ particularis, puta Sortes, cui accidit eſſe muſicum, eſt albus. Sed quando dico lignũ eſt album, ſignifico ꝙ ipſum lignum veræ factũ eſt ſubiectum albi non ꝙ aliquid aliud à ligno, vel à parte ligni, quę eſt lignum aliquod, ſit factum album. Eſt ergo differentia in tribus modis prædictis, quia cum prædicatur accidens de ſubiecto, non prædicatur per aliquod aliud ſubiectum, cum autem prædicatur ſubiectum de accidẽte, vel accidens de accidente, ſit prędicatio ratione eius quod ſubiicitur termino poſito in ſubiecto, de quo quidem prędicatẽ aliud accidens accidentaliter, ipſa vero ſpecies ſubiecti eſſentialiter. Et quia in quolibet prædictorũ modorum vtimur nomine prædicationis, & ſicut poſſumus nõia ponere, ita poſſumus ea reſtringere, imponamus etiã ſic nomina in probatione ſequẽti, vt prædicari ſolum dicamus illud, quod dicitur modo. ſ. non ratione alterius ſubiecti. Illud vero quod dicitur illo modo. ſ. ratione alterius ſubiecti, velut cũ ſubiectum prędicatur de accidente, vel accidens de accidẽte, non dicitur prædicari, vel ſi dr̃ prædicari, non dr̃ prædicari ſimpliciter, ſed ſecundum accidens. Et accipiamus ſemper illud, quod ſe habet per modum albi, ex parte prædicati, & id, quod ſe habet per modum ligni, accipiatur ex parte ſubiecti. Hoc ergo ſupponamus prædicari ſemper in probatione ſequenti, quod prædicatur de eo,

de eo, de quo prædicatur ſimpliciter, & non ſecundum accidens. Et ratio quare debemus ſic vti vocabulo prædicationis hæc eſt, quia loquimur de materia dēmōſtratiua, demonſtrationes autem non vtuntur talibus prædicationibus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quare, cum vnum prædicatur de vno, illud aut ſubit rationem eorum, quæ diffinicindo ſubiecto competunt, aut eſt quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens aut patiens, aut vbi, aut quando.*

ANTI. *Quare autē in quodquid eſt, aut quoniam quale, aut quātum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quādo, cum vnum de quo prædicabitur.*

Oſtendit differentiam prædicatorū per ſe adinuicē. Et circa hoc duo facit. Primo diſtinguit prędicata adinuicem ſm diuerſa genera. Secundo oſtendit differentiam prædicatorū, ibi {Amplius ſubſtātiam quidē, &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quia nos prædicari dicimus ſolum illud, quod prædicatur non ſm aliquod ſubiectum, hoc autem diuerſificatur ſm decem prædicamenta, ſequitur ꝙ omne quod prædicatur, ſic prædicetur, {aut in quodquideſt,} ideſt per modum ſubſtantialis prædicati, aut per modum qualis, vel quanti, vel alicuius alterius prædicamentorum de quibus actum eſt in prædicamētis. Et addit cum vnum de vno prædicetur, quia ſi prædicatum non ſit vnum ſed multa, non poterit prædicatum ſimpliciter dici quid, vel quale, ſed forte dicetur ſimul quale quid, puta, ſi dicam, hō eſt aīal album. Fuit autem neceſſaria hæc additio, quia ſi multa prædicētur de vno, ita ꝙ accipiantur in ratione vnius prædicati, poterunt in infinitum prædicationes multiplicari ſm infinitos modos combinandi prædicata adinuicem. Vnde cum quæritur ſtatus in his, quæ prædicantur, neceſſe eſt accipere vnum de vno prædicari. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea omne, quod ſubſtantiam ſignificat id quod illud eſt, aut quod illud eſt quoddam, id eſſe ſignificat, de quo prędicatur. Quod vero non ſubſtantiam ſignificat, ſed de ſubiecto dicitur alio, quodquidem nec eſt idipſum, quod illud eſt quoddam, id omne accidens eſt.*

ANTI. Vide i ān. *Amplius ſubſtantiam quidem ſignificantia, quod vera illud eſt, aut quod vera illud aliquid eſt ſignificant, de quo p̄dicantur. Quæcunque vero non ſubſtantiam ſignificant, ſed aliquo ſubiecto dicuntur, quod neq; vera illud eſt, neq; quod veræ illud aliquid eſt, accidentia ſunt.*

Oſtendit differentiam prædictorum prædicatorum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit differētiam. Secundo manifeſtat per exempla, ibi {Vt de homine & albo &c.} Tertio excludit quandā obuiationem, ibi {Species enim gaudeant &c.} Dicit ergo primo ꝙ illa quæ ſubſtantiam ſignificant, oportet ꝙ ſignificent reſpectu eius de quo prædicantur, {quod veræ illud eſt, aut ꝙ veræ illud aliquid.} quod poteſt dupliciter intelligi vno modo vt oſtēdatur diſtinctio ex parte prædicati, quod. Vel ſignificat totam eſſentiā ſubiecti ſicut diffinitio. Et hoc ſignificat, cum dicit, {Quod veræ illud &c.} vel ſignificat partem eſſentiæ, ſicut genus, vel differentiā. Et hoc ſignificat, cum dicit, {Aut ꝙ veræ illud aliquid.} Alio modo, & melius, vt oſtendatur diſtinctio ex parte ſubiecti, quod quandoq; eſt conuertibile cum prædicato eſſentiali, ſicut diffinitum cū diffinitione. Et hoc ſignificat cum dicit {ꝙ veræ illud eſt.} Quandoq; vero eſt pars ſubiectiua prædicati, ſicut homo animalis. Et hoc ſignificat, cū dicit {Aut ꝙ veræ illud aliquid.} Homo enim aliquod animal eſt. Sed illa quæ non ſignificant ſubſtantiam, ſed dicuntur de aliquo ſubiecto, quod quidem ſubiectum nec veræ ideſt eſſentialiter eſt illud prædicatum, neq; aliquid eius, omnia huiuſmodi prædicata ſunt accidentalia. Deinde cum dicit.

Vt cum album de homine prædicatur. Homo nāque, neq; ideſt, quod album neque id, quod album eſt quoddam, ſed animal fortaſſe. Eſt enim homo id, quod animal eſt. Atque ea omnia, quæ non ſubſtantiam ſignificant, de ſubiecto aliquo prædicari oportet, & non eſſe quicquam album, quod quidē ſit album, non aliud quicquam. ARGY.

Vt de homine eſt album. Non enim eſt homo, neque quod vere album eſt, neque quod veræ album aliquid eſt, ſed animal forſitan. Quod vere enim animal eſt, homo eſt. Quæcūque vero non ſubſtantiam ſignificant, oportet de quodam ſubiecto prædicari, & non eſſe aliquod album, quod non, cum aliquid alterum ſit, album eſt. ANTI. Vide i ānot.

Manifeſtat præmiſſarum differētiam per exempla, & dicit ꝙ cum dicimus homo eſt albus, prædicatum illud eſt accidentale, quia hō non eſt qđ veræ album, eſt ideſt eſſe album non eſt eſſentiale hominis, neq; quod verę album aliquid, vt ſupra expoſitum eſt. Sed cum dicitur homo eſt animal {forſan homo eſt, quod veræ eſt animal.} Animal enim ſignificat eſſentiam hominis, qa illud ipſum quod eſt homo, eſt eſſentialiter aīal. Et quāuis illa, quæ non ſignificant ſubſtantiam ſint accidētia, non tamen per accidens prædicantur. Prædicantur.n. de quodam ſubiecto non propter aliquod aliud ſubiectum, puta cum dico, homo eſt albus, prædicatur albus de homine, non ea ratione, ꝙ aliquod aliud ſubiectum ſit album, ratione cuius homo dicatur albus, ſicut ſupra dictum eſt in his, quæ prædicantur per accidens. Deinde cum dicit. (Per accidēs quo accip.) (Lect. pñti.)

Formæ nāq; valeant. Fidium enim ſunt attrectationes. Et ſi ſint, nihil prorſus ad præſentem ſermonem pertinent. Ipſæ nanque præmonſtrationes de rebus talibus ſunt. ARGY.

Species enim gaudeant, monſtra enim ſunt. Et ſi ſint, nihil ad rationem ſunt, præmonſtrationes enim de huiuſmodi ſunt. ANTI. Vide i ānot.

Excludit quandam obuiationē. Poſſet enim aliquis dicere ꝙ prædicata, quæ ſignificant ſubſtantiam non ſunt veræ & eſſentialiter id, de quo prædicantur, vel aliquid eius, neq; accidentia, quę ſunt in indiuiduis ſicut in ſubiectis conueniunt huiuſmodi cōmunibus prædicatis eſſentialibus, qa huiuſmodi vniuerſalia prædicata ſignificant quaſdā eſſentias ſemper ſeparatas per ſe ſubſiſtētes, ſicut Platonici dicebant. Sed ipſe reſpondet, quia ſi ſupponantur ſpecies ideſt ideæ eſſe, debent gaudere, quia ſecundum Platonicos habent aliquod nobilius eſſe ǵ res nobis notæ materiales. Huiuſmodi enim res ſunt particulares & materiales, illæ autem ſunt vniuerſales & imateriales. Sunt enim quædam præmōſtrationes reſpectu naturalium ideſt quædam exēplaria horum, vt accipiantur hic monſtra vel præmōſtrationes, ſicut ſupra præmonſtratur aliquid ad aliquid probandū. Quia ergo ſunt præmonſtrationes vel exemplaria rerum naturalium neceſſe eſt ꝙ in iſtis rebus naturalibus, inueniātur aliquæ participationes illarum ſpecierum, quæ pertinent ad eſſentiam harū rerū naturalium. Et ideo ſi ſint huiuſmodi ſpecies ſeparatæ ſicut Platonici dixerūt ſiue poſuerunt, nihil pertinent ad rationē præſentem. Nos enim intendimus de huiuſmodi rebus de quibus in nobis ſcientia per demonſtrationē acquiritur. Et huiuſmodi ſunt res in materia exiſtentes nobis notæ, de quibus demonſtrationes fiunt. Et ideo ſi detur ꝙ aīal ſit quoddam ſeparatū, quaſi præmonſtratio exiſtens animalium naturalium, tunc cum dico, homo eſt animal, ſecūdum

ꝙ hac propoſitione vtimur in demonſtrando, ly animal ſignificat eſſentiam rei naturalis, da qua ſit demonſtratio. Deinde cum dicit.

Lectio XXXIIII.

In prædicatis quocunq; modo neq; in ſurſum, neq; in deorſum eſſe proceſſum in infinitum dialecticæ probat.

ARGY. *Præterea ea ſi nō hoc illius eſt qualitas, & illud huius, neque qualitatis eſt qualitas*

ANTI. Vide ī ann. *Amplius ſi non eſt hoc huiuſmodi qualitas, & illud huiuſmodi, neque qualitatis qualitas eſt.*

Præmiſsis his, quæ neceſſaria ſunt ad propoſitum demonſtrandum de diſtinctione prædicatorum adinuicem, hic accedit ad propoſitum oſtendendum ſcilicet ꝙ non procedatur in prædicatis in infinitum. Et diuiditur hæc pars in partes duas ſecundum duos modos, quibus oſtendit propoſitum, Secunda pars incipit, ibi {Adhuc autem alius &c.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ non eſt procedere infinitum in prędicatis per modum circulationis. Secundo ꝙ non procedatur in infinitum in eis ſm rectitudinem in ſurſum, neq; in deorſum, ibi { Sed vtique quod neque in ſurſum.} Circa primum tria facit. Primo præmiſsis ſuppoſitis addit quædam neceſſaria ad propoſitum oſtendendū. Secundo ex his & aliis præmiſsis concludit propoſitum, ibi {Impoſsibile eſt æque prædicari.} Tertio probat, ibi {Aut enim ſicut ſubſtātia.} Primo ergo proponit duo, quorum vnum eſt, quia cum prædicatum quod ſignificat accidens, ſignificet aliquod genus accidentis, puta qualitatē, non pōt eſſe ꝙ duo ſe habeant hoc modo ad inuicem ꝙ primum ſit qualitas ſecundi, & 2. ſit qualitas primi. Alia eſt enim ratio qualitatis, & eius, cui qualitas ineſt. Secundum eſt ꝙ vniuerſaliter non eſt poſsibile ꝙ qualitas habeat quācunq; aliam qualitatem ſibi inhærentem, quia nullum accidens eſt ſubiectū alterius accidentis per ſe loquendo. Soli enim ſubſtantiæ conuenit proprie ratio ſubiecti. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri profecto nequit, vt hoc pacto mutuo prędicētur, ſed quid idem vt verū dicas, at nō ſit, vt econtra prædices vere.*

ANTI. Vide ī anot. *Impoſsibile eſt æque prædicari adinuicē ſic, ſed vere quidē contingit dicere, æque autem prędicari vere nō contingit.*

Proponit quaſi ex præmiſsis concludens ꝙ intendit ꝓbare & dicit. Si iſta ſunt vera, quæ præmiſſa ſunt, {impoſsibile eſt ꝙ fiat mutua prædicatio adinuicem ſic} id eſt ſecundum aliquem prædictorum modorum. Nō autem hoc dicitur, quin contingat veræ prædicari vnū de alio, & econuerſo. Dicimus enim veræ ꝙ homo eſt album, & album eſt homo. Sed hoc non fit æque. i. ſecundum æqualem rationem prædicandi. Et ſimiliter eſt in prædicatis eſſentialibus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam aut accidens, aut vt ſubſtantia prædicabitur, veluti ſi ſit genus, vel differentia prædicati.*

ANTI. Vide ī anot. *Aut enim ſicut ſubſtantia prædicabitur, vt eſt aut cum genus ſit, aut differentia.*

Oſtendit propoſitū. Et primo in prædicatis eſſentialibus. Secundo in accidentalibus, ibi {Verum etiam ipſius qualis.} Circa primum tria facit. Primo ponit quādam diuiſionem eſſentialium prædicatorum. Secundo reſumit quoddam, quod ſupra probatum eſt, ibi {Hæc autem oſtenſa.} Tertio probat propoſitum, ibi {Siquidem igitur genera.} Dicit ergo primo ꝙ ad oſtendendum ꝙ non ſit adinuicem æque prædicari, primo oportet hoc cōſiderare in eſſentialibus prædicatis. Aut enim quod prædicatur æque prædicabitur ſicut ſubſtantia, aut alio modo. Et ſi ſicut ſubſtātia, aut ſicut genus, aut ſicut differentia. Hæc enim duæ ſunt partes diffinitionis, quæ ſignificant eſſentiam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hęc autem demonſtratum eſt, neq; ad ſupera, neq; ad infera infinita eſſe. Neque enim homo eſt bipes, & bipes animal, & animal aliud, neq; rurſus aīal de homine, homo de Callia, & is de alio hoc ipſo quideſt prædicatur. Oēm.n. talem ſubſtantiā diffinire poſſumus. At fieri nequit vt infinita quiſquā intelligendo pertranſeat. Quare neque ad ſupera, neq; ad infera ſunt infinita. Fieri enim non poteſt, vt ea ſub ſubſtantia, de qua infinita dicuntur, diffiniatur.*

ANTI. *Hæc autem oſtenſa ſunt quoniam nō erunt infinita nec in ſurſum, nec in deorſum, vt homo bipes, hoc animal, hoc autē alterum eſt, & animal de homine, hic autem de Callia, hic autem de alio in eo quodquideſt. Subſtantiam quidem omnem eſſe diffinire huiuſmodi, infinita autem non eſt tranſire intelligentem. Quare neq; in ſurſum neq; in deorſum infinita ſunt. Illam enim non eſt diffinire, de qua infinita prædicantur.*

Reſumit quod ſupra probatum erat in principio præcedentis lectionis. ſ. huiuſmodi prædicata nō eſſe infinita, quia ſi in infinitum procederent, non habere in eis locū reciprocatio, ſiue circulatio. Dicit ergo ꝙ ſicut ſupra de his oſtenſum eſt, in huiuſmodi nō contingit procedere in infinitū neq; in ſurſum, neq; in deorſum, ſicut ſi prædicatur bipes de homine, & animal de bipede, & de animali aliquid alterum, non eſt hoc procedere in infinitū in ſurſum, neq; in deorſum, vt ſi animal dicatur de hoīe in eo quodquid eſt & homo de Callia, & hoc de quodam alio, ſuppoſito ꝙ ita eſſet genus continens ſub ſe multas ſpecies, quarum vna eſſet Callias, non poſſet ſic procedi in infinitum. Et reſumit rationem ad oſtendēdum quod ſupra poſuit, quia omnem huiuſmodi ſubſtantiam, quæ. ſ. habet aliquid vniuerſalius, quod de ipſa prædicetur, & quæ poteſt de alio inferiori prædicari, contingit diffinire, genera vero generaliſsima, de quib⁹ alia vniuerſaliora non prædicantur, & ſingularia, quæ non prædicantur de aliquibus inferioribus, nō cōtingit diffinire. Solum autem ſubſtantiam mediam diffinire contingit. Illam vero ſubſtantiam non cōtingit diffinire, de qua infinita prædicantur, quia oportet diffinientem intelligēdo pertrāſire omnia illa, quæ ſubſtātialiter prædicantur de diffinito, cum omnia cadāt in diffinitione, vel ſicut genus, vel ſicut differentia. Infinita autem nō contingit pertranſire. Ergo oportet omnem vniuerſalē ſubſtantiam, quæ non eſt ſupremum genus, neque infimum ſubiectum, non habere infinita, quæ de ipſa ſubſtantialiter prædicātur. Sic ergo nō eſt procedere in infinitū, neq; in ſurſum, neq; in deorſum. Deinde cū dicit.

ARGY. *Vt genera igitur mutuo non prędicabuntur. Erit enim ipſum, id quod ipſum eſt quoddam.*

ANTI. *Siquidem igitur genera adinuicem æqualiter prędicātur, erit enim ipſum quod veræ ipſum aliquid eſt.*

Oſtendit ꝙ in ſubſtātialibus prædicatis nō poſsit eſſe proceſſus in infinitum per modū circulationis. Et dicit ꝙ ſi aliqua prædicata ſubſtantialia prædicantur de aliquo vt genera non prædicantur adinuicem æqualiter. i. conuertibiliter. i. ꝙ vnum genus ſit alterius, & econuerſo. Et ad hoc probandū ſubdit {erit enim ipſum quod veræ aliquid} quaſi diceret. Si aliquid prædicatur de aliquo vt genus, illud, de quo prędicatur, eſt aliquid quod veræ eſt ipſum. i. eſt aliquid particulariter quod ſubſtantialiter recipit prædicationem ipſius. Si ergo hoc prædicetur de illo vt genus, ſequeretur ꝙ ipſum quod particulariter conueniebat alicui, ecōuerſo particulariter recipiat

piat prædicationem illius,quod eſt idem reſpectu eiuſdẽ eſſe partem & totum,quod eſt impoſsibile.Et eadem ratio eſt de differentiis. Vnde & in primo Topicorum dicitur ꝙ problema de differentia reducitur ad problema de genere. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero neque de qualitate,aut de cæteris quicquàm, niſi per accidens prædicabitur.Hæc enim omnia accidunt,& de ſubſtantiis prædicantur.*

ANTI. *Neq; tñ de qualitate,aut aliorum nullũ,niſi ſecundũ accidẽs prædicabit̃.Oĩa hæc accidũt, & de ſubiectis prædicari.*

Oſtendit ꝙ non poteſt ire in infinitũ per modũ circulationis in prædicationibus in quibus prædicatur accidens de ſubiecto, & dicit ꝙ neq; etiam ipſius qualis pōt eſſe conuerſio cum ſuo ſubiecto,aut aliorum nullũ poteſt habere huiuſmodi prædicationem,quæ accidẽtaliter prædicantur, niſi fiat prædicatio per accidẽs, ſecundum ꝙ dictum eſt ꝙ accidentia non prædicantur de ſubiectis niſi per accidens.Qualitas enim & omnia alia huiuſmodi accidunt ſubſtantiæ, vnde & prædicãtur de ſubiectis ſicut accidens de ſubiecto. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sed neq; verſus ſupera infinita erũt.De vnoquoq; nanque p̃dicatur,id,quod ſignificat,aut quale quid aut quantũ quid, aut aliquid talium,aut ea,quæ in ſubſtantia ſunt . Hæc autẽ ſunt finita,& genera prædicamentorum finita ſunt.Eſt enim aut quale,aut quãtum,& cætera,quæ iã dudum enumerauimus. Atq; ſupponuntur vnum prædicari de vno, & itẽ ipſa nõ prædicari de ipſis, niſi ratione ipſius quid eſt prædicentur. Et enim accidentia ſunt vniuerſa.Sed quædam per ſe, quędã alio modo.Atq; hæc omnia de ſubiecto quodã dicimus prędicari , & accidens non eſſe ſubiectum vllum. Nihil.n.talium ponimus id eſſe, quod ideſt, quod dicitur, non aliud quicquã ſed ipſum in aliis eſſe , et alia quædã de alio dicimus p̃dicari.*

ANTI. *Sed vtique neq;in ſurſum infinita erunt . Vnumquodque enim quod prędicatur ſignificat,aut quale aliquod,aut quãtum aliquod,aut huiuſmodi,aut quæ ſunt in ſubſtantia.Hæc autem finita ſunt . Et genera prædicamentorum finita. Aut enim quale,aut quantum, aut ad aliquid,aut facere,aut pati,aut vbi,quando.Conceſſum autem eſt vnum de vno prædicari.*

Vide i ãnot. *Ipſa autem de ipſis quæcunq; non aliquid ſunt,nõ prædicari dicimus . Accidentia enim ſunt hæc omnia,ſed hæc quidem ſecundum ſeipſa, illa vero ſecundum alterũ modum. Hæc autem de quodã ſubiecto oĩa prædicari dicimus, ſecundum accidens autem non eſſe ſubiectum aliquod.Nihil.n.talium ponimus eſſe ſubiectum,quod alterum aliquod eſſe dicatur quod dicitur,ſed ipſum in aliis, & alia quædam de alio.*

Oſtendit vniuerſaliter ꝙ in nullo genere prędicationis ſit p̃cedere in infinitũ in ſurſum aut deorſum. Et dicit ꝙ non ſolum nõ eſt procedere in prædicationib' in infinitum ſecundum circulationem , ſed neq; procedẽdo in ſurſum infinita erunt prædicata , & ſimiliter nec deorſum.Et ad hoc probandum.Primo reſumit quædã ſupra poſita.Secundo ex his probat intentum,Ibi {Neque in in ſurſum, ergo &c.} Circa primum reſumit q̃d de vnoquoq; poſſunt aliqua prædicari quicquid ſignificent,ſiue ſit quale,ſiue quantum,vel quodcunque aliud genus accidentis , vel etiam quæ intrant ſubſtantiã rei, quæ ſunt eſſentialia prædicata.Secũdo reſumit ꝙ hic.ſ. prædicata ſubſtantialia,ſint finita.Tertio reſumit ꝙ genera prædicamentorũ ſunt finita,ſcilicet quale,& quãtum , &c. Si enim aliquis dicat ꝙ quantitas prædicetur de ſubſtantia, & qualitas de quãtitate, & ſic in infinitũ, hoc excludit per hoc ꝙ genera prædicamentorum ſunt finita.Quarto reſumit ꝙ ſicut ſupra expoſitum eſt,vnũ de vno prędicatur ſimplici prędicatione.Et hoc ideo inducit,quia poſſet aliquis dicere,ꝙ primo prædicabitur vnum de vno , puta de homine animal, & iſta prædicatio multiplicabitur quouſque poterit inueniri aliquod vnum, quod de homine prædicetur,quibus finitis prędicabuntur duo de vno, puta , dicetur ꝙ homo eſt animal album,& ſic multo plura prædicata inuenirẽtur ſecundum diuerſas combinationes prædicatorũ.Rurſus prædicabuntur tria de vno , puta , dicetur ꝙ homo eſt animal album magnum, & ſic ſemper addendo ad numerum magis multiplicabuntur prædicata,& erit procedere in infinitum in prędicatis,ſicut etiam in additione numerorum . Sed hoc excludit per prædicationem vnius de vno.Quinto reſumit vt nõ dicamus aliqua ſimpliciter prædicari de ipſis, quæ nõ aliquid ſunt,i.de accidentibus , quorum nullum eſt aliquid ſubſiſtens. De accidente enim neq; ſubiectum , neque accidẽs proprie prędicatur,vt ſupra dictum eſt. Omnia enim huiuſmodi , quæ non ſunt aliquid ſubſtantiale, ſunt accidẽtia, & de his nihil prædicat̃ ſimpliciter loquẽdo, ſed hæc prædicantur quidem per ſe.ſ.de ſubiectis, vel ſubſtantialia prædicata vel accidentia.Illa vero ſecundum alium modum.i.per accidens.ſ.cum prædicantur de accidẽtibus, aut ſubiecta,aut accidentia.Hæc enim omnia.ſ.accidẽtia habent de ſui ratione ꝙ dicãtur de ſubiecto, Illud autem quod eſt accidẽs,non eſt ſubiectum aliquod,vnde nihil propriæ loquẽdo poteſt de eo prædicari , quia nihil talium.ſ.accidentiũ ponimus eſſe tale, quod dicatur id, quod dicitur , ideſt ꝙ ſuſcipiat prædicationem eius, quod de eo prædicatur,non quaſi aliquid alterum exiſtens,ſicut accidit in ſubſtantiis. Homo enim non dicit̃ animal , vel album , quia aliquid aliud ſit animal vel album,ſed quia ipſummet quod eſt homo,eſt animal, vel album, ſed album ideo dicitur homo, vel muſicũ, quia aliquid alterum ſcilicet ſubiectum albi eſt homo,vel muſicum.Sed ipſum accidens ineſt aliis, & alia , quæ prædicantur de accidente,prædicant̃ de altero, ideſt de ſubiecto accidẽtis,& propter hoc prædicantur de accidente, vt dictum eſt . Hoc autem introduxit , quia ſi accidens prædicatur de ſubiecto,& econuerſo,& omnia,quæ accidunt ſubiecto,prædicentur de ſe inuicem,ſequetur ꝙ prædicatio procedat in infinitum,quia vni infinita accidunt. Deinde cum dicit. Prædic. p̃cedere i infinitum.

ARGY. *Neq; igit̃ ad ſuperiora, neq; ad inferiora, vnũ de vno in infinitum dicetur.De quibus enim accidentia dicuntur, quæcunq; in vniuſcuiuſq; ſubſtantia ſunt,ea nõ ſunt infinita.Verſus etiã ſupera,nec ipſa,nec vtraq; etiã accidentia, ſunt infinita. Neceſſe eſt igitur aliquid eſſe, de quo primum aliquod, & de hoc aliud , & huius profectionis tandem exitum eſſe, vt id ſit , quod de nullo vlterius alio dicatur, & id etiam, de quo non prædicatur aliud prius.Vnus igitur hic eſt modus ad hoc propoſitum demonſtrandum.*

ANTI. *Neq; in ſurſum ergo vnũ de vno,neq; in deorſum dicere. De quibus quidem.n.dicuntur accidentia , ſunt quæcunq; in ſubſtantia vniuſcuiuſq; ſunt. Hæc aũt non ſunt infinita. Sed in ſurſum,ipſaq;,& accidentia, vtraq;,nõ infinita ſunt. Neceſſe eſt ergo eſſe aliquid,de quo primũ prædicetur,& de hoc aliud,& hoc ſtare,& eſſe aliquid,quod non amplius,neq; de aliquo priori,neq; de illo aliud prius prædicetur.Vnus quidẽ igitur modus dicitur demonſtrationis huiuſmodi.*

Oſtendit propoſitum ex præmiſsis.ſ.ꝙ prædicatione,qua prædicatur vnum de vno, non proceditur in infinitum neq; in ſurſum,neq; in deorſum , q̃a omnia accidentia prædicantur de his, quæ pertinent ad ſubſtantiam rei,quod erat quinta ſuppoſitio . Subſtantialia autẽ

prædicata non ſunt infinita, quod erat ſecunda ſuppoſitio,& ita ex parte ſub ſubiectorũ non proceditur in infinitum in huiuſmodi p̄dicationibus, quaſi in deorſum. In ſurſum autẽ neutra ſunt infinita ſcilicet neq; ſubſtãtialia p̄dicata, neq; accidentalia, quia & genera accidentium ſunt finita, & in vno quoq; generum non eſt procedere infinitum, neq; in ſurſum neq; in deorſum, ſicut neq; in ſubſtantialibus prædicatis, q̃a in quolibet prædicamẽto genus prædicatur de ſpecie in eo quodquid-eſt. Vnde concludi poteſt vniuerſaliter ꝙ neceſſe eſt eſſe aliquod primũ ſubiectum, de quo aliquid prædicetur, exiſtente ſtatu prædicationis in deorſum, & de hoc aliquid aliud prædicat̃, & hoc habebit ſtatum in ſurſum, & erit inuenire aliquid quod nõ amplius prædicabitur de alio, neque ſicut poſterius prædicatur de priori per accidens, neq; ſicut prius prædicatur de poſteriori per ſe. Hic igitur eſt vnus modus logicę demonſtrandi propoſitum, qui ſumitur ſecundum diuerſos modos prædicationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Alius autem eſt hic, Patet enim horum demonſtrationem eſſe de quibus priora aliqua prædicantur. Et itẽ fieri nõ poſſe, vt aut melius ſimus, ad ea diſpoſiti, quorũ eſt demõſtratio, quam ſi ſciamus, aut ea ſine demonſtratione ſciamus. Quibus efficitur, vt ſi per aliqua priora quippiam ĩnoteſcit, illa vero neſcimus, neq; ad illa melius ſumus effecti, quam ſi ſcientiã haberemus, nec id profecto ſciamus, quod per illa notũ efficitur. Si igitur fit, vt ſimpliciter quippiam per demõſtrationẽ, & non ex quibuſdam, nec ex ſuppoſitione ſciamus neceſſe eſt prædicationes medias ſtare. Nã ſi nõ ſtent ſed ſemper ſit aliquid ſuperius ſumpto, omnium erit tũ demonſtratio. Quare ſi fieri non poteſt, vt infinita quiſquam pertranſeat, ea profecto quorũ eſt demonſtratio, nunquam per demonſtrationem ſciemus. Quod ſi neq; melius ad ipſa ſumus affecti, quã ſi ſciremus nihil tum per demonſtrationem ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione ſciemus. Ex his igitur, quæ diſſerendi diximus modo, id, de quo loquimur, ita eſſe quiſpiam credet.*

ANTI. *Adhuc autem alius, ſi de quibus priora quedã prædicantur, erit horũ demonſtratio, quorum demonſtratio eſt, neque potius habere p̃nt ad ipſa quàm ſcire, neq; ſcire eſſe ſine demõſtratione. Si hoc aũt per hoc notũ eſt, hoc autem neſcimus, neque melius habemus ad ipſa quàm ſcire, neque per hoc notum ſciemus. Si igitur eſt aliquid ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, & non ex aliquibus, neque ex ſuppoſitione, manifeſtum eſt ſtare prædicamenta media. Si enim non ſteterint ſed eſt ſemper acceptio in ſuperius, omnium erit demonſtratio. Si non contingit percurrere infinita, hæc non ſciemus per demonſtrationem. Si igitur neque melius habemus ad ipſa, quàm ſcire, non erit nil ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione. Logice quidem igitur ex his, vtique aliquis credet de eo, quod dictum eſt.*

Ponit .2. modum probationis, & dicit ꝙ quando eſt aliqua talis propoſitio, in qua prædicatur aliquid de ſubiecto, ſi aliqua poſſunt ꝑ prius prædicari de illo ſubiecto, talis propoſitio demonſtrabilis erit, puta hæc propoſitio, hõ eſt ſubſtantia, demonſtratur per hanc, animal eſt ſubſtantia, quia de animali per prius prædicatur ſubſtantia quam de homine. Si autem aliqua propoſitio eſt demonſtrabilis, non poſſumus melius cognoſcere quã ſciendo, ſicut principia indemonſtrabilia, melius cognoſcimus q̃ ſciendo, quia cognoſcimus ea, vt per ſe nota. Et iterum huiuſmodi demonſtrabilia non poſſumus ſcire niſi per demõſtrationem, quia demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, vt ſupra dictum eſt. Itẽ cõſiderandum eſt ꝙ ſi aliqua propoſitio eſt nota per aliã, ſi illam per quam nota eſt neſcimus, neq; cognoſcimus eam meliori modo, quam ſciendo, conſequens eſt ꝙ nõ ſciamus illam propoſitionem, quæ per eam cognoſcitur. His igitur tribus ſuppoſitis procedit ſic. Si cõtingit aliquid ſimpliciter ſcire per demonſtrationem, & non ex aliquib⁹, nec ex ſuppoſitione, neceſſe eſt ꝙ ſit ſtatus in prædicatis, quæ accipiuntur vt media. Dicit aũt ſimpliciter, & non ex aliquibus, ad excludendũ demonſtrationes ducentes ad impoſsibile, in quibus procedit̃ contra poſitiones aliquas ex aliquibus propoſitionibus datis. Dicit autem neq; ex ſuppoſitione, ad excludendum demõſtrationes, quales fiunt in ſciẽtiis ſubalternis, quæ ſupponunt concluſiones ſuperiorum ſcientiarum, vt ſupra habitum eſt. (Proceſſ. demon. ad impo.) Eſt ergo ſimiliter per demonſtrationẽ ſcire, quando quælibet propoſitionum præmiſſarum, ſi ſit demonſtrabilis, ſcitur per demonſtrationẽ, & ſi non eſt demõſtrabilis, intelligit̃ per ſeipſam. (Demon. in ſcien. ſubal. Lectio 15.) Et hoc ſuppoſito neceſſe eſt ꝙ ſit ſtatus in prædicationibus, q̃a ſi nõ fuerit ſtatus, ſed ſemꝑ poteſt accipi aliquid ſuperius, ſequitur ꝙ omnium ſit demonſtratio, vt primo dicebatur. Si ergo aliqua concluſio demonſtratur, oportet ꝙ quælibet præmiſſarum ſit demonſtrabilis. Si ergo ad eius cognitionem nullo modo poſſumus melius nos habere, q̃ ſciendo eam per demonſtrationẽ, ergo oportebit eam demonſtrare per aliquas alias propoſitiones, & illas iterum per alias, & ſic in infinitũ, quia igitur infinita non eſt tranſire, non poterimus eam cognoſcere per demonſtrationem, neq; melius eam cognoſcere poſſumus, cum omnia ſint demonſtrabilia, ergo ſequetur ꝙ nihil contingit ſcire per demonſtrationem ſimpliciter, ſed ſolum ex ſuppoſitione. Vltimo autem epilogando concludit principale propoſitum.

LECTIO XXV.

In quibuſcunque per ſe prædicatis, quibus demonſtratiuæ ſciẽtiæ vtuntur, non eſſe proceſſum in infinitum demonſtratiuæ probat.

Reſolutiue autem per hæc breuius perſpicuum fuerit, fieri non poſſe, vt verſus ſuperius, aut inferius infinita ſint prædicata in demonſtratiuis ſcientiis, de quibus, eſt hæc præſens conſideratio. ARGY.

ANaletice autẽ manifeſtũ eſt per hoc velocius quòd neque in ſurſum, neque in deorſum infinita prædicantia contingit eſſe in demõſtratiuis ſcientiis, de quibus intẽtio eſt. ANTI.

Poſtquam Philoſophus oſtendit logicæ ꝙ nõ ſit ꝓcedere in infinitum in prædicatis ſurſum aut deorſum, hic oſtendit idem analitice. Et diuiditur in duas partes. In prima parte oſtendit principale propoſitum. In ſecunda infert quadam corollaria ex dictis, ibi {Monſtratis autem his manifeſtum &c.} (Lect. ſequ.) Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propoſitum, ibi {Demonſtratio quidem enim &c.} Dicit ergo primo ꝙ hoc quod non contingit in demonſtratiuis ſcientiis, de quibus itẽdimus, prædicationes in infinitũ procedere neque in ſurſum, neq; in deorſum; breuius & citius poterit manifeſtari analitice, quam manifeſtatum ſit logicæ. Vbi conſiderandum eſt ꝙ analitica id eſt demonſtratiua ſcientia, quæ reſoluẽdo ad principia per ſe nota iudicatiua dicitur, eſt pars logicæ quæ etiã dialecticam ſub ſe continet. (Notandum) Ad logica autẽ communiter pertinet conſiderare prædicationẽ vniuerſaliter, ſecundum ꝙ continet ſub ſe prædicationem, quæ eſt per ſe, & quæ non eſt per ſe. Sed demonſtratiuæ ſcientiæ propria eſt prædicatio per ſe. Et ideo ſupra logicæ probauit

bauit propoſitum, quia oſtendit vniuerſaliter in omni genere prædicationis nõ eſſe proceſſum in infinitũ. Hic autem intendit oſtendere analetice, quia probat ſolũ in bis, quæ prædicantur per ſe. Et huiuſmodi eſt via expeditior, & ideo ſufficit ad propoſitum, quia in demonſtrationibus non vtimur niſi tali modo prædicationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Demonſtratio enim eſt de biſce, quæ rebus inſunt per ſe.*

ANTI. *Demonſtratio quidem enim eſt, quæcunque ipſa inſunt ſecundum ſeipſa rebus.*

Oſtendit propoſitum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit qua prędicatione analitica, id eſt demõſtratiua ſcientia vtatur, quia prædicatione per ſe. Secundo reſumit quot ſunt modi talis prædicationis, ibi { Per ſeipſa vero &c.} Tertio oſtendit ꝙ in nullo modo prædicationis per ſe poſsit procedi in infinitum, ibi {Horum autem neutra contingunt.} Dicit ergo primo ꝙ {demonſtratio eſt ſolum circa illa, quæ per ſe inſunt rebus} Tales enim ſunt eius concluſiones, & ex talibus demõſtrat vt ſupra habitum eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ea vero, quæ per ſe competũt, duplicem ſubeunt modum. Quędam enim in eadem rerum ſunt diffinitione, quibus ineſſe dicuntur, vt multitudo, vel diuiſibile. Hæc enim numero cõpetunt, & in ipſius ſunt diffinitione. Quædam in ratione ſua res eas ſuſcipiũt quibus competunt, vt impar. Hoc enim numero competit, & in diffinitione ſua numerum ſuſcipit.*

ANTI. *Secũdum ſeipſa autem dupliciter. Quæcũq; enim illis inſunt in eo quod quid eſt, & in quibus ipſa in eo quod quid eſt inſunt ipſis, vt numero impar, quod ineſt quidem numero. Eſt autem ipſe numerus in ratione ipſius. Et iterum multitudo, aut diuiſibile in ratione numeri eſt.*

Ponit duos modos prædicandi per ſe. Nã primo quidem prædicãtur per ſe quæcunq; inſunt ſubiectis in eo quod quid eſt. ſ. cum prędicata ponuntur in diffinitione ſubiecti. Secundo quando ipſa ſubiecta inſunt prædicatis in eo quod quid eſt. i. quãdo ſubiecta ponũtur in diffinitione prædicatorum. Et exemplificat de vtroq; modo. Nam impar prædicatur de numero per ſe ſecundo modo, quia numerus ponitur in diffinitione ipſius imparis. Eſt enim impar numerus medio carẽs. Multitudo autem vel diuiſibile prędicatur de numero, & ponitur xandum. cho. 10. in diffinitione eius. Vnde huiuſmodi prædicantur per ſe de numero primo modo. Alij autem modi, quos ſupra poſuit reducuntur ad iſtos. Deinde cum dicit.

ARGY. *At fieri nequit, vt aut hæc, aut illa, ſint infinita. Nec. n. ea, quę vt impar de numero prædicãtur. Nam in impare rurſus aliud erit in diffinitione cuius eſt ipſum, hoc ſi ſit primum, numerus ipſe, cui quidem competunt, in diffinitione erit ipſorum. Si igitur fieri nequit, vt inſit vni alia infinita, nec infinita verſus ſuperius erunt.*

ANTI. de i. text. *Horum autem neutra contingit eſſe infinita, nec vt imperfectum numeri. Iterum enim ſi impari aliud inſit, cui inerat exiſtenti, hoc autem ſi eſt primum, numerus inerit bis quæ inſunt ipſi Si igit non contingit infinita huiuſmodi eſſe in vno, neque in ſurſum erunt infinita.*

Oſtendit ꝙ in vtroque modo prædicationis per ſe neceſſe eſt eſſe ſtatum. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit ꝙ neceſſarium eſt eſſe ſtatum in vtroque modo prædicationis per ſe, tam in ſurſum quam in deorſum. Secundo concludit quòd non poſsit infinitum eſſe in mediis, ibi {Si autem ſic eſt &c.} Tertio concludit ꝙ non poteſt procedi in infinitum in demonſtrationibus, ibi {Si vero hoc &c.} Circa primum duo facit. Primo proponit propoſitum in ſecundo modo dicendi per ſe. ſ. quãdo ſubiectum ponitur in diffinitione prædicati. Secundo in primo modo, quando prædicatum ponitur in diffinitione ſubiecti, ibi { Si etiam quæcunq;.} Circa primum ponit duas rationes. Circa quarum primam ſic procedit. Primo quidem pręmittit propoſitũ. ſ. ꝙ in neutro modo dicendi per ſe contingit in infinitum procedere. Deinde probat hoc in ſecundo mõ, puta cum impar prædicatur de numero. Si enim procedatur vlterius, ꝙ aliquid aliud prædicetur per ſe de impari ſecundum iſtum modum dicendi per ſe, ſequitur ꝙ impar inſit in diffinitione eius. Numerus autem ponitur in diffinitione imparis, vnde ſequeretur quòd etiã numerus ponatur in diffinitione illius tertij quod per ſe ineſt impari. Sed hic non contingit abire in infinitum, vt ſcilicet infinita inſint in diffinitione alicuius, ſicut ſupra probatum eſt. Relinquitur ergo quòd in talibus per ſe prædicationibus non contingit procedere in infinitum in ſurſum id eſt ex parte. prædicati. Secundam rationem ponit ibi.

At vero neceſſe eſt ipſi primo competant vniuerſa, veluti numero, & numerus illis inſit. Quare conuertuntur, & non ſuperabunt. ARGY.

At verò neceſſe eſt omnia ineſſe primo, vt numero, et in illis numerum. Quare conuertibilia erunt, ſed non excedentia. ANTI.

Et dicit ꝙ quantũcunque procedatur in huiuſmodi per ſe prædicationibus. 2. modi, oportebit quòd omnia prædicata per ordinem accepta inſint primo ſubiecto, puta numero quaſi prædicata de eo, quia ſi impar per ſe prædicatur de numero, oportet ꝙ quicquid prædicatur de impari, etiam per ſe prædicetur de numero. Et iterum oportet quòd numerus omnibus illis inſit, quia ſi numerus ponitur in diffinitione imparis oportet ꝙ ponatur in diffinitione omnium eorum quæ diffiniuntur per impar. Et ita ſequitur ꝙ mutuo ſibi inuicẽ inſint. Ergo erunt conuertibilia & non ſe inuicem excedentia, ſic enim propriæ paſsiones ſe habent ad ſubiecta ſua. Vnde ſi etiam ſint infinita per ſe prędicata ſecundum hunc modum, nõ erit ad propoſitum, quo aliquis intendit ponere infinita in prædicatis eſſe in ſurſum vel in deorſum. Deinde cum dicit.

Nec item ea, quæ diffinitiones eorum, quibus inſunt ingrediuntur. Non enim aſsignari diffinitiones poſſent. Quare ſi hęc ſunt vniuerſa ea, quæ per ſe prædicantur, hæc autem infinita non ſunt, ſtant omnia plane verſus ſupera. Quare ſtant & ad infera. ARGY.

Si etiam quæcũq; ſunt in eo quod quid eſt, nec hæc infinita ſunt. Nec enim eſſet diffinire. Quare ſi prędicantia quidẽ per ſe omnia dicuntur, hæc autem non infinita ſunt ſtabunt vtiq; id ſurſum. Quare & in deorſum. ANTI.

Probat propoſitum in primo modo dicendi per ſe, & dicit ꝙ illa, quæ prædicantur in eo quod quid eſt. i. quaſi poſita in diffinitione ſubiecti, nõ poſſunt eſſe infinita, quia non contingit infinita diffinire, vt ſupra probatum eſt. Ex hoc ergo concludit ꝙ ſi omnia, quæ ponuntur in demõſtrationibus, per ſe ponũtur, & in prędicatis per ſe non eſt procedere in infinitum in ſurſum, neceſſe eſt ꝙ prædicata in demonſtrationibꝰ ſtent in ſurſum. Et ex hoc etiam ſequitur ꝙ ſtent in deorſum, quia ex quacunq; parte ponatur infinitum tollitur ſcientia, & diffinitio, vt ex ſupra dictis patet. Deinde cum dicit.

Quod ſi ita ſit, erunt & ea ſane finita, quæ inter duos terminos collocantur. ARGY.

Si autem ſic eſt, & quæ ſunt in medio duorum terminorum, ſemper ſunt finita. ANTI.

Concludit ex præmiſsis ꝙ ſi eſt ſtatus in ſurſum, & deorſum, ꝙ media non contingit eſſe infinita. Supra.n. oſtendit ꝙ extremis exiſtentibus determinatis, media non poſſunt eſſe infinita. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quod rurſus ſi ita ſit, patet iam & demonſtrationum eſſe principia neceſſario, ac demonſtrationem non omnium eſſe, quodquidem nõnullos aſſerere iam in initio diximus. Etenim ſi principia ſint, neq; demonſtrabilia ſunt oĩa, neq; in infinitũ fieri poteſt abitio. Nam alterum iſtorũ vtrũuis eſſe nil aliud eſt, quam nullũ internallum eſſe medio vacans, atq; indiuiſibile, ſed vniuerſa eſſe diuiſibilia. Id enim quod demonſtrat̃, non foris addito, ſed ĩmiſſo termino demonſtratur. Quapropter ſi fieri poteſt, vt hoc pacto proc edatur in infinitũ, fieri quoq; poteſt vt inter duos terminos infinita media cadãt. At hoc fieri nequit, ſi tam verſus ſuperius, quam verſus inferius prædicationũ ſit finis. Eſſe vero prædicationũ hoc pacto finem, antea diſſerendi modo, nũc reſolutiue ſatis oſtendimus.*

ANTI. *Si vero hoc eſt, manifeſtũ iã eſt, & demonſtrationũ quòd neceſſe eſt principia eſſe, & non oĩum eſſe demonſtrationem, quod vere diximus quoſdam dicere iuxta principium. Si.n. ſunt principia, non oĩa ſunt demonſtrabilia, neq; in infinitum poſſunt ire. Eſſe enim horum quodlibet nihil aliud eſt, quam eſſe nullum ſpatium ſine medio, & indiuiſibile, ſed omnia diuiſibilia. Intus enim immitendo terminum, ſed non aſſumendo demonſtratur id, quod demonſtratur. Quare ſi hoc in infinitum contingit ire, continget vtiq; duorum terminorum infinita eſſe interius media. Sed hoc impoſſibile eſt, ſi prædicamenta ſteterint ſuperius & inferius. Quod autem ſtẽt demõſtratum logicæ prius, analiticę vero nunc.*

Concludit vlterius ꝙ in demõſtrationibus nõ proceditur in infinitum, & dicit ꝙ ſi prædicta ſint vera, neceſſe eſt eſſe aliqua principia demonſtrationum, quæ nõ demonſtrantur, & ſic non omniũ erit demonſtratio ſecundum ꝙ quidam dicũt, vt in principio huius libri dictum eſt. Et ꝙ hoc ſequat̃ oſtendit. Poſito enim ꝙ ſint aliqua principia demonſtrationũ, eſt neceſſe eſſe ꝙ illa ſint indemonſtrabilia, quia cum omnis demõſtratio ſit ex prioribus, vt ſupra habitum eſt, ſi principia demonſtrantur, ſequetur ꝙ aliquid eſſet prius principiis, quod eſt contra ratione principij. Et ita ſi nõ ſunt omnia demonſtrabilia, ſequeretur ꝙ non procedant demonſtrationes in infinitum. Omnia autem huiuſmodi prædicta conſequuntur ex hoc, quod oſtenſum eſt ꝙ nõ proceditur in infinitum in mediis, quia nihil eſt aliud ponere verum eſſe quodcunque prædictorum.ſ. vel ꝙ demonſtrationes procedãt in infinitum, vel ꝙ omnia ſunt demonſtrabilia, vel ꝙ nulla ſint demonſtrationum principia, ꝙ ponere nullum ſpatium eſſe ĩmediatum & indiuiſibile, ideſt ponere duos terminos ſibiinuicem cohærere in aliqua propoſitione affirmatiua vel negatiua, niſi per medium. Si enim aliqua propoſitio ſit immediata, ſequitur ꝙ ſit indemonſtrabilis, quia cum aliquid demonſtratur, oportet ſumere terminum immitendo, ideſt, ꝙ ſit infra prædicatum & ſubiectum, de quo ſcilicet per prius prædicetur prædicatum, quam de ſubiecto

Medi. in de. vel a quo prius remoueatur. Non autem in demonſtrationibus accipitur medium aſſumẽdo extrinſecus, hoc enim eſſet aſſumere extraneum medium, & non proprium, quod contingit in litigioſis & dialecticis ſyllogiſmis. Si ergo demonſtrationes contingit in infinitum procedere, ſequitur quòd ſint media infinita inter duos terminos. Sed hoc eſt impoſsibile ſi prædicationes ſteterint in ſurſum & deorſum, vt ſupra probatum eſt. Et quòd ſtent prædicationes in ſurſum & deorſum prius oſtendimus logicæ, & poſtea analetice, vt expoſitum eſt. Per hanc igitur concluſionem vltimo inductam manifeſtat intentionem totius capituli, & quare quælibet propoſitio ſit inducta.

LECTIO XXXVI.

In omnibus quæ de vno, ſeu pluribus prædicantur eſſe aliquod primum oſtendit, quomodo item in omnibus figuris primis propoſitionibus ſit vtendum docet.

Demonſtratis autem his patet, ſi quippiam idẽ, vt A duobus inſit quibuſdam, vt C atq; D quorũ alterũ de altero, aut nullo modo, aut non de quolibet prædicatur, non ſemper illud per commune aliquid ipſis competere. ARGV.

ANTI. Tex.cõ. *MOnſtratis autem his manifeſtũ eſt, quòd ſi aliquod idem duobus inſit, vt A & in C & in D non prædicante altero de altero, aut nullo modo, aut nõ de omni non ſemper ſecundum commune aliquid inerit.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit quòd non contingit procedere in infinitum in demõſtrationibus, hic inducit quædã corollaria ex prædictis. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ neceſſe eſt accipere aliquas primas propoſitiones. Secundo quõ illis primis ſit vtendum in demonſtrationibus, ibi {Cum autem oportet demonſtrare.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ neceſſe eſt deuenire ad aliquod primum quãdo vnũ de pluribus prædicatur. Secundo quando vnum prædicatur de vno, ibi {Manifeſtum autem eſt.} Circa primũ quatuor facit. Primo proponit intentum. Secundo manifeſtat propoſitum, ibi {vt ſcalenon &c.} Tertio probat, ibi {Sit autem b &c.} Quarto excludit quandam obiectionem, ibi {In eodem quidem genere &c.} Dicit ergo primo ꝙ demonſtratis præmiſsis.ſ. ꝙ nõ ſit procedere in infinitum in prædicationibus & demonſtrationib', manifeſtum eſt ꝙ ſi aliquid prædicatur de duobus, puta a de c & d ita.ſ. ꝙ vnum eorum non prædicetur de altero, aut nullo modo, ſicut animal prædicatur de homine & boue, quorum vnum nullo modo de alio prædicatur, aut non de omni, puta animal prædicatur de homine & maſculo quorum neutrum de altero vniuerſaliter prædicatur, ſic inquã ſe habentibus terminis, manifeſtum eſt ꝙ non oportet ꝙ id prædicatum, quod de vtroq; prædicatur, inſit vtriq; ſecundũ aliquod cõe, & hoc in infinitum procedendo. Deinde cum dicit.

Triangulo nanque duorum æqualium, & omnium inæqualium laterum angulos habere duobus rectis æquales, per commune competit quoddam. Competit enim vt vterque eſt quædam figura, & non vt aliud quicquam. At non ſemper id ita ſe habet. ARGV.

ANTI. Vide i ... *Vt ſcalenon, & iſocheli duobus rectis æquales habere, ſecundum commune aliquid ineſt. Secundum enim quòd figura quædam eſt, & non ſecundum alterum quod ineſt. Hoc autem non ſemper ſic ſe habet.*

Manifeſtat propoſitum per exemplum. Sunt enim duæ ſpecies trianguli, quarum vna vocatur ſcalenon, vel triangulus gradatus, cuius ſunt tria latera inæqualia, alius eſt iſocheles, cuius ſunt duo latera æqualia, vnum autem horum non prædicatur de altero, vtrique autem ineſt hæc paſsio habere tres angulos æquales duobus rectis. Ineſt autem hoc eis ſecundum aliquid commune.ſ. ꝙ vterq; horum eſt figura quædam.ſ. triangulus. Hoc autem nõ ſic ſemper ſe habet.ſ. ſecundum ꝙ in infinitũ conueniat ſecundum aliquid aliud, puta ꝙ habere tres conueniat triangulis iterum ſecundum aliquid aliud, & ſic in infinitum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Sit enim b per quod A tam ipſi C quam D cõpetere dicitur. Patet igitur ipſum B per aliud commune quippiam ipſis competere, & illud itẽ per aliud. Quare inter duos terminos infiniti termini cadent. At hoc fieri nequit. Nõ ergo neceſſe eſt pluribus idem per aliquod commune ſemper ineſſe, ſiquidem ſint interualla, quæ medio vacant.*

ANTI. *Sit autem B ſecundũ quòd eſt A in C D. Manifeſtũ igitur eſt B in C D ſecundum commune eſt, & illud ſecundum alterum. Quare duorũ terminorum in medijs infiniti vtiq; incident termini. Sed hoc eſt impoſſibile. Secundum igitur cõmune aliquid, eſſe non neceſſe eſt ſemper idem in pluribus, quoniam vere erunt immediata ſpatia.*

Probat propoſitum, & dicit, Sit ita ꝙ b prędicetur de c & de d ſecundum hoc commune quod eſt a, manifeſtum eſt ergo ꝙ b erit in c & in d ſm illud cõmune quod eſt a, & ſi iterum inſit a ſecundum aliquod cómune, & iterum illi communi ſecundum aliquid aliud, procedetur in infinitum in medijs, ſequitur igitur ꝙ inter duo extrema quæ ſunt c & b cadant infiniti termini medij. Hoc autem eſt impoſsibile, ergo non neceſſe eſt ſi idem inſit pluribus, ꝙ ſemper in infinitum inſit eis ſecundum aliquid cõmune, quia neceſſe eſt ꝙ perueniatur ad aliqua ſpacia imediata.i.ad aliquas imediatas prædicationes quas appellat ſpatia, vt ſupra dictum eſt. Quantum (Lect. præce. ſenſus Ari.) igitur videtur ex hac probatione Ariſto. non eſt ſuus intellectus, ꝙ hoc non ſit verum ꝙ quádo aliquid prædicatur de pluribus, quæ de ſe inuicem non prædicantur, ꝙ illud non inſit illis pluribus ſecundum aliquid commune. Hoc enim verũ eſt in omni quod prædicatur ſicut paſsio, oportet enim ſi ineſt plurib⁹, ꝙ inſit ei ſecũdum aliquid commune, licet forte id ſit innominatũ, ſicut ſupra dictum eſt, cum de vniuerſali ageretur. Sed in (Lectio. 12. ex expo. 2.) illo communi non proceditur in infinitum, vt hæc ratio inducta à Philoſopho euidenter probat. Si autem accipiatur aliquid commune, quod inſit pluribus ſicut genus ſpeciebus, non ſemper oportebit aliquid prius accipere ſecundum ꝙ inſit. Puta ſi viuum inſit homini, & aſino ſecundũ aliquod prius.ſ.ſecundum animal, animali autem & plantæ non ineſt ſecundũ aliquod prius, quia hæc ſunt primæ ſpecies corporis viui ſiue animati. Deinde cum dicit.

ARGY. *Terminos tamen eodem in genere, & indiuiduis ex eiſdem neceſſe eſt eſſe, ſiquidem ipſum commune rationem eorum, quæ per ſe competunt, ſubit. Fieri nanq; non poteſt, vt ea, quæ demonſtrãtur, ad aliud genus ex alio migrent ac trãſeant, vti diximus.*

ANTI. Tex.cõ.38. *In eodem quidem genere, & ex eiſdem athomis neceſſe eſt terminos eſſe, ſiquidem his quæ per ſe ſunt erit commune. Non enim erit ex alio genere in aliud deſcendentem demonſtrare.*

Excludit quádam obuiationem. Poſſet enim aliquis dicere ꝙ ſemper accipitur ſecundum aliquid cõmune, quia poteſt accipi commune alterius generis puta ſi dicamus ꝙ eſſe ſeipſum mouens ineſt homini & aſino ſecundum hoc commune quod eſt animal, & ſecundum aliud commune quod eſt habens quantitatem, vel habens colorem, aut aliquid aliud huiuſmodi, quæ poſſunt accipi in infinitum. Et ad hoc excludendum dicit ꝙ neceſſe eſt eſſe terminos medios qui accipiuntur ex eodẽ (Quid per athomos.) genere {& eiſdem athomis}.i.indiuiſibilibus. Et appellat athomos ipſos terminos extremos, inter quos oportet accipi medium ſi id cómune quod accipitur vt medius terminus ſit de numero eorum, quæ prædicantur (Lectio.15.) per ſe. Quare autem oporteat ex eodem genere ſumere terminos medios, oſtendit per hoc, ꝙ ſicut ſupra habitum eſt, non contingit demonſtrationem tranſire de vno genere in aliud. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet etiam cũ A cõpetit ipſi B atq; eſt aliquod medium, tum A poſſe oſtendi ipſi cõpetere B. Atq; huius hæc erunt, & totidem elementa, quot media ſunt. Propoſitiones.n.hæ, quæ medio vacãt, elemẽta ſunt, aut omnes, aut hæ quæ vniuerſales ſunt. Quod ſi nullum ſit medium, non eſt vlterius demonſtratio, ſed hæc eſt ea via, qua acceditur ad principia.*

ANTI. Vide 1 ann. *Manifeſtum autem eſt, & cum A in B ſit, ſiquidem eſt aliquod medium, eſt demonſtrare quòd A in B ſit, & elementa huiuſmodi ſunt hęc, & tot, quot media ſunt. Immediatę enim propoſitiones ſunt elementa, aut omnes, aut vniuerſales. Si vero non eſt medium, non amplius erit demonſtratio, ſed in principia via hæc eſt.*

Oſtendit ꝙ neceſſe eſt deuenire ad aliquod vnum in prædicabilibus in quibus prædicatur vnum de vno. Et primo in affirmatiuis. Secundo in negatiuis, ibi {Similiter autem & ſi a &c.} Dicit ergo primo manifeſtũ eſſe ꝙ cũ a prædicatur de b ſi horum ſit aliquod mediũ, ꝙ illo medio vti poſſumus ad demonſtrandum ꝙ a ſit in b & hæc ſunt principia huiuſmodi concluſionis. Et quæcunq; accipiuntur vt media, ſunt principia concluſionum mediatarum, quæ per ea concluduntur. Nihil enim aliud ſunt elementa, ſiue principia demonſtrationum, quam propoſitiones imediatæ. Et hoc dico {vel (Pri. ſenſus) omnes, vel vniuerſales,} quod quidem poteſt dupliciter intelligi. Vno modo vt propoſitio vniuerſalis accipiatur ſecundum ꝙ diuiditur contra ſingularem. Nam ſpecies ſpecialiſsima nõ prædicatur de ſingulari per aliquod medium. Vnde propoſitio hæc eſt imediata, Sortes eſt homo, non tamen eſt principium demõſtrationis, quia demonſtrationes non ſunt de ſingularibus, cũ eorũ non ſit ſcientia, & ita non omnis imediata eſt demonſtrationis principium, ſed ſolum vniuerſalis. Alio modo poteſt intelligi ſecundum ꝙ propoſitiones vniuerſales dicuntur propoſitiones communes in omnib⁹ propoſitionibus alicuius ſcientiæ, ſicut omne totũ eſt maius ſua parte, vnde huiuſmodi ſunt ſimpliciter demõſtrationum principia & in omnibus per ſe nota. Hæc autem propõ, homo eſt animal, vel iſocheles eſt triangulus, non eſt principium demonſtrationis in tota ſciẽtia, ſed ſolum aliquarum particularium demonſtrationum, neq; huiuſmodi etiam propoſitiones ſunt omnibus per ſe notæ. Sic igitur ſi ſit aliquod medium propoſitionis datæ, erit demonſtrare per aliquod medium quouſq; deueniatur ad aliquod imediatum. Si vero nõ ſit aliquod medium propoſitionis datæ, non poterit demonſtrari. Sed hæc eſt via ad inueniendum prima principia demonſtrationum, ideſt procedere a mediatis ad immediata reſoluendo. Deinde cum dicit.

ARGY. *Similiter fit, et ſi A non competit ipſi B. Nam ſi eſt mediũ aliquod aut prius, cui nõ competit ipſum A eſt ſine dubio demõſtratio. Si vero non eſt, nulla eſt demonſtratio. Atq; quot ſunt termini, tot ſunt elemẽta principia hæc. Propoſitiones.n. quæ ex hiſce cõſtant, ipſius ſunt demõſtrationis principia. Et vt quædam principia ſunt demõſtrabilia hoc pacto, hoc eſt illud, & illud ineſt huic, ſi & hoc modo hoc non eſt illud, & illud non ineſt huic. Quare quædam eſſendi quippiam, quædam non eſſendi, principia erunt.*

ANTI. *Similiter autem erit, & ſi A in B non ſit. Siquidem enim, aut erit medium, aut prius, cui non ineſt, erit demonſtratio, ſi vero nõ, nõ eſt, ſed principium. Et elementa tot ſunt, quot termini, et horum propoſitiones principia demonſtrationis ſunt.*

Et ſi-

Et ſicut quedã principia ſunt indemonſtrabilia quòd ſit hoc illud, & quòd ſit hoc in illo, ſic & quòd nõ erit hoc illud, nec quòd ſit hoc in illo. Quare hæc quidem eſſe aliquid, alia autẽ non eſſe aliquid, erunt principia.

Oſtendit ꝙ ſit accipere primũ in negatiuis, & dicit ꝙ ſi a negetur de b ſi ſit accipere aliqđ medium, a quo ſcilicet per prius remoueatur a quam a b tunc hęc propoſitio b non eſt a erit demonſtrabilis. Si autem non ſit aliquod tale medium accipere, non erit hæc propoſitio demonſtrabilis, ſed principium demonſtrationis. Et tot erunt elementa ideſt principia demonſtrationis, quot erunt termini ad quos ſcilicet ſtatur, vt vltra non ſit inuenire medium. Propoſitiones enim quæ fiũt ex huiuſmodi terminis, ſunt principia demõſtrationis. Pura ſi c ĩmediate prædicetur de b & a ĩmediate remouetur a b, aut prædicetur de eo ĩmediate b eſt terminus ad quem vltimo peruenitur in mediis ſumendis, vnde vtraq; propoſitio erit ĩmediata, & demõſtrationis principium. Et patet ex præmiſsis ꝙ ſicut ſunt quædam principia indemonſtrabilia affirmatiua, in quibus vnum de alio prædicatur, ſignificando ꝙ hoc eſſentialiter eſt illud, ſicut cũ genus prædicatur de proxima ſpecie, vel hoc ſit in illo, ſicut cum paſsio prædicatur de proprio & ĩmediato ſubiecto, ita etiã ſunt principia indemonſtrabilia in negatiuis, negando eſſentiale prædicatũ, vel etiam propriam paſsionem. Ex quo patet ꝙ quædam ſunt principia demonſtrationis ad demonſtrandum cõcluſionẽ affirmatiuam, quã oportet cõcludere ex omnibus affimatiuis, & quædam ſunt principia demonſtrationis, ad probandum concluſionẽ negatiuam, ad cuius illationem oportet aſſumere aliquam negatiuam. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem oſtendendum quippiam eſt, ſumendũ eſt quippiam, quod primũ de ipſo a prędicaẽ, ſitq; id c de quo ſimiliter ipſum dicitur* A. *Atque hoc modo ſemper proficiſcenti, nulla propoſitio tibi, nullusq; terminus affirmandus, extra ipſum* A *ſumuntur in probando, ſed medium ſemper denſatur, quouſq; indiuiſibilia fiant, & vnum. Eſt autem tunc vnum, cum fuerit vacans medio internallũ, ac vna ſimpliciter propoſitio, quæ quidem medio vacat.*

ANTI. *Cum autem oporteat demonſtrare aliquid, accipiendum eſt quod de a primum prędicetur, & ſit* C, *et de hoc ſimiliter* A *& ſic ſemper vadent, nequaquam extra propoſitio cadet. Neque extra eſſe ipſius* A *accipiatur vt demonſtretur, ſed ſemper medium condenſet quouſque indiuiſibilia fiant, & vnum. Eſt autem vnum, cum immediatum fiat, & vna propoſitio ſimplex & immediata.*

Oſtendit quomodo vtẽdum ſit primis propoſitionibus in demonſtrando. Et primo in propoſitionibus affirmatiuis. Secundo in negatiuis, ibi {In priuatiuis autem &c.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit qualiter oporteat ſumere propoſitiones ĩmediatas in demõſtrationibus. Secundo oſtendit, quomodo huiuſmodi propoſitiones ſe habeant ad demonſtrationes, ibi {Et quemadmodum in aliis.} Tertio epilogat, ibi {In oſtenſiuis quidẽ igitur.} Dicit ergo primo ꝙ quãdo oportet demonſtrare aliquam concluſionem affirmatiuam, puta omne b eſt a neceſſe eſt accipere aliquid quod primo prædicetur de b q̃ a, de quo a etiam prædicetur, & ſit illud c, & ſi iterum aliquid ſit de quo a per prius prædicetur q̃ de c, ſic ſemper procedẽdo, ſic nec propoſitio nec terminus ſignificans aliquod ens, accipietur in demonſtrando extra ipſum a, quia oportebit quod a prædicetur de eo per ſe, & ita ꝙ contineatur ſub eo & nõ ſit ab eo extrinſecum ſed oportebit ſemper condenſare media. Et loquitur ad ſimilitudinem hominum qui videntur eſſe cõdenſati ſedentes in aliqua ſede, quando inter ſedẽtes nullus poteſt intercedere medius, ita & media in demonſtratione dicuntur denſata, quando inter terminos acceptos nihil cadit medium, Et hoc eſt quod dicit {ꝙ medium denſatur quouſque} perueniat ad hoc ꝙ ſpatia {fiant indiuiſibilia}. i. diſtantiæ inter duos terminos ſunt tales ꝙ nõ poſſunt diuidi in plures huiuſmodi diſtantias, ſed ſit vnum ſpatium tantum. Et hoc contingit, quãdo propoſitio eſt ĩmediata Tunc enim vere eſt vna propoſitio non ſolum actu, ſed etiam potẽtia, quãdo eſt ĩmediata. Si enim ſit mediata, quamuis ſit vna in actu, quia vnum prædicatur de vno, tamen eſt multa in potentia, quia accepto medio formantur duæ propoſitionis. Sicut etiam linea quæ eſt vna in actu inquãtum eſt continua, eſt multa in potentia inquantũ diuiſibilis per punctũ medium. Et ideo dicit ꝙ propoſitio ĩmediata eſt vna ſicut ſimplex indiuiſibilis. Deinde cum dicit.

At quæ vt cæteris in rebus principiũ ſimplex eſt, idq; nõ eſt idem vbiq; ſed in pondere quidẽ eſt mina, in modulatione vero primus ſenſibilis ſonus, & in aliis aliud, ſic in ratiocinatione quidem eſt vnum, vacans medio propoſitio, in demonſtratione autem, & ſcientia intellectus. ARGY.

Et quemadmodũ in aliis eſt principium ſimplex, hoc aũt non idem vbiq; ſed in graui quidem vncia, in melodia autem tonus, in membris autem diuiſio, aliud autem in alio, ſic eſt in ſyllogiſmo vna propoſitio immediata, in demonſtratione autem, & ſcientia, intellectus. ANTI. Vide I am.

Oſtẽdit quomodo ſe habeat propoſitio ĩmediata ad demonſtrationem. Vbi cõſiderandum eſt ꝙ ſicut habetur in. x. Metaphy. in quolibet genere oportet eſſe vnũ primum, quod eſt ſimpliciſsimum in genere illo, & mẽſura omnium quæ ſunt illius generis. Et quia mẽſura eſt homogena menſurato, ſecundum diuerſitatem generum oportet eſſe huiuſmodi prima ĩdiuiſibilia diuerſa. vnde hoc non eſt idem in omnibus, ſed in grauitate põderum accipitur vt vnum indiuiſibile vncia. i. quoddã minimium pondus, quod tamen non eſt ſimplex omnino, quia quodlibet pondus eſt diuiſibile in minora pondera, ſed accipitur vt ſimplex per ſuppoſitionem. In melodiis autem accipitur vt vnum principium tonus qui cõſiſtit in ſexquioctaua propoſitione, vel dieſis quæ eſt differẽtia toni, & ſemitoni, & in diuerſis generibus ſunt diuerſa prinicipia indiuiſibilia. Syllogiſmi autem principia ſunt propoſitiones, vnde oportet ꝙ prupoſitio ſimpliciſsima, quæ eſt Imediata ſit vnum, quod eſt menſura ſyllogiſmorum. Demõſtratio autem addit ſupra ſyllogiſmum quod facit ſcientiam. Comparatur autem intellectus ad ſcientiam, ſicut indiuiſibile ad multa Nam ſciẽtia eſt per de curſum a principiis ad cõcluſiones, intellectus autem eſt abſoluta & ſimplex acceptio principij per ſe noti. Vnde intellectus reſpondet ĩmdeatę propoſitioni, ſcientia autem cõcluſioni quæ eſt propoſitio mediata. Sic igitur demonſtrationis diuiſibilis inquantum eſt ſyllogiſmus, vnum indiuiſibile eſt propoſitio ĩmediata. Ex parte autem ſcientiæ quam cauſat, vnum eius eſt intellectus. Deinde cum dicit.

Tex. cõ. 2. Lectio. 2.

In affirmatiuis igitur ratiocinationibus nihil extra id, quod ineſt, atque competit, cadit. ARGY.

In demonſtratiuis quidem igitur ſyllogiſmis eius quod eſt, nihil cadit extra. ANTI.

Epilogando concludit quod ſupra oſtenſum eſt, i. ꝙ in affirmatiuis ſyllogiſmis medium non cadit extra extrema. Deinde cum dicit.

In

ARGY. *In negatiuis autem, vbi quidem eſt id, quod ineſſe oportet, nihil extra hoc cadit, veluti ſi* A *per* B *non competit* B. *Nã ſi* C *quidem cuilibet inſit* B, *ipſum autem* A *nulli cõpetat* C, *atque ſit rurſus* A *nulli competere* C *demonſtrandum, medius inter hac ipſa ſumendus eſt terminus, atque hoc modo ſemper proficiſcendum.*

ANTI. *In priuatiuis autem hoc quidem, quod oportet eſſe nihil extra hoc cadat, vt ſi* A *non eſt in* B *per* C. *Si enim in* B *omni quidem eſt* C *in nullo* C *autem eſt* A *item ſi indigeat quod in* C A *nullo ſit medium accipiendum eſt ipſius* A, *&* C *& ſic ſemper procedet.*

Oſtẽdit qũo vtendũ ſit propoſitionibus ĩmediatis in ſyllogiſmis negatiuis. Et primo in prima figura. Scd̃o in ſcd̃a, ibi {Si vero oporteat mõſtrare.} Tertio ĩ tertia, ibi {In tertio aũt mõ.} Dicit ergo ꝙ ĩ negatiuis ſyllogiſmis nihil mediorũ acceptorum ꝓcedẽdo ad ĩmediata cadet extra genus terminorũ affirmatiuæ propõnis in prima figura puta, ſi demonſtrandũ ſit ꝙ nullũ b eſt a, & accipitur mediũ c tali exiſtente ſyllogiſmo, nullum c eſt a, omne b eſt c, ergo nullũ b eſt a. Si ergo oporteat iterum probare ꝙ in nullo c ſit a, oportet accipere mediũ ipſius c, & a qd̃. ſ. pręgdicetur de c, & ꝑ cõſequẽs de b & ſic perueniet ad genus terminorũ affirmatiuę propõnis, & ita ſemꝑ procedet ꝙ media accepta non cadẽt extra affirmatiuam propoſitionẽ, cadent tñ extra genus prędicati negatiui, puta extra genus a. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod ſi ſit ipſum* D *nulli* E *cõpetere demonſtrandum, hoc pacto, vt* C *cuilibet quidem* D, *nulli vero vel non cuilibet inſit* E, *nullus extra ipſum* E *terminus vnquam cadet. Hoc autem eſt id, cui non ineſſe oportet.*

ANTI. vide ĩ ãnot. *Si vero oporteat demõſtrare quò* D *in* E *nõ ſit, in eo quod eſt* C *in* D *quidem omni, in* E *autem nullo, aut non in omni vnquam extra* E *cadet. Hoc autem eſt, cui oporteat non ineſſe.*

Oſtendit qualiter ſe habẽt in ſecunda figura, & dicit ꝙ ſi oporteat demonſtrare ꝙ nullum e ſit d in ſecunda figura accipiendo medium c, vt fiat ſyllogiſmus, omne d eſt c, nullum e eſt c, aut quoddam e eſt c, ergo nullum vel non omne e eſt d nunq̃ medius terminus acceptus cadet extra e, quia ſi oportebit iterũ demõſtrare ꝙ nullum e eſt c oportebit iterum accipere aliquod medium inter e, & c, quia oportebit in ſecũda figura probare negatiuã. Affirmatiua enim in hac figura probari nõ poteſt. Vnde ſicut in prima figura media accepta ſemper accipiuntur ex parte ꝓpoſitionis affirmatiuæ, ita oportet in ſecũda figura ſemper media accipi ex parte propoſitionis negatiuæ. Deinde cum dicit.

ARGY. *At in tertio modo, nec id, à quo negare, nec id, quod negare, ſeiungereq́ue oportet, terminus ſumendus vnquam egreditur.*

ANTI. *In tertio autem modo, neq; à quo oportet, neq; quod oportet priuari, nequaquam extra ibit.*

Oſtẽdit qualiter hoc ſe habeat in tertia figura, & dicit ꝙ in tertia figura media accepta nõ erunt extra prędicatũ, qd̃ negaẽ, neq; extra ſubiectũ a quo neganẽ. Et hoc ideo, q̃a mediũ ſubiicię affirmatiuæ vel negatiuæ vtriq;, vnde ſi oportet accipere aliquod mediũ oportet iterũ id medium ſubiici affirmando vel negando, & ſic media acccepta nunquã acciperenẽ neq; extra prædicatum negatum, nec extra ſubiectum de quo negantur.

LECTIO XXXVII.

Tres apparentes rationes ſoluit, quibus demonſtrationem particularem vniuerſali potiorem eſſe oſtendebatur.

ARGY. *Cum autem demonſtrationum alia ſit vniuerſalis, alia particularis & alia affirmatiua, alia negatiua, ambigiẽ vtra ſit præſtabilior. Et eodem modo de ea, quæ recte dicitur demonſtrare, & de ea, quæ deducit ad id, quod fieri nequit.*

ANTI. Tex. cõ. 39. *CVm autem ſit demõſtratio alia quidem particularis, alia vero vniuerſalis, & hæc quidem categorica, illa vero priuatiua, dubitatur qualis potior ſit. Similiter autem & de ea, quæ demonſtrare dicitur, & de ducenti ad impoſſibile demonſtratione.*

Poſtquam Philoſophus determinauit de ſyllogiſmo demonſtratiuo, hic agit de comparatione demonſtrationum adinuicem. Et quia ſcientia ex demonſtratione cauſatur, ideo diuiditur hæc pars in duas partes. In Lectio. 41. prima agit de comparatione demõſtrationis. In ſecunda de comparatione ſcientiæ, ibi {Certior autem ſcientia eſt &c.} Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationem de comparatione demonſtrationum. Secundo dicit quo ordine ſit procedendum, ibi {Primò quidẽ igitur.} Tertio proſequitur dubitationes motas, ibi {Videbitur quidem igitur &c.} Dicit ergo primo ꝙ demõſtratio tripliciter diuiditur. Vno enim modo diuiditur in vniuerſalem & particularem. Alio autem modo in categoricam & priuatiuam ideſt affirmatiuam & negatiuam. Tertio autem modo diuiditur in eam, quæ demonſtrat oſtenſiue, & in eam, quæ ducit, ad impoſsibile. Eſt ergo quæſtio in ſingulis diuiſionibus qualis, potior ſit. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; hoc de vniuerſali primo particularique, deinde de affirmatiua, negatiuaq; & poſtea de recta, deducenteq; ad impoſſibile demonſtratione determinabimus.*

ANTI. *Primum quidem igitur intendamus de vniuerſali, & de particulari. Oſtendentes autem hoc, & de ea, quæ demonſtrare dicitur, & quæ eſt impoſſibile dicemus.*

Oſtendit quo ordine ſit agendum, & dicit quòd primo agendum eſt de comparatione vniuerſalis & particularis demonſtrationis. Et cum hoc fuerit oſtenſum, tunc dicemus & de demonſtratione, quæ demonſtratione, quæ demonſtrat aliquid affirmatiuæ, & de ea, quæ demonſtrat ad impoſsibile, vtrum ſcilicet affirmatiua ſit potior, & vtrum ea quæ eſt ad impoſsibile ſit potior. Deinde cum dicit.

ARGY. *Forſitan itaq; cuipiam hoc pacto conſideranti particularis præſtabilior vniuerſali videtur. Nam ſi ea demõſtratio, qua magis ſcimus, eſt præſtabilior, hęc enim ſane demonſtrationis eſt virtus, atq; magis vnumquodq; tum ſcimus, cũ ipſum per ſe, quàm cũ per aliud ſcimus, ceu muſicũ Coriſcũ tũ ſcimus magis cum percipiamus Coriſcũ eſſe muſicũ, quàm cũ cognoſcimus hominem eſſe muſicum, & in cæteris ſimiliter, vniuerſalis autem oſtendit quippiam nõ vt ipſum eſt, ſed vt aliud, veluti triangulum duorum æqualium laterum angulos habere duobus rectis æquales, non hoc ſane, quod duorum eſt æqualium laterum, ſed quod triangulus eſt, particulari demõſtratione cuipiam ineſſe quippiam, vt ipſum eſt oſtendente, ſi igitur ea demonſtratio præſtabilior eſt, quæ per ſe quippiam demonſtrat, & particularis eſt talis, ipſa demonſtratio particularis magis nimirum demõſtratio, ac præſtabilior, quàm vniuerſalis eſſe videbitur.*

ANTI. *Videbitur quidem igitur fortaſsis vtiq; quibuſdam ſic intendentibus particularis eſſe dignior. Si enim ſecundum quã maxime ſcimus demonſtrationẽ potior eſt demonſtratio, hæc enim virtus demonſtrationis eſt, magis autem ſcimus vnum cũ ipſum cognoſcimus ſecũdũ ipſum, quàm ſecũdũ aliud, vt muſicum Coriſcum quando Coriſcus muſicus eſt, quàm cum homo muſicus ſit, ſimiliter autem & in aliis, ſed vniuerſalis quoniam aliud, non quoniam ipſum contingit demonſtrat, vt quoniam æquitibiarum eſt, non quia æquitibiarum, ſed quoniam*

quoniam triangulus, ſed particularis, quoniam ipſum eſt, ſi igitur potior quidem eſt quæ eſt ſecundum ipſum, huiuſmodi autem eſt particularis, vniuerſali magis & potior vtique ſecundum partem demonſtratio erit.

Proſequitur dubitationes propoſitas. Et primo de cõparatione demonſtrationis particularis & vniuerſalis. Secundo de comparatione affirmatiuæ & negatiuæ, ibi
Lectio.39. {Quod autem affirmatiua &c.} Tertio de compara-
Lectio. 40. tione oſtenſiuæ & ducentis ad impoſsibile, ibi {Quoniam autem categorica &c.} Circa primum tria facit.
Lect.37.51. expo.5. Lec.38. Primo proponit rationes ad oſtendendum ꝙ particularis demouſtratio ſit potior q̃ vniuerſalis. Secundo ſoluit eas, ibi {Aut primum quidem &c.} Tertio ponit rationes in coutrarium ibi, {Amplius ſi demõſtratio &c.} Circa primum ponit tres rationes dicens, ꝙ quibuſdã forte videbitur per has rationes ĩmediate ponendas, ꝙ particularis demouſtratio ſit potior, vel dignior q̃ vniuerſalis. Et prima ratio talis eſt. Illa demõſtratio eſt potior per quam maxime ſcimus. Et hoc ſic probat, quia
Virtus rei cuiuſque. virtus, demõſtrationis eſt ſcire. Dicitur.n. virtus vniuſcuiuſq; id quod vltimum poteſt, ſicut hominis qui poteſt ferre. C. libras, virtus non eſt ꝙ ferat. x. ſed ꝙ ferat. C. quod eſt vltimum ſuæ potentiæ, vt dicitur in. 1.
Tex.cõ.156. Lec.15.5. expo.3. de Cœlo & mundo. Hæc autem maximum eſt quod poteſt facere demonſtratio. ſ. ꝙ faciat ſcire. Vnde hæc eſt virtus demõſtrationis. Vnumquodq; autem tanto per-
Tex.cõ.18. Lectio.6.1. expo.pri. fectius eſt, quando magis attiugit ad propriã virtutem, vt patet in. 7. Phyſi. Vude manifeſte patet hæc propoſitio ꝙ quanto magis demonſtratio facit ſcire, tanto eſt potior. Aſſumit autem ꝙ magis vnumquodq; cum cognoſcimus ipſum ſecuudum ſe, q̃ quando cognoſcimus ipſum ſecundum aliud, vtputa dę Coriſco, ꝙ Coriſcus eſt muſicus magis hoc ſcimus, q̃ ſi ſciamus ſolum ꝙ bomo eſt muſicus. Et iſta propoſitio ſimpliciter vera eſt, quia ſemper id, quod eſt per ſe prius eſt eo, quod eſt per
Tex.91. Lec.9.1. expo.vlti. aliud, & cauſa eius, vt dicitur in. 8. Phyſico. Ex his itaq; ſubiutelligiẽ concluſio, ꝙ potior eſt demonſtratio quę facit ſcire aliquid ſecuudum ſe, q̃ quę facit ſcire ſecundũ aliud. Demonſtratio autem vniuerſalis demonſtrat aliquid & facit ſcire non ſecundum ipſum, ſed ſecundum aliud. ſ. ſecundũ vniuerſale ſicut ꝙ triangulus duorum æqualium laterũ qui eſt iſocheles habere tres, non quia eſt iſocheles ſed quia eſt triangulus. Particularis autem demonſtratio demonſtrat de aliqua re particulari ſecũdum ſeipſam. Vnde ſequitur ſecundum præmiſſa ꝙ particularis demonſtratio ſit potior q̃ vniuerſalis. Secundam & tertiam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea, ſi vniuerſale quidem non ſit præter res ſingulas quicquam, demonſtratio autem opinionẽ efficit eſſe quid id, de quo demonſtrat, vt quadam in ratione rerum talẽ eſſe naturam, ceu trianguli præter ſingulos, figuræ præter ſingulas numeri deniq; præter ſingulos, atq; ea demonſtratio, q̃ circa id verſatur, quod eſt in ratione rerum, ea eſt demonſtratione præſtãtior, quæ circa id verſatur, quod rationem eorum, quę ſunt egreditur, eaq; rurſus, per quam non efficitur error, pręſtantior eſt ea per quam error efficitur, vniuerſalis autẽ talis eſt demonſtratio, quod quidem intueri licet cum rationum ſimilitudo mutato ordine demonſtratur, nã id inquiunt quod eſt quid tale, ſimilitudinem mutato ordine rationum ſubibit quod quidem neque linea, neque numerus eſt, neque ſolidum neque planum, ſed præter hęc aliud quiddam, ſi igitur hæc demonſtratio vniuerſalis eſt magis, & eſt de eo, quod minus eſſe videtur, quam id, de quo particularis demonſtrat, atque opinionem efficit falſam, vniuerſalis profecto demonſtratio inferior erit longe particulari.*

Amplius ſi vniuerſale quidẽ non eſt aliquid præter ſingularia, demonſtratio autem opinionẽ conficit eſſe aliquid hoc, ſecundũ quòd demonſtrat, & quandã naturã eſſe hãc in his quæ ſunt, vt trianguli præter quoſdam, & figuræ præter aliquas, & numeri præter numeros, potior autem eſt quæ eſt de eſſe, quam de non eſſe, & propter quam non errabitur, quam
propter quam errabitur, eſt aũt vniuerſalis huiuſmodi, pro- Vide l…
cedentes enim demonſtrat quod eſt analogum, quod neque linea, neq; numerus, neq; ſolidum, neq; planũ eſt, ſed præter hoc aliquid, ſi igitur vniuerſalis quidem magis hoc eſt, de eo autẽ quod eſt, minus, quam particularis, & facit opinionẽ falſam, indignior vtiq; erit vniuerſalis particulari.

Quæ talis eſt. Vuiuerſale non eſt aliquid præter ſin-
gularia, vt probatur in. 4. Metaphy. Demonſtratio au- Tex.cõ…
tem vniuerſalis facit opinionem ex ipſo modo ſuæ de- Lec.7.p…
monſtrationis ꝙ ſit aliquid & quædam natura in entibus, Puta cum demonſtrat aliquid de triangulo præter particulares triangulos, & de uumero præter particulares numeros. Pręmiſsis autem duabus propoſitionibus addit alias duas. Nam primæ propoſitioui, quę dicebat ꝙ vniuerſale nõ eſt aliquid præter ſingularia, addit hãc propoſitionem, ꝙ potior eſt demonſtratio, quæ eſt de ente, q̃ quæ eſt de non ente. Secũdæ autem propoſitioni, quæ dicebat ꝙ demõſtratio vuiuerſalis facit opinionem ꝙ vniuerſale aliquid ſit in rerũ natura, addit aliam propoſitionem. ſ. ꝙ demonſtratio, quæ non facit errare eſt potior ꝙ ea per quam erratur. Et oſteudit ꝙ propter demonſtrationem vniuerſalem erratur, quia procedens ſecundum demonſtrationem vniuerſalem, demonſtrat de aliquo vniuerſali ſicut de quodam analogo. i. ſicut de quodam communi quod proportionaliter ſe habet ad multa, quaſi ſit aliquid cõmune quod neq; eſt linea, neque numerus, neq; ſolidum. l. corpus, ueq; planum. i. ſuperficies, ſed aliquid præter hoc. i. ipſa quantitas vniuerſalis, vel aliquid p̃ter hoc. i. ꝙ neceſſe eſt ponere ad hoc ꝙ iſta habeant rationem quantitatis. Sic igitur ſecundũ duo media quaſi duplici rõne concludit vnam concluſionẽ dicẽs, ꝙ ſi vl̃is demõſtratio, ita ſe habet, ꝙ minus de ente habet quã particularis, & magis facit opinionẽ falſam q̃ particularis, ſequitur ex his duobus mediis, ꝙ vl̃is ſit indignior q̃ particularis. Deinde cum dicit.

An harum altera ratio non magis eſt de vniuerſali, quã ARGV.
de particulari. Nam ſi duobus rectis ęquales habere, nõ hoc ei triangulo competit, qui duorum eſt æqualium laterũ, quo eſt talis, ſed quo triangulus eſt, is, qui ſcit illud ipſi competere quo duorum eſt æqualium laterũ, minus profecto ſcit cui nã & ipſum eſt competit, quã qui ſcit idem eidem ea ratione cõpetere, qua triangulus eſt. Atque oĩno ſi illud non eo triãgulo competit, quo triãgulus eſt, deinde quiſpiam idipſum oſtendit, non erit ipſius vtiq; demonſtratio. Sin vero triangulo cõpetit, vt triangulus eſt, is magis profecto ſcit, qui illud triãgulo, quo triangulus eſt, percipit competere. Eadem eſt & in cæteris ratio. Si igitur triangulus ad plura ſeſe extendit, ratioq; eſt eadem, & nõ ſolo cõmunis eſt nomine, atq; cui vis inſunt triangulo tres anguli duobus rectis æquales, non ſane triangulus, vt duorum eſt ęqualium laterum, ſed econtra qui duorum eſt æqualium laterum, vt triangulus eſt, tales angulos habet. Quare q ſcit vniuerſaliter, is magi, ſcit vt quodq; cuique cõpetit, quam is, qui particulariter ſcit. Vniuerſalis igitur demonſtratio præſtabilior eſt demõſtratione particulari.

Aut primũ quidẽ nihil magis, in vl̃i, quàm in particulari ANTI.
ratio eſt. Si enim quod duobus rectis ineſt, nõ eſt ſecũdũ quòd eſt iſocheles, ſed ſecundum quòd triangulus eſt, cognoſcens

quoniam

quoniam ipſum, minus cognouit inquantũ ipſum eſt, quã cognoſcens, quoniã triangulus eſt, & omnino ſi non ſit quidẽ ſecundũ quòd eſt triangulus, poſtea demonſtrat, non vtiq; erit demonſtratio. Si vero ſit cognoſcens vnumquodque ſecundũ vnumquodq; eſt, magis cognouit. Si igitur triangulus in plus eſt, & eadem ratio & non ſecundũ æquiuocationẽ triãgulus eſt, & ineſt omni triangulo, quod eſt duobus rectis habens æquales, non vtiq; & triangulus inquantum æquitibiarum, ſed equitibiarum ſecundum quòd eſt triangulus, habet huiuſmodi angulos. Quare vniuerſaliter ſciens, magis cognouit ſecundum quòd eſt, quam ſecundum partem. Potior itaque eſt vniuerſalis, quam particularis.

Soluit prædictas rationes per ordinẽ. Et primo primam dicens, ꝙ primum quidem. i. ſecundũ quod procedebat prima ratio non habet aliam rõnem in vniuerſali q̃ in particulari, quia vtrobiq; inuenitur ſecundũ ſe & ſecundũ aliud. Et manifeſtat ꝙ in vniuerſali inueniatur ſm ſe. Habere enim tres angulos æquales duobus rectis, non conuenit iſocheli ſecundum ſe, i. ſecundum ꝙ iſocheles eſt, ſed ſecundum ꝙ eſt triãgulus, & ideo qui cognoſcit quendam triangulum habere tres. ſ. iſochelem, minus habet cognitionẽ de eo, quod eſt per ſe q̃ ſi cognoſcat ꝙ triangulus habeat tres. Et eſt vniuerſaliter dicendum, ꝙ ſi ſit aliquid, quod non inſit triangulo ſecundum ꝙ triangulus, & demonſtretur de eo, quicquid ſit illud, non erit vera demõſtratio. Si autem inſit ei ſecundum ꝙ eſt triangulus, cognoſcens in vniuerſali, de triangulo ſecundum ꝙ huiuſmodi perfectiorem cognitionem habet. Ex his igitur concludit conditionalem in cuius antecedenti ponuntur tria. Quorum vnum eſt ꝙ triangulus ſit in plus q̃ iſocheles. Secundum eſt ꝙ triãgulus prædicetur de iſochele & aliis ſecundum eandem rationem & non æquiuoce. Tertium eſt ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis inſit omni triangulo. Et his tribus ſuppoſitis, conſequens eſt ꝙ habere tres non conueniat ad triangulum inquantum eſt iſocheles, ſed econuerſo. Appoſuit autem prima duo in antecedẽte, quia ſi triangulus non eſſet in plus, vel ſi æquiuoce prædicaretur de pluribus, non compararetur ad iſochelem ſicut vniuerſale ad particulare. Tertium aũt addit, quia ſi habere tres non conueniret omni trangulo, non conuenit et ei inquantum triangulus, ſed inquantum aliquis triangulus. Sicut hoc ipſum ꝙ eſt habere tres, quia non conuenit omni figuræ inquantũ eſt figura, ſed inquantum eſt figura quædam, quæ triangulus eſt. Ex his concludit oppoſitum eius, quod obiectio ſupponebat. ſ. ꝙ ille qui ſcit in vniuerſali, magis cognoſcit rem per ſe & inquantum huiuſmodi, quam ille, qui cognoſcit in particulari. Et ex hoc concludit principale propoſitum. ſ. ꝙ potior ſit demonſtratio vniuerſalis, quam particularis.

Secundam rationem ſoluit ibi.

ARGV. *Præterea ſi vniuerſale vna quadam ſit ratio, & non ſolo communi nomine, non minus erit, quàm res nõnullæ particulares, quin etiam magis erit, ac tanto, quanto in illis ſunt ea, quæ non intereunt. Particularia autem magis occidunt.*

ANTI. *Amplius ſiquidem ſit quædam ratio vna, & non æquiuocatio, vniuerſale erit vtiq; nihil minus quibuſdam ſecũdum partem, ſed magis eſt quãto incorruptibilia in illis ſunt. Quæ vero ſecundum partem ſunt corruptibilia ſunt magis.*

Et dicit ꝙ ſi vniuerſale prædicatur de pluribus ſecũdum vnam rationem, & non æquiuoce, vniuerſale quãtum ad id, quod rationis eſt, ideſt quantũ ad ſcientiam & demonſtrationem, non erit minus ens, quã particulare, ſed magis, Quia quod incorruptibile eſt, magis eſt quam corruptibile, modo autem vniuerſale eſt incorruptibile, particularia autem ſunt corruptibilia, quibus accidit corruptio ſecundum principia indiuidualia, non ſecundum rationem ſpeciei, quæ communius eſt omnibus, & conſeruatur per generationem. Sic igitur quantum ad id, quod rationis eſt, vniuerſalia magis ſunt entia quã particularia. Quantum vero ad naturalem ſubſiſtentia particularia ſunt magis entia, quę dicũtur primæ & principales ſubſtantiæ. Tertiam rationem ſoluit.

ARGV. *Præterea nulla prorſus neceſſitas cogit. Ideo præter hæc aliquid hoc eſſe putatur, quia vnum ſignificat. Nõ enim id in ipſo magis, quàm in aliis cõpelleret, quæcũq; nõ ſubſtantiam, ſed quantum, aut quale, cæteraq; ſignificãt talia. Quod ſi putatur, non demonſtratio ſane, ſed is, qui audit huius eſt cauſa.*

ANTI. *Amplius neque vna neceſſitas eſt opinari aliquid eſſe hoc præter hęc, quĩn vnũ oſtẽdit nihil magis, quàm in aliis, q̃cunq; non aliquid ſignificãt, ſed aut quale, aut ad aliquid, aut facere. Sic ergo non demonſtratio eſt cauſa, ſed male audiens.*

Et dicit, ꝙ quamuis in propoſitionibus, vel demonſtrationib' vniuerſalibus ſignificetur aliquid vnum ſecundum ſe, puta triãgulus, nulla tamen neceſsitas eſt, ꝙ propter hoc aliquis opinetur ꝙ triangulus ſit quoddã vnum præter multa, ſicut in his, quæ nõ ſignificãt ſubſtantiam, ſed aliquod genus accidentis, cum ea abſolute ſignificamus, puta dicendo albedinem, vel paternitatẽ, non propter hoc cognoſcimus aliquem opinari ꝙ huiuſmodi ſunt præter ſubſtantiam. Intellectus enim poteſt intelligere aliquid eorum, quę ſunt coniuncta ſecundum rem, ſine hoc ꝙ actu intelligat aliud, nec tamẽ intellectus eſt falſus. *[margin: Intellectus per primam ope. qd põt.]* Sicut ſi album ſit muſicum, poſſum intelligere album, & aliquid attribuere ei, & demõſtrare de ipſo, puta ꝙ ſit diſgregatiuum viſus, nulla conſideratione facta de muſico. Si tamẽ aliquis intelligeret album non eſſe muſicum, tunc intellectus eſſet falſus. Sic igitur cum dicimus aut intelligimus ꝙ albedo eſt color, nulla mentione facta de ſubiecto, verum dicimus. Eſſet autem falſum ſi diceremus, albedo, quæ eſt color, nõ eſt in ſubiecto. Et ſimiliter cum dicimus, omnis homo eſt animal, vere loquimur, non facta mentione de aliquo particulari homine. Eſſet tamen falſum ſi diceremus, homo eſt animal exiſtens ſeparatus à particularibus hominibus. Si autem hoc eſt, ergo ſequitur ꝙ demonſtratio non ſit cauſa falſæ opinionis, qua quis opinatur vle eſſe extra ſingularia, ſed audiens, qui male intelligit. Vnde ex hoc nihil derogat vniuerſali demonſtrationi.

LECTIO XXXVIII.

Septem rationibus probat vniuerſalem demonſtrationem potiorem eſſe particulari.

ARGV. *Præterea, ſi demõſtratio quidem eſt ratiocinatio cauſam oſtendens, & propter quid eſt, vniuerſale autẽ magis eſt cauſa, nam cui per ſe quippiã ineſt, id ſibiipſi eſt cauſa, atq; vniuerſale primum eſt ſane, ergo eſt cauſa, demonſtratio nimirũ vniuerſalis præſtabilior eſt demonſtratione particulari. Eſt enim magis cauſa, & ipſius propter quid eſt.*

ANTI. *Amplius ſi demõſtratio eſt ſyllogiſmus demõſtratiuus cauſæ, & propter quid, vniuerſale autem magis eſt cauſa, cui. n. per ſe ineſt aliquid, hoc idẽ ipſum cauſa eſt, vniuerſale autẽ primo eſt, cui ineſt per ſe, cauſa ergo vniuerſale eſt. Quare & demonſtratio dignior eſt. Magis enim cauſa eſt, & quod propter quid eſt.*

Poſtquam Philoſophus ſoluit rationes quæ erant, vel ſtant ad partem falſam, hic inducit rationes ad partem veram. ſ. ad oſtendendum ꝙ demonſtratio vniuerſalis

ſit

ſit potior. Et circa hoc ponit ſeptem rationes, annectẽs eas pręmiſsis ſolutionibus, ex quibus etiam propoſitum concludi poteſt, vt ſupra patuit. Prima ergo ratio talis eſt. Demonſtratio eſt ſyllogiſmus oſtendens cauſam & propter quid, ſic enim contingit ſcire ſicut habitum eſt. Sed vniuerſale magis eſt tale, quam particulare. Iam enim oſtenſum eſt in prima ſolutione, ꝙ vniuerſali magis ineſt per ſe aliquid, quam particulari. Illud autem cui ineſt aliquid per ſe, eſt cauſa eius. Subiectum enim eſt cauſa propriæ paſsionis, quę ei ꝑ ſe ineſt. Vniuerſale autem eſt primum cui propria paſsio ineſt, vt ex ſupra dictis patet. Vnde patet ꝙ proprie cauſa eſt id, quod eſt vniuerſale. Ex quo concludit propoſitum ſcilicet quod demonſtratio vniuerſalis ſit dignior, vtpote magis declarans cauſam, & propter quid. Secundam ratonem ponit ibi.

Prima ratio ad per. v. Lect. 4. Le. pc. ex. 5.

Lect. 12. ex. vlti tex. 2. vltim.

ARGY. *Præterea vſq; ad hoc propter quid quærimus & tũc arbitramur ſcire, cum nõ eſt aliquid aliud quàm hoc, ob quod aut ſit quippiam, aut eſt. Sic n. ipſum extremum iam finis, ac vltimũ eſt. Veluti gratia cuius acceſſit? vt argentum accipiat, & hoc gratia cuius? vt reddat id quod mutuo cepit, ac debet, et hoc itẽ gratia cuius? vt nõ iniuriam faciat. Et ſic eũtes cum non eſt ob aliud vlterius, nec eſt aliud cuius gratia, tum ob idipſum, vt finem acceſsiſſe, & eſſe, ac fieri dicimus. Et tũ maxime ſcire propter quid acceſsit putamus. Quod ſi cũctis in cauſis res ſeſe habet ſimiliter, et cum propter quid quæritur, in iis autem, quæ ſic ſunt cauſæ, vt harum gratia cætera ſint, & fiant hoc ſcimus maxime pacto, & in cæteris tum maxime ſcimus, cũ non vlterius hoc eſt, quia aliud eſt. Percepto hoc igitur angulos externos quatuor rectis æquales habere, quia duorum eſt æqualium laterum, reſtat quærere, propter quid hoc eos angulos habet. Atq; cognito quia triãgulus eſt, reſtat item quærere, propter quid hoc eos triangulus habet. Quod ſi percipiamus, quia eſt figura quæ rectis ex lineis conſtat, cui quidem non propterea quod aliud quippiam eſt, anguli competunt dicti, tum profecto maxime ſcimus, ac etiam tũ vniuerſaliter ſcimus. Demonſtratio igitur vniuerſalis præſtabilior eſt longe particulari.*

ANTI. *Amplius vſq; ad hoc quærimus propter quid; & tũc opinamur ſcire, cũ nõ ſit aliquod aliud, quàm hoc, aut quod fiat, aut quod ſit. Finis n. & terminus vltimus iã ſic eſt, vt cuius cauſa venit? vt accipiat argentum boc autem eſt, quatenus reddat cui debuit, hoc autem eſt, vt non iniuſte agat. Et ſic procedentes, cũ nõ amplius propter aliud, neque alterius eã, propter hoc ſicut propter finem dicimus venire, & eſſe, & fieri, & tunc cognoſcere magis propter quid venit. Si igitur ſe habet ſimiliter in aliis cauſis, & quæ ſunt propter quid, in iis autem, quæcunq; cauſa ſic ſunt, ſicut quæ eſt cuius cauſa, ſic ſcimus maxime, & in aliis igitur tunc maxime ſcimus, quando non amplius ſit hoc quoniam aliud eſt. Cum igitur cognoſcatĩ quidẽ quòd quatuor, qui ſunt extra, æquales ſunt, quoniam iſocheles, adhuc deeſt propter quid, quia triangulus, & hoc quia eſt figura rectilinea. Si autem hoc non amplius propter quid aliud, tunc maxime ſcimus, & vniuerſale autẽ tunc. Vniuerſalis itaque potior eſt.*

Et ſumitur hæc ratio à cauſis finalibus. Vbi conſiderandum eſt. ꝙ aliquid eſt finis alterius, & quantum ad fieri, & quantum ad eſſe. Quantum ad fieri, quidem, ſicut generes eſt propter formam. Quantum ad eſſe, ſicut domus eſt propter habitationem. Dicit ergo vſque ad illum terminum quærimus propter qd fiat aliquid, quouſque non ſit aliquid aliud aſsignare quam hoc, ad quod peruentum eſt propter quid fiat, vel ſit id de quo quæritur propter quid. Et quando hoc inuenimus, opinamur nos ſcire propter quid, & hoc ideo, quia illud, quod iam ſic eſt vltimum, vt non ſit aliquid aliud vlterius quærendum eſt id, quod eſt veræ finis & terminus, qui quæritur, cum quærimus propter quid. Et ponit exemplum, puta ſi quæramus cuius cauſa aliquis venit, & reſpondeatur, vt accipiat argentum, hoc autem propter quid? vt reddat debitum, & hoc propter hoc, vt ſcilicet non iniuſte agat. Et ſic ſemper procedentes, quando iam non erit amplius aliquod aliud, ꝓpter qd, ſicut propter finem, puta cum peruenimus ad vltimum finem, quæ eſt beatitudo, dicemus ꝙ propter hoc venit ſicut propter finem. Et ſimiliter in omnibus aliis, quæ ſunt vel fiunt propter finem, & qñ ad hoc perueneremus, ſciemus propter quid venit. Si igitur ita ſe habet in aliis cauſis, ſicut in finalibus, ꝙ tunc maxime ſcimus quando ad vltimum fuerit peruentum, ergo tũc in aliis maxime ſcimus quando peruenimus ad hoc quod hoc in eſt huic non amplius propter aliquid aliud. Et hoc contingit quando peruenerimus ad vniuerſale. Et hoc manifeſtat in tali exemplo. Si enim quæramus de iſto triangulo particulari, quare anguli eius extrinſeci ſunt æquales quatuor rectis? Reſpondebitur ꝙ hoc contingit huic triãgulo, quia eſt iſocheles. Iſocheles autem eſt talis, quia eſt triangulus. Triangulus autem eſt talis, quia eſt figura rectilinea talis. Si amplius non poſsit procedi, tunc maxime ſcimus. Hoc autem eſt, quia peruenitur ad vniuerſale. Ergo vniuerſalis demõſtratio potior eſt particulari. Tertiam rationem ponit ibi.

Finis alterius duplr.

ARGY. *Præterea demonſtratio, quo particularis eſt magis, eo magis ad ſimplex ac ipſum vltimũ pergit. At res, quo ſunt infinitæ, eo nequeunt ſciri. Quo vero ſunt finitæ, eo ſub ſcientiam cadunt. Quibus efficitur, vt res, quò ſunt vniuerſales, eo magis ſub ſcientiam cadant, quàm hoc ſane, quo ſunt particulares. Vniuerſalia igitur ſunt demonſtrabilia magis. At eorum magis eſt demonſtratio, quæ ſunt demonſtrabilia magis. Nã ea, quæ referuntur ſimul, ſunt talia magis. Vniuerſalis igitur demonſtratio præſtabilior eſt longe particulari; cum ſit & magis, vt probatum eſt, demonſtratio.*

ANTI. *Amplius quantocunq; aliquid ſecundũ partes eſt, in infinita cadit. Vniuerſalis autem in ſimplex & finẽ eſt. Secundum quòd ſunt infinita, non ſunt ſcibilia, ſed ſecundum quòd ſunt finita ſcibilia ſunt. Secũdum itaq; quòd vniuerſalia ſunt magis ſunt ſcibilia, quàm quæ ſunt ſecundum partem. Demõſtrabilia ergo magis ſunt vniuerſalia. De demonſtrabilibus autẽ magis eſt demonſtratio, ſimiliter enim magis ad aliquid ſunt. Dignior ergo vniuerſalis eſt, quàm particularis, & magis demonſtratio eſt.*

Et dicit, ꝙ quãto magis proceditur verſus particularia, tãto magis itur verſus infinitum, quia vt dicitur in 3. Phyſic. infinitum congruit materiæ quæ eſt indiuiduationis principium. Sed quanto magis itur verſus vniuerſale, tanto magis itur ad aliquid ſimpliciter & in ipſum finem, quia ratio vniuerſalis ſumitur ex parte formæ quæ eſt ſimplex, & habet rationem finis inquantũ terminat infinitatem materiæ. Manifeſtum eſt autẽ ꝙ infinita in quantum huiuſmodi non ſunt ſcibilia, ſed inquantum aliqua ſunt finita, intantum ſunt ſcibilia, quia materia non eſt principium cognoſcendi rem, ſed magis forma. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ vniuerſalia ſunt magis ſcibilia ꝗ particularia. Ergo etiam ſunt magis demõſtrabilia, quia demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, ſed magis demonſtrabilium eſt potior demõſtratio. Simul enim intenduntur ea, quæ dicuntur ad inuicem. Demonſtratio autem ad demonſtrabile dicitur. Et ſic

cum

cum vniuerſalia ſunt magis demonſtrabilia, demonſtratio vniuerſalis erit potior. Quartam rönem ponit ibi.

ARGY. *Præterea, ſi ea demonſtratio magis eſt expetenda, per quam hoc & aliud ſcitur, quàm ea, per quam hoc ſolum percipitur, iſque qui habet vniuerſale, ſcit & particulare, & non econtra, patet vniuerſalem demonſtrationem expetendā eſſe magis, & præſtabiliorem hoc quoque pacto, quàm demonſtrationem particularem.*

ANTI. *Amplius ſi magis preponenda eſt ſecundum quam habet hoc & aliud, quàm ſecundum hoc ſolum cognouit vniuerſale autem habens cognouit & particulare, hoc autem vniuerſale non ſciuit quare & ſic vtique magis preponenda erit.*

Quæ talis eſt. Cum demonſtrationis finis ſcit ſcientia, quanto demonſtratio plura facit ſcire, tanto potior eſt. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ magis præferenda eſt demonſtratio, ſecundum quam homo cognoſcit hoc & aliud, quam iſta ſecundum quam hō cognoſcit vnum ſolum. Sed illæ qui habet cognitionem de vniuerſali, cognoſcit etiam particulare, dūmodo ſciat ꝙ ſub vniuerſali contineatur particulare, ſicut qui cognoſcit omnem mulam eſſe ſterilem cognoſcit hanc eſſe ſterilem, ſed ille qui cognoſcit particulare, non propter hoc vniuerſale cognoſcit. Non enim ſi cognoſco hanc mulam eſſe ſterilem, propter hoc cognoſco omnem mulam eſſe ſterilem. Relinquitur ergo ꝙ demonſtratio vniuerſalis, per quam cognoſcitur vniuerſale, ſit potior quam particularis, per quam cognoſcitur particulare. Quintam rationem ponit ibi.

ARGY. *Inſuper vniuerſaliter magis demonſtrare nil aliud eſt quā per id oſtēdere medium, quod principio propinquius eſt. Propinquiſſimum autē ideſt, quod vacat medio, at hoc eſt principium. Si igitur demonſtratio, quæ conficitur ex principio, vel ex magis principio, exactior eſt ea, quæ non ex principio, vel ex minus principio proficiſcitur, atq; talis eſt ea, quæ magis vniuerſalis eſt demōſtratio, vniuerſalis profecto demōſtratio præſtabilior eſt demonſtratione particulari. Veluti ſi demonſtrare oporteat* A *competere* D, *mediaq; ſint* a *atque* C, *&* a *ſit ſuperius ipſo* C, *ea ſane demonſtratio, quæ per* B *medium cōficitur, magis erit, vniuerſalis, quàm ea, quæ per medium* C *extruetur. At enim harum rationum nonnullæ differendi ſubeunt modum.*

ANTI. *Amplius autē & ſic. Vniuerſale enim magis demonſtrare eſt quòd eſt per medium demonſtrare cum propinquius ſit in principio, proximum autem eſt īmediatum, hoc autem eſt principium. Si igitur quæ ex principio eſt, ea, quæ non eſt ex principio & quæ magis, etiā ex principio, ea, quæ minus eſt, certior eſt demonſtratio, eſt autem huiuſmodi vniuerſalis magis, dignior vtiq; erit vniuerſalis magis. Vt ſi oporteat demōſtrare* A *de* D *media ſunt in quibus eſt* a c, *magis autem ſurſum ſit* a, *quare ſi per* a *vniuerſale magis eſt. Sed eorum quę dicta ſunt quædam logica ſunt.*

Quæ talis eſt. Quanto medium demonſtrationis eſt propinquius primo principio, tanto demonſtratio eſt potior. Hoc probat, quia ſi illa demonſtratio quæ procedit ex principio immediato, eſt certior ea quæ non procedit ex principio imediato, ſed ex mediato, neceſſe eſt, ꝙ quanto aliqua demonſtratio procedit ex medio propinquiori principio immediato, tanto ſit potior. Sed vniuerſalis procedit ex medio propinquiori principio, quod eſt propoſitio immediata. Et hoc manifeſtat in terminis. Si enim oporteat demonſtrare a, quod eſt vniuerſaliſſimum, de d, quod eſt particulariſſimum, puta ſubſtantiam de homine, & accipiantur b, & c, puta animal & viuum, ita ꝙ b ſit ſuperius quam c, ſicut viuum quam animal, manifeſtum eſt ꝙ b quod eſt vniuerſalius erit mediatum ipſi a & per hoc magis cognoſcitur, quā per c quod eſt minus vniuerſale. Vnde relinquitur, ꝙ demonſtratio vniuerſalis potior ſit, quam particularis. Addit autem quaſdam prædictarum rationum logicas eſſe, quia ſcilicet procedunt ex communibus principiis, quæ non ſunt demonſtrationi propria, ſicut præcipue tertia & quarta quæ accipiunt pro medio id, quod eſt commune omni cognitioni. Aliæ vero tres prædictarum rationum ſcilicet prima, ſecūda, & quinta, magis videntur eſſe analeticę, vtpote procedentes ex propriis principiis demonſtrationis.

Sextam rationem ponit ibi.

ARGY. *Maxime autem inde patet vniuerſalem magis præſtabilē eſſe. Nam eam propoſitionem priorem habemus, poſteriorē quoq; tum quodammodo ſcimus, potētiaq; habemus, veluti ſi quiſpiam omnem triangulum ſcit duobus rectis ęquales habere, eum quoq;, qui duorum eſt æqualium laterum ſcit quodāmodo, potentiaq; duobus rectis æquales habere, & ſi neſcit ipſum triangulū eſſe. Sed qui propoſitionem hanc habet; is vniuerſalem nullo ſcit modo, neq; potentia, neq; actu.*

ANTI. *Maxime aūt manifeſtū eſt quòd vniuerſalis magis propria ſit, quoniam propoſitionum, hāc quidem priorem habentes, ſcimus quodammodo & poſteriorem, & habemus potentia. Vt ſi aliquis cognouit quòd omnis triangulus habet angulos tres æquales duobus rectis, ſciuit quodammodo quòd iſocheles duobus rectis potētia ſit, & ſi nō cognouit quidē quòd triangulus ſit. Hāc autem habens propoſitionem, vniuerſale nullo modo cognouit, neq; potentia, neq; actu.*

Et dicit, ꝙ maxime euidens eſt vniuerſalem demonſtrationem principaliorem eſſe ex ipſis propoſitionibus, ex quibus vtraque demonſtratio procedit. Nam vniuerſalis demōſtratio procedit ex vniuerſalibus propoſitionibus. Particularis autem demonſtratio procedit ex aliqua particulari propoſitione. Propoſitionum autem vniuerſalis & particularis talis eſt comparatio, ꝙ ille qui habet cognitionem de priori ſcilicet de vniuerſali, cognoſcit quodammodo poſteriorem ſcilicet in potentia. Nam in vniuerſali ſunt in potentia particularia, ſicut in toto ſunt potentia partes. Puta ſi aliquis cognoſcit ꝙ omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, iam in potentia cognoſcit hoc de iſochele. Sed ille qui cognoſcit aliquid de particulari, non propter hoc cognoſcit in vniuerſali, neque in potentiā neque in actu. Non enim vniuerſalis propoſitio continetur in particulari, neque in actu neque in potentia. Si igitur demonſtratio eſt potior, quæ ex potioribus propoſitionibus procedit, ſequitur quòd demonſtratio vniuerſalis ſit potior. Eſt autem attendendum, ꝙ hæc non differt à quarta ſupraposita, niſi ꝙ ibi fiebat comparatio concluſionum, quæ cognoſcuntur per demonſtrationem, hic autem fit comparatio propoſitionum, ex quibus demonſtratio procedit. Septimam rationem ponit ibi.

Deduci conclu. intenta. Hæc rō diff. a 4. ſupraposita.

ARGY. *Præterea vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, particularis autem ad ipſum ſenſum vtique terminatur. Sed vniuerſalem quidem demonſtrationem præſtabiliorem eſſe partilari, ſatis iam per ea, quæ dicta ſunt, demonſtrauimus.*

ANTI. Tex. cō. 40. *Et vniuerſalis quidem intelligibilis eſt, ſed particularis in ſenſu perficitur. Quòd vniuerſalis igitur dignior ſit particulari, tot nobis dicta ſunt.*

Quæ talis eſt. Vniuerſalis demonſtratio intelligibilis eſt ideſt in ipſo intellectu terminatur, quia finitur ad vniuerſale ꝙ ſolo intellectu cognoſcitur. Sed demōſtratio particularis

particularis in intellectu incipiens terminatur ad ſenſum, quia concludit particulare, quod directe per ſenſum cognoſcitur, & per quandam applicationem ſeu reflexionem, vero non demonſtrans, vſque ad particulare producitur. Cum igitur intellectus ſit potior ſenſu, ſequitur, ꝙ demonſtratio vniuerſalis potior ſit, quam particularis. Vltimo epilogando concludit hoc eſſe manifeſtum per omnia ſupradicta.

Cũ minori ſubintellecta.

LECTIO XXXIX.

Quinque rationibus oſtenditur affirmatiua demonſtrationem potiorem eſſe negatiua.

ARGY. *Affirmatiuam autem negatiua demonſtrationi præſtare hinc ſane patebit. Sit enim ea præſtabilior demonſtratio, cætera modo ſint eadem, quæ ex minoribus poſtulationibus, aut ſuppoſitionibus aut propoſitionibus cõſtat. Nã ſi ſint ſimiliter nota, citius per haſce cognitio comparabitur. Quod quidem magis eſt expetendum. Huius autem propoſitionis præſtabiliorem eam, in quam eſſe vniuerſaliter quæ eſt paucioribus conſtat. Hæc autem eſt ratio. Nam ſi ſimiliter ſunt ipſa media nota, priora vero ſunt notiora, ſit vna quidem demonſtratio, quæ B C D mediis A demonſtratur ipſi competere E, alia vero, quæ rurſus A per B, C media ipſi D competere demonſtratur. Hæ igitur A D inquam & A E, ſimili modo ſeſe habent, ſed A D prior eſt, atque notior A E, per illam enim hæc demonſtratur, atque id magis creditur per quod oſtenditur aliud. Demonſtratio igitur ea, quæ ex paucioribus conſtat, mõ ſint cætera paria, præſtabilior eſt, vt probauimus. Ambæ igitur per tres terminos, propoſitionesue duas, demonſtrant. Verum altera eſſe quippiã, altera & eſſe quippiam, & non eſſe ſumit. Ex pluribus ergo conſtat, quare inferior eſt, vt conſtat, affirmatiua.*

ANTI. *Quod autẽ affirmatiua priuatiua, hinc manifeſtũ ſit. Sit enim demonſtratio dignior, aliis eiſdem exiſtentibus, aut quæ ex minoribus qõnibus, aut ſuppoſitionibus, aut propoſitionibus. Si enim nota ſint ſimiliter, velocius cognoſcere per hęc eſt. Hoc autem appetibilius eſt. Ratio aũt huius propoſitionis, quòd melior ſit ex minoribus, vniuerſalis ſic eſt. Si enim ſimiliter erit cognita eſſe media, priora autem notiora. Sit igitur per media demonſtrato eorũ quæ ſunt B C D, quòd A in E ſit, altera vero per B C quòd A in D ſit. Similiter igiť habet hoc quòd A in D ſit & quòd A in E ſit. Sed quòd A in D ſit prius eſt, & cognoſcibilius, quàm quòd A ĩ E, ſecũdũ.n. hoc illud demõſtrať. Credibilius aũt eſt illud quod eſt propter quod aliquid. Et quæ vtiq; per minima demonſtratio, melior eſt, aliis eiſdẽ exiſtentibus. Vtraq; quidẽ igitur per tres terminos & propoſitiones duas demonſtrantur. Sed & hæc quidẽ eſſe aliquid accipit, illa vero & eſſe & non eſſe aliquid. Per plura itaq;. Quare indignior eſt.*

Vide ĩ ãnot.

Poſtquam Philoſophus oſtendit quòd demonſtratio vniuerſalis eſt potior quam particularis, hic oſtendit quod demonſtratio affirmatiua ſit potior negatiua. Et circa hoc ponit quinque rationes. In quarum prima hoc præſupponit, ꝙ cæteris paribus illa eſt dignior demonſtratio, quæ procedit ex paucioribus petitionibus & ſuppoſitionibus aut propoſitionibus. Quæ quidem qualiter differant ex ſupra dictis patet. Nam propoſitiones poſſunt dici illæ, quæ ſunt per ſe notæ, quæ neque ſuppoſitiones neq; petitiones ſunt, vt ſupra dictum eſt. Suppoſitio autem à petitione differt. Nam ſuppoſitio eſt propoſitio non per ſe nota, ſed accipitur ſicut à diſcente opinata. Poſitio autem eſt propoſitio, quæ non eſt opinata à diſcente, ſiue habeat contrarias opiniones, ſiue non. Quòd autem demonſtratio ſit dignior, quæ paucioribus vtitur cæteris paribus, oſtendit dupliciter. Primo quidem, quia ſi detur ꝙ vtræq; propoſitiones ex quibus ꝓceditur ſint æque notæ, ſequitur ꝙ velocius eſſet cognoſcere per pauciores propoſitiones q̃ per plures, quia citius determinatur diſcurſus qui eſt per pauciores propoſitiones, q̃ qui eſt per plures. Hoc enim eſt eligibilius ſeu appetibilius ꝙ homo citius addiſcat. Vnde relinquitur quòd demõſtratio quæ ex paucioribus propoſitionibus procedit, dummodo ſint æque notæ, ſit melior. Secundo probat eandem propoſitionem vniuerſaliter abſque prædicta ſuppoſitione ſcilicet ꝙ omnes propoſitiones aſſumptæ ſint æqualiter notæ. Et ad hoc probandum, aſſumit hanc ſuppoſitionem, ꝙ media, quæ ſunt vnius ordinis, ſint ęque nota, ſed media, quæ ſunt priora ſunt notiora. Hoc enim oportet eſſe vniuerſaliter verum. Hoc igitur ſuppoſito, ſit vna demonſtratio in qua demonſtretur ꝙ a ſit in e per tria media, quæ ſunt e c d, quæ quidem concludit ex quatuor propoſitionibus, quæ ſunt omne b eſt a, omne c eſt b, omne d eſt c, omne e eſt d. Alia vero demonſtratio ſit, quę concludat eandem concluſionem ſcilicet a eſſe in e per duo media, quæ ſunt. ʒ. b vel tres propoſitiones. His itaque ſuppoſitis manifeſtum eſt, ex quo ordo cognitionis proportionatur ordini mediorum, quia priora ſunt notiora vt dictum eſt, neceſſe eſt ꝙ æqualiter ſit nota hæc propoſitio, omne d eſt a, etiam in demonſtratione prima, & omne e eſt a in ſecũda, quia vtrobique inueniuntur duo media. Sed manifeſtum eſt ꝙ in prima demõſtratione hæc propoſitio omne d eſt a prior & notior eſt q̃ hæc propoſitio, omne e eſt a. Et quia hæc ſecunda demonſtratur ex priori in prima demonſtratione, & ex his, quæ ſupra dicta ſunt, apparet ꝙ id per quod demonſtratur aliquid, eſt credibilius & notius eo, quod per ipſum demõſtratur, relinquitur ꝙ hæc propoſitio omne e eſt a ſecundũ ꝙ concluditur per ſecundam demonſtrationem, ſit notior quam eadem propoſitio ſecundum ꝙ concluditur per priorem demonſtrationem, quæ vtebatur pluribus mediis. Relinquitur igitur, ꝙ demonſtratio quæ ex paucioribus procedit, eſt potior ea quæ procedit ex pluribus. Maiore igitur propoſitione probata, Ariſtote. aſſumit ꝙ affirmatiua demõſtratio ex paucioribus procedit quam negatiua, non quidem ex paucioribus terminis, vel ex paucioribus propoſitionibus ſecundum materiam, quia vtraque demonſtratio tam affirmatiua quã negatiua demõſtrat per tres terminos & duas propoſitiones, ſed demonſtratio dicitur ex pluribus procedere ſecundum propoſitionum qualitatem. Nam demõſtratio affirmatiua ſolum accipit ens, ideſt procedit ex ſolis propoſitionibus affirmatiuis, demonſtratio vero negatiua accipit eſſe, & nõ eſſe ideſt aſſumit affirmatiuam & negatiuam ſimul. Ergo dignior eſt affirmatiua q̃ negatiua. Secundam rationem ponit ibi.

Lectio.29.

ARGY. *Præterea id ita eſſe patet cum demonſtratũ ſit rõcinationẽ eſſe non poſſe, ſi ambæ propõnes ſint negatiuæ, ſed alteram talem, alteram affirmatiuam eſſe oportere.*

ANTI. *Amplius quoniã oſtenſum eſt impoſſibile eſſe per vtrãq; priuatiuarum propoſitionum fieri ſyllogiſmũ, ſed vnam quidem oportet huiuſmodi eſſe, alteram vero quoniam eſt.*

Et inducitur hæc ſecunda ratio ad confirmationem primæ, quæ poterat videri deficiens, ex hoc ꝙ non aſſumebatur ſub maiori propoſitione eo modo quo probatur. Et ideo vt omnis calumnia excludatur, addit hanc ſecundam rationem ad confirmationem primæ. Oſten-

ſum

ſum enim eſt in libro Priorum, ꝙ ex duabus propoſitionibus negatiuis non poteſt fieri ſyllogiſmus, ſed oportet ad minus vnam quidem propoſitionem eſſe affirmatiuam & alteram negatiuã, ex quo aperte apparet ꝙ propoſitiones affirmatiuæ maiorem habent efficaciam ad ſyllogizandum, quã negatiuæ. Vnde ſequitur ꝙ demonſtratio affirmatiua, quæ procedit ex ſolis affirmatiuis, eſt potior q̃ demonſtratio negatiua, quæ procedit ex affirmatiua, & negatiua. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea inſuper hoc ſumere oportet. Nã eñ demonſtratio accreſcit, affirmatiuas quidem propoſitiones neceſſe eſt fieri plures, ſed fieri nequit, vt vlla in ratiocinatione plures vna ſint negatiuæ. A nãque comp:tat a & a cuilibet inſit C. Si igitur ambæ propoſitiones ſunt augẽdæ, media ſunt interponenda, atq; inter A B ſit D, inter B C ſit E. Patet igitur E quidem affirmatiue tam ſubiici quàm etiã dici, D vero dici quidẽ affirmatiue, ſubiici autẽ negatiue. Nam ipſum quidẽ de quolibet B prædicetur, A vero nulli ipſi inſit, oportet. Fit igitur vna propoſitio negatiua, ipſa inquam A D. Idem eſt & cæteris in ratiocinationibus modus. Et enim neceſſe eſt medium quidem id, quod inter affirmatiuæ propoſitionis terminos cadit, interuallum vtrunque, vnum affirmatiuum, alterum negatiuum efficere. Quare tantum vna ſit hæc propoſitio talis, cæteræ oẽs ſunt, vt patet, affirmatiuæ. Si igitur id, per quod quippiam demonſtratur, notius eſt, magiſque creditur, & negatiua quidem per affirmatiuam demonſtratur, vt patuit, affirmatiua vero per negatiuã non demonſtratur, hæc ipſa ſane, cum prior ſit, & notior, & magis credatur, præſtabilior erit ſine dubio negatiua.*

ANTI. Vide i ãnot. *Amplius iuxta hoc oportet hoc accipere, Prædicatiuas quidem augmẽtata demonſtratione neceſſe eſt fieri plures, priuatiuas autẽ impoſſibile eſt plures vna in omni ſyllogiſmo eſſe. Sit enim in nullo eſſe A in quibus eſt B, in C autem omni ſit B. Si igitur opus eſt iterum augere vtraſque propoſitiones, medium inueniendum eſt. Huiuſmodi quidẽ A B ſit D, ſed B C ſit E. Equidem igitur manifeſtum eſt prædicatiuum eſſe, ſed D de a prædicatiuum quidem, A D autem tanquàm priuatiuum ponitur. D quidem .n. de omni a ſed A in nullo oportet D eſſe. Fit igitur vna priuatiua propoſitio, quæ eſt A D. Idem autem modus eſt in aliis ſyllogiſmus. Semper enim medium quidem prædicatiuorum terminorum prædicatiuum in vtraque eſt, ſed priuatiui alterum tantum priuatiuũ neceſſe eſt eſſe. Quare hæc vna ſit huiuſmodi propoſitio, alio vero prædicatiuæ. Si igitur notius eſt illud, per quod demõſtratur & credibilius, demonſtratur autẽ priuatiua quidem per prædicatiuam, priuatiua autem per illam non demonſtratur, prior ergo, & notior, & credibilior eum ſit, melior vtiq; erit.*

Et dicit ꝙ ſm conſequentiam præmiſſarum rõnum poſſumus hoc accipere, ꝙ qñ demonſtratio augmentatur .ſ. per reſolutionem propoſitionum in ſua principia, neceſſe eſt eſſe plures ꝓpoſitiones affirmatiuas, ſed negatiuas impoſſibile eſt eſſe plures, q̃ vnam. Sit .n. talis demonſtratio negatiua. Nullũ a eſt A, omne C eſt a, ergo nullũ C eſt A. Augeatur ergo demonſtratio quãtum ad vtrãq; propoſitionem, ſi vtraq; ſit mediata, accipiendo medium vtriuſq; , & medium quidem maioris propoſitionis .ſ. nullum B eſt A ſit D, medium autem minoris propoſitionis .ſ. omne C eſt B, ſit E. Et quia hæc ꝓpoſitio oẽ C eſt B affirmatiua, ad quam concludendã non concurrit aliqua negatiua, neceſſe eſt, ꝙ eius mediũ qđ eſt E ſit affirmatiuum ad vtrãq; extremitatem, & ſic ſumuntur duæ propoſitiones affirmatiuæ .ſ. oẽ a eſt B omne C eſt a, ex quibus concludiť omne C eſt B. Sed maior propoſitio eſt negatiua .ſ. nullum B eſt A, negatiua autem non concluditur ex duabus negatiuis, ſed in prima figura per quam maxime fit demonſtratio ſm præmiſſa, maiorem oportet eſſe negatiuam & minorem affirmatiuam, vnde oportebit ꝙ hoc medium D ſit affirmatiuum per cõparationem ad B, ſit autem negatiuum per cõparationẽ ad A tali demonſtratione facta. Nullum D eſt A, omne a eſt D, ergo nullum B eſt A. Sic igitur augmẽtata demonſtratione negatiua per reſolutionem propõnum in ſua principia, erunt quatuor propõnes, quarum vna ſola eſt negatiua .ſ. nullum D eſt A, tres aliæ erunt affirmatiuæ .ſ. omne B eſt D oẽ E eſt B omne C eſt E. Et idẽ eſt in omnibus aliis ſyllogiſmis, quia ſemper neceſſe eſt medium per quod affirmatiuæ propoſitiones probãtur, eſſe affirmatum ad ambo extrema. Medium aũt per qđ probatur negatiua propoſitio, neceſſe eſt eſſe ſolum negatiuum ad vnam extremitatẽ, & ita ſequetur ꝙ vna ſola propoſitio eſt negatiua, aliæ omnes affirmatiuæ. Ex quo patet, ꝙ propoſitio negatiua maxime demonſtratur per affirmatiuas. Si ergo illud ꝑ qđ demõſtrať eſt notius, & credibilius eo, qđ per ipſum demonſtrať, cũ negatiua propõ maxime demonſtreť per affirmatiuas, non aũt ẽconuerſo, ſequeretur ꝙ affirmatiua propõ ſit prior & notior & credibilior q̃ negatiua, vnde demonſtratio affirmatiua erit dignior. Quartam rationem ponit ibi.

Præterea ſi vniuerſalis ea propoſitio, quæ vacat medio ratiocinationis, eſt, vt patet, principiũ, atq; in affirmatiua quidem affirmatiua, in negatiua, vero eſt negatiua, conſtat autẽ affirmatiuam negatiuam priorem eſſe, notioremúe, negatio nãque per affirmationẽ inoteſcere ſolet, præceditq; negationem affirmatio. perinde ad eſſe præcedit non eſſe, affirmatiua profecto demonſtratio probabilior eſt negatiua, quippe cum principium ipſius, negatiuæ ſit principio præſtabilius, eamq; præſtabiliorem eſſe oporteat, quæ præſtabilioribus principiis vtitur. RAGY.

Amplius ſi principium ſyllogiſmi propõ vniuerſalis imediata eſt, eſt autem in demonſtratiua affirmatiua, in priuatiua autem negatiua vniuerſalis propoſitio, affirmatiua autem negatiua prior, & notior, per affirmatiuam enim negatiua nota eſt, & prior affirmatiua eſt ſicut prius eſt eſſe, quàm nõ eſſe quare potius eſt principiũ demonſtratiuæ quam priuatiuæ. Dignioribus autem principiis vtitur dignior. ANTI.

Et dicit ꝙ principiũ demõſtratiui ſyllogiſmi eſt propoſitio vl̃is imediata, ita tñ ꝙ affirmatiui ſyllogiſmi eſt principium proprium affirmatiua propoſitio, negatiui aũt ſyllogiſmi proprium principiũ negatiua propõ vl̃is. Sed nobilioris principij nobilior eſt effectus. Ergo ſm proportionem propõnis affirmatiuæ ad negatiuam eſt proportio demõſtrationis affirmatiuæ ad negatiuã. Sed affirmatiua propõ eſt potior q̃ negatiua. Quod probat dupliciter. Primo quidẽ, quia affirmatiua eſt prior & notior cũ per affirmatiuã probeť negatiua & nõ econuerſo. Secundò, quia affirmatio præcedit naturaliter negationẽ ſicut eſſe prius eſt q̃ nõ eſſe, quãuis in vno & eodẽ qđ de non eſſe in eſſe procedit, nõ eſſe ſit prius tp̃e, eſſe tñ eſt prius natura, & ſimpliciter prius etiam tp̃e, quia non entia non producuntur in eſſe, niſi ab aliquo ente, ergo patet ꝙ affirmatiua demonſtratio eſt potior q̃ negatiua. Quintam rationem ponit ibi.

Inſuper antiquior eſt. Nam abſque affirmatiua negatiua eſſe non poteſt. ARGY.

Adhuc & principalior eſt. Sine enim demonſtratiua non eſt priuatiua. ANTI.

Quæ talis eſt. Illud ex quo aliud dependet, eſt principalius. Sed demonſtratio negatiua dependet ex affirmatiua,

matiua, quia non poteſt eſſe negatiua demonſtratio ſine affirmatiua propoſitione, quæ non probatur niſi per affirmatiuam demonſtrationem. Ergo demonſtratio affirmatiua eſt principalior quam negatiua.

Lectio XI.

Ex natura demonſtrationis oſtenſiuæ, & deducentis ad impoſſibile, oſtenſiuam potiorem eſſe ea, quæ ducit ad impoſſibile oſtenditur.

ARGV. *Cum autem affirmatiua præſtabilior ſit negatiua, patet rectam etiam ea præſtabiliorem eſſe, quæ ad id deducit, quod fieri nequit.*

ANTI. Tex. cõ. 41. *QVoniam autem cathegorica priuatiua dignior ſit, manifeſtum eſt & ad impoſſibile ducente.*

Poſtq̃ Philoſophus oſtendit ꝙ demonſtratio vniuerſalis dignior eſt particulari, & affirmatiua negatiua, hic oſtendit tertio ꝙ oſtẽſiua potior eſt ea, quę ducit ad impoſsibile. Et cica hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secũdo præmittit quædam neceſſaria ad propoſitum oſtendendum, ibi {Oportet autem ſcire.} Tertio probat propoſitum, ibi {Natura autem prior &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quia oſtẽſum eſt, ꝙ affirmatiua demonſtratio eſt potior q̃ negatiua, ex hoc vlterius ſequitur, ꝙ affirmatiua demonſtratio oſtenſiua eſt potior ea, quæ ducit ad impoſsibile. Deinde cum dicit

ARGV. *Atque primo ſcire differẽtiam ipſarum oportet. Igitur* A *quidem nulli* B *competat,* B *vero cuilibet inſit* C. *Atq; hoc pacto negatiua recta ſit demonſtratio, qua quidem* A *proceſſione recta nulli* C *competere demonſtratur.*

ANTI. *Oportet autem ſcire quæ differentia ſit ipſarum. Si igitur* A *in nullo* B *in eſt,* C *autem omni* B, *neceſſe eſt in nullo* C *eſſe* A. *Sic igitur acceptis demonſtratiua priuatiua erit demonſtratio, quoniam* A *in* C *non erit.*

Præmittit quædam quæ ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendum. Et circa hoc tria facit. Primo oſtẽdit quæ ſit demonſtratio negatiua. Secundo oſtendit quæ ſit demonſtratio, quæ ducit ad impoſsibile, ibi {Quæ vero ad impoſsibile.} Tertio concludit comparationem vnius ad alterum, ibi {Termini igitur.} Dicit ergo primo, ꝙ ad propoſitum oſtendendum, oportet conſiderare differentiam ipſorum. ſ. demonſtrationis negatiuę & ducẽtis ad impoſsibile. Si ergo accipiatur ꝙ A in nullo B ſit, & B ſit in omni C, & concludatur A eſſe in nullo C, erit demonſtratio negatiua. Deinde cum dicit.

ARGV. *Sed ea, quæ ducit ad id, quod fieri nequit, ſic ſe habet. Nã ſi demonſtrandum eſt* A *nulli competere* B *ſumendum eſt ecõtra, cuilibet eidem ipſum competere. At* B *etiam cuilibet* C. *Quare fit vt* A *cuilibet competat* C. *Sit autem notum atq; cõceſſum hoc minime fieri poſſe. Non ergo fieri poteſt vt* A *cõpetat ipſi* B, *quod ſi* B *conceditur ipſi competere* C, *fieri profecto nequit, vt* A *competat ipſi* B.

ANTI. Vide ĩ ãnot. *Quæ vero eſt ad impoſſibile, ſic ſe habet. Si opus eſt demõſtrare quòd* A *in* B *non ſit, accipiẽdum eſt affirmatiue* A *eſſe in* B *&* B *in* C. *Quare accidit* A *in* C *eſſe. Hoc autem ſit notum & certum quod impoſſibile eſt eſſe.*

Manifeſtat quæ ſit demonſtratio ducẽs ad impoſsibile. Et dicit, ꝙ demonſtratio ducens ad impoſsibile, hoc modo ſe habet. Sit ita ꝙ oporteat demonſtrare ꝙ A non inſit B, accipiamus oppoſitum eius quod probare volumus ſcilicet omne B eſt A & accipiamus ꝙ B ſit in C per hanc propoſitionem, omne C eſt B, ex quibus ſequitur concluſio, omne C eſt A, & ſit ita ꝙ notum ſit & cõceſſum apud omnes quod eſt impoſsibile. Et ex hoc cõcludimus primam eſſe falſam ſcilicet omne B eſt A & ita oportebit vel ꝙ nullum B ſit A, vel ſaltem ꝙ quoddam B non ſit A. Sed hoc tamen intelligendum eſt quod ſequitur A non eſſe in B quando manifeſtum eſt B eſſe in C, quia ſi manifeſtum eſſet hanc eſſe falſam, omne C eſt A & ſi non eſſet manifeſtum hanc eſſe veram, omne C eſt B non eſſet per conſequens manifeſtum hanc eſſe falſam, omne B eſt A, quia falſitas cõcluſionis poterat procedere ex alterutra præmiſſarum, vt ex ſupra dictis patet. Deinde cum dicit. Ad demõ. ad impoſsibile ſequ.

ARGV. *Termini igitur ordine ſimili diſponuntur, verum differentia conſiſtit in propoſitionum negatiuarum cognitione, vtra inquam iſtarum ſit notior, vtrum hæc* A *nulli competit* B, *an iſta* A *nulli competit* C. *Cum igitur concluſio notior eſt, tum ea ſane fit demonſtratio, qua deducitur in id, quod haud quãquam fieri poteſt. Sed cum ea propoſitio quæ in ratiocinatione ſumitur notior eſt, tũ recta nimirum efficitur demõſtratio.*

ANTI. *Termini quidem ſimiliter ordinantẽ. Differt autem in quo & qualis ſit notior priuatiua propoſitio, vtrum igitur quæ eſt* A B *non ineſt, aut* A C *non ineſt. Cum igitur concluſio notior, quoniam non eſt* A *in* B *ad impoſſibile ſit demonſtratio. Cum autem in ſyllogiſmo ſit, demonſtratiua eſt.*

Concludit comparationem vtriuſq; demõſtrationis præmanifeſtatæ. Et primo oſtendit in quo conueniunt, quia in ſimili ordinatione terminorũ. Nam ſicut in demonſtratione negatiua accipitur B medium inter A & C ita in ea, quæ ducit ad impoſsibile. Secundo autẽ oſtendit differentiam, quia differt in vtraque demõſtratione quæ negatiua propoſitio ſit notior, vtrum ſcilicet iſta propoſitio, nullum B eſt A, vel iſta nullum C eſt A, quia in demonſtratione ducente ad impoſsibile accipitur iſta propoſitio, C non eſt A, vt notior, quia ex hoc ꝙ eſt A non in C eſſe, oſtenditur A non eſſe in B, vnde hæc C non eſt A ſumitur vt notior. Sed quando illa, quæ ponitur vt præmiſſa in ſyllogiſmo accipitur vt notior, tunc eſt demonſtratiua, id eſt oſtenſiua demonſtratio negatiua. Deinde cum dicit.

ARGV. *At conſtat propoſitionem hanc,* A *nulli competit* B, *priorem hac eſſe natura,* A *nulli competit* C. *Ea nãque ſunt concluſione priora, ex quibus emergit ipſa concluſio. Atq; patet hanc quidem,* A *nulli* C *competit, concluſionem eſſe, illam autem* A *nulli* C *competit, id eſſe, ex quo emergit ipſa concluſio.*

ANTI. *Natura aũt prior eſt, quæ eſt quòd* A *in* B *non ſit quam* A *non in* C. *Priora enim & notiora natura concluſione ſunt, ex quibus eſt concluſio. Eſt autem quæ eſt* A *quidem in* C *nõ eſſe concluſio,* A *autem non in* B *ex quibus eſt concluſio.*

Oſtendit propoſitum hoc modo. Iſta propoſitio B nõ eſt A eſt naturaliter prior q̃ iſta ꝓpoſitio, C non eſt A. Et hoc probat per hoc, ꝙ præmiſſe, ex quibus infertur concluſio ſunt naturaliter priora concluſione. Sed in ordine ſyllogiſmi C non eſt A ponitur vt concluſio, ſed B non eſt A ponitur vt id, ex quo concluſio infertur, ergo B nõ eſt A eſt naturaliter prior. Conſequenter cum dicit.

ARGV. *Non.n. ſi fit vt quippiam tollatur, hoc quidem eſt concluſio, illa vero ex quibus, ſed id quidem, ex quo fit ratiocinatio, ſic ſe habet, vt aut totius ad partẽ, aut partis ad totũ habeat rationem. At* A C *&* A B *propoſitiones, non ſic inter ſeſe habent, vt patet. Si igitur ea demonſtratio, quæ ex notioribus, prioribuſq; conficiẽ, ſemper eſt præſtabilior, vtraq; vero demonſtratio dicta ex negatione quidem creditur, altera tamẽ ex priore, altera ex poſteriore, negatiua demonſtratio recta præſtabilior eſt ea ſimpliciter demonſtratione, qua deducitur ad id quod fieri nequit, quare patet affirmatiuã quoq; demõſtrationem rectam, quæ quidem negatiuæ præſtat, vt patuit, præſtabiliorem eſſe eadem.*

ANTI. *Non.n.ſi contingit remoueri aliquid, hac cõcluſio eſt, illa aũt ſunt ex qbus. Sed hoc quidẽ ex quo ſyllogiſmus eſt, quod vtiq; ſic ſe habet, qm̃ aut vt totũ ad partẽ, aut vt pars ad totũ ſe habet. Sed q̃ ſunt A in C et A B propõnes nõ ſic ſe habẽt adinuicẽ. Si igit ex notioribus ſit & credibilioribus dignior eſt. Sũt aũt vtræq; ex nõ eſſe credibiles. Sed hæc quidem ex priori, illa aũt ex poſteriori, potior ſimpliciter vtiq; erit ea, q̃ eſt ad impoſſ, priuatiua demõſtratio, quare et cũ hac dignior p̃dicatiua, manifeſtũ eſt quòd et ea, q̃ eſt ad impoſſ, potior eſt.*

Remouet quandam obuiationem. Poſſet.n. aliquis dicere, q̄ etiã iſta negatiua C non eſt A eſt id ex quo cõcluditur in demonſtratione ad impoſsibile q̄ B non eſt A. Sed hoc excludit dicens, q̄ per hoc q̄ cõcluſio interimitur & ex eius interemptione interimitur aliquod præmiſſorum, non efficiſ quod prius erat cõcluſio ſit principium, & econuerſo ſimpliciter & ſecundum naturam, ſed ſolum quo ad aliquid. Nã iſta eſt habitudo concluſionis & principiorum, q̄ interempta concluſione interimitur principium. Sed illud quidẽ eſt ſicut principium ex quo ſyllogiſmus procedit, quod ſe habet ad concluſionem vt totum ad partẽ, & concluſio ſe habet ad principium vt pars ad totum. Nam ſubiectum concluſionis negatiuæ ſumitur ſub ſubiecto primæ propoſitionis. Non autem ita ſe habẽt A C & A B propoſitiones q̄ A C comparetur ad B vt totum ad partem. Non.n. B A accipir ſub C A, ſed potius econuerſo. Vnde relinquitur q̄ licet interempto C A concludatur interemptio eius, qđ eſt B A, naturaliter tamen C A eſt cõcluſio & B A eſt principium, & p̄ conſequens B non eſt A eſt naturaliter notior, q̃ C nõ eſt A. Et ex hoc ſic argumentaſ. Illa demonſtratio eſt dignior, quæ procedit ex notioribus & prioribus. Sed demonſtratio negatiua procedit ex notiori & priori quam demonſtratio ducẽs ad impoſsibile. Vtraq; enim facit ſcire per aliquam negatiuam propoſitionẽ, ſed demonſtratio negatiua procedit ad faciendam fidẽ ex hac propoſitione negatiua, B non eſt A, quæ eſt naturaliter prior. Demonſtratio autem ducens ad impoſſe procedit ad faciendum fidem ex hac propoſitione negatiua C non eſt A quæ eſt poſterior naturaliter. Relinquitur ergo, q̄ demonſtratio negatiua ſit potior ea, quæ ducit ad impoſsibile. Sed affirmatiua eſt potior negatiua, vt ſupra oſtenſum eſt, ergo demonſtratio affirmatiua oſtenſiua eſt multo potior ea, quæ ducit ad impoſsibile.

Lectio XLI.

Modos tres exponit, quibus cõparantur ſcientiæ in certitudine, hinc de vnitate & diuerſitate ſcientiarum tractat, quomodo itẽ vna cõcl̃o ex pluribus principiis poſſit p̄bari docet.

ARGT. *Scientia autem eſt exactior, atq; prior ea quæ eſt eadẽ ipſius eſſe, atq; propter qd eſt, ſed nõ ea, quæ eſt ipſius eſſe, ſiue ea, quæ eſt ipſius propter quid eſt. Et ea, quæ non eſt de ſubiecto, vt arithmetica ipſa muſica. Et itẽ ea, quę eſt ex paucioribus, ea, quæ eſt ex additione, vt arithmetica ipſa geometria. Ex additione autem dico hoc pacto. Vnitas eſt ſubſtantia vacans poſitione, punctum vero eſt cum poſitione ſubſtantia. Hoc igitur ex additione eſſe dico.*

ANTI. *Certior autem ſciẽtia eſt & prior quæcũq; ipſius quia & propter quid eadem eſt, ſed non eſt ipſius quia, extra eam, quæ eſt propter quid. Et quæ non eſt de ſubiecto, illa quæ eſt de ſubiecto, vt arithmetica harmonica. Et quæ eſt ex minoribus, ea, quæ eſt ex appoſitione. Dico autẽ ex minoribus, eã quæ non eſt ex additione, vt vnitas ſubſtantia eſt ſine poſitione, punctum autem ſubſtantia poſita. Hoc autem eſt ex appoſitione.*

Poſtquam Philoſophus comparauit demonſtrationes adinuicem, hic agit de comparatione ſcientiæ, quæ eſt demõſtrationis effectus. Et diuiditur in duas partes. In prima parte comparat ſciam ad ſcientiam. In ſecunda comparat ſcientiam ad alios modos cognoſcendi, ibi { Scibile autem & ſcientia differunt. } Circa primum duo facit. Primo comparat ſcientiam ad ſcientiam ſm certitudinem. Secundo ſm vnitatem & pluralitatem, ibi { Vna ſcientia autem &c. } Circa primum ponit tres modos, quibus vna ſcientia eſt certior alia. Primum modum ponit dicens, quòd illa ſcientia eſt prior & certior q̃ alia, quę.ſ. eadem facit cognoſcere, & quia, & propter quid. Non autem eſt illa certior, quæ eſt cognoſcitiua ſolũ ipſius quia, ſeparatim ab ea, quæ cognoſcit propter quid. Hæc enim eſt diſpoſitio ſcientiæ ſubalternantis ad ſubalternatam, vt ſupra dictum eſt. Nam ſcientia ſubalterna ſeparatim ſcit quia, neſciens propter quid. Sicut chyrurgicus ſcit q̄ vulnera circularia tardius curantur, non aũt ſcit propter quid. Sed huiuſmodi cognitio pertinet ad geometram, qui conſiderat rationem circuli, ſm quam partes eius non appropinquant ſibi per modum anguli, ex qua propinquitate contingit q̄ vulnera triangularia citius ſanantur. Secundũ modum ponit dicens, q̄ illa ſciẽtia, quæ non eſt de ſubiecto, eſt certior illa, quę eſt de ſubiecto. Et accipitur hic ſubiectum pro materia ſenſibili, quia vt Philoſophus docet in 2. Phyſic. quædam ſunt ſcientiæ pure mathematicæ, quæ oĩno abſtrahũt ſm rationem à materia ſenſibili, vt geometria & arithmetica, quædam autem ſcientię ſunt mediæ, quæ.ſ. principia mathematica applicãt ad materiã ſenſibilẽ, ſicut p̄ſpectiua applicat principia geometriæ ad lineam viſualẽ, & harmonica.i. muſica applicat principia arithmeticæ ad ſonos ſenſibiles. Vnde hic dicit q̄ arithmetica eſt certior q̃ muſica & prior. Prior quidẽ, quia muſica vtitur principiis eius ad aliud. Certior aũt, quia certitudo cauſatur per tranſmutationem materiæ ſenſibilis, vnde quanto magis acceditur ad eam, tanto ſcientia eſt minus certa. Tertium modum ponit dicens, quæ eſt ex paucioribus, eſt prior & certior ea, quæ eſt ex appoſitione.i. q̃ illa, quæ ſe habet additione. Et ponit exemplum, ſicut geometria eſt poſterior & minus certa q̃ arithmetica. Habent.n. ſe ea, de quibus eſt geometria, ex additione ad ea de quibus eſt arithmetica. Et hoc quidem planum eſt ſm poſitiones Platonicas, ſm quas hic Ariſt. exponit, vtens eis ad propoſitum oſtendendum. Sicut frequenter in libris Logicæ vtiſ opinionibus aliorum Philoſophorum ad propoſitum manifeſtandum per modum exempli. Poſuit autem Plato, q̄ vnum eſt ſubſtantia cuiuſlibet rei, quia nõ diſtinguebat inter vnum quod cõuertitur cum ente, quod ſignificat ſubſtantiam rei, & quod eſt principiorum numeri, quod cõſiderat arithmeticus. Hoc ergo vnum, ſm q̄ recipit additionem poſitionis in continuo, accipit rationẽ puncti. Vnde dicebat, q̄ vnum eſt ſubſtãtia non habẽs poſitionem. Punctum autem eſt ſubſtantia habẽs poſitionem, & ſic punctum ſupra vnitatem addit poſitionẽ. Et ſicut ex vno cauſantur omnes numeri non habentes poſitionem, ita ex puncto ſm Platonicos cauſanſ omnes quantitates continuæ. Nam punctus motus facit lineam, linea mota facit ſuperficiem, ſuperficies mota facit corpus. Et ſm hoc quantitates continuæ, de quibus eſt geometria, ſe habent ex appoſitione ad numeros, de quibus eſt arithmetica. Vnde Platonici poſuerunt numeros eſſe formas magnitudinum, dicentes formam puncti

Lectio. 44.

Lect.a 5.te. expo.4.

Te.c.19.le. 3.tex.ex.4. tex.cõ.20. expoſi.vlti.

Poſitio Pla.

eſſe vnitatem,formam autem lineæ eſſe binarium,propter duo extrema,formam autem ſuperficiei eſſe ternarium, propter primam ſuperficiem triangularē,ſ.quæ tribus angulis terminatur,formam autem corporis ponebat quaternarium, propter hoc ꝙ prima figura corporea eſt pyramis triangularis, quæ quatuor angulos corporales habet, vnum quidem.ſ.in conum & tres in baſim. Et ſm hoc patet ꝙ comparatio certitudinis ſciētiarum accipitur hic ſm duo. Nā primus modus accipitur ſm ꝙ cauſa eſt prior & certior ſuo effectu. Alij autē duo modi accipiuntur, ſm ꝙ forma eſt certior materia, vtpote quia forma eſt principium cognoſcendi materiam. Eſt aūt duplex materia, vt dr̄ in. 7. Meta. vna quidē ſenſibilis, ſm quā accipitur ſecūdus modus. Alia vero intelligibilis.ſ.ipſa cōtinuitas, & ſm hāc accipiē tertius modus. Et quamuis hic tertius modus expoſitus ſit ſm opinionē Platonis, tñ etiā ſm opinionē Ariſt. pūctus ſe habet ex additione ad vnitatē. Nā punctū eſt quoddā vnū indiuiſibile in continuo, abſtrahens ſecundum rationē à materia ſenſibili. Vnum autem abſtrahit & à materia ſenſibili & ab intelligibi. Deinde cum dicit.

Tex.cō.3 5. lect.expo.3.

ARGY. *Vna autem eſt ſcientia, quæ vnius eſt generis.*

ANTI. *Vna autem ſcientia eſt, quæ eſt vnius generis.*

Tex. cō. 41. Comparat ſcientias adinuicem ſecundū vnitatem & diuerſitatem. Et circa hoc duo facit. Primo enim oſtendit vnitatem & diuerſitatem eſſe in ſcientiis & ſecundū ſubiectum & principium. Secundo proſequitur & de ſubiectis & de principiis, ibi { Eius autem quod eſt à fortuna. } Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid faciat ad vnitatem & diuerſitatem ſcientiæ. Secundo oſtēdit quoddam neceſſarium, ad cognoſcendum quid faciat ad pluralitatem ſcientiarum, ibi { Plures autem demonſtrationes. } Circa primum duo facit. Primo oſtendit quid faciat ad vnitatem ſcientiæ. Secūdo quid faciat ad ſcientiarum diuerſitatem, ibi { Altera autem ſcientia. } Circa primum duo facit. Primo enim ponit, ꝙ vnitas ſcientiæ conſideratur ex vnitate generis ſubiecti. Secundo oſtendit quale ſit genus, quod ponit eſſe ſubiectum ſcientiæ, ibi { Quæcunq; ex primis. } Dicit ergo primo, ꝙ ſcientia dicitur vna, ex hoc ꝙ eſt vnius generis ſubiecti, Cuius ratio eſt, quia proceſſus ſcientiæ cuiuſlibet eſt quaſi quidam motus rationis. Cuiuſlibet autem motus vnitas ex termino principaliter conſideratur, vt patet in. 5. Phyſicorum, & ideo oportet ꝙ vnitas ſcientiæ conſideretur ex fine ſiue ex termino ſcientiæ. Eſt autem cuiuſlibet ſcientię finis, ſiue terminus, genus, circa quod eſt ſcientia, quia in ſpeculatiuis ſcientiis nihil aliud quæritur quam cognitio generis ſubiecti. In practicis autem ſcientiis intenditur quaſi finis conſtructio ipſius ſubiecti. Sicut in geometria intenditur quaſi finis cognitio magnitudinis, quæ eſt ſubiectum geometriæ. In ſcientia autem ædificatiua intenditur quaſi finis conſtructio domus, quæ eſt huiuſmodi artis ſubiectum. Vnde relinquitur ꝙ cuiuſlibet ſcientiæ vnitas ſm vnitatem ſubiecti eſt attendenda. Sed ſicut vnius generis ſubiecti vnitas eſt cōmunior, quam alterius, vtpote entis ſiue ſubſtātiæ q̄ corporis mobilis, ita vna ſcientia eſt cōmunior q̄ alia. Sicut Metaphyſica, quæ eſt de ente ſiue de ſubſtantia eſt communior, q̄ Phyſica, quæ eſt de corpore mobili. Deinde cum dicit.

Le.ſeq.ime.

Sciētia vna vnitate ſubiecti.

Te c.3 5.le. 6 exp. 4. & te.cō 40.le. 7.exp.1.

Cōitas ſciæ vnde.

ARGY. *Quæ componuntur ex primis, & ſunt partes aut affectus horum per ſe.*

ANTI. *Quæcunq; ex primis componuntur, & partes, aut paſſiones eorum ſunt per ſe.*

Oſtēdit qualia ſunt illa genera, de quibus poſſunt eſſe ſcientiæ, & ponit duas cōditiones ſiue rationes. Quarum vnam ponit dicens. { Quæcunq; ex primis componuntur. } Iſta.ſ.ſunt quorum vnius generis vna ſcientia eſt. Ad cuius euidentiam conſiderandū eſt, ꝙ ſicut iam dictum eſt, progreſſus ſcientiæ conſiſtit in quodam motu rationis diſcurrētis ab vno in aliud, omnis autē motus à principio quodam ꝓcedit, & ad aliquid terminaē, vnde oportet ꝙ in progreſſu ſcientiæ ratio procedat ex aliquibus principiis primis. Siqua ergo res eſt, quæ non habeat principia priora, ex quibus ratio procedere poſſit, horum non poteſt eſſe ſciētia, ſm ꝙ ſcientia hic accipitur prout eſt demonſtrationis effectus. Vnde ſcientiæ ſpeculatiuæ non ſunt de ipſis eſſentiis ſubſtātiarum ſeparatarum. Nō enim per ſcientias demonſtratiuas poſſumus ſcire quodquideſt in eis, quia ipſæ eſſentiæ harū ſubſtātiarum ſunt intelligibiles per ſeipſas ab intellectu ad hoc proportionato. Non autem congregatur earum notitia, qua cognoſciē, quodquideſt ipſarū, per aliqua priora. Sed per ſcientias ſpeculatiuas pōt ſciri de eis an ſint, & quid non ſunt, & aliquid ſm ſimilitudinē in rebus inferioribus inuentam. Et tūc vtimur poſterioribus vt prioribus ad earum cognitionem, quia, quæ ſunt poſteriora ſm naturam, ſunt priora & notiora quo ad nos. Et ſic patet, ꝙ illa, de quibus habetur ſciētia per ea quæ ſunt priora ſimpliciter, ſunt compoſita ſm ſe ex aliquibus prioribus. Quæcunq; vero cognoſcunē per poſteriora, quæ ſunt prima quo ad nos, & ſi in ſeipſis ſint ſimplicia, ſm tñ ꝙ à noſtra cognitione accipiuntur, componuntur ex aliquibus primis quo ad nos. Secundum conditionem ponit cum dicit. { Et partes aut paſſiones eorum ſunt per ſe. } Vbi conſiderandum eſt, ꝙ ſubiectum alicuius ſcientiæ duplices partes habere poteſt.ſ. partes ex quibus componitur ſicut ex primis, vt dictum eſt.i. ipſa principia ſubiecti, & partes ſubiectiuas. Et quāuis de vtriſque partibus poſſit intelligi quod hic dicitur, tñ magis videtur eſſe intelligendum de primo genere partium. In qualibet enim ſcientia ſunt quædā principia ſubiecti, de quibus eſt prima conſideratio, ſicut in ſciētia naturali de materia & forma, & in grāmatica de literis. Eſt etiam in qualibet ſcientia aliquid vltimum, ad quod terminatur conſideratio ſciētiæ, vt.ſ. paſſiones ſubiecti manifeſtentur. Sed vtrūq; horum.ſ.& proprietates, & paſſiones poſſunt alicui attribui & per ſe, & non per ſe. Nam ea quę ſunt per ſe principia & paſſiones trianguli, non ſunt ꝑ ſe principia, & paſſiones iſochelis, inquantū iſocheles eſt, ſed inquantū triangulus. Nec etiam ſunt ꝑ ſe principia & paſſiones æris & albi, quāuis cōtingat aliquod æs triangulum eſſe, vel aliquod album. Vnde ſi qua ſciētia eſſet quæ ex principiis triāguli manifeſtaret paſſiones triāguli, hmōi ſcientiæ ſubiectū nō eſſet iſocheles, neq; albū aut æs, ſed triangulus, cuius etiam per ſe ſubiectiuæ partes ſunt iſocheles æquilaterus & gradatus. Sed pro tāto dixi de his partibus hic ad præſens nō ita cōuenienter accipi, qa magis accipere poſſumus documentū qualiter ſcientia ſe habeat ad huiuſmodi partes ſubiectiuas, ex eo ꝙ ſe habet aliqualiter ad totum genus, q̄ econuerſo. Deinde cum dicit.

Prima conditio gen... rīs ſcibi... nobis.

Quid... ſcien... ꝑ ... ſpe. de ... ſtātias ſe...

2.Condi... De qua ... nere pa... intellig... Nota.

.12.

.13.

ARGY. *Diuerſa vero ſciētiæ ſunt, quarū principia non ſunt ex eiſdē, nec ex vnius principiis principia proficiſcuntur alterius.*

ANTI. *Altera autem ſcientia eſt ab altera, quoruncunq; principia, neque ex eiſdem, neque ex alterutris ſunt.*

Oſtendit rōnem diuerſitatis ſcientiarū. Et primo ponit hāc rationem. Secundo manifeſtat eam, ibi { Hmōi autem

aũt ſignum.} Eſt ergo conſiderandum circa primũ, ꝙ cũ rõnem vnitatis ſcientiæ acceperit ex vnitate generis ſubiecti, rõnem diuerſitatis ſcientiarũ non accipit ex diuerſitate ſubiecti, ſed ex diuerſitate principiorũ. Dicit enim ꝙ vna ſciẽtia eſt altera ab alia, quarum priucipia ſunt diuerſa, ita ꝙ nec ambarũ ſcientiarũ priucipia procedaut ex aliquibus principiis prioribus, nec principia vuius ſcieutiæ procedant ex principiis alterius, quia ſiue procedãt ex eiſdẽ principiis, ſiue alia ex alterius, non eſſet diuerſa ſcientia. Ad hmõi ergo euidentiam, ſcieudũ eſt, ꝙ materialis diuerſitas obiecti nõ diuerſificat habitũ, ſed ſolũ formalis. Cũ ergo ſcibile ſit propriũ obiectũ ſciẽtiæ, uon diuerſificabunt ſcientiæ ſm̃ diuerſitatẽ materialem ſcibilium, ſed ſm̃ diuerſitatem eorũ formalẽ. Sicut aũt formalis ratio viſibilis ſumitur ex lumine, per quod color videtur, ita formalis ratio ſcibilis accipitur ſm̃ principia ex quibus aliquid ſcit. Et ideo quantũcũque ſiut aliqua diuerſa ſcibilia per ſuã naturã, dũmodo per eadem principia ſciantur, pertinent ad vnã ſciẽtiam: quia non eruut iam diuerſa inquantũ ſuut ſcibilia. Sunt euim p ſua principia ſcibilia. Sicut patet ꝙ voces humanæ multum differũt ſm̃ ſuam naturam à ſonis inanimatorũ corporum, ſed quia ſm̃ eadem principia attendit conſouantia in vocibus humanis., & ſonis inanimatorũ corporũ, eadẽ eſt ſcientia muſicæ, quæ de vtriſq; conſiderat. Si vero aliqua ſint eadem ſm̃ naturã, & tñ per diuerſa principia conſiderentur, manifeſtũ eſt, ꝙ ad diuerſas ſciẽtias pertinent, ſicut corpus mathematicũ non eſt ſeparatũ ſubiecto à corpore naturali. Quia tñ corpus mathematicũ cognoſcitur per principia quantitatis, corpus autem naturale per priucipia motus, nou eſt eadem ſcientia geometriæ, & naturalis. Patet ergo, ꝙ ad diuerſificandũ ſcientias ſufficit diuerſitas principiorum, quæ comitatur diuerſitas generis ſcibilis. Ad hoc autẽ ꝙ ſit vna ſcientia ſimpliciter vtruuq; requiritur, & vnitas ſubiecti, & principiorũ. Et ideo de vuitate ſubiecti ſupra fecit mentiouem, cum dixit {quæ eſt generis vnius } de principiis autem cum dixit { Quæcunq; ex primis &c.} Sed vlterius conſiderandũ eſt, ꝙ ſecuuda principia virtutem ſortiuuf à primis. Vnde requiritur diuerſitas primorum principiorum ad diuerſitatem ſcientiarũ. Quod quidem non eſſet, ſi vel diuerſorum principia ex eiſdem principiis fluant, ſicut principia triãguli & quadrati deriuãtur ex principiis figuræ, vel principia vnius deriuãtur ex principiis alterius, ſicut priucipia iſochelis dependent à principiis trianguli. Nec tamen intelligendũ eſt, ꝙ ſufficiat ad vnitatem ſcientiæ vnitas principiorũ primorum ſimpliciter, ſed vnitas, pricipiorum primorum in aliquo geuere ſcibili. Diſtiuguuntur autẽ genera ſcibilium ſm̃ diuerſum modum cognoſceudi. Sicut alio modo cognoſcuutur ea, quę diffiuiuntur cum materia, & ea quæ ſine materia. Vude aliud genus ſcibilium eſt corpus naturale, & corpus mathematicum. Vnde ſuut diuerſa priucipia prima vtriuſq; generis, & per conſequens diuerſæ ſcientiæ. Et vtrunq; horum generum diſtinguunf in diuerſas ſpecies ſcibilium ſm̃ diuerſos modos & rationes cognoſcibilitatis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Huius autem eſt ſignum, cum ad ea, quæ non demonſtrantur, fuerit ventum. Oportet enim ipſa eodem in genere eſſe, in quo ſunt ea, quæ ſunt demonſtrata. Eſt autem & huius ſignum, cum ea, quæ demonſtrantur per ipſa, eodem in genere ſunt, atque propinqua.*

ANTI. *Huiuſmodi aũt ſignum eſt cum in demonſtrabilia veniãt. Oportet enim ipſa in eodem genere eſſe his, quæ demonſtrantur. Signum autem huius eſt, quando demonſtrabilia per ipſa in eodem genere ſunt, & congenea.*

Maniſeſtat poſitam rõnem. Et dicit, ꝙ ſignum hmõi eſt, ꝙ ſciẽtiæ ſiut alteræ ſm̃ principia, cũ pueniatur reſoluendo in prima principia, quæ ſunt indemõſtrabilia, quæ opottet eſſe eiuſdem generis cum his, quæ demonſtrãtur, quia ſicut ſupra oſtenſum eſt, uon coutingit ex alio genere procedẽtem demõſtrare. Ad hoc autem ꝙ L.c.5.exp.5.
principia indemonſtrabilia ſint vuius generis, accipitur vt ſignum, cum ea, quæ demonſtrantur per ipſa, ſint in eodem genere, & congenea, i. cõnaturalia vel proxima ſecundum genus ſibiipſis, huiuſmodi euim habẽt eadẽ principia. Et ſic patet, ꝙ vnitas generis ſcibilis, inquãtũ eſt ſcibile, ex quo accipiebatur vnitas ſcientiæ & vnitas principiorum, ſecuodum quæ accipiebatur ſcientiæ diuerſitas, ſibi mutuo correſpondent. Deinde cum dicit.

Atq; fieri poteſt, vt plures eiuſdẽ ſint demonſtrationes, nõ ARGY.
ſolum ſi ex eadem ſerie mediũ non cohærens accipiatur, vt ſi inter A B *nunc* C, *nunc* D, *nunc* E *medium accipiatur, ſed etiã ſi ex diuerſo ſumatur. Sit enim* A *mutatur* C, *mouetur*, B *voluptate afficitur. Verum igitur ſit* C *de* B *&* A *de* C *prędicaueris. Qui nãque voluptate afficitur, mouetur, & qui mouetur mutatur. Rurſus inter eoſdem terminos medium* D *ponatur, in quo ſit, quietem conſequitur, Verum igitur idẽtidem dices, ſi* A *de* D *&* D *de* B *prædicaueris. Qui nãque afficitur voluptate, is quietẽ conſequitur, & quietem conſequitur, is mutatur. Quare per diuerſa media non ex eadem ſerie ſumpta cõficitur ratiocinatio. Non tamen adeo diuerſa vt neutrum dicatur de altero. Neceſſe eſt enim ambo cuipiam eidẽ ineſſe. Conſiderandum autem eſt, quot modis per cæteras quoque figuras euſdem ratiocinatio fieri poteſt.*

Plures autem demonſtrationes eſſe eiuſdẽ poſſibile, & nõ ANTI.
ſolum ex eodem ordine accipienti, ſed ſumendo non continuũ medium, vt eorum quæ ſunt A B C *&* D, *ſed ex altero, vt ſit* A *tranſmutari, in quo autem* D *moueri, ſed a lætari, & iterũ* E *quieſcere. Verũ igitur eſt &* D *de* B *&* A *de* D *prædicari. Lætans enim mouetur, & quod mouetur tranſmutatur. Iterũ* A *de* E *&* E *de* B *verum eſt prædicari. Omnis enim lætans quieſcit, & quieſcens trãſmutatur. Quare per altera media, & non ex eodem ordine ſyllogiſmus eſt. Quare & neutrum de neutro dici contingit mediorũ. Neceſſe eſt enim eidem alicui vtraq; ineſſe. Intendere autem eſt per alias figuras, quot modis contingit eiuſdem fieri ſyllogiſmum.*

Oſtendit quomodo vna concluſio per plura principia demonſtrari poteſt. Et hoc quidem contingit dupliciter. Vno quidem modo, quando ponuntur plura media in eadem coordinatione, & in vna demonſtratione accipitur vnum illorum mediorum, & in alia demõſtratione accipitur aliud ad eãdem concluſionẽ, & ſic oportet ꝙ accipiatur medium unn cõtinuum, vt ſi ſunt duo extrema a b vtputa habere tres & iſocheles, & ſiut eorum duo media coordinata, ſcilicet d c, vtputa triangulus & figura talis. Poſſet ergo demonſtrari a de b duabus demõſtrationibus, in quarũ vna accipietur pro medio c, & in alia d & in neutra accipientur medium continuum extremis, quia in vna accipietur medium continuum vni extremo, & diſcontiuuum ab altero, & in alia vero econuerſo. Alio modo hoc contiugit, quãdo accipiũtur diuerſa media ex diuerſa coordinatione, vtputa ſi a quod eſt maior extremitas ſit tranſmutari, & b quod eſt minor extremitas ſit delectari, & accipiantur diuerſa media nõ exiſtentia ſubinuicem, ſcilicet e, quod eſt quieſcere & d quod eſt moueri, ſecuudum hoc eadẽ concluſio poteſt concludi per diuerſa media non vnius ordinis,

ordinis,& erit demõſtratio vna talis. Oẽ quod quieſcit tranſmutaƭ, quia eiuſdem eſt tranſmutari & quieſcere, & omne quod delectatur quieſcit, quia quies in bono deſiderato cauſat delectationem, ergo omne quod delectatur tranſmutatur. Alia demõſtratio eſſet. Omne qđ mouetur tranſmutatur, omne quod delectatur moueƭ, quia delectatio eſt quidam motus appetitiuæ potentię, ergo omne quod delectatur tranſmutatur. Vel quod dicit. Omne quod delectatur mouetur, eſt ſecundum opinionẽ Platonis, & habet locum in delectationibus ſenſibilibus, quæ ſunt cum motu. Aliud quod dicit, Omne quod delectatur quieſcit, eſt verum ſecundũ opinionẽ Ariſt. vt patet in.7.& 10. Ethicorũ. Et hoc præcipue verificatur in delectationibus intelligibilibus. Deinde, dicit ꝙ ſicut hoc oſtenſum eſt in prima figura, ita etiam poteſt in aliis figuris de facili conſiderari, ꝙ eadem concluſio diuerſit mediiſ poteſt ſyllogizari. Inducit autem hoc Philoſophus ad oſtendendũ, ꝙ diuerſum medium demonſtrationis quandoq; pertinet ad eandem ſcientiam, puta cum eſt ex eadem coordinatione, qñq; autem ad diuerſas ſcientias, puta quando eſt ex alia coordinatione. Sicut terram eſſe rotundam per aliud mediũ demonſtrat aſtrologus. ſ. per eclipſim ſolis & lunæ, & per aliud naturalis. ſ. per motum grauium tendentium ad centrum, vt dicitur in.2. Phyſicorum.

[Margin: 5.6.7.8. Patet ex prima expo. — Lectio. 12. Lectio. 10. Cap. 8. — Te. c. 2 o. le. 8. exp. vlti. Le. ſeq. ime.]

LECTIO XLII.

Eorum quæ ſunt à fortuna, vel per ſenſum cognoſcuntur, non eſſe ſcientiam docet, quam diſtingui neceſſario à ſenſu oſtenditur, licet ad ipſam ordinem habeat.

ARGY. *Eius autem, quod proficiſcitur à fortuna, nõ eſt per demõſtrationem ſcietia. Quod.n fortuito fit, nec eſt vt neceſſariũ, nec vt plerũq; ſed eſt id, quod fit pręter iſta. Demõſtratio vero alterius eſt iſtorum. Oĩs.n. ratiocinatio, quæ fit, per propõnes, aut neceſſarias, aut eas quæ ſunt plerũq; conficitur. Atq; ſi neceſſariæ quidem ſint, concluſio quoque neceſſaria eſt, ſin plerunq; ſint, concluſio quoq; talis efficitur. Quare ſi id, quod proficiſciƭ à fortuna, neq; plerunq; neq; neceſſario fit, nulla prorſus ipſius erit ſine dubio demonſtratio.*

ANTI. *Eius aũt, quod eſt à fortuna, non eſt ſcĩa per demõſtrationem. Neq;.n. ſicut neceſſariũ eſt, neq; ſicut frequẽter, quod eſt à fortuna, ſed quod extra hoc fit. Sed demõſtratio alterius horũ eſt. Oĩs.n ſyllogiſmus, eſt aut per neceſſarias, aut per eas, quæ ſunt tanquàm frequẽter propõnes. Et ſi quidẽ propoſitiones neceſſariæ ſunt & concluſio neceſſaria eſt. Si vero ſint vt frequẽter & cõcluſio huiuſmodi eſt. Quare ſi id, quod eſt à fortuna neq; eſt ſicut frequenter, neque ſicut neceſſarium, neq; vtiq; ipſius erit demonſtratio.*

Poſtquam Philoſophus aſsignauit rationem vnitatis, & diuerſitatis ſcientiarum ex parte generis ſubiecti, & ex parte principiorum, hic de vtriſque proſequitur. Et primo de ſubiectis de quibus eſt ſcientia. Secundo de principiis, ibi {Eadem autem principia &c.} Circa primum conſiderandum eſt, ꝙ ſupra duas conditiones poſuit generis quod eſt ſubiectum ſcientiæ, quarum vna eſt, vt componatur ex primis, alia eſt vt partes & paſsiones ſint eius per ſe. Quarũ conditionem vna deeſt in his, quæ ſunt à fortuna, quia non eueniunt per ſe, ſed per accidens, & præter intentionem, vt probatur in.2. Phyſi. Alia vero conditio deeſt in his, quæ per ſenſum cognoſcuntur, quæ ſunt prima in noſtra cognitione. Et ideo oſtendit, ꝙ ſciẽtia non eſt eorum, quæ ſunt à fortuna. Secundo oſtendit ꝙ non eſt eorum, quæ cognoſcuntur per ſenſum, ibi {Neq; per ſenſum eſt ſcire.} Dicit ergo primò, ꝙ demonſtratiua ſcientia nõ poteſt eſſe de eo, quod eſt à fortuna, quod eſt per accidens eueniens. Et hoc probat ſic. Omnis ſyllogiſmus demõſtratiuus, aut procedit ex propõnibus neceſſariis, aut ex propoſitionibus, quæ ſunt veræ vt frequenter. Ex propoſitionibus autem neceſſariis ſequitur cõcluſio neceſſaria, vt ſupra probatum eſt. Et ſimiliter ex propoſitionibus, quæ ſunt veræ ſicut frequenter, ſequiƭ concluſio quæ eſt vera vt frequenter, vel forte etiam neceſſaria ſecundum ꝙ ex contingenti poteſt ſequi neceſſarium, vt ex falſo verum. Nunq̃ autem ex propoſitionibus, quæ ſunt veræ vt frequenter, ſequetur propoſitio quæ eſt vera vt in paucioribus, quia ſequeretur ꝙ aliquando propoſitiones eſſent veræ & cõcluſio falſa, quod eſt impoſſibile, vt oſtenſum eſt. Neceſſe eſt ergo ꝙ concluſio ſyllogiſmi demõſtratiui, vel ſit neceſſaria, vel ſit vera ſicut frequenter. Sed id qđ eſt à fortuna non eſt neceſſarium. neq; quod verum vt frequẽter, ſed accidit in paucioribus, vt in.2. Phyſi. probatur. Ergo demonſtratiua ſcientia non poteſt eſſe de eo, quod eſt à fortuna. Eſt autem conſiderandum ꝙ de his quidem, quæ ſunt ſicut frequẽter contingit eſſe demonſtrationem, in quantũ in eis eſt aliquid neceſsitatis. Neceſſarium autem vt dicitur in.2. Phyſi. aliter eſt in naturalibus quæ ſunt vera vt frequenter, & deficiunt in minori parte & aliter in diſciplinis, ſ. in mathematicis, quæ ſunt ſemper vera. Nã in diſciplinis eſt neceſsitas à priori. In naturalibus à poſteriori, qđ tamen eſt prius ſecundum naturã. ſ. à fine & forma. Vnde ſic docet Ariſt. oſtendere propter quid, vt ſi hoc debeat eſſe, puta ꝙ oliua generetur, neceſſe hoc præexiſtere. ſ. ſemen oliuę, non autem ex ſemine oliuæ generatur ex neceſsitate oliua, quia poteſt impediri per aliquã corruptionem generatio. Vnde ſi fiat demonſtratio ex eo quod eſt prius in generatione, non concludit ex neceſſitate, niſi forte accipiamus hoc ipſum eſſe neceſſariũ, ſemen oliuæ vt frequenter eſſe generatiuum oliuæ proprie, quia hoc facit ſecũdum proprietatem ſuæ naturæ niſi impediatur. Deinde cum dicit.

[Margin: Lec. 13. tex. exp. 1. 2. 3. 4. — Lectio. 16. — Te. c. 5 1. le. 8 expo. 5. Demon. de his, quæ frequẽ. ſunt. Tex. cõ 88. 89. 90. lect. vlti. exp. 4. — Te. c. 5 o. le. 8. tex. c. 4.]

ARGY. *At vero neq; fit, vt per ſenſum ſciamus. Nã ſi ſenſus talis, & nõ huius alicuius eſt, ſentire tñ neceſſe eſt hoc aliquid, & aliquo in loco, & nũc. Vniuerſale vero, & quod eſt ſupra omnia, fieri nequit vt ſentiatur, quippe cum non ſit hoc, neq; nunc. Non.n. eſſet vniuerſale. Quod enim ſemper eſt, & vbique id vniuerſale dicimus eſſe. Cũ igitur demõſtrationes quidem ſint vniuerſales, vniuerſalia vero ſentiri nequeãt, perſpicuum eſt fieri non poſſe, vt per ſenſum ſciamus.*

ANTI. *Neq; per ſenſum eſt ſcire. Si.n. et eſt ſenſus talis quidẽ huiuſmodi, & non huiuſmodi alicuius, ſed tamen ſentire neceſſe eſt hoc aliquid, & vbi & nunc. Vniuerſale autem & in omnibus impoſſibile eſt ſentire. Non enim eſt hic neque nunc. Non enim vtique eſſet vniuerſale. Quod enim ſemper eſt, & vbiq; eſt, vniuerſale eſſe dicimus. Quoniã igitur demonſtrationes vniuerſales ſunt, has autem non eſt ſentire, manifeſtũ eſt quòd neque ſcire per ſenſum.*

[Margin: Vide i ſnot.]

Dicit ꝙ ſcientia non eſt eorum, quæ cognoſcunƭ ſm ſenſum. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ ſcientia non conſiſtit in ſenſu. Secundo oſtendit quo modo ſenſus ordinatur ad ſcientiam, ibi {Sunt tamen quædã reducta.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ſcientiã non eſſe per ſenſum. Secundo præfert ſcientiam ſenſui, ibi {Vniuerſale autem honorabile &c.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit veritatem. Secundo excludit errorem quorundã, ibi {Sed manifeſtũ eſt &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ſicut ſcientia non eſt eorum, quæ

ſunt

ſunt à fortuna,ita etiam ſciẽtia non cõſiſtit in cognitione,quæ eſt per ſenſum. Et hoc probat ſic. Manifeſtũ eſt

Obiectum ſenſus.

enim ꝙ ſenſus cognoſcit aliquid tale,& non hoc. Non enim obiectum per ſe ſenſus eſt ſubſtãtia,& quodquid-eſt, ſed aliqua ſenſibilis qualitas, puta calidum, frigidũ, album,nigrũ,& alia huiuſmodi. Huiſmodi autem qualitates efficiunt, ſingulares quaſdam ſubſtãtias in determinato loco & tempore exiſtentes, vnde neceſſe eſt, ꝙ hoc, quod ſentitur, ſit hoc aliquid.ſ.ſingularis ſubſtantia,& ſit alicubi,& nunc.i.in determinato tempore & loco. Ex quo patet, ꝙ id,quod eſt, vniuerſale non poteſt cadere ſub ſenſu. Nõ enim quod eſt vniuerſale determinatur ad hic & nunc,quia iam nõ eſſet vniuerſale.Illud enim vle dicimus, quod eſt ſemper & vbique. Quod quidem non eſt ſecundum viã affirmationis intelligendum,ꝙ hoc ſit de ratione vniuerſalis,aut eius quod eſt vniuerſale,ꝙ ſit ſemper,& vbiq;, puta de ratione hominis aut animalis, quia oporteret ꝙ quodlibet ſingulare hominis,& animal eſſet ſemper & vbiq;, quia ratio hominis & animalis in in quolibet ſingulariũ inuenitur.Si vero eſſet de ratione ipſius vniuerſalis, ſicut de ratione generis eſt,ꝙ contineat ſub ſe ſpecies,ſequeretur,ꝙ nihil eſſet vniuerſale,quod non eſſet, & ſemper,& vbique inueniretur, & ſecundum hoc oliua non eſſet,vel nõ haberet eſſe vniuerſale,quia nõ in omni terra poteſt inueniri. Eſt ergo hoc intelligendum per modum negationis ſeu abſtractionis, quia.ſ.vniuerſale abſtrahit ab omni determinato tempore & loco. Vnde quantum eſt de ſe,ſicut inuenitur in quolibet vno loco vel tempore, ſic natũ eſt in omnibus inueniri.Sic igitur patet,ꝙ vniuerſale non cadit ſub ſenſu. Quia igit demõſtrationes ſunt vniuerſales,præcipue, vt oſtenſum eſt ſupra, manifeſtũ eſt,ꝙ ſcientia per demonſtrationem acquiſita,non conſiſtit in cognitione ſenſus. Deinde cum dicit.

Quõ intelligẽdum ſit vle eſſe vbique & ſp.

Le.2.te.ex.

ARGY. Quin vt patet ſi fieri poſſet, vt ſenſu triãgulũ angulos habere duobus rectis ęquales perciperemus,quęremus vtiq; demonſtrationem.Et non,vt inquiunt quidam, ſciremus.Sẽtire nãq; neceſſe eſt ſingulare,at ſcientia in vniuerſalis cognitione conſiſtit.Quamobrem ſi in luna etiam eſſemus, terrãq; videremus obicientem ſe lunæ,non profecto cauſam ipſam defectionis ſciremus.Sentiremus enim lunã deficere, & non propter quid omnino ſenſu perciperemus. Non enim ipſius vniuerſalis eſt ſenſus. Attamen cum ex eo,quia ſępe hoc accidere videremus, ipſum vniuerſale venari poſſemus, demõſtrationem vtique haberemus. Ex ſingularibus enim pluribus, vniuerſale ipſum patefieri ſolet.

ANTI. Sed manifeſtum eſt quoniam, & ſi eſſet ſentire triangulum duobus rectis æquales habere angulos, quæreremus vtique demonſtrationem, & non ſicut quidam fatentur, ſciremus. Sentire quidem enim neceſſe eſt ſingulariter, ſcientia autem eſt in cognoſcendo vniuerſale. Vnde & ſi in luna eſſemus, & videremus obiectam terram, non vtique ſciremus cauſam defectus. Sentiremus enim, quoniam deficeret nunc, ſed non propter quid omnino. Non enim eſſet vniuerſalis ſenſus. Sed ex conſiderare hoc multoties accidere vniuerſale venantes,demonſtrationem habemus.Ex ſingularibus enim pluribus vniuerſale manifeſtum eſt.

Excludit errorem quorundam,qui credebant in ipſa perceptione ſenſus conſiſtere ſcientiam.Et videtur hęc ratio pertinere ad illos, qui non ponebant intellectum differre à ſenſu, & per conſequens nullam aliam cognitionem eſſe niſi ſenſitiuam, vt habetur in.3.de Anima, & in.4.Metaphyſi. Et ad hoc excludendum dicit, ꝙ ſi etiam per ſenſum percipere poſſemus ꝙ triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis,adhuc oportere demonſtrationem ad habendum ſcientiam, neq; per ſenſum perceptionem ſciremus,quia ſenſus eſt ſingularium,ſcientia autem cõſiſtit in hoc,ꝙ vniuerſale cognoſcimus vt oſtenſum eſt. Et quia poſuerat exemplum de his,quæ ſenſu percipi non poſſunt, ad maiorem euidentiã ponit exẽplũ in his,q̃ ſenſibilia ſunt,videlicet in eclipſi lunæ,q̃ cõtingit ex oppõne terræ, quæ interponit inter ſolẽ & lunã, vt claritas ſolis non poſsit pertingere ad lunã propter vmbrã terræ quam dum luna ſubintrat eclipſat. ponamus ergo, ꝙ aliquis eſſet in ipſa luna, & ſenſu pciperet interpõnem terræ per vmbrã ipſius,ſenſu quidẽ perciperet,ꝙ luna tũc deficeret ex vmbra terræ,ſed non propter hoc ſciret totaliter cauſam eclipſis. Illud enim eſt per ſe cauſa eclipſis, quod cauſat vlr̃ eclipſim. Vniuerſale aũt nõ cognoſcit ſenſu,ſed ex pluribus ſingularibus viſis in quibus multoties conſideratis inuenitur idem accidere,accipimus vlem cognitionẽ.Et ſic per cauſam vniuerſalẽ demonſtramus aliquid in vniuerſali, de quo eſt ſcientia. Deinde cum dicit.

Tex: c.150. & 31.l.4.te.

expo. p.2 3. Tex.cõ.21. lect.2.te.ex. primæ. Lect.1 6.te. ex.1.2.& 3.

ARGY. Ipſum autem vniuerſale præſtabile nimirũ eſt, propterea quod ipſum cauſam indicat. Quare de talibus notitia vlis præſtabilior eſt perceptione ſenſuum,& intellectione eorum, quorum eſt alia cauſa.De primis autem alia ratio eſt. Patet igitur fieri non poſſe, vt quiſquam ſentiendo quicquam vnquã eorum ſciat,quæ demonſtrabilia ſunt,niſi ſentire quiſpiã id eſſe dicat, ſcientiam inquam per demõſtrationem habere.

ANTI. Vniuerſale autem honorabilibus eſt,quoniã oſtendit cauſam.Quare de huiuſmodi vniuerſali ſciẽtia honorabilior eſt ſenſibus, & cognitione quorumcunq; cauſa eſt. Sed de primis alia ratio eſt. Manifeſtum eſt igit quòd impoſſibile ſit ſentiendo ſcire aliquid demonſtratorum,niſi iam aliquis ſentire hoc dicat ſcientiam habere per demonſtrationem.

Oſtendit ꝙ ſcientia eſt potior q̃ ſenſus. Manifeſtum eſt enim ꝙ cognitio, quæ eſt per cauſam, nobilior eſt, cauſa autem per ſe eſt vniuerſalis cauſa,vt iam dictũ eſt, & ideo cognitio per vniuerſalẽ cauſam, qualis eſt ſciẽtia,eſt honorabilis. Et quia hmõi vniuerſalem cauſam impoſsibile eſt apprehendere per ſenſum, ideo conſequens eſt,ꝙ ſcientia, quæ oſtendit cauſam vniuerſalem, non ſolum ſit honorabilior omni ſenſitiua cognitione, ſed etiam omni alia intellectiua cognitione,dũmodo ſit de rebus,quæ habent cauſam,quia ſcire aliquid per cauſam vniuerſalem, eſt nobilius q̃ intelligere qualitercũq; id quod habet cauſam ſine cognitione ſuæ cauſę.Sed de primis, quæ non habent cauſam eſt alia ratio. Illa enim per ſe intelligunt, & talis eorũ cognitio eſt certior omni ſcientia, quia ex tali intelligentia,ſcientia certitudinẽ habet.Vltimo autem concludit principale propoſitum, ꝙ.ſ.impoſsibile ſit per ſenſum cognoſcere aliquid demonſtrabile, niſi forte ęquiuoce aliquis vtatur nomine ſenſus,vocans demonſtratiuam ſcientiam ſenſum,propter hoc ꝙ ſciẽtia demõſtratiua eſt determinatæ vnius ſm certitudinem, ſicut & ſenſus.Propter quod & certę extimationes ſcientiæ vocantur. Deinde cum dicit.

ARGY. Sunt tamen inter ea,quæ proponuntur, nõnulla, quæ quidem ad ſenſus reducuntur defectionẽ. Nõnulla nãq; nõ quęreremus,ſi illa viſu perciperemus, nõ propterea quod ſcimus vidẽdo,ſed quod ex eo,quia videmus,habemus tandẽ ipſum vniuerſale,veluti ſi vitrum perforatũ eſſe,lumẽq; penetrare per meatus viſu perciperemus, pateret etiam nobis propter quid poſt vitrum lumẽ efficitur, ex eo plane,quia videremus quidem ſeorſum id ipſum fieri in vnoquoque, intelligeremus autem ſimul in vniuerſis hoc fieri pacto.

ANTI. *Sunt tamen quædã reducta ad ſenſus defectum in propoſitis. Quædam.n.ſi videremus.non vtiq; quæreremus, non tãquam ſcientes in videndo, ſed tanquã habẽtes vniuerſale ex eo, quod videmus. Vt ſi vitrum perforatum videremus, & lumen pertranſiens, manifeſtum vtiq; erit & propter quid. Et propter id quod, videmus quidem ſeorſum in vnoquoq;, intelligere autem ſimul eſt, quoniam in omnibus ſic eſt.*

Oſtendit qũo ſenſus ordinatur ad ſcientiam. Quædã enim problematicæ dubitationes reducunt ſicut in cauſam ad defectum ſenſus. Quædã etiam ſunt de quibus non quæreremus dubitando, ſi ea vidiſſemus, nõ quidẽ eo ꝙ ſcientia conſiſtat in videndo, ſed in quãtum ex rebus viſis per viam experimenti accipitur vniuerſale, de quo eſt ſcientia. Puta ſi videremus vitrum perforatum, & qũo lumen pertrãſit ꝑ foramina vitri, ſciremus propter quid vitrum eſt trãſparens. Et vtitur hoc exemplo ſm opinionem eorum, qui ponebãt lumen eſſe corpus, & quædam corpora eſſe tranſparentia propter ſubtilia quædam foramina, quæ pori dicuntur, quos quia viſu diſcernere non poſſumus propter paruitatẽ, dubitamus quare vitrum ſit tranſparens. Et poteſt ſimile exẽplum poni de quibuſcunq; rebus quæ habent cauſam ſenſibilem latentem. Et quia dixerat, ꝙ ſcientia huiuſmodi rei non eſt in videndo, manifeſtat hoc eſſe verum. Nam in vidẽdo cognoſcimus ſeorſum vnũquodq; ſingularium, ſed in ſciendo, oportet oĩa intelligere ſimul in vniuerſali, vt ſcilicet intelligamus ita ſe habere in omnibus. Videmus enim ſigillatim de diuerſis vitris, ſed ſcientiam accipimus de omni vitro ꝙ ſit tale.

LECTIO XLIII.

Non eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorum tam propriis ꝙ̃ communibus rationibus oſtendit.

ARGY. *At qui fieri non põt, vt omnium ratiocinationũ eadẽ principia ſint. Quod quidem prius differendi modo contemplabimur. Nam ratiocinationum aliæ veræ ſunt, aliæ falſæ.*

ANTI. *EAdem autem principia eſſe omnium ſyllogiſmorũ impoſſibile eſt, primum quidem logicæ ſpeculantibus. Hi quidem enim veri ſunt ſyllogiſmi, alij autem falſi.*

Poſtquam Philoſophus proſecutus eſt de illis, quorum eſt ſcientia, hic proſequitur de principiis ſcientiarum, oſtendens non eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorum. Primo oſtendit hoc logicæ ideſt per rationes cõmunes omnibus ſyllogiſmis. Secundo hoc oſtendit analeticæ, ſcilicet per rationes ꝓprias demõſtrationis, ibi {Si vero aliter &c.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit propoſitum per differẽtiã ſyllogiſmorum falſorum à veris. Secundo per differentiam falſorũ adinuicem, ibi {Poſtea neq; falſæ &c.} Tertio per differentiam ſyllogiſmorum verorum adinuicem, ibi {Neque verorum.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum. Secundo excludit quandam obuiationem, ibi {Et ſi nãque ſit verum.} Dicit ergo primo, ꝙ primo logicæ ſpeculando manifeſtum eſt, ꝙ non poſſunt eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorũ, propter hoc ꝙ quidam ſyllogiſmi ſunt falſi.i.concludentes falſum, & quidam veri.i.concludentes verum. Syllogiſmorum autem falſorum & verorũ ſunt diuerſa principia. Nam ſyllogiſmorum verorum ſunt principia vera, ſyllogiſmorum autem falſorum ſunt principia falſa. Non ergo omnium ſyllogiſmorum ſunt eadem principia. Deinde cum dicit.

ARGT. *Quãquam enim fieri poteſt, vt verum cõcludatur ex falſis, tamẽ id ſemel efficitur, veluti ſi A quidem vera de C prædicetur, medium autem B falſum ſumatur. Tum enim neque A competit ipſi B, neque B competit ipſi C. Sed ſi inter has propoſitiones ſumantur media, falſæ erunt, ex eo, quia concluſio omnis falſa, ex propoſitionibus proficiſcitur falſis. Ex veris autem veræ concluſiones emergunt. At patet è falſis vera differre, ac eſſe diuerſa.*

ANTI. *Et ſi nãque ſit verum ex falſis ſyllogizare, ſed ſemel hoc ſit. vt ſi A de C verum ſit, medium autem B falſum. Neque enim A in B eſt, neque B in C. Sed ſi harum media accipiantur propoſitionum, falſæ erunt, ex eo quòd omnis concluſio falſa ex falſis eſt, vera autem ex veris. Alteræ autem ſunt veræ & falſæ.*

Excludit quandam obuiationem poſſet enim aliquis dicere, ꝙ etiam ſyllogiſmorum verorum ſunt principia falſa, quia cõtingit ex falſis ſyllogizare verum. Sed hoc excludit dicens, ꝙ quamuis contingat ſyllogizare verũ ex falſis, tamen hoc ſolum contingit in primo ſyllogiſmo, quo ex falſis concluditur verum. Sed ſi oporteat aliquos ſyllogiſmos inducere ad probandum præmiſſas propoſitiones, neceſſe eſſet ꝙ illi ſyllogiſmi procedant ex falſis, quia ex veris non concluditur falſum, & ita in ſola prima ſyllogizatione ex falſis concluditur verum. Et hoc manifeſtat per exemplum. Sit enim hæc propoſitio vera, Omne c eſt a, accipiatur autem ad vtrãq; extremitatem mediũ falſum, quod eſt b, ita ſcilicet ꝙ neque a inſit b, neque b inſit c. Si accipiantur aliqua media ad probandũ præmiſſas propoſitiones, omnes propoſitiones falſorum ſyllogiſmorũ erunt falſæ, quia omnis concluſio falſa concluditur ex falſis, cõcluſio autem vera poteſt concludi ex omnibus veris. Vnde quando propoſitiones præmiſſæ ſunt veræ, ex quibus concluditur verum, nõ oportebit deuenire ad aliquod falſum. Sic ergo, cum aliæ ſint propoſitiones veræ, aliæ falſæ, ſequitur ꝙ alia ſunt principia verorum ſyllogiſmorum, & alia falſorum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Deinde neque ipſa falſa ex eiſdem proficiſcuntur. Sunt.n. & talia falſa, vt inter ſe ſint contraria, & ſimul eſſe non poteſt, vt iuſtitiam, & iniuſtitiam, vel fortitudinem eſſe, et hominem æquum, vel bouem, aut æquale maius, vel minus. Ex his autem, quæ iacent hoc pacto.*

ANTI. *Poſtea neq; falſæ ex eiſdem ſunt. Eſt.n. falſas adinuicem & contrarias & impoſſibile ſimul eſſe vt iuſtitiã eſſe iniuſtitiam, aut timorem, aut hominem æquum & bouem, aut æquale maius & minus. Ex poſitis autem ſic eſt.* Vide ĩ ãnot. Vide ĩ ann.

Oſtendit ꝙ neq; falſorum ſyllogiſmorum ſunt eadẽ principia, Cõtingit enim concluſiones falſas eſſe cõtrarias adinuicem, & incompoſsibiles ſibi. Sicut hæc cõcluſio, Iuſtitia eſt iniuſtitia eſt incompoſsibilis huic cõcluſioni, Iuſtitia eſt timor, cum vtraq; ſit falſa. Timor enim ſicut differt generæ à iuſtitia, ita etiam ab iniuſta. Similiter etiam hæ duæ concluſiones falſæ ſunt contrariæ & incompoſsibiles, Homo eſt æquus, & homo eſt bos. Et ſimiliter hæ duæ propoſitiones ſunt incompoſsibiles, Equale eſt maius, & æquale eſt minus. Oportet enim concludere ſic eſſe ex aliquibus, quibus poſitis iſta ſequentur, vnde oportet ꝙ cum iſta ſint contraria & impoſsibilia, ita etiam principia ex quibus concluduntur.

Deinde cum dicit.

ARGY. *Neque enim ratiocinationum verarum omnium eadem principia ſunt. Complurium nãque principia diuerſa ſunt genera, neque quibuſuis accommodantur quæuis. Vnitates enim non accommodantur punctis. Illæ nãque poſitione vocant, his eadem cõpetit. Neceſſe eſt autem vt ad media accommodari,*

commodari, aut ſupera ex parte aut infera, aut alios intra alios extra terminorum habere.

NTI. Vide I ann. *Neq; etiam verorum eadem principia omniũ ſunt. Alia enim multorũ genere principia ſunt, neq; conueniunt, vt vnitates punctis non conueniunt. Hac quidem enim non habent poſitionem, illa autem habẽt. Neceſſe autem eſt in media cõuenire, aut ad ſurſum, aut ad deorſum, aut hos interius habere, illos autem exterius terminorum.*

Oſtẽdit ꝙ nec ſyllogiſmorum verorum ſunt eadem principia, quatuor rationibus, quarum vna ſumitur ex differentia principiorum propriorũ. Vnde dicit ꝙ {neque etiam verorum ſyllogiſmorum ſunt eadem principia.} Diuerſorum enim generũ diuerſa principia ſunt, ſicut patet ꝙ magnitudinum principia ſunt puncta, numerorum autem vnitates, quia non conueniunt ad inuicem, quia vnitates non habent poſitionem, puncta vero habent. Si autem omnia principia ſyllogiſmorum cõuenirẽt ad inuicem, neceſſe eſſet ꝙ vel cõuenirẽt in medio, vel ſurſum aſcendẽdo verſus maiorem extremitatem, vel deorſum verſus minorem, quia in ſyllogiſmo neceſſe eſt ꝙ termini vel aſſumantur interius, vel exterius. Interius quidem quando multiplicãtur ſyllogiſmi ad probandum propoſitiones inductas. Tunc enim neceſſe eſt ꝙ accipiantur media quæ ſunt inter prædicata propoſitionum & ſubiecta, vtputa ſi ſit talis ſyllogiſmus, Omne b eſt a, omne c eſt b, ergo omne c eſt a, ſi oporteat ꝓbari omne b eſt a oportet aſſumere aliquod medium inter b & a puta d. Et ſimiliter ſi debeat ꝓbari minor oportet accipere aliquod medium inter c & b, puta e & ſic ſemper termini aſſumpti interius habẽtur. Exterius autem aſſumunt, quando vel maior extremitas accipitur vt medium aſcendendo, vel minor deſcendendo, puta ſi a concludatur de c per b, & iterum c cõcludatur de b per a. Et ſic ſimiliter etiam ꝓceditur deſcendendo ſi b cõcludatur de e per c, neceſſe eſt ergo in ſyllogiſmis cõmunicãtibus in principiis, vel ꝙ accipiatur medium vnius ſyllogiſmi ſupra propoſitiones alterius ſyllogiſmi, vel accipiãtur extrema vnius ſyllogiſmi ſupra extrema alterius ſyllogiſmi. Sed hoc nõ poteſt eſſe in rebus quarum ſunt principia diuerſa, quia puncta nõ poſſunt accipi neq; vt media, neq; vt extrema in ſyllogiſmus in quibus concluditur aliquid de numero, neque vnitates in ſyllogiſmis in quibus concluditur aliquid de magnitudinibus. Relinquitur ergo, ꝙ non poſſunt eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorũ. Secunda ratio ponitur ibi.

ARGV. *At neque fieri poteſt, vt principiorum communium vlla ſint, ex quibus cuncta demonſtrabuntur. Dico autem communia, veluti quoduis affirmandum, aut negandum eſt, Genera enim eorum, quæ ſunt non eadem ſunt, ſed diuerſa, atque alia ſolis competunt quantis, alia ſolis hiſce, quæ rationem ſubeũt qualitatis, cum quibus per communia demonſtrationes conficiuntur,*

ANTI. *Sed neq; communium principiorũ poſſunt eſſe aliqua, ex quibus omnia demonſtrabuntur. Dico autẽ cõmunia, vt omne affirmare & negare, genera.n.eorum ſunt altera. Et alia quidem in quantitatibus, alia vero in qualitatibus ſunt ſolis, cum quibus demonſtratur per communia.*

Quæ ſumitur ex principiis communibus, & dicit, ꝙ non poſſunt eſſe aliqua principia communia ex quibus ſolum omnia ſyllogizantur, ſicut hoc principium commune, de quolibet affirmatio vel negatio, quod quidem communiter eſt verum in omni genere, non tamẽ eſt poſſibile ꝙ ex ſolis aliquibus taliter communibus poſſint omnia ſyllogizari, quia genera entiũ ſunt diuerſa. Et diuerſa ſunt principia, quæ ſunt ſolum quantitatum principia ab his, quæ ſolum ſunt principia qualitatum, quæ oportet coaſſumere principiis communibus ad cõcludendum in qualibet materia. Puta ſi in quantitatibus oporteat ex dicto principio communi ſyllogizare, oportet accipere, quod cum hæc ſit falſa, punctus eſt linea, oportet hanc eſſe veram, punctus non eſt linea. Et ſimiliter in qualitatibus oportet coaſſumere aliquid proprium qualitati. Vnde relinquitur, ꝙ impoſſibile ſit eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorũ. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea principia non multo ſunt pauciora conclusionibus. Principia enim ipſæ ſunt propõnes. Propoſitiones autem ſunt, cum aut additur, aut interponitur terminus. Præterea concluſiones ſunt infinitæ, termini vero finiti.*

ANTI. Vide i ãnot. *Amplius principia non multo minora ſunt cõcluſionibus, Principia quidem enim propoſitiones ſunt, propoſitiones autem aſſumpti termini, aut immiſſi ſunt. Adhuc concluſiones infinitæ ſunt, termini autem finiti.*

Quæ ſumitur ex comparatione præmiſſarum ad concluſiones, & dicit ꝙ principia non ſunt multum pauciora cõcluſionibus Sunt quidem pauciora, quia quãuis ad vnam concluſionẽ inferendã duo principia. i. duæ propoſitiones requirantur, quia vna concluſio non concluditur ĩmediate niſi ex duabus, tamen vna propoſitione poteſt quis vti ad inferendũ plurimas concluſiones, ſecundum ꝙ ſub ſubiecto aut ſub prædicato multa accipi põſſunt. Non tamen ſunt multo plura principia, ꝗ concluſiones, qa plurima eorum quæ principiis coaſſumũtur ad concluſiones alias inducendas, ſunt etiam cõcluſiones. Principia enim propoſitiones hic appellant, propoſitiones autem aut aſſumpti termini, aut ĩmiſſi ſunt. i. propoſitiones in ſyllogiſmis multiplicantur, aut aſſumẽdo terminos extrinſecus, vel ſupra maiorẽ extremitatem & infra minorem, vt ſupra dictũ eſt, aut accipiendo terminos qui ſunt in medio. Et ad hoc addendũ eſt, ꝙ concluſiones ſunt infinitę. Poteſt enim quodlibet concludi de quolibet vel affirmatiue vel negatiue. Et ne videretur hoc eſſe contrarium ei quod ſupra oſtenderat, prædicationes non procedere in infinitũ, ſubiungit ꝙ termini ſunt finiti, & ad hoc pertinẽt quod ſupra oſtenſum eſt, eſſe ſtatum in prædicationibus, ſed ex terminis finitis poſſunt infinitæ concluſiones fieri ſecundum diuerſas combinationes, vt tamen accipiamus communiter concluſiones tam quæ ſunt per ſe, ꝗ quæ ſunt per accidens. Loquitur enim nunc communiter de ſyllogiſmis. Si ergo concluſiones ſunt infinitæ, principia autem non ſunt multo pauciora concluſionibus, ſequitur ꝙ etiam principia ſyllogiſmorum ſunt infinita. Non ergo ſunt eadem principia ſyllogiſmorũ. Quartam rationem ponit ibi.

Lect. ꝓced. Le. 34. et 35.

Deductio rationis.

ARGV. *Inſuper principiorum alia ſunt neceſſaria, alia contingentia. Hoc igitur modo conſiderantibus fieri non poſſe porro videtur, vt eadem ſint principia, aut finita, ſi concluſiones ſint infinitæ.*

ANTI. Vide ĩ ãnot. *Amplius principia hæc quidem ex neceſſitate, illa vero cõtingẽtia. Sic igit̃ in intẽtione his habitis impoſſibile eſt eadem eſſe principia, aut finita, cum infinitæ ſint concluſiones.*

Quæ ſumitur ex differentia neceſſarij & contingentia & dicit ꝙ principiorum quibus vtimur in ſyllogiſmo, quædam ſunt contingentia, & quædam neceſſaria, vt patet in libro Priorum, vbi docuit ſyllogizare ex neceſſariis & contingentibus. Non autẽ eadem ſunt neceſſa-

ria &

ria & contingentia, ergo non ſunt eadem principia omnium ſyllogiſmorum. Et hoc eſt quod concludit ex his duabus vltimis rationibus, quod ſecundum conſiderationem præmiſſorũ cum infinitæ ſint cõcluſiones, impoſsibile eſt eſſe eadem principia omnium ſyllogiſmorum, aut etiam finita. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quod ſi quiſpiam alio mõ dicat, veluti hæc quidem geometriæ hæc autem arithmeticæ, & hæc medicinæ, principia eſſe, quid aliud erit quod dicitur, quam ſcientiarum principia eſſe? At ex eo dicere eadem eſſe, quia ipſa ſibiipſis eadẽ ſunt, rediculum eſt. Hoc enim pacto cuncta eadem fiunt.*

ANTI. Vide in an. *Si vero aliter quodam mõ dicat aliquis, quòd hæc quidẽ geometriæ, alia vero ſyllogiſmorum, alia aũt medicinæ, quid vtique erit aliud, quod dicitur, niſi quòd ſunt principia ſcientiarum? Sed eadem dicere deriſio eſt, quoniam eadem eiſdem eadem eſſent. Omnia enim ſic fiunt eadem.*

Oſtẽdit idem analeticæ. ſ. per rationes proprias principiis quibus ſcientiæ demonſtrãt. Et ponit tres rationes. Circa quarum primam dicit ꝙ ſi aliquis non dicat omnium ſyllogiſmorum eſſe eadem principia, ſed aliquo modo dicat aliter. ſ. ꝙ quædam ſunt principia geometriæ, & quædam logicæ, quæ dicuntur principia ſyllogiſmorum vel ratiocinationum, & quædam ſunt principia medicinæ, & ſic accipiendo principia omniũ ſcientiarũ, iſta ſic accepta eadem ſunt principia omnium demonſtrationum hoc non facit ad propoſitum, quo quis vult ſuſtinere eadem eſſe principia, quia propter hoc dictum, nihil aliud dicitur, niſi ꝙ quælibet ſcientia habet ſua principia, & non ſint principia vnius ſcientiæ quæ ſunt alterius, quod oporteret ſi eadem eſſent principia omnium ſyllogiſmorũ ſcientialium. Sed iſtud eſt impoſsibile & deriſibile, quia ſecundum hoc ſequeretur, ꝙ quæ ſunt in ſcientiis eſſent eadem, & ita omnes ſcientiæ eſſent vna ſcientia. Quæ enim eiſdem ſunt eadẽ, ſibi inuicem ſunt eadem. Sed principia cuiuſlibet ſciẽtiæ ſunt quodammodo eadem concluſionibus, quia ſunt vnius generis. Non enim eſt ex vno in aliud genus de-

Lectio. 15. mõſtrare, vt ſupra dictum eſt. Si ergo principia ſunt eadem, ſequeretur, ꝙ omnia quæ ſunt in ſcientiis eſſent eadem. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *At vero neq; hoc eſt, ex omnibus inquam quiduis demonſtrari, quærere omnium eadem principia eſſe. Eſt enim inſignis ſtultitiæ ſane. Nam neq; in manifeſtis hoc fit ſcientiis, neq; in reſolutione fieri poteſt. Propoſitiones enim vacantes medio principia ſunt, atque diuerſa plane concluſio fit aſſumpta vacante medio propoſitione.*

ANTI. Vide ĩ ãnot. *At vero neq; quod eſt ex omnibus demõſtrare quodlibet horum eſt. Nam hoc quare omnium eadẽ eſſe principia. Multũ enim inſipiẽs eſt. Neq; enim in manifeſtis mathematicis, neq; in reſolutione poſſibile eſt. Immediatæ enim propoſitiones principia ſunt. Altera autem concluſio fit, accepta propoſitione immediata.*

Quæ talis eſt. Si aliquis quærens eſſe omnium eadem principia, hoc intendebat dicere, ꝙ quodlibet demonſtretur ex quolibet, hoc eſt ſtultum dicere, quia hoc neque eſt poſsibile in manifeſtis mathematicis, nec in reſolutione. Et vocat manifeſta mathematica. i. cõſiderationes vel diſciplinas, quando ex aliquibus propoſitionibus manifeſtis ſtatim infertur concluſio. Vocat autem reſolutionem, quando propoſitiones aſſumptæ nõ ſunt manifeſtæ, ſed oportet eas reſoluere in alias manifeſtiores. Et ꝙ hoc ſit impoſsibile probat, quia vtroq; modo principia demonſtratiuorum ſyllogiſmorum ſunt immediatæ propõnes, quæ vel ſtatim aſſumuntur in manifeſtis mathematicis ſiue doctrinis, vel ad eas deuenitur per reſolutionem. Videmus autem ꝙ demonſtratur alia concluſio, coaſſumpta immediata propoſitione alia. Et ideo non põt eſſe ꝙ ex quolibet demonſtretur quodlibet. Conſequenter cum dicit

ARGY. *Quod ſi quiſpiam ipſas primas vacantes medio propoſitiones omnium eſſe principia dicat, ſciatis vnam in vnoquoque, genere eſſe.*

ANTI. Vide ĩ ã *Si autem dicat aliquis primas immediatas propoſitiones eſſe principia, vnum in vnoquoq; genere eſt.*

Excludit quãdam obuiationem. Poſſet enim aliquis dicere, ꝙ duplex eſt genus immediatarum propoſitionum, quædam enim ſunt immediatæ propoſitiones primæ, & quædam. 2. ita ꝙ accipiatur ordo immediatarum propoſitionum, ſecundum ordinem terminorum. Nam illæ propoſitiones quæ conſiſtunt in terminis primis & cõibus, ſicut eſt ens & non ens, æquale & inæquale, totũ & pars, ſunt primæ, & imediatæ poſitiones, vt nõ cõtingit idẽ eſſe & non eſſe, & quæ vni & idẽ ſunt æqualia ſubiinuicem ſunt æqualia, & ſimilia. Immeditæ autẽ propoſitiones, quæ ſunt circa poſteriores terminos & minus communes, ſunt. 2. reſpectu primarum, ſicut ꝙ triangulus eſt figura, vel ꝙ homo eſt animal. Poteſt ergo aliquis dicere, ꝙ. 2. propoſitiones coaſſumuntur ad diuerſas concluſiones demonſtrandas, ſed primæ propoſitiones ĩmediatę ſunt eędem in omnibus demõſtrationibus. Et ideo ad hoc excludendum dicit ꝙ ſi aliquis dicat primas ĩmediatas propoſitiones has eſſe illa principia ex quibus omnia demonſtranſ, conſiderare oportet, ꝙ nihilominus ĩ vnoquoq; genere oportet eſſe vnũ principium vel vnam propoſitionem ĩmediatam, primam illo genere, non primã omnino ſimpliciter. Et ꝙ ex illa quæ eſt prima ſimpliciter coaſſumpto iſto principio huiuſmodi generis oportebat in hoc genere demõſtrari. Et ita non ex ſolis cõmunibus principiis poſſunt omnia demonſtrari, ſed oportet accipere propria quæ ſunt diuerſorum generũ. Conſequenter cum dicit.

Ex. tex. quæ excluditur ob.

ARGY. *Quod ſi neq; eadem omniũ principia ſunt hoc pacto, vt ex omnibus quoduis oporteat demonſtrari, neq; ſunt adeo diuerſa, vt vniuſcuiuſq; ſcientiæ ſint diuerſa, reſtat ſi principia omnium generis ſint eiuſdem, ex his tamen hæc, & ex his hæc demonſtrentur.*

ANTI. *Si vero neq; ex omnibus, vt opus eſt demonſtrari quodlibet, neq; ſic ex altera. Quare erunt vniuſcuiuſq; ſcientię altera. Relinquitur igitur ſi proxima ſunt principia omnium, ſed ex iis quidem hæc, ex illis autem illa.*

Excluſo ſtulto intellectu propoſitionis contra quam diſputatur, concludit propoſitum, & dicit ꝙ ſi non dicatur ꝙ quodlibet demonſtreſ ex quolibet, ſicut opus eſt dicire propter præmiſſa, ſequitur ꝙ nec ſic ex principio, ex quo concluditur hęc concluſio concludatur altera, alioquin ex quolibet demonſtratur quodlibet. Vnde neceſſe eſt, ꝙ diuerſarum ſcientiarũ ſunt diuerſa principia. Sed hæc oportet ꝙ omnium ſciẽtiarum ſint principia vnius generis his, quæ ex his demonſtrantur, ſed oportebit ꝙ ex his demonſtrentur hæ concluſiones, & ex illis illæ ex diuerſis ſcilicet principiis demoſtratione facta in diuerſis ſcientiis, quæ ſunt de diuerſis generibus. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *At patet & hoc eſſe non poſſe, Demonſtratum eſt enim ſcientiarum, quæ genere differunt, principia diuerſa genere eſſe. Principia nãque duplicia ſunt, ex quibus, & circa quod. Principia igitur ex quibus, cõmunia ſunt, principia vero circa, quod, propria, vt vnitas, magnitudo.*

Manifeſtum

ANTI. *Manifeſtũ autem hoc eſt quoniam nõ contingit. Monſtratum eſt enim quòd altera principia genere, ſunt differentium genere. principia.n. duplicia ſunt, ex quibus, & circa quæ, ex quibus quidem igitur communia ſunt, quæ autem ſunt circa quæ, propria ſunt, vt numerus, magnitudo.*

Et dicit ꝙ manifeſtũ eſt etiam alio modo, ꝙ non cõtingit hoc.ſ. ꝙ eadem ſunt principia omniũ ſcientiarũ, quia oſtenſum eſt ſupra, ꝙ diuerſorum generum diuerſa ſunt principia genere. Vnde cum diuerſæ ſcientię ſint Lect.41.te.exp.4.& 5. de diuerſis generibus, ſequitur quod diuerſa principia ſint diuerſarum ſcientiarum. Sed quia quodammodo eadem principia communia ſunt quibus omnes ſcientiæ vtuntur, ideo conſequenter diſtinguit de principiis, & dicit ꝙ duo ſunt principia. Quædam prima, ex quibus demonſtratur, ſicut primæ dignitates, vt quod non ſint idem eſſe & non eſſe. Et iterum ſunt quædam, circa quæ ſunt ſcientię.ſ. ſubiecta ſcientiarum, quia diffinitionibus ſubiecti vtimur, vt principiis in demonſtrationibus. Illa ergo prima ex quibus demonſtratur, ſunt communia omnibus ſcientiis, ſed principia circa quæ ſunt ſcientiæ ſunt propria cuiuſlibet ſcientiæ, ſicut numerus arithmeticæ, & magnitudo geometriæ. Principia autem communia oportet ad hæc propria applicari ad hoc ꝙ demonſtretur. Et quia non ex ſolis communibus principiis demonſtratur, non poteſt dici eadem eſſe principia omnium ſyllogiſmorum demonſtratiuorum, quod intendit probare.

LECTIO XLIIII.

Quomodo ſcientia ad opinionem cæteroſq; intellectuales habitus comparetur.

ARGV. *Intereſt autem inter id, quod ſub ſcientia, & id, quod ſub opinione cadit, & inter ſcientiam, & opinionem.*

ANTI. Tex. cõ.44. *SCibile autem, & ſcientia differunt ab opinabili, & opinione.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit comparationem ſciẽtiarum adinuicem & ſecundum certitudinem & ſecundum vnitatem & diuerſitatem, hic oſtendit comparationem ſcientiæ ad omnia, quę ad cognitionem pertinent. Et diuidit̃ in duas partes. In prima agit de cõparatione ſcientiæ ad opinionem, quæ eſt verorum & falſorum. In.2. de comparatione ſcientiæ ad aliquos habitus cognoſcitiuos, qui ſunt ſemper verorum, ibi {Reliqua autem quomodo oportet &c.} Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima determinat veritatem. In 2. excludit dubitationẽ, ibi {Qualiter ergo eſt idẽ &c.} Circa primum tria facit. Primo enim proponit differentiam eſſe inter ſcientiam, & opinionem. Secundo oſtendit quid pertineat ad ſcientiam, ibi {Quoniam quidem ſcientia &c.} Tertio quid pertineat ad opinionem, ibi {Sunt autem quædam vera &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ſcientia differt ab opinione, & ſimiliter ſcibile, quod eſt obiectum ſcientiæ differt ab opinabili, quod eſt obiectum opinionis. Deinde cum dicit.

ARGV. *Nam ſcientia quidem vniuerſalis eſt cognitio, & per neceſſaria comparatur, neceſſarium autem aliter ſe habere non poteſt.*

ANTI. *Quoniam ſcientia vniuerſalis, & per neceſſaria eſt. Neceſſarium autem non contingit aliter ſe habere.*

Oſtendit quid pertineat ad ſciẽtiam, & ponit duo ad Lect.41.ex. Secundæ. eam pertinere, quorum vnum eſt ꝙ ſit vniuerſalis. Non enim eſt ſcientia de ſingularibus & ſub ſenſu cadẽtibus & hoc ſupra manifeſtatũ. Et aliud eſt ꝙ ſcientia eſt per neceſſaria. Et exponit quid ſit neceſſarium ſcilicet illud quod non contingit aliter ſe habere. Et hoc etiam eſt ſupra manifeſtum, ꝙ demonſtratio procedat ex neceſſariis. Deinde cum dicit. Lect.13.ex.2.3.4.

ARGV. *At ſunt quædam vera quidẽ, & numerantur inter ea, quę ſunt, tamen & aliter ſeſe habere poſſunt. Patet igitur circa hæc non eſſe ſcientiam. Nam ea non poſſent aliter ſe habere, quæ aliter ſe habere poſſunt. At vero neq; intellectũ. Intellectum enim principium ſcientiæ dico, neq; ſine demõſtratione ſcientiam. Quæ quidẽ eſt exiſtimatio vacantis medio propoſitionis. Eſt autem intellectus verus, & ſcientia, & opinio, & id, quod per hæc dicitur. Quare reſtat opinionem eſſe circa id, quod verum quidem eſt, aut falſum aliter autem ſe habere poteſt. Hæc autem eſt exiſtimatio vacantis medio, & non neceſſariæ propoſitionis.*

ANTI. *Sunt autem quædam vera contingentia aliter ſe habere. Manifeſtum igitur eſt quòd circa hæc ſciẽtia non eſt. eſſet.n. vtique impoſſibile aliter ſe habere, poſſibile aliter ſe habere. At vero neq; intellectus, Dico.n intellectum principium ſciẽtiæ, Neq; enim ſcientia eſt indemonſtrabilis. Hæc autem opinio eſt immediatæ propoſitionis. Verus eſt enim intellectus & ſcientia & opinio, & quod per hoc dicitur. Quare relinquitur opinionem eſſe circa verum quidem, aut falſum ſed contingens eſt & aliter ſe habere. Hæc autem eſt acceptio immediatæ propoſitionis, & non neceſſariæ.* Vide i ãnot. Vide I ann.

Oſtendit quid pertineat ad opinionem.i. ꝙ ſit circa cõtingẽtia aliter ſe habere, ſiue in vniuerſali ſiue in particulari. Et hoc probat tripliciter. Primo quidem per modum diuiſionis ꝙ præter vera neceſſaria quæ non contingunt aliter ſe habere, ſunt quædam contingentia vera, quæ contingunt aliter ſe habere. Manifeſtum eſt aũt hoc ex prædictis ꝙ circa huiuſmodi nõ eſt ſcientia, quia ſequeretur ꝙ contingẽtia non poſſent aliter ſe habere. Circa talia enim eſt ſcientia, vt iam dictum eſt. Similiter etiam non poteſt dici, ꝙ eorum ſit intellectus, & accipimus hic intellectum non ſecũdum ꝙ intellectus dicitur quædam potentia animæ, ſed ſecũdum ꝙ eſt principiũ ſcientiæ.i. ſecundum ꝙ eſt habitus quidam primorum principiorum ex quibus procedit demonſtratio ad cauſandam ſcientiam. Et ideo ad exponendum quid ſit iſte intellectus, qui eſt principium, ſubdit {neq; ſciẽtia indemonſtrabilis eſt}.ſ. eorum, quæ contingunt aliter ſe habere, ac ſi dicat ꝙ intellectus nihil aliud ſit, q̃ quędã ſciẽtia indemonſtrabilis. Sicut enim ſciẽtia importat certitudinem cognitionis per demõſtrationem acquiſitam, ita intellectus importat certitudinem cognitionis abſq; demonſtratione, non propter defectum demonſtrationis, ſed quia id, de quo certitudo habetur, eſt indemonſtrabile, & per ſe notũ. Et ideo ad hoc exponendũ ſubdit, ꝙ ſcientia demõſtratiua nihil aliud eſt, q̃ certa exiſtimatio ĩmediatæ propoſitionis. Quod autem intellectus ſit ſcientia indemonſtrabilis patet ex hoc ipſo, quod dicit, ꝙ eſt principium ſcientiæ. Cum enim ſcientia ſit neceſſariorum, & neceſſaria non concludantur niſi ex neceſſariis, vt ſupra probatum eſt, neceſſe eſt, ꝙ ĩtellectus qui eſt principium ſcientiæ non ſit contingentiũ. Oſtẽſo ergo, ꝙ neq; ſcientia neq; intellectus ſunt cõtingentium, ponit quandam diuiſionem. Et dicit, ꝙ contingit verum eſſe, & intellectum, & ſcientiam, & opinionem, & quod per hoc dicitur, id eſt quod enuntiat̃ voce per intellectum, & ſcientiam, & opinionem veram. Eſt enim verum & in compoſitione & diuiſione intellectus, & in enunciatione exteriori inquantum ſignificãt interiorẽ veritatẽ opinionis, ſciẽtiæ, vel intellectus. Si ergo cuiuſlibet veri vel eſt intellectus, vel ſcientia, vel opinio, & ſunt

Lect.13. Lect.15. Primo Peri Her. le.3.6. meth. le.vi. 3.de Anima lect.11.

ſunt quædã vera contingentia, quorũ non eſt neq; ſcientia neq; ĩtellectus, relinquiť ꝙ circa hmõi ſit opinio, ſiue ſint actu vera, ſiue ſint actu ſalſa, dũmodo poſsint aliter ſe habere. Et ad exponendũ quid ſit opinio ſubiungit, ꝙ opinio eſt acceptio.i.exiſtimatio quædã ĩmediatæ propoſitionis & non neceſſariæ. Quod poteſt duobus modis intelligi. Vno modo ſic, quia propoſitio immediata in ſe quidem ſit, neceſſaria, ſed ab opinãte accipiatur vt non neceſſaria. Alio modo vt ſit in ſe contingens. Dicitur enim imediata propoſitio, quæcunq; per aliquod medium probari non poteſt, ſiue ſit neceſſaria, ſiue non neceſſaria. Oſtẽſum eſt enim ſupra, ꝙ nõ proceditur in infinitum in prædicationibus, neq; quantum ad media, neq; quantum ad extrema, & hoc non ſolum analeticæ in demonſtrationibus, ſed etiam logicæ communiter quãtum ad ſyllogiſmos. Si ergo ſit aliqua propoſitio contingens mediata, oportet ꝙ reducatur ad aliquas immediatas. Non autem reducitur ad immediatas neceſſarias, quia neceſſaria non ſunt principia cõtingentium, neq; ex neceſſariis poteſt concludi contingẽs, Vnde relinquitur, ꝙ ſit aliqua propoſitio ĩmediata contingẽs, & aliqua mediata. Sicut homo nõ currit eſt mediata, poteſt enim probari per hoc medium. Homo nõ mouetur, quæ etiam eſt contingens, ſed imediata. Exiſtimatio ergo talium propoſitionum contingentium ĩmediatarum eſt opinio, ſed per hoc non excluditur quin etiam acceptio propoſitionis contingentis mediatæ ſit opinio. Sic enim ſe habet circa contingẽtia, ſicut ſcientia, & intellectus, circa neceſſaria. Secundo ibi.

ARGY. *Atq; hoc conſentaneum eſt etiam iis, quæ apparent. Tam enim opinatio, quàm talis natura incertum eſt ſane.*

ANTI. *Et confeſſum autem eſt ſic apparẽtibus. Opinio enim incertum eſt, & natura huiuſmodi eſt.*

Probat idem per id, quod cõmuniter apparet. Et dicit ꝙ id, quod dictum eſt.ſ.opinionem eſſe contingentium, eſt quoddam confeſſum.i.conſentaneum his, quę apparent. Opinio enim videtur ſanare aliquid debile, & incertum, & videtur eſſe aliqua talis natura, quæ habeat in ſe imbecillitatem, & incertitudinem. Tertio ibi.

ARGY. *Nemo præterea tum opinari quippiam arbitratur, cum illud putat aliter ſe habere nõ poſſe, ſed ſcire. Sed cũ eſſe quidem ſic putat, exiſtimat autem & aliter ſe habere poſſe, nihil prohibet illum tum opinari, propterea quod rei quidem talis opinio eſt, neceſſariæ vero ſcientia.*

ANTI. *Adhuc autem nullus opinatur probare, cum opinetur impoſſibile aliter ſe habere, ſed ſcire. Sed aliquando quidem eſſe ſic, ſed tñ nihil aliter prohibet, tunc probare, tanquàm hmõi quidem opinionem eſſe, ſed neceſſarij ſcientiam.*

Probat idem per experimentum. Nullus enim quando opinatur ꝙ impoſſibile ſit aliter ſe habere, reputat ſe opinari, ſed tunc reputat ſe ſcire. Quando autem opinatur ꝙ ſic eſt, & ꝙ nihil prohibeat aliter ſe habere, reputat ſe opinari, ac ſi opinio ſit talis.i.contingentis, ſciẽtia autem neceſſarij. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quo igitur fit, vt idem vnus opinetur, alius ſciat, & cur opinio non erit ſcientia, ſi quiſpiam poſuerit fieri poſſe, vt de eodem omni opinio habeatur, quod ſcit? Proficiſcetur enim & iſte qui ſcit, & iſte qui opinatur per media, quouſque perueniat ad ea, quæ medio vacant. Quare ſi ille ſcit, & qui opinabitur, ſcit, Fieri enim poteſt vt quemadmodum ipſum eſſe ſcit, & ipſum propter quid eſt opinetur. Hoc autẽ conſtat ipſum medium eſſe.*

ANTI. Vide ĩ ãnot. *Qualiter igitur eſt idem opinari, ſcire, & quare non erit opinio, ſcientia, & ſiquis poſuerit eſſe. aut nihil contingere opinari, conſequetur quòd hoc quidem ſciens, ille vero opinãs per media quouſq; ad immediata veniat. Quare ſiquidem ille ſciuit, & opinans ſciuit. Sicut enim & quia eſt opinari, & propter quid. Hoc autem medium eſt.*

Mouet dubitationem circa præmiſſa. Et primo mouet dubitationes. Scd̃o ſoluit, ibi {Aut ſiquidẽ ſit &c.} Circa primum mouet duas dubitationes, quarum vna eſt de opinabili, & ſcibili. Si opinio eſt cõtingẽtis, ſcientia vero neceſſarij, non eſt idem neceſſarium & contingens. Ergo remanet dubium qualiter poſsit homo aliquid idẽ opinari & ſcire. Secunda dubitatio eſt de ſciẽtia & opinione, quare.ſ.opinio non ſit ſcientia. Si tamẽ aliquis ponat ꝙ de omni cognito poſsit eſſe opinio. De quolibet enim cognitio poteſt homo opinari ꝙ poſsit aliter ſe habere, niſi forte de primis principiis per ſe notis, quorum contraria non cadunt in exiſtimatione, de quibus tamen non eſt ſcientia. Sed circa omnia mediata quorum eſt demonſtratio, & ſcientia, poteſt aliquis exiſtimare ꝙ poſsibile ſit aliter ſe habere, & ita poteſt ea opinari. Non enim opinio eſt ſolum de his, quæ ſunt cõtingentia in ſui natura, quia ſecundum hoc non omne quod quis nouit contingeret opinari. Sed opinio eſt de his, quæ accipiuntur vt contingẽtia aliter ſe habere, ſiue ſint talia ſiue non. Hoc ergo ſuppoſito, videtur ꝙ ſit idem ſcientia & opinio quia tam ſciens, quã opinans cõſequuntur ſcientiam & opinionem per aliqua media quouſque perueniant ad aliqua ĩmediata, ſicut ex dictis patet. Vnde ſi aliquis ſit procedens per media ad ĩmediata habet ſcientiã. Quod autem opinio per media veniat ad immediata, manifeſtat per hoc, quia ſicut cõtingit opinari quia ita eſt, ita contingit opinari propter quid ſit ita. Hoc autem quod dico propter quid, ſignificat medium. Vnde patet, ꝙ opinio poteſt procedere per medium ad ĩmediata, ſiue opinio ſit eorum, quæ in natura ſunt contingentia, ſiue ſit eorum, quæ accipiuntur vt contingentia. Deinde cum dicit.

Dubium ... opinabili ... ſcibili.

ARGY. *An ſi exiſtimauerit quidẽ ea, q̃ aliter ſe habere nequeũt, perinde atq; habent diffinitiones habere, per quas ipſæ demõſtrationes conficiuntur, ſciet, non opinabitur. Sin autem vera quidem eſſe crediderit, non tamen hæc ipſis putauerit competere ratione ſubſtãtiæ atq; formæ, opinabitur, ſi vere ſciet: Atq; ſi per ea quidẽ, quæ medio vacãt proceſſerit, ipſum eſſe, & propter quid eſt opinabitur. Sin vero non per ea, quæ vacant medio, tantum ipſum eſſe opinabitur.*

ANTI. *Aut ſiquidem ſic arbitratur non contingentia aliter ſe habere, ſicut habent diffinitiones, per quas ſunt demõſtrationes, non opinabitur, ſed ſciet. Si autem vera quidem eſſe, nõ tamẽ hoc ipſis ineſſe ſecundum ſubſtãtiam, & ſpeciem, opinabitur, & non ſciet vere, & quia, & propter quid, ſiquidem per immediata opinabitur. Si vero nõ per immediata, ſolum ipſum quia opinabitur.*

Soluit prædictas dubitationes. Et primo ſecundam, quę eſt de identitate ſcientiæ & opinionis. Secundo primam, quæ eſt de idẽtitate ſciri & opinari, ibi {Eiuſdem autem &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ſi aliquis procedat per media ad immediata, ita ꝙ illa media non arbitretur vt contingẽtia aliter ſe habere, ſed arbitretur ea ſic habere ſicut diffinitiones, quæ ſunt per media, per quæ demõſtrationes procedunt, neq; erit opinio, ſed ſcientia. Si autem aliquis procedat vſque ad ĩmediata per aliqua media vera, quæ tamen vel non inſit illis, de qbus dicuntur per ſe, ſicut diffinitiones, quæ prædicantur ſubſtantialiter & ſignificant ſpẽm rei, vel non accipiat ea, quæ ſic inſunt tunc habebit opinionem, & non ſciet vere,

quia

quia & propter quid ſimul,ſi tamen procedat vſque ad immediata, tunc enim per immediata opinabitur, & nõ ſciet. Si vero non procedat per immediata, ſed per mediata,tunc non opinabitur propter quid, ſed opinabitur ſolum quia. Nam & ſcientia, quæ non eſt propter quid & immediata, non eſt ſcientia propter quid, ſed quia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Opinio nãque ſcientiaq; nõ omnino eiuſdem eſt. Sed vt eſt, & vera, & falſa, modo quodam eiuſdem opinio, ſic & ſciẽtia, & opinio eſt eiuſdem. Et enim quemadmodũ quidem opinionem veram, ac falſam (inquiunt quidã) eiuſdem eſſe accidunt, aliaq; abſurda, & non opinari quempiam quod opinatur falſo. Sed cum multipliciter idem dicatur, partim eſſe poteſt, partim eſſe non poteſt. Nam opinari vere diametrum cõmenſurabilem eſſe, abſurdum eſt ſane, ſed ſic eſt eiuſdẽ, quia diameter, circa quem ſunt ipſę opiniones eſt idem. Vtriuſq; tamen ratio non eadem eſt. Pari modo ſciẽtia eiuſdem eſſe, atq; opinio poteſt. Illa nãque ſic erit animalis exiſtimatio, vt fieri non poſſit, veluti ſi illa quidem exiſtimatio ſit homini ſubſtãtia ratione competere. Hæc autem homini quidem, ſed nõ illo cõpetere mõ. Idẽ eſt.n. id circa quod vtraq; ſit. Eſt.n. hõ, ſed modus nõ eſt idẽ, vt patet. Ex his aũt emergit fieri non poſſe, vt ſimul idẽ opineẽ quiſquã ac ſciat. Nã ſimul exiſtimationẽ haberet, et aliter et nõ aliter idẽ ſeſe habere. Quod quidẽ fieri nequit. Etenim fieri quidẽ põt, vt in alio atq; alio ſit eiuſdẽ vtrũq;, ſicuti diximus, ſed in eodẽ ſi hoc pacto fieri neqt. Haberet.n. ſimul exiſtimationẽ hoĩem p ſe aĩal eſſe, et non p ſe aĩal eſſe. Quorũ primũ eſt nõ poſſe, ẽm ſit poſſe hoĩem nõ aĩal eſſe.*

ANTI. *Eiuſdẽ aũt opinio & ſcĩa non penitus eſt. Et ſicut falſa, & vera eiuſdẽ quodãmodo eſt, ſic & ſcĩa & opinio eiuſdẽ. Opinionẽ.n. verã, & falſam, ſicut dicũt quidã, eiuſdẽ eſſe, inconueniẽtia accidit appetere alia, & nõ opinari quod opinaẽ*

Vide i ãnot. *falſo. Qm̃ aũt idẽ multipliciter dr̃, eſt ſicut contingit, eſt aũt ſicut non. Cõmenſuratum.n. eſſe diametrũ coſtæ vere opinari inconueniens eſt, ſed quòd diametros, circa quã ſunt opiniones, idẽ, ſic eiuſdẽ eſt. Sed quòd aliquid erat eſſe vnicuiq; ſecundũ rõnem non idẽ eſt. Silr aũt & ſcĩa, & opinio eiſdẽ eſt. Hoc quidem.n. ſic aĩal eſt, quòd nõ eſt cõtingere nõ eſſe aĩal, ſed illa quidẽ quod eſt cõtingere. Vt ſi hoc quidẽ, quod vere hoĩs, illa vero hoĩs eſt quidem non aũt veri hoĩs. Idem.n. eſt quia hõ, hoc aũt non ſic idẽ. Manifeſtum aũt ex his eſt, quod neq; opinari ſimul idẽ & ſcire contingit. Simul n. vtiq; haberet opinionẽ aliter habẽdi & nõ aliter idẽ eſſe, quod vere nõ cõtingit. In alio.n. vnũquodq; eſſe cõtingit eiuſdẽ, ſicut dictũ eſt, ſed in eodẽ nihil ſic põt eſſe. Haberet.n. opinionẽ ſimul, vt quòd hõ eſſet quod vere eſt animal, hoc enim ſic contingere.*

Notandum. Soluit primam dubitationem, quæ eſt de identitate ſciti & opinati. Vbi conſiderandum eſt, ꝙ nõ eſt inconueniens, id quod eſt ſcitum ab vno, eſſe opinatum ab alio, quia quod vnus accipit, vt impoſſibile aliter ſe habere quaſi ſcitũ, aliter accipit vt contingens aliter ſe habere quaſi opinatum. Sed ꝙ idem homo de eodem ſimul habeat opinionem & ſcientiam, non eſt verũ omnino, ſed aliquo modo. Sicut enim falſa opinio & vera opinio poſſunt eſſe de eodem quodãmodo, ſed nõ ſimpliciter, ſic etiã eſt de opinione & ſcientia. Si quis enim diceret, ꝙ opinio vera & falſa eſſent penitus de eodem, ſicut aliqui dicunt, puta illi qui dicebant ꝙ omne quod alicui videtur eſt verum, vt dicitur in.4. Metaphyſi. ille qui ſic diceret, vellet conſequi aliqua inconueniẽtia, & multa quidem alia quæ poſita ſunt in.4. Metaphy. quæ conſequuntur ex hoc, ꝙ aliquis dicit idem eſſe verum & falſum, & ſpecialiter hoc inconueniens conſequereẽ ei, ꝙ nulla opinio eſſet falſa, & ꝙ ille qui opinatur falſa, nõ opinaretur. Non ergo poteſt dici ꝙ vera opinio & falſa ſint eiuſdem ſimpliciter. Sed quia idem dicitur multipliciter, contingit quodammodo opinionem veram & falſam eſſe eiuſdem, & quodãmodo non. Si enim accipiaẽ idem ſubiectum ſecundum rem, de quo ſunt opiniones, ſic de eodem poteſt eſſe opinio vera & falſa. Si autẽ accipiatur idem eſſe ipſum enunciabile opinatum, ſic hoc eſt impoſſibile. Puta diametrum eſſe commenſurabilem lateri quadrati opinatur aliquis falſa opinione, & inconueniens eſt dicere, ꝙ hoc enunciabile aliquis opinetur vera opinione. Sed ſecudum ꝙ accipimus ipſum ſubiectum enunciabile diametrum, ſic eiuſdẽ poteſt eſſe opinio vera & falſa. Nam circa diametrum, vnus vere opinatur ꝙ ſit vere incommenſurabilis, alius falſe, ꝙ ſit cõmenſurabilis. Et ſic manifeſtum eſt, ꝙ id, de quo eſt opinio & ſcientia, & ſi ſit idẽ ſubiecto, non tñ eſt idẽ ẽm rõnẽ. Eſt.n. idẽ ſubiecto diametrũ cõmenſurari, & diametrũ non cõmenſurari, quia ſubiectũ vtriuſq; enũciabilis eſt idem, tñ manifeſtum eſt, ꝙ rõne differt diameter, ſecundum ꝙ accipitur vt cõmenſurabilis, & ſecundum ꝙ accipitur incõmenſurabilis. Et ſic opinio vera & falſa poſſunt eſſe eiuſdem ſubiecti, nõ aũt eiuſdem ſecundum rationem. Similiter eſt etiam de ſciẽtia & opinione. Nam ſcientia quidem eſt de hoc ꝙ aliquis ſciat animal, ita tamen ꝙ non contingat id non eſſe animal, ſed opinio eſt de hoc ꝙ aliquis ſcit animal, ita tamẽ ꝙ contingat illud non eſſe animal. Puta ſi ſcientia ſit ꝙ homo vere ſit id quod eſt aĩal, & ſic impoſſibile ſit ſe habere, opinio vero ſit de hoc ꝙ homo non vere ſit id quod eſt animal, & per hoc contingat aliter ſe habere. Manifeſtum eſt enim ꝙ idem eſt ſubiectũ, & ſcitum, & opinatum quod eſt homo, ſed non eſt vt idem ratione. Sic ergo ex dictis manifeſtum eſt, ꝙ non contingit omnino ſimul idem ſcire & opinari, quia ſimul homo haberet exiſtimationem ꝙ poſſet aliter ſe habere, & ꝙ non poſſet aliter ſe habere. Sed in alio homine hoc contingit, ꝙ de eodem vnus habet ſcientiam, & alius opinionem, ſicut dictum eſt. In eodem vero homine non contingit ratione iam dicta. Deinde cum dicit

De reliquis aũt, quo nã pacto diſtribuenda ſint, de mente inquam, de intellectu, de ſcientia, de arte, de prudẽtia, de ſapientia, aliis in locis pertractabitur. Quædam.n. ipſorum ad Naturalẽ, quædã ad morũ magis pertinent contẽplationem. ARGY.

Reliqua aũt, quõ oportet diſtribuere in rõnem, & intellectũ, & ſcĩam, & artem, & prudentiam, & ſapientiam, hæc quidem phyſicæ, illa vero ethicæ ſpeculationis magis ſunt. ANTI.

Comparat ſcientiam ad aliquos habitus qui ſe habent ad verũ. Et primo ad illos habitus, qui ſunt de concluſionibus. Secũdo ad habitũ qui ſpecialiter reſpicit medium, ibi {Solertia autem &c.} Dicit ergo primo, ꝙ reliqua ab opinione ad cognitionem pertinentia, quomodo diſtinguantur in rationem & intellectum, & ſcientiã, & artem, & prudentiam, & ſapientiam, quantum ad aliquid, pertinent ad conſiderationem Philoſophiæ.i. vel etiam Philoſophię naturalis, quantum autem ad aliquid ad conſiderationẽ Philoſophiæ moralis, quæ diciẽ ethica. Ad cuius euidentiam ſciendum eſt, ꝙ Ariſtote. in.6. Ethi. ponit quinque, quæ ſe habent ſemper ad verum. ſ. artem, ſciam, ſapientiã, prudentiã, & intellm, ſubiungẽs duo, quæ ſe habẽt ad verũ & falſum. ſ. ſuſpitionẽ & opinionẽ. Prima aũt quinque ſe habẽt ſolũ ad verũ, qa important rectitudinẽ rõnis. Sed tria eorũ. ſ. ſapiẽtia, ſcĩa, & intellectus important rectitudinẽ cognitionis circa neceſſaria. Scientia quidẽ circa concĩones, intellectus aũt

circa

circa principia, ſapiẽtia aũt circa altiſsimas cauſas, quæ ſunt cauſæ diuinæ. Alia vero. ſ. ars & prudẽtia importãt rectitudinẽ rõnis circa cõtingẽtia. Prudẽtia quidẽ circa agibilia. i. circa actus, qui ſunt in operante, puta amare, odire, eligere & hmõi, q̃ pertinẽt ad actus morales, quorũ etiã eſt directiua prudẽtia. Ars autẽ importat rectitudinẽ rõnis circa factibilia. i. circa ea, q̃ agunt in exteriorẽ mãm, ſicut eſt ſecare & alia hmõi opera, in q̃bus dirigit ars. Hic aũt addit rõnem, q̃ pertinet ad deductionẽ principiorũ in cõclõnes. Determinare quidẽ de ſapientia q̃d ſit, & q̃uo ſe habeat & de ſcia, & ĩtellectu, & arte, pertinet aliqualiter ad Phiam primam. Prudentia vero pertinet ad conſiderationẽ moralẽ, intellꝰ, & rõ, ſcḋm ꝙ ſignificant potẽtias quaſdã, pertinẽt ad conſiderationẽ naturalẽ, vt patet in lib. de Anima. Deinde cum dicit.

ARGY. *Solertia vero bona quadã eſt coniectatio medij in tempore admodum breui, veluti ſi quiſpiam hoc viſo lunã eam partem, q̃ eſt verſus ſolẽ, lucidã ſemper habere, cito perceperit, propterea id ipſum effici, q̃d lumẽ ex ſole ſuſcipiat luna, aut ſi viſo paupere diuitẽ adeũte, hoc illũ propterea facere, quòd mutuo argẽtũ accipit, ĩtellexerit, aut ſi cognouerit cur hi sũt amici quia ſunt eiuſdem hominis inimici. Omnes enim medias cauſas qui vidit, extrema cognouit. Lucidam partem verſus ſolem habere ſit* A. *ſolis lucere lumine ſit* B, *luna ſit* C. *Igitur ipſum* A, *ideſt ſolis lucere lumine competit* C, *ipſi inquã lunæ: at ipſum* A *lucidam inquã ſemper verſus ſolem habere partem ipſi* A *ineſt, quare ſit vt* A *per* B *medium ipſi cõpetat* C.

ANTI. *Solertia aũt eſt ſubtilitas quædã in non perſpecto tpe medij inueniendi, vt ſi aliquis videns quòd ſplendorẽ ſemper habet à ſole luna, ſtatim ĩtellexit propter q̃d hoc ſit, q̃a propter id, quòd illuſtraſ à ſole, aut diſputantẽ cũ diuite, cognouit q̃m accõmodatus eſt, aut propter id quod amici ſunt, quia inimici eiuſdẽ ſunt. Oẽs.n. cauſas medias videns cognouit & vltimas. Splẽdidũ eſſe à ſole ſit in quo* A, *lucere à ſole* B, *luna* C. *Ineſt aũt lunę q̃dẽ* C *ipſi* B *quod eſt lucere à ſole, ipſi aũt* B A; *quod eſt hoc eſſe ſplẽdidũ à quo ſplẽdor, quare et ipſi* C A *p̄* A.

Facit mẽtionẽ de habitu, q̃ ſpãliter reſpicit mediũ. Et dicit, ꝙ ſolertia eſt q̃dã ſubtilis & facilis coniecturatio medij, ꝓp q̃d aliq̃d euenit, & hoc q̃n nõ habet maximũ tp̃s ad perſpiciẽdũ vel deliberãdũ, ſicut ſi aliq̃s vidẽs ꝙ ſemp luna q̃n cõuertiſ oppoſita ad ſolẽ, ſplẽdorẽ habet ꝑ totũ, ſtatim ĩtellexit ꝓp q̃d hoc ſit. ſ. q̃a illuſtraſ à ſole. Et ſilr in actibꝰ humanis. Si aliq̃ videat aliquẽ pauperẽ altercãtẽ cũ aliquo diuite, cognoſcit, ꝙ ille diues accõmodauit ei aliq̃d, et altercaſ de redditione. Vel ſi aliq̃s vidẽs aliquos, qui prius fuerãt inimici, eos eſſe factos amicos, cognouit & ꝓp q̃d hoc ſit, q̃a. ſ. ſunt inimici eiuſdẽ. Et ꝙ cognoſcere mediũ ſit cognoſcere ꝓp q̃d manifeſtat. 2. Primo q̃dẽ per rõnẽ, quia talis ſolers vidẽs oẽs cãs medias, cognouit & vltimas, ĩ quas ſit vltima reſolutio, ꝑ quas cognoſciſ ꝓp q̃d. Scḋo manifeſtat ꝑ exẽplũ ordinatũ ĩ ſyllogiſmo. Vt ponamus lunã eſſe C, i. minorẽ extremitatẽ, ſed eſſe ſplẽdidũ ꝑ oppõnẽ ad ſolẽ ſit A maior extremitas, ſed illuminari à ſole ſit a. i. mediũ C. n. eſt B. i. luna habet lumẽ à ſole, & A ineſt ipſi B, q̃a q̃d habet lumẽ à ſole ſplẽdet cõuerſum ad ſolẽ, & ſic ꝓbaſ ꝙ A inſit ipſi C ꝑ B. Vnde patet ꝙ ſolertia eſt q̃dã ꝑſpicacitas velociter apprehẽdendi mediũ, q̃d contingit ex naturali aptitudine, & etiam ex exercitio. Poſuit autem diuerſa exempla ſolertiæ, vt oſtendat ꝙ in omnibus prædictis habitibus. ſ. prudentia, & ſapientia, &c. poſsit eſſe ſolertia.

Expoſitionis S. Thom. ſuper librum primum Poſteriorum Finis.

ARISTO. STAGIRITAE

POSTERIORVM ANALYTICORVM LIBER SECVNDVS.

Cum Sancti Thomæ Expoſitione.

LECTIO. I.

Quatuor eorum, quæ ſcimus, quæſtiones eſſe, quæ omnes ipſius medij eſſe oſtenditur.

E*A, quæ quæruntur, tot ſane profecto, quot ſunt ea, quę ſcimus. Quærimus autem quatuor, eſſe, propter quid eſt, ſi eſt, atque quid eſt.* ARGY.

Q*VAESTIONES Sunt æquales numero his, quæcũq; vere ſcimus. Quęrimus autem quatuor, quia, propter quid, ſi eſt, quid eſt.* ANTI. Vide ĩ ãno Tex. cõ. 1.

POſtq̃ Philoſophus ĩn primo lib. determinauit de ſyllogiſmo demonſtratiuo, in hoc libro ĩtendit determinare de principiis eius. Eſt autem duplex principium demonſtratiui ſyllogiſmi. ſ. medium eius, & primæ propoſitiones indemonſtrabiles. Diuiditur ergo liber iſte in duas partes. In prima determinat de cognitone medij in demonſtrationibus. In. 2. de cognitione primarum propoſitionum, ibi {De principiis autẽ qualiter fiunt cognita &c.} Lectio. 3. Quia enim in primo libro habitum eſt, ꝙ omnis doctrina & diſciplina fit ex præexiſtenti cognitione, in demõſtrationibus autem cognitio concluſionis accipitur per aliquod medium, & per primas propoſitiones indemõſtrabiles, reſiduum erat inueſtigare qualiter iſta cognoſcantur. Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima inueſtigat quid ſit medium in demonſtrationibus. In. 2. parte inquirit, quomodo illud medium nobis innoteſcat, ibi {Quomodo autem quodquideſt oſtenditur.} Lectio. 2. Quia vero medium in demonſtrationibus aſſumitur ad aliquid ĩnoteſcendũ, de quo poterat eſſe dubitatio vel quæſtio, ideo circa primum duo facit. Primo enim ponit numerum quæſtionum. Secundo, ex ipſis quæſtionibus inueſtigat propoſitum, oſtendens qualiter quæſtiones pertineant ad medium demonſtrationũ, ibi {Quærimus autem, cum quæramus.} Circa primum tria facit. Primo enumerat quæſtiones. Secũdo manifeſtat compoſitas quæſtiones, ibi {Cum quidem enim vtrum hoc.} Capi. 6. Reſponſio. ta. ob. Tertio ſimplices, ibi {Quædam autem alio modo.} Dicit ergo primo, ꝙ æqualis eſt numerus quæſtionum, & eorum, quæ ſciuntur. Cuius ratio eſt, quia ſcientia eſt cognitio per demonſtrationem acquiſita. Eorum autem oportet per demonſtrationem cognitionem acquirere, quæ ante fuerint ignota, & de his quæſtiones facimus, quæ ignoramus. Vnde ſequitur ꝙ ea, quæ quæruntur ſint æqualia numero his, quæ ſciuntur. Quatuor autem ſunt, quæ quęruntur. ſ. quia, propter quid, ſi eſt, & quid eſt, ad quæ quatuor reduci poteſt quicquid eſt quæribile, vel ſcibile. Diuidit autem in. 1. Topicorum quæſtiones ſiue problemata aliter in quatuor, quæ omnia comprebenduntur ſub vna harum quæſtionum, quæ dicitur quæſtio quia. Non enim ĩntendit ibi niſi de quæſtionibus ad quas dialectice diſputatur. Deinde cum dicit.

Nam cum quærimus vtrum hoc, an hoc ſit, plura cõplectentes hoc pacto, vtrum ſol deficiat, an non deficiat, eſſe tũ quærimus. ARGY.

quærimus. Cuius id indicium eſt. Hoc enim inuento, ſolem inquam ipſum deficere, ſtatim ceſſamus. Atq; ſi à principio ſolem deficere ſcimus, non quærimus vtrum deficiat ſol.

ANTI. *Cum quidem enim vtrum hoc, aut hoc ſit quærimus in numerum ponentes, vt vtrum ſol deficiat, aut non, ipſum quia quærimus. Signum eſt. Inuenientes enim quia deficit, pauſamus. Et ſi in principio ſciremus, quia deficeret, non quæreremus vtrum deficeret.*

Manifeſtat propoſitas quæſtiones, & primo compoſitas. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt, ꝙ cum ſcientia non ſit niſi veri, verum autem ſignificatur ſolũ per enunciationem, oportet ſolam enunciationem eſſe ſcibilem, & per conſequens quæribilem. Sicut aũt in .2. Peri hermenias dicitur, enunciatio dupliciter formaſ. Lect.1.&2. Vno quidem modo ex nomine & verbo abſque aliquo oppoſito, vt cum dicitur homo eſt. Alio modo quando aliquid tertium adiacet. vt cum dicitur, homo eſt albus. Poteſt ergo ratio formata referri, vel ad primum modum enunciationis, & ſic erit quaſi quæſtio ſimplex, vel ad ſecundum modum, & ſic erit quæſtio quaſi compoſita, vel in numerum ponens, quia videlicet eſt quæſtio de compoſitione duorum. Circa hũc ergo modum enunciationis duplex quæſtio formari poteſt. Vna quidem an hoc ſit verum quod dicitur. Et hanc quæſtionẽ primo exponit dicens, ꝙ cum de aliqua re quærimus, vtrum illa res ſit hoc aut illud, ſic quodammodo ponimus in numerum accipiendo. ſ. duo, quorum vnum eſt prædicatum, & aliud ſubiectum. Puta cum quærimus vtrum ſol ſed deficiens per eclypſim, vel non, & vtrum homo ſit animal, vel non, tunc dicimur quærere quia, nõ ita ꝙ hoc quod dico quia, ſit nota, vel ſignum interrogationis, ſed quia ad hoc quærimus, vt ſciamus quia ita eſt. Cuius ſignum eſt, quia cum inuenerimus per demonſtrationem, quieſcimus à quærendo, & ſi in principio hoc ſciuiſſemus, non quæreremus vtrum ita ſit. Inquiſitio autem non ceſſat, niſi habito eo, quod quærebatur. Et ideo cum quæſtio, qua quærimus vtrũ hoc ſit hoc, ceſſet habito ꝙ ita eſt, manifeſtum eſt, quid huiuſmodi quæſtio quærit. Deinde cum dicit

ARGV. *Cum autem ſcimus eſſe, tum propter quid eſt dicere conſueuimus, deficere nãque ſolẽ, terramq; moueri ſcientes, cur deficit quærimus, aut mouetur. Atq; hæc hoc pacto.*

ANTI. *Cum autem ſcimus ipſum quia, ipſum propter qd quærimus, vt ſcientes quia deficit luna, & quia mouetur terra, propter quid deficit, & propter quid terra mouetur, quærimus. Hoc quidem igitur ſic.*

Manifeſtat conſequẽtem quæſtionem, quæ etiam in numerum ponit, & dicit, ꝙ cũ ſcimus quia ita, eſt quærimus propter quid ita ſit, puta cum ſcimus quia ſol eſt deficiẽs per eclypſim, & ꝙ terra eſt mota in terremotu, quærimus propter quid ſol deficiat, aut propter quid terra moueatur. Hoc ergo quærimus ponentes ſcilicet in numerum. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quædam alio quærimus modo. Quærimus enim ſi ſit, an non ſit centaurus, aut Deus, ſi ſit autem nec ne ſimpliciter dico, ſed non ſi albus ſit, aut non albus. Hoc præcepto, & Deum inquam eſſe, vel hominem, quid eſt poſtea quærimus, vt quid eſt Deus, quid homo. Hæc igitur, & tot ſunt, quæ quærere conuenimus, & quæ iam ſcimus inuenta.*

ANTI. *Quædam aũt alio modo quærimus, vt ſi eſt, aut non eſt centaurus, aut Deus. Hoc aũt ſi eſt, aut non eſt, ſimpliciter dico, ſed non ſi albũ eſt, aut non. Cognoſcentes aũt quia ſunt qd eſt quærimus, vt quid eſt Deus, aut quid eſt homo. Quæ quidem igitur quærimus, et quæ inuenientes ſcimus, hæc, & tot ſunt.*

Manifeſtat alias duas quæſtiones, quę non ponunt in numero, ſed ſunt ſimplices. Et dicit ꝙ quædam quærimus alio modo à prædictis quæſtionibus. ſ. non ponentes in numerum. Vtpote ſi quæramus an ſit centaurus, vel non, hic ſimpliciter quærimus de centauro an ſit, nõ aũt quæritur an centaurus ſit hoc, puta album vel non, & ſicut ſcientes quia hoc eſt illud, quærebamus propter quid, ita etiam ſcientes de aliquo, quia eſt ſimpliciter, quærimus quid ſit illud, puta quid eſt Deus, aut quid eſt homo. Hæc igitur & tot ſunt illa, quæ quærimus, quæ cũ inuenerimus, dicimur ſcire. Deinde cum dicit.

Cum autem quærimus eſſe, aut ſi eſt ſimpliciter, tum ſi ſit, nec ne ipſius medium quærimus. Atque cognito vel eſſe, qui quidem modus aliqua ex parte rei complectitur quæſtionem, vel ſi eſt, quod quidem ſimplex eſt rei quæſtio rurſus propter quid eſt, aut quid eſt, quærimus, quid nam ſit tunc ipſum medium quærimus. ARGV.

Quærimus autem, cum quæramus quia, aut ſi eſt ſimpliciter, vtrum ſit medium ipſius, aut non. Cum autem cognoſcentes aut quia eſt, aut ſi eſt, aut in parte, aut ſimpliciter, iterum propter quid quærimus, aut quid eſt, tunc quærimus quid ſit medium. ANTI.

Oſtendit qualiter prædictæ quęſtiones ſe habeant ad medium. Et circa hoc tria facit. Primo ꝓponit quod intendit. Secundo manifeſtat quod dixerat, ibi {Dico autem quia.} Tertio probat propoſitum, ibi {Contingit autem itaque in omnibus quæſtionibus &c.} Circa primum ſciendum eſt, ꝙ prædictarum quatuor quæſtionum, quarum duæ ponunt in numerum & duæ non ponunt, primam vtrarũque in vnam coordinat. ſ. quæſtionem quia, & quæſtionem an eſt. Et dicit, ꝙ cum quærimus, qa hoc eſt hoc, aut cũ quærimus de aliquo ſimpliciter ſi eſt, nihil aliud quærimus, ꝗ̃ vtrum aliquod medium ipſius, qđ quærimus, ſit inuenire, vel non. Quod non dicitur ſm ipſam formam quæſtionis. Non. n. cum quæro an ſol eclypſetur, vel an hõ ſit, ex ipſa forma quõnis quæro an ſit aliquod medium, quo poſſit demõſtrari ſolem eclypſari vel hoiem eſſe, ſed ſi ſol eclypſatur, vel homo eſt, conſequens eſt, ꝙ ſit aliquod medium inuenire ad demonſtrandum iſta quæ quæruntur. Nõ. n. fit quæſtio de ĩmediatis, quæ & ſi vera ſunt, non tamen habẽt medium, quia huiuſmodi cum ſint manifeſta, ſub quæſtione nõ cadũt. Sic ergo qui quærit an hoc ſit hoc, vel an hoc ſit ſimplex, ex conſequenti quærit an ſit huiuſmodi medium. Quæritur enim in quæſtione ſi eſt, vel quia eſt, an ſit id quod eſt medium, quia id quod eſt medium eſt ratio eius, de quo quæritur an hoc ſit hoc, vel an ſimpliciter, vt infra dicetur. Non tamen quæritur ſub ratione medij. Cõtingit autem inuento quod quæritur per duas qõnes, cognoſcere aut quia eſt, aut ſi eſt, quorum alterum eſt cognoſcere eſſe ſimpliciter, alterum eſſe in parte, ſicut cum cognoſcimus ꝙ homo eſt albus, quia eſſe album non ſignificat totaliter eſſe hominis ſed ſignificat ipſum eſſe aliquid. Et ideo cum homo ſit, albus non dicitur eſſe ſimpliciter, ſed eſſe ſecundũ quid. Sed cum dicit homo eſt, ſignificatur ipſum eſſe ſimpliciter, & cum homo ſit ens, dicitur generari ſimpliciter. Cum ergo cognito quia eſt, quęrimus propter quid eſt, aut cognito ſi eſt, quærimus quid eſt, tunc quærimus quid ſit medium. Et hoc ſimiliter eſt accipiendum non ſecundum formam quæſtionis, ſed ſecundum concomitantiam. Non enim qui quærat cauſam propter quam ſol eclypſatur, quærit ipſam vt medium demonſtrans, ſed quærit id quod eſt medium: quia conſequens eſt,

vt

vt hoc habito poſsit demonſtrare. Et eadem ratio eſt de quæſtione quid eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; modum tum aliqua ex parte rei quæſtionem cõplecti dico, cum hoc dicitur pacto. Deficit ne luna, aut accreſcit? tum enim, vt patet, ſi quippiam cõpetat, inſitq; cuipiã, quæritur. Simplicem hanc quæſtionem appello, eſt ne luna, vel nox, vel dies?*

ANTI. *Dico autẽ quia aut ſi eſt in parte, aut ſimpliciter. In parte quidem igitur, vtrum deficit luna, aut augetur? Si enim eſt aliquid, aut non eſt aliquid in huiuſmodi inquirimus. Simpliciter autem eſt, ſi eſt aut non eſt luna, aut nox?*

Manifeſtat quod dixerat, ꝙ quia eſt, & ſi eſt, differunt ſicut in parte & ſimpliciter. Cum enim quærimus vtrum luna deficit, aut vtrum augetur, eſt quęſtio in parte. In huiuſmodi enim quæſtione quærimus ſi luna eſt aliquid, puta ſi deficiens, aut aucta, vel non. Sed cum quærimus an luna ſit, ſiue an nox ſit, eſt quæſtio de eſſe ſimpliciter. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fit igitur, vt omnibus in quæſtionibus quæratur, aut ſi ſit medium, aut quidnã medium ipſum ſit. Cauſa enim eſt ipſum medium, atque vniuerſis hæc quæritur, deficit ne luna? eſt ne huius aliqua cauſa? Poſtea cognito hoc, cauſam inquã aliquã eſſe, quid nam ſit illa cauſa quærimus. Cauſa enim tam eſſendi ſimpliciter, quàm eſſendi quippiã eorũ, quæ vel per ſe, vel per accidens competũt, ipſum mediũ eſt. Atq; ſimpliciter eſſe dico ſubiectum ipſum, vt lunam, aut ſolem, aut terram, aut triãgulum quippiam eſſe, vt defectionẽ ſi in medio vniuerſi cõſiſtat, an non in eo conſiſtat, æqualitatem, inæqualitatẽ, & huiuſcemodi. In his enim omnibus patet idem eſſe quid eſt, atque propter quid eſt. Quid eſt lunæ defectio? priuatio lucis ob interpoſitionem terræ, propter quid eſt defectio lunæ? aut cur deficit luna? quia lux eius deficit, obiiciente ſe terra. Quid eſt concentus? ratio numerorum inter acutum, & graue, cur inter ſeſe graue, atque acutum conſona ſunt? quia numerorum inter ſeſe ſuſcipiunt rationem acutum ipſum & graue. Eſt ne inter acutum & graue concẽtus? cũ ſimilis ne ratio ipſorum in numeris? Quod ſimul atque percepimus, quænam ſit illa ratio quærimus.*

ANTI. Vide ĩ ãnot. *Cõtingit itaq; in omnibus quæſtionibus quærere, aut ſi eſt medium, aut quid eſt medium. Cauſa quidem enim mediũ eſt. In omnibus autem hoc quæritur, vt vtrum luna deficiat, vtrum ſit aliquod medium aut non. Poſt hoc ſcientes quia eſt, quid igitur hoc ſit quærimus. Cauſa.n ipſius eſſe nõ hoc, aut hoc, ſed ſimpliciter ſecũdum ſubſtantiam, aut nõ ſimpliciter, ſed aliquid horum, quæ ſunt per ſe, aut ſecundum accidens, medium eſt. Dico autem ſimpliciter quidem ſubſtantiam, vt lunã, aut terrã aut triangulũ, quid aũt eſt defectũ, æqualitatem, inæqualitatem, ſi in medio terra ſit, aut non. In omnibus enim his manifeſtum eſt quòd idẽ ſit, quodquid eſt, & propter quid eſt. Amplius quid eſt defectus, priuatio luminis à luna ex terrę obiectu. Propter quid eſt defectus, aut propter quod deficit luna? propter defectum luminis oppoſita terra. Quid eſt conſonantia? ratio numerorum in acuto & graui. Propter quid reſonat acutum graui? propter id, quod rationem habet numeralem acutum & graue, vtrum ſit in numeris ratio ipſorum. Accipientes autem quia eſt, quid igitur eſt ratio?*

Probat propoſitum.ſ. ꝙ prædictæ quæſtiones pertineant ad medium. Et primo probat per rationẽ. Secundo probat per ſignum, ibi {Quòd autem ſit medij.} Cõcludit ergo primo ex pręmiſſa manifeſtatione, ꝙ in omnibus prædictis quæſtionibus, vel quæritur an ſit mediũ.ſ. in quæſtione, quia, & in quæſtione ſi eſt, vel quæritur quid eſt medium.ſ. in quæſtione propter quid, & in quæſtione quid eſt. Et probat ꝙ quęſtio ꝑpter quid, quærat quid ſit medium. Manifeſtum eſt enim ꝙ cauſa eſt medium in demonſtratione quæ facit ſcire, quia ſcire eſt cauſam rei cognoſcere. Cauſa autẽ eſt quod quæritur in omnibus prædictis quæſtionibus. Quod primo manifeſtat in quæſtione, quia. Cum enim quęritur vtrũ luna deficiat, quæritur ſecundum modum ſupra expoſitum, vtrum aliquid ſit cauſa defectus lunæ, vel nõ eſt. Et conſequenter hoc manifeſtat in quæſtione propter quid. Cum enim ſcimus, quia eſt aliquid cauſa defectus lunæ, quæritur quid ſit cauſa, & hoc eſt quærere propter quid. Et eadem ratio eſt in alis duabus quæſtionibus vt per ſequẽtiam manifeſtat. Dicit enim ꝙ ſiue accipiamus aliquam rem eſſe non hoc aut hoc, puta cum dico, homo eſt albus aut grammaticus, ſed accipiamus ipſam ſubſtantiam ſimpliciter eſſe, ſiue etiam non accipiamus rem aliquam eſſe, & ſimpliciter, ſed rem aliquã eſſe aliquid ponendo in numerum, ſiue id aliquid ſit de numero eorum, quæ prædicantur per ſe, ſiue de numero eorum, quæ prædicantur per accidens, ſiue hoc modo, ſiue illo accipiamus rem eſſe, cauſa eius eſt mediũ ad demonſtrandum ipſum. Exponit aũt conſequenter quod dixit, ſimpliciter ſubſtantiam eſſe, cum quærimus de luna, aut de terra, aut de triãgulo, aut de quolibet ſubiecto an ſit, & ad hoc demonſtrãdum accipiť aliquod medium. Dico autem rem eſſe aliquid, cum quærimus eclypſim de luna, aut æqualitatem, aut inæqualitatem de triangulo, aut de terra vtrum ſit in medio mundi aut non. Et oſtendit ꝙ non differt quantum ad propoſitũ vtrolibet modo accipiatur rem eſſe, quia in oĩbus prædictis idem eſt quid eſt, & propter quid. Et hoc manifeſtat primo in defectu lunæ. Si enim quærať quid eſt defectus lunæ? reſpondetur, ꝙ eſt priuatio luminis a luna propter terram, quæ obiiciť inter ipſam & ſolem. Et hoc idem reſpondemus ſi quæratur propter quid luna deficit. Dicit enim ꝙ luna deficit propter defectum luminis ex oppoſitione terræ. Et idem manifeſtat in alio exemplo. Si enim quæratur quid eſt conſonantia? reſpondetur ꝙ eſt ratio.i. proportio numerorum ſecundũ acutũ & graue. Et rurſum, ſi quæratur propter quid acutum conſonat graui? reſpondetur propter id, quod habent numeralem proportionem acutum & graue. Sic ergo quæſtio quid eſt, & quæſtio propter quid, redeunt in idem ſubiecto, quãuis differant ratione. Vnde quia cum quæritur propter quid, quæritur quid ſit medium, vt oſtenſum eſt, relinquitur ꝙ cum quæritur quid eſt, ſimiliter quæratur medium. Et idem oſtendit in quæſtione, quia. Vt enim dictum eſt, conſonantia eſt ratio in numeris acuti & grauis, cum ergo quæritur vtrum acutum & graue conſonent, quæritur vtrum ſit aliqua ratio numeralis acuti & grauis, & hoc eſt medium ad demonſtrandũ ꝙ acutum & graue conſonant. Relinquitur ergo ꝙ in quæſtione, quia, quæritur an ſit medium. Cum autem acceperimus quia eſt aliqua ratio numeralis acuti & grauis, quæremus quæ ſit rõ illa. Et hoc eſt quærere quid vel propter quid. Videtur hic Ariſto. dicere ꝙ diffinitio paſsionis ſit medium in demonſtratione. Sed cõſiderãdum eſt, ꝙ diffinitio paſsionis perfici nõ poteſt ſine diffinitione ſubiecti. Manifeſtũ eſt.n. ꝙ principia, quæ continet diffinitio ſubiecti ſunt principia paſsionis. Non ergo demonſtratio reſoluet in primã cãm, niſi accipiatur vt medium demonſtrationis diffinitio ſubiecti. Sit ergo paſsionem concludere de ſubiecto per diffinitionẽ paſsionis, & vlterius diffinitionem paſsionis cõcludere de

Qō quid, & ꝑ quid redeunt in idem ſubiecto.

Medium in demonſt.

Lib. primo L.a.t.ex.t.

de ſubiecto per diffinitionē ſubiecti. Vnde etiam in principio dictū eſt, ꝙ oportet præcognoſcere quid eſt, non ſolum de paſsione, ſed etiā de ſubiecto, quod non oporteret niſi diffinitio paſsionis concluderetur de ſubiecto
Nota. per diffinitionem ſubiecti. Et boc patet per exemplum. Si velimus de triangulo demonſtrare, ꝙ habet tres angulos æquales duobus rectis, accipiamus primo pro medio quod eſt figura habens angulum extrinſecū æqualē duobus rectis intrinſecis ſibi oppoſitis, quod eſt quaſi diffinitio paſsionis. Quod iterum demonſtrare oportet per diffinitionē ſubiecti vt dicamus. Omnis figura tribus rectis lineis contenta, habet angulum exteriorem æqualem duobus interioribus ſibi oppoſitis, ſed triangulus eſt huiuſmodi, ergo &c. Et idem patet ſi velimus demonſtrare ꝙ vox acuta & grauis conſonent, accipiamus diffinitionem paſsionis vt bic dicitur, ſcilicet ꝙ habent proportionem numeralem, ſed rurſus ad hoc demonſtrandum oportet accipere diffinitionem grauis acuti. Nam grauis vox eſt, quæ in multo tempore nata eſt mouere ſenſum, acuta autem quæ in modico tempore, modici autem ad multum eſt proportio numeralis. Nec refert ſi aliter diffiniatur acutum & graue. Oportet enim in eorum diffinitione ponere aliquid ad quantitatem pertinens, & ſic neceſſe erit concludere in eis proportionem numeralem. Deinde cum dicit.

ARG I. *Indicat etiam circa ea, quorum medium ſenſu percipi nō poteſt, nos ipſum medium quærere. Nam non ſentientes lunæ defectionē, eſt ne, an nō eſt, defectionē quærimus lunæ. Quòd ſi eſſemus in ipſa luna, neq; ſi ſit, neq; cur ſit defectio, vtique quæreremus, ſed ſimul vtrūq; ſe nobis vltro offerret, atq; patefieret. Eſſe.n. ex ſenſu perceptione, & ipſum vniuerſale notū nobis fuiſſet. Senſu nāque terrā nūc ſeſe obiicere lunæ cognoſceremus. Pateret enim viſu nunc deficere lunam, atq; ex hoc ipſum emerſiſſet vniuerſale. Vt igitur dicebamus idē eſt ſcire quid eſt, & propter quid eſt. Et hoc, aut ſimpliciter, et nō aliquid eorum, quæ inſunt, aut aliquid eorum, quæ competunt, veluti duo recti, aut maius, vel minus, & huiuſcemodi. Patet igitur omnia, quæ quæruntur, medij quæſtionem eſſe.*

ANT I. *Quòd autem medij ſit quæſtio, oſtenditur quandocunque medium ſenſibile eſt. Quærimus enim non ſentientes, vt defectum, ſi eſt. Si vero eſſemus ſuper lunam, non vtique quæreremus, neque ſi ſit, neque propter quid, ſed ſimul manifeſtum eſſet vtique, ex eo enim quod ſentimus, & vniuerſale nobis factum eſt ſcire. Senſus quidem eſt eius quod nunc obiicitur, & manifeſtum.n. eſt quòd nūc deficit, ex his aūt vniuerſale vtique factū eſt. Sicut igitur diximus, quodquideſt ſcire idē eſt, & propter quid eſt. Hoc aūt, aut eſt ſimpliciter, & nō eorū, quæ inſunt aliquid, aut quæ inſunt, vt quoniam duo recti ſunt, aut quoniam maius, aut quoniam minus eſt. Quod quidem igitur omnia, quæ quæruntur, medij quæſtio ſit, manifeſtum eſt.*

Oſtēdit propoſitum per ſignum ſenſibile. Et dicit ꝙ ea, in quibus medium eſt ſenſibile, manifeſte oſtendunt ꝙ omnis quæſtio ſit quæſtio medij, quia ſcilicet bene medium ſenſibile per ſenſum innoteſcit, nullus relinquitur quæſtioni locus. Tunc enim quærimus in rebus ſenſibilibus ſecundum aliquam prædictarum quæſtionum, qñ medium non ſentimus, ſicut quærimus an ſit defectus lunæ, vel ſi eſt defectus lunæ, vel non, quia non ſentimus medium quod eſt cauſa faciens deficere lunam. Sed ſi eſſemus in loco, qui eſt ſuper lunam, videremus quomodo luna ſubintrando vmbram terræ deficeret, ideo circa hoc nihil quæreremus, nec ſi eſt, nec propter quid eſt, ſed ſimul vtrunque nobis fieret manifeſtum. Et quia poſſet aliquis obuiando dicere, ꝙ ſenſus eſt ſingularium, ea verò, quæ quæruntur ſunt vniuerſalia, ſicut & ea, quæ ſciuntur, & ita per ſenſum non videtur ꝙ poſſit nobis innoteſcere id, de quo eſt quæſtio. Ideo quaſi obuiationi reſpondens ſubiungit, ꝙ ex hoc ipſo ꝙ ſentiremus particulare ſcilicet ꝙ hoc corpus lunę nunc ſubintrat hanc vmbram terræ, ſtatim accideret nobis ꝙ ſciremus vniuerſale. Senſus enim noſter eſſet de hoc ꝙ nunc lumen ſolis obſtruitur per oppoſitionem terræ, & per hoc manifeſtum eſſet nobis ꝙ luna nunc deficit. Et quia nos coniiceremus ꝙ ſemper hoc modo accideret lunæ defectus, ſtatim in noſtra ſcientia ſenſus rei ſingularis fieret vniuerſale. Et ex hoc exemplo concludit ꝙ idem eſt ſcire quodquideſt, & propter quid. Nam ex hoc quod videmus terram interpoſitam inter ſolem & lunam, ſciemus & quid eſt defectus lunæ, & propter quid luna deficit, quorum vnum ſcilicet ſcire quid eſt, refertur ad ſcientiam, qua ſcimus de aliquo ꝙ ſimpliciter ſit, non autem ꝙ aliquid inſit alicui, ſed propter quid refertur ad cognitionem eorum, quæ inſunt, ſicut cum dicimus quòd tres anguli ſunt æquales duobus rectis, aut maiores aut minores. Vltimo autem epilogando concludit principale propoſitum, ſcilicet manifeſtū eſt ex prædictis, in omnibus, quæ quæruntur eſſe medij quæſtionem.

LECTIO II.

Vtrum omnium, quorum eſt demonſtratio, ſit diffinitio, & econuerſo, & vtrum alicuius eiuſdem ſit diffinitio, & demonſtratio.

His itaq; determinatis dicendum eſſe videtur, quonam pacto oſtenditur ipſum quid eſt, quis reductionis eſt modus, quid eſt denique & quorum eſt diffinitio. Atque antea dubitandum eſſe videtur. ARG I.

QVomodo autem quodquideſt demonſtretur, & quis modus introductionis, & quid eſt diffinitio, & quorū, dicemus, opponentes primum de ipſis. ANT I.

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ omnis quæſtio eſt quodamodo quæſtio medij, quodquidem eſt quodquideſt, & propter quid, bic incipit manifeſtare qualiter medium nobis īnoteſcat, & diuiditur in partes duas. In prima parte oſtendit quomodo & quid eſt, & propter quid ſe habent ad demonſtrationem. In ſecunda parte oſtendit quomodo oporteat inueſtigare quodquid eſt, & propter quid: ibi {Quomodo autem oportet Lectio. 23.
venari.} Prima autem pars diuiditur in partes duas. In prima manifeſtat quomodo ſe habeat ad demonſtrationem ly quid eſt. In ſecunda manifeſtat quomodo ſe habeat ad demonſtrationem ly propter quid, quod ſignificat cām: ibi {Quoniam autem ſcire opinamur, cum Lectio. 7.
ſciamus cauſam.} Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio. Secundo proſequitur propoſitum: ibi {Principium autem futurorum.} Dicit ergo primo, quod quia omnis quæſtio ad cuius determinationem demonſtratio inducitur, eſt quæſtio medij, quod eſt quid, & propter quid, oportet primo dicere per quē modum hoc ipſum quodquideſt nobis oſtendatur, vtrum ſcilicet per demōſtrationem vel per diuiſionem, vel quouis alio modo. Et iterum oportet dicere, quis ſit modus reducendi ea, quæ apparent de re ad quodquideſt. Et quia diffinitio eſt oratio ſignificans quod quid eſt, oportet etiam ſcire quid ſit diffinitio, & quæ ſint diffinibilia. In his autem hoc ordine procedemus. Primo quidem opponendo. Secundo autem veritatem determinando. Deinde cum dicit.

ARGY. *Idq; initium faciendum, quod maxime dicendis erit accõmodatum. Dubitauerit itaq; quiſpiam, vtrum fieri poſſit, vt idem rationeq; eiuſdem, diffinitione, demonſtrationeq; ſciatur, an idipſum fieri nequeat.*

ANTI. *Principium autẽ ſit futurorum, quod vere ſit magis proprium habitarum rationum. Dubitabit enim aliquis, vtrum ſit idem, & ſecundum idem diffinitione ſcire, & demonſtratione, aut impoſſibile.*

Exequitur propoſita ordine prædicto. Vnde primo procedit circa præmiſſa diſputatiue opponendo.
Lectio. 7. Secundo veritatem determinando, ibi { Iterum autem ſpeculandum ſi non dicitur bene. } Circa primum duo facit. Primo procedit diſputando de ipſa diffinitione, quæ ſignificat quod quid eſt. Secundo de ipſo quid eſt per diffinitionem ſignificato, ibi { Ipſius autem quid
Le. ſeq. ime. eſt, vtrum ſyllogiſmus. } Circa primum tria facit. Primo inquirit diſputatiue, vtrum omnium quorum eſt demonſtratio, ſit diffinitio. Secundo vtrum econuerſo omnium quorum eſt diffinitio, ſit demonſtratio: ibi { Quid autem cuius eſt diffinitio. } Tertio vtrum alicuius eiuſdem ſit diffinitio, & demonſtratio: ibi { Sed vtrum ſi non omnis. } Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio. Secundo exequitur propoſitum: ibi { Dubitabit enim vtique aliquis. } Dicit ergo primo, ꝙ inter ea, quæ in futurum dicenda ſunt, principium oportet ſumere ab eo, quod eſt conuenientiſsimum habitarum. i. conſequẽtium rationum. Quod quidem eſt de hoc quod poſſet aliquis dubitare, vtrum contingat idem & ſecundum idem ſcire per diffinitionem, & demonſtrationem. Deinde cum dicit

ARGY. *Et enim diffinitio ipſius quid eſt eſſe videtur. Omne autẽ quid eſt, vniuerſale eſt, atq; affirmatiuum. At ratiocinationes alias negatiuas, alias non vniuerſales eſſe patet. Vniuerſæ nãque ratiocinationes ſecundæ figuræ ſunt negatiuæ. Tertiæ autem vniuerſales non ſunt.*

ANTI. *Diffinitio quidem. n. quodquid eſt ſcire videtur, quod autem quid eſt omne vniuerſale, & prædicatiuum eſt. Syllogiſmi autem ſunt alii quidem priuatiui, aut non vniuerſales. Sicut in ſecunda quidem figura priuatiui omnes ſunt, in tertia vero non vniuerſales.*

Probat ꝙ non omnium, quorum eſt demonſtratio, ſit diffinitio. Et hoc quadrupliciter. Primo quidem, quia diffinitio eſt indicatiua eius quodquid eſt, omne autem quod pertinet ad quodquid eſt, prædicatur & affirmatiue & vniuerſaliter: ergo diffinitio eſt ſolum eorum cõtentiua, ſiue ſignificatiua quæ prædicantur affirmatiue & vniuerſaliter. Sed non omnes ſyllogiſmi ſunt demonſtratiui cõcluſionum affirmatiuarum vniuerſalium, ſed quidam ſunt negatiui, puta omnes qui fiunt in ſecunda figura, quidam vero particulares: puta omnes qui ſunt in tertia figura. Non ergo omnium eſt diffinitio, quorum eſt demonſtratio. Secundo ibi.

ARGY. *Deinde nec eorum omnium eſt diffinitio, quæ per primam affirmatiuæ demonſtrantur figurã, quale eſt hoc omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales, aliaque ſimilia. Huius autem ratio eſt, quia id ſcire quod demonſtrari poteſt, nil aliud eſt, quam demonſtrationem eius habere. Quare ſi eſt talium demonſtratio, patet eorundem & diffinitionẽ non eſſe. Nam ſi eſſet, per diffinitionem etiam quiſpiam ſciret demonſtrationem non habens. Nihil enim vetat, vt non ſimul demonſtratio, atque diffinitio habeatur.*

ANTI. *Poſtea neq; eorum, quæ ſunt in prima figura, omnium eſt diffinitio, vt quod omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huiuſmodi autem ratio eſt, quoniam ſcire demonſtrabile, eſt demonſtrationem habere. Quare ſi in talibus demonſtratio eſt, manifeſtũ eſt quòd non erit ipſorum diffinitio. Sciet. n. vtique aliquis & ſecundum diffinitionem non habens demon* Vide i ãnot. *ſtrationem. Nihil enim probibet non ſimul habere.*

Oſtendit idem dicens, ꝙ neq; diffinitio etiam poteſt eſſe omnium eorum, quæ concluduntur per ſyllogiſmos affirmatiuos, quod contingit eſſe ſolũ in prima figura, ſicut demonſtratiue ſyllogizatur, ꝙ triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Huiuſmodi autem quod dictum eſt. i. ꝙ non omnium, quæ ſyllogizantur poſsit eſſe diffinitio, ratio eſt, quia ſcire aliquid demõſtratiue nihil aliud eſt, ꝙ̃ demonſtrationem habere. Ex quo patet, ꝙ ſi omnium horum ſcientia ſolum per demonſtrationem habetur, non eſt eorum diffinitio. Ea enim quorum eſt diffinitio, cognoſcũtur per diffinitionem. Sequeretur ergo, ꝙ aliquis non habens eorum demonſtrationẽ ſciret ea, eo ꝙ nihil prohibet aliquod habentem diffinitionem non ſimul habere demõſtrationem, quamuis diffinitio ſit demonſtrationis principium. Non enim quicũq; cognoſcit principia, ſcit concluſionem inducere demonſtrando. Tertio ibi.

Inductione etiam idem ſatis oſtendi, crediq; poteſt. Nihil ARGY. *enim vnquam eorum, quæ vel per ſe, vel per accidens inſunt diffinientes cognouimus.*

Sufficiens autem fides eſt ex inductione. Nihil enim ali- ANTI. *quando diffinientes cognoſcent, neq; eorum quæ per ſe inſunt, neque quæ inſunt ſecundum accidens.*

Oſtendit idem per inductionem ex qua poteſt fieri præmiſſæ concluſionis ſufficiens fides quia demonſtratio eſt eorum, quæ per ſe inſunt, vt patet de his, quæ in primo habita ſunt. Nullus antẽ vnquam cognouit per L. 4. & ſeq. diffinitionem, neque aliquid eorum, quæ, per ſe inſunt, neque etiam aliquid eorum quæ per accidens inſunt, quoniam accidentium quæ per ſe vel per accidens inſunt, nõ poſſunt eſſe aliquæ diffinitiones, vt habetur. 7. Metaphy. Quare eius quod eſt ineſſe per ſe vel per accidens, quod ſyllogiſmus concludit, nullus vnquam dedit diffinitionem. Quarto ibi.

Præterea ſi diffinitio ſubſtantiam explicat, atq; declarat, ARGY. *patet talia non ſubſtantias eſſe. Perſpicuum igitur eſt non omnis eius diffinitionem eſſe, cuius eſt demonſtratio.*

Amplius ſi diffinitio ſubſtantiæ quædam eſt notificatio, ANTI. *huiuſmodi manifeſtum eſt quòd non ſint ſubſtantiæ. Quod quidem igitur non eſt diffinitio omnis, cuius eſt & demonſtratio, manifeſtum eſt.*

Oſtendit idẽ per rationem, quia diffinitio eſt notificatio ſubſtantiæ, tum quia ſubſtantia principaliter diffinitur, accidens autem per poſterius diffinitione, quæ eſt per additamentum, vt habetur in. 7. Meta. tum etiam, Tex. cõ. 4. quia accidens non diffinitur, niſi quatenus ſignificatur per modum ſubſtantiæ per aliquod nomen. Hæc autem, de quibus ſunt demonſtrationes, non ſunt ſubſtantiæ, nec per modum ſubſtantiæ ſignificantur, ſed per modum accidentium ſcilicet ſecũdum ineſſe aliquid alicui. Vnde concludit nõ eſſe poſsibile, ꝙ diffinitio ſit omnis eius, cuius eſt demonſtratio. Deinde cum dicit.

At eſt ne eius omnis demonſtratio, cuius eſt diffinitio? At ARGY. *videtur non eſſe, vna nãque & eadem de hoc etiam eſt ratio. Conſtat enim vnius ea ratione, qua vnum eſt, ſcientiam vnam eſſe. Quare ſi id ſcire, quod demonſtrari poteſt, nil aliud eſt, quam demonſtrationem eius habere, eueniet aliquid, quod fieri nequit. Sciet enim is, qui diffinitionem habet, ſine demonſtratione profecto.*

Quid autem, cuius eſt diffinitio, nunquid omnis eſt demõ- ANTI. *ſtratio,*

ſtratio, aut non? Vna quidem iam ratio, & de hac eadem eſt. Vnius enim inquantum vnum, vna eſt ſciẽtia. Quare ſi vere ſcire demonſtrabile eſt ſcientiam habere, accidet quoddã impoſſibile. Diffinitionem.n. habens ſine demonſtratione ſciret.

Inquirit an econuerſo demonſtratio ſit omnis eius, cuius eſt diffinitio. Et oſtendit ꝙ nõ, duplici rõne quarum prima ſupra tacta eſt. Vnius enim inquantum eſt vnum, videtur eſſe vna ſcientia ideſt vnus modus cognoſcendi. Vnde ſi id, quod eſt demonſtrabile, vere ſcitur per hoc, ꝙ habetur demonſtratio de eo, ſequitur quoddam impoſsibile ſi per diffinitionem ſciri poſsit, quia habens diffinitionem ſciret aliquid demonſtrabile abſq; hoc ꝙ haberet, demõſtrationẽ, quod videtur inconueniens. Et hæc ratio fuit ſecundo poſita inter præmiſſas. Secundam rationem ponit ibi.

Lect. pñti.

ARGV. *Præterea demõſtrationũ principia ſunt diffinitiones, quorum non eſſe demonſtrationes antea demonſtrauimus. Alioquin in infinitum eſſet proceſſio. Etenim aut principia demonſtrantur, & principiorum ſunt ſemper principia moduſq; nullus vnquam occurrit, aut in primis ſletur neceſſe eſt, quæ quidem & diffinitiones ſunt, & demonſtrari non poſſunt.*

ANTI. *Amplius principia demonſtrationem diffinitiones ſunt, quarum non eſſe demonſtrationẽ ſupra monſtratum eſt prius, aut erunt principia demonſtratiua, & principiorum principia, & hoc in infinitum abibit, aut primarum diffinitiones erunt indemonſtrabiles.*

Diffinitiones enim ſunt principia demonſtrationum, vt in primo habitum eſt, ſed principia nõ ſunt demonſtrabilia, quia ſic ſequeretur, ꝙ principiorum eſſent principia, & ꝙ demonſtrationes in infinitum procederent, quod eſt impoſsibile, vt in primo oſtenſum eſt. Vnde ſequitur, quòd diffinitiones ſint indemonſtrabiles, tanquam quædam principia prima in demonſtrationibus. Et ſic non omnium, quorum eſt diffinitio, eſt demonſtratio. Deinde cum dicit.

ARGV. *At ſi non omnis eiuſdem, cuiuſdam ne ſaltem diffinitio ac demonſtratio eſt, an neq; hoc eſſe poteſt? Non.n. eius eſt demõſtratio, cuius eſt diffinitio. Etenim diffinitio eſt ipſius quid eſt ſubſtantiamq; declarat, demonſtrationes autem idipſum ſubiicere, ſumereq; videntur. Mathematicę nãque quid eſt vnitas, qd par quid impar, recipiunt, cæteraq; demonſtrationes ſilr.*

ANTI. *Sed vtrum ſi non omnis eiuſdem, ſed cuiuſdam eiuſdem ſit diffinitio & demonſtratio, aut impoſſibile ſit? Non eſt demõſtratio eius eſt diffinitio. Diffinitio quidem ipſius quid eſt, & ſubſtantiæ eſt ſed demonſtrationes videntur omnes ſupponere eſſe, & accipiẽtes quodquideſt, vt Mathematicę quid vnitas, & quid impar, & alia ſimiliter.*

Inquirit vtrum ſit poſsibile ꝙ alicuius eiuſdẽ ſit diffinitio & demonſtratio, & ſi non omnis eius. Et oſtendit ꝙ non, tribus rationibus. Quarum prima eſt, quia diffinitio eſt manifeſtatiua eius quodquideſt, & ſubſtãtiæ ideſt eſſentiæ cuiuſlibet rei. Demõſtrationes autem hoc non manifeſtant, ſed ſupponunt, ſicut in mathematicis demonſtrationibus arithmeticæ ſupponitur quid eſt vnitas, & quid eſt par, & ſimile etiam in aliis demonſtrationibus. Ergo non eſt eiuſdem demonſtratio & diffinitio. Secundam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea omnis demonſtratio aliquid demonſtrat de aliquo, vt eſſe, aut non eſſe. At in diffinitione nihil de alio prædicatur, veluti neque animal de bipede, neque hoc de animali, nec item figura de plano. Non eſt enim planum figura, neque figura planum.*

ANTI. *Amplius omnis demõſtratio aliquid de aliquo demõſtrat, vt quia eſt, aut nõ eſt, in diffinitione autem nil alterum de altero prædicatur, vt quod animal de bipede, neque hoc de animali neque de plano figura. Neque enim planum eſt figura, neque figura planum.*

Quæ talis eſt. In eo, quod per demõſtrationem concluditur prædicatur aliquid de aliquo vel affirmatiuæ vel negatiuæ, ſed in diffinitione non prædicatur aliquid de aliquo ſicut in hac diffinitione. Homo eſt animal bipes, neq; prædicatur animal de bipide, neq; bipes de animali. Et ſimiliter in hac diffinitione: Circulus aut triãgulus eſt figura plana, nec planum prędicatur de figura, neque econuerſo. Si enim partes diffinitionis adiungerentur ſibi inuicem, oporteret ꝙ prædicatio intelligeretur per modum conuenientẽ diffinitioni ſcilicet in eo quod quideſt, hoc autem non videmus. Nec enim genus prædicatur in eo quodquideſt de differentia, neq; econuerſo. Non ergo ejuſdem eſt diffinitio & demonſtratio. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGV. *Præterea differt qd eſt, et eſſe oſtẽdere. At diffinitio quidem quid eſt patefacit, demonſtratio verò quippiã ineſſe cuipiam. vel non ineſſe, demonſtrat. Diuerſorum autẽ diuerſa eſt demonſtratio, niſi quid totius ſit pars. Quod quidem propterea dictum eſt, quod ſi demonſtratum eſt triangulum omnẽ duobus rectis angulos tres æquales habere, demonſtratum eſt etiam triangulum duorum æqualium laterum tres angulos æquales duobus rectis habere. Iſte nãque partis, ille totius rõnem habere videt. At quid eſt, & eſſe, non ita ſe habere videtur, quippe enim neutrum ad alterum partis habeat rationẽ. Patet igitur nec eius omnis demõſtrationẽ eſſe cuius eſt diffinitio, nec eius omnis diffinitionem eſſe, cuius eſt demõſtratio. Quibus efficitur, vt omnino cuiuſquam eiuſdem vtrũq; habere nõ poſſit. Quare perſpicuum eſt, neq; idem eſſe diffinitionẽ demonſtrationẽq;, neq; alterum in altero eſſe. Nam ea, quæ ſubiiciũtur ſimiliter profecto ſe haberent. Sed de his hactenus, ſatis enim de hiſce diximus dubitando.*

ANTI. *Amplius alterum eſt quodquideſt, & quia eſt demõſtrare. Diffinitio quidem igitur quid eſt oſtendit, ſed demõſtratio, quia ſi eſt hoc de hoc, aut non eſt. Alterius autẽ altera demõſtratio eſt, niſi ſit tanquam quædam pars totius. Hoc autẽ dico quia oſtenſum eſt quòd iſocheles duobus rectis habet æquales tres ſi omnis oſtenſus eſt triangulus, pars enim eſt, hoc autem totum. Hæc autem adinuicem non ſe habent ſic, & quia eſt, & quid eſt. Non.n. alterum eſt alterius pars. Manifeſtum itaq; eſt, quòd neq; cuius eſt diffinitio, oĩs ſit demõſtratio, neq; cuius oĩs ſit demonſtratio, huius omnis ſit diffinitio. Quare omnino eiuſdem nullius contingit habere vtrunq; Manifeſtũ igitur eſt quòd neq; diffinitio eſt demõſtratio, neq; idẽ erũt, neque alterum in altero. Et nãque ſubiecta ſimiliter ſe haberent. Hæc quidem igitur vſque ad hoc oppoſita.*

Et dicit ꝙ alterum eſt manifeſtare quodquideſt, & quia eſt vt patet in differentia quæſtionum ſuprapoſita, ſed diffinitio oſtendit de aliquo quideſt, demonſtratio autem oſtendit affirmatiuæ vel negatiuę aliquid eſſe de aliquo vel non eſſe. Videmus autem ꝙ alterius rei alia eſt demonſtratio, niſi illa duo ſe habeant adinuicem, ſicut totum & pars, quia tunc vna, & eadem eſſet demonſtratio de vtroque. Sicut demonſtrato ꝙ triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, ſimiliter etiam oſtenſum eſt de iſochele, qui ſe habet ad triangulum ſicut pars ad totum, ſed non ita eſt in his duobus, quia eſt & quid eſt, neutrum enim eſt pars alterius. Oſtẽſum eſt igitur, ꝙ nec oĩs, cuius eſt diffinitio ſit demonſtratio, neq; econuerſo. Et ex hoc vlterius concludi poteſt, ꝙ nullius eiuſdẽ ſint, & quod diffinitio & demõſtratio, neque ſunt idem, neq; vnũ ſit in alio, ſicut pars ſubiecti-

ua in ſuo toto, quia oporteret ꝙ etiam ea, quorum ſunt, ſe haberent per modũ totius & partis, ita ſcilicet ꝙ omne diffinibile eſſet demonſtrabile, aut econuerſo, quod
Lect phti. ſupra improbatum eſt. Vltimo epilogando coucludit vſque ad hoc proceſſum eſſe oppouendo.

Lectio III.

Quodquideſt, ſeu ſignificatum diffinitionis demonſtrari minime poſſe oſtenditur.

ARGY. *Nũc inueſtigemus oportet, vtrũ ipſius quid eſt rõcinatio ſit, demõſtratioq́; an non ſit, vt nunc ſermo noſter ſupponit.*

ANTI. Tex.cõ.3. *Ipſius autem quid eſt vtrum ſyllogiſmus ſit, an demõſtratio eſt, aut non, ſicut ratio ſupponit?*

Poſtquam Philoſophus diſputatiue iuquiſiuit, vtrum diffinitio ſignificans quodquideſt poſsit demonſtrari, hic procedit vlterius ad inquirendum diſputatiue, vtrum ipſum quodquideſt, quod eſt diffinitiouis ſignificatum,
Expo.tex. & ſen.q. poſsit demonſtratiue probari. Et primo propouit quod intendit. Secundo exequitur propoſitum, ibi {Syllogiſmus quidem enim.} Mouet ergo primo quæſtionem, vtrum poſsit eſſe ſyllogiſmus aut demouſtratio eius, quodquideſt, ita ſcilicet quod concludatur hoc eſſe quodquideſt, huius aut hoc nõ ſit poſsibile, ſicut ſuppoſuit ratio immediate præmiſſa. Fuit autem neceſſaria hæc dubitatio poſt præmiſſa, quia in diffinitione atteuditur non ſolum vt illud, quod ſignificatur, ſit quodquideſt ſed etiam vt tali modo tradatur, qui competat ad maniſeſtandum quodquideſt, ita ſcilicet ꝙ ſit ex prioribus & notiorib⁹, & alia huiuſmodi habeat quæ in diffiuitione ſunt obſeruanda. Signanter autem dicit, vtrum ſit ſyllogiſmus aut demonſtratio, nam rationum ſubſequentium quædam concludunt ꝙ eius quodquideſt nõ ſit demonſtratio, quædam vero ꝙ eius omnino, non ſit ſyllogiſmus. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet enim ratiocinationem quidem aliquid per mediũ de aliquo ſemper oſtendere, ipſum autem quid eſt proprium eſſe, & hoc ipſo quid eſt prædicari. Hæc autem cõuerti neceſſe eſt.*

ANTI. *Syllogiſmus quidem enim aliquid de aliquo demõſtrat per medium. Sed quid eſt propriũ eſt, & in eo quodquideſt prædicatur. Hoc autem neceſſe eſt conuerti.*

Procedit diſputatiue, ad oſtendendum ꝙ nõ ſit ſyllogiſmus vel demonſtratio eius quodquideſt. Et primo excludit quoſdam ſpeciales modos, quibus poſſet videri ꝙ poſſet demonſtrari quodquideſt. Secundo ponit rationes communes ad hoc, ibi {Amplius ſcimus quo-
Lectio.6. modo demonſtrabit.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit, ꝙ nou poteſt demouſtrari quodquideſt per acceptionem conuertibilium terminorum. Secun-
Lectio.4. do ꝙ nou poteſt demonſtrari per diuiſionem, ibi {At ve-
Lectio.5. ro ueque per diuiſionis.} Tertio ꝙ non poteſt demonſtrari accipiendo id, quod requiritur ad quodquideſt, ibi {Sed vtrum ſit demonſtrare.} Circa primum tria facit. Primo præmittit quædam, quæ ſuut neceſſaria ad propoſitum oſtendeudum. Secuudo inducit rationem, ibi {Si enim ipſius C A proprium eſt.} Tertio maniſeſtat iuconueniens quod ſequitur, ibi {Oportet autem in duabus propoſitionibus.} Circa primum præſupponit duo, quorum primum pertinet ad ipſum ſyllogiſmũ ſyllogiſmus probat aliquid de aliquo per aliud medium, vt ex ſuperioribus patet. Aliud autem pertinet ad ipſum quodquideſt, quod eſt per ſyllogiſmum probandum, ad quod requiruntur duæ conditiones, quarum vna eſt, ꝙ quodquideſt ſit proprium. Quælibet enim res habet propriam eſſeutiam ſiue quidditatem. Et quia non omne quod eſt proprium alicui, pertinet ad eſſentiam eius, ſicut riſibile homini, ideo requiritur ſecunda conditio, ꝙ prædicetur in quid. Et has duas cõditiones neceſſe eſt ſequi tertiam ſcilicet quodquideſt ſit conuertibile cum eo cuius eſt. Deiude cum dicit.

Nam ſi A ſit propriũ ipſius C patet B quoque ipſius C & A rurſus ipſius B proprium eſſe. Quo ſit omnia conuertantur, mutuamq́; prædicationem ſuſcipiant. ARGY.

Si enim A ipſi C eſt proprium, manifeſtum eſt quod & A ipſi B & hoc ipſi C. Quare omnia ſunt adinuicem. ANTI.

Ponit rationem ad propoſitum oſtendendum. Et circa hoc tria facit. Primo dicit qualem oporteat eſſe ſyllogiſmum, quando concludit quodquideſt, ſi hoc ſit poſſibile. Secundo concludit inconueniẽs, quod ex hoc ſequitur, ibi {Si ergo quodquideſt.} Tertio exemplificat in terminis, ibi {Et omuino ſi eſt monſtrare.} Circa primum tria facit. Primo enim oſtendit quid requiratur ad ſyllogiſmum concludentem quodquideſt, ex eo quod eſt proprium. Secundo quid requiratur ex eo quod prædicatur in quid, ibi {At vero & ſi A.} Tertio oſtendit, ꝙ ſine his, talis ſyllogiſmus eſſe non poſsit, ibi {Si vero aliquis.} Dicit ergo primo, ꝙ ſi A quod eſt probandum de C tanquam quodquideſt eius, eſt proprium ipſi C quod requiritur ad quodquideſt, vt dictum eſt, oportebit ꝙ primum ſcilicet A ſi proprium medij quod eſt B. Nam ſi A excedit a quod vniuerſaliter prædicatur de C, ſequitur ꝙ A multo magis excedat C. Et ſimiliter mauifeſtum eſt, ꝙ oportebit B eſſe proprium ipſius C. Nam ſi a excedat C ſequiť ꝙ A quod vuiuerſaliter prædicatur de B excedat C & ſic uon erit proprium eius, vt ſupponebatur. Relinquitur ergo, ꝙ ſi aliquis ſyllogiſmus ſit qui concludit quodquideſt, oportet eſſe talem habitudinem terminorum eius, vt omues adinuicem cõuertantur. Deinde cum dicit.

At vero ſi tam A cõpetit ipſi a vt quid eſt ipſius, quam B competat identidem ipſi C, neceſſe eſt tum A de C prædicetur vt quid eſt ipſius. ARGY.

At vero & ſi A in eo quodquideſt in omni B & vniuerſaliter a de omni C in eo quodquideſt dicitur, neceſſe eſt & A in eo quodquideſt prædicari de C. ANTI.

Oſtendit quid debet habere ſyllogiſmus prædictus ex eo, quòd concludit id, quod prædicatur in eo quodquideſt. Et dicit, quòd oportet hoc modo ſyllogiſmum procedere, vt maior extremitas, quæ eſt A prædicetur in eo quod quid de medio, quod eſt B, & B ſimiliter prædicetur in eo quod quid de minori extremitate, quæ eſt C & ſic concluditur ꝙ A prædicetur de C in eo quodquideſt. Deinde cum dicit.

Quod ſi non hoc pacto bis illud quiſpiam ſumpſerit, nulla ſane neceſſitas omnino compellet, vt A de C vt quid eſt ipſius dicatur. Vt ſi A quidem vt quid eſt ipſius a cõpetere dixeris, B vero non eodem modo de quolibet C prædicaueris. Quare nõ ſolum A de a dicatur oportet, vt quid eſt ipſius, ſed B quoque de C modo eodem prædicetur neceſſe eſt. ARGY.

Si vero aliquis non accepit ſic reduplicans, non neceſſe eſt A in eo quodquideſt de C prædicari. Si autem A quidem de B in eo quodquideſt non de quibuſcunque B in eo quodquideſt, ipſum autem quodquideſt vtrunque hoc habebit, erit itaque & a de C in eo quodquideſt. ANTI.

Oſtendit ꝙ prædictus modus ſyllogizandi requiratur. Et dicit ꝙ {ſi aliquis nõ ita accipiat terminos duplicans} ideſt obſeruans duas conditiones prædictas, vel potius accipieus quodquideſt ex duabus partibus, non ſequitur ex neceſsitate, ꝙ A prædicetur de C in eo quodquideſt.

quideſt. Sed & ſi ex vna tantum parte prædictæ conditiones obſeruentur, non ſufficit ad propoſitum. Et ſi.n. detur ꝙ A prædicetur de a in eo quodquideſt, non propter hoc ſequitur ꝙ prędicetur in eo quod quid de quibuſcunq; prædicatur B & qualitercunq;. Et ſic ſequitur ꝙ ex vtraq; parte oporteat accipere quodqdeſt, ita.ſ.ꝙ non ſolum A ſit quodquideſt ipſius B, ſed etiam ipſum B ſit quod eſt ipſius C conuertibiliter & in eo quod quid prædicatum. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hac enim ita ſint. Si in vtroque ratiocinationis interuallo ipſum quid eſt, quidditasque ſumatur, quidditas nimirum antea quàm concludatur, in ipſo medio ratiocinationis termino collocabitur.*

ANTI. *Si igitur quodquideſt, & quod quid erat eſſe, vtraq; habent, in medio erit prius quodquid erat eſſe.*

Ducit ad inconueniens, quia ſi ſicut oſtenſum eſt ex vtraque parte inuenitur non ſolum prædicari aliquid in eo quod quid, ſicut genus prædicatur de ſpecie, ſed etiam ꝙ ex vtraque parte ſit quod quid erat eſſe, quod ſignificat diſſinitio, ſequitur quod quid erat eſſe prius fuiſſe in medio termino ideſt quòd medius terminus ſit quod quid erat eſſe minoris extremitatis, & ita ſupponitur ꝙ oportebat probare ſcilicet quidditatem ipſius C. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; omnino ſi fieri poteſt, vt oſtendatur quid nam ſit homo, ſit C quidem homo, A vero quid eſt de ipſius, ſiue ſit aı̄al bipes, ſiue aliquid aliud. Si igı̄ huiuſce ratiocinatio ſit, neceſſe eſt A de quolibet B prædicetur. Hoc autem erit alia media inter A & C ratio, quæ quidem etiam quid eſt ipſius hominis erit. Sumitur igitur id profecto, quod demonſtrare oportet. A. nāque diſſinitio ipſius hominis eſt.*

ANTI. *Et omnino ſi eſt monſtrare quid eſt homo, ſit C hō, A vero quodquideſt ſiue animal bipes ſiue aliquid aliud. Si igitur ſyllogizatur, neceſſe eſt de B A omni prædicari, & huiuſmodi autē erit alia media ratio: Quare & hoc quodquid eſt hō.*
…de i ānot.

Manifeſtat quod dixerat in terminis, puta { ſi volumus monſtrare quid eſt homo, ſit C } .i. minor extremitas { homo A vero } .i. maior extremitas ſit quodquideſt hoīs, puta { animal bipes, vel aliquid aliud hmōi. } Si ergo hoc oporteat per ſyllogiſmū probari, neceſſe eſt ꝙ diſſiniatur aliquod medium ſcilicet a de quo omni, A prædicetur, & ad hoc medium pertinebit quædam alia media diſſinitio, quæ ſcilicet erat diſſinitio minoris extremitatis. Vnde ſequetur, ꝙ hoc etiam medium ſit quodquideſt hominis. Et ita qui ſic ſyllogizat, accipit ſupponendo id, quod oportebit oſtēdere, ſcilicet ꝙ B ſit quod quid erat eſſe hominis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Id autem ipſum in duabus propoſitionibus, et primis, medioq; vacantibus terminis, conſideretur oportet. Maxime autem id, quod dictum eſt, eluceſcit.*

ANTI. *Oportet autem in duabus propoſitionibus primis, et immediatis terminis conſiderare. Maxime autem manifeſtum eſt, quod dicitur ſic.*

Manifeſtat quomodo hoc inconueniens ſequitur ex præmiſsis. Et circa hoc tria facit. Primo oſtēdit modum quomodo hoc conuenienter manifeſtetur. Et dicit ꝙ id, quod dictum eſt oportet cōſiderare in duabus propoſitionibus, quæ ſint primæ, & habeant terminos immediate ſibi inhærentes. Poſsibile enim eſſet per plures propoſitiones hoc oſtendere, ex quibus plures ſyllogiſmi conſtarent, vel etiam eſſe poſsibile duas ſolas propoſitiones accipiēdo, accipere eas mediatas. Sed quia oportet ſemper deducere ad duas primas immediatas, ideo vt breuior & expeditior ſit conſideratio, aſſumamus à principio tales propoſitiones, & ſic maxime poterit manifeſtari propoſitum. Secundo ibi.

ARGY. *Qui igitur per ea conuertuntur, quid ſit anima, quid homo, vel quoduis aliud conantur oſtendere, hi petunt id ſine dubio, quod initio quærunt, demonſtrareq; nituñ. Vt ſi quis cenſuerit id animam eſſe, quod eſt ſibi viuendi cauſa, atq; hoc numerum eſſe ſeipſum mouentem. Is enim neceſſe eſt poſtulet a Deo animam numerum eſſe ſeipſum motu ciētem, vt idem ſit anima, numerusq; ſeipſum mouens.*

ANTI. *Qui quidem itaq; per conuerſionem demonſtrantes quid eſt anima, & quid eſt homo, aut aliud quolibet eorum, quæ ſunt, quod eſt ex principio petunt. Vt ſi aliquis diſſiniat animam eſſe eandem eidem cauſam viuendi, hoc autem numerū ſeipſum mouentem, neceſſe eſt repetere ſi cōſequitur quòd vere eſt eſſe numerum ſeipſum mouentem ſic, ſicut idem.*

Proponit quod intendit, & dicit concludēs ex præmiſsis, ꝙ illi qui volunt demonſtare per terminos conuertibiles quodquideſt alicuius rei, puta { quid eſt anima, vel quid eſt homo, vel quodcūq; aliud huiuſmodi } neceſſe eſt ꝙ incidāt in hoc ꝙ petant principium. Et inducit exemplum de diffinitione animæ ſecundū Platonem. Quia enim anima viuit, & eſt corpori cauſa viuendi, ſequitur ꝙ differat à corpore per hoc ꝙ corpus viuit propter aliam cauſam, anima vero viuit per ſeipſam. Ponebat autem Plato ꝙ numerus eſt ſubſtantia omnium rerum, eo ꝙ non diſtinguebat inter vnum quod cōuertitur cum ente, quod ſignificat ſubſtantiam eius, de quo dicitur, & vnum quod eſt principium numeri, & ita ſequebatur ꝙ anima ſubſtantialiter ſit numerus ſicut & qualibet alia res multa in ſe continēs. Item ponebat Plato ꝙ viuere ſit quoddam moueri. Duobus enim diſtinguitur viuum à non viuente .i. ſenſu & motu, vt dicitur in .1. de Anima, & ipſum ſentire ſiue cognoſcere dicebat eſſe quoddam moueri. Sic ergo dicebat animam eſſe numerum ſeipſum mouentem, dicebat etiam animam eſſe id, quod eſt ſibi cauſa viuendi. Si quis ergo velit probare quid eſt anima, quia ſcilicet eſt id, quod eſt ſibi cauſa viuendi, & aſſumat pro medio, ꝙ anima eſt numerus ſeipſum mouēs, neceſſe eſt hoc petere ſcilicet ꝙ anima ſit numerus ſeipſum mouens, ita ſcilicet ꝙ hoc ſit idē ipſi animæ, tanq̄ quodquideſt eius. Alioquin non ſequeretur ꝙ ſi aliquid eſt quodquideſt ipſius numeri mouentis ſeipſum ꝙ ſit quodquideſt ipſius animę. Tertio ibi. Tex. cō. 19. Lect. 3. tex.

ARGY. *Non enim ſi A quidem ipſum B, B vero C ipſum ſequatur A diſſinitio erit ipſius C, ſed de ipſo tantum vere dicetur, vt patet. Neq; ſi rurſus A ratione ſubſtantiæ competit & de omni B prædicatur A continuo diſſinitio erit ipſius C. Quāquam .n. animalis eſſe, de hominis eſſe dicitur, omne enim animal rōnis particeps ſubſtantia vere eſt animalis particeps, quæ eſt principium ſentiendi, quemadmodum & omnis homo eſt animal, non tñ hoc dicitur pacto, vt vnū ſit. Si igitur quiſpiā non hoc pacto terminos ſumpſerit, nūquā A ſane quidditatē ipſius C ſubſtantiamq; eſſe concluſerit. Si autem hoc acceperit mō, tum antea profecto a ipſius C diſſinitionē ſumpſerit eſſe, quare non demonſtrabit. Sumit enim id quod initio quærebatur.*

ANTI. *Non ſi enim cōſequitur A ipſi a & hoc ipſi C erit ipſi C A quod quid erat eſſe, ſed verum erat dicere quòd erit ſolū, neq; ſi eſt A quodquideſt & de B prędicatur omni. Nam aı̄alis eſſe prædicatur de hominis eſſe, ſicut & dicimus omnem hoīem eſſe animal, ſed non ſic ſicut vnum eſt eſſe. Siquidem igitur nō ſic accipiat non ſyllogizatur quòd A ſit in C in eo quod quid erat in ſubſtātia. Si vero ſic accipiat, tunc prius erat accipiēs quòd in C eſt in eo quod quid erat eſſe B. Quare neq; demonſtratum eſt. Quod enim erat in principio accepit.*

Probat propoſitum ſcilicet ꝙ talis probatio cõtineat petitionem principij, & dicit ꝙ non ſequitur ꝙ maior extremitas quæ eſt A ſit quodquideſt minoris extremitatis quod eſt C, ex hoc ꝙ A ſequitur ad B & B ſequitur ad C, ſed ſequitur ſimpliciter ꝙ A ſolũ inſit C. Et ſi vlterius detur ꝙ ipſum A ſit quodquideſt alicuius, & prædicetur vniuerſaliter de B non adhuc ſequit̃ ꝙ A ſit quodquideſt ipſius C ideſt quodquideſt animalis, prędicari de hoc quod eſt homini eſſe ideſt de eo quod eſt quodquideſt hominis. Sicut enim verum eſt, ꝙ animal vniuerſaliter prędicatur de homine, ita verum eſt ꝙ diffinitio animalis vniuerſaliter prædicetur de diffinitione hominis, nõ tamen vt ſint omnino vnum & idem. Sic ergo patet, ꝙ ſi aliquis nõ ſic accipiat terminos, vt primum ſit omnino vnum & idem medio, & medium vltimo, non poterit, ſyllogizari ꝙ A quod eſt primum, ſit quodquideſt ipſi C quod eſt vltimũ ex eſſentia eius. Si vero accipiantur termini modo prædicto, ſequitur quod priusq̃ concludatur, accipiatur in præmiſsis quodquideſt ipſius C ſcilicet ipſum B, ex quo ſequitur ꝙ non ſit demonſtratio, ſed petitio vel acceptio principij.

LECTIO. IIII.

Diffinitionem ipſam non poſſe per viam diuiſionis demonſtrari, oſtenditur.

ARGY. *Atqui neq; per diuiſionis viam ſit ratiocinatio, vt iij Triorum reſolutiuorũ diximus libro. Nunquã.n.in diuiſione ſit, vt cũ hæc ſint, neceſſario illa ſequãtur, ſed ſit perinde, atq; cũ quiſpiam inducit. Non.n.demonſtrat. Nam non interrogare concluſionẽ oportet, nec quia data eſt, ideo ipſam eſſe oportet, ſed neceſſe eſt ipſam eſſe cũ illa ſint, & ſi hiſce, qui reſpondet non dicit, nec aſſentitur. Etenim ſi quiſpiã hoc interrogat pacto, homo animal ne, an inanimatum eſt? deinde accipit animal, nullam prorſus ratiocinationẽ facit vt patet. Rurſus ſi omne aĩal greſſibile eſſe, aut aquaticũ dixerit, deinde greſſibile ceperit, nullam ratiocinationẽ fecit profecto, nec hominem hoc eſſe totum animal inquam greſſibile neceſſario ex dictis emergit, ſed hoc quoq; perinde vt illa ſumit. Atq; nihil oĩno refert ſiue in multis, ſiue in paucis hoc pacto fiat, eſt.n. idem. Fit igitur vt hiſce, qui hoc procedunt modo, inutilis ſit hic vſus, & ad ea, quorum fieri ratiocinatio poteſt.*

ANTI. Tex. cõ. 4. *AT vero neq; per diuiſionis viam eſt ſyllogizare, ſicut in Reſolutione circa figuras dictum eſt. Nequaquam enim neceſſe eſt illã rẽ eſſe cũ hæc ſint, ſed ſicut, neq; inducens demonſtrat. Non.n.oportet concluſionẽ interrogare, neq; in concedendo eſſe, ſed neceſſe eſt eſſe cũ ſint illa, & ſi non dicat reſpondens, vt homo animal eſt, aut inanimatũ, poſtea accipit animal, non ſyllogizatum eſt. Item omne animal aut greſſibile, aut aquatile, & ſi accepit greſſibile, & hoĩem totum animal greſſibile, non neceſſe eſt ex dictis, ſed accipit et hoc. Differt autem nihil in multis, aut in paucis ſic dicere, idem enim eſt. Non ſyllogiſticus, quidẽ igitur vſus ſit ſic procedentibus, & de conuenientibus ſyllogizari.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit ꝙ non poteſt demonſtrari quodquideſt per terminos conuertibiles, hic oſtendit quòd non poteſt demonſtrari per viam diuiſionis. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitum. Secundo excludit quandam ſolutionem, ibi {Contingit ſoluere autem.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum per rationem communem omnibus, quæ ſyllogizari poſſunt. Secundo oſtendit propoſitum quantum ad ea, quæ ſunt propria ei quodquideſt, ibi {Quid enim prohibet &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ſicut non poteſt demonſtrari quodquideſt per terminos conuertibiles, ita etiam non poteſt demonſtrari per viã diuiſionis, per quam etiam nihil ſylogiſtice probatur ſicut dictum eſt in Reſolutione circa figuras ideſt in.1. Priorum analyti. Cap.18. Sicut enim in Poſterioribus analyticis docetur reſolutione vſq; ad principia prima, ita etiã in Prioribus analyticis ſit reſolutio ad prima quædam ſimplicia pertinentia ad diſpoſitionem ſyllogiſmi in modo & figura. Quòd autem per viam diuiſionis non poſsit aliquid ſyllogizari probat per hoc, ꝙ via diuiſionis nõ ex neceſsitate ſequitur concluſio exiſtentibus præmiſſis, quod requiritur ad rationem ſyllogiſmi. Sed ita ſe habet in via diuiſionis, ſicut & via inductionis. Ille enim qui inducit per ſingularia ad vniuerſale, nec demõſtrat, neque ſyllogizat ex neceſsitate. Cum enim aliquid ſyllogiſtice probatur, nõ eſt neceſſarium vlterius ꝙ vel interroget de concluſione, nec quòd reſpondens ei det concluſionem, ſed neceſſe eſt quod concluſio ſit vera præmiſsis exiſtentibus veris. Hoc autem non accidit in via diuiſionis ſicut manifeſtat per exempla. Proceditur enim via diuiſionis, cum accepto aliquo communi, quod per multa diuiditur, remoto vno concluditur alterum. Puta ſi entium aliud eſt animal, & aliud eſt inanimatum, habito ꝙ homo non ſit inanimatum concluditur ꝙ ſit animal, ſed iſta concluſio non ſequitur, niſi reſpondens det ꝙ homo vel ſit animal vel inanimatum. Et eſt attendendum, ꝙ ſatis conuenienter comparauit diuiſionem inductioni. Vtrobique enim oportet ſupponere, quod accepta ſint omnia, quæ continentur ſub aliquo communi, alioquin nec inducens poterit ex ſingularibus acceptis concludere vniuerſale, nec diuidens ex remotione quarundam partium poterit concludere aliam. Patet ergo ꝙ inducens facta inductione ꝙ Sortes currat, & Plato, & Cicero, non poteſt ex neceſsitate concludere, ꝙ omnis homo currat, niſi detur ſibi à reſpondente ꝙ nihil aliud contineat̃ ſub homine, q̃ iſta quæ inducta ſunt. Similiter etiam nec diuidens, ſi probauerit ꝙ hoc coloratum non ſit album, nec palidum, non poteſt ex neceſsitate concludere ꝙ ſit nigrum, niſi detur ſibi à reſpondente, ꝙ nihil aliud contineatur ſub colorato, niſi ea, quæ aſſumpta ſunt in diuiſione. Et quia inueſtigantibus quid eſt homo, oportet accipere nõ ſolum genus quod eſt animal, ſed differẽtiam, vlterius in ſuo exemplo procedit ꝙ ſi omne animal, aut greſsibile eſt, aut aquaticum, & accipiat ꝙ homo qui non eſt animal quod eſt aquaticum ſit totum hoc quod eſt animal greſsibile, non ex neceſsitate ſequitur ex dictis; ſed oportet ꝙ hoc etiam ſupponat datum ſibi à reſpondente.ſ. ꝙ animal ſufficienter diuidatur per greſsibile & aquaticum. A Et quia quandoq; per plures diuiſiones procedit ad accipiendum quodquideſt alicuius rei, ideo præmiſſis duabus diuiſionibus in ſuo exemplo, ſubdit ꝙ nihil differt ꝙ ſic procedatur in multis, aut in paucis. Eadem enim eſt ratio in omnibus. Et ſic vlterius cõcludit ꝙ procedentes per viam diuiſionis, etiam circa ea, quæ contingit ſyllogizari, non vtuntur probatione ſyllogiſtica. Deinde cum dicit,

Quid vero prohibet, vt illud totum vere quidẽ dicat̃ de homine, non tamen quid eſt, neque quidditatem declaret? ARGY.

Quid enim prohibet hoc verum quidem omne eſſe de homine, non tñ quodquideſt, neque quod quid erat eſſe oſtendens? ANTI.

Inducit duas rõnes proprias ei quodquideſt. Quarũ prima eſt, quia non omne, quod vere prædicatur de aliquo, prædicatur in eo quodquideſt eſt, nec ſignificat eſſentiam eius. Si igitur detur ꝙ per viam diuiſionis ſufficienter

cienter probetur, ꝙ totum hoc.ſ.animal greſsibile vere prædicetur de homine, non tamen propter hoc erit probatum ꝙ prædicetur de eo in eo quodquideſt, vel oſtēdat quod quid erat eſſe ideſt ꝙ demonſtrat eſſentiam rei. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Quid inſuper obſtat, vt aut addatur ſubſtantiæ quippiam, aut auferatur, aut prætermittatur?*

ANTI. Vide i ānot. *Amplius quid probibet, aut apponere aliqd, aut auferre, aut ſupergredi ſubſtantiam? Hæc igitur dimittuntur quidem.*

Quæ talis eſt. Eſſentia enim cuiuſlibet rei declaratur per aliqua certa qbus nec addere oportet, nec ſubtrahi. Nihil autem prohibet quin ille qui procedit per viam diuiſionis, aut apponat aliquid ſupra ea, quæ ſufficiunt ad oſtendendum quodquideſt, aut auferat aliquid eorū quæ ad hoc ſunt neceſſaria, aut etiam ꝙ ſupergrediatur vel excellat eſſentiam rei, vtpote ſi ſit communius q̄ ipſa res, quod fit dum ſubtrahuntur differentiæ vltimæ quibus ea quæ ſunt communia contrahuntur. Vnde per diuiſionem non probatur ſufficienter quodquideſt. Et hoc eſt quod concludit, ꝙ in via diuiſionis prætermittuntur, prædictæ conditiones, vt ſcilicet id, quod concluditur prædicetur in eo quodquideſt, & ꝙ nec excedatur. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; hæc quidem eueniunt, ſed ſummā (quiſpiā dixerit) vniuerſa ea, quæ hoc ipſo quid eſt prædicantur. Et adhibita diligentia poſt primi diuiſionem alteriusue poſtulationē, ipſius rurſus poſtulare diſtributionem deinceps faciam. Atq; adeo, vt nihil prætermittatur quod quidem eſt neceſſarium, ſi omne cadit in diuiſione, & nihil deeſt. Id vero eſt neceſſarium. Indiuiduum enim iam eſſe oportet.*

ANTI. *Contingit autem ſoluere in accipiendo in eo quod quid eſt omnia, & quid eſt conſequenter per diuiſionem facere quæ ſunt prius, et nihil relinquere. Hoc autem neceſſariū eſt. Indiuiduum enim ſpecie oportet eſſe.*

Excludit quandam ſolutionem. Et primo proponit eam. Secundo concludit ipſam, ibi {Sed ſyllogiſmus tamen &c.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit ſoluere ea, quæ obiecta ſunt ex eo ꝙ aliquis dicat ꝙ diuidendo accipiat omnia quæ prædicantur in eo quod quid, & ita per cōſequentiam ad diuiſionem faciat id, quod primo intendit, vt.ſ.cōſtituat diffinitionem ſignificantē quodquideſt, & nihil relinquat eorum, quæ requiruntur ad diffiniēdum. Et ſi hæc duo faciat.ſ.ꝙ omnia quæ accipit per diuiſionē prædcentur in eo quod quid, & omnia huiuſmodi cadāt in diuiſione, ita ꝙ nihil deſit, neceſſarium eſt id quod eſt inuentum ſit quodquideſt. Et huiuſmodi neceſsitatis ratio eſt, qa acceptis omnibus quæ prædicantur in eo quodquid, nullo derelicto, iam id quod inuentum eſt, oportet eſſe quoddam indiuiduum ſcilicet indiuiduam rationem talis rei, ita ſcilicet ꝙ non indigeat vlteriori diuiſione ad hoc ꝙ approprietur huic rei. Deinde cum dicit.

RAGY. *At quāquam id fieri poteſt, nulla tamen hoc pacto vnquā efficit ratiocinatio. Sed ſi noſcere diuiſio facit, alio quodam id facit modo. Atq; hoc quidem non eſt abſurdū. Neq; enim is, qui vtitur inductione fortaſſe demonſtrat. Notum tamen aliquid facit ratiocinationem autem nō dicit, qui diffinitionem ex diuiſione dicit. Nam vt in concluſionibus, quę ſine mediis inferuntur, ſi quiſpiam dixerit hoc neceſſe eſt eſſe, cum iſta ſint. ſit vt interrogētur propter quid, ſic & in diffōnibus cum per diuiſionē inueſtigantur fieri poteſt. Nam cū hac cōficitur diffinitio hominis, animal mortale pedes habens bipes ac alis vacans. Cur hoc? in vnaquaq; partium additione nimirum interrogatio fieri poteſt. Dicet enim atq; oſtēdet per diuiſionem, vt putat omne animal, aut immortale eſſe, aut mortale. Talis autem oratio tota non per ratiocinationē eſſe oſtenditur. Quare etiam ſi diffinitio per diuiſionem demonſtraretur, nunquam tamen per ratiocinationem conficitur.*

ANTI. *Sed ſyllogiſmus tamen non ineſt, & ſi vere alio modo cognoſcere facit, & hoc quidem non eſt inconueniens. Neq;.n. inducens fortaſſe demonſtrat, ſed tamen manifeſtat aliquid, ſyllogiſmum autem non dicit, ex diuiſione dicens diffinitionē.* Vide ī ānot. *Sicut.n.in cōcluſionibus quæ ſine mediis ſunt, ſi aliquis dicat quoniam his exiſtentibus neceſſe eſt hoc eſſe, contingit interrogare propter quid, ſic & in diuiſiuis terminis, quid eſt homo? animal mortale bipes habens pedes ſine pennis, propter quid ſecundum vnamquāq; appoſitionem. Dicet enim & mōſtrabit diuiſionē, ſicut opinatur, quòd omne animal aut mortale, aut immortale ſit. Huiuſmodi autem ratio non omnis eſt diffinitio. Quare quamuis diuiſione demonſtrauerit, ſed diffinitio non ſyllogiſmus ſit.*

Excludit prædictam ſolutionem, & dicit ꝙ quamuis neceſſe ſit prædictis exiſtentibus aliquid indiuiduum fieri, ſicut expoſitum eſt tamen prædicta via non eſt ſyllogiſtica, quamuis cognoſcere faciat quodquideſt per alium modum, & hoc non eſt inconueniens, ſcilicet ꝙ aliquid alio modo manifeſtetur quā per ſyllogiſmū. Ille enim qui vtitur inductione non probat ſyllogiſtice, ſed tamen aliquid manifeſtat. Quòd autem ille qui per diuiſionem ad diffinitionē peruenit non faciat ſyllogiſmum, oſtendit per quoddam ſimile. Si enim inducatur concluſio ex maiori propopoſitione, ſubtracta media, & concludens dicat, ꝙ neceſſe eſt ſequi ex præmiſsis, poterit interrogare reſpōdens, propter quid ſit neceſſarium, quod non accidit in ſyllogiſtica probatione. Vnde talis modus argumentandi nō eſt ſyllogiſticus. Ita etiam in terminis diuiſiuis non fit ſyllogiſmus, quia ſemper reſtat interrogatio propter quid. Puta ſi aliquis volens notificare quid eſt homo, accipiat per viam diuiſionis ꝙ homo eſt animal mortale bipes, vel habens pedes ſine pēnis, ad quamlibet oppoſitionem prædictorum poterit conuenienter quæri propter quid ſit neceſſe. Ille.n.qui ad manifeſtandum quodquideſt conatur, non ſolum dicet, ſed etiam probabit per diuiſionem, ſecundum ꝙ ipſe opinatur ꝙ omne quod eſt, ſit mortale, aut immortale. Et quamuis detur ꝙ per hanc diuiſionem poſsit demonſtrare propoſitum, tamen non eſt neceſſe ꝙ ratio ſic concluſa ſit diffinitio, quia forte ea, ex quibus conſtat ratio talis, non prædicantur in eo quodquideſt, vel excedunt ſubſtantiam diffiniti. Sed & ſi contingat, ꝙ talis ratio ſit diffinitio, non tamen per ſyllogiſmum probatur ꝙ diffinitio ſit, vt ex ſupra dictis patet.

LECTIO V.

Ex duobus modis ex his quæ ad quodquideſt exiguntur, ipſum demonſtrari minime poſſe oſtenditur.

Sed ne fieri poteſt, vt ipſum quid eſt accōmodatum ſubſtātiæ demonſtraretur, ex ſuppoſitione tamen, hoc pacto, vt accipiatur id quidem proprium quod ex hiſce conſtat, quæ hoc ipſo quid eſt prædicantur, diffinitionem eſſe, hæc autem ſola dictio prædicari modo, totumq; quod ex hiſce conſtat proprium eſſe. Id eſt enim illius nimirum ratio. ARGY.

ANTI. Tex.cō.5. Vide ī ānot. *SEd vtrum ſit demonſtrare quodquideſt ſecundū ſubſtātiam ex conditione accipiente quod quid erat eſſe, quod eſt ex his, quæ ſunt in eo quodquideſt proprius? Hæc autem in quodquideſt ſola, & propriū eſt omne. Hoc enim eſt eſſe illi.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit, quòd non poteſt demonſtrari quodquideſt, nec per conuertibiles terminos,

nos,nec per viam diuiſionis, hic oſtendit vlterius ꝙ nó poteſt quodquideſt demonſtrari, accipiendo id quod requiritur ad quodquideſt. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitum. Secundo concludit ex omnibus prædictis, ꝙ nullo modo quodquideſt demonſtrari poſsit, ibi {Qualiter igitur diffiniens &c.} Circa primum duo facit. Primo inducit rónes proprias ad propoſitum. Secundo inducit quádam rationem cóem ad id, quod nunc dicitur, & ad id quod ſupra dictum eſt, ibi {Ad vtruſq; aũt &c.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ non pôt demonſtrari quodquideſt per hoc ꝙ accipiat id, quod pertinet ad rónem eius quodquideſt, Secúdo oſtendit, ꝙ non pôt demonſtrari quodquideſt huiuſmodi rei, ex hoc ꝙ accipitur quodquideſt alterius rei, ibi {Ex ſuppoſitione autem &c.} Circa primum duo facit. Primo mouet quæſtionem. Secundo argumentatur ad propoſitum, ibi {Aut iterum accipit &c.} Quæritur ergo primo, vtrum contingat demonſtrare quid ſit aliquid ſecundum ſuam ſubſtantiam, ex tali, ſuppoſitione, per quam accipiatur quod quid erat eſſe alicuius rei, ex illis códitionibus quæ ſunt proprie ei quodquideſt. Puta ſi aliquis probet, ꝙ animal greſsibile bipes ſit quodquideſt hominis, accipiens pro medio ꝙ hæc ratio conuertatur cum homine, & conſtat ex genere & differentia. Hæc autem ſola requiruntur ad quodquideſt, totum hoc quod dictũ eſt, eſt proprium ei quod quideſt, quia eſt eſſe illi.ſ.ei quodquideſt, quaſi dicat, ꝙ hoc quod eſt eſſe rationem conuertibilem ex genere & differentiis conſtantem, eſt omnino idem ei quodquideſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *An & hic rurſus ſumitur diffinitio? Neceſſe eſt enim per medium ipſum oſtendere.*

ANTI. *An iterum accipit quod quid erat eſſe, & in hoc? Neceſſe eſt enim per medium monſtrare.*

Obiicit ad prædictam quæſtionem duabus rationibus, oſtendens ꝙ non poteſt quodquideſt prædicto modo demonſtrari. Quarum prima eſt, quia ſicut præmiſsi modi demonſtrandi deficiunt in hoc quòd accipiunt id quod quæritur, ita eſt in propoſito. Accipitur enim & in modo probationis quod quid erat eſſe, puta dum accipitur ꝙ omnis ratio conuertibilis conſtans ex genere & differentiis ſignificat quodquideſt: & ita inconueniens eſt probatio. Neceſſe eſt enim id, ad quod demóſtratio inducitur non ſupponere quaſi medium, ſed potius per aliud medium demonſtrare. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Præterea quẽadmodum nec in ratiocinatione ſumitur qd eſt ratiocinari, ſemper enim tota, vel pars eſt propoſitio, ex quibus ratiocinatio conſtat, ſic neq; diffinitionẽ oportet in ratiocinatione meſſe, ſed ſeorſum à propõnibus eſſe. Atq; vt ſi quis ambigat, ſi ratiocinatio ſit confecta nec ne, obuiandum eſt aſſerendo ratiocinationem eſſe extructam, id enim ratiocinatio, ſic et ad eum, qui dicit non diffinitionem eſſe cõclusam, aſſerẽdum eſt diffinitionem eſſe cõcluſam. Id enim nobis ſupponebatur eſſe ratio diffinitione. Quare neceſſe eſt, & ſine ratiocinationis, & ſine diffinitionis ratione, aliquid per ratiocinationem concluſum eſſe.*

ANTI. *Amplius ſicut in ſyllogiſmo, neq; accipit quodquideſt ſyllogizare, ſemper enim totũ, aut pars eſt ex quibus eſt ſyllogiſmus, ſic neq; quod quid erat eſſe oportet eſſe in ſyllogiſmo, ſed ſeorſum hoc appoſitis eſſe, & ad dubitantẽ ſyllogizatum eſt, aut non, eſt hoc contradicere, quoniam hic erat ſyllogiſmus, et adhuc quòd neq; quid erat eſſe ſyllogizatum eſt, quoniã vtiq; eſt, hoc enim poſitum eſt nobis quod quid erat eſſe. Quare neceſſe eſt ſine eo quodquideſt ſyllogiſmus, aut quod quid erat eſſe, ſyllogizare aliquid.*

Quæ ſumitur ex ſimilitudine ſyllogiſmi. Cum enim aliquis ſyllogizat, non oportet ꝙ accipiat diffinitionem ſylloogiſmi ad ſyllogizandum, quia ea ex quibus procedit ſyllogiſmus hoc modo ſe habent, ꝙ ſemper quodlibet eorũ eſt aut tota propoſitio.i.vniuerſalis, ſeu maior, aut eſt pars.i.particularis, ſeu minor, quæ ſumitur ſub maiori. Et ita diffinitio ſyllogiſmi non eſt aliquid eorũ, ex quibus procedit ſyllogiſmus. Et ſimiliter ſi aliquis velit ſyllogizare quod quid erat eſſe alicuius rei, non oportet ꝙ accipiat quid ſit quod quid erat eſſe, ſed oportet hoc ſeorſum haberi in mente, præter ea, quæ ponuntur in diffinitione vel ſyllogiſmo. Huiuſmodi enim rónes ſyllogiſmi & diffinitiones ſe habent in diffiniendo & ſyllogizando, ſicut regulæ artis, ad quas debet aſpicere Artifex in operando. Artifex enim qui facit cultellum, non facit operando regulam, ſecundum quam operatur, ſed ſecundum regulam, quam habet in mente examinat an cultellus bene ſit factus. Et ita etiam ille qui ſyllogizat non accipit rationem ſyllogiſmi in ſyllogizando, ſed examinat ſyllogiſmum factum, an ſit bonus. Vnde ſi aliquis dubitet de ſyllogiſmo facto an ſit ſyllogizatum vel non, poterit ſyllogizans obuiare, oſtendendo ꝙ ſyllogiſmus ſit tale aliquid. Similiter etiam ei qui intendit ſyllogizare quod quid erat eſſe, cõuenit vt habeat ſeorſum in mente rationem eius quod quid erat eſſe, vt ſi aliquis dicat ꝙ non eſt ſyllogizatum quod quid erat eſſe, ipſe dicat ꝙ imo, quia tale aliquid ponitur quod quid erat eſſe. Sic ergo patet, ꝙ ſyllogizans quod quid erat eſſe, non debet ſumere quid eſt ſyllogiſmus, neque quid eſt quod quid erat eſſe. Deinde cum dicit.

At enim neq; ſic bene ſeſe habebit ipſius qd eſt probatio, ſi ex ſuppoſitione etiam quiſpiam ipſum oſtẽdat, hoc pacto, ſi ratio mali eſt diuiſibile eſſe, quibus autem eſt contrarium, eorum, & ratio contraria eſt rationi contrarij, atque bonum eſt malo contrarium, & indiuiſibile diuiſibili, ratio boni nimirum eſt indiuiſibile eſſe. ARGY.

Et ſi ex ſuppõne alia demonſtret, vt ſi malo ineſt diuiſibile eſſe, in contrario autem contrarij eſſe, in quibus eſt cõtrarium, bonum autem contrario malo, et indiuiſibile diuiſibili, eſt itaque bonum eſſe indiuiſibile. ANTI. Tex. cõ. 6. Vide i an

Oſtendit ꝙ non pôt demõſtrari quodquideſt vnius rei ex quodquideſt alterius rei. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propoſitum, ibi {Etenim hic accipiens &c.} Dicit ergo primo, ꝙ etiam non probatur quodquideſt ſi aliquis velit hoc probare ex ſuppoſitione quodquideſt alterius rei. Puta ſi aliquis ſic procedat accipiens ꝙ idem ſit eſſe diuiſibili & malo ideſt ꝙ diuiſio ſit quodquideſt mali, & vlterius argumentetur ſic. In omnibus quæ habent contrarium, contrarij eſt contrarium quodquideſt, ſed bono eſt contrarium malum, & indiuiſibile eſt contrariũ diuiſibili, ſequitur ergo ꝙ indiuiſibile ſit quodquideſt ipſius boni. Et ſumuntur iſta exempla ſecundum Platonem, qui poſuit ꝙ eadem eſt ratio vnius & boni. Videmus enim ꝙ vnumquodque appetit vnitatem ſicut proprium bonum, vnum autem eſt idem quod indiuiſibile, & ſic per oppoſitum ſequitur ꝙ malum ſit idem, quod diuiſibile. Vnum enim refugit diuiſionem, ſui, quia per hoc tendit ad diminutum & imperfectum. Deinde cum dicit. Pla. pô. ẽ rõne v & boni.

Et hic enim accipiens, diffinitionem oſtendit. ARGY.

Et enim hoc accipiens, quod quid erat eſſe demonſtrat. ANTI.

Probat propoſitum.ſ. ꝙ nó poſsit demóſtrari quodquideſt.

quideſt. Et hoc duabus rationibus, quarum prima eſt, quia etiam in hoc modo probationis demõſtrat aliquis, accipiendo quod quid erat eſſe, & ita accipit quod oportet probare. Deinde cum dicit.

ARGV. *Sumit autem diffinitionem ad oſtendẽdam diffinitionem. At ſit aliquid aliud. Et in demonſtrationibus enim aliquid de alio dici ſumitur. Non tamen ipſum, neque id, cuius eſt eadẽ ratio, atque conuertitur.*

ANTI. *Accipere autem ad demonſtrationem quod quid erat eſſe alterum tantum ſit. Et in demonſtrationibus eſt, quoniam eſt hoc de hoc, ſed non ipſum, neque cuius eadem ipſa ratio. Et conuertitur.*

Et dicit, ꝙ non ſolum eſt inconueniẽs ꝙ accipiatur quodquid erat eſſe ad demonſtrandum, ſed & alterum inconueniens ſit ꝙ accipitur quod quid erat ad demonſtrandum quod quid erat eſſe, quia etiam in demonſtrationibus, in quibus probatur hoc de hoc, puta paſsio de ſubiecto, accipitur pro medio quod quid erat eſſe, non tamen quod quid erat eſſe quod accipitur, eſt ipſum videlicet, quod debet concludi, vel aliquod quod habeat eandem rationem & cõuertatur. Eandem autem rationem habet ꝙ bonum ſit indiuiſibile, & malum diuiſibile, & hæc duo conuertuntur, quia poſito vno ponitur alterum, & econuerſo. Deinde cum dicit.

ARGV. *Ad vtroſq; autẽ, quorum alter diuiſione, alter tali ratiocinatione oſtendit, eadẽ eſt dubitatio, cur homo ſimul animal bipes greſſibile, ſed nõ animal ſeorſum, et bipes erit ſeorſum. Nulla nãque neceſſitas cogit, vt ex iis, quæ ſumuntur, vnum efficiatur, quod prædicetur, ſed erit forſitan perinde, atq; idẽ homo, & muſicus eſt, & grammaticus.*

ANTI. *Ad vtroſq; autem & ſecundũ diuiſionem demonſtrantẽ & ad ſic ſyllogiſmum, eſt eadẽ oppoſitio, propter quid eſt homo animal & bipes greſſibile, ſed non animal, & bipes. Ex acceptis enim neq; vna neceſſitas eſt vnum fieri quod prædicatur, ſed vtiq; idem erit homo, & grãmaticus, & muſicus.*

Inducit rationem communem contra eũ, qui demõſtrat ex ſuppoſitione & diuiſione, & dicit ꝙ eadem oppoſitio habet locum contra vtroſq;.ſ. contra eum, qui vult demonſtrare quodquideſt per diuiſionem, & contra eum qui vtitur ſuppoſitione quodquideſt in ſyllogiſmo Manifeſtum eſt enim ꝙ diffinitio ſignificat vnũ aliquid, vnde ea, quæ ponuntur in diffinitione, ad ſignificandum vnitatem debent poni abſq; copula, vt dicatur ꝙ homo eſt animal greſsibile bipes, non autem debet dici ꝙ homo ſit animal & bipes. Vnde ſi aliqs vult probare quodquideſt, oportet ꝙ probet quæ aſſumuntur fieri vnum. Sed non eſt neceſſarium ſecundum prædictas vias diuiſionis & ſuppoſitionis, ꝙ ex his, quæ accipiuntur ad diffiniendum fiat vnum prædicatum, ſed poterit eſſe ꝙ ſint multa, puta ſi dicatur ꝙ eſt grãmaticus, & muſicus. Videtur ergo, ꝙ ſecundum vias prædictas, non probetur quodquideſt. Deinde cum dicit.

ARGV. *Hæc cum ita ſint, quonam pacto is, qui diffinit ſubſtãtiam, & ipſum quid eſt oſtendet rei differẽdæ? Neq; enim vt is, qui demonſtrat, ex hiſce, quę conceduntur, notum faciet ipſum, vt cum illa ſint, neceſſario aliquid aliud ſit, hæc enim eſt demonſtratio, neq; etiam vt is, qui per ſingula nota inducit vniuerſa ex eo ſic ſe habere, quia nihil ſingulorũ ſeſe aliter habet. Nõ enim quid eſt, ſed eſſe, aut non eſſe oſtendit. Quis igitur alius modus reſtat? Non enim ſenſu vel digito demonſtrabitur.*

ANTI. *Qualiter igitur diffiniens demonſtrabit ſubſtantiam, aut quodquideſt? Neq; cum ſicut demonſtrans ex certis eſſe, manifeſtum faciet quod neceſſe eſt, cum ſint illa, alterum eſſe aliquod, demonſtratio enim hæc eſt neq; demonſtrabit ſicut inducens per ſingularia cum manifeſta ſint, quoniam omne ſic, cum nihil aliter eſt. Non enim quid eſt demonſtrat, ſed quoniã eſt, aut non eſt. Quis igitur eſt modus relictus? Non enim monſtrabit ſenſu, aut digito.*

Concludit ex præmiſsis ꝙ nullo modo poteſt probari quodquideſt, & dicit. Si igitur neq; per terminos conuertibiles, neq; per diuiſionem, neq; per ſuppoſitionem demonſtratur quodquideſt, quo modo igitur diffiniens poterit demonſtrare ſubſtantiam rei, vel quodquideſt? Iam enim ex premiſsis patet ꝙ non probat, ſicut manifeſtum faciens ex his, quæ ſunt per ſe nota, ꝙ neceſſe ſit alterum aliquid ſequi per ea, quæ dicta ſunt, ꝙ requiritur ad demonſtrationem. Relinquitur aũt præter tres modos quartus modus, qui eſt per inductionem. Sed nec cõtingit probare quodquideſt per ſingularia manifeſta.ſ. ꝙ aliquid prædicetur de omnibus, & non ſit aliquid eorum ꝙ aliter ſe habeat, quia ſic inducendo non demonſtrabit quodquideſt, ſed demõſtrabit aliquid eſſe vel non eſſe, puta ꝙ omnis homo eſt animal, vel nullus homo eſt lapis. Nullus autem alius modus relinquitur ad demonſtrandum quodquideſt, niſi forte modus demonſtrationis qui eſt ad ſenſum, ſicut cum demõſtratur digito. Manifeſtum eſt autem ꝙ hic modus non poteſt competere in propoſito, quia quodquideſt non eſt obiectum ſenſus, ſed intellectus, vt dicitur in. 3. de Anima. Relinquitur ergo quod nullo modo poſsit demonſtrari quodquideſt. Tex. cõ. 9. Lectio. 8. te. expo. 2.

LECTIO VI.

Ex communibus idem quod ſupra ratiocinatur, diffinitionem item eſſe nominis quidditatem tribus rationibus oſtendit.

Præterea, quonam pacto ipſum quid eſt oſtendet? Neceſſe eſt enim eum, qui ſcit quid eſt homo aut aliud quoduis, & eſſe etiam ſcire. Id enim quod non eſt in ratione, nemo ſcit vnquã quid eſt, ſed quid nam oratio vel nomen ſignificat, vt cũ dico hippocentaurus bene percipimus, fieri vero nequit, vt ſciamus quid hippocentaurus eſt. ARGV.

Amplius autem quo modo monſtrabit quodquideſt? Neceſſe eſt enim quodquideſt homo, aut aliquod quomodolibet, ſcire quia eſt. Quod enim non eſt, nullus ſcit quid eſt, ſed quid ſignificat diffinitio quidem, aut nomen, cum dico tragelaphus, quid autem eſt tragelaphus impoſſibile eſt ſcire. ANTI. Tex. cõ. 7.

Poſtquam Philoſophus oſtendit quod non contingit demonſtrare quodquideſt, inducendo per ſingulos modos, quibus aliquid demonſtrari poteſt, hic oſtendit propoſitum per rationes communes. Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quoddam, quod eſt neceſſarium ad propoſitum oſtendendum. Secundo oſtendit propoſitum, ibi {At vero ſi demonſtrabit quodquideſt.} Tertio epilogat quæ dicta ſunt, ibi {Ex his igitur neq; diffinitio &c.} Dicit ergo primo, ꝙ nõ videtur eſſe poſſibilis aliquis modus, quo aliquis demõſtret quodquideſt eſſe hominis, & hoc ideo, quia neceſſe eſt, ꝙ quicũq; ſcit quodquideſt eſſe hominis vel cuiuſcũq; rei, ꝙ ſciat rem illam eſſe. Quia enim nõ entis non eſt aliqua quidditas vel eſſentia, de eo, quod non eſt nullus poteſt ſcire quodquideſt, ſed poteſt ſcire ſignificationem nominis vel rationem ex pluribus nominibus compoſitam, ſicut poteſt aliquis ſcire quid ſignificat hoc nomen tragelaphus vel hircoceruus, quod idẽ eſt, qa ſignificat quoddam animal compoſitum ex hirco & ceruo, ſed impoſſibile eſt ſciri quodquideſt hircocerui, quia nihil eſt tale in rerum natura. Deinde cum dicit.

ARGY. *At vero ſi quid eſt oſtenderit, & eſſe quoq; oſtendet. Et quonam modo ratione eadem oſtendet. Nam vnum quiddã diffinitio ipſa declarat, & demonſtratio etiam vnũ. Quid autem eſt homo, & hominem eſſe, diuerſa ſane, non eadem ſunt.*

ANTI. *At vero ſi demonſtrabis quid eſt, & quia eſt. Et qualiter eadem ratione monſtrabit. Diffinitio enim quoq; vnũ aliquid manifeſtat, & demonſtratio. Id autem quodquideſt homo, & eſſe hominem aliud eſt.*

Ex eo, quod præmiſſum eſt procedit ad propoſitum oſtendendũ. Circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ non poteſt oſtendi quodquideſt demonſtratione. Secundo ꝙ non poteſt oſtendi diffinitione, ibi { Si ergo & diffiniens demonſtrat. } Circa primum ponit tres rationes quarum prima talis eſt. Sicut diffinitio inducitur ad manifeſtandum aliquid vnum inquantum .ſ. ex partibus diffinitionis fit vnũ per ſe, & non per accidens, ita etiam oportet ꝙ demonſtratio, quæ vtitur diffinitione tanquam medio, vnum aliquid demonſtret. Oportet enim conclusionem eſſe medio proportionatam. Et ita patet, ꝙ per vnam & eandem demonſtrationem non poſſunt diuerſa demonſtrari { ſed aliud eſt quodquideſt homo, & eſſe hominem. } In ſolo enim primo eſſendi principio quod eſt eſſentialiter ens, ipſum eſſe & quidditas eius eſt vnum & idem, in omnibus autem aliis, quæ ſunt entia per participationem, oportet ꝙ ſit aliud eſſe & quidditas entis. Non eſt ergo poſsibile ꝙ eadem demonſtratione demonſtret aliquis quid eſt & quia eſt. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde etiam dicimus omne quoduis, niſi ſit ſubſtãtia, neceſſario per demonſtrationem eſſe oſtẽdi. Eſſe vero rei nullius eſt, vt patet, ſubſtantia. Id.n. quod eſt, non eſt genus. Demonſtratio igitur id eſt, quippiam oſtenditur eſſe, quod quidem etiam nũc ipſe ſcientiæ faciunt. Geometra nãque quid ſignificat quidem triangulus ſumpſit, eſſe autem ipſum demonſtrat. Quo modo igitur oſtendet ipſe diffiniens quid eſt triangulus? Sciens ergo quiſpiam diffinitione quippiam quid eſt, ſi ſit illud neſciet. At nunquam fieri poteſt.*

ANTI. Vide ĩ ãnot. *Poſtea et per demonſtrationem dico neceſſarium eſſe omne demonſtrare quia eſt, niſi ſubſtantia ſit, eſſe autẽ nulla ſubſtantia eſt. Non enim eſt genus quod eſt. Demonſtratio vtiq; erit quod eſt, quod vere & nunc faciũt ſciẽtiæ. Quid enim ſignificat triangulus accipit geometra, quòd autẽ eſt, demonſtrat. Quid igitur monſtrabit diffiniens. Quid eſt, nõ quia eſt, vt triangulum. Sciens itaq; aliquis diffinitione quod quid eſt, ſi eſt non ſciet. Sed impoſſibile eſt.*

Quæ talis eſt. Secundum commune ſapiẽtum dictũ, neceſſarium eſt ꝙ omne .i. primum totum, quod per demonſtrationẽ demonſtratur, ſit ipſum quia eſt, niſi forte aliquis dicat ꝙ hoc ipſum quia eſt ſit ſubſtantia alicuius rei. Hoc aũt eſt impoſsibile. Hoc enim ipſum qđ eſt eſſe, non eſt ſubſtantia, vel eſſentia alicuius rei in genere exiſtentis. Alioquin oporteret ꝙ hoc, quod dico ens, eſſet genus, quia genus eſt quod prædicatur de aliquo
Tex.cõ. 10. Lectio.8.te. expo.10. in eo quod quid. Ens autem non eſt genus, vt probatur in .3. Meta. Et propter hoc etiam, Deus qui eſt ſuum eſſe non eſt in genere. Si autem quia eſt eſſet ſubſtantia alicuius rei, ſimul cum aliquis oſtenderet quia eſt, oſtẽderet quid eſt, & ita non totum quod demonſtratio demõſtrat, eſſet quia eſt. Illud autem eſt falſum. Ergo patet ꝙ demonſtratio ſolum demonſtrat quia eſt. Demõſtrat enim enunciationem aliquam, quæ ſignificat eſſe & nõ eſſe. Et hoc etiam apparet in proceſſu ſcientiarum. Geometra enim accipit quid ſignificat hoc nomen triangulus, & demonſtrat ꝙ ſit, puta cum demonſtrat, ſuper lineam rectam datam contingit triangulum æquilaterũ conſtituere. Si igitur aliquis demonſtraret ſolum quid eſt triangulus, præter morem demonſtrationum, quibus vtuntur ſcientiæ, non demonſtraret hoc totũ quod eſt triangulũ eſſe, ſed demonſtraret ſolum hoc quod dico triangulum. Sicut enim propter hoc ꝙ eſſe non eſt ſubſtantia rei, ille qui demonſtrat eſſe, hoc ſolũ demõſtrat, ita ſi aliquis demonſtraret quid eſt, hoc ſolum demonſtraret. Sequeretur igitur ꝙ aliquis ſciens per diffinitionem quid eſt, neſciret an eſt, quod eſt impoſsibile, vt ex prædictis patet. Tertiam rationem ponit ibi.

ARGY. *Patet autem per ipſos etiam diffintionum, quæ nunc aſſignantur, modos, eos, qui diffiniunt, nõ oſtẽdere eſſe. Nam & ſi eſt medio quid æquale, tñ cur eſt ipſum diffinitum, & propter quod hoc circulus eſt quęretur. Poterit enim illud dicere quiſpiam diffintionẽ oricbalci etiam eſſe. Neq; enim id eſſe poſſe quod dicit, ipſa diffinitiones inſuper faciunt manifeſtũ. Neq; illud, & non aliud eſſe, cuius inquiunt diffinitionem eſſe, ſed propter quid ſemper dicere licet.*

ANTI. Vide ĩ ãnot. *Manifeſtum autem eſt ſecũdum nũc modos terminorum, quòd non demõſtrant diffinientes quia eſt. Si .n. eſt ex medio aliquod æquale, ſed propter quid eſt quod diffinitur, & ꝑꝑ quid eſt circulus. Eſſet .n. vtiq; & montis ænei dicere ipſam. Neq; enim quòd poßibile ſit eſſe quod dicitur, cum aßignantur termini, neq; quòd illud eſt, cuius dicunt eſſe diffinitionẽ, ſed ſemper licet dicere propter quid.*

Per exempla conſuetarum diffinitionum manifeſtat idem, quod in præcedenti ratione eſt cõcluſum .ſ. ꝙ mõſtrans quid eſt, non monſtrat, quia eſt. Vnde dicit, manifeſtum eſſe non ſolum ſecũdum prædicta, ſed etiam ſecundum modos terminorum, id eſt diffinitionum, quæ nunc ſunt in vſu, ꝙ illi qui diffiniunt, non manifeſtant quia eſt, puta qui diffinit circulum, dicens, ꝙ eſt aliquid ex cuius medio lineæ ad circũferentiã ductæ ſunt æquales, adhuc reſtat quęſtio propter quid oporteat poni eſſe id, quod diffinitur, puta propter quid oporteat poni ꝙ ſit circulus qui prædicto modo diffinitur. Conuenit enim aliquam ſimilem rationem dicere montis ęnei, puta ꝙ eſt corpus æneum in altũ & vſquequaq; diffuſum, & tamen adhuc reſtat quærere an ſit aliquid tale in rerũ natura. Et hoc ideo quia termini ideſt rõnes diffinitiuæ non declarant ꝙ illud, de quo aſsignantur, aut ſit, aut poſsibile ſit eſſe, ſed ſemper aſsignata tali ratione, licet quærere ſi oporteat tale aliquid eſſe. Sic igitur patet ꝙ impoſsibile eſt ꝙ ſimul demonſtretur quid eſt, & quia eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Si igitur is, qui diffinit, aut quid eſt oſtẽdit, aut quid ipſum nomẽ ſignificat. Si diffinitio nullo pacto eſt ipſius quid eſt, erit ipſa profecto ratio idem, quod nomen ſignificans.*

ANTI. *Si ergo diffinĩes demõſtrat, aut quid eſt aut quid ſignificet nomen, ſed non eſt vllo modo eius quodquideſt, erit vtiq; diffinitio, & ratio nominis idem ſignificans.*

Oſtendit ꝙ non poteſt oſtendi quodquideſt diffinitione, ducendo ad incõueniens, vnde primo proponit, ſecundo oſtendit quid ex hoc ſequatur, ibi { Sed inconueniens &c. } Dicit ergo primo, ꝙ cum ille, qui diffinit, poſsit oſtendere vel quid eſt, vel tantum quid ſignificat nomen, non propter hoc oportebit ꝙ diffinitio ſit manifeſtatiua ipſius quodquideſt, quod proprie pertinet ad diffinitionem, alioquin ſequetur ꝙ diffinitio ſignificans quodquideſt nihil ſit aliud ꝙ̃ ratio ſignificans idẽ quod nomen, nec enim ſuper talem rationem addit aliquid diffinitio, niſi quia ſignificat eſſentiam alicuius rei, vnde ſi nõ ſit aliqua res, cuius eſſentiam diffinitio ſignificet

fi:cet,nihil differt diffinitio à ratione exponere ſignificationem alicuius nominis. Deinde cum dicit.

ARGY. *At hoc abſurdũ eſt ſane. Primo nãque & non ſubſtãtiarum,& eorum,quæ non ſunt in ratione rerum, erit vtiq; diffinitio. Nam & ea,quæ non ſunt,ſignificare nomine licet.*

ANTI. *Sed inconueniens eſt. Primum quidẽ et non ſubſtantia vtique eſſet,& eorum quę non ſunt. Significare enim eſt etiam quæ non ſunt.*

Oſtendit inconueniẽs eſſe ꝙ diffinitio nihil aliud ſit, q̃ ratio exponens nominis ſignificationem. Et hoc trib' rationibus. Quarum prima eſt, ꝙ contingit etiã ea, quæ nec ſunt ſubſtantia, nec ſunt vniuerſaliter entia aliquo nõie ſignificare. Quodlibet autem nomen per aliquam interpretationem exponi poteſt. Si ergo nihil aliud eſſet diffinitio, q̃ ratio interpretatiua nominis, ſequeretur ꝙ diffinitio eſſet non ſubſtãtiarum & totaliter non entium, quod patet eſſe falſum. Oſtenſum eſt enim in. 7. Metaphy. ꝙ diffinitio principaliter quidem eſt ſubſtantiæ, aliorum autem inquantum ſe habent ab ſubſtantiam. Secundam rationem ponit ibi.

ARGY. *Deinde omnes orationes diffinitiones erũt ſine diſcrimine vllo. Fieri nãque poteſt, vt cuius orationi nomen ponatur. Quare diffinitionibus diſſeremus omnes, atque loquemur. Et Ilias ipſa diffinitio erit.*

ANTI. *Amplius diffinitiões omnes rationes eſſent. Eſſet enim vtique nomen ponere cuilibet rationi. Quare omnes terminos vtiq; diſputaremus,& Ilias diffinitio ſit.*

Quæ talis eſt. Cuilibet rationi ideſt orationi aliquid ſignificanti eſt imponere aliquod nomẽ, quod eſt ei correſpondens, quod per illam rationẽ manifeſtatur. Si ergo nihil aliud eſt diffinitio, q̃ ratio interpretatiua nominis, ſequeť ꝙ omnes rationes eſſent diffinitiones, & ita ſequetur, cum diſputamus, vel colloquimur adinuicem ꝙ ipſæ diſputationes vel collocutiones noſtræ ſint quędam diffinitiones, & ſimiliter ſequetur quòd Ilias ideſt poema Homeri de bello Troiano ſit quædam diffinitio. Tertiam rationẽm ponit ibi.

ARGY. *Præterea nulla ſcientia demonſtrabit hoc nomen hoc indicare, ac ſignificare, ergo nec diffinitiones idipſum indicant.*

ANTI. *Amplius neque vna ſcientia demonſtrat vtique, quòd hoc nomen eius quodquideſt ſignificat, neque diffinitiones igitur huius aſſignant.*

Quæ talis eſt. Nulla ſcientia demonſtrat ꝙ tale nomẽ ſignificet talem rem. Nomina enim ſignificãt ad placitum, vnde oportet hoc ſupponere ſecundum voluntatem inſtituentis. Manifeſtum eſt ergo, ꝙ diffinitiones non ſignificant hoc, ſcilicet ſolam nominis interpretationem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ex his igitur nec idem eſſe diffinitionem ratiocinationẽq; videtur. Et inſuper neq; diffinitionem demonſtrare quidnam ſit quicquã, fieriq; non poſſe, vt ipſum quid eſt demonſtratione diffinitioneue vnquam percipiatur, aut cognoſcatur.*

ANTI. *Ex his igitur neque diffinitio, neque ſyllogiſmus idem exiſtens, neque eiuſdem ſyllogiſmus & diffinitio eſt. Adhuc autem quòd neque diffinitio nihil demonſtrat, neque monſtratur. Neque quodquideſt neque diffinitione, neque demonſtratione cognoſcere eſt.*

Epilogat quæ diſputatiue præmiſſa ſunt. Et dicit, ꝙ ex præmiſſis videtur ſequi, ꝙ diffinitio & ſyllogiſmus non ſunt idem, neque de eodem, & ꝙ diffinitio nihil demonſtret, quia non eſt de eodem de quo eſt demonſtratio. Et ſimiliter videtur eſſe oſtẽſum, ꝙ non eſt poſſibile cognoſcere quodquideſt, neq; per diffinitionem, neq; per demonſtrationẽ, quia diffinitio ſolum oſtẽdit quid, & demonſtratio oſtendit quia eſt. Sed ad cognitionem quodquideſt requiritur cognitio, quia eſt, vt dictum eſt.

LECTIO VII.

Nonnunquam ipſum quodquideſt demonſtratione oſtendi poſſe demonſtrat.

ARGY. *Verum conſiderandum eſt rurſus quid iſtorum bene, & quid non bene, recteque dicitur, & quid eſt diffinitio, & vtrum aliquo modo ſit ipſius quid eſt demonſtratio, diffinitioue, an nullo ſit modo.*

ANTI. Tex. cõ. 8. *ITerum autem ſpeculandum eſt quid horum dicitur bene, & quid non bene, et quid ſit diffinitio, & eius quodquideſt, nunquid quodammodo eſt demõſtratio, aut diffinitio, aut nullo modo.*

Poſtquam Philoſophus diſputatiue inquiſiuit qualiter cognoſcatur diffinitio & quodquideſt, hic determinat vtranque veritatem. Et primo dicit de quo eſt intentio. Secundo exequitur propoſitum, ibi {Quoniam autem ſicut diximus.} Tertio epilogat quæ dicta ſunt, ibi {Manifeſtũ eſt igitur ex dictis &c.} Dicit ergo primo, ꝙ iterum poſt diſputatiuum proceſſum conſiderandum eſt veritatem, determinando quid prædictorum dicatur bene & quid non bene, & hoc tam circa ipſam diffinitionem, vt conſideremus qui ſit ipſa diffinitio, q̃ etiam circa ipſum quodquideſt, vt conſideremus vtrum aliqualiter poſſit manifeſtari demonſtratione, vel diffinitione, vel nullo modo. Deinde cum dicit. (Le. ime. ſeq. tex. exp. vlt.)

ARGY. *Cum itaq; ſcire quid eſt, & ſcire cauſam ipſius ſi eſt, idem ſit, vti diximus, fieri poteſt, vt quid eſt oſtẽdatur. Cuius quidẽ hæc ratio eſt. Eſt enim quædam cauſa. Et hæc aut eſt eadem, aut alia. Et ſi ſit alia, aut eſt demonſtrabilis, aut indemõſtrabilis. Si igitur alia ſit, demõſtrariq; poteſt, cum cauſa ſit medium, & prima figura ratiocinationis oſtendatur, neceſſe eſt id quod oſtẽditur, vniuerſale eſſe, & affirmatiuum, vt patet. Vnius igitur is eſt modus, quem nunc inquiſiuimus, per aliud inquam ipſum quid eſt oſtendere. Nam medium ipſorum quid eſt, neceſſe eſt eſſe quid eſt, & proprium identidem proprium. Quare diffinitionum eiuſdem rei alia oſtendet, alia nõ oſtendet. Atque hiſce modus non eſt demonſtratio ipſius quid eſt, (vt antea diximus) ſed ratiocinatio ad diſſerendi modum accommodata.*

ANTI. Vide 1 ãnot. *Quoniam autem ſicut diximus idem ſcire quodquideſt, & ſcire cauſam ipſius ſi eſt. Ratio autẽ huius eſt quoniam eſt aliqua cauſa. Et hęc aut eadem, aut alia eſt. Et ſi vtique alia eſt, aut demonſtrabilis, aut indemonſtrabilis eſt. Si igitur eſt alia, & contingit demonſtrare, neceſſe eſt mediũ cauſam eſſe, et in figura prima demonſtrari. Vniuerſale enim & prædicatiuum eſt, quod demonſtratur. Vnus quidẽ igitur modus nũc exquiſitus per aliud quodquideſt monſtrare, & horum enim quodquideſt neceſſe eſt mediũ eſſe quodquideſt, et propriorũ proprium. Quare hoc quidem medium monſtrabit, illud vero nõ monſtrabit eorum, quæ quod quid erant eſſe eiuſdem rei. Hic quidem igitur modus quòd non ſit demonſtratio dictum eſt prius, ſed eſt logicus ſyllogiſmus ipſius quodquideſt.*

Exequitur propoſitum. Et primo quantum ad ipſum quodquideſt. Secundo quantum ad diffinitionem, quæ eſt ratio ſignificatiua eius, ibi {Diffinitio autem quoniã dicitur ratio &c.} Circa primum ponit duos modos manifeſtandi quodquideſt. Et primo ponit modum logicæ probationis. Secundo modum demonſtratiuæ probationis, ibi {Quo autem modo contingat &c.} Circa primum reſumitur primo id, quod ſupra manifeſtatum eſt. ſ. ꝙ idem eſt ſcire quid eſt & ſcire cauſam quęſtionis, an eſt, ſicut idem eſt ſcire propter quid, & cauſam ſcire (Le. ime. ſeq. tex. expo. 2.) (Lib. 2. lect.)

quæſtionis

quæſtionis quia eſt. {Ratio autem huiuſmodi} ſ. ꝙ idẽ eſt ſcire quid eſt, & ſcire cauſam ipſius ſi eſt ita, eſt, quia oportet quod eius quod eſt rẽ eſſe ſit aliqua cauſa. Propter hoc enim dicitur aliquid cauſatum, qđ habet cauſam ſui eſſe. Hęc autem cauſa eſſendi, aut eſt eadem. ſ. cũ eſſentia ipſius rei, aut alia. Eadem quidẽ ſicut forma & materia, quæ ſunt partes eſſentiæ, alia vero, ſicut efficiens & finis, quæ quidem duæ cauſæ ſunt quodammodo cauſæ formæ & materiæ. Nam agens operatur propter finem, & vnit formam materiæ. Et ſi accipiamus cauſam, quæ eſt alia ab eſſentia rei, quandoq; quidem eſt talis, per quam poſsit fieri demonſtratio, quandoque autem non. Non enim ex omni cauſa agente ſequitur ex neceſsitate effectus. Ex ſuppoſitione autem finis ſequitur ꝙ ſit id, quod eſt ad finem, vt probatur in. 2. Phyſico. Supponamus ergo ꝙ ſit aliquis effectus, cuius eſſe cauſa ſit non ſolũ ipſa eſſentia rei, ſed habeat etiam aliã cauſam, & ſit talis per quam poſsit demonſtrari, puta ſi dicamus, ꝙ ſi homo pertingit ad beatitudinem, neceſſe eſt præexiſtere virtutem. Accipiamus autem, ꝙ eſſentia virtutis ſit habitus operãs ſecundum rationem rectam. Poteſt ergo demonſtrari eſſe aliquem habitum ſecundũ rectam rationem operãtem, ſi. ſit aliquis habitus ad beatitudinem perducens. Accipiatur ergo pro medio illa cauſa alia, quæ eſt demonſtratiua, & formetur ſyllogiſmus in prima figura, quod neceſſe eſt fieri, quia oportet quodquideſt vniuerſaliter & affirmatiue pđicari de re, cuius eſt. Syllogizabitur ergo ſic. Omnis habitus perducens ad beatitudinem, eſt habitus ſecundum rectam rationem operans, ſed virtus eſt huiuſmodi, ergo &c. Concludit ergo ꝙ iſte modus qui eſt nunc inquiſitus eſt vnus modus oſtendendi quodquideſt per aliud, qđ eſt cauſa. Et ꝙ ille modus ſit cõueniẽs patet, quia neceſſe eſt, ſicut ſupra dictum eſt, ꝙ medium ad probandum quodquideſt accipiatur ipſum quid eſt, & ſimiliter medium ad probandum aliqua propria accipiatur aliquid proprium. Eſt autem conſiderandũ ꝙ cum quid eſt ſit cauſa ipſius rei, ſecundũ diuerſas cauſas eiuſdem rei poteſt multipliciter quodquideſt eiuſdem rei aſsignari. Puta quid eſt domus poteſt accipi per comparationẽ ad cauſam materialem, vt dicamus ꝙ eſt aliquid compoſitum ex lignis & lapidibus, & etiam per comparationẽ ad cauſam finalem, vt dicamus ꝙ eſt artificium præparatum ad habitandum. Sic ergo continget ꝙ cũ ſint multa quodquideſt eiuſdem rei, aliquod illorum monſtrabitur, & aliquod non monſtrabitur, ſed ſupponetur. Vnde non ſequitur ꝙ ſit petitio principij, quia aliud quodquideſt ſupponitur, & aliud probatur. Nec tamen eſt modus probandi quodquideſt demonſtratiue, ſed logice ſyllogizandi, quia nõ ſufficienter per hoc probatur, ꝙ id, quod concluditur ſit quodquideſt illius rei, de qua concluditur, ſed ſolum quod inſit. Deinde cum dicit.

Eiuſdem rei quodquideſt multipliciter aſsignatũ.

ARGY. *Quo aũt modo fieri põt, vt quid eſt eliciatũ ex demõſtratione, deinceps dicamus oportet, hinc rurſus initio ſumpto. Nam vt quærimus propter quid eſt, prius habẽtes eſſe, interdũ vero & ſimul nota nobis hæc ſiũt, ſed nunquã fieri poteſt, vt antea cognoſcamus cur eſt, quàm percipiamus eſſe, ſic pari ratione neq; qđ eſt quærere, atq; cognoſcere poſſumus ſine perceptione ipſius eſſe. Fieri enim nequit, vt quid eſt vnquam ſciamus, ſi ignoremus ſi eſt.*

ANTI. *Quo autem modo contingat dicemus, dicentes iterum ex principio. Sicut enim propter quid quærimus habentes quia, aliquando autẽ & ſimul manifeſta ſunt, ſed neq; prius propter qđ poſſibile eſt cognoſcere quàm quia, manifeſtũ eſt quod ſimiliter & quod quid erat eſſe non ſine quia eſt. Impoſſibile enim eſt ſcire quid eſt, ignorantes ſi eſt.*

Oſtendit quomodo per demõſtrationem poteſt accipi quodquideſt. Et circa hoc duo facit. Prima oſtẽdit quomodo manifeſtetur quodquideſt per demõſtrationẽ in aliquibus. Secundo oſtẽditur ꝙ non eſt ita in omnibus, ibi {Eſt autem quorundam &c.} Circa primum tria facit. Primo præmittit quædam, quæ ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendum. Secundo manifeſtat propoſitum, ibi {Quorum igitur habemus &c.} Tertio epilogat, ibi {Quomodo quidem igitur &c.} Circa primum præmittit tria, quorum primum eſt comparatio quædam ipſius quodquideſt ad propter quid. Dicit ergo ꝙ ad oſtendendum quomodo contingat accipere quodquideſt per demonſtrationem, oportet iterũ à principio reſumere. Vbi conſiderandum occurrit ꝙ dupliciter ſe habet aliquid ad cognoſcendum propter quid. Quandoque enim habemus quia in noſtra cognitione, & quærimus adhuc propter quid, quandoq; autem ſimul manifeſtata ſunt nobis vtraq;. Tertium autẽ impoſsibile eſt, vt. ſ. prius cognoſcat aliquis de aliqua re propter quid quã quia. Et ſimiliter eſt de eo quod quid erat eſſe, quia aliquando ſcimus rem eſſe, nec tamẽ perfecte ſcimus quid ſit, aliqñ autem ſimul ſcimus vtrũq;. Sed tertium eſt impoſsibile vt ſcilicet ſciamus quid eſt, ignorantes ſi eſt. Secundum ponit ibi. Le. ſeq. in.

ARGY. *Habemus aũt ſi eſt nõnunquam per accidens, nõnunquam aliquid habentes ipſius rei, veluti tonitruũ eſſe ſcimus, habentes ſonum quendam nubium eſſe, et defectionẽ lucis eſſe quãdam priuationem, hominẽ item quoddam animal eſſe, & animam etiam id eſſe, quod ipſum ſe motu ſciet.*

ANTI. *Hoc autem ſi eſt aliquando quidem ſecundum accidens habemus, aliquãdo vero habẽtes quodquideſt ipſius rei, vt tonitruum, quoniam ſonus quidam nebularum eſt, & defectum, quoniam priuatio quædam luminis, eſt, & hominem, quoniã animal quoddam eſt, & animam, quoniam ſeipſum mouens.*

Et dicit ꝙ rem aliquã eſſe poſſumus ſcire abſq; eo ꝙ ſciamus perfecte quid eſt dupliciter. Vno modo, ſecundum ꝙ cognoſcimus aliquod accidens eius, puta ſi velocitatem motu exiſtimemus leporem eſſe. Alio modo, per hoc ꝙ cognoſcimus aliquid de eſſentia eius, quod quidem eſt poſsibile in ſubſtantiis compoſitis, vt puta ſi comprehendamus hominem eſſe per hoc ꝙ eſt rõnale nondum cognitis aliis quæ complent eſſentiam hominis. In ſubſtantiis vero ſimplicibus hoc non contingit, quia non poteſt cognoſci aliquid de ſubſtantia ſimplicis rei, niſi tota cognoſcatur, vt patet in. 9. Meta. Oportet autem ꝙ qui cognoſcit aliquid eſſe, ꝙ per aliquid rei illud cognoſcat, & hoc vel eſt aliquid præter eſſentiã rei, vel aliquid de eſſentia ipſius. Et de hoc ponit exemplũ, puta ſi cognoſcamus tonitruum eſſe propter hoc, quia percipimus quẽdam ſonum in nubibus, quod quidem pertinet ad eſſentiam tonitrui, non tamẽ eſt tota tonitrui eſſentia, quia non omnis ſonus nubiũ eſt tonitruũ. Et ſimiliter ſi cognoſcamus defectum. i. eclypſim ſolis, vel lunæ eſſe propter hoc, ꝙ eſt quædam priuatio luminis, cum tamen non omnis priuatio luminis ſit eclypſis. Et eadem ratio eſt, ſi aliquis percipiat hominem eſſe propter hoc, quòd eſt quoddam animal, vel ſi percipiat animam eſſe, propter hoc, ꝙ eſt aliquid ſeipſum mouens. Tertium ponit ibi.

Tex cõ. 12. Lectio. 11.

ARGY. *Quę igitur per accidẽs eſſe ſcimus, neceſſe eſt ad eorũ percipiendum quid eſt nullo modo nos quicquã habere. Neq;. n. illa eſſe ſcimus. Atq; quærere quid eſt nõ habẽtes eſſe, perinde*

de atq; eſt ſi nihil prorſus quæratur. Quorũ autem habemus aliquid, eorum quid eſt facilius percipere poſſumus. Quapropter vt habemus ipſum eſſe, ſic & ad ipſum quid eſt percipiendum ſumus diſpoſiti.

ANTI. *Sed quæcunque quidem ſecundũ accidẽs ſcimus quia ſunt, neceſſe nullo modo habere ſe ad quid eſt. Neq; enim ſcimus quia ſunt. Quærere autem quid eſt non habentes quia eſt, nihil quærere eſt. Sed cum habemus quia eſt, quid eſt facile eſt quærere. Quare quemadmodum habemus quia eſt, ſic habemus ad id, quodquideſt.*

Et dicit ꝙ illa de quibus ſcimus qa ſunt per aliquod accidẽs ipſorum, nullo modo per hoc ſe habent ad hoc ꝙ cognoſcamus de ipſis quid eſt, quia nec etiam per huiuſmodi accidẽs vere ſcimus ea eſſe. Scimus quidem eſſe eorum accidentia, ſed quia accidentia non ſunt ipſæ res, non propter hoc vere ſcimus ipſas res eſſe. Vanum autẽ eſt quærere quid eſt, ſi aliquis neſciat quia eſt, ſed illa, de quib⁹ ſcimus ea eſſe ꝑ aliquid ipſorũ facilius pñt cognoſci a nobis quid ſunt. Vnde manifeſtum eſt ꝙ ſicut nos habemus ad cognoſcendũ quia eſt aliquis, ita nos habemus ad cognoſcendum quid eſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quarum igitur rerum aliquid habemus ipſius quid eſt, earum hęc ſint exempla. Sit defectus eo in loco quo ipſum eſt* A, *luna in eo quo ipſum eſt* C, *interpoſitio vel obiectio terræ, in quo eſt ipſum poſitum* B. *Quęrere igitur vtrum luna deficiat, an nõ deficiat, nil aliud eſt, quàm ipſum* a *quærere ſi ſit, nec ne. At idipſum nil ab hac qõne differre videt̃, ſit ne rõ eius. Quod ſi ſit, & illud dicimus eſſe. Vel quæratur vtrius partiũ cõtradictionis ſit ratio, vtrum habẽdi duobus rectis æquales, an non habendi. Quod cũ inuenerimus, & eſſe ſimul, & propter quid ſcimus, (ſi mõ ſit medium.) Quod ſi nõ ſit, eſſe quidem ſcimus, propter quid autem neſcimus. Atq; idipſum hoc exemplo patefieri poteſt. Sit nãque* C *luna,* A *defectio,* B *non poſſe, cum eſt tota referta lumine, vmbrã efficere intercedente manifeſto corpore nullo. Si igitur* a *quidẽ ipſi* C *inſit,* A *vero competat ipſi* a, *lunã quidem deficere notum ſit nobis, cur autem deficit nondum eſt notum. Atq; defectionẽ quidẽ eſſe ſcimus, ſed quid eſt defectio neſcimus. Atq; cum* A *quidẽ ipſi ineſſe* C *patet, quæritur autem propter quid ineſt, nil aliud tũ quæritur, quàm qd. Nã ſit ipſum* a *vtrum obiectio terræ, an ecõuerſo lunæ, an lucis eius extinctio. Hoc autem alterius extremi ratio eſt, vt hoc in exemplo ipſius* A. *Eſt enim defectus obiectio terræ. Præterea quid tonitruum eſt? extinctio ignis in nube, propter quid tonat? quia ignis in nube extinguitur. Nubes ſit* C, *tonitruum* A, *ignis extinctio,* a. *Igitur ipſi* C, *nubi inquam* a *ipſum ineſt, extinguitur enim ignis in nube. At huic* A *ipſum ineſt tonitruũ ſeu ſonus. Atq;* a *ratio ipſius eſt* A *primi inquam extremi. Quod ſi rurſus huius aliud medium ſit, id ex hiſce rationibus erit, quæ reſtant.*

ANTI. *Quorum igitur habemus aliquid ipſius quodquideſt, primum quidem ſit defectus in quo* A, *luna in quo* C, *oppoſitio terræ in quo* B. *Vtrum quidem igitur deficit, aut non* B, *quærere eſt vtrũ eſt, aut non Hoc aũt nihil differt quærere, quàm ſi eſt rõ ipſius, et ſi ſit hoc, & illud dicimus eſſe. Aut qualis cõtradictionis eſt rõ? vtrum habendi duos rectos, aut non habendi? Cum autẽ inueniamus ſimul quia & propter quid eſt, ſcimus ſi per media ſit. Si vero nõ, quia, propter quid autem non. Sit igitur luna* C, *defectus* A *lunam plenam, vmbram non poſſe facere, nullo noſtrum medio exiſtente manifeſto in quo* B. *Si igitur in* C *eſt* B, *quod eſt lunam non poſſe facere vmbram, cũ nullus noſtrum medius ſit, in hoc autem* A *quod eſt deficere, quia deficit quidem manifeſtum eſt, ſed propter quid nondũ, & quia defectus eſt quidem ſcimus, quid autem eſt neſcimus. Cum manifeſtum aũt eſt, quia* A *in* C *ſit, ſed propter quid eſt quærere* B *eſt quærere quid eſt, vtrum ſi obiectio, aut conuerſio lunæ, aut extinctio. Hæc autem eſt ratio alterius termini, vt in his, quæ ſunt ipſius* A, *eſt enim defectus obiectio. Quid eſt tonitruum? ignis extinctio nube. Sit nubes* E, *tonitruum* A, *extinctio ignis* a. *In* C *igitur nube eſt* B, *extinguitur enim in ipſa ignis, hoc autem eſt ſonus, & eſt* a *ratio ipſius* A *primi termini. Si autem iterum huius aliquid medium ſit, ex reliquis erit rationibus.*

Manifeſtat propoſitum ſecundum præmiſſa, & dicit ꝙ in his, quæ ſcimus eſſe per hoc ꝙ cognoſcimus aliquid eſſentiæ eius accipiamus primo tale exemplum. Sit defectus ideſt eclypſis in quo A, quæ eſt maior extremitas, luna in quo C, quæ eſt minor extremitas, oppoſitio terræ directa inter lunam & ſolem in quo a, quod eſt medium. Idem igitur eſt quærere vtrum deficiat luna vel non, & quærere autem vtrum B ſit vel non, nihil differt, q̃ quærere ſi eſt aliqua ratio ipſius defectus. Nam B, id eſt oppoſitio terræ eſt ratio defectus lunæ, & ſi ſit oppoſitio terræ, etiam tunc dicimus eſſe ſcilicet defectũ lunę, aut non. Similiter ſi quæramus qualis ſit ratio contradictionis, vtrum .ſ. in habendo duos rectos vel non habendo ſit contradictio. Cum autẽ inueniamus eſſe id quod quęrimus, puta eſſe defectum, ſimul ſciemus quia, & propter quid, ſi inueniatur propoſitum per medium debitum quod eſt cauſa. Si vero nõ, ſed per aliquod extrinſecum, ſciemus quia, ſed non propter quid, puta ſi ſit luna C & defectus A accipiamus pro medio ꝙ eſt a, hoc eſt ꝙ luna non poteſt facere vmbram aliquo noſtrum medio non exiſtente cum ſit plenilunium. Luna enim quandocunq; non deficit facit vmbram interpoſito aliquo corpore, ſed hoc quod eſt non poſſe facere vmbrã niſi aliquis noſtrum exiſtat in medio, non eſt cauſa defectus, ſed potius effectus. Si ergo a prædicetur de C, quia ſcilicet luna poteſt in plenilunio facere vmbram aliquo noſtrum medio exiſtente, & iterum ſi in hoc medio ſit A, ideſt ſi accipiatur ꝙ quando hoc accidit luna deficit, manifeſtum erit lunam deficere, ſed propter quid luna deficiat nõdum erit manifeſtũ, & ſimiliter ſciemus quia eſt defectus, ſed neſciemus quid eſt defectus. Quãdo autem manifeſtũ eſt ꝙ A eſt in C, id aſt ꝙ luna deficit ſicut in prædicto exemplo, nec ſcitur propter quid eſt, nec ſcitur quid eſt, tunc quærere propter quid eſt, nihil enim aliud eſt q̃ quęrere quid eſt, puta ſi quæramus quare deficit luna vtrũ deficiat propter hoc quod obiicitur terra in medio inter ſolem & lunam vel hoc fiat per conuerſionem lunæ, vt tunc vertatur verſus nos ſuperficies lunæ quæ eſt tenebroſa vt quidam dixerunt, vel etiam lumen extinguatur in aliquo humido. Quærere autem vtrum propter aliquam harum cauſarum fiat defectus lunæ, nihil eſt aliud q̃ quærere vtrum defectus lunæ ſit obiectio terræ, aut conuerſio lunæ, aut extinctio luminis eius. Et hoc medium eſt ratio alterius extremitatis ſicut in præmiſsis exemplis eſt rõ ipſius A quod eſt maior extremitas, quia defectus lunæ nihil eſt aliud, quã obiectio facta lunari lumini a terra. Ponit etiam aliud exemplum, vt ſi quæramus quid eſt tonitruum? & dicamus ſecundum opinionem Anaxagoræ, & Empedoclis, ꝙ eſt extinctio ignis in nube. Secundum vero opinionem eius in .2. Metheororum tonitruum fit ex percuſſura exhalationis ſiccæ in fraternitate ad nubes. Vtitur autem multoties in exemplis opinionibus aliorum. Si ergo ſecundum prædictam opinionem quęratur propter quid tonat? reſpondetur, propter hoc ꝙ extinguitur ignis in nube. Sit igit̃ nubes C quod eſt minor extremitas, toni-

truum

Mediū oſtē-dēs propter quid.

truum aūt A quod eſt maior extremitas, extinctio ignis ſit B, quod eſt medium. Syllogizetur ergo ſic. In C eſt B, id eſt in nube eſt extinctio ignis, ſed omnis extinctio ignis eſt ſonus tonitrui. Et ſic patet ꝙ accipiendo propter quid, per demonſtrationē, accipimus quid eſt, quia ipſum medium oſtendens propter quid, eſt ratio diffinitiua primi termini ideſt maioris extremitatis. Sed ſi oporteat accipere aliquod aliud medium ad hoc demōſtrandum, hoc aſſumetur ex reliquis rationibus id eſt ex diffinitione minoris extremitatis, & aliarum cauſarum extrinſecarum. Cum enim ſubiectū ſit cauſa paſsionis, neceſſe eſt ꝙ diffinitio paſsionis demonſtretur per diffinitionem ſubiecti. Et hoc patet in exemplo propoſito. Quia enim luna eſt corpus natum ſic moueri, ideo neceſſe eſt ꝙ obiiciatur certo tempore terra inter ſolem & ipſam. Deinde cum dicit.

ARGY.

Quo igitur pacto ſumitur ipſum quid eſt, & ſit notum, ſatis iam diximus. Quare ratiocinatio quidem ipſius quid eſt, demonſtratioq; non ſit, per ratiocinationem tamen īnoteſcit & demonſtrationē. Quocirca neq; ſine demonſtratione fieri pōt, vt cognoſcatur ipſum quid eſt cuius eſt alia cauſa, neque rurſus ipſius eſt demonſtratio, vt in dubitationibus etiā diximus.

ANTI.

Quomodo quidem igitur accipitur quid eſt, & ſit notū, dictum eſt, quare ſyllogiſmus quidem ipſius quid eſt nō ſit, neq; demonſtratio, manifeſtū tn̄ eſt per ſyllogiſmum & demonſtrationem. Quare neque ſine demonſtratione eſt cognoſcere quid eſt, cuius eſt cauſa aliqua, neq; eſt demonſtratio ipſius, ſicut & in oppoſitionibus diximus.

Epilogat quod dictū eſt, & dicit. Dictum eſt {quomodo accipiatur & innoteſcat quodquideſt}. ſ. per hoc ꝙ accipitur propter quid. Dictum eſt etiam ꝙ nō eſt ſyllogiſmus, neq; demonſtratio ipſius qd eſt vt, ſ. proprie ſyllogizetur vel demonſtretur quodquideſt, & tamen manifeſtatur quodquideſt per ſyllogiſmum & per demonſtrationem, inquantum. ſ. medium demōſtrationis propter quid eſt quodquideſt. Vnde manifeſtum eſt ꝙ neque ſine demonſtratione poteſt cognoſci quodquideſt, cuius eſt altera cauſa, nec tamen eſt demoſtratio ipſius quodquideſt ſicut probatur in obiiciendo. Et ſecundum hoc obiectiones inductæ ſunt veræ.

Obiectiones inductæ.

LECTIO VIII.

Non in omnibus poſſe quodquideſt demonſtratione oſtendi, quomodo item definitio demonſtrationem ipſam reſpiciat exemplis manifeſtat.

ARGY.

Eſt autem quorundam quidē alia quædam cauſa, quorundam autem non eſt. Quare patet vt ipſorum quid eſt quædam vacare medio principiaq; eſſe. Quidē & eſſe, et qd ſunt ſupponere, vel alio mō facere manifeſta oportet. Quod arithmeticus facit. Nam & quid ſit vnitas, & vnitatē eſſe ſupponit. Eorum autem, quę medium habent, & quorum eſt aliqua cauſa, alia à ſubſtantia ſit, vt per demonſtrationem ipſum quid eſt (vt diximus) declaratur, non demonſtretur.

ANTI.

No. litera hæc diffinitiones vſq; ad quare nō eſſe ex. tex. ſed glo.

Tex. cō. 5.

Eſt autem quorundam quidem quædam altera cauſa, quorundam autem non eſt. Diffinitiones quidem ſecundum ſpecies factæ nullum habent medium, quo demonſtrentur, ſed diffinitiones ſecundum materiam factæ poſſunt habere medium. Quare manifeſtum eſt quoniam eorum, quæ ſunt quid eſt, alia quidem ſine medio, & principia ſunt, quę & eſſe, & quia ſunt ſupponere oportet, aut alio mō manifeſta facere, quod vere arithmeticus facit, & nāque quid eſt vnitas ſupponit, & quia eſt, ſed habentium medium, quorum eſt quædam altera cauſa, ſubſtantiæ, & ipſius eſſe, eſt per demonſtrationem, (ſicut dictū eſt,) oſtendere, non quodquideſt demonſtrantes.

Poſtquam Philoſophus oſtēdit ꝙ in quibuſdam per demonſtrationē accipitur quodquideſt, hic oſtendit ꝙ hoc non eſt poſsibile in omnibus. Et ad hoc oſtendendum præſupponit quòd quorundam eſt quædam altera cauſa, quorundam autem non. Quia igitur quodquideſt accipitur per demonſtrationem, cuius medium eſt cauſa, manifeſtum eſt ꝙ ſunt quædam, quorum quodquideſt oportet accipere ſicut quoddam immediatum principium ita ꝙ oportet ſupponere de tali re & eſſe & quid eſt, vel manifeſtare aliquo alio modo q̃ per demōſtrationem, puta per effectum, vel per ſimile, vel aliquo tali modo. Eſt autem conſiderandum ꝙ hoc quod dicit {quorundam non eſſe aliam cauſam,} poteſt intelligi tripliciter. Vno modo ꝙ ſimpliciter & abſolute cauſam nō habet ſui eſſe. Et hoc competit ſoli primo principio quod eſt cauſa eſſe & veritatis in omnibus rebus. Nihil enim prohibet etiam eorum, quę ex neceſsitate ſunt, eſſe aliquam cauſam neceſsitatis, vt patet in. 5. Metaph. Et ideo cum hic Philoſophus pluraliter loquatur, nō ſic eſt intelligendum quod hic dicitur, ꝙ aliqua ſint quæ nullā habent cauſam ſui eſſe. Alio modo poteſt intelligi ſecūdum ordinem cauſarum eiuſdem rei. Manifeſtum eſt. n. in rebus habētib' quatuor cauſas, ꝙ vna cauſa eſt quodāmodo cauſa alterius. Quia enim materia eſt propter formam & non econuerſo, vt probatur in. 2. Phyſi. diffinitio quæ ſumitur ex cauſa formali eſt cauſa diffinitionis, quæ ſumitur ex cauſa materiali eiuſdem rei. Et quia generatum conſequitur formam per actionem generātis, conſequens eſt ꝙ agens ſit quodammodo cauſa formæ, & diffinitio diffinitionis. Vlterius aūt omne agens agit propter finē, vnde diffinitio, quæ à fine ſumitur, eſt quodammodo cauſa diffinitionis, quæ ſumitur à cauſā agente. Vlterius autem non eſt procedere in generibus cauſarum, vnde dicitur ꝙ finis eſt cauſa cauſarum. Poteſt tamen in ſingulis cauſarum generibus fieri demonſtratio à poſterius ad priora, ſed diffinitiones vel demonſtrationes debent dari per cauſas primas. Et ſecundum hunc ſenſum in quibuſdam libris interponitur ꝙ diffinitiones ſecundum ſpeciem factæ nullum habent mediū, quo demonſtrentur, diffinitiones autem ſecundum materiā factæ poſſunt habere mediū, quia. ſ. diffinitiones quæ dantur ſecundum cauſam meram materialem poſſunt demonſtrari per diffinitiones quæ dantur ſecundū cauſam formalem. Diffinitio autem quę datur ſecundū cauſam formalem non poteſt vlterius demonſtrari per aliquod principium intrinſecum rei quod proprie pertinet ad quodquideſt, vtpote intrans eſſentiam rei. Sed & ſi demonſtretur per cauſam efficientem & finalē, dicendum erit ꝙ ſemper cauſa ſuperior ſe habet vt formalis reſpectu inferioris. Prædicta tamen verba non habētur in libris græcis. Vnde magis videtur eſſe gloſa quæ per errorem ſcriptorum introducta eſt loco textus. Tertio modo poteſt intelligi inquantum aliqua ſunt, quæ non habent cauſam in genere ſubiecto alicuius ſcientiæ, ſicut in genere numeri, de quo eſt arithmetica eſt deuenire ad vnitatem eius. In hoc enim genere non eſt accipere aliud principium. Et hic ſenſus cōcordat exemplo, quod Philoſophus ſubiungit dicens, ꝙ arithmeticus ſupponit quid eſt vnitas, & quia eſt. Et ſicut illa, quorum non eſt alia cauſa, ita etiam illa, quę poſſunt habere mediū, & quorum eſt altera cauſa poteſt manifeſtari quodquideſt, ita tamen ꝙ non demonſtretur ipſum quodquideſt, ſed magis vt medium demōſtrationis. quodquideſt accipiatur. Deinde cum dicit.

Pri. modo ſoli primo princip. co[...] ueniens.

Tex. cō. 6. lect. 5 [...] vlt. & 8. [...]

Tex. cō. 6. lec. 3. ex. [...] 2. modo.

Vnam ca[...] ſam eſſe ca[...] ſam alter[...]

Tex. cō. 2[...] le. 3. t. exp [...]

No. circa l[...] terā diff. d[...]

Quæ verba non habēt[...] in græco.

3 modus.

Cum

RGY. *Cum autem diffinitio dicatur eſſe ratio ipſius quod eſt. patet quandam diffinitionem rōnem eſſe, quæ id explicat, quod nomē ſignificat, vel quæ nominis interpretationem cōplectitur, veluti quid ſignificat triangulus nomine, quē habētes eſſe, querimus, deinde propter quid eſt. Difficile autem eſt hoc pacto ſumere ea, quę neſcimus eſſe, cauſamq́; difficultatis antea diximus.* x.cō.10. *Nam neq; ſi ſint, an nō ſint ſcimus niſi per accidēs. At enim oratio eſt vna dupliciter. Alia nāque cōiunctione eſt vna, vt ilias, alia quia vnū de vno declarat, non per accidēs. Vna igitur hæc eſt diffinitio diffinitionis, quā diximus.*

ANTI. *Diffinitio autem quoniam quidē dicit̄ ratio ipſius quodquideſt, manifeſtum eſt, quoniam aliqua rō ipſius quodquideſt ſignificat nomen, aut erit rō altera nomina ponēs, vt quidem ſignificans quid eſt ſecundum quòd triangulus eſt, quod vero habentes, quia eſt, quærimus propter quid eſt. Difficile autem eſt ſic accipere quæ non ſcimus quia ſunt. Cauſa autem prius dicta eſt difficultatis, quia neque ſi eſt, neque ſi non, ſcimus, ſed aut ſecundum accidēs. Ratio autem vna eſt duplex, hæc quidem coniunctio eſt, vt quæ eſt ilias, alia vero vnum de vno oſtendens non ſecundum accidens. Ratio autem vna quidem igitur terminus eſt termini, quæ dicta eſt.*

Oſtenſo qualiter ſe habeat quodquideſt ad demonſtrationem, oſtendit quomodo ſe habet diffinitio. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit qualiter diffinitio ſe habeat ad demonſtrationem. Secūdo manifeſtat quod dixerat per exemplum, ibi {Differt enim dicere propter quid.} Circa primum tria facit. Primo proponit vnum modū diffinitionis ſignificantis quid eſt. Secundo proponit alium modum diffinitionis ſignificantis propter quid, ibi {Alia vero terminus.} Tertio oſtendit qualiter ſe habeat vtraq; diffinitio ad demonſtrationem, ibi {Quare prima quidem.} Circa primum ſupponit primo ꝙ diffinitio ſit ratio ſignificatiua illius quodquideſt. Si autem nō poſſet haberi aliqua ratio rei q̄ diffinitio, impoſsibile eſſet ꝙ ſciremus aliquam rē eſſe, quin ſciremus de ea quid eſt, quia impoſsibile eſt ꝙ ſciamus aliquam rem eſſe niſi per aliquam illius rei rationem. De plex rō enit præ- diffi. eo enim quod eſt nobis pœnitus ignotum non poſſumus ſcire ſi eſt, aut non. Inuenitur autem aliqua alia ratio præter diffinitionem, quæ quidem vel eſt ratio expoſitiua ſignificationis nominis, vel eſt ratio ipſius rei nominatæ, altera tamen à diffinitione, quia non ſignificat quid eſt ſicut diffinitio, ſed forte aliquod accidēs. Sicut forte inuenitur aliqua rō, quæ exponit quid ſignificat hoc nomen triangulus, & per huiuſmodi rationem habentes quia eſt, adhuc quęrimus propter quid eſt, vt ſic accipiamus quodquideſt. Sed ſicut ſupra dictū eſt, hoc eſt difficile accipere in illis, in qbus neſcimus an ſit. Et huiuſmodi difficultatis cauſa ſuperius eſt aſsignata, quia ſcilicet quando neſcimus rē eſſe per aliquid rei, non abſolute ſcimus ſi eſt vel non, ſed ſolum ſm accidens, vt ſu- ct. præce. pra expoſitum eſt. Ad diſtinguendum autem rationem ſignificantem quid eſt ab aliis, ſubiungit ꝙ dupliciter aliqua ratio poteſt dici vna. Quædam enim eſt vna ſola coniunctione, per quem modum etiam habet vnitatem ilias. i. poema de hiſtoria troiana. Et per hunc etiam modum dicitur eſſe vna ratio, quæ eſt expoſitiua nominis, vel manifeſtatiua ipſius rei nominatæ per aliqua accidentia, vt ſi dicatur ꝙ homo eſt animal riſibile ſuſceptibile diſciplinæ. Alia vero ratio eſt vna inquantum ſimpliciter ſignificat vnum de vna re, cuius ratio eſt, & hoc non ſecundum accidens. Et talis ratio eſt diffinitio ſignificans quid eſt, quia eſſentia cuiuſlibet rei eſt vna. Sic ergo cōcludit ꝙ illa, quæ dicta eſt, eſt vna diffinitio diffinitionis, ſcilicet quod diffinitio eſt ratio ipſius quodquideſt. Deinde cum dicit.

Alia aūt eſt diffinitio, ratio, quę declarat propter qd eſt. ARGY.

Alia vero terminus eſt demonſtrans propter quid eſt. ANTI.

Ponit alium modum diffinitionis, & dicit ꝙ alia diffinitio diffinitionis eſt, vt ſit ratio manifeſtans propter quid. Deinde cum dicit.

Quare prior ſignificat quidem, ſed non oſtendit, poſteriorem autem patet quaſi demonſtrationem eſſe ipſius quid eſt, poſitione differentem à demonſtratione. ARGY.

Quare prima quidem ſignificat quodquideſt, demonſtrat autem non. Quæ vero poſterius eſt, manifeſtum eſt quoniam erit vt demonſtratio eius quodquideſt, poſitione differens à demonſtratione. ANTI.

Oſtendit quomodo vtraq; diffinitio ſe habeat ad demonſtrationem concludens ex præmiſsis ꝙ prima diffinitio ſolum ſignificat quodquideſt, ſed non demonſtrat ipſum. Secunda vero diffinitio eſt quaſi demonſtratio quædam ipſius quodquideſt, & non differt à demonſtratione niſi ſola poſitione, id eſt ordine terminorum & propoſitionum. Deinde cum dicit.

Inter eſt enim cum propter quid tonat, atq; quid eſt tonitruum dicitur, quippe cum ad primum hæc accōmodetur redditio, quia in nubibus ignis extinguitur, ad ſecundum hæc cōpetat, ſonus cum extinguitur in nubibus ignis. Quare eadem ratio diuerſo dicitur modo. Et illo quidem modo continua eſt demōſtratio, hoc aūt eſt diffinitio. Præterea eſt tonitrui diffinitio, ſonus in nubibus, atque hoc eſt demonſtrationis ipſius quid eſt poſitio. Eſt igitur diffinitio vna quidem ratio ipſius quid eſt concluſio. ARGY.

Differt enim dicere propter quid tonat, et qd eſt tonitruū. Dicet enim ſiquidem propter id, quod extinguitur ignis in nubibus, quid autem tonitruum eſt? ſonus extincti ignis in nubibus. Quare eadem ratio alio modo dicitur. Et ſic quidem demonſtratio continua, ſic autem diffinitio. Amplius eſt terminus, continuus ſonus in nubibus. Hoc autem eſt, quæ eſt ipſius quid eſt demonſtrationis concluſio. ANTI.

Manifeſtat quod dixerat per exempla. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat per exēpla, quæ dicta ſunt. Secundo colligit ex præmiſsis diuerſitatē diffinitionū, ibi {Immediatorum autem diffinitio.} Dicit ergo primo ꝙ differt dicere propter quid tonat, & quid eſt tonitruum, quia ſecundum opinionem illorum, qui dicunt ꝙ extinctio ignis in nube eſt cauſa tonitrui, dicit aliquis propter quid, cum dicit tonitruum eſſe propter hoc, ꝙ ignis extinguitur in nube. Ille autem dicit quid eſt tonitruū, qui dicit ꝙ ſonus ignis extincti in nubibus. Verum autem horum ſignificat eandem rationem, ſed per aliū modum. Nam cum dicitur tonat propter hoc ꝙ extinguitur ignis in nube, ſignificatur per modum demonſtrationis continuæ. i. non diſtinctæ per diuerſas propoſitiones, accipiuntur tamē continuæ omnes termini demonſtrationis. Cum autem dicitur ꝙ tonitruum eſt ſonus extincti ignis in nubibus, ſignificatur per modum diffinitionis. Sed ſi dicamus ꝙ tonitruum eſt ſonus in nubibus nulla mentione facta de extinctione ignis, erit diffinitio ſignificans quid eſt, & erit ſolum demonſtrationis concluſio. Deinde cum dicit.

Eorum autem diffinitio, quę mediis vacant, indemōſtrabilis, eſt ipſius quid eſt poſitio. Eſt igitur diffinitio vna quidem ratio ipſius quid eſt indemonſtrabilis, alia vero ratiocinatio ipſius quid eſt à demonſtratione differens caſu, et tertia demonſtrationis ipſius quid eſt concluſio. ARGY.

Immediatorum autem diffinitio poſitio eſt ipſius quid eſt indemon- ANTI.

indemonſtrabilis. Vna vero ſyllogiſmus ipſius quid eſt, caſu differens à demonſtratione. Tertium autem eſt, quæ eſt ipſius quid eſt concluſio.

Colligit eſt præmiſsis quot ſunt modi diffinitionum per reſpectum ad demonſtrationem. Et primo reſumit quoddam quod ſupra dixerat, ꝙ eorum, quæ non habent cauſam, diffinitiones ſunt accipiendæ, ſicut quædã ĩmediata principia. Et ideo dicit hic, ꝙ diffinitio ĩmediatorum, id eſt rerum non habentiũ cauſas, eſt ſicut quædam indemonſtrabilis poſitio euis quodquideſt. Ex hoc concludit ꝙ triplex eſt genus diffinitionis per comparationem ad demonſtrationem. Quædam enim eſt diffinitio, quæ eſt indemonſtrabilis ratio eius quodquideſt. Et hæc eſt illa, quam dixerat eſſe ĩmediatorum. Alia autem diffinitio eſt, quæ eſt quaſi quidam ſyllogiſmus demonſtratiuus eius quodquideſt, & non differt à demonſtratione niſi caſu, id eſt ſecundum diuerſam acceptionẽ & poſitionem dictionum, vt cum dicitur tonitruum eſt ſonus extincti ignis in nubibus. Tertia autem diffinitio eſt quæ ſolum eſt ſignificatiua ipſius quodquideſt, & eſt concluſio demonſtrationis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Patet igitur ex hiſce, quę diximus, quo pacto eſt, quo pacto non eſt ipſius quid eſt demonſtratio, & quorũ eſt, & quorũ non eſt. Quotq; modis præterea dicitur diffinitio, quoq; pacto ipſum quid eſt oſtenditur, & quo pacto etiam non oſtẽditur, atq; quorum eſt, & quorum non eſt. Inſuper quomodo ſe habet ad demõſtrationem, quoq; modo fieri poteſt, & quomodo fieri nequit, vt euſdem ſit diffinitio demonſtratione.*

ANTI. *Manifeſtum igitur ex dictis eſt, et qualiter eſt ipſius quodquideſt demonſtratio, & quomodo non eſt. Et quorum eſt, & quorum non. Amplius autem diffinito quot modis dicitur, et qualiter quodquideſt demonſtretur, & quomodo nõ, & quo-*
Tex.cõ.11. *rum eſt, & quorum non eſt. Adhuc autẽ & ad demõſtrationẽ quomodo ſe habet, & quo modo contingere & qũo non.*

Epilogat quæ dicta ſunt, & dicit manifeſtum eſſe ex prædictis per quem modum eſt demonſtratio ipſius quodquideſt, & per quem modum non, quia.ſ.quodquideſt poteſt accipi ex ipſa demonſtratione, non autẽ poteſt demonſtrari. Dictum eſt etiam in quibus poſsit eſſe demonſtratio eius quodquideſt ſecundum modum prædictum, quia in habentibus cauſam, & in quibus non, quia in non habentibus cauſam. Dictum eſt etiam quot modis dicitur diffinitio, quia.ſ.quædam ſignificat quodquideſt, q̃dam aũt etiã manifeſtat pp qd. Dictũ eſt etiã qũo quid eſt demonſtratur, inquantũ.ſ.ſignificatur per diffinitionẽ ſignificantẽ ſolum quodquideſt, & qũo non demonſtraẽ inquantũ.ſ.per diffinitionem accipitur non ſolũ quid, ſed etiam propter quid. Dictum eſt etiam quomodo diffinitio ſe habeat diuerſimode ad demonſtrationẽ, & quomodo contingat ꝙ eiuſdem ſit demonſtratio & diffinitio, & quomodo hoc non contingat.

LECTIO IX.

Quonam modo demonſtrari contingat ex quatuor generibus cauſarum.

ARGY. *Cum autem tum arbitremur ſcire, cum cognoſcimus cauſam, quatuor vero cauſæ ſunt. vna quidem quidditas, alia autem, qua cum ſit, hoc eſſe neceſſe eſt, & tertia, quæ primum mouit, & quarta, gratia cuius cætera fiũt, omnes hæ per demonſtrationis medium oſtenduntur.*

ANTI. *Quonam autẽ ſcire opinamur, cum ſcimus cauſam, cauſæ autem quatuor ſunt, vna quidem quod quid erat eſſe, vna vero, cum hac ſit, neceſſe eſt hoc eſſe, altera autem aliquid primo mouet, quarta vero, cauſa cuius omnes hæ per medium monſtrantur.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit qualiter ipſum quid eſt ſe habeat ad demonſtrationem, hic oſtendit quomodo ad demonſtrationẽ ſe habeat propter quid, quod ſignificat cauſam. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit qũo cauſæ aſſumantur in demonſtratione. 2. quomodo diuerſimode in diuerſis rebus, ibi {Eadem autem cauſa eſt.} Circa primum duo facit. Primo proponit quod intẽdit. 2. manifeſtat propoſitũ, ibi {Et hoc.n.exiſtẽte.} Dicit ergo primo, ꝙ quia ſcire opinamur, cum ſciamus cauſam, vt in primo habitum eſt, demonſtratio autem eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, ita conſequẽs eſt ꝙ mediũ demonſtrationis ſit cauſa. Sunt aũt quatuor genera cauſarum, vt in. 2. Phyſi. & in. 5. Meta. plenius manifeſtatur, quarũ vna eſt quod quid erat eſſe.i.cauſa formalis, quæ eſt cõpletiua eſſentiæ rei. Alia aũt eſt cauſa, qua poſita neceſſe eſt cauſatũ poni, & hæc eſt cauſa materialis, quia ea, quæ ſequũtur ex neceſsitate materiæ ſunt neceſſaria abſolute, vt habetur in. 2. Phyſi. Tertia autem cauſa, eſt quæ eſt principium motus.i.cã efficiens. Quarta cauſa eſt, cuius gratia fit aliquid.ſ.cauſa finalis. Et ita patet ꝙ per medium demonſtrationis omnes hæ cauſæ manifeſtantur, quia quælibet harum cauſarum poteſt accipi vt medium demonſtrationis. Deinde cum dicit.

Le. ĩme... Le. 4. te. 2. 4. gen cauſarum Phyſic. t com 2 8... & 30. lec. Meta. te 2. lect. 2.

Tex. cõ. 1 lec. 15...

Nam id, quod cum ſit, neceſſe eſt hoc eſſe, non eſt vna propoſitione ſumpta, ſed ſaltem duabus. Hoc autem eſt cum vnum medium habent. Hoc igitur vno ſumpto neceſſe eſt cõcluſionem eſſe. ARGY.

Et hoc enim quòd cum ſit, hoc neceſſe eſt eſſe, vna quidem propoſitione, accepta non eſt, duabus autem ad minus. Hoc autem eſt cum vnum medium habeant. Hoc igitur vno accepto, concluſionem neceſſe eſt eſſe. ANTI.

Manifeſtat qđ dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit qũo diuerſæ cauſæ ſumunẽ vt medium demonſtrationis in diuerſis rebus. 2. oſtendit qũo vnius & eiuſdem rei poſſunt eſſe diuerſę cauſæ, ibi {Contingit autem ibidem.} Circa primum quatuor facit. Primo manifeſtat qũo cauſa materialis accipiaẽ in demonſtratione. 2. manifeſtat propoſitum in cauſa formali, ibi {At vero ipſius.} Tertio oſtendit idẽ de cauſa efficienti, ibi {Propter quid aut mediorum.} Quarto autem in cauſa finali, ibi {Quoruncũq; autẽ.} Circa primum duo facit. Primo proponit modũ, quo cauſa materialis aſſumitur in demonſtratione, qui etiã cõpetit in aliis cauſis. Secundo ponit exemplũ, ibi {Manifeſtum eſt autem.} Dicit ergo primo, ꝙ illud, quo exiſtẽte neceſſe eſt aliud eſſe.ſ.cauſa materialis, non contingit accipi ſic, vt ex neceſsitate aliquid ſequatur, ſi accipiatur vna ſola propõ, ſed oportet accipere ad minus duas hoc modo ſe habentes, ꝙ communicent in vno medio. Si ergo accipiatur in duabus propoſitionibus vnum mediũ quod eſt cauſa materialis, ex neceſsitate ſequitur cõcluſio neceſſaria. Puta ſi dicamus, omne compoſitum ex contrarijs eſt corruptibile, lapis eſt huiuſmodi, ergo &c. Oportet autem accipere duas propoſitiones, non ſolum propter exigentiam formæ ſyllogiſticæ, ſed etiã quia non omnia, quæ ſunt ex materia, habent ex materia neceſsitatem, vt probatur in. 2. Phyſi. Et ideo præter propoſitionem in qua ſumitur hoc habere talem materiam oportet ꝙ ſumatur alia propoſitio quæ declaret ꝙ ex tali materia aliqđ ex neceſsitate ſequatur. Deinde cum dicit.

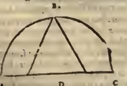
Nõ oĩa q ex mate... hñt ex ma... na neceſ. Tex cõ. ... lect. 15. te... expo. 3.

ARGY. *Patet autẽ & hoc pacto. Cur rectus is angulus eſt, qui in ſemicirculo deſignatur, quid cũ ſit, rectus eſt ille? Sit itaq; rectus*

ctus A, dimidium duorum rectorum B, angulus deniq; qui eſt in ſemicirculo deſignatus C. Vt igitur A ideſt rectus, cōpetat ipſi C, ideſt angulo, qui eſt in ſemicirculo deſignatus, cū eſt ipſum B. Nam duorum quidem rectorum dimidium æquale eſt ipſi A. ipſum autem C æquale eſt ipſi B. Angulus enim in ſemicirculo deſignatus duorum rectorum dimidium eſt. Cum igitur B duorum rectorum dimidium ſit A competit ipſi C quod quidem eſt rectum eum angulum eſſe, qui eſt in ſemicirculo deſignatus. Quidditas autem eſt idem quod hoc, & eo ſane quia hoc ſignificat ipſa ratio.

ANTI. Vide in ann. *Manifeſtum autem eſt, & ſic, propter quid recta in medio circulo, quo exiſtente recta eſt? Sit igitur recta in quo A, duorum rectorum in quo B, quæ eſt in medio circulo in quo C. A igitur rectam eſſe in C, quæ eſt in medio circulo cauſa, B eſt, hoc enim ipſi, A æquale eſt, quod vero eſt C ipſi B, duorum enim rectorum medium eſt. Exiſtente igitur B medio duorum rectorum A, in C eſt, hoc autem erat in ſemicirculo rectam eſſe. Huic autem idem eſt quod quid erat eſſe, cum hoc ſignificet ratione.*

Proponit exemplum in mathematicis. Nec eſt cōtra id, quod dicitur in. 3. Metaphy. ꝙ mathematicæ ſciētiæ
ex.cō. 3. & 4. non demonſtrat per cauſam materialem. Mathematica. n. abſtrahit quidem à materia ſenſibili, non autem à
Tex.cō. 2. Lect. 1. materia intelligibi, vt dicitur in. 6. Meta. quæ quidem materia intelligibilis conſideratur ſecundum ꝙ aliquid diuiſibile accipitur vel in numeris vel in continuis. Et ideo quandocunque in mathematicis aliquid demonſtratur de toto per partes, videtur eſſe demonſtratio per cauſam materialem, partes. n. ſe habent ad totum ſecundum rationem materiæ, vt habetur in ſecundo Phy. Et
x. cō. 31. & 5. quia materia magis propriæ dr̄ in ſenſibilibus, propter hoc noluit eam nominare cauſam materialē, ſed cauſam neceſsitatis. Ad euidentiam autem exempli quod in litera ponitur, ſciendū eſt ꝙ omnis triangulus cadens in ſemicirculo eſt rectus, vt probatur in. 3. Euclidis. Eſt autem probatio talis. Sit ſemicirculus A a C, corda autem eius, quæ eſt diameter circuli, diuidatur in puncto D qd̄ eſt centrum circuli. Erigatur ergo ſuper punctum D, linea perpendicularis, quę attingat circunferentia circuli in puncto B A quo ducantur duæ lineæ ad duo puncta A & C, dico ergo, ꝙ angulus A B C, cadēs in ſemicirculo, eſt rectus. Probatio. Triangulus B D C habet tres angulos æquales duobus rectis, ſed angulus eius B D C eſt rectus, quia linea B D eſt perdendicularis, ergo duo alij anguli. ſ. D B C & B C D ſunt æquales vni recto. Sed hi duo anguli ſunt æquales, eo ꝙ duæ lineæ D B & D C ſunt æquales, quia contrahuntur à centro ad circunferentiā, relinquit̄ ergo ꝙ angulus D a C ſit media pars recti anguli. Pari quoque modo probatur ꝙ angulus A a D ſit media pars recti. Ergo totus angulus A B C D eſt rectus.

Hac ergo probatione vtitur hic Philoſophus dicēs, ꝙ manifeſtū eſt per hunc modum, ꝙ eſt recta quę in ſemicirculo. i. rectus angulus, qui cadit in ſemicirculo, dū accipit illud, quo exiſtēte ſequitur ꝙ ſit rectus. Sit ergo rectus angulus in quo à quod eſt maior extremitas, medietas duorum angulorum ſit medium in quo B, angulus cadēs in ſemicirculo ſit extremitas in quo eſt C. Hoc ergo, quod eſt A eſſe in C. i. ꝙ angulus in ſemicirculo ſit rectus, cauſa eſt. I. ꝙ angulus ſemicirculi eſt medium duorum rectorum. Hoc enim medium eſt æquale per conuerſionem ipſi A & ipſum C eſt ſimili modo æquale ipſi B. Nam B eſt eſſe medietatem duorum angulorum rectorum. Hoc ergo exiſtente neceſſe eſt ꝙ A ſit in C, quod nihil aliud eſt quam anguli ſemicirculi eſſe rectū. Subiungit autem hic, ꝙ modus demonſtrationis poteſt etiam ad formalem cauſam pertinere, quam nominauerat quod quid erat eſſe, eo ꝙ eſſe medium duorum rectorum poteſt accipi, vt ratio ſignificans quod quid eſt recti anguli. Deinde cum dicit.

At vero quidditatem etiam cauſam eſſe mediam, antea demonſtrauimus. ARGY.

At vero & ipſius quod quid erat eſſe, cauſa monſtrata eſt media. ANTI.

Remittit ad pmiſſa, & dicit ꝙ in ſuperiorib⁹ mōſtratū eſt qūo cauſa formalis, quæ eſt, quid erat eſſe, pertineat ad medium demonſtrationis. Deinde cum dicit.

Idem fit, cum quæritur, propter quid aduerſus Athenienſes perſicum bellum exarſit? quæ cauſa fuit, vt athenienſes bello vexentur? quia contra Sardos ipſi cum Eritrienſibus irruerunt. Hoc n. primum mouit. Sit itaq; bellum A: priores irruiſſe B: athenienſes C. B igitur, priores in quā irruiſſe ipſi C ideſt athenienſes ineſt, A quoq; B ipſi competit, Mædi nāque laceſſiti, bellum aduerſus eos agunt, qui priores iniuriā intullerunt. A igitur, ideſt bellum, vexariq; bello B ipſi ineſt, ideſt iſce qui priores bellum geſſere: B vero ipſi C, ideſt Athenienſibus ineſt. Hi nāque tractare bellum capere. Medoſq; laceſſiuere. Medium igitur & hoc in loco cauſa eſt, atque ea, quæ primum mouit. ARGY.

Propter quid aut Mædorum bellum factum eſt Athenis? quæ cauſa eſt præliari athenienſes? quoniam in Sardos cōmiſcerunt. Propter hoc. n. motum eſt primū. Sit bellum in quo A: prius committit B. Athenienſes C. Eſt igitur B in C prius eſt committere athenienſibus, A autem in B debellari enim prius iniuſtos. Et itaque in B A debellari prius incipientes, B autem prius in Athenienſibus, prius enim inceperunt. Mediū itaque hic cauſa eſt primum mouens. ANTI. Vide ī ānot.

Ponit exemplum de cauſa mouente tangēs quandā græcam hiſtoriam, videlicet, ꝙ athenienſes quondam adiunctis ſibi quibuſdam aliis græcis inuaſerunt Sardēſes, qui erāt ſubiecti regi Mœdorum, & ideo Mœdi inuaſerunt Athenienſes. Dicit ergo primo ꝙ quæri poteſt propter quid bellum medorum factum eſt cum athenienſibus, & hoc propter quid eſt cauſa quare athenienſes impugnati ſunt à mœdis, quia. ſ. ipſi ſimul cum quidam aliis. ſ. eritriis fecerunt inſultum in Sardenſea. Hoc enim eſt quod fuit motiuum belli. Sit ergo bellum in quo A: quod eſt maior extremitas: ꝙ priores inſultum fecerunt ſit a, ideſt medium, ſed athenięſes ſit C, ideſt minor extremitas. Ergo B eſt in C, inquantū ſcilicet athenienſibus conuenit ꝙ priores fecerunt inſultum. A autem eſt in a, quia. ſ. illi, qui prius aliis iniuſtitiam intulerunt ſunt debellati. Sic ergo A eſt in B inquātum debellantur illi, qui prius incæperunt. Hoc autem ſcilicet B quod eſt medium pertinet ad Athenienſes, qui prius bellum incæperunt. Et ſic patet ꝙ hic accipitur quaſi medium cauſa, quæ primo mouit. Deinde cum dicit.

Ea vero quorū cauſa eſt id, quod alicuius eſt gratia, eūdem ſubeunt modū, ceu propter quid deambulat, vt valeat, cur domus eſt? vt conſeruet̄ ſupellex. Nēpe valitudinis deambulatio, ſupellectilis conſeruandę, domus eſt gratia. Atq; ARGY.

inter hæc propter quid poſt cænam ambulare oportet, & cuius oportet gratia, nihil intereſſe videtur. Sit itaq; deambulatio poſt cænam C: nõ natare cibum, cum occupet locum, in quo eſt B: valere ſit A. Competit igitur deambulationi poſt cænam id efficere, cibum inquam ſumptum in ore ventris nõ ſupernatare, atq; idipſum ſanitatẽ cõſeruet. Sic.n. videtur. B igitur, cibum inquã haud natare C ipſi ineſt, ideſt deambulationi poſt cænam. At A, valitudinem inquam conſeruare B ipſi competit. Quæ igitur eſt cauſa. vt A gratia cuius cætera fiunt, ipſi competat C? Nempe B ipſum eſt: non ſupernatare inquam cibum. Atque hoc eſt tanquam ipſius ratio. Nam A hoc aſſignabitur pacto. Cur aũt B cõpetit ipſi C? Quia ſanũ eſſe id nimirũ eſt. ſic inquã ſeſe habere. Verum mutẽtur rõcinationes oportet. Magis.n. hoc pacto ſingula eluceſcent.

ANTI. Vide ĩ ãnot. *Quorũcunq; autem cauſa eſt propter aliquid, vt propter quid ambulat? vt ſanus fiat, & propter quid facta eſt domus? vt ſaluet vaſa. Hoc ergo vt ſanet, illud vero propter id quod ſaluet, propter quod poſt cænam oportet ambulare, & cuius gratia oportet, nihil differt. Ambulare poſt cænam in quo C:* Vide ĩ ãnot. *non eminere cibos in quo B: ſanari in quo A. Sit igitur in eo quod poſt cænam ambulat eſſe facere nõ ſupereminere cibos iuxta os ventris, & hoc eſſe ſanum. Videtur enim ineſſe ipſi ambulare quod eſt C B, quod eſt non eminere cibos, in hoc autem A quod ſanatiuum eſt. Quæ igitur cauſa eſt in C quod A ſit propter quid, eſt B non eminere cibos. Hoc autem eſt ſicut illius ratio. A enim ſic demonſtrabitur. Propter quid A in C* Vide ĩ ãnot. *eſt? quoniam hoc eſt ſanari. Oportet autem commutare rationes, & ſic magis vnaquæq; apparebit.*

Manifeſtat idẽ in cauſa finali. Et circa hoc duo facit. Primo proponit exemplum in cauſa finali. Secundo oſtendit differentiã inter cauſam finalẽ, & cauſam, quæ eſt principiũ motus, ibi {Generationes autem econtrario.} Dicit ergo primo, ꝙ ſimiliter ſe habet cum prædictis in quibuſcunq; accipitur.q. cauſa finis cuius cauſa fit aliquid. Puta ſi dicamus propter quid aliquis ambulat poſt cænam? vt ſcilicet fiat ſanus, & iterum propter quid eſt domus? ad hoc vt ſcilicet vaſa, i. ſupellectilia hominis ſaluentur. i. conſeruentur. Sic ergo hoc ſcilicet ambulatio poſt cænam ſit gratia ſanandi, hoc autem. ſ. ædificatio domus eſt gratia ſeruandi ſupellectilis. Sic ergo nihil differt dicere propter quid oportet poſt cænam ambulare, & cuius gratia hoc oporteat. Sic ergo ambulare poſt cænã in quo C minor extremitas, ſed non eminere cibos in ore ſtomachi ſit medium in quo eſt B: ſanari vero ſit maior extremitas in quo eſt A. Sit ergo B in C, quia ambulatio poſt cænam facit vt non emineant cibi in ore ſtomachi, & propter hoc prouenit ſanitas qđ eſt A eſſe ĩ B. Vř.n. ꝙ ipſi ambulare qđ eſt C inſit B, qđ eſt non eminere cibos in ore ſtomachi. Ad hoc aũt ſequit A quod eſt eſſe ſanatiuum. Sic ergo patet ꝙ B, ſ. nõ eminere cibos in ore ſtomachi eſt cauſa quare C eſt A; ideſt quare ambulare poſt cænam ſit ſanatiuum, & hoc. ſ. nõ eminere cibos in ore ſtomachi eſt ratio eius quod eſt eſſe ſanatiuum. A.n. ideſt eſſe ſanatiuum ſic aſsignabitur & notificabitur. Quod aũt A ſit in C eſt B propter quid, quia ſcilicet ſic ſe habere vt non emineãt cibi in ore ſtomachi eſt ſanari. Et ad hoc ꝙ ſingula fiẽt magis manifeſta, oportet tranſumere rationes, vt ſcilicet accipiatur medium quaſi ratio maioris extremitatis, ſicut in præmiſſo exemplo apparet. Deinde cum dicit.

ARGY. *Ordo autem generationis, ac ortus verſo modo ſeſe habet in his, & in mouentibus cauſis. In illis.n primo medium fiat oportet, in his autem C ipſum extremum primo, deinde id vltimum, gratia cuius cætera fiunt.*

ANTI. *Generationes autem econtrario hic, & in cauſis ſecundũ motum. Ibi quidem enim medium oportet primũ fieri, hic autem ipſum C vltimum. Vltimum autem eſt propter quid eſt.*

Oſtendit quomodo diuerſimode ſe habet, & in cauſa, quæ eſt principium motus. Contrario enim modo ſe habẽt in via generationis cauſa finalis, & cauſa quæ eſt principium motus. Nam. ſ. in demonſtratione, quæ ſumitur per cauſam, quæ eſt principium motus, oportet medium principium fieri. i. eſſe principium in via generationis, ſicut prius fuit ꝙ Athenienſes inſultum fecerũt in Sardenſes, q̃ ꝙ impugnarentur a Mœdis. Sed hic in demonſtratione, quæ fit per cauſam finalem, accipitur ſicut primum in via generationis ipſum C, quod eſt minor extremitas, & vltimum cauſatum cauſæ finalis. Vltimum etiam in via generationis eſt finis, cuius gratia eſt aliquid. Manifeſtum eſt autem ꝙ primo aliquis ambulat poſt cænã, ex hoc ſequitur ꝙ cibi non emineant in ore ſtomachi, & ex hoc vlterius ſequitur ſanitas hominis quæ eſt principalis finis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Fieri autem poteſt, vt idem gratia ſit alicuius, & ex neceſſitate, veluti propter quid per laternã penetrat lumẽ. Et.n. id quod minores habet partes, ſubtilioresue, neceſſario per meatus maiores penetrat, amplioresue. Si quidem lumen ſit, quia tranſit. Et cuiuſnam gratia, vt non deuiemus pedesq; etiam offendamus. At vt eſt in hiſce, quæ ſunt, ſic ne etiã eſt in hiſce, quæ fiunt? vt ſi cum ignis extinguit tonitat, neceſſe eſt ſtrepitus ſonusq; fiat. Et vt pythagorici dicunt, terroris gratia, quo pertineant hij, qui in tartaro degunt.*

ANTI. Tex. cõ. 11. Vide ĩ ãnot. *Contingit autem idem, & vnum, & quid eſt, & propter quid eſt, & ex neceſſitate, vt per lucernæ pellem lumẽ. Et nãque ex neceſſitate digredit, quod m parua eſt partibus ius per maiores poros. Sic quidem ignis ſit digrediendo, & propter aliquid, vt non offendamus. Itaq; ſi eſſe contingit, & fieri cõtingit. ſicut ſonat extracto igne, neceſſe eſt ſceptire et ſonare, & ſi eſt quẽadmodum pythagorici dicunt minarum cauſa his, qui ſunt in tartaro, quatenus timeant.*

Oſtendit quomodo ad eũdem effectum poſſunt accipi plures prædictarum cauſarum. Et circa hoc duo facit. Primo manifeſtat plures cauſas eſſe eiuſdem. 2. oſtẽdit in quibus habeat locum quod dictũ eſt, ibi {Plurima aũt hmõi ſunt.} Dicit ergo primo ꝙ contingit vnũ & eundem effectum eſſe propter aliquem finem ſiue gratia eius, & ex neceſsitate alicuius prioris cauſę, ſicut hęc quo eſt lumen apparere per pellẽ lucernę, ex neceſsitate prouenit. Neceſſe eſt enim ꝙ corpus minorũ partiũ tranſeat per poros largiores. Dicit autem hoc ſm opinionem ponentium ꝙ lumen ſit corpus quoddam ſubtile, & ꝙ apparentia luminis per diaphanum fiat ꝑpter magnitudinem pororũ quaſi quorundam foraminum. Corpus autem ſubtile videtur eſſe paruarum partium. Et quia hoc non eſt ſm ſuam opinionẽ, ſubiungit ꝙ ex tali neceſsitate hoc prouenit, ſi tñ lumẽ appareat diſgrediendo. i. per ægreſſum partium eius per poros diaphani. Hoc autem, quod eſt apparere lumen per pellem lucernæ, eſt propter aliquem finem, vt. ſ. ambulãtes in nocte beneficio luminis non offendamur. In talibus ergo poſsibile eſt dupliciter argumẽtari. Vno mõ a cã præexiſtente, vt dicamus ſi eſſe contingit hoc, & hoc erit, puta ſi lumen impoſitum eſt lucernæ, ſequitur ꝙ diffundat per poros pellis, alio modo à cã poſteriori, quæ eſt poſterior in fieri, & ſm hoc argumẽtabitur, ꝙ ſi fieri cõtingit finem vltimum oportet pręcedere ea per quæ peruenit ad finẽ. Sicut patet in tonitruo, ꝙ ſi eſt ignis extinctus neceſſe eſt ſceptire. i. fulminare, & facere fremitũ quẽdam

dam ignis extincti, & ſonũ quendã. Et ſi opinio pythagoricorũ eſt vera ꝙ tonitruũ fiat ad cõminuã dũ his qui ſunt in tartaro, oportet dicere ꝙ tonitruum ſiat ad hoc ꝙ hoĩes qui ſunt in tartaro timeãt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Atq; plurima talis ſunt, præſertim ĩ biſce, quæ natura talia fiunt, et conſtant. Altera nãque natura alicuius gratia facit, altera neceſſitate. Neceſſitas autem eſt duplex. Alia .n. eſt ſecundum naturam, & appetitionem, alia violenta, quæ quidem eſt præter appetitionem He neceſſitates extant, cum lapis nunc ſurſum, nunc deorſum mouet̃. Nã tametſi neceſſitate lapis vtroq; motu cietur non eadem tamen neceſſitate.*

ANTI. *Plurima autem huiuſmodi ſunt, et maxime in his, quæ natura ſubſiſtunt, & conſtantibus. Hoc quod propter hoc natura fecit, alia vero ex neceſſitate. Neceſſitas autem duplex eſt. Hoc quidem enim ſecundum naturam, & motum, ſicut lapis ex neceſſitate & ſurſum, & deorſum defertur, ſed non propter eandem neceſſitatem.*

Oſtendit in quibus contingat hoc, quod dictum eſt. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit quomodo hoc ſe habeat in his, quæ ſunt à natura. 2. quomodo ſe habeat in his, quæ ſunt à propoſito, ibi {In his aũt quæ ſunt.} .3. infert quoddam corollariũ, ibi {Quare finis bonus.} Dicit ergo primo ꝙ plurima huiuſmodi, quæ .ſ. ſunt ex neceſsitate & ſunt propter finem, maxime inueniũtur in his quæ ſubſiſtunt à natura, & in his, quæ ſunt per naturam conſtructa. Natura enim quædam facit propter finem, quædã vero facit ex neceſsitate priorum cauſarum, quæ quidem eſt duplex. Vna ſecundum naturam, quæ eſt ſm conditionem materiæ, alia ſecundum cauſam mouentem, ſicut lapis mouetur quidem ex neceſsitate quandoq; ſurſum, quãdoq; deorſum, ſed non propter idem genus neceſsitatis, ſed deorſum mouet̃ propter neceſsitatem naturę, ſurſum autem propter neceſſitatem mouentis ideſt proiicientis. Deinde cũ dicit.

ARGY. *In his autem, quæ proficiſci ſolent à mente, quædam nũquam ſunt à caſu, vt domus vel ſtatua, neq; neceſſitate, ſed alicuius gratia. Quædam ſunt etiã à fortuna, vt ſanitas atq; ſalus, maxime vero in quibus fit, vt ſic, & aliter ſe habeant, cum generatio non eſt à fortuna.*

ANTI. *In his autem, quæ ſunt ab intelligentia, alia quidẽ nequaquã ſunt ab eo, quod per ſe fruſtra eſt, vt domus, aut effigies, neq; ex neceſſitate ſunt, ſed propter hoc vero ſunt à fortuna, vt ſanitas, & ſalus. Maxime autem in quibuſcunq; contingit, ſic & aliter, cum non à fortuna generatio fit.*

Oſtendit quomodo ſe habeat in his, quæ ſunt à propoſito, & dicit ꝙ in illis, quæ fiunt per rationem, ſicut ſunt opera artis, quædam talia ſunt ꝙ nunquam fiunt à caſu, ſicut domus, & ſtatua, nec etiam poſſunt vnquam fieri ex neceſsitate naturæ, ſed ſemper fiunt propter finem, quia ſemper fiunt à ratione, quę non operatur niſi intendens finẽ. Quædam vero quæ poſſunt quidem fieri à ratione artis, tamen poſſunt etiam quãdoq; fieri à fortuna, ſicut patet de ſanitate, quæ quandoq; fit per artem medicinæ, ſed tamẽ, quia poteſt prouenire ex aliqua cauſa naturali, poteſt contingere ꝙ aliquis ſanetur præter intentionem, ſicut ſi leproſus ſanetur ex eſu ſerpentis, quem comedit, vt moreretur. Et ſimiliter contingit de ſalute, cũ .ſ. aliquis intrãs domum propter aliquid aliud liberatur de manu inimicorum quærẽtium ipſum. Et hoc maxime contingit in omnibus rebus, in quibus contingit ꝙ aliquid fit & ſic & aliter, cum non à fortuna fit ideſt contingit eundem effectum non fortuito ex diuerſis cauſis ꝓuenire. Puta poteſt aliquis intrare domũ non à fortuna vt ſaluetur à manu hoſtium, vel vt comedat, vel vt quieſcat. Vnde ſi intendẽdo vnũ eorum eueniat aliud, erit à fortuna. Sed domus, & ſtatua non fiunt niſi propter eaſdem cauſas, & ideo talia non contingit fieri à fortuna. Deinde cum dicit.

ARGY. *Quare ſi finis ſit bonus, ea, quæ ad illum cõſequendum efficiuntur, alicuius gratia fiunt, & aut à natura, aut ab arte. A fortuna vero nihil cuiuſquam fieri gratia ſolet.*

ANTI. *Quare finis bonus propter aliquid ſit, & aut natura, aut arte. A fortuna autem nihil propter aliquid fit.*

Concludit ex præmiſsis ꝙ peruenire ad bonum eſt aut à natura, aut ab arte. Ars enim & natura ſimiliter operantur propter finem, vt habetur in .2. Phyſic. Sed à fortuna non fit aliquid gratia huiuſmodi. Quod ideo dicitur, quia & ſi fortuna contingat in his, quæ fiunt propter aliquid, vt dicitur in .2. Phyſico. illud tamen, quod dicitur à fortuna fieri, non eſt intentum tanquam finis, ſed præter intentionem accidit. Tex. cõ. 79. lect. 13. tex. Tex. cõ. 25. lect. 8. tex.

LECTIO X.

Quomodo demonſtrari contingat aliquid ex cauſis quæ ſimul ſunt & non ſunt cum ſui effectibus, exponit, quomodo item à priori ipſum poſterius non ſyllogizetur docet.

ARGY. *Eadem autem cauſa eſt in his, quæ ſunt, et in his, quæ fiũt, & in his, quæ fuere; & in his item, quæ fient, futuraq́; ſunt. Medium enim ipſum cauſam eſſe conſtat. Verum differentia quædam eſſe videtur. Eorum enim quæ ſunt, eſt, eorum, quæ fiunt, fit, eorum quæ fuere, fuit, eorum deniq; quæ fient erit.*

ANTI. *Eadem autẽ cauſa eſt in his, quæ fiunt, & factis, & futuris, quæ vere eſt his, quæ ſunt. Medium enim cauſa eſt in his, quæ ſunt, quæ eſt ipſis autem, quæ fiunt, quæ fit, factis autem facta, & futuris, futura.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit quomodo quattuor genera cauſarum in demonſtratione pro medijs aſſumuntur, hic oſtendit quomodo in diuerſis demonſtratur aliquid per cauſam. Eſt autem circa hoc duplex differentia conſideranda. Prima quidem ſecundum ꝙ cauſa ſimul eſt cum effectu, vel non ſimul. 2. prout cauſa producit effectum ſemper, aut ſicut frequenter. Et de hac agit, ibi {Sunt autem quidem quædam quæ fiunt vniuerſaliter.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit quomodo aliquid demonſtretur per cauſam, quę eſt ſimul cum eo, cuius eſt cauſa. 2. quo modo demonſtratur aliquid per cauſam, quę non eſt ſimul cum eo, cuius eſt cã, ibi {In his autem quæ non ſimul.} Circa primum conſiderandum ꝙ quia in motu neceſſe eſt cõſiderare prius & poſterius, in cauſis motus eſt accipere cauſam, & cauſatum ſe habere ſecundum prius & poſterius. Sicut patet ꝙ cauſa agens naturalis mouẽdo perducit ad ſuum effectum. Et ſicut per totum motũ perducit mobile ad terminum motus, ita per primam partem motus perducitur ad .2. & ſic deinceps. Vnde ſicut motus eſt cauſa quietis conſequentis, ita pars prima motus eſt cauſa ſubſequentis, & ſic deinceps. Et hoc indifferenter ſiue hoc conſideretur in vno mobili, quod mouetur cõtinue à principio vſq; ad finem, ſiue in diuerſis mobilibus quorum primum mouet .2. & 2. 3 Licet ſimul dum primum mouens mouet, primum motum moueatur, tamen primum remanet mouens poſtquã deſiit moueri, quo mouente ſimul mouetur .2. mobile. Et ita ſucceſſiue mouentur mobilia, quorum vnum eſt cauſa motus alterius, ſicut de his quæ proiiciunt̃ manifeſtat Philoſophus in .8. Phyſic. Per hunc ergo modum cõtingit ꝙ cauſa non eſt ſimul cum eo, cuius eſt cauſa, inquantum ſcilicet prima pars motus eſt cauſa .2. vel primum Tex. cõ. 28. lect. 21. tex.

motum mouet. 2. Quamuis autem motus in ſuis partibus ſucceſsionẽ habeat, tamen ſimul eſt cum cauſa mouente. Simul enim dum mouens mouet, mobile mouetur, eo ꝙ motus nihil eſt aliud ꝗ actus mobilis à mouente, ſecundum quem mouens dicitur mouere, & mobile moueri. Et multo magis in his, quæ ſunt extra motum oportet cauſam ſimul eſſe cum ſuo cauſato, ſiue accipiatur aliqd, vt terminus motus ſicut illuminatio aeris ſimul eſt cum ſolis exortu, ſiue aliquid accipiatur in his, quæ ſunt penitus immobilia & cauſis eſſentialibus, quæ ſunt cauſæ ipſius eſſe. Circa primum ergo duo facit. Primo proponit quod intendit. 2. manifeſtat propoſitum per exempla, ibi { Vt propter quid factus defectus. } Dicit ergo primo ꝙ quandoq; cauſa eſt ſimul cum ſuo effectu, oportet eandem cauſam accipere quantum ad hoc, quod eſt fieri, vel factum eſſe, & futurum eſſe, quę accipitur quantũ ad hoc qđ eſt eſſe, quia ſi cauſa ſimul cum ſuo cauſato, ſicut neceſſe eſt ꝙ qñ eſt cauſa, eſt effectus, ita neceſſe eſt ꝙ qñ ſit cauſa, fiat effectus, & qñ eſt facta ꝙ ſit factus effectus, & qñ eſt futura ſit futurus effectus. Nec eſt inſtantia ꝙ dum ſit ædificator addiſcendo artem ædificatiuam nõdum ſit ædificium, cuius ipſe eſt cauſa per artem ædificatiuam, quia ædificator nõ noĩat cãm ædificij in actu, ſed cãm in potentia, vel in habitu. Sed ædificans noĩat cãm in actu, quã oportet ſimul eſ-
Tex. cõ. 37. lec. 6. tex. ſe cum eo, cuius eſt cã, vt dicitur in 2. Phy. Eſt aũt idẽtitas quatũ ad hoc, ꝙ in oĩbus mediũ eſt cã. Sed hoc accipiendum eſt ſm debitã proportionem, vt. ſ. ipſum eſſe cauſæ, ꝓportionetur ipſi eſſe effectus, & fieri cauſæ fieri cauſati, & factum eſſe cauſæ facto eſſe cauſati, & futurũ eſſe cauſæ futuro eſſe cauſati. Deinde cum dicit.

ARGV. *Nam vt hæc pateſiant exẽplo, cũ interrogamur cur fuit, vel ſit, vel erit, vel eſt, defectio lunæ, qa fuit, vel ſit, vel erit, vel eſt terra inter ſolẽ, & lunam, accommodatiſſime reſpondemus. Quid eſt glacies? & accipiatur aquã congelatã ipſam eſſe. Atq; ſit aqua quidem C congelata autẽ A cauſa deinde collocetur in medio quod ipſum occupat B abſentia penitus ipſius caloris. B igitur ipſis C ineſt A quoq; B ipſi competit. Atq; ſit glacies, cum ipſum B ſit, & fuit, cũ fuit, eritq; cũ erit Ea igitur, quæ hoc pacto eſt cauſa ſit, & eſt, & fuit, & erit vna cum eo, cuius eſſe cauſa dicitur.*

ANTI. *Vt propter qd factus eſt defectus? propter id, quod in medio facta eſt terra, ſit autem propter id, quod ſit, erit aũt & propter id, quod erit in medio, & eſt propter id quod eſt ſimiliter. Et quid eſt cryſtallus? Accipiatur igitur qm̃ aqua dẽſata eſt. Aqua C, denſata in quo A, cauſa media in quo B defectus caloris pœnitus. Eſt igitur in C quidem B, in hoc aũt dẽſatum eſſe quod eſt in quo A ſit autẽ cryſtallus cum fiat B factum eſt A facto B erit autem futuro B. Siquidem cauſa & cuius eſt cauſa ſimul fiunt, cum fiant. & ſunt, cum ſint, & in eo quod factum eſt, & in futuro ſimiliter eſt.*

Manifeſtat quod dixerat per duo exempla, quorum primũ eſt de eclypſi lunæ. Dicimus. n. ꝙ heri factus eſt defectus lunæ ꝓꝑ hoc ꝙ heri facta eſt interpoſitio terræ inter ſolẽ & lunam, & ꝙ nũc ſit defectus lunæ ꝓpter hoc, ꝙ nũc ſit talis interpoſitio terræ, & ꝙ cras fiet defectus lunę propter id, quod terra ponetur in medio, & ꝙ nunc eſt defectus lunæ propter id qđ nunc eſt interpoſitio terræ. Secundũ aũt exemplum de cryſtallo, puta ſi dicamus quid eſt cryſtallus? & accipiatur hoc pro eius diffinitione, ꝙ ſit aqua condenſata vehemẽter. Sit ergo aqua C. i. minor extremitas, & denſatũ eſſe ſit A. i. maior extremitas, & accipiatur pro medio B. i. ꝙ penitus caret calore. Exhalante. n. calido inſpiſſatur humidum. Vnde qñ intenſe exhalat calidũ, conſequẽs eſt ꝙ intẽſe inſpiſſetur humidum. Reducendo ergo ad formã ſyllogiſticã dicemus ꝙ B eſt in C quia. ſ. cryſtallus habet perfectã exhalationem calidi, in B autem eſt A, quia ille quod perfecte caret calido denſatũ eſt. Sicut igr̃ hmõi ꝙ eſt cryſtallum eſſe plenũ aqua denſata eſt cauſa ꝙ habeat defectum caloris, ita etiã cauſa ꝙ fiat cryſtallus cauſa eſt ꝙ fiat B. Et eadem ratio eſt in factum eſſe, & in futurum eſſe. Et ſic concludit, ꝙ ſi ſic accipiatr̃ cauſa & cauſatum oportet ꝙ ſimiliter ſint ſimul in fieri & in eſſe, & in factum eſſe, & in futurum eſſe. Deinde cum dicit.

Sed in hiſce, quæ non ſunt ſimul, ſit ne vt in continuo tpe? ARGV.

In his autem, quæ non ſimul ſunt, nunquid ſunt in continuo tempore? ANTI. Tex. cõ.

Oſtendit quõ cauſa, quæ non eſt ſimul cum cauſato accipiatur mediũ demonſtrationis. Et primo in his quę fiunt in directum. 2. in his quæ fiũt circulariter, ibi { Qm̃ autem videmus. } Circa primũ tria facit. Primo propo- Lectio
nit quæſtionem. 2. interponit quoddã quod eſt neceſſarium cognoſcere ad ſolutionem qõnis, ibi { Eſt igr̃ à poſterius facto. } . 3. ſoluit quæſtionem, ibi { Speculandum eſt igitur quid eſt contingens. } Circa primum duo fa- Le. tex.
cit. Primo proponit quæſtionem. 2. manifeſtat eam, ibi { Sicut videtur nobis. } Mouet ergo primo quæſtionem vtrum in cauſis, quæ non ſimul fiunt cum cauſatis, ſit dicere ꝙ cauſatum ſecundum tempus continuum conſequatur ad cauſam vel non? Deinde cum dicit.

Quemadmodum nobis videtur alia aliorum ſint cauſa, ceu factum facti, fiens fientis futurũq; futuri. ARGV.

Sicut videtur nobis alias aliorum cauſas eſſe, hoc eſt facti eſſe, altera facta, & futura, futuri, eius autem quod ſit, ſi aliquid antea factum eſt. ANTI.

Manifeſtat quæſtionem. Videmus enim ꝙ aliæ ſunt cauſæ aliorum non ſimul cum eis exiſtentes, ſicut eius quod factum eſſe, eſt alia cauſa præcedẽs quod eſt fieri, & ipſius fore ideſt ꝙ aliquid ſit futurum cauſa eſt aliquod futurum fieri, & iterum ipſius fieri cauſa eſt aliquid quod prius factum eſt. Eſt igitur quæſtio vtrum iſtæ cauſæ ſe conſequentes ſint in tempore cõtinuo, vel non? Hoc enim neceſſarium eſt ſcire demonſtratori, quia ſi non ſit continuatio in huiuſmodi cauſis, nõ erit accipere immediatum, quia ſemper inter duo non cõtinuata eſt accipere aliquod mediũ. Et ideo ſi illud nũc, in quo eſt effectus non ſit continuũ ad illud nũc, in quo eſt cauſa, erit in medio aliquid accipere quod ſit cauſa media, & ſic in infinitum. Deinde cum dicit.

At conſtat in his, ab eo ratiocinationem extruendã eſſe, quod poſtea fuit, principia autem & eorum ea ſunt, quę prius fuerunt. Quapropter idem & in hiſce, quæ fiũt, ſeruãdus eſt modus. Sed ab eo quod ante fuit, non extruitur ratiocinatio, vt quoniam hoc fuit, hoc quod eſt poſterius ortum eſt, ſimiliter & in futuro. ARGV.

Eſt igitur à poſterius facto ſyllogiſmus principium, igitr̃ et horum eſt, quæ facta ſunt. Vnde & in his quæ fiunt ſimiliter eſt. A priori aũt non eſt, vt quoniam hoc factum eſt, quare hoc poſterius factum eſt, & in futuro ſimiliter. ANTI.

Manifeſtat quoddam quod eſt neceſſarium ad ſolutionem præmiſſæ quæſtionis. Et primo proponit quod intendit. 2. probat propoſitum, ibi { Neque enim determinati. } Circa primum conſiderandum eſt, ꝙ ſicut linea eſt quoddam continuum, punctus quoddam indiuiſibile, quod terminat & diuidit lineam, ita etiam ipſum fieri vel moueri eſt quoddam cõtinuum, ipſum autem quod eſt motum eſſe vel factum eſſe eſt quoddã indiuiſibile,

uiſibile,

uiſibile, quod poteſt accipi, vel vt terminans totum motum, vel vt diuidens motum tanquã finis primæ partis motus, & principium ſecundæ, ſicut patet de puncto quod diuidit lineam. Sic igitur ipſum factũ eſſe eſt cauſa præcedens ipſum fieri, cuius eſt principium, & eſt effectus conſequẽs illud fieri cuius eſt terminus. Si ergo debeamus demonſtrare, oportet fieri ſyllogiſmũ demonſtratiuum à poſteriori factum eſſe ad fieri præcedens vt ſi dicamus hoc factum eſſe, ergo illud prius fiebat. Sed quia & ipſum factum eſſe eſt principium fieri, ſiue quæ facta ſunt eorum quæ fiunt, conſequens eſt vt ſimiliter ſe habeant in his quæ fiunt, vt ſcilicet à poſteriori fieri ſyllogizetur ad prius factum, puta ſi dicamus ſol mouetur ad punctum medij cœli, ergo prius motus eſt ad punctum orientis. Sed à priori non poteſt fieri ſyllogiſmus ad poſterius, vt puta ſi dicamus ꝙ quia hoc prius factũ eſt, ideo ſequitur ꝙ illud quod eſt poſterius fiat, aut factum ſit. Et quæ ratio eſt de fieri & de factum eſſe, eadẽ ratio eſt de ſore, & futurũ fieri. Deinde cum dicit.

ARGV. *Siue nãque determinatum, ſiue indeterminatum fuerit tẽpus, non erit vnquam, vt cum hoc fuiſſe vera dicatur, poſterius inquam ipſum. In medio enim tempore falſum erit profecto hoc ortum fuiſſe dicere, altero iam orto. Eadem eſt & in futuro penitus ratio, neq; quoniam hoc fuit hoc erit.*

ANTI. *Neq; enim determinati aut non determinati erit tẽporis. Quare neq; quoniam hoc verum eſt dicere factũ eſſe, hoc verum eſt dicere factum eſſe poſterius. In medio.n. falſum eſſet dicere hoc, iam altero facto. Eadem aũt ratio eſt et in futuro.*

Probat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo probat propoſitum ratione accepta ex parte temporis abſolute conſiderati. 2. ex parte temporis, quod cõuenit eſſe medium inter cauſam priorem & effectũ poſteriorem, ibi {Amplius enim neque indeterminatum.} Dicit ergo primo, ꝙ ideo à priori non poteſt ſyllogizari ad poſterius, quia poſito priori nõ oportet ꝙ ſequatur poſterius, neq; ſecundum aliquod determinatum tempus, neq; ſimpliciter non determinati. Et hoc primo manifeſtat quantum ad determinatum tẽpus, puta ſi dicamus bibit infirmus potionem, ergo tali die ſanabitur. Si enim à priori facto ſyllogizari poſſit poſterius ſm determinatum tempus, poterit concludi, ꝙ quia verum eſt dicere hoc factũ eſſe puta infirmum bibiſſe potionem, ꝙ etiã verum ſit dicere hoc factum eſſe quod poſterius eſt, puta eum eſſe ſanatum. Sed hoc non ſequitur, quia poteſt dari aliquod tempus in quo verum eſt eum potionem bibiſſe, & tamen nondum verum eſt eum ſanatum eſſe, ſicut in intermedio tempore inter ſumptionem medicinæ & ſanitatem adeptam. Et hoc eſt quod dicit, ꝙ ideo prędicta concluſio non ſequitur, quia in medio tempore falſum erit ꝙ hoc ſit factum. ſ. hunc eſſe ſanatũ, quis alterum iam ſit factum. ſ. eum medicinam bibiſſe. Et eadem ratio eſt etiam reſpectu futuri. Non.n. poſſumus cõcludere, iſte nunc medicinã bibit, ergo erit ſanatus pro aliquo tempore determinato, quia hoc non erit verũ in quolibet tpe futuro. ſ. in tẽpore medio. Secundo ibi.

ARGV. *Medium enim ſimul habeat ortum, oportet, vt ſit factũ factorum, futurorumq; futurum, & cæterorũ ſimiliter. At id quod fuit, & id quod erit, fieri nequit, vt ortũ habeant ſimul.*

ANTI. *Neq; quoniam hoc factũ eſt, hoc erit. Medium enim homogeneum oportet eſſe, factorum factum, futurorum vero futurum, cum his quæ fiũt fieri, cum his, quæ ſunt eſſe. Sed futurum eſſe & eſſe non contingit eſſe homogeneum.*

Probat idem quantum ad tempus indeterminatum, puta ſi dicamus iſte medicinam bibit, ergo ſanabitur. Non enim ſequitur, ꝙ quia hoc factum eſt ſcilicet ꝙ iſte medicinam bibit, hoc erit ſcilicet ſanabitur. Iam enim ſupra dictũ eſt, ꝙ cauſa quæ ex neceſsitate infert effectũ, eſt ſimul cum effectu. Et accipitur quaſi mediũ homogeneum ideſt vnius generis, ſicut ad probandũ aliqua eſſe facta in præterito accipitur pro medio & cauſa aliquid quod eſt in præterito, & ſimiliter futurorum, id quod eſt futurum, & eorum, quæ ſunt in fieri id quod eſt in fieri, & eorum ſcilicet quæ exiſtunt id quod exiſtit. Sed quando ſic ſyllogizatur, hoc factum eſt, ergo hoc erit, nõ accipitur medium vnius generis, ſed vnum eſt prius & aliud poſterius. Vnde poſito priori non ſequitur ex neceſsitate poſterius in illis in quibus effectus cauſarum impediri poſſunt. Deinde cum dicit. Lib.1.le.16.

Præterea fieri non poteſt, vt aut indeterminatum, aut determinatum ſit ipſum medium tempus. Falſum enim erit in medio illud dicere tempore. ARGV.

Amplius enim neq; indeterminatum contingit eſſe tẽpus medium, neq; determinatũ. Falſum enim erit dicere in medio. ANTI.

Ponit aliam rationem, quæ ſumitur ex parte temporis medij, & dicit, quod ſicut ex parte temporis abſolute conſiderati manifeſtum eſt ꝙ non poteſt ſyllogizari à priori ad poſterius, nec ſecundum tempus determinatum, neq; ſecundum tempus indeterminatum, ita etiam nec ex parte medij temporis cõtingit accipi aliquod determinatum, aut indeterminatum, in quo ſcilicet poteſt concludi poſterius à priori. Iam enim dictum eſt, ꝙ in toto tempore intermedio falſum eſt dicere, id quod eſt poſterius eſſe, quamuis id quod eſt prius iam præceſsit.

LECTIO XI.

Factum eſſe non continuum eſſe ipſi fieri, nec alio facto eſſe oſtendit, quãquam etiam in vno fieri infinita facta eſſe intelligantur, ſumendũ tamen eſſe in his mediũ aliquod docet.

Conſiderandum eſt autem quid nam ſit quod continet, vt in rebus poſt factum eſſe ſit fieri. An patet facto fiens non hærere? nec enim facto factum etiã hæret. Sunt enim fines, ac indiuidua. Nam vt punctum puncto nõ hæret ſic neq; facto factum. Ambo nãque ſunt indiuiſibilia. Nec igit̃ ob idipſum facto fiens hærere põt. Fiens enim diuiſibile, factum indiuiſibile conſtat eſſe. Vt igitur linea ſe habet ad punctũ, ſic fiens ad factum. Nam in eo, quod fit, infinita ſunt facta. Magis autem de hiſce clarius eſt dicẽdum in vniuerſalibus libris de Motu. ARGV.

SPeculandum igitur quid eſt contingens, vt poſt id, quod factum eſt, ſit fieri in rebus. Aut manifeſtũ eſt quod nõ eſt habitũ cum facto eſſe quod fit. Neq;.n. factũ cũ poſt facto eſſe, termini enim ſunt et atomi, ſicut neq; pũcta adinuicem ſunt habita, neque quæ facta ſunt. Vtraq;.n. indiuiſibilia ſunt. Neque igitur quod fit cum eo, quod factum eſt propter id. Quod quidem enim fit, diuiſibile eſt, quod autem factum eſt, indiuiſibile eſt. Sicut igitur linea ad punctum ſe habet, ſic id, quod fit, ad quod factum eſt. Sunt enim infinita facta in eo quod fit. Magis autem manifeſtum in vniuerſalibus de Motu oportet dicere de his. ANTI. Tex.cõ.14.

Poſtquam Philoſophus quæſiuit vtrum in his quæ non ſimul fiunt, poſterius ſecundum continuitatem temporis ſequatur ad prius, & interpoſuit quoddam neceſſarium ſcilicet ꝙ à priori ad poſterius non ſyllogizatur, hic accedit ad determinandum quæſtionem motam. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit quomodo ſe habeant fieri & factum eſſe ſecundum temporis continuitatem. 2. oſtendit propoſitum, ibi {De hoc quidem igitur &c.} Dicit ergo primo, ꝙ ad oſtendendum propoſitum, oportet ſpeculari quid eſt coniũgens, vel con-

tinuans factum eſſe ei, quod eſt fieri, vt poſt vnum continue ſequatur aliud. Et circa hoc dicit primo manifeſtū eſſe ꝙ fieri cum eo, quod eſt factum eſſe, non eſt habitū ideſt conſequenter ſe habens. Dicuntur aūt conſequenter ſe habentia, quorum nihil eſt medium eiuſdem generis, ſicut duo milites in acie, vel duo clerici in choro. Habitum autem ſupra id, quod eſt conſequenter, addit
Tex. cō. 25. & 24. Le. 5. t. ex. 4. contactum, ſicut dicitur in. 5. Phyſi. Sic ergo dicit ꝙ fieri non poteſt eſſe conſequenter ſe habens & cōtiguum cum hoc, quod eſt factum eſſe. Et hoc probat, quia neq; etiam factum eſſe eſt contiguum ſcilicet vt cōſequēter ſe habens cum alio factum eſſe, eo ꝙ duo facta eſſe hoc mō ſe habent, vt quædam vltima & indiuiſibilia in tempore, ſicut duo puncta in linea. Vnde ſicut duo puncta non ſunt conſequenter ſe habentia adinuicem, ita etiam neq; duo facta eſſe, quia tam puncta q̃ facta eſſe ſunt ſicut indiuiſibilia, & talia non ſe habent conſequenter in
Tex. cō. 2. Lect. 1. t. ex. continuis, vt probatur in. 6. Phyſi. Et quia duo facta eſſe non ſunt conſequenter ſe habentia, propter hoc etiā manifeſtum eſt ꝙ fieri & factum eſſe non conſequenter ſe habent. Fieri enim eſt diuiſibile ſicut & moueri, ſed factum eſſe eſt indiuiſibile ſicut & punctus. Sicut igitur ſe habet linea ad punctum, ſic ſe habet fieri ad factum eſſe. Sūt enim infinita facta eſſe in eo, quod eſt fieri, ſicut & infinita puncta potentialiter ſunt in linea. Et hæc eſt cauſa quare in linea non poſſunt eſſe duo puncta conſequēter ſe habentia, quia inter quælibet duo puncta eſt accipere aliud punctum, & ſimiliter inter quælibet duo facta eſſe eſt accipere aliud. Vnde duo facta eſſe nō ſe habent conſequenter. Et quia factū eſſe eſt terminus eius quod eſt fieri, ſequit̃ conſequenter ꝙ nec fieri ſe habeat conſequēter cū eo quod eſt factum eſſe, quia tunc duo facta eſſe ſe haberent conſequenter adinuicem. Sed fieri īmediate terminatur ad factum eſſe, ſicut linea ad pun-
Tex. cō. 2. & inde. Lect. 1. tex. Expo. 4. ctum. {De his autem oportet &c.} ideſt de his patebit magis in vniuerſalibus de motu. t. in libro Phyſic. Tractatur enim de hoc in ſexto illius. Deinde cum dicit.

ARGY. *De eo igitur ipſo quomodo ſeſe habet medium cum deinceps ſit generatio, hæc eo vſq; ſumant̃. Nā et in his ipſis medium, & primum neceſſe eſt medio vacare, velut* A *fuit cum ſit factum.* C. *Antea aūt fuit* A. *Atq;* C *principium eſt ex eo, quia propinquius eſt ei puncto, quod eſt principium temporis. Item* C *fuit, quoniā* D *fuit. Orto igitur* D *neceſſe eſt* C *fuiſſe,* C *vero orto, neceſſe eſt* A *prius ortum fuiſſe. Atq; ſi mediū hoc acceperis modo, ad id tandem acceſſeris, quod medio vacat.*

ANTI. V de ī ānot. *De hoc quidem igitur quòd quō cum eo, quod conſequenter ſe habeat, media cauſa, in tātum acceptum ſit. Neceſſe. n. & in iis mediam, & primam & ſine medio eſſe, vt* A *factum eſt, quoniam* C *factū eſt, ante autem eſt* A. *Principium igitur eſt* C *propter id quod proximum eſt, ipſi nūc, quod eſt principium temporis, ſed* C *factum eſt, quoniam* D *factū eſt* D. *igitur cum fiat* A *neceſſe eſt factum eſſe. Cauſa autē eſt* C. D *enim facto neceſſe eſt* C *factū eſſe,* C *aūt facto neceſſe eſt* A *prius fuiſſe. Sic aūt accipiens aliquod mediū, ſtabit alicubi īmediatum.*

Oſtendit ſecūdum prædicta quomodo accipi poſsit immediate, vel mediate effectus cauſæ in his, quæ non ſimul ſunt. Et primo oſtendit propoſitum. 2. manifeſtat per exempla, ibi {Habet autem ſic ſe in operibus &c} Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum in præteritis. 2. in futuris, ibi {Similiter autem in eo, quod erit &c.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum. 2. excludit quandam obuiationem, ibi {Aut ſemper intercidet.} Dicit ergo primo, ꝙ ex præmiſsis accipi poteſt, quomodo cauſa, quæ accipitur vt medium in demonſtratione, ſe habeat cōſequēter ei ſcilicet quod eſt in fieri vel generari, quia etiam in his demonſtrationibus, quæ ſyllogizant de his, quæ ſunt in fieri, neceſſe eſt accipere eſſe aliquod medium, & primum quod ſit ſine medio, ſicut ſi concludamus ꝙ A factum eſt propter hoc ꝙ C, factum eſt, ita. ſ. ꝙ poſterius factum ſit C, & prius A. Puta ſi dicamus, iſte ſanatus eſt ergo bibit medicinam, A priori enim non conſequeretur ſyllogiſmus, vt ſupra dictū eſt, ſed ipſum C accipit̃ vt id quod eſt magis proximum ipſi nūc præſenti q̃ A. Præſens autem nunc eſt principium temporis, quia ſecundū ipſum diſtinguitur præteritum & futurum, & ſic oportet præſens nunc accipere vt principium notificandi temporis ſucceſsionem. In præteritis enim tanto aliquid eſt poſterius in fieri, quanto proximus eſt in præſenti nunc, in futuris autem eſt econuerſo. Sicut igitur accipitur vt principium ſyllogizandi quod eſt poſterius in fieri q̃ A, & propinquius præſenti nunc, ita & accipiamus D propinquius præſenti nunc q̃ C, & concludimus ꝙ ſi factum eſt D, ꝙ prius factum eſt C. Puta ſi perficit opus ſani hōis, Lect. præ. expo. 5.
prius ſanus eſt. Poſſumus ergo concludere ꝙ ſi factum eſt D neceſſe eſt ꝙ prius factū ſit A, & accipitur pro cauſa id quod erat in medio. ſ. C. Facto enim D neceſſe eſt ꝙ prius factum fuerit C, & facto C neceſſe eſt ꝙ prius factum fuerit A, ergo & facto D neceſſe eſt quòd prius factum fuerit A, puta ſi hic homo iā perficit opus ſani hominis, ſequitur ꝙ prius ſit ſanatus, & ſi eſt ſanatus neceſſe eſt ꝙ prius biberit medicinā. Sic igitur ſemper accipiendo medium, puta aliquid aliud inter C & A, ſicut C acceptum eſt medium inter D & A, ſtabitur alicubi ad aliquod immediatum. Deinde cum dicit.

An ſemper ob infinitionem medium cadet? Non enim factum facto hæret, vt diximus. Attamen à medio incipiēdum eſt, & ab eo, quod nunc eſt primum. ARGY.

Aut ſemper intercidet propter infinitum? Non enim cōtiguum factum cum facto. quemadmodum dictum eſt. Sed incipere tantum neceſſe eſt à medio, & ab ipſo nunc primo. ANTI. Vide i ānot.

Ponit quandam obuiationem. Poteſt enim aliquis dicere ꝙ nunquam veniatur ad immediatum, ſed ſemper erit accipere aliquod medium inter duo facta eſſe, propter hoc ꝙ in ipſo fieri ſunt īfinita facta eſſe, eo ꝙ factū eſſe non conſequēter ſe habet ad aliud factum eſſe, vt dictum eſt. Sed hanc obuiationē excludit ipſe, quia quāuis ſint īfinita facta eſſe in vno fieri, tamē neceſſe eſt incipere ab aliquo medio. ſ. ab ipſo nūc tanq̃ à primo. Dictum eſt enim ꝙ id quod eſt poſterius, eſt principium ſyllogizandi. Reſpectu autem omnium in præterito factorum, poſtremum eſt ipſum præſens nunc, vnde neceſſe eſt ipſum præſens nunc accipere vt primum & immediatum principium. Quodlibet autē aliorum factorū accipitur vt principium mediatū. Deinde cum dicit. Lect. præ. tex. pr. Lect. præ. tex. exp. 5.

Idem & in futuris ſeruandum eſt. Nam ſi verū eſt D *fore, verum ſit prius oportet* A *fore. Huius autem cauſa eſt ipſum* C. *Etenim ſi erit* D *prius* C *ipſum erit. Et ſi* C *rurſus erit* A *prius erit. Similiter autem & in iis ipſis infinitio diuiſionis exiſtit. Futurum nāque futuro non hæret. Atque principium & in iis eſt ſumendum, quod medio vacet.* ARGY.

Similiter autem eſt & in eo quod erit. Si enim verū eſt dicere quoniam erit D *neceſſe eſt prius verum dicere, quoniā* A *erit. Huius autem cauſa eſt* C. *Siquidem enim* D *erit, prius* C *erit, ſi vero* C *erit, prius* A *erit. Similiter autem eſt deciſio infinita & in iis. Non enim ſunt talia quæ erunt contigua adinuicem. Principium autem & in iis immediatum, ſine medio accipiendum eſt.* ANTI.

Manifeſtat

Manifeſtat idẽ & in futuris, & dicit ꝙ ſicut ſe habet in eo quod factum eſt, ſimiliter ſe habet & in eo, quod factum erit, quia ſi verum eſt quod erit D neceſſe eſt ꝙ prius verificetur ꝙ ſit A & hmõi cauſa accipietur C quæ cadit mediũ īter D & A. Quia ſi erit D neceſſe eſt ꝙ prius erit C, & fieri C neceſſe eſt ꝙ prius ſit futurũ A. Et ſimiliter etiam in his poteſt fieri obiectio de infinita diuiſione futuri in inſtantia, vel motus in momenta, quia ſicut in præteritis ita & in futuris non conſequenter ſe habẽt in diuiſibilia, & tamen etiam hic accipiẽndum eſt aliquid ſicut īmediatum principium, ſicut dictum eſt in his quę

Lect. præce. facta ſunt in præterito. Licet enim non ſit accipere duo facta eſſe ſe cõſequẽter habẽtia, neq; in præterito, neq; in futuro, põt tñ accipi aliquid vltimũ vtrubiq;, & hoc accipietur vt principium īmediatũ. Deinde cum dicit.

ARGY. *Hæc autem in ipſis operibus ita ſe habẽt, vt diximus. Nã, ſi domus extructa eſt, lapides inciſos fuiſſe neceſſe eſt. At id quãobrem? quia neceſſe eſt fundamenta fuiſſe, ſi domus eſt facta. Si vero fundamenta iacta fuere, neceſſe eſt lapides ante fuiſſe. Rurſus ſi domus erit, pari ratione lapides prius erũt. Quod quidem per medium modo demonſtratur eodem, iacientur enim antea fundamenta.*

ANTI. *Habet autẽ ſic ſe & in operibus. Si facta eſt domus neceſſe eſt deciſos eſſe lapides, & factũ eſſe hoc propter quid? quoniam neceſſe eſt fundamentum factũ eſſe, ſi domus facta eſt. Si vero fundamentum eſt, prius lapides eſſe ſectos neceſſe eſt. Iterum ſi erit domus, ſimiliter prius erũt lapides. Demõſtrãtur autem per medium ſimiliter. Erit.n. fundamentum prius.*

Manifeſtat quod dixerat per exempla, & dicit ꝙ prędictus modus argumentandi poteſt conſiderari circa opera humana. Accipiamus enim factũ eſſe domus tãquam quoddam poſtremum, ex quo concluditur ſicut quoddã primum ꝙ neceſſe eſt lapides prius fuiſſe deciſos, & accipiemus pro medio conſtructionẽ fundamenti, quia ſi domus facta eſt, neceſſe eſt ꝙ prius ſit fundamentũ factũ, & ſi factum eſt fundamentũ, neceſſe eſt ꝙ prius ſint lapides deciſi. Et qđ dictũ eſt in præterito accipiẽdum eſt in futuro, puta ſi erit domus, neceſſe eſt ꝙ prius futura ſit deciſio lapidum, & hoc demonſtretur per medium quod eſt conſtructio fundamenti.

LECTIO XII.

Quomodo in his, quæ circulariter & vt frequenter fiunt propter quid & medium ſumendum ſit docet, præmiſſa eorum quæ fiunt diuiſione.

ARGY. *Sed quoniã in hiſce, quæ fiunt, generationem quãdam modo circuli conuerti videmus, fieri poteſt, vt idipſum ſit, ſi medium, & termini mutuo ſe ſequantur. In iis enim conſiſtit ipſa conuerſio. Atq; idipſum in ſermonibus primis oſtendimus, conuerti inquam ipſas concluſiones, hoc eſt enim circuli modo ratiocinationem conuerti.*

ANTI. Vide i ãnot. Tex. cõ. 15. *QVoniam aũt videmus in his, quæ fiunt, circulo quãdam generationem eſſe, & cõtingit hoc eſſe. Si enim conſequantur adinuicem medium, & termini. Iis.n. conuerti eſt. Oſtenſum eſt autem hoc in prioribus, quòd conuertatur concluſiones, circulo autem eſſe hoc eſt.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit quomodo accipiendum ſit medium quod eſt cauſa in his quæ fiunt in rectum, hic oſtendit quõ debeant accipi in his, quæ fiunt ſm generationẽ circularẽ. Et primo oſtendit propoſitũ. Secundo manifeſtat per exempla, ibi {In operibus autẽ

Tex. cõ. 70. lec. vlti. tex. expo. vlt. videtur ſic.} Circa primum conſiderandum eſt, ꝙ quia motus cœli circularis cauſa eſt generationis in iſtis inferioribus, ideo dicitur in ſecũdo de Generatione ꝙ quędam circulatio in generationibus inuenitur, puta ꝙ ex aqua generatur terra, & ex terra iterum aqua. Dicit ergo, quia videmus eſſe quandam generationem in his, quæ circulo generantur, in his etiam contingit obſeruari hoc quod ſupra dictum eſt, ꝙ ſcilicet ſyllogizetur à poſteriori, ſi hoc modo accipiantur termini demõſtrationis, ꝙ medium & extremi termini ſe inuicem conſequuntur, quia in his, quæ ſic generantur, eſt quædam cõuerſio circularis, dum ſcilicet à primo generato deuenitur ad vltimum, & ab vltimo reditur ad primum, non idem numero, ſed idem ipſe ſpecie, vt patet in. 2. de Ge- Te. c. 70. le. vlti. t. ex. vlt. neratione. Et ita non ſequitur ꝙ idem numero ſit prius & poſterius, effectus, & cauſa. Et hoc ipſum competit proceſſui demonſtrationum, eo ꝙ vt in præcedentibus dictum eſt, quandoq; concluſiones conuertuntur, vt ex eis ſcilicet ſyllogizentur aliquæ præmiſſarum, hoc enim eſt circulo demonſtrare. Quod quãuis non competat, ſi Demon. circularis. omnino ſit vnum & idem quod prius fuit concluſio, & poſtea eſt principium, reſpectu eiuſdem numero, ne ſit idem notius & minus & notum, ſi tamen non ſit omnino idem ſicut accidit in his, quæ circulo generantur, nullum incõueniens eſt. Deinde cum dicit.

In rebus autem ipſis hoc videtur fieri modo. Humida facta pluuia terra, vapor neceſſe eſt oriatur. Quo quidem orto, nubem conſtare neceſſe eſt. Qua facta fieri aquam. Qua orta, terra pluuia neceſſe eſt humectetur. Hoc autem id erat, quod initio ſumpſimus. Quare modo circuli conuerſio fuit. Quicquid enim ex hiſce ſumpſeris, aliud ſequitur quidem, cum ſit aliud. Quod quidem cum ſit, aliud item eſt. Quod rurſus cum ſit, primum ipſum emergit. ARGY.

In operibus autem videtur ſic. Compluta.n. terra, neceſſe eſt vaporem fieri, hoc autem facto, nubem, hac vero facta, neceſſe eſt terram complutam eſſe. Hoc autem erat ex principio. Quare circulo circuiuit. Cum.n. vnum horum quodlibet eſt, alterũ eſt, & cum illud eſt, alterũ, & cum hoc primũ. ANTI.

Manifeſtat quod dixerat per exempla, & dicit ꝙ in ipſis operibus naturæ videẽ ſic euenire, ꝙ ſit quidã circularis proceſſus, quia ſi terra ſit compluta, neceſſe eſt ꝙ per actionem ſolis vapor ex ea reſoluatur, quo reſoluto, & ſurſum eleuato neceſſe eſt ꝙ generetur nubes, & hac generata neceſſe eſt ꝙ generetur aqua pluuiæ, qua generata, neceſſe eſt ꝙ cadat, cadens ſuper terram compluat eam. Et hoc eſt quod accipimus quaſi primum, non tñ eſt eadem cõplutio terræ ad quam vltimo peruenitur, & à qua primo incipiebatur. Et ſic manifeſtum eſt ꝙ tactus eſt quidam circuitus, inquantum vno eorum exiſtente fit aliud, & illo exiſtente fit aliquod aliud, quo exiſtente redditur ad primum, non idem numero, ſed idẽ ſpecie. Iſte tamen cauſarum circuitus inueniri nõ poteſt ſecũdum ordinem, qui inuenitur in cauſis per ſe. Sic.n. neceſſe eſt peruenire ad vnum primum in quolibet genere cauſarum, vt probatur in ſecundo Metaph. Quòd Tex. cõ. 5. autem aqua generetur ex igne, & ignis iterato ex aqua, le. 2. te. exp. hoc non eſt per ſe, ſed per accidens. Nõ enim ens per ſe vlt. & te. c. 6. generaẽ vt ex ente in actu, ſed ex ente in potentia, vt di le. 3. tex. ex. citur in. 1. Phyſic. Procedendo ergo in cauſis per ſe non primæ tex. erit circulatio. Natura complutionis terræ cauſam agẽ co. 77. lect. tem accipiemus calorẽ aeris, qui cauſatur ex ſole, & non 14. te. ex. 2. econuerſo. Cauſam vero materialem aquam, cuius materia non eſt vapor, ſed materia communis elementorum. Deinde cum dicit.

Sunt autem rerum nonnullæ quæ fiunt vniuerſaliter, ſemper enim & omnes, aut eodem modo ſe habent, aut eodem fiunt pacto. Nonnulla ſunt rurſus, quæ ſemper quidem non ARGY.

ſiunt eodem modo,ſiunt tamen plerũq;. Nam non omnis quidem mas homo barbam emittit,ſit autem plerunque, vt homo mas barbam emittat, talium igitur & medium eſſe plerunque neceſſe eſt.

ANTI. Tex. cõ. 26. *Sunt autem quædam,quæ ſiunt vniuerſaliter ſemper quidem,& in omni,aut ſe habẽt,aut ſiunt ſemper. Alia vero ſemper quidem non,ſed ſicut frequenter ſunt,vt non ſemper omnis homo maſculus barbatus,ſed eſt ſicut frequenter. Talium igitur neceſſe eſt & medium ſicut frequenter eſſe.*

Oſtendit qualiter diuerſimode demõſtretur per cauſam in his, quæ ſunt ſemper, & in his quæ ſunt vt frequẽter. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. 2. probat propoſitũ, ibi: {Si enim A de a.} Tertio epilogat quæ dicta ſunt, ibi {Quo mõ quidem igiť &c.} Dicit ergo primo, ꝙ quædã ſunt quæ vr̃ fiunt, & quantum ad tempus, quia ſemper, & quantum ad ſubiectum, quia in omnibus {aut ſe habent, } ſicut immobilia, quibus non expedit proprie fieri, {aut fiunt} ſicut mobilia quæ ſemper eodem modo ſe habẽt, vt patet in motibus cœleſtibus. Quædam vero nõ fiunt ſicut ſemper, ſed ſicut freqnẽter. Et ponit de his exemplum. Sicut ꝙ oĩs homo maſculus efficitur quandoq; barbatus, non accidit ſemper, ſed ſicut frequenter. Sicut igitur eorũ, quæ ſunt ſemper, oportet accipere medium ſemper, ita & talium, quæ ſunt ſicut frequenter oportet accipere medium ſicut frequenter. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam ſi tã A de a, quàm B de C vniuerſaliter prædiceť, & A de C neceſſe eſt, & ſemper, & de quolibet prædicari. Id.n. eſt vniuerſaliter prædicari, de omni, ſemperq; dici. At ſupponebatur A plerunq; de C prædicari. Neceſſe eſt ergo medium etiam ipſum B conditionem eandem ſubire, ac eſſe plerunque. Erunt igitur & eorum, quæ ſunt plerunque, ea principia vacantia medijs, quæ plerunq; ſic ſunt, vel fiunt.*

ANTI. *Si enim A de B prædicatur vniuerſaliter, et a de C vniuerſaliter, nec eſſe eſt & A de C ſemper, & de omni prædicari. Hoc enim erat vniuerſaliter, & de omni, & ſemper. Sed ſuppoſitũ eſt ſicut frequẽter eſſe. Neceſſe ergo eſt medium ſicut frequenter eſſe, quod eſt in quo eſt B. Erunt igitur & eorum, quæ ſunt frequenter, principia ſine medio, quæcunque frequenter ſunt ſic aut fiunt.*

Probat ꝙ ad concludendum id quod eſt ſicut frequẽter, neceſſe ſit accipere mediũ ꝙ ſit ſicut frequẽter. Detur enim oppoſitum, ꝙ accipiatur medium quod ſit vniuerſaliter, & ſemper, puta ſi A, quæ eſt maior extremitas, prædicetur vniuerſaliter de a, quod eſt medium, & B de c, quod eſt minor extremitas, ex neceſsitate ſequitur ꝙ A prædicetur de C vniuerſaliter, & quantum ad tempus, & quantum ad ſubiectum, quod eſt ſemper & de omni prædicari. Vnde idem nunc dicimus vniuerſaliter prædicari, quod prædicari de omni, & ſemper. Sed ſuppoſitum erat ꝙ A prædicaretur de c, ſicut frequenter. Neceſſe eſt ergo, ꝙ mediũ qđ eſt a accipiať ſicut frequenter exiſtẽs. Sic ergo, patet ꝙ pñt accipi quædã ĩmediata principia eorũ, quæ ſunt frequẽter, ita ꝙ ipſa principia ſint, aut fiant ſicut frequenter. Hmõi tñ demõſtrationes non faciunt ſimpliciter ſcire verum eſſe quod cõcluditur, ſed ſm̃ quid.ſ. ꝙ ſit verum vt in pluribus, & ſic

Vides. 8. in prio. lec. 16. tex. exp. vlt. etiam principia, quæ aſſumuntur, veritatẽ habent. Vnde huiuſmodi ſcientiæ demonſtrant à ſcientiis, quę ſunt de neceſſariis abſolute quantum ad certitudinem demonſtrationis. Deinde cum dicit.

ARGI. *At enim quo nam pacto ipſum quid eſt ad ratiocinationis terminos accommodatur, & quo modo, vel eſt ipſius, vel non eſt demonſtratio, diffinitione ſatis antea pertractauimus,*

ANTI. Tex. cõ. 17. *Quomodo quidem igitur quodquideſt inter terminos aſſignatum eſt, & qualiter demonſtratio, aut diffinitio ſit ipſius aut non, dictum eſt prius.*

Nota totam epilo. Epilogat quæ dicta ſunt, & dicit ꝙ iam ſupra dictum eſt quomodo quodquideſt, quod eſt aliqualiter idem ei, quod propter quid, aſsignatur inter terminos ſyllogiſticos, dum oſtenſum eſt qualiter ſingula cauſarum genera, & in ſingulis diuerſitatibus rerum, ſint media demonſtrationum. Dictum eſt etiam qualiter eius quodquideſt ſit vel non ſit demonſtratio, vel diffinitio.

LECTIO XIII.

Diffinitionem ſubſtantialem ex his quæ ſemper inſunt conſtare, quorum quodlibet in plus eſt, non tamen extra genus, & tot quouſq; omnia non ſint in plus.

ARGY. *Nunc dicendum eſſe videtur, quo nam pacto venari nos oportet, quæ hoc ipſo quid eſt prædicantur.*

ANTI. *Quomodo autem oportet venari in eo quod quid eſt venientia, nunc dicamus.*

Poſtquam Philoſophus oſtẽdit qualiter quodquideſt, & propter quid ſe habeant ad demonſtrationẽ, hic oſtẽdit quõ poſsint inueſtigari. Et primo quõ inueſtigetur quodquideſt. Secũdo quõ inueſtigetur ꝓp quid, ibi {Ad

Lectio. 17. habendum autem &c.} Circa primum duo facit. Primo dicit de quo eſt intentio. Secundo exequitur propoſitum, ibi {Eorum autem igitur, quæ inſunt ſemper &c.}

Expo. tex. Dicit ergo primo ꝙ poſtquam dictũ eſt qualiter quodquideſt cognoſcatur, & qualiter quodquideſt vel propter quid accipiatur vt medium in demonſtratione, nũc dicendum eſt quomodo oporteat inueſtigare ea, quæ ponuntur in eo quodquideſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Eorum itaq; quæ ſemper cuiq; competunt, quædam extendunt ſe quidẽ ad plura, non tamen genus egrediuntur. Atq; ea ſe ad plura extẽdere dico, quæ quãquã vniuerſaliter cuiq; competũt, non tamẽ ſoli, ſed etiam alij inſunt. Eſt enim quoddam, quod omni competit trinitati, & etiam non trinitati. Id enim quod eſt, trinitati, & etiã num numero cõpetit. At impar ineſt & ipſum quidem trinitati, & aliis etiam pluribus. Quinario nãque competit, non tamen genus egreditur. Quinarius enim numerus eſt, & nihil eſt extra numerum impar.*

ANTI. *Eorum igitur, quæ inſunt vnicuiq;, quædam extenduntur in plus, non tamen erunt extra genus. Dico autem in plus eſſe quæcunque inſunt quidem vnicuique vniuerſaliter, at vero, ſed & alij, vt eſt aliquid quod omni trinitati ineſt, ſed & non trinitati. Sicut quod eſt ineſt trinitati, ſed & non numero. Sed impar ineſt omni trinitati, & eſt in plus. Et nãque ipſis quinque ineſt, ſed non extra genus. Quinque enim numerus eſt impar, nullum autem impar extra numerum eſt.*

Oſtendit propoſitum & maniſeſtat qualia oporteat eſſe illa quæ accipiuntur ad oſtendẽdum quodquideſt, Secundo quomodo ſunt inquirenda, ibi {Congruum autem eſt cum totum aliquod &c. } Circa primum tria fa-

Le. ĩme. ſeq. cit. Primo præmittit quandam diuiſionẽ. Secundo proponit qualia oportet eſſe quæ accipiuntur ad conſtituẽdum quodquideſt, ibi {Huiuſmodi accipiẽda ſunt &c.} Tertio probat, ibi {Quoniam autem oſtenſum eſt &c.}

Le. 2. t. ex. 5. Circa primum conſiderandum eſt, ꝙ ea, quæ ponuntur in eo quodquideſt, oportet ꝙ ſemper & vniuerſaliter prædicentur, vt ſupra habitum eſt, & ideo accipiens ea, quæ prædicantur, de vnoquoq; vt ſemper, dicit ꝙ inter ea, quædam inueniuntur, quæ extenduntur in plus ꝙ̃ id, cui inſunt, non tamen ita ꝙ inueniantur extra genus illud. Et exponit quid ſit eſſe in plus, & dicit ꝙ in plus eſſe dicuntur quęcunq; vniuerſaliter inſunt alicui, non tamẽ ei ſoli,

el ſoli,ſed etiam alij.Datur autem per hoc intelligi aliud
membrum oppoſitum,quia.ſ.eſt aliquid quod extendi-
tur in plus, & eſt extra genus. Et de hoc primo, ponit
exemplum dicens,ꝙ eſt aliquid quod ineſt omni terna-
rio, ſicut patet de ipſo ente quod quidem vniuerſaliter
ineſt,non tantum trinitati,ſed etiam aliis,& non ſolum
in genere numeri,ſed etiam in his,quæ ſunt extra genus
numeri,impar vero ineſt omni ternario, & eſt in plus,
quia etiam ineſt ipſi quinario,non tamen inuenitur ex-
tra genus ternarij,quod eſt numerus,quia etiam quina
rius in genere numeri inuenitur, nihil autẽ quod ſit ex-
tra genus numeri poteſt dici impar. Deinde cũ dicit.

ARGV. *Talia igitur eouſq; ſumẽda ſunt, quouſq; tot fuerint ſum-
pta primo, vt vnũquodq; quidem illorum pluribus compe-
tat, cuncta autem ſimul non ad plura ſeſe extendant. Hanc
enim neceſſe eſt ſubſtantiam rei diffiniendæ.*

ANTI. *Huiuſmodi autem accipiẽda ſunt vſq; ad hoc, quouſq; tot
accipiãtur,quorum vnũquodq; quidem in plus ſit,omnia au-
tem nõ ſint in plus. Hanc enim neceſſe eſt ſubſtantiã rei eſſe.*

Oſtendit qualia debent eſſe, quæ accipiuntur ad con
ſtituendum quodquideſt. Et primo, proponit quod in-
tendit.2.manifeſtat per exemplum,ibi{Vt trinitati om-
ni &c.}Dicit ergo primo,ꝙ ad manifeſtãdũ quodquid-
eſt,accipienda ſunt talia, quæ quidem ſunt ſemper & in
plus,non tñ non extra genus,vſq; ad talẽ terminũ,vt pri
mo quidem vnũquodq; qđ accipitur ſit in plus, oĩa aũt
nõ ſint in plus,ſed conuertantur cum re, cuius quæritur
quodquideſt. Eius enim rationem neceſſe eſt ſignifica-
re quodquideſt rei. Deinde cum dicit.

ARGV. *Velut omni trinitati competit numerus impar primum
vtroque modo,& quia non menſuratur numero, & quia non
ex numeris conſtat.Id igitur iã ipſa trinitas eſt,numerus in-
quam impar primus, atque hoc pacto primus. Horum enim
prima cæteris etiam vniuerſis imparibus inſunt, vltimum
dualitati etiam competit. At vniuerſa ſimul nulli præter
trinitatem numero competunt.*

ANTI. *Vt trinitati omni ineſt numerus impar primus vtrobique,
& ſicut quod non eſt non menſurari numero, & ſicut non
componi ex numeris.Hoc itaq; iam trinitas eſt,impar nume-
rus primus,& ſic primo. Horum enim vnumquodque,aliud
quidem in imparibus omnibus ineſt, vltimum autem duali-
tati,omnia autem nulli.*

Manifeſtat quod dixerat per exemplum. Accipiamus
enim iſta quatuor,numerus,impar, primus vtroq; mo-
do. Dupliciter enim dicitur aliquis numerus primus,
vno modo,quia non mẽſuratur aliquo alio numero, ſi-
cut per oppoſitum patet, ꝙ quaternarius non eſt nume
rus primus,quia menſuratur dualitate, ternarius autem
eſt numerus primus,quia non mẽſuratur aliquo nume-
2.modus. ro, ſed ſola vnitate. Alio modo,dicitur aliquis nume-
rus primus,quia non componitur ex pluribus numeris,
ſicut patet per oppoſitum,de ſeptenario,qui primo mo
do eſt primus, non enim menſuratur niſi vnitate, non
autem eſt primus ſecũdo modo, componitur enim ex
ternario & quaternario, ſed ternarius non componitur
ex pluribus numeris,ſed ex ſola vnitate,& dualitate. Sic
ergo patet, ꝙ quodlibet prædictorum quatuor conue-
nit vniuerſaliter trinitati, quodlibet autem eorum cõue
nit etiam aliis in genere numeri.Nam hoc quod dicitur
numerus & impar conuenit omnibus numeris impari-
bus, vltimum autem ſcilicet ꝙ ſit primus vtroq; modo
conuenit etiam dualitati, quæ nec menſuratur alio nu-
mero, nec componitur ex numeris, ſed ex ſolis vnitati-
bus, vnde omnia iſta ſimul iuncta ſignificãt quodquid-
eſt ternarius. Sed videtur ꝙ non requiratur ad diffini- Dubium.
tionem ꝙ qualibet particula ſit in plus, q̃ diffinitum.
Dicit enim Philoſophus in.7.Meta.ꝙ quãdo perueni- Tex. cõ. 43.
tur ad vltimas differentias erunt æquales differentiæ ſpe Lectio.12.
ciebus, non ergo oportet ꝙ differentia ſit in plus q̃ ſpe- tex. expo.6.
cies.Quod etiã ratione videtur.Dicit enim Philoſophus Tex. cõ 6.
in.8.Metaph. ꝙ ratio quę eſt ex differentiis videtur eſſe Le.2.t.ex.8.
ſpeciei & actus id eſt formæ, quia ſicut ibidem dicitur,
differentia reſpõdet formę, cuiuſlibet autem ſpeciei eſt
propria forma quæ nulli alij conuenit. Videtur igitur
ꝙ differentia vltima non excedat ſpeciem. Dicit etiam
Philoſophus in.7.Meta. ꝙ nihil eſt aliud in diffinitio- Tex. cõ. 42.
ne q̃ genus & differentiæ,& ꝙ poſsibile eſt diffinitionem le.12.t.ex.5.
ex duobus conſtitui,quorum vnum ſit genus,aliud dif-
ferentia. Differentia autem non inuenitur extra pro-
prium genus, alioquin non eſſet diuiſiua generis per ſe,
ſed per accidens, videtur ergo ꝙ differentia non exce-
dat ſpeciem.Sed dicendum eſt ꝙ ſi accipi poſſet differẽ- Solu.
tia,quæ notificaret ipſam formã ſubſtantialem ſpeciei,
nullo modo differentia vltima eſſet in plus q̃ ſpecies, vt
rationes probant. Sed quia formæ eſſentiales non ſunt
nobis per ſe notæ, oportet ꝙ manifeſtentur per aliqua
accidẽtia quæ ſunt ſigna illius formæ.vt patet in.8.Me- Tex. cõ.43.
taphy.non autem oportet accipere accidentia propria Lect.12.tex.
illius ſpeciei,quia talia oportet per diffinitionem ſpeciei
demonſtrari, ſed oportet notificare formam ſpeciei per
alia accidentia communiora,& ſecundum hoc differen-
tiæ ſumptæ dicuntur quidem ſubſtantiales, inquantum
inducuntur ad declarandum formam eſſentialem, ſunt
autem communiores ſpecie, inquantum aſſumuntur
ex aliquibus ſignis, quæ ſequuntur ſuperiora genera.
Deinde cum dicit.

*Cum autem neceſſaria quidem ſint ea, quæ hoc ipſo quid ARGV.
eſt prædicantur, vt antea patefecimus,vniuerſalia nãque ne-
ceſſaria ſunt, trinitati vero, vel cuius alij ſic competunt ea,
quæ ſumuntur, hoc modo neceſſario quidem trinitas ea, quæ
diximus,erit.*

*Quoniam autem oſtẽſum eſt à nobis in ſuperioribus,quòd ANTI.
neceſſaria quidẽ ſunt in eo quodquideſt prædicantia, vniuer Vide ĩ ãnot.
ſalia autem neceſſaria ſunt,in trinitate autẽ, & in vnoquoq;
alio,ſic accipiuntur in eo quodquideſt accepta, ſic autem erit
ex neceſſitate quidem trinitas hoc.*

Oſtendit quod ſupra dixerat. Et primo, ꝙ oporteat
prædicta vniuerſaliter & ex neceſsitate prædicari de ter
nario.2.ꝙ ex prædictis conſtituatur ipſa eſſentia ipſius
ternarij,ibi{Quòd autem ſubſtantia ex his &c.} Dicit
ergo primo quod quia ſuperius oſtenſum eſt ꝙ ea, quæ
prædicantur in eo quodquideſt ex neceſsitate inſunt,
quæcunq; autem ex neceſsitate inſunt vniuerſaliter prę-
dicantur, neceſſe eſt ꝙ ſiue de ternario ſiue de quocũq;
alio accipiantur prædicto modo ea, quæ prædicantur
in eo quod quid, ꝙ ex neceſsitate & vniuerſaliter prædi
centur. Deinde cum dicit.

*Subſtantiam autem hęc eius eſſe rationemúe,ex hiſce pate ARGV.
re poteſt.Nam ſi id,quod aſſignauimus,non ſit ipſius rõ tri-
nitatis,neceſſe eſt ipſum quaſi genus quoddam ipſius eſſe, aut
nomine vocitatum,aut nomine carens.Igitur nõ trinitati mo
do,ſed præter ipſam aliis etiam cõpetet. Genus enim huiuſce-
modi ponatur eſſe naturæ, vt inſit potentia pluribus, atq; ad
plura ſeſe extendat.Quod ſi iſtud præter indiuiduas alij nulli
competit rei,id erit profecto ipſa ratio trinitatis.Nam et hoc
etiam ſupponatur,id cuiuſq; ſubſtantiam eſſe, quod vltimum
de indiuiduis tali dicitur modo.Quare ſimiliter et in quibuſ-
uis aliis inerit cuiuſq; ratio,quod hoc oſtenditur modo.*

Quòd

ANTI. *Quòd autem ſubſtãtia ſit ex his, manifeſtum eſt. Neceſſe aũt eſt niſi hoc eſſet trinitati eſſe, vt genus aliquod eſſe. Hoc autem nominatum, aut nõ nominatũ erit. Igitur in plus quàm trinitati ineſſe. Conceſſum eſt enim huius eſſe genus, quod eſt ſecundum potentiam in plus. Si itaq; nulli inerunt alij, quàm atomis trinitatis, hoc vtiq; erit trinitatis eſſe. Supponatur.n. hæc ſubſtantia vniuſcuiuſq; eſſe, quæ eſt in illius atomis vltimum prędicamentum. Quare ſimiliter & alij cuilibet ſic demonſtratiuorum eidem eſſe inerit.*

Oſtendit ꝙ ex his quæ prædicto modo accipiuntur, conſtituatur eſſentia ternarij vel cuiuſcunq; alterius, qa neceſſe eſt ſi hoc, quod ſupra poſitum eſt, non eſſet ipſa ſubſtantia ternarij, cum prædicetur in eo quodquideſt, quod eſſet quoddam genus, vel nominatum, vel innominatum. Non enim cuilibet rationi eſt nomen impoſitum. Et inde eſt ꝙ multa ſunt inominata, tam in generibus, ꝙ̃ in ſpeciebus. Ideo autem oportet ꝙ prædicta ratio ſit genus ternarij ſi nõ ſignificet eſſentiam eius, quia omne quod prædicatur in quid, aut eſt genus, aut diffinitio ſignificans eſſentiam. Non eſt autẽ poſſibile ꝙ ſit genus, quia ſequeretur ꝙ eſſet in plus ꝙ̃ ternarius, hoc enim ſupponimus eſſe genus, cuius potentia ſub ſe cõtinet plures ſpecies. Habitum eſt autem ꝙ prædicta ratio non conuenit niſi atomis.i. indiuiduis ſub ternario continentis. Relinquitur ergo ꝙ prædicta ratio ſit diffinitio ſignificans eſſentiam ternarij. Hęc enim ſupponitur eſſe eſſentia vniuſcuiuſq; quæ inuenit̃ in indiuiduis illius ſpeciei. Similiter ſecundum prædictum modum prædicationis, ſicut dictum eſt de ternario, ita etiam eſt intelligendum de quibuſcunq; aliis, quibus demonſtretur aliquid eſſe idem per modum prædictum.

LECTIO XIIII.

Modus venandi quodquideſt ponens, cur diuiſiuo vtatur proceſſu oſtendit, cum ipſum reprobauerit, ordinem item particularis diffinitionis docet.

ARGY. *Oportet autem, cum totũ aliquod quiſpiam tractat, genus in ea diuidere, quæ ſunt prima, atq; indiuidua ſpecie, veluti numerũ in dualitatẽ, trinitatemúe, deinde illorum eniti diffinitiones accipere, vt rectæ lineæ, circuli, atq; anguli recti.*

ANTI. Tex. cõ. 18. *Congruum aũt eſt, cum totũ aliquod aliquis negociet̃, departiri genus in atoma ſpecie prima, vt eſt numerus in trinitatem, & dualitatẽ, poſtea ſic illorum diffinitiones accipere tentare, vt rectæ lineæ, & circuli, & anguli.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit qualia oportet eſſe ea, quæ conſtituunt diffinitionem ſignificantem eſſentiam rei, hic oſtendit qualiter debeant inueſtigari. Et circa hoc duo facit. Primo proponit modum maxime conuenientem ad inueſtigandum ea, quæ ſunt in diffinitione ponenda, ſcilicet per diuiſionem generis. 2. ponit quendam alium modum per ſimilia & differẽtia,
Lectio.16. ibi { Quærere autem oportet &c. } Circa primum duo facit. Primo oſtendit ꝙ oportet vti diuiſione generis ad inueſtigandum particulas diffinitionis. 2. quid oporteat in tali inueſtigatione obſeruari, ibi { Ad conſequendum
Le. ime ſeq. tex. expo.6. Vbi ſupra tex. primæ. autem termini &c. } Circa primum duo facit. Primo oſtendit veritatem. 2. excludit errorem, ibi { Nihil autem oportet diuidentem &c. } Circa primum tria facit. Primo oſtendit qualiter per diuiſionem generis inueſtigentur diffinitionis particulæ. Secundo quomodo proceſſus diffinitionis ſit vtilis ad propoſitum, ibi { Diuiſiones autem quæ ſunt &c. } Tertio quomodo ſunt cauenda ea, quæ circa hunc proceſſum defectũ inducere poſſunt, ibi { Differt autem &c. } Circa primum duo facit, Primo oſtendit ꝙ oportet vti diuiſione generis ad diffiniendum. Secundo quõ oportet accipere differẽtias, ibi { Poſt aũt accepto &c. } Dicit ergo primo ꝙ cũ aliquis vult negociari ad diffiniendum aliquod totum.i. vl'e, cõgruum eſt vt primo diuidat genus in primas partes illius generis, quæ ſunt indiuiſibiles ſecundum ſpeciẽ, puta ꝙ diuidat numerum in binarium & ternarium, & hac diuiſione præmiſſa, per quã cognoſcitur genus, tenetur poſtea accipere diffinitionem ſingularum ſpecierum, ſicut etiam fit in aliis, puta in linea recta, & in circulo, & in recto angulo. Omnia enim hæc congrue diffiniũtur præmiſſa diuiſione generis. Deinde cum dicit.

ARGY. *Poſt hoc ſumpto quid nam ſit genus, vtrum quantitas, an qualitas, proprios affectus per communes primos contemplari. Nam ea, quæ iis accidunt, quæ componũtur ex indiuiduis, ex diffinitionib' inoteſcẽt, propterea quòd diffinitio ſimplex, quæ principium eſt omnium & ea quæ ſimplicibus accidunt, per ſe quidem ipſis ſolis, per ipſa vero cæteris competunt.*

ANTI. Vide i ... *Poſt hæc autem accipiendum quid genus ſit, vtrum quantitatis ſit, aut qualitatis, & proprias paſſiones ſpeculari per cõia prima. Compoſitis enim ex atomis conuenientia ex diffinitionibus erunt manifeſta, propter quod principiũ eſt omnium diffinitonũ quod ſimplex eſt, & ſimplicibus per ſe ineſſe conuenientia ſolum, aliis autem ſecundum illa.*

Oſtendit qualiter ſint accipiendæ, & dicit ꝙ poſtquã acceperimus per diuiſionem generis in ſpecies quid ſit genus, puta vtrum ſit in genere qualitatis, vel quantitatis, oportet ad inueſtigandũ differentias cõſiderare proprias paſſiones, quæ ſicut dictum eſt, ſunt ſigna manifeſtantia formas proprias ſpecierum. Et hoc oportet primum facere per aliqua communia. Si enim nos congregemus accidentia ex generibus communioribus, quæ hic dicuntur indiuiſibilia, quia nõ reſoluuntur in aliqua priora ſtatim ex diffinitionibus eorum erunt manifeſta ea, quæ quærimus. Oportet.n. oĩum diffinitionũ eſſe principium id, quod ſimplex eſt.i. genus cõe, hmõi ſimplicibus ſolum per ſe inſunt accidentia, quæ cõiter inueniũtur in multis, omnibus autem aliis conueniunt ſecundũ illa. Sicut album & nigrum per ſe quidem conueniunt corpori terminato, & ſm hoc cõe conueniunt & homini, & æquo, & quibuſcũq; aliis. Vnde ſi oporteret accipere diffinitionem alicuius cui vniuerſaliter cõueniret album, puta diffinitionem niuis, oporteret recurrere ad genus communius, quod eſt corpus terminatum, & ex eo inueſtigare cauſam albedinis, & ſecundum hoc oſtẽderetur nobis quare nix vniuerſaliter ſit alba. Et iſta cauſa poterit pertinere ad quodquideſt niuis, puta inſpiſſatio huiuſmodi quæ facit humidum terminari cum cõſeruatione lucis. Deinde cum dicit.
Lect. præ... expo.4.

ARGY. *At qui diuiſiones quæ per differentias proficiſcunt̃, vtiles ſunt ad diffinitiones hoc pacto inueſtigandas. Ipſas tamẽ nõ oſtendere dictum eſt antea. Vtiles autem erunt hoc pacto ſolũ ad ratiocinãdum ipſum quid eſt. Atq; videbitur ipſa diuiſio nihil facere prorſus, ſed vniuerſa ſtatim accipere perinde atque ſi eadem ab initio ſine diuiſione, quiſpiam ſumeret.*

ANTI. Tex. cõ.19. *Diuiſiones autem quæ ſunt ſecundum differentias, vtiles ſunt in his, vt ſic adeamus. Sicut tamen demonſtrant, dictum eſt in prioribus. Vtiles autem ſunt vtique ſic ſolum ad colligẽdum quodquideſt, & etiam videtur vtiq; nil vtile, ſed mox videntur accipere omnia, tanquam ſi ex principio acceperit aliquis ſine diuiſione.*

Oſtendit quomodo prædictus proceſſus conſerat ad diffinitiones, & dicit ꝙ ad hoc quod aliquis in prædicto modo procedat ad diffiniendum id eſt diuidendo genus

genus in ſpecies vtile eſt quod homo accipiat diuiſioné generis per differentias. Sed ramen quo modo per hoc manifeſtetur quodquideſt, dictum eſt in præcedentib⁹. Sunt quidem vtiles prædictæ diuiſiones ad accipiendũ quodquideſt ſolum, ſicut dictum eſt, ſed ad ſyllogizandum quodquideſt nihil videntur facere vt prius dictum eſt. Sed videntur quod diuidentes ſtatim accipiant omnia ſyllogizata, ſicut ſi prius aliquis accepiſſet, antequã diuideret. Deinde cum dicit.

Lect. præce. Item ſupra lect. 4.

ARGY. *Refert autem, ea, quæ prædicantur primum, & poſterius prædicari, veluti ſi animal mite bipes, animal bipes mite dicatur. Etenim ſi ex duobus omnis diffinitio conſtet, & vnũ quid ſit ipſum animal manſuetũ, atq; rurſus ex hoc, & differentia fiat vnum, homo inquam, vel quicquid tandem id ſit, quod vnum efficitur, neceſſe eſt diuidentem petere ſemper.*

ANTI. Vide i ãnot. *Differt autem aliquod prius, & poſterius prædicamẽtorũ prædicari, vt eſt dicere aĩal manſuetũ bipes, & bipes animal manſuetum eſt, & iterum ex hoc & differentia eſt homo aut quodlibet eſſe vnũ ſic. Vnde neceſſe eſt diuidentem repetere.*

Oſtendit quid oportent cauere ne circa prædictum proceſſum defectus accidat. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit qđ oporteat cauere inordinationẽ. 2. ꝙ oporteat cauere diminutionem, ibi { Amplius autem ad nil relinquendum &c. } Dicit ergo primo, ꝙ multum differt quid prius, & quid poſterius prædicetur inter ea, quæ ponuntur in diffinitione. Poteſt enim vno modo ſic dici ꝙ homo eſt animal manſuetum bipes. Alio modo poteſt ordinari, vt dicatur ꝙ homo eſt bipes animal mãſuetum. Et ꝙ hoc differat ad diffiniendum patet per hoc, quia oportet ꝙ omne quod diffinitur conſtituatur ex genere & differentia. Sic igitur ſi manſuetum accipitur vt differentia animalis oportet ꝙ animal manſuetũ ſit aliquid vnum quod accipiatur vt genus ex quo & alia differentia quæ eſt bipes conſtituitur homo. Et eadẽ ratio eſt de quocunque alio quod fit vnum ex pluribus per ſe, & non per accidens. Sicut igitur differt ꝙ accipiatur hoc vel illud pro genere vel differentia, aut ꝙ accipiatur aliquid vt eſt differentia cõſtitutiua generis & diuiſiua eiuſdem, ita differt ad diffiniendũ ꝙ ſic vel aliter partes diffinitionis ordinentur. Si enim dicam ꝙ homo eſt animal manſuetũ bipes, accipietur animal vt genus, manſuetum autem vt differentia conſtitutiua eius, bipes autem vt differentia diuiſiua ipſius. Econuerſo autẽ erit ſi dicatur ꝙ homo eſt animal bipes mãſuetũ. Quia igitur differẽtia ordinis facit differentia in quodquideſt, conſequens eſt ꝙ ille, qui diuidit, non ſolum ſupponat ea, quæ accipiuntur ad diffiniendum, ſed etiam petat ordinem eorundem. Et ſic manifeſtum eſt ꝙ diffinitio nõ ſyllogizat quodquideſt. Deinde cum dicit.

ARGY. *Præterea hoc pacto duntaxat fieri põt, vt nihil eorũ prætermittatur, quę ſunt in diffinitione ponẽda. Sumpto nãque genere primo, ſi accipiatur aliqua diuiſionum inferiorum, non omne cadet in illam, ceu non omne animal, aut continuarum, aut diuiſarum alarum eſt, ſed volatile animal omne. Huius eſt enim hæc differentia. Prima autem animalis ea eſt differẽtia, in quam omne animal cadit, & cuiuſq; cæterorũ ſimiliter generum, & eorum, quæ ſunt extra animal, & eorum quæ ſub ipſo ſunt collocata, ceu volucris ea eſt differẽtia prima, in quã omnis volucris cadit, & piſcis itidem ea, in quã omnis piſcis. Hoc igitur ſi proficiſcatur quiſpiam pacto, ſciat nihil prorſus prætermiſiſſe. Quod ſi non hoc modo procedat, eſ prætermittere eum neceſſe eſt, & idipſum quoq; neſcire.*

ANTI. *Amplius autem ad nil relinquẽdum in eo quid eſt, ſic ſolũ modo cõtingit. Cum enim primum accipitur genus, ſi quidẽ inferiorum aliquam diuiſionem accipiat, non incidet omne in hoc. Vt non omne animal aut totalum eſt, aut diuiſum pẽnis, ſed pennatũ animal eſt omne. Huius enim differentia hæc eſt. Prima autem eſt differentia animalis, in quã omne animal incidit. Similiter autem eſt in vnoquoq; aliorum, & in his quæ extra genus, & quæ ſub ipſis ſunt, vt in aue, in qua eſt omnis auis, & in piſce, in quo eſt omnis piſcis. Sic igitur eũ ambulãs eſt, quid eſt ſcire, quando nil relictum eſt. Aliter autem relinquere eſt neceſſe, & non ſcire.*

Docet cauere diminutionẽ oſtendens quomodo fieri poſſit vt nihil prætermittatur eorum, quæ requiruntur ad quodquideſt, & dicit ꝙ hoc contingit fieri ſolum iſto modo, quo dicetur. Ad cuius euidentiam conſiderandum eſt ꝙ omnes differentiæ ſuperiorum generum pertinent ad quodquideſt alicuius ſpeciei. Nam inferius genus conſtituitur per differentiam diuiſiuam ſuperioris generis. Ad vitandum ergo diminutionem, oportet ꝙ nulla huiuſmodi differentiarum prætermittatur. Prætermittitur autem ſi aliquis accepto ſupræmo genere, accipiat conſequenter aliquam differẽtiam diuiſam, nõ quidem ipſius ſupræmi generis, ſed alicuius inferioris. Quod quidem hoc modo cognoſci poteſt, quia cum animal accipiatur aliquod ſupræmum genus, ſi poſtea aliquis accipiat diuiſionẽ alicuius de inferioribus generibus, non totum quod continetur ſub genere ſuperiore cadet ſub illa diuiſione. Et ponit ad hoc exẽplum, ſicut non omne animal eſt vel totalum, vel diuiſum pennis. Dicitur autem animal totalũ quod habet totas alas integras, & continuas, ſicut verſpertilio. Diuiſum pẽnis autem dicitur animal, cuius alæ diſtinguuntur per diuerſas pennas, ſicut accipitris vel corui. Animali autem nõ habenti alas neutrum horum conuenit, ſed omne animal volatile continetur ſub altera harum differentiarũ; quia ſecundum prædictas differentias diuiditur hoc genus, quod eſt animal volatile. Sed prima, & immediata differentia animalis attenditur ex hoc ꝙ omne animal cadit ſub diuiſione. Et ita eſt etiam de omnibus aliis generibus, ſiue accipiamus genera quæ ſunt extrinſeca animali, ſicut lapis & planta, ſiue illa, quæ ſub animali continentur, ſicut auis piſcis. Prima tamẽ differentia auis attenditur ſecundum differentiam, in quam incidit omnis auis, & eadem ratio eſt de piſce. Concludit ergo ꝙ ſi aliquis ſic procedat in diuidendo. ſ. ꝙ totum diuiſum contineat ſub partibus diuiſionis, poterit homo cognoſcere ꝙ nil eſt relictũ de his, quę ſunt neceſſaria ad diffiniẽdũ. Si aũt aliter procedatur, neceſſe eſt ꝙ aliqua relinquantur, & ꝙ homo non cognoſcat ſe integraliter diffiniſſe.

Animal totalum vel diuiſũ pennis.

Lectio XV.

Non oportere diffinientem ac diuidentem omnia ſcire oſtenditur, quæ item obſeruari oporteat diffinientem docet.

ARGY. *Non autem oportet eum, qui diffinit, ac diuidit, omnia ſcire, quæ ſunt.*

ANTI. *Nihil autem oportet diffinientem omnia ſcire, quæ ſunt.*

Poſtquam Philoſophus oſtendit veritatem circa diuiſionem generis, quæ ſumitur ad diffiniendum, hic excludit duos errores. Secundum, ibi { Omne autem incidere. } Circa primum tria facit. Primo proponit excluſionem erroris, & dicit ꝙ non eſt neceſſarium ꝙ ille, qui diuidendo diffinit ſciat omnia quæ ſunt in mũdo. Secundo ibi.

ARGI. *Quãquam nonnulli cenſent fieri non poſſe, vt quiſquã vnquam differẽtia ad vnũquodq; cuiuſq; ſciat, niſi ſcierit vnũquodq;.*

quodq;. Sine vero differentiis nũquam fieri poſſe, vt quicquã ſciatur. A quoq; nãque nõ differt quiſpiam, idẽ quod illud inquiunt eſſe, à quo vero differt, ab eo diuerſum eſſe.

ANTI. *Et tamen impoſſibile quidam dicunt eſſe differentias cognoſcere, quæ ſunt ad vnumquodq;, non cognoſcentem vnũquodq;. Sine autem differentiis non eſſe vnumquodque ſcire. A quo enim non differt, idem eſſe huic, à quo autem differt, alterum ab hoc.*

Narrat opinionem errãtium. Dicebant enim quidã ꝙ non poteſt agnoſci differentia alicuius ad omnia alia entia, niſi omnia alia entia agnoſcantur, vt patet in aliquibus duobus, quorum differentiam cognoſcere non poſſumus, niſi vtrunq; cognoſcamus. Addebant autem ꝙ non eſt poſsibile ꝙ aliquid ſciatur quid eſt, niſi cognoſcatur differentia eius ad omnia alia. Id enim à quo aliquid non differt eſt idem ei, illud autem à quo differt eſt alterum ab ipſo. Non aũt poſſumus ſcire quid ſit vnũquodq;, niſi ſciamus quid ſit idem ei, & quid alterum ab eo. Et ſecundũ hoc concludebant ꝙ non poteſt aliquid cognoſci niſi omnia cognoſcantur. Tertio ibi.

ARGY. *Primo igitur hoc eſt falſum. Non enim quæuis differentia res ſunt diuerſæ. Complures enim inſunt rebus eiſdem ſpecie differentiæ, ſed non per ſubſtantiam, neq; per ſe.*

ANTI. *Primum quidem igitur hoc falſum eſt. Non enim ſecundũ omnem differentiam alterum eſt. Multæ enim ſunt differẽtiæ in eadem ſpecie, ſed non ſecundum ſubſtantiam, neq; per ſe.*

Improbat quod dictum eſt dupliciter. Et primo quidem interimit hoc quod dictum eſt, ꝙ illud à quo aliquid differt eſt alterum. Loquimur enim nunc de eodẽ & altero ſecundum eſſentiam, quã ſignificat diffinitio. Manifeſtum eſt autem ꝙ etiam in eadẽ ſpecie ſunt differentiæ multæ accidentales, quæ nõ diuerſificant ſubſtantiam ſpeciei, quã ſignificat diffinitio, nec per ſe inſunt. Vnde conſequens eſt ꝙ non omnis differentia facit talem alteritatem, quam neceſſarium ſit cognoſcere ad diffiniendum. Secundo ibi.

ARGY. *Deinde, cum quiſpiam acceperit ea, quæ opponuntur, & differentiam & omne, aut in hanc partem, aut in illam cadere, ſumpſeritq; in altera parte rem eam, quam quærit eſſe, & idipſum cognouerit, nihil refert ſi ſciat, nec ne, de quibus aliæ differentiæ predicantur. Patet enim eum habiturum eſſe rationem ſubſtantiæ. ſi ſic proficiſcens ad ea tandem peruenerit, quorum non eſt vlterius differentia.*

ANTI. *Poſtea cum accipiant oppoſita & ſecundum differentiã, & cum omne incidat hinc, aut inde, et accipiat in altero quod quæritur eſſe, & hoc cognoſcit, nihil differt ſcire, aut neſcire, in quibuſcunq; prædicantur de aliis differentiæ. Manifeſtum enim quoniam ſi ſic vadens veniat in hoc, quorũ non amplius eſt differentia, habebit rationem ſubſtantiæ.*

Improbat quæ dicta ſunt alio modo. Cum enim ille qui vult diffinire diuidendo accipiat oppoſitas differentias hoc modo ꝙ omne quod continetur ſub diuiſo cadat ſub hoc membro diuiſionis, vel ſub illo, & accipiat ſub altero membrorum id, cuius diffinitio quæritur, ſi hoc quod intendit diffinire, cognoſcat ſub illo membro diuiſionis contineri, non differt ad propoſitum, vtrum ſciat, vel neſciat ꝙ de quibuſdam aliis rebus prędicẽtur oppoſitæ differentiæ. Puta ſi diuidam animal per rationale & irrationale, & accipiam propoſitum ſic hominẽ contineri ſub rationali, non requirit ꝙ ſcientia, de quibus irrationale prædicetur, nec qualiter illa adinuicem differant. Manifeſtum enim eſt ꝙ ſi aliquis ſic procedat ſcilicet diuidendo genus per primas differentias eius, & accipiendo propoſitum ſub altero membro diuiſionis quouſq; perueniatur in illa, quæ vlterius diuidi nõ poſſunt eſſentialibus differentiis, ſic procedẽs habebit diffinitionem ſubſtantiæ, quam quærebat. Decipiebantur ergo prædicti homines ex eo ꝙ non diſtinguebant inter cognoſcere aliquid in communi & in ſpeciali. Oportet enim ꝙ quicũq; ſcit quid eſt aliquid, cognoſcat omnia alia in communi, non autem in ſpeciali. Puta qui ſcit quid eſt homo, oportet ꝙ ſciat hominem per hoc quod eſt animal diſtingui ab omnibus, quæ non ſunt animalia, & per hoc quod eſt rationale diſtingui ab omnibus quæ non ſunt rationalia. Non enim oportet ꝙ illa cognoſcat niſi ſecundum hoc commune, quod eſt animal, vel rationale. Deinde cum dicit.

Omne autem in ipſam diuiſionẽ cadere, ſi ſint ea oppoſita, quorum non eſt medium quicquã, non eſt poſtulatio. Neceſſe eſt enim omne in altero ipſorum eſſe, ſi illius eſt differentia. ARGY.

Omne autem incidere in diuiſionem, ſi ſunt oppoſita, quibus nihil intereſt, non eſt repetitio. Neceſſe enim eſt omne in altero ipſorum eſſe, ſiquidem illius differentia eſt. ANTI.

Excludit ſecundum errorem. Poſſet enim aliquis credere ꝙ quicunq; vtitur diuiſione ad diffiniendum, indigeat petere ꝙ totum diuiſum contineatur ſub membris diuiſionis, ſed ipſe dicit ꝙ hoc non eſt neceſſariũ ſi oppoſita, per quæ fit diuiſio ſint immediata, quia ſecundũ hoc neceſſarium eſt, ꝙ totũ diuiſum ſub altero oppoſitorum contineatur dum tamen accipiantur primę differentiæ alicuius generis. Differentiæ enim, quæ ſunt immediatæ ſi comparentur ad genus inferius, non ſunt immediatæ, ſi comparentur ad genus ſuperius. Sicut par & impar ſunt immediata ſi comparentur ad numerum, cuius ſunt propriæ differentiæ, non autem ſi comparentur ad quantitatem. Deinde cum dicit.

Ad extruendam autem, probãdamúe per diuiſiones diffinitionem, hæc tria ſunt obſeruãda. Primum vt ea ſumantur, quæ, hoc ipſo quid eſt prædicantur. Secundum vt hæc adeo diſponantur, vt primum in primo, ſecundum in ſecundo loco ponatur. Tertium vt hæc omnia ſint. ARGY.

Ad conſtruendum aũt terminum per diuiſiones tria oportet coniecturari accipientẽ prædicantia in eo quodquideſt, & hæc ordinare quid primum, aut ſecundum, hæc omnia ſunt. ANTI. Tex. cõ. 21.

Poſtquam excluſit ea, quæ non requiruntur ad diuiſiones diffiniti, hic oſtendit quæ ſecũdum rei veritatem requirantur. Et primo ponit quod intendit. 2. manifeſtat propoſitum, ibi {Eſt autem horum vnum.} Dicit ergo primo ꝙ ad hoc ꝙ aliquis conſtituat terminum ideſt diffinitionem per viam diuiſionis, tria oportet conſiderare, quorum primum eſt, vt ea, quæ primo accipiuntur, prædicentur in eo quodquideſt, ſecundo vt ordinetur quid ſit primum & quid ſecundum, tertium eſt ꝙ accipiantur omnia, quæ pertinent ad quodquideſt, & nihil eorum prætermittatur. Deinde cum dicit.

Atque primum iſtorum erit, ſi poſſumus quemadmodum ad accidens ratiocinari, ipſum inquam competere, & per genus probare. ARGY.

Eſt autem horum vnũ primum per id, quod poſſumus ſicut ad accidens colligere, quoniam eſt, et per genus probare. ANTI.

Manifeſtat propoſitum. Et primo oſtendit quomodo tria prædicta poſſunt obſeruari. Secundo oſtendit ꝙ prædicta tria obſeruata ſufficiant, ibi {Manifeſtum eſt autem.} Circa primum tria facit. Primo oſtendit quomodo obſeruatur primum, & dicit ꝙ vnum horum, ꝙ ſcilicet accipiantur ea, quæ prædicantur in eo quodquideſt obſeruatur, primo quidem per hoc ꝙ homo poteſt inducere ſyllogiſmos ꝙ id, quod aſſumitur

inſit,

inſit,ſicut cum diſputatur ad problemata de accidente. Secundo, vt oſtendatur quod prædicatur in eo quod quid per ea, quibus diſputatur ad problemata de genere. Secundo ibi.

ARGV. *Secũdum fiet ſi ipſum primum ſumpſerimus. Hoc autem erit, ſi id accipiatur quod tale eſt, vt ipſumquidẽ omnia ſequatur, omnia autem ipſum non ecõtra ſequatur. Neceſſe eſt enim aliquid eſſe tale, quo ſumpto idem iã erit, & in inferioribus modus. Id enim erit ſecundum quod cæterorum eſt primum. Et id etiam tertium, quod eſt hæ rentium primũ. Superõ nãque ſublato, id, quod hæret cæterorum erit primum, vt patet. Et in cæteris eodem modo.*

ANTI. *Ordinare autem ſicut oportet, ſi primũ accipiat. Hoc autem erit, ſi primum accipiatur, quod omnibus inhæret, illi autem nõ omnia. Neceſſe eſt enim aliquod eſſe huiuſmodi. Accepto autẽ hoc, erit idem in omnibus inferioribus modus. Secundum autem aliorum primum erit & tertium habitorum. Remoto enim quod eſt ſurſum habitum, aliorum primũ erit. Similiter autem eſt & in aliis.*

Manifeſtat quomodo obſeruetur ſecundum ſcilicet debita ordinatio partium, & dicit ꝙ tunc ordinantur partes diſſinitionis ſicut oportet, ſi aliquis primo accipiat id, quod eſt primum, & hoc erit ſi aliquis homo primo accipiat id, quod cõſequitur alia poſterius accepta, & non econuerſo. Hoc enim eſt communius & prius. Neceſſe eſt autẽ aliquid huiuſmodi accipi in diſſinitione tanquam genus, puta cum dicitur homo eſt animal greſsibile bipes. Si enim eſt greſsibile bipes, eſt animal, ſed non econuerſo. Cum ergo iam acceperimus animal tanquam primum, idem modus obſeruandus eſt in ordinatione inferiorum. Accipietur enim quaſi ſecũdum in diſſiniſione illud, quod ſecundum rationem præmiſſam erit primum inter omnia ſequentia, & ſimiliter accipietur tertium id, quod eſt primum reſpectu habitorum ideſt conſequentium. Semper enim remoto ſuperiori, illud quod eſt habitum ideſt immediate conſequẽs, erit primum omnium aliorum. Et ita eſt etiam in omnibus aliis, puta in quarto, & in quinto ſi tot oporteat partes diſſinitionis eſſe. Tertio ibi.

ARGV. *Patebit autem hæc omnia eſſe, quod erat tertium, ſi ſumpſerimus primum ipſum per diuiſionẽ omne, aut hoc, aũt hoc animal eſſe. Eſſe aũt hoc, & rurſus totius differẽtiam huius extremi vero non vlterius differẽtiam eſſe, vel etiam ſtatim cum vltima differentia ab ipſo toto, non differre id ſpecie.*

ANTI. *Quòd autem hæc omnia ſint manifeſtum eſt ex hoc, quòd recipimus primum quidem ſecundum diuiſionem, quoniam omne eſt aut hoc, aut illud. Eſt autem hoc, & iterum totius differentia, à toto nil differre ſpecie amplius hoc.*

Manifeſtat qualiter poſsit tertium obſeruari, & dicit ꝙ manifeſtum erit omnia, quę pertinent ad quodquideſt accipi in diſſinitione ſecundum modum ſupra dictum ex hoc ꝙ diuidẽdo aliquod genus accipimus primas differentias ſub quibus diuiſum vniuerſaliter continetur, ſicut omne animal eſt hoc, vel illud, puta rationale vel irrationale, & accipiamus quod intẽdimus diffinire eſſe hoc, puta rationale. Et iterũ accipiẽmus hoc totũ ſcilicet animal rationale, & diuidemus ipſum per differentias proprias, ſed qñ iam deuenimus ad vltimã differentiam, iã non erit diuidere per alias differentias ſpecificas, ſed ſtatim vltima dñia addita, hoc, cuius diſſinitio quærit, in nullo differret ſpecie à ſuo toto. i. à rõne congregata ab omnibus partibus acceptis, ſicut homo non differt ſpecie ab aliquo eorum, de quibus prædicatur animal rationale mortale. Deinde cum dicit.

ARGV. *Patet enim neq; plus oportet quicquam additum eſſe. Omnia nãque ſumpto hoc ipſo quid eſt prædicantꝰ, neq; quicquã deeſſe. Nã aut genus, aut differẽtia eſſet. At genus eſt ipſum primum, & hoc cum differentiis ſimul eſt ſumptum. Differentiæ etiam vniuerſæ ſunt ſumpta, nulla enim prorſus poſterior eſt. Specie nãque differret ipſum extremum. At hoc dictum eſt non differre.*

ANTI. *Manifeſtum enim eſt, quoniam neq; plus hoc apponitur. Omnia enim in eo quodquideſt accipiuntur horum neque deficere nihil. Aut enim genus, aut differentia vtiq; eſſe. Genus quidem igitur eſt, primum, & cum differentiis prius acceptũ eſt, differentiæ autem omnes continentur. Non enim amplius ſunt vltima. Specie enim differret & vltimum. Hoc autem eſt dictum non differre.*

Oſtẽdit ꝙ tria prædicta obſeruata ſufficiant ad diffiniendum, ꝙ diffinitio neque ſuperfluum neq; diminutum habebit. Quòd autem non apponatꝰ aliquid plus q̃ debeat, manifeſtum eſt per primum trium prædictorum, quia ſcilicet accepta ſunt ſolum ea, quæ predicantur in eo quod quid, & talia neceſſe erat accipere. Similter etiam manifeſtum eſt ꝙ nihil deficit. Aut enim deficeret genus, aut differentia. Sed ꝙ genus non deficiat, patet ex. 2. trium dictorum. Acceptum eſt enim primum id, ſine quo non ſunt alia, & poteſt eſſe ſine aliis, & hoc eſt genus, & cũ genere poſtea acceptæ ſunt differentiæ. Sed ꝙ differentiæ omnes ſunt acceptæ patet per tertium prædictorum trium, quia non amplius poteſt accipi poſterior differẽtia poſt illam cuius diximus non eſſe etiam differentiam, quia iam ſequeretur ꝙ vltimum acceptum adhuc differret differentia eſſentiali, cum tamen dictum ſit, ꝙ non differat. Similiter etiam ex præmiſsis patet ꝙ non intermittatur aliqua differentia in medio, per hoc ſcilicet ꝙ ſemper accipiuntur primæ differentiæ. Vnde relinquitur ꝙ ſufficiant tria prædicta ad diffiniendum obſeruari.

LECTIO XVI.

Verus venandi quodquideſt modus exponitur, diffinitionem item vti metaphoris nequaquam conuenire oſtenditur.

ARGV. *Quærere autem oportet inſpiciendo, primum ad ea, quæ ſunt ſimilia, & nullum inter ſe differentiam habẽt, quid nam idem habeant vniuerſa. Deinde ad alia, quæ ſub eodem cũ illis genere collocantur, & ſunt quidẽ eiuſdem inter ſe ſpeciei, ab illis autem, ſpecie ſunt diuerſa. Atq; ſi in iis accipiatur aliquid penitus idem, & in aliis ſimili modo. Rurſus conſiderandum eſt ſi in iis, quę ſunt ſumpta, ſit aliquid idem, quouſq; ad vnam rationẽ fiat acceſſio. Hæc enim erit ipſius diffinitio rei. Quod ſi non ad vnam rationem, ſed ad duas, vel plures itur, patet id quod quæritur, non vnum quid eſſe, ſed plura.*

ANTI. Tex. cõ. 21. *Quærere autẽ oportet intendentem in ſimilia & in differentia. Primum quidem oĩa idem habeant, poſtea iterum in alteris, quæ in eodem quidem genere ſunt cum illis, ſunt autem ipſis quidem idem ſpecie, illorum autem altera. Cum autem in his accipiatur quid habeat omnia idem, & in aliis ſimiliter, in acceptis iterum ſi. v. intendendum, ſi idem ſit, quouſque in vnam conueniant rationem. Hæc autem erit diffinitio. Si vero non vadit in vnam, ſed in duas, aut plures, manifeſtum eſt quòd vtique non eſt vnum aliquod, quod quæritur, ſed plura.*

Poſtquam Philoſophus docuit inueſtigare quodquideſt ſecundum modum maxime congruum, qui eſt per diuiſionem generis, hic docet inueſtigare quod quid eſt alio modo. Et circa hoc tria facit. Primo docet prædictum modum inueſtigandi. 2. manifeſtat per exẽplum,

plum, ibi {Vtputa dico,} Tertio probat hunc modum eſſe conuenientem, ibi { Semper autem eſt omnis diffinitio.} Dicit ergo primo ꝙ ſi aliquis inquirit diffinitionem alicuius rei, oportet quòd attendat ad ea, quæ ſunt ſimilia illi, & etiam ad ea, quæ ſunt differentia ab illa re, quod quidem qualiter fieri debeat oſtẽdit ſubdens, quod primo oportet circa ſimilia cõſiderare quid idem in omnibus inueniatur, puta quid idem inueniatur in omnibus hominibus, qui omnes conueniunt in hoc, quod eſt eſſe rationale. Poſtea conſiderandum eſt iterum in aliis, quæ conueniunt cum primis in eodem genere, & ſunt ſibiinuicem idem ſpecie, ſunt autem altera ſpecie ab illis, quę primo accipiebantur, ſicut æqui ab hominibus, oportet etiam accipere quid ſit idem in his, ſcilicet æquis, puta hinnibile. Cum ergo acpiatur quid ſit idem in omnib' bis ſcilicet hominibus, quia rationale, & quid ſit idem ſimiliter in omnibus ſcilicet equis hinnibile, iterum conſiderandum eſt ſi aliquid eſt idem in iſtis duobus acceptis ſcilicet in rationali, & quia hinnibili. Et ita eſt conſiderandum, quouſq; perueniatur ad aliquam vnam rationem communem. Hæc enim erit diffinitio rei. Si vero talis conſideratio non inducat in vnam rationem communem, ſed inducat in duas rationes diuerſas, aut etiam in plures, manifeſtum, erit, ꝙ id, cuius diffinitio quæritur non erit vnum ſecundum eſſentiam, ſed plura, & ita non poterit habere vnam diffinitionem. Deinde cum dicit.

ARGY. *Veluti ſi quæratur, quid nam ſit magnitudo animi, cõſiderãdum eſt in aliquibus, quos quidẽ ſcimus eſſe magnanimos, quid nam habeant vnum omnes quo pacto tales eſſe dicũtur. Ceu ſi Alcibiades fuit magnanimus, & Achilles, ac etiam Aiax, quid vnũ omnes habebant? Atqui ideſt eos effectos cõtumelis nõ perferre. Nam primus intulit bellũ, ſecũdus iratus ſe à ſociis defendis ſeiunxit, tertius ſibi mortem cõſciuit. Rurſus in aliis conſiderandum eſt, vt Lyſandro ac Socrate, quid nam & iſtis inerat vnũ? Atqui ideſt æqualiter ſeſe habere in ſecundis atq; aduerſis rebus fortunæ. His ſumptis cõſidero quidnã idem habeant hæc, æquabilitas inquã in rebus fortunæ, & non patientia, cum contumeliæ afferuntur. Quod ſi nihil habeant idẽ, duæ profectò magnanimitatis ſpẽs erũt.*

ANTI. Vide ſ ann. *Vtputa ſi qd eſt magnanimitas quærimus, intẽdendũ eſt in quoſdam magnanimos, quos ſcimus quòd habeãt vnũ oẽs inquãtum ſunt huiuſmodi. Vt magnanimus Alcides eſt, aut Achilles, aut Aiax, quid vnũ omnes habẽt? nõ tolerare iniuriam. Hic quidem enim dimicauit, ille vero inſaniuit, hic aũt interfecit ſeipſum. Iterũ idẽ eſt in alteris, vt in Lyſandro, & Socrate, ſi iam indifferentes proſperitati, & improſperitati, hæc duo accipiẽt intendendo quid idem commune habẽt? aut impoſſibilitas quæ eſt circa fortunas, aut nõ tollerantiã iniuriarũ. Si vero nullũ ſit, duæ ſpẽt vtiq; erunt magnanimitatis.*

Manifeſtat quod dixerat per exemplũ, & dicit, ꝙ ſi quæramus quid eſt magnanimitas? debemus attendere ad quoſdam magnanimos, vt ſciamus quid vnum habent in ſeipſis inquantum magnanimi ſunt. Sicut Alcides. i. Hercules dictus eſt magnanimus, & etiam Achilles, & etiam Aiax, qui omnes habent vnum quid commune quod eſt nõ ſuſtinere iniurias. Cuius ſignum eſt, quia Alcides non ſuſtinens iniurias dimicauit, Achilles vero in inſaniam verſus eſt propter iram, Aiax autem interfecit ſeipſum. Iterum debemus conſiderare in aliis, qui dicuntur magnanimi, ſicut in Lyſandro, aut Socrate. Habent. n. hoc cõe ꝙ non mutabantur propter proſperitatem fortunæ, & per infortunium, ſed indifferenter ſe habebãt in vtriſq;. Accipiamus ergo hæc duo ſcilicet impoſsibilitatem à fortuitis caſibus, & non tolerare iniurias, & conſideremus ſi eſt aliquid commune eis. In hoc enim conſiſtit ratio magnanimitatis. Sicut ſi dicamus ꝙ vtrunq; contingit propter hoc, ꝙ aliquis exiſtimat ſe dignum magnis. Ex hoc enim contingit ꝙ homo non patitur iniurias, & ex hoc contingit ꝙ & contennit mutationem exteriorum bonorum tanquã minimorum. Si autem nihil commune inueniretur illis duobus acceptis, non eſſet vna ſpecies magnanimitatis, ſed duæ. Vnde non poſſet dari vna communis diffinitio. Deinde cum dicit.

Omnis autem diffinitio vniuerſalis eſt ſemper. Medicus enim non diffinit ſalubre cuidam oculo, ſed aut omni, aut ſpecie determinato. ARGY.

Semper enim omnis diffinitio vniuerſalis. Non enim in quodam oculo dicit ſanabile medicus, ſed aut in omni, aut in ſpecie determinans. ANTI.

Oſtendit præmiſſum modum inueniẽdi quodquid eſt eſſe conuenientẽ. Et circa hoc duo facit. Primo oſtẽdit hunc modum conuenientem. Secũdo oſtẽdit quid oportet in hoc modo vitare, ibi {Si autẽ neq; diſputare.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit prædictum modum eſſe conuenientem quantũ ad terminum, prout ſcilicet peruenitur ad aliquid commune. 2. quantum ad proceſſum, prout ſcilicet proceditur in prædicto modo à particularibus, ibi { Faciliuſq; eſt ſingulare.} Dicit ergo primo ꝙ cõueniẽter dictum eſt, ꝙ oportet inquirentes quodquideſt peruenire ad aliquod commune, quia omnis diffinitio datur de aliquo ſecundum ꝙ conſideratur in vniuerſali, non autem ſecundum ꝙ conſiderat in hoc ſingulari, vel in illo. Non enim medicus diffinit quid ſit ſanum in hoc oculo huius hominis, ſed vel in vniuerſali ſimpliciter quantum ad omnes, vel diſtinguit ſanum ſecundum diuerſas ſpecies, puta cum dicit hoc eſſe ſanum cholericis, illud autem flegmaticis. Deinde cum dicit.

Atque facilius eſt ſingulare diffinire, quàm vniuerſale. Quapropter, à ſingularibus ad vniuerſalia oportet aſcẽdere, æquiuocationes enim in vniuerſalibus magis latent, quàm in iis, quæ non differunt. ARGY.

Facilius enim eſt ſingulare diffinire quàm vniuerſale. Vnde oportet ex ſingularibus in vniuerſalia aſcendere. Nãque æquiuocationes latent magis in vniuerſalibus, quàm in differentibus. ANTI.

Oſtendit prædictum modum eſſe conuenientem quantum ad proceſſum quo ſcilicet proceditur à minus communibus ad maius commune. Et hoc dupliciter. Primo ratione facilitatis. Procedit enim diſciplina à facilioribus. Facilius autem eſt diffinire ſingulare ideſt aliquod minus commune, quam vniuerſale quod eſt magis commune, inquantum ſcilicet in vniuerſalibus quæ ſunt minus determinata magis latent æquiuocationes, quã in illis quæ ſunt indifferentia, & quæ non diuiduntur per differẽtias ſpecificas. Et ideo oportet à ſingularibus diffiniendo aſcendere ad vniuerſalia. Secundo ibi.

Vt autem in demonſtrationibus ratiocinandi forma, ſic in diffinitionibus dilucidítas inſit oportet. Qua quidem fuerit, ſi ſeorſum id diffiniat quiſpiam, quod in pluribus generibus eſt, per ea, quę in vnoquoque dicuntur, veluti ſimile non omne, ſed id, quod in coloribus eſt, & figuris, & acutum ſimiliter, quod eſt in voce, & ſic ad ipſum commune proficiſcatur, cauens ne æquiuocationem offendat. ARGY.

Sicut in demonſtrationibus oportet ſyllogizari eſſe, ſic & in terminis certa. Hoc autem erit, ſi per ea, quæ ſingulariter dicuntur ANTI. Vide in ann.

dicũtur, ſit in vnoquoq; genere diffinire ſeparatim, vt ſimile non omne, ſed in coloribus, & figuris, & acutum quod in voce eſt. Et ſic neceſſe ire timentem, ne æquiuocatio contingat.

Oſtendit idem ex ratione euidentiæ. Sicut enim in demonſtrationibus oportet ſyllogizari præſupponendo aliquid, quod eſt euidens & manifeſtum, ſic etiam & in terminis, id eſt in diffinitionibus. Non enim poteſt aliquis deuenire in cognitionem alicuius ignoti niſi per aliquod notum, ſiue aliquis intendat cognoſcere quia eſt, quod fit per demonſtrationem, ſiue quid eſt, quod fit per diffinitionem. Hoc autem contingit, vt ſcilicet præexiſtat aliquod euidens, ſi ſit, id eſt contingat ſeparatim diffinitionem diffiniri per ea, quæ ſingulariter dicuntur, ideſt quæ proprie conueniunt, diſtincte huic, vel illi, ſicut ſi aliquis velit notificare quid eſt ſimile, non conſiderabit ad omne id, quod poteſt ſimile dici, ſed de quibuſdam ſimilibus, puta quomodo dicatur ſimile in colorib⁹, & quomodo dicatur ſimile in figuris. Dicitur enim ſimile in coloribus ex vnitate coloris, dicitur autem ſimile in figuris ex eo ꝙ anguli ſunt æquales, & latera proportionabilia. Similiter etiam in aliis ſi velit diffinire acutum non reſpiciet ad omne quod dici poteſt acutum, ſed reſpicit ad acutum ſecundum ꝙ dicif in voce. Et per hũc modum patet ꝙ aliquis diffinire intendens refugit ſtatim ne cõtingat æquiuocatio. Et per hoc patet eſſe conuenientem modum diffiniendi, quo ex inferioribus proceditur ad commune, inquantum .ſ. in ſpecialib⁹ ſpecialia diffinire facilius eſt, & magis in talibus põt eſſe nota vniuocatio. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quod ſi neque differere tranſlationibus oportet, patet neque diffinire oportere, aut tranſlationibus, aut hiſce, quæ per tranſlationem dicuntur. Erit enim neceſſitas vt tranſlationibus diſſeratur.*

ANTI. *Si autem neque diſputare in metaphoris, neque quæcunque dicuntur in metaphoris. Diſputare enim neceſſe erit in metaphoris.*

Excludit modum procedendi in diffinitionibus. Et dicit ꝙ ſicut non oportet diſputare per metaphoras, ita etiam non oportet diffinire per metaphoras, vtpote ſi dicamus ꝙ homo eſt arbor inuerſa, nec oportet diffinitionibus aſſumere quæcunque metaphorice dicuntur. Cum enim diffinitiones ſint principia & efficaciſſima media in diſputationibus, ſi diffinitiones darentur per metaphoras, ſequeretur quod oporteret ex metaphoris diſputare. Hoc autem fieri non debet, quia metaphora accipitur ſecundum aliquid ſimile, non autem oportet vt id quod eſt ſimile ſecundum vnum, ſit ſimile quantum ad omnia.

LECTIO XVII.

Quõmodo inueſtigari oporteat ipſum propter quid, tribus quaſi regulis docet.

ARGV. *Vt autem facultatem habeamus mediorum ad ea demonſtranda, quæ proponuntur, perueſtigare oportet, & ea quæ animantibus apertis inſpiciuntur, & ipſas quoq; diuiſiones, atq; ſic perueſtigare oportet ſuppoſito genere communi omnium, ceu ſi animalia ſint ea, quæ conſiderantur, quæ nam omni competunt animali. Quibus ſumptis rurſus idẽtidem perueſtigare oportet, quæ nam cæterorum primo cuilibet inſunt, veluti ſi id ſit auis, quæ nam omnem auẽ ſequũtur. Et ſic ſemper quæ nam propinquiſſimo competunt. Patet enim nos poſſe iam dicere propter quid inſunt ea, quæ competunt hiſce, quæ ſub ipſo communi ſunt collocata, vt propter quid homini competunt, aut equo. Sit autem animal quidem B, in A vero ponantur ea, quæ animal omne ſequuntur, his autem in locis, in quibus C E D, literæ deſignantur, animalia ſingula collocentur. Patet itaq; propter quid A competit ipſi C propter B nãque compent. Et ſimiliter cæteris.*

ANTI. *AD habendum autem problemata, eligere oportet deciſiones, & diuiſiones. Sic autem eligere ſubiectũ genus cõe omnium cõſimilium, vt ſi animalia ſunt, quæ conſiderantur, qualia omni animali ſunt. Acceptis autem his reliquorum omni qualia inhærent, vt ſi hoc eſt auis, qualia inhæreant omni aui, & ſic ſemper proximo. Manifeſtum enim et quoniam habebimus iam dicere propter quid inſunt inhærentia iis quæ ſunt ſub communi: vt propter quid homini, aut equo inſunt. Sit autem animal in quo A, B autem inhærentia omni animali in quibus autẽ ſunt C D E, ſint quædam animalia. Manifeſtum igitur eſt propter quid eſt B in D: propter A enim, ſimiliter & in aliis, & ſemper in aliis deorſum eadem ratio eſt.*

Poſtquam oſtendit Philoſophus qũo oportet inueſtigare quodquideſt, hic oſtendit qũo oportet inueſtigare propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit qũo oporteat inueſtigari propter quid. 2. mouet quaſdã qõnes circa ipſum propter quid: ibi {De cauſa, aũt & cuius eſt cauſa.} Circa primum duo facit. Primo oſtendit qũo alicuius qõnis propoſitæ poſſit inueſtigari propter quid. 2. oſtendit qũo diuerſæ qõnes cõicant in propter quid: ibi {Eadem aũt problemata.} Circa primum duo facit. Primo docet accipere propter qd accipiendo cõe vniuocum. 2. accipiendo cõe analogum: ibi {Amplius autem alius modus.} Circa primum duo facit. Primo docet inueſtigare propter quid accipiẽdo cõmune vniuocum, quod eſt genus nominatum. 2. accipiendo quodlibet aliud commune: ibi {Nunc quidem igitur &c.} Le.ime ſeq. Dicit ergo primo ꝙ ad hoc ꝙ habeamus propter quid circa ſingula problemata, quæ ponuntur, oportet conſiderare diuiſiones & ſubdiuiſiones, & ſic ad ſingula procedere diſputando ſuppoſito communi genere. Vt ſi aliquis velit conſiderare propter quid aliquid conueniat aliquibus animalibus oportet accipere qualia ſunt quæ conueniunt omni animali. Quibus acceptis, oportet iterato accipere ſecundum diuiſionem qualia ſunt, quæ conſequuntur primo ad aliquod commune, quæ ſub animali continentur, puta qualia conſequuntur ad omnem auem, & ſic ſemper debemus procedere accipiendo id quod eſt primum, in quod ſcilicet fit immediate diuiſio, quod ſupra obſeruabatur in diuiſionibus, Lectio.14. quibus proceditur ad inueſtigandum quodquideſt. Sic ergo procedendo manifeſtum eſt ꝙ ſemper poterimus dicere propter quid aliqua inſunt his, quæ continentur ſub aliquo communi, vt ſi velimus ſcire propter quid aliqua inſunt homini & equo: puta ſomnus & vigilia. Sit ergo animal in quo eſt A, quod eſt medium: B autẽ, ideſt maior extremitas accipiatur pro his quæ inhærent omni animali, ſicut ſomnus & vigilia, quædam autem animalium ſpecies, puta homo, equus, bos, accipiantur vt minor extremitas ſcilicet C D E. Sic ergo manifeſtum eſt propter quid B, ideſt ſomnus, vel vigilia ſit in D, puta in homine, quia propter A, ideſt propter hoc ꝙ homo eſt animal. Et ſimiliter eſt faciendum in aliis, & in omnibus eſt eadem ratio obſeruanda. Huiuſmodi autem documenti ratio eſt, quia ſubiectum eſt cauſa propriæ paſſionis. Et ideo ſi volumus inueſtigare cauſam alicuius paſſionis, propter quam inſit quibuſdam rebus inferioribus, oportet accipere commune quod eſt proprium ſubiectum, per cuius diffinitionem accipitur cauſa illius paſſionis. Deinde cum dicit.

Eadem

ANTI. *Eadem autem eſt ſemper, & in aliis ratio, atque nunc ſic, dicimus per tradita nobis nomina communia rebus. Oportet autem non ſolum in iis ipſis dicto modo conſiderare, ſed etiã ſi aliquid aliud videatur commune cõpetens, & idipſum accipere, deinde ſumere & ea, quæ ipſum ſequuntur, & ea, quę hoc ſequuntur, veluti cornigeris competit ſericiũ habere, ſuperioribusq; vacare dentibus. Sumantur igitur hæc, & rurſus accipiẽda ſunt ea, quibus competit, ſequiturq; genere cornua. Patet enim propter quid illis competũt ea, quę diximus. Nam ob idipſum illis merunt, quia cornua gerunt.*

ANTI. Tex. cõ. 23. Vide ĩ ãnot. *Nunc quidem igitur ſecundum ea, quæ aſſignantur communia nomina, dicimus. Oportet autem non ſolum ſic conſiderare, ſed & ſi aliud aliquod accipitur cõe, accipientes ſi aliquibus hoc inhæreat, & qualia hoc ſequantur. Vt cornua habẽtia hoc habere vẽtres, nõ vtrobiq; dẽtes eſſe. Iterũ cornua habere quædam ſequuntur. Manifeſtũ eſt.n.propter quid eſt in illis quod dicitur, propter id ſunt quod cornua habent.*

Oſtendit qũo oportet inueſtigare propter quid eſt reducẽdo in aliquod cõe, quod non ſit genus noĩatum, & dicit ꝙ ea, quæ ſupra dicta ſunt, dicũtur ſm illa cõia, quibus nomina ſunt aſsignata, ſed oportet non ſolũ ſic in talibus conſiderare, ſed & ſi quid aliud appareat cõe, quod inſit aliquibus etiam ſi non ſit genus, vel ſi nõ ſit nominatũ. Deinde oportet conſiderare ad quę hoc cõe conſequatur, & quæ ſunt quæ conſequantur ad hoc commune innominatum acceptum. Sicut habere cornua eſt quoddam commune, cui non eſt nomẽ impoſitum, & quod non eſt genus. Adhoc autem commune ſequuntur, duo quorum vnum eſt, ꝙ omne animal habens cornua habet multos ventres propter neceſsitatem ruminationis, quorum vnum vocatur echinus in interioribus exiſtens, aſper & capedinem habens, vt dicitur in libro de Hiſtoriis animalium. Aliud autẽ quod conſequitur ad animalia habentia cornua eſt ꝙ non habeant dentes in vtraque mandibula, ſed ſolũ in inferiori, quia materia dentium cõuertitur in cornua. Item cõſiderandum eſt ad quæ animalia conſequantur habere cornua, puta bouem, & ceruum. Sic enim manifeſtum erit propter quid hæc animalia habent illas proprietates, quia.ſ.habent cornua. Deinde cum dicit.

ARGV. *Et inſuper alius modus perueſtigãdi per ſimilitudinẽ rõnis. Non.n.põt vnũ quippiã idem ſumi, quod quidem ſepiũ, & ſpina, & os appellare oportet. Inerũt aũt & iis, atque ſequentur aliqua, quaſi talis ſit vna quædam natura.*

ANTI. *Amplius autem alius modus eſt ſecundum analogum. Eligere enim vnum idem non eſt accipere quod oportet vocare ſepion, & ſpinam, & os. Sunt autem quæ ſequuntur, & hoc, tanquam natura vna huiuſmodi exiſtente.*

Oſtendit inueſtigare propter quid reducendo ad aliquod commune analogum, & dicit ꝙ alius modus inueſtigandi propter quid eſt eligere commune ſecundũ analogum.i.proportionem. Contingit.n.vnum accipere analogum quod eſt idem ſecundum ſpeciem, vel genus, ſicut os ſepiarum quod vocatur ſepion, & ſpina piſcium, & oſſa animalium terreſtrium. Omnia.n.iſta cõueniunt ſecundum proportionem, quia eodem modo ſe habẽt ſpinæ ad piſces, ſicut oſſa ad terreſtria animalia. Adhoc autem commune analogum, quædam conſequũtur propter vnitatem proportionis, ſicut ſi communicarent in vna natura generis vel ſpeciei, ſicut eſſe coopertum carnibus. Deinde cum dicit.

ARGV. *Eadem autem ſunt nonnulla eorum, quæ proponũtur multipliciter. Quædam enim ex eo ſunt ea, quia medium idem habent, veluti quia ſunt omnia antipariſtaſis. Atque horum nonnulla ſunt eadem genere, quæcunque differentias habent, ex eo, quia ſunt diuerſorum, vel alio mõ, vt propter quid reſonat, aut propter quid apparet, & propter quid iris exiſtit. Vniuerſa enim hæc idem ſunt propoſitum genere, omnia nãque ſunt plane reflexo, ſed ſpecie ſunt diuerſa.*

ANTI. Tex. cõ. *Eadem aũt problemata ſunt, quæ quidẽ idẽ mediũ habẽt. Amplius vt qm̃ oĩa antipariſtaſis, horum aũt quædam generæ ſunt eadem, quæcunq; habent differentias, ex quo aliorũ, aut aliter ſunt, vt propter quid echo, aut propter qd forma apparet, & propter quid iris. Omnia.n.hæc vnum problema ſunt genere, omnia enim repercuſſio ſunt, ſed ſpecie altera.*

Oſtendit quomodo multa problemata conueniunt in eo quod eſt propter quid. Et primo, quantũ ad vnitatem medij. 2. quantum ad ordinem mediorum, ibi {Alia autem.} Dicit ergo primo, ꝙ quædam problemata ſunt eadem, inquantum.ſ.conueniunt in eo quod eſt propter quid, propter hoc ꝙ habẽt idem medium. Sicut per hoc medium quod eſt antipariſtaſis.i.contra reſiſtentia, vel repercuſsio multa demonſtrantur. Sunt autem quædam eadẽ non ſimpliciter, ſed genere, quæ quibuſdam differentiis diuerſificantur, quæ ſumuntur vel ex diuerſitate ſubſtantiorum, vel ex diuerſitate modi fiendi. Sicut ſi quæratur propter quid ſit echo, aut propter quid apparet.ſ.aliquid in ſpeculo, vel propter quid generatur iris. Omnia.n.iſta ſunt idem problema quantum ad medium propter quid, quod eſt idem genere. Omnia.n.cauſantur ex repercuſsione. Sed repercuſsiones differũt ſpecie. Nam echo fit per repercuſsionem aeris moti à corpore ſonante ad aliquod corpus concauum. Apparitio autem rei in ſpeculo fit propter hoc ꝙ in mutatio medij repercutitur ad ſpeculum. Iris autem fit propter hoc ꝙ radij ſolares repercutiũtur ad vapores humidos. Deinde cum dicit.

ARGV. *Quædam autem differunt ex eo, quia medium eſt ſub alio medio, veluti propter quid Nilus, decreſcẽte mẽſe, magis affluat aquis? quia menſis decreſcens ſimilis magis hyemis eſt. Propter quid mẽſis decreſcẽs, ſimilis magis hyemis eſt? quia luna decreſcit. Hæc enim ſic inter ſeſe habent, vt patet.*

ANTI. Vide ĩ an. *Alia aũt ex eo quòd mediũ, quod ſub altero medio eſt differunt problemata. Vt propter quid Nilus, finiente menſe, magis fluit? propter id, quòd vernior eſt finis menſis, Propter quid autem eſt vernior finis menſis? propter id, quòd luna deficit. Hæc quidem enim ſe habent adinuicem.*

Oſtendit quomodo problemata conueniũt in propter quid ſecũdum ordinationem mediorum, & dicit, ꝙ quædam alia problemata ſunt, quæ differunt adinuicem eo ꝙ habent diuerſa media, quorum vnum eſt ſub altero, & ponit exemplũ. Vtpote ſi quæratur propter quid Nilus in fine menſis.ſ.lunaris magis inundat. Huiuſmodi enim ratio eſt, quia finis menſis magis eſt pluuialis. Quare autem hoc ſit accipitur per aliud medium, propter hoc ſcilicet ꝙ tunc deficit luna, quæ habet dominium ſuper humores, & ideo deficiẽte lumine eius magis commouentur vapores in aere, ex quo cauſatur pluuia. Et ſic patet ꝙ iſta duo media ſic ſe habent adinuicem, ꝙ vnum eorum eſt ſub altero.

LECTIO XVIII.

An Cauſa & effectus ſimul ſint, & non ſint inquirit.

ARGV. *Ambiget autem quiſpiã de cauſa, & de eo, cuius eſt cauſa, eſt ne tum cauſa, cum eſt id, cuius eſt cauſa, veluti, cũ frondes decidunt, eſt ne tum ipſa cauſa defluẽdi frondes latitudo inquam foliorum, ſi idipſum illius, ſit cauſa. Vel cum deficit luna: eſt ne tum interpoſitio terræ.*

ANTI. tex. cõ. 35. DE cã aũt, et cuius eſt cã dubitabit aliquis nunquid, & cũ cãtum eſt, & cã eſt. Vt ſi folia fluunt, aut dificit luna, & cã deficiendi, etiã folia cadendi erunt. Vt ſi huius eſt lata habere folia, deficiendi aũt terrã eſſe in medio.

Poſtq̃ Phs oſtendit quomodo oportet inueſtigare propter quid hic mouet duas quæſtiones circa ipſum propter quid, quarũ prima eſt de eo exiſtentia cauſæ ad cauſatũ, ſecunda pertinet ad vnitatem cauſæ, ibi. {Vtrũ e i inc. ſeq. aũt contigat.} Circa primũ tria facit. Primo proponit qõnem. Secũdo obiicit: ibi {Si.n.non eſt.} Tertio ſoluit: ibi {Aut contingit vnius.} Dicit ergo primo, ꝙ de cauſa, & cauſato põt aliquis dubitare, vtrũ qñ eſt vnum eorum, ſit & aliud. Quæ quidem quæſtio non eſt intelligenda quantum ad ſimultatem temporis, ſed quantũ ad ſimultatem conſecutionis, vtpote ſi poſito vno conſequatur aliud ſimul tẽpore, vel poſterius. Et ponit duo exempla, in quorum vno cauſa pręcedit cauſatum. Nã lata folia habere eſt cauſa ꝙ fluant folia alicuius arboris, nõ autem habere lata folia & folia fluere ſunt ſimul tempore. In alio antem exemplo cauſa, & cauſatũ ſunt ſimul tempore, ſicut interpoſitio terrę ſimul tempore, eſt cum defectu lunæ. Eſt ergo quæſtio vtrum ad vnum iſtorum conſequatur aliud. Deinde cum dicit.

ARGY. *Nam ſi non eſt, aliqua alia erit, ipſorum cauſa: ſin ſimul ſunt cauſa, & id cuius eſt cauſa, ceu ſi intercedit terra, deficit lunã, aut ſi latitudo eſt foliorum, defluunt frondes.*

ANTI. Vide i ãnot. *Si.n.nõ aliqua alia erit cauſa ipſorum. Si vero cauſa ſit, ſimul & cauſatum, vt ſi in medio eſt terra, deficit, aut ſi latũ folium eſt, fluit. Si igitur non ſit, ſimul itaq; erunt.*

Obiicit ad propoſitã quæſtionẽ, oſtendens ꝙ cauſa & cauſatum ſemper ſimul ſunt ſecundum conſequentiã, & ponit ad hoc duas rationes, quarum prima ſumitur ex ratione cauſæ & cauſati, & dicit ꝙ omne cauſatũ oportet ꝙ habeat aliquã cauſam. Vnde ſi poſito iſto cauſato, non ſimul ponitur ꝙ iſta eius cã ſit, ſequitur ꝙ ſit eius aliqua alia cã, & hoc ideo, quia neceſſe eſt ꝙ cauſatum ſimul ſit cum aliqua cauſa. Sicut ad hoc, ꝙ eſt terrã eſſe in medio, ſequitur ꝙ luna deficiat, & ad hoc qđ eſt arborem habere lata folia, ſequitur quod folia eius fluant. Si igitur non eſt dare aliam cauſam, ſequitur ꝙ ſimul ſit cum hac cauſa. Secundã rationem ponit ibi.

ARGY. *Tũ mutuo profecto demrabuntur. Sit.n. A frondes deponit, a planta, cuius ſunt folia lata, c vitis. Si igitur A cuilibet c cõpetit a. Oĩs.n. plãta, cuius folia ſũt lata, frõdes deponit, a vero c ipſi cõpetit. Latas.n. frondes qualibet vitis habet A & ipſi c cõpetit. Oĩsq; vitis frondes ſuas deponit. Atq; cã B medium eſt, vt patet. At licet & per foliorũ defluxũ lata vitem habere folia demonſtrare. Sit enim D lata habere folia: abiicere frõdes E, vitis aũt F. E igitur cuilibet ineſt F. Oĩs.n. vitis abiicit ſuas frondes, D vero cuilibet competit E, omnis nanq; planta, quæ frondes deponit, habet folia lata: omnis ergo vitis habet folia lata, atque cauſa eſt foliorum defluxus.*

ANTI. *Et ſi demõſtrẽtur per altera. Sit.n. foliũ fluere in quo A, latum aũt foliũ in quo a, vitis vero in quo C. Si aũt in a eſt A oẽ.n. latũ folium folio fluit, in C aũt a, omnis.n. vitis eſt habens latum folium, in C igitur A omnis enim vitis folio fluit. Cã aũt eſt a mediũ. Sed qm̃ latis foliis vitis ſit, eſt propter id quod folio fluit demonſtrare. Sit.n. D quidẽ latũ foliũ, a aũt folio fluere, vitis vero in quo. Z. In Z igitur eſt E folio.n. fluit oĩs vitis, in a aũt D omne.n fluens folio latum eſt folium, oĩs itaq; vitis latum eſt folium. Cauſa autem eſt folio fluere.*

Quæ quidẽ ſumiẽ ex hoc, ꝙ cauſa, & cãtum p inuicẽ demrãtur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit rõnem. Scđo remouet errorẽ, qui poſſet conſequi, ibi {Si aũt nõ cõtingit &c.} Tertio ꝓbat quoddam qđ ſuppoſuerat, ibi {Quod aũt non deficere.} Circa primũ dicit, ꝙ etiã manifeſtũ eſt, ꝙ cauſa & cãtum ſimul ſe conſequũtur, ſi hoc verum eſt quod per inuicẽ demonſtreutur, quia ad medium demonſtrationis de neceſsitate ſequitur concluſio. Quod autem per inuicem demonſtrentur probat in prædicto exemplo. Sit enim folium fluere in quo A, quæ eſt maior extremitas, latum folium habere in quo B, quod eſt medium, vites vero accipiantur in quo C quod eſt minor extremitas. Sic igitur in B eſt A: quia oẽ, quod habet latum folium, folio fluit, in C autẽ eſt B quia omnis vitis habet folia lata, & ſic concluditur ꝙ A eſt in C ideſt ꝙ omnis vitis folio fluit. Et in toto hoc proceſſu cauſa accipitur pro medio, & ſic cauſatũ per cauſam demonſtratur. Contingit autem econuerſo demonſtrare cauſam per cauſatum, ſcilicet ꝙ vitis habet lata folia per hoc ꝙ fluit folio. Accipiatur.n. lata folia habere quaſi maior extremitas, q̃ eſt D fluere folia quaſi mediũ, qđ eſt E, vitis vero minor extremitas, q̃ eſt Z. Sic igitur E eſt ĩ Z, qa oĩs vitis fluit folio, D aũt eſt in a quia.ſ. oẽ quod fluit & lata habet folia folio fluit, ex hoc concluditur ꝙ omnis vitis ſit lati folij, & accipitur pro cauſa in conſequendo folia fluere. Deinde cum dicit.

Quod ſi fieri nequit, vt ſint ſibi mutuo cauſa, cauſa nãq; prior eſt eo, cuius eſt cauſa, & deficiẽdi quidem cauſa eſt in medio terram eſſe, huius autem non eſt, cauſa deficere lunam. Atq; demõſtratio, quæ fit per cãm, eſt propter quid, demonſtratio vero, q̃ non p cãm ſit, eſt ea, qua quippiã tm̃ eſſe oſtẽdit. Qui per defectũ terrã in medio eſſe percepit, is ſcit quidem in ipſum eſſe, propter quid aũt eſt non cognoſcit. ARGY.

Si aũt non contingit cãs eſſe adinuicem, cã.n. prius eſt eo, cuius eſt cã, & deficiendi quidem cã eſt terram eſſe in medio, non eſt cã dificere. Si igitur quidem per cãm eſt demonſtratio, propter quid eſt, ſi vero non per cauſam, ipſius quia, quoniam in medio eſt cognouit, propter quid autem non. ANTI. Vide i ãnot.

Excludit quẽdam errorem qui poſſet ſequi ex præmiſsis, vt.ſ. eadem rõne vnũ prędictorum demõſtretur ex alio. Sed ipſe excludens hoc dicit, ꝙ ſi non cõtingit ꝙ aliqua duo ſint ſibiinuicem cauſæ.ſ. in eodẽ genere, eo ꝙ cauſa eſt prior eo, cuius eſt cauſa, non autem contingit idem eſſe prius & poſterius, eodem modo cum cauſa defectus lunæ ſit terrã eſſe in medio, nõ eſt poſſibile ꝙ defectus lunæ ſit cauſa eius ꝙ terra ſit in medio. Si igitur demõſtratio, quæ eſt p cauſam, eſt demonſtratio propter quid, quæ aũt nõ eſt p cauſam eſt ipſius quia, vt in Primo habitũ eſt, ſequitur ꝙ ille, qui per defectum lunæ demonſtrat ꝙ terra ſit in medio, cognoſcit quidem quia, non propter quid. Deinde cũ dicit. Lec. 24. et 23.

Atque deficere lunam non eſſe cauſam vt ſit in medio terra, ſed ecõtra cauſam eſſe, vt deficiat luna, inde perſpici poteſt. In ratione nãque deficiendi ineſt, in medio terra eſſe. Quare patet per hoc illud, ſed non per illud hoc innoteſcere. ARGY.

Quod autem non deficere cauſa ſit in medio eſſe, ſed hoc deficiendi cauſa, manifeſtum eſt. In ratione enim deficiendi eſt quod eſt in medio. Quare manifeſtum eſt quòd per hoc illud cognoſcitur, ſed non hoc per illud. ANTI.

Probat quod ſuppoſuerat.ſ. quod interpoſitio terræ ſit cauſa defectus, & nõ ecõuerſo, & dicit manifeſtũ eſſe ꝙ lunã deficere non eſt cã eius, quod eſt terrã eſſe in medio, ſed econuerſo, quia in rõne eclypſis ponitur ꝙ terra ſit in medio, vt ſupra dictũ eſt. Cum igitur quid & propter quid ſint idem, manifeſtum eſt ꝙ defectus cognoſcitur per interpoſitionem terræ, ſicut per medium propter quid, & non econuerſo. Deinde cum dicit.

ARGV. *An fieri poteſt, vt vnius plures ſint cauſæ? Et.n.ſi ſit, vt idē primo de pluribus prædicet̄, ſit A quod quidē tā B quàm C cõpetat primo: quorū alterū inſit D, alterū ipſi cõpetat E. Inerit igitur ipſum A illis vtriſq;, E inquā & D. Atque vt inſit quidē ipſi D cauſa eſt ipſum B, vt cõpetat aūt ipſi E cā eſt ipſū C. Quare ſi cā eſt, neceſſe eſt & rē eſſe. Si vero res eſt, nõ eſt neceſſe id eſſe, quod eſt cā, ſed cām qdē eſſe, nõ tñ oēm.*

ANTI. *Aut contingit vnius plures cauſas eſſe? Et nāq; ſi eſt idē de pluribus primū prędicari, ſit A in a primo eſſe, & in C alio primo, & hoc ſit in D, & illud in E. Erit itaq; A in D & a vtraq;. Cauſa aūt eſt in D quidē a, in E aūt C. Quare cū cā, ſit, neceſſe eſt rē eſſe, ſed res cū, ſit, nõ neceſſe eſt quidē quòd ſit cauſa. Cauſam quidem neceſſe eſt eſſe, non tamen omnem.*

Soluit primā qõnem oſtendens in qbus verum ſit ꝓ cā, & cauſatū ſe ſequātur, & ĩ qbus nõ. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit in quibus non ſit verum. Secūdo in quibus ſit verū, ibi {Aut ſi ſemper.} Dicit ergo primo, ꝙ contingit vnū commune habere plures cauſas ſecundum ꝙ conuenit diuerſis, ſicut eſſe vituperabile cõuenit audaci ꝑꝑ exceſſum, timido aūt propter defectū. Accipiat̄ ergo ꝙ aliquod vnū prædicetur de pluribus primo, & immediate, vt prædicetur A de a primo, & ſimiliter de C ſicut eſſe vituperabile de ſuperabūdātia & defectu, & iſta duo. ſ. C, & a prædicentur de D & E, ſicut ſuperabundantia conuenit audaci, defectus autē timido. Prædicabitur itaq; A de D & a, quia tam audax, q̃ timidus eſt vituperabilis. Cauſa autem ꝙ A ſit in D eſt ipſum a. Eſt.n. audax vituperabilis ꝑpter ſuperabūdātiā. Quod aūt A inſit ipſi E cā eſt ipſum C. Timidus.n. vituperabilis aſt ꝑpter defectū. Patet ergo ꝙ cū cā ſit neceſſe eſt rem eſſe, quia ſiue A ſit ſuperabundācia ſiue defectus, neceſſe eſt aliquid eſſe vituperabile. Sed exiſtēte re, neceſſe eſt quidē ꝙ aliqua cauſarū ſit, nõ tamen neceſſe eſt quālibet cauſam eſſe. Sicut poſito ꝙ aliqd ſit vituperabile, nõ eſt neceſſe ꝙ ſit in ſuꝑabūdātia, ſed neceſſe eſt ꝙ ſit vel ĩ ſuꝑabūdātia, vel ĩ defectu. Deīde cū dicit.

ARGV. *Aut ſi ſemper id, quod proponitur, vniuerſale eſt, cauſa quoq; tota quædā eſt, & id, cuius eſt cauſa, vniuerſale etiam eſt. Veluti foliis ſpoliari, toti cuidā ineſt determinato, & ſi ſpecies ſunt illius, & his vniuerſaliter, aut plātis, aut huiuſcemodi plantis competit. Quare & medium in his, & id, cuius eſt cauſa, æqua ſint oportet, & conuertantur, veluti propter quid arbores foliis ſpoliantur? Quid ſi id ipſum ob congelationem eſſe oportet? & ſi congelatio non cuiuis ineſt, ſed arbori? foliis arborem ſpoliari oportet.*

ANTI. *Aut ſi ſemper eſt vniuerſale propoſitū, & cauſa quoddā totum eſt, & cuius eſt cauſa vniuerſaliter, vt folio fluere in toto quodam determinatum eſt, & ſi ſpecies ipſius ſint multæ, & vniuerſaliter igitur, aut plantis, aut huiuſmodi plātis. Quare medium æquale oportet eſſe iniis, & cuius eſt cauſa, & conuerti, vt propter quid arbores folio fluunt? Si ergo propter denſitatem huiuſmodi folio fluit arbor, oportet eſſe denſitatē, ſi denſitas eſt, nõ in qualibet, ſed in arbore, folio fluit.*

Oſtendit in quibus neceſſe ſit ſimul ſe cõſequi cauſam & cauſatū, & dicit ꝙ ſi aliquid quærat̄ in vniuerſali, accipiat̄ tam cā q̃ id, cuius cauſa, & quærit̄ in vniuerſali, tūc oportet ꝙ ad cauſam ſemꝑ ſequatur effectus, & ad effectū cauſa. Sicut hoc quod eſt fluere folio non conuenit primo pluribus, vt erat in ꝓmiſſo exēplo, ſed determinate vni primo cõmuni, q̃uis illius cõmunis ſint multæ ſpecies, quibus vniuerſaliter cõuenit, ꝙ fluūt folio, puta ſi accipiamus plantas, vel plātas tales. ſ. lata folia habentes. Vnde in omnibus iſtis oportet accipere æquale mediū, ita ꝙ conuertatur cā, & id cuius eſt cā. Sicut ſi quęramus quare arbores fluant folio, ſi accipiat̄ cā huiuſmodi eſſe propter hoc ꝙ humidū eſt cõdenſatum & ſic facilius deſiccabile, ſequetur ꝙ ſi cauſatū ſit, ꝙ etiā cauſa ſit, puta ſi fluit arbor, ꝙ ſit condenſatio humoris. Et econuerſo oportet ꝙ poſita cauſa in tali ſubiecto ponatur effectus, vtpuia ſi cõdenſatio humoris eſt non in quacūq; re, ſed in arbore, ſequitur ꝙ folia fluat.

LECTIO XIX.

An ad vnitatem cauſæ vnitas effectus ſequatur, & econuerſo.

ARGV. *At quæret quiſpiam rurſus, ſi fieri poſſit, vt non eadem eiuſdem ſit vniuerſis cauſa, ſed diuerſa, nec ne?*

ANTI. *Vtrum autem contingat non eandem cauſam eiuſdem in omnibus, ſed alteram, aut non?*

Poſtquàm Philoſophus determinauit qõnē motam vtrū ad exiſtentiā effectus ſequatur exiſtentia cauſæ, & econuerſo, hic inquirit vtrū ad vnitatem cauſæ ſequat̄ vnitas effectus, & econuerſo. Et circa hoc duo facit. Primo oſtēdit quomodo ad vnitatē effectus ſequatur vnitas cauſæ. Secundo ex hoc manifeſtat conſecutionē cauſæ, & effectus, ibi {Habet aūt ſic cõſequi.} Circa primū tria facit. Primo proponit quęſtionem, quæ eſt vtrum contingat ꝙ eiuſdem effectus non ſit eadē cā in omnibus, ſed alia & alia, vel nõ. Videbatur enim in ſolutione præmiſſæ quæſtionis ſupponi ꝙ contingat vnius effectus in diuerſis rebus eſſe diuerſas cauſas. Secundo.

ARGV. *An ſi per ſe quidem eſt demõſtratū, & nõ per ſignū aut per accidens, id fieri nequit, quippe cum ipſum mediū extremi ſit ratio. Si vero non hoc pacto eſt demonſtratū, fieri põt.*

ANTI. *Aut ſi quidem per ſe demonſtretur, et non ſecundum ſignum, aut accidens, non poteſt autem eſſe. Ratio enim vltimi medium. Si vero non ſic eſt, contingit.* Vide 5 ano

Soluit quæſtionē diſtinguendo. Contingit.n. aliquid aſſignari pro cauſa alicuius effectus tripliciter. Vno modo accipiendo cauſam per ſe, & ſic demonſtratiue cõcludendo effectū. Alio modo accipiendo ſignum. Tertio modo accipiendo aliquod accidens. Si ergo accipiatur pro cauſa id, quod per ſe eſt mediū demõſtrationis, non poteſt eſſe niſi vna cauſa vnius effectus in omnibus. Et hoc probat, quia hoc medium per ſe in demonſtrationib' eſt ratio vltimi. i. diffinitio maioris extremitatis. Quæ tamen ſi demonſtrari indigeat de ſubiecto, demonſtrabitur per diffinitionem ſubiecti, vt ſupra habitum eſt. Manifeſtum eſt aūt, ꝙ vnius vna eſt diffinitio. Vnde oportet ꝙ vnius effectus non accipiatur niſi vna cauſa, quæ eſt medium demonſtrationis. Si vero nõ accipiatur quaſi cauſa inſerens id, quod eſt ꝑ ſe mediū demõſtrationis, ſed accipiatur pro medio aliquod ſignū vel aliquod accidens, tunc cõtingit vnius effectus accipi quaſi plures cauſas in diuerſis, ſicut patet in exemplo ſuperius poſito. Per ſe enim cauſa ꝙ aliquid ſit vituperabile eſt præter rectam rationem. Sed ꝙ aliquid ſit ſuperabundans, vel deficiens eſt ſignum eius quod eſt præter rectam rationem. Tertio ibi. Lib. 2 lec. 7 cx. 6. m. 8.

ARGV. *Fit aūt id, cuius, & id, cui eſt cauſa, per accidens cõſiderentur. Nõ tñ ex numero eorū eſſe videntur, quæ proponuntur. Quod ſi ita nõ eſt ſimiliter habebūt & mediū. Si.n. æquiuoca ſint, mediū habebūt æquiuocū. Si ſint vt ĩ genere, mediū habebūt ſimiliter, veluti propter quid etiā mutuo ordine ſimilitudinē ſubeunt rõnū. Eſt.n. alia cā in lineis, & in numeris. Atq; eadā alia quidē eſt, vt linearū rõnem ſubit. Eadem autem vt tale habet incrementum, & eodē in omnibus modo. Vt color autem colori, figuraq; figurę ſit ſimilis, alia erit alij cauſa. Simile nāq; in his eſt æquiuocum. In figuris enim in ſimilitudine forſitā rationum, conſiſtit, quæ inter latera ſunt,*

ſunt,& angulorũ æqualitate. In coloribus aũt in vnitatẽ ipſius ſenſus, aut aliquo tali, ea vero, quæ ſimilitudine rõnũ eadem ſunt, mediũ identidẽ ſimilitudine rationũ idẽ habebunt.

ANTI. Vide ĩ ãnot. *Eſt autem & cauſam, & cuius cauſa, in quo conſiderare ſecundũ accidens, immo videtur problemata eſſe. Si aũt non, ſimiliter ſe habebit mediũ. Siquidem æquiuocũ, & æquiuocũ mediũ eſt, ſi vero ſicut in genere ſit, ſimiliter ſe habebit, vt propter quid viciſſim analogum. Alia enim eſt cauſa in numeris, & in lineis, & eadem. Inquantum aũt linea eſt non eadem eſt, inquantũ aũt habens augmenta huius, eadẽ ſicut in omnibus. Similẽ aũt eſſe colorem colori, & figuram figuræ, aliam cauſam eſſe, æquiuocũ n. eſt ſimile in omnibus. Hoc quidem eſt fortaſſis ſecundum analogiam habere latera æqualia, & æquales angulos. In coloribus aũt vnum ſenſum eſſe, aut aliquod aliud huiuſmodi. Secundum aũt analogiam eadem ſunt, & mediũ ſe habet ſecundum analogiã.*

Manifeſtat poſitam ſolutionem oſtendens membra diuiſionis poſitæ eſſe poſsibilia, & dicit ꝙ contingit & id, quod eſt cauſa, & id, cuius eſt cauſa conſiderare ſecundum accidens, ſicut muſicus per accidens eſt cauſa domus, cuius per ſe eſt cauſa ædificator, qui tamen eſt cauſa receptaculi latronum per accidens, ſi hoc contingat in domo fieri, quinimo etiam ipſa problemata videntur eſſe ꝑ accidens. Si vero nõ accipiatur per accidens cauſa & cauſatum, oportet ꝙ medium quod accipitur pro cã ſimiliter ſe habeat cũ effectu, cuius demõſtratio quæritur, vtpote ſi aliqua ſunt æquiuoca, & mediũ commune quod accipitur erit æquiuocũ. Si autem non ſint æquiuoca, ſed conueniant quaſi in genere, & mediũ erit cõmune ſicut genus, ſicut viciſsim analogũ, ideſt cõmutatim proportionari vniuoce in multis inuenitur, puta in numeris, & lineis, in quibus habet quodammodo aliam cauſam, & quodãmodo eandẽ. Aliã quidem ſecundum ſpeciem, inquantum. ſ. alij ſunt numeri, & alij lineæ, ſed eſt generæ eadem inquantum. ſ. tam lineæ, quam numeri conueniunt in hoc ꝙ habent tale augmentũ, ex quo in eis cõmutata ꝓportio demõſtratur. Aliud autem exemplũ ſubiungit in æquiuocis, & dicit ꝙ eius qđ eſt ſimile, alia cauſa eſt in coloribus, & in figuris, quia æquiuoce dicitur vtrobiq;. In figuris .n. nihil eſt aliud eſſe ſimile, q̃ ꝙ latera habeant analogiam. i. ꝙ ſint adinuicem proportionabilia, & ꝙ anguli ſint æquales. Sed in coloribus eſſe ſimile eſt quòd faciãt eandem ĩmutationem in ſenſu, vel aliquid aliud huiuſmodi. Tertio aũt dicit de his, quæ conueniunt ſecundũ analogiam, quoniã in his oportet eſſe medium vnũ ſecundum analogiã, ſicut ſupradictum eſt, quia tam iris q̃ echo eſt quædam repercuſsio. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cauſa aũt, & id cuius eſt cauſa, atq; id, cui eſt cauſa, ita ſe habent ad mutuo ſe ſequendum. Nã ſi hoc ſumas per ſingula, id, cuius eſt cauſa, ad plura ſe extendit, velut externos angulos quatuor rectis æquales habere extendit triangulum atq; quadratũ. Quod ſi omnia ſumas, æquatur. Sunt. n. quæcunq; quatuor rectis æquales externos angulos habent. Similiter ſeſe habet & mediũ. Eſt aũt ipſum medium extremi rõ primi. Quo circa ſcientiæ omnes per diffinitionẽ fiunt, veluti ſpoliari frondibus ſimul ſequitur vitẽ, atq; excedit. Et ficum item atq; excedit, ſed non omnis ſuperat, ſed æquatur. Si igitur primũ mediũ ſumpſeris, rõ illud erit abiiciendi folia. Erit .n. primũ qdẽ mediũ verſus extremũ alterũ, tales inquã vniuerſis eſſe, deĩde mediũ huius ſuccũ cõgelari, vel aliqd aliud tale. At ſi qſpiã ĩterrogauerit qd eſt defluere folia? cõgelari reſpõdebimus eius ſuccũ, q in ſeminis cõiunctione cõſiſtit.*

ANTI. *Habet aũt ſic cõſequi cauſam adinuicẽ, & cuius eſt cauſa, & in quo eſt cauſa. Vnũquodq; quidẽ accipienti, & cuius eſt cauſa, & cauſa in plus eſt, vt in quatuor æquales q ſunt extra, in plus ſunt, quã in triangulis, aut quadrãgulis, in omnibus aũt & inæque. Quecunq; enĩ quatuor rectis æquales quæ ſunt extra, & mediũ ſimiliter eſt. Eſt aũt mediũ rõ primi termini. Ex quo oẽs ſcientiæ ſunt per diffinitiones, vt folio fluere ſimiliter ſequitur vitẽ, & excellit ficũ, & nõ omnia, ſed æqualiũ eſt. Si vero accipiat aliquis primũ medium, ratio fluendi folium eſt. Erit enim primum quidem quod in altera medium, quoniam huius ſunt omnia. Sit huiuſmodi medium quoniam ſuccus denſatur, aut aliquid huiuſmodi, quid autẽ eſt folio fluere? denſari in contractu ſeminis ſuccum.* Vide ĩ ãnot.

Oſtendit ſm præmiſſa qualiter ſibi inuicem cauſæ conſequantur. Et circa hoc tria facit. Primo oſtendit qualis ſit cõſecutio cauſæ & effectus. Secundo, ordinat hmõi conſequentiam in figura ſyllogiſtica, ibi {In figuris aũt.} Tertio mouet quandã dubitationem ex præmiſsis, ibi {Si aũt in athomũ.} Dicit ergo primo ꝙ talis modus conſequentiæ inuenitur inter cauſam, & cauſatum & ſubiectum cui ineſt illud cauſatum, ꝙ ſi aliquis accipiat ſecundum vnum aliquid particulare id, cuius cauſa quæritur, erit in plus q̃ cauſa vel ſubiectum, ſicut habere angulos extrinſecos æquales quatuor rectis cõueni triangulo eadẽ rõne, quia tres anguli eius extrinſeci ſimul cũ tribus intrinſecis ſunt æquales ſex rectis. Cũ igitur tres intrinſeci ſint æquales duobus rectis, ſequitur ꝙ tres extrinſeci ſint æquales quatuor rectis. Etiã quadrangulus habet quatuor angulos æquales quatuor rectis, ſed alia ratione. Anguli .n. eius intrinſeci & extrinſeci ſunt æquales octo rectis, ſed anguli intrinſeci quadranguli ſunt æquales quatuor rectis, ergo anguli extrinſeci ſunt æquales quatuor rectis. Sic igitur habere angulos exteriores æquales quatuor rectis eſt in plus quã triangulus, aut quadrãgulus, ſed ſi ſimul accipiantẽ æqualiter ſe habebunt. Quæcunq;.n. figuræ cõmunicãt in hoc ꝙ habeant angulos exteriores æquales quatuor rectis, oportet ꝙ ſimiliter cõmunicent in medio, quod eſt cauſa æqualitatis ad quatuor angulos rectos. Et hoc probat ſicut, & prius, per hoc ꝙ medium eſt diffinitio maioris extremitatis. Et inde eſt quod oẽs ſcientiæ fiũt ꝑ diffinitionẽ. Probat aũt hoc ꝑ exẽplũ in rebus naturalibus. Hoc .n. quod eſt folio fluere, conſequitur ad vitẽ, & pa ex pluribus cõſequitur etiã ad ficũ excedit ipſam, tamẽ eſt excelſiuũ omniũ quibus conuenit, ſed eſt eorũ ſicut æqualiũ. Si ergo aliquis velit accipere id, qđ eſt primum mediũ reſpectu omniũ, erit hæc diffinitio eius, quod eſt folio fluere, quæ quidẽ diffinitio erit primum medium ad alia, eo ꝙ omnia talia ſunt. Et iterum huius accipietur aliquod aliud medium, puta, ꝙ ſuccus denſatur per deſiccationem, vel aliquid aliud huiuſmodi. Vnde ſi quæratur quid eſt folio fluere dicemus, ꝙ nihil aliud eſt q̃ condenſari ſuccum ſeminis in contactu, ſcilicet folij ad ramum. Deinde cum dicit.

In figuris aũt hoc pacto quiſpiam aſſignabit, quærentibus quonã pacto ſe ſequuntur cauſa, & id cuius eſt cauſa. Ponatur A cuilibet ineſſe B, ipſum aũt B cuique cõpetat eorũ quæ ſunt D. A igitur vniuerſale hiſce fuerit, quæ ſunt D. Etenim id vniuerſale dico, quod non conuertitur. Id aũt vniuerſale voco primũ, cum quo vnumquodq; quidẽ nõ conuertitur, vniuerſa autem conuertuntur atq; æquantur. B igitur cauſa eſt, vt A cunctis hiſce competat, quæ ſunt D. Oportet ergo ipſum A ad plura ſeſe extendere, quàm ipſum B. Quòd ſi ita non eſt, cur magis hoc erit illius cauſa? Quod ſi A non omnibus cõpetiti, E erunt vniuerſa illa vnũ quid aliud ab ipſo A. ARGY.

Alioquin quo nam pacto dicere licebit, A quidē ipſum oĩ cōpetere E, ipſum aũt E nō oĩ cōpetere A? Cũ vero nō erit aliqua cā, nã ipſum A cũctis cōpetit D: at ipſis etiã E, & ipſa igitur vnum quid erunt, atq; id conſiderare oportet, & ſit C. Fieri igitur pōt, vt eiuſdē, ſed non eiſdem ſpē plures ſint cauſæ, veluti vt longæ ſint vitæ quadrupedes quidē cā eſt ipſas bili vacare, volucres aũt ipſas eſſe ſiccas, aut aliquid aliud.

ANTI. Vide i ãnot. *In figuris aũt ſic aſſignabit quærentibus conſecutionem cauſæ, & cuius eſt cā, ſit.n. A quidē in B omni, B aũt in vnoquoq; eorũ quæ ſunt D. B quidem vl'iter vtiq; in ipſis erit D. Hoc aũt dico vl'e, quod non conuertitur, oĩa aũt conuertunt̃ & exceduntur. In ipſis igitur eſſe cauſa ipſius, A B eſt. Oportet itaque, A in plus quam B extendi. Si vero non, quid magis erit cauſa hoc illius? Si ergo in oĩbus, E eſt A, erit aliquod vnũ illa oĩa aliud A B. Si.n. non, q̃uo erit dicere, qm̃ in quo eſt E ſit A omni, in quo autem A non omni ſit E? Propter quod.n. erit aliqua cauſa, vt A ſit in omnibus E. Si itaq; quæ ſunt a erũt, aliquod vnum conſiderare oportet, & ſit C. Contingit igitur & plures cauſas eſſe eiuſdem, ſed non eiuſdem ſpecie, vt longæ vitę eſſe quadrupedia, cauſa eſt non habere choleram, volatilia autem ſicca eſſe, aut aliqua alia.*

Ordinat modũ prædictæ conſecutionis in figura ſyllogiſtica, & dicit ꝙ ſi quærat̃ cōſecutio cauſæ & cauſati, ſic poterit aſsignari ſ̃m figuras ſyllogiſmorũ. Si.n. à in omni B, B aũt in vnoquoq; eorũ, quæ ſunt D, ſed in plus q̃ D. Sic igitur B vl'iter erit in his quæ continentur ſub D ſ̃m quod vl'iter dr̃ ineſſe, quod non conuertitur, ſed primum vl'e eſt, cui vnumquodq; quidem contentorũ ſub eo non conuertitur. Oĩa aũt ſimul accepta conuertunt̃ cum primo vl'i, ſed excedunt quodlibet eorum, quę ſub eo continentur. Sic igitur quod à ſit in ipſis, quæ continentur ſub D cauſa eſt B. Oportet ergo ꝙ A extendat̃ in plus quam D. Si aũt nō, ſed ſe haberet ex ęquo, quare magis B eſſet cauſa in inferendo ꝙ A ſit in D quã econuerſo? Pōt.n. ex vtroq; conuertibilium concludi aliud. Ponatur igitur vlterius ꝙ A prędicetur de oĩbus in quibus eſt E, ſed non conuertitur, oportet.n. dicere ꝙ illa oĩa, quæ continẽtur ſub B, ſint aliquid vnũ diuerſum ab eo quod aſt B. Si.n. non eſſet aliud E quam B, q̃uo eſſet verũ dicere ꝙ A ineſſet omni B, & non econuerſo, cum A nō ſit niſi in E & in B? Et ita ſequeretur ſi E & B non eſſent aliud quam A, nō eſſet in plus quã B. Supponatur ergo ꝙ A ſit in plus quã D, & quam E. Quare ergo non poterit inueniri aliqua cã propter quam inſit oĩbus quæ ſunt in D. Et hæc cauſa eſt B. Sed adhuc quærendũ eſt vtrum & oĩa quæ continentur ſub E, habeant aliquam vnã cauſam, & ſit talis cauſa C. Igit̃ concludit ꝙ contingit eiuſdem eſſe plures cauſas, ſed nō eiuſdem ſ̃m ſpẽm. Sicut eius quod eſt A, cauſa eſt B & C, ſed B eſt cauſa ꝙ A inſit his quæ continentur ſub D, C aũt eſt cauſa ꝙ A inſit his, quæ continent̃ ſub E. Et ponit exẽplum in his rebus naturalibus. Sit.n. hoc, quod eſt eſſe longe vitæ, quaſi A, quadrupedia quaſi D, ſed nō habere choleram.ſ. ſuperfluam, ſit quaſi B, quod eſt cauſa in quadrupedibus longe vitæ, volatilia autem quaſi E: ſiccum autem eſſe vel aliquid aliud hmõi quod eſt in eis cauſa longe vitæ, aut aliquid aliud huiuſmodi ſit quaſi C. Deinde cũ dicit.

ARGY. *Quod ſi non ſtatim accidunt ad indiuiduũ, & ſi non ſolum vnum, ſed plura ſunt media, plures etiam & cauſæ ſunt. Vtrum autē mediorum ſit ſingulis cauſa, vtrum id, quod eſt verſus vniuerſale primum, an id, quod verſus ſingula collocat̃? Patet igitur ea eſſe, quæ propinquiſſima ſunt vnicuiq;: cui eſt cauſa. Nam vt primum ſit ſub vniuerſali, hoc eſt cā, veluti vt A cōpetat ipſi D cā eſt ipſum C. Vt igitur A cōpetat ipſi D cauſa ipſum C, vt aũt A cōpetat ipſi C, cā eſt ipſum B, at vt huic inſit, idipſum. At.n. de rōcinatione quidē demonſtrationeke quidnã vtrunq; ſit, & quo ſit modo ſatis iam patuit, & ſimul etiam demonſtratiua ſcĩa. Eſt.n. idem.*

Si autem in atomum non ſtatim veniunt nō ſolum vnum mediũ eſt, ſed plura, & cauſæ plures ſunt. Et qualis eſt cauſa mediorũ, quæ ad vniuerſale prima eſt, aut quæ ad ſingulare ſingulariũ? Manifeſtum igitur eſt quòd magis proxime vnicuiq; proxima eſt cauſa. Primum quidem ſub vniuerſali eſſe, hæc eſt cauſa, vt in D quod eſt C, ipſius B cauſa eſt. In D quidem igitur eſſe C, cauſa eſt ipſius A, in C autē A B, in hoc autem eadem eſt. De ſyllogiſmo & demōſtratione quid vnũquodque ſit, & quomodo ſit, manifeſtum eſt. Similiter autē & de ſcientia demonſtratiua. Idem enim eſt. ANTI. Vide i ãnot. Tex.cō. 36.

Mouet quandã dubitationē ex præmiſsis. Dictũ eſt ſupra ꝙ nō ſtatim à principio venit̃ in aliquod atomũ, i. indiuiſibile, in quo inueniat̃ illud, cuius cã quærit̃, ſed ſtatim inueniũtur multa & indiuiſa, in quibus illud vnũ inuenitur, & non eſt vnũ medium per quod de oĩbus illud vnũ demonſtretur, & cauſę poſsibiles ſunt. Eſt ergo dubitatio ſi illorũ mediorũ oporteat aliquã cauſam accipere, vtrum oporteat eã accipere ex parte vl'is primi, puta ex parte ipſius A, vel ex parte ſingulariũ. i. eorum, quæ ſunt minus cōia? ſicut ſupra accipiebatur E & D vel quadrupedia, & aues? Et ad hoc reſpondens dicit quod oportet ſemper media accipere quę ſunt propinquiora ſubiecto, in quo quæritur cauſa illius cōis cauſati & ſic oportet procedere quouſque perueniatur ad id, quod eſt immediatum cōi cauſato. Et huius rationem aſsignat, quia illud quod eſt ex parte eius quod continetur ſub aliquo communi, eſt ei cauſa ꝙ ſit ſub illo communi, ſicut D eſt ſub B, & ſi C ſit cauſa D, ꝙ B inſit ei. Et ex hoc ſequit̃ vlterius ꝙ C ſit cauſa ꝙ A inſit D, & ꝙ A inſit C, a eſt cauſa. Ipſi autem B ineſt A, per ſeipſum & immediate. Vltimo autem epilogat ea, quæ dicta ſunt in tota doctrina Analyticorum, & dicit ꝙ manifeſtum eſt ex præmiſsis tam in libro Priorũ, quam in libro Poſteriorum de ſyllogiſmo, & demonſtratione quid ſit, & quomodo fiat vtrunque, & ſimiliter manifeſtum eſt de ſcientia demōſtratiua, quomodo fiat in nobis. Hoc enim ad idem pertinet, quia demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire, vt ſupra in primo habitum eſt.

LECTIO XX.

Quomodo prima ac communia demonſtrationis principia à nobis cognoſcantur, determinat.

De principiis aũt quonã pacto nota nobis euadũt, & quis habitus ea cognoſcit, hinc patefiet, ſi antea dubitabimus. ARGY.

DE principiis autem quomodo fiunt cognita principia, & quis eſt cognoſcens habitus, hinc eſt manifeſtũ, dubitantibus quidem primum. ANTI.

Poſtquam Philoſophus oſtēdit q̃uo cognoſcatur id, qđ eſt principium demōſtrationis ſicut mediũ.ſ. quid, & ꝑꝑ quid, hic oſtendit q̃uo cognoſcantur prima principia demonſtrationis cōia. Et primo dicit, de quo eſt intentio. Secundo exequit̃ propoſitum, ibi {Quod quidem igitur &c.} Dicit ergo primo quòd ex his, quæ ſequentur manifeſtum erit de principiis primis indemonſtrabilibus qualiter eorum cognitio fiat in nobis, & quo habitu cognoſcantur. Hoc tamen ordine obſeruato, vt prius circa hoc dubitationes ponamus.

Deinde cum dicit.

Fieri itaq; non poſſe, vt demonſtrationē quiſquam ſcientiam conſequatur, ſi non cognoſcat prima principia vacantia ARGY. Lect. 4.

tia mediis,prius eſt dictum,ac explicatum.

NTI. tex. cõ. 17. *Quod quidẽ igiť non contingit ſcire per demonſtrationẽ, non cognoſcentẽ prima principia ĩmediata,dictum eſt prius.*

Exequitur ꝓpoſitum. Et circa hoc duo ſacit. Primo mouet dubitationem. Secũdo ſoluit,ibi { Neceſſe itaq; eſt habere &c.} Circa primum tria ſacit. Primo pręmittit quoddam, ex quo oſtenditur neceſsitas huiuſmodi inquiſitionis. Secundo mouet quæſtiones, ibi {Immediatorum aũt &c.} Tertio obiicit ad quæſtionẽ,ibi{Siquidem &c.} Dicit ergo primo quod dictum eſt ꝙ nõ contingit aliquid ſcire per demonſtrationẽ,niſi præcognoſcantur prima principia ĩmediata. Et ideo ad ſcientiam quæ eſt demonſtratione, vtile eſt vt ſciatuŗ qualiter prima principia cognoſcãtur. Deinde cum dicit,

ARGY. *Dubitauerit autem quiſpiam,vtrum cognitio eorum,quæ mediis vacant,ſit eadem,an autẽ non eadem,& vtrũ ſcientia ſit vtriuſque,an autem non ſit,ſed alterius quidẽ ſcientia, alterius autem aliquid aliud genus,et vtrũ habitus eorũ non inſint,ſed fiant,ac acquirantur,an inſint quidem,ſed lateãt.*

ANTI. *Immediatorum autem cognitio vtrum eadem eſt,aut non eadem dubitabit vtique aliquis,& vtrum ſcientia vtriuſq; aut eſt,aut non eſt,aut huius quidem ſcientia,illius autem alterum aliquod genus ſit, & vtrum cui non inſint, habitus fiant,aut dum inſint,lateant.*

Mouet dubitationes tres circa prædictã cognitionẽ principiorum, quarum prima eſt,vtrum omniũ immediatorum principiorum ſit eadẽ cognitio.vel nõ. Secunda dubitatio,eſt vnum omniũ immediatorum ſit ſcientia,vel nullorum, aut ſit ſcĩa quorundam,aliorum vero aliud genus cognitionis. Tertia vero quæſtio eſt,vtrum habitus iſtorum principiorum fiat in nobis cum prius non fuerunt, vel in nobis fuerunt, ſed tamen nos lateat.

ARGY. *Si igitur ipſos habemus,abſurdum eſt ſane. Fit.n.vt latet nos habẽtes certiores demõſtratione cognitiones has habere.*

ANTI. Vide 1 ann. *Siquidem igitur habemus ipſos,inconueniens eſt.Cõtingit enim & certiſſimas habitas cognitiones demõſtantẽ latere.*

Obiicit ad quæſtionem vltimam, ad quam aliæ ordinantur. Et primo obiicit ad vnam partem, & dicit, ꝙ eſt inconueniens dicere ꝙ habeamus habitus horum principiorum,& lateat nos. Manifeſtum eſt enim ꝙ illi,qui habent cognitionem principiorũ,habent certiorem cognitionẽ cognitione, q̃ eſt per demonſtrationẽ. Nõ.n.põt haberi ita ꝙ lateat habẽtem. Dictum eſt.n.in principio libri, ꝙ ille,qui habet ſcientiam, ſcit ꝙ impoſsibile eſt aliter ſe habere. Ergo multo minus põt eſſe ꝙ aliquis habeat cognitionẽ principiorũ imediatorum,& lateat ipſum. Quod tñ inconueniẽs ſequeretur, ſi habitus huiuſmodi ineſſent,& laterẽt. Secundo ibi,

lect.4. tex. expo.2.

ARGY. *Si vero non habentes prius acquirimus, quonam pacto cognoſcamus,atq; diſcamus,ex non antecedenti cognitione? Id enim fieri nequit,vt de demonſtratione etiam dicebamus.*

ANTI. *Si autem accipimus non habentes prius, itaq; qualiter cognoſcimus, & addiſcimus, ex non præexiſtenti cognitione? Impoſſibile enim eſt ſicut in demonſtratione diximus.*

Obiicit ad contrariũ. Si.n.aliquis dicat ꝙ accipimus de nouo habitus principiorum, cum prius eos non habuerimus,relinquitur vlterius dubitatio qualiter poſſumus hmõi prĩcipia de nouo cognoſcerę & addiſcere, & hoc nõ ex aliqua pręexiſtenti cognitione. Impoſſe eſt.n. aliquid addiſcere niſi præexiſtẽti cognitione, ſicut etiã ſupra circa demonſtrationem diximus. Immediata autem principia, ideo ex præexiſtenti cognitione addiſcere non poſſumus, quia pręexiſtens cognitio eſt certior, cum ſit cauſa certitudinis his, quæ per eam inoteſcunt.

lib.1.lect.1. ex. ex. 1. & c.6.t.ex.2.

Nulla autem cognitio certior eſt cognitione huiuſmodi principiorum. Vnde non videtur, ꝙ poſſumus ea cognoſcere, cum prius non cognouerimus. Tertio ibi.

Conſtat igitur fieri non poſſe, vt aut habeamus ipſos, non enim ſane ignoraremus, aut ignari, nullumq; habentes habitum,conſequamur. ARGY.

Manifeſtum igitur eſt, quoniam neq; habere poſſibile eſt ignorantibus, & neque non habentibus habitum fieri. ANTI.

Cõcludit ex præmiſsis duabus rõnibus qđ neq; poſſe eſt ſemper habere cognitionem horum principiorũ, q̃ nos lateant, neq; etiam poſſe eſt quod in nobis generetur de nouo talis cognitio,omnino ignorantia pręcedente, & non aliquo alio habitu. Deinde cum dicit. expo.t.

Neceſſe eſt itaq; vim qdẽ nos aliquã, potentiãq; habere, non tñ talẽ,vt his ipſis exactior ſit,ac certitudine ꝑſtabilior. ARGY.

Neceſſe itaq; eſt habere quandã quidem potentiam, non hmõi aũt habere,vt ſit his honorabilior ſecundũ certitudinẽ. ANTI.

Soluit pręmiſſas qõnes. Et primo ſoluit vltimã. Scđo ſoluit duas primas,ibi{Qm aũt eorũ,q̃ circa itellm &c.} Circa primũ duo facit. Primo ſoluit dubitationẽ. Scđo manifeſtat ſolutionem poſitam,ibi {Quod aũt dictum eſt olim &c.} Circa primũ tria facit. Primo proponit ꝙ oportet aliquid cognoſcitiuum in nobis præexiſtente. Secundo oſtendit quid ſit illud, ibi{Vr aũt &c.} Tertio oſtẽdit qũo ex præexiſtenti cognoſcitiuo principio fiat in nobis principiorũ cognitio, ibi{Ex ſenſu quidẽ &c.} Dicit ergo primo ꝙ neceſſe eſt a principio in nobis eſſe quandã potentiã cognoſcitiuam,quæ.ſ.præexiſtat cognitioni principiorũ, nõ tñ talẽ quæ ſit potior quãtum ad certitudinem cognitione principiorũ. Vnde nõ eodẽ mõ principiorum cognitio fit in nobis ex præexiſtenti cognitione,ſicut accidit in his,quę cognoſcunť per demonſtrationem, quia cognitio eorũ, quæ cognoſcunť per demonſtrationẽ.i.cognotio cõcluſionũ fit in nobis ex præexiſtenti cognitione intellectiua principiorum.i. ex habitu, ſed cognitio principiorũ fit in nobis ex præexiſtenti cognitione ſenſitiua. Deinde cum dicit.

Vr aũt idipſum aĩalibus cunctis ineſſe. Nã habent vim quãdã inſitã diſcernẽdi,quã quidẽ vniuerſi ſenſum appellãt. ARGI.

Videtur aũt hoc ineſſe omnibus animalibus. Habẽt.n.naturalem potentiam iudicatiuam, quam vocamus ſenſum. ANTI.

Oſtendit quid ſit illud principiũ cognoſcitiuũ præexiſtẽs. Et quãtũ ad hoc ponit tres gradus in aĩalib᾽, quorum primus eſt hoc quod videtur in eſſe cõiter oĩbus animalibus, quod oĩa habent, quandã connaturalem potentiam ad iudicandum de ſenſibilibus, quæ vocať ſenſus,quæ non acquiritur de nouo,ſed ipſam naturam conſequitur. Secundum gradum ponit ibi

Inſito aũt animalibus ſenſu natura, in quibuſdam fit formæ ſenſibilis manſio, in quibuſdã non fit. In quibus igitur nõ fit, hiſce,præter ipſum ſentire,non eſt cognitio,aut omnino, aut eorum,circa quæ non fit formæ manſio. In quibus autem fit,vt cum ſentiunt vnum quid animæ habeant. ARGY.

Cum autem inſit ſenſus animalibus,in his quidem animalium manſio eſt ſenſibilis, in aliis autẽ non fit. In quibuſcumque igitur non fit,aut omnino,aut circa quę non fit,non eſt in his cognitio,vltra quam ſentiunt. In quibuſcunq; autem ſentientibus eſt habere vnum quoddam in anima. ANTI.

Et dicit quòd cum ſit ſenſus in omnibus animalibus, in quibuſdam eorum remanet aliqua inpræſsio ſenſibilis abeunte re ſenſibili, ſicut contingit in omnibus aĩalibus perfectis. In quibuſdam autem non cõtingit hoc, ſicut in quibuſdam animalibus imperfectis, ſicut patet in his quæ non mouentur motu progreſsiuo. Et forte

contingit quòd circa aliqua aīalia remanet aliqua impreſsio quantū ad aliqua ſenſibilia, quæ ſunt vehemētiora, non autem quantum ad aliqua quæ ſunt debiliora. In quibuſcunque igitur aīalibus oīno nulla impreſſio remanet ſenſibilis, hmôi aīalia nullā cognitionē habēt, niſi dum ſentiūt, Et ſilr aīalia, in quibus nata eſt remanere talis impræſsio, ſi circa aliqua ſenſibilia in eis nō remanet, non pñt habere aliquā cognitionē niſi dū ſentiunt. Sed animalia in quibus ineſt hmôi remanſio impræſsionis contingit adhuc habere, quandam cognitionem in anima præter ſenſum, & iſta ſunt, quæ habēt memoriam. Tertium gradum ponit ibi.

ARGV.

In bis, cum multa talia ſiūt, differentia quædam emergit, vt quibuſdam ex taliam māſione ratio fiat, quibuſdā nō fiat.

ANTI. Vide i ānot.

Multis igitur factis huiuſmodi, iam differentia quædam fit. Quare in his quādam eſt fieri rationem ex talium memoria, in alijs vero non.

Et dicit ꝙ cū multa ſint talia animalia habentia memoriam, inter ea vlterius eſt quædam differentia. Nam in quibuſdam eorum fit ratiocinatio, de his, quæ remanent in memoria, ſicut in hominibus, in quibuſdam autem non, ſicut in brutis. Deinde cum dicit.

ARGV.

Ex ſenſu igitur fit memoria quēadmodā dicimus, ex memoria vero ſæpias eiaſdem facta, experiētia naſcitur. Plures enim memoriæ numero vna experiētia eſt. Experientia vero, aut ex omni vniuerſali quietem iam in anima cōſecuto, quod eſt vnum præter multa, quodq; in omnibus illis vnum ineſt, idemq; principium artis atq; ſciētiæ, pullulat. Artis, ſi ſit circa generationem, ſcientiæ, ſi ſit circa id, quod eſt. Neq; igiť determinati habitus inſunt, neq; ab alijs ad cognoſcendū magis aptis habitibus, ſed à ſenſu ſiūt (vt diximus) veluti in ꝑlio facta fuga, ſi ſtetit vnus, ſtetit, et alius, deinde alius, donec ad principium eſt peruētum. Aīa aūt eſt talis, vt poſſit id pati.

ANTI. Vide i ānot.

Ex ſenſu quidē igitur fit memoria ſicut diximus, ex memoria autem multoties facta, experimentum. Multæ.n. memoriæ numero, experimentum eſt vnum. Ex experimento autem, aut ex omni quieſcente vniuerſali in anima vnō præter multa, quod cum in omnibus vnum ſit & idē, illud eſt artis principium, & ſcientiæ. Siquidem circa generationē artis eſt, ſi vero circa eſſe ſcientiæ. Neque igitur determinati habitus, neq; ab alijs habitibus fiunt notioribus, ſed à ſenſu, vt inuerſione pugnæ. Vno enim ſtante alter ſtetit, poſtea alter, quouſque in principium veniat. Anima autem cum huiuſmodi ſit, qualis poſſit pati hoc.

Oſtendit ſecundū prædicta quomodo in nobis fiat cognitio primorum principiorum, & concludit ex præmiſsis ꝙ ex ſenſu fit memoria, in illis ſcilicet animalibus in quibus ſcilicet remanet impreſsio ſenſibilis, ſicut ſupra dictum eſt. Ex memoria autem multoties facta circa eandem rē in diuerſis tamen ſingularibus fit experimentum, quia experimentum nihil aliud videtur, quā accipere aliquid ex multis in memoria retentis. Sed tamen experimētum indiget aliqua ratiocinatione circa particularia, per quam confertur vnum ad aliud, quod eſt proprium rationis. Puta cum talis recordatur ꝙ talis herba multoties ſanauit multos à febre, dicitur experimentum ꝙ talis ſit ſanatiua febris. Ratio autem non ſiſtit in experimēto particularium, ſed ex multis particularibus in quibus expertus eſt, accipit vnum commune quod firmatur in anima, & conſiderat illud abſque conſideratione alicuius ſingularium, & hoc accipit vt principium artis & ſcientiæ. Puta diu medicus conſiderauit hāc herbam ſanaſſe Sortem febrientem, & Platonem, & multos alios ſingulares homines, cum autē ſua

Experimentum quid.

conſideratio ad hoc aſcēdit, ꝙ talis ſpecies herbæ ſanat febrientem ſimpliciter, hoc accipitur vt quædam regula artis medicinæ. Hoc eſt ergo qđ dicit ꝙ ſicut ex memoria fit experimentum, ita etiam ex experimento, aut etiam vlterius ex vniuerſali quieſcente in anima, quod, ſcilicet accipitur ac ſi in omnibus ita ſit ſicut eſt experimentum in quibuſdam. Quod quidem vniuerſale dicitur eſſe quieſcens in anima inquantum.ſ. cōſideratur præter ſingularia in quibus eſt motus. Quod etiam dicit eſſe vnum præter multa, non quidem ſecundum eſſe, ſed ſecundum conſiderationem intellectus, qui cōſiderat naturam aliquam puta hominis, non reſpiciendo ad Sortem, & Platonem. Quod & ſi ſecundum conſiderationem intellectus ſit vnum præter multa, tamen ſecundū eſſe eſt in omnibus ſingularibus vnū & idem, non quidem numero, quaſi ſit eadem humanitas numero omnium hominum, ſed ſecundum rationem ſpeciei. Sicut enim hoc album eſt ſimile illi albo in albedine, nō quaſi vna numero albedine exiſtente in vtroque, ita etiā Sortes eſt ſimilis Platoni in humanitate, non quaſi vna humanitate numero in vtroque exiſtēte. Ex hoc igitur experimento & ex tali vniuerſali per experimentum accepto eſt in anima id, quod eſt principium artis & ſcientiæ. Et diſtinguit inter artem, & ſcientiam, ſicut etiam in.6.Ethi. vbi dicitur ꝙ ars eſt recta ratio factibilium. Et ideo hic dicit, ꝙ ſi ex experimento accipiat aliquod vniuerſale circa generationem.i. circa quæcunque factibilia, puta circa ſanationem, vel agriculturam, hoc pertinet ad artem. Scientia vero vt ibidem dicitur eſt circa neceſſaria, & ideo ſi vniuerſale conſideretur circa ea, quæ ſemper eodem mō ſunt, pertinent ad ſciētiam, puta circa numeros vel figuras. Et iſte modus, qui dictus eſt competit in principiis omnium ſcientiarum & artium. Vnde concludit ꝙ neque præexiſtunt in nobis habitus principiorum quaſi determinati & completi, neque etiam fiunt de nouo ab aliquibus notioribus habitibus præexiſtentibus, ſicut generatur in nobis habitus ſcientiæ ex præcognitione principiorum, ſed habitus principiorum ſunt in nobis à ſenſu præexiſtente. Et ponit exemplum in pugnis quæ fiunt per reuerſionem exercitus deuicti fugati. Cum enim vnus eorum perſecerit ſtatum, ideſt immobiliter ceperit ſtare & nō fugere, alter ſtat adiungens ſe ei, & poſtea alter, quouſque tot congregentur, ꝙ faciunt principium pugnæ, ſic etiam ex ſenſu & memoria vnius particularis, & iterū alterius, & alterius quandoque peruenitur ad id, quod eſt principium artis & ſcientiæ, vt dictum eſt. Poſſet autem aliquis credere ꝙ ſolus ſenſus, vel memoria ſingularium ſufficiat ad cauſandum intelligibilem cognitionem principiorum, ſicut poſuerunt quidam antiqui non diſcernentes inter ſenſum, & intellectum, & ideo ad hoc excludendum Philoſophus ſubdit, ꝙ cum ſenſu oportet præſupponere talem naturam animæ, quæ poſſet pati hoc.i. ſit ſuſceptiua cognitionis vniuerſalis, quod quidem fit per intellectum poſsibilem, & iterum ꝙ poſsit agere hoc per intellectum agentem, qui facit intelligibilia in actu per abſtractionem vniuerſalium à ſingularibus. Deinde cum dicit.

Lect. 3. c. 4

ARGV.

Quod autem dictum eſt antea, ſed non dilucide dictum eſt, id rurſus dicemus. Nam cum ſteterit vnum, quæ non differunt, primum vniuerſale tum in anima naſcitur. Etenim ſentit illud quidem ſingulare. Senſus autem eſt ipſius vniuerſalis, vt hominis, ſed non Calliæ hominis. Rurſus in his ipſis ſtat, quouſque ad ea ſtet, quæ partibus vacant, at-

que ad ipſa vniuerſalia, veluti tale animal, donec ſtet animal, & in hoc modo eodem. Neceſſe eſt igitur nobis, vt ex hiſce patet, ipſa prima inductione cognoſcere. Sic enim & ſenſus efficit in nobis ipſum vniuerſale.

ANTI. *Quod aũt dictum eſt olim alibi, non aũt plane dictum eſt, iterum dicamus. Stante.n.vno indifferentium, primum quidẽ vle in anima eſt. Et nãque ſentire quidẽ ſingulare eſt, ſenſus aũt vniuerſale eſt, vt hominis, non Calliæ hominis. Iterũ in his ſtatur, quouſq; vtiq; impartibilia ſtẽt, & vniuerſalia, vt huius animalis, quouſq; animal, & in hoc ſimiliter. Manifeſtum eſt, quoniam nobis prima inductione cognoſcere neceſſarium eſt. Et nãque ſic ſenſus vniuerſale facit.*

Manifeſtat quod dictũ eſt in præcedẽti ſolutione, quãtũ ad hoc, ꝙ experimento ſingularium accipit̃ vniuerſale, & dicit ꝙ illud, quod ſupra dictũ eſt, & nõ plane, quõ.ſ.experimento ſingularium fiat vniuerſale in anima, iterum oportet dicere, vt planius manifeſtetur. Si enim accipiãtur multa ſingularia, quæ ſunt indifferẽtia quantum ad aliquid vnum eis exiſtens, illud vnũ ſecundũ qđ non differunt, in aĩa acceptum, eſt primum vniuerſale, quicquid ſit illud, ſiue.ſ.pertineat ad eſſentiã ſingularium, ſiue nõ. Quia.n.inuenimus Sortem, & Platonem, & multos alios eſſe indifferentes, quantũ ad albedinem, accipimus hoc vnum.ſ.album.q.vniuerſale, qđ eſt accidens. Et ſimiliter quia inuenimus Sortem, & Platonem & alios eſſe indifferentes quantum ad rationabilitatem, hoc vnum, in quo non differũt.ſ.rationale accipimus quaſi vniuerſale, quod eſt differentia. Qualiter autem hoc vnum accipi poſsit, manifeſtat conſequẽter. Manifeſtũ eſt.n.ꝙ ſingulare ſentitur proprie & per ſe, ſed tamen ſenſus eſt quodãmodo & ipſius vniuerſalis. Cognoſcit.n.Calliam, non ſolũ inquantum eſt Callias, ſed etiam inquantũ eſt hic homo, & ſimiliter Sortẽ inquãtum eſt hic homo. Et inde eſt ꝙ tali acceptione ſenſu præexiſtente, anima intellectiua poteſt conſiderare hominem in vtroque. Si autem ita eſſet, ꝙ ſenſus apprehenderet ſolum id, quod eſt particularitatis, & nullo modo cum hoc apprehẽderet vniuerſale in particulari, non eſſet poſsibile quod ex apprehẽſione ſenſus cauſaretur in nobis cognitio vniuerſalis. Et hoc idẽ manifeſtat conſequenter in proceſſu, qui eſt à ſpeciebus ad genus, & ſubdit ꝙ iterum in his, ſcilicet in hoĩe, & equo, anima ſtat per conſiderationem, quouſq; perueniat̃ ad aliquid impartibile in eis, quod eſt vniuerſale. Vtputa cõſideramus tale, & tale animal, puta hoĩem & equum, quouſq; perueniatur ad commune animal quod eſt genus ſuperius. Quia igitur vniuerſalium cognitionẽ accipimus ex ſingularibus cõcludit manifeſtũ eſſe, quod neceſſe eſt prima vniuerſalia principia cognoſcere ꝑ inductionem. Sic enim ſcilicet per viã inductionis ſenſus facit vniuerſale intus in anima, inquantum conſiderantur omnia ſingularia. Deinde cum dicit.

ARGY. *Cum autem mentis habituum, quibus verum perſpicimus quidam veri perpetuo ſint, vt intellectus, atq; ſcientiam, quidam interdũ falſum ſuſcipiantur, vt opinio, ſubducẽdęq; rõnis principium, nullũq; aliud genus exactius ſit ſcĩa, quam intellectus, atq; principia notiora ſint demonſtrationibus, ſcientiaq; cum rõne ſit oĩs, hæc inquam cuncta ſint, ſcientia quidẽ principiorum non erit. Sed, cum fieri nequeat, vt aliud quicquam verius ſcientia ſit, quã intellectus ipſe, intellectus profecto principiorum habitus erit. Quod ex eo quoq; perſpicuũ fuerit, quia demonſtrationis principium non eſt demõſtratio. Quare neq; ſcientia, ſi igitur præter ſcientiam nullum aliud genus verum habemus, quam intellectũ, intellectus ſane ſciẽtiæ principium erit, atque principium quidem eſt ipſius principij. Scientia autem ad rem omnem ſeſe habet ſimiliter.*

Quoniam autem eorum, qui circa intelligẽtiã habituum, ANTI. Vide ĩ ãnot. *quibus verum dicimus, alij quidem ſemper veri ſunt, alij autem recipiunt falſitatem, vt opinio, et ratio veri autem ſunt ſemper ſcientia, & intellectus, & nihil eſt ſcientia certius aliud genus, quam intellectus, principia demonſtrationum ſunt notiora, ſcientia autem omnis cum ratione eſt, principiorum quidem ſcientia non vtique erit. Quoniam autem nihil verius contingit eſſe ſcientia, quam intellectus, intellectus vtique erit principiorum, ex his conſiderãtibus. Et quòd quidem demonſtrationis principium non ſit demonſtratio, quare neque ſcientiæ ſcientia eſt. Si igitur nil aliud ſecundum ſcientiam genus habemus verum, intellectus vtiq; erit ſcientia principium, & principium principij. Hoc autem omne* Vide in ann *ſimiliter ſe habet ad omne genus rerum.*

Soluit primas duas quæſtiones, vtrum.ſ.primorum principiorum ſit ſcientiæ vel aliquis alius habitus. Circa quod ex præmiſsis accipitur ꝙ principiorum cognitio pertinet ad itellectum, cuius eſt cognoſcere vniuerſale. Nam vniuerſale dicit eſſe principium ſcientię. Circa intellectum autem ſunt duo genera habituum habẽtiũ ſe aliqualiter ad verum. Quidam enim ſunt ſemper veri, alij vero interdum recipiunt falſitatẽ, vt patet de opinione, & ratiocinatione, quæ poteſt eſſe veri & falſi. Sunt etiam, & quidam habitus erronei ſe habentes ad falſum. Quia vero principia ſunt maxime vera, manifeſtum eſt ꝙ non pertinent ad habitus, qui ſemper ſunt falſi neq; etiam ad habitus, qui interdum recipiunt falſitatem, ſed ſolum ad habitus, qui ſemper ſunt veri. Huiuſmodi autem ſunt ſcientia, & intellectus. Additur autem in.6.Ethico.tertium.ſ. ſapientia. Sed quia ſapiẽtia, Cap.40. vt ibidem dicitur comprehendit in ſe ſcientiam, & intellectum, eſt enim quædam ſcientia, & caput ſciẽtiarum, hic eam prætermittit. Hac ergo prætermiſſa nullũ aliud genus cognitionis, quam intellectus eſt certius ſciẽtia. Manifeſtum eſt autem ꝙ principia demonſtrationum ſunt notiora concluſionibus demonſtratis, in vt principio habitum eſt. Non autem poteſt eſſe ſcientia ipſo- Lect.6. rum principiorum, quia omnis ſcientia fit ex aliqua ratiocinatione.ſ.demonſtratiua, cuius ſunt principia illa, de quibus loquimur. Quia igitur nihil poteſt eſſe verius, quam ſcientia, & intellectus, nam ſapientia in his intelligitur, cõſequens eſt ex conſideratione præmiſſorum ꝙ principiorum propriæ ſit intellectus. Probat hoc etiam alia ratione, quia ſcilicet demonſtratio nõ eſt ex neceſsitate demonſtrationis principium, alioquin procederetur in demonſtrationibus in infinitum, quod in primo improbatum eſt. Cum igitur demonſtratio ſcien- Lect.8. tiam cauſet, ſequitur ꝙ neq; ſciẽtia poſsit eſſe principiũ ſcientiæ, ita ſcilicet ꝙ principia ſcientiarum per ſciẽtiã cognoſcãtur. Si igitur nullum aliud genus cognitionis præter ſcientiam habemus, quod ſemper ſit verum, relinquitur ꝙ intellectus erit principium ſciẽtiæ, quia ſcilicet per intellectum cognoſcuntur principia ſciarum, ita ſcilicet ꝙ hic intellectus, qui eſt principium ſcientię, eſt cognoſcitiuus principij ex quo procedit ſciẽtia. Hoc autem.ſ.ſcientia eſt omne, i.totum, quod ſimiliter ſe habet ad omnem rem, ideſt ad totam materiam, de qua eſt ſcientia, ſicut.ſ.intellectus ad principium ſcientiæ.

Commentariorum D. Thomæ Aquinatis ſuper Libros Peri hermenias, & Poſteriorum Analyticorum Finis.

S. THOMAE AQVINATIS ORDINIS PRÆDICATORVM SVMMA

TOTIVS LOGICÆ ARISTO. EX OPVSCVLIS EXCERPTA.

Quodam doctrinæ ordine omnes Logicæ Libri ordinantur.

Opuſcu. xlviij.

OMNES Homines natura ſcire deſiderant. Scire autẽ eſt effectus demonſtrationis, eſt enim demonſtratio ſyllogiſmus apodiricon.i.faciẽs ſcire. Ad hoc autem ꝙ tale deſiderium naturale cõpleatur in homine, neceſſaria eſt demõſtratio, non.n. poteſt eſſe effectus inquantum huius.ſine cauſa. Et quia, vt dictum eſt, demonſtratio eſt ſyllogiſmus, ad cognoſcendum eam neceſſe eſt præcognoſcere ſyllogiſmum. Syllogiſmus autem, cum ſit quoddam totum aggregatum ex partibus, cognoſci non poterit partibus ignoratis. Ad cognoſcendum ergo ſyllogiſmum oportet primo cognoſcere partes eius, partium autem ſyllogiſmi quædam ſunt propinquæ, vt propoſitiones, & concluſio, quæ omnes enunciationes dicuntur. Quædam vero ſunt remotæ, vt termini, qui ſunt partes enunciationis, ideo iſta oportet tractare.ſ. de enunciatione & de terminis, antequam de ſyllogiſmo tractetur. Quilibet aut terminus, qui ſine cõplexione dicitur, ſignificat ſubſtantiã, aut quantitatẽ aut qualitatem, aut aliquid aliorum prędicamentorum & ideo antequam de enunciatione tractetur, oportet determinare de prædicamentis. Et quia prędicamentum vt hic ſumitur nihil aliud eſt quã ordinatio prædicabilium in ordine prædicamentali, ideo ad cognoſcẽdum prædicamẽta oportet præcognoſcere prædicabilia. Ad hoc ergo vt perueniamus ad ipſum ſcire ab omnibus naturaliter deſideratum, iſte debet eſſe ordo, quẽ cum auxilio Dei tenebimus, vt primo tractetur de quinque prædicabilibus. Secundo de decem prædicamentis. Tertio de enunciatione. Quarto de ſyllogiſmo ſimpliciter. Quinto de ſyllogiſmo applicato ad materiã demonſtratiuã ſeu de demonſtratione. De ſyllogiſmo vero applicato ad materiam probabilẽ, qui pertinet ad partem Logicę quæ dialectica dr̃, de quo tractatur in lib. Topico. & de ſyllogiſmo applicato ad materiam ſophiſticam, qui opponitur ſyllogiſmo dialectico, de quo tractatur in lib. Elenchorum, non intendo me ad præſens intromittere.

In fine huius, opus fallaciarum ab ipſo æditum iã ſenio confecto, his addere placuit

TRACTATVS DE VNIVERSALIBVS, SEV PRAEDICABILIBVS.

Caput Primum. Quid ſit vniuerſale, & quomodo originetur.

AD cognoſcendum quinque vniuerſalia, ſeu prędicabilia, quę Porphyrius ponit, ſciendum eſt, ꝙ, quia intelllectus noſter eſt ſeparatus à materia, non enim eſt potentia affixa organo corporali ſeu materiali, & omne quod recipitur in aliquo recipitur per modum recipientis: ideo illud, quod obiectiue in actu recto intellectui repreſentatur, oportet eſſe denudatũ à materia & à conditionibus materiæ, quæ ſunt hic & nunc. Et dico hic, denudatum à materia, non ſimpliciter ab omni materia, ſed à materia ſignata. Res enim naturales intelliguntur cũ materia, & propter hoc dictum eſt, ꝙ debet eſſe denudatum à conditionibus materiæ. verbi gratia, in nr̃a phãtaſia eſt phantaſia ſeu forma repræſentans hunc hominem ſecundum ꝙ fuit in aliquo ſenſu exteriori, quæ forma virtute intellectus agentis agit in intellectum poſsibilẽ, ſicut colores virtute luminis agunt in potentiam viſiuam, & cauſatur nunc in intellectu poſsibili quædam forma, quæ dicitur ſpecies intelligibilis, vel ſecundum alios actus intelligendi, vel verbum, quæ forma reprę ſentat hominem, non tamen vt eſt hic & nunc, ſed abſtractum à talibus conditionibus, & hoc dicitur eſſe vniuerſale. Vnde in homine ſic intellecto eſt duo conſiderare.ſ. ipſam naturam humanam, ſeu habens eam, & ipſam vniueſalitatem ſeu abſtractionem à dictis conditionibus materiæ: quantum ad primum homo dicit rem, quantum vero ad ſecundum dicit intentionẽ, non enim in re inuenitur homo, qui non ſit hic & nunc, & ipſa natura, vt ſic dicitur eſſe prima intentio. Sed, quia intellectus reflectitur ſupra ſe ipſum, & ſupra ea, quæ in eo ſunt ſiue ſubiectiue ſiue obiectiue, conſiderat iterum hominẽ ſic à ſe intellectũ ſiue conditionibus materię, & videt, ꝙ talis natura cum tali vniuerſalitate ſeu abſtractione intellecta põt attribui huic & illi indiuiduo, & ꝙ realiter eſt in hoc & illo indiuiduo: ideo format ſecundam intentionem de tali natura, & hanc vocat vniuerſale, ſeu prædicabile, vel huiuſmodi. Secundum ergo prædicta res, vt eſt intellectà, dicitur vniuerſalis, ſecundum autem ꝙ intellectus talẽ vniuerſalitatem conſiderat, ſecundũ hoc attribuit ſibi aliquid.ſ. eſſe in pluribus, vel dici de pluribus, & ſic dicitur ſecunda intentio. De quibus ſecundis intentionibus nunc dicemus.ſ. de quinque vniuerſalibus ſeu prædicabilibus, quæ vniuerſalia dicuntur, prout intellectus attribuit eis eſſe in pluribus, prędicabilia vero dicuntur prout intellectus attribuit eis dici de pluribus. Sunt aũt hæc, genus, ſpecies, differentia, proprium, & accidens.

Caput Secundum. Quid ſit genus, & vnde originem habeat.

GEnus, vt hic ſumitur, eſt quod prædicatur de pluribus differẽtibus ſpecie in eo quod quid. Ad videndum aũt particulas huius deſcriptionis, ſciendum eſt, ꝙ genus dicitur prædicari de pluribus ſpeciebus, ſeu diuiditur in plures ſpecies. Et, cum non ſit vnũ ſecundum ſe, ſed ſolum ſecundum rationem, ideo non diuiditur ſecundum rem. Et, quia genus non eſt vnum re, ideo partes ſubiectiuæ, ſeu ſpecies, in quas diuiditur, ſunt realiter diuerſæ & diſtinctæ inter ſe, ideo oportet ꝙ aliquod reale habeant in ſe, per quod reale vna ſit diuerſa ab alia. Vbi nota, ꝙ vna & eadem res per ſuam eſſentiam cum eſſentia alterius rei habet aliquã conformitatem ſeu conuenientiam, & aliquam difformitatem realem, quæ conformitas vel difformitas poteſt eſſe maior vel minor per comparationem ad diuerſas res. verbi gratia, ſortes per eſſentiam ſuam, quæ eſt ex hac anima ꝙ hoc corpore conformatur Platoni, & huic equo & huic plantæ. Sortes enim per ſuam eſſentiam eſt rationalis ſenſibilis, & viuus, in omnib⁹ his tribus eſt cõ-

Vide Porphyrii ca.

formis

formis Platoni, huic autem equo eſt conformis in duobus.ſ. in ſenſibili & in vino, & in vno eſt difformis, quia in eo eſt realiter rationale, quod non eſt in hoc equo. Huic vero plantæ conformis eſt in vno.ſ. in vino. Quia vero intellectus noſter ea, quæ in re ſunt coniuncta, poteſt diſtinguere, quando vnum eorum non cadit in ratione alterius, & cum rationale in ſe conſideratum non ſit de ratione ſenſibili, nec ſenſibile de rōne viui, ideo ea in ſorte ſeparatim accipit, vt dictum eſt per reſpectū ad diuerſa. Quando ergo intellectus conſiderat in re illud, in quo conuenit cum aliis rebus illi rei cōceptæ attribuit intentionem vniuerſalitatis. Et, quia in qualibet re ſingulari eſt conſiderare aliquid quod eſt proprium illius rei inquantum eſt hæc res, ſicut in ſorte eſt cōſiderare aliquid, quod eſt ita proprium ſortis, inquantum eſt hic homo, quod nulli alij conuenit. Rei ergo ſic conceptæ, attribuit intellectus intentionem ſingularitatis, & vocat illud ſingulare, vel indiuiduum. & hæ ſecundæ intentiones ſunt.ſ. vniuerſalitas & ſingularitas. Vnde licet ſupradictum fuerit, ꝙ intētiones fiunt ab intellectu, tamen oportet ꝙ aliquod fundamentum habeant in re extra, nam intentioni ſingularitatis, reſpondet extra illud, quod eſt proprium ſortis, inquantū eſt hic homo. Intentioni vero vniuerſalitatis reſpondet extra, vt fundamentum, illud, in quo ſortes eſt conformis cum aliis rebus. Cum igitur ea, quæ in vno conformantur & in alio ſunt difformia, dū modo talis difformitas ſit ſecundum formam, & non ſecundum materiam ſignatā, vel ſecundum illud, quod eſt proprium huic indiuiduo inquantum huiuſmodi, illi vni, in quo talia cōueniunt, attribuit intellectus intentionem generis & vocat genus. Vbi nota ſecundum Auicennam ꝙ duplex eſt forma. Quædam eſt, quæ eſt pars compoſiti, ſicut anima eſt forma hominis, ex anima enim & corpore componitur homo. Quædam autem ſequitur totum compoſitum, vt humanitas, quæ etiam eſt forma hominis, & iſto modo ſumpta forma dicitur quidditas, & eſt illud quod intellectus intelligit de re. Quando ergo intellectus intelligit prædictam formam, ſeu quidditatē, vt eſt determinata ad hanc materiam, puta humanitatē, vt eſt in hac materia ſignata.ſ. in his carnibus, & in his oſſibus & huiuſmodi, tunc faciendo concretum, puta hunc hominē intelligit ſingulare, & huic attribuit intentionem ſingularitatis, ſi vero dictam formam intelligit, nō vt eſt determinata ad hanc materiam, quia omnis talis forma de ſe plurificabilis eſt ad hāc & ad illam materiam habēti talem formam intellectus attribuit intentionem vniuerſalitatis. Vnde homo eſt vniuerſale. Et ſi ea, quæ in hac forma conueniunt, non habent inter ſe difformitatem pertinentem ad dictam formam, ſed ſolum ſunt difformia per materiam ſignatam iſtius vel illius, in qua dicta forma determinata eſt in iſto, vel in illo ſecundum modum, qui dicetur in tractatu de ſpecie, illa dicuntur ſolum differre numero & concretum ſubſtantiuū huiuſmodi formæ acceptæ, vt plurificari poteſt, puta homo, dicitur ſpecies ſpecialiſſima. Si vero ea, quæ conueniūt in aliqua forma plurificabili, vt dictum eſt, ſunt inter ſe difformia nōn ſolum quātum ad materiam ſignatam, vt dictum eſt, ſed quātum ad difformitatem ſpecificā, puta ꝙ talis forma eſt animalitas, in qua conueniūt ſortes, & hic equus, qui inter ſe non ſolum ſunt difformes quantum ad has carnes, & hæc oſſa, ſed in hoc, quia hic homo habet formam humanitatis, & ille æquinitatis, talia dicuntur differre ſpecie, & talis forma, in qua conueniſt in cōcreto ſumpta, puta animal, eſt genus, & quia, vt dictum eſt, talis natura ſumpta in concreto de pluribus formaliter differentibus, quæ ſunt in diuerſis ſpeciebus, dici poteſt, hinc eſt ꝙ tali naturæ intentio generis pōt attribui. Ideo dicitur, ꝙ genus prædicatur.i. prædicabile eſt de pluribus differentibus ſpecie, ſeu dicitur diuidi in plures ſpecies. Et hoc quod dictum eſt in concreto ſumptum intelligit ſolum in prædicamento ſubſtantiæ, in aliis vero prædicamentis & maxime in abſolutis ſumitur genus & ſpecies in abſtracto. Dicitur autem genus prædicari in eo quod quid eſt.i. ſubſtantiue ſecundū grammaticos, vt animal, quod de homine & de equo prædicatur, eſt ſubſtantiuum, & non adiectiuum. Senſibile enim, quod de animali prædicatur, quamuis ſit de eſſentia animalis, non tamen dicitur prædicari in quid, ſed in quale. & cauſa eſt quia eſt adiectiuum. Sciendum eſt autem, ꝙ quia ea, quæ in quid prædicantur, ſunt de eſſentia ſeu quidditate eorum, de quibus prædicantur, ideo prædicari in quid non ſolum pōt dicere modum ſignificandi, vt dictum eſt, ſed etiam dicit quidditatem ipſius, de quo prædicatur, & patet quid ſit genus.

Caput Tertium. Quid ſit Species & vnde ſumat originem.

Species eſt, quæ prædicatur de pluribus differētibus numero in eo ꝙ quid. licet aūt hic prædicta deſcriptio ſpeciei ex dictis poſſit intelligi, tamen ad maiorē declarationem aliquorū, quæ ſupradicta ſunt, ſciēdum, eſt ꝙ licet principium indiuiduationis proprium ſit à materia ſignata, vt ſupradictum eſt, non tamen eſt intelligendum ꝙ aliqualiter non ſit à forma. Vbi nota, ꝙ aliquid diſtingui ab aliquo per formā dupliciter poteſt eſſe. Vno modo, ꝙ talis diſtinctio ſit per formā ratione formæ ſecundum quod in formis diuerſi gradus inueniuntur, & quæ ſic diſtinguuntur neceſſe eſt vt differant ſpecie, vt ſupra dictum eſt. Alio modo poteſt aliquid diſtingui ab alio per formam, non ſecundum abſolutam rationem formæ, ſed ſecundum ꝙ eſt hæc forma, & ſic differunt numero duæ quantitates ſeparatæ, ſiue ſint ſeparatæ per intellectū, vt in mathematicis, ſiue ſint ſeparatæ à materia ſecundū rem virtute diuina, vt quantitas duarum hoſtiarum conſecratarū, quantitas enim quædam forma eſt. Et ſic etiam differunt animæ ſeparatæ numero, non enim differunt per materiā quam non habent, nec ei coniungūtur, nec per relationem ad materiam cui coniungibiles ſunt, cū relatio ſit poſterior ipſo relato. Vbi nota, ꝙ omnis forma ſub ſe habens multa.i. quæ vniuerſaliter ſumitur, habet quandam latitudinem, quam inuenitur in pluribus & dicitur de pluribus. Duplex autem poteſt eſſe latitudo in formis, vna ſecundum gradus formales, quorum vnus ſecundum ſe nobilior & profectior eſt altero, & hæc, vt dictum eſt, latitudo generis eſt, ſub qua ſunt diuerſi gradus formales ſpecifice differētes. Alia latitudo eſt ſecūdum plurificationem numeralem in eodem gradu, & quia iſta latitudo non eſt ſecundum abſolutam rationē formæ, oportet ꝙ forma, in qua eſt talis latitudo, importet in ſua ratione aliquid, per quod cōueniat ſibi talis latitudo, quod ſit aliud ab abſoluta ratione formæ. Et ſi loquamur de illa forma, quæ eſt pars cōpoſiti, puta de anima rationali, illud ꝓpter quod ſibi talis latitudo conuenit, eſt imperfectio quædam, ſecūdum ſcilicet ꝙ nata eſt habere rationem partis alicuius totius, non ſolum

Vide Porphyrū. ca.3.

ſolum ꝙ ſit pars ſecundũ rationem, quia etiam formæ ſpecificæ ſunt partes ſecundum rationem, ſed quod ſit pars ſecundum rem. Nam anima rationalis eſt pars realis hominis, & albedo eſt pars realis hominis albi. Vnde ad hoc ꝙ tales formæ multiplicent̃ ſub ſpecie, oportet ꝙ habeãt illam potentialitatẽ, quæ facit partes reales, & ſecundum hoc illa potentialitas, per quam anima rationalis per eſſentiam ſuam nata eſt eſſe pars cõpoſiti, dat ei quandam latitudinem plurificationis ſecundũ eundem gradum, non obſtante, quod ſit ſeparata & actu non informet materiam. Et, quia talis potẽtialitas non competit eſſentiæ angelorum, ideo angeli nõ diſſerunt inter ſe numero, ſed quilibet angelus facit ſpeciẽ per ſe. Non enim eſt apta nata natura, ſeu eſſentia angeli eſſe pars compoſiti, ex qua compoſitione conſequatur ſpecies, ſicut anima humana. Potentialitas ergo formæ, quam forma habet, ſ. vt iungatur materiæ facit ſub ea multiplicari indiuidua, & ſic debet intelligi quod ſupra dictum eſt, ꝙ ſcilicet humanitas, quæ eſt forma ſequens totum compoſitum, ſi conſideretur, vt eſt determinata ad hãc materiam ſignatam, facit ſingulare. Humanitas. n. vt dictum eſt, dicit animam & corpus, vnde dicendo hoc corpus & hanc animam dicit ſingulare. Et quia anima in eodem gradu exiſtens non poſſet diuidi in plura, vt dictum eſt, niſi propter potentialitatem, quã habet, vt vniatur materiæ ſignatæ, ideo dicendum eſt, ꝙ materia ſignata eſt principium indiuiduationis, forma autem non niſi per materiam, ad quam habet naturalem potẽtiam, vt ſibi vniatur, & ſic patet quid eſt ſpecies. Sciendum tamen eſt, ꝙ licet forma ſpecifica, vt dictũ eſt, de ſe plurificabilis ſit propter potẽtialitatem quam habet, vt materiæ vniatur, tamen aliquando talis plurificatio accidentaliter impeditur, puta, ſi omnes homines morerentur, & vnus ſolus remaneret, tunc humanitas non eſſet in pluribus materiis. Vel poteſt impediri propter conditionem materiæ, ſicut modo eſt vnus tantum ſol, non quod repugnet naturæ ſolari eſſe in pluribus ſecundum conſiderationem formæ, ſed quia non eſt alia materia ſuſceptiua talis formæ, vnde ſol eſt ſpecies in vno indiuiduo.

Caput Quartum. De origine differentia, & quid ipſa ſit ſecundum rem & intentionem.

Differentia, vt hic ſumitur, dupliciter deſcribitur. Primo ſic. Differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus differẽtibus ſpecie in eo ꝙ quale. Secũdo ſic, Differentia eſt qua ſpecies abundat à genere. Ad videndum autem primam deſcriptionem, ſciendum eſt, ꝙ, vt ſupra dictum eſt, in aliquibus formis poteſt eſſe latitudo in eadem forma ſm gradus formales. Quorum vnus ſecundum ſe eſt nobilior & perfectior alio, & ab hac forma ſumitur genus. Vbi nota, ꝙ in entibus ſunt diuerſi gradus eſſendi, ſiue ſint gradus ſubſtãtiales, ſiue accidentales, qui gradus, licet in aliquibus entibus ſint diſperſi, tamen aliquãdo inuenitur aliquod vnum plures gradus perfectionis ſubſtantiales vel accidẽtales comprehendens. Verbi gratia, vegetabile, ſenſibile, rationale ſunt gradus entium ſubſtantiales. Planta enim ſubſtantialiter eſt vegetabilis, canis vero ſubſtãtialiter eſt ſenſibilis, & homo ſubſtãtialiter eſt rationalis. & iſti gradus diſperſi in multis aliquando inueniũtur in vno ſolo, puta in homine, homo nãque per ſuam formam ſubſtantialem, quæ eſt vna, habet omnes iſtas tres perfectiones, nam eſt vegetabilis & eſt ſenſibilis & eſt rõnabilis. Vnde ſortes per vnam ſuam eſſentiam conformatur plãtæ & cani & Platoni, vt ſupradictum eſt, hæc autem conformitas, quæ eſt ſortis ad plãtam poteſt eſſe vna duorum, ſicut enim ſimilitudo duorũ nigrorũ eſt vna amborum, quia vnius vt ſubiecti, & alterius vt termini, ſic talis conformitas eſt ſortis, vt ſubiecti, & illius plantæ, vt termini. Nec propter hoc dico, ꝙ talis conformitas ſit relatio ſecũdum eſſe, ſed eſt relatio ſecundum dici, vt fundamentum relationis ſecũdum eſſe. Talis autem conformitas, quæ realiter vna eſt, vt dictũ eſt, mouet intellectum noſtrum ad vnum cõceptum, puta viuum, à quo cõceptu ſumitur genus, vel aliquãdo ſpecies, vt ex ſupra dictis haberi poteſt. Vnde talis cõformitas ſe habet ad genus vt fundamẽtum remotum, conceptus verò viui, ad quem talis conformitas mouet intellectum, ſe habet ad genus vt fundamentũ propinquum, & ſic licet vnitas generis ſit vnitas rationis, tamen aliquo modo habet fundari in vno ſecundum rem. Difformitas vero, quæ eſt inter ſortem & plantam eſt, quia ſortes ſentit, non autem planta, à qua difformitate ſumitur differentia, quæ diuidit viuum, quod commune eſt homini & plantæ. Vnde per hanc differentiã oſtẽditur, ꝙ viuum inuenitur in habẽte aliquam aliam perfectionem, quæ nõ eſt in planta. Et, quia in tali perfectione, puta ſenſibili, cõuenit ſortes cum cane, ſimiliter inter eos eſt vna conformitas mouens ad vnum conceptum, à quo ſi ſumatur in concreto ſubſtãtiue, ita ꝙ tale concretũ de ſuo ſignificato dicat explicite & viuũ & ſenſibile ſumitur aliud genus, ſcilicet animal, ſi vero ſumatur in concreto adiectiue, ita ꝙ de ſuo ſignificato dicat ſolam illam perfectionem explicite. ſ. ſenſibile, ſumitur differentia, puta inquantum dicatur ſenſibile, & ſic de aliis vſq; ad vltimam differentiam ſpecificam, infra quam non eſt perfectio formalis. Cum ergo de tot polsit dici ſenſibile, de quot dicitur animal, ſed animal, quod eſt genus prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, ſimiliter & ſenſibile quod eſt differentia prædicatur de pluribus differentibus ſpecie. Notandum, ꝙ forma ſubſtantialis habet duplex eſſe. Vnum eſt obiectiue in intellectu, & ſecundum hoc eſſe intellectus attribuit ſibi nomen abſtractum. Conſiderat enim eam intellectus non conſiderando materiam, in qua eſt, & propterea dat ſibi nomen abſtractum, vt humanitas. Aliud eſſe habet in materia, ad quam habet duplicem habitudinem, vna eſt, quia inhæret ei tanquam ſaluata in ipſa, & ſic aliquo modo habet modum accidentis, & ſic dat ei intellectus nomen concretum adiectiuum, quale eſt nomen accidentis, vt humanum. Secunda comparatio, quam habet ad materiam, vt complens & perficiens ipſam, vt ſic non habet mudum accidentis, ſed modum ſubſtantiæ, & ſic dat ei intellectus nomen concretum ſubſtantiuum, vt homo.

Notandum, ꝙ animal differt à ſenſibili, quia animal dicitur ab aĩa ſenſibili, ſenſibile autem dicitur à ſenſibilitate, & quia anima ad ſenſibilitatem ſe habet ſicut potentia ad actum, ideo differẽtia magis eſt actualis quam id cuius eſt differentia, licet tantum ambiant ambo. Dicitur autem differẽtia prædicari in quale. i. adiectiue. huius ratio eſt, vt enim dictum eſt differentia diuiſiua alicuius generis ſumitur à perfectione, quã non habent omnia quæ ſunt ſub genere, quæ perfectio comparata ad illud, vnde ſumitur genus, ſe habet vt quoddam perfectum, & per conſequens vt formale, & quia addiectiua

communiter

communiter à formis ſumuntur, quæ formæ habent adiacere, ideo ad deſignandum, ꝙ differentia ſumitur à ſolò formali, & illud ſolum dicit explicite; perfecta eſt differentia per modum adiectiuum in ſui prædicatione. Ad videndum autem ſecundam diffinitionem differentiæ, ſciendum, ꝙ impoſsibile eſt partem de toto prædicari, ſed quicquid de alio vere prædicatur, oportet ꝙ dicat totum. Cum autẽ de ſorte prædicetur homo, & animal, & rationale, oportet ꝙ homo dicat totum formale, quod eſt in petrò, & dico formale loquendo de forma, quæ ſequitur totum compoſitum. Similiter oportet ꝙ animal dicat totum formale, & ſimiliter rationale dicat totum formale, ſed diuerſimode, nã rationale dicit totum illud, quod dicit homo, non tamen explicite, ſed implicite. Rationale enim dicit habens rationem, vnde de ſuo principali ſignificato dicit ſolum rationem, ſed, quia dicit habens rationem, in hoc ꝙ dicit habens, intelligitur implicite homo quicunq; ſit ille, & ſic dicit totum quod dicit homo, aliquid tamen explicite & aliquid implicite. Similiter etiam animal dicit totum, quod dicit homo, non tamen explicite. Dicit enim animal habens vitam & ſenſum. Vnde de ſuo principali ſignificato ſolum dicit vitam & ſenſum, ſed in hoc, ꝙ dicit habens, implicite intelligitur homo, homo vero dicit explicite totum formale quod eſt in ſorte, nam dicit habẽs humanitatem, quę humanitas dicit explicite motum & ſenſum, quod dicit animal, & rationem quam dicit rationale. Vnde homo de ſuo principali ſignificato dicit animal rationale. Comparãdo enim ſignificata iſtorum explicite, cũ genus & differentia, vt dictum eſt, non ſignificẽt quodlibet eorum niſi partem, ſpecies vero explicite ſignificet illud, quod ſignificat vtrunq; ergo ſignificatum explicitũ ſpeciei excedit ſignificatũ explicitum generis in ſignificato explicito differentię, ſimiliter etiam excedit ſignificatum differẽtiæ in ſignificato generis. Bene ergo dicitur in prędicta deſcriptione, ꝙ differentia eſt, qua ſpecies abundat à genere, quia ſpecies abundat. i. excedit in ſuo ſignificato etiam illud quod explicite ſignificat differentia, & ſic patet quid eſt differentia ſecundum ſui rationem.

Caput Quintum. De genere Generaliſſimo, & Subalterno, & quòd ens non poteſt eſſe genus.

Vide Porphyriũ. ca. 3.

DIuiditur autem genus in genus generaliſsimũ & genus ſubalternum. Genus generaliſsimum eſt illud, ſupra qđ non eſt aliud ſuperueniens genus. Quod ſic debet intelligi, vt enim dictũ eſt, genus ſumitur à conceptu conformitatis aliquorum, quæ in aliquibus aliis perfectionibus formalibus ſunt difformia, à quibus perfectionibus formalibus ſumunť differentiæ. Sicut animal eſt genus, quia dicit motum & ſenſum, in quibus homo & æquus conformantur, qui tamen ſunt difformes in aliquibus aliis perfectionibus, puta quia in homine eſt ratio, quæ non eſt in equo, à qua ſumitur differentia. ſ. rationale. Conformatur etiam homo cum planta in viuo, ex qua conformitate ſumitur aliud genus. ſ. animatum corpus, & hæc eſt maior conformitas quam prima, & quia ad plura ſe extẽdit animatum corpus quam animal, ideo hoc eſt ſuperius genus. Cum lapide vero conformatur in corporeitate, a qua ſumitur aliud genus ſuperius. ſ. corpus. Cum angelo vero conformatur in ſubſtantia, quæ adhuc eſt remotior cõformitas, à qua ſumitur aliud genus. ſ. ſubſtantia. Si vero eſſet homo difformis rei in ſubſtantia nulla eis conformitas remaneret, niſi entitas. Cum autem ens non poſsit eſſe genus vt dicetur, reſtat ꝙ ſubſtãtia ſit genus generaliſſimum, reliqua vero genera, quæ ſubſtantia diximus. ſ. corpus, animatum corpus, & animal ſunt genera ſubalterna, quæ aliquando ponuntur eſſe genera, & aliquãdo ſpecies, quodlibet enim eorũ eſt ſpecies reſpectu ſuperioris generis, & eſt genus reſpectu inferioris ſpeciei. Ex his poteſt patere, quomodo vna & eadem differentia eſt diuiſiua & conſtitutiua, ſi enim animatum, ꝙ eſt differentia, addatur corpori, cum illud, quod ſignificat corpus, inueniatur in non habentibus hãc perfectionẽ, quæ eſt animatum, hæc differentia diuidit corpus, qđ modo eſt genus, & conſtituit vnam ſpeciem. ſ. animatũ corpus. Vnde hæc differentia, animatum modo eſt diuiſiua generis, & conſtitutiua ſpeciei. & ſic eſt accipere in aliis generibus vſque ad ſpecies ſpecialiſsimas, quarum non ſunt differentiæ diuiſiuæ. Quæ autem ſint ſpecies ſpecialiſsimæ, ex dictis haberi poteſt. Quod autem ens non poſsit eſſe genus ſic patet. Vt. n. dictum eſt, illud eſt genus, quod ita ſe habet ad ſuam differentiam diuiſiuam, ꝙ differentia ſignificat aliquid explicite, qđ nõ ſignificat ipſum genus, licet implicite ambo totum dicant, vnde genus eſt extra intellectum differentiarum, & datur exemplum in rebus compoſitis ex materia & forma, ignis. n. & aqua conueniunt in materia prima, differunt autem in forma, quia alia eſt forma ſubſtãtialis ignis, & alia aquæ. Vnde ignis & aqua ſic conueniũt in materia, ꝙ materia eſt pars eſſentialis eorũ, forma vero ignis & aquæ conueniunt in materia, ſicut in quodam diuerſo ab eſſentia eorũ, determinabili tamen per ipſas. Sic ſuo modo ſpecies aliter conueniunt in genere quam differentiæ. nam ſpecies conueniunt in genere, ſicut in eo, quod includitur in ratione ipſarum, & in earum principali ſignificato, in ratione. n. hominis & in eius principali ſignificato includitur animal. Sed differentiæ conueniunt in genere, ſicut in quodam determinabili ſecũdum rationem per eas, quod eſt extra intellectum earum, ſicut rationale & irrationale conueniunt in animali. Cum ergo nihil poſsit inueniri, extra cuius intellectum ſit ens, nihil poterit eſſe differentia entis, nec per conſequens ens poterit eſſe genus. Aſsignatur etiam alia ratio quare ens non ſit genus, quia non poteſt eſſe vniuocum ad ſubſtantiam & accidens. Notandum, ꝙ in prædicto exemplo aliter ſumitur materia quam ſumebatur in primo, quando dictum eſt, ꝙ indiuidua diſtinguuntur per materiam, & ꝙ materia eſt principium indiuiduationis. Eſt. n. materia prima & materia ſignata, ſeu hæc, quæ videlicet quantitate ſignatur, & aliis accidentibus indiuiduantibus. Dicitť autem materia prima illud, quod eſt in potentia ad omnes formas ſubſtantiales, quæ conſideratur ſolum in ſua nuda potentialitate, quæ dicitur vna per remotionẽ omnium formarum inquantum conſideratur vna quidem natura potentialis perfectibilis per formas abſq; hoc, ꝙ actu perfecta ſit, & de iſta materia loquebamur in exemplo ſupra poſito. Materia vero ſignata ſeu hæc dicitur, prout habet eſſe cum hac quantitate & hac qualitate & in aliis accidentibus, & ſic cõſiderata non eſt vna omniũ, ſed p quęlibet indiuidua eſt diuiſa, ſicut diuiſa ſunt prędicta accidentia vniuſcuiuſque indiuidui. Et, quia omnia indiuidua & quodlibet eorum habet partem primæ materiæ conſiderando illam partem, non vt eſt ſignata ex his vel his accidentibus, dicitur ignis & aqua conue-

Ens non poteſt eſſe genus.

nire

nire in vna materia, vt in dicto exemplo dictum eſt. Pater ergo de tribus prædicabilibus eſſentialibus, quæ concnrrunr ad ordinandum prędicamētum, ſcilicet de genere ſpecie, & differentia, quæ dicunt eſſeurialia, qa ſunt de eſſentia eorum, de quibus prædicantur &c.

Caput Sextum. De origine Proprij, & quomodo ineſt omni indiuiduo ſpeciei & ſemper.

Vide Porphyriū.ca.5.

NVnc dicendū eſt de duobus prædicabilibus accidentalibus.ſ.de proprio & accidente. Dicuntur autem accidentalia, quia non ſunr de ſubſtanria, ſiue de eſſentia ſubiectorum, de quibus prædicātur. Notandum, ꝙ ens reale diuiditur in ſubſtantiam & accidens, vnde ſic ſumendo accidens, prout diuiditur contra ſubſtautiam, proprium eſt accidens, & inter accidentia computatur, non.n.eſt de ſubſtantia eius, cuius eſt proprium, nec poteſt eſſe in prædicamento ſubſtantiæ. Alio modo ſumitur accidens, non vr diuiditur contra ſubſtautiam, ſed vt eſt vnum de quiuque prædicabilibus, & ſic proprinm non eſt accidens, immo contra illud diuiditur. Deſcribitur autem propriū ſic, Propriū eſt quod ineſt vni ſoli, & ſemper, & conuerſim prædicatur de re. Ad videndum autem particulas huius diſſinitionis, quia valde eſt nobis neceſſariū ſcire propriū, quod qnia Philoſophus propriam paſsionē proprinm vocat, quia in demonſtratione nihil aliud cōcluditur niſi propria paſsio de ſubiecto, ſciendnm ꝙ aliquid de aliquo dici ſeu prædicari contingit dupliciter.ſ.per ſe & p accidens. Prædicatio per accidens poteſt fieri tripliciter Vno modo quando accidens prædicatur de ſubiecto, vt homo eſt albus, Alio modo, quando ſubiectum prędicatur de accidēte, vt album eſt homo. Tertio modo, quando accidens prædicatur de accidente, vt albū eſt muſicum. Prędicatio vero per ſe fit multipliciter, vt patebir in tractatu de demonſtratione. Quorum ſecundus modus dicendi per ſe eſt, quando proprium prædicarur de eo, cuius eſt proprium, vt homo eſt riſibilis. Cum ergo proprium prædicatur de ſubiecto, quia non prędicatur per accidens, ſicut dictum eſt de accidētibus reſpectu ſuorum ſubiectorum, ſed per ſe, aliam habitudinem habet ad ſubiectum ſuū quam babeanr accidētia communia. Illa nāque nullam habitudinem habent ad ſua ſubiecta, niſi vt ad cauſam materialem, ſumēdo hic mareriam pro ſubiecto quod eſt in potētia ad accidentia, ſicut ad quoſdam actus ſibi inherentes. Vnde ſi proprium ſolam hanc habitudinem haberet ad ſubiectum, vt.ſ.ſubiectum ſolum modo eſſet paſsiuum & receptiunm eius, tunc, cum illud, quod eſt receptiuum tantum alicuius non imponat neceſsitatem eſſendi ei, reſpectu cuius eſt tale, ſeqnitur, ꝙ proprium nō de neceſsitate ſequatur ſnbiectū, nec per conſequens per ſe poſſet prædicari, & tamen videmus oppoſitum. Nam in rebus naturalibus videmus quaſdam operationes, quæ conueniunt ſemper omnibus, quę ſunt eiuſdem ſpeciei, ſicut attrahere ferrum ſemper conueuit omni magneti. Vnde oportet ꝙ tales operationes ſequantur aliquod principium intrinſecum permanens in illis corporibus, hoc tamen principium dicitur potētia, ſiue virtus, quia virtus eſt potentia, quæ fertur ad vltimnm, quod fieri poteſt. Tale ergo principium neceſsitatē eſſendi habet à forma ſpecifica illius rei. Nec poteſt dici, ꝙ tali virtuti ſubiectum non imponat neceſsitatem eſſendi, ſed generans, quia, ſi ſubiectum nullam habeat neceſſariam habitudinem ad tale proprium, quantumcunque generans ſemper generet ſubiectum cum tali paſsione, tamē talis propria paſsio per reſpectum ad ſubictum eſſet per accidens, & non per ſe, & ſic non poſſer demonſtrari, cnius oppoſitum infra patebit. Reſtat ergo, ꝙ ſubiectum habeat ad ſuum proprium habitudinem cauſæ efficientis, quod ſic poteſt parere: nā propriæ qualitates agunt, vt inſtrumenta formarum ſubſtantialium, agunt enim ad productionem formarum ſubſtantialium, ſicur calor ignis agit in ligna ad generandum ignem, quod non poſſet facere niſi eſſet inſtrumentum, formæ ſubſtātialis huius agentis hoc ergo eſt, quia recipiunt virtutem à formis ſubſtantialibus agendi hoc, nec recipiunt tales qualitates à formis ſubſtantialibus aliquam virtutem differentem ab eius, nihil ergo alind recipiūt niſi ſeipſas, formæ ergo ſubſtautiales ſubiectorum ſunt cauſa effectiua ſuorum priorum. Verum circa boc videtur magnum dubium. Nam ſequitur ꝙ idem ſubiectum ſit ſecundum idem agens & patiens, & ꝙ idem ſit cauſa agēdi & patiendi reſpectu eiuſdem, ad minus in ſubſtantijs ſeparatis, quæ non habent partem extra partem. Vnde eadem ſubſtantia angeli ſecundum idem, quia indiuiſibilis eſt, eſſet cā effectiua proprię paſsionis, & receptiua, quod videtur inconueniens. Ad quod intelligendū ſciendū eſt, ꝙ ſicut ſe habet res in patiendo, ſic ſuo modo ſe babet in agendo, in patiendo autem non ſolū dicitur paſsiue ſe habere illud quod recipit alind, ſed etiā illud, quod illud diſponit ad hoc recipiendū. verbi gratia, Cæra, quæ recipit figuram, dicitur paſsiue ſe habere ad figuram, & non ſolum ipſa cæra paſsiue ſe habet reſpectu figuræ, ſed etiam mollities diſponens cæram ad talem receptionē paſsiue ſe habet reſpectu figuiæ, licet enim mollities non ſit in qno recipiaꝛ figura ſicut in eo quod eſt ratio recipiendi, eſt tamen aliquo modo diſpoſitio ratio ſuſcipiendi. Sic etiam ſuo modo principium originans aliquid quodam ordine, & quadam neceſſaria connexione mediante aliquo alio aliquid producit, etiam illud quod producit reſpectu illius quod producitur ſe habet actiue. Sicnt clauus infixus trabi, ſi ſemper motus daretur trabi mediante clauo, quamuis totus motus effectiue eſſe ab homine mouente vtrunque.ſ. trabem, & clauum, tamen clauus ad motum ſe haberet actiue reſpectu trabis. Sic ſuo modo ſe habet de ſubiecto reſpectu ſuæ propriæ paſsionis. nam ſubiectum eſt ſicut clauus, paſsio ſicut rrabs, generans ſicut mouens vtrunq;, & dans eſſe vtriq;.ſ.ſubiecto & paſsioni. ſicut motus in clauo & trabe cauſaꝛ à mouente, & ſic ſaluatur vtraque opinio, & omne dubium remouetur. Ex dictis ergo poſſunt patere duæ particulæ diſſinitionis proprij.ſ.ꝙ propriū ineſt omni & ſemper, ſi enim proprium neceſſariam, & naturalem connexionem habet ad formam ſpecificam, vt dictum eſt, oportet ꝙ inueniatur in omnibus, in quibus eſt forma ſpecifica, ſed forma ſpecifica inuenitur in omnibus indiuiduis eiuſdem ſpeciei, ergo proprium competit omni contento ſub ſpecie, & ſemper ſibi conuenit quandiu formam illam ſpecificam participabit, & ſic patent duæ particulę diſſinitionis proprij &c.

Caput Septimum. Quod proprium ineſt ſoli ſpeciei, & Conuerſim de ipſa prædicatur.

AD vidēdum autem aliam particulam diſſinitionis proprij.ſ.quomodo cōuenit vni ſoli ſpeciei, Sciendum, ꝙ, vt ſupra dictum eſt diuerſi ſunt gradus

gradus perfectionis in entibns, quos Philoſophus. 8. Metaphyſicæ comparat numeris. Vnde dicit, ꝙ ſpecies rerũ ſunt ſicut numeri, & ideo ſicut nnmeri reſpectn vnitatis diuerſos habẽt gradns formales, ſicnt alius eſt gradus quaternarij, quam quinarij & ſic de aliis, ita diuerſi ſunt gradus formales ſpecierum rerũ per reſpectum ad quodcunq; primum principinm incompoſitum. Nec eſt inuenire duas ſpecies in eodem gradu, ſicut nec duos numeros ſpẽ differentes, in qualibet ergo ſpẽ eſt vna forma ſpecifica nullo modo exiſtens in gradu eſſendi vel operandi formæ ſpecificę alterius ſpeciei. Cum autem, vt dictum eſt proprinm ſequatnr propria principia ſpeciei, nec poſsit eſſe niſi in vna ſpecie, propter hoc in diffinitione dicitur ꝙ ineſt vni. Sciẽdum eſt autem, ꝙ licet proprinm ſtricto modo ſumptum ſolũ conueniat vni ſpeciei ſpecialiſsimæ, tamen largo modo nihil prohibet proprium etiam conuenire ſpeciei ſubalternæ, quę videlicet poteſt eſſe genus. Dicimus enim, ꝙ proprium trianguli eſt habere tres angulos æquales duobus rectis, & tamen triangulus multas continet ſub ſe ſpecies. Ex dictis patet illud quod dicit Porphyrius, ꝙ proprinm prius conuenit ſpeciei, & poſterius indiuiduis, quod oppoſitum autem eſt de accidente communi. Si enim proprium reſpicit indiuidua inquantum participant formam ſpecificam, per prius ergo verificatur de ſpecie, qnam primo reſpicit, q̃ de indiuiduis, & per conſequens Indiuidnis conuenit, quia conuenit ſpeciei. Accidens antem, cũ non reſpiciat ſubiectnm niſi ratione inhærentiæ, & per prius cõuenit ſubſtare indiuiduis quam ſecundis ſubſtantiis, vt infra dicetur, accidens ergo conuenit ſpeciei ratione indiuidni. Deinde in diffinitione proprij ponitur iſta particula, ꝙ. ſ. conuerſim prædicatur de re. Vbi nota, ꝙ, vt infra dicetur, differt aliqno modo prædicari per ſe, & prædicari primo. Ea enim per ſe prædicantur, quæ neceſſariam habent connexionem ad ſubiecta, de quibus prædicantur. Sed ea prædicantur primo, quæ prædicantur dicto modo, & tantum ambit prædicatum quantum ſubiectum. Vnde licet riſibile per ſe prædicetur de ſorte, nõ tamẽ primo, quia proprium, vt dictnm eſt, per prius reſpicit ſpeciẽ q̃ indiuidna, & cum tanti ambitus ſic proprium quanti ſunt ſpecies, ideo dicitur prædicari primo, ſeu conuerſim de ſpecie. Notandum, ꝙ licet proprium vni ſpeciei conueniat, tamen nihil prohibet, proprium vnius ſpeciei participatione multis aliis ſpecieb' cõuenire, ſicnt proprinm eſt igni qnod ſit calidus, & tamẽ multis aliis ſpeciebus hoc conuenit inquantnm hæc participant ab igne. Sciendum eſt etiam, quod proprium alicnius ſpeciei aliquando ſumitur ſub vno nomine & vno ſignificato, vt riſibile eſt proprium hominis, aliquando vero ſub duobus oppoſitis cum diſiunctione, vt propriũ eſt numeri ꝙ ſit par vel impar, & ſic patet de proprio &c.

Caput octauum. De origine Accidentis & dictione ipſius.

Accidens vero eſt, quod cõtingit eidem ineſſe, & nõ ineſſe præter ſubiecti corruptionẽ. Ad quod intelligendum, ſciendum eſt, quod vnum poteſt dependere ab alio dupliciter. Vno modo ſicut ab eo, quod eſt prius eo ad minus natura, & iſto modo vna res dependet ab alia quatuor modis, ſecundum ꝙ quatuor ſunt cauſæ. Dependet enim in homine corpus ab anima, ſicut à forma, & anima à corpore ſicut à materia, & homo à Deo, ſicut à cauſa efficiente, & à beatitudine ſicut à cauſa finali. Alio modo poteſt eſſe dependentia alicnius rei ab alia ſicut ab eo, quod ſe habet ad ipſam conſecutiue. Sicut corpus dependet à figura, & linea à rectitudine vel curuitate. Non enim poteſt inueniri corpus in quo non ſit figura, vel linea, in qua non ſit rectitudo, vel curuitas, & iſto modo dependet omne ſubiectum à propria paſsione. Vnde quæcunq; dependentia ſit in rebus, ſiue cauſalis, ſiue conſecutiua, & vna res ita depẽdet ab altera, ꝙ eſſe ſuum nec actu nec aptitudine ſine tali re poſsit conſeruari, certum eſt, ꝙ illa ſine illa, à qua ſic dependet, non poteſt intelligi eſſe, non enim poſſet intelligi materia eſſe ſine forma. Vbi nota, ꝙ itelligere aliquam rem ſine alia poteſt dupliciter contingere. Vno modo in prima operatione intellectus, in qua. ſ. intellectus intelligit ſolum ſignificatum termini. Alio modo in ſecunda operatione intellectus, in qua intelligit componendo vel diuidendo per eſſe vel per non eſſe, ſicut cum intelligo petrum eſſe, vel non eſſe album. In prima autem intellectione poſſum intelligere corpus ſine figura, & omne ſubiectũ ſine propria paſsione. Non enim figura eſt de eſſentia corporis, cũ corpus ſit in genere quantitatis, figura vero in genere qualitatis, & ideo intellectus poteſt intelligere corpus non intellecta figura. Non tamen poſſet intelligere corpus iſto modo non intellecto continuo, quia continuũ eſt de eſſentia corporis. In ſecunda vero operatione intellectus, nõ poſſum intelligere corpus eſſe ſine figura, quia corpus nunquam põt eſſe ſine figura, nec ſubiectũ ſine propria paſsione, vt dictum eſt. Cum autem ſubiectum non habeat talem dependentiam ab accidẽte communi, non enim neceſſario ſequitur ſubiectum, ſicut figura ſequitur principia eſſentialia corporis, nã, ſi corpus eſt neceſſario habet poſitionẽ partium in toto, vt infra dicetur, quia poſitio eſt differentia quantitatis, ad hanc autem neceſſario ſequitur figura, quod nõ cõtingit de accidẽte communi reſpectu ſui ſubiecti, ergo ſubiectum poteſt intelligi non intellecto accidente cõmuni, & poteſt intelligi eſſe non intellecto accidẽte cõmuni. Sine accidente vero proprio non poteſt intelligi eſſe, cum ſine accidente proprio eſſe nõ poſsit. Nam ablata figura non erit ſituatio partiũ, & per conſequẽs non erit corpus, ergo non poterit intelligi eſſe ſine eo. Poteſt ergo accidens ineſſe & nõ ineſſe præter ſubiecti corruptionem, cum eſſe ſubiecti non dependeat aliquo modo ab eſſe ſuo, vt dictum eſt, & ſic patet prædicta deſcriptio accidentis. Sciendum tamen eſt, ꝙ aliquod accidens commune poteſt inueniri, quod reſpectu huius ſubiecti ſingularis ita ſe habet, ꝙ cauſatur ex principiis eſſentialibus eius, puta nigredo corui, quæ cauſatur ab hac ſiue ex hac materia ſignata corui neceſſario. loquẽdo igitur de tali accidẽte dico, ꝙ nõ poſſet intelligi hoc ſubiectum eſſe ſine eo, & hoc dicit̃ accidẽs inſeparabile, quod ita ſe habet ad principium ſingulare, ſicut accidens proprium ad principium ſpeciei, Et quia materia ſignata eſt extra intellectum ſpeciei, de intellectu enim hominis eſt habens humanitatem & non plus, vtrum autem tale habens ſit hoc ſignatum, vel illud, nõ eſt de intellectu explicito hominis, ſicut differẽtiæ ſunt extra intellectum generis, vt ſupradictũ eſt, ideo poteſt intelligi coruus ſiue ſpecies corui eſſe ſine nigredine, vel etiã cum albedine, & propter hoc accidens inſeparabile collocatur cum accidente communi, & non cum proprio, licet aliquo modo cõueniat cum vtroq;: vt dictum eſt.

Sic

Sic ergo accidens quoddã eſt inſeparabile, & quoddã eſt ſeparabile. Accidẽti inſeparabili conuenit prædicta diffinitio accidentis.ſ.ꝙ ſubiectum poteſt intelligi eſſe ſine eo, ſi ſumatur ſubiectum pro ſpecie, & non pro ſingulari. Sciendum eſt autem, ꝙ licet ſubiectum poſsit ſeparari ab alio accidente, vt dictum eſt, non tamen accidens pnteſt ſeparari a ſubiecto actu vel aptitudine. & dico aptitudine, nam licet Deus poſsit aliquod accidẽs ſeparare a ſubiecto, vt cõmuniter tenetur de accidentibus hoſtiæ conſecratæ, tamen ꝙ illa accidentia non habeant aptitudinem ad ſubiectum, hoc eſt impoſsibile. Quod enim eſt de ratione propria alicuins ab eo ſeparari non poteſt, ſed ineſſe actu vel aptitudine ſubiecto eſt de ratione propria accidẽtis, quia accidẽtis eſſe eſt ineſſe, ergo ab eo ſeparari non poteſt. Hoc autem poteſt patere ex his, quæ ſupradicta ſunt de ſpecie. Cum enim accidentia & omnes formæ ſubſtãtiales non ſint actus purus, qui de ſe plurificabilis non eſt, ſi ipſa plurificenrur numero, hoc eſt propter potentialiter, quam habẽt eſſentialiter, vt ſcilicet ſint pars realis alicuius cõpoſiti, ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis. Vnde ſicut materia, & forma ſunt pattes rei ſubſtantiales ita accidentia ſunt partes rei accidentales, ſicut albedo, quę eſt pars bnius compoſiti, quod eſt homo albus. Cum autem omnia accidentia ſint talia, ergo neceſſario oportet ꝙ inſint ſubiecto actn vel aptitudine, & ſic patet de accidente, & de quinque prædicabilibus &c.

Tractatus de prædicabilibus. Finis.

TRACTATVS PRIMVS DE PRÆDICAMENTO SVBSTANTIÆ.

In quatuor capita diuiſus.

Caput Primum. De diuerſis modis prædicandi.

NVNC dicendnm eſt de prædicamẽtis, & quia prædicamentũ dicit quædam prædicabilia ordinata in ordine prædicamentali, videndũ eſt quot modis fit prędicatio. Vbi nota, ꝙ aliquid de aliquo dicitur prędicari tripliciter, ideſt vniuoce, æquinoce, & denominatiue. Vniuoce dicuntur prædicari, quæ non ſolum conueniunt bis, de quibus prædicatur quantum ad nomen, ſed etiam quantum ad rationem eſſentialem, & Dico bic rationem illud, quod per diffinitionẽ dicitur, ſeu ſignificatur, vel per aliquid, quod ſumatur loco diffinitionis. Sicut animal prędicatur de homine & de boue. vnde non ſolum hoc nomen animal conuenit homini & boui, ſed etiam diffinitio eius eſſentialis, quæ eſt, corpus animatum ſenſibile. Non ſolnm enim vere dicimus, ꝙ bomo eſt animal, ſed etiam ꝙ homo eſt corpus animatum ſenſibile, & ſimillter eſt de boue. Eqniuoce vero dicuntur prædicari, quæ de pluribus prædicantur ſecundum idem nomen, non tamen ſecundum eandem rationem, & iſto modo prædicatur canis de latrabili, & de marino. Licet enim ſecundum idem nomen canis de vtroque prædicetur, tamen alia ratione connenit cani latrabili quàm marino. Ratio enim latrabilis eſt, ꝙ eſt animal greſsibile quadrupes, quæ non conuenit marino. Sciendum eſt autem, ꝙ ſub æquiuocis compræbenduntur analoga. Prędicatur enim analoga de pluribus in qnantum dicuntur ad vnum, vt ſanum dicitur de animali primo & proprie, eſt enim ſanum, adæquatum in humoribus, quod non poteſt eſſe niſi in animali, dicitnr tamen ſannm de vrina & medicina. Nam dicimus, hæc vrina eſt ſana, quia eſt ſignũ ſani, quod eſt in animali, & hæc medicina eſt ſana, quia eſt cauſa ſani, quod eſt in animali. Vnde licet hoc nomen ſanũ de animali & de vrina dicatnr, tamẽ ratio ſani non poteſt dici de vrina. Non enim vrina eſt adæquata in humoribus, ſed eſt ſignũ talis adæquationis, & ſic prædicatio analoga aliquo modo conuenit cum æquiuoca, vt dictum eſt, & aliquo modo cum vniuoca. Licet enim ſanum, quod de vrina dicitur, non dicat ſuam rationem.ſ.adæquationem humorum in vrina, non tamen dicit aliam rationem, ſed eandem adęquationem bnmorum dicit, cuius vrina eſt ſignum. Denominatiue vero dicuntur prædicari, quæ cõcreta ſunt adiectiue, & ab aliqnibus accidẽtibus abſtractis denominantur, ſeu derinantur. vt album de homine prædicãtur, & de æquo denominatiue, quia albũ deriuatur ab hoc abſtracto, quod eſt albedo, quæ eſt in homine, quę ſic in abſtracto ſumpta de bomine prædicari non poſſet. Nulla enim pars, vt ſupradictum eſt, poteſt de toto prædicari. Albedo enim eſt quædam pars accidentalis hominis albi, & ſic de eo prædicari non poſſet. Concernitur aũt, & dicitur album, quod idẽ eſt quod habens albedinem, & tale poteſt de bomine prædicari. Ad videndum prædicamenta ſciendum eſt, ꝙ prædicamentum, ſeu genus generaliſsimum dupliciter poteſt accipi. Vno modo pro ipſa intentione prædicamentali, ſeu vniuerſalitatis. Alio modo pro ipſa re, in qua talis intentio fundatur, vt dictum eſt. Primo modo prædicamẽtum eſt ens rationis. Secundo modo eſt ens reale. Ad maiorem autem notificationem horum ſciendũ, eſt ꝙ ens in ſua maxima vniuerſalitate diuiditur Quinto Metapbyſicæ in ens per accidens & in ens per ſe. Ens autẽ per accidens tot modis diuiditur quod modis aliquid prædicatur per accidens, de quibus ſupradictum eſt. Ens per ſe diuiditur, quia quoddam eſt in anima, & quoddam extra animam. Ad ſciendum autẽ quid ſit ens, in anima, nota, ꝙ tripliciter aliqnid poteſt eſſe in anima. Vno modo effectiue, ſicut dicimus, ꝙ arca eſt in mente artificis antequã fiat. Alio modo ſubiectiue, ſicut dicimus ꝙ ſciẽtia eſt in anima, vel actus intelligendi, vel verbum, qnæ ſunt in anima, ſicut accidens in ſubiecto. Tertio modo aliquid dicit̃ eſſe in anima obiectiue, ſicut lignũ intellectum dicitur eſſe in anima obiectine. Duobus primis modis ens in anima eſt ens reale, & dico reale, non vt hoc nomen res dicitur a reor reris, ſed vt dicitur a ratus rata ratum.i.firmũ. Tertio modo ſumpto ente.ſ. vt eſt obiectiue in anima, in eo poſſumus duo conſiderare.ſ.id, quod eſt obiectiue in intellectu, puta lignum, & iſtud adhuc eſt res, vel illud, qnod connenit ligno ſolum, vt eſt obiectiue in intellectu, & non conuenit ſibi ſecnndnm eſſe reale.ſ.eſſe abſtractum ab hoc ligno, & ab illo, & hoc modo ens in anima non eſt res, ſed intentio, cui rei nibil extra animã reſpondet, niſi pro fundamento remoto, & ſic atribuitur eſſe non enti. Dicimus enim ꝙ cęcitas eſt in oculo. Cum autem cæcitas ſit non ens, quomodo ergo habet eſſe, quia dicimus cæcitas eſt. certe ſolũ eſſe intẽtionis, quod nihil habet facere cũ ente reali, ſed ex oppoſito ab eo diuiditur. Et ſi quæratur de tali ente vbi ſit ſubiectiue, dicitur ꝙ eſt nuſquam. Si enim eſſet in aliquo ſubiectiue,

biectiue, eſſet accidens, & per conſequens ens reale, ſed ſolum habet eſſe obiectiue. Ens autem reale diuiditur in decem prædicamenta, quæ ſunt decẽ genera rerum. Et, quia res eſt fundamentum intentionis remotũ, tamen ſecundum iſtam duplicem diuiſionẽ poſſunt dupliciter accipi prædicamenta. Ad ſciendũ autem prædicamẽta oportet diuidere ens reale. Vbi nota, ꝙ licet ens non poſſit eſſe genus, quia non inuenitur differẽtia contrahens illud, tamen contrahitur p̄ modos eſſendi, modus aũt eſſendi alicuius rei poteſt accipi dupliciter. Vno modo vt eſt proprietas realis alicuius realiter diſſerens ab eo, ſicut dicimus de aliquo, iſte habet bonum modum, quia eſt manſuetus, vel concors. Conſtat autem, ꝙ manſuetudo & concordia quas diximus modos, res ſunt differentes ab eo, cuius ſunt. Secundo modo dicitur modus res cõcepta. vno modo reſpectu ſuiipſius, vt eſt cõcepta alio modo, qui quidẽ diuerſi modi conſiderandi non ſumuntur ex diuerſis in re exiſtẽtibus, ſed ex habitudine ad diuerſa ſub qua habitudine res intelligitur. Verbi gratia ſubſtantia, ſecundum ꝙ eſt ſubiectum accidentium, ſignificatur per modum ſubſtantiæ, quia ſubſtantia dicitur a ſubſtando: ſecundum autem ꝙ à nullo priori depẽdet, cui innitatur, ſignificatur vt ens per ſe, & iſti modi ſunt idipſum quod ſubſtantia differentes ſola ratione animę cõcipientis. Ipſam ſecundum diuerſas habitudines, quæ ratio non eſt ficta, ſed accipitur a re: ita enim in re eſt. Nã & ſubſtantia accidentibus, & nulli innititur, tamen iſtæ non ſunt duæ res diſtinctæ, ſed diſtinctio inter iſta ſolum eſt ex rõne. Vnde tales modi ſunt ens reale, ſ. ſubſtantia, quę & ſubſtat accidentibus, & nulli innititur diſtinctio tamen eorum eſt à ratione. Contrahitur autem ens per modos, non ꝙ modus ſit aliqua differentia contrahens ipſum, ſed quia in ente reali communiter ſumpto inueniũtur aliqua entia habentia inter ſe diuerſos modos eſſendi, quibus non reſpondet vna & eadẽ res, niſi forte ipſum ens in vniuerſali. Primi autem modi quibus cõtrahitur ens, ſunt eſſe per ſe, & eſſe ĩ alio. Eſſe aũt p̄ ſe eſt modus prędicamẽti ſubſtãtiæ, eſſe vero in alio eſt modus aliorum nouem prædicamentorum. Alio modo adhuc contrahitur ens per duos modos, quorum vnus eſt eſſe ad ſe, & iſte modus comprehendit tria prædicamenta abſoluta, ſ. ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem. Secundus eſt eſſe ad aliud, & iſte modus comprehendit ſeptem prædicamẽta reſpectiua. ſ. relationem, actionẽ, paſſionem, quando, vbi, ſitus, & habere, quæ omnia qualiter inter ſe differant dicetur infra. Notandũ eſt autem, ꝙ diuiſio entis in decem prædicamenta nõ eſt diuiſio vniuoci, ſed analogi. Ens enim analogice dicitᷣ de eis. per prius enim dicitur de ſubſtantia, in qua maxime ſaluatur ſua realitas. de aliis vero dicitᷣ inquãtũ ſunt aliqd ipſius ſubæ. Quãtitas. n. eſt materia extẽſa vel extẽſio ſubæ. Qualitas vero eſt eius affectio. i. diſpoſitio, & ſic de aliis. Vnde de eis prædicatᷣ ens, ſicut ſanũ predicatᷣ de animali, vrina, & medicina. Diuiditᷣ ergo ens in decem prædicamenta, quæ ſunt ſuba, quantitas, qualitas, relatio, actio, paſſio, quãdo vbi, ſitus, & habere, ſeu habitus, de quibus ſigillatim dicendũ eſt, & primo de ſubſtãtia.

Caput Secundum. Quid ſit ſubſtantia ſecundum intentionem logicam.

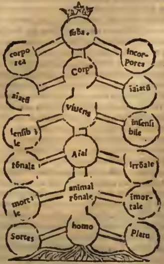
Est aũt ſuba ens per ſe exiſtens. Ad videndũ particulã huius deſcriptionis ſciendũ, ꝙ licet de ente plura dicta ſint, tñ ens eſt qđ primo occurit nr̃o intellectui. Nos. n. ſumus rõnales, i. diſcurſiui, quicquid. n. intelligimus ſere cũ diſcurſu intelligimus, occurunt aũt intellectui noſtro primo magis confuſa. De potẽtia. n. reducimur ad actũ p̄ mediũ. ſ. p̄ actũ ĩperfectũ, quo intellectus non intelligit determinatã rem, & diſcurrẽdo determinat ſe ad perfectionem ſicut Poſsibile eſt intelligi rẽ, vt ponit Phs. 1. Phyſi. exẽplum in ſenſibilibus. Videndo. n. in magna diſtantia aliquid, primo percipio ꝙ ſit corpus, deinde accedẽdo video ꝙ ſit aliud, deinde cognoſco ꝙ ſit hõ, deinde ꝙ ſit Petrus, ſic intelligẽdo diſcurit intellˢ noſter. Primo. n. de re concipit ꝙ ſit ens, deinde ꝙ ſit ſuba, deinde ꝙ ſit corpus, & ſic vſq; ad ſpeciẽ ſpecialiſsimã. Confuſus aũt qđ intelligi põt eſt ens. Ens ergo eſt illud qđ primo occurit intellectui noſtro. Et ſic patet qualiter in prædicta notificatione ſubæ ſumitᷣ ens. Sed, quia dictũ eſt, ꝙ ſuba eſt ens p̄ ſe, notãdũ, ꝙ p̄ ſe diuiditᷣ cõtra p̄ accidens, ſicut dicimus ꝙ hõ eſt alal p̄ ſe, eſt aũt albus p̄ accidens, & hoc mõ nũc ſumitᷣ hic p̄ ſe. Nã quantitas, & qualitas nõ ſunt entia p̄ accidens, ſed p̄ ſe, vt dictũ eſt, q̃a ens p̄ ſe diuiditᷣ in. 10. prædicamenta. Alio mõ eſſe p̄ ſe diuiditᷣ cõtra eſſe in alio. Secũdo mõ ſolũ ſubæ cõuenit eſſe p̄ ſe, & iſte eſt modus proprius eius. Vel põt dici, ꝙ ſuba eſt ens p̄ ſe exiſtens, eo ꝙ ſibi proprie cõuenit exiſtere. Aliis vero accidentibus cõuenit exiſtere p̄ eã. Sicut ignis eſt p̄ ſe calidus, q̃a oĩa ſunt calida p̄ eũ, eſt. n. eius proprietas eſſe calidum. Sciendum tñ eſt, ꝙ ſuba diuiditur in materiã, formam, & cõpoſitum. Materia. n. nõ dicitur proprie eſſe per ſe, cum non habeat eſſe niſi p̄ formã. Similiter etiã forma non dicitur eſſe p̄ ſe, cũ non ſolũ habeat eſſe in materia. Cõpoſitum aũt proprie dicitur eſſe per ſe, & dico compoſitum, ſ. integratũ ex ſuis partibus, licet. n. partes integrales ſint cõpoſitæ, nõ tñ dicuntur proprie eſſe per ſe. Cõpoſitum. n. directe eſt in prædicamento, vt Boethus in cõmentario predicamẽtorum dicit, licet etiam poſſit dici, ꝙ forma, & materia & partes integrales ſint p̄ ſe, quia nõ ſunt in alio, ſicut accidens in ſubiecto. Notandũ, ꝙ licet hic deſcribatur ſuba cõpoſita, tñ dupliciter põt eſſe ſuba cõpoſita. ſ. natura, & ſuppoſitũ. Dico aũt hic naturã, vt eſt humanitas, ſuppoſitũ aũt nõ ſumo hic pro ſingulari in genere ſubæ, ſed pro concreto naturæ vt homo. Humanitas. n. licet forma dicatur, eſt tñ cõpoſita ex materia & forma, vt ſupra dictũ eſt, dicit. n. humanitas animam & corpus. Ita tñ humanitas ſiue quæcunque natura dicit formã ſubalem, & materiam, ꝙ de ſuo principali ſignificato præſcindit oẽ aliud a prædicta forma, & materia, nõ aũt ſic eſt de ſuppoſito, quod eſt hõ. Hõ. n. de ſuo principali ſignificato dicit habens humanitatẽ, ſeu habens talem formã & materiã, quàm dicit humanitas, & quia habẽs humanitatẽ põt eſſe ſuppoſitum non humanum, vt patet de humanitate Chriſti, quę ſuppoſitatur ſuppoſito diuino. Vel poteſt habere aliqua alia, puta accidentia, quæ humanitas omnino præſcindit, ideo in creaturis differunt ſuppoſitum, & natura, & quia natura, puta humanitas, eſt quid habitũ exiſtens in habente, licet ſit compoſita, tñ ſibi nõ proprie conuenit eſſe per ſe. Proprie ergo ens per ſe dicitur ſuba compoſita, quæ eſt ſuppoſitum, & hic eſt cauſa, quare genera & ſpecies ſubæ ſumuntur in concreto & non in abſtracto, nõ aũt aliorũ prædicamentorũ. Forma autem ſubſtantialis, quæ eſt pars compoſiti, de ſe nõ ſubſtat accidentibus, ſed cõpoſitũ. forma vero, quæ eſt natura, ſeu eſſentia, vt humanitas, quamuis ſit compoſita ex materia, & forma, tamen in ſuo ſignato pręſcindit

dit ſubſtare accidentibus. Alia vero accidentia ita ſe habent, ꝙ eorum genera & ſpecies ſunt formæ, cũ tamen ex eis cum ſubiecto nõ ſit vnum per ſe. Dicitur aũt poſtea ꝙ eſt exiſtens. Vbi nota, ꝙ in creaturis eſſe eſſentię, & eſſe actualis exiſtentiæ differunt realiter, vt duæ diuerſæ res. Quod ſic patet, illud.n. quod eſt extra eſſentiã alicuius, differt realiter ab ea, eſſe aũt actualis exiſtentiæ eſt extra eſſentiã rei, nã diffinitio indicat totã eſſentiã rei, eſſe aũt actualis exiſtẽtiæ eſt extra diffinitionem, qꝛ in diffinitione ponit̃ ſolũ genus & differentia, & nulla fit mẽtio vtrũ res diffinita exiſtat, vel nõ exiſtat. Apparet ẽt hoc manifeſte. Nã impoſſe eſt poſſe intelligere aliquã rẽ nõ intelligẽdo ea, quæ ſunt de eſſentia eius, tñ cõſtat ꝙ ego intelligo roſam, nõ intelligẽdo vtrũ actu ſit vel nõ, ergo actu eſſe, vel eſſe actualis exiſtentiæ differt realiter ab eſſentia. vnde citra primũ in quacunq; ſubã creata eſt cõpoſitio eſſe & eſſentiæ, quæ nõ eſt cõpoſitio materiæ & formæ, ſed eſt cõpoſitio duorũ principiorũ ſuppoſiti. Quorũ eſſentia aſt potentia & eſſe eſt actus. Vnde eſſe reſpectu eſſentiæ dicit̃ accidens, qꝛ eſt extra eſſentiã rei, & dicit̃ ſubã, qꝛ eſt in genere ſubæ ſicut principiũ ſuppoſiti, & eſt actus ſimpliciter, qꝛ in genere ſubæ, licet non ſit forma, quæ eſt actus materiæ, & eſt actus ſm quid, qꝛ eſſentia, cui aduenit, nõ eſt pura potẽtis, ſicut eſt pura materia. Sciẽdũ tñ eſt ꝙ eſſe eſſentiæ ꝑ prius cõuenit ſpeciebus, qꝛ, vt ſupradictũ eſt, ſola ſpecies diffinit̃, & diffinitio ſignificat eſſe eſſentiæ, & ꝑ poſterius dicit̃ de ĩdiuiduo, ſeu cõuenit ei. Eſſe aũt exiſtentiæ ꝑ prius conuenit indiuiduis, ablato.n. eſſe indiuiduorũ, ĩpoſſe eſt aliquid aliud remanere, vt Phs dicit libro ꝑdicamentorũ poſterius aũt cõuenit ipſis ſpeciebus. Vnde exiſtere ſic de genere & ſpecie dicit̃, ſicut accidentia communia. Sic enim dicitur homo exiſtit, quia Petrus exiſtit ſicut hõ currit, quia Petrus currit.

Caput Tertium. De Prima & Secunda ſubſtantia quid ſint, & de ordine ſubſtantiæ.

DIuidit̃ aũt ſubã in primã & ſecundã. Eſt aũt prima ſubã, quæ proprie principaliter & maxime dicit̃ ſubſtare, quæ nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto dicit̃. Ad videndũ aũt prædictam deſcriptionẽ, ſciendũ eſt, ꝙ ſubſtare dicitur dupliciter, ſ. pro ſubſtare accidentibus, ſicut dicimus, ꝙ ſubã ſubſtat accidentibus, & ꝑ ſubſtare vniuerſalibus, ſicut dicimus, ꝙ minus vle ſubſtat magis vli. ſtat.n. ſub eo in ordine prædicamẽtali. Vnde maius vle de minus vli prædicatur. Si ſubſtare ſumatur primo mõ, ſic prima ſubã proprie ſubſtat. Sicut.n. ſupradictũ eſt illud ineſt alicui proprie quod ineſt ꝑ ſe ei, & nõ ꝑ aliud, ſicut calor proprie ineſt igni, ſic eodem mõ ineſt primæ ſubæ ſubſtare accidentibus. Licet.n. ſuperficies ſubſtet colori, & linea curuitati, tale ſubſtare hñt non per ſe, ſed ꝑ aliud. ſ. per ſubam primã. Remota.n. inhærentia ſuperficiei & lineæ, quã hñt ad primã ſubam, actu & aptitudine non erit ſuperficies nec linea. Subſtãt igitur accidentibus, quia ſubã prima ſubſtat eis. Propriũ ergo primæ ſubſtantiæ eſt ſubſtare accidentibus. Ex quo ſequitur ꝙ ſubſtare accidentibus inſit principaliter & primo ſubæ primæ. Illud.n. primo conuenit alicui, quod conuenit ſibi & non per aliud. Petro.n. non conuenit primo eſſe riſibile, quia ſibi per aliud, ſ. per hominẽ, vnde homini conuenit primo eſſe riſibile. Sic licet ſubſtare accidentibus conueniat ſubæ primæ & ſecundæ, tñ ſecundis ſubſtantiis, ſ. generibus & ſpeciebus conuenit ſecundario, quia conuenit eis ꝑ indiuidua, quæ ſunt primæ ſubſtantiæ, non.n. homo currit, niſi quia Petrus vel Sortes currit. Et ſic patet qualiter prima ſubã ſubſtat proprie & principaliter. Secũdo dicitur ꝙ ſubſtat maxime & ſumitur ſubſtare ſecundo mõ. ſ. ꝑ eſſe ſub alio, ſicut minus vle ſub magis vniuerſali. Cũ aũt primæ ſubſtantiæ ſubiciantur oĩbus ſpeciebus & generibus, quæ ſunt ſupra ſe, ſpecies vero & genera nõ ſubſunt tot, ergo primę ſubę reſpectu ſecundarũ, iſto modo maxime dicuntur ſubſtare. Dicitur poſtea, ꝙ non dicuntur de ſubiecto, quia non ſunt prædicabilia de aliis, ſicut ſpecies & genera. Et non ſunt in ſubiecto, quia non ſunt accidentia, ſola.n. accidentia ſunt in ſubiecto, vt hic ſumitur eſſe in ſubiecto. Et ſic patet deſcriptio primæ ſubę, ſeu indiuidui. Secũdæ vero ſubę dicuntur ſpecies & genera, q̃ ſunt in prædicamento ſubę. Differentię vero, quæ cadunt ex latere, non proprie dicuntur ſubæ, quia non proprie dicuntur eſſe in prędicamento niſi forte reductiue. Dicuntur aũt ſecundæ ſubę, quia ſecundo, vt dictũ eſt, ſubſtant accidentibus. Inter ſecundas aũt ſubas dicuntur magis ſubæ ſpecies q̃ genera, non ꝙ ſubã ſuſcipiat magis & minus, vt infra dicet̃, ſed quia vtroq; modo ſubſtãdi magis ſubſtant ſpecies quã genera, vt ex dictis haberi põt. Species vero ſpecialiſſime dicunt̃ æqualiter ſubę, quia æqualiter omnibus ſubſtãt. Et ſic patet de primis & ſecũdis ſubſtãtiis. qualiter aũt prędicamẽtũ ſubæ ſit ordinatũ, patet in arbore Porphyrij, quã gr̃a exempli ponimus, licet non in toto reperiam eam veram. nam rationale animal non eſt genus, vt ipſe ponit, nec dij ſunt rationales, vt ipſe dicit.

Porphyrij Arbor.

Caput Quartum. Quod ſubſtantia non ſuſcipit contrarietatem, nec magis & minus, licet ſit ſubiectum vtriuſque per ſui mutationem.

REſtat nunc dicere de cõmunitatibus & proprietatibus ſubſtantiæ. Habet autem ſubſtantia duo communia cũ aliquibus accidentibus. ſ. ꝙ non ſuſcipit contrarietatẽ, & ꝙ nõ ſuſcipit magis & minus.

Ad quæ

Ad quæ intelligenda, ſciendum eſt, ꝙ quædam formæ habent in ſe latitudinem, quædam vero non, & quia quędam formę habent prædictam latitudinẽ, ideo hn̄t cõtrarietatem, licet nõ ſemper ſit verum in omnibus. Ad ſciendum autem prædictam latitudinem, nota, ꝙ in rebus ſpiritualibus augmentum transfertur à quantitate corporali. dicitur aut in quantitate corporali aliquid magnum ſecundum ꝙ ad debitam perfectionẽ quantitatis perducitur. Vnde aliqua quantitas reputatur magna in homine, quæ non reputatur magna in elephante. Sic etiam in formis dicitur aliquid magnum ex hoc, ꝙ eſt perfectum, perfectio autem formæ dupliciter poteſt conſiderari, vel ſecundum ipſam formam, vel ſecundum participationem ſubiecti, primo modo dicitur ipſa forma parua vel magna, vt parua albedo, ſecundo modo dicitur magis vel minus, vt magis vel minus album. Formæ ergo, quæ de ſe indeterminatæ ſunt, vt magis vel minus, ſeu perfectius & imperfectius ſint in ſubiecto, illæ formæ dicuntur prædictam habere latitudinem, & prædictos gradus intenſionis & remiſsionis. Ad ſciendum autem quæ ſint illæ formæ, nota, ꝙ in forma tria poſſumus conſiderare. Primo, ſi agens poteſt ſe diuerſimode habere ad eam. Secundo ſi ſubiectum eam recipiens aliquando ſit magis vel minus diſpoſitum ad ipſam. Tertio qualiter ipſa forma participatur à ſubiecto. Vnde in illis formis in quibus agens non ſe habet diuerſimode nec aliquando ſubiectum eſt magis, & aliquãdo minus diſpoſitũ, illę formę non habebunt prædictam latitudinem, ſed in vltima perfectione ſuæ ſpeciei ſemper recipiunt in ſubiecto. verbi gratia. Si.n. aer eſſet ſemper eodem modo diſpoſitus ad recipiendum lucem, & illuminans aerem eodem modo ſemꝑ ſe haberet, nunq̃ lumẽ in aere reciperetur magis nec minus, nec aer eſſet magis vel minus illuminatus, ſed quia aliquod iſtorum variat, ideo aliter ſe habet de lumine. Cũ aũt in formis ſubſtãtialibus ſemper eodem mõ ſe habeat agens, & ſubiectum, quod eſt materia prima; ſit ſemꝑ æque diſpoſitũ, forma ergo ſubſtãtialis nõ habebit latitudinẽ ꝓdictã. Quod ipſa materia prima ſit ſemper æque diſpoſita, nõ oportet ꝓbare, q̃a clarũ eſt. De agẽte vero ſeu ꝓducẽte formã ſubſtãtialẽ patet. Licet.n. tale agẽs diuerſimode ſe hẽat abiũciẽdo diſpõnes contrarias ab ipſa materis, & hoc faciat virtute formarũ accidẽtaliũ, ſeu qualitatũ, tñ formã ſubſtãtialẽ introducit virtute ſuæ formæ ſubſtantialis q̃ vniformiter ſe habet in oĩbus generalibus eiuſdẽ ſpẽi. Et idẽ & eodem mõ põt cõcludi de ꝓpriis paſsionibus, q̃ ſimul cũ ſubiecto producunt & ſubiectũ reſpectu earũ aliquo mõ ſe habet actiue, vt ſupradictũ eſt. Tales igitur formæ, tam ſubſtantiales q̃ proprie paſsiones, quia agẽs ad eas ꝓducendas nõ ſe habet diuerſimode, & quia ſubiectũ eas recipiens ſemper eodẽ mõ eſt diſpoſitum, iõ nõ ſuſcipiũt magis nec minus. Si vero ſubiectũ nõ eſſet eodem mõ diſpoſitum ad formã, vel agens, adhuc diuerſimode ſe haberet, oportet conſiderare tertium quod dictũ eſt, ſ. qualiter ipſa forma participatur à ſubiecto. Nam, ſi participatur ſm̃ rõnem indiuiſibilitatis, talis forma non ſuſcipiet magis nec minus, ſicut patet de ſpeciebus numeri, quæ cõſiſtunt in indiuiſibili vnitate. Et de ſpeciebus quantitatis continuæ, ſm̃ numeros, vt bicubitũ, tricubitum, & de aliquibus relationibus, vt duplum & dimidium, & de figuris, vt trigonũ, & tetragonũ, et quia oẽs quantitates & figuræ ſic recipiuntur in ſubiectis, ideo quantitas & figura, & hæ relationes non ſuſcipiũt magis nec minus. Non ſolũ aũt de quantitatibus ſic conſideratis, ſed ſimpliciter loquendo de quãtitate, vt linea, ſuperficies, & corpus, verum eſt ꝙ non ſuſcipit magis nec minus. Cuius ratio eſt, quia perfectio & imperfectio quantitatis eſt ſecundum maiorem vel minorẽ extenſionẽ, ſecundũ quam aliquid dicitur maius aut minus, nõ aũt maior vel minor extenſio eſt cauſa ſufficiens, ꝙ aliquid dicatur magis vel minus, q̃a nõ dicitur eſſe ſecundũ extenſionẽ, vt patet in aliis formis, in q̃bus eſt extẽſio, & non intenſio, ſicut in formis inanimatorũ & brutorum, quorũ formæ ſunt extẽſæ, & non dicuntur ſm̃ magis & minus. Patet ergo quæ formæ ſuſcipiunt magis & minus, & quæ nõ; quia videlicet habẽtes prædictã latitudinẽ ſuſcipiũt magis & minus. Ex his ſcitur ſtatim quæ formæ recipiunt contrarietatem, & quæ non. Nulla.n. forma, quæ nõ recipit magis & minus recipit contrarietatẽ. Vbi nota, ꝙ formarum, quæ habent latitudinem prædictam, quædam habent eam ſolam ſeruãdo eandem ſpeciem, quædam vero in genere & in ſpecie. Nam tales gradus latitudinis ſunt vſq; ad vltimum, in quo ſaluatur ſpecies illa, quem gradũ ſi tranſeat forma variabit ſpeciẽ, & remanebit ſibi idem genus, & in iſta ſecunda ſpecie habet etiã gradũ, quandiu perueniat ad vltimum, quem ſi tranſcenderet, non eſſet in eadem ſpecie. verbi gratia, Croceũ habet gradus, & ſit magis croceum quãdiu veniat & fiat rubeum, & licet rubedo ſit alia ſpecies quam croceitas, ſunt tñ eiuſdem generis. Conueniunt enim in hoc, quòd eſt participare lucem incorporatam, & de rubeo venitur ad nigrum vſq; ad vltimum gradum nigri, qui in eodem genere tranſcendi non poteſt. Si etiam croceitas remittatur, fit palliditas, & poſtea albedo, & iſtæ formę iſtorum duorũ graduum, ſ. albedo & nigredo ſunt contrariæ. Nota, quod multi moderni tenent ꝙ duo gradus faciunt vnam cõtrarietatẽ, ſicut albedo & rubedo, Albus & magis albus. Et apud ipſos duplex eſt cõtrarietas, ſ. cõpleta & incõpleta. Prima eſt inter extrema maxime diſtãtia, ſ. inter albedinẽ ſummã, & nigredinem ſummam. Secunda eſt inter gradus medios, quia duo gradus diſtincti numero non cõpatiuntur ſe adinuicem & denominatiue in eadem parte ſubiecti, ſicut gradus, vt duo & gradus vt tria, & ſic de ſingulis. Vñ talis latitudo, ſ. ꝑfectius & imperfectius participari à ſubiecto ſequitur formas aut ratione formæ, aut ratione ſubiecti. Ratione formæ, vt patet in coloribus, nam lux incorporata magis vel minus participata cauſat ſpẽs contrarias. Nam ſpecies, quæ ꝑfectius participat de tali luce, puta albedo, eſt cõtraria ſpeciei, quæ imperfectius talem lucem participat, puta nigredo, & in talibus inuenitur contrarietas. Quãdo vero tali latitudine nõ participat ratione formæ, ſed ſolum ratione ſubiecti, vt patet de magis vel minus illuminato, tũc talis forma, licet recipiat magis vel minus, tamen non habet contrariũ, lumini.n. nihil eſt contrarium, & tamen conſtat, ꝙ aer eſt aliquando magis illuminatus & aliquãdo minus. Vbicũq; enim eſt cõtrarietas, ibi eſt magis & minus, & latitudo prædicta in formis. Vbicunq; vero talis latitudo nõ eſt, ibi nõ eſt vera cõtrarietas. Et dico vera cõtrarietas, q̃a q̃dam dicuntur contraria, quæ opponũtur ſcd̃m habitum & priuationẽ, ſicut rationale & irrationale, par & impar, ſicut dicimus, & in vnoquoq; genere eſt vna prima cõtrarietas, quæ nõ eſt vere cõtrarietas, ſed magis eſt habitus & priuatio, & hoc idem dico de oĩbus cõtrariis immediatis, ſcilicet ꝙ nõ opponuntur vere cõtrarie, licet ſint habi-

tus & priuatio. Sanitas enim & ægritudo ſic opponuntur: nam, ſi ſanitas eſt humorũ æqualitas, & ægritudo inęqualitas, & q̃a ęquale & inæquale opponũtur priuatiue, melius diceretur, quòd ſanitas & ægritudo opponuntur ꝑ modũ habitus & priuationis quàm contrarie, & hæc eſt cauſa quare non dicuntur habere medium.

Sciendum eſt aũt, licet, vt dictũ eſt in aliquibus inueniatur latitudo & gradus, non tamen eſt intelligẽdum, ꝙ, cum vna forma intenditur, ꝙ augeatur per additionem gradus ad gradum, ita ꝙ ſint ibi duo gradus diſtincti, quorũ vnus addatur alteri, & poſſet ab eo diſtincte ſignari, ſed ſit tale augmentũ inquãtum forma imperfecta ſit perfecta, ita quòd ipſa perfecta habet pluſquã prius non ſecundũ partes ſignabiles diuerſas, ſed virtute, ita ꝙ primus gradus continetur in ſecundo virtute, ſicut imperfectũ continetur in gradu perfecto. Ex iſtis patet, ꝙ, quia ſubſtantia non ſuſcipit magis vel minus, vt dictũ eſt, ꝙ ſubæ nihil eſt contrarium. Et ſic patent communitates ſubſtantiæ. Proprium aũt ſubſtantiæ eſt, ꝙ ſecundum ſui mutationem ſit ſuſceptibilis contrariorum. Dicitur autem hoc eſſe proprium ſubſtantiæ, quia ſibi ſoli per ſe conuenit. Nam ſi aliqua dicuntur ſuſcipere contraria, ſicut linea dicitur recta vel curua, tamen linea nõ ſuſcipit iſta niſi ratione ſubſtantiæ. Datur etiam inſtantia de oratione & opinione, quæ eadẽ manens, aliquando eſt vera, aliquando eſt falſa. Ad quam reſpondet Phs, ꝙ hoc non ſit ſm mutationem orõnis, vel opinionis, non.n. mutatur oratio, vel opinio, dum Sortes ſedet eo ſurgente, ſed mutatur res, non.n. per ſui mutationẽ oratio vel opinio dicitur eſſe ſuſceptibilis contrariorum, ſed per mutationem rei ſignificatæ. Soli ergo ſubſtantiæ huiuſmodi conuenit, & ſi aliis conuenit, huiuſmodi eſt ratione ſubſtantię, in qua habẽt eſſe, vt patet de ſuperficie, quæ eſt ſuſceptibilis albedinis & nigredinis, de cuius eſſentia eſt actu vel aptitudine eſſe in ſubſtantia, vt ſupra dictum eſt, & ſic patet de prædicamento ſubſtantiæ &c.

TRACTATVS SECVNDVS DE PRÆDICAMENTO QVANTITATIS.

In octo capita diuiſus.

Caput Primum. De numero, qui eſt quantitas diſcreta.

QVANTITAS diuidiẽ in continuã & diſcretam. Dicitur aũt diſcreta quantitas, cuius partes inter ſe ita habẽt, ꝙ ſunt ſeparatæ, & ad vnũ cõem terminum non copulanẽ. Partes.n. hui' numeri, q eſt decẽ, ad nullũ cõem terminũ copulanẽ. Nõ.n. in numero, qui eſt.10. inuenitur aliqua particula, ad quam copulentur aliæ particulæ, cum oẽs particulæ eius ſint ſeparatæ vna ab alia. Continua vero quantitas dicitur, cuius partes ad vnum cõem terminum copulãtur, quia oẽs ſunt cõiunctæ, & non ſunt actu ſeparatæ, ſed ſunt ſeparabiles, vt infra diceẽ. Diuiditur aũt q̃titas diſcreta in numerum & orõnem, eſt aũt numerus multitudo ex vnitatibus aggregata. Aliter aũt diffinitur numerus ſic, Numerus eſt multitudo menſurata ꝑ vnum. Ad videndum aũt prędictas diffinitiones, ſciendum eſt, ꝙ vnũ conuertitur cũ ente, & vnũ eſt principiũ numeri. Vnũ aũt primo mõ ſumptũ nihil aliud eſt q̃ ens indiuiſum. Addit aũt vnũ ſupra ens negationẽ ſeu priuationẽ diuiſionis, & quia omne ens eſt vnum iſto modo ſumptum, ideo vnum ſic ſumptum non ſolũ eſt in genere q̃titatis, ſed in oĩbus generibus ſicut & ens, iõ vnũ eſt de tranſcendentibus, & multitudo cauſata per vnũ, iſto mõ ſumptũ non eſt numerus, q eſt ſpẽs quãtitatis, ſed eſt de tranſcendentibus. Dicimus.n. eſſe quatuor angelos, vel tres perſonas in diuinis, & tñ nec in angelis, nec in deo eſt quantitas. Vnũ aũt, quod eſt principiũ numeri, addit ſup vnum quod cõuertitur cũ ente non rẽ aliquã, ſed concernit illud addendo ſibi duas rõnes, ſ. quia dicit non oẽm indiuiſionem, i. nõ dicit oẽ ens inquãtũ eſt ĩdiuiſum, ſed dicit ens indiuiſum q̃titatis cõtinue, & dicit rõnem menſuræ diſcretæ. Quia.n. numerus, q eſt ſpẽs quãtitatis, cauſatur ex diuiſione cõtinui, ſupponaẽ, ꝙ diuideremus vnã lineã in multas partes, cũ quælibet pars lineæ, q̃ ſic diuidiẽ ſit indiuiſa, & linea ſic cõſiderata eſt vnũ. Vnde vnũ nihil aliud eſt q̃ continuũ indiuiſum. Vnũ ergo, quod cõuertitur cũ ente, dicit ens indiuiſum, quodcũq; ſit illud. Vnũ aũt quod eſt principiũ numeri dicit ens cõtinuũ ĩdiuiſum, & numerus ex talibus vnitatibus aggregatur, vbi ſunt multa continua diuiſa ab inuicem, & in ſe indiuiſa. Scđa rõ, quã addit vnũ, quod eſt principium numeri ſupra vnum, qđ cõuertiẽ cũ ente, eſt rõ menſuræ diſcretæ. Vbi nota, ꝙ menſurari diſcreto põt ſumi dupľr. Vno mõ vt idẽ ſit quod certificari apud intellectũ quot ſunt aliquæ res, inquantũ aliqs ꝑ vnũ aliquotiens replicatum certificatur de numero illorum, q̃ numerat: & iſto mõ ſumpta menſura eſt ꝓprietas accñtalis ipſius numeri, & conuenit etiam vni, qđ conuertitur cum ente. Alio mõ ſumiẽ menſurare ꝓ eo qđ eſt facere tot res formaľr. ſicut albedo formaľr facit album, & talis mẽſura eſt dẽ rõne vnius vel numeri. Habemus ergo qđ eſt vnũ, ex cuius aggregatione ſit numerus, & qualiter ſit menſura eſſentialiter & accidẽtaliter. Ad videdũ aũt qđ ſit multitudo ſciẽdũ, ꝙ, vt ſupradictũ eſt, primum, ꝙ intellectus noſter intelligit eſt ens, ſcđo vero intelligit negationẽ entis, ꝓut intelligiẽ aliud nõ eſſe hoc ens. Ex his duobus ſtatĩ intelligit diuiſionẽ. Vñ diuiſio eſt diſtinctio ꝑ ens, & nõ ens; tertio intelligit vnũ, qđ priuat diuiſionẽ. Eſt.n. vnũ ens, in quo non eſt ꝓdicta diuiſio, & ſic intellectus vnius poſterior eſt intellectu diuiſionis, ſicut intellectus priuationis poſterior eſt intellectu habitus, q̃ priuat, quarto intelligit multitudinem, q̃ dicit duas negationes, quarũ vna eſt, ꝙ hoc nõ ſit illud, & altera eſt, ꝙ quodlibet eorum non ſit diuiſum, & ꝑ cõſequens ſit vnũ, & ꝓpterea multitudo diffinitur ꝑ vnũ, quia nunq̃ dñr multa, niſi quodlibet eorũ ſit vnũ, ſeu ens indiuiſum. Et ſicut mõ ſumpſimus ens, & diuiſionẽ & vnũ & multitudinem in tranſcendentibus, ſic ſumaẽ in q̃titate, ita quod ſicut ſumebatur ens, ita ſic ſumatur cõtinuum, licet aliquã dr̃ia ſit inter ea, vt ſupra dictum eſt. Sciendum, ꝙ hæc multitudo, quæ eſt in q̃titate, eſt multa continua, quorum vnum non eſt aliud, & quodlibet eorum eſt indiuiſum in ſe, ſiue vnũ, quod idẽ eſt, & ſic patet prima diffinitio numeri, ſ. numerus eſt multitudo, ex vnitatibus aggregata. Patet etiam ſecunda diffinitio, ſ. numerus eſt multitudo, menſurata per vnum. Nam quia vnum multotiens replicatum cauſat multitudinem, per hoc certificamur de multitudine quanta ſit diſcrete, & ſic vnum eſt menſura multitudinis, & patet de numero &c.

Caput Secundum. De ſecunda ſpecie quantitatis diſcretæ,ſcilicet de Oratione.

ORatio eſt vox aggregata ex diſtinctis ſyllabis eā menſurantibus,& in partibus ſuis nō habens permanentiā. Ad intelligendum aūt prædictā diffinitionem, ſciendum,ꝙ vox nō ponit̄ hic pro qualitate.Eſt.n.vox in tertia ſpecie qualitatis, vt infra patebit,ſed pro aliquo quod fuit in voce, quia in tali voce ſunt multæ dictiones,& ſyllabæ,quæ licet indiuiſibiles ſint, tamen ſunt ſucceſsiue. Nam vna ſuccedit alteri, vnde in talibus ſyllabis eſt duo conſiderare,ſ.indiuiſibilitatem earum & ſucceſsionem, talis autem indiuiſibilitas non eſt indiuiſibilitas vnitatis, alioquin oratio eſſet numerus, ſed eſt indiuiſibilitas menſurans durationem, ſecundum quòd tales plures ſyllabæ indiuiſibiles plus durant, quàm vna. Vnde, ſi in oratione conſideramus indiuiſibilitatem ſyllabarum per hoc conuenit cum numero,ſi vero ibi conſideratur menſura durabilitatis, quæ tamen non eſt ſemper ſtans, ſed eſt ſucceſsiua,in hoc conuenit cum tempore, quod eſt mēſura ſucceſsiua, & ſucceſsiuorum, vt infra patebit. Non tamen oratio eſt numerus ſimpliciter, ſed eſt numerus pertinens ad mēſuram durationis. Nec eſt tempus cōtinuum,quod nihil aliud eſt quàm ſucceſsio continuata ſemper diuiſibilis, ſed eſt ſucceſsio aliquorum indiuiſibilium, puta ſyllabarum. Sciendum eſt autem,ꝙ Philoſophus in lib.Prædicamentorum dicit, ꝙ oratio menſuratur ſyllaba breuis & longa. Alius textus habet ꝙ ſyllaba breuis & longa menſuratur oratione. Menſuratur autem oratio ſyllaba eo modo, ſicut dictum eſt,quòd numerus menſuratur vnitate,quæ indiuiſibilis eſt inquantum huiuſmodi. Similiter etiam oratio menſuratur ſyllaba,quæ vt dictum eſt,indiuiſibilis eſt. In hoc autem,ꝙ dicitur,talis ſyllaba breuis eſt,vel longa, non eſt intelligendum ꝙ talis breuitas vel longitudo pertineat ad tempus continuum, ita videlicet, ꝙ oratio ſit aggregata ex multis temporibus continuis, alioquin non eſſet alia ſpecies à tempore. Partes.n.temporis non faciunt aliam ſpeciem à tempore,ſed indiuiſibili durationi ſyllabæ aliquando coexiſtit tempus continuum, ſeu ſimul cum eo exiſtit, quod tempus aliquando eſt breue,& aliquando longum. Vnde tempus continuum eſt menſura ſucceſsiuorum, quæ ſunt in motu.Syllabæ vero exiſtunt in quodā indiuiſibilis, & ſine motu, licet ſint cū mutatione & ſucceſsione, ſub aliqua tamen mēſura,vt dictum eſt. Vnde menſura quę eſt tempus,& menſura, quæ eſt ipſius ſyllabæ,licet ſint diuerſæ menſuræ durationū,ſeu durabilium,tñ poſſunt ſimul exiſtere, & ſic ſyllaba dicit̄ breuis vel lōga nō ex longitudine vel breuitate continua,q̄ ſit in ea,cum ipſa ſit indiuiſibilis,ſed ex longitudine & breuitate tpis cōtinui, quod ei coexiſtit. Aliqui tamen dicūt,ꝙ licet ſyllabæ nō ſint motus, tñ fiunt ꝑ motū, cū aūt oīs motus menſuretur tpe continuo, ꝑꝑ hoc ſyllabæ dn̄r longe vel breues ex lōgitudine vel breuitate tpis cōtinui mēſurantis motus, per quos ſyllabæ fiūt. Alij dicūt aliter de oratione. Secundum.n.eos, cum numerus cauſetur ex diuiſione continui, & nihil addat ſupra continuum niſi diuiſionem, in qua quodlibet eſt indiuiſum: & tamen eſt alia ſpecies quantitatis, q̄ continua, ita accidit de oratione reſpectu tēporis. Nam oratio eſt multa tempora diuiſa, quorum quodlibet eſt indiuiſum,& tamē eſt alia ſpecies à tempore,& ſic patet de quantitate diſcreta &c.

Caput Tertium. De quantitate continua in communi ſecundum logicam intentionem.

COntinua vero q̄titas eſt, cuius partes ad vnum cōmunem terminū copulantur. Notandū,ꝙ aliqui ſic intelligunt hoc,ſ.ꝙ partes continui copulent̄ ad vnū terminū cōem. Nā partes lineæ terminant̄ ad vnū pūctū q actu eā terminat, nō ad punctū in potentia. ſilr ſuperficiei partes copulantur ad lineam, quę actu eam terminat, & partes corporis ad ſuperficiem terminātē illud. Ad quod intelligendū ſciendum eſt, ꝙ nos debemus imaginari pūctū, qđ eſt indiuiſibile in linea moueri & motu ſuō cauſare lineam, & lineā motā cauſare ſuperficiē,& ſuperficiē motā cauſare corpus,& nunc motū cauſare ipſ. Quibus ſic cauſatis & imaginatis,licet nō ita ſit realiter,intelligemus ꝑdictā diffinitionē. Si.n.punctus motus cauſat lineam, oēs partes lineæ per punctū copulant̄:& quia in qualibet parte lineæ eſt imaginari ſm iſtā viā punctū aliquē,ad quē ſe continue habet alia particula ſine alia deciſione, iō dr̄ linea eſſe continua. Eodē mō ſe habet de ſuperficie reſpectu lineæ, à qua mota, vt dictū eſt, imaginamur eā cauſari. Nā partes eius per lineā & ad lineā cōtinuant̄. Silr etiā ſe habet de corpore reſpectu ſuperficiei: &, quia locus ſuperficies quædā eſt: eodē mō habet terminum cōem ſuarum particularum,ſicut ſuperficies. Sciēdū tñ eſt, ꝙ Phs libro Prædicamentorum dicit,ꝙ partes loci copulant̄ ad eundē terminum, ad quem copulantur partes corporis. Quod nō bene ītelligit̄, ſi locus eſt ſuperficies corporis cōtinētis. Cū.n.terminus cōis partiū corporis ſit ſuperficies, ſequit̄, ꝙ terminus loci ſit ſuperficies, & ſic ſuperficies erit terminus ſuperficiei. Vbi nota,ꝙ locus poteſt dupl̄r conſiderari. Vno mō pro ſuperficie corporis continētis, & tunc terminus partium eius dr̄ linea, vt dictū eſt. alio mō ſumitur locus pro toto corpore locante,ſicut aer dicit̄ eſſe locus aquæ, & ignis locus aeris,& iſto mō dicit Phs,ꝙ partes loci copulantur ad eundem terminum, ad quē copulantur partes corporis. Partes autem temporis copulantur ad nunc, & ſic patet de diffinitione quantitatis continuæ.

Caput Quartum. De quantitate habente poſitionem, & de requiſitis ad ipſam.

HAbet autem quantitas continua poſitionē, licet non omnis. Notandū,ꝙ poſitio idem eſt, ꝙ ordo partium in loco, & hæc eſt vnum de.10.ꝑdicamentis, quæ etiam dicitur ſitus,de quo infra dicet̄. Alio modo dicitur poſitio ordo partium in toto, & ſic poſitio eſt dr̄ia quantitatis. Ad hoc autem ꝙ quantitas habeat poſitionem requiruntur tria. Primo,ꝙ habeat partes ſuas continuas ſignabiles & non ſignatas. Scđo, ꝙ ſm hāc ſignabilitatē habeat partes inter ſe ordinatas,vnam videlicet poſt aliam. Tertio,ꝙ partes illæ habeant permanentiam. Rōne primi numerus, qui habet partes ſuas non ſignabiles,ſed ſignatas, quātūcūq; habeat eas ordinatas,puta duo poſt vnū,& tria poſt duo, & ſic de aliis, non habet poſitionem. Rōne tertij,licet tempus habeat partes continuas ſignabiles, & non ſignatas & ordinatas, quia tñ non habet eas permanentes,iō non habent inter ſe poſitionem. Orō vero partes ſuas neq; continuas habet, nec etiā permanentes,vt dictum eſt,iō nō habet poſitionem in partibus ſuis. Species ergo quātitatis habentes poſitionem ſunt linea, ſuperficies,corpus,locus,& licet punctus non ſit quātitas, quia eſt quid indiuiſibile,& principium quantitatis, q̄ ...

eſt principium lineæ, quia tñ habet ordinem ad partes lineæ, dicitur habere poſitionem. Nam vi cōiter dicif, pūctus eſt indiuiſibile habēs poſitionem, cum ſit finis prioris partis, & initium poſterioris. Vnitas vero eſt indiuiſibile nō habens poſitionem, & ſic patet quæ quātitas habet poſitionem, & quæ non.

Caput Quintum. De ſpeciebus quantitatis continuæ, & primo de Linea.

NVnc dicendum eſt de prædictis ſpēbus quantitatis continuæ, & primo de linea. Eſt aūt linea lōgitudo ſine latitudine, & profunditate, cuius extrema ſunt duo pūcta. Ad quod intelligendū ſciendū eſt, ꝙ, cum quantitas ſit menſura ſiue extenſio ſubæ, vt ſupra dictum eſt, ſubſtantia corporea inquantum huius tripliciter menſurari ſeu extendi pōt, ſm ꝙ tripľr diametri in angulis rectis poſſunt ſe interſecare, & nō pluries. Si.n. vnus diameter debet interſecare, alium in angulis rectis, oportet ꝙ ſit admodum crucis ſic.

Vbi ſunt duo anguli recti ex parte ſuperiori, & duo ex parte inferiori. Dr̃ autem angulus rectus q cauſatur ex ductu lineæ ꝑpendiculariter cadentis ſuper lineā rectam ſic. Vnde ſi talis linea cadit in medio cauſat duos angulos rectos, vt dictum eſt, Habemus ergo duas diametros ſe in angulis rectis in cruce ſuprapoſita interſecātes. Si vero. 3. diameter debet ꝑdictas duas diametros interſecare in angulis rectis, oportet ꝙ tranſeat ꝑ pūctū, vbi quatuor anguli recti iungunf. Nec pōt quartus diameter ꝑdictas. 3. diametros interſecare, quin cauſet angulum rectū, vnus ergo diameter dictarū triū dr̃ longitudo, ſecundus latitudo. Tertius vero profunditas quæ dñr tres dimenſiones. Vñ ſi cōſideretur longitudo ſine aliis duabus dimenſionibus dr̃ linea. Extrema vero lineæ, ſi habet extrema, quod dico ꝑꝑ lineā circularē, quæ non habet extrema, ſunt duo puncta. Termināt.n. lineam ad indiuiſibile, ſm illam dimēſionem. Si.n. ſemper eſſet dare diuiſibile ſm illam dimenſionē, cū huiuſmodi dimenſio ſit linea, vt dictum eſt, tunc linea nunquam terminaretur. Superficies vero continet duas dimenſiones de prædictis, ſ. longitudinē & latitudinem, cuius extrema ſunt duæ lineæ, vel vna. Quod dico propter ſuperficiem circularem, quę vna lineæ terminatur. Sicut enim dictū eſt, ad hoc ꝙ linea terminetur, oportet ꝙ terminetur ad inuiſibile ſm illam dimenſionem. Sic oportet ꝙ ſuperficies terminetur ad indiuiſibile ſecundum latitudinem, & hæc eſt linea. Corpus aūt cōtinet omnes prædictas. 3. dimenſiones, ſeu ipſum corpus eſt ipſa trina dimenſio, ſicut ſuperficies eſt duplex dimēſio, & linea vna. Terminatur aūt corpus ad ſuperficiē quæ indiuiſibilis eſt ſm ꝓfunditatem, vel ad lineā, q̄ indiuiſibilis eſt ſm latitudinē. Notādū, ꝙ licet corpus ſit trina dimēſio, ſ. lōgitudo, latitudo, & profunditas, tñ ratio corporis perficitur ex ſola profunditate. Similiter etiā licet ſuperficies contineat duas dimēſiones, ſ. lōgitudinē, & latitudinē, tñ rō eius ſpecifica complef ex ſola latitudine, ſicut rō ſpecifica hoīs cōpletur ex rōnali, q̄uis hō ſit ſenſibilis & viuus. Rō vero bruti ex ſenſibili completur, licet etiā cū hoc ſit viuū. Lineæ vero rō ſpecifica ꝑficif ex ſola lōgitudinę. Et, qa quantitas cōtinua hoc habet, ꝙ ſemꝑ ſit diuiſibilis, ſi corpus īquātū corpus terminari debet ad īdiuiſibile, terminabif ad ſuꝑficiē, q̄ licet ſit diuiſibilis, nō tñ ſm ꝓfunditatē, in qua cōſiſtit rō ſpecifica corꝑis, vt dictū eſt, & ſilr de ſuꝑficie reſpectu lineę. Et ſic patet de trib' ſpēb' q̄titatis cōtinuę.

Caput Sextum. De loco, qui eſt ſpecies quantitatis continua.

SEquif de loco. Eſt aūt locus ſuꝑficies corporis cōtinētis īmobilis. Licet.n. locus ſit ſuꝑficies, nō tñ ſequtur, ꝙ locus ſit in genere ſuꝑficiei, ſed eſt aliud genus q̄titatis ꝑꝑ aliā drīam ſpecificā ſuperadditā, q̄ non conuenit ſuperficiei inquātum ſuꝑficies eſt, nec ſibi diſconuenit, ſ. imobilis. Sciendū, ꝙ, cū nō ſit dare vacuū ī natura, oportet oē corpus alio corpore circūdari. Dimittamus mō de vltima ſphæra. Vñ ſuꝑficies corporis circūdātis illā, q̄ cōtigua eſt corpori circundato, dr̃ eſſe locus. Nec ꝑꝑ hoc talis ſuꝑficies dr̃ locus, qa circūdat, alioqui nauis, q̄ vadit cū flumine, cū ſemꝑ ſit circūdata ſuꝑficie eiuſdem aquæ, eo ꝙ ipſa ſemꝑ deſcendit, ſicut aqua deſcēdit, diceretur eſſe in eodē loco, qđ tñ falſum eſt. Similiter etiam nauis ligata ad ripā fluminis, cū propter fluxum aquæ ſemper mutet ſuꝑficiē, tūc ſemꝑ mutaret locum. Quod etiam falſum eſt. Non ergo ratio loci eſt rō ſuperficiei, nec econuerſo, ſed rō loci cōſiſtit in hoc, ꝙ eſt immobilis, ſ. ſm ſitum vniuerſi. vnde dato ꝙ mundus eſſet vacuus, & eſſet ſolum cœlum continens vacuum, & vnus lapis eſſet in centro quātuncūq; non circundaretur ſuperficie corporis continentis, tñ adhuc eſſet ī loco, qa eſſet in parte, q̄ ꝑ reſpectū ad ſitū vniuerſi ſeu cœli, eſſet immobilis, & ſic patet de loco.

Caput Septimum. De tempore, quomodo eſt quantitas ſucceſſiua.

TEmpus autē eſt numerus motus primi mobilis ſm prius & poſterius. Ad intelligēdū aūt ꝑdictā diffinitionē, ſciēdū, ꝙ duplex eſt numerus, ſ. quo numeramus, vt duo, tria, & huius, & iſta eſt prima ſpēs quantitatis diſcretæ, de qua dictū eſt. Alius eſt numerus numeratus, ſ. iſtę res quibus nos iſtum numerum applicamus, inquantū numeranf, vt duo canes vel. 3. lineę, & iſto mō ſumitur hic numerus. Sciendū, ꝙ in oī motu eſt quātitas ſucceſiua faciēs ipſum formalr quātū quātitate ſucceſſiua, q̄ quātitas ſucceſſiua nō eſt motus, ſed accidens eius. Motus aūt primi mobilis, ſ. vltimi cœli qa eſt regulariſſimus & ſimpliciſſimus oīum motuū, iō q̄titas eius ſucceſſiua eſt regulariſſima & ſimpliciſſima oīum aliarū quantitatū ſucceſſiuarū, & ideo applicādo

illam

illam ad omnes alios motus, qui, vt dictũ eſt, ſucceſsiui ſunt, certificamur de duratione ipſorũ, & hoc eſt mẽſurari, vt ſupradictum eſt. Quia vero anima in illa ſucceſſione motus primi mobilis conſiderat prius & poſterius, illa ſucceſsio ſic numerata vel menſurata ab anima per prius & poſterius dicitur eſſe tempus. Sicut diem vocamus ſucceſsionem vnius partis motus primi mobilis, prout.ſ. partes eius mouentur ab oriente in occidentem. Vnde tale prius in ſucceſsione, prout.ſ. pars primi mobilis mouebatur in oriente, & tale poſterius, prout.ſ. pars mouebatur in occidente conſiderata ab anima faciunt dictũ tẽpus, puta diem, & ſic de aliis, & hoc tempus, vt dictum eſt, applicando ad omnia ſucceſsiua de eis certificamur quantum ad ipſorum durationẽ in tali ſucceſsione. Patet ergo qualiter tempus eſt numerus motus ſecundum prius & poſterius. Notandum, ꝙ, quia, vt dictum eſt, tempus eſt ſubiectiue in motu primi mobilis, ſicut eſt paſsio in ſuo ſubiecto, ſecundũ ea q̃ ſunt in illo motu dicimus aliqua eſſe in tempore. Vnde in motu eſt conſiderare mobile, & indiuiſibile ipſius motus, quod dicitur mutatum eſſe, qđ ſe habet ad motum ſicut punctus ad lineam, & ſicut in qualibet parte lineæ eſt imaginari punctum, ſic in qualibet parte motus eſt conſiderare mutatum eſſe, omnis.n. motus ſi terminabilis eſt, terminatur ad mutatum eſſe, ſicut ad terminum intraneum, ſicut linea ad punctum. Vnde illi motui reſpondet tempus dupľr, quia & ſicut eius paſsio, quia eſt ſucceſsio eius, vt dictũ eſt, & ſicut eius menſura. Non.n. tempus ſolum menſurat alio motus, ſed etiam partes motus primi mobilis. Dicimus.n. ꝙ vna circulatio facta eſt in vna die. Ipſi vero mutato eſſe, quod eſt indiuiſibile in motu, rñdet in tempore nunc, quod eſt indiuiſibile tpis, vel eſt ei idem re, licet poſſet rõne, differre, & in omni tempore eſt ſignare nũc, ſicut in linea punctum, & ſi tempus terminaretur, vtiq; ad nunc terminaretur. Patet ergo de tẽpore.

Caput Octauum. Quòd quantitas non ſuſcipit magis nec minus, nec habeat contrarietatem, ſed ſecundum eam aliquid dicitur æquale vel inæquale alteri.

COmmune eſt autem omni quantitati non ſuſcipere magis & minus, nec ſuſcipere cõtrarietatẽ. Quod qualiter intelligatur ſupra de prędicamẽto ſubſtantiæ dictum eſt. Sciendum autem, ꝙ à Philoſopho lib. prædicamentorum ponitur inſtantia de magno & paruo, quæ videntur eſſe in quantitate, & vidẽtur eſſe contraria. Et reſpõdet primo, ꝙ magnũ & paruum non ſunt in genere quãtitatis, licet ſint paſsiones ipſius quantitatis, ſed ſunt in genere relationis. Non.n. magnum dicitur aliquid abſolute, alioqnin non diceretur milium magnus, & mons paruus, niſi per reſpectũ ad aliud milium, vel per reſpectum ad montẽ magnum. Secundo reſpondet, ꝙ dato ꝙ magnum & paruũ eſſent in genere quantitatis, non tamen eſſent contraria. Idẽ enim non poteſt eſſe contrarium ſibi ipſi, & tamen vna & eadem quantitas dicitur magna per reſpectũ ad minorem, & parua per reſpectum ad maiorem. Proprium autem quantitatis eſt ſm eam æquale vel inæquale dici. Ad quod intelligendum ſciendum eſt, ꝙ quantitas dupliciter poteſt ſumi. Vno modo pro magnitudine molis. Alio modo pro magnitudine perfectionis. Primo modo quantitas pertinet ad hoc prædicamẽtum, quia iſta eſt prior & notior acceptio quantitatis. Secundo modo quantitas eſt de tranſcendẽtibus, quia in multis generibus inuenitur, ſicut & perfectum. Dicimus enim iſte eſt magnus medicus, i. perfectus, & iſta eſt magna ſimilitudo, & ſm quantitatem vtroque modo ſumptã dicitur æquale & inæquale. Dicimus enim duas lineas eſſe æquales, & duas albedines ſimiliter, & quia quantitas primo modo eſt notior, & magis propria, ſecundo autem modo dicitur tranſumptiue ab illa, ideo æquale vel inæquale dicitur proprie ſm quantitatẽ primo modo ſumptam, Notandum, ꝙ vnum conuertitur cum ente, & ſic quicquid eſt ens eſt vnum, cũ aũt ſubſtantia, quantitas, & qualitas ſint entia, oportet quodlibet eorum eſſe vnum, & cum in ſubſtantia, quantitate, & qualitate poſsint eſſe plura entia, ergo ĩ eis poſſunt eſſe plura, quorum quodlibet eſt vnũ, quæ ſunt multa in quolibet: ergo iſtorum prædicamẽtorum eſt vnum & multa. In vno autem in ſubſtantia fundatur relatio, quæ dicitur identitas. In vno vero in quãtitate fundatur relatio, quæ dicitur æqualitas. In vno in qualitate fundatur relatio, quæ dicitur ſimilitudo, diuerſimode tamen, nã vnum dicitur tripliciter, ſ. vnũ numero, vt Sortes, vel Plato, quilibet enim per ſe eſt vnus numero. Aliud eſt vnum ſpecie, vt Sortes & Plato ſunt vnum in homine. Aliud eſt vnum genere, vt homo & equus ſunt vnum in animali. Identitas aũt, quæ fundatur in vno in ſubſtantia, non fundatur in vno in genere, nec in vno in ſpecie, ſed in vno numero, ac ſi eſſent duæ ſubæ. Vnũ vero numero eſt idem ſibiipſi, prout nunc ſumitur idem, licet etiam in ſuba poſsit dici idem ſpecie, & idem genere, tñ non ſic modo ſumitur identitas, vnde tale identitas non eſt relatio realis, ſed rationis, vt infra dicetur, æquale vero & ſimile non fundatur in vno ſm numerum, quia nihil eſt æquale vel ſimile ſibiipſi, ſed fundatur in vno ſm ſpeciem, nam duas lineas dicimus æquales, & duas albedines ſimiles. Notandum ꝙ æquale & ſimile ſumũtur communiter, ſ. ꝓ vtroq; fundamẽto æqualitatis, & ꝓ vtroq; eius termino. Aequalitas.n. eſt duorum, vnius fundamẽtaliter, & alterius vt termini, & ecõuerſo, ſimilitudo autem eſt multa terminis. Nam ad ſimilitudinem ſufficit participatio qualitatis ſm eandem ſpeciem. Quæ.n. ſunt alba ſunt ſimilia, & quæ participant diuerſas qualitates quantum ad ſpeciem ſunt diſsimilia, vt album & nigrũ, non eſt autem ſic eſt de æqualitate, non.n. ſufficit ad æqualitatem, ꝙ ſint duæ quantitates eiuſdẽ ſpeciei, alioquin omnes lineæ, q̃ ſunt eiuſdem ſpeciei, eſſent æquales. Quod tamẽ falſum eſt, ſed requiritur ꝙ ſint duę quantitates eiuſdem ſpeciei cum priuatione maioris & minoris, vt.ſ. vna oĩno nõ ſit maior, nec minor altera, inæquale vero nõ ſumiť ſm diuerſas ſpecies quantitatis, vt dictum eſt de ſimili in qualitate, ſed in eis, q̃ ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſine priuatione maioris & minoris, & ſic patet quid ſit idem, quid æquale, quid ſimile. Sciendum, ꝙ licet fundamentum, identitatis ſit ſubſtantia, vt dictum eſt, tñ põt dici de aliis prædicamẽtis, & in eis fundari. Dicimus.n. ꝙ hæc albedo eſt eadem ſibiipſi, & hæc linea eſt eadẽ ſibiipſi, & ideo nõ eſt proprium ſubſtãtiæ ſm eã dici idem vel diuerſum, cum hic conueniant aliis prędicamentis, licet cõueniãt ſubſtantiæ principaliter. Proprium aũt quantitatis eſt ſm eam dici æquale vel inæquale, quia nihil dicitur ęquale vel inęquale niſi ſm quantitatem. Proprium vero qualitatis eſt ſm eam dici ſimile vel diſsimile, & ſic patet de prædicamento quantitatis.

TRACTATVS TERTIVS DE PRÆDICAMENTO QVALITATIS

In ſeptem capita diuiſus.

Caput Primum. Quid ſit qualitas in genere.

NVNC dicẽdũ eſt de prędicamẽto qualitatis qd ſit. Deſcribitur aũt qualitas. Qualitas eſt ſm quã quales dicimur, Sciẽdũ, ꝙ ꝑdicamẽta diffiniri non pñt. Cũ.n.in diffõne ponatur genus & dña diffiniti, genera autem gñaliſsima, cuiuſmodi ſunt ſnba, q̃titas, qualitas, & hmõi nõ habeant genus ſupra ſe, vt ſupra dictũ eſt, ergo diffiniri non poſſunt. Poſſunt aũt ꝑ aliqua nobis magis nota deſcribi, ſeu notificari. Notandũ, ꝙ, vt ex ſupra dictis colligi põt, intellectus noſter non ſolum abſtrahit vl'e à particularibus, ſed etiã formam.ab hñte talem formã. Intelligit.n.humanitatem præciſe non intelligendo cum ea hñs humanitatem, ſ.hoiem, in quo non ſolum eſt humanitas, ſed atiam multa alia entia, ſ.albedo, & hmõi. Eodẽ mõ intelligit albedinem abſtrahẽdo ab habente ipſam quod vocamus albũ, vnde licet albedo nõ inueniaꝛ ſine ſubiecto, tñ intellectus eã intalligit abſtrahendo à ſubiecto, eo videlicet, nõ intellecto, & ſm hoc magis pertinet ad intellectum accñs in abſtracto, q̃ in concreto. Et, quia cognitio nr̃a ortum babet à ſeuſu minus ſenſibilia ſunt nobis minus nota, abſtracta aũt vt dictum eſt, ſunt minus ſenſibilia, ergo cõuenięter notificantur ꝑ cõcreta, ſicut ꝑ prius nota. Bene ergo data fuit notificatio qualitatis, q̃ eſt abſtracta ꝑ quale, quod eſt concretũ dicẽdo, qualitas eſt ſm quã quales dicimur. Sciendum eſt, ꝙ eſt dña inter quantitatem & alia accidentia, nã in ea ꝑdicaꝛ concretũ de abſtracto, dicimus.n.hic linea eſt quanta, quod non contingit in aliis prędicamentis accidentiũ, non.n.põt dici, ꝙ hæc albedo eſt qualis, & inde eſt, ꝙ quantitatis in abſtracto non diffiniꝛ ſeu deſcribiꝛ per concretum, ſi.n.vnum de alio prædicatur cõuerſim, ita erit male notum vnum, ſicut reliquum, & ſic patet deſcriptio qualitatis.

Caput Secundum. De prima ſpecie qualitatis, quæ eſt Habitus & Diſpoſitio.

SVnt autem quatuor ſpecies qualitatis, q̃ ſunt genera ſubalterna. Prima eſt babitus ſeu diſpõ. Vbi ſciẽdũ eſt, ꝙ diſpoſitio eſt genus ad babitum: oĩs.n.habitus eſt diſpoſitio, nõ tñ oĩs diſpoſitio eſt babitus. Nã qualitas facile mobilis eſt diſpoſitio, nõ tñ eſt habitus. Vnde, ſi ſumatur diſpoſitio pro qualitate, q̃ eſt facile mobilis, tunc eſt vna ſpẽs qualitatis condiuiſa habitui, ſi vero ſumaꝛ diſpoſitio, prout diciꝛ tã de qualitate facile mobili quã de difficili mobili, tunc eſt genus ad habitũ & diſpoſitionem, quæ habitui condiuiditur. Diffinitur aũt habitus quinto Metaphyſicæ ſic, habitus eſt diſpoſitio, qua aliquis diſponiꝛ bene vel male, ſiue ſm ſe, ſiue ad aliud. Ad quã diffinitionẽ intelligendam, ſciendum eſt, ꝙ diſpoſitio eſt ordo rei habentis partes, non ſolũ partes quãtitatiuas, ſed ẽt eſſentiales, vel potẽtiales. Vnde ordo iſtarũ partium inter ſe vel ad aliquid aliud dicitur diſpoſitio. Ad rationem quidẽ habitus requirũtur plura, ſiue ſint partes, ſiue potentiæ vel actus, quæ ſunt adinuicẽ cõmenſurabilia diuerſis modis, ita, quod in eis poſsit inueniri aliquis modus medius commenſurationis, & talis modus dicitur habitus. Verbi gratia ſanitas eſt debita commenſuratio humorũ diuerſimode adinuicem commenſurabilium, quæ tamen reducũtur ad ſanitatem, ſicut ad determinatum modum commenſurationis, & ideo ſanitas eſt babitus. Nam quia qualitates elementales in ipſis elementalis ſecundum vnum modum menſurantur, & non diuerſimode, ideo in eis non eſt habitus. Bene ergo dicitur, ꝙ habitus eſt diſpoſitio ſeu ordo partium diuerſimode commenſurabiliũ bene vel male, id eſt ſecundum modum medium determinatum. Sed, quia dicitur ſiue ſecundum ſe, ſiue ad aliquid aliud. Sciendum, quod duplex habitus inuenitur, vnus diſpoſitio rei ſecundum modum & naturam rei intra, prout partes naturales adinuicem ſecundum vnũ modum medium commenſurantur, vt dictum de ſanitate, quæ eſt debita commenſuratio quatuor humorũ. Similiter pulchritudo, quæ eſt debita commenſuratiõ membrorum, & hoc eſt quod dicitur in diffinitione habitui, ſcilicet ſecundũ ſe. Alius modus habitus eſt, qui eſt diſpoſitio rei in ordine ad finẽ, & quia finis potẽtiarum ſunt operationes, medius modus determinatur ſecundum, quod ad ſuas operationes bene vel male ordinãtur, ſicut ſunt virtutes & vicia, & propter hoc in diffinitione habitus dicitur, ſiue ad aliud, ſcilicet ad finem, & tales habitus ſunt difficile mobiles. Quia.n.habitus virtuoſos ex multis actibus iteratis generatur, ideo nõ eſt ita de facili mobilis, qui vero ex paucis actibus inciperet vel diſponi vel habituari ad virtutem, ille diceretꝛ habere diſpoſitionem, quæ facile mobilis eſt loquendo de diſpoſitione, nõ prout eſt genus ad habitũ, ſed vt eſt ſpẽs ſibi cõdiuiſa, & ſic patet de prima ſpẽ qualitatis &c.

Caput Tertium. De ſecunda ſpecie qualitatis, quę eſt Naturalis potentia, vel impotentia,

SEcunda ſpẽs qualitatis, eſt naturalis potentia vel impotentia aliqd facile faciendi, vel paciendi. Ad intelligẽdũ aũt hanc ſpẽm qualitatis, ſciendũ ꝙ potentia poteſt ſumi dupl'r. Vno mõ vt eſt de tranſcendẽtibus, potentia.n.& actus diuidunt omne ens, vt patet 5.Meta.& in eo gñe, in quo eſt actus, eſt etiam potẽtia. Nã, ſi linea ĩ actu eſt in genere q̃titatis, ſic linea in potẽtia eſt in eodẽ gñe, de tali aũt potẽtia nõ loquimur mõ. Alio mõ ſumitur potentia, prout eſt principiũ tranſmutandi aliud inquantum aliud, vel quod eſt principium tranſmutandi ab alio inquantum aliud. Notãdũ, ꝙ ſicut agens artificiale requirit inſtrm̃ ꝑ quod agat, & ꝑꝑ limitationem ſuæ virtutis non põt hr̃e ſimul illud, qd' eſt in ipſo & in inſtr̃o neceſſariũ ad agendũ, Ita & nulla ſubã creata põt eſſe ꝑ ſe ſufficiẽs principiũ ad agendũ & eſſendũ. Vnde requiriꝛ aliud principiũ in ea qd' ĩmediate ſe habeat a operationẽ, & hoc principiũ dicimus potẽtiam, quod quidẽ ſi actiuũ eſt, ſicut ſunt potentiæ nutritiuæ in aĩato, dicitur potẽtia actiua, q̃ eſt principiũ trãſmutãdi aliud inquãtũ eſt aliud. & dico inquantũ aliud, quia nihil ſimul poteſt eſſe actiuum & paſsiuum reſpectu eiuſdem. Vnde, ſi potẽtia actiua eſt principiũ tranſmutandi, nõ erit principium tranſmutandi ſe, ſed aliud inquantum aliud. Si vero tale principium ſit paſsiuum, vt ſunt potentiæ ſenſitiuæ in aĩali, tunc eſt principium tranſmutandi ab alio inquantũ eſt aliud, & ad hãc ſpeciem

ciem qualitatis pertinet durum & molle, pugillator & curſor,& hõmodi.Ita,ꝙ non ſumitur pugillator ab arte pugillãdi,qꝛ ſic eſſet in prima ſpecie qualitatis,ſed pro potẽtia naturali, & ſic patet de ſecũda ſpecie qualitatis.

Caput Quartum. De tertia ſpecie qualitatis, quæ eſt paſſio vel Paſſibilis qualitas.

TErtia vero ſpẽs qualitatis dicił paſsio vel paſsibilis qualitas.Notandum,ꝙ paſsio, vt eſt in motu, eſt vnũ de.10.prędicamentis, & ſic nõ ſumił hic paſsio.Sed dicił paſsio vel paſsibilis qualitas, quia infertur per aliquam paſsionẽ primo modo ſumptã,vel quia infert aliquã paſsionem.verbi gratia, calor & frigus dicuntur paſsibiles qualitates eo ꝙ inferunt ſenſui tactus aliquam paſsionem.Sed albedo, & nigredo dicunł paſſibiles qualitates, quia generantur ex aliquibus paſsionibus illatis.Propter.n.magnũ æſtum agentem in corpora æthiopũ,æthiopes ſunt nigri,& germani ſunt albi propter frigus , licet etiã albedo & nigredo poſsint dici paſsibiles qualitates,eo ꝙ inferunt paſsionem ſenſui viſus,videre.n.eſt quodã pati. Vbi nota,ꝙ licet q̃dã entia abſoluta non habeant ſpeciem ab aliquo extrinſeco,quod non eſt de eſſentia eorum, & ꝙ diſtinguantur ſe ipſis,vt patet ĩ ſimplicibus:albedo.n.ſeipſa diſtinguił realiter à nigredine, vel ab aliqua parte intrinſeca ſui, ſicut homo diſtinguił ab equo , & ecõtrario per formas eorum.nihil.n.extrinſecũ, quod nota eſt de eſſentia rei conſtituit vel diſtinguit aliud ab alio ſpecifice,tamẽ nihil prohibet quin aliquando aliqua diſtinguantur cauſis extrinſecis,ſ.finali & efficiẽte, ſicut dicimus, ꝙ potẽtiæ diſtinguũtur per actus tanquam per fines, & actus diſtinguũtur per obiecta tanquàm per cauſas efficientes , & licet hoc modo extrinſeca diſtinguẽtia non ſint de eſſentia diſtinctorũ, tamẽ per tales diſtinctiones cognoſcitur ratio ſpecifica eorũ.Per actus.n.diffinitur potentia,quia eſt principium tranſmutãdi , vt dictum eſt, ſicut ꝑ manifeſtatione ſuę rõnis ſpecificæ, & ꝑ obiecta diffiniuntur actus,ſicut dicimus ꝙ videre eſt viſum mouerià colore.Sic eſt ĩ propoſito,licet.n.paſsio & paſsibilis qualitas,vt formæ ſimplices,ſe ipſis ſint in eſſe ſpecifico,tñ quã dã diffiniunł ꝑ actus,ſicut ꝑ fines,quia,ſ. hñt cauſare paſsionẽ,in ſenſu, qñq; vero ꝑ cauſas efficiẽtes,qꝛ,ſ.habent cauſari ex paſsionibus. Differũt aũt paſsio & paſsibilis qualitas, quia paſsio cito trãſit, ſicut rubedo,q̃ fit ex verecundia,& palliditas, q̃ fit ex timore,dicuntur paſsiones,quia cito tranſeunt. Nec per talem rubedinem vel palliditatem in lingua græca denominantur rubei vel pallidi,licet forte nõ ſic in lingua noſtra,ſed pro nunc denominatur verecundãs rubeus, & timens pallidus. Et qꝛ ira,amor, & odium, & huiuſmodi,quę oĩa Philoſophus.2.Ethicorum paſsiones vocat, ſiunt cũ aliqua paſsione,& tranſmutatione corporis,& parum durant,ſub iſtis paſsionibus cõputãtur. Paſsibilis vero qualitas dicitur,quæ non cito tranſit,ſicut dictũ eſt de frigore & calore, ſi vero ira,amor, odium, & hic, quæ hic Philoſophus paſsiones ſm animam vocat, diu durarent,paſsibiles qualitates dicerentur.

Caput Quintum. De quarta ſpecie qualitatis,quæ eſt forma,vel circa aliquid conſtans figura.

QVarta vero ſpẽs qualitatis eſt forma, vel circa aliquid cõſtans figura.Sciendum,ꝙ forma põt ſumi dupłr. Vno mõ vt eſt actus q̃dã, & ſic eſt de tranſcendentibus,quia in pluribus ꝑdicamentis inuenitur, ideo & forma eſt de tranſcendentibus,quia inuenitur ĩn ꝑdicamẽto ſubſtantiæ, quantitatis, & qualitatis,& huius, & iſto mõ non ſumił forma hic. Ad videndum quid importał hic per formam,primo videamus de figura, q̃ eſt nobis magis nota Vnde ſciendũ, ꝙ, vt ſupradictum eſt,proprium totius ꝑdicamenti quantitatis eſt ſm eã æquale vel inæquale dici, vnde ipſa primo vel ſecundario oĩs res quanta eſt.ratio eſt,quia illud dicił eſſe proprium alicuius,quod imediate cauſał à principiis ſuæ eſſentiæ:ſed poſitis duabus quãtitatibus eiuſdem ſpeciei,ſtatim ſequił,ꝙ ſunt ęquales vel inęquales, hic ſtatim ſequitur tãquam ĩmediate cauſatũ ex principiis eſſentialib', q̃titatis ergo æquale & inæquale quãtuncunq; ſint in genere relationis,tñ ſunt propriũ quãtitatis.Sic ergo ſe habet figura reſpectu quantitatis cõtinuę habentis poſitionem,cuiuſmodi ſunt linea, ſuperficies, & corpus,& locus, nam ad lineam ſequitur rectũ vel curuum.Ad ſuperficiem ſequitur triangulare, quadrangulare,& hic. Ad corpus ſequił pyramidale,cubicũ,& huius. Ad locũ materialiter ſumptũ ſequitur variatio figuræ ſm variationẽ contenti . Oĩa autem prædicta figuræ ſunt,q̃ ſunt in quarta ſpecie qualitatis. Nõ enim figura eſt quãtitas,ſed qualitas ĩmediate cauſata à prędictis ſpẽcibus q̃titatis,& inde eſt,ꝙ figura magis ducit nos in cognitionem ſubſtantiam indiuidualis, q̃ ſpecificæ, q̃ aliquod aliud accidẽs.Quantitas aũt,licet ſit fundamentũ aliorum accidentium, tñ ſequitur materiam, & quia materia de ſe nõ eſt cã cognitionis, ſed ſola forma, ideo q̃titas nõ bene ducit nos in cognitionem ſubſtantiæ in qua eſt,ſed, quia figura eſt tanq̃ q̃d formale, & forma abſolute ſe habet immediate ad quãtitatem,à qua non põt abſolui q̃titas, vt dictum eſt, quod non eſt ſic de aliis ſpeciebus q̃titatis,ideo figura pfectius ducit in cognitionem ſubſtantiæ, vt clare patet de figuris animalium,vel hoĩum ſculptis . Et ſic patet de figura. Forma autem,vt hic ſumił,differt à figura, licet ad idem genus reducantur.Figura.n.vt dictum eſt,ſequitur quãtitatem continuam habentem poſitionem. Forma vero ſequitur aĩam habentem aliqua ſacramẽta. Character.n. impreſſus eſt in eſſentia animæ ex receptione aliquorũ ſacramentorum,ꝙ eſt ſignum diſtinctionũ inter hñtes illud ſacramentum & non habentes Sic forma , quæ eſt in quarta ſpecie qualitatis, non poſſet dici figura, quia ibi non eſt quantitatis continua.Licet aliqui dicant,ꝙ omnis figura etiam forma dici poſsit , & quod ſint ſicut ſynonima.

Vel ſeq́tur forma hæc eſſentialem gradũ in materia rationeſui.

Caput Sextum. De Quali,& conditionibus eiuſdem ex tribus modis eius.

QVale autem ſumitur à qualitate. Ad quod intelligendum,ſciendum eſt,quod omnium prędicamentorum duplex eſt modus intelligendi, vel ſignandi,ſ.abſtractus, & concretus. Oẽ.n.quod intelligimus vel cognoſcimus vt quo eſt,eſt habitum.vel vt q̃d eſt,eſt habens. Humanitas.n.intelligił,vt quõ eſt aliquid,humanitate.n.homo eſt hõ, & ſilr ſe habet de albedine, albedine.n.aliquid eſt album. Homo vero & album intelligitur vt quod eſt, & vt habens humanitatẽ, & vt habens albedinẽ. Deſcribitur aũt quale ſic. Quale eſt,ꝙ ſm qualitem denominatur. Secundum.n.logicũ album denominatur ab albedine, & non econuerſo.nã vere denoiatiua tria debent hře. Primo, ꝙ conueniant in voce cum eo,à quo denominãtur,ſ.in principio. Secundo

cundo ꝙ differant in fine. Tertio, ꝙ idẽ ſignificẽt, vnũ tñ vt quo aliquid eſt, & alterum vt quod eſt, & vt habens, ſicut ſe habet de albedine, & albo, conueniunt.n. albedo & albũ in principio quantum ad vocẽ, & differunt in fine vocis, & ſignificant idẽ, licet diuerſis modis. Sciendum, ꝙ quædam ſunt qualia, quia omnia iſta tria perfecte habent, vt album, quędã vero ſunt qualia, quæ differunt ab his, à quibus denominantur in ſignificatione, ſicut curſor, & pugillator, prout ſunt in ſecunda ſpẽ qualitatis. Curſor.n.& pugillator, denominãtur ab arte currendi & pugillandi, & non à potentia, qa non eſt nomen impoſitum tali potentiæ. Vel dicuntur denominatiue a curſu & pugna, q̃ non ſunt in ſecunda ſpẽ qualitatis, & ideo nõ conueniunt in ſignificatione cum his, à quibus denominantur. Aliqua vero qualia dicuntur denominatiua, quæ cum his, à quibus denominantur, nullo modo conueniunt nec in voce, nec in principio, nec in fine, nec in ſignificatione, vt à virtute dicitur ſtudioſus. Et ſic prædicti duo vltimi modi qualis diminute dicuntur, quia non dicuntur perfecte denominatiue, & ſic patet de quali.

Caput Septimum. De communitatibus & proprietatibus qualitatis.

INeſt autem qualitati contrarietas, licet non omni. Quod qualiter intelligatur dictum eſt in prędicamento ſubæ. dicit aũt Phs, ꝙ dubitatur vtrũ qualitas ſuſcipiat magis & minus, non aũt dubitatur de quali. Nã dubitatur vtrum iuſtitia ſit magis vel minus, non aũt vtrum iuſtus, quia dicitur iuſtior, ſeu magis iuſtus. Quod qualiter intelligatur ibidẽ dictum eſt. Proprium vero qualitatis eſt ſm eam ſimile vel diſsimile dici, qđ in prædicamento quantitatis declaratũ eſt, & ſic patet.

TRACTATVS QVARTVS DE PRÆDICAMENTO AD ALIQVID

In quinque capita diuiſus.

Caput Primum. Quid ſit ad aliquid ſecundum intentionem logicam.

DICTO de prædicamẽtis abſolutis, dicendum eſt de reſpectiuis. Et primo de relatione. Notãdum, ꝙ, quia relatio parũ habet de entitate, ideo de ipſa non tractat Phs, ſed ſolum de relatiuis, quæ propter concretione magis a nobis põt cognoſci. Vocat.n. relatiua ad aliquid & diffinit ea ſic ad aliquid talia dicuntur quæcũq; hoc ipſum ꝙ ſunt aliorum dñr, vel quolibet aliter ad aliud. Ad intelligẽtiam huius diffinitionis, ſciendum, ꝙ quædam ſunt relatiua ſm dici, quædam vero ſm eſſe. Quædam ſunt relatiua realia, quædam vero ſm rationem. Relatiua ſm dici ea, dicuntur quæ de ſuo principali ſignificato debent rem alterius prædicamentis, ſecundario autẽ debent relationem, ſeu debent reſpectum. Sicut ſcientia de ſuo principali ſignato dicit habitum animæ, & ſic eſt in prima ſpẽ qualitatis, ſecundario autem dicit reſpectum ad ſcibile, & ſenſus ad ſenſibile, qui eſt quædam potentia in ſecunda ſpẽ qualitatis, & talia ſunt relatiua ſm dici. Relatiua vero ſecundũ eſſe ſunt, quæ de ſuo principali ſignificato ſignificant reſpectũ, vt pater, qui de ſuo principali ſignificato ſignificat reſpectũ ad filiũ. Relatiua realia ſunt quæ habent referri realiter circunſcripto omni actu intellectus, vt pater, & filius, circunſcripto.n. omni actu intellectus, pater refertur ad filiũ, & filius ad patrem, quia realiter pater genuit filium, & filius à patre fuit genitus. Notandum, ꝙ ad hoc vt relatio ſit realis, quinque requirunt, duo ex parte ſubiecti, duo ex parte termini, & vnum ex parte relatorũ. Primũ ex parte ſubiecti eſt, ꝙ relatio ſupponat aliquod fundamẽtum reale in eo cuius eſt vt ſubiecti, vnde non entis nõ poteſt eſſe relatio realis. Secundũ ex parte ſubiecti, ꝙ in eo ſit ratio fundamentalis quare referat, vt videlicet illud, ſm quod dicit referri, includat aliquod reale, ſicut mouens in eo ꝙ mouet, includit potentiam actiuam, ſm quam poteſt agere. Vnde propter defectum huius conditionis, res intellecta non refertur realiter ad intelligentem, quia res intellecta in eo ꝙ huius denominatur ab actu intelligendi, qui nihil ſm rem ponit in re intellecta, ſed ſolũ in intelligente. Tertium quod requiritur, & eſt primum ex parte termini, eſt, ꝙ terminus ad quẽ eſt relatio ſit res quædam. Quartum eſt, ꝙ terminus ſit diuerſus realiter ab alio correlatiuo, quia eiuſdem ad ſe ipſum non eſt relatio realis. Quintũ autem, ꝙ ratio ex parte correlatiuorum eſt, ꝙ ſint eiuſdẽ ordinis, ita videlicet ꝙ ambo ſint limitata ad genus & ſpẽm, vel ambo ſint extra genus, ita ꝙ ex æquo reſpondeat eis rõ generis aut ſpeciei. Quacunq; autem harum conditionũ non exiſtente in quocunq; relatiuo non erit relatiuum reale, ſed ſm rõnem, Vnde Dei ad creaturam non eſt relatio realis, quia quicquid eſt in Deo, non eſt in genere relationis. Vnde licet Deus realiter ſit dominus creaturæ, & creatura realiter ſerua, tamen dominus non eſt in Deo relatiuum reale, quia illud dominium non eſt in genere relationis ex æquo vt oppoſita ſpẽs ſeruituti creaturæ correſpõdens. De aliis quatuor conditionibus, iam exemplificatum eſt. Notandum dominium ex parte Dei eſt quid infinitum, cui non adæquatur, vt poſſit correſpondere ſeruitus creature quæ eſt finita, infinitũ autem non correſpondet finito, quia plus habet, dominium ergo Dei eſt relatio rõnis, ſeruitus vero creaturæ eſt relatio realis. Ex his patet deſcriptio relatiuorum ſupra poſita. Nam ipſa comprehendit omnia relatiua tam ſm dici quam ſm eſſe, tam relatiua realia quã relatiua rationis. Omnia nãq; dicuntur ad alia.i. ad correlatiua, vel i habitudine caſus genitiui, propter quod dicit, aliorum dicuntur, vt patet filij pater i ſiue quomodolibet aliter, i. in habitudine cuiuſcũq, caſus ſiue dicti, vt ſimilis ſimili ſimilis, ſiue accuſatiui, vt mons magnus ad paruum montem, ſiue ablatiui, vt maius maiore maius.

Et ſic patet prima diffinitio.

Caput Secundum. De ſecunda diffinitione relatiuorum, quæ conuenit relatiuis ſecundum eſſe & realibus.

DIffinitur ſecundo ad aliquid ſic, ad aliquid ſunt, quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliud quodãmodo ſe hrẽ. Hæc diffinitio cõuenit ſolum relatiuis ſm eſſe, & realibus, eorum nãq; eſſe eſt ad aliud ſe habere

Notandum, ꝙ ad cõſtitutionem relationis duo requiruntur. Vnum vt fundamentum, aliud vt terminus, ſine quibus relatio non ſolum non poſſet eſſe, ſed etiã non poſſet intelligi. verbi grã. ſimilitudo requirit duo alba realia, quorum vnum eſt fundamentum, alterum terminus,

nus, ſimilitudo.n.Sortis albi ad Platonem album in albedine Sortis eſt vt in ſundamento, in albedine vero Platonis eſt vt in termino, econuerſo ſe habet de ſimilitudine Platonis ad Sortem, ſemper.n.in duobus ſimilibus ſunt duæ ſimilitudines, vna vnius vt fundamentũ, & alterius vt terminus, & alia eſt econuerſo. Cum aũt dico ꝙ ſimilitudo Sortis habet albedinem eius vt fundamentum, non eſt intelligendum, ꝙ ſimilitudo Sortis ſit aliquã res in ſorte alia ab ipſa albedine, ſed ſolum eſt ipſa albedo, vt ſe habet ad albedinẽ Platonis vt ad terminum, Si.n.ſimilitudo adderet ſupra albedinem Sortis aliquam rem, nullo mõ poſſet aliquis alicui fieri ſimilis ſine ſui mutatione, fit autem homo ſimilis alicui ſine ſui mutatione, vt patet. Nã ſi quis in India fieret modo albus fieret ſimilis mihi, & ego ſibi, nulla ĩ me facta mutatione. Similitudo.n.in me nullam rem addit ſupra albedinem: quæ realiter ſit in me, vt patet.

Caput Tertium. Quòd relatio differt à ſuo fundamento realitate extrinſeca ſolum.

SEd hic oritur dubium. Cum enim prædicamenta ſint.10.genera rerum inter ſe realiter dr̃ia, ſi relatio nullam rem addit ſupra fundamentum, ergo non erit alia res à ſundamento, & ſic non erit in alio genere ſimilitudo q̃ albedo, quod oĩno falſum eſt. Dicendum, ꝙ diuiſio entis in.10.prędicamenta eſt diuiſio in.10.diuerſa ſm rẽ, vel quantum ad hoc ꝙ dicant diuerſas res intrinſece, & realiter, ſicut ſuba, quantitas, & qualitas, quæ comparata adinuicem ſunt diuerſe res, vel inquãtum dicũt diuerſas res extrinſece, quia vnum importat aliquam rem diuerſam, quã non importat reliquum, & ſic relatio differt à ſuo fundamento, quia ĩportat oppoſitum relatiui. Sicut.n.dicimus, ꝙ totũ differt à ſua parte non ſicut res à re, ſed ſicut illud, qđ importat plus q̃ pars, homo.n.differt ab aĩa, quia importat materiam, quam non importat aĩa, ſic relatio differt à ſuo fundamento, quia relatio dicit rem ſundamenti, & oppſitũ terminum, quam non dicit fundamentum. Ex his patet ſecũda diffinitio relatiuorum. Si.n.verum eſſe relatiuorum in hoc conſiſtit, ſ.ꝙ importat aliquid vt ſundamẽtum, & aliquid vltra, ſ.terminum, eſſe ergo eorum eſt ad aliud ſe habere relatiuorum.

Caput Quartum. Quomodo, & quæ nam relationes ſumuntur à fundamentis.

ET quia entitas relatiuorum quaſi tota à fundamentis, ideo videndũ eſt in quibus poſſet relatio fundari. Notãdũ, ꝙ vt cõiter dr̃, Relatiua fundãtur in tribus, ſ.in actione & paſſione, in mẽſura & in mẽſurato, & in vno. nihil tñ obſtat quin relatio non poſſit fundari immediate in ſuba, cum materia ſm ſuã eſſentiam, non ꝑ aliquid ſibi additum referatur ad formam, & creatura ſimiliter ad creatorem, ſed cõiter relatio in tribus prædictis fundatur. Fundamentum.n.paternitatis eſt actio, ſ.generatio, qua quis genuit filiũ, & fundamentũ filiationis eſt paſsio.ſ.gñatio paſsiua, qua quis genitus eſt, & ſilr ſe habet de domino & ſeruo. Duplũ vero & dimidium, & triplum & ſubtriplum, & hmõi fundantur in menſura, & menſurato. Silr & relatio quę eſt inter ſenſum & ſenſibile, & ſciam & ſcibile, fundatur ſuper menſura & menſurato. Scibile.n.ad ſciam & ſenſibile ad ſenſum, ſe habent vt menſura ad menſuratum. In vno vero in ſuba, fundatur identitas, in vno in quãtitate æqualitas, in vno i æqualitate ſimilitudo, vt ſupra dictum eſt. Vnde ſm illa diuerſa fundamenta poſſunt ſumi diuerſæ ſpecies relatiuorum. Poſſunt & aſsignari aliter eorum ſpecies, ſ.ſuperpoſitionem, vt pater & dominus. ſuperpoſitionem, vt filius & ſeruus, & æquiparãtiam, vt æqualis & ſimilis &c.

Caput Quintum. De communitatibus & proprietatibus relatiuorum.

QVæ autem relatiua ſuſcipiunt magis & minus & contrarietatem, & quæ non ſciendum, ꝙ relatiua, quorum fundamenta, & termini ſuſcipiunt magis & minus & contrarietatem, ipſa etiam ſuſcipiunt magis & minus & contrarietatem, quorũ vero fundamenta & termini non ſuſcipiunt magis & minus nec contrarietatem, nec & ipſa ſuſcipiunt. Notandum, ꝙ quædam relatiua, q̃ fundantur in vno, quantũcũque non ſuſcipiant ipſorum fundamenta magis nec minus, ipſa tñ ſuſcipiunt magis vel minus, vt inæqualior, vt dictum eſt, & ita ſundantur in vno ſm ſpẽm, & cum hoc addatur cum priuatione maioris vel minoris, quia talis priuatio non conſiſtit in indiuiſibili, ſed põt intendi & remitti, inde eſt, ꝙ æquale ſuſcipit magis & minus, & ſic de aliis. Dicuntur aũt omnia relatiua ad conuertentiã, vt pr̃ filij pr̃, & filius patris filius, & hoc conuenit omnibus relatiuis. Nec oportet ꝙ conuertentia fiat ſemper in oĩbus caſibus ſimilibus. Dicitur.n.ſciã ſcibilis ſciã, & ſcibile ſcientia ſcibile, & non dicitur ſcientiæ. Ad hoc autem ꝙ talis conuertentia fiat, oportet ꝙ fiat ad aliud, & ſecũdum id nomen, ſm quod ad aliud dicitur, non enim dicitur ſm conuertentiam caput ad animal. Si.n. dicitur caput animalis caput, non tamen poteſt dici animal capitis animal, quia non refertur caput ad animal, ſm hoc nomen, quod eſt animal, ſed ſm aliud nomen, ſ.capitatum. Vnde hæc dicuntur ad conuertentiã, caput capitati caput, & capitatũ capite capitatũ, & ideo, ſi aliquando tale nomẽ non inuenitur, licet illud fingere, vt remus non dicitur nauis remus, ſed fingamus nomen & dicamus remus rei remitæ remus, & ſic oĩa relatiua dicentur ad conuertentiã. Sunt autẽ oĩa vera relatiua ſimul natura. Si.n.eſſe relatiui eſt ad aliud ſe hr̃e, vt dictum eſt, poſito vno relatiuo ſtatim ponitur ſuum correlatiuum, & iõ poſita ſe ponunt & perempta ſe perimunt. Proprium aũt relatiuorum eſt, vt qui diſſinite nouit vnum diſſinite noſcat & reliquum. Si.n.diſſinitio eſt oratio quid eſt eſſe rei ſigñans, ad eſſe aũt vnius relatiui requiritur neceſſario correlatiuum, qui ergo cognoſcit eſſe vnius relatiui, oportet ꝙ cognoſcat eſſe ſui correlatiui, & ſic patet de prædicamento ad aliquid &c.

De quator prædicamentis. Finis.

TRACTATVS PRIMVS DE SEX PRINCIPIIS

In tria capita diuiſus.

NVnc dicẽdũ eſt de aliis ſex prędicamentis, quæ ſex principia dr̃. Notandum, ꝙ quia prædicamenta ſunt ordinationes prædicabilium, vt ſupra dictum eſt, ideo ꝑ prædicari ſeu denominare cognoſcuntur. Dupliciter autem poteſt aliquid de alio prędicari denominatiue, ſeu illud denominare.

minare. Vno modo, ꝙ talis prędicatio ſeu denominatio fiat ab aliquo, quod ſit intrinſecum ei, de quo fit talis prædicatio, ſeu denominatio, quod videlicet ipſum perficiat ſiue per identitatem, ſiue per inhærentiam. Et hoc adhuc contingit dupliciter. Vno mõ ꝙ talis denominatio fiat abſolute, & in ſe, & ſic denominant tria prędicamenta abſoluta, ſ. ſubſtantia, quantitas, & qualitas. Vnde dicimus ſortes eſt ſubſtantia per identitatem, vel eſt quantus, & qualis per inhærentiam. Alio modo ꝙ talis denominatio fit ab intrinſeco importãdo tamẽ aliquid extrinſecum, vt terminum ad quem ſe habet illud quod denominatur, & iſto modo denominat relatio, vt cum dicimus, ſortes eſt æqualis vel ſimilis Platoni. Secundo modo fit denominatio ab extrinſeco, ſ. ab eo, quod non eſt in denominato formali, ſed eſt aliquid abſolutũ extrinſecũ, à quo fit talis denominatio, vt cũ dicitur, ſortes eſt agens, talis denominatio eſt ab ipſa forma fluente, quæ in paſsio acquiritur. Calor nãque cauſatus in paſſo ad hoc ꝙ denominet aliquid calidum, ꝗ denominatio eſt intrinſeca, nihil aliud reqrit vt ſic denominetur per ipſum, niſi ſubiectum in quo eſt. Sed ad hoc vt denominetur tale aliquid, puta calefaciẽs de neceſsitate requirit aliam rem à ſubiecto, ſ. cauſam effectiuam caloris, quia requirit paſſum, in quo eſt talis calefactio. Similiter eſt etiam de loco, qui eſt ſuperficies quædam. ſuperficies .n. ad hoc vt denominet illud, cuius eſt ſuperficies, non requirit niſi ſubiectum, in quo eſt, ſ. corpus continens, ſed ad hoc vt denominet aliquid, ſicut locus locatum, requirit aliud à ſubiecto ſuperficiei. Et iſto modo denominant illa ſex prædicamenta. Et talia ſic denominantia denominatione extrinſeca importãt aliam realitatem ꝗ rem denominatam, quàm non important alia prædicamenta, quæ intrinſece denominãt, licet ipſæ res, à quibus accipitur talis denominatio, ſint eædem, & talis diuerſitas ſufficit ad diſtinguendũ prædicamenta, & iſto modo iſta ſex prædicamenta à primis quatuor diſtinguũtur, ſ. per res extrinſecas, quas denominant, quod non faciunt illa quatuor. Sciendum eſt autem, ꝙ denominatio ab extrinſeco requirit aliquem ꝑ ſe reſpectũ inter extrinſecũ denominans & denominatũ ab eo. Quia oportet ꝙ ꝑ ſe & ex conditione rerũ talis modus denominãdi conſequatur res, & iõ oportet ꝙ illud, à quo fit talis denominatio ſit fundamentũ per ſe alicuius habitudinis, & quia habitudo rerum nõ eſt per ſe fundamentum habitudinis, alioquin iretur in infinitũ, iõ talis denominatio nõ fit à reſpectu. Habere .n. aliquid à ſe productũ, ꝙ pertinet ad actionẽ dicit quẽdã reſpectũ, & habere locũ, & ſic de aliis. Iſta tñ prædicamenta non differunt ꝑ hos reſpectus, quia iſte reſpectus ꝑtinet ad genus relationis, ſed prædicta prædicamenta ſolum dicunt abſolutũ, vt denominãs extrinſece. Calefactio .n. quæ eſt actio, dicit calorem, qui eſt forma abſoluta, & denominat cãm efficientẽ. ſ. calafacientẽ, & ſic de aliis. Alij vero aliter dicunt. Scd̃m .n. eos, reſpectus eſt de trãſcendentibus, & nõ oĩs reſpectus eſt in genere relationis, ſed dicitur reſpectus de ſeptem p̄dicamentis, ſ. de relatione, & de ſex principiis. Hæc eſt autem differentia inter reſpectum, qui eſt in relatiuis, & in ſex principiis. nã in relatiuis omnis reſpectus coexigit in termino ad quem alium reſpectum ſibi correſpondentem, & dico in veris relatiuis, quia in ſex principiis reſpectus non requirit in termino ad quem aliquem reſpectum ſibi correſpondentem. actio .n. prout eſt vnũ de ſex principiis, dicit reſpectum in motu ad agẽs. Vnde illud, ꝙ ſit inter agẽs & patiẽs ſcilicet motus reſpectu agentis, dicitur actio, reſpectu vero patiẽtis, dicitur paſſio, tamen nec in patiente eſt reſpectus ad motum prædictũ, licet ſit reſpectus agentis ad patiens & ecõuerſo, qui reſpectus non ſunt actio & paſsio, ſed duæ relationes, ſ. actiui & paſsiui. Similiter etiam quando dicit reſpectũ tẽporis ad rem tẽporalẽ, & ſic de aliis. vt patet.

Caput Primum. Quid ſit actio ſecundum rationem prædicamentalem, iuxta vtranque opinionem.

ACtio eſt forma, ſm quam in id, quod ſubijcitur agere dicimur. Ad quod intelligendum, ſciendum, ꝙ duplex eſt actio. Vna, quæ vocatur actio immanens, vt calere. Alia quæ dicitur trãſiens vt calefacere. Actio immanẽs non eſt cauſa effectiua rei, vt ſit in actu, ſed eſt idem, quod eſſe in actu. Calere .n. idem eſt quod eſt eſſe in actu caloris. & ſecundum talẽ actionẽ dicitur agere aliquid quod eſt formaliter tale, ſicut calor facit ſeu agit formaliter calidũ illud, in quo eſt. Calere .n. comparatur ad calorem ſicut actus ſecundus ad primum. Notandum, ꝙ actus primus & ſecundus poteſt dici tripliciter. Vno modo ſic, ꝙ actus primus ſit forma aliqua, & actus ſecundus ſit actio tranſiens differẽs realiter ab ea, ſicut ſe habet calor ignis, & eius calefactio, & iſto modo calere non eſt actus ſecundus caloris. Secundo modo dicitur actus primus forma, quæ ſubiicitur, & actus ei inhærens dicitur actus ſecundus, vt ſunt ſuperficies & calor, nec etiam iſto modo calere eſt actus ſecundus caloris. Tertio mõ dicitur actus primus & ſecundus, ſecundum ꝙ vnus & idem actus poteſt accipi vt conſideratur ĩ ſe, & prout conſideratur vt alicuius habentis ipſum actualiter. Sicut conſideratur calor, vt eſt quædam forma in ſe, calere vero importat eãdem formam in habitudine ad aliquid habens, qa calere eſt habere calorẽ, vel eſſe in actu caloris. Similiter intelligere & ſentire ſunt actiones immanẽtes, quia dicunt actũ intelligendi, vel ſentiendi eſſe actu in intelligente vel ſentiente, hæc autem actio immanens nõ eſt directe in p̄dicamento actionis, ideo de ipſa ſatis dictũ ſit. Secunda vero actio, quę dicitur tranſiens, facit prædicamentum actionis. Notandũ, ꝙ vt habetur .3. Phyſicorum actio & paſsio & motus ſunt vna & eadem res. Vnde calefactio nihil aliud eſt ꝗ calor, vt eſt in fluxu, prout. ſ. eſt actus exiſtentis in potẽtia, quod idem eſt ꝙ motus. Verbi gratia. Dato, ꝙ aqua calefieret ab igne, certum eſt, ꝙ in ea eſſet aliquis calor cauſatus a calore ignis, qui calor quantũ ad eſſe ſuũ conſideratus eſt forma, ꝗ eſt qualitas in tertia ſpecie qualitatis, ſecundũ autem, ꝙ eſt in fluxu, ſ. quia magis & magis participatur in aquam, dicitur motus. Secundum autem ꝙ denominat ignem calefacientem dicitur actio. Nã ignis ſecundum eum dicitur calefaciens iuxta primam opinionẽ, & ſecundum ꝙ habet reſpectum ad ignẽ, vt ad cauſam efficientem, eſt actio iuxta ſecundum opinionẽ, & dicitur calefactio actio. Calefactio vero paſsio dicitur, vt denominat vel importat reſpectum ad aliquo recipiẽs in cõparatione ad id, à quo recipit. Vnde ratio actionis prout eſt prędicamentũ conſiſtit in hoc, ꝙ actio dicit forma in motu, vel mutatione vt eſt à cauſa efficiente, vnde cauſa efficiens quã denominat vel ad quã habet reſpectum, eſt de ratione actionis. Nec propter hoc ſequitur ꝙ actio, q̃uis ſit eadẽ fundamẽtaliter cũ calore, ꝙ ſit in eodem prædicamento cum calefactione, vt eſt paſsio. Sicut etiam ſupra dictum eſt in prædicamento relationis,

relationis, licet ſimilitudo ſit eadẽ res cũ albedine, tamen quia ſimilitudo importat aliquid aliud, quod non importat albedo, ſ. terminum ad quem eſt in alio prædicamento q̃ ſi albo. Sic in propoſito, licet calefactio, vt eſt actio, dicat calorem in motu, quia tamen dicitur actio, vt denominat agens iuxta primam opinionem, vel dicit reſpectum ad agẽs, iuxta ſecundam opinionẽ, ad quod nõ habet reſpectum calor, nec calefactio vt eſt paſsio, ideo calefactio actio eſt in alio prædicamẽto q̃ calor vel calefactio paſsio. Ex his patet deſcriptio actionis ſuprapoſita, ſ. actio eſt forma ſm quam in id quod ſubiicitur agere dicimur. Eſt enim forma, quæ eſt in motu, ſeu in mutatione, ſm quam dicimur ſeu denominamur agentes iuxta primam opinionem, vel quæ habet reſpectum ad nos, qui agimus, ſicut ad cauſam efficientem, ſcilicet quia agimus in rẽ quæ ſubiicitur, i. in rem, quæ patitur iuxta ſecundam opinionem, & ſic patet qd eſt actio. Sciendum, ꝙ Auctor Sex principiorum quædam dicit de actione corporea, vel in corporea, quæ quia vel ſimpliciter reputo falſa, vel extorta indigẽt expoſitione. Dicit. n. ꝙ actio corporea neceſſario eſt cum motu agentis, quod nõ reputo verũ in omnibus actionibus corporum. Magnes. n. non. mota vllo genere motus attrahit ferrũ, & de multis aliis agẽtibus poſſet hoc inueniri, ideo oĩa talia, quæ ille ibi ponit, prætermitto.

Caput Secundum. Quæ actio ſuſcipit magis & minus & contrarietatem, & quæ non.

Recipit autem actio magis & minus & cõtrarietatem, non tamen omnis. Notandũ, quod actio vel dicit formam, quæ eſt in motu, vt calefactio, quę ſolum dicit calorem in motu vt denominat agens, vel vt habet reſpectum ad aliud, vel dicit formam, quæ eſt in mutatione, & non in motu, vt generatio ſubſtãtię, & creatio. Et quia, vt dictum eſt, actio ſupra formam, quã dicit, nihil addit niſi quia denominat, iuxta primã opinionem, vel dicit reſpectum ad agens, iuxta ſecundã opinionem ſi forma, quã dicit, eſt in motu, dicẽ actio ſuſcipere magis vel minus, vel ipſum agens, quod eſt concretum, ſicut enim in prædicamẽto qualitatis dictũ eſt, ꝙ abſtracta non ſuſcipiunt magis & minus, ſed cõcreta, ita in iſto diciẽ aliquid, ſ. calefacere, ſuſcipere magis vel minus, quia eſt magis vel minus calefaciẽs. Si vero forma, quam dicit actio, non ſit in motu, ſed in ſola mutatione, cum talis forma non ſit apta ſuſcipere magis vel minus, nec per conſequens contrarietatem ſumendo contrarietatem proprie, nec etiam talis actio ſuſcipiet magis vel minus, nec per conſequens contrarietatẽ, ſumendo contrarietatem proprie. Vnde generans vel creans non dicitur magis vel minus generans, vel creans, & ſic patet &c.

Caput Tertium. Quod proprium actionis eſt ex ſe inferre paſſionem.

Eſt autem propriũ actionis ex ſe inferre paſsionẽ. Notandum, ꝙ licet actio & paſsio & forma, qua aliquid mouetur, ſint vna res, tamẽ propter diuerſam denominationem, quã importãt, vel propter diuerſum reſpectum importatum ſunt diuerſa prædicamẽta. Habẽt autem ſe actio & paſsio in hoc ordine, nam ad omnem actionem ægredientem ad extra ſequitur paſſio, ſi enim agere nihil aliud eſt q̃ cauſare formã in paſſo cum motu, & pati nihil aliud eſt q̃ talem formam recipere, neceſſario ſequitur, ꝙ ad omnem actionem ſequitur paſsio, & ad omne agere ſequitur pati. Bene ergo dictũ eſt, ꝙ proprium eſt actionis cauſare paſsionem in paſſo, & ſic patet de actione.

TRACTATVS SECVNDVS DE PRÆDICAMENTO PASSIONIS

In duo capita diuiſus.

Caput Primum. Quid ſit paſſio formaliter, vt eſt prædicamentum.

Paſsio eſt effectus illatiuq; actionis. Notãdũ, ꝙ actio & paſsio ſunt vna res & eadẽ, ſ. forma, quæ eſt ĩ fluxu vel fieri. Vnde nõ videẽ ꝙ paſsio ſit effectus actionis, ſi. n. conſiderantur inquantum ſunt vna forma, tunc cum idem non poſsit eſſe cauſa & effectus ſui ipſius, paſsio non erit effectus actionis, ſi vero conſiderentur inquantum ſunt duo, quia actio denominat agens, & paſsio patiens, nec adhuc ſequitur ꝙ paſsio ſit effectus ipſius agentis, non ergo paſsio eſt effectus ipſius actionis. Sciendum, ꝙ aliquid poteſt dici effectus alicuius dupl̃r. Vno mõ proprie, prout, ſ. cauſatur vel cauſatum eſt ab eo, & iſto mõ paſsio non eſt effectus actionis. Alio mõ, quia quando vtrunque fit, ita fiunt ſimul, ꝙ vnum neceſſaria connexione intelligitur eſſe poſt aliud. Vnde primum dẽ eſſe quodammodo cauſa efficiens reſpectu ſecundi, quemadmodum in tractatu de Proprio dictum eſt de clauo & ligno, cui infigitur, qualiter ſe habeãt ad motum, ſic ſuo modo ſe habet de paſsione reſpectu actionis. Nam actio & paſsio ſunt ab ipſo agente ordine quodã neceſſario. Prius. n. intelligitur agens agere q̃ aliquid à ſe pati, & ſic paſsio dicitur effectus actionis.

Caput Secundum. Quod denominatio paſſionis eſt formaliter ab extrinſeco.

Dubium autem oritur contra ea, quæ dicta ſunt, videlicet ꝙ iſta ſex principia denominãt ſubiectum extrinſece. Dictũ eſt. n. ꝙ actio, quæ ſubiectiue eſt in patiente, denominat agens, hoc. n. non vẽ eſſe verum de paſsione. Nam ipſa denominat paſſum, in quo eſt formaliter & ſubiectiue. Dicendum, ꝙ forma in fluxu, quę eſt ipſe motus ſm ſe accepta, eſt ĩ prędicamẽto abſoluto, puta calor, qui cauſatur in aqua, prout eſt in fluxu, eſt in prædicamento qualitatis, quia motus eſt in prædicamento termini ad quẽ eſt, prout autem eſt in fluxu dicitur motus, prout vero habens talem calorẽ, ſ. aqua, quæ calefit, tranſmutatur ab igne calefaciente, talis denominatio pertinet ad paſsionem, prout eſt p̃dicamẽtum, non. n. aqua dẽ calefieri, quia in ea eſt calor, ſed qa talis calor eſt à calefaciente. Vnde ſi nõ eſſet calefaciens, quantuncũq; calor eſſet in aqua, non propter hoc diceretur calefieri vel pati, ſed dicĩ calefieri & pati inquantũ talis calor eſt à calefaciente. Talis ergo denominatio vel reſpectus paſsi eſt formaliter ab extriſeco, ex quo ĩportat agens quod eſt extrinſecũ. Sic ergo paſſio

ſio extrinſece denominat ſubiectum, vel dicit reſpectũ ab extrinſeco. Recipit autem paſſio magis vel minus, & cõtrarietatem eodem modo quo dictum eſt de actione. Proprium autem paſſionis eſt inferri ab actione. Quod intelligitur ſicut ſupra de actione expoſitum eſt, & ſic patet de prædicamento paſſionis &c.

TRACTATVS TERTIVS DE QVANDO

In tria capita diuiſus.

Caput Primum. De prædicamento Quando quid ſit: quia eſt tempus, vt denominat temporale, ſeu reſpectus temporis ad temporalia, quę menſurat.

QVANDO eſt quod ex adiacentia tẽporis relinquitur. Vocatur aũt hęc adiacentia temporis menſura eius, prout. ſ. ipſum tẽpus eſt mẽſura temporalium. Ad ſciendum autem particulas prędictæ deſcriptionis, & quid eſt quando, notãdũ, ꝙ de rõne menſuræ eſt ꝙ applicata ꝑ intellectũ ad menſurata certificet nos de ipſorum quantitate, & quia duplex eſt quantitas, ſ. extenſionis & perfectionis, ideo vtrobiq; inuenitur menſura. Dicimus. n. ꝙ mẽſura omnium colorum eſt albedo. Quia. n. albedo plus continet de perfectione & participatione lucis q̃ alij colores, applicando ipſam ad alios colores per intellectum, certificamur de quantitate perfectionis ipſorum, non tamẽ de quantitate extenſionis. Similiter per lineã bicubitalem applicatam ad pãnum certificamur de quantitate ſuæ extenſionis. Cũ aũt tempus nihil aliud ſit q̃ quantitas ſucceſſiua ipſius motus, ſecundum hoc tempus poteſt accipi dupliciter. Vno modo large, ſ. pro oĩ quantitate ſucceſſiua motus, & ſic accipiẽdo tẽpus, quot ſunt motus, tot ſunt tẽpora, quia omnis motus habet quãtitatem ſucceſſiuam facientem ipſum formaliter quantum quantitate ſucceſſiua, & talis quantitas non eſt motus, ſed accidẽs eius faciens ipſum eſſe quantũ formaliter, vel eſt accidẽs ipſius mobilis inexiſtens ei mediãte motu, ſicut qualitas aliqua, ſ. color ineſt ſubæ mediante ſuperficie, vt ſupra dictum eſt, & propter hãc ſucceſſionem Philoſophus Quinto Metaphyſicæ poſuit motum in genere quãtitatis, vnde motus nõ eſt in aliis generibus niſi forte ratione termini motus. prout dicimus ꝙ augmentum & decremẽtũ ſunt in quãtitate nõ ratione qua motus ſunt, ſed ratione termini ad quem ſunt. Sed eius ſucceſſio dr̃ tempus large ſumpto tp̃e, & tali tp̃e ſicut menſura intrinſeca habet oĩs motus mẽſurari, quia tantus eſt motus, quantum eius ſucceſſiones certificat de eius quantitate, & quia aliquando talis ſucceſſio eſt nobis magis nota, ideo per eam menſuramus ſucceſſionẽ primi mobilis, vt Philoſophus quarto Phyſicorum dicit. Menſuramus. n. tẽpus per noſtras actiones, vt per tantã viam viuimus, ergo tot temporis horę tranſierũt. Alio modo tempus ſtricte & magis proprie dicitur quantitas ſucceſſiua primi motus ſeu motus primi mobilis q̃ ſucceſſio eſt vniformiſſima, & ſimpliciſſima, & per conſequens eſt apta nata nos certificare de aliis quãtitatibus ſucceſſiuis applicata ad eas, iuxta qđ dicimus, ꝙ durauit per horã, vel per diem, & quia talis ſucceſſio eſt vna numero, ideo eſt vnum numero tẽpus omniũ temporalium, per quod menſurantur ſicut mẽſura extrinſeca, oẽs aliis motus, vt ſucceſſiui ſunt. Sciendum, ꝙ prædicta ſucceſſione primi motus menſurãtur omnes alij motus, vt menſura extrinſeca & menſurantur partes motus primi mobilis, vt, ſ. pars illius motus menſuretur parte tẽporis menſura intrinſeca, ſicut dicimus hæc circulatio cœli fuit in iſta die, & illa fuit ĩ illa die, ſicut eſt aliis motibus, qui menſurantur ſuis ſucceſſionibus menſura intrinſeca. Sciendum, ꝙ menſura vniuſcuiuſq; poteſt cõſiderari dupliciter. Vno modo abſolute, ſ. prout applicabilis eſt, alio mõ prout applicatr̃ ad ipſum menſurabile. Cum aũt tempus ſit quædam menſura, poterit his duobus modis conſiderari. vno modo abſolute, & ſic dicitur tempus. Alio modo applicata ad motus ſucceſſiuos, ſiue ſint partes motus primi mobilis, ſiue ſint alij motus, vel ad mobilia inquantum mobilia ſunt, & quia talia, vt ſic menſurata à tẽpore ſic mẽſurata denominantur, ſicut dicimus ambulationẽ hodiernã, ideo à tali abſoluto, ſ. tempore ſic denominãte ſumitur prædicamentum quando, iuxta primã opinionem, iuxta vero ſecundam opinionem, quando eſt reſpectus temporis, vt menſurantis ad ipſum temporale: propterea dicitur, ꝙ quando eſt quod relinquitr̃ ex adiãcẽtia, ſeu menſura temporis: tempus enim vt menſurat temporale, denominat illud denominatione extrinſeca, & hoc relinquitur. & hoc dicitur, quando iuxta primam opinionem, iuxta vero ſecundam, quando relinquitur ex adiacentia temporis, quia ex menſuratione, quæ eſt à tempore, relinquitur reſpectus temporis mẽſurantis ad menſuratum, quod dicitur quando, & ſicut ſunt partes ipſius temporis, ſcilicet præſens, ꝑteritum, & futurum, ſic etiam ſunt partes quando, quia ab omnibus talibus partibus denominãtur temporalia. Dicimus. n. hęc eſt operatio hodierna, vel craſtina, vel heſterna. Et ſic patet quid eſt quãdo, quia nihil aliud eſt q̃ forma abſoluta, quæ eſt tẽpus, prout denominat tẽporale. Vel iuxta ſecũdam opinionem, quando nihil aliud eſt quam reſpectus prædictæ formæ abſolutę ad temporalia, quę menſurat.

Caput Secundum. Quòd quando non eſt reſpectus rei menſuratæ ad tempus, ſed econuerſo.

SCiendum, ꝙ aliqui dicunt ꝙ quando non eſt reſpectus temporis menſurantis ad rem temporalẽ, ſed econuerſo eſt reſpectus rei menſuratæ ad ipſum tẽpus. Hoc non reputo verum, quia ſecundum iſtos, quãdo non eſſet denominatio extrinſeca, ſed intrinſeca, & ſic non eſſet vnum de ſex principiis, quæ extrinſece denominant, vt ſupradictum eſt. Et ſequeretur iuxta ſecũdam opinionem ꝙ quãdo eſſet relatio, quia eſſet reſpectus ab intrinſeco, quod falſum eſt. Sciẽdum, ꝙ ſucceſſio primi motus, quæ tempus dicitur, poteſt eſſe menſura partium motus primi mobilis, & iſto mõ eſt menſura intrinſeca, & ex tali menſura fit denominatio, quæ pertinet ad prædicamentum quando. ſicut dicimus, ꝙ hęc circulatio eſt hodierna, vel fuit heſterna. Et iſto modo, in quo eſt tempus, in eo eſt etiam quando, quia in motu primi mobilis eſt tempus ſubiectiue, & ideo talis denominatio eſt in partibus eius, quæ denominantur à partibus motus, vt dictum eſt. vel iuxta primã opinionem in primo motu eſt tempus, quod eſt fundamentũ reſpectus, qui eſt quando, ergo etiam in eo eſt terminus

ipſius

ipſius reſpectus, partes, ſ. motus mēſuratę, quę ſunt terminus talis reſpectus, & hoc eſt quod dicit Auctor Sex principiorum, ꝙ in quo eſt tempus, in eo eſt etiā quando. Alio modo tempus poteſt eſſe menſura aliorū motuum extrinſeca, ex quo tunc fit denominatio, quæ ꝑtinet ad prædicamentū. quando ſic dicimus, hæc ambulatio fuit heſterna, & ſic, quando nō eſt in eo, in quo eſt tempus, quia tempus eſt ſubiectiue in motu primi mobilis, & denominatio facta ab eo eſt in ambulatiōe. Vel iuxta ſecūdam opinionem, quādo eſt reſpectus fundatus im tempore cuius tamen terminus eſt ambulatio, & ſic aliquo modo non eſt in ea, in quo eſt tempus &c.

Caput Tertium. Quòd quando non ſuſcipit magis nec minus, nec habet contrarium. Et quòd quando eſt in omni eo, quod incipit eſſe.

NOn ſuſcipit aūt qñ magis vel minus, nec etiam ipſi qñ eſt aliquid contrariū. Nā hoc prædicamētū ſumit̄ à forma abſoluta denominante, vel eſt reſpectus talis formæ. Ergo quia tempus, à quo ſumitur quando, non ſuſcipit magis vel minus, nec habet contrarium, igitur nec quando iſta ſuſcipiet. Eſt autē proprium quando eſſe in omni eo quod incipit eſſe. Notādum ꝙ res quadrupliciter incipit eſſe. Quædam enim incipit per motum ſolum, vt calor in aqua, quæ calefit, incipit eſſe per motum calefactionis, immo motus ponitur in genere talium. Alteratio.n. eſt in genere qualitatis, in qua alteratio inuenitur. Quædam vero incipit eſſe per mutationem ſequentem motū neceſſario, ſicut forma ſubſtātialis inducitur in materiā per generationem ſequentem alterationem, cuius ipſa eſt terminus, ſaltem extrinſecus. Quædam autem incipit eſſe per mutationem ſequentem motum, ſed non ex neceſsitate, ſicut illuminatio noſtri hemiſpherij de mane, quam illuminationem pręcedit motus localis Solis, per quem nobis præſens fit, talem autem mutationē non ex neceſsitate pręcedit motus, quia in primo inſtanti, quādo creatus eſt ſol nullo præcedente motu ſolis fuit aer illuminatus à ſole. Quædam aūt incipit eſſe per ſimplicē emanationem, & non per motum, nec per mutationem, ſicut illa quæ creantur. Sciendum eſt autem, ꝙ tēpus ſiue ſit continuum ſiue diſcretum, vt æuum, ſunt quædam mēſuræ, ſm quas actus quidam nati ſunt menſurari, quia ſ. habent durare tantum vel tātum, quidam autē actus eſt, in quo vno numero exiſtēte eſt ſucceſsio, & eius duratio cōſiſtit in accipiēdo partē poſt partē, ſicut ſunt ea, de quibus dictum eſt, ꝙ incipiunt eſſe ſolum per motum, & tales actus, quando fiunt ſiue quando facti ſunt cum, ſ. ſunt in quiete menſurantur tpe continuo. Eorū enim fieri eſt motus, & factum eſſe eſt quies Motus autem & quies menſurantur tempore continuo. In omni autem tali actu eſt quando, ſicut in tempore, vt dictū eſt. Et hoc eſt proprium quando, eſſe in omni tali actu, qui ſic incipit eſſe, tales.n. actus, quia proprie tēpore mēſurantur, proprie etiam ſumitur denominatio à tempore, vt dicatur de ambulatione hodierna, vel heſterna. Et hoc eſt quando, vt dictum eſt. vel iuxta ſecundā opinionem tempus, vt mēſurans proprie habet reſpectum ad actus tales, & hæc reſpectus eſt quando. Propriū ergo quando eſt eſſe in omni tali actu, qui ſic incipit eſſe, vt in termino, vt dictum eſt. Aliquis vero actus eſt, cuius duratio non conſiſtit in accipiēdo ſucceſsiue partē poſt partē, ſed cōſiſtit in hoc, ꝙ idem indiuiſibile manens ſtat, & iſte actus eſt duplex. Quidam.n. eſt actus īdiuiſibilis, in quo nulla eſt ſucceſsio, tamen natus eſt ei alius actus ſuccedere, & ipſe natus eſt ſuccedere alteri, ſicut formæ ſubſtātiales corruptibiles, cogitationes, & volutiones ſucceſsiuæ angelorum. Horum.n. actuum vnuſquiſq; eſt indiuiſibilis, & vnus ſuccedit alteri. Vnaquæq; forma ſuccedit alteri in materia prima, & tamē eſſe talis formæ in indiuiſibili eſt, & ſic eſt de dictis cogitationibus, & volitionibus angelorū. Vnde tales actus menſurantur tempore diſcreto. Vnuſquiſq;.n. talium actuum menſuratur nunc tpis diſcreti, & ſucceſsio, quę eſt inter tales actus, menſuratur tpe diſcreto, tps aūt diſcretum eſt in illo gñe q̃titatis diſcretæ, in quo ponitur oratio. Non.n. oratio ibi ponitur pro ſono, cum ſonus ſit qualitas, nec pro numero ſyllabarum, quia ſic nō eſſet alia ſpecies à numero, nec pro pluribus temporibus continuis ſyllabarum, quia ſic non eſſet alia ſpecies à tēpore continuo Plures.n. partes tēporis non faciunt aliā ſpeciem à tempore, vt ſupradictum eſt, ſed ponitur pro menſura prolationis illius ſoni. Ibi.n. non ſolum eſt dare plura, ſed eſt dare plus, durare ſm ꝙ talia plura indiuiſibilia plus durant q̃ vnum. ideo oportet ibi ponere aliquem numerum pertinētem ad menſuram alicuius durationis, hoc aūt eſt diſcretum in talibus, quæ ſic incipiūt eſſe. Et quæ ſic habent eſſe, non eſt quando, ſm ꝙ hic ſumitur quando, prout relinquitur ex adiacentia temporis continui, & ſi in eis eſſet quando ex adiacētia ipſius nūc tēporis diſcreti eſſet alterius rationis q̃ quādo, de quo nunc agitur. Alius vero actus indiuiſibilis eſt, q̃ nō eſt aptus natus ſuccedere alteri, nec alius ſibi, ſicut eſt actus eſſendi angelorū, & animæ rationalis & corporū cœleſtium, & intellectio angeli, qua videlicet intelligit ſe, quæ non eſt ſucceſsiua, & beata viſio angelorum & animarum. Et tales actus menſurantur æuo, quod eſt totum ſimul. Vnde licet tales actus incęperit eſſe per ſimplicem emanationem, tamen in eis non eſt quando, non.n. habent menſurari tempore. Poſſumus autē dicere, ꝙ in omnibus dictis actibus ſit quando ꝑ quandam coexiſtentiam, quam habet tempus cōtinuū cum durationibus eorum. Dicimus.n. quādo fuit angelus, & reſpōdetur heri vel hodie, non tamen ꝙ angelus quantum ad ſuum eſſe menſuretur die heſterno vel hodierno, ſed quia dies heſterna vel hodierna ſimul fuit cum dicta duratione angeli ſcilicet cum ſuo æuo, vel æuum ſuum ſimul coexiſtit tempori heſterno, vel hodierno. Et ſic de aliis, & patet de quando.

TRACTATVS QVARTVS DE VBI

In duo capita diuiſus.

Caput Primum. De prædicamento Vbi quid ſit formaliter & in quo ſit ſubiectiue.

VBi eſt circunſcriptio corporis à loci circūſcriptione proueniēs. Ad intelligēdam pręedictā deſcriptionē, & quid eſt vbi ſciēdū, ꝙ locus eſt ſuperficies corporis continentis imobilis, dupliciter autem poteſt aliquid eſſe in loco, ſ. diffinitiue & deſcriptiue. Diffinitiue ſunt in loco ea, q̃ licet quanta non ſint, nec per ſe nec per accidens, tamen nō

ſunt

ſunt vbiq;,ſed ita ſunt in vna parte mundi,ꝙ non ſunt in alia,ſicut ſunt angeli,& animæ ſeparatæ. Vnde dicũtur eſſe in loco diffinitiue,i.determinatiue,qa ita determinatæ ſunt in vna parte mũdi, ꝙ tunc nõ ſunt in alia, & de talibus non poteſt proprie dici vbi eſſe in. Nã ea quæ ſunt in vbi cõtinentur in loco. Sed huiuſmodi magis continent locum,quã cõtineantur à loco, non ergo proprie ſunt in vbi. Circunſcriptiue vero dicũtur eſſe ĩ loco oĩa quãta. Dimittamus mõ de vltima ſphera qualiter ſit in loco. Vnde quantitas, quæ formaliter facit ſubiectã materiã quantã efficienter facit eã eſſe in loco. Vnde corpus locatum per ſuam ſuperficiem tangit ſuperficiem corporis locãtis. Et ſicut eſt ſiguata ſuperficies corporis locati, ita & ſuperficies locãtis. Superficies autem corporis locantis poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo vt eſt in corpore locante, & denominat illud,& ſic eſt quãtitas. Alio modo, vt denominat corpus locatum,& ſic facit prędicamentum vbi,quod nihil aliud,eſt ſecundum rem quã locus, vt denominat locatum denominatione extrinſeca. ſicut dicitur ciuis à ciuitate,& pragenſis à praga. Vel iuxta ſecũdã opinionem prædicamentum vbi eſt reſpectus loci circunſcribentis locatum. Ex prædictis patet, ꝙ motus localis nõ eſt in loco inquantum huius, ſed eſt in prædicamento vbi,motus autẽ ſubiectiue eſt in eo quod mouetur,ſeu in mobili. Dicitur autem motus eſſe in genere formæ, quæ acquiritur per motum, quæ eſt terminus motus, non aũt mouetur locus cum ſit terminus continentis immobilis, mouetur aũt locatum, locus autem inquãtum huius non eſt forma quæ acquiratur in locato,ſed eſt forma locantis. Nihil ergo acquiritur in re mobili niſi vbi qđ eſt reſpectus loci ad locatum, vt circunſcribit illud. Vel eſt denominatio ſupponens prædictum reſpectum iuxta primã opinionem. Hic aũt reſpectus terminatiue eſt in ipſo locato,& ſecundum extenſionẽ loci,cuius eſt talis reſpectus,vt fundamentũ acquiritur in re,quæ mouetur ad aliud, & aliud vbi,vſq; ad terminum motus. Ex his patet, ꝙ in aliis ſpeciebus motus in ipſo mobili acquiritur forma intrinſeca. Nã ĩ alteratione,quę fit de frigore ad calorẽ acquirit̃ calor qui eſt forma intrinſeca in hærens ipſi caleſacto. Et in augumẽto & decremento acquiritur certa quantitas, quæ etiã eſt forma inhærens intrinſece. Sed in motu locali acquirit̃ vbi,quod denominat extrinſece. Vel iuxta ſecundam opinionem eſt reſpectus extrinſecus fundatus in locãte & terminatus in locato, vt dictum eſt. Patet ergo deſcriptio ipſius vbi,ſ.ꝙ eſt circunſcriptio corporis,i.denominatio corporis locati circũſcripti proueniẽs à circunſcriptione loci,i.ab ipſo loco circunſcribente. Vel iuxta ſecundam opinionẽ eſt circunſcriptio corporis locati,i.reſpectus terminatus in corpore circũſcripto, proueniens à circunſcriptione loci,i.fundatus in loco, prout circunſcribit locatum.

Caput Secundum. Quòd vbi non ſuſcipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quòd eſt in omni corpore terminato ſuperficie.

VBi vero non ſuſcipit magis nec minus,& nõ ſuſcipit contrarietatem. Vt.n.dictum eſt, vbi nihil aliud eſt ꝗ locus vt denominans rem locatã,quã circunſcribit. Vel iuxta ſecundã opinionẽ eſt reſpectus extrinſecus fundatus in loco circunſcribente,& terminatus in re locata. Qui reſpectus nihil reale addit ſupra fundamentũ,niſi terminũ ad quem,vt ſupra de relatione dictũ eſt. Vñ nullã rẽ dicit diuerſam à loco. Sed locus nõ recipit magis vel minus,nec loco aliquid eſt cõtrarium,vt ſupradictum eſt. ergo nec vbi ſuſcipit magis vel minus,nec cõtrarietatem. Propriũ autem vbi eſt eſſe in oĩ corpore terminato vel denominatiue, vel iuxta ſecundam opinionem terminatiue, licet.n.quædã alia accidẽtia ſint in corpore, vt calor, dulcedo & huiuſmodi, & quidam etiam reſpectus terminentur ad corpus, vt æqualitas & Inæqualitas,tamen non ita proprie cõueniũt corpori,ſicut vbi. Corpus.n.eſt quod ſuperficie vel ſuperficiebus terminat̃, & hoc eſt de rõne corporis inquãtum eſt corpus. Sed qa natura nõ ſuſtinet vacuũ, oportet ꝙ ſtatim ſibi coniungatur alia ſuperficies, quæ vt immobilis eſt, locus dicitur & circunſcribit illud, & hoc eſt vbi. Vnde proprie vbi eſt in corpore, quia immediate ſequit̃ ipſum corpus inquantũ huius. Et dico, ꝙ proprium eſt vbi eſſe in omni corpore,ſupple,& nõ ĩ alio,quia indiuiſibili inquãtũ huius non debetur locus. Si.n.locus eſt ꝗtitas continua, oportet ꝙ ſit diuiſibilis. Locatum autem & locus adęquantur. Vnde, ſi alicuius indiuiſibilis eſſet locus, ſequeret̃ ꝙ locus ille eſſet indiuiſibilis. Notandũ, ꝙ indiuiſibile dupliciter poteſt ſumi. Vno modo mathematice,& ſic ſolus pũctus eſt indiuiſibilis,cui, vt dictũ eſt,non debetur proprie locus. Alio mõ ſumit̃ indiuiſibile naturaliter, eſt.n.deuenire ad minimã carnem,quæ ſi diuidatur, non erit amplius caro. Hoc tñ indiuiſibile eſt ꝗtum, & non punctus, & nullus prohibet tale indiuiſibile eſſe in loco, igit̃ in eo eſt vbi. Dico etiam, ꝙ vbi eſt in corpore terminato. Si enim eſſet corpus infinitum, vt ponebant Primi philoſophi eſſe extra cœlum, tale corpus non eſſet in vbi, & ſic patet de vbi &c.

TRACTATVS QVINTVS DE SITV

In tria capita diuiſus.

Caput Primum. De prędicamento ſitus, an aliquid ſit ſecundum rationem formalem

POSITIO eſt ordo ſeu ordinatio partiũ in loco. Ad intelligendũ aũt prædictã deſcriptionem, ſciendũ eſt, ꝙ pars multipliciter dicitur ſicut & totum. Eſt.n.triplex totum,ſ.vniuerſale, potentiale,& integrale. Et ſi aliud totũ dicatur, vt totũ in quãtitate, totum in tẽpore, totum in loco, ad iſta tria reducuntur. Dicitur autem totũ vl̃e genus, cuius partes ſubiectiuæ ſunt ſpecies, totum vero potentiale dicitur aliquid, in quo ſunt potentiæ, quæ nec partes integrales dici poſſunt, nec partes ſubiectiue, ſicut anima reſpectu ſuarũ potentiarum eſt totum potentiale, & quęlibet eius potẽtia dicitur vis potẽtialis. Totum vero integrale eſt duplex. Vnum eſt, quod cõſtituitur ex partibus integrãtibus eſſentiã rei cõpoſitæ. Quarũ partiũ vnaquæque ꝑ ſe accepta nõ eſt nata eſſe naturaliter ſine alia, ſicut ſunt forma, & materia. Aliud vero totũ integrale eſt, cuius partes ſunt natę diuiſæ à toto quælibet ꝑ ſe eſſe, ſicut diuiſo ligno toto in duo ligna vnaquęque partiũ poteſt ꝑ ſe eſſe, & hæc eſt paſſio quanti in eo ꝙ quantũ eſt, vt dicitur.5. Metaphyſi-

phyſicæ. Et quia tales partes ſicut ſunt diuiſibiles, ita p intellectū ſignari poſſunt, q̄uis nō ſint diuiſæ, & quia in ſe conſideratæ inter ſe habent aliquem ordinem in toto, quia vna cōſideratur proprie eſſe cētrū totius, & alia poſt raliam, & ſic de alijs, talis ordo dicitur potētia, quę eſt differentia q̄titatis, vt ſupra dictum eſt. Nec tamen eſt credendū, ꝙ talis ordo, qui dicitur potentia, ſit relatio, quia differentia q̄titatis non poteſt eſſe in alio prædicamento à q̄titate, ſed poteſt eſſe relatio ſm dici, ſicut dicimus, ꝙ ſciētia eſt relatio, vel relatum ſm dici. Eſt.n. ſcientia in prima ſpecie qualitatis p prius, ſecūdario autem dicit quendam reſpectum ad ſcibile. Alio mō poſſunt conſiderari prædictæ partes integrales, vt comparantur ad locum, prout.ſ. cuilibet parti ſic ordinatæ in toto correſpondet pars loci, & talis ordo, ſeu ordinatio partium in loco dicitur poſitio, quæ eſt prædicamentū ſitus. Notandum, ꝙ manente eodem toto locato & eodem toto loco, poſſunt partes diuerſæ locati diuerſis partibus loci applicari, & ideo eſt aliqua diuerſitas inter comparationem totius locati ad totum locū, & inter comparationem partium ad partes, & ſic potentia, q̄ dicit ordinem partium locati ad diuerſas partes loci, eſt aliud prædicamentum quàm prædicamentum vbi, qđ dicit circunſcriptionem locati a loco. Notandum, ꝙ ſuperficies corporis continentis, quæ locus dicitur, & ſuperficies corporis contenti ſunt ſimul, & ſecundum quòd eſt figura corporis contenti, ſic eſt figura loci, ſeu ſuperficiei continentis, & ideo ſecundum ſituationem partium & eius diuerſitatem in corpore locato, neceſſe eſt locum diuerſam habitudinem habere ad locatum. Vnde à prædicto loco ſic diuerſimode locante partes locati denomināt ipſum locatum ratione ſuarum partium. Dicitur prædicamētum ſitus ſeu poſitionis, ſicut dicitur homo ſedens, quia partes loci ſic circunſcribunt partes locati. Vel iuxta ſecundam opinionem reſpectus fundatus in loco ratione ſuarum partium, & terminatus in locato ratione ſuarum partium, eſt poſitio, ſeu ſitus. Patet ergo quid eſt ſitus ſeu poſitio.

Caput Secundum. Quòd poſitio eſt denominatio ſeu reſpectus ſumptus à partibus loci ratione partium locati.

Sciendum eſt, ꝙ quidam dicunt, ꝙ ſitus ſeu poſitio nō eſt denominatio ſiue reſpectus ſumptus à partibus loci ratione partium locati, ſed potius eſt reſpectus ſumptus à partibus locati ad partes loci. Et ſi obiiciatur eis, ꝙ ſi hoc eſſet, ſequeretur ꝙ talis denominatio non eſſet ab extrinſeco, q̄a reſpectus fundatus in partibus locati iuxta ſecundam opinionem, ad quam ſequitur denominatio iuxta primam opinionē, quæ eſt prædicamentum ſitus, non eſt extra totum locatum. Vnde ſequetur ꝙ ſitus eſſet relatio. Ad hoc reſpondēt, quòd de ſitu accidit ſicut de paſſione ſupradictum eſt, quæ licet ſit ſubiectiue in paſſo, tamen ab ea denominatur patiens denominatione extrinſeca, quia non denominat illud niſi ratione agentis, quod eſt extra, & ſic dicunt, ꝙ partes locati ſic ordinatæ non denominant totum in prædicamento iſto, niſi ratione partium loci, ad quas habent reſpectum. Et quia, vt ſupradictum eſt iſta prædicamenta non fecit Ariſtot. & ille, qui fecit, non fuit tantæ auctoritatis, nec habuit aliquem expoſitorem alicuius auctoritatis, ideo de eis quilibet modernorum dicit, ſicut ſibi videtur. Vtraque tamen opinio poſſet ſaluari, ſed prima magis ſtat ad ſaluandum ꝙ hoc prædicamentum dicat formam extrinſecus aduenientem. Secunda vero videtur magis ſtare cum ſignificato dictionum, quæ important poſitionem. Nā ſeſſio & cubatio magis videntur dicere diſpoſitionem partium locati per reſpectum ad partes loci, quā econuerſo. Et ſimiliter ſe habet de aſpero & leni, aſperum enim eſt cuius partes æqualiter porriguntur. Quæ autem iſtarum opinionum ſit probabilior legentis iudicio relinquo &c.

Caput Tertium. Quòd ſitus non ſuſcipit magis nec minus, nec habet contrarietatem, & quòd proprium eius eſt proxime aſſiſtere ſubſtantiæ.

Situs autem, ſeu poſitio non recipit magis nec minus, ſiue ſit reſpectus partium loci ad partes locati, ſiue econuerſo, quia nec partes loci nec partes corporis locati ſuſcipiunt magis vel minus. ideo nec ſitus ſuſcipit magis vel minus. Similiter nec recipit contrarietatem, vt ex ſupradictis poteſt patere. Eſt autē proprium ſitus proximæ aſsiſtere ſubſtantiæ materiali. Ad quod intelligendum, ſciendum eſt, ꝙ aſsiſtere, vt hic ſumitur, eſt eſſe reſpectiuum. Notandum ꝙ quantitas afficit rem materialem prius q̄ aliquod accidens. Vnde primam materiam prius natura informat forma ſubſtātialis, quæ dat ſibi eſſe. Ad quam informationem prius natura ſequitur quātitas, quam aliquod aliud accidēs. vt autem ſupradictum eſt propria paſsio quātitatis eſt ꝙ ſit diuiſibilis in partes integrales. Et ideo.5. Metaphyſicæ à Philoſopho ſic deſcribitur. Quantum eſt qđ eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Ad quas partes integrales terminaſ ſitus, qui eſt reſpectus quidā, licet fundetur in loco, vel ſecundum alios fundatur in partibus quantitatis & terminatur ad partes loci, ad quem reſpectum ſequitur denominatio, quæ facit prædicamentum ſitus, iuxta primam opinionem. Proximus ergo reſpectus ſubſtantiæ materialis ſiue terminatiue ſiue fundamentaliter eſt ſitus ſiue poſitio &c.

TRACTATVS SEXTVS DE HABITV

In quatuor capita diuiſus.

Caput Primum. De habitu ſecundum quòd eſt prædicamentum quid ſit formaliter.

HABITVS eſt corporum, & eorū quæ circa corpus ſunt adiacentia. Ad intelligendum aūt prædictam deſcriptionem ſciendum, ꝙ hr̄e aliquid dicit quendam reſpectū. Quædā.n. dicunſ habere aliquas res, ſed inter habētē & res habitas eſt ſolus reſpectus rōnis. vt cū aliquid dicif habere ſubſtantiam, vel partes ſuæ, ſicut pedem vel manum, vel habere quantitatem, vel qualitatem, & tn̄ inter habens & res habitas nullus eſt reſpectus realis, ſed ſolū rōnis. Vnde hoc hr̄e pertinet ad prædicamēta abſoluta. Quędam vero dicuntur habere aliquas res, ita ꝙ inter habētem & res habitas eſt reſpectus realis, & cōuerſiuus, ſicut pater dr̄ habere filium, & filius patrem, & dominus ſeruum, vel poſſeſsionem, & ſeruus vel poſſeſsio dn̄m.

Patris

Patris autam ad filium, & filij ad patrem eſt reſpectus realis, & ſimiliter eſt de domino & ſeruo, & iſtud habere pertinet ad prædicamenium relationis. Quædã autem dicuntur habere aliquas res & inter habentia & res habitas eſt reſpectus realis, ſed non conuerſiuus, ſed eſt reſpectus habentis ad rem habitam, & iſto modo tempus dicitur habere temporalia, & locus locatũ, & partes loci partes locati, & continens contentum. Et iſtud habere pertinet ad prædicamenta quando, & vbi, & ſitus. Nam continens ita dicitur habere contentum, quòd reducitur ad prædicamentum quando, & ſitus ſituatum, quod pertinet ad prædicamenium ſitus. Nam vas eſt locus mobilis, & locus eſt vas immobile, vt dicitur Quarto Phyſico. Quædam autem dicuntur habere aliqnas res, & inter habentia & res habitas eſt reſpectus realis non conuerſiuus, ita videlicet ꝙ reſpectus talis eſt rei habitæ ad ipſum, quod habet eam, ſicut homo dicitur habere tunicam, & reſpectus eſt tunicæ ad ipſum hominem habentem, & non econuerſo. Et hoc habere pertinet ad iſtud prædicamentum, ſcilicet habitus. Notãdum, ꝙ vt Philoſopbus dicit. 15. de Animalibus, natura prouidit aliis animalibus, de veſtimentis & de armis. Vnde quædam pro veſtimento habent pilos, quędam uero corium groſſum, vel corticem, vel aliquid huius. Similiter etiam aliquibus pro armis dentes dedit, aliis cornua, aliis vero vngues, & buiuſmodi, homini autem nihil horum dedit, ſed dedit ei intellectum & manus, ut per eas poſſet ſibi prouidere, & de rebus exterioribus faceret ſibi veſtimenta & arma. Vnde in aliis animalibus tam veſtimenta quàm etiam arma ſunt partes ſubſtantiales eorum, & inter habentia & habita nõ eſt aliqnis reſpectus realis, ſed ſolum rationis, vt dictum eſt. Vnde denominatio, quæ fit in eis vel à veſtimentis, vel ab armis eorum naturalibus non pertinet ad hoc prædicamentum. Sed inter veſtimenta & arma noſtra & nos eſt reſpectus realis, & ideo veſtimenta & arma prout denominant nos habentes ea ſunt prædicamentum habitus. Vel iuſta ſecundam opinionem reſpectus eorum ad nos eſt pdicamentum babitus. Vnde hoc prædicamentum ſolum conuenit hominibus. Verum eſt autem, ꝙ etiam quædam animalia veſtimus & armamus veſtimentis & armis exterioribus. Veſtimus enim ſymias & falleramus equos. & iſto modo hoc prædicamentum poteſt ad ea pertinere. Et ſic patet &c.

Caput Secundum. Quòd habitus poteſt immediate fundari in ſubſtantia.

VIdetur autem eſſe dubium, ſiue hoc prædicamentum ſit denominatio ſequens reſpectum, ſiue iuxta ſecundam opinionem ſit ipſe reſpectus, quomodo hoc pradicamentum pertinebit ad genera accidentium. Conſtat enim ꝙ veſtimenta, ſiue arma ſunt in genere ſubſtãtiæ. Denominatio antem ſumpta à ſubſtantia non ponitur in alio genere à ſubſtantia, ſiue iuxta ſecundam opinionem, quomodo fundabitur reſpectus immediate in ſubſtantia, cum reſpectus nihil reale addat ſupra fundamentum, ut ſupradictum eſt. ideo ſequitur ꝙ ſubſtantia vel erit accidens, vel ꝙ habitus non erit accidens. Ad quod dicendum ꝙ non eſt inconueniens, ꝙ reſpectus realis in ſubſtantia ſundetur. Subſtantia enim creata inquantum huius realiter refertur ad creatorem, & talis reſpectus immediate in ea ſundatur, nec propter hoc ſubſtantia eſt reſpectus vel accidens. Notandum, ꝙ differt accidentalitas quantitatis & qualitatis, quæ ſunt accidentia abſoluta, ab accidentalitate aliorum ſeptem prædicamẽtorum. Nam accidentalitas abſolutorum conſiſtit in hoc, ꝙ adueniunt enti in actu per inhærentiam, & iſto modo ſubſtantia non poteſt eſſe accidens. Accidentalitas autem aliorum ſeptem prædicamentorum conſiſtit in hoc, ꝙ accidit formæ ſeu ſubiecto formæ habere terminum ad quem. Et quia forma ſubſtantialis ſeu ſubſtantia compoſita poteſt habere tale terminum, iſto modò non eſt inconueniens ꝙ ſit accidens, ideſt vt accidentaliter alteri adueniat. vnde accidit veſtimento vt adiaceat corpori, & vt talem reſpectum habeat ad ipſum, & ſic ſiue ſumatur veſtimentum vt denominans accidit ſibi ſic denominare, & ſic eſt prædicamẽtum babitus, iuxta primam opinionem, & eſt accidẽs, vt iuxta ſecundam opin. accidit veſtimanto habere corpus pro termino ad quem, vt adiacens habet reſpectũ. Vel poteſt dici, ꝙ non ex omni ſubſtantia indifferenter fiunt arma & veſtimenta, ſed arma fiunt ex ſubſtantia babente aliquam qualitatem, puta duritiem & huiuſmodi, ſimiliter veſtimenta fiunt nõ ex qualibet ſubſtantia indifferenter, ſed ex babente talem qualitatem, puta mollitiem & plicabilitatem, vel huiuſmodi, & ſuper hic qualitatibus fundatur reſpectus, qui eſt habitus, vel à dictis ſubſtantiis inquantum habent tales qualitates. Eſt ergo habitus adiacentia corporum, & eorum quæ circa corpus ſunt, quod ſic intelligitur, habitus eſt adiacentia, ideſt denominatio corporum, ſicut eorum, quæ denominantur, & eorum quæ ſunt circa corpus, i. eorum, à quibus fit talis denominatio, ſicut à veſtimentis, quæ ſunt circa corpus, dicitur & denominatur homo veſtitus. Vel iuſta ſecũdam opinionem, habitus eſt adiacentia. i. reſpectus corporum terminatiue. Talis. n. reſpectus. i. veſtimenti terminatur ad corpus veſtitum, & eſt eorum, quæ ſunt circa corpus fundamentaliter. Nam fundamentum talis reſpectus eſt ipſum veſtimentum, vt dictum eſt, ex ſic patet deſcriptio habitus. Notandum, ꝙ licet talis denominatiò ſit totius habentis talem habitum. nam homo dicitur veſtitus & calceatus, tamen conuenit ſibi ratione habitus, qui adiacet parti. Licet. n. hõ dicatur calciatus, tamen dicitur ratione calciamenti, quod adiacet pedi, qui eſt pars integralis hominis, cum totum corpus non ſit veſtitum, ſed ratione illius partis cui adiacet veſtimentum. Patet ergo de habitu &c.

Caput Tertium. Quòd habitus ſuſcipit magis & minus, licet non omnis, & quòd habitus non habet contrarietatem.

REcipit autem habitus magis & minus, licet non omnis. Qualiter autem habitus recipit magis & minus, videtur eſſe dubium. Si enim reſpectus intantum recipiunt magis & minus inquantum fundamenta recipiunt intenſionem, & remiſsionem, & ſecũdum iſtos reſpectus denominantur termini reſpectus magis vel minus. Sicut dicitur magis vel minus calefaciens à maiori vel minori calore, quem efficit. Sed cum fundamentum habitus ſit ſubſtantia, vt dictum eſt, quę non ſuſcipit magis uel minus, ergo nec habitus ſuſcipit magis vel minus. Ad quod intelligendum ſciendũ eſt, ꝙ, vt dictum eſt, iſta ſex prædicamenta nihil aliud

dicunt

dicunt niſi abſolutum, vt denominat aliquid extrinſecum, quæ denominatio ſequitur aliquem reſpectum realem, qui eſt inter denominãs & denominatum, qui tñ reſpectus eſt in genere relationis. Vel iuxta ſecundã opin. dicunt prædictum reſpectum, & talis reſpectus eſt communis dictis ſex principijs. Vnde tale denominatum dicitur magis vel minus ab intenſione vel remiſſione illius abſoluti denominantis, vt dictum eſt. Aliquando vero denominatur magis vel minus nõ ab intenſione vel remiſſione denominantis, ſed ſi plura fuerunt denominatiua eiuſdem rationis, a quibus denominatum ſecundum vnũquodq;, quod eſt eo, denominatur, ſicut dicimus, ꝙ ignis calefaciens tria ligna magis calefacit q̃ ſi calefaceret duo eodem gradu caloris. Cõſtat.n. ꝙ omnes iſtæ tres calefactiones ſunt eiuſdem rationis quibus reſpondet ignis ſecundum vnam potentiam calefactiuam, & iſto modo calefaciens poteſt dici magis vel minus, licet in calefactionibus vel in quibuſcũq; actionibus non ſit conſuetum dicere iſto modo magis vel minus, & ſimile eſt ſi ſumatur hæc iuxta ſecũdam opin. quia ſi plures reſpectus vnius rationis, quibus vnus reſpondet terminus, denominant terminum magis, pauciores vero minus, habitus primo modo nõ ſuſcipit magis vel minus, ab vno.n. veſtimento vel calciamento, ſ. vno numero, nunq̃ aliquis dicetur magis vel minus veſtitus vel calciatus, & ſic intelligitur, ꝙ nõ omnis habitus ſuſcipit magis vel minus, quia nec veſtimentum nec calciamentum ſuſcipit intenſionem vel remiſsionem. Secundo vero modo habitus ſuſcipit magis vel minus, quia vnus & idem homo à pluribus veſtimentis poteſt denominari magis veſtitus, & à paucioribus minus veſtitus, & ſic de alijs. Hoc autem non cõuenit prædicamento quanto, cum tempus denominãs ſit vnum omnium temporalium. Nec etiam conuenit prædicamento vbi, cum vnius corporis vnus tantum ſit locus. Nec prædicamento ſitus, cum cuilibet vni parti locati vna reſpondeat pars loci. Poteſt autem conuenire iſte modus dicendi magis vel minus alicui relatiuo & alicui agenti vel patienti, & ſic patet qualiter habitus ſuſcipit magis vel minus, & qualiter non. Vel dicendũ, ꝙ reſpectus habitus non immediate fundatur in ſubſtãtia, vt ſupra dictum eſt, niſi mediante aliqua qualitate, puta duritie, mollitie, & huiuſmodi, quæ qualitates sũt fundamentum talis reſpectus: cum autem dictæ qualitates ſuſcipiant magis & minus, ergo & habitus. Non tñ recipit habitus contrarietatem. Vt enim ſupradictũ eſt ex receptione magis & minus cauſatur contrarietas, quando magis & minus eſt ſecundum gradum intenſionis & remiſsionis in ſpeciebus vnius generis, vt patet de albo & nigro. talis autem intenſio non eſt in habitu, vt dictum eſt. ergo in habitu non eſt contrarietas.

Caput Quartum. Quòd propriũ habitus eſt exiſtere tam in corpore quam in his quæ circa corpus ſunt ſecundum diuiſionem partium.

Eſt autem ſciendum, ꝙ proprium habitus eſt exiſtere, tam in corpore q̃ in his quæ circa corpus ſunt in pluribus ſm diuiſionem partium. Hoc qualiter intelligatur dictum eſt. Denominatur.n. aliqd ab habitu ſm ꝙ habitus adiacet alicui parti integrali ſignatæ, ſicut dr̃ homo calciatus à pedibus, & galeatus à capite, & ſic de alijs, hoc autem nulli aliorum prædicamentorum conuenit. licet.n. in prædicamento ſitus fiat denominatio totius rõne partium, quibus adiacẽt partes loci, non tñ ratione alicuius partis ſignatæ, ſed ratione omnium, quibus adiacent partes loci aliquando vno modo, & aliquando alio. Sed in prædicamento habitus fit denominatio totius ab vna parte ſignata, cui adiacet ſingularis habitus. Et qa ſicut conſideratur in hoc prædicamento corpus habens habitum quantũ ad ſuas partes organicas ſignatas, ſic habitus partiũ ſignatarum ſunt diuerſi & diuiſi. Nam in habitu vnius hominis diuiſa eſt pars veſtimẽti à calciamento, & ſic de ſingulis, ideo dicitur eſſe proprium habitus exiſtere ſm diuiſionem partium corporis, ſ. habentis, & ſm diuiſionem eorũ, quæ ſunt circa corpus, ſm diuiſionẽ habitus, & ſic patet de prędicamento habitus, & de oibus prædicamentis hoc modo. Notandum ꝙ prædicamenta pertinent ad primã operationem intellectus, in qua nulla fit cõpoſitio ꝑ eſſe, nec diuiſio per non eſſe. Quæ autem pertinent ad talem primam operationẽ poſſunt dupliciter conſiderari, vno modo quantum ad res intellectas, & ſic de eis iam dictum eſt. Oĩa.n. quæ ſic ptinent ad talem primã operationem per.10. Prædicamẽta ſignificantur, vt ex dictis patet, alio modo poſſunt cõſiderari quantum ad modum ſignificandi, inquantum .ſ. ſignificatur per nomina & ꝑ verba, & per alias partes orationis, & de his dicetur immediate. propterea logica non ſolum eſt ſcientia rationalis, vt puta de ſyllogiſmo, qui pertinet ad diſcurſum rationis, ſed eſt etiam ſcĩa ſermocinalis. Tractat.n. de ſyllogiſmo & partibus eius quantum ad modum ſignificandi ponendo quid eſt nomen, & quid eſt verbum, & ponendo ſigna vlia & particularia, quæ oĩa ad modum ſignificandi pertinent. de quibus omnibus infra dicetur.

Tractatuum ſuper Prædicamenta Finis.

S. THOMAE AQVINATIS DE ENVNCIATIONE SVPER LIBRVM DE INTERPRETATIONE TRACTATVS.

In Quatordecim capita diuiſus.

Caput Primum. De nomine quid ſit ſecundum intentionem logicam.

DICTO de his, quæ quantum ad rem ſignificatam pertinent ad primam operationẽ intellectus, q̃ eſt indiuiſibilium intelligentia, vt in Tertio de Anima dr̃ qua videlicet res cognoſcitur quãtum ad ſuam quiditatem, nũc dicendum eſt de his, quæ pertinent ad ſecundam operationem intellectus, quæ ibi compoſitio vel diuiſio nominatur, qua.ſ. intellectus noſter vnam rem cum alia componit, vel ab alia eam diuidit ꝑ eſſe, ſ. & non eſſe. Et dicitur tractatus iſte de enunciatione ſeu propoſitione large ſumpta ꝓ propoſitione, ſi.n. ſtricte ſumeretur, tunc enunciatio eſſet genus eius. Propoſitio.n. ſolum dicitur de præmiſsis ipſius ſyllogiſmi, ſed enũciatio dicitur tam de præmiſſis, q̃ de concluſione. Ad cognoſcendum autem dictam enunciationem dicendum eſt primo cum Ariſto. de partibus ſuis, ſ. de nomine & verbo, & de eius genere, quod eſt oratio. Nomen eſt vox ſignificatiua ad placitum ſine tempore, cuius nulla pars ſignificat

ſeparata, finita, & recta. In iſta nominis diffinitione ponitur vox pro genere. Notandum, ꝙ vt habetur. 2. Metaphy. hæc eſt differentia inter diffinitionem ſuppoſitorum, & diffinitionem formarum, ſiue ſubſtãtialium ſiue accidentalium. Nam in diffinitione ſuppoſitorum nihil ponitur, ꝙ ſit extra eſſentiam diffiniti, ſed omnes particulæ diffinitionis ſunt de eſſentia diffiniti. Formæ vero, quia non poſſunt per ſe eſſe, ſed in alio, ſ. in ſubiecto, vel in materia, in ſui diffinitione reqrunt ſubiectum vel materiam, quæ tamen non ſunt de eſſentia earum, & ideo ipſarum diffinitiones dicuntur eſſe per additamenta. Vnde omnes formæ accidentales in ſui diffinitione requirunt ſubiectum. Hæc eſt autem differentia inter eas diffiniendo, nam formæ abſtractæ aliter requirunt ſubiectum in earum diffinitionibus, ꝗ formæ ſumptæ in concreto, formæ abſtractæ requirunt ſubiectum loco differentiæ, vt cum dicimus, criſpitudo eſt contractio capillorum, vbi capilli, qui ſunt ſubiectum criſpitudinis, ponuntur loco differentiæ. In concreto vero requirunt ſubiectum loco generis, vt cum dicimus, criſpum eſt capillus contractus. Hoc habito, ſciendum eſt, ꝙ nomen, verbum, & oratio, ſunt quędam artificialia, & per conſequens accidentia, eorum autem ſubiectum eſt vox, quæ eſt quid naturale. Ars enim in voce, vt in ſubiecto format nomina verba, & orationes, & ideo in eorum diffinitionibus debet poni vox vt ſubiectum. Et quia concreta ſunt, ideo in eorum diffinitionibus ponitur vox pro genere. Dicitur autem nomen vox ſignificatiue ad differentiam vocum non ſignificatiuarum, quæcunque ſint illæ, quę videlicet pro nihilo proferuntur. Ad placitum autem dicitur ad differentiam vocum ſignificatiuarum naturaliter, vt ſunt latratus canum, qui ſignificant iram, ꝓut natura dictauit eis, quoniam non ſignificat ſecundum inſtitutionem humanam. Sine tempore vero dicitur, ad differentiam verbi & participij. Vbi nota, ꝙ vt ſupra in alio tractatu dictum eſt, actio, paſsio & motus ſunt vna res, verbum autem ſignificat per modum actionis vel paſsionis, & per conſequens per modum motus, ſeu mutationis, primum autem, quod habet mẽſurari tempore, eſt motus, verbum vero ſignificat cum tempore. Sciendum, ꝙ actio & paſsio dupliciter poſſunt ſignificari. Vel per modum abſtractum, vt ſunt quædam res, & tunc non ſignificant cum tempore, ſignificãt enim per modum habitus & quietis, ſ. ſine motu, & ſic ſignificantur a nomine. Alio modo ſignificantur per modum actionis, prout ſunt ęgredientes à ſubiecto, & ſic ſignificantur vt motus, vel mutationes, & per conſequens vt menſurantur tempore, & ſic ſignificantur à verbis formaliter, & non materialiter ſumptis, & etiam à participiis, non à nomine, nomen ergo ſignificat ſine tempore. Deinde dicitur, ꝙ nominis nulla pars ſignificat ſeparata, ad differentiam orationis, cuius partes ſignificant ſeparatæ. Vbi nota, ꝙ ſignificatio ſe habet ad nomen, vt forma eius, litera vero & ſyllabæ ſunt vt materia eius, ſeu vt partes integrales, cum autem nulla pars ſit, quæ non habeat formam totius in toto, ideo nulla pars ſeparata habebit per ſe ſignificationem niſi ſolum illam, quam habet totum. Vnde in nominibus compoſitis, vt ſunt terra noua, caſtrũ Ioannis, ſi ſignificatum eſſet diuiſum, puta, quòd intelligeretur pro terra, quæ eſſet noua tunc non eſſet noua, & tunc non eſſet nomen, ſed oratio, ſi vero ſignificatum ſuum eſſet vna res, puta villa vel huiuſmodi, tunc erunt nomina. Deinde dicitur finita, ad differentiam nominum infinitorum, ſicut eſt non homo. Vbi nota, ꝙ omne nomen accipiendo etiam pronomen pro nomine, aut ſignificat determinatam naturam, vt homo, aut determinatam perſonam, vt ego & tu, aut determinatam naturam & perſonam, vt Sortes, Plato: cum autem nomen infinitum nihil horum ſignificet non vere poterit dici nomen. Qnod autem nihil horum ſignificet patet, nam nomen, qnod imponitur à priuatione, ad minus reqnirit ſubiectum exiſtens, non enim cæcum dicitur nomine animalis, ſed ſupponit quòd illud, quod eſt cæcum, ſit aptum natum habere oculos. Nomen autem infinitum, cum à negatione imponatur, nihil ſupponit: poteſt enim dici de ente, ſicut de non ente. Dicimus enim quòd chymera eſt non homo, vt equus eſt non homo. Vnde talia ſignificant ſolum per modum nominis, quia ad minus eſt ſuppoſitum in comprehenſione. Deinde dicitur recta, ad differentiam caſuum obliquorum, qui cadunt a recto, ſeu nominatiuo per quandam originem declinationis. Solus enim nominatiuus dicitur nomen principaliter, quia per ipſum facta eſt impoſitio nominis ad aliud ſignificandum. Non autem pertinent obliqui directe ad Logicum, qui verſatur circa verum & falſum, quia tales caſus, ſcilicet obliqui, cum hoc verbo ſum es eſt, in quo omnia verba reſoluuntur, non dicunt verum vel falſum. Nihiltamen prohibet eos cum aliquibus verbis imperſonalibus iungi, & ſignificare verum vel falſum, vt tedet me lectionis, & ſic patet de nomine &c.

Caput Secundum. De verbo quid ſit formaliter ſecundum deſcriptionem Logicam.

VErbum eſt vox ſignificatiua ad placitum, cuius nulla pars ſignificat ſeparata, finita, & recta, & ſemper eſt ſignificatiuum eorum, quæ de altero prædicatur. In iſta diffinitione vox ſignificatiua ad placitum, cuius nulla pars ſignificat ſeparata, intelliguntur eodem modo quo in nomine dicta ſunt. Dicitur autem finita, ad differentiam verborum infinitorum, vt ſunt non currit, non amat, quæ non proprie ſunt verba. Vbi nota, quòd proprium eſt verbi ſignificare aliquid per modum actionis & paſsionis, vt ſupra dictum eſt, prædictæ autem dictiones hoc non faciũt, immo remouẽt actionem vel paſsionem potius quàm aliquam determinatam actionem vel paſsionem ſignificent, non ergo proprie ſunt verba. Sciendum, quòd licet hæc proprie non ſint verba, tamen aliqua poſita in diffinitione verbi eis conueniunt, primo quia ſignificant cum tempore, ſicut enim agere & pati ſunt in tempore, ita etiam priuatio eorum, vnde & quies tempore menſuratur. dictiones autem prædictæ ſignificant priuationem actionis & paſsionis, vt dictum eſt. Secundum eſt, quia ponitur in diffinitione verbi, quod ſemper ponitur ex parte prædicati, quia eſt, eſt ſignificatiuum eorum, quæ de altero prædicantur. Quod ſic intelligitur, quia enim ſubiectum enunciationis ſignificatur vt id, cui aliquid inhæret, verbum autem ſignificat actionem per modum actionis, vt dictum eſt, de cuius ratione eſt, quòd inhæreat, ideo ſemper ponitur ex parte prædicati, etiam quia in omni prædicatione oportet, quòd ſit verbum, cum verbum importet compoſitionem, qua prædicatum componitur ſubiecto. Vnde ſicut verba ſignificando

ba ſignificando actionem vel paſsionem ſignificant aliquid, vt in alio exiſtens, propter quod ſemper ponuntur ex parte prædicati, ita etiam prædicta verba infinita, quia ſignificant remotionem actionis vel paſsionis, ſemper ponuntur ex parte prædicati, negatio enim reducitur ad genus affirmationis. Sciendum, ꝙ verba infinitiui modi aliquando ponuntur ex parte ſubiecti, vt cum dicimus currere eſt moueri, & hoc eſt, quia habent vim nominis. Vnde Græci addunt eis articulos, ſicut nominibus, hoc idem facimus nos in Logica vulgari. Nam dicimus el correre mio. vbi ly mio eſt articulus. Intellectus enim noſter proceſſum actionis vel paſsionis, ſeu inhærentiam eius in ſubiecto apprehēdit, & ſignificat, vt eſt res quædam, & ſic habet vim nominis. Si autem verba aliorum modorum aliquando ponuntur ex parte ſubiecti, vt cum dicimus, curro eſt verbum, tunc non ſumitur verbum formaliter, ſed materialiter, ſecundum quòd ſignificat ipſam vocem, quæ accipitur vt res quædam, vnde verba & orationes & omnes partes orationis, quando ſic ponuntur materialiter, ſumuntur in vi nominis. Deinde ponitur in diffinitione, recta, ad differentiam verborum obliquorum, ſcilicet præteriti & futuri temporis, quæ non ſunt ſimpliciter verba. Cum enim verba proprie dicta ſignificent agere vel pati, hoc erit proprie verbum, quod ſignificat agere vel pati in actu, quòd eſt agere vel pati ſimpliciter. hic autem ſignificant verba præſentis temporis, agere autem vel pati in præterito vel in futuro, eſt ſecundum quid, & ideo verba præteriti & futuri temporis non ſunt ſimpliciter verba, ſed ſecundum quid. Dicuntur autem caſus verbi præſentis temporis, quia aliquo modo ſignificant tempus præſens. Præteritum enim & futurum tempus dicuntur per reſpectum ad præſens. Eſt enim præteritum tempus, quod fuit præſens, & futurum quod erit præſens, & ſimiliter verba aliorum modorum, quàm ſit verbum indicatiui modi: caſus verbi dicuntur, quia eorum variatio reſpicit ipſam actionem vel paſsionem, ſicut & variatio temporum, & quia variatio verborum in numero & perſona non reſpicit ipſam actionem vel paſſionem, ſed ſolum ſubiectum, cui actio vel paſsio inhæret, ideo non faciunt caſus verbi &c.

Caput Tertium. De oratione quid ſit, & de ſpeciebus eius.

ORatio eſt vox ſignificatiua ad placitum, cuius partes ſignificant ſeparatæ. Qualiter autem huius diffinitionis particulæ ſint intelligendæ dictum eſt in diffinitione nominis. Diuiditur autem oratio in imperfectam & perfectam. Oratio imperfecta dicitur, quæ imperfectum ſenſum generat in animo auditoris. vbi nota, quòd vt dicitur Quinto Metaphyſicæ, perfectum eſt cui nihil deeſt in genere ſuo: ſenſui autem, quem generat oratio imperfecta in animo auditoris, aliquid deeſt, quia deeſt ſibi compoſitio vel diuiſio. Si enim dico homo albus, quæ eſt oratio imperfecta, nihil dico ſibi ineſſe, vel non ineſſe, & per conſequens ſenſus huius orationis facit ſtare animum ſuſpenſum, quia ſibi aliquid deeſt, ideo eſt imperfectus. Sciendum tamen, quòd non ſine cauſa oratio perfecta & imperfecta diffinitur per generare ſenſum. Vbi nota, quòd licet oratio & quælibet eius pars ſint quædam res artificiales & non naturales, nec etiam ſint inſtrumenta naturalia virtutis interpretatiuæ, vt Plato dicebat. Eius nāque virtutis inſtrumenta naturalia ſunt pulmo, guttur, palatum, lingua, dentes, & labia, ſunt tamen inſtrumenta ipſius intellectus, qui non eſt virtus materialis, ſed ſupra omnem naturam corpoream. inſtrumentum autem diffinitur ex fine, qui eſt vſus eius: vſus autem vocis ſignificatiuæ eſt ſignificare audienti conceptum intellectus dicentis. Bene ergo diffinitur oratio perfecta & imperfecta, per generare ſenſum ſeu ſignificare. Vnde oratio perfecta dicitur, quæ perfectum ſenſum generat in animo auditoris propter complexionem, quam dicit. Orationum autem perfectarum quinque ſunt ſpecies, ſcilicet enunciatiua, vocatiua, interrogatiua, imperatiua, & deprecatiua. Sciendum, ꝙ ratio non ſolum concipit ipſas res, ſed etiam per ſuum conceptum alia dirigit & ordinat, concipiendo autem res in ſe format orationem indicatiuam, ſeu enunciatiuam. Ordinando autem alia, format alias orationes. Dirigitur autem & ordinatur aliquis ab aliquo ad tria. Primo ad mente attendendū, & ad hoc pertinet oratio vocatiua: ſecundo ad voce reſpondendum, & ad hoc pertinet oratio interrogatiua: tertio ad opus exequendū, & ad hoc pertinet quantum ad inferiores oratio imperatiua, quantum vero ad ſuperiores oratio deprecatiua, ad quam reducitur oratio optatiua, quia reſpectu ſuperioris homo non habet vim innatam niſi per expræſsionem ſui deſiderij. Suppoſitiua vero, ideſt conditionalis, & dubitatiua reducuntur ad interrogatiuam. Et, quia iſtę quatuor ſpecies orationis non ſignificant verum vel falſum. ſed quędam ordinem ad iſta conſequentem, ideo non pertinent ad præſens negocium, quod directe ordinatur in ſcientiam demonſtratiuam, in qua auris hominis per rationē adducitur ad conſiderandum verum ex his quæ ſunt propria rei, ſed magis pertinēt ad rhetoricam vel poeticam, quæ inducunt ad aſſentiendum per diſpoſitionem audientis. Sola autem enunciatiua, quæ ſignificat verum vel falſum ad hoc negocium ſpectat, & ſi quæ aliæ orationes ad eam reduci poſſunt.

Caput Quartum. De enunciatione quid ſit, & quid eſt verum & falſum.

ENunciatio eſt oratio verum vel falſum ſignificans. Ad intelligendum autem hanc diffinitionem, primo videndum eſt quid ſit verum vel falſum, ſecundo videndum eſt quare ſoli enunciationi conuenit ſignificare verum vel falſum. Quantum ad primum, ſciendum, quòd, vt communiter dicitur, veritas eſt adæquatio rei ad intellectum, ſecundum Iſaac. verum dicitur adæquatum, falſum vero non adæquatum. Hæc autem adæquatio ſeu conformitas non poteſt eſſe relatio realis, alioquin verum non conuerteretur cum ente. Quod enim eſt in vno prædicamento tantum non poteſt eſſe de tranſcendentibus, eſt ergo relatio rationis. & ſic verum eſt relatiuum ſecundum rationem, quod nihil prohibet ipſum eſſe in pluribus prædicamentis vel in omnibus. Quæ autem ſit hæc conformitas dico, quòd in intellectu quædam ſunt ſubiectiue, vt ſpecies intelligibiles, actus intelligendi & huiuſmodi: quædam ſunt obiectiue, vt ea, quæ intellectus intelligit. Quando ergo res, quæ eſt in intellectu obiectiue eſt conformis ſibi ipſi, vt eſt in rerum natura, tunc talis

conformitas dicitur veritas. Vnde in hoc conſiſtit veritas, ꝙ res ſic apprehenditur ab intellectu ſicut eſt in rerum natura, & per oppoſitum falſitas eſt in difformitate rei, vt apprehenſa eſt ab intellectu ad ſe ipſum, vt eſt in natura ſua. & propter hoc Philoſophus 4. Meta. dicit, ꝙ verum eſt eſſe quod eſt, & non eſſe quod non eſt: falſum vero eſt eſſe quod non eſt, & non eſſe quod eſt. Vnde, quando intellectus intelligit rem ſic eſſe ſicut eſt in rerum natura, vel non eſſe ſicut non eſt, talis conformitas dicitur veritas, quando vero apprehendit rem eſſe vt non eſt, vel non eſſe vt eſt, tunc falſitas. Sciendum, ꝙ in tali conformitate, quæ veritas dicitur, eſt conſiderare quatuor, ſcilicet rem, vt eſt intellecta, ſeu vt eſt in intellectu obiectiue, & ipſum intellectum eam intelligentem, & actum intelligendi, qui eſt ſubiectiue in intellectu, & rem vt eſt in natura ſua. In re autem, vt eſt intellecta, ſeu vt eſt obiectiue in intellectu, eſt per prius veritas, quàm ſit in intellectu, vel quàm ſit in actu intelligendi, vel quam ſit in re, vt eſt in ſua natura. Intellectus enim & actus intelligendi non dicuntur veri, niſi quia ſunt de vero obiecto. Intellectus. n. dicitur verus, quia apprehendit verum, & actus intelligendi dicitur verus, quia eſt apprehenſio alicuius veri, & res in natura ſua dicitur vera, quia nata eſt apud intellectum cauſare apprehenſionem conformem entitati ſuæ. Notandum, ꝙ talis conformitas rei, vt intellecta eſt ad ſeipſam, vt eſt in natura ſua poteſt eſſe vel in intellectu pratico, vel intellectu ſpeculatiuo. In intellectu quidem pratico, quando ſcilicet ſic eſt res per ſuam formam, ſicut apprehendit eam artifex per artem ſuam. Cum autem omnes res naturales per formam ſuam ſint conformes ſibi ipſis, vt apprehenſæ ſunt ab arte diuina, ideo quælibet res ſecundum ꝙ habet propriam formam dicitur vera, & ſic verum & eius conuertuntur. In intellectu vero ſpeculatiuo eſt talis conformitas, quia intellectus intelligit rem ſicut eſt, nõ enim intellectus ſic intelligit ſicut res in intellectu practico, ſed quia ſicut res eſt, ita eam intelligit intellectus; & ideo intellectus practicus comparatur ad artificialia, vt menſura ad menſuratum, e conuerſo autem intellectus ſpeculatiuus comparatur ad ea quæ intelligit, vt menſuratum ad menſuram.

Notandum, ꝙ aliqui tenent ꝙ veritas eſt conformitas rei ad intellectum informatum ſimilitudine rei, falſitas vero eſt difformitas intellectus ſic informati ad rem. Et hæc opinio probabiliter poteſt teneri. Sic ergo patet quid eſt veritas & falſitas &c.

Caput Quintum. Quod veritas & falſitas ſunt tantum in enunciatione, & quare.

QVantum ad ſecundum, ſcilicet quare veritas & falſitas ſunt in enunciatione tantum, ſciẽdum, ꝙ veritas non eſt in voce ſignificatiua, ſiue ſit nomen, vel verbum, vel oratio, niſi ſicut in ſigno, ſunt autem huiuſmodi ſigna conceptionum intellectus, ſecundũ ergo quod in cõceptionibus intellectus erit verum vel falſum, ſic dicetur eſſe in ipſis ſignis. Sciendum, quod, vt dicitur tertio de Anima, duplex eſt operatio intellectus, ſcilicet indiuiſibiũ intelligentia, quãdo ſcilicet intellectus intelligit quidditatem rei in ſe, & compoſitio & diuiſio, ſcilicet quando vnam rem conceptam componit per eſſe, vel diuiſio, quando diuidit per non eſſe, & in vtraque operatione intellectus inuenitur veritas. Vbi nota, quod, ſicut dictum eſt, veritas eſt relatio rationis, entia autem rationis, nunquam ſunt ſubiectiue, niſi largo modo intelligatur, ſecundum illud, cui ratio attribuit talem reſpectum rationis, habet ergo veritas ſolum eſſe obiectiue, & ſimiliter dico de falſitate. Vnde, ſi conſideramus illud, quod primo verum eſt, ſcilicet rem, vt eſt intellecta, & vocemus verum, dico quod tale verum poteſt eſſe in prima operatione intellectus. Nam intellectus intelligit ipſam rem, vt eſt in ſe, & ſic intelligit verum, falſum autem non intelligit intellectus in prima operatione ſua, quia vel attingit naturam rei, & tunc intelligit verum, aut non attingit, & tunc ignorat, & non eſt ibi proprie difformitas rei intellectæ ad naturam eius, quia nec talis res eſt intellecta, ſed aliqua alia, & ideo non eſt ibi falſitas, quæ proprie importat deceptionem, & non ignorantiam ſolam, & inde eſt, quod Philoſophus Tertio de Anima dicit, quod intellectus comprehendens quod quid eſt ſemper eſt verus. Hoc autem non eſt perfecte comprehendere veritatem, quæ eſt conformitas vtriuſque, ſcilicet rei vt intellecta eſt, & rei in ſua natura, ſed eſt cognoſcere vnum conforme ſeu verum. In ſecunda vero operatione intellectus eſt perfecte & completiue veritas obiectiue, nam apprehendere veritatem eſt apprehendere conformitatem rei intellectæ ad ſe ipſam ſecundum ſuam naturam, vt dictum eſt, hoc autem fit comparando vnum alteri: vel idem ad ſe ipſum ſecundum aliud & aliud eſſe: quod non poteſt fieri niſi per ſecundam operationem intellectus: ergo perfecte veritas non eſt niſi in intellectu componente vel diuidente, & ſimiliter dico de falſitate. Tenendo vero ſecundam opinionem prædicta erunt clariora. Nam, ſi veritas eſt conformitas rei ad intellectum informatum ſimilitudine rei, in prima operatione intellectus erit verum, quia erit ibi talis conformitas, non tamen erit verum tunc in intellectu, vt in cognoſcente verum. Non enim intellectus aliter cognoſcit verum, niſi componendo vel diuidendo ſecundum ſuum iudicium, quod iudicium ſi conſonet rebus, erit verum. puta cum intellectus iudicat ſe eſſe informatum ſimilitudine rei, vt res eſt. Et oppoſitum eſt de falſo. & hoc totum pertinet ad ſecundam operationem intellectus, & non ad primam. Ex dictis poteſt patere, quod in ſola enunciatione ſit veritas vel falſitas, vt in ſigno. Si enim ſola enunciatio eſt ſignum eorum, quæ ſunt obiectiue in ſecunda operatione intellectus, & ſolum in illum eſt verum & falſum, in enunciatione erit verum vel falſum, & non in aliqua alia voce, ſiue ſit dictio, ſiue oratio, & ſic patet quid eſt enunciatio.

Caput Sextum. De enunciatione cathegorica & hypotetica, affirmatiua & negatiua.

DIuiditur autem ab Ariſtotile enunciatio tripliciter, & primo, vt analogũ in ſua analogata. dicit enim quod enũciationum quædam eſt vna ſimpliciter, quædã coniunctione vna Enunciatio vna ſimpliciter. eſt enũciatio cathegorica, ſeu prædicatiua. Eſt autem enunciatio cathegorica quæ habet ſubiectum & prędicatum principales partes ſui, vt homo eſt animal: homo eſt ſubiectum, animal eſt prædicatum, hoc verbum eſt, quia prædicatur tertium adiacens, dicitur coniunctio

iuuctio ſeu copula verbalis. Couiunctione vero vna di citur enunciatio hypotetica, ſeu ſuppoſitiua, vt ſi homo eſt, animal eſt. Hæc autem diuiſio enunciationis eſt aualogi iu ſua analogata, de quibus per prius & poſterius dicitur. Nam vnum ſimpliciter eſt prius vno coniunctione. Secundo diuidit enunciatiouem vt genus in ſuas ſpecies. diuidit euim eam iu affirmationem & negatiouem, quæ ſunt ſpecies enunciatiouis. Licet enim affirmatio ſit prior negatione, nou tamen propter hoc enunciatio de eis analogice prædicatur ſicut dictum eſt, ꝙ prædicatur de ſimpliciter vna, & couinnctione vua. Notandum, ꝙ vuum diuidentium aliquod commune poteſt eſſe prius altero dupliciter. Vno modo ſecundum proprias rationes, aut naturas diuidentium. Alio modo ſecuudum maiorem participationẽ rationis illius communis, quod iu ea diuiditur. Primũ autem non tollit vniuocationem generis, vt manifeſtũ eſt in uumeris, iu quibus binarius ſecundum propriam rationẽ naturaliter eſt prior ternario, ſed tameu æqualiter participaut rationem communis, ſcilicet numeri. Nam ita ternarius ſicut & binarius eſt multitudo menſurata per vnum. Secunda autem prioritas impedit vniuocationem geueris, & propter hoc ens, non poteſt eſſe genus ſubſtantiæ & accidentis, quia in ratione entis prius habet eſſe ſubſtantia, quæ eſt ens per ſe, q̃ accidens, quod eſt ens in alio, vel in aliud. Sic in propoſito. Licet affirmatio primo modo, ſ. ſecundum ſuã naturam, ſit prior negatione, uon tameu ſecundo modo, imo æqualiter participant rationem enuuciationis. Vtraque enim eſt oratio verum vel falſum ſignificans. Eſt autem ſecuudum ſuam uaturam affirmatio prior negatione. Nam affirmatio eſt enunciatio alicuius de aliquo, vt homo eſt animal. Negatio vero eſt enunciatio alicuius ab aliquo, vt homo non eſt lapis. Cum autem enunciatio, vt dictum eſt, ſit vox ſignificatiua, non immediate ſignificat rem, ſed mediante conceptu intellectus. Vnde in omui enunciatione eſt tria conſiderare, ſ. ipſam vocem, quæ eſt ſignum cõceptus intellectus, & ipſum cõceptum intellectus, qui eſt ipſa ſimilitudo rei, & ipſam rem. Quautum ad vocem prior eſt affirmatio negatione, quia minus habet de compoſitione, q̃ negatio. plures enim dictiones ſnnt. Sortes nou currit, quàm Sortes currit, & per conſequens eſt magis compoſita. Ex parte intellectus prior eſt affirmatio, quæ ſignificat compoſitionem, q̃ uegatio, quæ ſignificat diuiſiouem. Poſterior enim eſt diuiſio compoſitione, ſicut nou eſt corrnptio niſi generatorum, ſic non eſt diuiſio niſi compoſitorum. Ex parte etiam rei affirmatio, quæ ſignificat eſſe, prior eſt uegatione, quæ ſignificat non eſſe, ſicut habitus naturaliter prior eſt priuatioue. Tertia vero diuiſio ipſius enunciationis eſt iu vniuerſalem, particularem, iudefinitam, & ſingularem. Sufficientia autem dictarum diuiſionum poteſt ſic ſumi. Iu ipſa enim enũciatioue eſt conſiderare totã ſuam entitatem, quæ eſt ex ſubiecto & prædicato, & ipſorum coniuuctionem, & quia omne quod eſt ideo eſt, quia vnum numero eſt, ideo conſideratur vtrum ſit vna ſimpliciter, vel vua coniunctione, & iſta diuiſio dicitur pertiuere ad ſubſtauuiam enunciationis. Secundo eſt in ea conſiderare ipſum prædicatum, vt componitur ſubiecto ſine negatione, vel cum uegatione, & quia prædicatum eſt pars formalis enunciationis, ideo hæc diuiſio dicitur pertinere ad qualitatem enunciationis, qualitatem, ſ. eſſentialem, ſecundum ꝙ differentia ſignificat quale quid, vt ſupra dictum eſt. Tertio eſt in ea conſiderare ipſum ſubiectum, prout. ſ. eſt prædicabile de pluribus, vel de vno, & ſic ſit tertia diuiſio, & hæc dicitur pertinere ad quantitatem enuuciationis. Nam quantiras ſequitur materiam. Vnde verſus.

Quæ ca. vel hyp. qualis ne vel affir. v. quãta. par. ĩ ſin.

Hic aũt verſus ſic intelligitur. In eo nãque ſunt tria uomina interrogatiua, ſ. Quæ, quod quærit de ſubſtantia: Qualis, quod quærit de qualitate. Et quanta, quod quærit de quantitate. Vnde quando ſit interrogatio per quæ, quærendo, ſ. de ſubſtantia enunciationis, reſpondeẽ cathegorica vel hypotetica. Quãdo ſit interrogatio per qualis, reſpoudetur negatiua vel affirmatiua. Quando vero ſit iuterrogatio per quanta, reſpondetur vniuerſalis, particularis, indefinita, vel ſingularis. De prima diuiſioue enunciationis dicetur in tractatu de enunciationibus hypoteticis, de ſecunda vero eius diuiſione ſatis dictum eſt.

Caput Septimum. De quantitate propoſitionum cathegoricarum de ineſſe, ſcilicet de vniuerſali particulari indefinita & ſingulari.

Reſtat dicere de tertia diuiſione, quæ eſt ſecundum quantitatem. Vbi nota, ꝙ enunciationum cathegoricarum, quædam ſunt de ineſſe, quædã vero modales. Dicitur autem enunciatio de ineſſe, quæ eſt de ſimplici inhærentia prædicati ad ſubiectum, vt homo eſt auimal. Modalis vero, in qua inhęrentia prædicati ad ſubiectum modificatur, vt Sortem currere eſt poſsibile, vel homo eſt animal neceſſario. Vnde primo dicendum eſt de qnantitate, æquipollentiis, oppoſitionibus, quæ quantitatem ſequuntur in enunciationibus de ineſſe. ſecunda de eis in enuuciationibus modalibus. Ad videndum autem quautitatem ipſarum ennnciationnm de ineſſe, ſciendum, quod ea, quę intellectus appræhendit, quędam ſunt vniuerſalia, videlicet qui apta nata ſunt in pluribus inueniri, quædam ſunt ſingularia videlicet, quæ uon ſunt apta inueniri niſi in vno. Vniuerſale autem poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo quaſi ſeparatum a ſingularibus, ſ. ſecuudum eſſe, quod habet in intellectu obiectiue. Alio modo ſecundum eſſe quod habet in ſingularibus. Primo modo conſiderato vniuerſali aliquid de eo poteſt dupliciter euunciari, vno modo quando ei attribuitur aliquid, qnod pertinet ad ſolam actionem intellectus. Vt cum dicimus, homo eſt prædicabilis de multis, vel homo eſt vniuerſale, vel homo eſt ſpecies. huiuſmodi enim intentiones format intellectus, & attribuit eas naturæ intellectæ, puta homini ſecundnm quòd comparat ipſam ad res, quæ ſunt extra animam. Alio modo enunciatur aliquid de vniuerſali ſic ſumpto, qnando attribuitur ſibi aliquid, prout ipſa natura intellecta appræhenditur ab intellectu vt vuum, illud tamen, quod ei attribuitur, non pertinet ad actum intellectus, ſed ad eſſe, quod habet ipſa uatura intellecta in rebus, quæ ſnnt extra animam. puta, ſi dicatur homo eſt digniſsima creaturarum, hoc enim conuenit naturæ hnmanæ, ſecundum ꝙ eſt iu ſingularibus. Nam quilibet homo ſingularis eſt dignior aliis creatnris irrationabilis, ſed tamen omnes homines ſingulares uou ſnnt vnus homo extra auimam, vt dicitur in prædicta enũciatioue, homo eſt digniſsima creaturarum, vbi ly homo ſtet pro omuibus ſingularibus, ſed ſolũ in acce-

ptione intellectus eſt vnus, & quia communiter non eſt appræhenſum, ꝙ vniuerſalia extra ſingularia ſubſiſtant, ideo communis vſus loquendi non habet aliquam dictionem, ſeu aliquod ſignum, quod addatur vniuerſali, ſecundum dictus modos, quibus aliquid de eo prædicatur. Sed Plato, qui poſuit vniuerſalia ſubſiſtere extra ſingularia, inuenit quaſdam dictiones, quas addebat vniuerſalibus in talibus modis prædicandi. Dicebat enim per ſe homo eſt ſpecies, vel homo prædicabilis eſt ſpecies. Secundo modo enunciatur aliquid de vniuerſali ſecundum ꝙ eſt in ipſis ſingularibus, & hoc dupliciter. Vno modo cum attribuitur ſibi aliquid ratione ipſius vniuerſalis, quod videlicet ad eſſentiam ipſius pertinet, vel conſequitur principia eſſentialia ipſius, vt cum dicitur, homo eſt animal, vel homo eſt riſibilis. Alio modo, quando attribuitur ei aliquid ratione ſingularis, in quo inuenitur, ſ. quando attribuitur ſibi aliquod accidens indiuiduale, vt cum dicitur, homo ambulat. Et quia iſte modus enunciandi aliquid de vniuerſali cadit in cõmuni apprehenſione hominum, ideo inuentę ſunt quædam dictiones ad deſignandum modum attribuendi aliquid vniuerſali ſic accepto. Vnde, ſi attribuitur ſibi aliquid primo modo, ſcilicet ratione ipſius, vt vniuerſale eſt, quia hoc eſt vniuerſaliter de eo aliquid prædicari, ideo ad inuentum eſt hoc ſignum omnis, quod deſignat, ꝙ prædicatum attribuitur ſubiecto vniuerſaliter, quantum ad totum illud quod ſub ſubiecto cõtinet. In negatiuis vero prædicationibus ad idem inuenta eſt hæc dictio nullus, per quam ſignificatur, ꝙ prædicatum remouetur à ſubiecto vniuerſaliter ſecundum totum quod continetur ſub eo. Si vero attribuitur ei aliquid ſecundo modo, ſcilicet ratione ſingularis, ad hoc deſignandum in affirmatiuis inuentum eſt ſignum particulare, ſcilicet hæc dictio quidam, vel aliquis, per quam deſignatur, ꝙ prædicatum attribuitur vniuerſali ſubiecto ratione ipſius particularis. Sed, quia indeterminate formam alicuius ſingularis ſignificat, ideo deſignat vniuerſale ſub quadam indeterminatione. Vnde & dicitur indiuiduum vagum. In negatiuis vero non eſt inuenta aliqua dictio, ſeu aliquod aliud ſignum, ſed dicimus, quidam homo non currit, vel nonnullus homo currit. Sic ergo ſunt tria genera affirmationum, in quibus de vniuerſali aliquid prædicatur. Vna, in qua de vniuerſali aliquid prædicatur vniuerſaliter, vt omnis homo eſt animal. Secunda, in qua de vniuerſali aliquid prędicatur particulariter, vt quidam homo eſt albus. Tertia, in qua aliquid de vniuerſali prædicatur abſq; determinatione vniuerſali, vel particulari, vt homo eſt animal. Prima enunciatio dicitur vniuerſalis, Sacunda particularis, Tertia indefinita. Quibus ſi addatur ſingularis, in qua aliquid de ſingulari prædicatur, vt Sortes currit, erunt quatuor modi enũciationum, quæ poſſunt eſſe negatiuæ ſicut ſunt affirmatiuæ. Et ſic patet.

Caput Octauum. De oppoſitione propoſitionum cathegoricarum exiſtentium in figura quantum ad enunciationes de ineſſe.

NVnc dicendum eſt qualiter prædictæ enunciationes vniuerſales, particulares, & indefinitę opponantur. Notandum, ꝙ aliquid alicui quatuor modis poteſt opponi. Vno modo relatiue, vt pater & filius. Alio modo contradictoriæ, vt Sortes currit, Sortes non currit. Tertio modo priuatiue, vt viſus & cæcitas. Quarto modo contrarie, vt albedo & nigredo. De oppoſitis relatiue dictum eſt in prædicamento relationis. Contradictio vero eſt oppoſitio, cuius ſecundum ſe non eſt medium, inter eſſe enim & non eſſe non eſt medium. Ad hoc autem, quod ſit contradictio inter aliqua requiruntur ſeptem. Primo, quod opponantur duæ propoſitiones, quarum vna ſit affirmatiua, & altera negatiua. Secundo, quod tales enunciationes ſint eiuſdem ſubiecti. Tertio, quod ſint eiuſdem prædicati. Quarto, quod non fiat prædicatio ſecundum diuerſas partes ſubiecti, ſicut cum dicitur, Sortes eſt albus dente, & Sortes non eſt albus manu. Quinto, quod non ſit diuerſus modus ex parte prædicati, ſicut cum dicitur, Sortes currit tarde, & Sortes non currit velociter. Sexto, ꝙ non ſit diuerſitas ex parte menſure loci, & temporis. Septimo, quod non ſit diuerſitas ex habitudine ad aliquid extrinſecum, ſicut cum dicitur, decem homines ſunt multi in domo, & non ſunt multi in theatro. Priuatio vero eſt negatio in ſubiecto apto nato. Licet enim cæcitas neget viſum, non tamen ſimpliciter, ſed in ſubiecto nato apto videre. Bene enim dicitur animal cæcum, ſed non lapis cæcus. Contrarie autem opponuntur, quæ in eodem genere poſita maxime a ſe diſtant, & viciſſim eidem ſubiecto inſunt. Non enim albedini opponitur albedo, ſed nigredo, quæ a ſe maxime diſtant. Sciendum, quod oppoſitio non prædicatur de dictis oppoſitionibus ſicut genus de ſuis ſpeciebus, ſed vt anologum de ſuis anologatis. Vera námque oppoſitio eſt oppoſitio ſimpliciter, quæ dicitur contradictio. Aliæ vero dicuntur oppoſitiones ſecundum quid, & in tantum ſunt oppoſitiones, inquantum aliquo modo dicunt contradictionem, ſcilicet eſſe & non eſſe. Sciendum etiam eſt, quod in contradictione ita opponitur negatio affirmationi, quod nihil ponit. In priuatione autem ita opponitur priuatio habitui, quod ſupponit ſubiectum. In contrarietate vero ita eſt oppoſitio, quod, ſupponitur ſubiectum & aliqua forma, ita enim albedo opponitur nigredini, quod ſupponit aliquod ſubiectum, propter quod dicitur viciſſim inſunt, & albedo etiam ponit aliquam formam, quod non facit negatio nec priuatio. Sciendum, quod vniuerſalis affirmatiua opponitur vniuerſali negatiuæ eiuſdem ſubiecti & prædicati contrarie. Vnde omnis homo eſt albus, & nullus homo eſt albus, ſunt contrarie. Ratio eſt, quia, vt dictum eſt, contrarie opponuntur, quæ maxime a ſe diſtant. Non enim nigrum dicitur aliquid ex hoc ſolo, ꝙ non eſt album, ſed ſuper hoc, quod eſt, non eſſe album, quod ſignificat remotionem albi, addit nigrum extremam remotionem ab albo. Sic ergo id, quod affirmatur, per hanc enunciationem, omnis homo currit, oportet quòd remoueatur per hanc negationem, non omnis homo currit, oportet enim quod negatio remoueat modum, quo prædicatum dicitur de ſubiecto, quem deſignat hoc ſignum omnis, ſed ſuper hanc remotionem addit hæc enunciatio, nullus homo currit, totalem remotionem, quæ eſt in extrema diſtantia. merito ergo dicuntur contrariæ, omnis homo currit,

currit, & nullus homo currit. Particularis autem affirmatiua, & particularis negatiua nullo modo opponuntur contrariæ, ideſt contraria oppoſitione. Contrariæ nãque differunt extrema diſtantia, particularis autem affirmatiua & particularis negatiua ſe habent ſicut mediæ inter contraria, media autem non ſunt contraria, nec etiam opponuntur contradictoriæ, vt enim dictum eſt, hoc ſignum quidam, quod facit propoſitionem eſſe particularem, deſignat vniuerſale, ſeu terminum communem indeterminate, vnde non determinat illud ad hoc ſingulare, vel ad iſtud. Et propter hoc affirmatio & negatio non erunt in eodem ſubiecto ſingulari, quod requiritur in contradictione, vt ſupra dictum eſt, ideo nullo modo ſibi opponitur. Dicuntur tamen ſub contrariæ, quia ſub contrarijs continentur. Vniuerſalis autem affirmatiua & particularis negatiua, vniuerſalis negatiua, & particularis affirmatiua, opponuntur contradictoriæ. Cuius ratio eſt, quia contradictio conſiſtit in ſola remotione affirmationis per negationem, vniuerſalis autem affirmatiua remouetur per ſolam negationem particularem, nec aliquid aliud ex neceſsitate exigitur. Sicut per hanc, quidam homo non currit, remouetur hæc, omnis homo currit. Particularis autem affirmatiua non poteſt remoueri per particulare negatiuam, quia ſibi non opponitur, vt dictum eſt, oportet ergo, quod remoueatur per vniuerſalem negatiuam, ſic ergo iſtæ, ſcilicet omnis homo currit, quidam homo non currit, & nullus homo currit, quidam homo currit, ſunt contradictoriæ. Qualibet autem particularis dicitur ſubalterna ſuæ vniuerſalis. Et ſic patet de oppoſitionibus propoſitionum vniuerſalium, in quibus ſunt ſigna, & ſingularium. Indefinitæ autem ſequuntur regulam particularium.

Caput Nonum. De equipollentiis enunciationum cathegoricarum de ineſſe.

RESTAT nunc dicere de æquipollentijs dictarum enunciationum. Vbi nota, ꝙ negatio præpoſita ante ſignum, & per conſequens ante totam enunciationem æquipollet ſuæ contradictoriæ. Poſita vero poſt ſignum in compoſitionem, ſcilicet enunciationis, facit eã æquipollere ſuæ contrariæ. Præpoſita vero & poſtpoſita facit eam æquipollere ſuæ ſubalternæ. Cauſa autem iſtarum æquipollentiarum eſt, nam in enunciationibus prædictis eſt conſiderare quantitatem, videlicet vniuerſalitatem, particularitatẽ, & qualitatem, ſ. negationem & affirmationem, hæc eſt autem natura negationis, vt neget, & tollat totum quod inuenit poſt ſe, ſic ergo iſta enunciatio, omnis homo currit, eſt vniuerſalis & affirmatiua, cui, ſi præponatur negatio, ſcilicet non omnis homo currit, iſta negatio tollit vniuerſalitatẽ, & ſic remanet particularis vel indefinita, ſcilicet ſine ſigno, quæ æquipollet particulari, & tollit affirmationem, & per conſequens remanet negatiua. Equipollet ergo huic, ſcilicet quidam homo non currit, quæ erat ſua contradictoria, ſimiliter ſit hæc enunciatio, nullus homo currit, certum eſt, ꝙ hoc eſt, cui, ſi vniuerſalis & negatiua præponatur ſibi negatio, & dicatur, non nullus homo currit, negatio tollit vniuerſalitatem, ergo erit particularis, tollit etiam negationem, & ſic erit affirmatiua, hæc ſcilicet quidam homo currit, quæ erat ſua contradictoria. Et idem erit de particularibus. Nam hæc, non quidam homo currit, æquipollet huic, nullus homo currit, & propter hanc cauſam hæc, non quidam homo non currit, æquipollet huic, ſcilicet quilibet homo currit. Similiter etiam ſi ſumatur hæc enunciatio, omnis homo currit, & poſtponatur negatio ſigno vniuerſali, & ponatur ad compoſitionem ſic, omnis homo non currit, quia negatio nõ inuenit poſt ſe ſignum, non negat illud, & per conſequens remanet vniuerſalis enunciatio, aufert autem negatio affirmationem, & ſic facta eſt enunciatio negatiua & vniuerſalis, æquipollet ergo ſuæ contrariæ, ſ. huic, nullus homo currit. Similiter hæc, nullus homo currit, eſt vniuerſalis, & negatiua. nam ſignum negatiuum negat compoſitionem enunciationis. poſtponatur ergo ei negatio, & dicatur, nullus homo nõ currit, quia negatio non habet ſignũ poſt ſe, remanet enũciatio vniuerſalis, & quia erat negatiua quantum ad compoſitionem aufert negationem, & remanet affirmatiua, hæc. ſ. omnis homo currit, quæ erat ſua contraria. Similiter etiam ſumatur iſta, omnis homo currit, quæ eſt vniuerſalis & affirmatiua, & præponatur ſibi & poſtponatur negatio ſic, non omnis homo non currit, certum eſt, ꝙ ſecunda negatio negat eius compoſitionem. Vnde dato, ꝙ illa eſſet negatiua, hæc. ſ. omnis homo non currit. præpoſita ergo negatio inuenit poſt ſe vniuerſalitatem, quam tollit, & ſic facit eam particularem, inuenit & negationem, quam tollit & facit eam affirmatiuam, & erit hæc, ſcilicet quidam homo currit, quæ erat ſua ſubalterna. Et ſic eſt de omnibus alijs ſi præponatur & poſtponatur in eis negatio, quia æquipollent ſuo ſubalterno, ſiue ſit vniuerſalis, ſiue particularis. Notandum, ꝙ aliquando contingit ꝙ in eadem enunciatione ſunt duo ſigna vniuerſalia negatiua, vnũ videlicet in ſubiecto, & alterum in prędicato. ſicut in hac, nullus homo, nullum animal eſt, dico, ꝙ iſta æquipollet huic, omnis homo aliquod animal eſt. Ratio eſt, quia quodlibet dictorum ſignorum & eſt vniuerſale, & habet in ſe negationem, & quia non præponitur negatio primo ſigno remanet enunciatio vniuerſalis, ergo negatio incluſa in primo ſigno, quod eſt ſignum vniuerſale & negatiuum, præponitur negationi, ſeu ſecundo ſigno, quod eſt ſignum vniuerſale, & ſignum negatiuum, & quia inuenit vniuerſalitatem, deſtruit ergo vniuerſalitatem & remanet particulare, deſtruit negationem, & ſic remanet enunciatio affirmatiua, hæc ſcilicet omnis homo aliquod animal eſt. Vel dicat

ſicut communiter dicitur, ꝙ nullus non, æquipollet ei, quod eſt omnis, & dico non, ſcilicet negationem, quæ continetur in ſecundo ſigno, non nullus vero æquipollet ei, quod eſt, quoddam, & nullus non ſumo pro negatione, quæ eſt in primo ſigno, & ſic remanet omnis homo aliquod animal eſt. De omnibus his æquipollentiis datur verſus.

Præ contradic. poſt contra. præ poſtq; ſubalter.

Qui ſic intelligitur, præ. i. negatio præpoſita, cōtradic. i. facit æquipollere ſua contradictorio, poſt, ideſt negatio poſtpoſita facit æquipollere ſuo contra, ideſt cōtrario. Præ poſtq;, ideſt negatio, quæ præponitur & poſtponitur, facit æquipollere ſuo ſubalterno. Et ſic patet de æquipollentiis cathegoricarum.

Caput Decimum. Quomodo enunciationes cathegoricæ de ineſſe ſitæ in figura ſe habent ad veritatem & falſitatem.

Modo dicendum eſt quomodo ſe habent prædictæ enunciationes quantum ad verum & falſum. Vbi nota, ꝙ ſicut ſupradictũ eſt de vniuerſali ſecundum ꝙ eſt in ipſis ſingularibus, dupliciter poteſt aliquid enunciari, ſcilicet affirmatiue, & remoueri negatiue. Vno modo, quando attribuitur ſibi aliquid ratione ipſis vniuerſalis, vel ꝙ pertineat ad eius eſſentiam, vel ꝙ ſequatur principia eius eſſentialia. vt cum dicitur, homo eſt animal riſibilis, & hæc vocatur materia naturalis, ſeu neceſſaria. Quod autem iſto modo ab vniuerſali remouet ratione ipſius naturæ. ſ. vniuerſalis, dicitur materia remota, ſeu impoſſibilis, vt homo eſt aſinus. Secundo modo, quando attribuitur ſibi aliquid ratione alicuius ſingularis, in quo hæc natura vniuerſalis inuenitur, vt cum dicitur, hō currit, & hæc dicitur materia contingens. Sciendum, ꝙ in materia naturali & in materia remota, ſi vna contrariarum eſt vera, reliqua eſt falſa, & econuerſo. Et cauſa hoc eſt, quia, ſi illa dicitur materia naturalis, quæ prouenit ſecundum naturam vniuerſalis. ipſa ergo conuenit omni contento ſub eo ſic, ꝙ vniuerſalis affirmatiua erit vera, vniuerſalis autem negatiua, quæ remouet hanc materiam ab omni contento ſub eo, neceſſario erit falſa. dicit enim non eſſe quod eſt, quod eſt falſum, ſcilicet dicere non eſſe quod eſt, vel eſſe quod non eſt. Similiter etiam in materia remota vniuerſalis negatiua eſt vera, quia remouet tale prædicatum ab omni contento ſub tali vniuerſali. Vniuerſalis ergo affirmatiua tūc etiam dicetur falſa, quia dicit eſſe quod non eſt, & ſimili modo ſe habebit de ſuis particularibus ſibi ſubalternis. Materia enim naturalis, quia omnibus contentis ſub vniuerſali conuenit, ideo in tali materia particularis affirmatiua erit vera, negatiua vero falſa, econtra ſe habebit in materia remota. In materia vero contingēti ambæ contrariæ poſſunt eſſe falſæ, & cauſa poteſt haberi ex dictis. Si enim in tali materia non attribuitur vniuerſali aliquid niſi ratione particularis alicuius contenti ſub eo, affirmare illud de omnibus particularibus falſum eſt, quia dicitur, quod non eſt eſſe, ſimiliter etiam illud negare ab omnibus particularibus ſeu ſingularibus falſum eſt, quia dicitur quod eſt non eſſe. Ambæ ergo ſunt falſę. Particulares vero, quia quælibet poteſt ſaluari in vna ſingulari, ambæ ſunt veræ. Aliam rationem aſsignat Ariſt. Nam, vt dicit, contraria mutuo ſe expellunt, ambæ iſte contrariæ non poterunt ſimul eſſe, quod eſt verum, remotiones tamen earum nihil prohibet ſimul eſſe, ſicut album & nigrum non poſſunt eſſe ſimul, remotiones tamen amborum nihil prohibet eſſe ſimul, falſum enim eſt remotio amborũ. In omni materia ſiue naturali ſiue remota, ſeu contingenti, ſi vna contradictoriarum eſt vera reliqua eſt falſa, & econuerſo. Contradictoriæ enim enunciationes vel ſunt ſingulares, vt dictum eſt, uel vna eſt vniuerſalis & altera particularis, & hoc habent, quia vna remouet aliã. Vnde, ſi vna eſt negatiua, altera eſt affirmatiua, & ſi affirmatiua erit vera, dicit eſſe quod eſt, & hoc eſt verum, vt dicitur Quarto Metaphyſicæ, verum enim eſt eſſe quod eſt, & nō eſſe quod non eſt. Falſum autem eſt non eſſe quod eſt, & eſſe quod non eſt. Negatiua vero ſibi contradictoria, quia dicit non eſſe qd eſt, erit falſa. Similiter, ſi negatiua eſt vera dicit non eſſe quod non eſt, & affirmatiua tunc dicit eſſe quod nō eſt, quod eſt falſum. Et ſicut inter eſſe & non eſſe non eſt medium, & vnum remouet alterum, quia impoſſibile eſt dici de eodē & verificari ſimul eſſe & non eſſe, ſic etiam contradictoriæ, quia vna ponit de eodem eſſe, & altera de eodem non eſſe, ideo vna ſemper remouet alteram. Et quia in tali eſſe vel non eſſe conſiſtit verum vel falſum, vt dictũ eſt, ergo ſine medio, ſi vna eſt vera, reliqua eſt falſa, & econuerſo. Et ſic patet de veritate & falſitate dictarũ ꝓpoſitionũ de ineſſe &c.

Caput Vndecimum. Quid ſit propoſitio Modalis, & de eius quantitate.

Nunc reſtat ponere vel dicere de propoſitionibus Modalibus. Modus autem, vt hic ſumitur, eſt adiacens rei determinatio, ideſt determinatio facta per adiectiuum. Eſt autem adiectiuum duplex, ſcilicet nominis, vt album & nigrum, & verbi, cuiuſmodi ſunt aduerbia, quia enim aduerbium ſtat iuxta verbum & ſemper nititur verbo, ideo dicit̃ eſſe adiectiuum verbi. Et ſic modus erit duplex, ſ. nominalis, vt cum dr̃ curſus velox, & aduerbialis, vt cũ dicitur currit velociter. Notandũ, qđ aduerbia multipliciter poſſunt determinare verba. Quędã determinant ipſum rōne actionis vel paſsionis, quã verbũ ſignificat, vt curro velociter, vel ago fortiter, & hoc faciunt aduerbia qualitatiua. Quædam vero ratione temporis, vt aduerbia temporalia. Alia vero ratione modi, vt aduerbia vocandi & optandi. Quædam vero determinant verbum ratione compoſitionis, quam facit in orãtione, & iſta ſunt ſex, ſ. neceſſario, impoſsibiliter, poſsibiliter, cōtingenter, vero & falſo. Cum enim dicitur, Sortes currit velociter, ſignatur ꝙ curſus eius ſit velox, ſed cum dicitur neceſſario Sortes currit, nō ſignificatur ꝙ curſus eius ſit neceſſarius, ſed ꝙ iſta compoſitio, ſcilicet Sortes currit, ſit neceſſaria, & ſic de alijs quinque aduerbijs iam dictis. Sciendum, ꝙ prædicta ſex aduerbia faciunt veras enunciationes modales, quia poſſunt facere propoſitiones modales aduerbialiter ſumpta. vt cum dicitur, Sortes currit neceſſario, & nominaliter, vt cum dicitur, Sortem currere eſt neceſſe, & ſic de alijs. Verum eſt autem ꝙ duo iſtorum modorum, ſ. vero & falſo, non variant enunciationem quantum ad oppoſitiones, æquipollentias, & huius, ſed eodem modo ſe habent, ſeu eodem modo ſumuntur in eis, ſicut in cathegoricis de ineſſe, ideo de eis prætermittamus. Sed quia alia quatuor aduerbia, ſcilicet poſsibiliter, impoſsibiliter,

liter, neceſſario, contingenter prædictas enunciationes variant, ideo de ipſis dicamus. De his autem ad præſens videbimus quatuor, ſcilicet quantitatem, qualitatem, oppoſitiones, & æquipollentias, quia de conuerſione ipſarum dicetur in tractatu de ſyllogiſmis, vbi etiam dicetur de conuerſione enunciationum de ineſſe. Ad ſciendum autem earum quantitatem. Notãdum, ꝙ quædam ſunt propoſitiones modales de dicto, vt Sortem currere eſt neceſſe, in quibus, ſ. dictum ſubiicitur, & modus prædicatur, & iſtæ ſunt vere modales, quia modus hic determinat verbum ratione compoſitionis, vt ſupra dictum eſt. Quædam autem ſunt modales de re, in quibus videlicet modus inter ponitur dicto, vt Sortem neceſſe eſt currere, non enim modo eſt ſenſus, ꝙ hoc dictum ſit neceſſariũ, ſcilicet Sortem currere, ſed huius ſenſus eſt, ꝙ in Sorte ſit neceſſitas ad currendum. Et clarius apparet de poſſibili. Cum enim dicitur Sortem currere eſt poſſibile, ſenſus eſt, ꝙ hoc dictum, ſcilicet Sortem currere, eſt poſſibile. Sed cum dicitur Sortem poſſibile eſt currere, ſenſus eſt, ꝙ in Sorte ſit poſſibilitas currendi. Sunt autem & aliæ enunciationes, quæ videntur modales, & non ſunt, qñ videlicet modus ſubiicitur, & dictum prædicatur, vt poſſibile eſt Sortem currere. Ratio huius eſt, quia denominatio debet ſumi à forma, formale autem in enunciatione eſt prædicatum, & ideo à prædicato debet denominari, cum ergo in enunciatione prædicatur modus, erit modalis, cum vero prædicatur dictum, nõ erit modalis. Sciendum, ꝙ omnes enunciationes modales de dicto ſunt ſingulares, quantumcunq; ſit in eis ſignum vniuerſale. Vnde hæc, omnem hominem currere eſt poſſibile, eſt ſingularis, & ſic de omnibus aliis. Ratio huius eſt. Nam, vt ſupra dictum eſt, enunciatio dicitur ſingularis, quia in ea ſubiicitur ſingulare, ſeu terminus ſingularis, vt Sortes currit. Sed in talibus enũciationibus ſubiicitur hoc dictum ſignatũ, ſcilicet omnẽ hominem currere, quod totum accipitur pro vno termino ſignato, omnes ergo tales enunciationes ſunt ſingulares. In modalibus vero de re & in his, quæ videntur modales, & non ſunt, ſumitur quantitas ſecundũ quod in dicto ſunt termini & ſigna. Vnde hæc, poſſibile eſt omnem hominem currere, eſt vniuerſalis, & hæc, poſſibile eſt aliquem hominem currere, eſt particularis, & ſic ſe habet de modalibus de re. Patet ergo de earum quantitate.

Caput Duodecimum. De qualitate propoſitionum modalium quo ad affirmationem & negationem.

SEquitur de ipſarum qualitate. Vbi nota, ꝙ in enunciationibus de ineſſe eſt tria conſiderare, ſcilicet ſubiectum, prædicatum, & cõpoſitionem vtriuſque, quæ ita ſe habent quodammodo ſicut in naturalibus. In homine enim eſt conſiderare corpus & animam, & humanitatem, corpus eſt materia, anima eſt forma, quæ eſt pars compoſiti, vnde forma eſt reſpectu corporis, humanitas vero eſt forma reſpectu vtriuſque, ſcilicet reſpectu corporis & animæ. Sic in propoſito in enunciatione ſubiectum eſt ſicut materia, prædicatum vero ſicut forma, quæ eſt pars compoſitis, vnde eſt quaſi forma reſpectu ſubiecti, compoſitio vero eſt forma vtriuſque. Vnde tunc affirmatio & negatio ſumitur ſecundum compoſitionem vel diuiſionem, vbi eſt negatio. Vnde, quando in compoſitione non eſt negatio, erit enunciatio affirmatiua, ſi vero in ea eſt negatio, eſt enunciatio negatiua. In modalibus autem ſicut ſe habet in illis de ineſſe prædicatum, ſic ſe habet modus, quia eſt vt forma reſpectu dicti, & ideo, ſi modus componitur cum dicto affirmatiue, modalis erit affirmatiua, ſi vero negatiue, propoſitio erit negatiua. Hæc enim, Sortem non currere eſt poſſibile, eſt affirmatiua, quia compoſitio modi cum dicto affirmatur. Hæc autem, Sortem currere non eſt poſſibile, eſt negatiua, quia talis compoſitio negatur. Et hoc clare apparet in veritate & falſitate earum. Affirmatio enim de eodem ſingulari opponitur contradictorie negationi, & per conſequens, ſi vna eſt vera, reliqua eſt falſa, ſed iſta, Sortem currere eſt poſſibile, Sor. non currere eſt poſſibile. ambæ ſunt veræ, quia Sortes poteſt currere & poteſt nõ currere, & de vtroque dicto verificatur poſſibilitas, non ergo eſt vna affirmatiua, & alia negatiua. Sciendum, ꝙ licet enunciatio modalis dicatur affirmatiua, & negatiua à modo affirmato & negato, tamen quælibet poteſt quadrupliciter variari, quia vel habebit vtrũque, ſcilicet dictum & modum affirmatum, vt Sortem currere eſt poſſibile, vel vtrũque negatum, vt Sortem non currere non eſt poſſibile. Vel dictum negatum & modum affirmatum, vt Sortem nõ currere eſt poſſibile. Vel dictum affirmatum, & modum negatum, vt Sortem currere non eſt poſſibile. Et ſic patet de eius qualitate.

Caput Decimumtertium. De oppoſitione & æquipollentia enunciationum modalium.

NVnc videndum eſt de earum oppoſitione. Vbi nota, quod modales huiuſmodi variantur ſecundum affirmationem & negationem in dicto & in modo ſicut immediate dictum eſt, & ſic faciunt inter ſe oppoſitiones. Sed, quia diuerſimodi ſibinuicẽ opponuntur, ideo primo dicendum eſt de oppoſitionibus modalium ſecundum diuerſos modos, poſtea reducemus vnum modum ad alium per æquipollentias, & ſic patebunt omnium oppoſitiones. Notandum, ꝙ poſſibile dupliciter poteſt ſumi. vel in toto ſuo ſignificato, & tunc comprehendit neceſſarium & contingẽs & ſic quod neceſſe eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe, & quod contingens eſt eſſe, poſſibile eſt eſſe. Alio modo ſumitur ſolum pro contingenti, & ſic ſumitur in iſtis oppoſitionibus. Vnde licet quatuor ſint enunciationes modales, tres tamen earum faciunt diuerſitatem in oppoſitionibus, & æquipollentiis, quia illa de contingenti, & illa de poſſibili pro eadem ſumuntur. De iſtis ergo tribus modis dicamus, ſcilicet neceſſe impoſſibile poſſibile. Et licet, vt dictum eſt, quando modus ſubſtantialiter & dictum prædicatur, enunciatio non ſit modalis, tamen cito reducitur ad modalem, & ſic modo enunciationibus illis vtemur. Sciendum, quod ſicut dictum eſt, in enunciationibus de ineſſe, hoc ſignũ omnis, deſignat ꝙ prædicatum enunciationis attribuitur ſubiecto quantum ad totum illud, quod ſub eo continetur, hoc vero ſignum nullus, remouet à ſubiecto totum quod ſub eo continetur, & propter hoc vniuerſalis affirmatiua, & vniuerſalis negatiua ſunt cõtrariæ. Sic in iſtis enunciationibus modalibus iſte modus neceſſe facit ſignificare totam inhærentiam ſubiecti ad prædicatum,

prædicatũ, quia qđ neceſſario ineſt oĩ tali ineſſe, & ideo tenet eundem locum, ſcilicet modalis affirmatiua de neceſſario, & vlis affirmatiua de ineſſe. Et ſicut nullus totum remouet, ita etiam impoſsibile, quia quod impoſsibiliter ineſt, nulli tali ineſt, & ideo propoſitio de impoſsibili tenet locum vniuerſalis negatiuæ. Eſt ſicut quidam, affirmando non totam inhærentiam ponit, ſimiliter etiam negando non totum quod ſub ſubiecto continet remouet, ſic iſte modus poſsibile, quia quod poſsibiliter ineſt, non ineſt omni, & ꝙ poſsibiliter non ineſt, non ineſt nulli, & ideo poſsibile affirmando tenet locum particularis affirmatiuæ, & poſsibile negando tenet locum particularis negatiuæ. Secundũ ergo prædicta iſtæ enunciationes neceſſe eſt eſſe, & impoſsibile eſt eſſe, ſunt contrariæ. Neceſſe eſt eſſe, & poſsibile eſt non eſſe, ſunt contradictoriæ. Impoſsibile eſt eſſe, & poſsibile eſt eſſe, ſunt contradictoriæ. Poſsibile eſt eſſe, & poſsibile eſt non eſſe, ſub ſubcõtrariæ. Neceſſe eſt eſſe, & poſsibile eſt eſſe, ſunt ſubalternæ. Impoſsibile eſt eſſe, & poſsile eſt non eſſe, ſunt ſubalpæ, vt patet in figura ſequenti.

His viſis ſtatim patebit de æquipollentiis earum, & de oppoſitionibus ipſarum, quando variantur per negationes poſitas in dicto vel in modo. Aequipollentiæ nãque modalium eodem modo fiunt, ſicut in enunciationibus de ineſſe. ſecũdum videlicet verſum illum.

Præ contradic. poſt contra. præ poſtq; ſubalter.

Negatio enim præpoſita mõ facit æquipollere ſuo contradictorio, vnde hic, non neceſſe eſt eſſe, æquipollet huic, poſsibile eſt non eſſe. Et hic, non impoſsibile eſt eſſe, æquipollet huic, poſsibile eſt eſſe. Negatio vero poſtpoſita, ſcilicet modo, facit æquipollere ſuo contrario, vnde hæc, neceſſe eſt non eſſe, æquipollet huic, impoſsibile eſt eſſe. Et hic, impoſsibile eſt non eſſe, æquipollet huic, neceſſe eſt eſſe. Præ poſtq; ſubalter. i. negatio præpoſita & poſtpoſita modo facit æquipollere ſuo ſubalterno, vnde hæc, non neceſſe eſt non eſſe, æquipollet huic, poſsibile eſt eſſe, & ſimiliter hæc, non impoſsibile eſt non eſſe, æquipollet huic, poſsibile eſt non eſſe. Ex dictis poteſt patere, qualiter oppoſitiones propoſitionum eiuſdem modi variantur per negationes. Verbi gratia de enũciationibus de neceſſario, iſta, neceſſe eſt eſſe, & hic, non neceſſe eſt eſſe, ſunt contradictoriæ, & iſtæ, ſcilicet non neceſſe eſt non eſſe, & neceſſe eſt eſſe, ſunt ſubalternę, & ſic ſe habet de ſingulis aliis enunciationibus modalium per hunc verſum.

Amabimus, edentuli, iliace, purpurea, vt ſatis patet.

Caput Decimumquartum. De enunciatione hypotetica, & de tribus ſpeciebus eius.

REſtat nunc dicere de enunciationibus hypoteticis, ſeu ſuppoſitiuis, quod idem eſt. Diffinitur autem enunciatio hypotetica ſic, Enunciatio hypotetica eſt, quæ habet duas cathegoricas principales partes ſui, vt ſi homo currit, homo mouetur, patet, ꝙ hæc, homo currit, eſt vna enunciatio cathegorica, & illa, homo mouetur, eſt altera. Et dico principales partes, quia termini ſint principales partes propoſitionis cathegoricæ, non tamen ſunt principales partes ꝓpoſitionis hypoteticæ, ſed remotę, ſicut lapides ſunt partes domus remotæ, & in hoc differt enunciatio hypotetica ab enunciatione cathegorica. Nam principales partes cathegoricæ ſunt termini, principales autem partes hypoteticæ ſunt duæ cathegoricæ. Alia etiam differentia eſt inter propoſitiones cathegoricas & hypoteticas. Nam in cathegorica ſubiectum ſuſcipit nomen prædicati, cum enim dicitur homo eſt animal, homo recipit nomen animalis, cum homo dicatur eſſe animal. Non eſt autem ſic in hypoteticis, quia vnum de altero non prædicatur, ſed tantum aliquid dicitur eſſe, ſi alterum fuerit. verbi gratia, cum dicitur, ſi peperit, cum viro concubuit, non eſt ſenſus, ꝙ parere ſit cũ viro concubere, ſed eſt ſenſus, ꝙ partus eſſe non potuiſſet, niſi cum viro concubuiſſet. Similiter etiam cum dicimus, ſi homo eſt animal eſt, non eſt ſenſus, ꝙ homo ſit animal, ſed eſt ſenſus, ꝙ, ſi aliqua res eſt homo, neceſſe eſt ꝙ aliqua res ſit animal. Diuiditur autem ꝓpoſitio hypotetica in tres ſpecies, quia quædam eſt conditionalis, quædam diſiunctiua, & quædam copulatiua. Conditionalis eſt illa, in qua coniunguntur duæ propoſitiones cathegoricæ per hanc coniunctionem: ſi. vt ſi homo eſt, animal eſt, hoc autem conditionalis poteſt fieri tam ex parte ſubiecti, quàm ex parte prædicati. Ex parte ſubiecti, vt ſi dicatur, ſi homo currit, animal currit, ex parte vero prædicati, vt ſi dicatur, ſi homo currit, homo mouetur. Prima autem propoſitio ſeu enunciatio cathegorica, quæ eſt in his enunciationibus hypoteticis dicitur antecedens, ſecunda vero dicitur conſequens, & propter hoc dicitur conſequentia. Ad conditionalem autem reducuntur rationales, vt Sort. eſt homo, ergo Sort. eſt animal. Et omnis cauſalis, vt quia Sortes eſt homo, Sortes eſt animal, & temporalis, vt quando Sortes eſt homo, Sortes eſt animal, & omnes huiuſmodi. Notandum, ꝙ Ammonius ponit duplicem hypotheſim, vna eſt quando ſupponitur aliquod impoſsibile, ad quod tamen neceſſario ſequitur aliud impoſsibile. Verbi gratia, ſuppoſito ꝙ quatuor ſint tria, quaternarius numerus erit impar. Conſtat enim ꝙ hypoteſis ſupponit poſsibile, & impoſsibile ſubinfert, tamen ſtante hypoteſi neceſſario infertur. Ex quo poteſt intelligi, ꝙ conditionalis poteſt eſſe vera, & tamen ambæ eius partes ſunt falſæ. Vnde iſta eſt vera, ſi homo eſt aſinus, homo eſt rudibilis, tamen vtraque cathegoricarum eſt falſa. Secunda vero hypoteſis eſt, ꝙ quandoq; aliquid dicitur eſſe vel non eſſe ſi quid fuerit, vel non fuerit, vt ſi homo eſt animal

animal eſt, vel ſi homo eſt lapis non eſt. Ex dictis poteſt patere, quòd veritas enunciationis hypoteticæ eſt in conſequentia terminnrum, qui ſunt in conſequente, ad terminos, qui ſunt in antecedente, quia enim animal neceſſario ſequitur ad hominem, certum eſt, ꝙ quicquid fuerit homo, erit animal, & ſi ad currere ſequitur moueri, ſequitur ergo, ꝙ quicquid currit mouetur. Si ergo eſt homo, eſt animal, & ſi currit mouetur. Cuicunque ergo vere vel falſe attribuetur currere, attribuetur & moueri. Vnde iſta eſt vera, ſi mobile currit immobile mouetur. Et propter hoc dicitur, ꝙ ad veritatem eius requiritur ꝙ antecedens non poſsit eſſe verum ſine conſequente, quia tanta eſt neceſsitas conſequentis ad antecedens, ꝙ ſicut ſe habet antecedens, ita ſe habet conſequens. Si vero aliter ſe haberet, ſcilicet ꝙ antecedens eſſet verum, & conſequens falſum, falſa eſſet conſequentia, quia terminus in conſequente poſitus non neceſſariam haberet cōnexionem cum termino poſito in antecedēte. vt hic, ſi homo eſt albus, homo eſt muſicus, certum eſt, ꝙ hæc falſa eſt, non enim neceſſario ad album ſequitur muſicum. Et inde eſt, ꝙ omnis conditionalis vera eſt neceſſaria, & omnis falſa eſt impoſsibilis, quia, vt dictum eſt, terminus conſequentis neceſſario ſequitur terminum antecedentis. Qualiter autē conditionalis varietur per affirmationem & negationem, dicetur cum, de ſyllogiſmis hypoteticis agetur. Diſiunctiua vero eſt illa, in qua coniungnntur duæ enūciationes cathegoricæ per coniunctiones ſpeciei diſiunctiuæ. vt hic, animal aut eſt ſanum, aut eſt ægrum. Veritas autem prædictæ enunciationis eſt, qnòd, ſi vnum ponitur, alterum remouetnr, & ſi vnum remoueatur, alterum ſumatur. Vnde videtur ꝙ tantum valeat iſta, aut eſt ſanum, aut eſt ægrum, quantum iſta conditionalis, ſi non eſt ſanū, eſt ægrum. Et licet in prædicta materia verum ſit, tamen non ſemper in omni materia iſtæ duæ ſibi æquipollent in veritate, nam cōditionalis ex vna parte negata, & ex altera affirmata ſaluatur in contradictorijs, contrarijs, & diſparatis, & erit ſemper vera. Vera enim eſt iſta, ſi eſt album, non eſt nigrum, iſta tamen eſt falſa, aut eſt album aut eſt nigrum, poſſet enim aliquid eſſe, quod nec album eſſet, nec nigrum. & ſic etiam eſt de diſperatis. Differt enim diſiunctiua a tali conditionali. Vnde ad veritatem diſinnctiuæ requiritur, ꝙ de tali materia ſit, in qua vnum oīno ponatur, & alterū remoueat̃, vel ecōuerſo, & ꝓpter hoc ad eius veritatē requirit̃ ꝙ altera eins pars ſit vera. Et ſi vtraq; pars eius erit vera, vel falſa, ipſa enūciatio diſiunctiua erit falſa.

Copulatiua vero enunciatio eſt illa, in qua coniunguntur duæ ennnciationes cathegoricæ per coniunctionem copulatiuam. vt Sortes currit, & mouetur. in iſta ennnciatione nnlla ponitur conditio, ſed ſolum coniunctio enunciationis. Et quia copulatiua coniunctio ſemper debet ſimilia copulare, ſi antecedens erit verum, etiam conſequens neceſſe eſt ꝙ ſit verum & econnerſo. Et ſic patet qualiter dictæ enunciationes hypoteticæ ſe habent ad veritatem, nam conditionalis poteſt eſſe vera, vtraque eius parte exiſtente falſa. Diſiunctiua eſt vera vna eius parte exiſtente falſa. Copulatiua vero ad hoc qnòd ſit vera, vtraque eius pars neceſſario debet eſſe vera, & ſic patet de enunciationibus hypoteticis. Siquid aūt hęc de ipſis obmiſſum eſt, dicetur cum de ſyllogiſmis bypoteticis agetur &c.

De enunciatione Tractatus feliciter Finis.

S. THOMAE AQVINATIS TRACTATVS PRIMVS DE SYLLOGISMO SIMPLICITER

In Decem & Octo capita diuiſus.

Caput Primum. Quid ſit ſyllogiſmus, & quæ ad ipſum requiruntur conſtituendum.

MODO dicendnm eſt de tertia parte, videlicet de his, quæ pertinent ad tertiam operationem intellectus. Licet enim, vt dictum eſt, à Philoſopho ponantur duę operationes intellectus, ſ. ſimplicium intelligentia, & compoſitio vel diuiſio, tamē additur tertia operatio, quæ eſt diſcurſus ab vno cōpoſito, vel diuiſio ad aliud; hoc autem fit per argumentationem. Eſt autem argumentatio, oratio ſignificatiua diſcurſus rationis ab vno cognito ad aliud incognitum, vel à magis cognito ad minus cognitum. Sunt autem argumentationis quatuor ſpecies, ſcilicet ſyllogiſmus, enthymema, inductio, & exemplum. Siue hæc diuiſio ſit generis in ſuas ſpecies, vel analogi in ſua analogata nihil ad propoſitum. Et, quia ſyllogiſmus perfectior eſt omnibus alijs, ad quem aliæ ſpecies argumentationis rednenntur, ſicut imperfectum ad perfectum, ideo de ipſo dicendum eſt. Diffinitur autem ſyllogiſmus ſic, ſyllogiſmus eſt oratio, in qua quibuſdam poſitis & conceſsis neceſſe eſt aliud euenire per ea quæ poſita ſunt & conceſſa. Oratio hic eſt genus ſyllogiſmi. vt enim in tractatu de Enunciatione dictum eſt, nihil prohibet orationem eſſe plures, & vnam, cuiuſmodi eſt in ſyllogiſmo. In hoc autem ꝙ dicit, quibuſdam poſitis, tangit propoſitiones ipſius ſyllogiſmi. Per hoc quod dicit neceſſe eſt aliud euenire, tāgit concluſionem. Vnde oportet ſcire quid eſt propoſitio. Eſt autem propoſitio, vt hic ſumitur, enunciatio, qua poſita ad eam aliquid ſequitur. Non enim omnis enunciatio eſt propoſitio, ſed ſolum illa, quæ ponitur in aliqua ſpecie argumentationis, ad quam ſequitur concluſio. Verbi gratia, cum dicitur, omnis homo eſt animal, omne riſibile eſt homo, ergo omne riſibile eſt animal. iſta, omnis homo eſt animal, eſt propoſitio, & ſimiliter illa, omne riſibile eſt homo, proponūtur. n. vt ad eas ſequatur illa, omne riſibile eſt aīal. Hæc autem, oē riſibile eſt animal, licet ſit enunciatio, conſtat enim ex terminis, non tamen eſt propoſitio. Eſt autem terminus, in quem reſoluitur ꝓpoſitio, vt ſubiectum & prædicatum. Cum enim dico, homo eſt animal, homo eſt terminus, qui dicitur ſubiectum, animal eſt terminus, qui dicitur prædicatum. Sciendum, ꝙ licet propoſitio ex terminis componatur, & in eis reſoluatur, non tamen in diffinitione termini ponitur compoſitio propoſitionis, ſed reſolutio. huius cauſa eſt. Nam Logica, vt Boethus in ſua Topica dicit, duas habet partes, ſ. inuentiuam & iudicatiuā. Eſt autem inuentio excogitatio rerum verarū aut veriſimilium, quę alteram partem contradictionis probabilem reddunt. Probabile autem eſt quod videtur

omnibus,

omnibus, aut pluribus, aut ſapientibus, & his, ſcilicet ſapientibus aut omnibus, aut pluribus maxime notis. Huic autem parti logicæ deſeruiunt duo libri, ſcilicet Thopicorum, & Elenchorum. Iudicium autem, vt hic ſumitur, eſt recta determinatio rationis in his, quorum eſt iudicium. Recte autem determinat ratio qñ principiata reſoluit in principia. Et ideo ſcientia, quæ eſt recta determinatio ſcibilium eſt per cauſas, ſcilicet cum ratio reſoluit cauſata in cauſas, & propterea hæc pars Logicæ, ſcilicet iudicatiua dicitur analtica, ſeu reſolutoria, quia reſoluit principiata in principia. Huic autem parti Logicæ deſeruiunt duo libri, ſcilicet Priorum & Poſteriorum. Et, quia de materia libri Priorum hic intendimus, ideo hic diffinitur terminus per reſolutionem propoſitionis. Eſt autem ſubiectum, de quo aliquid dicitur. Prædicatum vero quod de altero dicitur, ſeu ſit dicere mentis vel rationis, ſeu ſit oris vel vocis. Dicĩ autem terminus, eo ꝙ ſic per ipſum terminatur propoſitio, ꝙ non vltra progreditur. In hoc autem tractatu dicemus de ſyllogiſmo ſimpliciter. Eſt autem ſyllogiſmus ſimpliciter, in quo non conſideratur materia, in qua talis, vel talis ſyllogiſmis fit, ideſt non cõſideratur vtrum talis materia ſit probabilis, vel neceſſaria, ſed ſolum conſideratur ſyllogiſmus ad ſuam ordinationem, in omni autem materia exiſtentibus veris vel probabilibus præmiſsis ſemper ſequitur concluſio vera vel probabilis. Quòd autem talis ordinatio ſit bona probatur per duo principia per ſe nota. Dico autem principia hic primas propoſitiones per ſe notas. Hæc autem principia ſunt dici de omni, & dici de nullo. Eſt autem dici de omni, quando nihil eſt ſumere ſub ſubiecto, de quo non dicatur prædicatum. Dici vero de nullo eſt, quando nihil ſumere ſub ſubiecto à quo non remoueatur prædicatum. De his autem inferius melius dicetur. Sciendum, ꝙ quia ſyllogiſmi variantur per diuerſas figuras, vt infra dicetur, ideo aliqui ſyllogiſmi non poſſunt immediate probari per dicta duo principia & propterea tales ſyllogiſmi indigent vno alio principio per quod poſſunt reduci ad dici de omni, vel ad dici de nullo. Hoc autem principium eſt, quando ex oppoſito conſequentis infertur oppoſitum antecedentis primæ concluſionis, tunc prima conſequentia fuit bona. Vnde omnes illi ſyllogiſmi, in quibus non poteſt recte ſaluari dici de omni. vel dici de nullo, cum dicto tertio principio reducuntur ad formã, in qua ſaluatur dici de omni, vel dici de nullo, & hæc reductio vocatur ab aliquibus per impoſsibile, a philoſopho vero per ſyllogiſmum conuerſiuum. Similiter etiam reducuntur prædicti tales ſyllogimi ad prædicta duo principia per conuerſionem propoſitionum. Sed quia conuerſiones non probantur eſſe bonæ niſi per tertium principium, ideo dicendum eſt, qui ſyllogiſmi reducuntur ad illa duo principia ſolum in virtute tertij principij. Qualiter autem fiant conuerſiones, & per dictum tertium principium probentur dicamus, & primo in propoſitionibus de ineſſe, deinde in propoſitionibus modalibus.

Caput Secundum. De conuerſione propoſitionum de ineſſe, & de ſpeciebus eius.

CONuerſio autem propoſitionum, vt hic ſumitur, eſt facere de ſubiecto prædicatum, & de prædicato ſubiectum, ita ꝙ exiſtente conuerſa vera, etiam ea, in quam conuertitur, ſit vera. Verbi gratia iſta propoſitio, omnis homo eſt animal, ſi conuertitur in iſtam, omne animal eſt homo, bene fit de prædicato ſubiectum & de ſubiecto prædicatum, tamen prima propoſitio eſt vera, ſecunda vero falſa, ideo talis conuerſio non eſt bona. Eſt autem in propoſitionibus terminorum finitorum, de quibus hæc intendimus, duplex conuerſio, ſcilicet ſimplex & per accidens. Dicitur autem conuerſio ſimplex, quando de prædicato fit ſubiectum & de ſubiecto prædicatum, manente ſecunda propoſitione in eadem qualitate & quantitate cũ prima. Per accidens vero dicitur, quando de ſubiecto fit prædicatum, & econuerſo, manente eadem qualitate propoſitionis, ſed mutata quantitate. Primo modo conuertuntur propoſitiones, vniuerſalis negatiua & particularis affirmatiua. Secundo modo conuertuntur vniuerſalis affirmatiua, & vt aliqui dicunt, vniuerſalis negatiua, tamen non eſt neceſſarium hoc ponere. Si enim ad hanc, nullus homo eſt lapis, ſequitur, nullus lapis eſt homo, & iſta eſt vera, neceſſario ſequitur hanc eſſe veram, quidam lapis non eſt homo. Vt enim ſupradictum eſt, exiſtentibus vniuerſalibus veris ſemper particulares ſunt veræ, licet non econuerſo. Primo probemus conuerſionem ſimpliciter & primo vniuerſalium. Et quia, vt dictum eſt, in talibus ſyllogiſmis, & eorum propoſitionibus non curatur in qua materia ſint, ideo vtemur terminis tranſcẽdentibus, loco quorum poſſunt poni termini quicunque. Sit ergo propoſitio conuertenda iſta, nullum B eſt A. Et ſemper ſupponatur ꝙ pro a, & pro A ſumantur tales termini ſignificatiui, qui faciant propoſitionem variam, ſicut ſi pro B ſumatur homo, & pro A, lapis, dico ergo, ꝙ prædicta propoſitio conuertitur in iſta, nullum A eſt B, quod probo per dictum tertium principium ſic, quando ex oppoſito conſequentis infertur oppoſitum antecedentis, prima conſequentia fuit bona, ſed ſic eſt in propoſito, ergo &c. Cum ergo dico, nullum B eſt A, ergo nullum A, eſt B, facio conſequentiam, cuius antecedens eſt, nullum B eſt A, conſequens vero eſt, nullum A eſt a, modo videamus ſi expoſito conſequentis infertur oppoſitum antecedentis vere. Huic autem propoſitioni, ſcilicet nullum A eſt B, quæ eſt conſequens, poteſt eſſe duplex, oppoſitum, ſcilicet contrarium & contradictorium, ſumamus ergo cõtradictorium eius, ſcilicet quoddam A eſt B, particularis enim affirmatiua & vniuerſalis, negatiua, ſunt cõtradictorię, ad iſtam autẽ, ſcilicet quoddam eſt A eſt B, ſequitur illa, ſcilicet quoddam B eſt A, vt probabo, ſed hæc, quoddam B eſt A, & illa, quæ fuit antecedens, ſcilicet nullum a eſt A, ſunt oppoſite contradictoriæ, ergo ex oppoſito cõſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis, prima ergo cõſequentia, quam vocamus cõuerſionem fuit bona. Nunc oportet probare quo ad illam, quoddã A eſt B, ſequitur illa, quoddam B, eſt A, hoc autem probatur per ſyllogiſmum expoſitorium. Ponam ergo propoſitiones primas in terminis ſignificatiuis, & ſicut dicimus, quoddam A eſt B, dicamus, quidam homo eſt animal, & ſicut dicimus, quoddam B eſt A, dicamus, quoddam animal eſt homo. Accipiamus primam, ſcilicet quidam homo eſt animal, ſignetur iſte homo, & hoc animal, ſi enim iſta eſt vera, quidam homo eſt animal, oportet quòd ipſa ſit vera in aliquo homine ſignato, puta ſorte vel Platone, & ſi in nullo homine ſignato erit vera, nullo modo erit vera, ſignetur ergo illa res, in qua animalitas, & humanitas ſignatur, & vocetur ſortes, modo fiat ſyllogiſ-

mus

mus expoſitorius ſic, ſortes eſt hic homo, ſortes eſt hoc animal, ergo hoc animal eſt hic homo, & per conſequens, quoddam animal eſt homo, ergo ad hanc, quidam homo eſt animal, quæ ſumebat loco huius, quoddam B eſt A, ſequitur quoddam A eſt B, ergo ad hanc, quoddam A eſt B, ſequitur quoddam a eſt A, & hoc eſt quod volebamus dicere. Et ſic patet de conuerſione vniuerſalis negatiuæ. Particularis affirmatiua conuertitur ſimpliciter, ſicut quoddam a eſt A, ergo quoddam A eſt B, & probatur per idem principium. Ex oppoſito ergo conſequentis infertur oppoſitum antecedentis, prima ergo conſequentia ſeu conuerſio fuit bona. Poteſt autem probari hæc conuerſio per ſyllogiſmum expoſitorium, vt dictum eſt. Vniuerſalis autem affirmatiua conuertitur per accidẽs ſic. Omne a eſt A, quoddam A eſt B. Et probatur eodem modo, oppoſitum enim huius quoddam A eſt B, eſt hoc, nullum A eſt a, quæ conuertitur in illam, nullum B eſt A, hæc autem eſt contraria primæ, quæ erat, oẽ B eſt A, ex oppoſito ergo conſequentis infertur oppoſitum antecedentis, prima ergo conſequentia, ſeu conuerſio fuit bona. Particularis vero negatiua nõ conuertitur, quia ex oppoſito conſequentis non infertur oppoſitum antecedentis. Verbi gratia, Sit propoſitio conuertenda iſta, quoddam a non eſt A, conuertatur ergo, quia vel conuerteretur in vniuerſalẽ negatiuam, vel in particularem negatiuam. In vniuerſalem negatiuam ſic, quoddam B non eſt A, ergo nullum A eſt a, huius oppoſitum eſt, Vel omne A eſt a, vel quoddam A eſt a, ſed vtraque iſtarum ꝓpoſitionum, ſcilicet omne A eſt B, vel quoddam A eſt a, conuertuntur in iſtam, quoddam B eſt A, quæ non eſt oppoſitum antecedentis, quod erat, quoddam B non eſt A, quia ſubcontrarietas non eſt oppoſitio, vt ſupra patuit, ergo non valet iſta conuerſio, idem etiam ſequitur, ſi conuerteretur in particularem, ſcilicet in illam, quoddam A non eſt B, cuius oppoſitum eſt, omne A eſt B, quæ conuertitur in hanc, quoddam B eſt A, quę proprie non eſt oppoſita, vt dictum eſt. Quòd etiam talis conuerſio non valeat, patet quia nõ tenet in omni materia, & poteſt oſtendi in terminis ſignificatiuis. Licet enim iſtud ſequatur, quidam lapis non eſt homo, ergo quidam homo non eſt lapis, tamen iſtud non ſequitur, quoddam animal non eſt homo, ergo quidam homo non animal. Imo omnis homo eſt animal. Fit autem de prædictis conuerſionibus quidam verſus ſic.

Feci ſimpliciter conuertitur Eua per acci.

Per A enim hic ſumitur vniuerſalis affirmatiua, per E vniuerſalis negatiua, per I particularis affirmatiua, per O particularis negatiua. Conſtruitur autem verſus ſic Fe.i. vniuerſalis negatiua Ci,i. particularis affirmatiua conuertuntur ſimpliciter. E,i. vniuerſalis negatiua, Va.i. vniuerſalis affirmatiua conuertuntur per accidens. Et ſic patet de conuerſione propoſitionum de ineſſe.

Caput Tertium. De conuerſionibus propoſitionum modalium, & differenti modo earum.

NVnc dicendum eſt de conuerſionibus propoſitionum modalium. Sciendum, ꝙ propoſitiones de neceſſario & impoſsibile eodem modo cõuertuntur, ſicut propoſitiones de ineſſe, & per idem principium probantur. Propoſitiones vero de poſsibili & contingenti non eodem modo conuertuntur. Sed quia oppoſitiones non eodem modo ſumuntur in propoſitionibus modalibus, ſicut in propoſitionibus de ineſſe, ideo oportet manifeſtare probationes prædictarum propoſitionum, & ſicut oſtendimus de propoſitionibus de neceſſario, ſic erit de propoſitionibus de impoſsibili. Sit ergo propoſitio iſta conuertenda, neceſſe eſt nullum a eſſe A, quæ conuertuntur in hanc, neceſſe eſt nullum A eſſe a, quia ex oppoſito ſecundæ propoſitionis infertur oppoſitum præcedentis. oppoſitum enim iſtius, neceſſe eſt nullum A eſſe B, eſt iſtud, non neceſſe eſt nullum A eſſe a, ſed iſta ęquipollet huic, poſsibile eſt aliquod A eſſe B. Nam non neceſſe non eſſe æquipollet huic, quod eſt poſsibile eſſe, quia non nullus æquipollet huic, quod eſt aliquis, ergo iſta, non neceſſe eſt nullum A eſſe B, æquipollet huic, poſsibile eſt aliquod A eſſe B. Ad hanc autem ſequitur, poſsibile eſt aliquod B eſſe A, quod poteſt probari per ſyllogiſmum expoſitorium, vt ſupra dictum eſt de particulari affirmatiua, ſed iſta, poſsibile eſt aliquod B eſſe A, eſt contradictoria antecedentis, quæ erat, neceſſe eſt nullum B eſſe A. Ex oppoſito ergo conſequentis infertur oppoſitum antecedentis. Prima ergo conſequentia ſeu conuerſio fuit bona. Particularis affirmatiua conuertitur eodem modo, & probatur per idem principium ſic, neceſſe eſt quoddam B eſſe A, ergo neceſſe eſt quoddam A eſſe B, cuius oppoſitum eſt, non neceſſe eſt aliquod A eſſe a, quæ æquipollet huic, poſsibile eſt nullum A eſſe B, quæ conuertitur in iſtam, poſsibile eſt nullum B eſſe A. Non enim ſumitur hic poſsibile prout idem eſt quod contingens, quia non conuertitur, ſicut infra patebit, ſed ſumitur modo poſsibile in ſuo toto ſignificato, vt compræhendit neceſſarium & contingens, vt ſupra in alio tractatu dictum eſt. Hæc autem, poſsibile eſt nullum B eſſe A, eſt contradictoria huic, neceſſe eſt quoddam a eſſe A, quæ erat antecedens. Eodem etiam modo probatur conuerſio vniuerſalis affirmatiuæ per accidens, ſcilicet per conuerſionem per accidens factam. Notandum, ꝙ hæc eſt differentia inter concreta accidentalia prædicata, & ſubſtãtialia, ſeu ipſorum ſubiecta. Nam ex parte prędicati dicunt formam, ex parte vero ſubiecti dicunt illud quod habet illam formam. Cum enim dico ſortes eſt albus, ly albus dicit ſolam formam albedinis, ſed cum dico, quoddam album eſt ſortes. ly album dicit habens albedinem. In tali ergo materia deficit conuerſio modalium affirmatiuarum. Nam hæc eſt vera, neceſſe eſt quoddam album eſſe corpus, & tamen hæc eſt falſa, neceſſe eſt quoddam corpus eſſe album quia hæc eſt contingens. Et ſic patet de conuerſionibus propoſitionum de neceſſario. Eodem modo fiunt illæ de impoſsibili in ſuo toto ſignificato. Conuerſiones autem propoſitionum de contingenti & de poſsibili, vt eſt idem quod contingens, fiunt in terminis, ſcilicet vt contingit nullum a eſſe A, conuertitur in hanc, contingit omne a eſſe A. Vnde iſtæ conuerſiones alio modo & oppoſito ſe habent ad conuerſiones propoſitionum de ineſſe, & modalium dictarum. Nam in illis ſemper de ſubiecto fit prædicatum, & econuerſo, & ſemper in eis ſeruatur eadẽ qualitas, licet nõ ſemper eadẽ quantitas. In iſtis vero, quod fuit ſubiectũ vel prædicatum, eodem modo remanet, & mutatur qualitas. Ratio horum eſt, quia, vt dictum eſt, illa eſt bona conuerſio, in qua ſicut eſt veritas in propoſitione cõuerſa,

ita

ita eſt in illa, in quam conuertitur. Si autem propoſitio de contingenti conuerteretur ſic, ꝙ de ſubiecto fieret prædicatum,& econuerſo, non inueniretur in omni materia vera, ſed in aliqua materia eſſet antecedens verum, & conſequens falſum, ergo mala eſſet conuerſio. Verbi gratia in terminis ſignificatiuis cõtingit nullum hominem eſſe album, hæc eſt vera, quia contingere hoc poſſet, ſi conuertatur ſic, contingit nullum album eſſe hominem, hæc eſt falſa. Ponatur ergo modo, ꝙ ſortes eſſet albus, quia eſt albus, nunquam poterit cõtingere ſortem non eſſe hominem. Fit autem iſta conuerſio in diuerſa qualitate. Nam triplex eſt contingens. Vel ad vtrumlibet, vt contingit hominem eſſe album, vel vt in pluribus, vt contingit hominem habere duos oculos, vel vt in paucioribus, vt contingit hominem eſſe monoculum. Contingens autem ad vtrũlibet dicitur, quia quot poſſunt in eſſe, tot poſſunt remoueri, ergo negatiua & affirmatiua ſunt ſimul veræ. Cõtingens autem vt in pluribus non conuertitur in contingens, vt in pluribus, ſed in contingens, vt in paucioribus. Vnde illa, contingit nullum hominem eſſe cæcum, conuertitur in iſtam, contingit omnem hominẽ eſſe cæcum. Prima enim eſt contingens vt in pluribus, ſecunda vero vt in paucioribus. eodem modo conuertitur contingens vt in paucioribus in contingens vt in pluribus, & eodem modo ſumitur eorum conuerſio, ſicut dictum eſt de contingentibus ad vtrũlibet. Nam ſi contingit in pluribus deficit in paucioribus, & ſi contingit in paucioribus deficit in pluribus, & ſic patet de conuerſionibus modalium. Notandum ꝙ aliquæ ꝑpoſitiones ponuntur, quæ carent conuerſione, cum nihil faciant ad propoſitum, quia nulla earum poſſet poni in aliquo ſyllogiſmorum, qui reducendi ſunt, ita videlicet, ꝙ illæ indigeant conuerſione, & ſic de dictis tractare eſt ſuperfluum,

Caput Quartum. De ſyllogimis oſtenſiuis de ineſſe quoad modum & figuram.

HIs habitis, modo dicendum eſt de ſyllogiſmis, & primo de ſyllogiſmis de ineſſe. Secundo de modalibus. Tertio de hypoteticis. Syllogiſmorum autem de ineſſe quidam ſunt oſtenſiui, quidam vero ad impoſsibile, vnde primo dicendum eſt de ſyllogiſmis oſtenſiuis. Sciendum, ꝙ omnis ſyllogiſmus oſtenſiuus conſtat ex tribus orationibus, quarum duę vocantur propoſitiones ſeu præmiſſæ, vltima vero dicitur concluſio. Verbi gratia, omne animal eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Iſte duæ, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia, & omnis homo eſt animal, ſunt duæ propoſitiones, quarum prima, ſcilicet omne animal eſt ſubſtantia dicitur maior, ſecunda vero dicitur minor ſeu aſſumpta, tertia vero oratio, ſcilicet omnis homo eſt ſubſtantia, dicitur concluſio. Et licet prædictæ tres orationes ſint perfectæ conſtantes ex ſubiecto & prædicato, non tamen habent niſi tres terminos, qui ſunt homo animal, & ſubſtantia. Et cauſa eſt, quia omnes iſti termini ſumuntur bis, vnde terminus bis ſumptus in præmiſsis dicitur medium. Terminus in maiori propoſitione ſumptus cum medio dicitur maior extremitas. Terminus vero ſumptus in minori propoſitione cum medio, dicitur minor extremitas. In concluſione vero iterum ſumitur maior extremitas cum minori, ita ſcilicet ꝙ ſi concluſio eſt directa, maior extremitas prædicatur de minori. Si vero indirecta ſit econuerſo. Vnde medium nunquam ponitur in concluſione. Ad ſciendum autẽ cauſas dictorum nominum, ſciendum ꝙ homo eſt rationalis, & dicitur autẽ rationalis & non intellectualis, quia intellectus appræhendit quicquid appræhendit ſine diſcurſu, ratio vero licet non ſit alia potentia quàm intellectus, tamen dicitur ratio, quia quicquid apprehendit, appræhendit cum diſcurſu, non ergo venit ad perfectam appræhenſionem alicuius rei niſi diſcurat à magis noto ad minus notum. Verbi gratia ad cognoſcendum perfecte quid ſit homo, primo intelligimus ꝙ ſit ens, deinde ꝙ ſit ſubſtantia, deinde ꝙ ſit corpus, deinde ꝙ ſit animatum corpus, deinde animal, deinde rationalis, & ſic veniemus in cognitionem hominis diſcurrendo. Siue autem talis diſcurſus fiat ſine complexione, ſcilicet intelligendo ens ſubſtantiam corpus non ponendo ibi eſt, vt ſcilicet non dicamus hoc eſt homo, vel fiat cum complexione nihil ad propoſitum ſufficit, ꝙ diſcurendo intelligimus, & talis diſcurſus eſt à magis noto nobis ad minus notum. Magis autem nota nobis ſunt magis vniuerſalia, vt primo Phyſicorum dicitur, quia ſunt magis confuſa, diſcurſus ergo noſter in noſtra cognitione eſt à magis vniuerſalibus ad minus vniuerſalia. Vnde magis & prius cognoſcimus ens q̃ ſubſtantiam, & ſubſtantiam quàm corpus, & corpus quàm animatum corpus, & animatum corpus quàm animal, & animal quàm hominem. De tali autem diſcurſu eſt ſyllogiſmus, qui nihil aliud eſt quàm oratio ſeu congregatio orationum, vt Boethus dicit, in qua eſt talis diſcurſus. Et licet in tali diſcurſu multa poſſint eſſe media, & multæ præmiſſe ad vnam concluſionem. Verbi gratia, omnis ſubſtantia eſt ens, omnis homo eſt ſubſtantia, quæ eſt corpus, quod eſt animal, ergo omnis homo eſt ens, tamen quia medium ſemper duarum extremitatum eſt medium, in tali diſcurſu multos compræhendimus ſyllogiſmos. Vnus ergo eſt ſyllogiſmus vnius medij, & duarũ extremitatũ. Et, quia in prædicto diſcurſu terminorum primus, qui vniuerſalior eſt, & per conſequens magis notus, primo intellectui occurrit, dicitur maior extremitas, extremitas. ſ. dicitur, quia primo occurrit intellectui, & maior, quia vniuerſalior, & magis nota. Secundus autem terminus, qui intellectui occurrit, eſt qui non eſt ita vniuerſalis, tamen ſecundum locum tenet poſt primum in vniuerſalitate, vt eſt corpus poſt ſubſtantiam, huic autem ſecundo termino iam ſcimus ineſſe primum terminũ, & hæc dicitur maior propoſitio, quia prior cognitione, ſed quia nondum ſcimus ſecundum ineſſe alicui minus vniuerſali termino, diſcurrit adhuc ratio & cognoſcit corpus ineſſe animali, vbi ſiſtit, & hic eſt minor propoſitio, & ſtatim cognoſcit ſubſtantiam ineſſe animali, & hæc eſt concluſio. Certæ in iſtis terminis medium fuit corpus, & ipſum fuit cauſa, ꝙ nos ſciremus ſubſtãtiam ineſſe animali, vltimus autem terminus in prædicto diſcurſu fuit animal, vbi ſtetit ratio, & propter hoc dicitur minor extremitas. Extremitas enim dicitur, quia ibi ſtetit diſcurſus rationis, minor vero dicitur, quia minus vniuerſalis, & per conſequens minus nota nobis, habemus ergo cauſas dictorum nominum, & rationes terminorum, præmiſſarum, & concluſionis. Ex dictis poteſt patere quod dicit Philoſophus Primo Poſteriorũ, ꝙ maior propoſitio eſt prius nota concluſione natura & tempore. Natura, quia termini eius ſunt magis vniuerſales,

uerſales, vt dictum eſt. Tempore vero, quia in diſcurſu rationis prius ſciui ſubſtantiam ineſſe corpori, quam ineſſe animali. Minor vero propoſitio eſt prius nota natura, non tamen tempore. Natura, quia cauſa prior eſt cauſato, propoſitiones autem ſunt cauſa concluſionis, & quia etiã iſte fuit prior diſcurſus rationis de medio, ſcilicet ad minorem extremitatem, non tamen eſt prius nota tempore, qui enim ſciebam ſubſtantiã ineſſe corpori, in eodem inſtanti in quo ſciui corpus in eſſe animali ſciui ſubſtantiam ineſſe animali, & ſic patet de partibus ſyll̃i, & nominibus earũ. Habent autem ſyllogiſmi figuras & modos. Dicitur autem hic figura ordo trium terminorum ſecundum ſubiectionem & prædicationem. Sicut enim termini linearum in mathematicis aliter & aliter ſituati variant ſpecies figurarum, nã tria puncta, quæ faciunt triangulum, ſi inter ſe ęqualiter diſtabunt, erit ſpecies trianguli, quæ dicitur æquilaterus ſiue hyſopleuros. Si vero duo æqualiter diſtabunt a tertio, quorum diſtantia inter ſe eſt minor vel maior diſtantia eorum ad tertium, eſt ſpecies trianguli, quę dicitur hyſocheles. Si vero omnes diſtantiæ punctorum ſint inæquales eſt ſpecies trianguli, quæ dicitur gradatus ſiue ſcalenon. Sic ſecundum diuerſitatem iſtorum trium terminorũ in ſubiiciendo & prædicando fiunt. 3. figuræ ſyllogiſmorum, licet alio modo quam in figuris ſuperficialibus iam dictis. Si enim medium in vna propoſitione ſubiicitur, & in alterá prædicatur, dicitur eſſe prima figura. Et merito, quia tunc medium vere eſt medium, quia ſapit naturam vtrinſque extremi, ſcilicet ſubiecti & prædicati, prædicatur enim, & ſubſtantialiter, vt dictum eſt. Si vero medium io vtraque propoſitione prædicatur dicitur eſſe ſecunda figura, quia licet medium non ſit vere medium ſapiens naturam ſubiectionis & prædicationis, tamẽ quia dignius eſt prædicari quam ſubiici, ideo hæc figura ſecũdum locum tenet. Si vero medium in vtraque propoſitione ſubiicitur, dicitur tertia figura & vltima, quia in ea medium non ſtat in medio ſicut in prima, & ſubſtantialiter ſemper quod eſt indignius. Plures figuræ non poſſunt eſſe, quia tres termini in duabus propoſitioo ibus non poſſunt pluries variari, vnde verſus.

Sub præ prima, bis præ ſecunda, tertia ſub bis.

Qui ſic conſtruitur, prima, i. in prima figura, mediũ ſub, i. ſubiicitur, & præ, ideſt prædicatur. Secunda, i. in ſecũda figura medium præ, i. prædicatur bis, i. in vtraq; præmiſſarum. Tertia, i. in tertia figura medium ſub. i. ſubiicitur bis. i. in vtraque præmiſſarum. Modus vero, vt hic ſumitur, eſt ordinatio duarum propoſitionum in certa qualitate, & quantitate, & dicitur modus, quia eſt quædam accidentalis determinatio ipſarum propoſitinnum ſyllogiſmi &c.

Caput Quintum. De ſyllogiſmis inutilibus in omni figura.

REſtat nunc dicere de ipſis ſyllogiſmis. Vbi nota, ꝙ vt ſupradictum eſt, in hoc opere tractatur de ſyllogiſmo ſimpliciter, ſ. de forma ipſius ſyllogiſmi inquantum ſyllogiſmus eſt non applicando ad aliquam materiam, & ideo illa erit vera forma ſyllogiſmi, quæ applicata cuicunque materię ſemper ſi pręmiſſæ erunt veræ ſequetur ex eis concluſio vera. Si vero ſyllogiſmus in aliqua materia exiſtentibus præmiſsis veris, ſequitur concluſio falſa, licet in aliqua alia materia ſequatur concluſio vera, talis non erit verus ſyllogiſmus, ſed dicitur inutilis coniugatio. Harum autem inutilium coniugationum quædam poſſunt fieri in omnibus figuris, quædam vero in duabus, vel ſolum in vna figura. Quæ fiunt in omnibus figuris ſunt quatuor, prima eſt ſi ambæ præmiſſæ ſint negatiuę, ſecunda ſi ambæ præmiſſæ ſunt particulares. Tertia, ſi ambæ ſunt indefinitæ. Quarta ſi ambæ ſunt ſingulares. Tales enim ſyllogiſmi ſiue coniugationes in quacunque figura fiant ĩ aliqua materia poſſunt concludere verum, & in alia falſum, & propter hoc dicuntur inutiles. verbi gratia. de ambabus negatiuis in prima figura aliquando concluditur verum ſic. Nullus homo eſt lapis, nullus aſinus eſt homo, ergo nullus aſinus eſt lapis. Aliquando concluditur falſum, ſic nullus homo eſt lapis, nulla margarita eſt homo, ergo nulla margarita eſt lapis falſa eſt concluſio, quia omnis margarita eſt lapis. Et ſic poteſt fieri in ſecunda & tertia figura. De hac & de tribus dictis inutilibus coniugationibus datur vna regula generalis, ſcilicet. In omnibus figuris ex puris negatiuis particularibus indefinitis, & ſingularibus nihil ſequitur. Inutiles vero coniugationes, quæ aliquando nõ ſunt in omnibus figuris, ſed in aliquibus ſunt duæ. Vna eſt quæ conuenit primæ & tertiæ figuræ, ſcilicet quando minor propoſitio eſt negatiua. Secunda vero conuenit primæ & ſecundæ figuræ, ſcilicet quando maior propoſitio eſt particularis, & de eis dantur regulæ generales, ſcilicet. In prima & tertia figura minori exiſtente negatiua nihil ſequitur. Notandum, ꝙ in prima figura hæc debẽt intelligi de ſyllogiſmis directe concludentibus. Nam ſunt in ea duo modi ſyllogiſmorum in directe concludentes, in quibus minor eſt negatiua, nec tamen ſunt inutiles cõiugationes. Secunda regula, In prima & ſecunda figura maiori exiſtente particulari nihil ſequitur. Et ſimiliter in prima intelligitur de concludentibus directe. Dantur autem aliæ duæ regulæ generales, quarum prima eſt, Si altera præmiſſarum eſt negatiua, etiam concluſio eſt negatiua. Secunda eſt, ſi altera præmiſſarum fuerit particularis concluſio erit particularis. Cauſa eſt, vt enim dictum eſt maior extremitas ineſt minori in concluſione in virtute medij, inquantum, ſcilicet ineſt medio in maiori propoſitione, & medium ineſt minori extremitati In minori propoſitione ſiue alio modo ſumatur inhærentia dictorum termioorum, ſicut fit in alijs figuris eo modo, quo medium inerit alicui extremitati, vel econuerſo, vna extremitas inerit alteri. Sed, ſi aliqua pręmiſſarum fuerit particularis, debet medium ineſſe extremitati vel extremitas in medio particulariter, ergo concluſio, quæ dicit extremitatem in eſſe extremitati, erit particularis. Et hæc in ſyllogiſmis affirmatiuis ſufficit quantum ad ſecundam regulam. In ſyllogiſmis autem negatiuis eodem modo virtute medij concluditur. Si enim medium vni extremitati ineſt, & econuerſo ab altera remouetur, neceſſe eſt extremitatem ab extremitate remoueri, & ſic erit concluſio negatiua, & hic quantum ad primã regulam. In eiſdem etiam ſyllogiſmis, ſi medium particulariter inerit vel econuerſo, vel particulariter remoueatur ab aliqua extremitate vel econuerſo, neceſſario ſequitur extremitatem ab extremitate particulariter remoueri, & ſic concluſio erit particularis negatiua. Veræ itaque ſunt regulæ prædictæ &c.

Caput Sextum. De ſyllogiſmis primæ figuræ directe concludentibus, & de ſyllogiſmis ſecundæ figuræ.

NVnc dicendum eſt de ſyllogiſmis vtilibus. Et primo de his qui ſunt in prima figura, hi autem ſunt quatuor. Primus eſt, quando maior & minor propoſitiones ſunt vniuerſales affirmatiuæ, & ſequitur concluſio vniuerſalis affirmatiua, ſic ponendo in terminis tranſcendentibus. Omne B eſt A, omne C eſt B, ergo omne C eſt A. Probatur autem ſyllogiſmus per hoc principium, quod eſt dici de omni, vt enim dictũ eſt. Dici de omni eſt, quando nihil eſt ſumere ſub ſubiecto, de quo non dicatur prædicatum. Sic enim in propoſito eſt, ergo &c. Ponamus ergo in terminis ſignificatiuis, & ſit B animal, A vero ſubſtantia, C autem ſit homo, fiat ergo ſyllogiſmus ſic. Omne animal eſt ſubſtãtia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, certum eſt, quod ſi iſta eſt vera, omne animal eſt ſubſtantia, nihil erit ſumere ſub animali, de quo non dicatur ſubſtantia, ſi ergo omnis homo eſt animal, tunc omnis homo eſt ſub animali, debet ergo ſumi, ſicut ſubſtantia prædicatur de animali, ita prædicabitur de homine.

Secundus modus eſt, quando ex maiori vniuerſali negatiua, & ex minori vniuerſali affirmatiua concluditur vniuerſalis negatiua ſic, nullum B eſt A, omne C eſt B, ergo nullum C eſt A, & probatur per alterum principium quod eſt dici de nullo. In terminis autem ſignificatiuis oſtenditur ſic, Sit B animal, A vero lapis, C autem ſit homo, ſi enim nullum animal eſt lapis, nihil erit ſumere ſub animali, a quo non remoueatur lapis. Sicut enim omnis, quod eſt ſignum vniuerſale affirmatiuũ, eſt diſtributiuum, & diſtribuit affirmatiue pro ſingulis contentis ſub eo cui iungitur, ita etiam nullus pro ſingulis talibus diſtribuit negatiue.

Tertius modus eſt, quando ex maiori vniuerſali affirmatiua, & ex minori particulari affirmatiua concluditur particularis affirmatiua ſic, omne B eſt A, quoddam C eſt B, ergo quoddam C eſt A, & probatur per dici de omni.

Quartus modus eſt, quãdo ex maiori vniuerſali negatiua, & minori particulari affirmatiua concluditur particularis negatiua ſic, nullum B eſt A; quoddam C eſt B, ergo quoddam C non eſt A. Et probatur per dici de nullo. Sciendum, quod licet iſti duo vltimi ſyllogiſmi probari poſſint per dici de omni, & per dici de nullo, vt dictum eſt, tamen philoſophus primo Priorum reducit eos ad duos modos primos, in quibus verius ſaluatur dici de omni & dici de nullo propter vniuerſalitatem minoris propoſitionis eorum, & hoc faciemus in fine omnium.

Secunda figu. 4. habet modos. Primus cõſtat ex maiori vniuerſali negatiua & minori vniuerſali affir. ex quibus ſequitur concluſio vniuerſalis negatiua ſic, nullum B eſt A, omne C eſt A, ergo nullum C eſt B. In iſto enim ſyllogiſmo non poteſt oſtendi dici de nullo, quia ſub B, cui iungitur ſignum vniuerſale, ſ. nullum, nihil ſumitur, A quo poſſit remoueri ſubiectum, & ideo ad hoc quod probetur per dici de nullo reducatur ad ſecundum modum primæ figuræ, hoc autem dupliciter poteſt fieri. Vel per conuerſionem maioris ſimpliciter, vt dicatur ſic, nullum A eſt B, omne C eſt A, ergo nullum C eſt B. Et probatur etiam per tertium principium ſupradictum quod erat, quando ex oppoſito conſequentis infertur oppoſitum antecedentis prima conſequentia eſt bona. Sciendum, quod omnis ſyllogiſmus eſt quædam conſequentia, in qua antecedens ſunt ambæ præmiſſæ, conſequens vero eſt concluſio, vnde ſi ex oppoſito concluſionis cum altera præmiſſarum infertur oppoſitum alterius præmiſſæ in ordinatione, in qua ſaluatur dici de omni vel dici de nullo, prima conſequentia ſeu ſyllogiſmus erit bonus. Sic enim in propoſito, conſequens enim ſiue concluſio eſt, nullum C eſt B, quæ duo habet oppoſita, ſcilicet contrarium & contradictio, ſumatur eius contrarium, ſ. Omne C eſt B, ſumatur modo maior prædicti ſyllogiſmi, ſ. Nullum B eſt A, & oppoſita contraria cõcluſionis fiat minor & dicatur ſic. Nullum B eſt A, omne C eſt B, ergo nullum C eſt A, iſte ſyllogiſmus eſt in ſecundo modo primæ figuræ, & ex oppoſito, conſequentis ſeu concluſionis infertur illa, nullum C eſt A, quæ eſt oppoſita vnius præmiſſę, ſ. minoris, quia eſt contraria minori primi ſyllogiſmi, quæ erat, omne C eſt A, ergo ex oppoſito conſequentis cũ vna præmiſſarum infertur oppoſitũ alterius præmiſſæ, prima ergo cõſequentia ſeu ſyllogiſmus fuit bonus.

Secundus modus conſtat ex maiori vniuerſali affir. & minori vniuerſali nega. ex quibus ſequitur concluſio vniuerſalis nega. ſic. Omne B eſt A, nullum C eſt A, ergo nullum C eſt B, iſte ſyllogiſmus reducitur ad ſecundum modum primæ figuræ, per conuerſionem minoris ſimpliciter, & per tranſpoſitionem præmiſſarum, vt. ſ. iſta, quæ erat maior fiat minor ſic, nullum A eſt C, omne B eſt A, ergo nullum B eſt C, maior iſtius ſyllogiſmi fuit illa, in qua conuerſa fuit minor primi ſyllogiſmi, quæ erat, nullum C eſt A. Per tertium vero principium ſeu per ſyllogiſmum conuerſiuum reducitur ad ſecundum modum primæ figuræ ſic, ſumatur propoſitio contraria concluſioni, quæ eſt, omne C eſt B, & fiat minor ſic. Omne B eſt A, omne C eſt B, ergo omne C eſt A. Hæc autem, quæ concluditur in iſto ſecundo ſyllogiſmo, ſ. omne C eſt A, eſt contraria huic, nullum C eſt A, quæ erat minor ex oppoſito ergo conſequentis.

Tertius modus eſt, quãdo ex maiori vniuerſali nega. & minori particulari affir. concluditur particularis nega. ſic, nullum B eſt A, quoddam C eſt A, ergo quoddam C non eſt B. Hic reducitur ad quartum modum primæ figurę per conuerſionem maioris ſimpliciter, nullum A eſt B; quoddam C eſt A, ergo quoddam C non eſt B. Reducitur autem per ſyllogiſmum conuerſiuum ad ſecundum modum primæ figuræ. Oppoſitum enim concluſionis, quod eſt, quoddam C non eſt B, eſt iſtud, omne C eſt B, & fiat minor ſic, nullum B eſt A, omne C eſt B, ergo nullum C eſt A, quę eſt oppoſita minoris ſyllogiſmo primi quæ erat, quoddam C eſt A.

Quartus modus eſt, quando ex maiori vniuerſali affir. & ex minori particu. nega. concluditur particularis nega. ſic, omne B eſt A, quoddã C non eſt A, ergo quoddam C non eſt B, Iſte ſyllogiſmus poteſt reduci per cõuerſionem præmiſſarum, maior enim quæ eſt vniuerſalis affir. non poteſt cõuerti niſi in particularem affir. & minor eſt particularis. Ex pluribus autem particularibus, vt dictum eſt nihil ſequitur. Reducitur ergo per ſyllogiſmum, quod aliquando vocatur per impoſſibile, ſicut reducti fuerunt cæteri tres ſyllogiſmi ſupradicti, & reducitur ad primum modum primæ figuræ. Oppoſitum. n. concluſionis, quæ erat, quoddam C non eſt B, eſt iſtud, omne C eſt B, quod fiat minor ſic. Omne B eſt

A, omne

A, omne C eſt B, ergo omne C eſt A, hæc autem eſt oppoſita minoris, quæ erat, quoddam C non eſt A. Et ſic patet de ſyllogiſmo primæ, & ſecundæ figuræ.

Caput Septimum. De ſyllogiſmis. 3. figuræ. Et de reductione omnium ſyllogiſmorum ad duos primos modos primæ figuræ.

TErtia vero figu. ſex habet modos. Primus conſtat ex maiori vniuerſali affir. & ex minori vniuerſali affir. ad quaa ſequitur concluſio particularis affirmatiua ſic. Omne B eſt A, omne B eſt C, ergo quoddam C eſt A. Iſte ſyllogiſmis per conuerſionem minoris per accidens reducitur ad. 3. modum primæ figuræ ſic. Omne B eſt A, quoddam C eſt B, ergo quoddam C eſt A. Per ſyllogiſmum vero conuerſiuum reducitur ad ſecundum modum primę figuræ. Sumatur enim oppoſitum concluſionis, quod eſt. Nullum C eſt A, & fiat maior ſic. Nullum C eſt A, omne B eſt C, ergo nullum B eſt A, hic autem eſt contraria maioris primi ſyllogiſmi, quę erat, omne B eſt A. Sciendum, quod in reductione per ſyllogiſmmum conuerſiuum hæc differentia eſt inter ſyllogiſmos ſecundæ, & tertiæ figuræ. Nam in ſyllogiſmis ſecundæ figuræ ex oppoſito concluſioni fit minor propoſitio, & inſertur oppoſitum minoris propoſitionis, in ſyllogiſmis verò tertiæ figuræ ex oppoſito concluſionis, fit maior propoſitio, & inſertur oppoſitum maioris ptopoſitionis.

Secundus modus conſtat ex maiori uniuerſali negatiua, & ex minor vni affirma. ad quas ſumitur concluſio particularis negatina ſic, nullum B eſt A, omne B eſt C, ergo quoddam C non eſt A, hic per conuerſionem minoris per accidens reducitur ad quartum modum primę figuræ ſic, Nullum B eſt A, quoddam C eſt B, ergo quoddam C non eſt A. Sed per ſyllogiſmum côuerſiuum reducitur ad primum modum primæ figuræ, ſi occipiatur oppoſitum concluſionis, & fiat maior ſic. Omne C eſt A, omne B eſt C, ergo omne B eſt A, hęc côcluſio eſt contraria maiori primi ſyllogiſmi.

Tertius modus conſtat ex maiori particulari affirmatiua & minori vniuerſali affirmatiua, ex quibus ſequitur concluſio particularis affirmatiua ſic. Quoddâ B eſt A, omne B eſt C, ergo quoddam C eſt A, hęc per conuerſionem reducitur ad tertium modum primæ figuræ conuertendo maiorem ſimpliciter, & tranſponendo propoſitiones ſic, omne B eſt C, quoddam A eſt B, ergo quoddam A eſt C, per ſyllogiſmum uero conuerſiuum reducitur ad ſecundum modum primæ figuræ ſic, nullum C eſt A, omne B eſt C, ergo nullum B eſt A, hæc concluſio eſt contradictoria maioris, quæ erat, quoddam B eſt A.

Quartus modus conſtat ex maiori vniuerſali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua concludentibus particularem affirmatiuam ſic. Omne B eſt A, quoddam B eſt C, ergo quoddam C eſt A, hoc per conuerſionem minoris reducitur ad tertium modum primæ figuræ ſic. Omne B eſt A, quoddam C eſt B, ergo quoddam C eſt A. Per ſyllogiſmum uero côuerſiuum reducitur ad quartum primæ ſic. Nullû C eſt A, quoddam B eſt C, ergo quoddam B non eſt A, hæc concluſio eſt contradictoria maioris primi ſyllogiſmi, quæ erat omne B eſt A.

Quintus modus conſtat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuerſali affirmatiua concludentibus particularem negatiusm ſic. Quoddam B non eſt A, omne B eſt C, ergo quoddam C non eſt A, hæc non poteſt reduci per conuerſionem, quia maior eius non poteſt conuerti, cum ſit particularis negatiua, minor uero côuertitur in particularem. Ex puris autem particnlaribus nihil ſequitur. Per ſyllogiſmum uero conuerſiuû reducitur ad primum primę ſic. Omne C eſt A, omne B eſt C, ergo omne B eſt A, & hæc eſt contradicto, maioris primi ſyllogiſmi, quæ erat quoddam B non eſt A.

Sextus modus conſtat ex maiori vniuerſali negatina, & minori particulari affir. concludentibus particularê negatiuâ ſic. Nullum B eſt A, quoddam B eſt C, ergo quoddam C non eſt A, hoc per côuerſionem minoris reducitur ad quartnm primę ſic. Nullum B eſt A, quoddam C eſt B, ergo quoddam C non eſt A. Per ſyllogiſmum uero conuerſiuum reducitur ad tertium primę ſic. Omne C eſt A, quoddam B eſt C, ergo quoddâ B eſt A, quæ eſt contradictoria maioris primi ſyllogiſmi, qnæ erat, nullum B eſt A. Et ſic patet de ſyllogiſmis directe concludentibus in oîbus figuris, & de eorum probationibus. Phs autem reduxit oês ſyllogiſmos ad duos uľes primæ figuræ. Vnde tertium modum primę figuræ reducit per ſyllogiſmum conuerſiuum ad ſecundum modum ſecundæ figuræ, & quartum modum eiuſdem primæ figuræ reduxit per ſyllogiſmum conuerſiuum ad primum ſecundæ, illi autem reducûtur ad duos modos uniuerſales primæ figuræ, ut dictû eſt, omnes ergo reducuntur ad duos modos uniuerſales primæ figuræ, in quibus ſaluatur perfecte dici de omni & dici de nullo. Quod autem reducantur prædicti duo modi primæ figuræ ad vniuerſales ſecûdæ, puta tertia primæ figurę, patet ſic. Omne B eſt A, qđdam C eſt B, ergo quoddam C eſt A. Oppoſitum concluſionis eſt, nullum C eſt A, quæ fiat minor, & fiat ſyllogiſmus in ſecundo ſecundę figuræ ſic. Omne B eſt A, nullum C eſt A, ergo nullum C eſt B, qnæ eſt oppoſita minoris, quæ erat, quoddam C eſt B. Quartus uero reducitur ad primum. Eſt enim quartus modus ſic, nullum B eſt A, quoddam C eſt B, ergo quoddam C non eſt A. Oppoſitum concluſionis eſt, omne C eſt A, quæ fiat minor, & fiat ſyllogiſmus in primo ſecundæ figuræ ſic, nullum B eſt A, omne C eſt A, ergo nullum C eſt B. Patet ergo qualiter omnes ſyllogiſmi reducantur ad duos modos vniuerſales primæ figuræ.

Caput Octauum. De ſyllogiſmis indirecte concludentibus, & de reductione ipſorum.

REſtat nunc dicere de ſyllogiſmis indirecte concludentibus. Eſt aût indirecte concludere minorem extremitatem prædicari de maiori in concluſione. Tales aût ſyllogiſmi ſunt numero. 10. quique enim ſunt in prima figura, duo in ſecunda figura, & tres in tertia figura. Sciendû, quod oîs ſylľs côcludens aliquam concluſionem, quæ conuerti poteſt, etiâ poteſt concludere illam in quam connertitur. Cum ergo omnes concluſiones dictorum ſyllogiſmorû poſsint conuerti, exceptis particularibus negatiuis, oês tales ſyllogiſmi poterunt concludere indirecte. Tales autem in prima figura ſunt tres, ſ. primus modus, ſcđs & tertius. In ſcđa ſunt duo, ſ. primus & ſecundus. In tertia ſunt tres, ſ. primus, tertius & quartus. Adducâtur aût in prima figura duo modi, qui ſunt côtra duo princi-

ad prædicatum eſt animal, ergo eſt medius terminus per bunc ſyllogiſmum in primo primæ figuræ ſic. Omne animal eſt ſubſtãtia, omnis homo eſt animal, ergo omnis homo eſt ſubſtantia, ſi vero debet concludi hæc, quidam homo eſt ſuhſtãtia in tertio modo eiuſdẽ figuræ, eſt medius terminus, animal, & fiet ſyllogiſmus ſic. Omne animal & ſubſtantia, qnidam homo eſt animal, ergo quidam homo eſt ſubſtautia. In ſyllogiſmis vero nega. eiuſdem figuræ ſumitur pro medio repugnans prædicato, & conſequens ad ſubiectum. Verbi gratia, ſi debet concludi hæc, nullus homo eſt lapis. Vel quidam bomo nou eſt lapis, ſumatur pro medio animal. Repugnat. n. animal lapidi, & poteſt prædicari de homine, fiat ergo ſyllogiſmus in ſecũdo primę ſic. Nullum animal eſt lapis, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis. In quarto vero ſic, nullum animal eſt lapis quidam homo eſt animal, ergo quidam homo nõ eſt lapis. Et ſic patet de inuentione medij termini in prima figura. In ſecunda antem figura ſunt quatuor modi omnes negatiui, quorum primus & tertius habẽt maiorem propoſitionem negatiuam, minorem vero affirmatiuam. Secundus autem & quartus econuerſo maiorem habent affirmatinam, minorem vero negatiuam, & ideo aliter vtrobique ſumitur medium. Vnde in primo & tertio ſumitur pro medio repugnans prædicato, & cõſequens ad ſubiectum. Verbi gratia, ſi debet concludi iſta. Nullus homo eſt lapis, vel illa, quidã homo non eſt lapis, pro medio ſumatur animal, & ſyllogizetur in primo ſecundæ ſic. Nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis. In tertio modo ſic, nullus lapis eſt animal, qnidam homo eſt animal, ergo quidam homo non eſt lapis. In ſecũdo vero & quarto modo ſumatur pro medio conſequens ad prædicatum, & repugnans ſubiecto. Verbi gratia, ſi debet concludi iſta. Nul. homo eſt lapis, vel iſta, quidam homo nõ eſt lapis, ſumatur pro medio inanimatum, quod poteſt prædicari de lapide & repugnat homini, & ſyllogizetur in ſecundo modo ſic. Omnis lapis eſt inanimatus nul. homo eſt inanimatus, ergo nullus homo eſt lapis, in quarto modo ſic. Omnis lapis, eſt inanimatus, quidam homo non eſt inanimatus, ergo quidam homo non eſt lapis. Et ſic patet de inuentione medij termini in ſecunda fig. In tertia vero fig. ſunt ſex modi, omnes concludentes particulariter, quorũ tres ſunt affir. & tres nega. In tribus affirma. ſ. primo, tertio, quarto, ſumitur pro medio antecedens ad vtrunq;. Ver. gratia, ſi debet concludi hæc in primo modo, ſ. quoddam animal eſt ſubſtantia, ſumatur pro medio homo, de quo animal & ſubſtantia prædicari poſſunt, & ſyllogizetur ſic. Omnis homo eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo quoddam animal eſt ſubſtantia. In tertio modo ſic, quidam homo eſt ſubſtantia, omnis homo eſt animal, ergo quoddam animal eſt ſubſtantia, in quarto vero ſic. Omnis homo eſt ſubſtantia, quidam homo eſt animal, ergo quoddam animal eſt ſubſtantia. In tribus vero negatiuis ſumitur pro medio repugnans prædicato, & antecedens ad ſubiectum. Ver. gratia, ſi debet cõcludi hæc, quoddam animal non eſt lapis, ſumatur pro medio homo, quod repugnat lapidi, & de quo animal prædicatur, & ſyllogizetur in ſecũdo modo ſic. Nullus homo eſt lapis, omnis homo eſt animal, ergo quoddã animal non eſt lapis. In quinto vero ſic quoddam homo non eſt lapis, omnis homo eſt animal, ergo quoddam animal non eſt lapis. In ſexto autem ſic. Nullus homo eſt lapis, qdã hõ eſt animal, ergo quoddã animal nõ eſt lapis. Et ſic patet de inuẽtione medij in tertia figura. Notãdũ, ꝙ ad inueniẽdũ cito antecedẽs & cõſequẽs termini cõuertibiles pñt eſſe antecedens, & conſequẽs indifferẽter, qa diffinitio & deſcriptio & interprętatio ſunt termini cõuertibiles cũ diffinito deſcripto & interpretato. Accipias terminum, cuius vis inuenire añs, & conſequens, & diffinias ipſum vel deſcribas vel interpræteris, poſtmodũ vtere regulis ſupradictis. Verbi gratia, ſi vis concludere in primo mõ primæ fig. iſtã, oẽ currẽs mouetur, ubi debes ſumere añs ad prædicatũ diffinias uel deſcribas uel interpræteris moueri, qđ deſcribitur ſic moueri eſt mutare locũ in tpe, ſumatur hoc ꝓ medio & ſyllogizetur ſic. Oẽ quod mutat locum in tpe mouetur, ſed omne currens mutat locum in tpe, ergo omne currens mouetur. Et ſic poteſt fieri de diffinitione & interprætatione. Et ſic patet de inuentione medij in ſyllogiſmis de ineſſe oſtenſiuis.

Caput Decimum. De differentia ſyllogiſmi ad impoſsibile ab oſtenſiuo.

DIcto de ſyllogiſmis oſtenſiuis, & de inuentione medij eorum, dicendum eſt de ſyllogiſmis ad impoſsibile. Differt enim ſyllogiſmis ad impoſsibile ab oſtenſiuo. Nã oſtẽſiuus ex duabus præmiſsis veris concludit concluſionem verã. Sylls vero ad impole non ſic facit, ſed ex altera præmiſſarum falſa concludit falſum euidenter. Deinde ex contradictione falſi concluſi iterũ concludit contradictionẽ ꝓmiſſe falſæ. Verbi gratia, de vtroq;. Dato ꝙ aduerſarius diceret hanc ꝓpõnem falſam, ſ. oĩs hõ currit contra eam per ſyllm oſtenſiuum arguo ſic, quia ſumo duas præmiſſas veras, & concludo cõtradic. ꝓpõnis prædictę ſic. Nullũ quieſcens currit, quidam hõ quieſcit, ergo quidam hõ non currit, hęc concluſio contradicit ꝓpõni aduerſarij, quæ erat, oĩs hõ currit, & quia ſua eſt falſa, mea eſt vera & econuerſo. Si vero uolo eam reprobare per ſyllm ad impoſsibile ſumo eam cũ altera propõne verę, & facio eas præmiſſas alicuius ſyllogiſmi, & concludo cõcluſionẽ falſam euidenter & aſſumo contradictorium iſtius concluſionis falſæ, & ex ea concludo contradictoriã falſæ premiſſæ ſic. Oẽ currens mouetur, oĩs hõ currit, ergo oĩs hõ mouetur, ſed quidã hõ non mouetur, ergo quidam homo non currit. Modo ex falſitate huius præmiſſæ oſtendo veritatem huius meæ propoſitionis, & ex iſtius veritate oſtendo falſitatem illius. Rõ. n. veritatis iſtius vltimæ concluſionis ſyllogiſmi ad impole, eſt quia in ſyllogiſmis ordinatis in modo, & in figura nunquam concluſio erit falſa, niſi aliqua præmiſſarũ fuerit falſa. Concluditur aũt primo oſtenſiue cõcluſio falſa, ſ. oĩs hõ mouetur, aliqua ergo præmiſſarum fuit falſa, nõ mea, ſ. omne currens mouetur, ergo propõ aduerſarij, ſ. omnis hõ currit, eſt falſa, ergo eius contradictoria, ſ. quidam homo non currit, quæ eſt vltima concluſio ſyllogiſmi ad impoſsibile ab oſtenſiuo eſt vera.

Caput Vndecimum. De ſyllogiſmis ad impoſsibile, in quibus modis, in quibuſq; figuris fiant.

NVnc dicendũ eſt in quibus figuris, & in quibus modis ſyllogiſmi ad impole poſſunt fieri. Vbi primo ſciendum, ſicut dictum eſt, ꝙ concluſio ſyllogiſmi ad impoſsibile non eſt illa, quæ per ſyllogiſmum

gilmum oſtenſiuum primo ſalſe concluditur, ſed quæ vltimo concluditur, ſ. contradictoria præmiſſe aduerſarij falſæ. Debet autem ſemper eſſe contradictoria, & non cõtraria, quia, vt ſupra in alio tractatu dictum eſt, lex contradictoriarum talis eſt, quòd, ſi vna eſt vera, reliqua eſt ſalſa, & non econuerſo. Vnde, ſi præmiſſa aſſumpta aduerſarij, quæ eſt falſa, ſemper ſequitur, ſi cõcluſio ſyllogiſmi ad impoſsibile eſt ſibi contradictoria quòd ſit vera. Si vero eſſet ſibi contraria quantuncumqua illa foret ſalſa, non tamen neceſſario ſequeretur iſtam eſſe veram. Duæ enim contrariæ poſſunt ſimul eſſe falſæ, vt ſupra dictum eſt. Secundum ergo dicta cũ in prima figura nullus ſyllogiſmus ſit, qui habeat aliquam præmiſſarum particularem negatiuam, concluſio in prima figura non poterit concludi per impoſsibile, ſed vniuerſalis. Quia vero in primo modo primæ figu. ambæ præmiſſæ ſunt vniuerſales affirmatiuæ, quarum oppoſitæ ſunt particulares nega. ideo in ea non poteſt concludi niſi particularis nega. ſi ſumatur primo maior falſa, ſcilicet. Omnis homo eſt lapis, omne riſibile eſt homo, ergo omne riſibile eſt lapis, ſed quoddam riſibile non eſt lapis, ergo quidam homo non eſt lapis. Si ſumatur minor falſa idem ſequitur ſic. Omne riſibile eſt homo, omnis lapis eſt riſibilis, ergo omnis lapis eſt homo, ſed quidam lapis non eſt homo, ergo quidam lapis non eſt riſibilis. In ſecundo vero modo primæ figuræ poteſt concludi particularis affirmatiua, & particularis neg. ſic, nullus homo eſt animal, omne riſibile eſt homo, ergo nullum riſi. eſt animal: ſed quoddam riſibile eſt animal, ergo quidam homo eſt animal, particularis nega. ſic. Nullus homo eſt lapis, omnis margarita eſt homo, ergo nulla margarita eſt lapis, ſed quædam margarita eſt lapis, ergo quędam margarita non eſt homo. In tertio vero modo primæ figu. concluditur per impoſsibile particularis negatiua, & vniuerſalis negatiua. Particularis negatiua ſic. Omnis homo eſt lapis, quoddã riſibile eſt hõ, ergo quoddam riſibile eſt lapis. ſed nullum riſibile eſt lapis: ergo quidam homo non eſt lapis. Vniuerſalis nega. ſic, omnis homo eſt animal, quidam lapis eſt homo, ergo quidam lapis eſt animal, ſed nullus lapis eſt animal, ergo nul. lapis eſt homo. In quarto vero modo concluditur particularis affirmatiua ſic. Nullus animal eſt ſubſtãtia, quidam homo eſt animal, ergo quidam homo nõ eſt ſubſtantia, ſed omnis homo eſt ſubſtantia, ergo quoddam animal eſt ſubſtantia. Vniuerſalis vero nega. ſic. Nullum animal eſt lapis, quædam margarita eſt animal, ergo quædam margarita non eſt lapis, ſed omnis margarita eſt lapis, ergo nulla margarita eſt animal. Et ſic patet de ſyllogiſmis ad impoſſibile, qui poſſunt fieri in prima figura. Et eodem modo poſſunt fieri in alijs duabus figuris, vt. ſ. ex oppoſito falſæ concluſionis inferatur oppoſitum falſæ pręmiſſæ, oppoſitum. ſ. falſæ præmiſſæ, quod eſt contradictorium eius. Vnde, quia in primo modo & ſecũdo modo ſecundæ figuræ præmiſſæ ſunt vniuerſalis affirmatiua, & vniuerſalis negatiua, quarum oppoſitæ ſunt particularis nega. & particularis affirma. ergo in eis poteſt concludi per ſyllogiſmum ad impoſsibile particularis affirmatiua, & particularis negatiua. Particularis affirmatiua ſi ſumatur maior falſa, negatiua vero ſi ſumatur minor falſa, & ſic fiat in omnibus alijs modis tam ſecundæ quàm tertiæ figuræ. Sciendum, quòd vniuerſalis affirmatiua per impoſsibile non poteſt cõcludi niſi in quarto modo ſecundæ figuræ, & in quinto tertiæ, in his videlicet modis, de quibus ſupradictum eſt, quòd per conuerſiones propoſitionum non poterant reduci ad modos primæ figuræ. Et cauſa eſt, quia ſolum iſti duo modi habẽt præmiſſam particularem negatiuam, & non alij, & dico de ſyllogiſmis directe concludentibus. Ponamus exemplum de vtroque modo qualiter in eis concludatur per impoſsibile vniuerſalis affirmatiua. In quarto modo ſecundæ figuræ ſic. Omnis homo eſt animal, quoddam riſibile non eſt animal, ergo quoddam riſibile nõ eſt homo, ſed omne riſibile eſt homo, ergo omne riſibile eſt animal. In quinto modo tertiæ figuræ ſic, quidam homo non eſt animal, omnis homo eſt riſibilis, ergo quoddã riſibile non eſt animal, ſed omne riſibile eſt animal, ergo omnis homo eſt animal. Notandum, quòd Philoſophus Secundo priorũ facit ſolum vnam præmiſſam falſam in quolibet modo omnium figurarum, & concludit per ſyllogiſmum ad impoſsibile in quolibet ſolum vnam concluſionem, & tamen nos in quolibet modo dicimus vtranque falſam & concludemus per impoſsibile oppoſitam vtriuſque. Notandum, quòd in prima & ſecunda figura magis cõgrue ponitur minor falſa, quia quod ſubiicitur in oppoſita concluſionis falſæ, ſubiicitur poſtea in concluſione ſyllogiſmi ad impoſsibile. Verbi gratia in prima figura ſic. Omnis homo eſt animal, omnis lapis eſt homo, ergo omnis lapis eſt animal, ſed quidam lapis non eſt animal, ergo quidam lapis non eſt homo, modo lapis eſt ſubiectum in oppoſita concluſionis falſæ, & in concluſione vltima, ſi vero ponitur maior falſa, colorari poteſt, vt dictum eſt, & communiter ſic vtimur. Patet ergo qui ſyllogiſmi ad impoſsibile, & in quibus modis & figuris fiant.

Caput Duodecimum. De ſyllogiſmis ad impoßibile, qualiter reducuntur ad ſyllogiſmos oſtenſiuos.

ET quia omnes ſyllogiſmi ad impoſsibile reducũtur ad ſyllogiſmos oſtenſiuos, ideo videndum eſt qualiter id fiat. Sciendum, quòd ſyllogiſmi, qui fiunt ad impoſsibile in prima figura, ſunt oſtenſiui in ſecunda & tertia figura. Si enim concluditur oppoſita maioris propoſitionis falſæ, fit ſyllogiſmus oſtenſiuus in tertia figura ſic. Verbi gratia in primo modo primæ figuræ, quando concluditur oppoſitum maioris ſic. Omnis homo eſt lapis, omne riſibile eſt homo, ergo omne riſibile eſt lapis, ſed quoddam riſibile non eſt lapis, ergo quidam homo non eſt lapis. Hanc cõcluſionem, ſcilicet quidam homo nõ eſt lapis, quatuor enunciationes præceſſerũt, quarum duæ fuerunt falſæ, ſ. maior & cõcluſio illius ſyllogiſmi oſtẽſiui, duæ vero fuerunt veræ. ſ. minor illius ſyllogiſmi, & oppoſita concluſionis. Ex his duabus veris in tertia figura ſequitur prædicta concluſio ſcilicet quidam homo nõ eſt lapis, ita quòd oppoſita concluſionis fiat maior, & minor ſyllogiſmi oſtenſiui remaneat, minor ſic. Quoddam riſibile non eſt lapis, omne riſibile eſt homo, ergo quidam homo non eſt lapis, hic eſt quintus modus tertiæ figuræ. Quando vero per impoſsibile concluditur oppoſitum minoris fit ſyllogiſmus oſtenſiuus in ſecunda figura. Verbi gratia ſit ſyllogiſmus ad impoſsibile iſte omnis homo eſt animal: omnis lapis eſt homo, ergo omnis lapis eſt animal, ſed quidam lapis non eſt animal, ergo quidam lapis non eſt homo, auferantur

duæ

duæ falſæ,ſ. minor & concluſio ſyllogiſmi oſtenſiui,& fiat ſyllogiſmus in quarto modo ſecundæ figuræ ſic. Omnis homo eſt animal, quidam lapis nō eſt animal, ergo quidam lapis non eſt homo. Eſt ſic fit in aliis modis primæ figuræ, vt videlicet, ſi in ſyllogiſmo ad impoſsibile concluditur oppoſitum maioris,reducitur ad tertiam figuram,oppoſita concluſionis exiſtente maiori, & cum minori vera. Si vero concluditur oppſitum minoris fit talis ſyllogiſmus oſtēſiuis in ſecūda figura, ita quod oppoſitum concluſionis ſit minor propoſitio & maior vera remaneat maior. Syllogiſmi vero ad impoſsibile, qui fiunt in ſecunda figura, ſunt oſtenſiui in prima figura,& in tertia. Si.n.concluditur per impoſsibile oppoſitum maioris, ſit oſtenſiuus in tertia figura. Verbi gratia ſit ſyllogiſmus ad impoſsibile iſte. Nullus homo eſt animal, omne riſibile eſt animal: ergo nullum riſibile eſt homo,ſed quoddam riſibile eſt homo, ergo quoddam homo eſt animal. Auferantur falſæ, & fiat ſyllogiſmus in quarto modo tertiæ figuræ ſic. Omne riſibile eſt animal, quoddam riſibile eſt homo, ergo quidam homo eſt animal. Sciendum quòd, quādo in prima figura ſyllogiſmus ad impoſsibile concludebat oppoſitum maioris reducebatur & fiebat ſyllogiſmus oſtenſiuus in tertia figura, & oppoſitum concluſionis primi ſyllogiſmi oſtenſiui fiebat maior in ſecūdo ſyllogiſmo,& minor eiuſdem ſyllogiſmi remanebat minor in ſecundo ſyllogiſmo. Sed hæc non fit ita, ſed minor primi ſyllogiſmi fit maior in ſecundo ſyllogiſmo. Si vero concluditur per impoſsibile oppoſitum minoris fit ſyllogiſmus oſtenſiuus in prima figura ſic. Nullus homo eſt lapis: omne riſibile eſt lapis, ergo nullū riſibile eſt homo, ſed quoddam riſibile eſt homo,ergo quoddam riſibile non eſt lapis. Auferantur omnes falſæ,& fiat ſyllogiſmus in quarto modo primæ figuræ ſic. Nullus homo eſt lapis, quoddā riſibile eſt homo, ergo quoddam riſibile non eſt lapis. Eodem modo ſyllogiſmi oſtenſiui aliorum modorum ſecundæ figuræ. Vnde ſi maior eſt falſa & minor vera, tunc minor fit maior,& oppoſitum concluſionis ſit minor. Si vero maior ſit vera, & minor falſa, tunc maior remanet maior,& oppoſitum concluſionis fit minor. Syllogiſmi vero ad impoſſibile,qui ſunt in tertia figura,ſunt oſtenſiui in prima figura & ſecunda. Vnde ſi per impoſsibile concluditur oppoſita maioris, fit oſtenſiuus in prima figura, ita videlicet, quòd oppoſitum concluſionis primi ſyllogiſmi fiat maior propoſitio in ſecundo ſyllogiſmo, & minor, quæ fuit vera, remaneat minor ſic. Omnis homo eſt lapis, omnis homo eſt riſibilis, ergo quoddam riſibile eſt lapis, ſed nullum riſibile eſt lapis, ergo quidam homo non eſt lapis, fiat autem oſtenſiuus in prima figura ſic. Nullum riſibile eſt lapis, omnis homo eſt riſibilis, ergo nullus homo eſt lapis. Ad vniuerſalem verā bene ſequitur ſua particularis vera. Vnde: ſi hæc eſt vera, nullus homo eſt lapis, quæ eſt concluſio iſtius ſecundi ſyllogiſmi,erit etiam hæc vera,nullus homo eſt lapis, quæ fuit concluſio ſyllogiſmi ad īpoſsibile. Si vero p̄ īpoſsibile cōcluditur oppoſita minoris fiat ſyllogiſmus in ſecunda figura oſtenſiuus, ita quòd oppoſita cōcluſionis primi ſyllogiſmi fiat maior in ſecundo ſyllogiſmo, & maior primi ſyllogiſmi fiat minor ſic. Omnis homo eſt animal, omnis homo eſt lapis, ergo quidam lapis eſt animal, ſed nullus lapis eſt animal, ergo qdā hō non eſt lapis,fiat ergo ſyllogiſmus oſtēſiuus ſic. Nullus lapis eſt animal, omnis homo eſt animal, ergo nullus homo eſt lapis. Ad quam ſequitur, quidam homo non eſt lapis. Eodem modo fiat in aliis modis tertiæ figuræ, & ſic patet de ſyllogiſmis ad impoſsibile. Sciendum,quod Philoſophus in libro Priorū multa alia genera ſyllogiſmorum ponit,ſ. irregulares conuerſiuos, ex oppoſitis & multa alia. Sed, quia ſolum iſta duo genera ſyllogiſmorum de ineſſe apud modernos ſunt in vſu, de aliis non me intromiſi. Patet ergo de ſyllogiſmis de ineſſe & cætera.

Caput Tertiumdecimum. De ſyllogiſmis modalibus quantum ad propoſitiones de neceſſario.

NVnc dicendū eſt de ſyllogiſmis modalibus. Vbi ſciendum, quòd quia eodem modo ſumuntur propoſitiones de neceſſario, & impoſsibili, & illæ de poſsibili & contingenti, vt ſupra in tractatu de conuerſionibus dictum eſt, ideo duobus modis fiunt ſyllogiſmi modales inter ſe differentes. Primo dicemus de ſyllogiſmis de neceſſario, ad quos reduci poſſunt illi de impoſsibili. Secundo de ſyllogiſmis de contingenti, ad quos reducuntur illi de poſsibili contingenter ſumpto. Sciendum, quòd ſyllogiſmi de neceſſario aliqui habent ambas propoſitiones neceſſarias, & tunc in quacunque figura vel modo fiant ſemper cōcluſio eſt neceſſaria. Verbigratia. Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal, neceſſe eſt omne riſibile eſſe hominē, ergo neceſſe eſt omne riſibile eſſe animal, & ſic de ſingulis &c. Notandum, quòd duplex eſt neceſſarium.ſ. neceſſarium ſimpliciter, quando aliquid ineſt alicui ſimpliciter, & non ſecundum aliquod tempus vel locum, vel huiuſmodi,ſicut neceſſarium eſt hominem eſſe animal. Aliud eſt neceſſarium ſecundum quid vel ſecundum tempus, ſicut dicimus,ꝙ omne qđ eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe, vel ſecundū locum, vel ſecundum aliquid huiuſmodi. Et iſto modo non ſumitur propoſitio neceſſaria, ſortes.n.quando currit, neceſſario currit, & tamen hæc propoſitio, ſortes currit non eſt neceſſaria, ſed contingens. Si vero ſyllogiſmi de neceſſario alteram propoſitionem habent neceſſariam & alteram de ineſſe, licet ſemper concludant maiorem extremitatem ineſſe minori, non tamen ſemper concludunt ex neceſsitate, ſed quandoque ſic, & quandoque non. Vbi nota,quòd in prima figura maiori propoſitione exiſtente neceſſaria, & minori de ineſſe ſequetur ſemper concluſio neceſſaria,maiori vero exiſtente de ineſſe quantumcunque minor ſit neceſſaria, non tamen concluſio erit neceſſaria, quia inueniūtur termini, vbi eſt ſic, & vbi non eſt ſic. Verbi gratia. Omnis homo eſt animal, omne riſibile neceſſario eſt homo, ergo omne riſibile neceſſario eſt animal. Iſti autem ſunt termini vbi ſic. Termini vero vbi non,ſunt iſti, Omnis homo eſt albus, omne riſibile neceſſario eſt homo, ergo omne riſibile neceſſario eſt album. Hæc autem concluſio non eſt neceſſaria ſimpliciter. Et ſic eſt de aliis modis primæ figuræ tam affirmatiuis quàm negatiuis. In ſecunda vero figura in tribus primis modis negatiuis propoſitione exiſtēte neceſſaria, ſiue ſit maior ſiue ſit minor, concluſio erit neceſſaria, ipſa exiſtente de ineſſe. Affirmatiua vero exiſtente neceſſaria & negatiua, de ineſſe, non ſequitur concluſio neceſſaria. Et hoc clare poteſt apparere reducendo prædictos ſyllogiſmos ad modos primæ figuræ. Nam

ſemper in ſyllogiſmis reductis negatiua erit maior. In prima autem figura, vt dictum eſt, ſi maior eſt neceſſaria & concluſio, ſi vero non, nec concluſio. In quarto vero modo ſecundæ figuræ quacũq; propoſitione neceſſaria, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua, dum modo altera ſit de ineſſe, non ſemper ſequitur concluſio neceſſaria. Nam, ſi vniuerſalis affirmatiua non erit neceſſaria in eiſdem terminis, fiet ſyllogiſmus, in quibus fiet ſecũdus modus eiuſdem figuræ vniuerſali affirmatiua exiſtente neceſſaria, ſed vt dictum eſt, ſi affirmatiua eſt neceſſaria, non ſequitur concluſio neceſſaria. quod patet per reductionem eius ad ſecundum modum primæ figuræ, ergo nec hic ſequitur, ſi vero particularis negatiua eſt neceſſaria non ſequitur ſemper concluſio neceſſaria, vt patet in his terminis, ſ. Omne album eſt homo, quidam aſinus neceſſario non eſt homo, tamen nõ ſequitur, ergo quidam aſinus neceſſario non eſt albus. In tertia vero figura ſunt ſyllogiſmi affirmatiui & ſunt negatiui. Affirmatiuorum autem quidam habent ambas propoſitiones vniuerſales, quidam vero alteram. Qui habent ambas propoſitiones vniuerſales, quacũque earum exiſtente neceſſaria, ſiue maiori ſiue minori, ſequitur concluſio neceſſaria, quod patet per reductionem eius ad primam figuram. Qui vero habent alteram vniuerſalem, ea exiſtente neceſſaria ſiue maiori ſiue minori ſequitur concluſio neceſſaria. Si vero particularis ſit neceſſaria, nõ ſequitur concluſio neceſſaria, quia, ſi reducitur ad primam figuram, maior eſt de ineſſe, vbi, vt dictum eſt, non ſequetur concluſio neceſſaria. Negatiuorum vero quidam habent propoſitionem negatiuam vniuerſalem, quidam autem particularem. Vnde, qui habent propoſitionem negatiuam vniuerſalem, ea exiſtente neceſſaria non ſequitur concluſio neceſſaria. Qui vero habent negatiuam particularem, & affirmatiuam vniuerſalem quacunque earum exiſtente neceſſaria nõ ſequitur concluſio neceſſaria. v. g. ſic, Quidam homo non vigilat, omnis homo neceſſario eſt animal, ergo quoddam animal neceſſario non vigilat. Et hoc eſt affirmatiua exiſtente neceſſaria. Negatiua autem exiſtente neceſſaria ſic, quoddam album neceſſario non eſt animal, omne album vigilat, non ſequitur, ergo quoddam vigilãs neceſſario non eſt animal, cum omne vigilans neceſſario ſit animal. Et ſic patet de ſyllogiſmis modalibus de neceſſario.

Caput Decimum quartum. De ſyllogiſmis contingentibus.

SEquitur de ſyllogiſmis contingentibus. Vbi nota, quod duplex eſt contingens, ſ. contingens ꝙ ineſt, & contingens quod põt ineſſe. Dicitur aũt hic cõtingens quod ineſt, quando prædicatum licet nõ ſit de eſſentia ſubiecti, vel proprium eius, tamen eſt terminus, q poteſt prædicari & negari de ſubiecto, licet nũc actu de eo prædicetur. Et talis propoſitio licet ſit de materia contingenti, tamen dicitur de contingenti ꝙ ineſt. Contingens autem quod poteſt ineſſe, dicitur cum prædicatum eſt de contingenti, ſicut de albo reſpectu hominis, tamen in propoſitione non dicitur actu ineſſe, ſed poſsibiliter. vt cum dico, contingit hominem eſſe album, nõ eſt ſenſus, quòd homo ſit albus, ſed quòd poteſt eſſe albus. Sciendum, quòd in prima figura vtraque propoſitione exiſtente de contingenti, etiam concluſio erit de contingenti ſic. Contingit omne album eſſe muſicum, contingit omnem hominem eſſe album, ergo contingit omnem hominem eſſe muſicum, & ſic eſt de aliis modis. In ſecunda vero figura, ſi ambæ propoſitiones ſunt de contingenti ſiue ſint affirmatiuæ, ſiue altera earũ ſit negatiua, ſiue ſint vniuerſales, ſiue altera earum ſit particularis, nunquã concluſio erit de contingenti. v. g. contingit nullum hominem eſſe album, contingit omne riſibile eſſe album, ergo contingit nullum riſibile eſſe hominem. non ſequitur, quia neceſſe eſt omne riſibile eſſe hominem, & ſic de omnibus aliis. In tertia vero figura præmiſsis exiſtentibus de contingenti, ſiue ſint affirmatiuæ, ſiue altera earũ ſit negatiua, ſiue vniuerſales, ſiue particulares, ſp ſequitur cõcluſio de cõtingẽti. vt contingit oẽm hominẽ eſſe album. contingit oẽm hominem eſſe muſicum, ergo contingit muſicum eſſe album, & ſic eſt in aliis modis. Si vero altera præmiſſarum ſit de contingenti, & altera de ineſſe, non ſemper ſequitur concluſio de contingenti. Vnde in prima figura maiori exiſtente de contingenti, ſiue ſit affirmatiua, ſiue negatiua, minori vero de ineſſe ſimpliciter, ſemper ſequitur concluſio de contingenti. Vt contingit omnem hominem eſſe album, omne riſibile eſt homo, ergo contingit omne riſibile eſſe album. Maiori vero exiſtente de ineſſe, & minori de contingenti, non ſemper ſequitur concluſio de contingenti, vt perſectus ſit ſyllogiſmus ſic, Omne ſanum eſt animal, contingit omnẽ equum eſſe ſanum, non ſequitur, ergo contingit omnẽ equum eſſe animal. quia neceſſe eſt omnem equum eſſe animal. Sciendum, quia in qualibet propoſitione de cõtingenti poteſt ſaluari dupliciter dici de omni ſecundum duplicem eius ſenſum ſupradictum. Vnde cũ dico, cõtingit omnem hominem eſſe album, comparo hominem ad dici, de quibus poteſt prædicari vel ſecũdum eſſe ipſius albi, vt ſit ſenſus, omne quod eſt homo contingit actu eſſe album. Vel ſecundum poſsibilem inhærentiam, vt ſit ſenſus, omne, quod eſt homo, contingit poſſe eſſe album. Propoſitio de ineſſe habet ſolum vnum dici de omni, ſ. ſecundum comparationem ſubiecti ad ſua inferiora ſecundum actualem inhærentiã prædicati. Et ex his ſequitur, quòd virtute dici de omni illa de ineſſe poteſt ſumi ſub illa de contingenti. Vnũ enim dici de omni ſub duobus. quia ad minus in vno eſt conſequentia. Sed illa de contingenti non poteſt ſumi ſub illa de ineſſe. Duo enim dici de omni non continentur ſub vno. Et iſta eſt cauſa, quare maiori exiſtente de contingenti, minori vero de ineſſe non ſequitur concluſio de contingenti virtute ſyllogiſtica, licet ſequitur gratia materiæ. Sciendum, quòd propoſitio de ineſſe eſt duplex, ſ. de ineſſe vt nunc, ſ. quando prædicatum vt nunc ſolum ineſt ſubiecto, vt Sortes currit, & de ineſſe ſimpliciter. Vnde ad hoc quòd ſequatur concluſio de contingenti minori exiſtente de ineſſe, debet eſſe de ineſſe ſimpliciter, quia prædicatũ ſemper ſequitur ſubiectum, ideo ſequitur, quòd quicquid contingit prædicato contingit ſubiecto. Sed qa in propoſitione de ineſſe vt nunc, prædicatum non ſemper ſequitur ſubiectum, non erit ſemper verum, quod quicquid contingit prædicato. contingit ſubiecto. Nec eſt inſtantia, quod ſi minor eſſet de contingenti, quæ tantum valet quantum illa de ineſſe vt nunc, & maior eſſet de contingenti, ſequitur concluſio. Nam ſi minor eſt de contingenti, ſemper prędicatum contingit ſubiecto.

ſubiecto.uam hæc, contingit hominem currere, ſemp eſt vera, quia ſemper contiugit hominem currere, tamen iſta, homo non currit, non ſemper eſt vera, ideo aliter ſe habet de vtraq;. In ſecunda autem figura in tribus primis modis, negatiua exiſtente de cotingenti, affirmatiua vero de ineſſe non fit ſyllogiſmus. Et cauſa eſt, quia omnes ſyllogiſmi iu tanium concludunt, inquantum reducuntur ad primam figuram, vbi eſt dici de omni, & dici de nullo. Tales autem ſyllogiſmi non poſſunt reduci ad primam figyram. Non.n.conuertitur vniuerſalis negatiua de coutingenti, vt de ſubiecto fiat prædicatum, & de prædicato fiat ſubiectum, vt ſupradictum eſt, ſed conuertitur in terminis. Vude hic, contingit nullum hominem eſſe album, conuertitur in hanc, contingit omnem hominem eſſe album. Vnde ſecundum boc vniuerſali negatiua exiſtente de contiugenti in tribus, videlicet modis, non fit ſyllogiſmus, qa non poteſt probari per dici de omni. Affirmatiua vero exiſtente da contingenti, & negatiua de ineſſe fit ſyllogiſmus, quia poteſt reduci talis ſyllogiſmus ad primam figuram, per propoſitionem uegatiuam ſimiliter conuerſam, tamen non erit concluſio de contingenti, vt ſupradictum eſt. In quarto autem modo nullo modo fit ſyllogiſmus, ſiue maior, ſiue minor ſit de contingenti. Talis.n.ſyllogiſmus non poteſt reduci ad primam figuram per conuerſionem, ſed per ſyllogiſmum conuerſiuum, ſed quacunque exiſtente de côtingenti & altera de ineſſe non poteſt fieri talis reductio. ergo ex eo nihil ſequitur. Quòd autem maiori exiſteute de contingenti, talis reductio fieri non poſsit, patet. ſit talis ſyllogiſmus, Coutingit omuem hominem eſſe album, quidam lapis non eſt albus: ergo quidam lapis non eſt homo, cuius oppoſitum eſt, omnis lapis eſt homo, fiat ergo ſyllogiſmus iu prima figura ſic, coutingit omuem homiuem eſſe album, omnis lapis eſt bomo, ergo contingit omnem lapidem eſſe album. Sed hæc nou oppouitur huic, quidam lapis non eſt albns, quæ erat minor. Nam, vt dictum eſt, in propoſitione de côtingenti ſaluatur dici de omni ſecundum poſsibilem inhærentiam. in futuro.n.poſſet eſſe verum, ꝙ omnis lapis fieret albus, & ꝙ modo quidam lapis non ſit albus & ſic iſto modo non valet coniugatio. Apparet etiã ꝙ talis ſyllogiſmis non valeat. Nam propoſitionibus exiſtentibus veris, aliquaudo ſequitur coucluſio falſa ſic, Contingit omnem homiuem eſſe album: quoddam riſibile non eſt album: ſequitur, ergn coutingit quoddam riſibile uon eſſe hominem, quod eſt ſimpliciter falſum. Similiter ſi minor eſt de cnntingenti nihil ſequitur, & fit ſyllogiſmus ſic, Omnis homo eſt animal, contingit quoddam album non eſſe animal, ergn contingit quoddam album uon eſſe bominem, vtputa ouum, quod eſt album, côtingit ꝙ aliquando erit animal, aliquaudo non erit: ſi ſeqtur hæc de ineſſe, ſ. quoddam album non eſt homo, uou tenet. Oppoſita anim eius eſt. omne album eſt homo: ergo omue album eſt animal, quæ non opponitur huic, contingit quoddam album non eſſe animal. vt ſupra dictum eſt. Si vero ſumatur concluſio de contingenti, ſ. Coutingit quoddam album non eſſe animal, cuius oppoſita eſt neceſſe eſt nmne album eſſe animal, idem ſequitur, & fiat ſyllogiſmus in prima figura ſic, Omnis homo eſt animal, neceſſe eſt omne album eſſe hnminem: ſequitur, ergo omne album eſt auimal, vt ſupra de mixtinnibns neceſſarij & de ineſſe dictum eſt, quæ non oppouitur illi minori, ſ. contingit quoddam album non eſſe animal, & ſic eſt inutilis coniugatio. Jn tertia vero figura maiori exiſteute de contingenti, minori vero de ineſſe, ſequitur coucluſio de contingenti. Nam couuerſa minori in quinque modis ſyllogiſmorum fit reductio ad primam figuram. verbi gratia fiat ſyllngſimus ſic, Côtingit nmnem homiuem eſſe album, omnis homo aſt animal, ergo contingit quoddam animal eſſe album. conuerſa minori per accidens fit tertius modus primæ figuræ ſic, Contingir omnem homiuem eſſe album, oẽ animal eſt hnmo, ergo côtingit quoddam animal eſſe album. & ſic eſt de alijs quaruor modis. Quintus autẽ modus tertiæ figuræ reducitur ad primam per ſyllogiſmum conuerſiuum ſic, Contingit quẽdam homiuẽ non eſſa album, omnis bomo eſt auimal, ergo contingit quoddam animal non eſſe album. Cuius oppoſitũ eſt, neceſſe eſt omne animal eſſe album, deinde ponatur ſub ea miuor primi ſyllogiſmi, ſ. omnis homo eſt animal, & ſequitur, ergo neceſſe eſt omnem hominem eſſe album, quæ eſt contradictoria maioris primi ſyllogiſmi. Et ſic patet de mixtione propoſitionum de contingenti, & de ineſſe in tribus figuris &c.

Caput Decimumquintum. De mixtione contingentis & neceſſarij in tribus figuris ſyllogiſmorum.

SEquitur de mixtione côtingentis & neceſſarij. Notandum, ꝙ in prima figura quãtum ad modos affirmatiuns maiori exiſtente de côtingenti, minori vero de neceſſarin ſyllogiſmus erit perfectus, & concludet concluſionem de contingenti. Verbi gratia, Contingit omne animal eſſe albnm, neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal, ergo contingit omnem hnminem eſſe album. Si vern ſit ecouuerſo, ſ. maiori exiſtente de neceſſario, & minori de contingenti, nullus fiet ſyllogiſmus. Cauſa eſt, quia propoſitio neceſſaria haberet vnum dici de omni, ſecundum, ſ. actualem inhærentiam prædicati ad ſubiectum, & ad contenta ſub eo, ſed illa de contingenti habet duplex dici de omni, vt ſupradictum eſt, non ergo poteſt illa ſumi ſub illa de neceſſario per virtutem principij, quod eſt dici de oĩ. Sciendum, ꝙ in prædicto ſyllogiſmo licet concludatur per dici de omni, poteſt tamen concludi concluſio de contingenti de poſsibili, quod. ſ. communiter ſe habet ad neceſſarium & contingens in virtute iſtius regulæ. Si aliquod ſubiectum ſit eſſentialiter ſub aliquo prædicatn quicquid conilngit ſub ſubiecto contingit ſub prædicato. Iu ſyllogiſmis autem negatiuis propoſitione affirmatiua exiſtente neceſſaria, negatiua vern de contingenti ſequitur coucluſio de contingenti ſic, Côtingit nullum hominem eſſe album neceſſe eſt omne riſibile eſſe hominem, ſequitur, ergo contingit nullum riſibile eſſe album. Si vero ꝓpô negatiua ſit neceſſaria, affirmatiua vero contingens, ſequuntur duæ concluſiones, ſ. aliquando de contingenti, aliquãdo de ineſſe. Quod poteſt patere, nam ex oppoſito vtriuſque concluſionis cum altera pręmiſſarum infertur oppoſitum alterius præmiſſæ. Ratio autem, quare vtraq; concluſio ſequatur ad vnam negatiuam de neceſſario eſt, quia nô ſolum prædicatum non dicitur ineſſe ſubiecto, ſed nec etiã poteſt ineſſe. Vude ſyllogiſmus ſignificat ꝙ ſubiecto non inſit pręd icatũ, nec poſſit ineſſe. Vnde, cum aliquid contingẽter ponitur ſub

tali ſubiecto ſignificatur ꝙ tale prædicatum remoueatur actu ab eo qđ contingenter ponit ſub ſubiecto, & ſic erit concluſio de contingenti, quia quod actu contingenter remouetur, facit enunciationem contingentem, & ſignificatur ꝙ nullo modo poſsit ſibi ineſſe, & ſic non ſolum contingenter non ineſt, immo nullo modo ineſt ei, ſi ſit enunciatio de ineſſe. In ſecunda autem figura in tribus primis modis negatiua exiſtente de neceſſario, affirmatiua vero de contingenti, ſequitur etiã duplex concluſio, ſ. de contingenti & de ineſſe, quia per conuerſionẽ propoſitionis neceſſariæ reducuntur ad primam figuram In quarto vero modo affirmatiua exiſtente de contingenti, negatiua vero de neceſſario vel econuerſo inutilis erit coniugatio. In tertia vero figura quantum ad ſyllogiſmos affirmatiuos vniuerſales propoſitiones, vel aliquam vl'ẽm habentes, maiori exiſtente de contingenti, minori vero de neceſſario, ſequitur concluſio de contingenti. Conuerſa ergo minori fit ſyllogiſmus in prima figura. Si autem maior ſit de neceſſario, minor vero de contingenti poſsibili, quia propoſitiones de contingenti poſsibili, conuertuntur ſicut illæ de neceſſario, minori conuerſa fit prima figura, ſicut dictum eſt, ꝙ maiori exiſtẽte de neceſſario, minori vero de contingenti, ſequitur concluſio de contingenti poſsibili, licet non per dici de omni, ſed per primam regulam. Quantum aũt ad ſyllogiſmos affirmatiuos habentes aliq̃ præmiſſam particularem, ſi maior eſt vl'is ſequitur regulas prædictas. Si vero maior eſt particularis ſequitur ſecundam regulam. Quãtum autem ad ſyllogiſmos negatiuos, dico, ꝙ quantum ad duos modos habentes maiorem vniuerſalem negatiuam maiori exiſtente de contingenti, minori vero de neceſſario, ſequitur concluſio de contingenti, & reducũtur ad primam figuram per cõuerſionem minoris. Si autem maior erit de neceſſario, minor vero de contingenti, non fit ſyll's. Non enim poſset reduci ad primam figuram. Si vero minor eſſet de contingenti poſsibili, quia conuerti poſſet ſicut illa de neceſſario, fieret ſyllogiſmus in prima figura, vbi concluderetur duplex concluſio, ſcilicet de ineſſe, & de contingenti, vt ſupradictum eſt. Syllogiſmus autem negatiuus, cuius maior eſt particularis negatiua ea exiſtente de contingenti, & minori exiſtente de neceſſario, ſequitur concluſio de contingenti, & reducitur ad primam figuram, per ſyllogiſmum conuerſiuum. Maiori vero exiſtente de neceſſario non fit ſyllogiſmus. Et ſic patet de ſyllogiſmis modalibus.

Caput Decimumſextum. De ſyllogiſmis conditionalibus ex propoſitionibus ſimplicibus.

DIcto de ſyllogiſmis cathegoricis, nunc dicẽdum eſt de hypoteticis. Vt autem ſupradictum eſt, tres ſunt ſpecies propoſitionum hypoteticarum, ſ. conditionalis, copulatiua, & diſiunctiua. Syllogiſmi autem, qui ſunt ex propoſitionibus copulatiuis, eodem modo ſe habẽt, ſicut & ſyllogiſmi cathegorici, & ideo de eis prætermittamus. Sed, quia ex ꝓpoſitionibus conditionalibus & diſiunctiuis, aliter fiunt ſyll'i qui ĩ propoſitionibus cathegoricis, ideo de eis dicendũ eſt, & primo de conditionalibus. Notandum, ꝙ propoſitiones conditionales vel ſunt ſimplices, vel compoſitæ. Dico autem ſimplices, quæ tm̃ ex duabus cathegoricis componuntur, vt hæc, ſi eſt homo, eſt animal. Cõpoſitæ autem ſunt, quæ ex pluribus componuntur, vt hæc, ſi eſt homo, cum ſit animal, eſt ſubſtantia. Hæ autem compoſitæ tribus modis fieri poſſunt, quia vel erit propoſitio compoſita ex duabus conditionalibus & cathegorica, vt hic, ſi eſt homo; cũ ſit animal, eſt ſubſtantia, vel econuerſo, erit compoſita ex cathegorica & conditionali ſic, ſi tu es animatum, tu es homo, aut es aĩal, vel erit compoſita ex duabus conditionalibus, vt hic, ſi eſt homo eſt animatum, ſi eſt animal. Et, quia ſyll'i, qui fiunt ex ſimplicibus, facilius ſciuntur illis, qui fiunt ex compoſitis, ideo primo ponemus ſyllogiſmos ſimplices, & poſtea breuiter oſtendemus ſecũdum eorum ſimilitudinem qualiter fiunt ſyllogiſmi ex compoſitis.

Sciendum, ꝙ ſimplices propoſitiones cõditionales ſunt quatuor. Aut. n. habẽt ambas partes affirmatiuas, ſ. antecedens, & conſequens, vt hęc, ſi eſt homo eſt animal, vel antecedens affirmatum, & conſequens negatum, vt hæc, ſi eſt homo non eſt lapis. Aut conſequens affirmatum, & antecedens negatum, vt hæc, ſi animal non eſt ſanum eſt ægrum. Aut ambo negata, vt hæc, ſi non eſt animal non eſt homo. Syllogiſmi autem, qui ex his propoſitionibus fiunt, oportet ꝙ ſint conſequẽtiæ quædam. Vt autem dicit Philoſophus Secundo Topicorum, duplex eſt conſequentia. ſ. in poſitione, ſcilicet quando proceditur propoſitione antecedentis, & in contraria, ſ. quando proceditur à deſtructione conſequentis, ſecundum ergo iſta ex prædictis propõnibus, duę fiunt figurę, in quarum vna proceditur à poſitione antecedentis, in altera vero à deſtructione conſequẽtis, quarum quęlibet quatuor habet modos ſm̃ ꝙ quatuor ſunt propõnes, vt dictum eſt. Primus modus primæ figuræ eſt, ſi eſt homo, eſt animal, ſed eſt homo, ergo eſt animal. Secundus eſt, ſi eſt homo, non eſt lapis, ſed eſt homo, ergo non eſt lapis. Tertius eſt, ſi animal non eſt ſanũ eſt ægrum; ſed animal non eſt ſanum, ergo eſt ægrum. Quartus eſt, ſi non eſt animal nõ eſt homo, ſed non eſt animal, ergo non eſt homo. Sciẽdum, ꝙ iſto modo fiunt ſyllogiſmi cum hoc relatiuo qui, vel cum hoc nomine quicũque, faciunt. n. prædicta nomina connotantia oppoſitionem antecedentis ſic, oĩs qui currit mouetur, ſed Petrus currit: ergo Petrus mouetur, vel quicunq; &c. A deſtructione conſequentis ſic, Omnis qui currit vel quicũque currit mouetur, ſed Sortes non mouetur, ergo Sortes non currit. Et ſic habat ſe in omnibus alijs modis dictarum figurarum. Patet ergo de ſyllogiſmis cõditionalibus ex propoſitionibus ſimplicibus.

Caput Decimumſeptimum. De ſyllogiſmis conditionalibus ex propoſitionibus hypoteticis compoſitis.

SEquitur de conditionalibus compoſitis, quarum duæ, vt dictum eſt, cõſiſtũt ex tribus cathegoricis. Tertia vero ex quatuor. Sed tres propoſitiones cathegoricæ ſm̃ affirmationem & negationem octo modis poſſunt variari. Primo poſſunt omnes eſſe affirmatiuæ. Secundo omnes negatiuæ. Tertio duæ primæ affirmatiuæ, & tertia negatiua. Quarto duæ primę poſſunt eſſe negatiuæ, & tertia affirmatiua. Quinto prima affirmatiua & duæ vltimæ negatiuę. Sexto prima negatiua, & duæ vltimæ affirmatiuæ. Septimo prima & vltima affirmatiuæ & media negatiua. Octauo prima & vltima negatiuæ & media affirmatiua, ideo in qualibet dictarum poteſt fieri variatio, & ſic ſunt octo. Tertia vero conditionalis compoſita ex duabus conditionalibus. Quæ quatuor habent cathegoricas multiplici-

ter

ter habent variari. De quibus omnibus compoſitis ꝓpoſitionibus, & earum varietate & ſyllogiſmis, qui ex eis fiunt, diffuſe dixi in libro, quem feci de hypoteticis ſyllogiſmis.ideo diffuſe de eis nunc tractare prætermitto,ſed videamus ſolum modos ſyllogizandi in qualibet earum. Fiunt autem ſm quamlibet dictarum propoſitionum duæ figuræ,in quarum vna proceditur à poſitione antecedentis, in altera à deſtructione conſequentis. Prima.n.propoſitio,vt dictum eſt, componitur ex cõditionali,& cathegorica ſic. Si eſt homo cum ſit animatum eſt animal,ſed eſt homo,ergo cum ſit animatum eſt animal. Et conſimiliter fiet talis ſyllogiſmis, ſi aliqua pars eius vel omnes ſint negatiuæ ſic, ſi eſt homo cum non ſit inanimatus eſt ſenſibilis,ſed eſt homo. ergo cum non ſit inanimatum eſt ſenſibile. A deſtructione vero conſequentis ſic,ſi eſt homo cum ſit animatus eſt ſenſibilis,ſed cum non ſit animatum,non eſt ſenſibile.ergo non eſt homo. In negatiua,ſi eſt homo cũ non ſit inanimatus eſt ſenſibilis,ſed cũ non ſit inanimatũ non eſt ſenſibile,ergo nõ eſt homo.Secũda vero propõ,vt dictum eſt,compoſita ex cathegorica,& cõditionali ſic,ſi cum eſt animat eſt animalũ; eſt homo. Fiunt autem ex tribus propoſitionibus ſyllogiſmi à poſitione antecedentis ſic. Si cum eſt animatum eſt homo eſt animal,ſed cum eſt animatum eſt homo: ergo eſt animal. Negando vero aliquam partem ſic, ſi cum eſt animatum eſt homo non eſt equus.A deſtructione vero conſequentis ſic,ſi cum eſt animatum eſt homo eſt animal,ſed non eſt animal. ergo cum ſit animatum non eſt homo. Cum parte vero negatiua ſic,ſi cum eſt animatum eſt homo non eſt equus,ſed eſt equus,ergo cum ſit animatum nõ eſt homo. Et quia vt dictum eſt, quælibet illarum propoſitionum habet variari octo modis, ex qualibet poſſunt fieri.16.ſyllogiſm,ſ.octo à poſitione antecedentis, & octo à deſtructionẽ conſequentis.Tertia vero propoſitio,vt dictum eſt,compoſita eſt ex duabus cõditionalibus ſic,ſi eſt homo eſt animal,ſi eſt animal eſt ſubſtantia.Poteſt autem hic propoſitio variari tripliciter ſecundum triplicem variationem terminorũ. Nam in ea eſt vnus terminus bis ſumptus; cum autem ſint duæ conditionales, talis terminus aliquando eſt antecedens in vtraque ſic, ſi eſt homo eſt animal,ſi non eſt homo eſt inſenſibile. Aliquando eſt conſequens in vtraque ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi eſt lapis non eſt animal. Aliquando eſt conſequens in vna, & antecedens in alia ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi eſt animal eſt ſubſtantia. Et ſecundum hoc tripliciter variantur ſyllogiſmi,qui fiunt ex huiuſmodi propoſitionibus, & tñ quælibet iſtarum propoſitionũ multiplicatur in octo ſecundum affirmationes & negationes partium eius, ex quibus fiunt.16.modi ſyllogiſmorum.Quando vero idem terminus in vna eſt cõſequens,& in altera eſt antecedens,fiunt ſyllogiſmi ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi eſt animal eſt ſubſtantia, ſed eſt homo, ergo eſt ſubſtantia, & huiuſmodi fiunt à poſitione antecedentis.A deſtructione conſequentis ſic, ſi eſt homo eſt animal, ſi eſt animal eſt ſubſtantia, ſed non eſt ſubſtantia, ergo non eſt homo. Et hæc dicitur à Boetho prima figura iſtarum propoſitionum. Secunda figura ſm eum ſit, quando idem eſt antecedens in vtraque, ex quo ſit ſyllogiſmus à poſitione antecedentis ſic,ſi eſt homo eſt animal,ſi nõ eſt homo eſt inſenſibilis,ſed eſt homo: ergo non eſt inſenſibilis, vel ſic,ſi eſt homo eſt animal, ſi non eſt homo eſt rationalis,ſed eſt homo; ergo eſt rationalis. A deſtructione conſequentis ſic,ſi eſt homo eſt animal, ſi non eſt homo eſt inſenſibilis:ſed non eſt animal:ergo eſt inſenſibilis.Vel ſic, ſi eſt homo eſt animal,ſi non eſt rationalis non eſt homo,ſed non eſt animal:ergo non eſt rationalis. Deſtructo.n.animali deſtruitur homo:quo deſtructo deſtruitur rationale. Tertia figura ſm eum, eſt quando non arguitur à deſtructione conſequentis, ſed ſolum à poſitione antecedentis ſic,ſi eſt homo eſt animal,ſi eſt lapis non eſt animal: ſed eſt homo: ergo non eſt lapis. Et ſic patet de ſyllogiſmis conditionalibus.

Caput Decimumoctauum. De ſyllogiſmis diſiunctiuis & de propoſitionibus reduplicatiuis,& de conuerſione per comparationem.

DE ſyllogiſmis diſiunctiuis nunc dicendum eſt. Vbi nota,ꝙ ſicut vna propoſitio conditionalis ſm affirmationem vel negationem ſuarũ partium multiplicatur,& ſic ſunt quatuor,ita etiam ſe habet de propoſitione diſiunctiua ſic,quià aut ambę partes ſunt affirmatiuæ,vt aut eſt ſanũ,aut eſt ægrum.Vel ambæ partes ſunt negatiuæ, vt aut non eſt ſanum,aut non eſt ægrum,vel prima eſt affirmatiua & ſecũda negatiua.vt aut eſt ſanũ, aut nõ eſt ægrum,vel prima negatiua, & ſecunda affirmatiua, vt aut non eſt ſanum, aut eſt egrum. Ad faciendum autem ſyllogiſmos de prædictis propoſitionibus primo oportet videre quæ dictarum propoſitionum vni ſimplici cõditionali æquipollet.poſtea ſm ꝙ fiebat ſylls ex illa conditionali ſimplici, vt ſupradictum eſt, ſic fiat de iſta diſiunctiua.Ad hoc.n.videndum,oportet ſupponere,ꝙ ad hoc,vt ꝓpoſitio diſiũctiua ſit vera, ſemp oportet ꝙ altera pars ſit falſa, ita videlicet ꝙ prima pars ſit falſa, & ſecunda vera.Et quia poſita quacunq; propoſitione falſa ſi verificatur debet verificari per ſuam oppoſitam. Verbi gratia, ſi hæc eſt falſa, non eſt homo, verificatur per hanc, eſt homo.& econuerſo, ideo videamus in propoſitione diſiunctiua partem primam, vtrum ſit affirmatiua vel negatiua, ſi prima pars eſt affirmatiua ęquipollet antecedenti conditionalis negato.Nam ſicut antecedens cõditionalis ſupponitur ꝙ debet eſſe verum ad hoc ꝙ tota conditionalis ſit vera,ita prima propoſitio cathegorica,quam vocamus in diſiunctiua antecedens, ſemper debet eſſe falſa. Ad hoc vero ꝙ iſta duo antecedentia æquipolleant, oportet,ꝙ,ſi vnum eſt affirmatum, ꝙ alterum ſit negatum,quia ĩ vtraque,ſ.conditionali & diſiunctiua, conſequens eſt verum,ideo ad hoc quod inter ſe æquipolleant, oportet, quòd, ſi vnum eſt affirmatum & reliquum, & ſi vnum eſt negatum & reliquum. Verbi gratia, ſit diſiunctiua iſta,aut eſt ſanum aut eſt ęgrum,quæ habet antecedens & cõſequens affirmatiua,ad hoc ꝙ æquipolleat conditionali veræ debet conditionalis habere antecedens negatum & conſequens affirmatum ſic,ſi non eſt ſanum eſt ægrum & ſic de alijs. His habitis faciliter poſſunt ſciri ſyllogiſmi diſiunctiui.vt enim ſupradictum eſt, quatuor ſyllogiſmi conditionales fiunt à poſitione antecedentis,& quatuor à deſtructione conſequentis.Eodem modo in iſtis propoſitionibus.Prima.n.propoſitio conditionalis,ex qua ſumebatur primus modus, erat iſta, ſi eſt homo eſt animal, ſm ergo dicta huic æquipollet illa, aut non eſt homo,aut eſt animal. Fiat ergo ſyllogiſmus diſiũ-

ctiuus

ctiuus ſic, aut nõ eſt homo aut eſt aïal, ſed eſt homo: ergo eſt aĩal. Secunda ꝓpõ ſecũdi modi esst iſta, ſi eſt hõ non eſt lapis, cui æquipollet iſta, aut non eſt homo, ant non eſt lapis, & fiat ſylls diſiunctiuus ſic, Aut non eſt homo, aut non eſt lapis, ſed eſt homo, ergo non eſt lapis. Tertia ꝓpõ erat iſta, ſi aïal non eſt ſanum eſt ægrũ; cui equipollet iſta, Aut eſt ſanum, aut eſt ægrum: & fiat ſylls diſiunctiuus ſic, Aut eſt ſanum ant eſt ægrum, ſed non eſt ſanum, ergo eſt ægrum. Quarta ꝓpõ erat iſta, ſi non eſt aïal, non eſt homo, cui æquipollet iſta, Aut eſt animal, aut eſt homo, & fiat ſylls diſiunctiuus ſic, Aut eſt aïal, aut eſt homo. ſed non eſt aïal: ergo non eſt hõ.

In ſecunda vero figura proceditur à deſtructione cõſequentis, & fit primus ſylls ſic, aut non eſt homo, aut eſt animal: ſed non eſt animal, ergo non eſt homo. Secundus ſic, Aut non eſt homo, aut non eſt lapis. ſed eſt lapis: ergo non eſt homo. Tertius ſic, aut eſt ſanum, aut eſt ægrum, ſed non eſt ægrum: ergo eſt ſanum. Quartus ſic, Aut eſt aïal, aut non eſt homo: ſed eſt homo: ergo eſt animal. Et ſic patet de ſyllogiſmis diſiunctiuis. Dictum ergo ſit de ſyllogiſmis hoc modo. De alijs autem ſpeciebus argumentationis non me intromitto.

Notandum ad hoc quod ꝓpõ reduplicatiua ſit vera requiritur, ꝙ quatuor ꝓpões exponẽtes ipſam, ſ. tres cathegoricæ, & vna hypotetica ſint veræ, & ſi aliqua ipſarum eſſet falſa, ipſa eſſet falſa. Et, quia tales propoſitiones aliquando fiunt gratia concomitantiæ, vt ſi dicatur, homo inquantum corporeus eſt coloratus. aliqñ gratia cauſæ, vt ignis inquantum calidus eſt calefactiuus. Et ideo reduplicatiua gratia cauſæ, ad veritatem ſuam non ſolum requiritur quod quatuor eius exponẽtes ſint veræ, ſed quod illud ſuper quod cadit reduplicatio exprimat cauſam importati per prædicatum, vel ꝙ ſit illud, cui primo ineſt prędicatum principale. Verbi gratia de vtraq; dictarum ꝓpoſitionum. Ad hoc. n. quod iſta ſit vera, homo inquantum corporeus eſt coloratus, requiritur quod hæ ſint veræ, ſ. homo eſt coloratus, homo eſt corporeus, & omne corporeum eſt coloratũ & ſi aliquid eſt corporeum, i. coloratũ. Similiter ad veritatem iſtius, ignis inquantum calidus eſt calefactiuus. Verum eſt, quod ignis eſt calefactiuus, & quod ignis eſt calidus, & oẽ calidũ eſt calefactiuum, & ſi aliquid eſt calidum, i. calefactiuum, & calidus eſt cauſa calefactionis. Et conuertitur reduplicatiua ſic, ignis inquantum calidus eſt calefactiuus, aliquid, quod inquãtum calidum eſt calefactiuum eſt ignis, & non ſic, Calefactiuum in quantum calidus eſt ignis. Notandum, quod propoſitio vniuerſalis affirmatiua conuertiẽ ſimpliciter mutatis terminis finitis in terminos infinitos, conſimiliter eſt etiam de particulari negatiua. Cauſa eſt, nam propoſitio vniuerſalis affirmatiua in terminis finitis non conuertitur ſimpliciter, quia inueniuntur termini in quibus ſic, vt omnis homo eſt riſibilis, & oẽ riſibile eſt homo. Inueniuntur etiam termini in quibus non, vt omnis homo eſt animal: non ſequiẽ. ergo omne animal eſt homo, quia in plus ſe habet animal quam homo. Sed quia terminus qui in plus ſe habet quã alius terminus, ſi infinitetur ſe habet in minus quam ille, qui in minus ſe habebat. Nam de paucioribus prædicatur non animal, quam non homo: quia non animal prędicatur de omnibus entibus, prӕterq̃ de animalibus. Nõ homo vero prædicatur de omnibus entibus, etiam de animalibus, præterq̃ de homine, poteſt ergo fieri conuerſio. In particulari vero negatiua in terminis finitis non fit conuerſio, quia inueniuntur termini, in quibus non: quando videlicet aliqua ſpecies prædicatur negatiue de ſuo genere, vt quoddam animal non eſt homo, ſed non econuerſo: ſed ſi verificatur termini, ſ. homo non eſt albus, in plus ſe habet non albus q̃ non homo: ergo poteſt fieri conuerſio, ſ. quoddam non album nõ eſt non homo. Et ſic patet de ſyllogiſmis &c.

Tractatus primi de ſyllogiſmo ſimpliciter Finis.

TRACTATVS SECVNDVS DE SYLLOGISMO SIMPLICITER.

De natura ſyllogiſmorum, de ineſſe, & eius regulis.

QVONIAM ſcire eſt cauſam rei cognoſcere, cauſæ autem cuiuslibet entis per ſe ſunt quatuor, ſ. efficiens, materialis, formalis, & finalis, ad perfecte cognoſcendũ vnũquodq; oportet has quatuor cauſas cognoſcere. Eſt ergo cauſa efficiens ſyllogiſmi anima rationalis formans ipſum, vnde ſyllogiſmus eſt actus rationis. Materia vero eius ſunt tres termini, vt materia remota & duæ propoſitiones, vt propinqua: & ſimiliter eſt in ſyllogiſmo, ſicut in alijs rebus conſtantibus ex materia & forma, ꝙ, ſ. eſt in eis reperire duplicem materiam, quæ dicta eſt. Finis autem eius eſt facere fidem, ſeu notitiam ignotæ concluſionis. Forma vero eius eſt virtus ſeu poteſtas inferendi concluſionem ex præmiſſis, & hęc tangitur per diffinitionẽ ſyllogiſmi. Hanc autem formam circũloquitur figura, & modus. Figura. n. eſt diſpoſitio medij ſm ſubiectionem & prędicationem. quæ, ſ. diſpoſitio tripliciter variatur, quia aut medius terminus ſubiicitur & prædicatur ſemel in præmiſſis, & ſic eſt prima figura. Dicitus autem hæc diſpoſitio prima figura, quia medium habet perfectionẽ rationem medij, quod participat naturam extremorũ in ſubiiciendo, minoris extremitatis, & maioris in prædicando. Aut prædicatur bis, & ſic eſt Secunda figura, quæ ſecunda dr̃, quia deficit à perfectione medij, in prima. n. figura medium eſt medium ſm rationem & ſm poſitionem, in ſecunda autem eſt primũ ſm poſitionẽ, cum ſit ſupra extremitates. Aut ſubiicitur bis, & ſic eſt tertia figura, quę dr̃ tertia, quia medium eſt tertium ſecundum poſitionem, cum ſit infra extremitates.

Sciendum autem ꝙ figura proprie reperitur in mathematicis, trãſumptiue autem ĩ ſyllogiſmo. & hoc ad ſimilitudinem figuræ triangularis, nam ſicut triãgulus eſt clauſio trium linearum in tribus angulis, ita ſylls eſt concurſus trium propoſitionum, ſ. maior, minor, concluſio in tribus terminis. Modus autem eſt determinata qualitas & quantitas propoſitionum præmiſſarũ ad hoc, vt ex eis ſequatur concluſio. quæ quidem ex certis regulis traditis à Philoſopho in. 1. Priorum colligitur. Quarum quædam ſunt cões tribus figuris, quędã ſpãles. Cões ſunt duæ. Primo, ꝙ ex puris particularibꝰ, vel indefinitis, vel ſingularibus nihil ſequitur in aliqua figura. ſub particulari intelligendo tam indefinitam, quæ in materia contingenti æquipollet particulari, vt Phs dicit, q̃ ſingularem, oportet ergo vt dicit alteram eſſe vniuerſalem. Ratio huius regulæ eſt. quia non ſeqtur, ꝙ, ſi aliqua duo participant aliquod medium particulariter ꝙ propter hoc illa duo ſint eadem. verbi gratia,

tia, album & grammaticum participant idem medium, quod eſt homo, cum quidam homo ſit albus & grammaticus, ſed ex hoc non ſequitur ꝙ album & grammaticum ſint eadem ſimpliciter, vnde non valet hæc argumentatio. Quidam homo eſt grammaticus: quidam albus eſt homo: ergo quoddam album eſt grammaticũ. imo eſt fallacia conſequentis, vel ſm quid & ſimpliciter. Alia ratio poteſt eſſe, quam Phs inducit. quia aut non erit ſyllogiſmus, & hoc, quia petetur principiũ: aut non erit ad propoſitum, vt ſit hæc concluſio probãda. Muſica eſt ſtudioſa, & aſſumant hæ præmiſſæ, Quędã voluptas eſt ſtudioſa: muſica eſt voluptas, ergo &c. Maior cum ſit particularis aut ſtabit pro illa voluptate particulari, quæ eſt muſica, & tunc petitur concluſio probanda: aut ſtabit pro aliqua alia, & tunc ſyllogiſmus erit quidem, ſed non ad cõcluſionem intentã, ſic ergo oportet ꝙ altera præmiſſarum capiatur vlr, vt ſit ſyllogiſmus. Sed contra dictam regulam videt eſſe Pha, qui docet ſyllogizare ex puris particularibus per ſyllogiſmum expoſitorium in tertia figura. Ad hoc videndum ꝙ cum dicitur ex puris particularibus non fieri ſyllogiſmũ, intelligitur vere & ſimpliciter ſyllogiſmus qui habet perfectã rationẽ ſyllogiſmi, ſyllogiſmus enim expoſitorius nõ eſt vere ſyllogiſmus, ſed magis quædam ſenſibilis demonſtratio ſeu quædam reſolutio facta ad ſenſum ad hoc, vt conſequentia, quæ vera erat ſm intellectualem cognitionem, declaretur in ſenſibili. Secunda regula eſt quod ex puris negatiuis nihil ſequitur, nec fit ſylls, huius autem ratio poteſt eſſe. quia omnis ſyllogiſmus aut affirmat aliqd de aliquo, & eſt affirmatiuus, aut negat aliquid ab aliquo, & eſt negatiuus, ſi affirmat aliquid de aliquo in concluſione, oportet, quod hoc ſit per aliquid conueniens, quod quidem erit medium, & ideo vtraq; præmiſſarum neceſſario erit affirmatiua, ſi autem remoueat aliquid ab aliquo, oportet quod hoc ſit per aliqd tertium conueniens vni illorum & repugnans alteri, quod ſic quidem erit medium, & ſic patet quod in ſyllogiſmo negatiuo, oportet alteram eſſe affirmatiuam. Sunt autem quędam quę rectificant primam fig. & ſunt duæ regulæ, & quædam ſecundam, & ſunt etiam duæ, quædam tertiam, & eſt vna. In prima figura regula prima eſt, ꝙ maior debet eſſe vlis, alias non fieret ſyllogiſmua. Cuiua ratio eſt, quia maiori exiſtente parucuları cõtingeret medium eſſe cõius extremis: de quo particulariter ſumpto poſſet prædicari maior extremitas affirmatiue vel negatiue. Si affirmatiue cõtingeret capere extrema cum medio repugnantia, & tunc non ſequeretur vera concluſio affirmatiua. vt ſi fieret ſic, Quoddam animal eſt aſinus, omnis homo eſt animal: deberet ſequi hæc concluſio, ergo quidam homo eſt aſinus, quæ eſſet falſa præmiſsis exiſtentibus veris. Rurſus, ſi capiantur negatiue & particulariter, continget eſſe conuertibilia, vel vt ſuperius & inferius, & tunc falſo negaretur vnum de altero in concluſione, cũ tamen ex qualitate præmiſſarum deberet ſequi concluſio negatiua. Vt ſi fiat ſic, Quoddam animal nõ eſt homo, omne riſibile eſt animal, ex his deberet ſeq hæc cõcluſio, ergo quodam riſibile non eſt homo: quę quidẽ eſſet falſa, præmiſſæ tamen veræ. Patet ergo ex quo cum tali diſpoſitione aliquãdo cum præmiſsis veris ſtabit concluſio falſa, quod non eſt ſecundum formã ſyllogiſmi. Omnis quidẽ diſpoſitio facta ſm regulas ſyllogiſmorum ſemper eandem concluſionem ſyllogizat in omni materia, ſi præmiſſæ ſint verę. Secunda regula eſt, quod in prima figura minor non debet eſſe negatiua. Cuius ratio eſt: quia, ſi aliter fieret accideret fallacia conſequentis, procedendo. ſ. cum negatione medij de minori extremitate quod quidem eſt inferius ad negationẽ maioris extremitatis, quæ eſt ſuperior ad medium. Vt ſi fiat ſic, Omnis homo eſt animal: nullus aſinus eſt homo, non ſequeret, ergo nullus aſinus eſt animal. Poſſet autem vtriuſq; regulæ alia cõmunis ratio aſsignari: quia. ſ. ſyllogiſmi primæ figuræ perficiuntur per dici de omni & dici de nullo: his aũt præmiſsis repugnat maiorem eſſe particularem, vel minorem negatiuam, vt patet intuẽti rationes dictorũ principiorum.

In ſecunda figura prima regula eſt, quod maior debet eſſe vlis. Cuiua ratio eſt: quia eius ſyllogiſmi deſcendunt à ſyllogiſmia primæ figuræ per cõuerſionẽ maioris in terminis, & ideo ſicut ibi oportet maiorem eſſe vniuerſalẽ, ita & hic. Vel poteſt oſtẽdi neceſsitas huius regulæ per inſtantiam in terminis, vt dictum eſt ſupra. Nam, ſi maior capiatur particulariter continget maiorem extremitatem eſſe ſupra medium, & ſupra minorẽ extremitatem. Nihil enim prohibet inferius prædicari de ſuperiori particulariter ſumpto, & ita medium poſſet prædicari de maiori extremitate particulariter & cõtingere extrema eſſe conuertibilia, vel ſe habere vt ſuperius & inferius, & tunc non ſequetur concluſio negatiua vera. Affirmatiua autem non poteſt ſequi, quia in hac figura ſemper concluditur negatiue. Vt ſi fiat ſic, Quoddam animal non eſt homo: omne rationale eſt homn: non ſequitur, quod nullum rationale ſit animal. Secunda regula eſt, quod oportet alteram pręmiſſarum eſſe negatiuam. quia ex vtriſque affirmatiuis in ſecũda figura nihil ſequitur. Cuius ratio eſt, quia, ſi vtraque ſit affirmatiua, tunc mediũ erit ſuperius ad extrema diſperata, quorum neutrum de altero prędicatur in concluſione. Non enim ſequitur, ſi aliquod vnum ineſt duobus, quod propter hoc vnũ inſit alteri. Poſſet etiã vnũ ſuperins affirmari de duobus inferioribus, quorũ vnũ eſſet ſub altero, & ita non poſſet vnum de altero negari: & ita non ſequitur concluſio affirmatiua, nec negatiua, vbi vtraque præmiſſarum ſit affirmatiua. Sed tũc quæritur ſi oportet alteram eſſe negatiuam, quare non determinate maior vel minor, ſed indifferenter alterã. Dicitur, quod huius ratio eſt: quia & non determinato altero mediũ ęqualiter reſpicit extrema tanq̃ ſub ſe poſita: & iõ quantũ ad ſyllm non refert de quo affirmetur vel neget. Vtroq; .n. mõ fit ſylls, licet diuerſimode.

In tertia figura eſt vna regula, ſcilicet ꝙ minor ſemp eſt affirmatiua, cuius ratio eſt, quia non ſequitur, ꝙ, ſi aliquod inferius ſit repugnans alicui tertio, quod propter hoc & ſuperius: quod oportet fieri hic ſi minor eſſet negatiua: quod ſic patet. Medium enim eſt ſub extremitatibus: maior autem eſt ſupra medium, & minorem extremitatem, & ideo non oportet, quod idem repugnet maior in concluſione. Vt ſi fiat ſic, ols homo eſt animal: nullus homo eſt aſinus: non ſequitur, ergo quidam aſinus non eſt animal, & ſic non ſequitur concluſio negatiua vera. Item nec affirmatiua, quia poteſt eſſe, ꝙ extrema ſibi repugnent, vt patet ſi capiãtur hi termini, animal, lapis, homo. Vel poteſt eſſe huius ratio, quia tertia figura deſcendit à prima per conuerſionem minoris. Et ideo ſicut oportebat ibi minorem eſſe affirmatiuam, ita & hic. Non autem lateat nos ꝙ aliquando contingit ſyllogiſmum cõtra prædictas regulas concludere veram concluſionem, ſed hoc non erit

erit ex neceſſitate formæ ſyllogiſticæ, ſed ex neceſſitate materiæ. quia ſcilicet vel termini ſunt conuertibiles, vt quando concludetur concluſio affirmatiua, vel repugnantes, vt qñ concludetur negatiua. Addantur aũt dictis regulis quædam aliæ reſpiciẽtes magis cõcluſionem quàm præmiſſas: quarum quędam ſunt cõmunes, quædam propriæ. Communes ſunt duæ, prima in omni figura, ſi aliqua præmiſſa eſt particularis, oporret cõcluſionem eſſe particularẽ, cuius ratio eſſe poteſt, qa, ſi altera præmiſſarum eſt particularis medium cõuenit alteri extremitati particulariter in illa præmiſſa. Et q̃a, non eſt conuenientia inter extremitates niſi per naturã medij nõ plus cõueniet extremitas cũ extremitate particulari q̃ altera extremitas cum medio. Vñ ĩ cõcluſione, oportet extremitatẽ extremitati cõuenire particulariter, ſicut ĩ p̃miſſa mediũ cõueniebat particulariter alteri extremitatũ. Idẽ eſt, ſi ſit particularis negatiua, qa extremitas diſcõuenit ab extremitate particulariter in cõcluſione, ſicut mediũ ab extremitate in p̃miſſa. Scd̃a regula eſt, ſi altera p̃miſſarũ eſt negatiua, oportet concluſionẽ eſſe negatiuã, cuius ratio eſt, quia quæ diſconueniunt in tertio, oportet quòd inter ſe diſconueniant. Cum ergo exrremitates diſconueniant in medio, qa q̃ vni conuenit alteri repugnat, neceſſario inter ſe diſcõueniunt. quare, cum concluſio ſit ex extremitatibus, oportet vnam ab alia remouere, & ſic cõcluſio erit negatiua, altera præmiſſarum exiſtente negatiua. Sed pręmiſſarum quędam ſpectant ad primã figuram, quędam ad ſecundam, & quædam ad tertiam. Pro prima ſunt duæ, Prima eſt, quòd concluſio ſemper aſsimilat̃ maiori in qualitate, & minori in quantitate, cuius ratio eſt: quia cõcluſio eſt pars maioris quantum ad prędicatũ, habet enim idem prædicatum cum maiori, & minoris quantum ad ſubiectum, qualitas autem eſt diſpoſitio prædicati quaſi formæ, quantitas autem eſt diſpoſitio ſubiecti quaſi materiæ. Vnde, cum concluſio participet prædicatum à maiori & ſubiectũ à minori aſsimilatur maiori in diſpoſitione prædicati & minori in diſpoſitione ſubiecti. Secunda regula eſt, quòd omnia problemata concluduntur per primam figuram: hoc eſt tam vniuerſale quàm particulare, tam affirmatiuum quàm negatiuum. In ſecunda figura eſt vna regula, ſcilicet q̃ in ea non concluditur niſi negatiue. Cuius ratio eſt, qa oportet alteram præmiſſarum eſſe negatiuam, vt oſtenſum eſt, & quando ita eſt neceſſe eſt concluſionem eſſe negatiuam. In tertia eſt vna ſimiliter, ſ. quòd omnis concluſio eſt particularis & nunquã vniuerſalis. Cuius ratio eſt, quia licet duo conueniãt in vno tertio etiam quòd vniuerſaliter tertium illis conueniat, non ideo oportet quòd illa duo inter ſe totaliter cõueniãt vel ſint idem: quod ideo eſt, quia cõtingit maiorem extremitatem in minus eſſe quam minorem. Vnde in concluſione maior non prædicabitur de minori vl̃r. Vt oĩs homo eſt riſibilis, oĩs homo eſt aĩal, non ſequit̃, ergo oẽ aĩal eſt riſibile, ſed bene, ergo quoddã aĩal eſt riſibile.

Syllogiſmorum Modalium nonnullę regulæ.

Habitis ergo regulis cum ſuis rationibus, quæ rectificãt ſyllogiſmos de ĩeſſe, reſtat breuiter tãgere regulas rectificãtes ſyllogiſmos de modo. Ad cuius euidentiam ſciẽdum eſt quòd triplex eſt ſyllogiſmus. Quidam conſtat ex propoſitionibus ſimplicis inhærentiæ, de quo dictum eſt. Quidam conſtãt ex vtraque præmiſſa de modo. Quidam ex altera de modo, & altera de ineſſe, & dicitur ſyllogiſmus mixtus.

Si ex vtraque modali, aut erit ex vtraq; de neceſſario, aut ex vtraque de contingenti. Sub neceſſario autem intelligitur & impoſsibile contrariæ ſumptum, i. cũ negatione appoſita verbo. Vnde idem eſt neceſſe eſt eſſe, & impoſsibile eſt non eſſe. Idem enim eſt iudiciũ vtriuſque. Sciendum etiam, quòd hic tam in præmiſsis quam in concluſione ſemper accipitur contingens nõ neceſſarium, quod dr̃ in cõtingenti nato, & indefinito, ſeu ad vtrumlibet. Si ergo ſit ſyllogiſmus ex vtraque de neceſſario ſaluatis regulis præhabitis in omni figura poteſt fieri bonus ſyllogiſmus concludens de neceſſario, & per conſequens de ineſſe. Si vero fiat ex vtraq; de contingenti ſemper ſit in prima, ſeu ambæ ſint affirmatiuæ, ſeu negatiuæ, ſeu altera tantum, hoc ſolo excepto, quòd ſi maior ſit vniuerſalis, concluſio erit de contingenti, & non de ineſſe. Si autem fuerint ex vtraque negatiua cõuerſa minori vel vtraque in affirmatiuam, erit ſyllogiſmus. Eſt autem ſciendum, quòd omnes p̱poſitiones de contingenti non neceſſario habent affirmatiuam figuram, & conuertuntur, ad ſe inuicem affirmatiuæ negatiuis & econtra, vt probat Philoſophus Primo Priorum. In ſecunda autem figura ex vtriſq; de contingenti non ſit ſyllogiſmus. cuius ratio ex ſuperioribus patet, quia ſcilicet ex puris affir. in ſecunda figura non eſt ſyllogiſmus. Propoſitiones autem de contingẽti, vt dictum eſt affirmatiuæ ſunt omnes in ſecunda figura. In tertia vero figura ex vtriſque de contingenti non ſit ſyllogiſmus niſi vtraque ſit particularis. Si vero fiat ſyllogiſmus mixtus aut eſt ex vna de ineſſe, & altera de neceſſario, aut ex vna de cõtingenti, & altera de ineſſe, aut ex vna de neceſſario, & altera de contingẽti. pluribus enim modis non ſit mixtio. Sciendum ergo, q̃ in omni tali mixtione, ſcilicet de ineſſe & contingenti, ſemper de ineſſe debet accipi ſimpliciter, & non de ineſſe vt nunc. Dicitur autẽ propoſitio de ineſſe ſimpliciter, in qua prædicatum per ſe ineſt ſubiecto, ſeu ſit de quidditate eius quantum ad primum modum per ſe, ſeu non: ſed fluat ex principiis eius, vt cum propria paſſio dicitur de ſubiecto quantum ad ſecũdum modum. Dicitur, etiam de ineſſe ſimpliciter, quando prædicat̃ aliquod accidens commune, quod ſequitur totam ſpeciem ſecundum omne tempus, ſicut nigredo ineſt coruo & æthiopi. Quando autem nullo iſtorum modorum prædicatur aliquid de ſubiecto eſt de ineſſe, vt nunc, vt hæc, omnis homo currit. Si ergo ſit mixtio de ineſſe & neceſſarij in prima figura eſt talis regula, Maiore exiſtẽte de neceſſario & minori de ineſſe ſimpliciter & nõ vt nunc ſequitur concluſio de neceſſario. Si autem econuerſo fiat, ſcilicet maiore de ĩeſſe & minore de neceſſario, ſequitur concluſio de ineſſe, & non de neceſſario: quorum ratio eſt, quia, cum concluſio participet cum maiore in prædicato, ut dictum eſt: modus autem neceſsitatis & contingentiæ ſit diſpoſitio prædicati in cõparatione ad ſubiectum, concluſio participabit eodẽ modo: quod nõ poteſt fieri, quando minor eſt de neceſſario, & maior de ineſſe, bene tamen tunc ſequitur cõcluſio de ineſſe. In plus enim eſt ineſſe ſimpl̃r q̃ neceſſario. Quæ enim neceſſario inſunt, inſunt ſimpliciter, & non econtra. In ſecunda vero figura eſt talis regula, vniuerſali negatiua de neceſſario exiſtente, & altera de ineſſe, ſequitur concluſio de neceſſario. Si vero aliter fiat non ſequitur de neceſſario, quia, ſi affirmatiua fuerit de neceſſario & negatiua de ineſſe, ſequitur concluſio de ineſſe, cuius ratio eſt, quia ſecunda figu-

ra.

ra, quantum ad omnes ſuos modos, deſcendit à ſecun
do modo primæ figuræ, in quo maior eſt vniuerſalis ne
gatiua, & in ipſum reducitur vt ſupra patet. Et ideo
ſicut ibi oportebat vniuerſalem negatiuam, quæ eſt ma
ior, eſſe de neceſſario, vt ſequeretur talis concluſio, ita
io hac figura oportet quòd talis negatiua poſt redu-
ctionem in prima ſit maior. Ex quo patet, ꝙ io quarto
ſcdæ figuræ non poteſt fieri vniuerſalis mixtio quan-
tum ad concluſionem de neceſſario, cũ non habeat ali
quam vniuerſalem negatiuam. In tertia figura eſt talis
regula in modum affirmationis & negationis, vniuer-
ſalis affir. vel neg. exiſtente de neceſſario ſequitur coo
cluſio talis, aliter non. cuius põt reddi eadẽ cã, quæ &
ſupra, q̃a poſt reductionẽ ad primã figurã vl̃is fiet ma-
ior quã oportet io prima eſſe de neceſſario. Per qđ pa
tet, qđ circa primũ & ſ̃m tertiæ ſũt quatuor ſyl̃i vl̃r
mixti accipiendo vtrobique de neceſſario. Sequitur
de ſecunda mixtione, ſ. de ineſſe & contingentis. Ad
cuius euidentiam ſciendum, quòd vt dicit Philoſophus
Primo Priorum, contingens capitur vno modo vt etiã
neceſſarium dicitur contingens, ideſt noo impoſsibile,
alio modo vt etiam non neceſſariũ. De his autem duo-
bus modis dicitur cootingens æquiuoce, ſicut de duo-
bus ſignis ſignificatis. Alio modo capitur vt ſtat in ſua
communitate non reſpiciens hoc vel aliud tantum, ſed
indifferenter vtrunq;, non tamen quòd ſit tertium ſi-
gnificatum. Et hoc modo captum dicitur contingens
poſsibile, ſeu ſecundum rationem ſuæ communitatis.
Sicut clarius loquendo, animal poteſt capi tribus mo-
dis. Vno modo pro rationali, & iſti duo modi ſunt eius
dr̃ię. Tertio modo poteſt conſiderari non pro hoc, aut
pro illo tm̃, ſed pro ſua forma vl̃, inquantum.ſ. eſt aĩal
ſolũ. Quod aũt neceſſariũ ſit contingens probat Ph̃s in
Libro Peri Her. Quod aũt hoc ſit ſic põt oñdi. De rõne
contingentis quod dr̃ de neceſſario & non neceſſario,
eſt ſolum, quod habeat potẽtialitatem ad eſſe ſine poſi
tione alterius differẽtiæ, ſicut dicitur de genere. Vtrũ-
que autem dictorum habet hanc potentialitatem, licet
æquiuocæ, quia neceſſarium habet poſsibilitatem ſem-
per actui coniunctam, aliud vero diſtantem ab actu,
ideo vtrunque dicitur contingens. Hoc autem neceſſa
rium duas habet ſpecies. Vna eſt contingens natum,
quod quidem habet cauſam quare poſsit eſſe. Sed quia
talis cauſa aliquãdo impeditur eſt non neceſſarium, ſi-
cut caneſcere in ſenectute. Alia eſt cootingẽs infinitũ,
.i. indeterminatum vel incertum ſiue ad vtrunlibet. Dr̃
aũt ſic, quia nullã cauſam habet, quare magis ſe habeat
ad vnam partem quàm ad aliam, ſicut habet contingẽs
natum. Aequaliter.n. põt eſſe & nõ eſſe. Et de iſto dicit
Ariſt. in Libro Peri her. quòd noo ſeqnit̃ ad neceſſariũ.

Tractatus Secundi de ſyllogiſmo ſimpliciter Finis.

S. THOMAE AQVINATIS TRACTATVS DE SYLLOGISMO DEMONSTRATIVO.

In quatuordecim Capita diuiſus.

Caput primum. De ſyllogiſmo demonſtratiuo quid ſit.

RESTAT nunc dicere de demonſtra-
tione. Cum enim ſcientia ſit habitus cõ
cluſionis demonſtratæ acquiſitus ex ip-
ſius ſpeculatione, ad ſciendum quid ſit
ſcientia, & quomodo acquiratur neceſ-
ſe eſt ſcire quid eſt demonſtratio, eſt autem demõſtra-
tio ſyllogiſmus procedens ex veris, neceſſariis p̃ ſe pri-
mis, propriis per ſe notis, immediatis, & cauſis con-
cluſionis. Sciendum, quòd demonſtrationum quædã
eſt propter quid, & quædam eſt quia. Vnde dicta dif-
finitio ſolum conuenit demonſtrationi propter quid.
In prædicta autem diffinitione quædã ſunt, quæ per-
tinent ad formam demonſtrationis in hoc, quòd dici-
tur eſſe ſyllogiſmus, quædam ſunt quę pertinent ad ma
teriam demonſtrationis, ſ. quòd ſit procedens ex ve-
ris neceſſariis &c. Vnde primo exponam particulas p-
tinentes ad materiam, de qua eſt demonſtratio, ſecun
do ponam ea quæ pertinent ad eius formam, ſ. in quã
figura vel modo talis ſyllogiſmus debeat fieri. Quod
.n. demonſtratio procedat ex veris neceſſariis &c. hoc
poteſt patere per finem ſuum, qui eſt ſcire. Cum enim
ſcire nihil aliud ſit quã cognoſcere cauſam alicuius rei,
& non ſolum cauſam vt cauſa eſt, ſed vt eſt cauſa filius
rei actu. Cognoſcere.n. cauſam alicuius rei, & non co-
gnoſcere effectum eius eſſe in actu eſt cognoſcere effe
ctum io virtute, hoc autem non eſt ſcire effectum ſim
pliciter, ſed eſt ſcire ſolum ſecundum quid. Etiam, quia
ſcire eſt per certitudinem cognoſcere, oportet prędictũ
effectum neceſſario ſemper ad illam cauſam ſequi. Cõ-
cluſio ergo demonſtrationis, cuius habitus eſt ſcientia
ſeu ſcire habitualiter, oportet quòd procedat ex tali-
bus præmiſsis, quæ ſint veræ & neceſſariæ cauſæ con-
cluſionis.

Caput Secundum. Quid ſit dici de omni, per ſe, primo, ſeu vniuerſaliter.

AD inneſtigandum autem dictas particulas diffi-
nitionis demõſtrationis pertinentes ad materiã,
de qua eſt demõſtratio, præmittenda ſunt quę-
dam neceſſaria. Quia.n. præmiſſe demonſtrationis ſunt
vniuerſales, ideo oportet ſcire quid eſt dici de omni, &
quia io eis prædicatum dr̃ per ſe de ſubiecto, ideo opor
tet ſcire quid eſt per ſe, & quid primo. Eſt autem dici
de omni, vt hic ſumitur, quando nihil eſt ſumere ſub
ſubiecto, de quo non dicatur prædicatum, nec eſt ſu-
mere aliquod tempus, in quo prædicatum tali ſubiecto
non conueniat. Hæc eſt autem differentia inter hoc di
ci de omni, & illud quod in tractatu ſyllogiſmi dictum
fuit. Nam ibi ſumebatur dici de omoi quandocunque
aliquid p̃dicatur vniuerſaliter de aliquo ſubiecto, ſiue
ſubiecto īſit prædicatum neceſſario & omni tempore,
ſiue contingenter, vt nunc. Vnde in illa ꝓpoſitione, oĩs
homo currit, ſaluatur hoc modo dici de omni. Sed nũc
ſumitur dici de omni de eo quod ſemper ieſt ſubiecto,
vt omnis homo eſt animal, non.n. eſt dare aliquod tem
pus, io quo homo non ſit animal. patet ergo de dici de
omni.

Per ſe autem dicitur quadrupliciter. Primo modo
quando prædicatum eſt diſſinitio, vel aliqua pars diffi-
nitionis ipſius ſubiecti, vt omnis homo eſt animal ra-
tionale mortale, vel omnis homo eſt animal. Secundo
modo dicitur per ſe, quaodo prædicatum eſt propria
paſsio ipſius ſubiecti, in cuius diffinitione ponitur ſu-
biectum, vt omnis homo eſt riſibilis. In diffinitione
enim riſibilis ponitur homo, non vt pars eius eſſentia-
lis, ſed vt aliquid extra eſſentiam ſuam, ſine quo cogno
ſci non poſſet. Cum enim eſſe accidentis dependeat à
ſubiecto. oportet quòd diffinitio, quæ ſignificat eſſe
ipſius, contineat in ſe ſubiectũ, tertio mõ dicitur aliq̃d
eſſe per ſe quod ſignificat aliquid ſolitarium, ſicut ſin
gulare,

gulare, quod eſt in genere ſubſtãtiæ, vt ſortes & Plato. Album vel ambulans iſto modo non dicitur per ſe, cũ non intelligatur aliquid ſolitarium per ſe exiſtens. Dicendo enim album, dico accidens & ſubiectum, ſed cum dico ſortes, dico aliquid ſolitarium, & ſic dicitur per ſe. Sciendum eſt autem, ꝙ iſte modus non eſt modus prædicandi per ſe, ſed eſt modus eſſendi. Quarto modo prædicatur aliquid per ſe, quando aliquid dicitur de aliquo, quod eſt immediata & neceſſaria cauſa ipſius, ſicut dicimus ꝙ interſectus interſectione interiit. Interſectio enim eſt immediata & neceſſaria cauſa ipſius interitus, & ſic patet de per ſe.

Primo autem dicitur aliquid prædicari, quãdo prædicatum & ſubiectum ita ſunt adæquata, vt prędicatũ non poſsit inueniri extra ſubiectum, nec ſubiectũ extra prædicatum, ſicut cum dicimus, homo eſt riſibilis. Ita enim ſe habet riſibile ad hominem, ꝙ de quocunq; dicitur riſibile de eodem dicitur & homo, & econuerſo. Vnde dicendo, ſortes eſt riſibilis, licet modo riſibile prædicetur de ſor. in ſecundo modo dicendi per ſe, nõ tamen prædicatur primo, quia de pluribus prædicatur quàm de ſorte. Philoſophus tamen hæc quod dictum eſt prędicari primo vocat vniuerſale, non tale vniuerſale, de quo in primo tractatu dictum eſt, ſed quia prędicatum de ſubiecto, & ſubiectum de prædicato poteſt vniuerſaliter prędicari. Ex his patet quomodo ſe habent iſta tria, ſcilicet dici de omni, per ſe, & vniuerſale.

Nam oẽ quod primo ſeu vlr prædicatur, prædicatur per ſe, non tamen econuerſo. Riſibile enim primo per ſę prædicatur de homine, Licet autem riſibile prædicetur per ſe de ſorte, non tamen prędicatur primo. Similiter etiam quod per ſe prædicatur, dicitur de omni, nõ tamen omne quod dicitur dę omni, dicitur per ſe. Nã dicendo, omne animal eſt homo, eſt prædicatio de omni, non tamen per ſe.

Caput Tertium. Quòd demonſtratio procedit ex veris & neceſſariis.

HIs viſis videamus partes diffinitionis demonſtrationis ſuprapoſitæ. Dicitur enim ibi, ꝙ demonſtratio procedit ex præmiſsis veris. Quod autem ſit verum, dictum eſt ſupra. Ad hoc autem, ꝙ concluſio ſit vera ex præmiſsis, ſicut ex cauſis, oportet præmiſſas veras. Licet enim ex falſis poſsit cõcludi verum, tamen veritas cõcluſionis eſt præmiſsis. Dicimus enim omnis homo eſt lapis, omnis margarita eſt homo, ergo omnis margarita eſt lapis, concluſio modo eſt vera, licet præmiſſæ ſint falſæ. Et quia omnis cauſa aſsimilat ſibi effectum, falſitas dictarum propoſitionum non poteſt eſſe cauſa veritatis concluſionis, & ideo in primo Priorum dicit philoſophus, ꝙ verum concluditur ex falſis non ꝓp quid, ſed quia. Patet ergo, ꝙ demõſtratio procedit ex veris. Deinde dr̃ ꝙ demõſtratio procedit ex præmiſsis neceſſariis, quæ autẽ ſit propõ neceſſaria dictum eſt in tractatu ſyllogiſmorum. Notandum ꝙ concluſio demonſtrata oportet ꝙ ſit neceſſaria. Si enim ſcientia dicit certitudinem, quæ non poteſt eſſe de contingentibus vt contingentia ſunt, ſed ſolum de neceſſariis oportet ꝙ concluſio, cuius habitus eſt ſcientia, ſit neceſſaria. Hoc ſuppoſito ſciendum eſt, ꝙ licet concluſio neceſſaria poſsit concludi ex præmiſsis contingentibus, vel ex altera ad minus, vt ſupradictum eſt, non tamen poteſt ſciri ex præmiſsis contingentibus, ſed ex neceſſariis. Si enim ſcire vt ſupradictum eſt, eſt cauſam rei neceſſariam cognoſcere, ſi medium contingenter ſe habebit ad extremitates, nõ erit ei neceſſarium, & per conſequens poterit remoueri concluſione neceſſaria ſtante, non ergo erit cauſa concluſionis. Ad hoc ergo ꝙ ſit cauſa concluſionis neceſſario debet ſe habere ad ambas extremitates, & ſic ambæ præmiſſæ erunt neceſſariæ. Patet ergo ꝙ demonſtratio procedit ex præmiſsis neceſſariis.

Caput Quartum. Quòd demonſtratio procedit ex præmiſsis, in quibus eſt per ſe, & non per accidens.

DEinde dicitur, ꝙ demonſtratio procedit ex his quæ ſunt per ſe, & non per accidens. Sciendum, ꝙ in demõſtratione affirmatiua potiſsima medium eſt diffinitio ſubiecti, ſimul ſumpta cum diffinitione paſsionis. Vnde in maiori ꝓpoſitione paſsio prędicatur de diffinitione ſubiecti, in qua exprimũtur principia ipſius paſsionis. Vt enim in primo tractatu dictũ eſt ſubiectum comparatur ad primam paſsionem non ſolum in ratione cauſæ materialis, ſed etiam in ratione cauſæ efficientis. Diffinitio ergo ſubiecti ſimul ſumpta cum diffinitione paſsionis exprimit cauſam efficientem ipſius paſsionis immediatam & neceſſariam, hæc autẽ eſt quartus modus dicendi per ſe vt ſupradictum eſt, in minori autem propoſitione prędicatur diffinitio de ſubiecto, & hæc eſt primus modus dicendi per ſe. In cõcluſione uero prædicatur propria paſsio de ſuo ſubiecto, & hæc eſt ſecundus modus dicendi per ſe. Verbi gratia, ſi vellemus demonſtrare, ꝙ omnis quaternarius numerus eſt par, ſic fit. Omnis multitudo menſurata ꝑ vnum, cuius per ſe non eſt medium eſt par, ſed omnis quaternarius numerus eſt talis multitudo, ergo omnis quaternarius numerus eſt par. Hic ſubiectum eſt quaternarius numerus, paſsio vero eius eſt par, ſeu paritas, medium vero, quod fuit ſumptum, dicit diffinitionem numeri, quę eſt multitudo menſurata per vnum, & dicit diffinitionem paris, quia paris ſecundum ſe non eſt medium. In maiori propoſitione paſsio prædicatur de diffinitione ſubiecti, in qua exprimitur diffinitio ſua, & ſic eſt quartus modus dicendi per ſe. In minori propoſitione diffinitio ſubiecti prædicatur de ſuo ſubiecto, & ſic eſt primus modus dicendi per ſe. In concluſione vero prædicatur propria paſsio de ſuo ſubiecto, & eſt ſecundus modus dicendi per ſe. Patet ergo ꝙ demonſtratio procedit ex his quæ ſunt per ſe. Ratio communis huius fit ſic. Syllogiſmus, qui procedit ex neceſſariis, non procedit ex his quæ ſunt per accidens, ſed ex his, quæ ſunt per ſe, ſed ut dictum eſt, demonſtratio procedit ex neceſſariis, ergo demonſtratio procedit ex his quæ ſunt per ſe.

Caput Quintum. Quòd demonſtratio procedit ex primis & immediatis.

DEinde dicitur, ꝙ demonſtratio procedit ex primis. Vbi nota, ꝙ in demonſtratione potiſsima prædicatur propria paſsio de ſubiecto in cõcluſione. In præmiſsis autem vel prædicatur diffinitio de ſubiecto, vel propria paſsio de diffinitione ſubiecti & ſua. Hæc autem omnia conuertibilia ſunt, & hoc eſt prædicari primo, vt ſupradictum eſt. Et propter hoc demonſtratio ſuperius poſita non eſt potiſsima, concluditur enim par de numero quaternario, in plus enim ſe habet par, quàm numerus quaternarius, quia dicitur de

de ſenario, octonario, & cæteris. Conuenit autem par adæquatè alicui communi numero, qui eſt Innomina tus, & de illo ſi haberet nomẽ prædicatur per ſe & primo, & de illo poſſet fieri demonſtratio potiſsima. Sicut dicimus, ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis, conuenit per ſe primo triangulo, quia conuertuntur. Omnis enim triangulus habet tres angulos, & omne habens tres angulos eſt triangulus. Non autem conuenit iſocheli primo, quia non omne habens tres angulos eſt iſocheles. Tales propoſitiones demonſtrationum ſunt immediatæ. Mediata enim propoſitio eſt illa, in qua prædicatum ineſt ſubiecto propter aliquid prædicatum, quod ſubiecto per prius conuenit ſicut riſibile forti, quia per prius cõuenit homini. Immediata autem propoſitio eſt illa, in qua prædicatum non propter aliud conuenit ſubiecto ſic riſibile conuenit diſſinitioni homnis, & omnis propria paſsio diſſinitioni ſui ſubiecti & ſuæ. Patet ergo ꝙ demonſtratio procedit ex primis principiis & immediatis. Sciendũ ꝙ differt primum, & immediatum. Nam non omne qđ primo ineſt dicitur imediatum. Riſibile.n.primo ineſt homini, ſed non immediate, quia per prius ineſt diſſinitioni hominis, & ſuæ alitèr diſſinitio non eſſet medium ad concludendum riſibile de homine. Similiter etiam non omne quod immediate ineſt, primo ineſt, homo enim immediate ineſt forti, non tamen primo, quia de pluribus dicitur homo quàm fortes.

Vnde præmiſſæ demonſtrationis oportet ꝙ vtrunq; habeant. Sciendum etiam, ꝙ cum prima principia in demonſtratione aliquando ſint mediata, quia per aliquod medium poſſunt demonſtrari, tamen demonſtrator accipit ea vt immediata & indemonſtrabilia. Non enim ſunt demonſtrabilia in illa ſcientia, de qua eſt demonſtratio, ſed in ſcientia ſuperiori, & ideo licet habeant medium, tamen accipiuntur vt immediata.

Caput Sextum. Quod demonſtratio procedit ex propriis, & non ex Extraneis, nec ex Communibus.

Deinde dicitur, ꝙ demõſtratio procedit ex propriis. Vbi nota, ꝙ proprium aliquando dicitur eſſe aliquid, quia non eſt extraneum, & aliquando dicitur eſſe proprium, quia nõ eſt commune. Vtroque autem modo procedit demonſtratio ex propriis, quia nõ ex extraneis, nec communibus. Quod autem non procedat ex extraneis ſciendum, ꝙ in demonſtratione ſunt tres termini, ſicut ĩ quolibet ſyllogiſmo, ſcilicet maior extremitas, quæ eſt propria paſsio, minor extremitas, quæ eſt ſubiectũ, & medium, quod eſt diffinitio ſubiecti cum diffinitione paſsionis. Si autem medium eſſet extraneum à maiori vel minori extremitate, ꝙ ſcilicet non eſſet diffinitio vtrunque compræhendens, tunc maior extremitas non prædicatur de eo per ſe, nec ipſum de ſubiecto per ſe prędicaretur, ſed probatum eſt, ꝙ in maiori propoſitione maior extremitas prædicatur per ſe de medio in quarto modo dicendi per ſe, & in minori propoſitione prędicatur medium de minori extremitate per ſe in primo modo dicendi per ſe, ergo nullo modo demonſtratio procedit ex extraneis, ſed ex propriis. Sciendum, ꝙ licet in demonſtrationibus non ſit deſcenſus ex vno genere in aliud genus extraneum, tamen nihil prohibet aliquando ſubiectũ vnius demonſtrationis contineri ſub ſubiecto alterius demonſtrationis, & cõtrahere illud. Verbi gratia, dato ꝙ demõſtraretur hæc paſsio, ſcilicet ſenſitiuum per diffinitionem animalis de ipſo animali, ſi eadem paſsio demonſtraretur de homine per idẽ medium vel per medium contractum ad diffinitionẽ hominis, tunc vna demonſtratio fieret ſub alia demõſtratione, & eſſet ſubiectum ſub ſubiecto. Sciendum etiam eſt, ꝙ talis contradictio aliquando eſt in eodem genere ſimpliciter, ſicut dictum eſt de animali & de homine, quia aliquando contrahitur ad hominem per aliquam differentiam extraneam, aliquando vero talis contractio ſeu deſcenſus fit in eodem genere ſecundum quid, quia ſubiectum contrahitur per differentiam extraneam, ſicut uiſuale eſt extraneum à genere lineæ, & ſonus eſt extraneus à genere numeri. Vnde linea, quæ eſt ſimpliciter ſubiectum Geometriæ, & linea viſualis, quæ eſt ſubiectum perſpectiue, non ſunt ſimpliciter vnius generis, ſed ſolum ſecundum quid, & ſimiliter ſe habet de numero, qui eſt ſubiectũ Arithmeticæ, & de numero ſonoro, qui eſt ſubiectum Muſicæ. Et ideo, quando ea, quæ ſunt lineæ ſimpliciter, applicantur ad lineam viſualem fit quoddammodo deſcenſus in aliud genus. Vnde in demonſtratione, quæ fit in ſcientia pſpectiua, & in Muſica proceditur quodammodo ex principiis extraneis. Patet ergo qualiter demonſtratio procedit ex principiis ſeu præmiſsis propriis, & non extraneis. Quod etiam procedat ex propriis, & non ex communibus, ſciendum, ꝙ in demonſtratione quędam principia concurrunt actualiter, quædam vero uirtualiter. Quædam vero principia dicuntur dignitates, ſeu communes animi conceptiones, quia ita naturaliter intellectus noſter inclinatur per lumẽ ſuum ad ea cognoſcenda, ꝙ ſtatim cognitis terminis cognoſcit illa principia, vt omne totum eſt maius ſua parte. Nam ſtatim, ꝙ ratio cognoſcit, quid eſt totum, & quid eſt pars cognoſcit hoc eſſe verum, ſcilicet omne totum eſt maius ſua parte. Iſta autem principia ſeu propoſitiones primæ ſunt maius & minus communia. Vnde illud principium commune, de quolibet dicitur eſſe vel non eſſe, eſt commune in omni ente, ſed iſtud principium, omne totum eſt maius ſua parte, ſolum conuenit enti corporeo, & non ſubſtantiis ſeparatis, quæ nec totum habent, nec partem, & ſic ſe habet de multis aliis. Vnde dicta principia non intrant actu demonſtrationes, quæ fiunt in ſcientiis, ſed virtute, quando enim dico quãcunque propoſitionem, primum intrat in eam uirtute. Cum enim dico, Petrus currit, certum eſt, vel quia homo eſt, uel nõ eſt, ergo hoc principium, ſcilicet de quolibet dicitur eſſe vel non eſſe, virtute eſt in qualibet præmiſſarum demonſtrationis, & ſic eſt de aliis principiis minus cõmunibus reſpectu demonſtrationum, in quibus ſunt virtute. Vnde dicere, ꝙ demonſtrationes nõ procedũt ex his principiis virtute, falſum eſt. Sed dico, ꝙ talia principia communia actu non intrant demonſtrationem. Vnde ille, qui voluit demonſtrare quadraturam circuli per principia communia ſic arguendo, Vbi inuenitur maius & minus ibi inuenitur æquale, ſed inuenitur quadratum maius circulo & minus circulo, ergo inuenitur ęquale male demonſtrauit. Rõ eſt. Nã vt ſupra probatum eſt, demonſtratio procedit ex primis & immediatis, ſed vtendo iſtis principiis, ambæ propoſitiones demonſtrationis non erunt immediatę & primæ, quoniam eſſe maius vel minus circulo non ſolum

conuenit quadrato, ſed etiam triangulo & multis aliis figuris, non ergo in iſta propoſitione eſt primum, ſeu quod primo ineſt, Nec eſt immediata, quia per multa media poſſet hoc probari, non ergo ex talibus procedit demonſtratio. Alia vero principia demonſtrationis ſunt, quæ actu intrant demonſtrationem, quæ etiã dicuntur poſitiones, ſuppoſitiones & diſſinitiones. Ad ſciendum autem hæc nomina, nota, ꝙ quicquid in demonſtratione ante concluſionem ponitur dicitur poſitio, eo ꝙ poſita eſt ante concluſionem. Poſitionũ autem quædam non aſſumunt eſſe vel non eſſe, & talis eſt diſſinitio, non enim dicitur diſſinitio iſta, homo eſt animal rationale mortale, ſed diſſinitio ſolum eſt hoc, ſcilicet animal rationale mortale, ſine hoc ꝙ addatur ſibi eſſe vel nõ eſſe, & talis diſſinitio eſt poſitio. Aliquando poſitio aſſumit eſſe vel non eſſe, vt cum dicimus, homo eſt animal rationale mortale, & hæc dicitur ſuppoſitio. Sciendum, ꝙ tales ſuppoſitiones non ſine cauſa dicuntur ſuppoſitiones. Vbi nota, ꝙ propoſitio per ſe nota dicitur, in qua prædicatum eſt de ratione ſubiecti, tales autem debent eſſe præmiſſæ demonſtrationum, vt inſra dicetur. Sciẽdum, ꝙ aliquarum propoſitionum termini ſunt in communi omnium notitia, ut ſunt ens, verum, bonum, vnum, aliquid, & res, & huiuſmodi quæ pertinent ad primas cõceptiones intellectus, quæ ſtatim vt audiuntur cognoſcuntur. Vnde propoſitiones, quę ex eis fiunt, non ſolum ſunt per ſe notæ in ſe, ſed etiam quo ad nos, ut de quolibet dicitur eſſe vel non eſſe. Vnde tales non dicuntur ſuppoſitiones. Aliæ vero propoſitiones ſunt in quibus licet prædicatum ſit de diſſinitione ſubiecti, tamen diſſinitio ſubiecti non eſt omnibus nota, & per conſequens non eſt omnibus notum, ꝙ prædicatũ ſit de eius diſſinitione, ſicut iſta, omnes anguli recti ſunt æquales. Aequale enim eſt de diſſinitione anguli recti. Eſt enim angulus rectus, qui cauſatur ex linea recta perpendiculariter cadente ſuper lineam rectam, ita ꝙ ex utraque parte anguli reddantur æquales. Quia ergo non omnes hoc ſciunt, ſcilicet quòd æquale ſit de diſſinitione anguli recti, ideo hoc ſupponitur, & propter hoc dicitur ſuppoſitio. Alio modo propoſitio demonſtrationis poteſt dici ſuppoſitio. Nam quædam propoſitiones ſunt, quæ probantur per principia ſuperioris ſcientiæ, vt inſra oſtendetur, & ideo inferior ſcientia, oportet quòd ſupponantur.

Et quia ex talibus principiis ſeu præmiſsis propriis procedit demonſtratio, quia actu intrant in ea, ideo procedit ex propriis, non ex communibus. Patet ergo quomodo demonſtratio procedit ex propriis &c.

Caput Septimum. Quòd demonſtratio procedit ex per ſe notis.

DEinde dicitur, ꝙ demonſtratio procedit ex per ſe notis. Per ſe nota enim dicuntur propoſitiones, in quibus prædicatum eſt de diſſinitione ſubiecti, uel immediate cauſatur ex principiis eius. Sed ea, ex quibus procedit demonſtratio, ſunt huiuſmodi. nam in maiori pronoſirione prædicatur propria paſſio de diſſinitione ſubiecti, & ſua, quæ eſt immediata cauſa ſui, ſeu exprimit immediata principia eius, in minori vero prædicatur diſſinitio de ſubiecto, ergo demonſtratio procedit ex per ſe notis. Sciẽdum, ꝙ quædam propoſitiones ſunt per ſe notæ in ſe, & non quo ad nos, ſicut hęc, omnis ſebricitans habet pulſum excitatum. Licet enim hoc ſit notum in ſe, quia ſebris eſt cauſa excitationis pulſus, tamen non eſt per ſe notum quo ad nos, ſed econuerſo cognoſcimus ſebrem per excitationem pulſus. Ex talibus autem per ſe notis, nõ procedit demonſtratio. Si enim propter quod unumquodque & illud magis, propter pręmiſſas autem innoteſcunt nobis concluſiones, ergo oportet ꝙ præmiſſæ ſint nobis magis notæ. Vnde concluſiones nullo modo poſſent nobis fieri notæ niſi præmiſſæ eſſent nobis magis notæ. Demonſtrationes autem fiunt, vt concluſiones fiant nobis notæ, ergo demonſtrationes procedunt ex notioribus quo ad nos. Quædam autẽ propoſitiones ſunt per ſe notæ & in ſe quo ad nos, vt omnis numerus, cuius per ſe non eſt medium, eſt par, quia omnis numerus, qui non habet ſecundum ſe medium, dicitur par, & econuerſo, & ex talibus procedit demonſtratio. Patet ergo, ꝙ demonſtratio procedit ex per ſe notis & notioribus nobis. Ex prædictis poteſt concludi, ꝙ demonſtratio & ſcientia, quæ eſt habitus concluſionis demonſtratæ, ſemper ſit de incorruptibilibus & ſempiternis. Vbi enim ſaluatur dici de oĩ, oportet ꝙ illud ſit incorruptibile & ſempiternũ. Sicut enim ſupra dictum eſt, dici de omni dicitur, quod nõ aliquando ineſt, & aliquando non ineſt, ſemper ineſt, corruptibilia autem non ſunt ſemper in eis, ergo non ſaluatur dici de omni, ſed ſolum in ſempiternis. Sed in demonſtratione potiſsima, quæ habet ambas propoſitiones uniuerſales, ſaluatur ĩ omnibus dici de omni, ergo demonſtratio eſt de incorruptibilibus & ſempiternis. Apparęt etiam ꝙ diſſinitio eſt ſempiternorum. Licet enim incorruptibilia diſſiniantur, non tamẽ diſſiniuntur inquantum corruptibilia ſunt. Solum enim particularia ſunt corruptibilia, particulare autem non diſſinitur. Vnde diſſinitio eſt corruptibilium per accidens, ſempiternorum autem eſt per ſe. Sciendum, ꝙ quædam ſempiterna ſeu æterna, ut ad propoſitum demonſtrationis pertinet, non ſunt ſemper ſecundum tempus, ſunt autem per compoſitionem ad cauſam. Quia nunquam deficit quin poſita tali cauſa ponatur effectus, ſicut defectus ſolis nunquam deficit quiu interpoſita luna inter nos & ſolem ſit, tamen defectus ſolis non eſt ſp niſi tunc. Quædam vero non ſunt ſemper, nec per comparationem ad tempus, nec per comparationem ad cauſam, quæ impediri poteſt. Nõ enim ſemper ex ſemine hominis generatur homo cũ duobus oculis, ſed quandoque deficit propter impedimẽtum cauſæ agentis uel materiæ. In utriſque autem ſic ordinandæ ſunt demonſtrationes ad hoc ꝙ ſint ex ſempiternis, vt ex uniuerſalibus propoſitionibus inſeratur concluſio uniuerſalis, remouendo illa, in quibus poteſt eſſe defectus uel ex parte temporis uel ex parte cauſæ. Patet ergo ꝙ demonſtratio eſt ex ſempiternis tam in præmiſsis quàm in concluſione. Sciẽtia ergo, quæ eſt habitus concluſionis demonſtrationis, eſt ex ſempiternis.

Caput Octauum. Quòd demonſtratio procedit ex cauſis concluſionis.

DEinde dicitur, ꝙ demonſtratio procedit ex cauſis concluſionis, quod dupliciter poteſt intelligi. Vuo modo, ꝙ pręmiſſæ ſint cauſa ꝙ maior extremitas iūſit minori, & hoc non ſolum eſt uerum

in

in demonſtratione, ſed atiam in omni ſyllogiſmo, in quo ex veris concluditur verum. Vnda in iſto ſyllogiſmo, ſcilicet omnis homo currit, ſortes eſt homo, ergo ſortes currit, dato ꝙ hoc ſit verum ſcilicet omnis homo currit, & ſortes eſt homo, ſequit̃ neceſſario vt effectus, ꝙ ſortes currit. Alio modo intelligi poteſt ꝙ præmiſſæ ſint cauſa concluſionis, quia in eis continetur cauſa tam ſubiecti quam etiam prædicati ipſius cõcluſionis, & ſic hoc ſolum conuénit demonſtrationi. Sciẽdum ꝙ, quia vt ſupra dictum eſt, ſcire proter quid, eſt cauſam rei cognoſcere, medium autem, quod eſt in demonſtrationa, quæ eſt ſyllogiſmus faciẽs ſcire, eſt diffinitio ſubiecti & paſsionis, omnis autem bona diffinitio datur per aliquam cauſam, ergo medium, qđ ſtat in præmiſsis, eſt cauſa ſubiecti & paſsionis, aliter tamẽ ſubiecti, & aliter paſsionis. Vbi ſciendum eſt, ꝙ cum quatuor ſint cauſę, ſcilicet materialis, formalis efficiẽs, & finalis, à qualibet harum poteſt ſumi diffinitio. verbi gratia, dicendo domus eſt cooperimẽtum cum lapidibus, cemento, & lignis, eſt diffinitio per cauſam materiale. Si vero dicatur. Domus eſt cooperimentum quadratum lõgum, & altum, erit diffinitio per cauſam formalem, ſi vero dicatur domus eſt cooperimentum factum ab artifice cum martellis, tegulis, & plumbo, erit diffinitio per cauſam afficientem. Si vero dicatur, domus eſt cooperimentum prohibens nos à pluuiis, frigore, & calore, erit diffinitio per cauſam finalem. Cũ ergo ſubiectum per tot cauſas poſsit diffiniri, medium quod eſt eius diffinitio, vt dictum aſt, ſe habebit ad illud in habitudine tot cauſarum. Reſpectu vero paſsionis habet ſe medium in habitudina duarum cauſarũ, ſcilicet materialis & afficientis. Subiactum enim vt dictum eſt, comparatur ad propriam paſsionem, & vt ſubiectum & vt efficiens, & eodem modo ſe habet diffinitio ſubiecti reſpectu paſsionis. Sciendum, ꝙ quia cãę habent ordinem adinuicam ex vna ſumitur ratio alterius. Ex forma enim ſumitur ratio materiæ, quia talem oportet eſſe materiam qualam forma requirit. Efficiẽs autem eſt ratio formæ: quia anim omne agens agit ſibi ſimile, oportet ꝙ ſecundum modum agẽtis ſit modus formæ, quæ ex actiuna ſequitur. Ex fine vero ſumitur ratio efficientis, quia omne agens agit propter finem, oportet ergo, ꝙ diffinitio, quæ ſumitur à fine, ſit ratio, & cauſa probatiua aliarum diffinitionum, quæ ſumuntur ex aliis cauſis. Et quæ ſumit̃ ab agẽte, aliarũ duarũ. Et quæ ſumitur à forma, eius quæ ſumitur à materia, ideo diffinitio, quæ ſumitur à materia, poteſt demonſtrari per cauſam finalem, & ſic de aliis. Et propter hoc dicit Philoſophus Primo Poſteriorum, ꝙ diffinitio vel eſt concluſio demonſtrationis, ſ. quando eſt per talem cauſam, quæ concludi poſsit ex diffinitione, quæ fiat ꝑ aliam cauſam. Vel aſt principium demonſtrationis, ſ. quando eſt econuerſo ex cauſa, quæ ſit ratio & cauſa probatiua alterius. Vel eſt demonſtratio ſola poſitione ſeu ordinatione differens, ſcilicet quãdo tales duas cãs comprehẽdit. Et ſic patet da partibus diffinitionis demonſtrationis, quas continet eius materia.

Caput Nonum. Quòd demonſtratio potiſsima affirmatiua ſit ſolum in prima figura & in primo modo eius.

NVnc reſtat dicera de eius forma. Nam in eius diffinitione dictum eſt ꝙ eſt ſyllogiſmus. Vbi nota, ꝙ demonſtratio aliquando eſt affirmatiua, aliquando negatiua. Demonſtrationum autem tam affirmatiuarum quàm negatiuarum, quædam ſunt potiſſimæ, quædam vero non potiſsimæ. Potiſsimæ dicuntur illæ, in quibus obſeruantur omnia illa, quæ de demonſtratione dicta ſunt nullo omiſſo, ſi vero aliquid omitteretur non eſſet potiſsima. Vnde vidẽdum eſt in quibus figuris fiant demonſtrationes potiſsimæ, & primo affirmatiuæ. Sciendum, ꝙ demonſtratio potiſsima affirmatiua dabet fieri ſolum in prima figura, & in primo modo eius. Quod ſic poteſt patere. Nam in ea figura & in eo modo eius demonſtratio debet fieri propter quid, vbi medium eſt cauſa paſsionis & ſubiecti, ita ꝙ præmiſſa ſint per ſe, in quibus cõuenienter poteſt medium aſsignari cauſa paſsionis & ſubiecti. Sed hoc non poteſt fieri niſi in prima figura. nam in ſecunda figura non concluditur affirmatiua, in tertia varo figura & ſi concludi poteſt affirmatiua, taman quia medium in vtraq; propoſitiona ſubiicitur, in minori propoſitione, in qua ſubiectum prædicaretur da ſua diffinitione, non eſſet prædicatio in aliquo modo dicendi per ſe, qđ non contingit in prima figura, in qua in minori propoſitione prædicatur diffinitio de ſubiacto, vt dictum eſt, ergo in ſola prima figura ſit demonſtratio potiſsima affirmatiua. Etiam oportat ꝙ fiat in primo modo eius, vt enim ſupra dictum eſt in demonſtrationa potiſsima tam in præmiſsis quàm in concluſione ſaluatur dici de omni & primum, quod non poſſet fieri niſi omnes eſſent vniuerſales, ſed hoc ſolum fit in primo modo primæ figuræ, ergo ſolum in eo poteſt fieri damõſtratio potiſsima. Demonſtrationes vero non potiſsimæ poſſunt fieri & in tertio modo primæ figuræ, & in tertia figura in modis concludentibus affirmatiuam. Patet ergo in qua figura m in quo modo poteſt fieri demonſtratio potiſsima affirmatiua.

Caput Decimum. Quòd demonſtratio potiſsima negatiua debet fieri in ſecundo modo. ſecundæ figuræ.

AD ſciendum autem qualitar debeat fieri demõſtratio potiſsima negatiua videamus, vtrum talis demõſtratio poſsit eſſa. Dico, ꝙ licet in demonſtrationa negatiua nõ poſsint eſſe, nec ſeruari oĩa ſupradicta da demonſtratione, nõ enim poteſt in propoſitiona negatiua aliquid per ſe prædicari, cum dici ꝑ ſe ſit affirmatiuæ, tamen ſufficit in tali demonſtratione, ꝙ præmiſſæ ſint neceſſariæ, & immediatæ. Qualiter autem tam affirmatiuæ quàm negatiuæ ſint neceſſariæ dictum eſt in tractatu ſyllogiſmorum, & qualiter affirmatiua ſit immediata dictum eſt ſupra. Reſtat ergo dicere qualiter negatiua ſit mediata, vel immediata. Notandum, ꝙ quando aliquid negatur de aliquo & econuerſo, & de altero termino aliquid poteſt vniuerſaliter prædicari, da quo alter terminus poteſt negari, tũc propoſitio vniuerſalis negatiua formata ex primis duobus terminis poteſt demonſtrari medianta illo, qui prædicatur vniuerſaliter affirmatiue de altero illorum terminorum. Verbi gratia homo poteſt negari da lapide & econuerſo, vt nullus homo eſt lapis, & quia de homine poteſt prædicari aliquid vł, ſ. animal, dicimus.n. omnis homo eſt animal, & de animali poteſt negari lapis, ergo illa propoſitio, ſ. nullus homo eſt lapis eſt mediata. Poteſt enim probari per medium ſic, nullum animal eſt lapis, omnis homo eſt animal, ergo nullus ho-

mio eſt lapis. Et idem ſequitur, ſi aliquid poteſt prædicari vñr de lapide, ꝙ poſsit negari de homine vel de quo poſſet homo negari. Erit ergo propoſitio negatiua immediata, quando duo termini negati abinuicẽ ita ſe habebunt, ꝙ neuter eorum habebit aliquid, quod de ipſo vniuerſaliter prædicetur, qđ ab altero termino negari poſsit, vel ille terminus ab eo, verbi gratia, nulla ſubſtantia eſt quantitas, iſta eſt immediata, nullus enim terminus poteſt vniuerſaliter prædicari de ſubſtantia, qui negatur de quantitate, de ſubſtantia.n. prædicatur vniuerſaliter ens, quod tamen non negatur de quantitate. Similiter etiã duæ diffinitiones duarum ſpecierum ſub aliquo genere immediate contentarum faciunt propoſitionem negatiuam immediatã, vt eſt iſta, nullum animal rationale mortale eſt animal irrationale mortale, animal.n. rationale mortale eſt diffinitio hominis, animal vero irrationale mortale eſt diffinitio bruti, brutũ autem & homo immediate ſunt ſub animali. Et idem erit de duabus differentiis ex oppoſito diuidentibus idem genus, vt nullum rationale eſt irrationale. Secus autem eſt de ſpeciebus per illas differentias conſtitutis, vt nullus homo eſt brutum, quia ſupra hoĩem eſt aliquid quod poſſet negari de bruto, ſ. rationale, & ſupra brutum eſt aliquid, ꝙ poſſet de hoĩe negari, ſ. irrationale, ideo ſunt mediatæ, licet non proprie poſsit dici ꝙ rationale ſit ſupra hominem, nec irrationale ſupra brutum, & ideo non proprie ſunt mediatæ. His habitis ſtatim pôt ſciri qualiter fiat demonſtratio negatiua, & in qua figura. In tertia enim figura, quia non concluditur vniuerſalis negatiua, in ea non poteſt fieri talis demonſtratio potiſsima. Vnde, quia in prima & ſecunda figura poteſt concludi vñis negatiua, in vtraque pôt fieri talis demonſtratio eam concludens, ſed potiſsima ſolum poteſt fieri ſecundo modo ſecundæ figuræ. Ratio eſt, quia licet ſcientia ſit de vero, non tamen de omni vero, quantũcunque ſyllogizetur ex immediatis. Vnde dicendo ſic, omnis habitus eſt qualitas, omnis virtus eſt habitus, ergo omnis virtus eſt qualitas, licet talis concluſio ſit vera, & ex veris & immediatis & neceſſariis, & per ſe non tamen per ſe ea cauſabitur ſcientia, ſed in demonſtrationibus affirmatiuis ſolum cauſatur ſcientia ex concluſionibus veris, quarum præmiſſæ ſunt veræ, & immediatæ & huiuſmodi, vt dictum eſt, ſunt in quarum concluſionibus prædicatur propria paſsio de ſubiecto proprio. Sic etiã in demonſtratione negatiua nõ cauſabitur ſcientia ex habitu eius concluſionis, dato ꝙ concluſio ſit vera, & cõcludatur ex ĩmediatis niſi propria paſsio vere negetur de eo ꝙ nõ eſt ſibi ſubiectum. Vel ab eo ꝙ non exprimit cauſam ſuam, ſicut exprimit diffinitio proprij ſubiecti, & talis vere erit demonſtratio potiſsima, hæc autem non poterit fieri ex propoſitionibus Immediatis niſi in ſecundo modo ſecundæ figuræ ſic. Omne riſibile eſt animal rationale ad apprehẽſionem conuenientis emittens ſpiritum dilatãdo os, ſed nullum irrationale eſt tale animal rationale ad apprehenſionem &c. ergo nullum irrationale eſt riſibile. Certum eſt, ꝙ maior eſt immediata. nam in ea prædicatur diffinitio paſsionis & ſubiecti de ipſa paſsione. Minor etiam eſt immediata, vt dictum eſt. In concluſione vero remouetur paſsio ab eo, ꝙ nõ eſt ſibi ſubiectum. Hoc autem non poſſet fieri in prima figura, nec in primo modo ſecundæ figuræ. Si enim in prima figura diceretur ſic, nullum irrationale eſt riſibile, omne brutum eſt irrationale, ergo nullum brutum eſt riſibile, tunc maior non eſſet immediata. Et ſi fieret ſyllogiſmus in primo modo ſecundæ figuræ, licet præmiſſæ poſſent eſſe immediate, non tamen concluderetur remouendo paſsionem à ſubiecto, ſed econuerſo ſic. Nullum irrationale eſt animal rationale, ſed omne riſibile eſt aĩal rationale, ergo nullũ riſibile eſt irrationale. Poteſt etiã fieri demonſtratio particularis negatiua in quarto modo ſecundæ figuræ. Et ſic patet de forma demonſtrationis in quibus figuris, & modis fieri debeat. Patet ergo de demonſtratione propter quid.

Caput Vndecimum. Quòd demonſtratio Quia procedit ab effectu ad cauſam, vel à cauſis remotis ad effectum.

NVnc dicendum eſt de demonſtratione quia. Vbi primo videndum eſt quid ſignificetur per hoc ꝙ dr̃ propter quid, & quid p hoc ꝙ dicit̃ quia. Notãdum, ꝙ de re quatuor ſcire poſſumus, ſ. quid eſt, an eſt, quia eſt, & propter quid eſt. Ad quę intelligenda ſciendum eſt, ꝙ cum ſcientia non ſit niſi verorum, verum autem & ens conuertuntur, de eſſe ergo erit ſcientia. Vt autem dictum eſt in tractatu de pręḋicamentis duplex eſſe inuenitur in rebus, ſ. eſſe eſſentiæ, & eſſe actualis exiſtentiæ, & quia eſſe eſſentiæ dicitur quidditas ſeu quid eſt res, ideo cum ſcimus eſſe eſſentiæ alicuius rei, dicimur ſcire quid eſt de ipſa. Eſſe autem actualis exiſtentię aliter ſe habet in ſubſtantia & alter in accidente. Quia enim accidentis eſſe eſt ineſſe, ſcire autẽ eſſe actualis exiſtentiæ ſubiecti eſt ſolum ſcire ꝙ actu ſit, & hoc eſt ſcire de ipſo an eſt. Sed ſcire de accidente eſſe actualis exiſtẽtiæ eſt ſcire de ipſo, quia eſt. Vñ ſcire quia eſt, nihil aliud eſt quã ſcire hoc ineſſe huic. Et quia aliqñ aliquid ineſt alicui pp aliquã cãm, ideo ſcire illã cãm eſt ſcire pp quid. Patet ergo ꝙ ſcire quia eſt, de aliqua re, eſt ſcire ipſam ineſſe alicui ignorãdo cauſam quare inſit, ſcire autem propter quid eſt ſcire aliquam rẽ ineſſe alicui, & ſcire cauſam quare ſibi inſit. Demonſtratio ergo propter quid eſt illa, in qua manifeſtatur cauſa quare prædicatum ineſt ſubiecto in cõcluſione. Demonſtratio vero quia dicitur illa in qua cõcluditur aliquid ineſſe ſubiecto alicui, non tamen aſsignatur cauſa quare ſibi ineſt. Vt autem dictum eſt ſupra ad demonſtrationem propter quid requiritur vt procedat ex cauſis, & ex mediatis. Non enim ſufficit ſcire cauſam, ſed quoniam eſt cauſa eius quod ſcitur, ſi erit cauſa immediata. Demõſtratio ergo quia, erit vel quia nõ procedit ex cauſis, vel quia non procedit ex ĩmediatis, ſed ex cauſis remotis. Quãtum ad primum ſciendũ, quòd, vt dictum eſt, demonſtratio dr̃ cauſa innoteſcendi, ſ. vt per præmiſſas nobis innoteſcat concluſio, hoc autem fieri non poſſet, niſi præmiſſæ eſſent nobis magis notæ, & hoc eſt neceſſarium, vt. ſ. demonſtratio procedat ex notioribus quo ad nos. Contingit autem aliquando vt ĩmediatus effectus ſit nobis magis notus quàm cauſa, ideo in talibus oportet demonſtrationem procedere ab effectu ad cãm, verbi gratia, moueri & ſentire eſt immediatus effectus habẽtis aĩam ſenſitiuam, & eſt magis notum nobis quòd aliquid moueatur & ſentiat, quia hoc ſentimus, quã hoc ꝙ habeat aĩam ſenſitiuã. Et ideo ſi procedat̃ ſic. Omne quod mouetur & ſentit habet animam ſenſitiuã, ſed omne animal mouetur & ſentit, ergo omne animal habet aiam ſenſitiuam. Modo cõcluditur de aĩali, quòd habet aĩam ſenſitiuam, non tñ per cãm, ſed per effectum, qui eſt moueri & ſentire. Si vero fieret demonſtratio & concluſio, eſſet demonſtratio propter

propter quid ſic. Omne habens animam ſenſitiuã mouetur & ſentit, ſed omne animal habet animam ſenſitiuam, ergo omne animal mouetur & ſentit. Sciendum, ꝙ tales demõſtrationes quia, aliquando ſunt in talibus terminis, quę omnes ſunt cõuertibiles inter ſe, ſ. mediũ, maior extremitas, & minor extremitas, ſicut eſt in terminis prædictis. Omne enim animal mouetur & ſentit, & habet animam ſenſitiuam, & omne quod mouetur & ſentit, & habet animam ſenſitiuam, eſt animal, & omne quod habet animam ſenſitiuam eſt animal, & mouetur & ſentit, & in talibus terminis fiunt demonſtrationes vniuerſales. Aliquãdo autem accidit ꝙ mediũ, ſ. effectus, puta moueri & ſenſitire, ſi habet in plus quàm minor extremitas, & adhuc fit ſyllogiſmus ſiue demonſtratio conueniens ſic. Omne quod mouetur & ſentit habet animam ſenſitiuam, ſed omnis homo mouetur, & ſentit, ergo omnis homo habet animam ſenſitiuam, homo enim in minus ſe habet quàm quod mouetur & ſentit, ſi vero medium in minus ſe habet quàm minor extremitas, non fit demonſtratio ſic. Omne qđ mouetur & ſentit, habet animam ſenſitiuã, omne corpus mouetur & ſentit, hęc eſt falſa. Econtrario autem ſi medium ſe habet in minus quàm maior extremitas fit demonſtratio ſic. Omne quod mouetur & ſentit eſt corpus, omne animal mouetur & ſentit, ergo omne animal eſt corpus. Si vero medium in plus ſe habet quàm maior extremitas non fit demonſtratio. Ex effectu.n. qui eſt ex pluribus cauſis non poteſt concludi vna cã, ſicut ſic, ex moueri & ſentire non poſſet concludi rõnale. Patet ergo de demonſtratione quia, quę procedit ab effectu ad concludendum cauſam. Ex cauſis autem remotis procedit demonſtratio quia in eadem ſcientia & in diuerſis. In eadem ſcientia, ſicut demonſtratio anacharſidis, quæ talis fuit. Vbicunque non ſunt vites, nõ ſunt ſyllabatores ſeu cantores, ſed apud ſcythas non ſunt vites, ergo apud ſcythas nõ ſunt ſyllabatores ſeu cantores. Certe licet vites ſint cauſa cantus, tamen ſunt cauſa multum remota. Vites enim ſunt cauſa vuarum, vuæ vero ſunt cauſa vini, vinum autẽ eſt cauſa letitię, & letitia eſt cauſa cantus, certum eſt, ꝙ talis demonſtratio eſt quia. Non enim ſic demonſtrando cognoſcere poſſumus per cauſam immediatam quare ſchythæ nõ cantant, ſed per multas alias demonſtrationes intermedias factas, & ſic per eam neſcitur propter quid, ſed quia &c.

Caput Duodecimum. Quòd in demonſtratione aliqua ſunt pręcognita ante concluſionem, & aliqua ſunt cognita poſtquam demonſtrata eſt

AD cognoſcendum autem qualiter fiat demonſtratio quia in aliis ſcientiis ſciendum eſt, ꝙ in qualibet demonſtratione in quacunque ſcientia fiat antequam concluſio demõſtretur aliquid præſcimus, & aliquid de ea ſcimus poſtquam demonſtrata eſt. Vt enim dictum eſt in demonſtratione ſunt tres termini, ſ. ſubũm, paſſio, & diffinitio vtriuſq;, eſt mediũ & ſunt in prima principia, ſeu dignitates in virtute. Vnde antequam demonſtremus præſcimus de dignitatibus quia vere ſunt. Non enim poſſunt complexa diffiniri, cum autem dignitates ſint complexæ, ergo non poſſunt diffiniri, de eis ergo non poſſumus ſcire quid ſunt, nec per conſequens ante demonſtrationem præſcire quid eſt de ipſis, ſed præſcimus de eis qa ſunt, debent enim credi eſſe vera, ita enim ſunt nota lumine naturalis rationis, ꝙ cognitis terminis cognoſcimus, qa vera ſunt, vt ſupra dictum eſt, nec ſcimus de eis propter quid, cum ſint primæ animi conceptiones. De paſſione autem præſcimus quid eſt, quia diffinitionẽ habet, quam oportet præcognoſcere antequam fiat demonſtratio. Niſi enim demonſtrator præſciat medium, nunquam ſyllogizabit, medium autem in demonſtratione eſt diffinitio ſubiecti & paſſionis. De ipſa paſſione autẽ non poſſumus præſcire, quia eſt, ſcilicet eſſe actualis exiſtentiæ ipſius. Cum enim accidentis eſſe ſit ineſſe, præſcire illam ineſſe eſt ſcire ipſius eſſe actualis exiſtentiæ, & ſic ante quam demonſtremus eam ſciremus demonſtrationem ipſius. Nam demonſtratio nihil aliud oſtendit niſi paſſionem ineſſe ſubiecto, vt dictum eſt, hoc autem eſt falſum, non ergo de ea præſcimus quia eſt. De ſubiecto autem præſcimus quid eſt, quia iam oportet præſcire medium, vt dictum eſt, eius autem diffinitio ſimul cum diffinitione paſſionis eſt medium. Pręſcimus etiam de ipſo quia eſt, de ipſo enim qđ actu non eſt nihil ſciri poteſt, & dico eſſe actu, tam in ſe ꝙ̃ in ſuis cauſis. Licet enim roſa iam actu non ſit, quia tamen eſt in cauſa ſua poſſumus de ipſam aliquã paſſionem demonſtrare. Patet ergo quid in demonſtratione præſcimus. Quid autem de ipſa ſcimus, poſtquam facta eſt, ad hoc videndum nota, quòd in demonſtratione ſunt præmiſſæ & eſt concluſio. Præmiſſæ autem vel ſunt primæ in ſcientia, vel ſunt ſecundariæ. verbi gratia, in ſcientia de animalibus primum principium eſt, omne corpus animatum ſenſibile mouetur & ſentit, ſupra iſtud principium nullum inuenitur prius & vniuerſalius in eadem ſcientia, niſi dignitates, quæ, vt dictum eſt, non actu intrant demonſtrationem, vnde non continentur in eadem ſcientia, ſed in ſcientia communi. Secundaria vero principia ſunt, quæ per prima demonſtrantur, & ſunt primo concluſiones, poſtea in eadem ſcientia ſumuntur vt principia ad demõſtrandum alia. verbi gratia, facio primam demonſtrationem ſic. Oẽ corpus animatũ ſenſibile mouetur & ſentit, omne animal eſt tale corpus, ergo omne animal mouetur & ſentit. Poſtea accipio iſtam concluſionem, & facio eã pręmiſſam ſic. Omne animal mouetur & ſentit, omnis homo eſt animal, ergo omnis hõ mouetur & ſentit. Iſtud dicitur principium ſecundarium. De primis autẽ principiis in ſcientia ſcitur ſolum quia ſunt, ſi enim ſciretur propter quid ſunt, oporteret demonſtrari ꝙ non poſſet fieri niſi per aliqua priora, non ergo fuiſſent prima, ſed ſuppoſitum eſt ꝙ erant prima, ergo de eis non poteſt ſciri propter quid ſunt in iſta ſcientia. Et propter hoc communiter dicitur, ꝙ nulla ſcientia probat ſua principia, ſed ſi probari debent, probantur per ſcientiã ſuperiorem, ſicut naturalis ſcĩa probat principia ſcientiæ de animalibus. Eſt enim naturalis de omni corpore mobili. Vel ad minus poſſunt probari ꝑ mathematicã, vel per dialectica, quæ ſunt ſcientiæ omnibus communes, & probant principia omnium ſcientiarum, ſed mathematica demonſtratiue, dialectica vero probabiliter ſeu opinatiue. De ſecundariis vero principiis in ſcientia ſcitur propter quid, illa enim alibi probantur vt dictum eſt. Patet ergo quid in demonſtratione ſcimus de principiis, de concluſione autem in demonſtratione propter quid ſcimus propter quid, in demonſtratione vero quia neſcimus propter quid, quia medium vel non eſt cauſa concluſionis, ſed effe-

ctus vt dictum eſt, vel quia eſt cauſa remota. Notandũ, ꝙ duæ ſciẽtiæ poſſunt eſſe de eodem ſubiecto, vna formaliter, alia naturaliter, ſicut geometria eſt de linea formaliter, peſpectiua vero eſt de linea non inquantum linea, ſed inquantum eſt viſualis. Vnde quicunq; per principia lineæ inquantum eſt linea demonſtraret aliquid de linea viſuali de cõcluſione illa ſciret geometra propter quid, peſpectiuus vero ſciret ſolũ quia. v. g. fiat talis demonſtratio. Omnis longitudo ſine latitudine, in qua medium nõ diſcrepat ab extremis eſt recta, ſed linea tranſiens per tabellas quadratas eſt huiuſmodi longitudo, ergo linea tabellarum quadratarum eſt recte. De iſta concluſione ſcit geometra propter quid, quia ſcit cauſam rectitudinis linearum. Sed perſpectiuus eã ſupponit, quia ignorat cauſam, & ideo de prædicta cõcluſione ſcit quia, & non propter quid, & ſic de aliis. Et tunc ſcientia inferior vocatur ſubalterna, quia, ſ. eſt materialis ſuperior vero dicitur ſubalternans, quia eſt formalis. Sciendum, ꝙ aliqñ contingit ſcientiam ſubalternatam reſpectu alterius ſcientiæ eſſe ſubalternantem, ſicut perſpectiua reſpectu geometrię eſt ſubalternata, reſpectu vero ſcientiæ de hyride eſt ſubalternans, cum enim ſcientia de hyride ſit pars ſcientię naturalis aſſumit principia perſpectiuæ ad aliquam concluſionem probandam, & ſic de illa concluſione ſolum ſcit quia, perſpectiua vero propter quid. Sciendum, ꝙ aliquæ ſcientiæ non habent ſubiectum materialiter ſumptum ſub formali, & tamen in aliqua concluſione accipiunt principia alterius ſcientiæ, & de illa concluſione ſciũt quia, & non propter quid. v. g. ꝙ vulnera circularia tardius ſanentur eſt concluſio in medicina, cuius ſubiectum non eſt ſub ſubiecto Geometriæ, & tñ hæc concluſio probatur per principia geometriæ, quæ ſunt ꝙ partes circuli, quia carent angulis, minus ſibi appropinquant. Ex hoc ſequitur ꝙ talia vulnera tardius ſanentur. Patet ergo de demõſtrationibus pp quid, & q̃a &c.

Caput Decimumtertium. Quòd ſcientia, quæ eſt per cauſam, & quę dicit formã, eſt certior quàm illa, quę dicit effectum, & quę dicit materiam.

Dicto de demonſtrationibus dicenda ſunt aliqua de ſcientiis, quæ ſunt effectus earum. Circa hoc vidẽda ſunt duo. Primo, quid requiritur ad hoc ꝙ ſcientia ſit certa ſecundo quid requiritur ad hoc ꝙ ſcientia ſit vnum. Quantum ad primum, ſciendum, ꝙ illa ſcientia ſimpliciter dicitur certior, quæ procedit ex notioribus ſimplr̃, & ex notioribus quo ad nos, Dupliciter autem poteſt eſſe aliquid notius alio ſimpliciter. Vno modo cauſa eſt ſimpliciter notior effectu. Alio modo forma eſt ſimpliciter notior materia. Principium enim cognoſcendi materiã eſt ex forma, illæ ergo ſcientiæ, quæ dicunt cauſam, & propter quid, ſicut dictum eſt de ſcientiis ſubalternantibus, ſunt certiores illis, quę dicunt materiam. Vnde certior eſt geometria, quæ eſt de linea quantum ad ſua principia formalia, quàm perſpectiua, quæ eſt de linea viſuali, vel ſcientia de triangulo q̃ illa quę eſt de triangulo æneo. Et quia vt. 7. Meta. dicitur, duplex eſt materia, ſ. materia ſenſibilis, vel materia naturalis, & materia intelligibilis, vt continuitas, iõ ſcientia, quæ ab vtraque materia abſtrahit, eſt certior illa, quæ non abſtrahit niſi ab vna. Geometria enim abſtrahit à materia ſenſibili, & licet tractet de corpore, ſicut & ſcientia naturalis, tamen certior eſt ſcientia naturali, quæ non abſtrahit à materia ſenſibili. Arithmetica autem, quæ abſtrahit à materia ſenſibili, & continuitate, quę vt dictũ eſt materia intelligibilis eſt, ideo certior eſt geometria. In triplici enim genere ſunt ſciẽtiæ certiores. Primo illæ, quæ dicunt cauſam & propter quid, ſunt certiores eis, quæ dicunt effectũ, & quia. Secundo illæ, quæ dicunt formam, ſunt certiores illis, quæ concernunt materiam ſenſibilem. Tertio illæ, quæ ita dicunt formam ꝙ nec etiam concernunt materiã intelligibilem, ſunt certiores eis, quæ talem materiam cõcernunt. Patet ergo de certitudine ſcientiarum &c.

Caput Decimumquartum. Quòd vnitas formalis ſcientię ſumitur ab vnitate formali ſubiecti ſecundum rationem ſcibilis.

Quantum ad ſm, ſ. quantum ad vnitatem ſcientiæ, ſciendum eſt, quòd in ſcientia eſt duo conſiderare, ſ. ipſum ſubiectum, de quo eſt paſsio, & ipſa principia, ex quibus fit demonſtratio ad cõcludendum paſsionem de ſubiecto. Ad hoc autem quòd ſubiectum ſit ſcibile à nobis, oportet quòd habeat partes priores ſe. Vbi nota, ꝙ proceſſus ſcientiæ eſt quaſi quidam motus rationis. In motu autem eſt duo conſiderare, ſ. principium & terminum, terminus autem, ad quem ſcientia terminatur, eſt ſubiectum circa quod eſt ſcientia, quia in ſpeculatiuis ſcientiis nihil aliud quęritur niſi cognitio ſubiecti, ſic in geometria nihil aliud quæritur niſi cognitio magnitudinis. In practicis autẽ nihil aliud quæritur, q̃ conſtructio ipſius ſubiecti, ſicut in ſcientia ædificatoria intenditur conſtructio domus, ſubiectum ergo eſt terminus talis motus. Principium autem talis motus eſt à primis principiis ſubiecti, quæ ſunt propriæ partes eius. Sicut principium proceſſus ſcientiæ naturalis eſt à materia & à forma. Vnde ſi qua res eſt, quæ non habeat talia principia priora, ex quibus ratio procedere poſsit, eius non eſt ſcientia ſm ꝙ hic ſumitur ſcia, vt eſt demonſtrationis effectus. Vnde de ſubſtantiis ſeparatis non poteſt eſſe ſcientia iſto modo ſumpta, quia per ſcientias demõſtratiuas non poſſumus ſcire ipſarum quidditates. Licet enim ſubſtantiæ ſeparatæ ſint per ſeipſas intelligibiles ab intellectu ad hoc proportionato, non tamen congregatur earum notitia, qua cognoſcitur quod quid eſt ipſarum per aliqua priora, ſed bene põt per ſcientias ſpeculatiua ſciri de eis an ſint, & quid non ſint, ad ſimilitudinem inuentam in rebus inferioribus, & tunc ad earum cognitionem vtimur poſterioribus, & prioribus, quæ licet ſint poſteriora quo ad naturam, ſunt tamen priora quo ad nos. Subiectum ergo ſcientię, prout hic ſumitur ſcientia, oportet ꝙ habeat partes priores, à quibus fiat proceſſus ad eius cognitionem. Et hoc intelligendum eſt de partibus integralibus ſubiecti, ſicut literæ & ſyllabæ ſunt partes dictionis, q́ eſt ſubiectum grammaticæ. Sciẽdũ, ꝙ licet dictũ ſit, ꝙ terminus, ad quem terminatur proceſſus ſciæ ſit ſubiectum, non eſt tamen intelligẽdum ꝙ ſit terminus vltimus, ſed vltimus terminus ad quem terminatur conſideratio ſcientię eſt, vt paſsio ſubiecti manifeſtetur. His habitis ſciendum eſt, ꝙ illa ſcientia eſt vna, quæ eſt vnius generis ſubiecti formaliter ſumpti, cuius ſunt partes & paſsiones, & eadem habet principia prima, non ſimpliciter, ſed in ſcientia. Diuerſæ vero ſunt, quæ habent diuerſa principia. Quod autem vnitas ſcientiæ debeat ſumi ab vnitate ſubiecti poteſt patere ex dictis. Vnitas enim motus ſumitur à termino, ſubiectum autem eſt terminus mo-

tus

tus rationis in proceſſu ſcientiæ, vt iam dictum eſt. Tale autẽ ſubiectum debet eſſe vnũ formaliter, in quantum huius. Vbi nota, ꝙ quantum ad hoc ſic ſe habet ſuo modo ſubiectum ad ſcientiam, ſicut obiectum ad potentiam, materialis autem diuerſitas obiecti nõ diuerſificat potentiã, ſed formalis. Sic materialis diuerſitas ſcibilium non diuerſificat ſciam, ſed formalis. Sumitur autem rõ formalis ſcibilis, ſicut rõ formalis viſibilis. Formalis sũt ratio viſibilis ſumitur à lumine, per quod oĩa videntur, etiam formalis ratio ſcibilis ſumitur ſm principia ex quibus aliquid ſcitur. Vnde quãtũcunque ſint diuerſa ſcibilia ſm ſuam naturam, dummodo per eadem principia ſciãtur, ad vnam tantũ pertinent ſciam, quia non ſunt diuerſa, inquantum ſunt ſcibilia, ſunt.n. ſcibilis per ſua principia, ſicut patet, ꝙ voces humanę multum differunt ſm ſuam naturam à ſonis corporũ inanimatorum, tamen quia ſm eadem principia attenditur conſonãtia in eis, ideo muſica, quæ eſt de vtriſq;, eſt eadem. Et per oppoſitum, ſi ſunt eadem ſcibilia ſm naturam, & tamen per diuerſa principia cõſiderentur, pertinent ad diuerſas ſcientias, ſicut corpus mathematicum non ſeparatur ſubiecto à corpore naturali, quia tamen corpus mathematicum cognoſcitur per principia quantitatis, naturale vero per principia motus, propterea non eſt eadem ſciẽtia, ſ. mathematica & naturalis. Vnitas ergo & diuerſitas ſcientiarum eſt ex vnitate & diuerſitate formali ſubiecti, quæ formalitas conſiſtit ſecundum rationem ſcibilis, i. ſecundum identitatem, & diuerſitatẽ principiorum. Et propter hoc idem eſt dicere habere idem ſubiectum formale, & habere eadẽ principia, & differre ſm principia, quod habere diuerſa ſubiecta formaliter. Sciendum eſt autem, ꝙ principia, de qbus loquimur, ſunt principia, quæ ſunt prima in ſcia, & ſecundum communitatem dictorum principiorum ſcientiæ ſunt magis vel minus communes. Cognoſcuntur autem prima principia in genere ſcibilis ſecundum diffinitionẽ ſubiecti, vt dictum eſt. Et ſic patet de vnitate ſciarum. Gratias Deo bonorum omnium largitori.

Tractatus de ſyllogiſmo Demonſtratiuo Finis.

S. THOMAE AQVINATIS FALLACIARVM OPVS, SEV DE SYLLOGISMO SOPHISTICO TRACTATVS.

Caput Primum. De diuerſis ratiocinandi modis agit.

QVIA Logica eſt rationalis ſcientia, & ad ratiocinandum inuenta: ratiocinari autem contingit recte & non recte, vtrunque ad Logici conſiderationem ſpectat, vt per rectam ratiocinationem ad verã cognitionem perueniat, & falſam rõcinationẽ vitando, errorẽ falſitatis euitet. Vterq; aũt rõcinãdi modus competit vni hoi, & ad ſeipſum, & ad alium. Nam & ſecum aliquis conſiderans poteſt recte, & non recte ratiocinari, & cum alio conferens. Sed cũ aliquis ſecum conſiderans ratiocinatur nõ recte, præter intentionem hoc accidit, quia nemo ſuiipſius deceptionem intendit. Cum aũt ad alterum aliquis rõcinatur non recte, contingit quandoque ex intentione ratiocinantis, hoc eſt cum aliquis de altero intendit vel experimentum ſumere, vel victoriam habere ad ſui gloriam. Ratiocinatio autem, quæ ad ſeipſum eſt, ſyllogiſmus ſolum dici poteſt, ſiue aliqua alia ſpecies argumentationis. Sed ratiocinatio, quæ eſt ad alterum, non ſolũ dicitur ſyllogiſmus & argumentatio, ſed etiam diſputatio, vertitur enim inter duos, hoc eſt inter opponentẽ, & reſpondentem. Et ideo de falſis ratiocinantibus tractaturi primo à diſputatione inchoandum eſt.

Caput Secundum. Quid nam ſit ipſa Diſputatio oſtendit.

EST autem diſputatio actus ſyllogiſticus vnius ad alterum, ad propoſitum oſtendendum. In hoc ꝙ dicitur actus, tangitur diſputationis genus. Per hoc ꝙ dicitur ſyllogiſticus, tãgitur diſputationis inſtrumentum, ſcilicet ſyllogiſmus, ſub quo comprehenduntur aliæ ſpecies argumentationis, ſicut imperfectum ſub perfecto. Et ꝑ hoc diſtinguitur diſputatiõ ab actibus corporalibus, vt comedere, bibere, & ab actibus voluntatis, vt amare, & odire. Nam per hoc, ꝙ dicitur ſyllogiſticus, oſtenditur actus rationis. Per hoc autem ꝙ dicitur vnius ad alterum, tanguntur perſonæ opponentis, & reſpondentis, inter quos vertitur diſputatio, ad differentiam ratiocinationis, qua hõ ſecum rõcinatur. Per hoc ꝙ dr̃ ad propoſitum oſtendendũ, tangũtur diſputationis effectus, ſiue terminus, aut finis proximus Et per hoc diſtinguitur diſputatio ſyllogiſmis exẽplaribus, qui non inducuntur ad propoſitum oſtendendũ, ſed ad formam exemplificandam.

Caput Tertium. Quot nam & quę ſint diſputationis ſpecies.

DISPUTATIONIS vero quatuor ſunt ſpecies, ſ. doctrinalis, dialectica, tentatiua, & ſophiſtica, quæ alio modo dicitur litigioſa. Doctrinalis ſiue demonſtratiua eſt, quæ ad ſcientiam ordinatur, procedens ex veris, & per ſe notis & propriis ſcientię, de qua fit diſputatio. Et hæc vertitur inter docentem & addiſcentem.

Dialectica vero diſputatio eſt ex probabilibus ꝓcedens, & ad opinionem tendens. Probabilia autem dicũtur quæ videntur oĩbus, vel pluribus, vel ſapiẽtibus, aut præcipuis, vel magis notis. Tentatiua vero diſputatio eſt, quæ ordinatur ad experimentum ſumendum de aliquo per ea, quæ videntur reſpondenti. Sophiſtica vero diſputatio eſt tendens ad gloriam, vt ſapiens eſſe videatur. Vnde dicitur ſophiſtica, i. apparẽs ſapiẽtia. Procedit enim ex his, quæ videntur vera & probabilia, & nõ ſunt, vel ſimpliciter falſas propoſitiones aſſumẽdo, quæ videntur eſſe veræ, & non ſunt, vel in virtute falſarum propoſitionũ argumentando. Logicales.n. argumentationes ſunt in virtute verarum propoſitionũ, ſ. maximarũ, ex quibus tota virtus argumentationis pendet, ſicut iſta argumentatio, Sor. eſt homo, ergo Sortes eſt aĩal, procedit in virtute huius ꝓpõnis, de quocunq; prædicatur ſpẽs & genus, quæ eſt ſimpliciter vera. Sophiſtica autem ſic argumẽtatur. Eſt aĩal, ergo eſt homo, quaſi in virtute huius propoſitionis, de quocũq; prædicatur genus, & ſpecies, quæ eſt ſimpliciter falſa. Relictis autem aliis diſputationibus, ad præſens de his, quæ ad ſophiſticam pertinent intendamus.

Caput Quartum. Quis nam ſit ſophiſtica diſputationis Finis.

QVia vero ſophiſtica,(vt dictũ eſt,)ad gloriam tendit,volens ſapiens videri, hoc aũt cõſequi ſtudet per hoc, ꝙ de aduerſario,cũ quo diſputat,victoriã habeat apparẽtẽ,qđ tũc maxime fit,ſi ipſum ad aliqđ inconueniens ducat,iõ terminus diſputationis ſophiſticæ eſt aliqđ inconueniens,ad qđ ſophiſtica nitiť ducere rñdentem, Et hoc dř meta vel finis ſiue terminus.Vnde de duobus oportet tractare. Primo de hmõi metis. Secundo de modis argumentãdi, quibus ſophiſticæ ad metas rñdẽtes ducere nitũtur,

Caput Quintum. Metę Quinque ſophiſticę argumentationis finis,videlicet Redarg.Falſum,Inopi.Solœciſ.Nugatio,exponuntur.

SVnt aũt metę quinque,ſ.redargutio falſum, inopinabile,ſolœciſmus & nugatio.Redargutio eſt prænegati cõceſſio,vel ꝑconceſſi negatio in eadẽ diſputatione vi argumẽtationis. Vt ſi rñdens negauerit ſe carnes crudas comediſſe,ſophiſta contra ſic argumentatur,Quicquid emiſti comediſti, carnes crudas emiſti,ergo carnes crudas comediſti. Si vi huius argumentationis rñdens concedat quod prius negauerat,eſt redargutus.Et talis modus argumentationis dř elenchus ſi bonus ſit ſyllogiſmus,vel apparens elẽchus,ſi videatur & non ſit,aut ſyllogiſmus, aut cõtradictio.Eſt.n.elenchus ſyllogiſmus contradictionis. Si aũt nõ in eadẽ diſputatione, vel non vi argumẽti, ſed propria voluntate aliquis negat conceſſum, vel concedat negatum, non erit redargutio. Falſum autem vt hic ſumitur,eſt aliquod manifeſte falſum,quod reſpondens concedere cogitur vi ſophiſticæ argumentationis,ſicut oĩs canis eſt latrabilis, cœleſte ſydus eſt canis,ergo cœleſte ſydus eſt latrabile.Inopinabile eſt, quod eſt contra cõem opinionẽ.Differt aũt falſo,quia aliquid eſt contra cõem opinionẽ pluriũ,quod tñ eſt falſum,vt ſtellã eſſe maiorẽ terra,& aliquem regẽ diuitem & fœlicẽ eſſe miſerũ & ĩfortunatũ, ſi ſit peccator. Ad quod põt aliquis ſophiſticæ ſic duci, Quęcũque cõtingit aliquẽ hoſtẽ vincere eſt infœlix,quia ille,qui vincitur, eſt infœlix,ſed regẽ cõtingit aliquẽ hoſtẽ vincere, quia põt eſſe, ꝙ regẽ aliquis hoſtis vincat, ergo rex eſt infœlix.Solœciſmus eſt vitium in cõtextu partium orationis contra regulas artis Grammaticę factum,vt vir alba,& hoĩes currit.Ad hoc põt aliquis ſophiſtice ſic deduci.Tu ſcis hoc,hoc eſt lapis, ergo tu ſcis lapis,quod Grammatice non dicitur. Nugatio eſt eiuſdem & ex eadẽ parte inutilis repetitio, vt hic, hõ hõ currit.Dico eiuſdem,quia ſi eſſet diuerſorum, non eſſet nugatio. Dico aũt ex eadem parte, quia ſi idem ponitur in ſubiecto & prædicato,non erit nugatio, vt hõ eſt hõ.Inutilis aũt repetitio dř, quia ſi idẽ repetatur ad maiorẽ expreſſionẽ, non erit nugatio, vt cũ dř Deus Deus meus reſpice in me.Ad hoc põt aliquis ſophiſtice ſic duci.Iſte naſus eſt naſus ſimus, ſed ſimus idem eſt ꝙ naſus ſimus,ergo iſte naſus naſus ſimus.

Caput Sextum. Quas Scientias iſta inconuenientia reſpiciant.

ET ſciendum, ꝙ iſta inconuenientia reſpiciunt diuerſas ſcientias. Nam redargutio eſt contra Metaphyſicum, ad quem pertinet conſideratio huius principij,contradictoria non ſunt ſimul vera,nec ſimul falſa.Falſum eſt circa ſcientiam naturalẽ, quæ conſiderat res ſenſibiles,in quibus veritas & falſitas eſt manifeſta, & ſpecialiter cõtra mathematicam, in qua eſt maxima certitudo. Inopinabile cõtra dialecticam, quæ procedit ex probabilibus,quæ ſunt ſm opinionem omnium,vel plurium,vel ſapientum. Solœciſmus eſt contra grammaticam.Nugatio eſt contra rhetoricam,cuius eſt ornate loqui.Et ſic dũ in ſingulis ſcientiis reſpondens ad incõueniens ducitur, ſophiſta opponens apparet omnia ſciens eſſe.

Caput Septimum. Argumẽtatio Sophiſtica quod in aliquo fundetur,ſicut & dialectica,& in quo,oſtenditur.

NVnc reſtat videre de modis arguẽdi, quibus ſophiſta ad ꝑdicta inconuenientia reſpõdentem ducere conatur.Eſt aũt ſciendum, ꝙ ſicut argumẽtatio dialectica habet firmitatẽ ex loco vero, ita argumẽtatio ſophiſtica ad prædicta incõuenientia firmitatẽ habet ex loco apparẽti.Locus aũt verus firmitatẽ dialecticę argumentationi præſtans,eſt habitudo inferẽtis ad illatum,quæ dicitur differẽtia maxime,vt genus, ſpẽs,totũ,& pars,ex quarum habitudine veritas maxime propoſitiones oritur,ſupra quã fundatur veritas dialectici argumẽti.ſicut ex habitudine ſpẽi ad genus ſumitur hæc maxima, De quocũq; prædicatur ſpẽs,& genus.Ex qua hoc argumentum confirmatur. Sortes eſt hõ,ergo Sortes eſt aĩal.Et ſimiliter locus ſophiſticus cõſiſtit in habitudine inferentis ad illatum, ex qua ſumitur aliqua regula falſa,ſed apparens vera, ſm quam procedit ſophiſticum argumentũ,ſicut cum dicitur,cognoſco venientem,veniẽs eſt Coriſcus: ergo cognoſco Coriſcum.Hic proceditur ab accidente ad ſubiectũ,i.à veniente ad Coriſcũ,ſed virtute huius maxime,quicqd eſt de accidente,& de ſubiecto.Quæ quidem maxima eſt falſa, propter diuerſitatẽ accidentis,& ſubiecti,videtur tamen eſſe vera, propter conuenientiam vtriuſq;. Vnde ad locũ ſophiſticũ prædictũ duo concurrunt.Vnũ qđ eſt cauſa apparentiæ,quia facit argumentum apparere verum,& dicitur etiã principium motiuum,quia mouet hominem ad hoc, ꝙ argumẽto ſophiſtico aſſentiat,& hoc eſt in prædicto argumento,vnio accidentis ad ſubiectũ.Aliud eſt principium defectus,quia facit,ſ.defectũ neceſſitatis in argumento.Et vocatur cauſa non exiſtẽtiæ quæ in prædicto argumẽto eſt diuerſitas ſubiecti, & accidentis. Ex his aũt duobus contingit hoĩem falli quia,ſ.apparet aliquid & non eſt.Vnde locus ſophiſticus alio nomine fallacia dicitur,quia,ſ.eſt cã fallendi quantũ eſt de ſe,licet per ſe aliquis non fallatur in actu,niſi ignorantia adueniẽte. Sicut aũt loci dialectici diſtinguunť penes diuerſas habitudines ex quibus maximæ & argumẽta ſumũtur,ita loci ſophiſtici,ſiue fallaciæ diſtinguũtur penes principia motiua, ex qbus apparet eſſe firmitas in ſophiſticis argumẽtis.Hoc aũt cõtingit dupliciter.Vno mõ,ex parte vocis,qñ propter vnitatem vocis creditur eſſe vnitas rei ſignificatæ per vocem, ſicut ea quæ per hoc nomen canis ſignificantur,videntur eſſe vnum,quia hoc nomen canis vnum eſt. Alio modo,ex parte rei,ex eo,ſ.ꝙ aliquæ res, quæ aliquomodo conueniunt,ſimpliciter vnum eſſe credũtur,ſicut ſupra dictum eſt de ſubiecto & accidente,

Caput

Caput Octauum. Loci ſophiſtici quot nam ſint tam in dictione, quàm extra.

LOcorum igit̃ ſophiſticorũ ſiue fallaciarum quædam ſunt in dictione, & quędã extra dictionem. In dictione q̃dẽ locus ſiue fallacia eſt, qñ principium motiuum ſiue cãæ apparentiæ eſt ex parte vocis. Extra dictionẽ vero, qñ ex parte rei eſt cã apparentiæ. Ex parte aũt vocis eſt principium motiuum ſiue cã apparentiæ, ex eo ꝙ vna vox multa ſignificat, quod contingit propter vocis multiplicitatem. Eſt aũt multiplex triplex, ſ. actuale, potentiale, & phantaſticum. Actuale eſt qñ, vna vox nullo modo variata multa ſignificat. Et hoc quidem ſi ſit in vna dictione, dicitur æquiuocatio. Si autem in oratione, dicitur amphibologia, vt liber Ariſt. i. ab Ariſtotile factus vel poſſeſſus. Multiplex vero potentiale eſt, quãdo vna vox aliquo modo ſecundum prolationem variata, multa ſignificat. Quæ quidem in dictione eſt ſm accentum, vt pendere ſm ꝙ graui vel acuto accentu profertur, multa ſignificat. In oratione vero eſt ſm cõpõnẽ, vel diuiſionẽ, vt duo & tria ſunt quinque. Hoc. n. diuerſæ ſignificat cõpoſite, & diuiſe prolatũ. Phãtaſticũ vero. i. apparans multiplex eſt qñ, vna dictio ſm rei veritatẽ, vnũ ſignificat, ſed videtur aliq̃d aliud ſignificare, ſicut hoc nomen hõ ſignificat quale quid, & vr̃ ſignificare hoc aliquid, vt dicitur in prædicamentis. Et hæc dr̃ figura dictionis, quaſi dictionis ſimilitudo. Sũt igit̃ loci ſophiſtici in dictione quinque, æquiuocatio, amphibologia, accẽtus, cõpõ, & diuiſio, & figura dictionis.

Caput Nonum. De Fallacia æquiuocationis, & eius tribus modis.

PRimo igitur dicẽdum eſt de æquiuocatione. Eſt aũt æquiuocatio vnius & eiuſdem nominis diuerſa ſignificatio. Fallacia aũt æquiuocationis eſt deceptio proueniens ex eo, quòd vnũ nomẽ plura ſignificat. Primum aũt motiuum ſiue cã apparentiæ in æquiuocatione, eſt vnitas dictionis eiuſdem ſimpliciter. Simpliciter quidem dicitur, ad differentiam accentus, in quo non eſt vna dictio ſimpliciter, ſed ſolum in potentia. Cauſa autem nõ exiſtentiæ eſt diuerſitas rerum ſignificatarum. Species vero ſiue modi æquiuocationis ſunt tres. Prima ſpecies eſt, quando, vna dictio principaliter plura ſignificat, vt hoc nomẽ canis, principaliter plura ſignificat, videlicet, animal latrabile, piſcẽ marinum, & cœleſte ſydus. Et formatur ſic paralogiſmus, i. apparens ſyllogiſmus. Omnis canis eſt latrabilis, cœleſte ſydus eſt canis, ergo cœleſte ſydus eſt latrabile. Sed non ſequitur, quia hoc nomen canis aliud ſignificat in prima, aliud in. 2. ſecundum quòd vtraque accipitur vera, & ſic non eſt verus ſyllogiſmus cum non ſit idem medium. Si autem accipiatur vt idem ſignificãs in vtraque, ſic altera præmiſſarum eſt falſa. Et nota, quòd ſicut in ſyllogiſmo oportet idem medium bis ſumi in præmiſsis, ita oportet duas extremitates bis ſumi ĩ ſyllogiſmo, ſemel in præmiſsis & ſemel in concluſione. Vnde eadẽ rõne põt fieri paralogiſmus, ſi ſit ęquiuocatio in aliqua extremitatũ, ſicut hic. Grammatici diſcunt, ſed grammatici ſunt ſcientes, ergo ſcientes diſcunt. Non ſequitur, Diſcere. n. æquiuocum eſt. Nam vno modo idem eſt, quod intelligere docentem, & ſic ſcientes diſcunt. Alio modo idẽ eſt, quod accipere ſcientiam, & ſic ſcientes nõ diſcũt.

Scd̃a ſpẽs æquiuocationes eſt, quando vnum nomen principaliter ſignificat vnũ, & aliud non niſi metaphoricæ, ſiue trãſumptiue, ſicut hoc verbum ridet, principaliter ſignificat actum proprium ridendi hominis, metaphoricæ autem ſiue tranſumptiue, prati floriditatem. Et formatur ſic paralogiſmus. Quicquid ridet habet os, pratum ridet, ergo pratum habet os. Et ſic. Quicquid currit habet pedes, ſed aqua currit, ergo aqua habet pedes. Non ſequitur, quia ridere & currere primo ſumitur proprie & poſtea tranſumptiue. Ad hanc etiam ſecundam ſpeciem redicitur multiplicitas nominum analogorum, quæ dicuntur de pluribus ſecundum prius & poſterius, ſicut ſanum dicitur de vrina, animali, & dieta, aliter & aliter. Et formatur ſic paralogiſmus, Omne ſanum habet vitam, vrina eſt ſana, ergo vrina habet vitam. Non ſequitur, quia ſanum primo ſumitur pro eo, quod principaliter ſignificat ſanitatem, ſecundo pro eo, quod poſterius ſignificat, ſ. pro ſigno ſanitatis. Poteſt etiam ad hanc reduci multiplicitas propoſitionum, quando vna propoſitio vnam habitudinem ſignificat per prius, & aliam per poſterius. Et formatur ſic paralogiſmus, in quocunq; eſt ſanitas, illud eſt aĩal, ſed ſanitas eſt in humorũ adæquatione, ergo humorum adæquatio eſt animal. Non ſequitur, quia in prima hæc propoſitio ſignificat habitudinem accidentis ad ſubiectum, in ſecunda vero, habitudinem effectus ad cãm. Tertia ſpẽs eſt, quæ prouenit ex diuerſa ſignificatione, q̃ q̃dẽ attenditur ſm accidentia partiũ orõnis, ſicut ſm tẽpus, numerũ, genus & ſimilia. Et formatur ſic paralogiſmus. Quicũq; ſurgebat ſtat, ſedẽs ſurgebat, ergo ſedẽs ſtat. Nõ ſequit̃, quia ſedẽs in minori ſumebat̃ prout eſt tpis præteriti imperfecti, in concluſione prout eſt temporis præſentis.

Caput Decimum. De Fallacia amphibologiæ, & eius tribus ſpeciebus.

FAllacia amphibologiæ eſt deceptio ꝓueniẽs ex eo, quòd vna orõ penitus eadẽ plura ſignificat. Et dico penitus eadẽ, ad dr̃iam orationis cõpoſitę & diuiſæ, q̃ non niſi inquantũ cõpoſita eſt, & diuiſa, plura ſignificat. Sicut aũt ęquiuocatio prouenit ex eo, quòd vna dictio penitus eadẽ plura ſignificat, ita amphibologia prouenit ex eo, quòd vna orõ penitus eadem plura ſignificat. Vnde dr̃ amphibologia ab amphi, quod eſt dubium, & buli, quod eſt ſnĩa, quaſi dubia ſnĩa locutionis. Vel ſm quoſdã dr̃ ab amphi, quod eſt dubium, & buli, quod eſt ſnĩa, & logos, quod eſt ſermo. Vnde amphibologia, quaſi dubia ſententia ſermonis. Cauſa aũt apparentiæ ſiue principium motiuũ in amphibologia, eſt vnitas orationis plura ſignificantis. Cauſa vero non exiſtentiæ ſiue principium defectus, eſt diuerſitas ſignificationis. Sunt autem tres ſpẽs amphibologiæ. Prima ſpẽs prouenit ex eo, ꝙ aliqua vna orõ principaliter plura ſignificat, manẽte eadẽ conſtructione, ꝑꝑ diuerſam habitudinẽ conſtructorum, ſicut hæc oratio, liber Ariſto. plura ſignificat. Et licet ſemꝑ eodẽ modo iſtæ duæ dictiones cõſtruãtur, tñ ꝑꝑ diuerſam habitudinẽ diuerſa ſignificãt. Poteſt. n. intelligi ſm habitudinem effectus ad cauſam, vel poſſeſsi ad poſsidẽtem. Et formatur ſic paralogiſmus, Quicquid eſt Ariſt. poſsidet̃ ab Ariſ. ſed ille liber eſt Ariſt. ergo poſsidetur ab Ariſt. Non ſequitur, quia primo conſtruebatur nominatiuus cum genitiuo

in habitudine poſſeſsionis ad poſsidentem,& in ſecunda in habitudine effectus ad cauſam , Secunda ſpecies eſt,quæ prouenit ex eo, ꝙ vna oratio plura ſignificat, propter diuerſam partium conſtructionem , ex eo, ꝙ aliqua dictio poteſt conſtrui cum alia tranſitiuæ , vel intrãſitiue.ſicut hic,quicquid videt aliquis,hoc videt, ſed columnam videt aliquis, ergo columna videt. Nõ ſequitur,quia ly hoc conſtruitur vno modo cum verbo videt tranſitiue,& eſt accuſatiui caſus,& ſic eſt vera.Eſt enim ſenſus,quòd qui videt aliquam rem,videt illam.Alio modo poteſt conſtrui intranſitiue,& eſt nominatiui caſus,& ſic eſt falſa. Et eſt ſenſus,quòd qui videt aliquam rem,illa res videt.Et ſic procedit concluſio.Similiter & hoc,quoſcunque volo me accipere,volo quòd ipſi me accipiant, ſed pugnantes volo me accipere,ergo volo quòd pugnantes me accipiãt. Non ſequitur,quia ly me,poteſt conſtrui cũ hoc verbo accipere tranſitiue,vel intranſitiue, & in vno ſenſu eſt vera,& in alio falſa. Similiter hic,quicunque ſunt epiſcopi,ſunt homines,ſed iſti aſini ſunt epiſcopi, ergo iſti aſini ſunt homines. Non ſequitur, quia minor eſt duplex, eo quòd ly epiſcopi,poteſt cõſtrui intranſitiue,& eſt nominatiui caſus,& ſic eſt falſa. Poteſt etiã conſtrui tranſitiue & eſt genitiui caſus,& ſic eſt vera, Et eſt attendendum,quòd diuerſitas caſuum pertinet ad fallaciã amphibologiæ , quia caſus accidũt dictioni,ſecundum quòd vna dictio conſtruitur cum alia dictione.Diuerſitas vero aliorum accidentium pertinet ad æquiuocationem,quia alia accidentia accidunt dictioni,ſecundum quòd in ſe conſideratur.Tertia ſpecies amphibologiæ eſt, quando oratio vna ſignificat plura,vnum principaliter,& aliud tranſumptiue,ſicut hæc oratio.Littus aratur,principaliter ſignificat littoris ſciſsionem, tranſumptiue vero operis amiſsionem. Et formatur ſic paralogiſmus,quando littus aratur,terra ſcinditur , ſed quando indocilis docetur , littus aratur,ergo quando indocilis docetur , terra ſcinditur. Nun ſequitur,propter prædictam multiplicitatem.

Caput Vndecimum. De fallacia compoſitionis, & diuiſionis.

SEquitur de fallacia compoſitionis , & diuiſionis, in quibus,vt ſupra dictum eſt , deceptio eſt proueniens ex potentiali multiplicitate vnius orationis.Dicitur autem vna oratio potẽtialiter multiplex, vel ex eo quòd eædem dictiones diuerſimode adinuicem componi poſſunt,vel adinuicem diſtingui.Sicut cum dicitur , quicquid viuit ſemper erit , hæc dictio, ſemper poteſt componi cum hoc verbo viuit,vel diuidi ab eodem.Et quia oratio per compoſitionem partium conſtituitur,partes ſe habent ad orationem ſicut materia,compoſitio ſicut forma. Vbi ergo ſunt eædẽ partes, ſed non eadem compoſitio , eſt eadem oratio materialiter,& potentualiter,ſed non formaliter,& actualiter.Et pp hoc eſt multiplex potẽtiale,vel qa orõ, q̃ eſt vna,potentialiter plura ſignificat. Etiam in hoc differunt iſtæ fallaciæ ab amphibologia,quia in amphibologia ſp idẽ cõponitur cum eodem, licet non vniformiter, vnde eſt eadem compoſitio , & per conſequens oratio formaliter & actualiter eſt vna,& multiplex potentiale.Differunt autem hæ fallaciæ compoſitionis,& diuiſionis,quia quando oratio in ſenſu cõpoſito eſt falſa,eſt fallacia compoſitionis,quando autem in ſenſu diuiſo eſt falſa , eſt fallacia diuiſionis , Et nota,quòd tunc dicitur oratio compoſita, quãdo partes magis debite ordinantur,& dicitur diuiſa,quando partes minus debite ordinantur.Cauſa autem apparẽtiæ ſiue principium motiuum in utraque eſt unitas potentialis orationis plura ſignificantis. Cauſa vero non exiſtẽtiæ ſiue principium defectus , eſt diuerſitas ſignificationis,ſecundum quòd intelligitur compoſita vel diuiſa.

Caput Duodecimum. De primo modo fallaciæ compoſitionis,& diuiſionis.

SVnt autem tres modi ſiue ſpecies vtriuſque fallaciæ.Primus modus eſt,quando aliquod dictũ poteſt ſupponi verbo vel ratione totius,uel ratione partis. Si enim ratione totius ſupponatur verbo , erit oratio compoſita,ſi ratione partis erit oratio diuiſa. Et tunc ſi in ſenſu compoſito oratio eſt falſa, eſt fallacia compoſitionis,ſi autem in ſenſu diuiſo,eſt fallacia diuiſionis.Si autem in vtroque eſt falſa , tunc nulla eſt fallacia, quod & in aliis multiplicitatibus eſt intelligẽdum . Et formatur ſic paralogiſmus quemcunq; poſſibile eſt eſſe album, poſsibile eſt quòd ipſe ſit albus, ſed nigrum poſsibile eſt eſſe album,ergo poſsibile eſt quòd nigrum ſit album.Non valet,quia illud dictum nigrum eſſe album poteſt ſupponi ei , qđ dicitur eſſe poſsibile,vel ratione ſubiecti, & tunc poſsibilitas attribuitur ſubiecto dicti , & eſt modalis de re , & tunc eſt diuiſa,& vera.Eſt enim ſenſus, ꝙ iſtæ,qui eſt niger, habet potentiam quòd ſit albus, vel poteſt ſupponi ratione totius dicti,& ſic eſt modalis de re , & de dicto, & eſt cõpoſita & falſa, eſt enim ſenſus, ꝙ hoc dictũ, album eſſe nigrum,ſit poſsibile. Vnde hic eſt fallacia cõpoſitionis. Põt etiam ſic formari paralogiſmus,Quęcunque eſſe nigrum eſt impoſsibile, non poteſt eſſe niger,ſed album eſſe nigrum eſt ĩpoſsibile , ergo album non poteſt eſſe nigrum.Non valet,quia media eſt duplex,ſicut ſupradictum eſt , & in ſenſu compoſito eſt vera,& in diuiſo eſt falſa . vnde eſt fallacia diuiſionis,

Caput Decimumtertium. De Secundo modo.

SEcundus modus prouenit ex eo , ꝙ aliquod prædicatum,in quo per cõiunctionem copulatiuam, vel diſiunctiuam plura adunãtur , poteſt attribui ſubiecto coniunctim, vel diuiſim. Si coniunctim,oratio eſt compoſita,ſi diuiſim,oratio eſt diuiſa. Et tunc ſi in ſenſu compoſito eſt falſa,eſt fallacia compoſitionis,ſi in diuiſo eſt falſa,eſt fallacia diuiſionis , ut patet in his paralogiſmis.Quicunque numerus componitur ex duobus, & tribus , eſt duo & tria, ſed quinque non ſunt duo & tria, ergo quinque non componitur ex duobus & tribus. Nõ valet, media enim eſt duplex, ex eo, ꝙ illud prædicatum duo & tria , poteſt intelligi remoueri à ſubiecto diuiſim , & ſic eſt vera,eſt enim ſenſus, ꝙ quinque neque ſunt duo,neq; ſunt tria. Vel poteſt remoueri coniunctim,& ſic eſt falſa. Eſt enim ſenſus, ꝙ duo & tria ſimul iũcta non ſunt quinque, & in hoc ſenſu procedit concluſio,vnde eſt fallacia compoſitionis. Vel poteſt formari ſic, Quæcũq; ſunt duo, & tria , ſunt duo , ſed quinque ſunt duo & tria , ergo quinque ſunt duo.Hic ſimiliter minor eſt duplex,& in ſenſu cõpoſito eſt vera,in diuiſo falſa, vnde ibi eſt fal-

lacia

lacia diuiſionis.Simile eſt ſi in prædicato ponatur dictio diſiunctiua,ſicut hic,Omne animal eſt rationale, vel irrationale,ſed non omne animal eſt rationale,ergo omne animal eſt irrationale. Nō valet,nam prima eſt duplex,ex eo, ꝙ prædicatū poteſt coniunctim attribui ſubiecto,& ſic eſt compoſita & vera,& eſt ſenſus,ꝙ de quolibet animali verum eſt dicere ꝙ eſt rationale vel irrationale. Vel poteſt diuiſim attribui ſubiecto prædicatum,& ſic eſt diuiſa & falſa. Eſt enim ſenſus,ꝙ altera iſtarum propoſitionum eſt vera, omne animal eſt rationale, vel omne animal eſt irrationale, cum tamen vtraque ſit falſa, & ideo eſt fallacia diuiſionis.Poteſt etiam formari ſic paralogiſmus.Qđ non eſt rationale, vel irrationale,neque eſt rationale, neque irrationale, ſed non omne animal eſt rationale vel irrationale: ergo aliquod animal neque eſt rationale neque irrationale. Non ſequitur,quia minor eſt duplex, & in ſenſu diuiſo eſt vera,& in compoſito eſt falſa. vnde eſt fallacia compoſitionis. Et ſciendum, quòd,quando prędicatum comparatur ab ſubiectum coniunctim, tunc coniunctio coniungit terminos,& ſic accipitur in vi vnius propoſitionis,quia duo termini coniunctim accepti ſumuntur vt vnum prædicatum, & cum ſimul attribuantur ſubiecto, ſubiectum etiam erit vnum.Ex vno autem ſubiecto & vno prædicato fit oratio vna.Quādo vero duo termini in prædicato poſiti copulato vel diſiuncto,diuiſim ſubiecto attribuuntur, ſic accipiuntur vt duo prædicata,& per conſequens vt duo ſubiecta eis correſpondentia,& ſic intelliguntur vt duæ orationes per coniunctionem copulatiuam,vel diſiunctiuam.

Caput Decimumquartum. De tertio modo.

Tertius modus eſt,quando vna dictio poteſt cōiungi diuerſis dictionibus in oratione poſitis.Erit autem ſecundum hoc tunc compoſita,quando coniungitur cum dictione,cui magis apparet,vel apta eſt coniungi,diuiſa vero,quando ab ea diuiditur,ſicut in hoc paralogiſmo, Quod poteſt vnum ſolum ferre,plura poteſt ferre,ſed quod ſolum vnum poteſt ferre,nō poteſt niſi vnum ferre, ergo qui non poteſt niſi ſolum vnum ferre plura poteſt ferre.Non ſequitur,nā prima eſt duplex,ex eo ꝙ ſolum poteſt coniungi cum hac dictione poteſt,cum qua magis videtur coniungi, & ſic eſt compoſita & falſa, eſt enim ſenſus ꝙ iſte qui non poteſt portare niſi vnum pondus, poteſt portare plura. Vel poteſt diuidi ab hoc verbo poteſt & coniungi cum hac dictione vnum, & ſic eſt diuiſa & vera.Eſt enim ſenſus,qui poteſt portare vnū ſolum pondus,poteſt portare quandoque plura,vnde eſt fallacia compoſitionis.Item,Quicunque viuit ſemper erit,iſte aſinus viuit,ergo iſte aſinus ſemper erit. Non ſequitur, nā prima eſt duplex, ex eo quòd hoc aduerbium ſemper poteſt conſtrui cum hoc verbo erit,cum quo videtur componi magis,& ſic eſt compoſita, & falſa. Vel diuidi ab eo, & componi cum hoc verbo viuit,& ſic eſt diuiſa, & vera, vnde eſt fallacia compoſitionis.

Econtrario vero eſt fallacia diuiſionis in his paralogiſmis. Quocunque vides hunc percuſſum illo percuſſus eſt, ſed oculo vides hūc percuſſum,ergo hic eſt percuſſus oculo.Non ſequitur,nam minor eſt duplex, ex eo quòd iſte ablatiuus oculo poteſt componi cum hoc verbo vides,cū quo magis videtur,& ſic eſt compoſita,& vera. Vel pōt diuidi ab eo, & cōponi cū hoc participio pcuſſum,& ſic eſt diuiſa,& falſa,vnde eſt fallacia diuiſionis. Itē. Quicunq; eſt hodie natus hodie primo eſſe incœpit, ſed tu es hodie natus, cōſtat.n.ꝙ hodie es,& es natus,ergo hodie primo cœpiſti eſſe. Nō ſequitur, quia prima eſt duplex, eo quòd hoc aduerbium hodie poteſt componi cum hoc verbo es,& ſic eſt compoſita,& vera. Vel cum hoc participio natus, & ſic eſt diuiſa, & falſa.Et notandum quòd obliqui,& aduerbia magis videntur determinare verbum quàm participium,& magis verbum principale,quàm ſecundarium,quod implicatur in ſubiecto. Cum enim dicitur, Quicunque currit mouetur,mouetur eſt verbum principale,& currit ſecundariū in ſubiecto implicatū.

Caput Decimumquintum. De Fallacia Accentus & eius Tribus modis.

Sequitur de fallacia accentus.Accentus prout hic ſumitur eſt modus pronuntiandi aliquam dictionem.Fallacia autem accentus eſt deceptio proueniens ex eo quòd aliqua dictio diuerſimode pronuntiata diuerſa ſignificat. Sicut enim in fallacia ſecūdum compoſitionem,& diuiſionem eſt eadem oratio materialiter, & formaliter diuerſificata ſecundum compoſitionem,& diuiſionem, ita in hac fallacia eſt eadē dictio materialiter, formaliter diuerſificata ſecundum modum pronuntiandi,& ideo ſicut eſt ibi potentialis multiplicitas orationis,ita eſt hic potentialis multiplicitas dictionis. Cauſa apparentiæ in hac fallacia eſt materialis vnitas dictionis. Cauſa vero non exiſtentiæ eſt diuerſitas ſignificationis,i.dictionis diuerſimode pronuntiatæ vel prolatæ. Sunt autem quatuor modi huius fallaciæ, ſecundum quòd quatuor modis contingit diuerſificari modus pronuntiandi dictionem. Primo modo nāque variatur per diuerſos tonos ſiue accentus,qui ſunt tres,ſcilicet acutus,grauis,& circunflexus. Acutus accentus, ſiue tonus eſt,qui acuit,ſiue eleuat ſyllabam, ſicut cum dicitur, Martinus,in quo media ſyllaba eleuatur. Grauis vero accentus eſt,qui deprimit ſyllabam vel deponit,vt patet in media ſyllaba huius nominis Dominus,vel vltima huius nominis Lucas. Circunflexus autem accentus eſt,qui acuit ſyllabam & deprimit. Primus ergo modus huius fallaciæ prouenit ex eo, quòd aliqua dictio poteſt pronuntiari acuto,graui,vel circunflexo accentu,vt patet in hoc paralogiſmo, Quoſcunque iuſtum eſt pendere,iuſtum eſt pati pœnam, ſed bonos viros iuſtum eſt pendere,ergo bonos viros iuſtum eſt pati pœnam. Nā in prima ſumebatur pendere, prout profertur acuto accentu,& ſic idem eſt pendere quod pati pœnam. In ſecunda proferebatur graui accentu, & ſic pendere idem eſt quod dare pœnam.Secundo modo variatur modus pronuntiandi dictionem ſecundū diuerſa tempora, quæ ſunt duo, ſcilicet productum,vt in ſyllaba longa,& correptum,vt in ſyllaba breui. Secundus ergo modus prouenit ex eo quòd aliqua ſyllaba alicuius dictionis poteſt corripi, vel produci, vt patet in hoc paralogiſmo, Omnis populus eſt arbor, ſed aliqua gens eſt populus,ergo aliqua gens eſt arbor. Non ſequitur,quia hæc dictio populus aliud ſignificat ſecundum quòd eius prima ſyllaba producitur, ſic enim ſignificat quandam arborem, & aliud ſecundum quòd corripitur, ſic enim ſignificat gentem. Tertio modo

variatur

variatur modus pronuntiandi dictionem ſecundum diuerſitatē ſpiritus, qui quidem diuerſificatur ſecūdū aſperum, & lene. Aſper quidem ſpiritus deſignatur per hanc figuram.h.lenis vero ſpiritus eſt, quando ſine aſpiratione ſyllaba profertur. Tertius ergo modus huius ſallaciæ prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio poteſt leniter, vel aſpere pronnntiari, vt patet in hoc paralogiſmo. Quicquid hamatur hamo capitur: ſed vinum amatur, ergo vinum hamo capitur. Non ſequitur, qa primo hoc verbum hamatur profertur aſpere, ſecundo leniter. Similiter hic, Omnis ara eſt in templo, ſtabulum porcorum eſt hara, ergn ſtabulum porcorum eſt in templo. Non ſequitur, quia primo hoc nomen ara profertur leniter, poſtea aſpiratur. Quartus modus prouenit ex eo, quòd aliquid poteſt proferri, vt vna dictio, vel vt plures, vt hic, tu es, qui es, ſed quies eſt requies, ergo tu es requies. Non ſequitur, quia hoc quod primo dico, q es, ſumitur vt oratio vna, poſtea vt vna dictio. Similiter hic, Quicquid Deus fecit in vitæ, ſecit iuitus, racemos fecit Deus in vite: ergo racemos ſecit inuitus. Nō ſequitur, quia primo hæc dictio, inuite ſumitur vt vna dictio, poſtea vt plures.

Patet igitur ex prędictis quòd accentus ſecundū ꝙ ab eo denominatur hæc ſallacia communius eſt quàm accentus, qui diuiditur per grauem, & acutum, & circunflexnm, comprehendit enim ſub ſe & hunc accentum, & alia tria, vt dictum eſt prius, ſcilicet aſperum, lene, correptum, prodnctum, vt vnum, & vt plura.

Caput Decimumſextum. De figura Dictionis, & eius tribus modis.

SEquit de Fallacia figuræ dictionis. Figura dictionis, prout hic ſumitur, nihil eſt aliud, quàm ſimilitudo vnius dictionis ad alteram, ſicut dicitur aliquid ad figurā alterius factū, quod ei aſsimilatur. Vnde ſallacia figuræ dictionis eſt deceptio proueniens ex eo, quòd aliqua dictio ſimilis alteri dictioni videtur eundem modum ſignificandi habere, cum tamen non habeat. vt hæc dictio homo videtur ſignificare hoc aliquid propter ſimilitudinem quam habet cum nnminibus ſignificantibus primam ſubſtantiam. Et ſic patet quòd in hac fallacia nō eſt mnltiplex verum, ſed phantaſticum, quia vna dictio non plura ſignificat ſecundum rei veritatem, ſed habet vnum mndum ſignificandi, & videtur habere alium. Cauſa apparentię in hac fallacia eſt ſimilitudo vnius dictionis cum alia dictione, cauſa vero non exiſtentiæ eſt diuerſus modus ſignificādi. Sunt autem tres modi huius ſallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, ꝙ dictio, quæ ſignificat maſculinum, ſumitur ad ſignificandum fœmininum, aut neutrum, aut econnerſo. vt patet in hoc paralogiſmo, Quæcunque coloratur albedine, eſt alba, ſed Catilina coloratur albedine, ergo Catilina eſt alba. Non ſequitur, qnia cum Catilina ſit proprium nomen viri, non ſignificat fœmininum, licet ſignificare videatur propter ſimilitudinem dictionis, quam habet cum nominibus fœmininis, vnde non debet ſumi ſub fœminino diſtributio. Vel ſic, Omnis ſubſtātia colorata albedine, eſt alba, ſed vir eſt ſubſtantia colorata albedine, ergo vir eſt alba. Non ſequitur quia mutatur hic fœmininum in maſculinū. Secūdus modus prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio, quæ ſignificat per modum vnius prædicamenti, videtur ſignificare per modū alterius. ſicut hic, Quicquid heri vidiſti, hodie vides, album heri vidiſti, ergo album hodie vides. Non ſequitur, qa hic mutatur quid in quale. Vel ſic. Quotcunqne emiſti, comediſti, crudnm emiſti, ergo crudū comediſti. Non ſequitur, quia hic mntatur quantum in quale. Vel ſic, Quantūcunque digitos olim habuiſti hodie habes, ſed paruos digitos olim habuiſti, ergo paruos digitos hodie habes. Nō ſequitur, qnia mutatur quantum quantitatis diſcretæ in quantum quantitatis continuæ. Et notandum, quòd nō facit fallaciā figuræ dictionis mutatio prædicamentorum quantum ad rem ſignificatam, ſed qnantum ad modum ſignificandi. Albedo enim ſignificat qualitatem, ſed ſignificat eam per modum ſubſtantiæ, quia non ſignificat eam vt inhærentem. Album autem ſignificat eā per modum qualitatis, quia ſignificat eam vt inhærentem. Vnde hic non eſt ſallacia figuræ dictionis. Quicquid heri vidiſti: hodie vides, albedinem heri vidiſti, ergo albedinem hodie vides. Erit autem fallacia figuræ dictionis ſi procedatnr ſic, album vidiſti, ergo album vides. Tertius modus prouenit ex eo, quòd aliqua dictio, quæ ſignificat quale quid, videtur ſignificare hoc aliquid, & cōtingit quando quale quid tranſmutatur in hoc aliquid. Et dicitur ſignificare quale quid, quando ſignificat naturam cōmunem generis vel ſpeciei: ſecundum quòd pertinet ad tertium modnm. Hoc aliquid vero ſignificat ſubſtantiam particularem. Si.n. ſumatur quale quid ſignificare ſecundum quòd pertinent ad genus qualitatis ſic mutatur quale quid in hoc aliquid, & pertinet ad tertiū medium. Et ſormatur ſic paralogiſmus. Sortes eſt alter ab homine, ipſe eſt homo, ergo ipſe eſt altera à ſe. Non ſequitur, quia procedit ab homine ad ſortem, & ſic mutatur quale quid in hoc aliquid. Et ad hunc modum reducitur omnis exceptio proueniens ex variata ſuppoſitione terminorū, vt homo eſt ſpecies. Snrtes eſt hō, ergo Sortes eſt ſpecies. Hic proceditur à ſimplici ſuppoſitione ad diſcretam, & mutatnr quale quid in hoc aliquid.

Caput Decimumſeptimum. Quæ nam, & quot ſint extra dictionem Fallaciæ.

SEquitur de Fallaciis extra dictionē, q̄ in hoc differūt à ſallaciis in dictione, vt ſupra dictum eſt, quia in ſallaciis in dictione principium motiuum ſiue cauſa apparentiæ eſt ex parte vocis, in fallaciis autem extra dictionem, ex parte rei. Sicut enim in fallaciis in dictione deceptio prouenit ex eo, quòd aliquæ res, quæ conueninnt ſm vocem, accipiuntur vt eædem ſm rē, ita in ſallaciis extra dictionem deceptio prouenit ex eo, qnòd aliquæ res aliqno modo conuenientes vel differentes accipiuntur, vt eædem ſimpliciter vel diuerſæ. Sunt autem ſallaciæ extra dictionem ſeptem, quarum prima eſt ſecundum accidens, ſecunda ſecundum quid & ſimpliciter, tertia ſecundum ignorantiam elenchi quarta ſecundum petitionem principij, quinta ſecundum conſequens, ſexta ſm non cauſam vt cauſam, ſeptima ſm plures interrogationes vt vnam. Accipiuntur autem hæ fallaciæ ſm qualdam vres rerum conditiones. Nam entium aliud eſt per ſe, & aliud per accidens, & ſm hoc accipitur fallacia accidentis. Item ſm perſectum & imperſectum, fallacia ſecundum qd & ſimpliciter, ſm autem oppoſitum & non oppoſitum, ſallacia ſm ignorantiam elenchi, ſecundum vero idem & diuerſum, eſt fallacia petitionis principij, ſm

prius

prius & poſterius, fallacia conſequentis, ſm autem cauſatum & cauſam, eſt fallacia ſecundum non cauſam vt cauſam, ſecundum autem vnum & multa fallacia ſecundum plures interrogationes vt vnam. Dicendum eſt ergo prius de fallacia accidentis.

Caput decimumoctauum. De Fallacia Accidentis, in quo nam conſiſtat.

SCiendum eſt autem, quòd accidens hic accipitur ſecundum quòd ineſſe diuiditur per ineſſe per ſe & per ineſſe per accidens. Par ſe autem dicitur aliquid ineſſe alicui, quod ineſt ei ſecundum rationem propriæ diffinitionis. quod autem præter hæc ineſt alicui dicitur ineſſe per accidens. Vnde ad hoc, quod eſt ineſſe per ſe, aut per accidens, tripliciter aliquid poteſt ſe habere. Quædam enim ſunt, quæ omnino ſunt idem ſecundum ſubſtantiæ rationem; vt veſtis & indumentum, & in iſtis eſt ſolummodo per & ſe nullo modo per accidens. Quædam vero ſunt, quorum vnum eſt omnino extraneum à ratione alterius, ſicut ſe habet album, & homo, & in iſtis eſt ſolummodo per accidens, & nullo modo per ſe. Quædam vero ſunt, quorum vnum quodammodo pertinet ad rationem alterius, licet non ſint eadem ſecundum diffinitionem, & ſic ſe habet ſuperius, & inferius. Nam ſuperius ponitur in diffinitione inferioris, ſed non tamen omnino eſt eadem diffinitio ſuperioris & inferioris, vt animalis & hominis; cum diffinitio inferioris addat ſupra diffinitionem ſuperioris. Et ſimile eſt de proprio & de ſpẽ, nam ſpecies ponitur in diffinitione proprij, non tamen ſpecies & proprium omnino ſunt idem in diffinitione. Et in his quodammodo eſt per ſe, & quodammodo per accidans, inquantum partim ſm diffinitionam conueniunt, & partim differunt. In his aũt quæ primo modo ſe habant, neceſſe eſt vt quicquid eſt verum de vno ſit verum de alio, eo ꝙ talia ſunt penitus eadem ſm rationẽ, & differunt ſecundum nomẽ ſolum, vnda in his non contingit eſſe fallaciam accidantis. Sed in oĩbus aliis non eſt neceſſarium ꝙ quicquid eſt verum de vno, ſit verum de alio. Et ideo, ſi ex hoc quòd aliquid eſt verum de vno, concludatur eſſe verum de altero, aſt fallacia accidentis. Contingit autem aliquando, vt quod eſt verum da vno ſit verũ de alio, quando ſcilicet aliquid attribuitur vni ſm quòd eſt idem alij, tunc enim ei & alteri inerit. Si vero attribuitur vni ſecundum ꝙ eſt ab altero diuerſum, non inerit alteri, ſicut ſi album attribuatur animali inquantum eſt idem homini, tunc oportet quòd conueniat homini. Si autem vt eſt diuerſum ab homine, non conuenit homini. Et ſi concludatur ineſſe homini, eſt ibi fallacia accidentis. Sicut ſi dicatur animal eſt quadrupes, homo eſt animal, ergo homo eſt quadrupes. Nõ ſequitur, quia quadrupes non prædicatur da animali ſm quòd aĩal eſt idem homini, ſed ſm quòd eſt ab homina diuerſum. Vnde patet, quòd in prædicto argumento medium diuerſimode accipitur. Nam primo accipiebatur ſecundum quòd eſt diuerſum ab homine, ſecundo ſecũdum quòd eſt idem homini. Et ideo, quando fallacia accidentis ſemper eſt diuerſa acceptio medij. Dicitur autem diuerſa acceptio medij, qñ medium ſecundum quòd cõuenit cum vna extremitatum eſt diuerſum ab alia.

Caput decimumnonum. De tribus modis fallaciæ Accidentis.

FAllacia vero accidentis eſt deceptio proueniẽs ex eo quòd aliquid aſsignatur ſimiliter ineſſe rei ſubiectę, & accidẽti eius, vel ſimiliter ineſſe vtrique eorum, quæ ſunt aliqualiter per accidẽs vnũ. Ex quo patet quòd in fallacia accidentis ſemper inueniũtur tres termini ſicut in ſyllogiſmo, quorum duo per accidens coniunguntur, qui quidem ſe habent ſicut medium, & minor extremitas. Tertium vero qđ aſsignatur ſimiliter vtrique eorum ineſſe, eſt maior extremitas. Cauſa apparentiæ in hac fallacia eſt vnitas quædam & identitas eorum, quæ per accidens aliquo modo coniunguntur. Cauſa vero non exiſtentiæ eſt diuerſitas eorundẽ. Nam ſicut dicit Philoſophus in. 1. Elenchorum, fallacia accidentis fit ex eo, quòd aliqs non poteſt diiudicare idem, & diuerſum vnũ, & multa. Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, quod proceditur ab accidente ad ſubiectum, vel econuerſo. Sicut hic. Cognoſco Coriſcum, Coriſcus eſt veniẽs, ergo cognoſco venientem. Non ſequitur, quia Coriſcus, & veniens ſunt vnum p accidens, & non per ſe. Vnde nõ ſequitur quòd quicquid eſt verum de vno, ſit verum de alio. Hic enim fallit quando aliquid eſt verum de vno ſm ꝙ eſt diuerſum ab altero. Sicut hic, Coriſcus.n. non ſubiacet cognitioni ſm ꝙ eſt idem venienti, vnde patet ꝙ eſt diuerſificatio medij, & ſic eſt fallacia accidenti. Similiter hic. Iſte Canis eſt pater, & eſt tuus, ergo eſt pater tuus. Canis enim, & pater ſunt vnum per accidens, vnde non ſequitur, ꝙ quicquid eſt verum de vno, ſit verum de alio, ſm enim ꝙ Canis eſt pater, non conuenit ei eſſe tuum. Secundus modus prouenit, quando id, quod conuenit ſuperiori, concluditur de inferiori, vel econuerſo. Sicut hic. Homo eſt animal, animal eſt genus, ergo homo eſt genus. Non ſequitur. Superius.n. & inferius aliquo modo ſunt vnum per accidens, licet alio modo ſint vnum per ſe, vt ex dictis patet. Vnde quod verificatur vnum de vno eorum ſm quod eſt idem alteri, neceſſe eſt, & de altero verificari. Et ſecundum hoc ſumuntur argumenta dialectica à genere & à ſpecie, ſiue ab inferiori & ſuperiori. Quod autem verificatur de vno eorum ſm ꝙ differt ab altero, non oportet de altero verificari, tunc enim eſt variatio medij & fallaciis accidentis, ſicut eſt in propoſito. Nam eſſe genus nõ prædicatur de animali ſm ꝙ eſt idem homini, ſed ſecundum ꝙ ab eo differt, ſicut ſuperius ab inferiori. Similiter eſt hic. Triangulus eſt figura, ſed proprietas triãguli eſt habere tres angulos, ergo eſt proprietas figurę. Non ſequitur, quia triãgulus & figura non ſunt omnibus modis idem, vnde non ſequitur, quod de vno verificatur, & de altero verificari. Similiter eſt etiam hic Sortes eſt alius ab homine, ipſe eſt homo, ergo eſt alius à ſe. Tertius modus prouanit, quando proceditur à ſpecie ad proprium, vel econuerſo. Sicut hic. Homo eſt riſibilis, riſibile eſt proprium, ergo homo eſt proprium. Vel ſic, homo eſt ſpecies, ſed homo aſt riſibilis, ergo riſibile eſt ſpecies. Non ſequitur, quia riſibile & homo non ſunt omnino idem ſecundum diffinitionem, ideo ſe habet vnũ ad alterum aliquo modo per accidens, vt eſt extraneũ, & propter hoc nõ eſt neceſſe ꝙ quicquid verificatur de vno, verificetur de alio.

Caput

Caput vigeſimum. In aliquo paralogiſmo eſſe duas fallacias oſtendit.

ET eſt ſciendum, ꝙ non eſt incōueniens, ſi aliquibus p̄dictorū paralogiſmorū ſint aſsignatæ duæ fallaciæ, ſ. figuræ dictionis, & accidētis, quia ſm ꝙ prouenit deceptio ex ſimilitudiue dictionis, eſt fallacia figuræ dictionis, ſm aūt ꝙ prouenit ex inconueniētia rerū, eſt fallacia accidentis, hō. n. & Sortes & quantum ad rem conueniunt, & quantum ad nomen ſimilitudinem habent. Sciendum eſt etiam, ꝙ ſicut fit paralogiſmus accidētis ex ꝓpoſitionibus cathegoricis, ita fit ex propoſitionibus hypotheticis, ex eo ꝙ medium diuerſimode accipitur, prout, ſ. comparatum eſt ad vnā extremitatem, eſt diuerſum ab alia, ſicut hic. Si nullum tempus eſt, dies non eſt per, locum à toto in quātitate, & ſi dies non eſt, ergo nox eſt, per locum ab oppoſitis, ſed ſi nox eſt, aliquud tempus eſt, ergo ſi nullum tempus eſt, aliquod tempus eſt. Patet enim ꝙ iſtud mediū, quod eſt, diem non eſſe, eſt diuerſum ab eo, quod eſt noctem eſſe. Ex hoc enim quod eſt diem non eſſe, ſequitur noctē eſſe ſuppoſito tēpore, ſicut ex hoc quod eſt videntem non eſſe, ſequitur cęcum eſſe, ſuppoſito animali, quod eſt natum videre.

Caput Vigeſimumprimum. Quid ſit fallacia ſecundum quid & ſimpliciter.

SEquitur de fallacia ſm quid & ſimpliciter. Simpliciter aūt dicitur, ꝙ nullo addito dicitur, vt Sortes eſt albus, vel Sortes currit. Secuudum quid autem dicitur quod aliquo addito dicitur, vt iſte currit bene, vel Sorte eſt albus deute. Hoc autem quod additur dupliciter ſe habet ad id cui additur. Nam quandoque nō diminuit de ratione eius, cui additur, & tunc poteſt ꝓcedi ab eo, quod eſt ſm quid, ad id, quod eſt ſimpliciter. Vt cum dicitur. Iſte currit velociter, ergo currit. Velocitas enim nihil diminuit de ratioue curſus, & eſt in prædicto argumento locus à parte in modo. Quandoque vero additum diminuit aliquid de ratione eius, cui additur, vt cum dicitur. Aethiops eſt albus dente. Nam hęc determinatio dente, deminuit aliquid de ratione eius, quod dicitur album. Nō enim poteſt dici albus, niſi qui vel totus albus eſt, vel ſecundum plures, & priucipaliores partes. Et ideo, ſi concludatur eſt albus dente, ergo eſt albus, eſt locus ſophiſticus ſiue fallacia ſm quid & ſimpliciter. Fallacia ergo ſm quid & ſimpliciter eſt deceptio proueniens ex eo ꝙ dictum ſecundum quid ſumitur, ac eſſet ſimpliciter dictum. Cauſa apparentiæ in hac fallacia eſt conuenientia eius, quod eſt ſm quid, ad id, quod dictum eſt ſimpliciter. Cauſa vero non exiſtentiæ eſt diuerſitas eorundem.

Caput Vigeſimumſecundum. Quinque modi fallaciæ ſecundum quid & ſimpliciter exponuntur.

SVnt aūt quinque modi huius fallaciæ. Primus modus eſt, quando determinatio addita habet oppoſitionem ad id, cui additur, vt in hoc argumēto, Cæſar eſt homo mortuus, ergo eſt homo. Nun ſequitur, quia eſſe mortuum habet oppoſitionem ad hominem, eo, ꝙ viuum eſt de rōne hominis, cum homo ſit aīal, & animal ſit ſubſtantia animata ſenſibilis, & ſic patet, ꝙ hæc determinatio mortuus, tollit hominis rationē. Similiter hic iſte eſt bonus latro, ergo eſt bonus. Nam bonum per ſe ſimpliciter ſumptum oppoſitionem habet ad latronem. Similiter eſt hic. Mendax verum dicit dicendo ſe dicere falſum, ergo dicit verū. Nō ſequitur, quia dicere verum opponitur ei quod eſt dicere falſum, & econuerſo. Secundus modus prouenit ex eo ꝙ determinatio addita pertinet ad animæ actum, nam aliqui actus animæ poſſunt eſſe & circa exiſtentia, & circa nou exiſtentia. Sicut hic, Chimera eſt animal opinabile, ergo chimera eſt animal. Non ſequitur. Nam opinabile additum animali diminuit de eius ratione. Simile aſt hoc, Cęſar eſt in memoria hominum, ergo Cæſar eſt. Et iterum, Tu habes ſœlicitatem in voluntate tua, ergo habes ſœlicitatem. Tertius modus prouenit ex eo, ꝙ aliqua determinatio addita ſignificat eſſe in potentia, ſicut hic. Ouum potentialitate eſt animal, ergo eſt animal. Non ſequitur. Nam eſſe in potentia diminuit de ratione eius, quod eſt eſſe ſimpliciter. Quartus modus eſt, quando determinatio addita ſignificat partem ſicut hic Aethiops eſt albus dente, ergo eſt albus. Nou ſequitur, quia eſſe in parte diminuit de ratione eius quod eſt eſſe ſimpliciter. Sciendum tamen eſt ꝙ, ſi à parte conſueuit, vel natum ſit denominari totū non accidet fallacia iu hoc proceſſu, vt ſi dicatur. Iſte eſt criſpus ſecundum capillos, ergo eſt criſpus, bene ſequitur. Nam homo non denominatur criſpus niſi ſecūdum capillos. Et hic modus ſe extēdit ad alias partes, ſ. loci vel temporis & aliorum totorum, ſicut hic. Iſta diæta eſt bona in locis ægrotatiuis, ergo eſt bona. Nō ſequitur, quia quod dicitur iu locis ægrotatiuis ſignificat partem in loco, & non totum. Similiter hic, Bibere vinum eſt malum ægrotauti, ergo eſt malum bibere vinum. Et eadem ratio eſt in omnibus ſimilibus. Quintus modus eſt, quando determinatio addita cogit terminum, cui additur ſtare materialiter, ſicut hic, Sapiēs vult admittere malum, ergo vult malum. Nam admittere malum non dicit malum ſimpliciter, ſed ſecuudū quid. Similiter hic. Fur vult ſumere bonum, quia pecuniam, ergo vult bonum, & eadem ratio eſt iu ſimilibus aliis. Sic ergo patet ex dictis, ꝙ hæc fallacia ꝓuenit ſecuudum rationem perfecti vel imperfecti. Nam determinatio diminuit ex eo ꝙ ſignificat aliquid īperfecte.

Caput Vigeſimumtertium. De fallacia ſecundum ignorantiam elenchi.

SEquitur de fallacia ſm ignorantiam elenchi. Eſt autem elenchus ſyllogiſmus coutradictionis, qui quandoque eſt vnus ſyllogiſmus, quandoq; duo. Vnus quidem eſt, quando concludit contradictoriam alicuius propoſitionis prius datæ, ſicut ſi detur aliquod aīal eſſe icorruptibile, & procedatur ſic. Oē compoſitum ex cōtrariis eſt corruptibile, oē aīal eſt hmōi, ergo eſt corruptibile. Hæc. u. concluſio contraria eſt prioris propoſitionis datæ. Duo. n. ſyllogiſmi conſtituunt vnū elenchum, quādo ex duobus ſyllogiſmis contradictoria coucluduntur. Sicut ſi in ſyllogiſmo prædicto contraponatur alius talis ſyllogiſmus. Nullum beatum eſt corruptibile, aliquod animal eſt beatum, ſ. rōnale, ergo aliquod aīal non eſt corruptibile. Quia igitur de ratione elenchi eſt ſyllogiſmus ſimul & contradictio, quicquid eſt contra diffinitionem ſyllogiſmi, & contradictionis, eſt contra diffinitionem elenchi, & ideo, cum in qualibet fallacia defectus accidat per hoc, ꝙ aliquid

omittitur

omittitur de diffinitione ſyllogiſmi & cõtradictionis, ideo omnis fallacia reducitur ad ignorantiam elenchi, ſicut ad generalem. Quia vero in diffinitione elenchi ponitur contradictio quaſi differentia, quæ conſtituit ſpeciem, ideo ſpecialiter omiſsio eorum, quæ ad contradictionem requiruntur ignorantiam elenchi conſtituit ſecundum ꝙ eſt fallacia ſpecialis. Sed, quia fallacia eſſe non poteſt ſi apparentia deſit, oportet ad hoc ꝙ ſit fallacia, vt ſit apparens contradictio, & cũ hoc aliquid ad veritatem contradictionis deſit. Apparens autem cõtradictio eſſe non põt niſi ſit vnius & eiuſdẽ. Vnde hoc obſeruato ex defectu aliorum, quæ ad contradictionẽ requiruntur, hæc contingit fallacia. Eſt.n. contradictio oppoſitio vnius & eiuſdem non rei tm̃, nec nominis tm̃, ſed rei, & nominis ſm idem & ad idem, & reſpectu eiuſdem, ſimiliter & in eodem tempore. Fallacia ergo ſm ignorantiam elenchi eſt deceptio proueniens ex eo, ꝙ non obſeruantur ea, quæ ſunt neceſſaria ad diffinitionem elenchi, & præcipue ex parte contradictionis. Vnde & dicitur ignorãtia elẽchi, quia deceptio nõ accidit niſi per hoc ꝙ ignoratur diffinitio cõtradictionis. Cã vero apparẽtiæ in hac fallacia eſt ſimilitudo diffinitionis deficientis ad contradictionem perfectam. Cauſa vero non exiſtentiæ eſt diuerſitas eorundem.

Caput Vigeſimumquartum. Quatuor modi fallaciæ ſecundum ignorantiam elenchi, exponuntur.

MOdi huius fallaciæ ſunt quatuor. Primus peccat contra hanc particulã ad idem, vt hic. Duo ſunt duplum ad vnum, non ſunt aũt duplũ ad tria, ergo duo ſunt duplum & non duplum. Nõ ſequitur, quia omiſsio huius quod eſt eſſe ad idem facit, ꝙ non eſt contradictio. Secundus modus peccat contra hanc particulam ſm idem, ſicut hic. Hoc eſt duplum ad illud ſm longitudinem, & non eſt duplum ad idem ſm latitudinem, ergo eſt duplum & non duplum. Non ſequitur, quia omittitur hæc particula ſm idem, quod requiritur ad contradictionem. Tertius peccat contra hanc particulam ſimiliter, ſicut hic. Cœlum mouetur circulariter, & non mouetur ſurſum & deorſum, ergo mouetur & non mouetur. Non ſequitur, quia omiſsio huius particulæ ſimiliter tollit contradictionẽ. Quartus modus eſt contra hanc particulam, & in eodẽ tempore, ſicut hic. Domus iſta eſt clauſa iſto tẽpore, & non alio, ergo eſt clauſa, & non clauſa. Non ſequitur, quia diuerſitas temporis impedit contradictionem. Et ſciendum eſt, ꝙ hæc fallacia cõis eſt cum fallacia ſm quid & ſimpliciter in hoc, ꝙ in vtraque proceditur ab eo, qđ dicitur cum determinatione, ad id, quod dicitur ſimpliciter. Sed hæc eſt differentia, quia in fallacia ſecundum quid & ſimpliciter determinatio diminuit de ratione eius, quod eſt ſimpliciter, quod non de neceſsitate accidit in hac fallacia, ſed hę determinationes additæ diminuũt de ratione cõtradictionis. Bene enim ſequitur, hoc eſt duplũ ad illud ſm longitudinem, ergo eſt duplũ ad illud. Non tñ ſequitur ꝙ ſit contradictio, ſi ad diuerſa referatur, patet etiã ex dictis, ꝙ hæc fallacia ꝓuenit ſecundum generalem entiũ contradictionem, nã contradictio eſt omnis oppoſitionis principium.

Caput Vigeſimumquintum. De Fallacia petitionis principij & eius quinque modis.

SEquitur de fallacia petitionis principij. Principiũ aũt hic dicitur principale propoſitum. Tunc igitur aliquis petit principium, cũ petit ſibi cõcedi principale propoſitum, quod debet probare. Quod quidẽ, ſi ſub eodem nomine petat nulla ſit fallacia, ſed petens videbitur deridẽdus, ſicut ſi velit probare, ꝙ hõ currit, & petit eandem ſib concedi. Si vero petat, ꝙ vult probare ſub alio nomine, vel vocabulo poterit eſſe fallacia, & tunc proprie petit illud, quod eſt in principio, i. illud, quod in ſe cõtinet principale propoſitum. Fallacia ergo petionis principij eſt deceptio proueniens ex eo, ꝙ idem aſſumitur ad probationẽ ſuiipſius ſub alio vocabulo. Cauſa ergo apparentiæ in hac fallacia eſt diuerſitas concluſionis à præmiſsis. Cauſa vero non exiſtentiæ eſt identitas eorundem. Sunt autem quinque modi huius fallaciæ.

Primus modus eſt, quando diffinitum petitur ad ꝓbationem diffinitionis, vel ecõuerſo, vt ſi debeat probari, quòd homo currit, & arguatur ſic, Animal rationale & mortale currit, ergo homo currit, hic nulla eſt probatio, quia ſimiliter dubitatur de præmiſſa & de concluſione.

Secundus modus eſt, quando vniuerſale petitur ad probationem particularis, vt ſi debeat probari, ꝙ omnium contrariorum eſt eadem diſciplina, & aſſumatur iſta. Omnium oppoſitorum eſt eadem diſciplina, ergo & omnium contrariorum. Hic enim præmiſſa non eſt magis nota quàm concluſio.

Tertius eſt, quãdo petunt particularia ad probationem vlis, vt ſi debeat probari, ꝙ omnium oppoſitorũ eſt eadem diſciplina, & aſſumantur iſtæ. Omnium contrariorum, omnium priuatiue oppoſitorum eſt eadem diſciplina, & ſic de aliis, ergo & omnium oppoſitorũ. Hic etiam concluſio in præmiſsis petitur.

Quartus eſt, quandò diuiſim petitur quod debet probari cõiunctim, vt ſi debeat probari ꝙ medicina eſt ſcĩa ſani & ęgri, & ſumatur iſta, Medicina eſt ſcĩa ſani & medicina eſt ſcĩa ægri, ergo eſt ſcĩa ſani & ægri, hic etiam petitur quod debet probari ſub aliis verbis.

Quintus eſt, quando petitur vnum correlatiuorum ad probationem alterius, vt ſi debeat probari ꝙ Sortes ſit pater Platonis, & ſumatur ſic, Plato eſt filius Sortis, ergo Sor. eſt pater Platonis, hic petitur quod debet ꝓbari ſub aliis verbis. Et eſt ſciendum, ꝙ hęc fallacia nõ peccat contra vim illatiuam argumenti, bene enim ſequitur concluſio datis præmiſsis cum ſeruetur debita habitudo inferentis ad illatũ, ſed peccat cõtra ꝓbationem argumẽti. Nã probatio debet eſſe ꝑ magis manifeſta, qđ hic non obſeruatur. Vnde hic nõ accidit deceptio ex eo ꝙ cõcluſio infertur ex præmiſsis, cũ illationes prædictæ ſint ſm locos dialecticos, ſed accidit deceptio ex eo ꝙ petitur idẽ cõcedi, ac ſi eſſet diuerſum. Vnde, ſi in præmiſsis modis arguendi ſumantur ꝑmiſſæ ex eo ꝙ ſunt magis notæ & non quaſi petitæ, non erit argumentum ſophiſticum, ſed dialecticum. Patet etiã ex dictis, quòd hæc fallacia prouenit ſecundum idem & diuerſum, prout non diſcernitur inter ea.

Caput Vigeſimumſextum. In quo conſiſtit conſequentis fallacia, & quo nam ab accidentis fallacia diſtinguatur.

SEquitur de fallacia conſequentis. Conſequens autem hic dicitur, qđ ad antecedens ſequitur in propoſitione conditionali, vt cum dicitur, Si Sort. eſt homo, Sor. eſt animal, Sortem eſſe animal eſt cõſequẽs. Sor. eſſe hominem eſt antecedens. Eſt ergo fallacia cõ-

ſequentis

ſequentis deceptio proueniens ex eo ꝙ cõſequens exiſtimatur omnino eſſe idem antecedenti. Ex hoc enim cõtingit aliquem credere, ꝙ ſicut cõſequens ſequitur ad antecedens, ita econuerſo antecedens ad conſequens ſequitur. Vnde patet ꝙ fallacia conſequentis in duabus conſiſtit cõſequentiis, quarum vna eſt vera, altera falſa. Sicut ſi dicatur, Si quis currit mouet, ſed Sor. mouetur, ergo Sor. currit. Hęc enim cõſequentia, quæ primo ponitur, eſt vera, ſed iſta, ad quã proceditur, eſt falſa, ſcilicet mouetur, ergo currit. Vbi vero ponitur tantum vna conſequentia, non eſt fallacia conſequentis. Vnde ſi ſic dicatur, Sor. eſt animal, ergo eſt homo, non eſt fallacia conſequentis ex modo arguendi, ſed magis fallacia accidentis. Nam ſicut fallacia cõſequentis ꝓuenit ex eo quod cõſequens exiſtimatur omnino eſſe idẽ antecedenti, ita fallacia accidẽtis prouenit ex eo, quod prædicatum exiſtimatur omnino eſſe idem ſubiecto. Vnde & hæc fallacia denominatur à conſequendo, illa vero ab accidendo, qđ eſt inhærere, & inde eſt ꝙ quãdo proceditur arguẽdo ſolum ab aliqua cathegorica, per quam ſequitur aliquid ineſſe, eſt fallacia accidentis, quãdo vero ab aliqua cõditionali eſt fallacia cõſequẽtis. Et ideo Philoſophus dicit, ꝙ fallacia accidentis eſt in vno, & fallacia conſequentis eſt in pluribus, ſcilicet conſequentiis. Ex hoc etiam patet ꝙ conſequens eſt aliquo modo pars accidentis. Nam omne quod ſequitur aliquo modo accidit, non omne qđ accidit ſequitur, ſi homo eſt albus, licet hæc ſit vera, hõ eſt albus, & ideo vbicunque eſt fallacia conſequentis poteſt aliter ordinatis terminis fieri fallacia accidentis, ſed non cõuertitur. Cauſa vero apparentiæ huius fallaciæ eſt conuenientia conſequentis cum antecedente, Cauſa vero non exiſtentiæ eſt diuerſitas eorundem.

Caput Vigeſimumſeptimum. De duobus modis Fallacię conſequentis.

SVnt autem duo modi huius fallaciæ. Primus prouenit ex conſecutione magis communis ad minus commune, ſiue magis commune ſit genus, ſiue accidens, vt patet in his paralogiſmis. Si aliquid eſt aſinus, eſt animal, ſed tu es animal, ergo tu es aſinus. Non ſequitur. Non enim cõſequentia primo poſita conuertitur. Similiter eſt hic, ſi aliquid eſt mel, eſt rubeum, ſel eſt rubeum, ergo fel eſt mel. Et iterum ſimile eſt hic, Si aliquis eſt fur errat de nocte, ſed tu erras de nocte, ergo tu es fur. In his omnibus putatur conſequentia cõuerti, quæ non conuertitur. Vnde eſt fallacia cõſequentis. Si autem ſumantur propoſitiones cathegoricæ in eiſdem terminis eſt fallacia accidentis, ſicut hic. Aſinus eſt animal, tu es animal, ergo tu es aſinus. Et iterum, Mel eſt rubeum, fel eſt rubeum, ergo fel eſt mel.

Secundus modus procedit à conſequẽtia vnius oppoſiti ad ſimilem conſequentiam in alio oppoſito, vt ſi dicatur ſic. Si aliquid eſt generatum habet principium, ſed anima non eſt generata, quia ex nihilo creata, ergo non habet principium, ſed ſemper fuit. Non ſequitur, eſt enim in oppoſitis duplex conſequentia. Vna in ipſo, & altera in contrario, in ipſo quidem eſt cõſequentia, quando ſicut ad antecedens ſequitur cõſequens, ita ad oppoſitum antecedentis ſequitur oppoſitum conſequentis, vt ſi eſt iuſtum, eſt bonum, ergo ſi eſt iniuſtum, eſt malum. Conſequentia in contrario eſt, quando ſicut ad antecedens ſequitur conſequens, ita ad oppoſitum conſequentis ſequitur oppoſitum antecedentis, vt ſi eſt homo, eſt animal, ergo ſi non eſt animal, non eſt homo. In oppoſitis autem ſecundum affirmationem & negationem non eſt conſequentia in ipſo, ſed in cõtrario, & ideo, quãdo proceditur in huiuſmodi oppoſitis ac ſi eſſet conſequentia in ipſo eſt fallacia conſequentis ſicut in prædicto exemplo patet. In his autem terminis eſt fallacia accidẽtis cathegoricis propoſitionibus ſumptis, vt ſi dicatur, omne generatum eſt corruptibile, vel habet principium, anima non eſt generata, ergo non habet principium. Eſt autem ſciendum, ꝙ ſicut primus modus peccat contra conſequentiam procedendo à poſitione conſequentis, ita ſecundus à deſtructione conſequentis. Eſt autem contrario modo procedendum, ſ. à deſtructione conſequentis, & à poſitione antecedentis. Patet etiam, ꝙ hæc fallacia prouenit ſm rationem prioris & poſterioris.

Caput Vigeſimumoctauum. De Fallacia ſecundum non cauſam, vt cauſam.

SEquitur de fallacia ſecundum non cauſam vt cauſam. Cauſa autem hic dicitur, ꝙ eſt in inferẽdo cauſa, ſm ꝙ promiſſæ ſunt cauſa concluſionis. Eſt ergo fallacia ſm non cauſam vt cauſam, quando inter præmiſſas, ex quibus ſequitur concluſio, ponitur aliqua propoſitio, quæ nihil ad concluſionem operatur, & ſic non eſt cauſa, tamen ad hoc quòd fiat fallacia, oportet quòd videatur eſſe cauſa, quod fit per hoc, ꝙ conuenit cum aliis propoſitionibus, quæ ſunt cauſæ interemptionis. Ex hoc autem, ꝙ propoſitio, quæ nõ eſt cauſa, ſumitur vt cauſa, non prouenit aliqua deceptio, niſi quando ex concluſione reditur ad præmiſſas, quod quidem fit in ſyllogiſmis ad impoſsibile, in quibus per hoc quòd concluſio eſt impoſsibilis, oſtenditur aliqua præmiſſarum poſsibilis fuiſſe, & ideo hæc fallacia non habet fieri niſi in huiuſmodi ſyllogiſmis. In ſyllogiſmis enim oſtenſiuis, in quibus directe aliquid concluditur ad nullum inconueniens poteſt reduci reſpondens, ſi ſumatur aliqua propoſitio, quæ non eſt cauſa concluſionis, ac ſi eſſet cã. Eſt ergo cã apparentiæ in hac fallacia conuenientia ꝓpõnis, quæ non eſt cã cum illis, q̃ ſunt cãę. Cã vero nõ exiſtentiæ eſt defectus habitudinis debitæ inter ꝓpõnem inferentẽ & illatã, Formatur aũt ſecundum hanc fallaciam paralogiſmus hoc modo. Putas nã vita & anima ſunt idem? quo dato procedatur ſic, Anima & vita ſunt idem, mors & vita ſunt contraria, generatio & corruptio ſunt contraria, ſed mors eſt corruptio, ergo vita eſt generatio, ergo viuere eſt generari. Quod eſt impoſsibile. nam qui viuit non generatur, ſed iam generatus eſt. Ergo primum fuit impoſsibile, ſcilicet quòd anima & vita ſunt idem quæ accipiebatur in præmiſsis. Non ſequitur, quia iſta propoſitio, anima & vita ſunt idem, non fuit cauſa concluſionis impoſsibilis. Quod ex hoc patet, quia ea remota, adhuc ſequitur concluſio. Vnde per hoc, quòd concluſio eſt impoſsibilis, non poteſt oſtendi quòd prædicta propoſitio ſit impoſsibilis. Sed magis quòd iſta ſit impoſsibilis, ex qua ſequitur, quæ eſt iſta, mors, & vita ſunt contraria. Ex huius enim falſitate ſequitur falſitas in concluſione. Mors enim & vita non ſunt cõtrarię, ſed opponũtur vt priuatio & habitus. Patet etiã, ꝙ hæc fallacia peccat cõtra rõnẽ cãę & cauſati.

Caput vigeſimumnonum. De fal. ſecundum plures interro. vt vnam quid ſit.

SEquitur de fallacia ſm plures interrogationes vt vnã. Eſt autem idem ſm ſubſtantiam enunciatio, interrogatio, propoſitio, & concluſio, ſed dicitur enunciatio